។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

វិនយបិដកេ

វិនយាលង្ការ-ដីកា (បឋមោ ភាគោ)

គន្ថារម្ភកថា

មុត្តហារាទិនយគាថា

យោ លោកេ លោកលោកោ វរតរបរទោ រាជរាជគ្គជញ្ញោ;
អាកាសាការការោ បរមរតិរតោ ទេវទេវន្តវន្ទោ។

សំសារាសារសារោ សុនរនមនតោ មារហារន្តរង្គោ;
លោកាលង្ការការោ អតិសតិគតិមា ធីរវីរុត្តរម្ភោ។

សីហនិវត្តននយគាថា

សំសារចក្កវិទ្ធំសំ, សម្ពុទ្ធំ តំ សុមានសំ;
សំនមាមិ សុគុណោសំ, សំទេសិតសុទុទ្ទសំ។

អនោតត្តោទកាវត្តនយគាថា

យេន វិទ្ធំសិតា បាបា, យេន និព្ពាបិតា ទរា;
យេន លោកា និស្សរិសុំ, យេន ចាហំ នមាមិ តំ។

ចតុទីបចក្កវត្តននយគាថា

សង្ឃំ សសង្ឃំ នមាមិ, វន្តន្តវរជម្ពុជំ;
មគ្គគ្គមនផលដ្ឋំ, សុសំសំ សុភមានសំ។

អព្យបេតចតុបាទអាទិយមកគាថា

វិនយំ វិនយំ សារំ, សង្គហំ សង្គហំ ករំ;
ចរិយំ ចរិយំ វន្ទេ, បរមំ បរមំ សុតំ។

ព្យបេតចតុបាទអាទិអន្តយមកគាថា

បការេ ពហុបការេ, សាគរេ គុណសាគរេ;
គរវោ មម គរវោ, វន្ទាមិ អភិវន្ទាមិ។

វត្ថុត្តយេ គន្ថការេ, គរូសុ សាទរំ មយា;
កតេន នមក្ការេន, ហិត្វា សព្ពេ ឧបទ្ទវេ។

សិក្ខាកាមេហិ ធីរេហិ, ជិនសាសនការិភិ;
ភិក្ខូហិ វិនយញ្ញូហិ, សាទរំ អភិយាចិតោ។

វណ្ណយិស្សាមិ **វិនយ-សង្គហំ** បីតិវឌ្ឍនំ;
ភិក្ខូនំ វេនយិកានំ, យថាសត្តិពលំ អហំ។

ပောရာဏေဟိ ကတာ ဋီကာ, កិញ្ចាបិ អត្ថិ សា បន;
អតិសង្ខេបភាវេន, ន សាធេតិ យថិច្ឆិតំ។

តស្មា ហិ នានាសត្ថេហិ, សារមាទាយ សាធុកំ;
នាតិសង្ខេបវិត្ថារំ, ករិស្សំ **អត្ថវណ្ណនំ**។

វិនយាលង្ការំ នាម, បេសលានំ បមោទនំ;
តមំ បករណំ សព្ពេ, សម្មា ធារេន្តុ សាធវោតិ។

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា

វិវិធវិសេសនយសមន្នាគតំ កាយវាចាវិនយនករណសមត្ថំ លជ្ជីបេសលភិក្ខូនំ សំសយវិនោទនការកំ យោគាវចរបុគ្គលានំ សីលវិសុទ្ធិសម្បាបកំ ជិនសាសនវុឌ្ឍិហេតុភូតំ បករណមិទមារភិតុកាមោ អយមាចរិយាសភោ បឋមំ តាវ រតនត្តយបណាមបណាមារហភាវអភិធេយ្យករណហេតុ ករណប្បការបករណាភិធាននិមិត្តបយោជនានិ ទស្សេតុំ “**វត្ថុត្តយំ នមស្សិត្វា**”តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ ហិ **វត្ថុត្តយំ នមស្សិត្វា**តិ ឥមិនា រតនត្តយបណាមោ វុត្តោ បណាមេតព្ពបណាមអត្ថទស្សនតោ។ **សរណំ សព្ពបាណិនន្តិ** ឥមិនា បណាមារហភាវោ បណាមហេតុទស្សនតោ។ **បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយន្តិ** អភិធេយ្យោ ឥមស្ស បករណស្ស អត្ថភាវតោ។ **វិប្បកិណ្ណមនេកត្ថា**តិ ករណហេតុ តេនេវការណេន បករណស្ស កតត្តា។ **សមាហរិត្វា ឯកត្ថ, ទស្សយិស្សមនាកុលន្តិ** ករណប្បការោ តេនាការេន បករណស្ស ករណតោ។ បករណាភិធានំ បន សមាហរិតសទ្ទស្ស សាមត្ថិយតោ ទស្សិតំ សមាហរិត្វា ទស្សនេនេវ ឥមស្ស បករណស្ស វិនយសង្គហឥតិ នាមស្ស លភនតោ។

និមិត្តំ បន អជ្ឈត្តិកពាហិរវសេន ទុវិធំ។ តត្ថ អជ្ឈត្តិកំ នាម ករុណា, តំ ទស្សនកិរិយាយ សាមត្ថិយតោ ទស្សិតំ តស្មឹ អសតិ ទស្សនកិរិយាយ អភាវតោ។ ពាហិរំ នាម សោតុជនសមូហោ, តំ **យោគាវចរភិក្ខូនន្តិ** តស្ស ករុណារម្មណភាវតោ។ បយោជនំ បន ទុវិធំ បណាមបយោជនបករណបយោជនវសេន។ តត្ថ បណាមបយោជនំ នាម អន្តរាយវិសោសនបសាទជននាទិកំ, តំ **សរណំ សព្ពបាណិនន្តិ** ឥមស្ស សាមត្ថិយតោ ទស្សិតំ ហេតុម្ហិ សតិ ផលស្ស អវិនាភាវតោ។ វុត្តញ្ហិ អភិធម្មដីកាចរិយេន “គុណវិសេសវា ហិ បណាមារហោ ហោតិ, បណាមារហេ ច កតោ បណាមោ វុត្តប្បយោជនសិទ្ធិករោវ ហោតី”តិ (ធ. ស. មូលដី. ១)។ បករណបយោជនម្បិ ទុវិធំ មុខ្យានុសង្គិកវសេន។ តេសុ មុខ្យបយោជនំ នាម ព្យញ្ជនានុរូបំ អត្ថស្ស បដិវិជ្ឈនំ បកាសនញ្ច អត្ថានុរូបំ ព្យញ្ជនស្ស ឧទ្ទិសនំ ឧទ្ទេសាបនញ្ច, តំ **វិនយេ បាដវត្ថាយា**តិ ឥមិនា វុត្តំ។ អនុសង្គិកបយោជនំ នាម សីលាទិអនុបាទាបរិនិព្ពានន្តោ អត្ថោ, តំ **សមាហរិត្វា ឯកត្ថ ទស្សយិស្សន្តិ** ឥមស្ស សាមត្ថិយេន ទស្សិតំ ឯកត្ថ សមាហរិត្វា ទស្សនេ សតិ តទុគ្គហបរិបុច្ឆាទិនា កតបយោគស្ស អនន្តរាយេន តទត្ថសិជ្ឈនតោតិ។

កិមត្ថំ បនេត្ថ រតនត្តយបណាមាទយោ អាចរិយេន កតា, ននុ អធិប្បេតគន្ថារម្ភោវ កាតព្ពោតិ? វុច្ចតេ – ឯត្ថ រតនត្តយបណាមករណំ តព្ពិហតន្តរាយោ ហុត្វា អនាយាសេន គន្ថបរិសមាបនត្ថំ។ បណាមារហភាវវចនំ អត្តនោ យុត្តបត្តការិតាទស្សនត្ថំ, តំ វិញ្ញូនំ តោសាបនត្ថំ, តំ បករណស្ស ឧគ្គហណត្ថំ, តំ សព្ពសម្បត្តិនិប្ផាទនត្ថំ។ អភិធេយ្យកថនំ វិទិតាភិធេយ្យស្ស គន្ថស្ស វិញ្ញូនំ ឧគ្គហធារណាទិវសេន បដិបជ្ជនត្ថំ។ ករណហេតុកថនំ អការណេ កតស្ស វាយាមស្ស និប្ផលភាវតោ តប្បដិក្ខេបនត្ថំ។ ករណប្បការកថនំ វិទិតប្បការស្ស គន្ថស្ស សោតូនំ ឧគ្គហណាទីសុ រុចិជននត្ថំ។ អភិធានទស្សនំ វោហារសុខត្ថំ។ និមិត្តកថនំ អាសន្នការណទស្សនត្ថំ។ បយោជនទស្សនំ ទុវិធបយោជនកាមីនំ សោតូនំ សមុស្សាហជននត្ថន្តិ។

រតនត្តយបណាមបយោជនំ បន ពហូហិ បការេហិ វិត្ថារយន្តិ អាចរិយា, តំ តត្ថ តត្ថ វុត្តនយេនេវ គហេតព្ពំ។ ឥធ បន គន្ថគរុភាវមោចនត្ថំ អដ្ឋកថាចរិយេហិ អធិប្បេតបយោជនមេវ កថយិម្ហ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាចរិយេន –

“និបច្ចការស្សេតស្ស ;
កតស្ស រតនត្តយេ;
អានុភាវេន សោសេត្វា;
អន្តរាយេ អសេសតោ”តិ។ (ធ. ស. អដ្ឋ. គន្ថារម្ភកថា ៧);

អយមេត្ថ សមុទាយត្ថោ, អយំ បន អវយវត្ថោ – អហំ សព្ពបាណីនំ សរណំ សរណីភូតំ វត្ថុត្តយំ នមស្សាមិ, នមស្សិត្វា យោគាវចរភិក្ខូនំ វិនយេ បាដវត្ថាយ អនេកត្ថវិប្បកិណ្ណំ បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយំ ឯកត្ថ សមាហរិត្វា អនាកុលំ កត្វា ទស្សយិស្សំ ទស្សយិស្សាមីតិ យោជនា។

តត្ថ វសន្តិ ឯត្ថាតិ វត្ថុ។ កឹ តំ? ពុទ្ធាទិរតនំ។ តញ្ហិ យស្មា សរណគតា សប្បុរិសា សរណគមនសមង្គិនោ ហុត្វា ពុទ្ធាទិរតនំ អារម្មណំ កត្វា តស្មឹ អារម្មណេ វសន្តិ អាវសន្តិ និវសន្តិ, តស្មា "វត្ថូ"តិ វុច្ចតិ។ អារម្មណញ្ហិ អាធារោ, អារម្មណិកំ អាធេយ្យោតិ។ ឥតោ បរានិបិ វត្ថុសទ្ទស្ស វចនត្ថាទីនិ អាចរិយេហិ វុត្តានិ, តានិបិ តត្ថ តត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។ ឥធ បន គន្ថវិត្ថារបរិហរណត្ថំ ឯត្តកមេវ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពន្តិ។ តិណ្ណំ សមូហោតិ តយំ, តយោ អំសា អវយវា អស្សាតិ វា តយំ។ កឹ តំ? សមុទាយោ។ វត្ថូនំ តយន្តិ **វត្ថុត្តយំ**។ កឹ តំ? ពុទ្ធាទិរតនត្តយំ។ នមស្សាមីតិ **នមស្សិត្វា**, អនមិន្តិ **នមស្សិត្វា**។ ពុទ្ធាទិរតនញ្ហិ អារម្មណំ កត្វា ចិត្តស្ស ឧប្បជ្ជនកាលេ ត្វា-បច្ចយោ បច្ចុប្បន្នកាលិកោ ហោតិ, តស្មា បឋមោ វិគ្គហោ កតោ, បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយំ ឯកត្ថ ទស្សនកាលេ អតីតកាលិកោ, តស្មា ទុតិយោ វិគ្គហោ។ តេនេវ ច ការណេន អត្ថយោជនាយបិ បច្ចុប្បន្នកាល អតីតកាលវសេន យោជនា កតា។

សរតិ ហឹសតីតិ **សរណំ**។ កឹ តំ? ពុទ្ធាទិរតនត្តយំ។ តញ្ហិ សរណគតានំ សប្បុរិសានំ ភយំ សន្តាសំ ទុក្ខំ ទុគ្គតិ វិនិបាតំ សំកិលេសំ សរតិ ហឹសតិ វិនាសេតិ, តស្មា "សរណ"ន្តិ វុច្ចតិ។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា –

"យស្មឹ, មហានាម, សមយេ អរិយសាវកោ តថាគតំ អនុស្សរតិ, នេវស្ស តស្មឹ សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតី"តិអាទិ (អ. និ. ៦.១០; ១១.១១),

"ឯវំ ពុទ្ធំ សរន្តានំ;
ធម្មំ សង្ឃញ្ច ភិក្ខវោ;
ភយំ វា ឆម្ភិតត្តំ វា;
លោមហំសោ ន ហេស្សតី"តិ ច។ (សំ. និ. ១.២៤៩);

យស្មា បន "សរណ"ន្តិ ឥទំ បទំ "នាថ"ន្តិ បទស្ស វេវចនភូតំ កិតសុទ្ធនាមបទំ ហោតិ, ន កិតមត្តបទំ, តស្មា ធាត្វត្ថោ អន្តោនីតោ។ "សរ ហឹសាយ"ន្តិ ហិ វុត្តំ ហឹសត្ថំ គហេត្វា សព្ពបាណីនំ សរណំ ហឹសកំ វត្ថុត្តយំ នមស្សិត្វា វិញ្ញាយមានេ អនិដ្ឋប្បសង្គតោ សព្ពបាណីនំ សរណំ សរណីភូតំ នាថភូតំ វត្ថុត្តយំ នមស្សិត្វាតិ វិញ្ញាយមានេយេវ យុជ្ជតិ, តេនេវ ច ការណេន អត្ថយោជនាយម្បិ តថា យោជនា កតា។ **សព្ព**-សទ្ទោ និរវសេសត្ថវាចកំ សព្ពនាមបទំ។ សហ អវេន យោ វត្តតីតិ សព្ពោតិ កតេ បន សកល-សទ្ទោ វិយ សមុទាយវាចកំ សមាសនាមបទំ ហោតិ។ បាណោ ឯតេសំ អត្ថីតិ បាណិនោ, បាណោតិ ចេត្ថ ជីវិតិន្ទ្រិយំ អធិប្បេតំ។ សព្ពេ បាណិនោ សព្ពបាណិនោ, តេសំ **សព្ពបាណីនំ**។ ឯត្តាវតា វត្ថុត្តយស្ស សព្ពលោកសរណភាវំ, តតោយេវ ច នមស្សនារហភាវំ, នមស្សនារហេ ច កតាយនមស្សនកិរិយាយ យថាធិប្បេតត្ថសិទ្ធិករភាវំ, អត្តនោ កិរិយាយ ច ខេត្តង្គតភាវំ ទស្សេតិ។

ឯវំ សហេតុកំ រតនត្តយបណាមំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បករណារម្ភស្ស សនិមិត្តំ មុខ្យបយោជនំ ទស្សេតុមាហ **"វិនយេ បាដវត្ថាយ, យោគាវចរភិក្ខូន"**ន្តិ។ ឯត្ថ ច **វិនយេ បាដវត្ថាយា**តិ មុខ្យបយោជនទស្សនំ, តំទស្សនេន ច អនុសង្គិកបយោជនម្បិ វិភាវិតមេវ ហោតិ ការណេ សិទ្ធេ ការិយស្ស សិជ្ឈនតោ។ **យោគាវចរភិក្ខូន**ន្តិ ពាហិរនិមិត្តទស្សនំ, តស្មឹ ទស្សិតេ អជ្ឈត្តិកនិមិត្តម្បិ ទីបិតមេវ ហោតិ អារម្មណេ ញាតេ អារម្មណិកស្ស ញាតព្ពតោ។ តត្ថ វិវិធា នយា ឯត្ថាតិ វិនយោ, ទុវិធបាតិមោក្ខទុវិធវិភង្គបញ្ចវិធបាតិមោក្ខុទ្ទេសបញ្ចអាបត្តិក្ខន្ធសត្តអាបត្តិក្ខន្ធាទយោ វិវិធា អនេកប្បការា នយា ឯត្ថ សន្តីតិ អត្ថោ។ អថ វា វិសេសា នយា ឯត្ថាតិ វិនយោ, ទឡ្ហីកម្មសិថិលករណបយោជនា អនុបញ្ញត្តិនយាទយោ វិសេសា នយា ឯត្ថ សន្តីតិ អត្ថោ។ អថ វា វិនេតីតិ វិនយោ។ កាយោ វិនេតិ កាយវាចាយោ, ឥតិ កាយវាចានំ វិនយនតោ វិនយោ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ –

"វិវិធវិសេសនយត្តា ;
វិនយនតោ ចេវ កាយវាចានំ;
វិនយត្ថវិទូហិ អយំ;
វិនយោ 'វិនយោ'តិ អក្ខាតោ"តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ១.បឋមមហាសង្គីតិកថា; ធ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា;
ទី. និ. អដ្ឋ. ១.បឋមមហាសង្គីតិកថា);

កោ សោ? វិនយបិដកំ។ តស្មិំ **វិនយេ**។ បដតិ វិយត្តភាវំ គច្ឆតីតិ បដុ។ កោ សោ? បណ្ឌិតោ។ បដុនោ ភាវោ បាដវំ។ កឹ តំ? ញាណំ។ អសតិ ការណានុរូបំ ភវតីតិ អត្ថោ។ កោ សោ? បយោជនំ។ បាដវមេវ អត្ថោ បាដវត្ថោ, តស្ស **បាដវត្ថាយ,** វិនយបិដកេ កោសល្លញាណបយោជនាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យុញ្ជនំ យោគោ, កម្មដ្ឋាន មនសិការោ។ អវចរន្តីតិ អវចរា, យោគេ អវចរា យោគាវចរា, កម្មដ្ឋានិកា ភិក្ខូ។ សំសារេ ភយំ ឥក្ខន្តីតិ ភិក្ខូ, យោគាវចរា ច តេ ភិក្ខូ ចាតិ យោគាវចរភិក្ខូ, តេសំ **យោគាវចរភិក្ខូនំ**។ ឯតេន វិនយេ បដុភាវោ នាម ភិក្ខូនំយេវ អត្ថោ ហោតិ, ន គហដ្ឋតាបសបរិព្ពាជកាទីនំ។ ភិក្ខូសុ ច កម្មដ្ឋានេ និយុត្តានំ លជ្ជិបេសលភិក្ខូនំយេវ, ន វិស្សដ្ឋកម្មដ្ឋានានំ អលជ្ជិភិក្ខូនន្តិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។

ឯវំ បករណារម្ភស្ស សនិមិត្តំ បយោជនំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សហេតុកំ អភិធេយ្យំ ទស្សេតុំ “**វិប្បកិណ្ណមនេកត្ថ, បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយ**”ន្តិ អាហ។ តត្ថ **វិប្បកិណ្ណំ អនេកត្ថា**តិ ឥមិនា បករណារម្ភស្ស ហេតុំ ទស្សេតិ ហេតុមន្តវិសេសនត្តា, ឥមស្ស អនេកត្ថវិប្បកិណ្ណត្តាយេវ អាចរិយស្ស អារម្ភោ ហោតិ, ន អវិប្បកិណ្ណេ សតិ។ វក្ខតិ ហិ “សមាហរិត្វា ឯកត្ថ ទស្សយិស្ស”ន្តិ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. គន្ថារម្ភកថា)។ **បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយ**ន្តិ ឥមិនា បករណាភិធេយ្យំ។ តត្ថ កិរតិ វិក្ខិបតីតិ កិណ្ណោ, បការេន កិណ្ណោ បកិណ្ណោ, វិវិធេន បកិណ្ណោ វិប្បកិណ្ណោ។ កោ សោ? បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ, តំ **វិប្បកិណ្ណំ**។

អនេកត្ថាតិ ឯត្ថ សង្ខ្យាវាចកោ សព្ពនាមិកោ ឯក-សទ្ទោ, ន ឯកោ អនេកោ។ ពហុត្ថវាចកោ អនេក សទ្ទោ។ ឯកន្តឯកវចនន្តោបិ ឯក-សទ្ទោ ន-ឥតិនិបាតេន យុត្តត្តា ពហុវចនន្តោ ជាតោតិ។ តត្ថ **អនេកត្ថ** ពហូសូតិ អត្ថោ, បារាជិកកណ្ឌដ្ឋកថាទីសុ អនេកេសុ បករណេសូតិ វុត្តំ ហោតិ។ បោរាណដីកាយំ បន **អនេកត្ថា**តិ អនេកេសុ សិក្ខាបទបទេសេសូតិ អត្ថោ ទស្សិតោ, ឯវញ្ច សតិ ឧបរិ “សមាហរិត្វា ឯកត្ថា”តិ វក្ខ មានត្តា “អនេកត្ថវិប្បកិណ្ណំ ឯកត្ថ សមាហរិត្វា”តិ ឥមេសំ បទានំ សហយោគីភូតត្តា អនេកេសុ សិក្ខាបទ បទេសេសុ វិប្បកិណ្ណំ ឯកស្មិំ សិក្ខាបទបទេសេ សមាហរិត្វាតិ អត្ថោ ភវេយ្យ, សោ ច អត្ថោ អយុត្តោ។ កស្មា? អនេកេសុ បករណេសុ វិប្បកិណ្ណំ ឯកស្មិំ បករណេ សមាហរិត្វាតិ អត្ថោ អម្ហេហិ វុត្តោ។ អថ បន “ឯកត្ថា”តិ ឥមស្ស “ឯកតោ”តិ អត្ថំ វិកប្បេត្វា អនេកេសុ សិក្ខាបទបទេសេសុ វិប្បកិណ្ណំ ឯកតោ សមាហរិត្វាតិ អត្ថំ គណ្ហេយ្យ, សោ អត្ថោ យុត្តោ ភវេយ្យ។

បកដ្ឋានំ អាឡីតិ បាឡិ, ឧត្តមានំ វចនានំ អនុក្កមោតិ អត្ថោ។ អថ វា អត្ថត្ថបរត្ថាទិភេទំ អត្ថំ បាលេតិ រក្ខតីតិ បាឡិ, លឡានមវិសេសោ។ កា សា? វិនយគន្ថិ។ មុច្ចតីតិ មុត្តោ, បាឡិតោ មុត្តោ បាឡិមុត្តោ។ ឆិន្ទិយតេ អនេនាតិ ឆយោ, នីហរិត្វា ឆយោ និច្ឆយោ, វិសេសេន និច្ឆយោ វិនិច្ឆយោ, ខិលមទ្ទនាការេន ប វត្តោ សទ្ទនយោ អត្ថនយោ ច។ បាឡិមុត្តោ ច សោ វិនិច្ឆយោ ចាតិ បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ, តំ **បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយំ**។ ឥទញ្ច “អានន្ទគរា ខទិរវនេ”ន្តិអាទីសុ វិយ យេភុយ្យនយវសេន វុត្តំ កត្ថចិ បាឡិវិនិច្ឆយស្សាបិ ទិស្សនតោ។ បោរាណដីកាយំ បន បាឡិវិនិច្ឆយោ ច បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ ច បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោតិ ឯវំ ឯកទេស សរូបេកសេសវសេន វា ឯតំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពន្តិ ទុតិយនយោបិ វុត្តោ, ឯវញ្ច សតិ បាឡិវិនិច្ឆយបាឡិមុត្តវិនិច្ឆយេហិ អញ្ញស្ស វិនិច្ឆយស្ស អភាវា កិមេតេន គន្ថគរុករេន បាឡិមុត្តគ្គហណេន។ វិសេសនញ្ហិ សម្ភវព្យភិចារេ ច សតិ សាត្ថកំ សិយាតិ បឋមនយោវ អារាធនីយោ ហោតិ។

ឯវំ សហេតុកំ អភិធេយ្យំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ករណប្បការំ ទស្សេតិ “**សមាហរិត្វា**”តិអាទិនា។ ទុវិធោ ហេត្ថ ករណប្បការោ ឯកត្ថសមាហរណអនាកុលករណវសេន។ សោ ទុវិធោបិ តេន បការេន បករណស្ស កតត្តា “ករណប្បការោ”តិ វុច្ចតិ។ តត្ថ សមាហរិស្សាមីតិ **សមាហរិត្វា,** សំ-សទ្ទោ សង្ខេបត្ថោ, តស្មា សង្ខិបិយ អាហរិស្សាមីតិ អត្ថោ។ អនាគតកាលិកវសេន បច្ចមានេន “ទស្សយិស្ស”ន្តិ បទេន សមានកាលត្តា អនាគត កាលិកោ ឥធ ត្វា-បច្ចយោ វុត្តោ។ **ឯកត្ថា**តិ ឯកស្មិំ ឥធ វិនយសង្គហប្បករណេ។ **ឯកត្ថា**តិ វា ឯកតោ។ **ទស្សយិស្ស**ន្តិ ទស្សយិស្សាមិ, ញាបយិស្សាមីតិ អត្ថោ។ អាកុលតិ ព្យាកុលតីតិ អាកុលោ, ន អាកុលោ អនាកុលោ, បុព្ពាបរព្យាកិណ្ណវិរហិតោ បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។ **អនាកុល**ន្តិ បន ភាវនបុំសកំ, តស្មា ករ ធាតុមយេន កត្វាសទ្ទេន យោជេត្វា ទស្សនកិរិយាយ សម្ពន្ធិតព្ពំ។

ឯវំ រតនត្តយបណាមាទិកំ បុព្ពករណំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យេ បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយេ ទស្សេតុកាមោ, តេសំ អនុក្កមករណត្ថំ មាតិកំ ឋបេន្តោ “**តត្រាយំ មាតិកា**”តិអាទិមាហ។ មាតិកាយ ហិ អសតិ ទស្សិតវិនិច្ឆយា វិកិរន្តិ វិធំសេន្តិ យថា តំ សុត្តេន អសង្គហិតានិ បុប្ផានិ។ សន្តិយា បន មាតិកាយ ទស្សិតវិនិច្ឆយា ន វិកិរន្តិ ន វិធំសេន្តិ យថា តំ សុត្តេន សង្គហិតានិ បុប្ផានិ។ តំ តំ អត្ថំ ជានិតុកាមេហិ មាតិកានុសារេន គន្ត្វា ឥច្ឆិតិច្ឆិត វិនិច្ឆយំ បត្វា សោ សោ អត្ថោ ជានិតព្ពោ ហោតិ, តស្មា សុខគ្គហណត្ថំ មាតិកា ឋបិតា។ តត្ថ **តត្រា**តិ តស្មិំ

បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយេ។ **អយន្តិ** អយំ មយា វុច្ចមានា។ មាតា វិយាតិ **មាតិកា**។ យថា ហិ បុត្តា មាតិតោ បភវន្តិ, ឯវំ និទ្ទេសបទានិ ឧទ្ទេសតោ បភវន្តិ, តស្មា ឧទ្ទេសោ មាតិកា វិយាតិ “មាតិកា”តិ វុច្ចតិ។

ទិវាសេយ្យាតិអាទីសុ **ទិវាសេយ្យា** ទិវាសេយ្យវិនិច្ឆយកថា។ **បរិក្ខារោ** បរិក្ខារវិនិច្ឆយកថា...បេ.... **បកិណ្ណកំ** បកិណ្ណកវិនិច្ឆយកថាតិ យោជនា។ តេនេវ វក្ខតិ “ទិវាសយនវិនិច្ឆយកថា សមត្តា”តិអាទិ។ **ឥតិ**-សទ្ទោ ឥទមត្ថោ វា និទស្សនត្ថោ វា បរិសមាបនត្ថោ វា។ តេសុ ឥទមត្ថេ កា សា? ទិវាសេយ្យា...បេ.... បកិណ្ណកំ ឥតិ អយន្តិ។ និទស្សនត្ថេ កថំ សា? ទិវាសេយ្យា...បេ.... បកិណ្ណកំ ឥតិ ទដ្ឋព្ពាតិ។ បរិសមាបនត្ថេ សា កិត្តកេន បរិសមត្តា? ទិវាសេយ្យា...បេ.... បកិណ្ណកំ ឥតិ ឯត្តកេន បរិសមត្តាតិ អត្ថោ។ ឥមេសំ បន ទិវាសេយ្យាទិបទានំ វាក្យវិគ្គហំ កត្វា អត្ថេ ឥជ វុច្ចមានេ អតិបបញ្ចោ ភវិស្សតិ, សោតូនញ្ច ទុស្សល្លក្ខណីយោ, តស្មា តស្ស តស្ស និទ្ទេសស្ស អាទិម្ហិយេវ យថានុរូបំ វក្ខាម។

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១. ទិវាសេយ្យវិនិច្ឆយកថា

១. ឯវំ បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយកថានំ មាតិកំ ឋបេត្វា ឥទានិ យថាឋបិតមាតិកានុក្កមេន និទ្ទិសន្តោ “**តត្ថ ទិវាសេយ្យាតិ ទិវានិបជ្ជន**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តត្ថា**តិ តេសុ មាតិកាបទេសុ សមភិនិវិដ្ឋស្ស “ទិវាសេយ្យា”តិ បទស្ស “ទិវានិបជ្ជន”ន្តិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោតិ យោជនា។ តត្ថ **ទិវា**-សទ្ទោ អហវាចកោ អាការន្តោ និបាតោ។ វុត្តញ្ហិ អភិធានប្បទីបិកាយំ “អានុកូល្យេតុ សទ្ធញ្ច, នត្តំ ទោសោ ទិវា ត្វហេ”តិ។ សយនំ សេយ្យា, ករជកាយគតរូបានំ ឧទ្ធំ អនុគ្គន្ត្វា ទីឃវសេន វិត្ថារតោ បវត្តនសង្ខាតោ ឥរិយាបថវិសេសោ។ ទិវាកាលស្មឹ សេយ្យា **ទិវាសេយ្យា**។ អរុណុគ្គមនតោ បដ្ឋាយ យាវ សូរិយត្ថង្គមនា, ឯតស្មឹ កាលេ សយនឥរិយាបថករណន្តិ។ តេនាហ “ទិវានិបជ្ជនន្តិ អត្ថោ”តិ។

តត្រាតិ តស្មឹ ទិវាសយនេ អយំ វក្ខមានោ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ “**អនុជានាមិ...បេ.... វចនតោ**”តិ (បារា. ៧៧) អយំ បឋមបារាជិកសិក្ខាបទស្ស វិនីតវត្ថូសុ អាគតោ ភគវតា អាហច្ចភាសិតោ ញាបកបាឋោ។ តត្ថ **ទិវា បដិសល្លីយន្តេនា**តិ ទិវា និបជ្ជន្តេន។ **ទ្វារំ សំវរិត្វា បដិសល្លីយិតុ**ន្តិ ទ្វារំ បិទហិត្វា និបជ្ជិតុំ។ “**ទិវា...បេ.... និបជ្ជិតព្ព**ន្តិ ញាបរុំ។ ននុ បាឡិយំ “អយំ នាម អាបត្តី”តិ ន វុត្តា, អថ កថមេត្ថ អាបត្តិ វិញ្ញាយតីតិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “**ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ**”តិអាទិ។ តត្ថ **ឯត្ថា**តិ ឯតស្មឹ ទិវានិបជ្ជនេ។ **ច**-សទ្ទោ វាក្យារម្ភជោតកោ, **កិញ្ចាបិ**-សទ្ទោ និបាតសមុទាយោ, យទិបីត្យត្ថោ។ បាឡិយំ អយំ នាម អាបត្តីតិ កិញ្ចាបិ ន វុត្តា, បន តថាបិ អសំវរិត្វា និបជ្ជន្តស្ស អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ១.៧៧) ទុក្កដំ យស្មា វុត្តំ, តស្មា ឯត្ថ អាបត្តិ វិញ្ញាយតីតិ យោជនា។ ឯវំ សន្តេបិ អសតិ ភគវតោ វចនេ កថំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ សិយាតិ អាហ “**វិវរិត្វា...បេ.... អនុញ្ញាតត្តា**”តិ។ ឯតេន ភគវតោ អនុជាននម្បិ តំ អករោន្តស្ស អាបត្តិការណំ ហោតីតិ ទស្សេតិ។

តត្ថ “**ឧប្បន្នេ វត្ថុម្ហី**តិ ឥត្ថិយា កតអជ្ឈាចារវត្ថុស្មិ”ន្តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៧៧) វុត្តំ, សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៧៧) បន “មេថុនវត្ថុស្មឹ ឧប្បន្នេ”តិ វុត្តំ, បោរាណដីកាយម្បិ តមេវ គហេត្វា “ឧប្បន្នេ មេថុនវត្ថុស្មិ”ន្តិ វុត្តំ, តទេតំ វិចារេតព្ពំ មេថុនលក្ខណស្ស អភាវា។ ននុ សិក្ខាបទបញ្ញាបនំ នាម ពុទ្ធវិសយោ, អថ កស្មា អដ្ឋកថាយំ ទុក្កដំ វុត្តន្តិ អាហ “**ភគវតោ**”តិអាទិ។ ន កេវលំ ឧបាលិត្ថេរាទីហិ ឯវ អដ្ឋកថា ឋបិតា, អថ ខោ បាឡិតោ ច អត្ថតោ ច ពុទ្ធេន ភគវតា វុត្តោ។ ន ហិ ភគវតា អព្យាកតំ តន្តិបទំ នាម អត្ថិ, សព្ពេសំយេវ អត្ថោ កថិតោ, តស្មា សម្ពុទ្ធេនេវ តិណ្ណំ បិដកានំ អត្ថវណ្ណនក្កមោបិ ភាសិតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្ថ តត្ថ ហិ ភគវតា បវត្តិតា បកិណ្ណកទេសនាយេវ អដ្ឋកថាតិ។

កឹ បនេត្ថ ឯតំ ទិវា ទ្វារំ អសំវរិត្វា និបជ្ជន្តស្ស ទុក្កដាបត្តិអាបជ្ជនំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា ឯវ សិទ្ធំ, ឧទាហុ អញ្ញេនបីតិ អាហ “**អត្ថាបត្តី**”តិអាទិ។ ឯតំ ទុក្កដាបត្តិអាបជ្ជនំ ន កេវលំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា ឯវ សិទ្ធំ, អថ ខោ “អត្ថាបត្តិ ទិវា អាបជ្ជតិ, នោ រត្តិ”ន្តិ (បរិ. ៣២៣) ឥមិនា បរិវារបាឋេនបិ សិទ្ធំ ហោតីតិ យោជនា។ កតរស្មឹ បន វត្ថុស្មឹ ឥទំ សិក្ខាបទំ វុត្តន្តិ? “តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរោ ភិក្ខុ វេសាលិយំ មហាវនេ កូដាគារសាលាយំ ទិវា វិហារគតោ ទ្វារំ វិវរិត្វា និបន្នោ អហោសិ។ តស្ស អង្គមង្គានិ វាតុបត្ថទ្ធានិ អហេសុំ។ តេន ខោ បន សមយេន សម្ពហុលា ឥត្ថិយោ គន្ធញ្ច មាលញ្ច អាទាយ វិហារំ អាគមឹសុ វិហារបេក្ខិកាយោ។ អថ ខោ តា ឥត្ថិយោ តំ ភិក្ខុំ បស្សិត្វា អង្គជាតេ អភិនិសីទិត្វា យាវទត្ថំ កត្វា ‘បុរិសុសភោ វតាយ’ន្តិ វត្វា គន្ធញ្ច មាលញ្ច អារោបេត្វា បក្កមឹសុ។ ភិក្ខូ កិលិន្នំ បស្សិត្វា ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ បញ្ចហិ, ភិក្ខវេ, អាការេហិ អង្គជាតំ កម្មនិយំ ហោតិ រាគេន, វច្ចេន, បស្សាវេន, វាតេន, ឧច្ចាលិង្គបាណកទដ្ឋេន។ ឥមេហិ ខោ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហាការេហិ អង្គជាតំ កម្មនិយំ ហោតិ។ អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, អនវកាសោ, យំ តស្ស ភិក្ខុនោ រាគេន អង្គជាតំ កម្មនិយំ អស្ស, អរហំ សោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ, អនាបត្តិ ភិក្ខវេ តស្ស ភិក្ខុនោ។ អនុជានាមិ ភិក្ខវេ ទិវា បដិសល្លីយន្តេន ទ្វារំ សំវរិត្វា បដិសល្លីយិតុ”ន្តិ (បារា. ៧៧) ឯតស្មឹ វត្ថុស្មឹ ឥទំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

២. ឥទានិ ទ្វារវិសេសំ ទស្សេតុំ “**កីទិស**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បរិវត្តកទ្វារមេវា**តិ សំវរណវិវរណវសេន ឥតោ ចិតោ ច បរិវត្តនយោគ្គទ្វារមេវ។ **រុក្ខសូចិកណ្ដកទ្វារ**ន្តិ រុក្ខសូចិទ្វារំ កណ្ដកទ្វារញ្ច។ “រុក្ខសូចិទ្វារកណ្ដកទ្វារ”មិច្ចេវ វា បាឋោ។ យំ ឧភោសុ បស្សេសុ រុក្ខត្ថម្ភេ និខនិត្វា តត្ថ វិជ្ឈិត្វា មជ្ឈេ ទ្វេ តិស្សោ រុក្ខសូចិយោ បវេសេត្វា ករោន្តិ, តំ **រុក្ខសូចិទ្វារំ** នាម។ បវេសននិក្ខមនកាលេ អបនេត្វា ថកនយោគ្គំ ឯកាយ, ពហូហិ វា កណ្ដកសាខាហិ កតំ **កណ្ដកទ្វារំ** នាម។ គាមទ្វារស្ស បិធានត្ថំ បទរេន វា កណ្ដកសាខាទីហិ វា កតស្ស កវាដស្ស ឧទុក្ខលបាសករហិតតាយ ឯកេន សំវរិតុំ វិវរិតុញ្ច អសក្កុណេយ្យស្ស ហេដ្ឋា ឯកំ ចក្កំ យោជេន្តិ, យេន បរិវត្តមានកកវាដំ សុខថកនកំ ហោតិ, តំ សន្ធាយ វុត្តំ “**ចក្កលកយុត្តទ្វារ**”ន្តិ។ ចក្កមេវ ហិ លាតព្ពត្ថេន

សំវរណវិវរណត្ថាយ គហេតព្ពត្ថេន ចក្កលកំ, តេន យុត្តករាដម្បិ ចក្កលកំ នាម, តេន យុត្តទ្វារំ **ចក្កលកយុត្តទ្វារំ**។

មហាទ្វារេសុ បន ទ្វេ តីណិ ចក្កលកានិ យោជេតីតិ អាហ “**ផលកេសូ**”តិអាទិ។ **កិដិកាសូ**តិ វេឡុបេសិកាទីហិ កណ្ដកសាខាទីហិ ច កតថកនកេសុ។ **សំសរណកិដិកទ្វារន្តិ** ចក្កលកយន្តេន សំសរណកិដិកាយុត្តមហាទ្វារំ។ **គោប្ផេត្វា**តិ អាវុណិត្វា, រជ្ជូហិ គន្ថេត្វា វា។ **ឯកំ ទុស្សសាណិទ្វារមេវា**តិ ឯត្ថ កិលញ្ជសាណិទ្វារម្បិ សង្គហំ គច្ឆតិ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៧៦-៧៧) បន “ទុស្សទ្វារំ សាណិទ្វារញ្ច ទុស្សសាណិទ្វារំ។ ទុស្សសាណិ កិលញ្ជសាណីតិអាទិនា វុត្តំ សព្ពម្បិ ទុស្សសាណិយមេវ សង្គហេត្វា វុត្តំ, ឯកសទិសត្តា ឯកន្តិ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។

៣. ឯវំ ទ្វារវិសេសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យត្តកេន ទ្វារំ សំវុតំ ហោតិ, តំ បមាណំ ទស្សេតុំ “**កិត្តកេន**”ត្យាទិមាហ។ តត្ថ **សូចី**តិ មជ្ឈេ ឆិទ្ទំ កត្វា បវេសិតា។ **ឃដិកា**តិ ឧបរិ យោជិតា។ ឥទានិ យត្ថ ទ្វារំ សំវរិត្វា និបជ្ជិតុំ ន សក្កា ហោតិ, តត្ថ កាតព្ពវិធឹ ទស្សេតុំ “**សចេ ពហូនំ វឡញ្ជនដ្ឋានំ ហោតី**”តិអាទិ វុត្តំ។ ពហូនំ អវឡញ្ជនដ្ឋានេបិ ឯកំ អាបុច្ឆិត្វា និបជ្ជិតុំ វដ្ដតិយេវ។ **អថ ភិក្ខូ…បេ… និសិន្នា ហោន្តី**តិ ឥទំ តត្ថ ភិក្ខូនំ សន្និហិតភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ, ន សេសឥរិយាបថសមង្គិតានិវត្តនត្ថំ, តស្មា និបន្នេបិ អាភោគំ កាតុំ វដ្ដតិ។ និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយន្តេ បន អាភោគំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ អសន្តបក្ខេ ឋិតត្តា រហោ និសជ្ជាយ វិយ ទ្វារសំវរណំ នាម មាតុគាមានំ បវេសនិវារណត្ថំ អនុញ្ញាតន្តិ អាហ “**កេវលំ ភិក្ខុនី វា**”តិអាទិ។

ឯត្ថ ច តំ យុត្តំ, ឯវំ សព្ពត្ថបិ យោ យោ ថេរវាទោ វា អដ្ឋកថាវាទោ វា បច្ឆា វុច្ចតិ, សោ សោវ បមាណន្តិ គហេតព្ពន្តិ ឥទំ អដ្ឋកថាវចនតោ អតិរេកំ អាចរិយស្ស វចនំ។ ឥតោ បុព្ពាបរវចនំ អដ្ឋកថាវចនមេវ។ តត្ថ **តំ យុត្ត**ន្តិ “កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ បន…បេ… ន វដ្ដតី”តិ យំ វចនំ អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្តំ, តំ វចនំ យុត្តន្តិ អត្ថោ។ **ឯវំ…បេ… គហេតព្ព**ន្តិ យថា ចេត្ថ កុរុន្ទិយំ វុត្តវចនំ យុត្តំ, ឯវំ សព្ពត្ថបិ វិនិច្ឆយេ យោ យោ ថេរវាទោ វា អដ្ឋកថាវាទោ វា បច្ឆា វុច្ចតិ, សោ សោវ បមាណន្តិ គហេតព្ពំ, បុរេ វុត្តោ ថេរវាទោ វា អដ្ឋកថាវាទោ វា បមាណន្តិ ន គហេតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ ឥទំ វចនំ អដ្ឋានេ វុត្តំ វិយ ទិស្សតិ។ កថំ? យំ តាវ វុត្តំ, តំ យុត្តន្តិ។ តំ ឥមស្មឹ អាបុច្ឆនអាភោគករណវិនិច្ឆយេ អញ្ញស្ស អយុត្តស្ស អដ្ឋកថាវាទស្ស វា ថេរវាទស្ស វា អភាវា វត្តុំ ន សក្កា។ ន ហិ បុព្ពវាក្យេ “ភិក្ខុ ឯវា”តិ អវធារណំ កតំ, អថ ខោ អាសន្នវសេន វា បដ្ឋានវសេន វា “ភិក្ខុ ចីវរកម្ម”ឥច្ចាទិកំយេវ វុត្តំ។ យម្បិ វុត្តំ “ឯវំ សព្ពត្ថបី”ត្យាទិ, តម្បិ អនោកាសំ។ ឥមស្មឹ វិនិច្ឆយេ អញ្ញស្ស អដ្ឋកថាវាទស្ស វា អាចរិយវាទស្ស វា អវចនតោ បុរេ បច្ឆាភាវោ ច ន ទិស្សតិ, អយំ “បមាណ”ន្តិ គហេតព្ពោ, អយំ “ន គហេតព្ពោ”តិ វត្តព្ពភាវោ ច។

ឧបរិ បន “កោ មុច្ចតិ, កោ ន មុច្ចតី”តិ ឥមស្ស បញ្ហស្ស វិស្សជ្ជនេ មហាបច្ចរិវាទោ ច កុរុន្ទិវាទោ ច មហាអដ្ឋកថាវាទោ ចាតិ តយោ អដ្ឋកថាវាទា អាគតា, ឯកោ មហាបទុមត្ថេរវាទោ, តស្មា តត្ថេវ យុត្តាយុត្តភាវោ ច បមាណាបមាណភាវោ ច គហេតព្ពាគហេតព្ពភាវោ ច ទិស្សតិ, តស្មា តស្មឹយេវ ឋានេ វត្តព្ពំ សិយា, សុវិមលវិបុលបញ្ញាវេយ្យត្តិយសមន្នាគតេន បន អាចរិយាសភេន អវត្តព្ពដ្ឋានេ វុត្តំ ន សិយា, តស្មា ឧបរិ អដ្ឋកថាវាទសំសន្ទនាវសានេ មហាបទុមត្ថេរេន វុត្តន្តិ ឥមស្ស វចនស្ស បច្ឆតោ វុត្តំ សិយា, តំ បច្ឆា លេខកេហិ បរិវត្តេត្វា លិខិតំ ភវេយ្យ, បារាជិកកណ្ឌដ្ឋកថាយញ្ច ឥទំ វចនំ វុត្តំ។ ដីកាយញ្ច ឥមស្មឹ ឋានេ ន វុត្តំ, ឧបរិយេវ វុត្តំ, “យោ ច យក្ខគហិតកោ, យោ ច ពន្ធិត្វា និបជ្ជាបិតោ”តិ ឥមស្ស អដ្ឋកថាវាទស្ស បច្ឆិមត្តា សោយេវ បមាណតោ គហេតព្ពោ។ តថា ច វក្ខតិ “សព្ពត្ថ យោ យោ អដ្ឋកថាវាទោ វា ថេរវាទោ វា បច្ឆា វុច្ចតិ, សោ សោយេវ បមាណតោ ទដ្ឋព្ពោ”តិ, តស្មា ឥទមេត្ថ វិចារេត្វា គហេតព្ពំ។

៤. ឥទានិ ទ្វារំ សំវរណស្ស អន្តរាយេ សតិ អសំវរិត្វាបិ និបជ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតុំ “**អថ ទ្វារស្ស**”ត្យាទិមាហ។ **និស្សេណឹ អារោបេត្វា**តិ ឧបរិមតលំ អារោបេត្វា វិសង្ខរិត្វា ភូមិយំ បាតេត្វា, ឆឌ្ឌេត្វា វា និបជ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ ឥទំ ឯកាពទ្ធតាយ វុត្តំ។ **ទ្វេបិ ទ្វារានិ ជគ្គិតព្ពានី**តិ ឯត្ថ សចេ ឯកស្មឹ ទ្វារេ កវាដំ វា នត្ថិ, ហេដ្ឋា វុត្តនយេន សំវរិតុំ វា ន សក្កា , ឥតរំ ទ្វារំ អសំវរិត្វា និបជ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ **ទ្វារបាលស្សា**តិ ទ្វារកោដ្ឋកេ មហាទ្វារេ, និស្សេណិមូលេ វា ឋត្វា ទ្វារជគ្គនកស្ស។ **បច្ឆិមានំ ភារោ**តិ ឯកាពទ្ធវសេន អាគច្ឆន្តេ សន្ធាយ វុត្តំ។ អសំវុតទ្វារេ អន្តោគព្ភេ វាតិ យោជេតព្ពំ។ **ពាហិ វា**តិ គព្ភតោ ពហិ។ **និបជ្ជនកាលេបិ…បេ… វដ្ដតិយេវា**តិ ឯត្ថ ទ្វារជគ្គនកស្ស តទធីនត្តា តទា តស្ស តត្ថ សន្និហិតាសន្និហិតភាវំ អនុបធារេត្វាបិ អាភោគំ កាតុំ វដ្ដតិយេវាតិ វទន្តិ។

យេន កេនចិ បរិក្ខិត្តេតិ ឯត្ថ បរិក្ខេបស្ស ឧព្ពេធតោ បមាណំ សហសេយ្យប្បហោនកេ វុត្តសទិសមេវ។ វុត្តញ្ហិ សមន្តបាសាទិកាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥១) “យញ្ហិ សេនាសនំ ឧបរិ បញ្ចហិ ឆទនេហិ អញ្ញេន វា កេនចិ សព្ព

មេវ បដិច្ឆន្នំ, អយំ សព្ពច្ឆន្នា នាម សេយ្យា…បេ…. យំ បន សេនាសនំ ភូមិតោ បដ្ឋាយ យាវ ឆទនំ អាហច្ច បាការេន វា អញ្ញេន វា កេនចិ អន្តមសោ វត្ថេនបិ បរិក្ខិត្តំ, អយំ សព្ពបរិច្ឆន្នា នាម សេយ្យា។ ឆទនំ អនាហច្ច សព្ពន្តិមេន បរិយាយេន ទិយឌ្ឍហត្ថុព្ពេធេន បាការាទិនា បរិក្ខិត្តាបិ សព្ពបរិច្ឆន្នាយេវាតិ កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ វុត្ត”ន្តិ។ “ទិយឌ្ឍហត្ថុព្ពេធោ វឌ្ឍកិហត្ថេន គហេតព្ពោ”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៥១) វិមតិវិនោទនិយញ្ច (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៥០-៥១) វុត្តំ។ **មហាបរិវេណ**ន្តិ មហន្តំ អង្គណំ។ តេន ពហុជនសញ្ចរណដ្ឋានំ ទស្សេតិ។ តេនាហ “**មហាពោធិ**”តិអាទិ។

អរុណេ ឧគ្គតេ វុដ្ឋាតិ, អនាបត្តិ អនាបត្តិខេត្តភូតាយ រត្តិយា សុទ្ធចិត្តេន និបន្នត្តា។ **បពុជ្ឈិត្វា បុន សុបតិ, អាបត្តី**តិ អរុណេ ឧគ្គតេ បពុជ្ឈិត្វា អរុណុគ្គមនំ ញត្វា វា អញត្វា វា អនុដ្ឋហិត្វា សយិតសន្តានេន សុបតិ, ឧដ្ឋហិត្វា កត្តព្ពស្ស ទ្វារសំវរណាទិនោ អកតត្តា អកិរិយសមុដ្ឋានា អាបត្តិ ហោតិ អនាបត្តិខេត្តេកតនិបជ្ជនកិរិយាយ អនង្គត្តា។ អយញ្ហិ អាបត្តិ ឰទិសេ ឋានេ អកិរិយា, ទិវា ទ្វារំ អសំវរិត្វា និបជ្ជនក្ខណេ កិរិយាកិរិយា ច អចិត្តកា ចាតិ វេទិតព្ពា។ បុរារុណា បពុជ្ឈិត្វាបិ យាវ អរុណុគ្គមនា សយន្តស្សបិ បុរិមនយេន អាបត្តិយេវ។

អរុណេ ឧគ្គតេ វុដ្ឋហិស្សាមីតិ…បេ…. អាបត្តិយេវាតិ ឯត្ថ កទា អស្ស អាបត្តីតិ? វុច្ចតេ – ន តាវ រត្តិយំ, “ទិវា អាបជ្ជតិ, នោ រត្តិ”ន្តិ (បរិ. ៣២៣) វុត្តត្តា អនាទរិយទុក្កដា ន មុច្ចតីតិ វុត្តទុក្កដំ បន ទិវាសយនទុក្កដមេវ ន ហោតិ អនាទរិយទុក្កដត្តា ឯវ។ “អរុណុគ្គមនេ បន អចិត្តកំ អកិរិយសមុដ្ឋានំ អាបត្តឹ អាបជ្ជតីតិ វេទិតព្ព”ន្តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៧៧) វុត្តំ, សារត្ថទីបនិយម្បិ (សារត្ថ. ដី. បារាជិក ២.៧៧) “យថាបរិច្ឆេទមេវ វុដ្ឋាតីតិ អរុណេ ឧគ្គតេយេវ ឧដ្ឋហតិ។ តស្ស អាបត្តីតិ អសុទ្ធចិត្តេនេវ និបន្នត្តា និទ្ទាយន្តស្សបិ អរុណេ ឧគ្គតេ ទិវាបដិសល្លានមូលិកា អាបត្តិ។ ‘ឯវំ និបជ្ជន្តោ អនាទរិយទុក្កដាបិ ន មុច្ចតី’តិ វុត្តត្តា អសុទ្ធចិត្តេន និបជ្ជន្តោ អរុណុគ្គមនតោ បុរេតរំ ឧដ្ឋហន្តោបិ អនុដ្ឋហន្តោបិ និបជ្ជនកាលេយេវ អនាទរិយទុក្កដំ អាបជ្ជតិ, ទិវាបដិសល្លានមូលិកំ បន ទុក្កដំ អរុណេយេវ អាបជ្ជតី”តិ វុត្តំ, តស្មា ឯវំ និបជ្ជន្តស្ស ទ្វេ ទុក្កដានិ អាបជ្ជន្តីតិ វេទិតព្ពំ។

សចេ ទ្វារំ សំវរិត្វា អរុណេ ឧគ្គតេ ឧដ្ឋហិស្សាមីតិ និបជ្ជតិ, ទ្វារេ ច អញ្ញេហិ អរុណុគ្គមនកាលេ វិវដេបិ តស្ស អនាបត្តិយេវ ទ្វារបិទហនស្ស រត្តិទិវាភាគេសុ វិសេសាភាវា។ អាបត្តិអាបជ្ជនស្សេវ កាលវិសេសោ ឥច្ឆិតព្ពោ, ន តប្បរិហារស្សាតិ គហេតព្ពំ។ “ទ្វារំ សំវរិត្វា រត្តឹ និបជ្ជតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៧៧) ហិ វុត្តំ។ ទិវា សំវរិត្វា និបន្នស្ស កេនចិ វិវដេបិ ទ្វារេ អនាបត្តិយេវ, អត្តនាបិ អនុដ្ឋហិត្វាវ សតិ បច្ចយេ វិវដេបិ អនាបត្តីតិ វទន្តិ, ឥទម្បិ វិមតិវិនោទនិយមេវ (វិ. វិ. ដី. ១.៧៧) វុត្តំ។

យថាបរិច្ឆេទមេវ វុដ្ឋាតីតិ អរុណេ ឧគ្គតេយេវ វុដ្ឋាតិ, អាបត្តិយេវាតិ មូលាបត្តឹ សន្ធាយ វុត្តំ។ អនាទរិយអាបត្តិ បន បុរារុណា ឧដ្ឋិតស្សបិ តស្ស ហោតេវ “ទុក្កដា ន មុច្ចតី”តិ វុត្តត្តា។ **ទុក្កដា ន មុច្ចតី**តិ ច បុរារុណា ឧដ្ឋហិត្វា មូលាបត្តិយា មុត្តោបិ អនាទរិយទុក្កដា ន មុច្ចតីតិ អធិប្បាយោ។

៥. និទ្ទាវសេន និបជ្ជតីតិ និទ្ទាភិភូតតាយ ឯកបស្សេន និបជ្ជតិ។ “និទ្ទាវសេន និបជ្ជតី”តិ វោហារវសេន វុត្តំ, បាទានំ បន ភូមិតោ អមោចិតត្តា អយំ និបន្នោ នាម ហោតីតិ តេនេវ អនាបត្តិ វុត្តា។ **អបស្សាយ សុបន្តស្សា**តិ កដិដ្ឋិតោ ឧទ្ធំ បិដ្ឋិកណ្ដកេ អប្បមត្តកំ បទេសំ ភូមឹ អផុសាបេត្វា សុបន្តស្ស។ កដិដ្ឋឹ បន ភូមឹ ផុសាបេន្តស្ស សយនំ នាម ន ហោតិ។ បិដ្ឋិបសារណលក្ខណា ហិ សេយ្យា ទីឃា, វន្ទនាទិសុបិ តិរិយំ បិដ្ឋិកណ្ដកានំ បសារិតត្តា និបជ្ជនមេវាតិ អាបត្តិ បរិហរិតព្ពាវ។ វន្ទនាបិ ហិ បាទមូលេ និបជ្ជតីតិអាទីសុ និបជ្ជនមេវ វុត្តា។ **សហសា វុដ្ឋាតី**តិ បក្ខលិតា បតិតោ វិយ សហសា វុដ្ឋាតិ, **តស្សបិ អនាបត្តិ** បតនក្ខណេ អវិសយត្តា, វិសយេ ជាតេ សហសា វុដ្ឋិតត្តា ច។ យស្ស បន វិសញ្ញិតាយ បច្ឆាបិ អវិសយោ ឯវ, តស្ស អនាបត្តិយេវ បតនក្ខណេ វិយ។ **តត្ថេវ សយតិ, ន វុដ្ឋាតី**តិ ឥមិនា វិសយេបិ អករណំ ទស្សេតិ, តេនេវ តស្ស អាបត្តីតិ វុត្តំ។

ឥទានិ អដ្ឋកថាវាទសំសន្ទនំ កាតុំ “**កោ មុច្ចតិ, កោ ន មុច្ចតី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មហាបច្ចរិយ**ន្តិអាទីសុ **បច្ចរី**តិ ឧឡុម្បំ វុច្ចតិ, តស្មឹ និសីទិត្វា កតត្តា តមេវ នាមំ ជាតំ។ កុរុន្ទិវល្លិវិហារោ នាម អត្ថិ, តត្ថ កតត្តា **កុរុន្ទី**តិ នាមំ ជាតំ។ **មហាអដ្ឋកថា** នាម សង្គីតិត្តយមារូឡ្ហា តេបិដកស្ស ពុទ្ធវចនស្ស អដ្ឋកថា។ យា មហាមហិន្ទត្ថេរេន តម្ពបណ្ណិទីបំ អាភតា, តម្ពបណ្ណិយេហិ ថេរេហិ បច្ឆា សីហឡភាសាយ អភិសង្ខតា ច ហោតិ។ **ឯកភង្គេនា**តិ ឯកបស្សភញ្ជនេន បាទេ ភូមិតោ អមោចេត្វា ឯកបស្សេន សរីរំ ភញ្ជិត្វា និបន្នោតិ វុត្តំ ហោតិ។ មហាអដ្ឋកថាយំ បន មហាបទុមត្ថេរេន វុត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។ តេន មហាអដ្ឋកថាយ លិខិតមហាបទុមត្ថេរវាទេ “អយ”ន្តិ ទស្សេតិ។ “មុច្ឆិត្វា បតិតត្តា អវិសយត្តា អាបត្តិ ន ទិស្សតី”តិ ថេរេន វុត្តំ។ អាចរិយា

បន យថា យក្ខគហិតកោ ពន្ធិត្វា និបជ្ជាបិតោ ច បរវសោ ហោតិ, ឯវំ អបរវសត្តា មុច្ឆិត្វា បតិតោ កញ្ចិកាលំ ជានិត្វា និបជ្ជតីតិ អនាបត្តិ ន វទន្តិ, វិសញ្ញិតេ បន សតិ អនាបត្តិយេវ។

ទ្វេ ជនាតិអាទិ មហាអដ្ឋកថាយមេវ វចនំ, តទេវ បច្ឆា វុត្តត្តា បមាណំ។ យក្ខគហិតគ្គហណេនេវ ចេត្ថ វិសញ្ញិភូតោបិ សង្គហិតោ, ឯកភង្គេន និបន្នោ បន អនិបន្នត្តា អាបត្តិតោ មុច្ចតិយេវាតិ គហេតព្វំ។ សារត្ថទីបនិយញ្ច (សារត្ថ. ដី. ២.៧៧) “យោ ច យក្ខគហិតកោ, យោ ច ពន្ធិត្វា និបជ្ជាបិតោ”តិ ឥមស្ស អដ្ឋកថាវាទស្ស បច្ឆិមត្តា សោយេវ បមាណតោ គហេតព្ពោ, តថា ច វក្ខតិ “សព្ពត្ថ យោ យោ អដ្ឋកថាវាទោ វា បច្ឆា វុច្ចតិ, សោ សោយេវ បមាណតោ គហេតព្ពោ”តិ។ ឥមស្មិំ ឋានេ ឥមស្ស អដ្ឋកថាបាឋស្ស អានីតត្តា ឥមស្មិំ វិនយសង្គហប្បករណេបិ ឥមស្មិំយេវ ឋានេ សោ បាឋោ វត្តព្ពោតិ នោ ខន្តិ។ ឯត្ថ ច “រត្តិំ ទ្វារំ វិវរិត្វា និបន្នោ អរុណេ ឧគ្គតេ ឧដ្ឋាតិ, អនាបត្តី”តិអាទិវចនតោ អរុណុគ្គមនេ សំសយវិនោទនត្ថំ អរុណកថា វត្តព្ពា។ តត្រិទំ វុច្ចតិ –

> “កោ ឯស អរុណោ នាម;
> កេន សោ អរុណោ ភវេ;
> កីទិសោ តស្ស វណ្ណោ តុ;
> សណ្ឋានំ កីទិសំ ភវេ។
>
> “កិស្មិំ កាលេ ច ទេសេ ច, អរុណោ សមុគច្ឆតិ;
> កឹ បច្ចក្ខសិទ្ធោ ឯសោ, ឧទាហុ អនុមានតោ”តិ។

តត្ថ **កោ ឯស អរុណោ នាមា**តិ ឯត្ថ ឯស អរុណោ នាម សូរិយស្ស បភាវិសេសោ។ វុត្តញ្ហេតំ អភិធានប្បទីបិកាយំ –

> “សូរស្សោទយតោ បុព្ពុដ្ឋិតរំសិ សិយារុណោ”តិ;

តដ្ដីកាយញ្ច “សូរស្ស ឧទយតោ បុព្ពេ ឧដ្ឋិតរំសិ អរុណោ នាម សិយា”តិ។ វិមតិវិនោទនីនាមិកាយំ វិនយដីកាយញ្ច (វិ. វិ. ដី. ១.៤៦៣) “អរុណោតិ ចេត្ថ សូរិយុគ្គមនស្ស បុរេចរោ វឌ្ឍនយនវត្ថោ បភាវិសេសោតិ ទដ្ឋព្ពោ”តិ វុត្តំ, តស្មា សូរិយប្បភាយេវ អរុណោ នាម, ន អញ្ញោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **កេន សោ អរុណោ ភវេ**តិ ឯត្ថ អរុណោ វណ្ណោ អស្សាតិ អរុណោ, កិញ្ចិរត្តវណ្ណសមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ អថ វា អរតិ គច្ឆតិ រត្តវណ្ណភាវេន បវត្តតីតិ អរុណោ។ វុត្តញ្ហេតំ អភិធានប្បទីបិកាដីកាយំ “អរុណវណ្ណតាយ អរតិ គច្ឆតីតិ អរុណោ”តិ។ **កីទិសោ តស្ស វណ្ណោ**តិ ឯត្ថ អព្យត្តរត្តវណ្ណោ តស្ស វណ្ណោ ភវេ។ វុត្តញ្ហិ អភិធានប្បទីបិកាយំ “អរុណោ កិញ្ចិរត្តោថា”តិ។ តដ្ដីកាយញ្ច “កិញ្ចិរត្តោ អព្យត្តរត្តវណ្ណោ អរុណោ នាម យថា មច្ឆស្ស អគ្គី”តិ។ វិមតិវិនោទនិយញ្ច (វិ. វិ. ដី. ១.៤៦៣) “វឌ្ឍនយនវត្ថោ បភាវិសេសោ”តិ, តស្មា សូរិយស្ស រត្តប្បភាយេវ អរុណោ នាម, ន សេតប្បភាទយោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យទិ ឯវំ បាតិមោក្ខដ្ឋបនក្ខន្ធកវណ្ណនាយ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៣៨៣) “បាឡិយំ បន **នន្ទិមុខិយា**តិ ឱទាតទិសាមុខតាយ តុដ្ឋមុខិយា”តិ វុត្តំ, តំ កថំ យុជ្ជេយ្យាតិ, នោ ន យុជ្ជេយ្យ។ តត្ថ ហិ អរុណុគ្គតកាលេ អរុណោភាសេន ឱទាតទិសាមុខភាវោ វុត្តោ, ន អរុណោភាសស្ស ឱទាតភាវោ។ វុត្តញ្ហេតំ ឧទានដ្ឋកថាយំ (ឧទា. អដ្ឋ. ២៣) “**នន្ទិមុខិយា**តិ អរុណស្ស ឧគ្គតត្តា ឯវំ អរុណោភាយ សូរិយាលោកូបជីវិនោ សត្តេ នន្ទាបន មុខិយា រត្តិយា ជាតាយ វិភាយមានាយាតិ អត្ថោ”តិ។

ជាតកដ្ឋកថាយញ្ច –

> “ជិយញ្ញរត្តិំ អរុណស្មិមុហតេ;
> យា ទិស្សតិ ឧត្តមរូបវណ្ណិនី;
> តថូបមា មំ បដិភាសិ ទេវតេ;
> អាចិក្ខ មេ តំ កតមាសិ អច្ឆរា”តិ។ (ជា. អដ្ឋ. ៥.២១.២៥៤);

ឥមស្ស គាថាយ អត្ថវណ្ណនាយំ “តត្ថ **ជិយញ្ញរត្តិ**ន្តិ បច្ឆិមរត្តិំ, រត្តិបរិយោសានេតិ អត្ថោ។ **ឧហតេ**តិ អរុណេ ឧគ្គតេ។ **យា**តិ យា បុរត្ថិមា ទិសា រត្តវណ្ណតាយ ឧត្តមរូបធរា ហុត្វា ទិស្សតី”តិ។ ឯវំ អរុណុគ្គតសមយេ បុរត្ថិមទិសាយ រត្តវណ្ណតា វុត្តា, តស្មា តស្មិំ សមយេ អរុណស្ស ឧដ្ឋិតត្តា បុរត្ថិមាយ ទិសាយ រត្តភាគោ សូរិយាលោកស្ស បត្ថដត្តា សេសទិសានំ ឱទាតភាវោ វិញ្ញាយតិ។

សណ្ឋានំ កីទិសំ ភវេតិ ឯត្ថ អរុណស្ស បាដេក្កំ សណ្ឋានំ នាម នត្ថិ រស្មិមត្តត្តា។ យត្តកំ បទេសំ ផរតិ, តត្តកំ តស្ស សណ្ឋានន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ វា បុរត្ថិមទិសាសណ្ឋានំ។ វុត្តញ្ហិ ជាតកដ្ឋកថាយំ (ជា. អដ្ឋ. ៥.២១.២៥៥) “បុរត្ថិមទិសា រត្តវណ្ណតាយ ឧត្តមរូបធរា ហុត្វា ទិស្សតី”តិ។

កិស្មិ កាលេ ច ទេសេ ច, អរុណោ សមុគច្ឆតីតិ ឯត្ថ ឯស អរុណោ សូរិយុគ្គមនស្ស បុរេ កាលេ បុរត្ថិមទិសាយំ ឧគ្គច្ឆតិ។ វុត្តញ្ចេតំ ឧទានដ្ឋកថាយំ (ឧទា. អដ្ឋ. ២៣) “**ឧទ្ធស្តេ អរុណេ**តិ ឧគ្គតេ អរុណេ, អរុណោ នាម បុរត្ថិមទិសាយំ សូរិយោទយតោ បុរេតរមេវ ឧដ្ឋិតោភាសោ”តិ។ អភិធានប្បទីបិកាយញ្ច “សូរស្សោទយតោ បុព្ពុដ្ឋិតរំសី”តិ។

កី បច្ចក្ខសិទ្ធោ ឯសោ, ឧទាហុ អនុមានតោតិ ឯត្ថ អយំ អរុណោ នាម បច្ចក្ខសិទ្ធោ ឯវ , ន អនុមានសិទ្ធោ។ កស្មា វិញ្ញាយតីតិ ចេ? ចក្ខុវិញ្ញាណគោចរវណ្ណាយតនភាវតោ។ អក្ខស្ស បតីតិ បច្ចក្ខំ, ចក្ខុរូបានំ អភិមុខភាវេន អាបាថគតត្តា ចក្ខុវិញ្ញាណំ ហោតិ។ វុត្តញ្ចេតំ ភគវតា “ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណ”ន្តិ (ម. និ. ១.២០៤, ៤០០; ៣.៤២១, ៤២៥, ៤២៦; សំ. និ. ២.៤៣, ៤៤, ៤៥, សំ. និ. ៤.៦០; កថា. ៤៦៥, ៤៦៧), តស្មា អយំ អរុណវណ្ណោ ចក្ខុនា ទិស្វា ជានិតព្ពតោ បច្ចក្ខសិទ្ធោយេវ ហោតិ, ន ឯវំ សតិ ឯវំ ភវេយ្យាតិ អនុមានេន បុនប្បុនំ ចិន្តនេន សិទ្ធោតិ។ តមំ បញ្ហវិស្សជ្ជនំ សាធុកំ មនសិករិត្វា បណ្ឌិតេហិ រត្តោភាសោយេវ អរុណោតិ បច្ចេតព្ពោ សល្លក្ខេតព្ពោតិ។

កស្មា បន តមស្មិំ ឋានេ អរុណកថា វុត្តាតិ? តមិស្សា អរុណកថាយ មហាវិសយភាវតោ។ កថំ? ឧបោសថិកា ឧបាសកា ច ឧបាសិកាយោ ច អរុណុគ្គមនំ តថតោ អជានន្តា អនុគ្គតេយេវ អរុណេ ឧគ្គតសញ្ញាយ ខាទនីយំ វា ខាទន្តិ, ភោជនីយំ វា ភុញ្ជន្តិ, មាលាគន្ធាទីនិ វា ធារេន្តិ, តតោ តេសំ សីលំ ភិជ្ជតិ។ សាមណេរា តថេវ វិកាលភោជនំ ភុញ្ជិត្វា សីលវិនាសំ បាបុណន្តិ។ និស្សយបដិបន្នកា ភិក្ខូ អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ វិនា ពហិសីមេ ចរន្តា និស្សយប្បស្សម្ភនំ បាបុណន្តិ, អន្តោវស្សេ ភិក្ខូ ឧបចារសីមតោ ពហិគច្ឆន្តា វស្សច្ឆេទំ, តេចីវរិកា ភិក្ខូ អពទ្ធសីមាយំ ចីវរេន វិប្បវសន្តា និស្សគ្គិយបាចិត្តិយំ, តថា សត្តព្ភន្តរសីមាយំ, សហសេយ្យប្បហោនកដ្ឋានេ អនុបសម្បន្នមាតុគាមេហិ សហ សយន្តា បាចិត្តិយំ, តថា យាវកាលិកំ ភុញ្ជន្តា ភិក្ខូ, បារិវាសិកាទយោ វត្តំ និក្ខិបន្តា រត្តិច្ឆេទំ។ ឯវមាទិអនេកាទីនវសម្ភវតោ លជ្ជិបេសលានំ ភិក្ខូនំ តថតោ អរុណុគ្គមនស្ស ជាននត្ថំ វុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពា។

កេចិ បន ភិក្ខូ អឌ្ឍរត្តិសមយេ ឃដិសុញ្ញត្តា អឌ្ឍរត្តិកាលំ អតិក្កម្ម អញ្ញទិវសោ ហោតិ, តស្មា តស្មិំ កាលេ អរុណំ ឧដ្ឋិតំ នាម ហោតីតិ មញ្ញមានា អឌ្ឍរត្តិំ អតិក្កម្ម ខាទនីយភោជនីយាទីនិ ភុញ្ជន្តិ, តេ បន ពុទ្ធសមយំ អជានន្តា វេទសមយមេវ មនសិ ករោន្តា ឯវំ ករោន្តិ, តស្មា តេសំ តំករណំ បមាណំ ន ហោតិ។ ពហវោ បន ភិក្ខូ អរុណស្ស បច្ចក្ខភាវំ អជានន្តា អនុមានវសេន ចិន្តិតុញ្ច អសក្កោន្តា អនុស្សវវសេនេវ បរវចនំ សទ្ទហន្តា អម្ហាកំ អាចរិយា អរុណុគ្គមនវេលាយំ ឧដ្ឋាយ គច្ឆន្តា សូរិយុគ្គមនវេលាយំ ទ្វិសហស្សទណ្ឌប្បមាណំ ឋានំ បាបុណន្តិ, តិសហស្សទណ្ឌប្បមាណំ ឋានំ បាបុណន្តីតិ ច វទន្តិ។ តមម្ហា វិហារា អសុកំ នាម វិហារំ អសុកំ នាម ចេតិយំ អសុកំ នាម គាមំ បាបុណន្តីតិអាទីនិ ច វទន្តីតិ ឯវំ អនុស្សវវចនំ វទន្តិ, តម្បិ អប្បមាណំ។ កស្មា? អទ្ធានំ នាម ពលវន្តស្ស ជវសម្បន្នស្ស ច រស្សំ ហោតិ, ទុព្ពលស្ស សន្តស្ស ច ទីឃំ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា –

> “ទីឃា ជាគរតោ រត្តិ, ទីឃំ សន្តស្ស យោជនំ;
> ទីឃោ ពាលាន សំសារោ, សទ្ធម្មំ អវិជានត”ន្តិ។ (ធ. ប. ៦០);

តស្មា អទ្ធានំ នាម សព្ពេសំ ឯកសទិសំ ន ហោតីតិ អរុណុគ្គមនស្ស លក្ខណំ ភវិតុំ ន សក្កា, ន ច តេ អាយស្មន្តោ បិដកត្តយតោ កិញ្ចិ សាធកភូតំ វចនំ អាហរន្តិ, អសក្ខិកំ អឌ្ឌំ ករោន្តិ វិយ យថាជ្ឈាសយមេវ វទន្តីតិ បមាណំ ន ហោតិ។

អញ្ញេ បន –

> “អតីតរត្តិយា យាមោ;
> បច្ឆិមោឌ្ឍមមុស្ស វា;
> ភាវិនិយាទិប្បហារោ;
> តទឌ្ឍំ វាជ្ជតេហ្យ ហោតិ –

កច្ចាយនសារប្បករណាគតំ គាថំ វត្វា អតីតរត្តិយា បច្ឆិមោ យាមោ អដ្ឋ បរិយាបន្នោ, តស្មា បច្ឆិមយាមស្ស អាទិតោ បដ្ឋាយ អរុណំ ឧគ្គច្ឆតី”តិ វទន្តិ។ អយំ វាទោ សការណសញ្ញាបកត្តា បុរិមេហិ ពលវា ហោតិ, ឯវំ សន្តេបិ អយុត្តោយេវ។ កស្មា? អយញ្ហិ គាថា ពាហិរសទ្ទសត្ថេ ជង្គទាសប្បករណេ វុត្តនយេន អដ្ឋ ភវា អដ្ឋតនីតិ វុត្តអដ្ឋវោហារស្ស បវត្តនកាលំ ទស្សេតុំ វុត្តា, ន បិដកត្តយេ វុត្តស្ស អរុណុគ្គមនស្ស កាលំ ទស្សេតុំ, តស្មា អញ្ញសាធ្យស្ស អញ្ញសាធកេន សាធិតត្តា អយុត្តោយេវ។

អបរេ បន “បហារោ យាមសញ្ញិតោ”តិ អភិធានប្បទីបិកាយំ វុត្តត្តា បហារយាមសទ្ទានំ ឯកត្ថត្តា តត្ថេវ “តិយាមា សំវរី ភវេ”តិ វុត្តត្តា រត្តិយា ច តិយាមភាវតោ បាឡិយញ្ច (ឧទា. ៤៥; ចូឡវ. ៣៨៣) “អភិក្កន្តា , ភន្តេ, រត្តិ, និក្ខន្តោ បច្ឆិមោ យាមោ, ឧទ្ធស្តោ អរុណោ”តិ អាគតត្តា ឥទានិ រត្តិយា ចតូសុ បហារេសុ តតិយប្បហារស្ស អវសានេ អរុណោ ឧគ្គតោ, តស្មា អវសេសឯកប្បហារមត្តោ កាលោ ទិវសភាគំ ភជតីតិ វទេយ្យុំ, អយំ វាទោ តតិយវាទតោបិ ពលវតរោ។ កស្មា? ញាបកញាប្បានំ អនុរូបភាវតោ។ តថា ហិ “បហារោ យាមសញ្ញិតោ”តិ អយំ ញាបកោ បហារយាមានំ ឯកត្ថភាវស្ស អនុរូបោ, “តិយាមា សំវរីភវេ”តិ អយំ រត្តិយា តិយាមភាវស្ស, “បាឡិយញ្ច”តិអាទិ តតិយប្បហារស្ស អវសានេ អរុណុគ្គមនស្ស, តថាបិ អយុត្តោយេវ ហោតិ។ កស្មា? “អវសេសឯកប្បហារមត្តោ កាលោ ទិវសភាគំ ភជតី”តិ វចនស្ស វិរុទ្ធត្តា។ មជ្ឈិមទេសេ ហិ ទសឃដិកាបមាណស្ស កាលស្ស ឯកប្បហារត្តា សព្ពា រត្តិ តិយាមាវ ហោតិ, ន ចតុយាមា, ឥទានិ បន បច្ចន្តវិសយេសុ សត្តដ្ឋឃដិកាមត្តស្ស កាលស្ស ឯកប្បហារកតត្តា ចតុប្បហារា ភវតិ, តស្មា មជ្ឈិមទេសវោហារំ គហេត្វា អភិធានប្បទីបិកាយញ្ច “តិយាមា សំវរី ភវេ”តិ វុត្តំ, បាឡិយញ្ច (ឧទា. ៤៥; ចូឡវ. ៣៨៣) “និក្ខន្តោ បច្ឆិមោ យាមោ, ឧទ្ធស្តោ អរុណោ”តិ, តស្មា រត្តិបរិយោសានេយេវ អរុណោ ឧគ្គតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ តថា ហិ វុត្តំ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២០១) “តថា បារិវាសិកាទីនម្បិ អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា វត្តំ និក្ខិបន្តានំ រត្តិច្ឆេទោ វុត្តោ, ឧគ្គតេ អរុណេ និក្ខិបិតព្ពន្តិ ហិ វុត្ត”ន្តិ។

សហសេយ្យសិក្ខាបទេបិ (បាចិ. ៥២-៥៤) “អនុបសម្បន្នេហិ សហ និវុត្ថភាវបរិមោចនត្ថំ បុរារុណា និក្ខមិត្វា”តិអាទិ វុត្តំ។ ឯវំ ចីវរវិប្បវាសាទីសុ ច សព្ពត្ថ រត្តិបរិយោសានេ អាគមនវសេន អរុណុគ្គមនំ ទស្សិតំ, ន អតីតារុណវសេនាតិ។ ជាតកដ្ឋកថាយម្បិ (ជា. អដ្ឋ. ៥.២១.២៥៥) “រត្តិបរិយោសានេតិ អត្ថោ”តិ។ ន កេវលំ មជ្ឈិមទេសេសុ រត្តិយាយេវ តិប្បហារភាវោ ហោតិ , អថ ខោ ទិវសស្សបិ។ តថា ហិ វុត្តំ អដ្ឋសាលិនិយំ (ធ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា) “សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អភិធម្មទេសនាបរិយោសានញ្ច តេសំ ភិក្ខូនំ សត្តប្បករណឧគ្គហណញ្ច ឯកប្បហារេនេវ ហោតី”តិ, មូលដីកាយញ្ច (ធ. ស. មូលដី. និទានកថាវណ្ណនា) “**ឯកប្បហារេនាតិ** ឯកេន **បហារេន**តិ ទិវសស្ស តតិយភាគោ វុច្ចតី”តិ, តស្មា ឯកោ រត្តិទិវោ ឆប្បហារោ ហោតីតិ វិញ្ញាយតិ។ ឯវំ មជ្ឈិមទេសវោហារេន តិយាមសង្ខាតស្ស តិប្បហារស្ស អវសានេ សព្ពរត្តិបរិយោសានេ ឧដ្ឋិតំ អរុណំ បច្ចន្តទេសវោហារេន តិប្បហារស្ស អវសានេតិ គហេត្វា ឯកប្បហារាវសេសកាលេ អរុណោ ឧគ្គតោតិ វុត្តត្តា អយម្បិ វាទោ អយុត្តោយេវ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពោ។

ពហវោ បន បណ្ឌិតា “ឧទុម្ពសិក្ខានិស្សយេ វុត្តំ –

‘សេតរុណញ្ច បឋមំ, ទុតិយំ នន្ទិយាវដ្ដំ;
តតិយំ តម្ពវណ្ណញ្ច, ចតុត្ថំ គទ្រភំ មុខ’ន្តិ។ –

ឥមំ គាថំ និស្សាយ ឯករត្តិយំ អរុណោ ចតុក្ខត្តុំ ឧដ្ឋហតិ, តត្ថ បឋមំ សេតវណ្ណំ ហោតិ, ទុតិយំ នន្ទិយាវដ្ដបុប្ផវណ្ណំ ហោតិ, តតិយំ តម្ពវណ្ណំ ហោតិ, ចតុត្ថំ គទ្រភមុខវណ្ណំ ហោតី”តិ វត្វា រត្តោភាសតោ បុរេតរំ អតីតរត្តិកាលេយេវ វត្តនិក្ខិបនាទិកម្មំ ករោន្តិ។ តេសំ តំ ករណំ អនិសម្មការិតំ អាបជ្ជតិ។ អយញ្ហិ គាថា នេវ បាឡិយំ ទិស្សតិ, ន អដ្ឋកថាយំ, ន ដីកាសុ, កេវលំ និស្សយេ ឯវ, និស្សយេសុ ច ឯកស្មឹយេវ ឧទុម្ពសិក្ខានិស្សយេ ទិស្សតិ, ន អញ្ញនិស្សយេសុ, តត្ថាបិ នេវ បុព្ពាបរសម្ពន្ធោ ទិស្សតិ, ន ហេតុផលាទិភាវោ, ន ច លិង្គនិយមោតិ ន និស្សយការាចរិយេន ឋបិតា ភវេយ្យ, អថ ខោ បច្ឆា អញ្ញេហិ លេខកេហិ វា អត្តនោ ឥច្ឆានុរូបំ លិខិតា ភវេយ្យ, តស្មា អយំ គាថា កុតោ អាគតា បាឡិតោ វា អដ្ឋកថាតោ វា ដីកាតោ វា វិនយតោ វា សុត្តន្តតោ វា អភិធម្មតោ វាតិ បភវំ អបរិយេសិត្វា និស្សយេ ទិដ្ឋមត្តមេវ សារតោ គហេត្វា បាឡិយដ្ឋកថាដីកាសុ វុត្តវចនំ អនិសាមេត្វា កតត្តា អនិសម្មការិតំ អាបជ្ជតិ។

តត្រាយំ បាឡិ “តេន ខោ បន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា សីតាសុ ហេមន្តិកាសុ រត្តីសុ អន្តរដ្ឋកាសុ ហិមបាតសមយេ រត្តឹ អជ្ឈោកាសេ ឯកចីវរោ និសីទិ, ន ភគវន្តំ សីតំ អហោសិ។ និក្ខន្តេ បឋមេ យាមេ សីតំ ភគវន្តំ អហោសិ, ទុតិយំ ភគវា ចីវរំ បារុបិ, ន ភគវន្តំ សីតំ អហោសិ។ និក្ខន្តេ មជ្ឈិមេ យាមេ សីតំ ភគវន្តំ

អហោសិ, តតិយំ ភគវា ចីវរំ បារុបិ, ន ភគវន្តំ សីតំ អហោសិ។ និក្ខន្តេ បច្ឆិមេ យាមេ ឧទ្ទស្តេ អរុណេ នន្ទិមុខិយា រត្តិយា សីតំ ភគវន្តំ អហោសិ, ចតុត្ថំ ភគវា ចីវរំ បារុបិ, ន ភគវន្តំ សីតំ អហោសី”តិ។ អយំ មហាវគ្គេ (មហាវ. ៣៤៦) ចីវរក្ខន្ធកាគតា វិនយបាឡិ។ បាឡិយំ **នន្ទិមុខិយា**តិ តុដ្ឋិមុខិយា, បសន្នទិសាមុខាយាតិ អត្ថោ។ អយំ តំសំវណ្ណនាយ វិមតិវិនោទនីបាឋោ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣៤៦)។

“តេន ខោ បន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ បុព្ពារាមេ មិគារមាតុបាសាទេ ។ តេន ខោ បន សមយេន ភគវា តទហុបោសថេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ និសិន្នោ ហោតិ។ អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា និក្ខន្តេ បឋមេ យាមេ ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា យេន ភគវា តេនញ្ជលឹ បណាមេត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – អភិក្កន្តា, ភន្តេ រត្តិ, និក្ខន្តោ បឋមោ យាមោ, ចិរនិសិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃោ, ឧទ្ទិសតុ, ភន្តេ, ភគវា ភិក្ខូនំ បាតិមោក្ខន្តិ។ ឯវំ វុត្តេ ភគវា តុណ្ហី អហោសិ។ ទុតិយម្បិ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា និក្ខន្តេ មជ្ឈិមេ យាមេ ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា យេន ភគវា តេនញ្ជលឹ បណាមេត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – អភិក្កន្តា, ភន្តេ, រត្តិ, និក្ខន្តោ មជ្ឈិមោ យាមោ, ចិរនិសិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃោ, ឧទ្ទិសតុ, ភន្តេ, ភគវា ភិក្ខូនំ បាតិមោក្ខន្តិ។ ទុតិយម្បិ ភគវា តុណ្ហី អហោសិ។ តតិយម្បិ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា និក្ខន្តេ បច្ឆិមេ យាមេ ឧទ្ធស្តេ អរុណេ នន្ទិមុខិយា រត្តិយា ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា យេន ភគវា តេនញ្ជលឹ បណាមេត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – អភិក្កន្តា, ភន្តេ, រត្តិ, និក្ខន្តោ បច្ឆិមោ យាមោ, ឧទ្ធស្តំ អរុណំ, នន្ទិមុខី រត្តិ, ចិរនិសិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃោ, ឧទ្ទិសតុ ភន្តេ ភគវា ភិក្ខូនំ បាតិមោក្ខន្តិ។ អបរិសុទ្ធា, អានន្ទ, បរិសា”តិ (ចូឡវ. ៣៨៣)។ អយំ ចូឡវគ្គេ បាតិមោក្ខដ្ឋបនក្ខន្ធកាគតា អបរាបិ វិនយបាឡិ។

នន្ទិមុខិយា រត្តិយាតិ អរុណុដ្ឋិតកាលេ បីតិមុខា វិយ រត្តិ ខាយតិ។ តេនាហ “នន្ទិមុខិយា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៨៣) អយំ តំសំវណ្ណនាភូតសមន្តបាសាទិកដ្ឋកថាបាឋោ។ **អភិក្កន្តា**តិ បរិក្ខីណា។ **ឧទ្ធស្តេ អរុណេ**តិ ឧគ្គតេ អរុណសីសេ។ **នន្ទិមុខិយា**តិ តុដ្ឋិមុខិយា។ អយំ តំសំវណ្ណនាភូតសារត្ថទីបនីបាឋោ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣៨៣)។ បាឡិយំ **នន្ទិមុខិយា**តិ ឱទាតទិសាមុខតាយ តុដ្ឋមុខិយា។ អយំ តំសំវណ្ណនាយ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៨៣) វិមតិវិនោទនីបាឋោ។

“តតិយម្បិ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ អភិក្កន្តាយរត្តិយា និក្ខន្តេ បច្ឆិមេ យាមេ ឧទ្ធស្តេ អរុណេ នន្ទិមុខិយា រត្តិយា ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា យេន ភគវា តេនញ្ជលឹ បណាមេត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – អភិក្កន្តា, ភន្តេ, រត្តិ, និក្ខន្តោ បច្ឆិមោ យាមោ, ឧទ្ធស្តោ អរុណោ, នន្ទិមុខី រត្តិ, ចិរនិសិន្នា អាគន្តុកា ភិក្ខូ, បដិសម្មោទតុ, ភន្តេ, ភគវា អាគន្តុកេ ភិក្ខូ”តិ។ អយំ ឧទានាគតា សុត្តន្តបាឡិ (ឧទា. ៤៥)។ **ឧទ្ធស្តេ អរុណេ**តិ ឧគ្គតេ អរុណេ។ អរុណោ នាម បុរត្ថិមទិសាយំ សូរិយោទយតោ បុរេតរមេវ ឧដ្ឋិតោភាសោ។ **នន្ទិមុខិយា រត្តិយា**តិ អរុណស្ស ឧគ្គតត្តា ឯវ អរុណោភាសាយ សូរិយាលោកូបជីវិនោ សត្តេ នន្ទាបនមុខិយា រត្តិយា ជាតាយ, វិភាយមានាយាតិ អត្ថោ។ អយំ តំសំវណ្ណនាភូតា ឧទានដ្ឋកថា (ឧទា. អដ្ឋ. ២៣)។

ឥតិ ឯត្តកាសុ វិនយសុត្តន្តាគតាសុ បាឡិយដ្ឋកថាដីកាសុ ឯកស្មិម្បិឋានេ អរុណោ ចតុក្ខត្តុំ ឧគ្គតោតិ នត្ថិ, ឯកវារមេវ វុត្តោ។ ចតុព្ពិធវណ្ណសមន្នាគតោតិបិ នត្ថិ, ឯកវណ្ណោ ឯវ វុត្តោ។ ជាតកដ្ឋកថាយម្បិ (ជា. អដ្ឋ. ៥.២១.២៥៥) រត្តវណ្ណោ ឯវ វុត្តោ, ន សេតវណ្ណាទិកោ។ **នន្ទិមុខី**តិ ច សត្តេ នន្ទាបនទិសាមុខី រត្តិ ឯវ វុត្តា, ន អរុណស្ស នន្ទិយាវដ្ដបុប្ផសទិសវណ្ណតា។ តេនាហ “សត្តេ នន្ទាបនមុខិយា រត្តិយា”តិ។ ឯវំ អភិធានប្បទីបិកាបករណវចនេន វិរុទ្ធត្តា បាឡិយដ្ឋកថាទីហិ អសំសន្ទនតោ ទុព្ពលសាធកត្តា ច អយម្បិ វាទោ អយុត្តោយេវាតិ ទដ្ឋព្ពោ, តស្មា សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អាណំ អនតិក្កន្តេន លជ្ជិភិក្ខុនា យទិ កេនចិ អប្បដិច្ឆន្នេ វិវដោកាសេ ហោតិ, មជ្ឈក្តិសមានអព្យត្តរត្តោភាសស្ស បញ្ញាយមានកាលតោ បដ្ឋាយ វត្តនិក្ខិបនាទិកម្មំ កាតព្ពំ។

យទិ បន បព្ពតាទិនា បដិច្ឆន្នដ្ឋានំ ហោតិ, យត្តកេន កាលេន វិវដដ្ឋានេ រត្តោភាសោ បញ្ញាយតិ, សូរិយមណ្ឌលស្ស ទិស្សនកាលតោ ឯកឃដិកាមត្តេន វា ទ្វិឃដិកាមត្តេន វា តត្តកំ កាលំ សល្លក្ខេត្វា ឥមស្មិំ កាលេ អរុណោ ឧគ្គតោ ភវេយ្យាតិ តក្កេត្វា កាតព្ពំ, សំសយំ អនិច្ឆន្តេន តតោបិ កញ្ចិកាលំ អធិវាសេត្វា និស្សំសយកាលេ កត្តព្ពំ, អយំ តត្ថ សាមីចិ។ អយំ បន វាទោ យថាវុត្តប្បករណវចនេហិ សុដ្ឋុ សំសន្ទតិ យថា គង្គោទកេន យមុនោទកំ, តស្មា បណ្ឌិតេហិ បុនប្បុនំ បុព្ពាបរំ អាលោឡេន្តេន មនសិ កាតព្ពោ។ ឯវំ មនសិ ករិត្វា អរុណបដិសំយុត្តេសុ ឋានេសុ សំសយោ ឆិន្ទិតព្ពោ, សំសយំ ឆិន្ទិត្វា វិសារទេន ហុត្វា តំ តំ កម្មំ កាតព្ពន្តិ។

វិសុទ្ធត្ថាយ សីលស្ស, ភិក្ខូនំ បិយសីលិនំ;
កតារុណកថា ឯសា, ន សារម្ភាទិការណា។

តស្មា សុដ្ឋុបធារេត្វា, យុត្តំ គណ្ហន្តុ សាធវោ;
អយុត្តញ្ចេ ឆឌ្ឌយន្តុ, មា ហោន្តុ ទុម្មនាទយោតិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ទិវាសេយ្យវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

បឋមោ បរិច្ឆេទោ។

២. បរិក្ខារវិនិច្ឆយកថា

៦. ឯវំ ទិវាសេយ្យវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ បរិក្ខារវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**បរិក្ខារោតិ សមណបរិក្ខារោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ ទិវាសេយ្យវិនិច្ឆយកថាយ អាទិម្ហិ វុត្តំ “តត្ថា”តិ បទំ អានេត្វា តត្ថ តេសុ មាតិកាបទេសុ សមភិនិវិដ្ឋស្ស “បរិក្ខារោ”តិ បទស្ស “សមណបរិក្ខារោ”តិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោតិ យោជនា, ឯស នយោ ឥតោ បរេបិ។ សមណបរិក្ខារោ វុត្តោ, ន គិហិបរិក្ខារោតិ អធិប្បាយោ។ បរិសមន្តតោ ករិយតេតិ **បរិក្ខារោ**, ឆត្តាទិកោ។ **តត្រា**តិ សមណបរិក្ខារេ។ កប្បតីតិ កប្បិយោ, ន កប្បិយោ អកប្បិយោ, កប្បិយោ ច អកប្បិយោ ច កប្បិយាកប្បិយោ, សមាហារទ្វន្ទេបិ បុល្លិង្គមិច្ឆន្តិ បណ្ឌិតា។ កប្បិយាកប្បិយោ ច សោ បរិក្ខារោ ចេតិ តថា, តស្ស វិនិច្ឆយោ **កប្បិយាកប្បិយបរិក្ខារវិនិច្ឆយោ**។

កេចិ តាលបណ្ណច្ឆត្តន្តិ ឥទំ ឧបលក្ខណមត្តំ។ សព្ពម្បិ ហិ ឆត្តំ តថាករិយមានំ ន វដ្ដតិ។ តេនេវាហ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៨៥) “សព្ពបរិក្ខារេសុ វណ្ណមដ្ឋវិការំ ករោន្តស្ស ទុក្កដន្តិ ទីបេន្តេន ន វដ្ដតីតិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ព”ន្តិ។ **ន វណ្ណមដ្ឋត្ថាយា**តិ ឥមិនា ថិរករណត្ថំ ឯកវណ្ណសុត្តេន វិនន្ធិយមានំ យទិ វណ្ណមដ្ឋំ ហោតិ, តត្ថ ន ទោសោតិ ទស្សេតិ។ **អារគ្គេនា**តិ និខាទនមុខេន។ យទិ ន វដ្ដតិ, តាទិសំ ឆត្តទណ្ឌំ លភិត្វា កឹ កាតព្ពន្តិ អាហ “**ឃដកំ វា**”តិអាទិ។ **សុត្តកេន វា ទណ្ឌោ វេឋេតព្ពោ**តិ យថា លេខា ន បញ្ញាយតិ, តថា វេឋេតព្ពោ។ **ទណ្ឌពុន្ទេ**តិ ទណ្ឌមូលេ, ឆត្តទណ្ឌស្ស ហេដ្ឋិមកោដិយន្តិ អត្ថោ។ **ឆត្តមណ្ឌលិក**ន្តិ ឆត្តស្ស អន្តោ ឧទ្ធកមណ្ឌលំ, ឆត្តបញ្ជរេ មណ្ឌលាការេន ពទ្ធទណ្ឌវលយំ វា។ **ឧក្កិរិត្វា**តិ និន្នំ, ឧន្នតំ វា កត្វា ឧដ្ឋាបេត្វា។ **សា វដ្ដតី**តិ សា លេខា រជ្ជុកេហិ ពន្ធន្តុ វា មា វា, ពន្ធិតុំ យុត្តដ្ឋានត្តា វដ្ដតិ។ តេន វុត្តំ អាចរិយពុទ្ធទត្តមហាថេរេន –

“ឆត្តំ បណ្ណមយំ កិញ្ចិ, ពហិ អន្តោ ច សព្ពសោ;
បញ្ចវណ្ណេន សុត្តេន, សិព្ពិតុំ ន ច វដ្ដតិ។

“ឆិន្ទិតុំ អឌ្ឍចន្ទំ វា, បណ្ណេ មករទន្តកំ;
ឃដកំ វាឡរូបំ វា, លេខា ទណ្ឌេ ន វដ្ដតិ។

“សិព្ពិតុំ ឯកវណ្ណេន, ឆត្តំ សុត្តេន វដ្ដតិ;
ថិរត្ថំ បញ្ជរំ វណ្ណេន, បញ្ជរំ វា វិនន្ធិតុំ។

“ឃដកំ វាឡរូបំ វា, លេខា វា បន កេវលា;
ឆិន្ទិត្វា វាបិ ឃំសិត្វា, ធារេតុំ បន វដ្ដតិ។

“អហិច្ឆត្តកសណ្ឋានំ , ទណ្ឌពុន្ទម្ហិ វដ្ដតិ;
ឧក្កិរិត្វា កតា លេខា, ពន្ធនត្ថាយ វដ្ដតី”តិ។

តស្ស វណ្ណនាយម្បិ **ឆត្តំ បណ្ណមយំ កិញ្ចី**តិ តាលបណ្ណាទិបណ្ណច្ឆទនំ យំ កិញ្ចិ ឆត្តំ។ **ពហី**តិ ឧបរិ។ **អន្តោ**តិ ហេដ្ឋា។ **សិព្ពិតុ**ន្តិ រូបំ ទស្សេត្វា សូចិកម្មំ កាតុំ។ **បណ្ណេ**តិ ឆទនបណ្ណេ។ **អឌ្ឍចន្ទ**ន្តិ អឌ្ឍចន្ទាការំ។ **មករទន្តក**ន្តិ មករទន្តាការំ, យំ “គិរិកូដ”ន្តិ វុច្ចតិ។ ឆិន្ទិតុំ ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ មុខវដ្ដិយា នាមេត្វា ពទ្ធបណ្ណកោដិយា វា មត្ថកមណ្ឌលកោដិយា វា គិរិកូដាទី ករោន្តិ, ឥមិនា តំ បដិក្ខិត្តំ។ **ទណ្ឌេ**តិ ឆត្តទណ្ឌេ។ **ឃដក**ន្តិ ឃដាការោ។ **វាឡរូបំ វា**តិ ព្យគ្ឃាទិវាឡានំ រូបកំ វា។ **លេខា**តិ ឧក្កិរិត្វា វា ឆិន្ទិត្វា វា ចិត្តកម្មវសេន វា កតរាជិ។ បញ្ចវណ្ណានំ សុត្តានំ អន្តរេ នីលាទិឯកវណ្ណេន សុត្តេន ថិរត្ថំ ឆត្តំ អន្តោ ច ពហិ ច សិព្ពិតុំ វា ឆត្តទណ្ឌគ្គាហកសលាកបញ្ជរំ ថិរត្ថំ វិនន្ធិតុំ វា វដ្ដតីតិ យោជនា។ **បញ្ចវណ្ណានំ ឯកវណ្ណេន ថិរត្ថ**ន្តិ ឥមិនា អនេកវណ្ណេហិ សុត្តេហិ វណ្ណមដ្ឋត្ថាយ សិព្ពិតុញ្ច វិនន្ធិតុញ្ច ន វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ បោត្ថកេសុ បន “បញ្ចវណ្ណេនា”តិ បាឋោ ទិស្សតិ, តស្ស ឯកវណ្ណេន បញ្ចវណ្ណេន វា សុត្តេន ថិរត្ថំ សិព្ពិតុំ វិនន្ធិតុំ វា វដ្ដតីតិ យោជនា កាតព្ពា ហោតិ។

ឯត្ថ ច ហេដ្ឋា វុត្តេន “បញ្ចវណ្ណេន សុត្តេន សិព្ពិតុំ ន ច វដ្ដតី”តិ បាឋេន ច “កេចិ តាលបណ្ណច្ឆត្តំ អន្តោ វា ពហិ វា បញ្ចវណ្ណេន សុត្តេន សិព្ពេត្វា វណ្ណមដ្ឋំ ករោន្តិ, តំ ន វដ្ដតិ, ឯកវណ្ណេ បន នីលេន វា បីតកេន វា យេន កេនចិ សុត្តេន អន្តោ វា ពហិ វា សិព្ពិតុំ, ឆត្តទណ្ឌគ្គាហកំ សលាកបញ្ជរំ វា វិនន្ធិតុំ វដ្ដតិ, តញ្ច ខោ ថិរករណត្ថំ, ន វណ្ណមដ្ឋត្ថាយា”តិ អដ្ឋកថាបាឋេន ច វិរុជ្ឈតិ, តស្មា សោ ន គហេតព្ពោ។

លេខា វា បន កេវលាតិ យថាវុត្តប្បការា សកលា លេខា វា។ **ឆិន្ទិត្វា**តិ ឧក្កិរិត្វា កតំ ឆិន្ទិត្វា។ **យំសិត្វា**តិ ចិត្តកម្មាទិវសេន កតំ យំសិត្វា។ **ទណ្ឌពុន្ទម្ហី**តិ ឆត្តទណ្ឌស្ស បញ្ចរេ គាហណត្ថាយ ផាលិតពុន្ទម្ហិ, មូលេតិ អត្ថោ។ អយមេត្ថ និស្សន្ទេហោ វុត្តនយោ។ ខុទ្ទសិក្ខាគណ្ឋិបទេ បន "ឆត្តបិណ្ឌិយា មូលេ"តិ វុត្តំ។ **អហិច្ឆត្តកសណ្ឋាន**ន្តិ ផុល្លអហិច្ឆត្តកាការំ។ វដ្ដកេហិ គាហាបេត្វា ទណ្ឌេ ពន្ធន្តិ, តស្មឹ ពន្ធនដ្ឋានេ **វលយមិវ ឧក្កិរិត្វា**តិ វលយំ វិយ ឧបដ្ឋាបេត្វា។ **ពន្ធនត្ថាយា**តិ វាតេន យថា ន ចលតិ, ឯវំ វដ្ដហិ ទណ្ឌេ បញ្ចរស្ស ពន្ធនត្ថាយ។ ឧក្កិរិត្វា កតា លេខា វដ្ដតីតិ យោជនា។ យថា វាតប្បហារេន អចលនត្ថំ ឆត្តមណ្ឌលិកំ វដ្ដកេហិ គាហាបេត្វា ទណ្ឌេ ពន្ធន្តិ, តស្មឹ ពន្ធនដ្ឋានេ វលយមិវ ឧក្កិរិត្វា លេខំ ឋបេន្តិ, សា វដ្ដតីតិ។ សចេបិ ន ពន្ធតិ, ពន្ធនារហដ្ឋានត្តា វលយំ ឧក្កិរិត្វា វដ្ដតីតិ គណ្ឋិបទេ វុត្តន្តិ អាគតំ, តស្មា បក្ខរណេសុ អាគតនយេនេវ ឆត្តេ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ។

៧. ចីវរេ បន **នានាសុត្តកេហី**តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៨៥; វិ. វិ. ដី. ១.៨៥) នានាវណ្ណេហិ សុត្តេហិ។ ឥទញ្ច តថា ករោន្តានំ វសេន វុត្តំ, ឯកវណ្ណសុត្តកេនបិ ន វដ្ដតិយេវ។ "បកតិសូចិកម្មមេវ វដ្ដតី"តិ ហិ វុត្តំ។ **បដ្ដមុខេ**តិ ទ្វិន្នំ បដ្ដានំ សង្ឃដិតដ្ឋានំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **បរិយន្តេ**តិ ចីវរបរិយន្តេ។ អនុវាតំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **វេណី**តិ វរកសីសាការេន សិព្ពនំ។ **សង្ខលិក**ន្តិ ទ្វិគុណសង្ខលិកាការេន សិព្ពនំ, ពិឡាលសង្ខលិកាការេន សិព្ពនំ វា។ វេណី វា សង្ខលិកំ វា ករោន្តីតិ ករណកិរិយាយ សម្ពន្ធោ។ **អគ្ឃិយំ** នាម ចេតិយសណ្ឋានំ , យំ "អគ្ឃិយគត្ថម្ភោ"តិ វទន្តិ។ **គយា** នាម មូលេ តនុកំ អគ្គេ មហន្តំ កត្វា គទាការេន សិព្ពនំ។ **មុគ្គរោ** នាម មូលេ ច អគ្គេ ច ឯកសទិសំ កត្វា មុគ្គរាការេន សិព្ពនំ។ **កក្កដក្ខីនិ ឧក្កិរន្តី**តិ គណ្ឋិកបដ្ដបាសកបដ្ដានំ អន្តេ បាឡិពទ្ធំ កត្វា កក្កដកានំ អក្ខិ សណ្ឋានំ បដ្ឋបេន្តិ, ករោន្តីតិ អត្ថោ។ **"កោណសុត្តបិឡកា**តិ គណ្ឋិកបាសកបដ្ដានំ កោណេហិ នីហដសុត្តានំ កោដិយោ"តិ គីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ កថំ បន តា បិឡកា ទុវិញ្ញេយ្យរូបា កាតព្ពាតិ? កោណេហិ នីហដ សុត្តានំ អន្តេសុ ឯកវារំ គណ្ឋិកករណេន វា បុន និវត្តេត្វា សិព្ពនេន វា ទុវិញ្ញេយ្យសភាវំ កត្វា សុត្តកោដិយោ វស្សំ កត្វា ឆិន្ទិតព្ពា។ ធម្មសិរិត្ថេរេន បន "កោណសុត្តា ច បិឡកា, ទុវិញ្ញេយ្យាវ កប្បរេ"តិ វុត្តំ, តថា អាចរិយ ពុទ្ធទត្តត្ថេរេនបិ "សុត្តា ច បិឡកា តត្ថ, ទុវិញ្ញេយ្យាវ ទីបិតា"តិ វុត្តំ, តស្មា តេសំ មតេន កោណសុត្តា ច បិឡកា ច កោណសុត្តបិឡកាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. ១.៨៥) **កោណសុត្តបិឡកា**តិ គណ្ឋិកបាសកបដ្ដានំ កោណេហិ ពហិ និគ្គត សុត្តានំ បិឡកាការេន ឋបិតកោដិយោតិ កេចិ វទន្តិ, តេ បិឡកេ ឆិន្ទិត្វា ទុវិញ្ញេយ្យា កាតព្ពាតិ តេសំ អធិប្បាយោ។ កេចិ បន "កោណសុត្តា ច បិឡកា ចាតិ ទ្វេយេវា"តិ វទន្តិ, តេសំ មតេន គណ្ឋិកបាសកបដ្ដានំ កោណតោ កោណំ នីហដសុត្តា កោណសុត្តា នាម។ សមន្តតោ បន បរិយន្តេន គតា ចតុរស្សសុត្តា បិឡកា នាម។ តំ ទុវិធម្បិ កេចិ ចីវរតោ វិសុំ បញ្ញានត្ថាយ វិការយុត្តំ ករោន្តិ, តំ និសេធាយ "ទុវិញ្ញេយ្យរូបា វដ្ដតី"តិ វុត្តំ, ន បន សព្ពថា អចក្ខុគោចរភាវេន សិព្ពនត្ថាយ តថាសិព្ពនស្ស អសក្កុណេយ្យត្តា, យថា បកតិចីវរតោ វិការោ ន បញ្ញាយតិ, ឯវំ សិព្ពិតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ រជនកម្មតោ បុព្ពេ បញ្ញាយមានោបិ វិសេសោ ចីវរេ រត្តេ ឯក វណ្ណតោ ន បញ្ញាយតីតិ អាហ **"ចីវរេ រត្តេ"**តិ។

៨. **មណិនា**តិ នីលមណិអាទិបាសាណេន, អំសពទ្ធកកាយពន្ធនាទិកំ អចីវរត្តា សង្ខាទីហិ យំសិតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ **កណ្ណសុត្តក**ន្តិ ចីវរស្ស ទីឃតោ តិរិយញ្ច សិព្ពិតានំ ចតូសុ កណ្ណេសុ កោណេសុ ច និក្ខន្តានំ សុត្តសីសាន មេតំ នាមំ, តំ ឆិន្ទិត្វាវ បារុបិតព្ពំ។ តេនាហ **"រជិតកាលេ ឆិន្ទិតព្ព"**ន្តិ។ ភគវតា អនុញ្ញាតំ ឯកំ កណ្ណសុត្តម្បិ អត្ថិ, តំ បន នាមេន សទិសម្បិ ឥតោ អញ្ញមេវាតិ ទស្សេតុំ **"យំ បនា"**តិអាទិ វុត្តំ។ **លគ្គនត្ថាយា**តិ ចីវររជ្ជុយំ ចីវរពន្ធនត្ថាយ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៨៥) ឯត្តកមេវ វុត្តំ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៨៥) បន **"បាសកំ កត្វា ពន្ធិតព្ព**ន្តិ រជនកាលេ ពន្ធិតព្ពំ, សេសកាលេ មោចេត្វា ឋបេតព្ព"ន្តិ វុត្តំ។ វិនយសង្គហប្បករណស្ស បោរាណដីកាយម្បិ ឥទមេវ គហេត្វា វុត្តំ, តំ បន ចីវរក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣៤៤) "មជ្ឈេន លគ្គេន្តិ, ឧភតោ គលតិ, ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កណ្ណេ ពន្ធិតុន្តិ។ កណ្ណោ ជីរតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កណ្ណសុត្តក"ន្តិ ឯវំ អនុញ្ញាតចីវររជ្ជុយំ រជិត្វា បសារិតចីវរស្ស ឱលម្ពកសុត្តំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

គណ្ឋិកេតិ ចីវរបារុបនកាលេ បាសកេ លគ្គាបនត្ថំ កតេ ទន្តាទិមយេ គណ្ឋិកេ។ **បិឡកា**តិ ពិន្ទុំ ពិន្ទុំ កត្វា ឧដ្ឋាបេតព្ពបិឡកា។ វុត្តញ្ហេតំ វិនយវិនិច្ឆយប្បករណេ –

"នានាវណ្ណេហិ សុត្តេហិ, មណ្ឌនត្ថាយ ចីវរំ;
សមំ សតបទាទីនំ, សិព្ពិតុំ ន ច វដ្ដតិ។

“បត្តស្ស បរិយន្តេ វា, តថា បត្តមុខេបិ ច;
វេណឹ សង្ខលិកំ វាបិ, ករោតោ ហោតិ ទុក្កដំ។

“បត្តម្បិ គណ្ឋិបាសានំ, អដ្ឋកោណាទិកំ វិធិំ;
តត្ថគ្ឃិយគទារូបំ, មុត្តរាទី ករោន្តិ ច។

“តត្ថ កក្កដកក្ខីនិ, ឧដ្ឋាបេន្តិ ន វដ្ដតិ;
សុត្តា ច បិឡកា តត្ថ, ទុវិញ្ញេយ្យាវ ទីបិតា។

“ចតុកោណាវ វដ្ដន្តិ, គណ្ឋិបាសកបត្តកា;
កណ្ណកោណេសុ សុត្តានិ, រត្តេ ឆិន្ទេយ្យ ចីវរេ។

“សូចិកម្មវិការំ វា, អញ្ញំ វា បន កិញ្ចិបិ;
ចីវរេ ភិក្ខុនា កាតុំ, ការាបេតុំ ន វដ្ដតិ។

“យោ ច បក្ខិបតិ ភិក្ខុ ចីវរំ,
កញ្ជិបិដ្ឋខលិអល្លិកាទិសុ;
វណ្ណមដ្ឋមភិបត្ថយំ បរំ;
តស្ស នត្ថិ បន មុត្តិ ទុក្កដា។

“សូចិហត្ថមលាទីនំ, ករណេ ចីវរស្ស ច;
តថា កិលិដ្ឋកាលេ ច, ធោវនត្ថំ តុ វដ្ដតិ។

“រជនេ បន គន្ធំ វា, តេលំ វា លាខមេវ វា;
កិញ្ចិ បក្ខិបិតុំ តត្ថ, ភិក្ខុនោ ន ច វដ្ដតិ។

“សង្ខេន មណិនា វាបិ, អញ្ញេនបិ ច កេនចិ;
ចីវរំ ន ច ឃដ្ដេយ្យ, ឃំសិតព្ពំ ន ទោណិយា។

“ចីវរំ ទោណិយំ កត្វា, នាតិឃដ្ដេយ្យ មុដ្ឋិនា;
រត្តំ បហរិតុំ កិញ្ចិ, ហត្ថេហេវ ច វដ្ដតិ។

“គណ្ឋិកេ បន លេខា វា, បិឡកា វា ន វដ្ដតិ;
កប្បពិន្ទុវិការោ វា, បាឡិកណ្ណិកភេទតោ”តិ។

វិនយសារត្ថសន្ទីបនិយម្បិ **សមំ សតបទាទីន**ន្តិ សតបទាទីហិ សទិសំ។ តុល្យត្ថេ ករណវចនប្បសង្គេ សាមិវចនំ។ **បត្តស្ស បរិយន្តេ វា**តិ អនុវាតស្ស ឧភយបរិយន្តេ វា។ **បត្តមុខេបិ វា**តិ ទ្វិន្នំ អាយាមវិត្ថារបត្តានំ សង្ឃដិតដ្ឋានេ, កណ្ណេបិ វា ឯកស្សេវ វា បត្តស្ស ឧនបូរណត្ថំ ឃដិតដ្ឋានេបិ វា ។ **វេណី**តិ កុទ្រូសសីសាការេន សិព្ពនំ។ កេចិ “វរកសីសាការេនា”តិ វទន្តិ។ **សង្ខលិក**ន្តិ ពិឡាលទាមសទិសសិព្ពនំ។ កេចិ “សតបទិសទិស”ន្តិ វទន្តិ។

បត្តម្បីតិ បត្តម្បិ។ អដ្ឋកោណាទិកោ វិធិ បការោ ឯតស្សាតិ **អដ្ឋកោណាទិកវិធិ**, តំ។ **អដ្ឋកោណាទិក**ន្តិ វា គាថាពន្ធវសេន និគ្គហិតាគមោ។ “អដ្ឋកោណាទិកំ វិធិ”ន្តិ ឯតំ “បត្ត”ន្តិ ឯតស្ស សមានាធិករណវិសេសនំ, កិរិយាវិសេសនំ វា។ “ករោន្តី”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ អថ វា **បត្ត**ន្តិ ឯត្ថ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនំ, បត្តេតិ អត្ថោ។ ឥមស្មិំ បក្ខេ **អដ្ឋកោណាទិក**ន្តិ ឧបយោគវចនំ។ **វិធិ**ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ ឥធ វិធមានចតុកោណសណ្ឋានតោ អញ្ញំ អដ្ឋកោណាទិកំ នាម។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ បត្តទ្វយេ។ **អគ្ឃិយគទារូប**ន្តិ អគ្ឃិយសណ្ឋានញ្ចេវ គទាសណ្ឋានញ្ច សិព្ពនំ។ **មុគ្គរ**ន្តិ លគុឡសណ្ឋានសិព្ពនំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ចេតិយាទិសណ្ឋានានំ គហណំ។

តត្ថាតិ បត្តទ្វយេ តស្មិំ ឋានេ។ **កក្កដកក្ខីនី**តិ កុឡីរកច្ឆិសទិសានិ សិព្ពនវិការានិ។ **ឧដ្ឋាបេន្តី**តិ ករោន្តិ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ គណ្ឋិកបាសកបត្តកេ។ **សុត្តា**តិ កោណតោ កោណំ សិព្ពិតសុត្តា ចេវ ចតុរស្សេ សិព្ពិតសុត្តា ច។ **បិឡកា**តិ តេសមេវ សុត្តានំ និវត្តេត្វា សិព្ពិតកោដិយោ ច។ **ទុវិញ្ញេយ្យាវា**តិ រជនកាលេ ទុវិញ្ញេយ្យរូបា

អនោទ្ឋារិកា ទីបិកា វដ្ដន្តីតិ។ យថាហ “កោណសុត្តបិឡកា ច ចីវរេ រត្តេ ទុវិញ្ញេយ្យរូបា វដ្ដន្តី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥)។

គណ្ឋិកបដ្ដិកា បាសបដ្ដិកាតិ យោជនា។ **កណ្ណកោណេសុ សុត្តានី**តិ ចីវរកណ្ណេ សុត្តា ចេវ បាសកបដ្ដានំ កោណេសុ សុត្តានិ ច អច្ឆិន្ទតិ។ ឯត្ថ ច ចីវរេ អាយាមតោ វិត្ថារតោ ច សិព្ពិត្វា អនុវាតតោ ពហិ និក្ខមិតសុត្តំ ចីវរំ រជិត្វា សុក្ខាបនកាលេ រជ្ជុយា វា ចីវរវំសេ វា ពន្ធិត្វា ឱលម្ពិតុំ អនុវាតេ ពន្ធសុត្តានិ ច កណ្ណសុត្តានិ នាម។ យថាហ “ចីវរស្ស កណ្ណសុត្តកំ ន ច វដ្ដតិ, រជិតកាលេ ឆិន្ទិតព្ពំ, យំ បន ‘អនុជានាមិ ភិក្ខវេ កណ្ណសុត្តក’ន្តិ ឯវំ អនុញ្ញាតំ, តំ អនុវាតេ បាសកំ កត្វា ពន្ធិតព្ពំ រជនកាលេ លគ្គនត្ថាយា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥)។

សូចិកម្មវិការំ វាតិ ចីវរមណ្ឌនត្ថាយ នានាសុត្តកេហិ សតបទិសទិសំ សិព្ពន្តា អាគន្តុកបដ្ដំ ឋបេន្តិ, ឯវរូបំ សូចិកម្មវិការំ វា។ **អញ្ញំ វា បន កិញ្ចិបី**តិ អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចិ មាលាកម្មមិគបក្ខិបទាទិកំ សិព្ពនវិការំ។ **កាតុ**ន្តិ សយំ កាតុំ។ **ការាបេតុ**ន្តិ អញ្ញេន វា ការាបេតុំ។

យោ ភិក្ខុ បរំ ឧត្តមំ វណ្ណមដ្ឋមភិបត្ថយន្តោ កញ្ជិកបិដ្ឋខលិអល្លិកាទីសុ ចីវរំ បក្ខិបតិ, តស្ស បន ភិក្ខុនោ ទុក្កដា មោក្ខោ ន វិជ្ជតីតិ យោជនា។ **កញ្ជិក**ន្តិ វាយនតន្តមក្ខនំ កញ្ជិកសទិសា សុលាកញ្ជិកំ។ **បិដ្ឋ**ន្តិ តណ្ឌុលបិដ្ឋំ។ តណ្ឌុលបិដ្ឋេហិ បក្កា **ខលិ។ អល្លិកា**តិ និយ្យាសោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន លាខាទីនំ គហណំ។ ចីវរស្ស ករណេ ករណកាលេ សមុដ្ឋិតានំ សូចិហត្ថមលាទីនំ កិលិដ្ឋកាលេ ធោវនត្ថញ្ច កញ្ជិកបិដ្ឋខលិអល្លិកាទីសុ បក្ខិបតិ, វដ្ដតីតិ យោជនា។

តត្ថាតិ យេន កសាវេន ចីវរំ រជតិ, តស្មិំ រជនេ ចីវរស្ស សុគន្ធភាវត្ថាយ **គន្ធំ វា** ឧជ្ជលភាវត្ថាយ **តេលំ វា** វណ្ណត្ថាយ **លាខំ វា។ កិញ្ចី**តិ ឯវរូបំ យំ កិញ្ចិ។ **មណិនា**តិ បាសាណេន។ **អញ្ញេនបិ ច កេនចី**តិ យេន ឧជ្ជលំ ហោតិ, ឯវរូបេន មុគ្គរាទិនា អញ្ញេនបិ កេនចិ វត្ថុនា។ **ទោណិយា**តិ រជនម្ពណេ **ន ឃំសិតព្ពំ** ហត្ថេន គាហាបេត្វា ន គហេតព្ពំ។ រត្តំ ចីវរំ ហត្ថេហិ កិញ្ចិ ថោកំ បហរិតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ យត្ថ បក្ករជនំ បក្ខិបន្តិ, សា រជនទោណិ។ តត្ថ អំសពទ្ធកកាយពន្ធនាទី ឃដ្ដេតុំ វដ្ដតីតិ គណ្ឋិបទេ វុត្តំ។

គណ្ឋិកេតិ វេឡុទន្តវិសាណាទិមយគណ្ឋិកេ។ **លេខា វា**តិ វដ្ដាទិភេទា លេខា វា។ **បិឡកា**តិ សាសបពីជសទិសា ឧទុក្កពុព្ពុឡា។ **បាឡិកណ្ណិកភេទតោ**តិ មណិការវឡិរូបបុប្ផកណ្ណិករូបភេទតោ។ “កប្បពិន្ទុវិការោ វា ន វដ្ដតីតិ យោជនា”តិ វុត្តំ, តស្មា តថេវ ចីវរេ បដិបជ្ជិតព្ពំ។

៩. បត្តេ វា ថាលកេ វាតិអាទីសុ **ថាលកេ**តិ តម្ពាទិមយេ បុគ្គលិកេ តិវិធេបិ កប្បិយថាលកេ។ **ន វដ្ដតី**តិ មណិវណ្ណករណបយោគោ ន វដ្ដតិ, តេលវណ្ណបយោគោ បន វដ្ដតិ។ **តេលវណ្ណោ**តិ សមណសារុប្បវណ្ណំ សន្ធាយ វុត្តំ, មណិវណ្ណំ បន បត្តំ អញ្ញេន កតំ លភិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ **បត្តមណ្ឌលេ**តិ តិបុសីសាទិមយេ បត្តដ្ឋបនកមណ្ឌលេ។ “ន ភិក្ខវេ វិចិត្រានិ បត្តមណ្ឌលានិ ធារេតព្ពានិ រូបកាកិណ្ណានិ ភិត្តិកម្មកតានី”តិ (ចូឡវ. ២៥៣) វុត្តត្តា “**ភិត្តិកម្មំ ន វដ្ដតី**”តិ វុត្តំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មករទន្តកំ ឆិន្ទិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៥៣) វុត្តត្តា “**មករទន្តកំ បន វដ្ដតី**”តិ វុត្តំ។ តេនាហុ បោរាណា –

> “ថាលកស្ស ច បត្តស្ស, ពហិ អន្តោបិ វា បន;
> អារគ្គេន កតា លេខា, ន ច វដ្ដតិ កាចិបិ។
>
> “អារោបេត្វា ភមំ បត្តំ, មជ្ជិត្វា ចេ បចន្តិ ច;
> ‘មណិវណ្ណំ ករិស្សាម’, ឥតិ កាតុំ ន វដ្ដតិ។
>
> “បត្តមណ្ឌលកេ កិញ្ចិ;
> ភិត្តិកម្មំ ន វដ្ដតិ;
> ន ទោសោ កោចិ តត្ថស្ស;
> កាតុំ មករទន្តក”ន្តិ។

វិនយសារត្ថសន្ទីបនិយម្បិ **អារគ្គេនា**តិ អារកណ្ដកគ្គេន, សូចិមុខេន វា។ **កាចិបិ លេខា**តិ វដ្ដកគោមុត្តាទិសណ្ឋានា យា កាចិបិ រាជិ។ **ភមំ អារោបេត្វា**តិ ភមេ អល្លីយាបេត្វា។ **បត្តមណ្ឌលកេ**តិ បត្តេ ឆវិរក្ខណត្ថាយ តិបុសីសាទីហិ កតេ បត្តស្ស ហេដ្ឋា អាធារាទីនំ ឧបរិ កាតព្ពេ បត្តមណ្ឌលកេ។ **ភិត្តិកម្ម**ន្តិ នានាការរូបកកម្មវិ

ចិត្តំ។ យថាហ “ន, ភិក្ខវេ, វិចិត្រានិ បត្តមណ្ឌលានិ ធារេតព្ពានិ រូបកាកិណ្ណានិ ភិត្តិកម្មកតានី”តិ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ បត្តមណ្ឌលេ។ **អស្សា**តិ ភិក្ខុស្ស។ **មករទន្តក**ន្តិ គិរិកូដន្តិ វុត្តំ, តស្មា ឯវំ បត្តថាលកាទីសុ បដិបជ្ជិតព្ពំ។

ធមករណ...បេ.... លេខា ន វដ្ដតីតិ អារគ្គេន ទិន្នលេខា ន វដ្ដតិ, ជាតិហិង្គុលិកាទិវណ្ណេហិ កតលេខា បន វដ្ដតិ។ **ឆត្តមុខវដ្ដិយ**ន្តិ ធមករណស្ស ហត្ថេន គហណត្ថំ កតស្ស ឆត្តាការស្ស មុខវដ្ដិយំ។ “បរិស្សាវនពន្ធដ្ឋានេ”តិ កេចិ។ វិនយវិនិច្ឆយេបិ –

“ន ធម្មករណច្ឆត្តេ, លេខា កាចិបិ វដ្ដតិ;
កុច្ឆិយំ វា បបេត្វា តំ, លេខំ តុ មុខវដ្ដិយ”ន្តិ។ –

វុត្តំ។ តដ្ដីកាយំ បន “មុខវដ្ដិយា យា លេខា បរិស្សាវនពន្ធនត្ថាយ អនុញ្ញាតា, តំ លេខំ ឋបេត្វា ធមករណច្ឆត្តេ វា កុច្ឆិយំ វា កាចិ លេខា ន វដ្ដតីតិ យោជនា”តិ វុត្តំ, តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ ធមករណេ បដិបជ្ជិតព្ពំ។

១០. កាយពន្ធនេ បន **កក្កដក្ខីនី**តិ កក្កដកស្ស អក្ខិសទិសានិ។ **មករមុខ**ន្តិ មករមុខសណ្ឋានំ។ **ទេឌ្ឌុភសីស**ន្តិ ឧទកសប្បសីសសទិសសណ្ឋានានិ។ **អច្ឆីនី**តិ កុញ្ជរច្ឆិសណ្ឋានានិ។ **ឯកមេវ វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ ឯករជ្ជុកំ ទ្វិគុណតិគុណំ កត្វា ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតិ, ឯកមេវ បន សតវារម្បិ សរីរំ បរិក្ខិបិត្វា ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ “ពហុរជ្ជុកេ ឯកតោ កត្វា ឯកេន និរន្តរំ វេឋេត្វា កតំ ពហុរជ្ជុកន្តិ ន វត្តព្ពំ, តំ វដ្ដតី”តិ វុត្តត្តា តំ មុរជសង្ខំ ន គច្ឆតីតិ វេទិតព្ពំ។ មុរជញ្ហិ នានាវណ្ណេហិ សុត្តេហិ មុរជវដ្ដិសណ្ឋានំ វេឋេត្វា ករោន្តិ។ ឥទំ បន មុរជំ មទ្ទវីណសង្ខាតំ បាមង្គសណ្ឋានញ្ច ទសាសុ វដ្ដតិ “កាយពន្ធនស្ស ទសា ជីរន្តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មុរជំ មទ្ទវីណ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៨) វុត្តត្តា។

វិធេតិ ទសាបរិយោសានេ ថិរភាវាយ ទន្តវិសាណសុត្តាទីហិ កតេ វិធេ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៨៥) បន “កាយពន្ធនស្ស បាសន្តេ ទសាមូលេ តស្ស ថិរភាវត្ថំ កត្តព្ពេ ទន្តវិសាណាទិមយេ វិធេ”តិ វុត្តំ។ **អដ្ឋមង្គលានិ** នាម សង្ខោ, ចក្កំ, បុណ្ណកុម្ភោ, គយា, សិរីវច្ឆោ, អង្កុសោ, ធជំ, សោវត្ថិកន្តិ។ មច្ឆយុគឡឆត្តនន្ទិយាវដ្ដាទិវសេនបិ វទន្តិ។ **បរិច្ឆេទលេខាមត្ត**ន្តិ ទន្តាទីហិ កតស្ស វិធស្ស ឧភោសុ កោដីសុ កាតព្ពបរិច្ឆេទរាជិមត្តំ។ វិនយវិនិច្ឆយប្បករណេបិ –

“សុត្តំ វា ទិគុណំ កត្វា, កោដ្ដេន្តិ ច តហឹ តហឹ;
កាយពន្ធនសោភត្ថំ, តំ ន វដ្ដតិ ភិក្ខុនោ។

“ទសាមុខេ ទឡ្ហត្ថាយ, ទ្វីសុ អន្តេសុ វដ្ដតិ;
មាលាកម្មលតាកម្ម-ចិត្តិកម្បិ ន វដ្ដតិ។

“អក្ខីនិ តត្ថ ទស្សេត្វា;
កោដ្ដិតេ បន កា កថា។
កក្កដក្ខីនិ វា តត្ថ;
ឧដ្ឋាបេតុំ ន វដ្ដតិ។

“ឃដំ ទេឌ្ឌុភសីសំ វា, មករស្ស មុខម្បិ វា;
វិការរូបំ យំ កិញ្ចិ, ន វដ្ដតិ ទសាមុខេ។

“ឧជុកំ មច្ឆកណ្ដំ វា, មដ្ឋំ វា បន បដ្ដិកំ;
ខជ្ជូរិបត្តកាការំ, កត្វា វដ្ដតិ កោដ្ដិតំ។

“បដ្ដិកា សូករន្តន្តិ, ទុវិធំ កាយពន្ធនំ;
រជ្ជុកា ទុស្សបដ្ដាទិ, សព្ពំ តស្សានុលោមិកំ។

“មុរជំ មទ្ទវីណញ្ច, ទេឌ្ឌុភញ្ច កលាពុកំ;
រជ្ជុយោ ច ន វដ្ដន្តិ, បុរិមា ទ្វេទសា សិយុំ។

“ទសា បាមង្គសណ្ឋានា, និទ្ទិដ្ឋា កាយពន្ធនេ;

ឯកា ទ្វិតិចតស្សោ វា, វដ្ដន្តិ ន តតោ បរំ។

“ឯករជ្ជុមយំ វុត្តំ, មុនិនា កាយពន្ធនំ;
តញ្ច បាមង្គសណ្ឋានំ, ឯកម្បិ ច ន វដ្ដតិ។

“រជ្ជុកេ ឯកតោ កត្វា, ពហូ ឯកាយ រជ្ជុយា;
និរន្តរញ្ហិ វេឋេត្វា, កតំ វដ្ដតិ ពន្ធិតុំ។

“ទន្តកដ្ឋវិសាណដ្ឋិ-លោហវេឡុនឡព្ភវា;
ជតុសង្ខមយា សុត្ត-ផលជា វិធកា មតា។

“កាយពន្ធនវិធេបិ , វិការោ ន ច វដ្ដតិ;
តត្ថ តត្ថ បរិច្ឆេទ-លេខាមត្តំ តុ វដ្ដតី”តិ។ –

វុត្តំ។

វិនយសារត្ថសន្ទីបនិយម្បិ **តហឹ តហិ**ន្តិ បដ្ដិកាយ តត្ថ តត្ថ។ **ត**ន្តិ តថាកោដ្ដិតទិគុណសុត្តកាយពន្ធនំ។ អន្តេសុ ទឡ្ហត្ថាយ ទសាមុខេ ទិគុណំ កត្វា កោដ្ដេន្តិ, វដ្ដតីតិ យោជនា។ **ចិត្តកម្បី**តិ មាលាកម្មលតាកម្មចិត្តយុត្តម្បិ កាយពន្ធនំ។ **អក្ខីនី**តិ កុញ្ជរក្ខីនិ។ **តត្ថា**តិ កាយពន្ធនេ ន វដ្ដតីតិ កា កថា។ **ឧដ្ឋាបេតុ**ន្តិ ឧក្កិរិតុំ។

ឃដន្តិ ឃដសណ្ឋានំ។ **ទេឌ្ឌុភសីសំ វា**តិ ឧទកសប្បសីសំ មុខសណ្ឋានំ វា។ យំ កិញ្ចិ វិការរូបំ ទសាមុខេ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច ឧភយបស្សេសុ មច្ឆកណ្ដកយុត្តំ មច្ឆស្ស បិដ្ឋិកណ្ដកំ វិយ យស្សា បដ្ដិកាយ វាយនំ ហោតិ, ឥទំ កាយពន្ធនំ **មច្ឆកណ្ដកំ** នាម។ យស្ស ខជ្ជូរិបត្តសណ្ឋានមិវ វាយនំ ហោតិ, តំ **ខជ្ជូរិបត្តកាការំ** នាម។

បកតិវិការា បដ្ដិកា **សូករន្តំ** នាម កុញ្ចិកាកោសសណ្ឋានំ។ **តស្ស** ទុវិធស្ស កាយពន្ធនស្ស។ តត្ថ រជ្ជុកា សូករន្តានុលោមិកា, ទុស្សបដ្ដំ បដ្ដិកានុលោមិកំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន មុទ្ទិកកាយពន្ធនំ គហិតំ, តញ្ច សូករន្តានុលោមិកំ។ យថាហ “ឯករជ្ជុកំ បន មុទ្ទិកកាយពន្ធនញ្ច សូករន្តំ អនុលោមេតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៨)។ តត្ថ រជ្ជុកា នាម ឯកាវដ្ដា, ពហុរជ្ជុកស្ស អកប្បិយភាវំ វក្ខតិ។ មុទ្ទិកកាយពន្ធនំ នាម ចតុរស្សំ អកត្វា សជ្ជិតន្តិ គណ្ឋិបទេ វុត្តំ។

មុរជំ នាម មុរជវដ្ដិសណ្ឋានំ វេឋេត្វា កតំ។ **វេឋេត្វា**តិ នានាសុត្តេហិ វេឋេត្វា។ សិក្ខាភាជនវិនិច្ឆយេ បន “ពហុកា រជ្ជុយោ ឯកតោ កត្វា ឯកាយ រជ្ជុយា វេឋិត”ន្តិ វុត្តំ។ **មទ្ទវីណំ** នាម បាមង្គសណ្ឋានំ។ **ទេឌ្ឌុភកំ** នាម ឧទកសប្បសទិសំ។ **កលាពុកំ** នាម ពហុរជ្ជុកំ។ **រជ្ជុយោ**តិ ឧភយកោដិយំ ឯកតោ អពន្ធា ពហុរជ្ជុយោ, តថា ពន្ធា កលាពុកំ នាម ហោតិ។ **ន វដ្ដន្តី**តិ មុរជាទីនិ ឥមានិ សព្ពានិ កាយពន្ធនានិ ន វដ្ដន្តិ។ **បុរិមា ទ្វេ**តិ មុរជំ មទ្ទវីណនាមញ្ចាតិ ទ្វេ។ “ទសាសុ សិយុ”ន្តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន វណ្ណលោបេន “ទសា សិយុ”ន្តិ វុត្តំ។ យថាហ “មុរជំ មទ្ទវីណន្តិ ឥទំ ទសាសុយេវ អនុញ្ញាត”ន្តិ។

បាមង្គសណ្ឋានាតិ បាមង្គទាមំ វិយ ចតុរស្សសណ្ឋានា។ **ឯករជ្ជុមយ**ន្តិ នានាវដ្ដេ ឯកតោ វដ្ដេត្វា កតំ រជ្ជុមយំ កាយពន្ធនំ វត្តំ វដ្ដតីតិ “រជ្ជុកា ទុស្សបដ្ដាទី”តិ ឯត្ថ ឯកវដ្ដរជ្ជុកា គហិតា។ ឥធ បន នានាវដ្ដេ ឯកតោ វដ្ដេត្វា កតា ឯកាវ រជ្ជុ គហិតា។ **តញ្ចា**តិ តំ វា នយម្បិ ឯករជ្ជុកកាយពន្ធនំ បាមង្គសណ្ឋានេន គន្ថិតំ។ **ឯកម្បិ ច ន វដ្ដតី**តិ កេវលម្បិ ន វដ្ដតិ។

ពហូ រជ្ជុកេ ឯកតោ កត្វាតិ យោជនា។ **វដ្ដតិ ពន្ធិតុ**ន្តិ មុរជំ កលាពុកញ្ច ន ហោតិ, រជ្ជុកកាយពន្ធនមេវ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ អយំ បន វិនិច្ឆយោ “ពហុរជ្ជុកេ ឯកតោ កត្វា ឯកេន និរន្តរំ វេឋេត្វា កតំ ពហុរជ្ជុកន្តិ ន វត្តព្ពំ, តំ វដ្ដតី”តិ អដ្ឋកថាគតោ ឥធ វុត្តោ។ សិក្ខាភាជនវិនិច្ឆយេ “ពហុរជ្ជុយោ ឯកតោ កត្វា ឯកាយ វេឋិតំ មុរជំ នាមា”តិ យំ វុត្តំ, តំ ឥមិនា វិរុជ្ឈនតោ ន គហេតព្ពំ។

ទន្ត-សទ្ទេន ហត្ថិទន្តា វុត្តា។ **ជតូ**តិ លាខា។ **សង្ខមយ**ន្តិ សង្ខនាភិមយំ។ **វិធកា មតា**តិ ឯត្ថ **វេធិកា**តិបិ បាឋោ, វិធបរិយាយោ។ **កាយពន្ធនវិធេ**តិ កាយពន្ធនស្ស ទសាយ ថិរភាវត្ថំ កដ្ឋទន្តាទីហិ កតេ វិធេ។ **វិការោ**

អដ្ឋមង្គលាទិកោ។ **តត្ថ តត្ថា**តិ តស្មិំ តស្មិំ ឋានេ។ **តុ**-សទ្ទេន យជាការោបិ វដ្ដតីតិ ទីបេតីតិ អត្ថោ បកាសិតោ, តស្មា តេន នយេន កាយពន្ធនវិចារោ កាតព្ពោតិ។

១១. អញ្ជនិយំ “ឧជុកមេវា”តិ វុត្តត្តា ចតុរស្សាទិសណ្ឋានាបិ វង្កគតិកា **ន វដ្ដតិ។ សិបាដិកាយា**តិ វាសិអាទិភណ្ឌបក្ខិបនេ។ វិនយវិនិច្ឆយប្បករណេ បន –

“មាលាកម្មលតាកម្ម-នានារូបវិចិត្តិតា;
ន ច វដ្ដតិ ភិក្ខូនំ, អញ្ជនី ជនរញ្ជនី។

“តាទិសំ បន ឃំសិត្វា, វេឋេត្វា សុត្តកេន វា;
វឡញ្ជន្តស្ស ភិក្ខុស្ស, ន ទោសោ កោចិ វិជ្ជតិ។

“វដ្ដា វា ចតុរស្សា វា, អដ្ឋំសា វាបិ អញ្ជនី;
វដ្ដតេវាតិ និទ្ទិដ្ឋា, វណ្ណមដ្ឋា ន វដ្ដតិ។

“តថាញ្ជនិសលាកាបិ, អញ្ជនិថវិកាយ ច;
នានាវណ្ណេហិ សុត្តេហិ, ចិត្តកម្មំ ន វដ្ដតិ។

“ឯកវណ្ណេន សុត្តេន, សិបាដឹ យេន កេនចិ;
យំ កិញ្ចិ បន សិព្ពេត្វា, វឡញ្ជន្តស្ស វដ្ដតី”តិ។ –

អាគតំ។

តដ្ដីកាយម្បិ **មាលា…បេ…. ចិត្តិតា**តិ មាលាកម្មលតាកម្មេហិ ច មិគបក្ខិរូបាទិនានារូបេហិ ច វិចិត្តិតា។ **ជនរញ្ជនី**តិ ពាលជនបលោភិនី។ **អដ្ឋំសា វាបី**តិ ឯត្ថ **អបិ**-សទ្ទេន សោឡសំសាទីនំ គហណំ។ **វណ្ណមដ្ឋា**តិ មាលាកម្មាទិវណ្ណមដ្ឋា។ អញ្ជនីសលាកាបិ តថា វណ្ណមដ្ឋា ន វដ្ដតីតិ យោជនា។ អញ្ជនីថវិកាយ ច នានាវណ្ណេហិ សុត្តេហិ ចិត្តកម្មំ ន វដ្ដតីតិ បាឋោ យុជ្ជតិ, “ថវិកាបិ វា”តិ បាឋោ ទិស្សតិ, សោ ន គហេតព្ពោ។ “បីតាទិនា យេន កេនចិ ឯកវណ្ណេន សុត្តេន បិលោតិកាទិមយំ កិញ្ចិបិ សិបាដិកំ សិព្ពេត្វា វឡញ្ជន្តស្ស វដ្ដតីតិ យោជនា”តិ អាគតំ។

១២. អារកណ្ដកាទីសុ **អារកណ្ដកេ**តិ បោត្ថកាទិអភិសង្ខរណត្ថំ កតេ ទីឃមុខសត្ថកេ។ ភមការានំ ទារុអាទិលិខនសត្ថកន្តិ កេចិ។ **វដ្ដមណិក**ន្តិ វដ្ដំ កត្វា ឧដ្ឋាបេតព្ពពុព្ពុឡកំ។ **អញ្ញ**ន្តិ ឥមិនា បិឡកាទីសង្គណ្ហាតិ។ **បិប្ផលិកេ**តិ យំ កិញ្ចិ ឆេទនកេ ខុទ្ទកសត្ថេ។ **មណិក**ន្តិ ឯកវដ្ដមណិ។ **បិឡក**ន្តិ សាសបមត្តិកាមុត្តរាជិសទិសា ពហុវដ្ដលេខា។ ឥមស្មិំ អធិការេ អវុត្តត្តា លេខនិយំ យំ កិញ្ចិ វណ្ណមដ្ឋំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ បន “កុញ្ចិកាយ សេនាសនបរិក្ខារត្តា សុវណ្ណរូបិយមយាបិ វដ្ដតីតិ ឆាយា ទិស្សតិ។ ‘កុញ្ចិកាយ វណ្ណមដ្ឋកម្មំ ន វដ្ដតី’តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) វចនតោ អញ្ញេ កប្បិយលោហាទិមយាវ កុញ្ចិកា កប្បន្តិ បរិហរណីយបរិក្ខារត្តា”តិ វុត្តំ។ **អារកណ្ដកោ** បោត្ថកាទិករណសត្ថកជាតិ, **អាមណ្ឌសារកោ** អាមលកផលមយោតិ វទន្តិ។

វលិតកន្តិ នខច្ឆេទនកាលេ ទឡ្ហគ្គហណត្ថំ វលិយុត្តមេវ ករោន្តិ។ **តស្មា តំ វដ្ដតី**តិ ឥមិនា អញ្ញម្បិ វិការំ ទន្តិកម្មាទិអត្ថាយ ករោន្តិ, ន វណ្ណមដ្ឋត្ថាយ, តំ វដ្ដតីតិ ទីបិតំ, តេន ច កត្តរទណ្ឌកោដិយំ អញ្ញមញ្ញំ សង្ឃដ្ដនេន សទ្ទនិច្ឆរណត្ថាយ កតវលយាទិកំ អវុត្តម្បិ យតោ ឧបបន្នំ ហោតិ។ ឯត្ថ ច **ទន្តិកម្មាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន បរិស្សយវិនោទនាទី សង្គណ្ហាតិ, តេន កត្តរយដ្ឋិកោដិយំ កតវលយានំ អញ្ញមញ្ញសង្ឃដ្ដនេន សទ្ទនិច្ឆរណំ ទីឃជាតិកាទិបរិស្សយវិនោទនត្ថំ ហោតិ, តស្មា វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ តេនាហ អាចរិយវរោ –

“មណិកំ បិឡកំ វាបិ, បិប្ផលេ អារកណ្ដកេ;
ឋបេតុំ បន យំ កិញ្ចិ, ន ច វដ្ដតិ ភិក្ខុនោ។

“ទណ្ឌកេបិ បរិច្ឆេទ-លេខាមត្តំ តុ វដ្ដតិ;
វលិត្វា ច នខច្ឆេទំ, ករោន្តីតិ ហិ វដ្ដតី”តិ។

តស្ស វណ្ណនាយម្បិ **មណិកន្តិ** ចូលពុត្តទ្បាំ។ **បីឡ្យកន្តិ** សុខុមពុត្តទ្បាំ។ **បិប្ផលេតិ** វត្ថច្ឆេទនសត្ថេ។ **អារកណ្ដកេតិ** បត្តធារវលយានំ វិជ្ឈនកណ្ដកេ។ **ឋបេតុន្តិ** ឧដ្ឋាបេតុំ។ **យំ កិញ្ចីតិ** សេសវណ្ណមដ្ឋម្បិ ច។ **ទណ្ឌកេតិ** បិប្ផលិទណ្ឌកេ។ យថាហ “បិប្ផលិកេបិ មណិកំ វា បិឡ្យកំ វា យំ កិញ្ចិ ឋបេតុំ ន វដ្ដតិ, ទណ្ឌកេ បន បរិច្ឆេទលេខា វដ្ដតី”តិ។ **បរិច្ឆេទលេខាមត្តន្តិ** អាណិពន្ធនដ្ឋានំ បត្វា បរិច្ឆិន្ទនត្ថំ ឯកាវ លេខា វដ្ដតីតិ។ **វលិត្វាតិ** ឧភយកោដិមុខំ កត្វា មជ្ឈេ វលិយោ គាហេត្វា នខច្ឆេទំ យស្មា ករោន្តិ, តស្មា វដ្ដតីតិ យោជនាតិ អាគតា។

ឧត្តរារណិយំ មណ្ឌលន្តិ ឧត្តរារណិយា បវេសនត្ថំ អាវាដមណ្ឌលំ ហោតិ។ ទន្តកដ្ឋច្ឆេទនវាសិយំ ឧជុកមេវ ពន្ធិតុន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ ច **ឧជុកមេវាតិ** ឥមិនា វង្កំ កត្វា ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ, តេនេវ អញ្ញនិយម្បិ តថា ទស្សិតំ។ **ឧភោសុ បស្សេសុ** ឯកបស្សេ វាតិ វចនសេសោ, វាសិទណ្ឌស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ ទណ្ឌកោដីនំ អចលនត្ថំ ពន្ធិតុន្តិ អត្ថោ។ កប្បិយលោហេន ចតុរស្សំ វា អដ្ឋំសំ វា កាតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។

១៣. អាមណ្ឌសារកេតិ អាមលកផលានិ បិសិត្វា តេន កក្កេន កតតេលភាជនេ។ តត្ថ កិរ បក្ខិត្តំ តេលំ សីតំ ហោតិ។ តថា ហិ វុត្តំ អាចរិយេន –

“ឧត្តរារណិយំ វាបិ, ធនុកេ បេល្លទណ្ឌកេ;
មាលាកម្មាទិ យំ កិញ្ចិ, វណ្ណមដ្ឋំ ន វដ្ដតិ។

“សណ្ឌាសេ ទន្តកដ្ឋានំ, តថា ឆេទនវាសិយា;
ទ្វីសុ បស្សេសុ លោហេន, ពន្ធិតុំ បន វដ្ដតិ។

“តថា កត្តរទណ្ឌេបិ, ចិត្តកម្មំ ន វដ្ដតិ;
វដ្ដលេខាវ វដ្ដន្តិ, ឯកា វា ទ្វេបិ ហេដ្ឋតោ។

“វិសាណេ នាឡិយំ វាបិ, តថេវាមណ្ឌសារកេ;
តេលភាជនកេ សព្ពំ, វណ្ណមដ្ឋំ តុ វដ្ដតី”តិ។

ដីកាយម្បិ អរណិសហិតេ ភន្តកិច្ចករោ ទណ្ឌោ **ឧត្តរារណី** នាម។ **វាបីតិ** **បិ**-សទ្ទេន អធរារណី សង្គណ្ហាតិ។ ឧទុក្ខលទណ្ឌស្សេតំ អធិវចនំ។ អញ្ឆនកយន្តធនុ **ធនុកំ** នាម។ មុសលមត្ថកបីឡនទណ្ឌកោ **បេល្លទណ្ឌកោ** នាម។ **សណ្ឌាសេតិ** អគ្គិសណ្ឌាសេ។ ទន្តកដ្ឋានំ ឆេទនវាសិយា តថា យំ កិញ្ចិ វណ្ណមដ្ឋំ ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ទ្វីសុ បស្សេសូតិ** វាសិយា ឧភោសុ បស្សេសុ។ **លោហេនាតិ** កប្បិយលោហេន។ **ពន្ធិតុំ វដ្ដតីតិ** ឧជុកមេវ វា ចតុរស្សំ វា អដ្ឋំសំ វា ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ **សណ្ឌាសេតិ** អគ្គិសណ្ឌាសេតិ និស្សន្ទេហេ វុត្តំ។ អដ្ឋកថាយំ បនេត្ថ សូចិសណ្ឌាសោ ទស្សិតោ ។ **ហេដ្ឋាតិ** ហេដ្ឋា អយោបដ្ដវលយេ។ “ឧបរិ អហិច្ឆត្តកមកុឡមត្ត”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ **វិសាណេតិ** តេលាសិញ្ចនកគវយមហឹសាទិសិង្គេ។ **នាឡិយំ វាបីតិ** វេឡុនាឡិកាទិនាឡិយំ។ **អបិ**-សទ្ទេន អលាពុំ សង្គណ្ហាតិ។ **អាមណ្ឌសារកេតិ** អាមលកចុណ្ណមយតេលឃដេ ។ **តេលភាជនកេតិ** វុត្តប្បការេយេវ តេលភាជនេ។ **សព្ពំ វណ្ណមដ្ឋំ វដ្ដតីតិ** បុមិត្ថិរូបរហិតំ មាលាកម្មាទិ សព្ពំ វណ្ណមដ្ឋំ វដ្ដតីតិ អាគតំ។

ភូមត្ថរណេតិ កដសារាទិមយេ បរិកម្មកតាយ ភូមិយា អត្ថរិតព្ពអត្ថរណេ។ **បានីយឃដេតិ** ឥមិនា សព្ពភាជនេ សង្គណ្ហាតិ។ **សព្ពំ...បេ.... វដ្ដតីតិ** យថាវុត្តេសុ មញ្ចាទីសុ ឥត្ថិបុរិសរូបម្បិ វដ្ដតិ។ តេលភាជនេសុយេវ ឥត្ថិបុរិសរូបានំ បដិក្ខិបិតត្តា តេលភាជនេន សហ អគណេត្វា វិសុំ មញ្ចាទីនំ គហិតត្តា ចាតិ វទន្តិ។ កិញ្ចាបិ វទន្តិ, ឯតេសំ បន មញ្ចាទីនំ ហត្ថេន អាមសិតព្ពភណ្ឌត្តា ឥត្ថិរូបមេត្ថ ន វដ្ដតីតិ គហេតព្ពំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៨៥) បន “តាលវណ្ដពីជនិអាទីសុ វណ្ណមដ្ឋកម្មំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ កិញ្ចាបិ តានិ កុញ្ចិកា វិយ បរិហរណីយានិ, អថ ខោ ឧច្ចាវចានិ ន ធារេតព្ពានីតិ បដិក្ខេបាភាវតោ វុត្តំ។ កេវលញ្ហិ តានិ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ វិធូបនញ្ច តាលវណ្ដញ្ចា”តិអាទិនា វុត្តានិ។ គណ្ឋិបទេ បន “តេលភាជនេសុ វណ្ណមដ្ឋកម្មំ វដ្ដតិ, សេនាសនបរិក្ខារត្តា វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ អាចរិយពុទ្ធទត្តត្ថេរេនបិ វុត្តមេវ –

“បានីយស្ស ឧឡុង្កេបិ, ទោណិយំ រជនស្សបិ;
ឃដេ ផលកបីឋេបិ, វលយាធារកាទិកេ។

“តថា បត្តបិធានេ ច, តាលវណ្ដេ ច ពីជនេ;
បាទបុញ្ឆនិយំ វាបិ, សម្មុញ្ជនិយមេវ ច។

“មញ្ចេ ភូមត្ថរេ បីឋេ, ភិសិពិម្ពោហនេសុ ច;
មាលាកម្មាទិកំ ចិត្តំ, សព្ពមេវ ច វដ្តតី”តិ។

១៤. ឯវំ សមណបរិក្ខារេសុ កប្បិយាកប្បិយំ កថេត្វា ឥទានិ សេនាសនេ កថេតុំ “**សេនាសនេ បនា**”ត្យាទិមាហ។ ឯត្ថ **បន**-សទ្ទោ វិសេសជោតកោ។ តេន សព្ពរតនមយម្បិ វណ្ណមដ្ឋកម្មំ វដ្តតិ, កិមង្គំ បន អញ្ញវណ្ណមដ្ឋកម្មន្តិ អត្ថំ ជោតេតិ។ យទិ ឯវំ កិញ្ចិ បដិសេធេតព្ពេ សន្តេបិ តថា វត្តព្ពំ សិយាតិ អាហ “**សេនាសនេ កិញ្ចិ បដិសេធេតព្ពំ នត្ថិ**”តិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ អាចរិយពុទ្ធទត្តត្ថេរេន –

“នានាមណិមយត្ថម្ភ-កវាដទ្វារភិត្តិកំ ;
សេនាសនមនុញ្ញាតំ, កា កថា វណ្ណមដ្ឋកេ។

“សោវណ្ណិយំ ទ្វារកវាដពទ្ធំ;
សុវណ្ណនានាមណិភិត្តិភូមិំ;
ន កិញ្ចិ ឯកម្បិ និសេធនីយំ;
សេនាសនំ វដ្តតិ សព្ពមេវា”តិ។

សមន្តបាសាទិកាយម្បិ បឋមសង្ឃាទិសេសវណ្ណនាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨១) “សេនាសនបរិភោគោ បន សព្ពកប្បិយោ, តស្មា ជាតរូបរជតមយា សព្ពេបិ សេនាសនបរិក្ខារា អាមាសា។ ភិក្ខូនំ ធម្មវិនយវណ្ណនដ្ឋានេ រតនមណ្ឌបេ ករោន្តិ ផលិកត្ថម្ភេ រតនទាមបដិមណ្ឌិតេ។ តត្ថ សព្ពុបករណានិ ភិក្ខូនំ បដិជគ្គិតុំ វដ្តន្តី”តិ អាគតំ។ តស្សា វណ្ណនាយំ បន វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.២៨១) “**សព្ពកប្បិយោ**តិ យថាវុត្តសុវណ្ណាទិមយានំ សេនាសនបរិក្ខារានំ អាមសនគោបនាទិវសេន បរិភោគោ សព្ពថា កប្បិយោតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហ ‘តស្មា’តិអាទិ។ ‘ភិក្ខូនំ ធម្មវិនយវណ្ណនដ្ឋានេ’តិ វុត្តត្តា សង្ឃិកមេវ សុវណ្ណមយំ សេនាសនំ សេនាសនបរិក្ខារា ច វដ្តន្តិ, ន បុគ្គលិកានីតិ វេទិតព្ព”ន្តិ វណ្ណិតំ។

សេនាសនក្ខន្ធកវណ្ណនាយម្បិ សមន្តបាសាទិកាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) ‘**សព្ពំ បាសាទបរិភោគ**ន្តិ សុវណ្ណរជតាទិវិចិត្រានិ កវាដានិ មញ្ចបីឋានិ តាលវណ្ណានិ សុវណ្ណរជតមយបានីយឃដបានីយសរាវានិ យំ កិញ្ចិ ចិត្តកម្មកតំ, សព្ពំ វដ្តតិ។ បាសាទស្ស ទាសិទាសំ ខេត្តំ វត្ថុំ គោមហីសំ ទេមាតិ វទន្តិ, បាដេក្កំ គហណកិច្ចំ នត្ថិ, បាសាទេ បដិគ្គហិតេ បដិគ្គហិតមេវ ហោតិ។ គោនកាទីនិ សង្ឃិកវិហារេ វា បុគ្គលិកវិហារេ វា មញ្ចបីឋេសុ អត្ថរិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្តន្តិ, ធម្មាសនេ បន គិហិវិកតនីហារេន លព្ភន្តិ, តត្រាបិ និបជ្ជិតុំ ន វដ្តតី”តិ អាគតំ។ តស្សា វណ្ណនាយំ បន វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៣២០) “**សុវណ្ណរជតាទិវិចិត្រានី**តិ សង្ឃិកសេនាសនំ សន្ធាយ វុត្តំ, បុគ្គលិកំ បន សុវណ្ណាទិវិចិត្រំ ភិក្ខុស្ស សម្បដិច្ឆិតុមេវ ន វដ្តតិ ‘ន ត្វេវាហំ ភិក្ខវេ កេនចិ បរិយាយេន ជាតរូបរជតំ សាទិតព្ព’ន្តិ (មហាវ. ២៩៩) វុត្តត្តា, តេនេវេត្ថ អដ្ឋកថាយំ ‘សង្ឃិកវិហារេ វា បុគ្គលិកវិហារេ វា’តិ ន វុត្តំ, គោនកាទិអកប្បិយភណ្ឌវិសយេវ ឯវំ វុត្តំ, ឯកភិក្ខុស្សបិ តេសំ គហណេ ទោសាភាវា”តិ វណ្ណិតំ។

តស្មិំយេវ ខន្ធកេ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) “សចេបិ រាជរាជមហាមត្តាទយោ ឯកប្បហារេនេវ មញ្ចសតំ វា មញ្ចសហស្សំ វា ទេន្តិ, សព្ពេ កប្បិយមញ្ចា សម្បដិច្ឆិតព្ពា, សម្បដិច្ឆិត្វា វុឌ្ឍបដិបាដិយា សង្ឃិកបរិភោគេន បរិភុញ្ជថាតិ ទាតព្ពា, បុគ្គលិកវសេន ន ទាតព្ពា”តិ អាគតំ។ តស្សា វណ្ណនាយំយេវ វិមតិវិនោទនិយំ “**កប្បិយមញ្ចា សម្បដិច្ឆិតព្ពា**តិ ឥមិនា សុវណ្ណាទិវិចិត្តំ អកប្បិយមញ្ចំ ‘សង្ឃស្សា’តិ វុត្តេបិ សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្តតីតិ ទស្សេតិ, ‘វិហារស្ស ទេមា’តិ វុត្តេ សង្ឃស្សេវ វដ្តតិ, ន បុគ្គលស្ស ខេត្តាទិ វិយាតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ វណ្ណិតំ, តស្មា ភគវតោ អាណំ សម្បដិច្ឆន្តេហិ លជ្ជិបេសលពហុស្សុតសិក្ខាកាមភូតេហិ ភិក្ខូហិ សុដ្ឋុ មនសិកាតព្ពមិទំ ឋានំ។

ននុ ច សេនាសនេ វិរុទ្ធសេនាសនំ នាម បដិសេធេតព្ពំ អត្ថិ, អថ កស្មា “សេនាសនេ កិញ្ចិ បដិសេធេតព្ពំ នត្ថី”តិ វុត្តន្តិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “**អញ្ញត្រ វិរុទ្ធសេនាសនា**”តិ។ តស្សត្ថោ – **វិរុទ្ធសេនាសនា** វិរុទ្ធសេនាសនំ **អញ្ញត្រ** ឋបេត្វា អញ្ញំ វណ្ណមដ្ឋកម្មាទិកម្មំ សន្ធាយ សេនាសនេ កិញ្ចិ បដិសេធេតព្ពំ នត្ថីតិ វុត្តំ, ន តទភាវាតិ។ យទិ ឯវំ តំ វិរុទ្ធសេនាសនំ អាចរិយេន វត្តព្ពំ, កតមំ វិរុទ្ធសេនាសនំ នាមាតិ បុច្ឆាយមាហ “**វិរុទ្ធ…បេ…. វុច្ចតី**”តិ។ តត្ថ **អញ្ញេស**ន្តិ សីមស្សាមិកានំ។ **រាជវល្លភេហី**តិ លជ្ជិបេសលានំ ឧបោសថាទិអន្តរាយករា អលជ្ជិនោ ភិន្នលទ្ធិកា ច ភិក្ខូ អធិប្បេតា តេហិ សហ ឧបោសថាទិករណាយោគតោ។ តេន ច “សីមាយា”តិ វុត្តំ។ **តេសំ**

លទ្ធិបរិសាតិ តេសំ សីមស្សាមិកានំ អនុពលំ ទាតុំ សមត្ថា លទ្ធិបរិសា។ **ភិក្ខូហិ កត**ន្តិ យំ អលជ្ជីនំ សេនាសនភេទនាទិកំ លទ្ធិភិក្ខូហិ កតំ, **តំ** សព្ពំ **សុកតមេវ** អលជ្ជិនិគ្គហត្ថាយ បវត្តេតព្ពតោ។

ឯត្ថ ច សិយា – “អញ្ញេសំ សីមាយា”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ, សីមា នាម ពហុវិធា, កតរសីមំ សន្ធាយាតិ? ពទ្ធសីមំ សន្ធាយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “មា អម្ហាកំ ឧបោសថបវារណានំ អន្តរាយមកត្ថា”តិ អដ្ឋកថាយមេវ វុត្តត្តា, សារត្ថទីបនិយម្បិ (សារត្ថ.ដី. ២.៨៥) “ឧបោសថបវារណានំ អន្តរាយករា អលជ្ជិនោ រាជកុលូបកា វុច្ចន្តី”តិ វុត្តត្តា, ឧបោសថាទិវិនយកម្មខេត្តភូតាយ ឯវ សីមាយ ឥធ អធិប្បេតត្តា ។ យទិ ឯវំ គាមសីមសត្តព្ភន្តរសីមឧទកុក្ខេបសីមាយោបិ តំខេត្តភូតា ឯវ, តស្មា តាបិ សន្ធាយាតិ វត្តព្ពន្តិ? ន វត្តព្ពំ តាសំ អពទ្ធសីមត្តា, ន តេ តាសំ សាមិកា, ពទ្ធសីមាយេវ ភិក្ខូនំ កិរិយាយ សិទ្ធត្តា តាសំយេវ តេ សាមិកា។ តេន វុត្តំ **“យំ បន សីមស្សាមិកេហិ ភិក្ខូហី”**តិ។ យំ បន វទន្តិ “ឧបចារសីមាបិ តំខេត្តភូតា”តិ, តំ ន គហេតព្ពំ, តស្សា តទក្ខេត្តភាវំ ឧបរិ សីមាវិនិច្ឆយកថាទីសុ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៥៦ អាទយោ) កថយិស្សាម។ អបិច គាមសីមាយ អញ្ញេសំ សេនាសនករណស្ស បដិសេធិតុមយុត្តត្តា សត្តព្ភន្តរឧទកុក្ខេបសីមានញ្ច សព្ពទា អតិដ្ឋនតោ ពទ្ធសីមាយេវ អធិប្បេតាតិ វិញ្ញាយតីតិ។

ឆិន្ទាបេយ្យ វា ភិន្ទាបេយ្យ វា, អនុបវជ្ជោតិ ឥទំ សព្ពមត្តិកាមយកុដិ វិយ សព្ពថា អនុបយោគារហំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យំ បន បញ្ចវណ្ណសុត្តេហិ វិនទ្ធឆត្តាទិកំ, តត្ថ អកប្បិយភាគោវ ឆិន្ទិតព្ពោ, ន តទវសេសោ, តស្ស កប្បិយត្តាតិ ឆិន្ទន្តោ ឧបវជ្ជោវ ហោតិ។ តេនេវ វុត្តំ “ឃដកម្បិ វាឡរូបម្បិ ឆិន្ទិត្វា ធារេតព្ព”ន្តិអាទិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

បរិក្ខារវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ទុតិយោ បរិច្ឆេទោ។

៣. ភេសជ្ជាទិករណវិនិច្ឆយកថា

១៥. ឯវំ បរិក្ខារវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ ភេសជ្ជករណបរិត្តបដិសន្ថារានំ វិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**ភេសជ្ជា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ ភិសក្កស្ស ឥទំ កម្មំ ភេសជ្ជំ។ កឹ តំ? តិកិច្ឆនំ ។ ករិយតេ ករណំ, ភេសជ្ជស្ស ករណំ **ភេសជ្ជករណំ**, វេជ្ជកម្មករណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ បរិសមន្តតោ តាយតិ រក្ខតីតិ **បរិត្តំ**, អារក្ខាតិ អត្ថោ។ បដិសន្ថរណំ **បដិសន្ថារោ**, អត្តនា សទ្ធឹ អញ្ញេសំ សម្ពន្ធករណន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ យោ វិនិច្ឆយោ មាតិកាយំ “ភេសជ្ជករណម្បិ ច បរិត្តំ, បដិសន្ថារោ”តិ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. គន្ថារម្ភកថា) មយា វុត្តោ , តស្មឹ សមភិនិវិដ្ឋេ ភេសជ្ជករណវិនិច្ឆយេ។ សហធម្មោ ឯតេសន្តិ **សហធម្មិកា**, តេសំ, ឯកស្ស សត្ថុនោ សាសនេ សហសិក្ខមានធម្មានន្តិ អត្ថោ។ អថ វា សហធម្មេ និយុត្តា **សហធម្មិកា**, តេសំ, សហធម្មសង្ខាតេ សិក្ខាបទេ សិក្ខមានភាវេន និយុត្តានន្តិ អត្ថោ។ វិវដ្ដនិស្សិតសីលាទិយុត្តភាវេន សមត្តា **សមសីលសទ្ធាបញ្ញានំ**។ ឯតេន ទុស្សីលានំ ភិន្នលទ្ធិកានញ្ច អកាតុម្បិ លព្ភតីតិ ទស្សេតិ។

ញាតកបវារិតដ្ឋានតោ វាតិ អត្តនោ វា តេសំ វា ញាតកបវារិតដ្ឋានតោ។ ន ករិយិត្ថាតិ អកតា, អយុត្តវសេន អកតបុព្ពា វិញ្ញត្តិ **អកតវិញ្ញត្តិ**។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ១៨៦) បន “**អកតវិញ្ញត្តិយា**តិ ន វិញ្ញត្តិយា។ សា ហិ អននុញ្ញាតត្តា កតាបិ អកតា វិយាតិ **អកតវិញ្ញត្តិ**, ‘វទេយ្យាថ ភន្តេ យេនត្ថោ’តិ ឯវំ អកតដ្ឋានេ វិញ្ញត្តិ អកតវិញ្ញត្តីតិ លិខិត”ន្តិ វុត្តំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.១៨៥) “គិលានស្ស អត្ថាយ អប្បវារិតដ្ឋានតោ វិញ្ញត្តិយា អនុញ្ញាតត្តា កតាបិ អកតា វិយាតិ **អកតវិញ្ញត្តិ**, ‘វទ ភន្តេ បច្ចយេនា’តិ ឯវំ អកតបវារណដ្ឋានេ ច វិញ្ញត្តិ **អកតវិញ្ញត្តី**”តិ។

១៦. **បដិយាទិយតី**តិ សម្បាទេតិ។ **អកាតុំ ន វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ ទុក្កដន្តិ វទន្តិ, អយុត្តតាវសេន បនេត្ថ អករណប្បដិក្ខេបោ វុត្តោ, ន អាបត្តិវសេនាតិ គហេតព្ពំ។ **សព្ពំ បរិកម្មំ អនាមសន្តេនា**តិ មាតុគាមសរីរាទីនំ អនាមាសត្តា វុត្តំ។ **យាវ ញាតកា ន បស្សន្តី**តិ យាវ តស្ស ញាតកា ន បស្សន្តិ។ “តិត្ថិយភូតានំ មាតាបិតូនំ ស ហត្ថា ទាតុំ ន វដ្ដតី”តិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ១៨៦) វុត្តំ។

១៧. បិតុ ភគិនី **បិតុច្ឆា**។ មាតុ ភាតា **មាតុលោ**។ **នប្បហោន្តី**តិ កាតុំ ន សក្កោន្តីតិ ដីកាសុ វុត្តំ។ “តេសំយេវ សន្តកំ ភេសជ្ជំ គហេត្វា កេវលំ យោជេត្វា ទាតព្ព”ន្តិ វត្វា “សចេ បន នប្បហោន្តិ យាចន្តិ ច, ទេថ នោ ភន្តេ, តុម្ហាកំ បដិទស្សាមា”តិ វុត្តត្តា បន តេសំ ភេសជ្ជស្ស អប្បហោនកត្តា ភេសជ្ជមេវ យាចន្តីតិ អដ្ឋកថាធិប្បាយោ ទិស្សតិ, វីមំសិតព្ពោ។ **ន យាចន្តី**តិ លជ្ជាយ ន យាចន្តិ, គារវេន វា។ “អាភោគំ កត្វា”តិ វុត្តត្តា អញ្ញថា ទេន្តស្ស អាបត្តិយេវ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.១៨) បន “**អាភោគំ កត្វា**តិ ឥទំ កត្តព្ពករណទស្សនវសេន វុត្តំ, អាភោគំ បន អកត្វាបិ ទាតុំ វដ្ដតីតិ តីសុ គណ្ឋិបទេសុ លិខិត”ន្តិ វុត្តំ។ បោរាណដីកាយម្បិ តទេវ គហេត្វា លិខិតំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១៨៥) បន តំ វចនំ បដិក្ខិត្តំ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ កេចិ បន “អាភោគំ អកត្វាបិ ទាតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ ភេសជ្ជករណស្ស, បាឡិយំ ‘អនាបត្តិ ភិក្ខុ បារាជិកស្ស, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា’តិ ឯវំ អន្តរាបត្តិទស្សនវសេន សាមញ្ញតោ បដិក្ខិត្តត្តា, អដ្ឋកថាយំ អវុត្តប្បការេន ករោន្តស្ស សុត្តេនេវ អាបត្តិសិទ្ធាតិ ទដ្ឋព្ពា។ តេនេវ អដ្ឋកថាយម្បិ ‘តេសញ្ញេវ សន្តក’ន្តិអាទិ វុត្ត”ន្តិ។

ឯតេ ទស ញាតកេ ឋបេត្វាតិ តេសំ បុត្តនត្តាទយោបិ តប្បដិពទ្ធត្តា ញាតកា ឯវាតិ តេបិ ឯត្ថេវ សង្គហិតា។ តេន **អញ្ញេស**ន្តិ ឥមិនា អញ្ញាតកានំ គហណំ វេទិតព្ពំ ។ តេនេវាហ “**ឯតេសំ បុត្តបរម្បរាយា**”តិអាទិ។ **កុលបរិវដ្ដា**តិ កុលានំ បដិបាដិ, កុលបរម្បរាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ភេសជ្ជំ ករោន្តស្សា**តិ យថាវុត្តវិធិនា ករោន្តស្ស, “តាវកាលិកំ ទស្សាមី”តិ អាភោគំ អកត្វា ទេន្តស្សបិ បន អន្តរាបត្តិទុក្កដំ វិនា មិច្ឆាជីវនំ វា កុលទូសនំ វា ន ហោតិយេវ។ តេនាហ “**វេជ្ជកម្មំ វា កុលទូសកាបត្តិ វា ន ហោតី**”តិ។ ញាតកានញ្ហិ សន្តកំ យាចិត្វាបិ គហេតុំ វដ្ដតិ, តស្មា តត្ថ កុលទូសនាទិ ន សិយា។ សារត្ថទីបនិយម្បិ (សារត្ថ. ដី. ២.១៨៥) “មយ្ហំ ទស្សន្តិ ករិស្សន្តីតិ បច្ចាសាយ ករោន្តស្សបិ យាចិត្វា គហេតព្ពដ្ឋានតាយ ញាតកេសុ វេជ្ជកម្មំ វា កុលទូសកាបត្តិ វា ន ហោតីតិ វទន្តី”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ១៨៦) បន “វេជ្ជកម្មំ វា កុលទូសកាបត្តិ វា ន ហោតីតិ វចនតោ យាវ សត្តមោ កុលបរិវដ្ដោ, តាវ ភេសជ្ជំ កាតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តី”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ **សព្ពបទេសុ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ**តិ “ចូឡមាតុយា”តិអាទីសុ សព្ពបទេសុ ចូឡមាតុយា សាមិកោតិអាទិនា យោជេត្វា ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

ឧបជ្ឈាយស្ស អាហរាមាតិ ឥទំ ឧបជ្ឈាយេន មម ញាតកានំ ភេសជ្ជំ អាហរថាតិ អាណត្តេហិ កត្តព្ពវិធិទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ ឥមិនា ច សាមណេរាទីនំ អបច្ចាសាយបិ បរជនស្ស ភេសជ្ជករណំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។

វុត្តនយេនេវ បរិយេសិត្វាតិ ឥមិនា “ភិក្ខាចារវត្តេន វា”តិអាទិនា, “ញាតិសាមណេរេហិ វា”តិអាទិនា ច វុត្តមត្ថំ អតិទិសតិ។ **អបច្ចាសីសន្តេនា**តិ (វិ. វិ. ដី. ១.១៨៥) អាគន្តុកចោរាទីនំ ករោន្តេនបិ មនុស្សា នាម ឧបការកា ហោន្តីតិ អត្តនោ តេហិ លាភំ អបត្ថយន្តេន, បច្ចាសាយ ករោន្តស្ស បន វេជ្ជកម្មកុលទូសនាទិនា ទោសោ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ ឯវញ្ហិ ឧបការេ កតេ សាសនស្ស គុណំ ញត្វា បសីទន្តិ, សង្ឃស្ស វា ឧបការកា ហោន្តីតិ ករណេ បន ទោសោ នត្ថិ។ កេចិ បន “អបច្ចាសីសន្តេន អាគន្តុកាទីនំ បដិក្ខិត្តបុគ្គលានម្បិ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ កត្តព្ពាកត្តព្ពដ្ឋានវិភាគស្ស និរត្ថកត្តប្បសង្គតោ អបច្ចាសីសន្តេន “សព្ពេសម្បិ ទាតុំ កាតុញ្ច វដ្ដតី”តិ ឯត្តកមត្តស្សេវ វត្តព្ពតោ។ អបច្ចាសីសនញ្ច មិច្ឆាជីវកុលទូសនាទិទោសនិសេធនត្ថមេវ វុត្តំ ន ភេសជ្ជករណសង្ខាតាយ ឥមិស្សា អន្តរាបត្តិយា មុច្ចនត្ថំ អាគន្តុកចោរាទីនំ អនុញ្ញាតានំ ទានេនេវ តាយ អាបត្តិយា មុច្ចនតោតិ គហេតព្ពំ។

១៨. តេនេវ អបច្ចាសីសន្តេនបិ អកាតព្ពដ្ឋានំ ទស្សេតុំ **“សទ្ធំ កុល**”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ **“ភេសជ្ជំ អាចិក្ខថា**”តិ វុត្តេបិ **“អញ្ញមញ្ញំ បន កថា កាតព្ពា**”តិ ឥទំ បរិយាយត្តា វដ្ដតិ។ ឯវំ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន **ឥទញ្ចិទញ្ច គហេត្វា ករោន្តី**តិ ឥមិនា បរិយាយេន កថេន្តស្សបិ នេវត្ថិ ទោសោតិ អាចរិយា។ **បុច្ឆន្តី**តិ ឥមិនា ទិដ្ឋទិដ្ឋរោគីនំ បរិយាយេនបិ វត្វា វិចរណំ អយុត្តន្តិ ទស្សេតិ។ បុច្ឆិតស្សបិ បន បច្ចាសីសន្តស្ស បរិយាយកថាបិ ន វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ **សមុល្លបេសី**តិ អបច្ចាសីសន្តោ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ។ **អាចរិយភាគោ**តិ វិនយាចារំ អកោបេត្វា ភេសជ្ជាចិក្ខណេន វេជ្ជាចរិយភាគោ អយន្តិ អត្ថោតិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១៨៥) វុត្តំ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.១៨៥) បន “វិនយលក្ខណំ អជានន្តស្ស អនាចរិយស្ស តទនុរូបវោហារសម្ភវតោ ឦទិសស្ស លាភស្ស ឧប្បត្តិ នាម នត្ថីតិ ‘អាចរិយភាគោ នាម អយ’ន្តិ វុត្តំ។ វិនយេ បកតញ្ញុនា អាចរិយេន លភិតព្ពភាគោ អយន្តិ វុត្តំ ហោតី”តិ វុត្តំ។ “បុប្ផបូជនត្ថាយ ទិន្នេបិ អកប្បិយវោហារេន វិធានស្ស អយុត្តត្តា ‘កប្បិយវសេនា’តិ វុត្តំ, ‘បុប្ផំ អាហរថា’តិអាទិនា កប្បិយវោហារវសេនាតិ អត្ថោ”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.១៨៥) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១៨៥) បន “បុប្ផបូជនត្ថាយបិ សម្បដិច្ឆិយមានំ រូបិយំ អត្តនោ សន្តកត្តភជនេន និស្សគ្គិយមេវាតិ អាហ ‘**កប្បិយវសេន គាហាបេត្វា**’តិ។ ‘អម្ហាកំ រូបិយំ ន វដ្ដតិ, បុប្ផបូជនត្ថំ បុប្ផំ វដ្ដតី’តិអាទិនា បដិក្ខិបិត្វា កប្បិយេន កម្មេន គាហាបេត្វាតិ អត្ថោ”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ១៨៦) បន “**កប្បិយវសេនា**តិ អម្ហាកំ បុប្ផំ អានេថាតិអាទិនា។ ‘បូជំ អកាសី’តិ វុត្តត្តា សយំ គហេតុំ ន វដ្ដតីតិ វទន្តី”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ អយមេត្ថ ភេសជ្ជករណវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ។

១៩. ឯវំ ភេសជ្ជករណវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ បរិត្តករណវិនិច្ឆយំ កថេតុមាហ “**បរិត្តេ បនា**”តិអាទិ។ តត្ថ យទិ “បរិត្តំ ករោថា”តិ វុត្តេ ករោន្តិ, ភេសជ្ជករណំ វិយ គិហិកម្មំ វិយ ច ហោតីតិ “ន កាតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ “បរិត្តំ ភណថា”តិ វុត្តេ បន ធម្មជ្ឈេសនត្តា អនជ្ឈិដ្ឋេនបិ ភណិតព្ពោ ធម្មោ, បគេវ អជ្ឈិដ្ឋេនាតិ “កាតព្ព”ន្តិ វុត្តំ, **ចាលេត្វា សុត្តំ បរិមជ្ជិត្វា**តិ បរិត្តំ ករោន្តេន កាតព្ពវិធី ទស្សេតិ។ **ចាលេត្វា សុត្តំ បរិមជ្ជិត្វា**តិ ឥទំ វា “បរិត្តាណំ ឯត្ថ បវេសេមី”តិ ចិត្តេន ឯវំ កតេ បរិត្តាណា ឯត្ថ បវេសិតា នាម ហោតីតិ វុត្តំ។ **វិហារតោ...បេ.... ទុក្កដ**ន្តិ ឥទំ អញ្ញាតកេ គហដ្ឋេ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វទន្តិ។ **បាទេសុ ឧទកំ អាកិរិត្វា**តិ ឥទំ តស្មិំ ទេសេ ចារិត្តវសេន វុត្តំ។ តត្ថ ហិ បាឡិយា និសិន្នានំ ភិក្ខូនំ បាទេសុ រោគវូបសមនាទិអត្ថាយ ឧទកំ សិញ្ចិត្វា បរិត្តំ កាតុំ សុត្តញ្ច ឋបេត្វា “បរិត្តំ ភណថា”តិ វត្វា គច្ឆន្តិ។ ឯវញ្ហិ ករិយមានេ យទិ បាទេ អបនេន្តិ, មនុស្សា តំ “អវមង្គល”ន្តិ មញ្ញន្តិ “រោគោ ន វូបសមេស្សតី”តិ។ តេនាហ “**ន បាទា អបនេតព្ពា**”តិ។

មតសរីរទស្សនេ វិយ កេវលេ សុសានទស្សនេបិ ឥទំ ជាតានំ សត្តានំ វយគមនដ្ឋានន្តិ មរណសញ្ញា ឧប្បជ្ជតីតិ អាហ “**សីវថិកទស្សនេ...បេ.... មរណស្សតី បដិលភិស្សាមាតិ គន្តុំ វដ្ដតី**”តិ។ លេសកប្បំ អកត្វា សមុប្បន្នសុទ្ធចិត្តេន “បរិវារត្ថាយ អាគច្ឆន្តូ”តិ វុត្តេបិ គន្តុំ វដ្ដតីតិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១៨៥) វុត្តំ។ ឯតេន អសុភទស្សនន្តិ វចនមត្តេន លេសកប្បំ កត្វា ឯវំ គតេ មតស្ស ញាតកា បសីទិស្សន្តិ, ទានំ ទស្សន្តិ, មយំ លាភំ លភិស្សាម, ឧបដ្ឋាកំ លភិស្សាមាតិ អសុទ្ធចិត្តេន គន្តុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ កម្មដ្ឋានសីសេន បន “មរណស្សតី លភិស្សាមា”តិអាទិនា សុទ្ធចិត្តេន បក្កោសិតេបិ អបក្កោសិតេបិ គន្តុំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ តាលបណ្ណស្ស បរិត្តលេខនដ្ឋានត្តា បរិត្តសុត្តស្ស បរិត្តករណសញ្ញាណត្តា តានិ ទិស្វា អមនុស្សា បរិត្តសញ្ញាយ អបក្កមន្តីតិ អាហ “**តាលបណ្ណំ បន បរិត្តសុត្តំ វា ហត្ថេ វា បាទេ វា ពន្ធិតព្ព**”ន្តិ។

ឯត្ថ ច អាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ “អាដានាដិយបរិត្តំ (ទី. និ. ៣.២៧៥ អាទយោ) វា ភណិតព្ព”ន្តិ ឯត្តកោយេវ វិនយដ្ឋកថាភតោ បាឡិមុត្តបរិត្តករណវិនិច្ឆយោ, ន បន តតោ បរំ វុត្តោ, តស្មា “ឥធ បនា”តិអាទិកោ កថាមគ្គោ សមន្តបាសាទិកាយំ នត្ថិ, តីសុ ដីកាសុបិ តំសំវណ្ណនានយោ នត្ថិ, តថាបិ សោ សុត្តដ្ឋកថាយំ អាគតោវាតិ តំ ទស្សេតុំ “**ឥធ បន អាដានាដិយសុត្តស្ស បរិកម្មំ វេទិតព្ព**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ

ឥធាតិ “អាដានាដិយបរិត្តំ វា ភណិតព្ព”ន្តិ វចនេ។ **បនា**តិ វិសេសត្ថេ និបាតោ។ ទីឃនិកាយេ បាថិកវគ្គេ អាគតស្ស អាដានាដិយបរិត្តស្ស បរិកម្មំ ឯវំ វេទិតព្ពន្តិ យោជនា។ យទិ បឋមមេវ ន វត្តព្ពំ, អថ កឹ កាតព្ពន្តិ អាហ **“មេត្តសុត្ត”**ន្តិអាទិ។ ឯវញ្ហិ លទ្ធាសេវនំ ហុត្វា អតិខិជវន្តំ ហោតិ។

បិដ្ឋំ វា មំសំ វាតិ **វា**-សទ្ទោ អនិយមត្ថោ, តេន មច្ឆខណ្ឌបូវខជ្ជកាទយោ សង្គណ្ហាតិ។ **ឱតារំ លភន្តី**តិ អត្តនា បិយាយិតខាទនីយនិពទ្ធវសនដ្ឋានលាភតាយ អវតារណំ លភន្តិ។ **ហរិតូបលិត្ត**ន្តិ អល្លគោមយលិត្តំ។ ឥទញ្ហិ បោរាណកចារិត្តំ ភូមិវិសុទ្ធករណំ។ **បរិសុទ្ធំ...បេ.... និសីទិតព្ព**ន្តិ ឥមិនា បរិត្តការកស្ស ភិក្ខុនោ មេត្តាករុណាវសេន ចិត្តវិសុទ្ធិបិ ឥច្ឆិតព្ពាតិ ទស្សេតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ ឧបរិ វក្ខមានឧភយតោ រក្ខាសំវិធានេន សមេតិ។ ដីកាយំ (ទី. និ. ដី. ៣.២៨២) បន “សរីរសុទ្ធិបិ ឥច្ឆិតព្ពាតិ ទស្សេតី”តិ វុត្តំ។ តទេតំ វិចារេតព្ពំ។ ន ហិ “កាយសុទ្ធិមត្តេន អមនុស្សានំ បិយោ ហោតី”តិ វុត្តំ, មេត្តាវសេនេវ បន វុត្តំ។ វុត្តញ្ចេតំ ភគវតា “មេត្តាយ, ភិក្ខវេ, ចេតោវិមុត្តិយា...បេ.... ឯកាទសានិសំសា បាដិកង្ខា។ កតមេ ឯកាទស? សុខំ សុបតិ, សុខំ បដិពុជ្ឈតិ, ន បាបកំ សុបិនំ បស្សតិ, មនុស្សានំ បិយោ ហោតិ, អមនុស្សានំ បិយោ ហោតី”តិអាទិ (អ. និ. ១១.១៥; បរិ. ៣៣១; មិ. ប. ៤.៤.៦)។

បរិត្តការកោ...បេ.... សម្បរិវារិតេនាតិ ឥទំ បរិត្តករណោ ពាហិរតោ អារក្ខាសំវិធានំ, “មេត្ត...បេ.... វត្តព្ព”ន្តិ អព្ភន្តរតោ អារក្ខាសំវិធានំ, ឯវំ ឧភយតោ រក្ខាសំវិធានំ ហោតិ។ ឯវញ្ហិ អមនុស្សា បរិត្តការកស្ស អន្តរាយំ កាតុំ ន វិសហន្តិ។ **មង្គលកថា វត្តព្ពា**តិ អមនុស្សានំ តោសនត្ថាយ បណ្ណាការំ កត្វា មហាមង្គលកថា កថេតព្ពា។ ឯវំ ឧបរិ វក្ខមានេន **“តុយ្ហំ បណ្ណាការត្ថាយ មហាមង្គលកថា វុត្តា”**តិ វចនេន សមេតិ។ ដីកាយំ បន “បុព្ពបចារវសេន វត្តព្ពា”តិ វុត្តំ។ **សព្ពសន្និបាតោ**តិ តស្មឹ វិហារេ តស្មឹ គាមក្ខេត្តេ សព្ពេសំ ភិក្ខូនំ សន្និបាតោ **ឃោសេតព្ពោ** “ចេតិយង្គណេ សព្ពេហិ សន្និបតិតព្ព”ន្តិ។ **អនាគន្តុំ នាម ន លភតី**តិ អមនុស្សោ ពុទ្ធាណាភយេន រាជាណាភយេន អនាគន្តុំ ន លភតិ ចតុន្នំ មហារាជូនំ អាណាដ្ឋានិយត្តា។ គហិតកាបទេសេន អមនុស្សោវ បុច្ឆិតោ ហោតីតិ **“អមនុស្សគហិតកោ ‘ត្វំ កោ នាមោ’តិ បុច្ឆិតព្ពោ”**តិ វុត្តំ។ **មាលាគន្ធាទីសូ**តិ មាលាគន្ធាទិបូជាសុ។ **អាសនបូជាយា**តិ ចេតិយេ ពុទ្ធាសនបូជាយ។ **បិណ្ឌបាតេ**តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បិណ្ឌបាតទានេ។ ឯវំ វត្ថុប្បទេសេន ចេតនា វុត្តា, តស្មា បត្តិទានំ សម្ភវតិ។

ទេវតានន្តិ យក្ខសេនាបតីនំ។ វុត្តញ្ហិ អាដានាដិយសុត្តេ (ទី. និ. ៣.២៨៣, ២៩៣) “ឥមេសំ យក្ខានំ មហាយក្ខានំ សេនាបតីនំ មហាសេនាបតីនំ ឧជ្ឈាបេតព្ព”ន្តិអាទិ។ **អាដា**តិ ទព្ពិមុខសកុណា។ តេ អាដា នទន្តិ ឯត្ថាតិ អាដានាទំ, ទេវនគរំ, អាដានាទេ កតំ **អាដានាទិយំ,** សុត្តំ។ ដីកាយំ (ទី. និ. ដី. ៣.២៨២) **“បរិត្តំ ភណិតព្ព**ន្តិ ឯត្ថាបិ ‘មេត្តចិត្តំ បុរេចារិកំ កត្វា’តិ ច ‘មង្គលកថា វត្តព្ពា’តិ ច ‘វិហារស្ស ឧបវនេ’តិ ច ឯវមាទិ សព្ពំ គិហីនំ បរិត្តករណេ វុត្តំ បរិកម្មំ កាតព្ពមេវា”តិ វុត្តំ, ឯវំ សតិ អដ្ឋកថាយំ (ទី. និ. អដ្ឋ. ៣.២៨២) “ឯតំ តាវ គិហីនំ បរិកម្ម”ន្តិ វត្វា “សចេ បន ភិក្ខូ”តិអាទិនា វិសេសត្ថជោតកេន បន-សទ្ទេន សហ វុច្ចមានំ “ឥទំ ភិក្ខូនំ បរិកម្ម”ន្តិ វចនំ និរត្ថកំ វិយ ហោតិ។ អវិសេសេ ហិ សតិ ភេទោ កាតព្ពោ ន សិយា។ ភិក្ខូនញ្ច យថាវុត្តាវ ពាហិរារក្ខា ទុក្ករា ហោតិ, តស្មា គិហីនំ បរិត្តករណេ វុត្តបរិកម្មេ អសម្បជ្ជមានេបិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ កាតុំ វដ្ដតីតិ នោ មតិ។

ឥទំ បន ឥធ អាគតំ អាដានាដិយសុត្តបរិកម្មំ សុត្វា “ឥទំ សុត្តំ អមនុស្សានំ អមនាបំ, សជ្ឈាយន្តស្ស បរិត្តំ ករោន្តស្ស អមនុស្សា អន្តរាយំ ករេយ្យុ”ន្តិ មញ្ញមានា បោរាណា ចតូហិ មហារាជេហិ អារោចិតំ សព្ពញ្ញុពុទ្ធេន ទេសិតំ មូលភូតំ ទីឃនិកាយេ អាគតំ អាដានាដិយសុត្តំ (ទី. និ. ៣.២៧៥ អាទយោ) បហាយ មូលសុត្តតោ គាថាឆក្កមេវ គហេត្វា អវសេសំ សព្ពំ សុត្តំ ឋបេត្វា អញ្ញគាថាយោ បក្ខិបិត្វា “អាដានាដិយបរិត្ត”ន្តិ ឋបេសុំ, តម្បិ បរិត្តំ អមូលភូតត្តា ឯកេនាការេន ធារេតុំ អសក្កោន្តា កេចិ សំខិត្តេន ធារេន្តិ, កេចិ វិត្ថារេន, កេចិ ឯកច្ចា គាថាយោ បក្ខិបន្តិ, កេចិ និក្ខិបន្តិ, កេចិ ភិក្ខូ តំមិស្សកបរិត្តម្បិ មង្គលករណកាលាទីសុ វត្តមវិសហន្តា តំ ឋបេត្វា អញ្ញសុត្តានិយេវ ភណន្តិ, សព្ពមេតំ អយុត្តំ វិយ ទិស្សតិ។ កស្មា? ចត្តារោបិ មហារាជានោ ឥមំ អាដានាដិយំ រក្ខំ សំវិទហមានា ពុទ្ធសាសនេ អមនុស្សានំ បសាទាយ, ចតស្សន្នំ បរិសានំ អវិហេឋនាយ ឯវំ សំវិទហឹសុ , ន អញ្ញេន ការណេន។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ “តត្ថ សន្តិ ឧឡារា យក្ខានិវាសិនោ, យេ ឥមស្មឹ ភគវតោ បាវចនេ អប្បសន្នា, តេសំ បសាទាយ ឧគ្គណ្ហាតុ ភន្តេ ភគវា អាដានាដិយំ រក្ខំ ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីនំ ឧបាសកានំ ឧបាសិកានំ គុត្តិយា រក្ខាយ អវិហឹសាយ ផាសុវិហារាយា”តិ (ទី. និ. ៣.២៧៦)។

សម្មាសម្ពុទ្ធេនបិ ឥមស្ស សុត្តស្ស និគមនេ “ឧគ្គណ្ហាថ ភិក្ខវេ អាដានាដិយំ រក្ខំ, បរិយាបុណាថ ភិក្ខវេ អាដានាដិយំ រក្ខំ, ធារេថ ភិក្ខវេ អាដានាដិយំ រក្ខំ, អត្ថសំហិតា ភិក្ខវេ អាដានាដិយា រក្ខា ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីនំ ឧបាសកានំ ឧបាសិកានំ គុត្តិយា រក្ខាយ អវិហឹសាយ ផាសុវិហារាយា”តិ (ទី. និ. ៣.២៩៥) ភិក្ខូនំ ធារណំ ឧយ្យោ

ជិតំ អាទិសំសព្ទា បកាសិតំ។ អដ្ឋកថាចរិយេហិ ច “ពុទ្ធភាសិតេ ឯកក្ខរម្បិ ឯកបទម្បិ អបនេតព្ពំ នាម នត្ថី”តិ វុត្តំ , តស្មា ចតូហិ មហារាជេហិ សំវិទហិតំ សម្មាសម្ពុទ្ធេន អាហច្ចភាសិតំ តិស្សោ សង្គីតិយោ អារុឡ្ហំ បកតិអាដានាដិយសុត្តមេវ ធារេតុំ សជ្ឈាយិតុញ្ច យុត្តំ, ន ភគវតា អភាសិតំ តិស្សោ សង្គីតិយោ អនារុឡ្ហំ មិស្សកសុត្តន្តិ។ ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ (ទី. និ. អដ្ឋ. ៣.២៨២) អាគតំ ឥទំ អាដានាដិយបរិត្តបរិកម្មំ បន បកតិសជ្ឈាយនវាចនាទឹ សន្ធាយ អដ្ឋកថាចរិយេហិ ន វុត្តំ, អថ ខោ គហដ្ឋំ វា បព្ពជិតំ វា អមនុស្សេហិ គហិតកាលេ មោចាបនត្ថាយ លោកិយេហិ មន្តំ វិយ ភណនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ “អមនុស្សគហិតកោ ត្វំ កោនាមោសីតិ បុច្ឆិតព្ពោ”តិអាទិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ៣.២៨២)។

អាដានាដិយា រក្ខា ច នាម ន សកលសុត្តំ, អថ ខោ “វិបស្សិស្ស ច នមត្ថូ”តិ បទំ អាទឹ កត្វា ចតុន្នំ មហារាជូនំ វសេន ចតុក្ខត្តុំ អាគតំ “ជិនំ វន្ទាម គោតម”ន្តិ បទំ បរិយោសានំ កត្វា វុត្តសុត្តេកទេសោយេវ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “អថ ខោ វេស្សវណោ មហារាជា ភគវតោ អធិវាសនំ វិទិត្វា ឥមំ អាដានាដិយំ រក្ខំ អភាសី”តិ អារភិត្វា យថាវុត្តសុត្តេកទេសស្ស អវសានេ “អយំ ខោ មារិសា អាដានាដិយា រក្ខា”តិ និយ្យាតិតត្តា។ តស្មា យថា នាម ព្យគ្ឃាទយោ អត្តនោ ភក្ខំ វិលុម្បន្តានំ ពលវទុដ្ឋចិត្តា ភវន្តិ, ឯវំ អត្តនា គហិតមនុស្សំ មោចាបេន្តានំ អមនុស្សា បទុដ្ឋចិត្តា ហោន្តិ។ ឥតិ តថា មោចាបេតុំ អារទ្ធកាលេ ភិក្ខូនំ បរិស្សយវិនោទនត្ថំ ឥមំ អាដានាដិយបរិត្តបរិកម្មំ អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយំ បរិត្តករណវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ។

២០. អនាមដ្ឋបិណ្ឌបាតោតិ (វិ. វិ. ដី. ១.១៨៥) ឯត្ថ អមសិយិត្ថាតិ អាមដ្ឋោ, ន អាមដ្ឋោ **អនាមដ្ឋោ**។ បិណ្ឌំ បិណ្ឌំ ហុត្វា បតតីតិ **បិណ្ឌបាតោ**។ អនាមដ្ឋោ ច សោ បិណ្ឌបាតោ ចាតិ តថា, អគ្គហិតអគ្គោ, អបរិភុត្តោ បិណ្ឌបាតោតិ អត្ថោ។ សចេបិ **កហាបណគ្ឃនកោ ហោតី**តិ ឥមិនា ទាយកេហិ ពហុព្យញ្ជនេន សម្បាទេត្វា សក្កច្ចំ ទិន្នភាវំ ទីបេតិ។ តេន វុត្តំ **“សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនំ នត្ថី”**តិ, ឯវំ សក្កច្ចំ សទ្ធាយ ទិន្នំ មហគ្ឃភោជនម្បិ មាតាបិតូនំ ទត្វា សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនំ នាម ន ហោតិ, បគេវ អប្បគ្ឃភោជនេតិ អធិប្បាយោ។ មាតាទិបញ្ចកំយេវ វត្វា ភេសជ្ជករណេ វិយ អបរេសម្បិ ទសន្នំ ទាតុំ វដ្ដតីតិ អវុត្តត្តា អញ្ញេសំ ញាតកានម្បិ បេសេត្វា ទាតុំ ន វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ, “វិហារំ សម្បត្តស្ស បន យស្ស កស្សចិ អាគន្តុកស្ស វា”ឥច្ចាទិវក្ខមានត្តា វិហារំ សម្បត្តានំ ញាតកានម្បិ អាគន្តុកសាមញ្ញេន ទាតុំ វដ្ដតីតិ ច។ **ថាលកេ**តិ សង្ឃិកេ កំសាទិមយេ ថាលកេ។ បត្តោបិ ឯត្ថ សង្គយ្ហតិ។ **ន វដ្ដតី**តិ ឥមិនា ទុក្កដន្តិ ទស្សេតិ។ **ទាមរិកចោរស្សា**តិ រជ្ជំ បត្ថេន្តស្ស បាកដចោរស្ស។ អទីយមានេបិ “ន ទេន្តី”តិ កុជ្ឈន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

អាមិសស្ស ធម្មស្ស ច អលាភេន អត្តនោ បរស្ស ច អន្តរេ សម្ភវន្តស្ស ឆិទ្ទស្ស វិវរស្ស បដិសន្ថរណំ បិទហនំ **បដិសន្ថារោ**។ សោ បន ធម្មាមិសវសេន ទុវិធោ។ តត្ថ អាមិសបដិសន្ថារំ សន្ធាយ **“កស្ស កាតព្ពោ, កស្ស ន កាតព្ពោ”**តិ វុត្តំ។ **អាគន្តុកស្ស វា…បេ…. កាតព្ពោយេវា**តិ វុត្តមត្ថំ បាកដំ កាតុំ **“អាគន្តុកំ តាវា”**តិអាទិមាហ។ **ខីណបរិព្ពយ**ន្តិ ឥមិនា អគតិភាវំ ករុណាដ្ឋានតញ្ច ទស្សេតិ។ តេន ច តព្ពិធុរានំ សមិទ្ធានំ អាគន្តុកត្តេបិ ទាតុំ ន វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ ហោតិ។ **“អបច្ចាសីសន្តេនា”**តិ វត្វា បច្ចាសីសនប្បការំ ទស្សេតុំ **“មនុស្សា នាមា”**តិអាទិ វុត្តំ។ អននុញ្ញាតានំ បន អបច្ចាសីសន្តេនបិ ទាតុំ ន វដ្ដតិ សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតត្តា, បច្ចាសាយ បន សតិ កុលទូសនម្បិ ហោតិ។ **ឧព្ពាសេត្វា**តិ សមន្តតោ តិយោជនំ វិលុម្បន្តេ មនុស្សេ បលាបេត្វា។ **វរបោត្ថកចិត្តត្ថរណ**ន្តិ អនេកប្បការំ ឥត្ថិបុរិសាទិឧត្តមរូបវិចិត្តំ អត្ថរណំ។ អយំ បដិសន្ថារវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ភេសជ្ជាទិវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

តតិយោ បរិច្ឆេទោ។

៤. វិញ្ញត្តិវិនិច្ឆយកថា

២១. ឯវំ ភេសជ្ជាទិវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ វិញ្ញត្តិវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**វិញ្ញត្តីតិ យាចនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ វិញ្ញាបនា **វិញ្ញត្តិ**, “ឥមិនា នោ អត្ថោ”តិ វិញ្ញាបនា, យាចនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ “វិញ្ញត្តីតិ យាចនា”តិ។ **តត្រ** វិញ្ញត្តិយំ **អយំ** មយា វុច្ចមានោ **វិនិច្ឆយោ** វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ **មូលច្ឆេជ្ជាយា**តិ (វិ. វិ. ដី. ១.៣៤២) បរសន្តកភាវតោ មោចេត្វា អត្តនោ ឯវ សន្តកករណវសេន។ ឯវំ យាចតោ អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិទុក្កដញ្ចេវ ទាសបដិគ្គហទុក្កដញ្ច ហោតិ “ទាសិទាសបដិគ្គហណា បដិវិរតោ (ទី. និ. ១.១០, ១៩៤) ហោតី”តិ វចនំ និស្សាយ អដ្ឋកថាយំ បដិក្ខិត្តត្តា។ ញាតកបវារិតដ្ឋានតោ បន ទាសំ មូលច្ឆេជ្ជាយ យាចន្តស្ស សាទិយនវសេនេវ ទុក្កដំ។ **សកកម្ម**ន្តិ បាណវធកម្មំ។ ឥទញ្ច បាណាតិបាតទោសបរិហារាយ វុត្តំ, ន វិញ្ញត្តិបរិហារាយ។ **អនិយមេត្វាបិ ន យាចិតព្ពា**តិ សាមីចិទស្សនត្ថំ វុត្តំ, សុទ្ធចិត្តេន បន ហត្ថកម្មំ យាចន្តស្ស អាបត្តិ នាម នត្ថិ។ **យទិច្ឆកំ ការាបេតុំ វដ្ដតី**តិ “ហត្ថកម្មំ យាចាមិ, ទេថា”តិអាទិនា អយាចិត្វាបិ វដ្ដតិ, សកិច្ចបសុតម្បិ ឯវំ ការាបេន្តស្ស វិញ្ញត្តិ នត្ថិ ឯវ, សាមីចិទស្សនត្ថំ បន វិភជិត្វា វុត្តំ។

សព្ពកប្បិយភាវទីបនត្ថន្តិ សព្ពសោ កប្បិយភាវទស្សនត្ថំ។ **មូលំ ទេថាតិ វត្តុំ វដ្ដតី**តិ “មូលំ ទស្សាមា”តិ បឋមំ វុត្តត្តា វិញ្ញត្តិ វា “មូល”ន្តិ វចនស្ស កប្បិយាកប្បិយវត្ថុសាមញ្ញវចនត្តា អកប្បិយវចនំ វា និទ្ទិដ្ឋភតិកិច្ចានំ ទាបនតោ អកប្បិយវត្ថុសាទិយនំ វា ន ហោតីតិ កត្វា វុត្តំ។ **មូលច្ឆេជ្ជាយ វា**តិ ឥទំ ឥធ ថម្ភាទីនំ ទាសិទាសាទិភាវាភាវតោ វុត្តំ។ **អនជ្ឈាវុត្ថក**ន្តិ អបរិគ្គហិតំ, អស្សាមិកន្តិ អត្ថោ។

២២. **ន កេវលញ្ច...បេ.... ចីវរាទីនិ ការាបេតុកាមេនា**តិអាទីសុ ចីវរំ ការាបេតុកាមស្ស អញ្ញាតកអប្បវារិតតន្តវាយេហិ ហត្ថកម្មយាចនវសេន វាយាបនេ វិញ្ញត្តិបច្ចយា ទុក្កដាភាវេបិ ចីវរវាយាបនសិក្ខាបទេន យថារហំ បាចិត្តិយទុក្កដានិ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ **អកប្បិយកហាបណាទិ ន ទាតព្ព**ន្តិ កប្បិយមុខេន លទ្ធម្បិ តត្ថ កម្មករណត្ថាយ ឥមស្ស កហាបណំ ទេហីតិ វត្វា “ទាតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ បុព្ពេ កតកម្មស្ស ទាបនេ កិញ្ចាបិ ទោសោ ន ទិស្សតិ, តថាបិ អសារុប្បមេវាតិ វទន្តិ។ កតកម្មត្ថាយបិ កប្បិយវោហារេន បរិយាយតោ ភតឹ ទាបេន្តស្ស នត្ថិ ទោសោ, សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ១.៣៤២) បន “**អកប្បិយកហាបណាទិ ន ទាតព្ព**ន្តិ កិញ្ចាបិ អកប្បិយកហាបណាទី អសាទិយន្តេន កប្បិយវោហារតោ ទាតុំ វដ្ដតិ, តថាបិ សារុប្បំ ន ហោតិ, មនុស្សា ច ឯតស្ស សន្តកំ កិញ្ចិ អត្ថីតិ វិហេឋេតព្ពំ មញ្ញន្តីតិ អកប្បិយកហាបណាទិទានំ បដិក្ខិត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ **តថេវ បាចេត្វា**តិ ហត្ថកម្មវសេនេវ បាចេត្វា។ “កឹ ភន្តេ”តិ ឯត្តកេបិ បុច្ឆិតេ យទត្ថាយ បវិដ្ឋោ, តំ កថេតុំ លភតិ បុច្ឆិតបញ្ហត្តា។

២៣. **វត្ត**ន្តិ ចារិត្តំ, អាបត្តិ បន ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **កប្បិយំ ការាបេត្វា បដិគ្គហេតព្ពានី**តិ សាខាយ មក្ខិកពីជនេន បណ្ណាទិឆេទេ ពីជគាមកោបនស្ស ចេវ តត្ថ លគ្គរជាទិអប្បដិគ្គហិតកស្ស ច បរិហារត្ថាយ វុត្តំ, តទុភយាសង្កាយ អសតិ តថា អករណេ ទោសោ នត្ថិ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ១.៣៤២) បន “**កប្បិយំ ការាបេត្វា បដិគ្គហេតព្ពានី**តិ សាខាយ លគ្គរជស្មឹ បត្តេ បតិតេបិ សាខំ ឆិន្ទិត្វា ខាទិតុកាមតាយបិ សតិ សុខបរិភោគត្ថំ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ នទិយាទីសុ ឧទកស្ស អបរិគ្គហិតត្តា “**អាហរាតិ វត្តុំ វដ្ដតី**”តិ វុត្តំ។ **គេហតោ...បេ.... នេវ វដ្ដតី**តិ បរិគ្គហិតុទកត្តា វិញ្ញត្តិយា ទុក្កដំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ “**ន អាហដំ បរិភុញ្ជិតុ**”ន្តិ វចនតោ វិញ្ញត្តិយា អាបន្នំ ទុក្កដំ ទេសេត្វាបិ តំ វត្ថុំ បរិភុញ្ជន្តស្ស បរិភោគេ បរិភោគេ ទុក្កដមេវ, បញ្ចន្នម្បិ សហធម្មិកានំ ន វដ្ដតិ។

“**អលជ្ជីហិ បន ភិក្ខូហិ វា សាមណេរេហិ វា ហត្ថកម្មំ ន ការេតព្ព**”ន្តិ សាមញ្ញតោ វុត្តត្តា អត្តនោ អត្ថាយ យំ កិញ្ចិ ហត្ថកម្មំ ការេតុំ ន វដ្ដតិ។ យំ បន អលជ្ជី និវារិយមានោបិ ពីជនាទី ករោតិ, តត្ថ ទោសោ នត្ថិ, ចេតិយកម្មាទីនិ បន តេហិ ការាបេតុំ វដ្ដតីតិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៣៤២) វុត្តំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៣៤២) បន “**អលជ្ជីហិ...បេ.... ន ការេតព្ព**ន្តិ ឥទំ ឧត្តរិភង្គាធិការត្តា អជ្ឈោហរណីយំ សន្ធាយ វុត្តំ, ពាហិរបរិភោគេសុ បន អលជ្ជីហិបិ ហត្ថកម្មំ ការេតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច “អលជ្ជីហិ សាមណេរេហី”តិ វុត្តត្តា “សញ្ចិច្ច អាបត្តឹ អាបជ្ជតី”តិ (បរិ. ៣៥៩) អលជ្ជិលក្ខណំ ឧក្កដ្ឋវសេន ឧបសម្បន្នេ បដិច្ច ឧបលក្ខណតោ វុត្តន្តិ តំលក្ខណវិរហិតានំ សាមណេរាទីនំ លិង្គត្ថេនគោត្រភុបរិយោសានានំ ភិក្ខុបដិញ្ញានំ ទុស្សីលានម្បិ សាធារណវសេន អលជ្ជិលក្ខណំ យថាឋបិតបដិបត្តិយា អតិដ្ឋនមេវាតិ គហេតព្ពំ។

២៤. **គោណំ បន...បេ.... អាហរាបេន្តស្ស ទុក្កដ**ន្តិ វិញ្ញត្តិក្ខណេ វិញ្ញត្តិបច្ចយា, បដិលាភក្ខណេ គោណានំ សាទិយនបច្ចយា ច ទុក្កដំ។ គោណញ្ហិ អត្តនោ អត្ថាយ អវិញ្ញត្តិយា លទ្ធម្បិ សាទិតុំ ន វដ្ដតិ

“ហត្ថិគវាស្សវឡវបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតី”តិ (ទី. និ. ១.១០, ១៩៤) វុត្តត្តា។ តេនេវាហ “**ញាតកបវារិតដ្ឋានតោបិ មូលច្ឆេជ្ជាយ យាចិតុំ ន វដ្ដតី**”តិ។ ឯត្ថ ច វិញ្ញត្តិទុក្កដាភាវេបិ អកប្បិយវត្ថុយាចនេបិ បដិគ្គហណេបិ ទុក្កដមេវ។ **រក្ខិត្វា**តិ ចោរាទិឧបទ្ទវតោ រក្ខិត្វា។ **ជគ្គិត្វា**តិ តិណអន្នាទីហិ បោសេត្វា។ **ន សម្បដិច្ឆិតព្ពា**ន្តិ អត្តនោ អត្ថាយ គោសាទិយនស្ស បដិក្ខិត្តត្តា វុត្តំ។

២៥. **ញាតកបវារិតដ្ឋានេ បន វដ្ដតី**តិ សកដស្ស សម្បដិច្ឆិតព្ពត្តា មូលច្ឆេជ្ជវសេន យាចិតុំ វដ្ដតិ។ **តាវកាលិកំ វដ្ដតី**តិ ឧភយត្ថាបិ វដ្ដតីតិ អត្ថោតិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៣៤២) វុត្តំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៣៤២) បន “**សកដំ ទេថាតិ...បេ.... ន វដ្ដតី**តិ មូលច្ឆេជ្ជវសេន សកដំ ទេថាតិ វត្តុំ ន វដ្ដតិ។ **តាវកាលិកំ វដ្ដតី**តិ តាវកាលិកំ កត្វា សព្ពត្ថ យាចិតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ វាសិអាទីនិ បុគ្គលិកានិបិ វដ្ដន្តីតិ អាហ “**ឯស នយោ វាសី**”តិអាទិ។ វល្លិអាទីសុ ច បរបរិគ្គហិតេសុ ឯស នយោតិ យោជេតព្ពំ។ **គរុភណ្ឌប្បហោនកេសុយេវា**តិ ឥទំ វិញ្ញត្តិំ សន្ធាយ វុត្តំ, អទិន្នាទានេ បន តិណសលាកំ ឧបាទាយ បរបរិគ្គហិតំ ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហតោ អវហារោ ឯវ, ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ **វល្លិអាទីសូ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន បាឡិអាគតានំ វេឡុមុញ្ជបព្ពជតិណមត្តិកានំ សង្គហោ ទដ្ឋព្ពោ។ តត្ថ ច យស្មិំ បទេសេ ហរិតាលជាតិហិង្គុលិកាទិ អប្បកម្បិ មហគ្ឃំ ហោតិ, តត្ថ តំ តាលបក្កប្បមាណតោ ឩនម្បិ គរុភណ្ឌមេវ, វិញ្ញាបេតុញ្ច ន វដ្ដតិ។

២៦. **សា**តិ វិញ្ញត្តិ។ **បរិកថា**ទីសុ “សេនាសនំ សម្ពាធ”ន្តិអាទិនា បរិយាយេន កថនំ **បរិកថា** នាម។ ឧជុកមេវ អកថេត្វា “ភិក្ខូនំ កី បាសាទោ ន វដ្ដតី”តិអាទិនា អធិប្បាយោ យថា វិភូតោ ហោតិ, ឯវំ កថនំ **ឱភាសោ** នាម។ សេនាសនាទិអត្ថំ ភូមិបរិកម្មាទិករណវសេន បច្ចយុប្បាទាយ និមិត្តករណំ **និមិត្តកម្មំ** នាម។ គីសុ បច្ចយេសុ វិញ្ញត្តិអាទយោ ទស្សិតា, គិលានបច្ចយេ បន កថន្តិ អាហ “**គិលានបច្ចយេ បនា**”តិអាទិ។ តថា ឧប្បន្នំ បន ភេសជ្ជំ រោគេ វូបសន្តេ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, ន វដ្ដតីតិ? តត្ថ វិនយធរា “ភគវតា រោគសីសេន បរិភោគស្ស ទ្វារំ ទិន្នំ, តស្មា អរោគកាលេបិ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, អាបត្តិ ន ហោតី”តិ វទន្តិ, សុត្តន្តិកា បន “កិញ្ចាបិ អាបត្តិ ន ហោតិ, អាជីវំ បន កោបេតិ, តស្មា សល្លេខបដិបត្តិយំ ឋិតស្ស ន វដ្ដតិ, សល្លេខំ កោបេតី”តិ វទន្តីតិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

វិញ្ញត្តិវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ចតុត្ថោ បរិច្ឆេទោ។

៥. កុលសង្គហវិនិច្ឆយកថា

២៧. ឯវំ វិញ្ញត្តិវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ កុលសង្គហវិនិច្ឆយំ កថេតុំ **"កុលសង្គហោ"**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សង្គណ្ហនំ សង្គហោ, កុលានំ សង្គហោ **កុលសង្គហោ,** បច្ចយទាយកាទីនំ គិហីនំ អនុគ្គហករណំ។ អនុគ្គហត្ថោ ហេត្ថ សង្គហ-សទ្ទោ យថា "បុត្តទារស្ស សង្គហោ"តិ (ខុ. បា. ៥.៦; សុ. និ. ២៦៥)។

២៨. តត្ថ **រោបនន្តិ** សយំ ឆិន្ទនំ។ **រោបាបនន្តិ** "ឥមំ ឆិន្ទា"តិ អញ្ញេសំ ឆេទាបនំ។ **អាឡិយា ពន្ធនន្តិ** យថា គច្ឆមូលេ ឧទកំ សន្តិដ្ឋតិ, តថា សមន្តតោ ពន្ធនំ។ **ឧទកស្សា**តិ អកប្បិយឧទកស្ស "កប្បិយឧទកសិញ្ចន"ន្តិ វិសុំ វក្ខមានត្តា, តញ្ច អារាមាទិអត្ថំ រោបនេ អកប្បិយវោហារេសុបិ កប្បិយវោហារេសុបិ កប្បិយឧទកសិញ្ចនាទិ វដ្ដតីតិ វក្ខមានត្តា ឥធាបិ វិភាគំ កត្វា កប្បិយឧទកសិញ្ចនាទិ វិសុំ ទស្សិតំ។ ឯត្ថ ច កតមំ អកប្បិយឧទកំ, កតមំ បន កប្បិយឧទកន្តិ? សប្បាណកំ អកប្បិយឧទកំ, អប្បាណកំ កប្បិយឧទកន្តិ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ, "យោ បន ភិក្ខុ ជានំ សប្បាណកំ ឧទកំ តិណំ វា មត្តិកំ វា សិញ្ចេយ្យ វា សិញ្ចាបេយ្យ វា បាចិត្តិយ"ន្តិ វចនតោ។ យថា រោបនខណនាទិកាយិកកិរិយាបិ អកប្បិយវោហារេ សង្គហិតា, ឯវំ មាតិកាឧជុករណាទិកប្បិយវោហារេបីតិ អាហ **"សុក្ខមាតិកាយ ឧជុករណ"**ន្តិ។ **ហត្ថបាទមុខធោវននហានោទកសិញ្ចនន្តិ** ឥមិនាបិ បការន្តរេន កប្បិយឧទកសិញ្ចនមេវ ទស្សេតិ។ អកប្បិយវោហារេ រោបនខណនាទិវសេន សយំ ករណស្សាបិ កថំ សង្គហោតិ? អកប្បិយន្តិ វោហរិយតីតិ **អកប្បិយវោហារោ**តិ អកប្បិយភូតំ ករណការាបនាទិ សព្ពមេវ សង្គហិតំ, ន បន អកប្បិយវចនមត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ កប្បិយវោហារេបិ ឯសេវ នយោ។ **សុក្ខមាតិកាយ ឧជុករណ**ន្តិ ឥមិនា បុរាណបណ្ណាទីនំ ហរណម្បិ សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ កុទាលាទីនិ ភូមិយំ ឋបេត្វា ឋានតោ ហត្ថេន គហេត្វា ឋានមេវ បាកដតរន្តិ **"ឱភាសោ"**តិ វុត្តំ។

២៩. មហាបច្ចរិវាទំ បតិដ្ឋាបេតុកាមោ បច្ឆា វទតិ។ **វនត្ថាយា**តិ ឥទំ កេចិ "វតត្ថាយា"តិ បឋន្តិ, តេសំ វតិអត្ថាយាតិ អត្ថោ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយម្បិ តថេវ វុត្តំ, "អារាមរោបា វនរោបា, យេ នរា សេតុការកា"តិ (សំ. និ. ១.៤៧) វចនតោ បន តំ វិចារេតព្ពំ។ អកប្បិយវោហារេបិ ឯកច្ចំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតុំ **"ន កេវលញ្ច សេស"**ន្តិអាទិមាហ។ **យំ កិញ្ចិ មាតិក**ន្តិ សុក្ខមាតិកំ វា អសុក្ខមាតិកំ វា។ **កប្បិយឧទកំ សិញ្ចិតុ**ន្តិ ឥមិនា "កប្បិយឧទកំ សិញ្ចថា"តិ វត្តុម្បិ វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **សយំ រោបេតុម្បិ វដ្ដតី**តិ ឥមិនា "រោបេហី"តិ វត្តុម្បិ វដ្ដតីតិបិ សិទ្ធំ។

៣០. **បាចិត្តិយញ្ចេវ ទុក្កដញ្ចា**តិ បឋវីខណនបច្ចយា បាចិត្តិយំ, កុលសង្គហបច្ចយា ទុក្កដំ។ **អកប្បិយវោហារេនា**តិ "ឥទំ ខណ, ឥទំ រោបេហី"តិ អកប្បិយវោហារេន។ **ទុក្កដមេវា**តិ កុលសង្គហបច្ចយា ទុក្កដំ។ **ឧភយត្រា**តិ កប្បិយាកប្បិយបឋវិយំ។

សព្ពត្ថាតិ កុលសង្គហបរិភោគអារាមាទិអត្ថាយ រោបិតេ។ **ទុក្កដម្បី**តិ ន កេវលំ បាចិត្តិយមេវ។ **កប្បិយេនា**តិ កប្បិយឧទកេន។ **តេសំយេវ ទ្វិន្ន**ន្តិ កុលសង្គហបរិភោគានំ។ **ទុក្កដ**ន្តិ កុលសង្គហត្ថាយ សយំ សិញ្ចនេ, កប្បិយវោហារេន វា អកប្បិយវោហារេន វា សិញ្ចាបនេ ទុក្កដំ, បរិភោគត្ថាយ សយំ សិញ្ចនេ, អកប្បិយវោហារេន សិញ្ចាបនេ ច ទុក្កដំ។ **បយោគពហុលតាយា**តិ សយំ ករណេ, កាយបយោគស្ស ការាបនេ វចីបយោគស្ស ពហុត្តេន។ **អាបត្តិពហុលតា វេទិតព្ពា**តិ ឯត្ថ សយំ សិញ្ចនេ ធារាបច្ឆេទគណនាយ អាបត្តិគណនា វេទិតព្ពា។ សិញ្ចាបនេ បន បុនប្បុនំ អាណាបេន្តស្ស វាចាយ វាចាយ អាបត្តិ, សកឹ អាណត្តស្ស ពហុសិញ្ចនេ ឯកាវ។

ឱចិននេ ទុក្កដបាចិត្តិយានីតិ កុលសង្គហបច្ចយា ទុក្កដំ, ភូតគាមបាតព្យតាយ បាចិត្តិយំ។ **អញ្ញត្ថា**តិ វត្ថុបូជាទិអត្ថាយ ឱចិននេ។ **សកឹ អាណត្តោ**តិ អកប្បិយវោហារេន អាណត្តោ ។ **បាចិត្តិយមេវា**តិ អកប្បិយវោហារេន អាណត្តត្តា ភូតគាមសិក្ខាបទេន (បាចិ. ៩០-៩១) បាចិត្តិយំ។ កប្បិយវចនេន បន វត្ថុបូជាទិអត្ថាយ ឱចិនាបេន្តស្ស អនាបត្តិយេវ។

៣១. គន្ថនេន និព្ពត្តំ ទាមំ **គន្ថិមំ**។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ **ន វដ្ដតី**តិ កុលសង្គហត្ថាយ, វត្ថុបូជាទិអត្ថាយ វា វុត្តនយេន ករោន្តស្ស ការាបេន្តស្ស ច ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ **វដ្ដតី**តិ វត្ថុបូជាទិអត្ថាយ វដ្ដតិ, កុលសង្គហត្ថាយ បន កប្បិយវោហារេន ការាបេន្តស្សាបិ ទុក្កដមេវ។ **បុរិមនយេនេវា**តិ "ភិក្ខុស្ស វា"តិអាទិនា វុត្តនយេន។ ធម្មាសនវិតានេ ពទ្ធកណ្ដកេសុ បុប្ផានិ វិនិវិជ្ឈិត្វា ឋបេន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ ឧបរូបរិ វិជ្ឈិត្វា ឆត្តសទិសំ កត្វា អាវុណនតោ **"ឆត្តាធិឆត្តំ វិយា"**តិ វុត្តំ។ "កទលិក្ខន្ធម្ហី"តិអាទិនា វុត្តំ សព្ពមេវ សន្ធាយ **"តំ អតិឱឡារិក**

មេវា”តិ វុត្តំ, សព្ពត្ថ ករណេ, អកប្បិយវោហារេន ការាបនេ ច ទុក្កដមេវាតិ អត្ថោ។ **បុប្ផវិជ្ឈនត្ថំ កណ្ដកម្បិ ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតី**តិ ឥមស្ស ឧបលក្ខណត្តា បុប្ផទាមោលម្ពកាទិអត្ថាយ រជ្ជុពន្ធនាទិបិ ន វដ្ដតីតិ កេចិ វទន្តិ។ អញ្ញេ បន “បុប្ផវិជ្ឈនត្ថំ កណ្ដកន្តិ វិសេសិតត្តា តទត្ថំ កណ្ដកមេវ ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតិ, តញ្ច អដ្ឋកថាបមាណេនា”តិ វទន្តិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។ **បុប្ផបដិច្ឆកំ** នាម ទន្តាទីហិ កតំ បុប្ផាធានំ។ ឯតម្បិ នាគទន្តកម្បិ សឆិទ្ទមេវ គហេតព្ពំ។ **អសោកបិណ្ឌិយា**តិ អសោកសាខានំ, បុប្ផានំ វា សមូហេ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៣១) បន **“អសោកបិណ្ឌិយា**តិ អសោកបុប្ផមញ្ជរិកាយា”តិ វុត្តំ។ **ធម្មរជ្ជុ** នាម ចេតិយំ វា ពោធឹ វា បុប្ផប្បវេសនត្ថំ អាវិជ្ឈិត្វា ពន្ធរជ្ជុ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៣១) បន **“ធម្មរជ្ជុ** នាម ចេតិយាទីនិ បរិក្ខិបិត្វា តេសញ្ច រជ្ជុយា ច អន្តរា បុប្ផប្បវេសនត្ថាយ ពន្ធរជ្ជុ។ សិថិលវដ្ដិតាយ វា វដ្ដិយា អព្ភន្តរេ បុប្ផប្បវេសនត្ថាយ ឯវំ ពន្ធាតិបិ វទន្តី”តិ វុត្តំ។

មត្ថកទាមន្តិ ធម្មាសនាទិមត្ថកេ បលម្ពកទាមំ។ **តេសំយេវា**តិ ឧប្បលាទីនំ ឯវ។ **វាកេន វា**តិ បុប្ផនាឡំ ផាលេត្វា បុប្ផេន ឯកាពទ្ធដ្ឋិតវាកេន ទណ្ឌេន ច ឯកាពទ្ធេនេវ។ ឯតេន បុប្ផំ ពីជគាមសង្គហំ ន គច្ឆតិ បញ្ចសុ ពីជេសុ អបវិដ្ឋត្តា បណ្ណំ វិយ, តស្មា កប្បិយំ អការាបេត្វាបិ វិកោបនេ ទោសោ នត្ថិ។ យញ្ច ឆិន្នស្សបិ មកុឡស្ស វិកសនំ, តម្បិ អតិតរុណស្ស អភាវា វុឌ្ឍិលក្ខណំ ន ហោតិ, បរិណតស្ស បន មកុឡស្ស បត្តានំ សិនេហេ បរិយាទានំ គតេ វិសំភាវោ ឯវ វិកាសោ, តេនេវ ឆិន្នមកុឡវិកាសោ អឆិន្នមកុឡវិកាសតោ បរិហីនោ, មិលាតនិយុត្តោ វា ទិស្សតិ។ យញ្ច មិលាតស្ស ឧទកសញ្ញោគេ អមិលានតាបជ្ជនំ, តម្បិ តម្ពុលបណ្ណាទីសុ សមានំ វុឌ្ឍិលក្ខណំ ន ហោតិ។ បាឡិអដ្ឋកថាសុ ច ន កត្ថចិ បុប្ផានំ កប្បិយករណំ អាគតំ, តស្មា បុប្ផំ សព្ពថា អពីជមេវាតិ វិញ្ញាយតិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។

“បសិព្ពកេ វិយា”តិ វុត្តត្តា បុប្ផំ បសិព្ពកេ វា បសិព្ពកសទិសំ ពន្ធេ យត្ថ កត្ថចិ ចីវរេ វា បក្ខិបិតុំ វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៣១) បន **“ខន្ធេ ឋបិតកាសាវស្សា**តិ ខន្ធេ ឋបិតសង្ឃាដិ សន្ធាយ វុត្តំ។ តត្ថិ តថាពន្ធិតុំ សក្កា ភវេយ្យ។ ឥមិនា ច អញ្ញម្បិ តាទិសំ កាសាវំ វា វត្ថំ វា វុត្តនយេន ពន្ធិត្វា តត្ថ បុប្ផានិ បក្ខិបិតុំ វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ។ អំសភណ្ឌិកបសិព្ពកេ បក្ខិត្តសទិសត្តា វេឋិមំ នាម ន ជាតំ, តស្មា សិថិលពន្ធស្ស អន្តរន្តរា បក្ខិបិតុម្បិ វដ្ដតីតិ វទន្តី”តិ វុត្តំ។ **ហេដ្ឋា ទណ្ឌកំ បន ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតី**តិ រជ្ជុអាទីហិ ពន្ធនំ សន្ធាយ វុត្តំ, បុប្ផស្សេវ បន អច្ឆិន្នទណ្ឌកេហិ ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ ឯវ។

បុប្ផបដេ ច ទដ្ឋព្ពន្តិ បុប្ផបដំ ករោន្តស្ស ទីឃតោ បុប្ផទាមស្ស ហរណបច្ចាហរណវសេន បូរណំ សន្ធាយ វុត្តំ, តិរិយតោ ហរណំ បន វាយិមំ នាម ហោតិ, ន បុរិមំ។ **“បុរិមដ្ឋានំ អតិក្កាមេតី**”តិ សាមញ្ញតោ វុត្តត្តា បុរិមំ បុប្ផកោដឹ ផុសាបេត្វា វា អផុសាបេត្វា វា បរិក្ខិបនវសេន អតិក្កាមេន្តស្ស អាបត្តិយេវ។ **ពន្ធិតុំ វដ្ដតី**តិ បុប្ផរហិតាយ សុត្តវាកកោដិយា ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ **ឯកវារំ ហរិត្វា បរិក្ខិបិត្វា**តិ ឥទំ បុព្ពេ វុត្តចេតិយាទិបរិក្ខេបំ បុប្ផបដករណញ្ច សន្ធាយ វុត្តំ, តស្មា ចេតិយំ វា ពោធឹ វា បរិក្ខិបន្តេន ឯកវារំ បរិក្ខិបិត្វា បុរិមដ្ឋានំ សម្បត្តេ អញ្ញស្ស ទាតព្ពំ, តេនបិ ឯកវារំ បរិក្ខិបិត្វា តថេវ កាតព្ពំ។ បុប្ផបដំ ករោន្តេន ច ហរិត្វា អញ្ញស្ស ទាតព្ពំ, តេនបិ តថេវ កាតព្ពំ។ សចេបិ ទ្វេយេវ ភិក្ខូ ឧភោសុ បស្សេសុ ឋត្វា បរិយាយេន ហរន្តិ, វដ្ដតិយេវាតិ វទន្តិ។

បរេហិ បូរិតន្តិ ទីឃតោ បសារិតំ។ **វាយិតុ**ន្តិ តិរិយតោ ហរិតុំ, តំ បន ឯកវារម្បិ ន លភតិ។ **បុប្ផានិ ឋបេន្តេនា**តិ អគន្ថិតានិ បាកតិកបុប្ផានិ អញ្ញមញ្ញំ ផុសាបេត្វាបិ ឋបេន្តេន។ បុប្ផទាមំ បន បូជនត្ថាយ ភូមិយំ ឋបេន្តេន ផុសាបេត្វា វា អផុសាបេត្វា វា ទិគុណំ កត្វា ឋបេតុំ ន វដ្ដតីតិ វទន្តិ។

៣២. ឃដិកទាមឱលម្ពកោតិ ហេដ្ឋាភាគេ ឃដិកាការយុត្តោ, ទារុឃដិកាការោ វា ឱលម្ពកោ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៣១) បន **“ឃដិកទាមឱលម្ពកោ**តិ អន្តេ ឃដិកាការយុត្តោ យមកទាមឱលម្ពកោ”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៣១) បន **“ឃដិកទាមឱលម្ពកោ**តិ យមកទាមឱលម្ពកោតិ លិខិត”ន្តិ វុត្តំ, ឯកេកំ បន ទាមំ និក្ខន្តសុត្តកោដិយាវ ពន្ធិត្វា ឱលម្ពិតុំ វដ្ដតិ, បុប្ផទាមទ្វយំ សង្ឃដិតុកាមេនបិ និក្ខន្តសុត្តកោដិយាវ សុត្តកោដឹ សង្ឃដិតុំ វដ្ដតិ។ **អឌ្ឍចន្ទាការេន មាលាគុណបរិក្ខេបោ**តិ អឌ្ឍចន្ទាការេន មាលាគុណស្ស បុនប្បុនំ ហរណបច្ចាហរណវសេន បូរេត្វា បរិក្ខិបនំ, តេនេវ តំ បុរិមេ បវិដ្ឋំ, តស្មា ឯតម្បិ អឌ្ឍចន្ទាការំ បុនប្បុនំ ហរណបច្ចាហរណវសេន បូរេតុំ ន វដ្ដតិ។ ឯកវារំ បន អឌ្ឍចន្ទាការករណេ មាលាគុណំ ហរិតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ **បុប្ផទាមករណ**ន្តិ ឯត្ថ សុត្តកោដិយំ គហេត្វាបិ ឯកតោ កាតុំ ន វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ សុត្តមយំ គេណ្ឌុកំ នាម, គេណ្ឌុកខរបត្តទាមានំ បដិក្ខិត្តត្តា ចេលាទីហិ កតទាមម្បិ ន វដ្ដតិ អកប្បិយានុលោមត្តាតិ វទន្តិ។ **បរសន្តកំ ទេតិ, ទុក្កដមេវា**តិ វិស្សាសគ្គាហេន បរសន្តកំ គហេត្វា ទេន្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ថុល្លច្ចយ**ន្តិ ឯត្ថ ភណ្ឌទេយ្យម្បិ ហោតិ។

៣៣. តញ្ច ខោ វត្ថុបូជនត្ថាយាតិ មាតាបិតូនម្បិ បុប្ផំ ទេន្តេន វត្ថុបូជនត្ថាយេវ ទាតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ “**មណ្ឌនត្ថាយ បន សិវលិង្គាទិបូជនត្ថាយា**”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តត្តា “ឥមំ វិក្កិណិត្វា ជីវិស្សន្តី”តិ មាតាបិតូនំ វដ្ដតិ, សេសញាតកានំ តាវកាលិកមេវ ទាតុំ វដ្ដតិ។ **កស្សចិបី**តិ ញាតកស្ស វា អញ្ញាតកស្ស វា កស្សចិបិ។ **ញាតិសាមណេរេហេវា**តិ តេសំ គិហិបរិកម្មមោចនត្ថំ វុត្តំ។ **ឥតរេ**តិ អញ្ញាតកា។ តេហិបិ សាមណេរេហិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ វត្តសីសេន ហរិតព្ពំ។ **សម្បត្តានំ សាមណេរានំ ឧបឌ្ឍភាគំ ទាតុំ វដ្ដតី**តិ សង្ឃិកស្ស លាភស្ស ឧបចារសីមដ្ឋសាមណេរានម្បិ សន្តកត្តា តេសម្បិ ឧបឌ្ឍភាគោ លព្ភតេវាតិ កត្វា វុត្តំ។ **ចូឡក**ន្តិ ឧបឌ្ឍភាគតោបិ ឧបឌ្ឍំ។ ចតុត្ថភាគស្សេតំ អធិវចនំ។ **សាមណេរា...បេ.... ឋបេន្តី**តិ ឥទំ អរក្ខិតអគោបិតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សារត្ថទីបនិយំ បន “វស្សគ្គេន អភាជនីយំ សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ **តត្ថ តត្ថា**តិ មគ្គេ វា ចេតិយង្គណេ វា។

៣៤. សាមណេរេហិ ទាបេតុំ ន លភន្តីតិ ឥទំ សាមណេរេហិ គិហិកម្មំ ការិតំ វិយ ហោតីតិ វុត្តំ, ន បន បុប្ផទានំ ហោតីតិ សាមណេរានម្បិ ន វដ្ដនតោ។ វុត្តញ្ច “**សយមេវា**”តិអាទិ។ ន ហិ តំ បុប្ផទានំ នាម សិយា។ យទិ ហិ តថា អាគតានំ តេសំ ទានំ បុប្ផទានំ នាម ភវេយ្យ , សាមណេរេហិបិ ទាតុំ ន លព្ភេយ្យ។ **សយមេវា**តិ សាមណេរា សយមេវ។ **យាគុភត្តាទីនិ អាទាយា**តិ ឥទំ ភិក្ខូនំ អត្ថាយ យាគុភត្តាទិសម្បាទនំ សន្ធាយ វុត្តត្តា “**ន វដ្ដតី**”**តិ អវិសេសេន វុត្តំ។ អវិសេសេន វុត្ត**ន្តិ ឥមិនា សព្ពេសម្បិ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។

៣៥. វុត្តនយេនេវាតិ “មាតាបិតូនំ តាវ ហរិត្វាបិ ហរាបេត្វាបិ បក្កោសិត្វាបិ បក្កោសាបេត្វាបិ ទាតុំ វដ្ដតិ, សេសញាតកានំ បក្កោសាបេត្វាវ។ មាតាបិតូនញ្ច ហរាបេន្តេន ញាតិសាមណេរេហេវ ហរាបេតព្ពំ។ ឥតរេ បន យទិ សយមេវ ឥច្ឆន្តិ, វដ្ដតី”តិ ឥមំ បុប្ផទានេ វុត្តនយំ ផលទានេបិ អតិទិសតិ, តស្មា ផលម្បិ មាតាបិតូនំ ហរណហរាបនាទិនា ទាតុំ វដ្ដតិ, សេសញាតីនំ បក្កោសាបេត្វាវ។ ឥទានិ “យោ ហរិត្វា វា ហរាបេត្វា វា...បេ.... ឥស្សរវតាយ ទទតោ ថុល្លច្ចយ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) ឥមំ បុប្ផទានេ វុត្តនយំ ផលទានេ សង្ខិបិត្វា ទស្សេន្តោ “**កុលសង្គហត្ថាយ បនា**”តិអាទិមាហ។ **ខីណបរិព្ពយាន**ន្តិ អាគន្តុកេ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ផលបរិច្ឆេទេនា**តិ “ឯត្តកានិ ផលានិ ទាតព្ពានី”តិ ឯវំ ផលបរិច្ឆេទេន វា។ **រុក្ខបរិច្ឆេទេន វា**តិ “ឥមេហិ រុក្ខេហិ ទាតព្ពានី”តិ ឯវំ រុក្ខបរិច្ឆេទេន វា។ បរិច្ឆិន្នេសុបិ បន រុក្ខេសុ “ឥធ ផលានិ សុន្ទរានិ, ឥតោ គណ្ហថា”តិ វទន្តេន កុលសង្គហោ កតោ នាម ហោតីតិ អាហ “**ឯវំ បន ន វត្តព្ព**”ន្តិ។ **រុក្ខច្ឆល្លី**តិ រុក្ខត្តចោ, សា “ភាជនីយភណ្ឌ”ន្តិ វុត្តា។ **វុត្តនយេនា**តិ បុប្ផផលាទីសុ វុត្តនយេន កុលសង្គហោ ហោតីតិ ទស្សេតិ។

៣៦. តេសំ តេសំ គិហីនំ គាមន្តរទេសន្តរាទីសុ សាសនបដិសាសនហរណំ **ជង្ឃបេសនិយំ**។ តេនាហ “**គិហីនំ ទូតេយ្យំ សាសនហរណកម្ម**”ន្តិ។ ទូតស្ស កម្មំ **ទូតេយ្យំ។ បឋមំ សាសនំ អគ្គហេត្វាបិ...បេ.... បទេ បទេ ទុក្កដ**ន្តិ ឥទំ “តស្ស សាសនំ អារោចេស្សាមី”តិ ឥមិនា អធិប្បាយេន គមនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តស្ស បន សាសនំ បដិក្ខិបិត្វា សយមេវ ការុញ្ញេ ឋិតោ គន្ត្វា អត្តនោ បតិរូបំ សាសនំ អារោចេតិ, អនាបត្តិ។ គិហីនញ្ច កប្បិយសាសនំ ហរិតុំ វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឥមេហិ បន អដ្ឋហិ កុលទូសកកម្មេហី**តិ បុប្ផទានំ ផលទានំ ចុណ្ណទានំ មត្តិកទានំ ទន្តកដ្ឋទានំ វេឡុទានំ បណ្ណទានំ ជង្ឃបេសនិកន្តិ ឥមេហិ យថាវុត្តេហិ។ **បព្ពាជនីយកម្មកតោ**តិ កុលទូសនបច្ចយា កតបព្ពាជនីយកម្មោ។

៣៧. សេក្ខភូមិយំ វាតិ ឥមិនា ឈានភូមិម្បិ សង្គណ្ហាតិ។ **តិណ្ណំ វិវេកាន**ន្តិ កាយចិត្តឧបធិវិវេកភូតានំ តិណ្ណំ វិវេកានំ។ បិណ្ឌាយ ចរណស្ស ភោជនបរិយោសានត្តា វុត្តំ “**យាវ ភោជនបរិយោសាន**”ន្តិ។ ភុត្វា អាគច្ឆន្តស្សបិ បុន វុត្តនយេនេវ បណិធាយ ចីវរសណ្ឋាបនាទីនិ ករោន្តស្ស ទុក្កដមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

កុលសង្គហវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

បញ្ចមោ បរិច្ឆេទោ។

៦. មច្ឆមំសវិនិច្ឆយកថា

៣៨. ឯវំ កុលសង្គហវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ មច្ឆមំសវិនិច្ឆយំ កថេតុំ **“មច្ឆមំសេសុ បនា”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ថលេ ឋបិតមត្តេ មរតិ, កេវដ្ដាទីហិ វា មារិយតីតិ មច្ឆោ។ មច្ឆស្ស ឥទន្តិ មច្ឆំ, មសិយតេ អាមសិយតេតិ មំសំ, មច្ឆញ្ច មំសញ្ច **មច្ឆមំសានិ**, តេសុ។ មច្ឆមំសេសុ បន វិនិច្ឆយោ ឯវំ វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ **មច្ឆគ្គហណេនា**តិ ឯត្ថ និទ្ទារណំ ន កាតព្ពំ។ **បន**-សទ្ទោ បក្ខន្តរត្ថោ, ទិវាសេយ្យាទីសុ វិនិច្ឆយតោ អបរោ មច្ឆមំសេសុ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ អត្ថោ។ តយ្ហតេ អនេនាតិ គហណំ។ កឹ តំ? សទ្ទោ, មច្ឆឥតិ គហណំ មច្ឆគ្គហណំ, តេន **មច្ឆគ្គហណេន**, មច្ឆសទ្ទេនាតិ អត្ថោ។ **មំសេសុ បន...បេ.... អកប្បិយានី**តិ ឯត្ថ មនុស្ស មំសំ សមានជាតិមំសតោ បដិក្ខិត្តំ។ ហត្ថិអស្សានំ មំសានិ រាជង្គតោ, សុនខអហីនំ ជេគុច្ឆភាវតោ, សេសានំ វាឡមិគត្តា ភិក្ខូនំ បរិពន្ធវិមោចនត្ថំ បដិក្ខិត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

តិកោដិបរិសុទ្ធន្តិ ទិដ្ឋសុតបរិសង្កិតសង្ខាតាហិ តីហិ កោដីហិ តីហិ អាការេហិ តីហិ ការណេហិ បរិសុទ្ធំ, វិមុត្តន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ អទិដ្ឋអសុតានិ ចក្ខុវិញ្ញាណសោតវិញ្ញាណានំ អនារម្មណភាវតោ ជានិតព្ពានិ។ អបរិសង្កិតំ បន កថំ ជានិតព្ពន្តិ អាហ **“អបរិសង្កិតំ បនា”**តិអាទិ, តីណិ បរិសង្កិតានិ ញត្វា តេសំ បដិបក្ខវសេន អបរិសង្កិតំ ជានិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ ឥទានិ តានិ តីណិ បរិសង្កិតានិ ច ឯវំ បរិសង្កិតេ សតិ ភិក្ខូហិ កត្តព្ពវិធិញ្ច តេន វិធិនា អបរិសង្កិតេ សតិ កត្តព្ពភាវញ្ច វិត្ថារតោ ទស្សេតុំ **“កថ”**ន្តិអាទិមាហ ។ តត្ថ ទិស្វា បរិសង្កិតំ **ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ** នាម។ សុត្វា បរិសង្កិតំ **សុតបរិសង្កិតំ** នាម។ អទិស្វា អសុត្វា តក្កេន អនុមានេន បរិសង្កិតំ **តទុភយវិនិមុត្តបរិសង្កិតំ** នាម។ តំ តិវិធម្បិ បរិសង្កិតសាមញ្ញេន ឯកា កោដិ ហោតិ, តតោ វិមុត្តំ **អបរិសង្កិតំ** នាម។ ឯវំ អទិដ្ឋំ អសុតំ អបរិសង្កិតំ មច្ឆមំសំ តិកោដិបរិសុទ្ធំ ហោតិ។

ជាលំ មច្ឆពន្ធនំ។ **វាគុរា** មិគពន្ធិនី។ **កប្បតី**តិ យទិ តេសំ វចនេន សង្កា និវត្តតិ, វដ្ដតិ, ន តំ វចនំ លេស កប្បំ កាតុំ វដ្ដតិ។ តេនេវ វក្ខតិ “យត្ថ ច និព្ពេមតិកោ ហោតិ, តំ សព្ពំ កប្បតី”តិ។ **បវត្តមំស**ន្តិ អាបណាទីសុ ប វត្តំ វិក្កាយិកំ វា មតមំសំ វា។ **មង្គលាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន អាហុនបាហុនាទិកេ សង្គណ្ហាតិ។ **ភិក្ខូនំយេវ អត្ថាយ អកត**ន្តិ ឯត្ថ អដ្ឋានប្បយុត្តោ **ឯវ**-សទ្ទោ, ភិក្ខូនំ អត្ថាយ អកតមេវាតិ សម្ពន្ធិតព្ពំ, តស្មា ភិក្ខូនញ្ច មង្គលាទីនញ្ចាតិ មិស្សេត្វា កតម្បិ ន វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។ កេចិ បន “យថាឋិតវសេន អវធារណំ គហេត្វា វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ។ **យត្ថ ច និព្ពេមតិកោ ហោតី**តិ ភិក្ខូនំ អត្ថាយ កតេបិ សព្ពេន សព្ពំ បរិសង្កិតាភាវមាហ។

៣៩. តមេវត្ថំ អាវិកាតុំ **“សចេ បនា”**តិអាទិ វុត្តំ។ **ឥតរេសំ វដ្ដតី**តិ អជានន្តានំ វដ្ដតិ, ជានតោវេត្ថ អាបត្តិ ហោតីតិ។ **តេយេវា**តិ យេ ឧទ្ទិស្ស កតំ, តេយេវ។ ឧទ្ទិស្ស កតមំសបរិភោគតោ អកប្បិយមំសបរិភោគេ វិសេសំ ទស្សេតុំ **“អកប្បិយមំសំ បនា”**តិអាទិ វុត្តំ។ បុរិមស្មឹ សចិត្តកាបត្តិ, ឥតរស្មឹ អចិត្តកា។ តេនាហ **“អកប្បិយមំសំ អជានិត្វា ភុញ្ជន្តស្សបិ អាបត្តិយេវា”**តិ។ “បរិភោគកាលេ បុច្ឆិត្វា បរិភុញ្ជិស្សាមីតិ វា គហេត្វា បុច្ឆិត្វាវ បរិភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ៣៩) វចនតោ អកប្បិយមំសំ អជានិត្វា បដិគ្គណ្ហន្តស្ស បដិគ្គហណេ អនាបត្តិ សិទ្ធា។ អជានិត្វា បរិភុញ្ជន្តស្សេវ ហិ អាបត្តិ វុត្តា។ **វត្តន្តិ វទន្តី**តិ ឥមិនា អាបត្តិ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

មច្ឆមំសវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ឆដ្ឋោ បរិច្ឆេទោ។

៧. អនាមាសវិនិច្ឆយកថា

៤០. ឯវំ មច្ឆមំសវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ អនាមាសវិនិច្ឆយំ កថេតុំ **“អនាមាស”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ អាមសិយតេតិ អាមាសំ, ន អាមាសំ **អនាមាសំ**, អបរាមសិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **ធារិបន្តិកា**តិ វិកុប្បនិកា, អន្តរាយិកាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **នទីសោតេន វុយ្ហមានំ មាតរ**ន្តិ ឯតំ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ អញ្ញាសុ បន ឥត្ថីសុ ការុញ្ញាធិប្បាយេន មាតរិ វុត្តនយេន បដិបជ្ជន្តស្ស នេវត្ថិ ទោសោតិ វទន្តិ។ “មាតរ”ន្តិ វុត្តត្តា អញ្ញាសុ ន វដ្ដតីតិ វទន្តាបិ អត្ថិ។ **ឯត្ថ គណ្ហាហីតិ ន វត្តព្ពា**តិ គេហស្សិតបេមេន កាយប្បដិពទ្ធេន ផុសនេ ទុក្កដំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ការុញ្ញេន បន វត្ថាទី គហេតុំ អសក្កោន្តី “គណ្ហាហី”តិ វទន្តស្សបិ អវសភាវប្បត្តិតោ ឧទកេ និមុជ្ជន្តី ការុញ្ញេន សហសា អនាមាសន្តិ អចិន្តេត្វា កេសាទីសុ គហេត្វា មោក្ខាធិប្បាយេន អាកឌ្ឍតោបិ អនាបត្តិយេវ។ ន ហិ មីយមានំ មាតរំ ឧបេក្ខិតុំ វដ្ដតិ។ អញ្ញាតិកាយ ឥត្ថិយាបិ ឯសេវ នយោ។ ឧក្កដ្ឋាយ មាតុយាបិ អាមាសោន វដ្ដតីតិ ទស្សនត្ថំ “មាតរ”ន្តិ វុត្តំ។ តស្ស កាតព្ពំ បន អញ្ញាសម្បិ ឥត្ថីនំ ករោន្តស្សបិ អនាបត្តិយេវ អនាមាសត្តេ វិសេសាភាវា។

តិណណ្ឌុបកន្តិ ហិរិវេរាទិមូលេហិ កេសាលង្ការត្ថាយ កតចុម្ពដកំ។ **តាលបណ្ណមុទ្ទិក**ន្តិ តាលបណ្ណេហិ កតំ អង្គុលិមុទ្ទិកំ។ តេន តាលបណ្ណាទិមយំ កដិសុត្តកណ្ណបិឡន្ធនាទិ សព្ពំ ន វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ។ **បរិវត្តេត្វា**តិ អត្តនោ និវាសនបារុបនភាវតោ អបនេត្វា, ចីវរត្ថាយ បរិណាមេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ចីវរត្ថាយ បាទមូលេ ឋបេតី**តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ។ បច្ចត្ថរណវិតានាទិអត្ថម្បិ វដ្ដតិយេវ, បូជាទិអត្ថំ តាវកាលិកម្បិ អាមសិតុំ វដ្ដតិ។ **សីសបសាធនទន្តសូចី**តិ ឥទំ សីសាលង្ការត្ថាយ បដបិលោតិកាហិ កតសីសបសាធនកញ្ចេវ ទន្តសូចិអាទិ ចាតិ ទ្វេ តយោ។ សីសបសាធនំ សិបាដិកោបករណត្ថាយ ចេវ ទន្តសូចី សូចិឧបករណត្ថាយ ច គហេតព្ពន្តិ យថាក្កមំ អត្ថំ ទស្សេតិ។ កេសកលាបំ ពន្ធិត្វា តត្ថ តិរិយំ បវេសនត្ថាយ កតា សូចិ ឯវ សីសបសាធនកទន្តសូចីតិ ឯកមេវ កត្វា សិបាដិកាយ បក្ខិបិត្វា បរិហរិតព្ពសូចិយេវ តស្ស តស្ស កិច្ចស្ស ឧបករណន្តិ សិបាដិកសូចិឧបករណំ, ឯវំ វា យោជនា កាតព្ពា។

បោត្ថករូបន្តិ សុធាទីហិ កតំ បារាជិកវត្ថុភូតានំ តិរច្ឆានគតិត្ថីនំ សណ្ឋានេន កតម្បិ អនាមាសមេវ ។ ឥត្ថិរូបានិ ទស្សេត្វា កតំ វត្ថុភិត្តិអាទិញ្ច ឥត្ថិរូបំ អនាមសិត្វា វឡញ្ជេតុំ វដ្ដតិ។ ឯវរូបេ ហិ អនាមាសេ កាយសំសគ្គរាគេ អសតិ កាយប្បដិពទ្ធេន អាមសតោ ទោសោ នត្ថិ។ **ភិន្ទិត្វា**តិ ឯត្ថ ហត្ថេន អគ្គហេត្វាវ កេនចិ ទណ្ឌាទិនា ភិន្ទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ច អនាមាសម្បិ ទណ្ឌបាសាណាទីហិ ភេទនស្ស អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា, បាឡិយម្បិ អាបទាសុ មោក្ខាធិប្បាយស្ស អាមសនេបិ អនាបត្តិយា វុត្តត្តា ច សប្បិនិអាទិវាឡមិគីហិ គហិតបាណកានំ មោចនត្ថាយ តំ តំ សប្បិនិអាទិវត្ថុំ ទណ្ឌាទីហិ បដិក្ខិបិត្វា គហេតុំ, មាតុអាទី ឧទកេ មីយមានំ វត្ថាទីហិ គហេតុំ, អសក្កោន្តី កេសាទីសុ គហេត្វា ការុញ្ញេន ឧក្ខិបិតុញ្ច វដ្ដតីតិ អយមត្ថោ គហេតព្ពោវ។ “អដ្ឋកថាយំ **‘ន ត្វេវ អាមសិតព្ពា’**តិ ឥទំ បន វចនំ អមីយមានំ វត្ថុំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ អយំ អម្ហាកំ ខន្តី”តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.២៨១) វុត្តំ។

៤១. **មគ្គំ អធិដ្ឋាយា**តិ “មគ្គោ អយ”ន្តិ មគ្គសញ្ញំ ឧប្បាទេត្វាតិ អត្ថោ។ **បញ្ញបេត្វា ទេន្តី**តិ ឥទំ សាមីចិវសេន វុត្តំ, តេហិ បន “អាសនំ បញ្ញបេត្វាវ និសីទថា”តិ វុត្តេ សយមេវ បញ្ញបេត្វា និសីទិតុំ វដ្ដតិ។ **តត្ថជាតកានី**តិ អច្ឆិន្ទិត្វា ភូតគាមភាវេនេវ ឋិតានិ។ **“កីឡន្តេន**”តិ វុត្តត្តា សតិ បច្ចយេ អាមសន្តស្ស អនាបត្តិ, ឥទញ្ច គិហិសន្តកំ សន្ធាយ វុត្តំ, ភិក្ខុសន្តកំ បន បរិភោគារហំ សព្ពថា អាមសិតុំ ន វដ្ដតិ ទុរូបចិណ្ណត្តា។ **តាលបនសាទីនី**តិ ចេត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន នាឡិកេរលពុជតិបុសអលាពុកុម្ភណ្ឌបុស្សផលឯឡាលុកផលានំ សង្គហោ ទដ្ឋព្ពោ។ “យថាវុត្តផលានំយេវ ចេត្ថ កីឡាធិប្បាយេន អាមសនំ ន វដ្ដតី”តិ វុត្តត្តា បាសាណសក្ខរាទីនិ កីឡាធិប្បាយេនបិ អាមសិតុំ វដ្ដតិ។ **អនុបសម្បន្នានំ ទស្សាមី**តិ ឥទំ អបដិគ្គហេត្វា គហណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អត្តនោបិ អត្ថាយ បដិគ្គហេត្វា គហណេ ទោសោ នត្ថិ អនាមាសត្តាភាវា។

៤២. **មុត្តា**តិ (ម. និ. ដី. ១.២ បឋវីវារវណ្ណនា; សារត្ថ. ដី. ២.២៨១) ហត្ថិកុម្ភជាតិកា អដ្ឋវិធា មុត្តា។ តថា ហិ ហត្ថិកុម្ភំ, វរាហទាឋំ, ភុជគសីសំ, វលាហកំ, វេឡុ, មច្ឆសិរោ, សង្ខោ, សិប្បីតិ អដ្ឋ មុត្តាយោនិយោ។ តត្ថ **ហត្ថិកុម្ភជា** បីតវណ្ណា បភាហីនា។ **វរាហទាឋា** វរាហទាឋាវណ្ណាវ។ **ភុជគសីសជា** នីលាទិវណ្ណា សុវិសុទ្ធា វដ្ដលា ច។ **វលាហកជា** ភាសុរា ទុព្ពិភាគា រត្តិភាគេ អន្ធការំ វិធមេន្តិយោ តិដ្ឋន្តិ, ទេវូបភោគា ឯវ ច ហោន្តិ។ **វេឡុជា** ករកផលសមានវណ្ណា ន ភាសុរា, តេ ច វេឡូ អមនុស្សគោចរេយេវ បទេសេ ជាយន្តិ ។ **មច្ឆសិរជា** បាឋីនបិដ្ឋិសមានវណ្ណា វដ្ដលា លឃវោ ច តេជវន្តា ហោន្តិ បភាវិហីនា ច, តេ ច មច្ឆា សមុទ្ទមជ្ឈេយេវ ជាយន្តិ។ **សង្ខជា** សង្ខឧទរច្ឆវិវណ្ណា កោលផលប្បមាណាបិ ហោន្តិ បភាវិហីនាវ។ **សិប្បិជា** បភាវិសេសយុត្តា ហោន្តិ នានាសណ្ឋានា។

ឯវំ ជាតិតោ អដ្ឋវិធាសុ មុត្តាសុ យា មច្ឆសង្ខសិប្បិជា, តា សាមុទ្ទិកា។ ភុជគជាបិ កាចិ សាមុទ្ទិកា ហោន្តិ, ឥតរា អសាមុទ្ទិកា។ យស្មា ពហុលំ សាមុទ្ទិកាវ មុត្តា លោកេ ទិស្សន្តិ, តត្ថាបិ សិប្បិជាវ, ឥតរា កទាចិ កាចិ, តស្មា សម្មោហវិនោទនិយំ (វិភ. អដ្ឋ. ១៧៣) "មុត្តាតិ សាមុទ្ទិកា មុត្តា"តិ វុត្តំ។

មណីតិ វេឡុរិយាទិតោ អញ្ញោ ជោតិរសាទិភេទោ សព្ពោ មណិ។ **វេឡុរិយោ**តិ អល្លវេឡុវណ្ណោ មណិ, "មជ្ជារក្ខិមណ្ឌលវណ្ណោ"តិបិ វទន្តិ។ **សង្ខោ**តិ សាមុទ្ទិកសង្ខោ។ **សិលា**តិ មុគ្គវណ្ណា អតិសិនិទ្ធា កាឡសិលា។ មណិវោហារំ អគតា រត្តសេតាទិវណ្ណា សុមដ្ឋាបិ សិលា អនាមាសា ឯវាតិ វទន្តិ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.២៨១) បន "**សង្ខោ**តិ សាមុទ្ទិកសង្ខោ។ **សិលា**តិ កាឡសិលាបណ្ឌុសិលាសេតសិលាទិភេទា សព្ពាបិ សិលា"តិ វុត្តំ។ **បវាឡំ** សមុទ្ទតោ ជាតនាតិរត្តមណិ។ **រជត**ន្តិ កហាបណមាសាទិភេទំ ជតុមាសាទី ឧបាទាយ សព្ពំ វុត្តាវសេសរូបិយំ គហិតំ។ **ជាតរូប**ន្តិ សុវណ្ណំ។ **លោហិតង្កោ**តិ រត្តមណិ។ **មសារគល្ល**ន្តិ កពរវណ្ណោ មណិ។ "មរកត"ន្តិបិ វទន្តិ។

ភណ្ឌមូលត្ថាយាតិ បត្តចីវរាទិមូលត្ថាយ។ **កុដ្ឋរោគស្សា**តិ និទស្សនមត្តំ។ តាយ វូបសមេតព្ពស្ស យស្ស កស្សចិ រោគស្ស អត្ថាយ វដ្តតិយេវ។ "ភេសជ្ជត្ថញ្ច អវិទ្ធាយេវ មុត្តា វដ្តតី"តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តា។ ភេសជ្ជត្ថាយ បិសិត្វា យោជិតានំ មុត្តានំ រតនភាវវិជហនតោ គហណក្ខណេបិ រតនាការេន អបេក្ខាភាវា "**ភេសជ្ជត្ថាយ បន វដ្តតី**"តិ វុត្តំ។ យាវ បន តា មុត្តា រតនរូបេន តិដ្ឋន្តិ, តាវ អាមសិតុំ ន វដ្តន្តិ។ ឯវំ អញ្ញម្បិ រតនបាសាណំ បិសិត្វា ភេសជ្ជេ យោជនត្ថាយ គហេតុំ វដ្តតិ ឯវ។ ជាតរូបរជតំ បន មិស្សេត្វា យោជនភេសជ្ជត្ថាយបិ សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្តតិ។ គហដ្ឋេហិ យោជេត្វា ទិន្នម្បិ យទិ ភេសជ្ជេ សុវណ្ណាទិរូបេន តិដ្ឋតិ, វិយោជេតុញ្ច សក្កា, តាទិសំ ភេសជ្ជម្បិ ន វដ្តតិ។ តំ អព្ពោហារិកត្តគតញ្ចេ វដ្តតិ។ "**ជាតិផលិកំ ឧបាទាយា**"តិ វុត្តត្តា សូរិយកន្តចន្ទកន្តាទិកំ ជាតិបាសាណំ មណិម្ហិ ឯវ សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **អាករមុត្តោ**តិ អាករតោ មុត្តមត្តោ។ **ភណ្ឌមូលត្ថំ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្តតី**តិ ឥមិនាវ អាមសិតុម្បិ វដ្តតីតិ ទស្សេតិ។ **បចិត្វា កតោ**តិ កាចការេហិ បចិត្វា កតោ។

ធមនសង្ខោ ច ធោតវិទ្ធោ ច រតនមិស្សោ ចាតិ យោជេតព្ពំ។ **វិទ្ធោ**តិអាទិភាវេន កតឆិទ្ទោ។ **រតនមិស្សោ**តិ កញ្ចនលតាទិវិចិត្តោ មុត្តាទិរតនខចិតោ ច។ ឯតេន ធមនសង្ខតោ អញ្ញោ រតនសម្មិស្សោ អនាមាសោតិ ទស្សេតិ។ សិលាយម្បិ ឯសេវ នយោ។ **បានីយសង្ខោ**តិ ឥមិនា ថាលកាទិអាការេន កតសង្ខមយភាជនានិ ភិក្ខូនំ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្តន្តីតិ សិទ្ធំ។ **សេស**ន្តិ រតនមិស្សំ ឋបេត្វា អវសេសំ។ មុគ្គវណ្ណំយេវ រតនសម្មិស្សំ ករោន្តិ, ន អញ្ញន្តិ អាហ "**មុគ្គវណ្ណាវា**"តិ, មុគ្គវណ្ណា រតនសម្មិស្សាវ ន វដ្តតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សេសា**តិ រតនសម្មិស្សំ ឋបេត្វា អវសេសា សិលា។

ពីជតោ បដ្ឋាយាតិ ធាតុបាសាណតោ បដ្ឋាយ។ **សុវណ្ណចេតិយ**ន្តិ ធាតុករណ្ឌកំ។ **បដិក្ខិបី**តិ "ធាតុដ្ឋបនត្ថាយ គណ្ហថា"តិ អវត្វា "តុម្ហាកំ គណ្ហថា"តិ បេសិតត្តា បដិក្ខិបិ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.២៨១) បន "**បដិក្ខិបី**តិ សុវណ្ណមយស្ស ធាតុករណ្ឌកស្ស ពុទ្ធាទិរូបស្ស ច អត្តនោ សន្តកករណេ និស្សគ្គិយត្តា វុត្ត"ន្តិ វុត្តំ។ **សុវណ្ណពុព្វុឡក**ន្តិ សុវណ្ណតារកំ។ "**រូបិយឆឌ្ឌកដ្ឋានេ**"តិ វុត្តត្តា រូបិយឆឌ្ឌកស្ស ជាតរូបរជតំ អាមសិត្វា ឆឌ្ឌេតុំ វដ្តតីតិ វុត្តំ។ **កេឡាបយិតុ**ន្តិ អាមសិត្វា ឥតោ ចិតោ ច សញ្ចារេតុំ។ **វុត្ត**ន្តិ មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ **កចវរមេវ ហរិតុំ វដ្តតី**តិ គោបកា វា ហោន្តុ អញ្ញេ វា, ហត្ថេនបិ បុញ្ឆិត្វា កចវរំ អបនេតុំ វដ្តតិ, "មលម្បិ បមជ្ជិតុំ វដ្តតិយេវា"តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.២៨១) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.២៨១) បន "**កចវរមេវ ហរិតុំ វដ្តតី**តិ គោបកា វា ហោន្តុ អញ្ញេ វា, ហត្ថេនបិ បុញ្ឆិត្វា កចវរំ អបនេតុំ វដ្តតិ, មលម្បិ មជ្ជិតុំ វដ្តតិ ឯវាតិ វទន្តិ, តំ អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ កេឡាយនសទិសត្តា"តិ វុត្តំ។ កថំ ន សមេតិ? មហាអដ្ឋកថាយំ ចេតិយឃរគោបកា រូបិយឆឌ្ឌកដ្ឋានេ ឋិតាតិ តេសំយេវ កេឡាយនំ អនុញ្ញាតំ, ន អញ្ញេសំ, តស្មា "គោបកា វា ហោន្តុ អញ្ញេ វា"តិ វចនំ មហាអដ្ឋកថាយ ន សមេតិ។

កុរុន្ទិយំ បន តម្បិ បដិក្ខិត្តំ, សុវណ្ណចេតិយេ កចវរមេវ ហរិតុំ វដ្តតីតិ ឯត្តកមេវ អនុញ្ញាតំ, តស្មា សាធារណំ កត្វា វុត្តត្តា "ហត្ថេនបិ បុញ្ឆិត្វា"តិ ច "មលម្បិ បមជ្ជិតុំ វដ្តតិ ឯវា"តិ ច វចនំ កុរុន្ទដ្ឋកថាយ ន សមេតិ, តស្មា វិចារេតព្ពមេតន្តិ។ **អារកូដលោហ**ន្តិ សុវណ្ណវណ្ណោ កិត្តិមលោហវិសេសោ។ តិវិធញ្ហិ កិត្តិមលោហំ – កំសលោហំ វដ្តលោហំ អារកូដលោហន្តិ។ តត្ថ តិបុតម្ពេ មិស្សេត្វា កតំ **កំសលោហំ** នាម, សីសតម្ពេ មិស្សេត្វា កតំ **វដ្តលោហំ**, រសកតុត្ថេហិ រញ្ជិតំ តម្ពំ **អារកូដលោហំ** នាម។ "បកតិរសតម្ពេ មិស្សេត្វា កតំ អារកូដ"ន្តិ ច សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.២៨១) វុត្តំ។ តំ បន "ជាតរូបគតិក"ន្តិ វុត្តត្តា ឧគ្គណ្ហតោ និស្សគ្គិយម្បិ ហោតីតិ កេចិ វទន្តិ, រូបិយេសុ បន អគណិតត្តា និស្សគ្គិយំ ន ហោតិ, អាមសនេ សម្បដិច្ឆនេ ច ទុក្កដមេវាតិ វេទិតព្ពំ។ **សព្ពោបិ កប្បិយោ**តិ យថាវុត្តសុវណ្ណាទិមយានំ សេនាសនបរិក្ខារានំ អាមសនគោបនាទិវសេន បរិភោគោ សព្ពថា កប្បិយោតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហ "**តស្មា**"តិអាទិ។ "ភិក្ខូនំ ធម្មវិនយវណ្ណនដ្ឋានេ"តិ វុត្តត្តា សង្ឃិក

មេវ សុវណ្ណាទិមយំ សេនាសនំ សេនាសនបរិក្ខារា ច វដ្ដន្តិ, ន បុគ្គលិកានីតិ គហេតព្ពំ។ **បដិជគ្គិតុំ វដ្ដន្តី**តិ សេនាសនបដិពទ្ធតោ វុត្តំ។

៤៣. សាមិកានំ បេសេតព្ពន្តិ សាមិកានំ សាសនំ បេសេតព្ពំ។ **ភិន្ទិត្វា**តិ បឋមមេវ អនាមសិត្វា បាសាណាទិនា កិញ្ចិមត្តំ ភេទំ កត្វា បច្ឆា កប្បិយភណ្ឌត្ថាយ អធិដ្ឋហិត្វា ហត្ថេន គហេតុំ វដ្ដតិ។ តេនាហ **"កប្បិយភណ្ឌំ ករិស្សាមីតិ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតី"**តិ។ ឯត្តាបិ តញ្ច វិយោជេត្វា អាមសិតព្ពំ។ **ផលកជាលិកាទីនី**តិ ឯត្ថ សរបរិត្តាណាយ ហត្ថេន គហេតព្ពំ។ កិដិកាផលកំ អក្ខិរក្ខណត្ថាយ អយលោហាទីហិ ជាលាការេន កត្វា សីសាទីសុ បដិមុញ្ចិតព្ពំ ជាលិកំ នាម។ **អាទិ**-សទ្ទេន កវចាទិកំ សង្គណ្ហាតិ។ **អនាមាសានី**តិ មច្ឆជាលាទិបរូបរោធំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន សរបរិត្តាណំ តស្ស អាវុធភណ្ឌត្តាភាវា។ តេន វក្ខតិ "បរូបរោធនិវារណញ្ហី"តិអាទិ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ៤៣)។ **អាសនស្សា**តិ ចេតិយស្សសមន្តា កតបរិភណ្ឌស្ស។ **ពន្ធិស្សាមី**តិ កាកាទីនំ អទូសនត្ថាយ ពន្ធិស្សាមិ។

"**ភេរិសង្ឃាដោ**តិ សង្ឃដិតចម្មភេរិ។ **វីណាសង្ឃាដោ**តិ សង្ឃដិតចម្មវីណា"តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.២៨១) វុត្តំ។ "ចម្មវិនទ្ធា វីណាភេរិអាទីនី"តិ មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្តវចនតោ វិសេសាភាវា "**កុរុន្ទិយំ បនា**"តិអាទិនា តតោ វិសេសស្ស វត្តមារទ្ធត្តា ច ភេរិអាទីនំ វិនទ្ធោបករណសមូហោ ភេរីវីណាសង្ឃាដោតិ វេទិតព្ពោ "សង្ឃដិតព្ពោតិ សង្ឃាដោ"តិ កត្វា។ **តុច្ឆបោក្ខរ**ន្តិ អវិនទ្ធចម្មភេរីវីណានំ បោក្ខរំ។ **អារោបិតចម្ម**ន្តិ បុព្ពេ អារោបិតំ ហុត្វា បច្ឆា តតោ អបនេត្វា វិសុំ ឋបិតមុខចម្មមត្តំ, ន សេសោបករណសហិតំ, តំ បន សង្ឃាតោតិ អយំ វិសេសោ។ **ឱនហិតុ**ន្តិ ភេរិបោក្ខរាទីនិ ចម្មំ អារោបេត្វា ចម្មវទ្ធិអាទីហិ សព្ពេហិ ឧបករណេហិ វិនទ្ធិតុំ។ **ឱនហាបេតុ**ន្តិ តថេវ អញ្ញេហិ វិនន្ធាបេតុំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

អនាមាសវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

សត្តមោ បរិច្ឆេទោ។

៨. អធិដ្ឋានវិកប្បនវិនិច្ឆយកថា

៤៤. ឯវំ អនាមាសវិនិច្ឆយកថំ កថេត្វា ឥទានិ អធិដ្ឋានវិកប្បនវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**អធិដ្ឋានវិកប្បនេសុ បនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ អធិដ្ឋីយតេ អធិដ្ឋានំ, គហណំ សល្លក្ខណន្តិ អត្ថោ។ វិកប្បីយតេ វិកប្បនា, សង្កប្បនំ ចិន្តននន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ “**តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុ**ន្តិ នាមំ វត្វា អធិដ្ឋាតុំ។ **ន វិកប្បេតុ**ន្តិ នាមំ វត្វា ន វិកប្បេតុំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ តស្មា តិចីវរំ អធិដ្ឋហន្តេន ‘ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី’តិអាទិនា នាមំ វត្វា អធិដ្ឋាតព្ពំ។ វិកប្បេន្តេន បន ‘ឥមំ សង្ឃាដិ’ន្តិអាទិនា តស្ស តស្ស ចីវរស្ស នាមំ អគ្គហេត្វាវ ‘ឥមំ ចីវរំ តុយ្ហំ វិកប្បេមី’តិ វិកប្បេតព្ពំ។ តិចីវរំ វា ហោតុ អញ្ញំ វា, យទិ តំ តំ នាមំ គហេត្វា វិកប្បេតិ , អវិកប្បិតំ ហោតិ, អតិរេកចីវរដ្ឋានេ តិដ្ឋតី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦៩) វុត្តំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៦៩) បន “**តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុ**ន្តិ សង្ឃាដិអាទិនាមេន អធិដ្ឋាតុំ។ **ន វិកប្បេតុ**ន្តិ ឥមិនា នាមេន ន វិកប្បេតុំ, ឯតេន វិកប្បិតតិចីវរោ តេចីវរិកោ ន ហោតិ, តស្ស តស្មឹ អធិដ្ឋិតតិចីវរេ វិយ អវិប្បវាសាទិនា កាតព្ពវិធិ ន កាតព្ពោតិ ទស្សេតិ, ន បន វិកប្បនេ ទោសោ”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៦៩) បន “**តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុ**ន្តិ ឯត្ថ តិចីវរំ តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋាតព្ពយុត្តកំ, យំ វា តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុំ អនុជានាមិ, តស្ស អធិដ្ឋានកាលបរិច្ឆេទាភាវតោ សព្ពកាលំ ឥច្ឆន្តស្ស អធិដ្ឋាតុំយេវ អនុជានាមិ, តំ កាលបរិច្ឆេទំ កត្វា វិកប្បេតុំ នានុជានាមិ, សតិ បន បច្ចយេ យទា តទា វា បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេតុំ វដ្ដតីតិ ‘អនាបត្តិ អន្តោទសាហំ អធិដ្ឋេតិ វិកប្បេតី’តិ វចនតោ សិទ្ធំ ហោតី”តិ វុត្តំ។

ឥមេសុ បន តីសុ ដីកាវាទេសុ តតិយវាទោ យុត្តតរោ វិយ ទិស្សតិ។ កស្មា? បាឡិយា អដ្ឋកថាយ ច សំសន្ទនតោ។ កថំ? បាឡិយញ្ហិ កតបរិច្ឆេទាសុយេវ ទ្វីសុ វស្សិកសាដិកកណ្ឌុបដិច្ឆាទីសុ តតោ បរំ វិកប្បេតុន្តិ វុត្តំ, តតោ អញ្ញេសុ ន វិកប្បេតុំ ឥច្ចេវ, តស្មា តេសុ អសតិ បច្ចយេ និច្ចំ អធិដ្ឋាតព្ពមេវ ហោតិ, ន វិកប្បេតព្ពន្តិ អយំ បាឡិយា អធិប្បាយោ ទិស្សតិ, ឥតរាសុ បន ទ្វីសុ អនុញ្ញាតកាលេយេវ អធិដ្ឋាតព្ពំ, “តតោ បរំ វិកប្បេតុ”ន្តិ ឯវំ បាឡិយា សំសន្ទតិ, អដ្ឋកថាយំ តិចីវរំ តិចីវរសង្ខេបេន បរិហរតោ អធិដ្ឋាតុមេវ អនុជានាមិ, ន វិកប្បេតុំ។ វស្សិកសាដិកំ បន ចាតុមាសតោ បរំ វិកប្បេតុមេវ, ន អធិដ្ឋាតុំ, ឯវញ្ហិ សតិ យោ តិចីវរេ ឯកេន ចីវរេន វិប្បវសិតុកាមោ ហោតិ, តស្ស ចីវរាធិដ្ឋានំ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិប្បវាសសុខត្ថំ វិកប្បនាយ ឱកាសោ ទិន្នោ ហោតីតិ។

បឋមវាទេ “ន វិកប្បេតុ”ន្តិ នាមំ វត្វា “ន វិកប្បេតុ”ន្តិ អត្ថោ វុត្តោ, ឯវំ សន្តេ “តតោ បរំ វិកប្បេតុ”ន្តិ ឯត្ថ តតោ បរំ នាមំ វត្វា វិកប្បេតុន្តិ អត្ថោ ភវេយ្យ, សោ ច អត្ថោ វិកប្បនាធិការេន វុត្តោ, “នាមំ វត្វា”តិ ច វិសេសនេ កត្តព្ពេ សតិ “ន វិកប្បេតុ”ន្តិ ច “តតោ បរំ វិកប្បេតុ”ន្តិ ច ភេទវចនំ ន សិយា, សព្ពេសុបិ ចីវរេសុ នាមំ អវត្វាវ វិកប្បេតព្ពតោ, ទុតិយវាទេ ច “ន វិកប្បេតុ”ន្តិ ឥមិនា នាមេន ន វិកប្បេតុន្តិ វុត្តំ, ន អនុជានាមីតិ បាឋសេសោ។ បឋមេ ច “តិចីវរំ វា ហោតុ អញ្ញំ វា, យទិ តំ តំ នាមំ គហេត្វា វិកប្បេតិ, អវិកប្បិតំ ហោតិ, អតិរេកចីវរដ្ឋានេ តិដ្ឋតី”តិ។ ទុតិយេ ច “ន បន វិកប្បនេ ទោសោ”តិ, តញ្ច អញ្ញមញ្ញវិរុទ្ធំ វិយ ទិស្សតិ, តស្មា វិចារេតព្ពមេតំ។

តតោ បរំ វិកប្បេតុន្តិ ចាតុមាសតោ បរំ វិកប្បេត្វា បរិភុញ្ជិតុន្តិ តីសុ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ កេចិ បន “តតោ បរំ វិកប្បេត្វា យាវ អាគាមិសំវច្ឆរេ វស្សានំ ចាតុមាសំ, តាវ ឋបេតុំ អនុញ្ញាត”ន្តិបិ វទន្តិ។ “តតោ បរំ វិកប្បេតុំ អនុជានាមីតិ ឯត្តាវតា វស្សិកសាដិកំ កណ្ឌុបដិច្ឆាទិញ្ច តំ តំ នាមំ គហេត្វា វិកប្បេតុំ អនុញ្ញាតន្តិ ឯវមត្ថោ ន គហេតព្ពោ។ តតោ បរំ វស្សិកសាដិកាទិនាមស្សេវ អភាវតោ, កស្មា តតោ បរំ វិកប្បេន្តេនបិ នាមំ គហេត្វា ន វិកប្បេតព្ពំ។ ឧភិន្នម្បិ តតោ បរំ វិកប្បេត្វា បរិភោគស្ស អនុញ្ញាតត្តា តថាវិកប្បិតំ អញ្ញនាមេន អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្ត”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦៩) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៦៩) “**តតោ បរ**ន្តិ ចាតុមាសតោ បរំ វិកប្បេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ អនុញ្ញាតន្តិ កេចិ វទន្តិ។ អញ្ញេ បន ‘វិកប្បេត្វា យាវ អាគាមិវស្សានំ តាវ ឋបេតុំ វដ្ដតី’តិ វទន្តិ។ អបរេ បន ‘វិកប្បនេ ន ទោសោ, តថា វិកប្បិតំ បរិក្ខារាទិនាមេន អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ព’ន្តិ វទន្តី”តិ វុត្តំ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៦៩) បន “វស្សិកសាដិកំ តតោ បរំ វិកប្បេតុំយេវ, នាធិដ្ឋាតុំ។ វត្ថញ្ហិ កតបរិយោសិតំ អន្តោចាតុមាសេ វស្សានទិវសំ អាទឹ កត្វា អន្តោទសាហេ អធិដ្ឋាតុំ អនុជានាមិ, ចាតុមាសតោ ឧទ្ធំ អត្តនោ សន្តកំ កត្វា ឋបេតុកាមេន វិកប្បេតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ”តិ វុត្តំ។ ឥធាបិ

បច្ឆិមវាទោ បសត្ថតរោតិ ទិស្សតិ, កស្មា? សុវិញ្ញេយ្យត្តា, បុរិមេសុ បន អាចរិយានំ អធិប្បាយោយេវ ទុវិញ្ញេយ្យោ ហោតិ នានាវាទស្សេវ កថិតត្តា។ **មុដ្ឋិបញ្ចក**ន្តិ មុដ្ឋិយា ឧបលក្ខិតំ បញ្ចកំ មុដ្ឋិបញ្ចកំ, ចតុហត្ថេ មិនិត្វា បញ្ចមំ ហត្ថមុដ្ឋឹ កត្វា មិនិតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ កេចិ បន “មុដ្ឋិហត្ថានំ បញ្ចកំ មុដ្ឋិបញ្ចកំ។ បញ្ចបិ ហត្ថា មុដ្ឋឹ កត្វាវ មិនិតព្ពា”តិ វទន្តិ។ **មុដ្ឋិត្តិក**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ ទ្វិហត្ថេន អន្តរវាសកេន តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេតុំ សក្កាតិ អាហ “**បារុបនេនបិ**”តិអាទិ។ **អតិរេក**ន្តិ សុគតចីវរតោ អតិរេកំ។ **ឩនក**ន្តិ មុដ្ឋិបញ្ចកាទិតោ ឩនកំ។ តេន ច តេសុ តិចីវរាធិដ្ឋានំ ន រុហតីតិ ទស្សេតិ។

ឥមំ សង្ឃាដឹ បច្ចុទ្ធរាមីតិ ឥមំ សង្ឃាដិអធិដ្ឋានំ ឧក្ខិបាមិ, បរិច្ចជាមីតិ អត្ថោ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦៩) បន “**បច្ចុទ្ធរាមី**តិ ឋបេមិ, បរិច្ចជាមីតិ វា អត្ថោ”ឥច្ចេវ វុត្តំ។ **កាយវិការំ ករោន្តេនា**តិ ហត្ថេន ចីវរំ បរាមសន្តេន, ចាលេន្តេន វា។ **វាចាយ អធិដ្ឋាតព្ពា**តិ ឯត្ថ កាយេនបិ ចាលេត្វា វាចម្បិ ភិន្ទិត្វា កាយវាចាហិ អធិដ្ឋានម្បិ សង្គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ, “កាយេន អផុសិត្វា”តិ វុត្តត្តា អហត្ថបាសហត្ថបាសវសេន ទុវិធំ អធិដ្ឋានំ។ តត្ថ “**ហត្ថបាសោ** នាម អឌ្ឍតេយ្យហត្ថោ វុច្ចតិ។ ‘ទ្វាទសហត្ថ’ន្តិ កេចិ វទន្តិ, តំ ឥធ ន សមេតី”តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៦៩) វុត្តំ។ “ឥទានិ សម្មុខាបរម្មុខាភេទេន ទុវិធំ អធិដ្ឋានំ ទស្សេតុំ “**សចេ ហត្ថបាសេ**តិអាទិ វុត្តំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦៩) បន “ហត្ថបាសេតិ ច ឥទំ ទ្វាទសហត្ថំ សន្ធាយ វុត្តំ, តស្មា ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេ ឋិតំ ‘ឥម’ន្តិ វត្វា អធិដ្ឋាតព្ពំ, តតោ បរំ ‘ឯត’ន្តិ វត្វា អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ កេចិ វទន្តិ, គណ្ឋិបទេសុ បនេត្ថ ន កិញ្ចិ វុត្តំ, បាឡិយំ អដ្ឋកថាយញ្ច សព្ពត្ថ ‘ហត្ថបាសោ’តិ អឌ្ឍតេយ្យហត្ថោ វុច្ចតិ, តស្មា ឥធ វិសេសវិកប្បនាយ ការណំ គវេសិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ ឯវំ បាឡិយដ្ឋកថាសុបិ អឌ្ឍតេយ្យហត្ថមេវ ហត្ថបាសោ វុត្តោ, ដីកាចរិយេហិ ច តទេវ សម្បដិច្ឆិតោ, តស្មា អឌ្ឍតេយ្យហត្ថព្ភន្តរេ ឋិតំ ចីវរំ “ឥម”ន្តិ, តតោ ពហិភូតំ “ឯត”ន្តិ វត្វា អធិដ្ឋាតព្ពំ។

“**សាមន្តវិហារេ**តិ ឥទំ ឋបិតដ្ឋានសល្លក្ខណយោគ្គេ ឋិតំ សន្ធាយ វុត្តំ, តតោ ទូរេ ឋិតម្បិ ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេន្តេន អធិដ្ឋាតព្ពមេវ។ តត្ថាបិ ចីវរស្ស ឋបិតភាវសល្លក្ខណមេវ បមាណំ។ ន ហិ សក្កា និច្ចស្ស ឋានំ សល្លក្ខេតុំ, ឯកស្មឹ វិហារេ ឋបេត្វា តតោ អញ្ញស្មឹ ឋបិតន្តិ អធិដ្ឋាតុំ ន វដ្ដតិ។ កេចិ បន ‘តថាបិ អធិដ្ឋិតេ ន ទោសោ’តិ វទន្តិ, តំ អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ, វីមំសិតព្ព”ន្តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៦៩) វុត្តំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦៩) បន “**សាមន្តវិហារោ** នាម យត្ថ តទហេវ គន្ត្វា និវត្តេតុំ សក្កា។ សាមន្តវិហារេតិ ឥទំ ទេសនាសីសមត្តំ, តស្មា ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា ទូរេ ឋិតម្បិ អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ វទន្តិ។ **ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា**តិ ច ឥទំ ឋបិតដ្ឋានសល្លក្ខណំ អនុច្ឆវិកន្តិ កត្វា វុត្តំ, ចីវរសល្លក្ខណមេវេត្ថ បមាណ”ន្តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយញ្ច (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៦៩) “សង្ឃាដិ ឧត្តរាសង្គោ អន្តរវាសកន្តិ អធិដ្ឋិតានធិដ្ឋិតានំ សមានមេវ នាមំ។ ‘អយំ សង្ឃាដី’តិអាទីសុ អនធិដ្ឋិតា វុត្តា។ ‘តិចីវរេន វិប្បវសេយ្យា’តិ ឯត្ថ អធិដ្ឋិតា វុត្តា។ **សាមន្តវិហារេ**តិ គោចរគាមតោ វិហារេតិ ធម្មសិរិត្ថេរោ។ ទូរតរេបិ លព្ភតេវាតិ អាចរិយា។ អនុគណ្ឋិបទេបិ ‘សាមន្តវិហារេតិ ទេសនាសីសមត្តំ, តស្មា ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា ទូរេ ឋិតម្បិ អធិដ្ឋាតព្ព’ន្តិ វុត្តំ។ **សាមន្តវិហារោ** នាម យត្ថ តទហេវ គន្ត្វា និវត្តិតុំ សក្កា។ រត្តិវិប្បវាសំ រក្ខន្តេន តតោ ទូរេ ឋិតំ អធិដ្ឋាតុំ ន វដ្ដតិ, ឯវំ កិរ មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្តន្តិ។ កេចិ ‘ចីវរវំសេ ឋបិតំ អញ្ញោ បរិវត្តេត្វា នាគទន្តេ ឋបេតិ, តំ អជានិត្វា អធិដ្ឋហន្តស្សបិ រុហតិ ចីវរស្ស សល្លក្ខិតត្តា’តិ វទន្តី”តិ, តស្មា អាចរិយានំ មតភេទំ សំសន្ទិត្វា គហេតព្ពំ។

អធិដ្ឋហិត្វា ឋបិតវត្ថេហីតិ បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋហិត្វា ឋបិតវត្ថេហិ។ តេនេវ “ឥមំ បច្ចុទ្ធរាមី”តិ បរិក្ខារចោឡស្ស បច្ចុទ្ធារំ ទស្សេតិ, ឯតេន ច តេចីវរិកធុតង្គំ បរិហរន្តេន បំសុកូលាទិវសេន លទ្ធំ វត្ថំ ទសាហព្ភន្តរេ កត្វា រជិត្វា បារុបិតុមសក្កោន្តេន បរិក្ខារចោឡវសេន អធិដ្ឋហិត្វាវ ទសាហមតិក្កមាបេតព្ពំ, ឥតរថា និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ ទស្សេតិ, តេនេវ “រជិតកាលតោ បន បដ្ឋាយ និក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ, ធុតង្គចោរោ នាម ហោតី”តិ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.២៥) វុត្តំ។ **បុន អធិដ្ឋាតព្ពានី**តិ ឥទញ្ច សង្ឃាដិអាទិតិចីវរនាមេន អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតុកាមស្ស វសេន វុត្តំ, ឥតរស្ស បន បុរិមាធិដ្ឋានមេវ អលន្តិ វេទិតព្ពំ។ **បុន អធិដ្ឋាតព្ព**ន្តិ ឥមិនា កប្បពិន្ទុបិ ទាតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ **អធិដ្ឋានកិច្ចំ នត្ថី**តិ ឥមិនា កប្បពិន្ទុទានកិច្ចម្បិ នត្ថីតិ ទស្សេតិ, **មហន្តតរមេវា**តិអាទិ សព្ពាធិដ្ឋានសាធារណលក្ខណំ។ តត្ថ បុន អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ អនធិដ្ឋិតចីវរស្ស ឯកទេសភូតត្តា អនធិដ្ឋិតញ្ចេ, អធិដ្ឋិតស្ស អប្បភាវេន ឯកទេសភូតំ អធិដ្ឋិតសង្ខមេវ គច្ឆតិ, តថា អធិដ្ឋិតញ្ចេ, អនធិដ្ឋិតស្ស ឯកទេសភូតំ អនធិដ្ឋិតសង្ខំ គច្ឆតីតិ លក្ខណំ។ ន កេវលញ្ចេត្ថ ទុតិយបដ្ដមេវ, អថ ខោ តតិយបដ្ដាទិកម្បិ។ យថាហ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ…បេ…. ឧតុទ្ធដានំ ទុស្សានំ ចតុគ្គុណំ សង្ឃាដឹ…បេ…. បំសុកូលេ យាវទត្ថ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៨)។

មុដ្ឋិបញ្ចកាទិតិចីវរប្បមាណយុត្តំ សន្ធាយ “**តិចីវរំ បនា**”តិអាទិ វុត្តំ។ **បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតុ**ន្តិ បរិក្ខារចោឡំ កត្វា អធិដ្ឋាតុំ។ **អវសេសា ភិក្ខូ**តិ វក្ខមានកាលេ និសិន្នា ភិក្ខូ។ **តស្មា វដ្ដតី**តិ យថា “អនុជា

នាមិ, ភិក្ខវេ, តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុំ, ន វិកប្បេតុ''ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) វុត្តំ, ឯវំ បរិក្ខារចោឡម្បិ វុត្តំ, ន ចស្ស ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទោ វុត្តោ, ន ច សង្ខាបរិច្ឆេទោ, តស្មា តីណិបិ ចីវរានិ បច្ចុទ្ធរិត្វា ឥមានិ ចីវរានិ បរិក្ខារចោឡានិ អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **និធានមុខមេតន្តិ** ឯតំ បរិក្ខារចោឡាធិដ្ឋានំ និធានមុខំ ឋបនមុខំ, អតិរេកចីវរដ្ឋបនការណន្តិ អត្ថោ។ កថំ ញាយតីតិ ចេ, តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូនំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ តិចីវរំ, អត្ថោ ច ហោតិ បរិស្សាវនេហិបិ ថវិកាហិបិ។ ឯតស្មិំ វត្ថុស្មិំ ''អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បរិក្ខារចោឡក''ន្តិ អនុញ្ញាតត្តា ភិក្ខូនញ្ច ឯកមេវ បរិស្សាវនំ, ថវិកា វា វដ្ដតិ, ន ទ្វេ វា តីណិ វាតិ បដិក្ខេបាភាវតោ វិកប្បនូបគបច្ឆិមប្បមាណានិ, អតិរេកប្បមាណានិ វា បរិស្សាវនាទីនិ បរិក្ខារានិ កប្បន្តីតិ សិទ្ធំ។ បឋមំ តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋាតព្ពំ, បុន បរិហរិតុំ អសក្កោន្តេន បច្ចុទ្ធរិត្វា បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតព្ពំ , ន តេវ អាទិតោវ ឥទំ វុត្តំ។ ពទ្ធសីមាយ អវិប្បវាសសីមាសម្មុតិសម្ភវតោ ចីវរវិប្បវាសេ នេវត្ថិ ទោសោតិ ន តត្ថ ទុប្បរិហារោតិ អាហ **''អពទ្ធសីមាយ ទុប្បរិហារ''**ន្តិ។

៤៥. អតិរិត្តប្បមាណាយ ឆេទនកំ បាចិត្តិយន្តិ អាហ **''អនតិរិត្តប្បមាណា''**តិ។ **តតោ បរំ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេតព្ពា**តិ វស្សិកមាសតោ បរំ អធិដ្ឋានំ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេតព្ពា, ឥមិនា ចតុន្នំ វស្សិកមាសានំ ឧបរិ អធិដ្ឋានំ តិដ្ឋតីតិ វិញ្ញាយតិ, អសតោ បច្ចុទ្ធរាយោគា, យញ្ច មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) ''វស្សិកសាដិកា វស្សានមាសាតិក្កមេនាបិ កណ្ឌុបដិច្ឆាទិ អាពាធវូបសមេនាបិ អធិដ្ឋានំ វិជហន្តី''តិ វុត្តំ, តំ សមន្តបាសាទិកាយំ នត្ថិ, បរិវារដ្ឋកថាយញ្ច ''អត្ថាបត្តិ ហេមន្តេ អាបជ្ជតិ, នោ គិម្ហេ''តិ ឯត្ថ ន តំ វុត្តំ, កត្តិកបុណ្ណមាសិយា បច្ឆិមេ បាដិបទទិវសេ វិកប្បេត្វា ឋបិតំ វស្សិកសាដិកំ និវាសេន្តោ ហេមន្តេ អាបជ្ជតិ។ កុរុន្ទិយំ បន ''កត្តិកបុណ្ណមទិវសេ អបច្ចុទ្ធរិត្វា ហេមន្តេ អាបជ្ជតី''តិ វុត្តំ, តម្បិ សុវុត្តំ។ ''ចាតុមាសំ អធិដ្ឋាតុំ, តតោ បរំ វិកប្បេតុ''ន្តិ ហិ វុត្តំ។ តត្ថ មហាអដ្ឋកថាយំ និវាសនបច្ចយា ទុក្កដំ វុត្តំ, កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ បន អបច្ចុទ្ធារបច្ចយា, តស្មា កុរុន្ទិយំ វុត្តនយេនបិ វស្សិកសាដិកា វស្សានាតិក្កមេបិ អធិដ្ឋានំ ន វិជហតីតិ បញ្ញាយតិ។ អធិដ្ឋានវិជហនេសុ ច វស្សានមាសអាពាធានំ វិគមេ វិជហនំ មាតិកាដ្ឋកថាយម្បិ ន ឧទ្ធដំ, តស្មា សមន្តបាសាទិកាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) អាគតនយេន យាវ បច្ចុទ្ធារា អធិដ្ឋានំ តិដ្ឋតីតិ គហេតព្ពំ។

នហានត្ថាយ អនុញ្ញាតត្តា **''វណ្ណភេទមត្តរត្តាបិ ចេសា វដ្ដតី''**តិ វុត្តំ។ **ទ្វេ បន ន វដ្ដន្តី**តិ ឥមិនា សង្ឃាដិអាទីសុបិ ទុតិយអធិដ្ឋានំ ន រុហតិ, តំ អតិរេកចីវរំ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ មហាបច្ចរិយំ ចីវរវសេន បរិភោគកិច្ចស្ស អភាវំ សន្ធាយ ''អនាបត្តី''តិ វុត្តា សេនាសនបរិភោគត្ថាយ ទិន្នបច្ចត្ថរណេ វិយ។ យំ បន ''បច្ចត្ថរណម្បិ អធិដ្ឋាតព្ព''ន្តិ វុត្តំ, តំ សេនាសនត្ថាយេវាតិ និយមិតំ ន ហោតិ នវសុ ចីវរេសុ គហិតត្តា, តស្មា អត្តនោ នាមេន អធិដ្ឋហិត្វា និទហិត្វា បរិក្ខារចោឡំ វិយ យថា តថា វិនិយុជ្ជិតមេវាតិ គហេតព្ពំ, **បាវារកោជវាតិ** ឥមេសម្បិ បច្ចត្ថរណាទិនា លោកេបិ វោហរណតោ សេនាសនបរិក្ខារត្ថាយ ទិន្នបច្ចត្ថរណតោ វិសុំ គហណំ កតំ។ សចេ អវសានេ អបរវស្សិកសាដិកា ឧប្បន្នា ហោតិ, បុរិមវស្សិកសាដិកំ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេត្វា អធិដ្ឋាតព្ពាតិ វទន្តិ។

និសីទនម្ហិ **បមាណយុត្តន្តិ** ''ទីឃតោ សុគតវិទត្ថិយា ទ្វេ វិទត្ថិយោ, វិត្ថារតោ ទិយឌ្ឍំ, ទសា វិទត្ថី''តិឥមិនា បមាណេន យុត្តំ, តំ បន មជ្ឈិមបុរិសហត្ថសង្ខាតេន វឌ្ឍកីហត្ថេន ទីឃតោ តិហត្ថំ ហោតិ, វិត្ថារតោ ឆឡង្គុលាធិកទ្វិហត្ថំ, ទសា វិទត្ថាធិកហត្ថំ, ឥទានិ មនុស្សានំ បកតិហត្ថេន ទីឃតោ វិទត្ថាធិកចតុហត្ថំ ហោតិ, វិត្ថារតោ នវង្គុលាធិកតិហត្ថំ, ទសា ឆឡង្គុលាធិកទ្វិហត្ថា, តតោ ឩនំ វដ្ដតិ, ន អធិកំ ''តំ អតិក្កាមយតោ ឆេទនកំ បាចិត្តិយ''ន្តិ (បាចិ. ៥៣៣) វុត្តត្តា។ កណ្ឌុបដិច្ឆាទិយា **បមាណិកា**តិ ''ទីឃតោ ចតស្សោ វិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិយា, តិរិយំ ទ្វេ វិទត្ថិយោ''តិ (បាចិ. ៥៣៨) វុត្តត្តា ឯវំ វុត្តប្បមាណយុត្តា, សា បន វឌ្ឍកីហត្ថេន ទីឃតោ ឆហត្ថា ហោតិ, វិត្ថារតោ តិហត្ថា, ឥទានិ បកតិហត្ថេន បន ទីឃតោ នវហត្ថា ហោតិ, តិរិយតោ វិទត្ថាធិកចតុហត្ថាតិ វេទិតព្ពា។ **វិកប្បនូបគបច្ឆិមចីវរប្បមាណំ បរិក្ខារចោឡ**ន្តិ ឯត្ថ បន វិកប្បនូបគបច្ឆិមចីវរប្បមាណំ នាម សុគតង្គុលេន ទីឃតោ អដ្ឋង្គុលំ ហោតិ, តិរិយតោ ចតុរង្គុលំ, វឌ្ឍកីហត្ថេន ទីឃតោ ឯកហត្ថំ ហោតិ, តិរិយតោ វិទត្ថិប្បមាណំ, ឥទានិ បកតិហត្ថេន បន ទីឃតោ វិទត្ថាធិកហត្ថំ ហោតិ, តិរិយតោ ឆឡង្គុលាធិកវិទត្ថិប្បមាណំ។ តេនាហ **''តស្ស បមាណ''**ន្តិអាទិ។

ភេសជ្ជត្ថាយាតិអាទីសុ អត្តនោ សន្តកភាវតោ មោចេត្វា ឋបិតំ សន្ធាយ **''អនធិដ្ឋិតេបិ នត្ថិ អាបត្តី''**តិ វុត្តំ, ''ឥទំ ភេសជ្ជត្ថាយ, ឥទំ មាតុយា''តិ វិភជិត្វា សកសន្តកភាវតោ មោចេត្វា ឋបេន្តេន អធិដ្ឋានកិច្ចំ នត្ថីតិ អធិប្បាយោ។ ''ឥមិនា ភេសជ្ជំ ចេតាបេស្សាមិ, ឥទំ មាតុយា ទស្សាមី''តិ ឋបេន្តេន បន អធិដ្ឋាតព្ពមេវាតិ វទន្តិ។ **សេនាសនបរិក្ខារត្ថាយ ទិន្នបច្ចត្ថរណេ**តិ ឯត្ថ អនិវាសេត្វា អបារុបិត្វា កេវលំ មញ្ចបីឋេសុយេវ អត្ថរិត្វា បរិភុញ្ជិយមានំ បច្ចត្ថរណំ អត្តនោ សន្តកម្បិ អនធិដ្ឋាតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ, ហេដ្ឋា បន បច្ចត្ថរណម្បិ អធិដ្ឋាតព្ពមេវាតិ អវិសេសេន វុត្តត្តា អត្តនោ សន្តកំ អធិដ្ឋាតព្ពមេវាតិ អម្ហាកំ ខន្តិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។

តន្តេ ឋិតំយេវ អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ ឯត្ថ បច្ឆា វិតដ្ឋានំ អធិដ្ឋិតមេវ ហោតិ, បុន អធិដ្ឋានកិច្ចំ នត្ថិ។ សចេ បន បរិច្ឆេទំ ទស្សេត្វា អន្តរន្តរា វីតំ ហោតិ, បុន អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ វទន្តិ។ **ឯសេវ នយោ**តិ វិកប្បនូបគប្បមាណមត្តេ វីតេ តន្តេ ឋិតំយេវ អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ អត្ថោ។

៤៦. **"ហីនាយាវត្តនេនា**តិ 'សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ គិហិភាវូបគមនេនា'តិ គីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ, តំ យុត្តំ អញ្ញស្ស ទានេ វិយ ចីវរេ និរាលយភាវេនេវ បរិច្ចត្តត្តា។ កេចិ បន 'ហីនាយាវត្តនេនាតិ ភិក្ខុនិយា គិហិភាវូបគមនេនេវាតិ ឯតមត្ថំ គហេត្វា ភិក្ខុ បន វិព្ភមន្តោបិ យាវ សិក្ខំ ន បច្ចក្ខាតិ, តាវ ភិក្ខុយេវាតិ អធិដ្ឋានំ ន វិជហតី'តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ 'ភិក្ខុនិយា ហីនាយាវត្តនេនា'តិ វិសេសេត្វា អវុត្តត្តា។ ភិក្ខុនិយា ហិ គិហិភាវូបគមនេន អធិដ្ឋានវិជហនំ វិសុំ វត្តព្ពំ នត្ថិ តស្សា វិព្ភមនេនេវ អស្សមណីភាវតោ។ **សិក្ខាបច្ចក្ខានេនា**តិ បន ឥទំ សចេ ភិក្ខុលិង្គេ ឋិតោវ សិក្ខំ បច្ចក្ខាតិ, តស្ស កាយលគ្គម្បិ ចីវរំ អធិដ្ឋានំ វិជហតីតិ ទស្សនត្ថំ វុត្ត"ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦៩) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៦៩) បន **"ហីនាយាវត្តនេនា**តិ ឥទំ អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបជ្ជិត្វា ភិក្ខុបដិញ្ញាយ ឋិតស្ស ចេវ តិត្ថិយបក្កន្តស្ស ច ភិក្ខុនិយា ច ភិក្ខុនិភាវេ និរបេក្ខតាយ គិហិលិង្គតិត្ថិយលិង្គគ្គហណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ គិហិភាវូបគមនំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ កេចិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ, តទាបិ តស្ស ឧបសម្បន្នត្តា ចីវរស្ស ច តស្ស សន្តកត្តា វិជហនតោ"តិ វុត្តំ, ឥតិ ឥមានិ ទ្វេ វចនានិ អញ្ញមញ្ញវិរុទ្ធានិ ហុត្វា ទិស្សន្តិ។

អដ្ឋកថាយំ បន "ហីនាយាវត្តនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានេនា"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) វិសុំ វុត្តត្តា ហីនាយាវត្តន្តេ សតិ សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខន្តេបិ ចីវរំ អធិដ្ឋានំ វិជហតិ, សិក្ខំ បច្ចក្ខន្តេ សតិ ហីនាយ អនាវត្តន្តេបីតិ អធិប្បាយោ ទិស្សតិ, តស្មា សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ កេវលំ គិហិភាវំ ឧបគច្ឆន្តស្ស កិញ្ចាបិ ភិក្ខុភាវោ អត្ថិ, ចីវរស្ស ច តស្ស សន្តកត្តា វិជហនំ, តថាបិ "ហីនាយាវត្តនេនា"តិ វុត្តត្តា គិហិភាវូបគមនេនេវ អធិដ្ឋានវិជហនំ សិយា យថា តំ លិង្គបរិវត្តនេន។ គិហិភាវំ អនុបគន្ត្វា ច កេវលំ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ករោន្តស្ស កិញ្ចាបិ ភិក្ខុលិង្គំ អត្ថិ, ចីវរស្ស ច តស្ស សន្តកត្តា វិជហនំ, តថាបិ "សិក្ខាបច្ចក្ខានេនា"តិ វុត្តត្តា សិក្ខាបច្ចក្ខានេនេវ អធិដ្ឋានវិជហនំ សិយា យថា តំ បច្ចុទ្ធរណេ, តស្មា ភិក្ខុ វា ហោតុ ភិក្ខុនី វា, ហីនាយាវត្តិស្សាមីតិ ចិត្តេន គិហិលិង្គគ្គហណេន ចីវរំ អធិដ្ឋានំ វិជហតិ។ សិក្ខាបច្ចក្ខានេន បន ភិក្ខុស្សេវ ចីវរំ ភិក្ខុនិយា សិក្ខាបច្ចក្ខានាភាវាតិ អយមម្ហាកំ ខន្តិ។ អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នកតិត្ថិយបក្កន្តកានំ បន ចីវរស្ស អធិដ្ឋានវិជហនំ អដ្ឋកថាយំ អនាគតត្តា តេសញ្ច ហីនាយាវត្តានវោហារាភាវា វិចារេតព្ពំ។

កនិដ្ឋង្គុលិនខវសេនាតិ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទំ ទស្សេតិ។ **ឱរតោ បរតោ**តិ ឯត្ថ ច **"ឱរតោ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតិ, បរតោ ន ភិន្ទតី"**តិ វុត្តំ។ កថំ ឱរបរភាវោ វេទិតព្ពោតិ? យថា នទីបរិច្ឆិន្នេ បទេសេ មនុស្សានំ វសនទិសាភាគេ តីរំ ឱរិមំ នាម ហោតិ, ឥតរទិសាភាគេ តីរំ បារិមំ នាម, តថា ភិក្ខូនំ និវាសនបារុបនដ្ឋានភូតំ ចីវរស្ស មជ្ឈដ្ឋានំ យថាវុត្តវិទត្ថិអាទិប្បមាណស្ស បទេសស្ស ឱរំ នាម, ចីវរបរិយន្តដ្ឋានំ បរំ នាម, ឥតិ លោកតោ វា យថា ច ឱរតោ ភោគំ បរតោ អន្តំ កត្វា ចីវរំ បបេតព្ពន្តិ វុត្តេ ភិក្ខុនោ អភិមុខដ្ឋានំ ឱរំ នាម, ឥតរដ្ឋានំ បរំ នាម, ឯវំ ភិក្ខូនំ និវាសនបារុបនដ្ឋានំ ឱរំ នាម, ឥតរំ បរំ នាម។ ឯវំ សាសនតោ វា ឱរបរភាវោ វេទិតព្ពោ។ តេនេវ **យោ បន ទុព្ពលដ្ឋានេ បឋមំ អគ្គឡំ ទត្វា បច្ឆា ទុព្ពលដ្ឋានំ ឆិន្ទិត្វា អបនេតិ, អធិដ្ឋានំ ន ភិជ្ជតិ។ មណ្ឌលបរិវត្តនេបិ ឯសេវ នយោ**តិ សកលស្មិំ ចីវរេ អធិដ្ឋានភិជ្ជនាភិជ្ជនភាវោ ទស្សិតោ។ តេន វុត្តំ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៦៩) **"ឯស នយោ**តិ ឥមិនា បមាណយុត្តេសុ យត្ថ កត្ថចិ ឆិទ្ទេ អធិដ្ឋានំ វិជហតីតិអាទិអត្ថំ សង្គណ្ហាតី"តិ។

ខុទ្ទកំ ចីវរន្តិ មុដ្ឋិបញ្ចកាទិភេទប្បមាណតោ អនូនមេវ ខុទ្ទកចីវរំ។ **មហន្តំ វា ខុទ្ទកំ ករោតី**តិ ឯត្ថ តិណ្ណំ ចីវរានំ ចតូសុ បស្សេសុ យស្មិំ បទេសេ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ន វិជហតិ, តស្មិំ បទេសេ សមន្តតោ ឆិន្ទិត្វា ខុទ្ទកំ ករោន្តស្ស អធិដ្ឋានំ ន វិជហតីតិ អធិប្បាយោ។ វិមតិវិនោទនិយំ បន វុត្តំ **"មហន្តំ វា ខុទ្ទកំ វា ករោតី**តិ ឯត្ថ អតិមហន្តំ ចីវរំ មុដ្ឋិបញ្ចកាទិបច្ឆិមប្បមាណយុត្តំ កត្វា សមន្តតោ ឆិន្ទនេនបិ វិច្ឆិន្ទនកាលេ ឆិជ្ជមានដ្ឋានំ ឆិទ្ទសង្ខំ ន គច្ឆតិ, អធិដ្ឋានំ ន វិជហតិ ឯវាតិ សិជ្ឈតិ, 'ឃដេត្វា ឆិន្ទតិ ន ភិជ្ជតី'តិ វចនេន ច សមេតិ។ បរិក្ខារចោឡំ បន វិកប្បនូបគបច្ឆិមប្បមាណតោ ឩនំ កត្វា ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ វិជហតិ អធិដ្ឋានស្ស អនិស្សយត្តា, តានិ បុន ពទ្ធានិ យជិតានិ បុន អធិដ្ឋាតព្ពមេវាតិ វេទិតព្ពំ។ កេចិ បន 'វស្សិកសាដិកចីវរេ ទ្វិធា ឆិន្នេ យទិបិ ឯកេកំ ខណ្ឌំ បច្ឆិមប្បមាណំ ហោតិ, ឯកស្មិំយេវ ខណ្ឌេ អធិដ្ឋានំ តិដ្ឋតិ, ន ឥតរស្មិំ, ទ្វេ បន ន វដ្ដន្តី'តិ វុត្តត្តា និសីទនកណ្ឌុបដិច្ឆាទីសុបិ ឯសេវ នយោតិ វទន្តិ"តិ។

៤៧. សម្មុខេ បវត្តា **សម្មុខា**តិ បច្ចត្តវចនំ, តញ្ច វិកប្បនាវិសេសនំ, តស្មា "សម្មុខេ"តិ ភុម្មត្ថេ និស្សក្កវចនំ កត្វាបិ អត្ថំ វទន្តិ, អភិមុខេតិ អត្ថោ។ អថ វា សម្មុខេន អត្តនោ វាចាយ ឯវ វិកប្បនា **សម្មុខាវិ**

កប្បនា។ បរម្មុខេន វិកប្បនា **បរម្មុខាវិកប្បនា**តិ ករណត្ថេនបិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ អយមេវ បាឡិយា សមេតិ។ **សន្និហិតាសន្និហិតភាវ**ន្តិ អាសន្នទូរភាវំ។ **ឯត្តាវតា និធេតុំ វដ្ដតី**តិ ឯត្តកេនេវ វិកប្បនាកិច្ចស្ស និដ្ឋិតត្តា អតិរេកចីវរំ ន ហោតីតិ ទសាហាតិក្កមេ និស្សគ្គិយំ ន ជនេតីតិ អធិប្បាយោ។ **បរិភុញ្ជិតុំ...បេ.... ន វដ្ដតី**តិ សយំ អបច្ចុទ្ធារណបរិភុញ្ជនេ បាចិត្តិយំ, អធិដ្ឋហនេ បរេសំ វិស្សជ្ជនេ ច ទុក្កដញ្ច សន្ធាយ វុត្តំ។ **បរិភោគាទយោបិ វដ្ដន្តី**តិ បរិភោគវិស្សជ្ជនអធិដ្ឋានានិ វដ្ដន្តិ។ **អបិ**-សទ្ទេន និធេតុម្បិ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ ឯតេន បច្ចុទ្ធារេបិ កតេ ចីវរំ អធិដ្ឋាតុកាមេន វិកប្បិតចីវរមេវ ហោតិ, ន អតិរេកចីវរំ, តំ បន តិចីវរាទិនាមេន អធិដ្ឋាតុកាមេន អធិដ្ឋហិតព្ពំ, ឥតរេន វិកប្បិតចីវរមេវ កត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។

កេចិ បន “យំ វិកប្បិតចីវរំ, តំ យាវ បរិភោគកាលា អបច្ចុទ្ធរាបេត្វា និទហេតព្ពំ, បរិភោគកាលេ បន សម្បត្តេ បច្ចុទ្ធរាបេត្វា អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ យទិ ហិ តតោ បុព្ពេបិ បច្ចុទ្ធរាបេយ្យ, បច្ចុទ្ធាររេនេវ វិកប្បនាយ វិគតត្តា អតិរេកចីវរំ នាម ហោតិ, ទសាហាតិក្កមេ បត្តេវ និស្សគ្គិយំ, តស្មា យំ អបរិភុញ្ជិត្វា ឋបេតព្ពំ, តទេវ វិកប្បេតព្ពំ។ បច្ចុទ្ធារេ ច កតេ អន្តោទសាហេយេវ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ យញ្ច អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) ‘តតោ បរំ បរិភោគាទិ វដ្ដតី’តិអាទិ វុត្តំ, តំ បាឡិយា វិរុជ្ឈតី”តិ វទន្តិ, តំ តេសំ មតិមត្តមេវ។ បាឡិយញ្ហិ “អន្តោទសាហំ អធិដ្ឋេតិ វិកប្បេតី”តិ (បារា. ៤៦៩) ច “សាមំ ចីវរំ វិកប្បេត្វា អបច្ចុទ្ធារណំ បរិភុញ្ជេយ្យ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៣៧៣) ច “អនាបត្តិ សោ វា ទេតិ, តស្ស វា វិស្សាសន្តោ បរិភុញ្ជតី”តិ (បាចិ. ៣៧៦) ច សាមញ្ញតោ វុត្តត្តា, អដ្ឋកថាយញ្ច (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) “ឥមំ ចីវរំ វា វិកប្បនំ វា បច្ចុទ្ធរាមី”តិអាទិនា បច្ចុទ្ធារំ អទស្សេត្វា “មយ្ហំ សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ ករោហី”តិ ឯវំ អត្តនោ សន្តកត្តំ អមោចេត្វាវ បរិភោគាទិវសេន បច្ចុទ្ធារស្ស វុត្តត្តា, “តតោ បភុតិ បរិភោគាទយោបិ វដ្ដន្តី”តិ អធិដ្ឋានំ វិនាបិ វិសុំ បរិភោគស្ស និធានស្ស ច វុត្តត្តា វិកប្បនានន្តរមេវ បច្ចុទ្ធរាបេត្វា អនធិដ្ឋហិត្វា ឯវ ច តិចីវររហិតំ វិកប្បនារហំ ចីវរំ បរិភុញ្ជិតុញ្ច និទហិតុញ្ច ឥទំ បាដេក្កំ វិនយកម្មន្តិ ខាយតិ។ អបិច ពហូនំ បត្តានំ វិកប្បេតុំ បច្ចុទ្ធរេតុញ្ច វុត្តត្តា បច្ចុទ្ធារេ តេសំ អតិរេកបត្តតា ទស្សិតាតិ សិជ្ឈតិ តេសុ ឯកស្សេវ អធិដ្ឋាតព្ពតោ, តស្មា អដ្ឋកថាយំ អាគតនយេនេវ គហេតព្ពំ។

មិត្តោតិ ទឡ្ហមិត្តោ។ **សន្ទិដ្ឋោ**តិ ទិដ្ឋមត្តោ, ន ទឡ្ហមិត្តោ។ **បញ្ញត្តិកោវិទោ ន ហោតី**តិ ឯវំ វិកប្បិតេ អនន្តរមេវ ឯវំ បច្ចុទ្ធរិតព្ពន្តិ វិនយកម្មំ ន ជានាតិ។ តេនាហ **“ន ជានាតិ បច្ចុទ្ធរិតុ”**ន្តិ។ ឥមិនាបិ ចេតំ វេទិតព្ពំ “វិកប្បនាសមនន្តរមេវ បច្ចុទ្ធារោ កាតព្ពោ”តិ។ **វិកប្បិតវិកប្បនា នាមេសា វដ្ដតី**តិ អធិដ្ឋិតអធិដ្ឋានំ វិយាតិ អធិប្បាយោ។

៤៨. ឯវំ ចីវរេ អធិដ្ឋានវិកប្បនានយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បត្តេ អធិដ្ឋានវិកប្បនានយំ ទស្សេន្តោ **“បត្តេ បនា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ បតតិ បិណ្ឌបាតោ ឯត្ថាតិ បត្តោ, ជិនសាសនភាវោ ភិក្ខាភាជនវិសេសោ។ វុត្តញ្ហិ “បត្តំ បត្តេ ទលេ បត្តោ, ភាជនេ សោ គតេ តិសូ”តិ, តស្មិំ **បត្តេ**។ **បនា**តិ បក្ខន្តរត្ថេ និបាតោ។ **នយោ**តិ អធិដ្ឋានវិកប្បនានយោ។ ចីវរេ វុត្តអធិដ្ឋានវិកប្បនានយតោ អញ្ញភូតោ អយំ វក្ខមានោ បត្តេ អធិដ្ឋានវិកប្បនានយោ វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ បត្តំ អធិដ្ឋហន្តេន បមាណយុត្តោវ អធិដ្ឋាតព្ពោ, ន អប្បមាណយុត្តោតិ សម្ពន្ធោ។ តេន បមាណតោ ឩនាធិកេ បត្តេ អធិដ្ឋានំ ន រុហតិ, តស្មា តាទិសំ បត្តំ ភាជនបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ វក្ខតិ ហិ “ឯតេ ភាជនបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពា, ន អធិដ្ឋានូបគា ន វិកប្បនូបគា”តិ។

ទ្វេ មគធនាឡិយោតិ ឯត្ថ មគធនាឡិ នាម យា មាគធិកាយ តុលាយ អឌ្ឍតេរសបលបរិមិតំ ឧទកំ គណ្ហាតិ។ សីហឡទីបេ បកតិនាឡិតោ ខុទ្ទកា ហោតិ, ទមិឡនាឡិតោ បន មហន្តា។ វុត្តញ្ហេតំ សមន្តបាសាទិកាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០២) “មគធនាឡិ នាម អឌ្ឍតេរសបលា ហោតីតិ អន្ធកដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ សីហឡទីបេ បកតិនាឡិ មហន្តា, ទមិឡនាឡិ ខុទ្ទកា, មគធនាឡិបមាណយុត្តា, តាយ មគធនាឡិយា ទិយឌ្ឍនាឡិ ឯកា សីហឡនាឡិ ហោតីតិ មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្ត”ន្តិ។ អថ វា មគធនាឡិ នាម យា បញ្ច កុឌុវានិ ឯកញ្ច មុដ្ឋី ឯកាយ ច មុដ្ឋិយា តតិយភាគំ គណ្ហាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៥៩៨-៦០២) “មគធនាឡិ នាម ឆបសតា នាឡីតិ កេចិ។ ‘អដ្ឋបសតា’តិ អបរេ។ តត្ថ បុរិមានំ មតេន តិបសតាយ នាឡិយា ទ្វេ នាឡិយោ ឯកា មគធនាឡិ ហោតិ។ បច្ឆិមានំ ចតុបសតាយ នាឡិយា ទ្វេ នាឡិយោ ឯកា មគធនាឡិ។ អាចរិយធម្មបាលត្ថេរេន បន បកតិយា ចតុមុដ្ឋិកំ កុឌុវំ, ចតុកុឌុវំ នាឡិកំ, តាយ នាឡិយា សោឡស នាឡិយោ ទោណំ, តំ បន មគធនាឡិយា ទ្វាទស នាឡិយោ ហោន្តីតិ វុត្តំ, តស្មា តេន នយេន មគធនាឡិ នាម បញ្ច កុឌុវានិ ឯកញ្ច មុដ្ឋី ឯកាយ មុដ្ឋិយា តតិយភាគញ្ច គណ្ហាតីតិ វេទិតព្ព”ន្តិ។ តត្ថ កុឌុវោតិ បសតោ។ វុត្តញ្ហិ អភិធានប្បទីបិកាយំ –

“កុឌុវោ បសតោ ឯកោ;
បត្ថោ តេ ចតុរោ សិយុំ;
អាឡ្ហកោ ចតុរោ បត្ថា;
ទោណំ វា ចតុរាឡ្ហក”ន្តិ។

អថ វា មគធនាឡិ នាម យា ចតុកុឌុវាយ នាឡិយា ចតស្សោ នាឡិយោ គណ្ហាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៦០២) “**ទមិឡនាឡី**តិ បុរាណកនាឡី សន្ធាយ វុត្តំ។ សា ច ចតុមុដ្ឋិកេហិ កុឌុវេហិ អដ្ឋកុឌុវា, តាយ នាឡិយា ទ្វេ នាឡិយោ មគធនាឡិ គណ្ហាតិ, បុរាណា បន សីហឡនាឡិ តិស្សោ នាឡិយោ គណ្ហាតីតិ វទន្តិ, តេសំ មតេន មគធនាឡិ ឥទានិ វត្តមានាយ ចតុកុឌុវាយ ទមិឡនាឡិយា ចតុនាឡិកា ហោតិ, តតោ មគធនាឡិតោ ឧបឌ្ឍញ្ច បុរាណទមិឡនាឡិសង្ខាតំ បត្ថំ នាម ហោតិ, ឯតេន ច ឱមកោ នាម បត្តោ បត្តោទនំ គណ្ហាតីតិ បាឡិវចនំ សមេតិ។ លោកិយេហិបិ –

‘លោកិយំ មគធញ្ចេតិ, បត្ថទ្វយមុទាហដំ;
លោកិយំ សោឡសបលំ, មាគធំ ទិគុណំ មត’ន្តិ។ (វិ. វិ. ដី. ១.៦០២) –

ឯវំ លោកេ នាឡិយា មគធនាឡិ ទិគុណាតិ ទស្សិតា។ ឯវញ្ច គយ្ហមានេ ឱមកបត្តស្ស ច យាបនមត្តោទនគាហិកា ច សិទ្ធា ហោតិ។ ន ហិ សក្កា អដ្ឋកុឌុវតោ ឩនោទនគាហិនា បត្តេន អថូបីកតំ បិណ្ឌបាតំ បរិយេសិត្វា យាបេតុំ។ តេនេវ វុត្តំ វេរញ្ជកណ្ឌដ្ឋកថាយំ ‘បត្ថោ នាម នាឡិមត្តំ ហោតិ, ឯកស្ស បុរិសស្ស អលំ យាបនាយា’តិ”។ វុត្តម្បិ ហេតំ ជាតកដ្ឋកថាយំ (ជា. អដ្ឋ. ៥.២១.១៩២) “បត្តោទនោ នាលមយំ ទុវិន្ន”ន្តិ, “ឯកស្ស ទិន្នំ ទ្វិន្នំ តិណ្ណំ បហោតី”តិ ច, តស្មា ឥធ វុត្តនយានុសារេន គហេតព្ពន្តិ។ **អាលោបស្ស អាលោបស្ស អនុរូប**ន្តិ ឱទនស្ស ចតុភាគមត្តំ។ វុត្តញ្ហេតំ មជ្ឈិមនិកាយេ ព្រហ្មាយុសុត្តសំវណ្ណនាយំ (ម. និ. អដ្ឋ. ២.៣៨៧) “ព្យញ្ជនស្ស មត្តា នាម ឱទនចតុត្ថភាគោ”តិ។ **ឱទនគតិកានី**តិ ឱទនស្ស គតិ គតិ យេសំ តានិ ឱទនគតិកានិ។ **គតី**តិ ច ឱកាសោ ឱទនស្ស អន្តោបវិសនសីលត្តា ឱទនស្ស ឱកាសោយេវ តេសំ ឱកាសោ ហោតិ, ន អញ្ញំ អត្តនោ ឱកាសំ គវេសន្តីតិ អត្ថោ។ **ភាជនបរិភោគេនា**តិ ឧទកាហរណាទិនា ភាជនបរិភោគេន។

ឯវំ បមាណតោ អធិដ្ឋានុបគវិកប្បនុបគបត្តំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បាកតោ មូលតោ ច តំ ទស្សេតុំ “**បមាណយុត្តានម្បី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អយោបត្តោ បញ្ចហិ បាកេហិ បត្តោ**តិ កម្មារបក្កំយេវ អនធិដ្ឋហិត្វា សមណសារុប្បនីលវណ្ណករណត្ថាយ បុនប្បុនំ នានាសម្ភារេហិ បចិតព្ពោ, អយោបត្តស្ស អតិកក្ខឡត្តា កម្មារបាកេន សទ្ធឹ បញ្ចវារបក្កោយេវ សមណសារុប្បនីលវណ្ណោ ហោតិ។ **មត្តិកាបត្តោ ទ្វីហិ បាកេហិ បក្កោ**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តស្ស បន មុទុកត្តា កុម្ភការកបាកេន សទ្ធឹ ទ្វិវារបក្កោបិ សមណសារុប្បនីលវណ្ណោ ហោតិ។ ឯវំ កតោយេវ ហិ បត្តោ អធិដ្ឋានុបគោ វិកប្បនុបគោ ច ហោតិ, នាកតោ។ តេន វក្ខតិ “បាកេ ច មូលេ ច សុនិដ្ឋិតេយេវ អធិដ្ឋានុបគោ ហោតិ។ យោ អធិដ្ឋានុបគោ, ស្វេវ វិកប្បនុបគោ”តិ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ៤៨)។ **សោ ហត្ថំ អាគតោបិ អនាគតោបិ អធិដ្ឋាតព្ពោ វិកប្បេតព្ពោ**តិ ឯតេន ទូរេ ឋិតម្បិ អធិដ្ឋាតុំ វិកប្បេតុញ្ច លភតិ, ឋបិតដ្ឋានសល្លក្ខណមេវ បមាណន្តិ ទស្សេតិ។ ឥទានិ តមេវត្ថំ វិត្ថារេតុមាហ “**យទិ ហី**”តិអាទិ។ **ហិ**-សទ្ទោ វិត្ថារជោតកោ។ តត្ថ **បចិត្វា ឋបេស្សាមី**តិ កាឡវណ្ណបាកំ សន្ធាយ វុត្តំ។

ឥទានិ បត្តាធិដ្ឋានំ ទស្សេតុមាហ “**តត្ថ ទ្វេ បត្តស្ស អធិដ្ឋានា**”តិអាទិ។ តត្ថ **សាមន្តវិហារេ**តិ ឥទំ ឧបលក្ខណវសេន វុត្តំ, តតោ ទូរេ ឋិតម្បិ អធិដ្ឋាតព្ពមេវ។ **ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា**តិ ឥទម្បិ ឧបចារមត្តំ, បត្តសល្លក្ខណមេវេត្ថ បមាណំ។

ឥទានិ អធិដ្ឋានវិជហនំ ទស្សេតុំ “**ឯវំ អធិដ្ឋហិត្វា**”តិ...

សត្តន្នំ ធញ្ញានន្តិ –

“សាលិ វីហិ ច កុទ្រូសោ;
គោធូមោ វរកោ យវោ;
កង្គូតិ សត្ត ធញ្ញានិ;
នីវារាទី តុ តព្ភិទា”តិ។ –

វុត្តានំ សត្តវិធានំ ធញ្ញានំ។

៤៩. ឯវំ បត្តាធិដ្ឋានំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បត្តវិកប្បនំ ទស្សេតុំ “**វិកប្បេនេ បនា**”តិអាទិមាហ។ តំ ចីវរវិកប្បនេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

៥០. ឯវំ វិកប្បនានយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បត្តេ ភិន្នេ កត្តព្ពវិធី ទស្សេតុមាហ “**ឯវំ អធិដ្ឋហិត្វា**”ឥច្ចាទិ។ តត្ថ **អបត្តោ**តិ ឥមិនា អធិដ្ឋានវិជហនម្បិ ទស្សេតិ។ បញ្ចពន្ធនេបិ បត្តេ អបរិបុណ្ណបាកេ បត្តេ វិយ អធិដ្ឋានំ ន រុហតិ។ “**តិបុបដ្ដេន វា**”តិ វុត្តត្តា តម្ពលោហាទិកប្បិយលោហេហិ អយោបត្តស្ស ឆិទ្ទំ ឆាទេតុំ វដ្ដតិ។ តេនេវ “**លោហមណ្ឌលកេនា**”តិ វុត្តំ។ **សុទ្ធេហិ...បេ.... ន វដ្ដតី**តិ ឥទំ ឧណ្ហភោជនេ បក្ខិត្តេ វិលីយមានត្តា វុត្តំ។ **ផាណិតំ ឈាបេត្វា បាសាណចុណ្ណេន ពន្ធិតុំ វដ្ដតី**តិ បាសាណចុណ្ណេន សទ្ធឹ ផាណិតំ បចិត្វា តថាបក្កេន បាសាណចុណ្ណេន ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ **អបរិភោគេនា**តិ អយុត្តបរិភោគេន។ “**អនុជានាមិ ភិក្ខវេ អាធារក**”ន្តិ វុត្តត្តា មញ្ចបីឋាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ អាធារកំ ឋបេត្វា តត្ថ បត្តំ ឋបេតុំ វដ្ដតិ អាធារកដ្ឋបនោកាសស្ស អនិយមិតត្តាតិ វទន្តិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

អធិដ្ឋានវិកប្បនវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

អដ្ឋមោ បរិច្ឆេទោ។

៩. ចីវរវិប្បវាសវិនិច្ឆយកថា

៥១. ឯវំ អធិដ្ឋានវិកប្បនវិនិច្ឆយកថំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ចីវរេន វិនាវាសវិនិច្ឆយករណំ ទស្សេតុំ “**ចីវរេនវិនាវាសោ**”ត្យាទិមាហ។ តត្ថ ចីយតីតិ ចីវរំ, ចយំ សញ្ចយំ ករិយតីតិ អត្ថោ, អរិយទ្ធជោ វត្ថវិសេសោ។ ឥធ បន តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋហិត្វា ធារិតំ ចីវរត្តយមេវ។ **វិនា**តិ វជ្ជនត្ថេ និបាតោ។ វសនំ វាសោ, វិនា វាសោ វិនាវាសោ, ចីវរេន វិនាវាសោ **ចីវរវិនាវាសោ**, “ចីវរវិប្បវាសោ”តិ វត្តព្ពេ វត្តិច្ឆាវសេន, គាថាបាទបូរណត្ថាយ វា អលុត្តសមាសំ កត្វា ឯវំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តថា ច វក្ខតិ “តិចីវរាធិដ្ឋានេន...បេ.... វិប្បវាសោ”តិ, “ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមិ, ឥមំ ឧត្តរាសង្គំ អធិដ្ឋាមិ, ឥមំ អន្តរវាសកំ អធិដ្ឋាមី”តិ ឯវំ នាមេន អធិដ្ឋិតានំ តិណ្ណំ ចីវរានំ ឯកេកេន វិប្បវាសោតិ អត្ថោ, ឯកេនបិ វិនា វសិតុំ ន វដ្ដតិ, វសន្តស្ស ភិក្ខុនោ សហ អរុណុគ្គមនា ចីវរំ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, បាចិត្តិយញ្ច អាបជ្ជតីតិ សម្ពន្ធោ។ **វសិតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ វសនកិរិយា ចតុឥរិយាបថសាធារណា, តស្មា កាយលគ្គំ វា ហោតុ អលគ្គំ វា, អឌ្ឍតេយ្យរតនស្ស បទេសស្ស អន្តោ កត្វា តិដ្ឋន្តោបិ ចរន្តោបិ និសិន្នោបិ និបន្នោបិ ហត្ថបាសេ កត្វា វសន្តោ នាម ហោតិ។

ឯវំ សាមញ្ញតោ អវិប្បវាសលក្ខណំ ទស្សេត្វា ឥទានិ គាមាទិបន្នរសោកាសវសេន វិសេសតោ ទស្សេតុមាហ “**គាមេ**”ច្ចាទិ។ តត្ថ **គាមនិវេសនានិ** បាកដានេវ។ **ឧទោសិតោ** នាម យានាទីនំ ភណ្ឌានំ សាលា។ **អដ្ដោ** នាម បដិរាជាទិបដិពាហនត្ថំ ឥដ្ឋកាហិ កតោ ពហលភិត្តិកោ ចតុបញ្ចភូមិកោ បតិស្សយវិសេសោ។ **មាឡោ** នាម ឯកកូដសង្គហិតោ ចតុរស្សបាសាទោ។ **បាសាទោ** នាម ទីឃបាសាទោ។ **ហម្មិយំ** នាម មុណ្ឌច្ឆទនបាសាទោ, **មុណ្ឌច្ឆទនបាសាទោ**តិ ច ចន្ទិកង្គណយុត្តោ បាសាទោតិ វុច្ចតិ។ **សត្ថោ** នាម ជង្ឃសត្ថោ វា សកដសត្ថោ វា។ **ខេត្តំ** នាម បុព្ពណ្ណាបរណ្ណានំ វិរុហនដ្ឋានំ។ **ធញ្ញករណំ** នាម ខលមណ្ឌលំ។ **អារាមោ** នាម បុប្ផារាមោ ផលារាមោ។ **វិហារា**ទយោ បាកដា ឯវ។ តត្ថ និវេសនាទីនិ គាមតោ ពហិ សន្និវិដ្ឋានិ គហិតានីតិ វេទិតព្ពំ។ អន្តោគាមេ ឋិតានញ្ហិ គាមគ្គហណេន គហិតត្តា គាមបរិហារោយេវាតិ។ គាមគ្គហណេន ច និគមនគរានិបិ គហិតានេវ ហោន្តិ។

បរិខាយ វា បរិក្ខិត្តោតិ ឥមិនា សមន្តា នទីតឡាកាទិឧទកេន បរិក្ខិត្តោបិ បរិក្ខិត្តោយេវាតិ ទស្សេតិ។ **តំ បមាណំ អតិក្កមិត្វា**តិ យស្ស ឧបរិ អាកាសេ អឌ្ឍតេយ្យរតនប្បមាណំ អតិក្កមិត្វា។ **សភាយេ វា វត្ថព្ព**ន្តិ ឥមិនា សភាសទ្ទស្ស បរិយាយោ សភាយសទ្ទោ នបុំសកលិង្គោ អត្ថីតិ ទស្សេតិ។ សភាសទ្ទោ ហិ ឥត្ថិលិង្គោ, សភាយសទ្ទោ នបុំសកលិង្គោតិ។ **ទ្វារមូលេ វា**តិ នគរស្ស ទ្វារមូលេ វា។ **តេសន្តិ** សភាយនគរទ្វារមូលានំ។ តស្សា វីថិយា សភាយទ្វារានំ គហណេនេវ តត្ថ សព្ពានិបិ គេហានិ, សា ច អន្តរវីថិ គហិតាយេវ ហោតិ។ ឯត្ថ ច ទ្វារវីថិយរេសុ វសន្តេន គាមប្បវេសនសហសេយ្យាទិទោសំ បរិហរិត្វា សុប្បដិច្ឆន្នតាទិយុត្តេនេវ ភវិតព្ពំ។ សភា បន យទិ សព្ពេសំ វសនត្ថាយ បបាសទិសា កតា, អន្តរារាមេ វិយ យថាសុខំ វសិតុំ វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។ **អតិហរិត្វា យេរេ និក្ខិបតី**តិ វីថឹ មុញ្ចិត្វា ឋិតេ អញ្ញស្មឹ យរេ និក្ខិបតិ។ តេនាហ “**វីថិហត្ថបាសោ ន រក្ខតី**”តិ។ **បុរតោ វា បច្ឆតោ វា ហត្ថបាសេ**តិ យរស្ស ហត្ថបាសំ សន្ធាយ វទតិ។

ឯវំ គាមវសេន វិប្បវាសាវិប្បវាសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ និវេសនវសេន ទស្សេន្តោ “**សចេ ឯកកុលស្ស សន្តកំ និវេសនំ ហោតី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឱវរកោ** នាម គព្ភស្ស អព្ភន្តរេ អញ្ញោ គព្ភោតិ វទន្តិ, គព្ភស្ស វា បរិយាយវចនមេតំ។ ឥទានិ ឧទោសិតាទិវសេន ទស្សេន្តោ “**ឧទោសិតេ**”ច្ចាទិមាហ។ តត្ថ **វុត្តនយេនេវា**តិ “ឯកកុលស្ស សន្តកោ ឧទោសិតោ ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ចា”តិអាទិនា និវេសនេ វុត្តនយេន។ **ឯវ**-សទ្ទោ វិសេសនិវត្តិ អត្ថោ។ តេន វិសេសោ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។

ឥទានិ យេសុ វិសេសោ អត្ថិ, តេ ទស្សេន្តោ “**សចេ ឯកកុលស្ស នាវា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បរិយាទិយិត្វា**តិ វិនិវិជ្ឈិត្វា, អជ្ឈោត្ថរិត្វា វា។ វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតិ “**អន្តោបវិដ្ឋេនា**”តិអាទិនា។ តត្ថ **អន្តោបវិដ្ឋេនា**តិ គាមស្ស, នទិយា វា អន្តោបវិដ្ឋេន។ “សត្ថេនា”តិ បាឋសេសោ។ **នទីបរិហារោ លព្ភតី**តិ ឯត្ថ “វិសុំ នទីបរិហារស្ស អវុត្តត្តា គាមាទីហិ អញ្ញត្ថ វិយ ចីវរហត្ថបាសោយេវ នទីបរិហារោ”តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ អញ្ញេ បន “ឥមិនា អដ្ឋកថាវចនេន នទីបរិហារោបិ វិសុំ សិទ្ធោតិ នទីហត្ថបាសោ ន វិជហិតព្ពោ”តិ វទន្តិ។ យថា បន អជ្ឈោកាសេ សត្តព្ភន្តរវសេន អរញ្ញបរិហារោ លព្ភតិ, ឯវំ នទិយំ ឧទកុក្ខេបវសេន នទីបរិហារោ លព្ភតីតិ កត្វា អដ្ឋកថាយំ នទីបរិហារោ វិសុំ អវុត្តោ សិយា សត្តព្ភន្តរឧទកុក្ខេបសីមានំ អរញ្ញនទីសុ អពទ្ធសីមាវសេន លព្ភមានត្តា។ ឯវញ្ច សតិ សមុទ្ទជាតស្សរេសុបិ បរិហារោ អវុត្តសិទ្ធោ ហោតិ នទិយា សមានលក្ខណត្តា, នទីហត្ថបាសោ ន វិជហិតព្ពោតិ បន អត្ថេ សតិ នទិយា អតិវិត្ថារត្តា ពហុសាធារណត្តា ច អន្តោនទិយំ ចីវរំ ឋបេត្វា នទីហត្ថបាសេ ឋិតេន ចីវរស្ស បវត្តឹ ជានិតុំ ន សក្កា ភវេយ្យ។ ឯស នយោ សមុទ្ទជាតស្សរេសុបិ។

អន្តោឧទកុក្ខេបេ វា តស្ស ហត្ថបាសេ វា ឋិតេន បន សក្កាតិ អយំ អម្ហាកំ អត្ថនោមតិ, វិចារេត្វា គហេតព្ពំ។ **វិហារសីម**ន្តិ អវិប្បវាសសីមំ សន្ធាយាហ។ ឯត្ថ ច វិហារស្ស នានាកុលសន្តកភាវេបិ អវិប្បវាសសីមាបរិច្ឆេទព្ភន្តរេ សព្ពត្ថ ចីវរអវិប្បវាសសម្ភវតោ បធានត្តា តត្ថ សត្ថបរិហារោ ន លព្ភតីតិ **“វិហារំ គន្ត្វា វសិតព្ព”**ន្តិ វុត្តំ។ **សត្ថសមីបេ**តិ ឥទំ យថាវុត្តអព្ភន្តរបរិច្ឆេទវសេន វុត្តំ។

យស្មា “នានាកុលស្ស បរិក្ខិត្តេ ខេត្តេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា ខេត្តទ្វារមូលេ វា តស្ស ហត្ថបាសេ វា វត្ថព្ព”ន្តិ វុត្តំ, តស្មា ទ្វារមូលតោ អញ្ញត្ថ ខេត្តេបិ វសន្តេន ចីវរំ និក្ខិបិត្វា ហត្ថបាសេ កត្វាយេវ វសិតព្ពំ។

វិហារោ នាម សបរិក្ខិត្តោ វា អបរិក្ខិត្តោ វា សកលោ អាវាសោតិ វទន្តិ។ **យស្មិំ វិហារេ**តិ ឯត្ថ បន ឯកគេហមេវ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៩១-៤៩៤) បន **“វិហារោ** នាម ឧបចារសីមា។ **យស្មិំ វិហារេ**តិ តស្ស អន្តោបរិវេណាទី សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ ឯកកុលាទិសន្តកតា ចេត្ថ ការាបកានំ វសេន វេទិតព្ពា។

យំ មជ្ឈន្ហិកេ កាលេ សមន្តា ឆាយា ផរតីតិ យទា មហាវីថិយំ ឧជុកមេវ គច្ឆន្តំ សូរិយមណ្ឌលំ មជ្ឈន្ហិកំ បាបុណាតិ, តទា យំ ឱកាសំ ឆាយា ផរតិ, តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ បន **“ឆាយាយ ផុដ្ឋោកាសស្សា**តិ ឧជុកំ អវិក្ខិត្តលេឌ្ឌុបាតព្ភន្តរំ សន្ធាយ វទតី”តិ វុត្តំ។ **អគមនបថេ**តិ តទហេវ គន្ត្វា និវត្តេតុំ អសក្កុណេយ្យកេ សមុទ្ទមជ្ឈេ យេ ទីបកា, តេសូតិ យោជនា។ **ឥតរស្មិ**ន្តិ បុរត្ថិមទិសាយ ចីវរេ។

៥២. នទី ឱតរតីតិ ហត្ថបាសំ មុញ្ចិត្វា ឱតរតិ។ **នាបជ្ជតី**តិ បរិភោគបច្ចយា ទុក្កដំ នាបជ្ជតិ។ តេនាហ **“សោ ហី”**តិអាទិ។ **អបរិភោគារហត្តា**តិ ឥមិនា និស្សគ្គិយចីវរំ អនិស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស ទុក្កដំ អចិត្តកន្តិ សិទ្ធំ។ **ឯកំ បារុបិត្វា ឯកំ អំសកូដេ ឋបេត្វា គន្តព្ព**ន្តិ ឥទំ ពហូនំ សញ្ចរណដ្ឋានេ ឯវំ អកត្វា គមនំ ន សារុប្បន្តិ កត្វា វុត្តំ, ន អាបត្តិអង្គត្តា។ ពហិគាមេ ឋបេត្វាបិ អបារុបិតព្ពតាយ វុត្តំ **“វិនយកម្មំ កាតព្ព”**ន្តិ។ អថ វា វិហារេ សភាគំ ភិក្ខុំ ន បស្សតិ, ឯវំ សតិ អាសនសាលំ គន្ត្វា វិនយកម្មំ កាតព្ពន្តិ យោជនា។ អាសនសាលំ គច្ឆន្តេន កីតីហិ ចីវរេហិ គន្តព្ពន្តិ អាហ **“សន្តរុត្តរេនា”**តិ នដ្ឋចីវរស្ស សន្តរុត្តរសាទិយនតោ។ សង្ឃាដិ បន កី កាតព្ពាតិ អាហ **“សង្ឃាដី ពហិគាមេ ឋបេត្វា”**តិ។ ឧត្តរាសង្គេ ច ពហិគាមេ ឋបិតសង្ឃាដិយញ្ច បឋមំ វិនយកម្មំ កត្វា បច្ឆា ឧត្តរាសង្គំ និវាសេត្វា អន្តរវាសកេ កាតព្ពំ។ ឯត្ថ ច ពហិគាមេ ឋបិតស្សបិ វិនយកម្មវចនតោ បរម្មុខាបិ ឋិតំ និស្សជ្ជិតុំ, និស្សដ្ឋំ ទាតុញ្ច វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។

ទហរានំ គមនេ សឧស្សាហត្តា **“និស្សយោ បន ន បដិប្បស្សម្ភតី”**តិ វុត្តំ។ **មុហុត្តំ...បេ.... បដិប្បស្សម្ភតី**តិ សឧស្សាហត្តេ គមនស្ស ឧបច្ឆិន្នត្តា វុត្តំ, តេសំ បន បុរារុណា ឧដ្ឋហិត្វា សឧស្សាហេន គច្ឆន្តានំ អរុណេ អន្តរា ឧដ្ឋិតេបិ ន បដិប្បស្សម្ភតិ “យាវ អរុណុគ្គមនា សយន្តី”តិ វុត្តត្តា។ តេនេវ **“គាមំ បវិសិត្វា...បេ.... ន បដិប្បស្សម្ភតី”**តិ វុត្តំ។ **អញ្ញមញ្ញស្ស វចនំ អគ្គហេត្វា**តិអាទិម្ហិ សឧស្សាហត្តា គមនក្ខណេ បដិប្បស្សទ្ធិ ន វុត្តា។ **ចេនុភយេនា**តិ តរុណវច្ឆគាវីនំ អាធាវិត្វា សិង្គេន បហរណភយេន។ **និស្សយោ ច បដិប្បស្សម្ភតី**តិ ឯត្ថ ចេនុភយាទីហិ ឋិតានំ យាវ ភយវូបសមា ឋាតព្ពតោ “អន្តោអរុណេយេវ គមិស្សាមី”តិ និយមេតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា វុត្តំ។ យត្ថ បន ឯវំ និយមេតុំ សក្កា, តត្ថ អន្តរា អរុណេ ឧគ្គតេបិ និស្សយោ ន បដិប្បស្សម្ភតិ ភេសជ្ជត្ថាយ គាមំ បវិដ្ឋទហរានំ វិយ។

អន្តោសីមាយំ គាមន្តិ អវិប្បវាសសីមាសម្មុតិតោ បច្ឆា បតិដ្ឋាបិតគាមំ សន្ធាយ វទតិ គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច ឋបេត្វា សម្មន្និតព្ពតោ។ **បវិដ្ឋាន**ន្តិ អាចរិយន្តេវាសិកានំ វិសុំ វិសុំ គតានំ អវិប្បវាសសីមត្តា **នេវ ចីវរានិ និស្សគ្គិយានិ ហោន្តិ**, សឧស្សាហតាយ **ន និស្សយោ បដិប្បស្សម្ភតិ។ អន្តរាមគ្គេ**តិ ធម្មំ សុត្វា អាគច្ឆន្តានំ អន្តរាមគ្គេ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ចីវរវិប្បវាសវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

នវមោ បរិច្ឆេទោ។

១០. ភណ្ឌបដិសាមនវិនិច្ឆយកថា

៥៣. ឯវំ ចីវរវិប្បវាសវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ ភណ្ឌបដិសាមនវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**ភណ្ឌស្ស បដិសាមន**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ភជិតព្ពំ ភាជេតព្ពន្តិ **ភណ្ឌំ**, ភជិតព្ពំ ឥច្ឆិតព្ពន្តិ វា **ភណ្ឌំ**, ភណ្ឌន្តិ បរិភណ្ឌន្តិ សត្តា ឯតេនាតិ វា **ភណ្ឌំ**, មូលធនំ, បរិក្ខារោ វា។ វុត្តញ្ហិ អភិធានប្បទីបិកាយំ –

“ភាជនាទិបរិក្ខារេ, ភណ្ឌំ មូលធនេបិ ចា”តិ។

តស្ស ភណ្ឌស្ស, បដិសាមិយតេ **បដិសាមនំ**, រក្ខណំ គោបនន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ “**បរេសំ ភណ្ឌស្ស គោបន**”ន្តិ។ **មាតុ កណ្ណបិឡន្ធនំ តាលបណ្ណម្បី**តិ បិ-សទ្ទោ សម្ភាវនត្ថោ។ តេន បគេវ អញ្ញាតកានំ សន្តកន្តិ ទស្សេតិ។ **គិហិសន្តក**ន្តិ ឥមិនា បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានំ សន្តកំ បដិសាមេតុំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ **ភណ្ឌាគារិកសីសេនា**តិ ឯតេន វិស្សាសគ្គាហាទិនា គហេត្វា បដិសាមេន្តស្ស អនាបត្តីតិ ទស្សេតិ។ តេន វក្ខតិ “អត្តនោ អត្ថាយ គហេត្វា បដិសាមេតព្ព”ន្តិ។ **ឆន្ទេនបិ ភយេនបី**តិ វឌ្ឍកីអាទីសុ ឆន្ទេន , រាជវល្លភាទីសុ ភយេន ពលក្ការេន បាតេត្វា គតេសុ ច បដិសាមេតុំ វដ្ដតីតិ យោជេតព្ពំ។

សង្គោបនត្ថាយ អត្តនោ ហត្ថេ និក្ខិត្តស្ស ភណ្ឌស្ស គុត្តដ្ឋានេ បដិសាមនបយោគំ វិនា “នាហំ គណ្ហាមី”តិអាទិនា អញ្ញស្មិំ បយោគេ អកតេ រជ្ជសង្ខោភាទិកាលេ “ន ទានិ តស្ស ទស្សាមិ, ន មយ្ហំ ទានិ ទស្សតី”តិ ឧភោហិបិ សកសកដ្ឋានេ និសីទិត្វា ធុរនិក្ខេបេ កតេបិ អវហារោ នត្ថិ។ កេចិ បនេត្ថ “បារាជិកមេវ បដិសាមនបយោគស្ស កតត្តា”តិ វទន្តិ, តំ តេសំ មតិមត្តំ, ន សារតោ បច្ចេតព្ពំ។ បដិសាមនកាលេ ហិស្ស ថេយ្យចិត្តំ នត្ថិ, “ន ទានិ តស្ស ទស្សាមី”តិ ថេយ្យចិត្តុប្បត្តិក្ខណេ ច សាមិនោ ធុរនិក្ខេបចិត្តុប្បវត្តិយា ហេតុភូតោ កាយវចីបយោគោ នត្ថិ, យេន សោ អាបត្តឹ អាបជ្ជេយ្យ។ ន ហិ អកិរិយសមុដ្ឋានា អយំ អាបត្តីតិ។ **ទានេ សឧស្សាហោ, រក្ខតិ តាវា**តិ អវហារំ សន្ធាយ អវុត្តត្តា “នាហំ គណ្ហាមី”តិអាទិនា មុសាវាទករណេ បាចិត្តិយមេវ ហោតិ, ន ទុក្កដំ ថេយ្យចិត្តាភាវេន សហបយោគស្សបិ អភាវតោតិ គហេតព្ពំ។

យទិបិ មុខេន ទស្សាមីតិ វទតិ...បេ.... បារាជិកន្តិ ឯត្ថ កតរបយោគេន អាបត្តិ, ន តាវ បឋមេន ភណ្ឌបដិសាមនបយោគេន តទា ថេយ្យចិត្តភាវា, នាបិ “ទស្សាមី”តិ កថនបយោគេន តទា ថេយ្យចិត្តេ វិជ្ជមានេបិ បយោគស្ស កប្បិយត្តាតិ? វុច្ចតេ – សាមិនា “ទេហី”តិ ពហុសោ យាចិយមានោបិ អទត្វា យេន បយោគេន អត្តនោ អទាតុកាមតំ សាមិកស្ស ញាបេសិ, យេន ច សោ អទាតុកាមោ អយំ វិក្ខិបតីតិ ញត្វា ធុរំ និក្ខិបតិ, តេនេវ បយោគេនស្ស អាបត្តិ។ ន ហេត្ថ ឧបនិក្ខិត្តភណ្ឌេ បរិយាយេន មុត្តិ អត្ថិ។ អទាតុកាមតាយ ហិ “កទា តេ ទិន្នំ, កត្ថ តេ ទិន្ន”ន្តិអាទិបរិយាយវចនេនបិ សាមិកស្ស ធុរនិក្ខិបាបិតេ អាបត្តិយេវ។ តេនេវ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ “កឹ តុម្ហេ ភណថ...បេ.... ឧភិន្នំ ធុរនិក្ខេបេន ភិក្ខុនោ បារាជិក”ន្តិ។ បរសន្តកស្ស បរេហិ គណ្ហាបនេ ឯវ ហិ បរិយាយតោ មុត្តិ, ន សព្ពត្ថាតិ គហេតព្ពំ។ **អត្តនោ ហត្ថេ និក្ខិត្តត្តា**តិ ឯត្ថ អត្តនោ ហត្ថេ សាមិនា ទិន្នតាយ ភណ្ឌាគារិកដ្ឋានេ ឋិតត្តា ច ឋានាចាវនេបិ នត្ថិ អវហារោ, ថេយ្យចិត្តេន បន គហណេ ទុក្កដតោ ន មុច្ចតីតិ វេទិតព្ពំ។ **ឯសេវ នយោ**តិ អវហារោ នត្ថិ, ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

៥៤. **បញ្ចន្នំ សហធម្មិកាន**ន្តិ ភិក្ខុភិក្ខុនីសិក្ខមានសាមណេរសាមណេរីនំ។ ឯតេន ន កេវលំ គិហីនំ ឯវ, អថ ខោ តាបសបរិព្ពាជកាទីនម្បិ សន្តកំ បដិសាមេតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **នដ្ឋេបិ គីវា ន ហោតិ**, កស្មា? អសម្បដិច្ឆាបិតត្តាតិ អត្ថោ។ ទុតិយេ **ឯសេវ នយោ**តិ គីវា ន ហោតិ, កស្មា? អជានិតត្តា។ តតិយេ ច **ឯសេវ នយោ**តិ គីវា ន ហោតិ, កស្មា? បដិក្ខិបិតត្តា។ ឯត្ថ ច កាយេន វា វាចាយ វា ចិត្តេន វា បដិក្ខិត្តោបិ បដិក្ខិត្តោយេវ នាម ហោតិ។

តស្សេវ គីវា ហោតិ, ន សេសភិក្ខូនំ, កស្មា? តស្សេវ ភណ្ឌាគារិកស្ស ភណ្ឌាគារេ ឥស្សរភាវតោ។ **ភណ្ឌាគារិកស្ស គីវា ន ហោតិ** អលសជាតិកស្សេវ បមាទេន ហរិតត្តា។ ទុតិយេ **ភណ្ឌាគារិកស្ស គីវា ន ហោតិ** តស្ស អនារោចិតត្តា។ **នដ្ឋេ តស្ស គីវា** តេន ឋបិតត្តា។ **តស្សេវ គីវា**, ន អញ្ញេសំ តេន ភណ្ឌាគារិកេន សម្បដិច្ឆិតត្តា ឋបិតត្តា ច។ **នត្ថិ គីវា** តេន បដិក្ខិបិតត្តា។ **នដ្ឋំ សុនដ្ឋមេវ** ភណ្ឌាគារិកស្ស អសម្បដិច្ឆាបនតោ។ **នដ្ឋេ គីវា** តេន ឋបិតត្តា។ **សព្ពំ តស្ស គីវា** តស្ស ភណ្ឌាគារិកស្ស បមាទេន ហរណតោ។ **តត្ថេវ ឧបចារេ វិជ្ជមានេ**តិ ភណ្ឌាគារិកស្ស សមីបេយេវ ឧច្ចារបស្សាវដ្ឋានេ វិជ្ជមានេ។

៥៥. មយិ ច មតេ សង្ឃស្ស ច សេនាសនេ វិនដ្ឋេតិ ឯត្ថ កេវលំ សង្ឃស្ស សេនាសនំ មា វិនស្សីតិ ឥមិនា អធិប្បាយេន វិវរិតុម្បិ វដ្ដតិយេវាតិ វទន្តិ។ “តំ មារេស្សាមី”តិ ឯត្តកេ វុត្តេបិ **វិវរិតុំ វដ្ដតិ** “គិលានបក្ខេ ឋិតត្តា អវិសយោ”តិ វុត្តត្តា។ មរណតោ ហិ បរំ គេលញ្ញំ អវិសយត្តញ្ច នត្ថិ។ “ទ្វារំ ឆិន្ទិត្វា ហរិស្សាមា”តិ ឯត្តកេ វុត្តេបិ វិវរិតុំ វដ្ដតិយេវ។ **សហាយេហិ ភវិតព្ព**ន្តិ តេហិបិ ភិក្ខាចារាទីហិ បរិយេសិត្វា អត្តនោ សន្តកម្បិ កិញ្ចិ កិញ្ចិ ទាតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អយញ្ហិ សាមីចី**តិ ភណ្ឌាគារេ វសន្តានំ ឥទំ វត្តំ។ **លោលមហាថេរោ**តិ មន្ទោ មោមូហោ អាកិណ្ណវិហារី សទា កីឡាបសុតោ វា មហាថេរោ។

៥៦. ឥតរេហីតិ តស្មិំយេវ គព្ភេ វសន្តេហិ ភិក្ខូហិ។ វិហាររក្ខណវារេ និយុត្តោ **វិហារវារិកោ,** វុឌ្ឍបដិបាដិយា អត្តនោ វារេ វិហាររក្ខណកោ។ **និវាបន្តិ** ភត្តវេតនំ។ **ចោរានំ បដិបថំ គតេសូ**តិ ចោរានំ អាគមនំ ញត្វា “បឋមតរំយេវ គន្ត្វា សទ្ទំ ករិស្សាមា”តិ ចោរានំ អភិមុខំ គតេសុ។ “ចោរេហិ ហដភណ្ឌំ អាហរិស្សាមា”តិ តេសំ អនុបថំ គតេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **និពទ្ធំ កត្វា**តិ “អសុកកុលេ យាគុភត្តំ វិហារវារិកានំយេវា”តិ ឯវំ និយមនំ កត្វា។ **ទ្វេ តិស្សោ យាគុសលាកា ច ចត្តារិ បញ្ច សលាកភត្តានិ ច លភមានោវា**តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ, តតោ ឩនំ វា ហោតុ អធិកំ វា, អត្តនោ ច វេយ្យាវច្ចករស្ស ច យាបនមត្តំ លភនមេវ បមាណន្តិ គហេតព្ពំ។ **និស្សិតកេ ជគ្គាបេន្តី**តិ អត្តនោ អត្តនោ និស្សិតកេ ភិក្ខាចរិយាយ បោសេន្តា និស្សិតកេហិ វិហារំ ជគ្គាបេន្តិ។ **អសហាយស្សា**តិ សហាយរហិតស្ស។ “អសហាយស្ស អទុតិយស្សា”តិ បាឋោ យុត្តោ។ បច្ឆិមំ បុរិមស្សេវ វេវចនំ។ អសហាយស្ស វា អត្តទុតិយស្ស វាតិ ឥមស្មិំ បន បាឋេ ឯកេន អានីតំ ទ្វិន្នំ នប្បហោតីតិ អត្តទុតិយស្សបិ វារោ និវារិតោតិ វទន្តិ, តំ “យស្ស សភាគោ ភិក្ខុ ភត្តំ អានេត្វា ទាតា នត្ថី”តិ ឥមិនា ន សមេតិ, វីមំសិតព្ពំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១១២) បន “**អត្តទុតិយស្សា**តិ អប្បិច្ឆស្ស។ អត្តាសរីរមេវ ទុតិយោ, ន អញ្ញោតិ ហិ អត្តទុតិយោ, តទុភយស្សបិ អត្ថស្ស វិភាវនំ ‘យស្សា’តិអាទិ។ ឯតេន សព្ពេន ឯកេកស្ស វារោ ន បាបេតព្ពោតិ ទស្សេតី”តិ វុត្តំ។

បាកវត្តត្ថាយាតិ និច្ចំ បចិតព្ពយាគុភត្តសង្ខាតវត្តត្ថាយ។ **ឋបេន្តី**តិ ទាយកា ឋបេន្តិ។ **តំ គហេត្វា**តិ តំ អារាមិកាទីហិ ទីយមានំ ភាគំ គហេត្វា។ **ឧបជីវន្តេន ឋាតព្ព**ន្តិ អញ្ញោកាសិករុក្ខមូលិកេនបិ បាកវត្តំ ឧបនិស្សាយ ជីវន្តេន អត្តនោ បត្តចីវររក្ខណត្ថាយ វិហារវារេ សម្បត្តេ ឋាតព្ពំ។ **ន គាហាបេតព្ពោ**តិ ឯត្ថ យស្ស អញ្ញោកាសិកស្សបិ អត្តនោ អធិកបរិក្ខារោ ចេ ឋបិតោ អត្ថិ, ចីវរាទិសង្ឃិកភាគេបិ អាលយោ អត្ថិ, សោបិ គាហាបេតព្ពោ ។ **បរិបុច្ឆ**ន្តិ បុច្ឆិតបញ្ហាវិស្សជ្ជនំ, អដ្ឋកថំ វា។ **ទិគុណ**ន្តិ អញ្ញេហិ លព្ភមានតោ ទ្វិគុណំ។ **បក្ខវារេនា**តិ អឌ្ឍមាសវារេន។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ភណ្ឌបដិសាមនវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ទសមោ បរិច្ឆេទោ។

១១. កយវិក្កយសមាបត្តិវិនិច្ឆយកថា

៥៧. ឯវំ ភណ្ឌបដិសាមនវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ កយវិក្កយវិនិច្ឆយំ កថេន្តោ “**កយវិក្កយសមាបត្តី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ កយនំ កយោ, បរភណ្ឌស្ស គហណំ, វិក្កយនំ វិក្កយោ, សកភណ្ឌស្ស ទានំ, កយោ ច វិក្កយោ ច **កយវិក្កយំ**។ សមាបជ្ជនំ **សមាបត្តិ**, តស្ស ទុវិធស្ស កិរិយស្ស ករណំ។ តស្សរូបំ ទស្សេតិ “**ឥមិនា**”តិអាទិនា។

សេសញាតកេសុ សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតសម្ភវតោ តទភាវដ្ឋានម្បិ ទស្សេតុំ “**មាតរំ វា បន បិតរំ វា**”តិអាទិ វុត្តំ។ តេន វិញ្ញត្តិសទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនញ្ច ន ហោតិ “ឥមិនា ឥទំ ទេហី”តិ វទន្តោតិ ទស្សេតិ, កយវិក្កយំ បន អាបជ្ជតិ “ឥមិនា ឥទំ ទេហី”តិ វទន្តោតិ ទស្សេតិ។ ឥមិនា ច ឧបរិ អញ្ញាតកន្តាទិនា ច សេសញាតកំ “ឥមំ ទេហី”តិ វទតោ វិញ្ញត្តិ ន ហោតិ, “ឥមំ គណ្ហាហី”តិ បន ទទតោ សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនំ, “ឥមិនា ឥមំ ទេហី”តិ កយវិក្កយំ អាបជ្ជតោ និស្សគ្គិយន្តិ អយម្បិ អត្ថោ ទស្សិតោ ហោតិ មិគបទវលញ្ជនន្យាយេន។ **តស្មា**ឥច្ចាទិកេបិ “មាតាបិតូហិ សទ្ធឹ កយវិក្កយំ, សេសញាតកេហិ សទ្ធឹ ទ្វេ អាបត្តិយោ, អញ្ញាតកេហិ សទ្ធឹ តិស្សោ អាបត្តិយោ”តិ វត្តព្ពេ តេនេវ ន្យាយេន ញាតុំ សក្កាតិ កត្វា ន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ, អញ្ញថា អព្យាបិតទោសោ សិយា។

“ឥទំ ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា ឥទំ ករោថា”តិ វុត្តេ បុព្ពាបរសម្ពន្ធាយ កិរិយាយ វុត្តត្តា “ឥមិនា ឥទំ ទេហី”តិ វុត្តសទិសំ ហោតិ។ ឥទំ ភត្តំ ភុញ្ជ, ឥទំ នាម ករោហី”តិ វា, “ឥទំ ភត្តំ ភុត្តោសិ, ឥទំ នាម ករោហិ, ឥទំ ភត្តំ ភុញ្ជិស្សសិ, ឥទំ នាម ករោហី”តិ បន វុត្តេ អសម្ពន្ធាយ កិរិយាយ វុត្តត្តា កយវិក្កយោ ន ហោតិ។ វិឃាសាទានំ ភត្តទានេ ច អនបេក្ខត្តា សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនំ ន ហោតិ, ការាបនេ ហត្ថកម្មមត្តត្តា វិញ្ញត្តិ ន ហោតិ, តស្មា វដ្ដតិ។ “**ឯត្ថ ចា**”តិអាទិនា អសតិបិ និស្សគ្គិយវត្ថុម្ហិ បាចិត្តិយំ ទេសេតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។

អគ្ឃំ បុច្ឆិតុំ វដ្ដតិ, ឯត្តាវតា កយវិក្កយោ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **គណ្ហិតុំ វដ្ដតី**តិ “ឥមិនា ឥទំ ទេហី”តិ អវុត្តត្តា កយវិក្កយោ ន ហោតិ, មូលស្ស អត្ថិតាយ វិញ្ញត្តិបិ ន ហោតិ។ **បត្តោ ន គហេតព្ពោ** បរភណ្ឌស្ស មហគ្ឃតាយ។ ឯវំ សតិ កថំ កាតព្ពោតិ អាហ “**មម វត្ថុ អប្បគ្ឃន្តិ អាចិក្ខិតព្ព**”ន្តិ។ **ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពតំ អាបជ្ជតិ** ថេយ្យាវហារសម្ភវតោ, ឩនមាសកំ ចេ អគ្ឃតិ, ទុក្កដំ។ មាសកតោ បដ្ឋាយ យាវ ឩនបញ្ចមាសកំ ចេ អគ្ឃតិ, ថុល្លច្ចយំ។ បញ្ចមាសកំ ចេ អគ្ឃតិ, បារាជិកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ទេតិ, វដ្ដតិ** បុញ្ញត្ថាយ ទិន្នត្តា អធិកស្ស។ **កប្បិយការកស្ស បន…បេ…. វដ្ដតិ** ឧភតោ កប្បិយភណ្ឌត្តា។ ឯកតោ ឧភតោ វា ចេ អកប្បិយភណ្ឌំ ហោតិ, ន វដ្ដតិ។ “**មា គណ្ហាហី”តិ វត្តព្ពោ**, កស្មា? កប្បិយការកស្ស អឆេកត្តា។

អញ្ញេន អប្បដិគ្គហិតេន អត្ថោ, កស្មា? សត្តាហកាលិកត្តា តេលស្ស។ បដិគ្គហិតតេលំ សត្តាហបរមំ ឯវ បរិភុញ្ជិតព្ពំ, តស្មា តតោ បរំ បរិភុញ្ជិតុកាមស្ស អប្បដិគ្គហិតតេលេន អត្ថោ ហោតិ។ **អប្បដិគ្គហិតំ ទូសេយ្យ,** អនិយមិតកាលំ អប្បដិគ្គហិតតេលំ នាឡិយំ អវសិដ្ឋបដិគ្គហិតតេលំ អត្តនោ កាលំ វត្ថាបេយ្យ។

៥៨. **ឥទំ បត្តចតុក្កំ វេទិតព្ព**ន្តិ អកប្បិយបត្តចតុក្កំ វុត្តំ, បញ្ចមោ បន កប្បិយោ។ តេន វក្ខតិ “អយំ បត្តោ សព្ពកប្បិយោ ពុទ្ធានម្បិ បរិភោគារហោ”តិ។ **អយំ បត្តោ មហាអកប្បិយោ នាម**, កស្មា? រូបិយំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អយពីជំ សមុដ្ឋាបេត្វា តេន លោហេន បត្តស្ស ការិតត្តា, ឯវំ ពីជតោ បដ្ឋាយ ទូសិតត្តា។ យថា ច តតិយបារាជិកវិសយេ ថាវរបយោគេសុ បាសសូលាទីសុ មូលតោ បដ្ឋាយ ការិតេសុ កិស្មិញ្ចិ ទណ្ឌមត្តេ វា វាកមត្តេ វា អវសិដ្ឋេ សតិ ន មុច្ចតិ, សព្ពស្មឹ នដ្ឋេយេវ មុច្ចតិ, ឯវមិធាបិ ពីជតោ បដ្ឋាយ កតត្តា តស្មឹ បត្តេ កិស្មិញ្ចិ បត្តេ អវសិដ្ឋេបិ កប្បិយោ ភវិតុំ ន សក្កា។ តថា ច វក្ខតិ “សចេបិ តំ វិនាសេត្វា ថាលកំ ការេតិ, តម្បិ អកប្បិយ”ន្តាទិ។ ឯវំ សន្តេបិ ទុតិយបត្តេ វិយ មូលេ ច មូលស្សាមិកានំ, បត្តេ ច បត្តស្សាមិកានំ ទិន្នេ កប្បិយោ កាតុំ សក្កា ភវេយ្យ នុ ខោតិ អាសង្កាយមាហ “**ន សក្កា កេនចិ ឧបាយេន កប្បិយោ កាតុ**”ន្តិ។ តស្សត្ថោ – ទុតិយបត្តំ រូបិយំ បដិគ្គណ្ហិត្វា គិហីហិ បរិនិដ្ឋាបិតមេវ កិណាតិ, ន ពីជតោ បដ្ឋាយ ទូសេតិ, តស្មា ទុតិយបត្តោ កប្បិយោ កាតុំ សក្កា, ឥធ បន ពីជតោ បដ្ឋាយ ទូសិតត្តា តេន ភិក្ខុនា តំ បត្តំ បុន អយបាសាណពីជំ កាតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា, បដិគ្គហិតរូបិយស្ស ច វឡញ្ជិតត្តា បុន សាមិកានំ ទាតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា ន សក្កា កេនចិ ឧបាយេន កប្បិយោ កាតុន្តិ។

ឥទានិ តំ អសក្កុណេយ្យត្តំ អញ្ញេន បការេន វិត្ថារេតុំ “**សចេបី**”តិអាទិមាហ។ ឥមិនា កិញ្ចិបិ អយវត្ថុម្ហិ អវសិដ្ឋេ សតិ អកប្បិយោវ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ តេន វុត្តំ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៩១) “**រូបិយំ ឧគ្គណ្ហិត្វា**តិ ឥទំ ឧក្កដ្ឋវសេន វុត្តំ, មុត្តាទិទុក្កដវត្ថុម្បិ ឧគ្គណ្ហិត្វា ការិតម្បិ បញ្ចន្នំ ន វដ្ដតិ ឯវ។ **សមុដ្ឋាបេតី**តិ សយំ គន្ធា វា

‘ឥមំ កហាបណាទី កម្មការានំ ទត្វា ពីជំ សមុដ្ឋាបេហី’តិ អញ្ញំ អាណាបេត្វា វា សមុដ្ឋាបេតិ។ **មហាអកប្បិយោ**តិ អត្ថនាវ ពីជតោ បដ្ឋាយ ទូសិតត្តា អញ្ញស្ស មូលស្សាមិកស្ស អភាវតោ វុត្តំ។ សោ ហិ ចោរេហិ អច្ឆិន្នោបិ បុន លទ្ធោ ជានន្តស្ស កស្សចិបិ ន វដ្ដតិ។ យទិ ហិ វដ្ដេយ្យ, តឡាកាទីសុ វិយ ‘អច្ឆិន្នោ វដ្ដតី’តិ អាចរិយា វទេយ្យុំ។ **ន សក្កា កេនចិ ឧបាយេនា**តិ សង្ឃស្ស វិស្សជ្ជនេន ចោរាទិអច្ឆិន្ទនេនបិ កប្បិយោ កាតុំ ន សក្កា, ឥទញ្ច តេន រូបេន ឋិតំ តម្មូលកេន វត្ថុមុត្តាទិរូបេន ឋិតញ្ច សន្ធាយ វុត្តំ។ ទុក្កដវត្ថុម្បិ ហិ តម្មូលកកប្បិយវត្ថុ ច ន សក្កា កេនចិ តេន រូបេន កប្បិយំ កាតុំ។ យទិ បន សោ ភិក្ខុ តេន កប្បិយវត្ថុនា, ទុក្កដវត្ថុនា វា បុន រូបិយំ ចេតាបេយ្យ, តំ រូបិយំ និស្សជ្ជាបេត្វា អញ្ញេសំ កប្បិយំ កាតុម្បិ សក្កា ភវេយ្យាតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ។ យំ បន សារត្ថទីបនិយំ បបញ្ចិតំ, យញ្ច តមេវ គហេត្វា បោរាណដីកាយំ បបញ្ចិតំ, តំ វិត្ថារេត្វា វុច្ចមានំ អតិវិត្ថារិតញ្ច ភវិស្សតិ, សោតូនញ្ច ទុព្ពិញ្ញេយ្យំ, តស្មា ឯត្តកមេវ វទិម្ហ, អត្ថិកេហិ បន តេសុ តេសុ បករណេសុ ឱលោកេត្វា គហេតព្ពន្តិ។

ទុតិយបត្តេ **បញ្ចន្នម្បិ សហធម្មិកានំ ន កប្បតី**តិ រូបិយស្ស បដិគ្គហិតត្តា, កយវិក្កយស្ស ច កតត្តា។ **សក្កា បន កប្បិយោ កាតុ**ន្តិ គិហីហិ បរិនិដ្ឋាបិតបត្តស្សេវ កិណិតត្តា , ពីជតោ បដ្ឋាយ អទូសិតត្តា, មូល មូលស្សាមិកានញ្ច បត្តបត្តស្សាមិកានញ្ច វិជ្ជមានត្តា។ យថា បន សក្កា ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ **“មូលេ”**តិអាទិមាហ។

តតិយបត្តេ **សទិសោយេវា**តិ “បញ្ចន្នម្បិ សហធម្មិកានំ ន វដ្ដតិ, សក្កា បន កប្បិយោ កាតុ”ន្តិ ឥមំ នយំ និទ្ទិសតិ។ ននុ តតិយបត្តោ កប្បិយវោហារេន គហិតោ, អថ កស្មា អកប្បិយោតិ ចោទនំ សន្ធាយាហ **“កប្បិយវោហារេន គហិតោបិ ទុតិយបត្តសទិសោយេវ, មូលស្ស សម្បដិច្ឆិតត្តា អកប្បិយោ”**តិ។ ទុតិយចោទនំ បន សយមេវ វទតិ។ ឯត្ថ ច “ទុតិយបត្តសទិសោយេវា”តិ វុត្តត្តា មូលេ ច មូលស្សាមិកានំ, បត្តេ ច បត្តស្សាមិកានំ ទិន្នេ កប្បិយោ ហោតិ, កប្បិយភណ្ឌំ ទត្វា គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ពោ។ **មូលស្ស អនិស្សដ្ឋត្តា**តិ យេន ឧគ្គហិតមូលេន បត្តោ កីតោ, តស្ស មូលស្ស សង្ឃមជ្ឈេ អនិស្សដ្ឋត្តា។ ឯតេន រូបិយមេវ និស្សជ្ជិតព្ពំ, ន តម្មូលកំ អរូបិយន្តិ ទស្សេតិ។ យទិ ហិ តេន សម្បដិច្ឆិតមូលំ សង្ឃមជ្ឈេ និស្សដ្ឋំ សិយា, តេន កប្បិយេន កម្មេន អារាមិកាទីហិ គហេត្វា ទិន្នបត្តោ រូបិយបដិគ្គាហកំ ឋបេត្វា សេសានំ វដ្ដេយ្យ។

ចតុត្ថបត្តេ **ទុព្ពិចារិតត្តា**តិ “ឥមេ កហាបណេ ទត្វា ឥទំ ទេហី”តិ គហិតត្តា គិហិសន្តកានំ កហាបណានំ ទុដ្ឋុវិចារិតត្តា ឯតស្ស វិចារណកស្ស ភិក្ខុនោ ឯវ ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **មូលស្ស អសម្បដិច្ឆិតត្តា**តិ ឯតេន មូលស្ស គិហិសន្តកត្តំ ទស្សេតិ, តេនេវ បត្តស្ស រូបិយសំវោហារេន អនុប្បន្នតញ្ច ទស្សេតិ, តេន ច តស្ស បត្តស្ស និស្សជ្ជិយាភាវំ, ភិក្ខុស្ស ច បាចិត្តិយាភាវំ ទីបេតិ, តេន ច ទុព្ពិចារិតមត្តេន ទុក្កដមត្តភាវំ បកាសេតិ។ **និស្សជ្ជី**តិ ឥទញ្ច ទានវសេន វុត្តំ, ន វិនយកម្មវសេន។ តេនេវ ច **“សប្បិស្ស បូរាបេត្វា”**តិ វុត្តំ។

បញ្ចមបត្តេ **សព្ពកប្បិយោ**តិ អត្តនោ ច បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានញ្ច ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធានញ្ច កប្បិយោ។ តេនាហ **“ពុទ្ធានម្បិ បរិភោគារហោ”**តិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

កយវិក្កយសមាបត្តិវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ឯកាទសមោ បរិច្ឆេទោ។

១២. រូបិយាទិបដិគ្គហណវិនិច្ឆយកថា

៥៩. ឯវំ កយវិក្កយសមាបត្តិវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ រូបិយាទិបដិគ្គហណវិនិច្ឆយំ កថេន្តោ “**រូបិយាទិបដិគ្គហោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សញ្ញាណត្ថាយ កតំ រូបំ ឯត្ថ អត្ថីតិ រូបិយំ, យំ កិញ្ចិ វោហារូបគំ ធនំ។ តេន វុត្តំ សមន្តបាសាទិកាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤) “ឥធ បន យំ កិញ្ចិ វោហារគមនីយំ កហាបណាទិ អធិប្បេត”ន្តិ។ បឋមំ អាទីយតីតិអាទិ, កឹ តំ? រូបិយំ, រូបិយំ អាទិ យេសំ តេតិ រូបិយាទយោ, ទាសិទាសខេត្តវត្ថុអាទយោ, បដិគ្គហណំ បដិគ្គហោ, សម្បដិច្ឆនន្តិ អត្ថោ។ រូបិយាទីនំ បដិគ្គហោ **រូបិយាទិបដិគ្គហោ**។ ជាតសមយេ ឧប្បន្នំ រូបមេវ រូបំ អស្ស ភវតិ, ន វិការមាបជ្ជតីតិ **ជាតរូបំ**, សុវណ្ណំ។ ធវលសភាវតាយ សត្តេហិ រញ្ជិយតេតិ **រជតំ**, សជ្ឈុ។ ជាតរូបេន កតោ មាសកោ **ជាតរូបមាសកោ**។ រជតេន កតោ មាសកោ **រជតមាសកោ**តិ ឥទំ ចតុព្ពិធមេវ និស្សគ្គិយវត្ថុ ហោតិ, ន លោហមាសកាទយោតិ អាហ “**តម្ពលោហាទីហិ...បេ.... សង្គហិតោ**”តិ។ **តម្ពលោហាទីហី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន កំសលោហវដ្ដលោហតិបុសីសាទីហិ កតោបិ **លោហមាសកោយេវា**តិ ទស្សេតិ។ កឹ ឥទមេវ និស្សគ្គិយវត្ថុ ហោតិ, ឧទាហុ មុត្តាទយោបីតិ អាហ “**មុត្តា...បេ.... ទុក្កដវត្ថូ**”តិ។ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ វត្ថូនំ កោ វិសេសោតិ អាហ “**តត្ថ និស្សគ្គិយវត្ថុំ...បេ.... ទុក្កដមេវា**”តិ។ តត្ថ និស្សគ្គិយវត្ថុ អត្តនោ អត្ថាយ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ, សេសានំ អត្ថាយ ទុក្កដំ, ទុក្កដវត្ថុ សព្ពេសំ អត្ថាយ ទុក្កដមេវាតិ យោជនា។

ឥទានិ តេសុ វត្ថូសុ កប្បិយាកប្បិយវិនិច្ឆយំ វិត្ថារតោ ទស្សេតុំ អាហ “**តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ**”តិ។ តត្ថ **សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្ដតិ**, កស្មា? “ឥទំ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ អកប្បិយវោហារេន ទិន្នត្តា។ **ទត្វា បក្កមតិ, វដ្ដតិ**, កស្មា? សង្ឃស្ស ហត្ថេ អទត្វា វឌ្ឍកីអាទីនំ ហត្ថេ ទិន្នត្តា។ **ឯវម្បិ វដ្ដតិ** គិហីនំ ហត្ថេ ឋបិតត្តា។ **បដិក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ** សង្ឃគណបុគ្គលានំ អនាមសិតត្តា។ “**ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិបិតព្ពំ** “តុម្ហេ គហេត្វា ឋបេថា”តិ វុត្តត្តា។ **បដិគ្គហណេបិ បរិភោគេបិ អាបត្តី**តិ “សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វុត្តត្តា បដិគ្គហណេ បាចិត្តិយំ, បរិភោគេ ទុក្កដំ។ **ស្វេវ សាបត្តិកោ**តិ ទុក្កដាបត្តិ សន្ធាយ វទតិ។ **វទតិ, វដ្ដតិ** “តុម្ហេ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថា”តិ កប្បិយវោហារេន វុត្តត្តា។ **ចីវរត្ថាយ ទិន្នំ ចីវរេយេវ ឧបនេតព្ពំ**, កស្មា? យថា ទាយកា វទន្តិ, តថា បដិបជ្ជិតព្ពត្តា។ សេនាសនបច្ចយស្ស ឥតរបច្ចយត្តយតោ វិសេសំ ទស្សេន្តោ “**សេនាសនត្ថាយា**”តិអាទិមាហ។ ឥមិនា អវិស្សជ្ជិយអវេភង្គិយភាវំ ទស្សេតិ។ ឯវំ សន្តេបិ អាបទាសុ កត្តព្ពវិធី ទស្សេន្តោ “**សចេ បនា**”តិអាទិមាហ។

៦០. ឯវំ និស្សគ្គិយវត្ថូសុ កត្តព្ពវិធី ទស្សេត្វា ឥទានិ ទុក្កដវត្ថូសុ កត្តព្ពវិធី ទស្សេន្តោ “**សចេ កោចិ មយ្ហំ**”ន្តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ បន **បដិគ្គហណេបិ បរិភោគេបិ អាបត្តី**តិ ទុក្កដមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ តឡាកស្សាបិ ខេត្តសង្គហិតត្តា តស្ស បដិគ្គហណេបិ អាបត្តិ វុត្តា។ “**ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថាតិ ទេតី**តិ ឯត្ថ ‘ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ តឡាកំ ទម្មី’តិ វា ‘ចតុបច្ចយបរិភោគត្ថំ តឡាកំ ទម្មី’តិ វា វទតិ, វដ្ដតិយេវ។ ‘ឥតោ តឡាកតោ ឧប្បន្នេ បច្ចយេ ទម្មី’តិ វុត្តេ បន វត្តព្ពមេវ នត្ថី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៥៣៧-៥៣៩) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៣៨-៥៣៩) តថេវ វត្វា “ឥទញ្ច សង្ឃស្ស ទីយមានញ្ញេវ សន្ធាយ វុត្តំ, បុគ្គលស្ស បន ឯវម្បិ ទិន្នំ តឡាកខេត្តាទិ ន វដ្ដតិ។ សុទ្ធចិត្តស្ស បន ឧទកបរិភោគត្ថំ កូបបោក្ខរណិអាទយោ វដ្ដន្តិ។ ‘សង្ឃស្ស តឡាកំ អត្ថិ, តំ កថ’ន្តិ ហិ អាទិនា សព្ពត្ថ សង្ឃវសេនេវ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ **ហត្ថេ ភវិស្សតី**តិ វសេ ភវិស្សតិ។

កប្បិយការកំ ឋបេថាតិ វុត្តេតិ សាមីចិវសេន វុត្តំ, អវុត្តេបិ ឋបេន្តស្ស ន ទោសោ អត្ថិ។ តេនាហ “**ឧទកំ វារេតុំ លព្ភតី**”តិ។ យស្មា បរសន្តកំ ភិក្ខូនំ នាសេតុំ ន វដ្ដតិ, តស្មា “**ន សស្សកាលេ**”តិ វុត្តំ។ សស្សកាលេបិ តាសេត្វា មុញ្ចិតុំ វដ្ដតិ, អមុញ្ចតោ បន ភណ្ឌទេយ្យំ។ **ជនបទស្ស សាមិកោ**តិ ឥមិនាវ យោ តំ ជនបទំ វិចារេតិ, តេនបិ អច្ឆិន្ទិត្វា ទិន្នំ វដ្ដតិយេវាតិ វទន្តិ។ **បុន ទេតី**តិ អច្ឆិន្ទិត្វា បុន ទេតិ, ឯវម្បិ វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ ឥមិនា យេន កេនចិ ឥស្សរេន “បរិច្ចត្តមិទំ ភិក្ខូហិ អស្សាមិក”ន្តិ សញ្ញាយ អត្តនោ គហេត្វា ទិន្នំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **ឧទកវាហក**ន្តិ ឧទកមាតិកំ។ កប្បិយវោហារេបិ វិនិច្ឆយំ វក្ខាមីតិ បាឋសេសោ។ **ឧទកវសេនា**តិ ឧទកបរិភោគត្ថំ។ **សុទ្ធចិត្តាន**ន្តិ ឧទកបរិភោគត្ថមេវ។ ឥទំ សហត្ថេន ច អកប្បិយវោហារេន ច ករោន្តេ សន្ធាយ វុត្តំ។ “សស្សសម្បាទនត្ថ”ន្តិ ឯវំ អសុទ្ធចិត្តានម្បិ បន សយំ អកត្វា កប្បិយវោហារេន អាណាបេតុំ វដ្ដតិ ឯវ។ **កប្បិយការកំ ឋបេតុំ ន វដ្ដតី**តិ ឥទំ សហត្ថាទិនា កតតឡាកត្តា អស្សារុប្បន្តិ វុត្តំ។ ឋបេន្តស្ស បន តំ បច្ចយំ បរិភុញ្ជន្តស្ស វា សង្ឃស្ស អាបត្តិ ន បញ្ញាយតិ, អដ្ឋកថាបមាណេន វា ឯត្ថ អាបត្តិ គហេតព្ពា។ អលជ្ជិនា ការាបិតេ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ អាហ “**លជ្ជិភិក្ខុនា**”តិ, មត្តិកុទ្ធរណាទីសុ ការាបិតេសូតិ អធិប្បាយោ។

៦១. នវសស្សេតិ អកតបុព្ពេ កេទារេ។ **កហាបណេ**តិ ឥមិនា ធញ្ញុដ្ឋាបនេ តស្សេវ អកប្បិយន្តិ ទស្សេតិ។ **អបរិច្ឆិន្នភាគេ**តិ “ឯត្តកេ ភូមិភាគេ ឯត្តកោ ភាគោ ទាតព្ពោ”តិ ឯវំ អបរិច្ឆិន្នភាគេ។ ធញ្ញុដ្ឋាបនេ កសតិ, បយោគេបិ ទុក្កដមេវ, ន កហាបណុដ្ឋាបនេ វិយ។ “កសថ វបថា”តិ វចនេន សព្ពេសម្បិ អកប្បិយំ សិយាតិ អាហ **“អវត្វា”**តិ។ **ឯត្តកោ នាម ភាគោ**តិ ឯត្ថ ឯត្តកោ កហាបណោតិ ឥទម្បិ សន្ធាយ វទតិ។ តថាវុត្តេបិ ហិ តទា កហាបណានំ អវិជ្ជមានត្តា អាយតឹ ឧប្បជ្ជមានំ អញ្ញេសំ វដ្ដតិ ឯវ។ តេនាហ **“តស្សេវ តំ អកប្បិយ”**ន្តិ។ តស្ស បន សព្ពបយោគេសុ បរិភោគេ ច ទុក្កដំ។ កេចិ បន ធញ្ញបរិភោគេ ឯវ អាបត្តិ, ន បុព្ពភាគេតិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ, យេន មិននវក្ខណាទិនា បយោគេន បច្ឆា ធញ្ញបរិភោគេ អាបត្តិ ហោតិ តស្ស បយោគស្ស ករណេ អនាបត្តិយា អយុត្តត្តា។ បរិយាយកថាយ បន សព្ពត្ថ អនាបត្តិ។ តេនេវ **“ឯត្តកេហិ វីហីហិ ឥទញ្ចិទញ្ច អាហរថា”**តិ និយមវចនេ អកប្បិយំ វុត្តំ។ កហាបណវិចារណេបិ ឯសេវ នយោ។ “វត្ថុ ច ឯវរូបំ នាម សំវិជ្ជតិ, កប្បិយការកោ នត្ថីតិ វត្តព្ព”ន្តិអាទិវចនញ្ចេត្ថ សាធកំ។ **វជ្ជយា វា ទណ្ឌេន វា**តិ ឯត្ថ “បាទេហិបិ មិនិតុំ ន វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។ **ខលេ វា បត្វា រក្ខតី**តិ ឯត្ថ បន ថេនេត្វា គណ្ហន្តេ ទិស្វា “មា គណ្ហថា”តិ និវារេន្តោ រក្ខតិ នាម, សចេ បន អវិចារេត្វា កេវលំ តុណ្ហីភូតោវ រក្ខណត្ថាយ ឱលោកេន្តោ តិដ្ឋតិ, វដ្ដតិ។ “សចេបិ តស្មឹ តុណ្ហីភូតេ ចោរិកាយ ហរន្តិ, ‘មយំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អារោចេស្សាមា’តិ ឯវំ វត្តុម្បិ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។ **នីហរាបេតិ បដិសាមេតី**តិ ឯត្ថាបិ “សចេ បរិយាយេន វទតិ, វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។ អបុព្ពស្ស អនុប្បាទិតត្តា អញ្ញេសំ វដ្ដតីតិ អាហ **“តស្សេវេតំ អកប្បិយ”**ន្តិ។

សព្ពេសំ អកប្បិយំ, កស្មា? កហាបណានំ វិចារិតត្តាតិ ឯត្ថ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៥៣៧-៥៣៩) ឯវំ វិចារណា កតា – ននុ ច ទុព្ពិចារិតមត្តេន តស្សេវេតំ អកប្បិយំ, ន សព្ពេសំ រូបិយសំវោហារេ ចតុត្ថបត្តោ វិយ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៩) “យោ បន រូបិយំ អសម្បដិច្ឆិត្វា ‘ថេរស្ស បត្តំ កិណិត្វា ទេហី’តិ បហិតកប្បិយការកេន សទ្ធឹ កម្មារកុលំ គន្ត្វា បត្តំ ទិស្វា ‘ឥមេ កហាបណេ គហេត្វា ឥមំ ទេហី’តិ កហាបណេ ទាបេត្វា គហិតោ, អយំ បត្តោ ឯតស្សេវ ភិក្ខុនោ ន វដ្ដតិ ទុព្ពិចារិតត្តា , អញ្ញេសំ បន វដ្ដតិ មូលស្ស អសម្បដិច្ឆិតត្តា”តិ, តស្មា **យំ តេ អាហរន្តិ, សព្ពេសំ អកប្បិយំ។ កស្មា? កហាបណានំ វិចារិតត្តា**តិ ឥទំ កស្មា វុត្តន្តិ? ឯត្ថ កេចិ វទន្តិ “កហាបណេ សាទិយិត្វា វិចារិតំ សន្ធាយ ឯវំ វុត្ត”ន្តិ, សង្ឃិកត្តា ច និស្សជ្ជិតុំ ន សក្កា, តស្មា សព្ពេសំ ន កប្បតីតិ តេសំ អធិប្បាយោ។ កេចិ បន “អសាទិយិត្វាបិ កហាបណានំ វិចារិតត្តា រូបិយសំវោហារោ កតោ ហោតិ, សង្ឃិកត្តា ច និស្សជ្ជិតុំ ន សក្កា, តស្មា សព្ពេសំ ន កប្បតី”តិ វទន្តិ។ គណ្ឋិបទេសុ បន តីសុបិ ឥទំ វុត្តំ “ចតុត្ថបត្តោ គិហិសន្តកានំយេវ កហាបណានំ វិចារិតត្តា អញ្ញេសំ កប្បតិ, ឥធ បន សង្ឃិកានំ វិចារិតត្តា សព្ពេសំ ន កប្បតី”តិ។ សព្ពេសម្បិ វាទោ តេន តេន បរិយាយេន យុត្តោយេវាតិ។

៦២. ចតុសាលទ្វារេតិ ភោជនសាលំ សន្ធាយ វុត្តំ។

៦៣. “វនំ ទម្មិ, អរញ្ញំ ទម្មី”តិ វុត្តេ បន វដ្ដតីតិ ឯត្ថ និវាសដ្ឋានត្តា បុគ្គលស្សបិ សុទ្ធចិត្តេន គហេតុំ វដ្ដតិ។ **សីមំ ទេមា**តិ វិហារសីមាទិសាធារណវចនេន វុត្តត្តា “វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ **បរិយាយេន កថិតត្តា**តិ “គណ្ហាហី”តិ អវត្វា “សីមា គតា”តិ បរិយាយេន កថិតត្តា។ បកតិភូមិករណត្ថំ **“ហេដ្ឋា គហិតំ បំសុ”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ **ទាសំ ទម្មី**តិ ឯត្ថ “មនុស្សំ ទម្មីតិ វុត្តេ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។ **វេយ្យាវច្ចករ**ន្តិអាទិនា វុត្តេ បុគ្គលស្សបិ ទាសំ គហេតុំ វដ្ដតិ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ អារាមិក”ន្តិ វិសេសេត្វា អនុញ្ញាតត្តា។ តញ្ច ខោ បិលិន្ទវច្ឆេន គហិតបរិភុត្តក្កមេន, ន គហដ្ឋានំ ទាសបរិភោគក្កមេន។ ខេត្តាទយោ បន សព្ពេ សង្ឃស្សេវ វដ្ដន្តិ បាឡិយំ បុគ្គលិកវសេន គហេតុំ អននុញ្ញាតត្តាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **កុក្កុដសូករេ...បេ.... វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ កុក្កុដសូករេសុ ទីយមានេសុ “ឥមេហិ អម្ហាកំ អត្ថោ នត្ថិ, សុខំ ជីវន្តុ, អរញ្ញេ វិស្សជ្ជេថា”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ ។ **វិហារស្ស ទេមា**តិ សង្ឃិកវិហារំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “ខេត្តវត្ថុបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតី”តិអាទិនា (ទី. និ. ១.១០, ១៩៤) សុត្តន្តេសុ អាគតបដិក្ខេបោ ភគវតា អាបត្តិយាបិ ហេតុភាវេន កតោតិ ភគវតោ អធិប្បាយំ ជានន្តេហិ សង្គីតិការកមហាថេរេហិ ខេត្តបដិគ្គហណាទិនិស្សិតោ អយំ សព្ពោបិ បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ វុត្តោតិ គហេតព្ពោ។

៦៤. ចីវរចេតាបន្នន្តិ ចីវរមូលំ។ **បហិណេយ្យា**តិ បេសេយ្យ។ **ចេតាបេត្វា**តិ បរិវត្តេត្វា។ **អច្ឆាទេហី**តិ វោហារវចនមេតំ, ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទេហីតិ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ។ **អាភត**ន្តិ អានីតំ។

ឥមស្មឹ ឋានេ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៥២៨-៥៣១) ឯវំ វិចារណា កតា – ឯត្ថ ច យំ វុត្តំ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. រាជសិក្ខាបទវណ្ណនា) “ឥមិនា ចីវរចេតាបន្នេន ចីវរំ ចេតាបេត្វា ឥត្ថន្នាមំ ភិក្ខុំ ចីវរេន អច្ឆាទេហីតិ ឥទំ អាគមនសុទ្ធឹ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ សចេ ហិ ‘ឥទំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទេហី’តិ បេសេយ្យ, អាគមនស្ស អសុទ្ធត្តា អកប្បិយវត្ថុំ អារព្ភ ភិក្ខុនា កប្បិយការកោបិ និទ្ទិសិតព្ពោ ន ភវេយ្យា”តិ, តត្ថ អាគមនស្ស សុទ្ធិយា វា អសុទ្ធិយា វា វិសេសប្បយោជនំ ន ទិស្សតិ។ សតិបិ ហិ អាគមនស្ស អសុទ្ធភាវេ ទូតោ

អត្តនោ កុសលតាយ កប្បិយវោហារេន វទតិ, កប្បិយការកោ ន និទ្ទិសិតព្ពោតិ ឥទំ នត្ថិ, ន ច ទូតេន កប្បិយវោហារវសេន វុត្តេ ទាយកេន “ឥទំ កថំ បេសិត”ន្តិ ឦទិសី វិចារណា ឧបលព្ភតិ, អវិចារេត្វា ច តំ ន សក្កា ជានិតុំ។ យទិ បន អាគមនស្ស អសុទ្ធត្តា កប្បិយការកោ និទ្ទិសិតព្ពោ ន ភវេយ្យ, ចីវរានំ អត្ថាយ ទូតស្ស ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុម្ហិ បេសិតេ សព្ពត្ថ ទាយកេន កថំ បេសិតន្តិ បុច្ឆិត្វាវ កប្បិយការកោ និទ្ទិសិតព្ពោ ភវេយ្យ, តស្មា អសតិបិ អាគមនសុទ្ធិយំ សចេ សោ ទូតោ អត្តនោ កុសលតាយ កប្បិយវោហារវសេន វទតិ, ទូតស្សេវ វចនំ គហេតព្ពំ។ យទិ ហិ អាគមនសុទ្ធិយេវេត្ថ បមាណំ, មូលស្សាមិកេន កប្បិយវោហារវសេន បេសិតស្ស ទូតស្ស អកប្បិយវោហារវសេន វទតោបិ កប្បិយការកោ និទ្ទិសិតព្ពោ ភវេយ្យ, តស្មា សព្ពត្ថ ទូតវចនមេវ បមាណន្តិ គហេតព្ពំ។ **ឥមិនា ចីវរចេតាបន្នេនា**តិអាទិនា បន ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ “កប្បិយវសេន អាភតម្បិ ចីវរមូលំ ឦទិសេន ទូតវចនេន អកប្បិយំ ហោតិ, តស្មា តំ បដិក្ខិបិតព្ព”ន្តិ។ តេនេវាហ “តេន ភិក្ខុនា សោ ទូតោ ឯវមស្ស វចនីយោតិអាទី”តិ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៣៨-៥៣៩) បន ឯវំ វុត្តំ – យំ វុត្តំ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. រាជសិក្ខាបទវណ្ណនា) “ឥមិនា ចីវរចេតាបន្នេន ចីវរំ ចេតាបេត្វា ឥត្ថន្នាមំ ភិក្ខុំ ចីវរេន អច្ឆាទេហីតិ ឥទំ អាគមនសុទ្ធឹ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ សចេ ហិ ‘ឥទំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទេហី’តិ បេសេយ្យ, អាគមនស្ស អសុទ្ធត្តា អកប្បិយវត្ថុំ អារព្ភ ភិក្ខុនា កប្បិយការកោបិ និទ្ទិសិតព្ពោ ន ភវេយ្យា”តិ, តំ និស្សគ្គិយវត្ថុទុក្កដវត្ថុភូតំ អកប្បិយចីវរចេតាបន្នំ “អសុកស្ស ភិក្ខុនោ ទេហី”តិ ឯវំ អាគមនសុទ្ធិយា អសតិ, សិក្ខាបទេ អាគតនយេន ទូតវចនេ ច អសុទ្ធេ សព្ពថា បដិក្ខេបោយេវ កាតុំ វដ្ដតិ, ន បន “ចីវរញ្ច ខោ មយំ បដិគ្គណ្ហាមា”តិ វត្តុំ, តទនុសារេន វេយ្យាវច្ចករញ្ច និទ្ទិសិតុំ អាគមនទូតវចនានំ ឧភិន្នំ អសុទ្ធត្តា, បាឡិយំ អាគតនយេន បន អាគមនសុទ្ធិយា សតិ ទូតវចនេ អសុទ្ធេបិ សិក្ខាបទេ អាគតនយេន សព្ពំ កាតុំ វដ្ដតីតិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តេន ច យថា ទូតវចនាសុទ្ធិយម្បិ អាគមនេ សុទ្ធេ វេយ្យាវច្ចករំ និទ្ទិសិតុំ វដ្ដតិ, ឯវំ អាគមនាសុទ្ធិយម្បិ ទូតវចនេ សុទ្ធេ វដ្ដតិ ឯវាតិ អយមត្ថោ អត្ថតោ សិទ្ធោវ ហោតិ។ ឧភយសុទ្ធិយំ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ឧភយាសុទ្ធិបក្ខមេវ សន្ធាយ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. រាជសិក្ខាបទវណ្ណនា) “កប្បិយការកោបិ និទ្ទិសិតព្ពោ ន ភវេយ្យា”តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

យំ បនេត្ថ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.២៣៧-៥៣៩) “អាគមនស្ស សុទ្ធិយា វា អសុទ្ធិយា វា វិសេសប្បយោជនំ ន ទិស្សតី”តិអាទិ វុត្តំ, តំ មាតិកាដ្ឋកថាវចនស្ស អធិប្បាយំ អសល្លក្ខេត្វា វុត្តំ យថាវុត្តនយេន អាគមនសុទ្ធិអាទិនា សប្បយោជនត្តា។ យោ បនេត្ថ “មូលស្សាមិកេន កប្បិយវោហារវសេន, បេសិតទូតស្ស អកប្បិយវោហារេន វទតោបិ កប្បិយការកោ និទ្ទិសិតព្ពោ ភវេយ្យា”តិ អនិដ្ឋប្បសង្គោ វុត្តោ, សោ អនិដ្ឋប្បសង្គោ ឯវ ន ហោតិ អភិមតត្តា។ តថា ហិ សិក្ខាបទេ ឯវ “បដិគ្គណ្ហតុ អាយស្មា ចីវរចេតាបន្ន”ន្តិ អកប្បិយវោហារេន វទតោ ទូតស្ស កប្បិយេន កម្មេន វេយ្យាវច្ចករោ និទ្ទិសិតព្ពោ វុត្តោ អាគមនស្ស សុទ្ធត្តា, អាគមនស្សបិ អសុទ្ធិយំ បន កប្បិយេនបិ កម្មេន វេយ្យាវច្ចករោ ន និទ្ទិសិតព្ពោវាតិ អត្ថេវ អាគមនស្ស សុទ្ធិ អសុទ្ធិយា បយោជនំ។ កថំ បន ទូតវចនេន អាគមនសុទ្ធិ វិញ្ញាយតីតិ? នាយំ ភារោ។ ទូតេន ហិ អកប្បិយវោហារេន វុត្តេ ឯវ អាគមនសុទ្ធិ គវេសិតព្ពា, ន ឥតរត្ថ។ តត្ថ ច តស្ស វចនក្កមេន បុច្ឆិត្វា ច យុត្តិអាទីហិ ច សក្កា វិញ្ញាតុំ។ ឥធាបិ ហិ សិក្ខាបទេ “ចីវរចេតាបន្នំ អាភត”ន្តិ ទូតវចនេនេវ ចីវរំ កិណិត្វា ទាតុំ បេសិតភាវោ វិញ្ញាយតិ។ យទិ ហិ សព្ពថា អាគមនសុទ្ធិ ន វិញ្ញាយតិ, បដិក្ខេបោ ឯវ កត្តព្ពោតិ។

សុវណ្ណំ រជតំ កហាបណោ មាសកោតិ ឥមានិ ហិ ចត្តារិ និស្សគ្គិយវត្ថូនិ, មុត្តា មណិ វេឡុរិយោ សង្ខោ សិលា បវាឡំ លោហិតង្កោ មសារគល្លំ សត្ត ធញ្ញានិ ទាសិទាសំ ខេត្តំ វត្ថុ បុប្ផារាមផលារាមាទយោតិ ឥមានិ ទុក្កដវត្ថូនិ ច អត្តនោ វា ចេតិយសង្ឃគណបុគ្គលានំ វា អត្ថាយ សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្ដន្តិ, តស្មា តំ សាទិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សនត្ថំ “ន ខោ មយំ អាវុសោ ចីវរចេតាបន្នំ បដិគ្គណ្ហាមា”តិ វុត្តំ។ ចីវរញ្ច ខោ មយំ បដិគ្គណ្ហាមា”តិអាទិ ទូតវចនស្ស អកប្បិយត្តេបិ អាគមនសុទ្ធិយា បដិបជ្ជនវិធិទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ **កាលេន កប្បិយ**ន្តិ យុត្តបត្តកាលេន យទា នោ អត្ថោ ហោតិ, តទា កប្បិយំ ចីវរំ បដិគ្គណ្ហាមាតិ អត្ថោ។ **វេយ្យាវច្ចករោ**តិ កិច្ចករោ, កប្បិយការកោតិ អត្ថោ។ “**វេយ្យាវច្ចករោ និទ្ទិសិតព្ពោ**”តិ ឥទំ “អត្ថិ បនាយស្មតោ កោចិ វេយ្យាវច្ចករោ”តិ កប្បិយវចនេន វុត្តត្តា អនុញ្ញាតំ។ សចេ បន ទូតោ “កោ ឥមំ គណ្ហាតិ, កស្ស វា ទេមី”តិ វទតិ, ន និទ្ទិសិតព្ពោ។ **អារាមិកោ វា ឧបាសកោ វា**តិ ឥទំ សារុប្បតាយ វុត្តំ, ឋបេត្វា បន បញ្ច សហធម្មិកេ យោ កោចិ កប្បិយការកោ វដ្ដតិ។ **ឯសោ ខោ អាវុសោ ភិក្ខូនំ វេយ្យាវច្ចករោ**តិ ឥទំ ទូតេន “អត្ថិ បនាយស្មតោ កោចិ វេយ្យាវច្ចករោ”តិ បុច្ឆិតត្តា បុច្ឆាសភាគេន ភិក្ខុស្ស កប្បិយវចនទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ ឯវមេវ ហិ ភិក្ខុនា វត្តព្ពំ, ន វត្តព្ពំ “**តស្ស ទេហី**”តិអាទិ។ តេនេវ បាឡិយំ “ន វត្តព្ពោ តស្ស ទេហី”តិអាទិមាហ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៣៨-៥៣៩) បន “ឯសោ ខោ… បេ…. ន វត្តព្ពោ តស្ស ទេហីតិអាទិ អកប្បិយវត្ថុសាទិយនបរិមោចនត្ថំ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។

អាណត្តោ សោ មយាតិ យថា តុម្ហាកំ ចីវរេន អត្ថេ សតិ ចីវរំ ទស្សតិ, ឯវំ វុត្តោតិ អត្ថោ។ វិមតិវិនោទនិយំ បន “សញ្ញត្តោតិអាទិ ឯវំ ទូតេន បុន វុត្តេ ឯវ ចោទេតុំ វដ្ដតិ, ន ឥតរថាតិ ទស្សនត្ថំ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ បន បាឡិយំ “សញ្ញត្តោ សោ មយា”តិ អាគតត្តា ឯវំ វុត្តោ, បុរិមវាក្យេ បន វិនយសង្គហប្បករណេ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ៦៤) “អាណត្តោ សោ មយា”តិ បរិយាយវចនេន បរិវត្តិត្វា ឋបិតត្តា តថា វុត្តោ, តេន ច កប្បិយការកស្ស សញ្ញាបិតភាវេ ទូតេន ភិក្ខុស្ស បុន អារោចិតេ ឯវ ភិក្ខុនា កប្បិយការកោ ចោទេតព្ពោ ហោតិ, ន អនារោចិតេតិ ទស្សេតិ។

អត្ថោ មេ អាវុសោ ចីវរេនាតិ ចោទនាលក្ខណនិទស្សនមេតំ។ ឥទំ វា ហិ វចនំ វត្តព្ពំ, តស្ស វា អត្ថោ យាយ កាយចិ ភាសាយ វត្តព្ពោ។ **ទេហិ មេ ចីវរ**ន្តិអាទីនិ បន ន វត្តព្ពាការទស្សនត្ថំ វុត្តានិ។ ឯតានិ ហិ វចនានិ, ឯតេសំ វា អត្ថោ យាយ កាយចិ ភាសាយ ន វត្តព្ពោ។ “ឯវំ វទន្តោ ច បដិក្ខិត្តត្តា វត្តភេទេ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ, ចោទនា បន ហោតិយេវា”តិ មហាគណ្ឋិបទេ មជ្ឈិមគណ្ឋិបទេ ច វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៣៨-៥៣៩) បន “ន វត្តព្ពោ ‘ទេហិ មេ ចីវរំ…បេ…. ចេតាបេហិ មេ ចីវរ’ន្តិ ឥទំ ទូតេនាភតរូបិយំ បដិគ្គហេតុំ អត្តនា និទ្ទិដ្ឋកប្បិយការកត្តាវ ‘ទេហិ មេ ចីវរំ…បេ…. ចេតាបេហិ មេ ចីវរ’ន្តិ វទន្តោ រូបិយស្ស បកតត្តា តេន រូបិយេន បរិវត្តេត្វា ‘ទេហិ ចេតាបេហី’តិ រូបិយសំវោហារំ សមាបជ្ជន្តោ នាម ហោតីតិ តំ ទោសំ ទូរតោ បរិវជ្ជេតុំ វុត្តំ រូបិយបដិគ្គាហកេន សង្ឃមជ្ឈេ និស្សដ្ឋរូបិយេ វិយ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ ‘ន វត្តព្ពោ ឥមំ វា ឥមំ វា អាហរា’តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤), តស្មា ន ឥទំ វិញ្ញត្តិទោសេ បរិវជ្ជេតុំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ ‘អត្ថោ មេ អាវុសោ ចីវរេនា’តិបិ អវត្តព្ពតាប្បសង្គតោ។ តេនេវ ទូតនិទ្ទិដ្ឋេសុ រូបិយសំវោហារសង្កាភាវតោ អញ្ញំ កប្បិយការកំ ឋបេត្វាបិ អាហរាបេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថាបិ “ទូតេន ឋបិតរូបិយេន ចេតាបេត្វា ចីវរំ អាហរាបេហី”តិ អវត្វា កេវលំ “ចីវរំ អាហរាបេហី”តិ ឯវំ អាហរាបេតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ គហេតព្ពោតិ វុត្តំ។

ឥច្ចេតំ កុសលន្តិ ឯវំ យាវតតិយំ ចោទេន្តោ តំ ចីវរំ អភិនិប្ផាទេតុំ សក្កោតិ អត្តនោ បដិលាភវសេន, ឥច្ចេតំ កុសលំ សាធុ សុដ្ឋុ សុន្ទរំ។ **ចតុក្ខត្តុំ បញ្ចក្ខត្តុំ ឆក្ខត្តុបរមំ តុណ្ហីភូតេន ឧទ្ទិស្ស ឋាតព្ព**ន្តិ ឋានលក្ខណនិទស្សនមេតំ។ **ឆក្ខត្តុបរម**ន្តិ ច ភាវនបុំសកវចនមេតំ។ **ឆក្ខត្តុបរម**ន្តិ ឯតេន ចីវរំ ឧទ្ទិស្ស តុណ្ហីភូតេនេវ ឋាតព្ពំ, ន អញ្ញំ កិញ្ចិ កាតព្ពន្តិ ឥទំ ឋានលក្ខណំ។ តេនេវ **“ន អាសនេតិអាទី”**តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ សទ្ទសត្ថេ បន –

“កិរិយាវិសេសនំ សត្ថេ, វុត្តំ ធាតុវិសេសនំ;
ភាវនបុំសកន្ត្វេវ, សាសនេ សមុទីរិត”ន្តិ។ –

វចនតោ កិរិយាវិសេសនមេវ សាសនវោហារេន ភាវនបុំសកំ នាម ជាតំ;
“មុទុំ បចតិឥច្ចត្រ, បចនំ ភវតីតិ ច;
សុខំ សយតិឥច្ចត្រ, ករោតិ សយនន្តិ ចា”តិ។ –

វចនតោ កិរិយាវិសេសនបទេន តុល្យាធិករណភូតំ កិរិយាវិសេស្យបទំ អកម្មកម្បិ សកម្មកម្បិ ភូធាតុករធាតូហិ សម្ពន្ធិតព្ពំ ហោតីតិ ឥមិនា ញាយេន ឆក្ខត្តុបរមំ ឋានំ ភវិតព្ពំ, ឆក្ខត្តុបរមំ ឋានំ កាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ ឯតេន ឆក្ខត្តុបរមំ ឯវំ ឋានំ ភវិតព្ពំ, ន តតោ អធិកំ , ឆក្ខត្តុបរមំ ឯវ ឋានំ កាតព្ពំ, ន តតោ ឧទ្ធន្តិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។ **ន អាសនេ និសីទិតព្ព**ន្តិ “ឥធ ភន្តេ និសីទថា”តិ វុត្តេបិ ន និសីទិតព្ពំ។ **ន អាមិសំ បដិគ្គហេតព្ព**ន្តិ “យាគុខជ្ជកាទិភេទំ កិញ្ចិ អាមិសំ គណ្ហថ ភន្តេ”តិ យាចិយមានេនបិ ន គណ្ហិតព្ពំ។ **ន ធម្មោ ភាសិតព្ពោ**តិ “មង្គលំ វា អនុមោទនំ វា ភាសថា”តិ យាចិយមានេនបិ កិញ្ចិ ន ភាសិតព្ពំ, កេវលំ “កឹការណា អាគតោសី”តិ បុច្ឆិយមានេន “ជានាហិ អាវុសោ”តិ វត្តព្ពោ។

ឋានំ ភញ្ជតីតិ អាគតការណំ ភញ្ជតិ កោបេតិ។ **ឋាន**ន្តិ ឋិតិយា ច ការណស្ស ច នាមំ, តស្មា អាសនេ និសីទនេន ឋានំ កុប្បតិ, អាគតការណម្បិ, អាមិសបដិគ្គហណាទីសុ បន អាគតការណមេវ ភញ្ជតិ, ន ឋានំ។ តេនាហ “អាគតការណំ ភញ្ជតី”តិ។ កេចិ បន “អាមិសបដិគ្គហណាទិនា ឋានម្បិ ភញ្ជតី”តិ វទន្តិ, តំ អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ, ដីកាយម្បិ នានាវាទេ ទស្សេត្វា ឋានភញ្ជនំ វុត្តំ, តំ អដ្ឋកថាវចនេន អសំសន្ទនតោ គន្ថគរុភយេន ន វទិម្ហ។ ឥទានិ យា តិស្សោ ចោទនា, ឆ ច ឋានានិ វុត្តានិ, តត្ថ វុឌ្ឍិហានី ទស្សេន្តោ **“សចេ ចតុក្ខត្តុំ ចោទេតី”**តិអាទិមាហ។ យស្មា ច ឯកចោទនាវុឌ្ឍិយា ទ្វិន្នំ ឋានានំ ហានិ វុត្តា, តស្មា ចោទនា ទ្វិគុណំ ឋានន្តិ លក្ខណំ ទស្សិតំ ហោតិ។ ឥតិ ឥមិនា លក្ខណេន តិក្ខត្តុំ ចោទេត្វា ឆក្ខត្តុំ ឋាតព្ពំ, ទ្វិក្ខត្តុំ ចោទេត្វា អដ្ឋក្ខត្តុំ ឋាតព្ពំ, សកឹ ចោទេត្វា ទសក្ខត្តុំ ឋាតព្ពំ។

តត្រ តត្រ ឋានេ តិដ្ឋតីតិ ឥទំ ចោទកស្ស ឋិតដ្ឋានតោ អបក្កម្ម តត្រ តត្រ ឧទ្ទិស្ស ឋានំយេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ **កោ បន វាទោ នានាទិវសេសូ**តិ នានាទិវសេសុ ឯវំ ករោន្តស្ស កោ បន វាទោ, វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ អធិប្បាយោ។ “**សាមំ វា គន្តព្ពំ, ទូតោ វា បាហេតព្ពោ**តិ ឥទំ សភាវតោ ចោទេតុំ អនិច្ឆន្តេនបិ កាតព្ពមេវា”តិ វទន្តិ។ **ន តំ តស្ស ភិក្ខុនោ កិញ្ចិ អត្ថំ អនុភោតី**តិ តំ ចីវរចេតាបន្នំ អស្ស ភិក្ខុនោ កិញ្ចិ អប្បមត្តកម្បិ កម្មំ ន និប្ផាទេតិ។ **យុញ្ជន្តាយស្មន្តោ សក**ន្តិ អាយស្មន្តោ អត្តនោ សន្តកំ ធនំ បាបុណន្តុ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៣៨-៥៣៩) បន “**យតស្ស ចីវរចេតាបន្ន**ន្តិអាទិ យេន អត្តនា វេយ្យាវច្ចករោ និទ្ទិដ្ឋោ, ចីវរញ្ច អនិប្ផាទិតំ, តស្ស កត្តព្ពទស្សនំ។ ឯវំ ភិក្ខុនា វត្ថុសាមិកានំ វុត្តេ ចោទេត្វា ទេន្តិ, វដ្ដតិ ‘សាមិកា ចោទេត្វា ទេន្តី’តិ (បារា. ៥៤១) អនាបត្តិយំ វុត្តត្តា។ តេនេវ សោ សយំ អចោទេត្វា ឧបាសកាទីហិ បរិយាយេន វត្វា ចោទាបេតិ , តេសុ សតក្ខត្តុម្បិ ចោទេត្វា ចីវរំ ទាបេន្តេសុ តស្ស អនាបត្តិ សិទ្ធា ហោតិ សិក្ខាបទស្ស អនាណត្តិកត្តា”តិ វុត្តំ។

៦៥. កេនចិ អនិទ្ទិដ្ឋោ អត្តនោ មុខេនេវ ព្យាវដភាវំ វេយ្យាវច្ចករត្តំ បត្តោ **មុខវេវដិកោ, អវិចារេតុកាមតាយា**តិ ឥមិនា វិជ្ជមានម្បិ ទាតុំ អនិច្ឆន្តា អរិយាបិ វញ្ចនាធិប្បាយំ វិនា វោហារតោ នត្ថីតិ វទន្តីតិ ទស្សេតិ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៥៣៧-៥៣៩) បន “**អវិចារេតុកាមតាយា**តិ ឥមស្មិំ បក្ខេ ‘នត្ថម្ហាកំ កប្បិយការកោ’តិ ឥទំ តាទិសំ ករោន្តោ កប្បិយការកោ នត្ថីតិ ឥមិនា អធិប្បាយេន វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ ភេសជ្ជក្ខន្ធកេ មេណ្ឌកសេដ្ឋិវត្ថុម្ហិ (មហាវ. ២៩៩) វុត្តំ “សន្តិ ភិក្ខវេ”តិអាទិវចនមេវ **មេណ្ឌកសិក្ខាបទំ** នាម។ តត្ថ ហិ មេណ្ឌកេន នាម សេដ្ឋិនា “សន្តិ ហិ ភន្តេ មគ្គា កន្តារា អប្បោទកា អប្បភក្ខា ន សុករា អបាថេយ្យេន គន្តុំ, សាធុ ភន្តេ ភគវា ភិក្ខូនំ បាថេយ្យំ អនុជានាតូ”តិ យាចិតេន ភគវតា “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ បាថេយ្យំ បរិយេសិតុំ។ តណ្ឌុលោ តណ្ឌុលត្ថិកេន, មុគ្គោ មុគ្គត្ថិកេន, មាសោ មាសត្ថិកេន, លោណំ លោណត្ថិកេន, គុឡោ គុឡត្ថិកេន, តេលំ តេលត្ថិកេន, សប្បិ សប្បិត្ថិកេនា”តិ វត្វា ឥទំ វុត្តំ “សន្តិ, ភិក្ខវេ, មនុស្សា សទ្ធា បសន្នា, តេ កប្បិយការកានំ ហត្ថេ ហិរញ្ញំ ឧបនិក្ខិបន្តិ ‘ឥមិនា យំ អយ្យស្ស កប្បិយំ, តំ ទេថា’តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យំ តតោ កប្បិយំ, តំ សាទិតុំ, ន ត្វេវាហំ, ភិក្ខវេ, កេនចិ បរិយាយេន ជាតរូបរជតំ សាទិតព្ពំ បរិយេសិតព្ពន្តិ វទាមី”តិ។ “កប្បិយការកានំ ហត្ថេ ហិរញ្ញំ និក្ខិបន្តី”តិ ឯត្ថាបិ ភិក្ខុស្ស អារោចនំ អត្ថិយេវ, អញ្ញថា អនិទ្ទិដ្ឋកប្បិយការកបក្ខំ ភជតីតិ ន ចោទេតព្ពោ សិយា, ឥទំ បន ទូតេន និទ្ទិដ្ឋកប្បិយការកេ សន្ធាយ វុត្តំ, ន បន ភិក្ខុនា និទ្ទិដ្ឋេ វា អនិទ្ទិដ្ឋេ វា។ តេនេវាហ “**ឯត្ថ ចោទនាយ បរិមាណំ នត្ថី**”តិអាទិ។ យទិ មូលំ សន្ធាយ ចោទេតិ, តំ សាទិតមេវ សិយាតិ អាហ “**មូលំ អសាទិយន្តេនា**”តិ។

អញ្ញាតកអប្បវារិតេសុ វិយ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ ឥទំ អត្តនា ចោទនាដ្ឋានញ្ច ន កាតព្ពន្តិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ **បិណ្ឌបាតាទីនំ អត្ថាយាតិ** ឥមិនា ចីវរត្ថាយេវ ន ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **ឯសេវ នយោ**តិ ឥមិនា វត្ថុសាមិនា និទ្ទិដ្ឋកប្បិយការកេសុបិ បិណ្ឌបាតាទីនម្បិ អត្ថាយ ទិន្នេ ច ឋានចោទនាទិសព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ កាតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។

៦៦. ឧបនិក្ខិត្តសាទិយនេ បនាតិអាទីសុ “ឥទំ អយ្យស្ស ហោតូ”តិ ឯវំ សម្មុខា វា “អមុកស្មិំ នាម ឋានេ មម ហិរញ្ញសុវណ្ណំ អត្ថិ, តំ តុយ្ហំ ហោតូ”តិ ឯវំ បរម្មុខា វា ឋិតស្ស កេវលំ វាចាយ វា ហត្ថមុទ្ទាយ វា “តុយ្ហ”ន្តិ វត្វា បរិច្ចត្តស្ស កាយវាចាហិ អប្បដិក្ខិបិត្វា ចិត្តេន សាទិយនំ ឧបនិក្ខិត្តសាទិយនំ នាម។ **សាទិយតី**តិ វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតិ “**គណ្ហិតុកាមោ ហោតី**”តិ។

ឥទំ គុត្តដ្ឋានន្តិ អាចិក្ខិតព្ពន្តិ បច្ចយបរិភោគំយេវ សន្ធាយ អាចិក្ខិតព្ពំ។ “ឥធ និក្ខិបា”តិ វុត្តេ “ឧគ្គណ្ហាបេយ្យ វា”តិ វុត្តលក្ខណេន និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ អាហ “**ឥធ និក្ខិបាហីតិ ន វត្តព្ព**”ន្តិ។ អថ វា “ឥទំ គុត្តដ្ឋាន”ន្តិ អាចិក្ខន្តោ ឋានស្ស គុត្តភាវមេវ ទស្សេតិ, ន វត្ថុំ បរាមសតិ, តស្មា អាចិក្ខិតព្ពំ។ “ឥធ និក្ខិបាហី”តិ បន វទន្តោ និក្ខិបិតព្ពំ វត្ថុំ និក្ខិបាហីតិ វត្ថុំ បរាមសតិ នាម, តស្មា ន វត្តព្ពំ។ បរតោ **ឥទំ គណ្ហា**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **កប្បិយញ្ច អកប្បិយញ្ច និស្សាយ ឋិតំ ហោតី**តិ យស្មា តតោ ឧប្បន្នបច្ចយបរិភោគោ កប្បតិ, តស្មា កប្បិយំ និស្សាយ ឋិតំ, យស្មា បន ទុព្ពិចារណាយ តតោ ឧប្បន្នបច្ចយបរិភោគោ ន កប្បតិ, តស្មា អកប្បិយំ និស្សាយ ឋិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ អថ វា ឥទំ ធនំ យស្មា “នយិទំ កប្បតី”តិ បដិក្ខិត្តំ, តស្មា កប្បិយំ និស្សាយ ឋិតំ, យស្មា បន សព្ពសោ អវិស្សជ្ជិតំ, តស្មា អកប្បិយំ និស្សាយ ឋិតំ។ អថ វា តំ ធនំ យស្មា បច្ឆា សុដ្ឋុ វិចារណាយ សតិយា កប្បិយំ ភវិស្សតិ, ទុព្ពិចារណាយ សតិយា អកប្បិយំ ភវិស្សតិ, តស្មា កប្បិយញ្ច អកប្បិយញ្ច និស្សាយ ឋិតំ ហោតីតិ។ វិមតិវិនោទនិយំ បន “**ឯកោ សតំ វា សហស្សំ វា**តិអាទិ រូបិយេ ហេដ្ឋិមកោដិយា បវត្តនាការំ ទស្សេតុំ វុត្ត”ន្តិ ច “ន បន ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ពមេវាតិ ទស្សេតុំ, ‘ឥធ និក្ខិបាហី’តិ វុត្តេ ឧគ្គណ្ហាបនំ ហោតីតិ អាហ ‘ឥធ និក្ខិបាហី’តិ ន វត្តព្ព”ន្តិ ច “កប្បិយញ្ច…បេ.… ហោតីតិ យស្មា អសាទិតត្តា តតោ ឧប្បន្នបច្ចយា វដ្ដន្តិ, តស្មា កប្បិយំ និស្សាយ ឋិតំ, យស្មា បន ទុព្ពិចារណាយ សតិ តតោ ឧប្បន្នំ ន កប្បតិ, តស្មា អកប្បិយំ និស្សាយ ឋិតន្តិ វេទិតព្ព”ន្តិ ច វុត្តំ។

៦៧. សង្ឃមជ្ឈេ និស្សជ្ជិតព្ពន្តិ យស្មា រូបិយំ នាម អកប្បិយំ, តស្មា សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា និស្សជ្ជិតព្ពន្តិ ន វុត្តំ។ យស្មា បន តំ បដិគ្គហិតមត្តមេវ ហោតិ, ន តេន កិញ្ចិ កប្បិយភណ្ឌំ ចេតាបិតំ, តស្មា ឧបាយេន បរិភោគទស្សនត្ថំ "សង្ឃមជ្ឈេ និស្សជ្ជិតព្ព"ន្តិ (បារា. ៥៨៤) វុត្តំ។ **ន តេន កិញ្ចិ កប្បិយភណ្ឌំ ចេតាបិតន្តិ** ឥមិនា ចេតាបិតញ្ចេ, នត្ថិ បរិភោគូបាយោ ឧគ្គហេត្វា អនិស្សដ្ឋរូបិយេន ចេតាបិតត្តា។ ឦទិសញ្ហិ សង្ឃមជ្ឈេ និស្សជ្ជនំ កត្វាវ ឆឌ្ឌេត្វា បាចិត្តិយំ ទេសាបេតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ កេចិ បន "យស្មា និស្សគ្គិយវត្ថុំ បដិគ្គហេត្វាបិ ចេតាបិតំ កប្បិយភណ្ឌំ សង្ឃេ និស្សដ្ឋំ កប្បិយការកេហិ និស្សដ្ឋរូបិយេន បរិវត្តេត្វា អានីតកប្បិយភណ្ឌសទិសំ ហោតិ, តស្មា វិនាវ ឧបាយំ ភាជេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី"តិ វទន្តិ, តំ បត្តចតុក្កាទិកថាយ ន សមេតិ។ តត្ថ ហិ រូបិយេន បរិវត្តិតបត្តស្ស អបរិភោគោវ ទស្សិតោ, ន និស្សជ្ជនវិចារោតិ។ **កប្បិយំ អាចិក្ខិតព្ពន្តិ** បព្ពជិតានំ សប្បិ វា តេលំ វា វដ្ដតិ ឧបាសកាតិ ឯវំ អាចិក្ខិតព្ពំ។

អារាមិកានំ វា បត្តភាគន្តិ ឥទំ គិហីនំ ហត្ថគតោបិ សោយេវ ភាគោតិ កត្វា វុត្តំ។ សចេ បន តេន អញ្ញំ បរិវត្តេត្វា អារាមិកា ទេន្តិ, បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ មជ្ឈិមគណ្ឋិបទេ ចូឡគណ្ឋិបទេ ច វុត្តំ។ **តតោ ហរិត្វាតិ** អញ្ញេសំ បត្តភាគតោ ហរិត្វា។ **កសិណបរិកម្មន្តិ** អាលោកកសិណបរិកម្មំ។ **មញ្ចបីឋាទីនិ វាតិ** ឯត្ថ តតោ គហិតមញ្ចបីឋាទីនិ បរិវត្តេត្វា អញ្ញំ ចេ គហិតំ, វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ **ឆាយាបីតិ** ភោជនសាលាទីនំ ឆាយាបិ។ **បរិច្ឆេទាតិក្កន្តាតិ** គេហបរិច្ឆេទំ អតិក្កន្តា, ឆាយាយ គតគតដ្ឋានំ គេហំ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **មគ្គេនបីតិ** ឯត្ថ សចេ អញ្ញោ មគ្គោ នត្ថិ, មគ្គំ អធិដ្ឋហិត្វា គន្តុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ **កីតាយាតិ** តេន វត្ថុនា កីតាយ។ **ឧបនិក្ខេបំ ឋបេត្វា សង្ឃោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជតីតិ** សចេ ឧបាសកោ "អតិពហុ ឯតំ ហិរញ្ញំ, ឥទំ ភន្តេ អជ្ជេវ ន វិនាសេតព្ព"ន្តិ វត្វា សយំ ឧបនិក្ខេបំ ឋបេតិ, អញ្ញេន វា ឋបាបេតិ, ឯវំ ឧបនិក្ខេបំ ឋបេត្វា តតោ ឧប្បន្នបច្ចយំ បរិភុញ្ជន្តោ សង្ឃោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជតិ, តេន វត្ថុនា គហិតត្តា "**អកប្បិយ**"ន្តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៨៣-៥៨៤) បន "**ឧបនិក្ខេបំ ឋបេត្វាតិ** កប្បិយការកេហិ វឌ្ឍិយា បយោជនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **អកប្បិយន្តិ** តេន វត្ថុនា គហិតត្តា វុត្ត"ន្តិ វុត្តំ។

សចេ សោ ឆឌ្ឌេតីតិ យត្ថ កត្ថចិ ខិបតិ, អថាបិ ន ឆឌ្ឌេតិ, សយំ គហេត្វា គច្ឆតិ, ន វារេតព្ពោ។ **នោ ចេ ឆឌ្ឌេតីតិ** អថ នេវ គហេត្វា គច្ឆតិ, ន ឆឌ្ឌេតិ, "កឹ មយ្ហំ ឥមិនា ព្យាបារេនា"តិ យេនកាមំ បក្កមតិ, តតោ យថាវុត្តលក្ខណោ រូបិយឆឌ្ឌកោ សម្មន្និតព្ពោ។ **យោ ន ឆន្ទាគតិន្តិ** អាទីសុ លោភវសេន តំ វត្ថុំ អត្តនោ វា ករោន្តោ អត្តានំ វា ឧក្កំសេន្តោ ឆន្ទាគតី នាម គច្ឆតិ។ ទោសវសេន "នេវាយំ មាតិកំ ជានាតិ, ន វិនយ"ន្តិ បរំ អបសាទេន្តោ ទោសាគតី នាម គច្ឆតិ។ មោហវសេន បមុដ្ឋោ បមុដ្ឋស្សតិភាវំ អាបជ្ជន្តោ មោហាគតី នាម គច្ឆតិ។ រូបិយបដិគ្គាហកស្ស ភយេន ឆឌ្ឌេតុំ អវិសហន្តោ ភយាគតី នាម គច្ឆតិ។ ឯវំ អករោន្តោ ន ឆន្ទាគតី គច្ឆតិ, ន ទោសាគតី គច្ឆតិ, ន មោហាគតី គច្ឆតិ, ន ភយាគតី គច្ឆតិ នាមាតិ វេទិតព្ពោ។

៦៨. បតិតោកាសំ អសមន្នាហរន្តេន ឆឌ្ឌេតព្ពន្តិ ឥទំ និរបេក្ខភាវទស្សនបរន្តិ វេទិតព្ពំ, តស្មា បតិតដ្ឋានេ ញាតេបិ តស្ស គូថំ ឆឌ្ឌេន្តស្ស វិយ និរបេក្ខភាវោយេវេត្ថ បមាណន្តិ វេទិតព្ពំ។ **អសន្តសម្ភាវនាយាតិ** អត្តនិ អវិជ្ជមានឧត្តរិមនុស្សធម្មារោចនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ថេយ្យបរិភោគោ** នាម អនរហស្ស បរិភោគោ។ ភគវតា ហិ អត្តនោ សាសនេ សីលវតោ បច្ចយា អនុញ្ញាតា, ន ទុស្សីលស្ស។ ទាយកានម្បិ សីលវតោ ឯវ បរិច្ចាគោ, ន ទុស្សីលស្ស អត្តនោ ការានំ មហប្ផលភាវស្ស បច្ចាសីសនតោ។ ឥតិ សត្ថារា អននុញ្ញាតត្តា ទាយកេហិ ច អបរិច្ចត្តត្តា ទុស្សីលស្ស បរិភោគោ ថេយ្យបរិភោគោ។ ឥណវសេន បរិភោគោ **ឥណបរិភោគោ,** បដិគ្គាហកតោ ទក្ខិណាវិសុទ្ធិយា អភាវតោ ឥណំ គហេត្វា បរិភោគោ វិយាតិ អត្ថោ។ **តស្មាតិ** "សីលវតោ"តិអាទិនា វុត្តមេវត្ថំ ការណភាវេន បច្ចាមសតិ។ **ចីវរំ បរិភោគេ បរិភោគេតិ** កាយតោ មោចេត្វា បរិភោគេ បរិភោគេ។ បុរេភត្ត...បេ.... បច្ឆិមយាមេសុ បច្ចវេក្ខិតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ តថា អសក្កោន្តេន យថាវុត្តកាលវិសេសវសេន ឯកស្មឹ ទិវសេ ចតុក្ខត្តុំ តិក្ខត្តុំ ទ្វិក្ខត្តុំ សកឹយេវ វា បច្ចវេក្ខិតព្ពំ។

សចស្ស អប្បច្ចវេក្ខតោវ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ, ឥណបរិភោគដ្ឋានេ តិដ្ឋតីតិ ឯត្ថ ហិយ្យោ យំ មយា ចីវរំ បរិភុត្តំ, តំ យាវទេវ សីតស្ស បដិឃាតាយ...បេ.... ហិរិកោបិនបដិច្ឆាទនត្ថំ។ ហិយ្យោ យោ មយា បិណ្ឌបាតោ បរិភុត្តោ, សោ នេវ ទវាយាតិអាទិនា សចេ អតីតបរិភោគបច្ចវេក្ខណំ ន ករេយ្យ, ឥណបរិភោគដ្ឋានេ តិដ្ឋតីតិ វទន្តិ, តំ វីមំសិតព្ពំ។ **សេនាសនម្បិ បរិភោគេ បរិភោគេតិ** បវេសេ បវេសេ។ ឯវំ បន អសក្កោន្តេន បុរេភត្តាទីសុ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ សក្កា វិញ្ញាតុន្តិ ឥធ វិសុំ ន វុត្តំ។ **សតិបច្ចយតាតិ** សតិយា បច្ចយភាវោ។ បដិគ្គហណស្ស បរិភោគស្ស ច បច្ចវេក្ខណសតិយា បច្ចយភាវោ យុជ្ជតិ, បច្ចវេក្ខិត្វាវ បដិគ្គហេតព្ពំ បរិភុញ្ជិតព្ពញ្ចាតិ អត្ថោ។ តេនេវាហ "**សតី កត្វា**"តិអាទិ។ **ឯវំ សន្តេបីតិ** យទិបិ ទ្វីសុបិ ឋានេសុ បច្ចវេក្ខណា យុត្តា, ឯវំ សន្តេបិ ។ អបរេ បនាហុ "**សតិបច្ចយតាតិ** សតិ ភេសជ្ជបរិភោគស្ស បច្ចយភាវេ,

បច្ចយេតិ អត្ថោ។ **ឯវំ សន្តេបី**តិ បច្ចយេ សតិបី”តិ, តំ តេសំ មតិមត្តំ។ តថា ហិ បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ បច្ចវេក្ខណាយ វិសុជ្ឈតិ, ន បច្ចយសព្ភាវមត្តេន។

ននុ ច “**បរិភោគេ ករោន្តស្ស អនាបត្តី**”តិ ឥមិនា បាតិមោក្ខសំវរសីលំ វុត្តំ, តស្មា បច្ចយសន្និស្សិតសីលស្ស បាតិមោក្ខសំវរសីលស្ស ច កោ វិសេសោតិ? វុច្ចតេ – បុរិមេសុ តាវ តីសុ បច្ចយេសុ វិសេសោ បាកដោយេវ, គិលានបច្ចយេ បន យថា វតិំ កត្វា រុក្ខមូលេ គោបិតេ តស្ស ផលានិបិ រក្ខិតានេវ ហោន្តិ, ឯវមេវ បច្ចវេក្ខណាយ បច្ចយសន្និស្សិតសីលេ រក្ខិតេ តប្បដិពទ្ធំ បាតិមោក្ខសំវរសីលម្បិ និប្ផន្នំ នាម ហោតិ។ គិលានបច្ចយំ អប្បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស សីលំ ភិជ្ជមានំ បាតិមោក្ខសំវរសីលមេវ ភិជ្ជតិ, បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ បន បច្ឆាភត្តបុរិមយាមាទីសុ យាវ អរុណុគ្គមនា អប្បច្ចវេក្ខន្តស្សេវ ភិជ្ជតិ។ បុរេភត្តញ្ហិ អប្បច្ចវេក្ខិត្វាបិ គិលានបច្ចយំ បរិភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ, ឥទមេតេសំ នានាករណន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៥៨៥) អាគតំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៨៥) បន “**ថេយ្យបរិភោគោ**តិ បច្ចយស្សាមិនា ភគវតា អននុញ្ញាតត្តា វុត្តំ។ **ឥណបរិភោគោ**តិ ភគវតា អនុញ្ញាតម្បិ កត្តព្ពំ អកត្វា បរិភុញ្ជនតោ វុត្តំ។ តេន ច បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ វិបជ្ជតីតិ ទស្សេតិ។ **បរិភោគេ បរិភោគេ**តិ កាយតោ មោចេត្វា មោចេត្វា បរិភោគេ។ បច្ឆិមយាមេសុ បច្ចវេក្ខិតព្ពន្តិ យោជនា។ **ឥណបរិភោគដ្ឋានេ តិដ្ឋតី**តិ ឯត្ថ ‘ហិយ្យោ យំ មយា ចីវរំ បរិភុត្ត’ន្តិអាទិនាបិ អតីតបច្ចវេក្ខណា វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ **បរិភោគេ បរិភោគេ**តិ ឧទកបតនដ្ឋានតោ អន្តោបវេសនេសុ និសីទនសយនេសុ ច។ **សតិបច្ចយតា វដ្ដតី**តិ បច្ចវេក្ខណសតិយា បច្ចយត្តំ លទ្ធុំ វដ្ដតិ។ បដិគ្គហណេ ច បរិភោគេ ច បច្ចវេក្ខណាសតិ អវស្សំ លទ្ធព្ពាតិ ទស្សេតិ។ តេនាហ ‘**សតី កត្វា**’តិអាទិ។ កេចិ បន ‘សតិបច្ចយតា បច្ចយេ សតិ ភេសជ្ជបរិភោគស្ស ការណេ សតី’តិ ឯវម្បិ អត្ថំ វទន្តិ, តេសម្បិ បច្ចយេ សតីតិ បច្ចយសព្ភាវសល្លក្ខណេ សតីតិ ឯវមត្ថោ គហេតព្ពោ បច្ចយសព្ភាវមត្តេន សីលស្ស អសុជ្ឈនតោ។ **បរិភោគេ អករោន្តស្សេវ អាបត្តី**តិ ឥមិនា បាតិមោក្ខសំវរសីលស្ស ភេទោ ទស្សិតោ, ន បច្ចយសន្និស្សិតសីលស្ស តស្ស អតីតបច្ចវេក្ខណាយ វិសុជ្ឈនតោ។ ឯតស្មិំ បន សេសបច្ចយេសុ ច ឥណបរិភោគាទិវចនេន បច្ចយសន្និស្សិតសីលស្សេវ ភេទោតិ ឯវមិមេសំ នានាករណំ វេទិតព្ព”ន្តិ អាគតំ។

ឯតេសុ ទ្វីសុ បករណេសុ “ឥណបរិភោគដ្ឋានេ តិដ្ឋតី”តិ ឯត្ថ ហិយ្យោ យំ មយា ចីវរំ បរិភុត្តន្តិ...បេ.... វទន្តីតិ អាគតំ។ ឥមំ បន នយំ និស្សាយ ឥទានិ ឯកច្ចេ បណ្ឌិតា “អជ្ជបាតោ បរិភុត្តំ សាយំ បច្ចវេក្ខន្តេន អជ្ជ យំ មយា ចីវរំ បរិភុត្តន្តិអាទិនា អតីតវសេន បច្ចវេក្ខណា កាតព្ពា”តិ វទន្តិ។ កេចិ “ហិយ្យោ បរិភុត្តមេវ អតីតវសេន បច្ចវេក្ខណា កាតព្ពា, ន អជ្ជ បរិភុត្តំ, តំ បន បច្ចុប្បន្នវសេន បច្ចវេក្ខណាយេវា”តិ វទន្តិ។ តត្ថ មូលវចនេ ឯវំ វិចារណា កាតព្ពា។ កថំ? ឥទំ ហិយ្យោត្យាទិវចនំ សុត្តំ វា សុត្តានុលោមំ វា អាចរិយវាទោ វា អត្តនោមតិ វាតិ។ តត្ថ ន តាវ សុត្តំ ហោតិ “សុត្តំ នាម សកលេ វិនយបិដកេ បាឡី”តិ វុត្តត្តា ឥមស្ស ច វចនស្ស ន បាឡិភូតត្តា។ ន ច សុត្តានុលោមំ “សុត្តានុលោមំ នាម ចត្តារោ មហាបទេសា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៤៥) វុត្តត្តា ឥមស្ស ច មហាបទេសភាវាភាវតោ។ ន ច អាចរិយវាទោ “អាចរិយវាទោ នាម ធម្មសង្គាហកេហិ បញ្ចហិ អរហន្តសតេហិ ឋបិតា បាឡិវិនិមុត្តា ឱក្កន្តវិនិច្ឆយប្បវត្តា អដ្ឋកថាតន្តី”តិ វចនតោ ឥមស្ស ច អដ្ឋកថាបាឋភាវាភាវតោ។ ន ច អត្តនោមតិ “អត្តនោមតិ នាម សុត្តសុត្តានុលោមអាចរិយវាទេ មុញ្ចិត្វា អនុមានេន អត្តនោ ពុទ្ធិយា នយគ្គាហេន ឧបដ្ឋិតាការកថនំ, អបិច សុត្តន្តាភិធម្មវិនយដ្ឋកថាសុ អាគតោ សព្ពោបិ ថេរវាទោ អត្តនោមតិ នាមា”តិ វុត្តត្តា ឥមស្ស ច អដ្ឋកថាសុ អាគតត្ថេរវាទភាវាភាវតោ។

ឥតិ –

> “ចតុព្ពិធញ្ហិ វិនយំ, មហាថេរា មហិទ្ធិកា;
> នីហរិត្វា បកាសេសុំ, ធម្មសង្គាហកា បុរា”តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ១.៤៥) –

វុត្តេសុ ចតុព្ពិធវិនយេសុ អនន្តោគធត្តា ឥទំ វចនំ វិចារេតព្ពំ។ តេន វុត្តំ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៥៨៥) ដីកាចរិយេន “តំ វីមំសិតព្ព”ន្តិ។ អថ វា “នយគ្គាហេន ឧបដ្ឋិតាការកថន”ន្តិ ឥមិនា លក្ខណេន តេសំ តេសំ អាចរិយានំ ឧបដ្ឋិតាការវសេន កថនំ អត្តនោមតិ សិយា, ឯវម្បិ វិចារេតព្ពមេវ។ “អត្តនោមតិ អាចរិយវាទេ ឱតារេតព្ពា។ សចេ តត្ថ ឱតរតិ ចេវ សមេតិ ច, គហេតព្ពា។ សចេ នេវ ឱតរតិ ន សមេតិ, ន គហេតព្ពា។ អយញ្ហិ អត្តនោមតិ នាម សព្ពទុព្ពលា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៤៥) វចនតោ ឥមស្ស ច វចនស្ស អដ្ឋកថាវចនេ អនោតរណតោ អប្បវិសនតោ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ “សចស្ស អប្បច្ចវេក្ខតោវ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ, ឥណបរិភោគដ្ឋានេ តិដ្ឋតី”តិ។

អបរោ នយោ – កឹ ឥទំ វចនំ បាឡិវចនំ វា អដ្ឋកថាវចនំ វា ដីកាវចនំ វា គន្ថន្តរវចនំ វាតិ។ តត្ថ ន តាវ បាឡិវចនំ, ន អដ្ឋកថាវចនំ, ន គន្ថន្តរវចនំ, អថ ខោ ដីកាវចនន្តិ។ ហោតុ ដីកាវចនំ, សកវចនំ វា បរវចនំ វា អធិប្បេតវចនំ វា អនធិប្បេតវចនំ វាតិ។ តត្ថ ន សកវចនំ ហោតិ, អថ ខោ បរវចនំ។ តេនាហ "វទន្តី"តិ។ ន ដីកាចរិយេន អធិប្បេតវចនំ ហោតិ, អថ ខោ អនធិប្បេតវចនំ។ តេនាហ "តំ វីមំសិតព្ព"ន្តិ។ តេហិ បន អាចរិយេហិ អតីតបរិភោគបច្ចវេក្ខណាតិ ឥទំ អតីតបអភោគវសេន បច្ចវេក្ខណា អតីតបរិភោគ បច្ចវេក្ខណាតិ បរិកប្បេត្វា អតីតវាចកេន សទ្ទេន យោជេត្វា កតំ ភវេយ្យ។ អតីតេ បរិភោគោ អតីត បរិភោគោ, អតីតបរិភោគស្ស បច្ចវេក្ខណា អតីតបរិភោគបច្ចវេក្ខណាតិ ឯវំ បន កតេ អតីតបរិភោគស្ស បច្ចុប្បន្នសមីបត្តា បច្ចុប្បន្នវាចកេន សទ្ទេន កថនំ ហោតិ យថា តំ នគរតោ អាគន្ត្វា និសិន្នំ បុរិសំ "កុតោ អាគច្ឆសី"តិ វុត្តេ "នគរតោ អាគច្ឆាមី"តិ បច្ចុប្បន្នវាចកសទ្ទេន កថនំ។

វិនយសុត្តន្តវិសុទ្ធិមគ្គាទីសុ (ម. និ. ១.២៣; វិសុទ្ធិ. ១.១៨) ច "បដិសង្ខា យោនិសោ ចីវរំ បដិសេវតី"តិ វត្តមានវចនេនេវ បាឋោ ហោតិ, ន អតីតវចនេន, អតីតបរិភោគោតិ ច ឥមស្មិំយេវ ទិវសេ បច្ឆាភត្តាទិកាលំ ឧបាទាយ បុរេភត្តាទីសុ បរិភោគោ ឥច្ឆិតព្ពោ, ន ហិយ្យោ បរិភោគោ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? អដ្ឋកថាបមាណេន។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៥) "បិណ្ឌបាតោ អាលោបេ អាលោបេ, តថា អសក្កោន្តេន បុរេភត្តបច្ឆាភត្តបុរិមយាមបច្ឆិមយាមេសុ។ សចស្ស អប្បច្ចវេក្ខតោវ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ, ឥណបរិភោគដ្ឋានេ តិដ្ឋតី"តិ។ ឯតេន បិណ្ឌបាតំ អាលោបេ អាលោបេ បច្ចវេក្ខន្តោ ភោជនកិរិយាយ អបរិនិដ្ឋិតត្តា មុខ្យតោ បច្ចុប្បន្នបច្ចវេក្ខណា ហោតិ, បុរេភត្តាទីសុ ចតូសុ កោដ្ឋាសេសុ បច្ចវេក្ខន្តោ ភោជនកិរិយាយ បរិនិដ្ឋិតត្តា អតីតបច្ចវេក្ខណា ហោតីតិ ទស្សេតិ។ សា បន បច្ចុប្បន្នសមីបត្តា វត្តមានវចនេន វិធីយតិ។ យទិ ហិ ហិយ្យោ បរិភុត្តានិ អតីតបច្ចវេក្ខណេន បច្ចវេក្ខិតព្ពានិ សិយុំ, អតីតទុតិយទិវសតតិយទិវសាទិមាសសំវច្ឆរាទិបរិភុត្តានិបិ បច្ចវេក្ខិតព្ពានិ សិយុំ, ឯវញ្ច សតិ យថាវុត្តអដ្ឋកថាវចនំ និរត្ថកំ សិយា, តស្មា អដ្ឋកថាវចនមេវ បមាណំ កាតព្ពំ។ យថាហ –

"ពុទ្ធេន ធម្មោ វិនយោ ច វុត្តោ;
យោ តស្ស បុត្តេហិ តថេវ ញាតោ;
សោ យេហិ តេសំ មតិមច្ចជន្តា;
យស្មា បុរេ អដ្ឋកថា អកំសុ។

"តស្មា ហិ យំ អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ;
តំ វជ្ជយិត្វាន បមាទលេខំ;
សព្ពម្បិ សិក្ខាសុ សគារវានំ;
យស្មា បមាណំ ឥធ បណ្ឌិតាន"ន្តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ១.គន្ថារម្ភកថា);

យស្មា ច សព្ពាសវសុត្តាទីសុ (ម. និ. ១.២៣) ភគវតា ទេសិតកាលេ ភិក្ខុកត្តុកត្តា នាមយោគត្តា វត្តមានបឋមបុរិសវសេន "បដិសង្ខា យោនិសោ ចីវរំ បដិសេវតី"តិ ទេសិតា, តទនុករណេន ភិក្ខូនំ បច្ចវេក្ខណកាលេ អត្តកត្តុកត្តា អម្ហយោគត្តា វត្តមានឧត្តមបុរិសវសេន "បដិសង្ខា យោនិសោ ចីវរំ បដិសេវាមី"តិ បច្ចវេក្ខិតព្ពា ហោតិ, "សីតស្ស បដិឃាតាយា"តិអាទីនិ តទត្ថសម្បទានបទានិ ច "បដិសេវតិ, បដិសេវាមី"តិ វុត្តបដិសេវនកិរិយាយមេវ សម្ពន្ធិតព្ពានិ ហោន្តិ, តានិ ច កិរិយាបទានិ បច្ចុប្បន្នវសេន វា បច្ចុប្បន្នសមីបអតីតវសេន វា វត្តមានវិភត្តិយុត្តានិ ហោន្តិ, តស្មា បច្ចុប្បន្នបរិភុត្តានំ វា អតីតបរិភុត្តានំ វា បច្ចយានំ បច្ចវេក្ខណកាលេ "បដិសេវាមី"តិ វចនំ ភគវតោ វចនស្ស អនុគតត្តា ឧបបន្នមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អនុវចនេបិ ឯវំ វិចារណា កាតព្ពា – "អជ្ជ បាតោ បរិភុត្តំ សាយំ បច្ចវេក្ខន្តេន អជ្ជ យំ មយា ចីវរំ បរិភុត្តន្តិអាទិនា អតីតវសេន បច្ចវេក្ខណា កាតព្ពា"តិ យេ វទន្តិ, តេ ឯវំ បុច្ឆិតព្ពា – កឹ ភវន្តោ ភគវតា អតីតបរិភុត្តេសុ អតីតវសេន បច្ចវេក្ខណា ទេសិតាតិ? ន ទេសិតា។ កថំ ទេសិតាតិ? "បច្ចវេក្ខតី"តិ បច្ចុប្បន្នវសេនេវ ទេសិតាតិ។ កឹ ភោន្តោ ភគវតោ កាលេ អតីតបរិភុត្តេសុ បច្ចវេក្ខណា នត្ថីតិ? អត្ថិ។ អថ កស្មា ភគវតា បច្ចុប្បន្នវសេនេវ បច្ចវេក្ខណា ទេសិតាតិ? បច្ចុប្បន្នសមីបវសេន វា សាមញ្ញវសេន វា ទេសិតាតិ។ ឯវំ សន្តេ ភគវតោ អនុករណេន ឥទានិបិ អតីតបរិភុត្តានំ បច្ចយានំ បច្ចុប្បន្នវសេន បច្ចវេក្ខណា កាតព្ពាតិ។ យេ បន ឯវំ វទន្តិ "ហិយ្យោ បរិភុត្តានមេវ អតីតបច្ចវេក្ខណា កាតព្ពា, ន អជ្ជ បរិភុត្តានំ, តេសំ បន បច្ចុប្បន្នបច្ចវេក្ខណាយេវា"តិ, តេ ឯវំ វត្តព្ពា – កឹ ភោន្តោ យថា តុម្ហេ វទន្តិ, ឯវំ បាឡិយំ អត្ថីតិ? នត្ថិ។ អដ្ឋកថាយំ អត្ថីតិ? នត្ថិ។ ឯវំ សន្តេ សាដ្ឋកថេសុ តេបិដកេសុ ពុទ្ធវចនេសុ អសំវិជ្ជមានំ តុម្ហាកំ វចនំ កថំ បច្ចេតព្ពន្តិ? អាចរិយបរម្បរាវសេន។ ហោតុ តុម្ហាកំ អាចរិយលទ្ធិវសេន កថនំ, កាលោ នាម តិវិធោ អតីតោ

អនាគតោ បច្ចុប្បន្នោតិ។ តត្ថ បរិនិដ្ឋិតកិរិយា អតីតោ នាម, អភិមុខកិរិយា អនាគតោ នាម, អារទ្ធអនិដ្ឋិតកិរិយា បច្ចុប្បន្នោ នាម។ តេនាហុ បោរាណា –

> “អារទ្ធានិដ្ឋិតោ ភាវោ, បច្ចុប្បន្នោ សុនិដ្ឋិតោ;
> អតីតានាគតុប្បាទ-មប្បត្តាភិមុខា កិរិយា”តិ។

តត្ថ អជ្ជ វា ហោតុ ហិយ្យោ វា តតោ បុព្ពេ វា, បរិភុត្តបច្ចយោ សុបរិនិដ្ឋិតភុញ្ជនកិរិយត្តា អតីតោ នាម។ តត្ថ ហិយ្យោ វា តតោ បុព្ពេ វា បរិភុត្តបច្ចយោ អតិក្កន្តអរុណុគ្គមនត្តា ន បច្ចវេក្ខណារហោ, បច្ចវេក្ខិតោបិ អប្បច្ចវេក្ខិតោយេវ ហោតិ, ឥណបរិភោគដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ “សចស្ស អប្បច្ចវេក្ខតោវ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ, ឥណបរិភោគដ្ឋានេ តិដ្ឋតី”តិ។ អជ្ជេវ បន ចីវរញ្ច សេនាសនញ្ច បរិភោគេ បរិភោគេ, បិណ្ឌបាតំ អាលោបេ អាលោបេ, ភេសជ្ជំ បដិគ្គហណេ បរិភោគេ ច បច្ចវេក្ខតោ អបរិនិដ្ឋិតភុញ្ជនកិរិយត្តា បច្ចុប្បន្នបរិភុត្តបច្ចវេក្ខណា នាម ហោតិ។ បុរេ បរិភុត្តំ តតោ បច្ឆា ចតូសុ កោដ្ឋាសេសុ បច្ចវេក្ខតោ សុបរិនិដ្ឋិតភុញ្ជនកិរិយត្តា អតីតបរិភុត្តបច្ចវេក្ខណា នាម ហោតិ។ ឯត្តកំ បច្ចវេក្ខណាយ ខេត្តំ, ន តតោ បុព្ពេ បច្ឆា វា។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “សីលវតោ អប្បច្ចវេក្ខិតបរិភោគោ ឥណបរិភោគោ នាម។ តស្មា ចីវរំ បរិភោគេ បរិភោគេ...បេ.... ភេសជ្ជស្ស បដិគ្គហណេបិ បរិភោគេបិ សតិបច្ចយតា វដ្ដតី”តិ, តស្មា ហិយ្យោ បរិភុត្តស្ស ឥណបរិភោគត្តា តំ អនាមសិត្វា អជ្ជ បរិភុត្តេសុ អតីតបច្ចុប្បន្នេសុ ភគវតោ វចនស្ស អនុករណេន វត្តមានវិភត្តិយុត្តេន “បដិសេវាមី”តិ កិរិយាបទេន បច្ចវេក្ខណា សូបបន្នា ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពា។ ឰទិសបច្ចវេក្ខណមេវ សន្ធាយ វិមតិវិនោទនិយាទីសុ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៨៥) “បច្ចយសន្និស្សិតសីលស្ស អតីតបច្ចវេក្ខណាយ វិសុជ្ឈនតោ”តិ វុត្តំ។

ឯវំ បច្ចយសន្និស្សិតសីលស្ស សុទ្ធី ទស្សេត្វា ឥទានិ តេនេវ បសង្គេន សព្ពាបិ សុទ្ធិយោ ទស្សេតុំ “**ចតុព្ពិធា ហិ សុទ្ធី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សុជ្ឈតិ ឯតាយាតិ សុទ្ធិ, យថាធម្មំ ទេសនាវ សុទ្ធិ **ទេសនាសុទ្ធិ**។ វុដ្ឋានស្សបិ ចេត្ថ ទេសនាយ ឯវ សង្គហោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឆិន្នមូលាបត្តីនំ បន អភិក្ខុតាបដិញ្ញាយេវ ទេសនា។ អធិដ្ឋានវិសិដ្ឋោ សំវរោវ សុទ្ធិ **សំវរសុទ្ធិ**។ ធម្មេន សមេន បច្ចយានំ បរិយេដ្ឋិ ឯវ សុទ្ធិ **បរិយេដ្ឋិសុទ្ធិ**។ ចតូសុ បច្ចយេសុ វុត្តវិធិនា បច្ចវេក្ខណាវ សុទ្ធិ **បច្ចវេក្ខណសុទ្ធិ**។ ឯស តាវ សុទ្ធីសុ សមាសនយោ។ សុទ្ធិមន្តេសុ សីលេសុ បន ទេសនា សុទ្ធិ ឯតស្សាតិ **ទេសនាសុទ្ធិ**។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ន បុនេវំ ករិស្សាមី**តិ ឯត្ថ **ឯវ**ន្តិ សំវរភេទំ សន្ធាយាហ។ **បហាយា**តិ វជ្ជេត្វា, អកត្វាតិ អត្ថោ។ វិមតិវិនោទនិយំ បន “សុជ្ឈតិ ទេសនាទីហិ, សោធីយតីតិ វា សុទ្ធិ, ចតុព្ពិធសីលំ។ តេនាហ ‘**ទេសនាយ សុជ្ឈនតោ**’តិអាទិ។ ឯត្ថ ទេសនាគ្គហណេន វុដ្ឋានម្បិ ឆិន្នមូលានំ អភិក្ខុតាបដិញ្ញាបិ សង្គហិតា។ ឆិន្នមូលាបត្តីនម្បិ ហិ បារាជិកាបត្តិវុដ្ឋានេន ហេដ្ឋាបរិច្ឆិតំ ភិក្ខុសីលំ វិសុទ្ធំ នាម ហោតិ។ តេន តេសំ មគ្គបដិលាភោបិ សម្បជ្ជតី”តិ វុត្តំ។

តត្ថ ទេសីយតិ ឧច្ចារីយតីតិ **ទេសនា,** ទិសី ឧច្ចារណេតិ ធាតុ, ទេសីយតិ ញាបីយតិ ឯតាយាតិ វា **ទេសនា,** ទិស បេក្ខនេតិ ធាតុ។ ឧភយថាបិ វិរតិបធានកុសលចិត្តសមុដ្ឋិតោ ទេសនាវចីភេទសទ្ទោ។ សំវរណំ **សំវរោ,** សំ-បុព្ព វរ សំវរណេតិ ធាតុ, សតិបធានោ ចិត្តុប្បាទោ។ បរិយេសនា **បរិយេដ្ឋិ,** បរិ-បុព្ព ឥស បរិយេសនេតិ ធាតុ, វីរិយបធានោ ចិត្តុប្បាទោ។ បដិ បុនប្បុនំ ឱគាហេត្វា ឥក្ខនា **បច្ចវេក្ខណា,** បដិ-បុព្ព អវ-បុព្ព ឥក្ខ ទស្សនង្កេសូតិ ធាតុ, បញ្ញាបធានោ ចិត្តុប្បាទោ។ តេសុ ទេសនាយ វចីភេទសទ្ទភាវតោ វចីភេទំ កាតុំ អសក្កោន្តស្ស ច ទុតិយកំ អលភន្តស្ស ច ន សម្បជ្ជតិ, សេសា បន ចិត្តុប្បាទមត្តភាវតោ វចីភេទំ កាតុំ អសក្កោន្តស្សបិ ទុតិយកំ អលភន្តស្សបិ សម្បជ្ជន្តិ ឯវ, តស្មា គិលានាទិកាលេសុ បច្ចវេក្ខណាបាឋំ បឋិតុម សក្កោន្តេនបិ អត្ថំ មនសិ កត្វា ចិត្តេនេវ បច្ចវេក្ខណា កាតព្ពាតិ។

ទាតព្ពដ្ឋេន ទាយំ, តំ អាទិយន្តីតិ **ទាយាទា,** អននុញ្ញាតេសុ សព្ពេន សព្ពំ បរិភោគាភាវតោ អនុញ្ញាតេសុយេវ ច បរិភោគសព្ភាវភាវតោ ភិក្ខូហិ បរិភុញ្ជិតព្ពបច្ចយា ភគវតោ សន្តកា។ **ធម្មទាយាទសុត្តញ្ចេត្ថ សាធក**ន្តិ “ធម្មទាយាទា មេ, ភិក្ខវេ, ភវថ, មា អាមិសទាយាទា , អត្ថិ មេ តុម្ហេសុ អនុកម្បា, កិន្តិ មេ សាវកា ធម្មទាយាទា ភវេយ្យុំ, នោ អាមិសទាយាទា”តិ ឯវំ បវត្តំ ធម្មទាយាទសុត្តញ្ច (ម. និ. ១.២៩) ឯត្ថ ឯតស្មឹ អត្ថេ សាធកំ។ អវីតរាគានំ តណ្ហាវសិកតាយ បច្ចយបរិភោគេ សាមិភាវោ នត្ថិ, តទភាវេន វីតរាគានំ តត្ថ សាមិភាវោ យថារុចិ បរិភោគសព្ភាវតោ។ តថា ហិ តេ បដិកូលម្បិ អប្បដិកូលាការេន អប្បដិកូលម្បិ បដិកូលាការេន តទុភយម្បិ វជ្ជេត្វា អជ្ឈុបេក្ខណាការេន បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តិ, ទាយកានញ្ច មនោរថំ បរិបូរេន្តិ។ តេនាហ “**តេ ហិ តណ្ហាយ ទាសព្យំ អតីតត្តា សាមិនោ ហុត្វា បរិភុញ្ជន្តី**”តិ។ យោ បនាយំ សីលវតោ បុថុជ្ជនស្ស បច្ចវេក្ខិតបរិភោគោ, សោ ឥណបរិភោគស្ស បច្ចនីកត្តា អានណ្យបរិភោគោ នាម ហោតិ។ យថា បន ឥណាយិកោ អត្តនោ រុចិយា ឥច្ឆិតំ ទេសំ គន្តុំ ន លភតិ, ឯវំ ឥណបរិភោគយុត្តោ លោកតោ និស្សរិតុំ ន

លភតីតិ តប្បដិបក្ខត្តា សីលវតោ បច្ចវេក្ខិតបរិភោគោ អានណ្យបរិភោគោតិ វុច្ចតិ, តស្មា និប្បរិយាយតោ ចតុបរិភោគវិនិមុត្តោ វិសុំយេវាយំ បរិភោគោតិ វេទិតព្ពោ, សោ ឥធ វិសុំ ន វុត្តោ, ទាយជ្ជបរិភោគេយេវ វា សង្គហំ គច្ឆតីតិ។ សីលវាបិ ហិ ឥមាយ សិក្ខាយ សមន្នាគតត្តា សេក្ខោត្វេវ វុច្ចតិ។

សព្ពេសន្តិ អរិយានំ បុថុជ្ជនានញ្ច។ កថំ បុថុជ្ជនានំ ឥមេ បរិភោគា សម្ភវន្តីតិ? ឧបចារវសេន។ យោ ហិ បុថុជ្ជនស្សបិ សល្លេខបដិបត្តិយំ ឋិតស្ស បច្ចយគេធំ បហាយ តត្ថ អនុបលិត្តេន ចិត្តេន បរិភោគោ, សោ សាមិបរិភោគោ វិយ ហោតិ។ សីលវតោ បន បច្ចវេក្ខិតបរិភោគោ ទាយជ្ជបរិភោគោ វិយ ហោតិ ទាយកានំ មនោរថស្សាវិរាធនតោ។ តេន វុត្តំ “ទាយជ្ជបរិភោគេយេវ វា សង្គហំ គច្ឆតី”តិ។ កល្យាណបុថុជ្ជនស្ស បរិភោគេ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ តស្ស សេក្ខសង្គហតោ។ សេក្ខសុត្ត ញ្ចេតស្ស (អ. និ. ៣.៨៦) អត្ថស្ស សាធកំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៨៥) បន “ទាតព្ពដ្ឋេន ទាយំ, តំ អាទិយន្តីតិ **ទាយាទា**។ **សត្តន្នំ សេក្ខាន**ន្តិ ឯត្ថ កល្យាណបុថុជ្ជនាបិ សង្គហិតា តេសំ អានណ្យបរិភោគស្ស ទាយជ្ជបរិភោគេ សង្គហិតត្តាតិ វេទិតព្ពំ។ **ធម្មទាយាទសុត្ត**ន្តិ “ធម្មទាយាទា មេ, ភិក្ខវេ, ភវថ, មា អាមិសទាយាទា”តិអាទិនា បវត្តំ សុត្តំ (ម. និ. ១.២៩)។ តត្ថ “មា មេ អាមិសទាយាទាតិ ឯវំ មេ-សទ្ទំ អានេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឯវញ្ហិ យថាវុត្តត្ថសាធកំ ហោតី”តិ វុត្តំ។ តត្ថ មេ មម អាមិសទាយាទា ចតុបច្ចយភុញ្ជកាតិ ភគវតោ សម្ពន្ធភូតស្ស សម្ពន្ធីភូតា បច្ចយា វុត្តា, តស្មា ទាយកេហិ ទិន្នាបិ បច្ចយា ភគវតា អនុញ្ញាតត្តា ភគវតោ បច្ចយាយេវ ហោន្តីតិ ឯតស្ស អត្ថស្ស ធម្មទាយាទសុត្តំ សាធកំ ហោតីតិ អត្ថោតិ វុត្តំ។

លជ្ជិនា សទ្ធឹ បរិភោគោ នាម លជ្ជិស្ស សន្តកំ គហេត្វា បរិភោគោ។ **អលជ្ជិនា សទ្ធិ**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **អាទិតោ បដ្ឋាយ ហិ អលជ្ជី នាម នត្ថី**តិ ឥមិនា ទិដ្ឋទិដ្ឋេសុយេវ អាសង្កា ន កាតព្ពាតិ ទស្សេតិ។ **អត្តនោ ភារភូតា** សទ្ធិវិហារិកាទយោ។ តេបិ និវារេតព្ពាតិ យោ បស្សតិ, តេន និវារេតព្ពាតិ បាឋោ។ អដ្ឋកថាយំ បន “**យោបិ អត្តនោ ភារភូតេន អលជ្ជិនា សទ្ធឹ បរិភោគំ ករោតិ, សោបិ និវារេតព្ពោ**”តិ បាឋោ ទិស្សតិ, តថាបិ អត្ថតោ ឧភយថាបិ យុជ្ជតិ។ អត្តនោ សទ្ធិវិហារិកាទយោបិ អលជ្ជិភាវតោ និវារេតព្ពា។ អលជ្ជីហិ សទ្ធិវិហារិកាទីហិ ឯកសម្ភោគំ ករោន្តា អញ្ញេបិ និវារេតព្ពាវ។ **សចេ ន ឱរមតិ, អយម្បិ អលជ្ជីយេវ ហោតី**តិ ឯត្ថ ឯវំ និវារិតោ សោ បុគ្គលោ អលជ្ជិនា សទ្ធឹ បរិភោគតោ ឱរមតិ វិរមតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ ឱរមតិ, អយម្បិ អលជ្ជីយេវ ហោតិ, តេន សទ្ធឹ បរិភោគំ ករោន្តោ សោបិ អលជ្ជីយេវ ហោតីតិ អត្ថោ។ តេន វុត្តំ “**ឯវំ ឯកោ អលជ្ជី អលជ្ជិសតម្បិ ករោតី**”តិ។ **អធម្មិយោ**តិ អនេសនាទីហិ ឧប្បន្នោ។ **ធម្មិយោ**តិ ភិក្ខាចរិយាទីហិ ឧប្បន្នោ។ **សង្ឃស្សេវ ទេតី**តិ ភត្តំ អគ្គហេត្វា អត្តនា លទ្ធសលាកំយេវ ទេតិ។

វិមតិវិនោទនិយំ បន “**លជ្ជិនា សទ្ធឹ បរិភោគោ**តិ ធម្មាមិសវសេន មិស្សីភាវោ។ **អលជ្ជិនា សទ្ធិ**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **អាទិតោ បដ្ឋាយ ហិ អលជ្ជី នាម នត្ថី**តិ ឥមិនា ទិដ្ឋទិដ្ឋេសុ អាសង្កា នាម ន កាតព្ពា, ទិដ្ឋសុតាទិការណេ សតិ ឯវ កាតព្ពាតិ ទស្សេតិ។ **អត្តនោ ភារភូតា** សទ្ធិវិហារិកាទយោ។ **សចេ ន ឱរមតី**តិ អគតិគមនវសេន ធម្មាមិសបរិភោគតោ ន ឱរមតិ។ **អាបត្តិ នាម នត្ថី**តិ ឥទំ អលជ្ជីនំ ធម្មេនុប្បន្នបច្ចយំ ធម្មកម្មញ្ច សន្ធាយ វុត្តំ។ តេសម្បិ ហិ កុលទូសនាទិសមុប្បន្នំ បច្ចយំ បរិភុញ្ជន្តានំ វគ្គកម្មាទីនិ ករោន្តានញ្ច អាបត្តិ ឯវ។ ‘**ធម្មិយាធម្មិយបរិភោគោ បច្ចយវសេនេវ វេទិតព្ពោ**’តិ វុត្តត្តា ហេដ្ឋា លជ្ជិបរិភោគាលជ្ជិបរិភោគា បច្ចយវសេន ឯកកម្មាទិវសេន ច វុត្តា ឯវាតិ វេទិតព្ពំ។ តេនេវ ទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៨៥-៣៨៦) ចោទកចុទិតកភាវេ ឋិតា ទ្វេ អលជ្ជិនោ ធម្មបរិភោគម្បិ សន្ធាយ ‘ឯកសម្ភោគបរិភោគា ហុត្វា ជីវថា’តិ វុត្តា តេសំ អញ្ញមញ្ញំ ធម្មាមិសាបរិភោគេ វិរោធាភាវា។ លជ្ជីនមេវ ហិ អលជ្ជិនា សហ តទុភយបរិភោគោ ន វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។

សចេ បន លជ្ជី អលជ្ជី បគ្គណ្ហាតិ…បេ…. អន្តរធាបេតីតិ ឯត្ថ កេវលំ បគ្គណ្ហិតុកាមតាយ ឯវំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, ធម្មស្ស បន សាសនស្ស សោតូនញ្ច អនុគ្គហត្ថាយ វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។ បុរិមនយេន “**សោ អាបត្តិយា កាតេព្ពោ**”តិ វុត្តត្តា ឥមស្ស អាបត្តិយេវាតិ វទន្តិ។ ឧទ្ទេសគ្គហណាទិនា ធម្មស្ស បរិភោគោ **ធម្មបរិភោគោ**។ ធម្មានុគ្គហេន គណ្ហន្តស្ស អាបត្តិយា អភាវេបិ ថេរោ តស្ស អលជ្ជិភាវំយេវ សន្ធាយ “**បាបោ កិរាយ**”ន្តិអាទិមាហ។ **តស្ស បន សន្តិកេ**តិ មហារក្ខិតត្ថេរស្ស សន្តិកេ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៨៥) បន ឥមស្មឹ ឋានេ វិត្ថារតោ វិនិច្ឆិតំ។ កថំ? **ធម្មបរិភោគោ**តិ “ឯកកម្មំ ឯកុទ្ទេសោ”តិអាទិនា វុត្តសំវាសោ ចេវ និស្សយគ្គហណាទិកោ សព្ពោ និរាមិសបរិភោគោ ច វេទិតព្ពោ។ “**ន សោ អាបត្តិយា កាតេព្ពោ**”តិ វុត្តត្តា លជ្ជិនោ អលជ្ជិបគ្គហេ អាបត្តីតិ វេទិតព្ពំ។ **ឥតរោបី**តិ លជ្ជីបិ។ តស្សាបិ អត្តានំ បគ្គណ្ហន្តស្ស អលជ្ជិនោ, ឥមិនា ច លជ្ជិនោ វណ្ណភណនាទិលាភំ បដិច្ច អាមិសគរុកតាយ វា

គេហស្សិតបេមេន វា តំ អលជ្ជី បគ្គណ្ហន្តោ លជ្ជី សាសនំ អន្តរធាបេតិ នាមាតិ ទស្សេតិ។ ឯវំ គហដ្ឋាទីសុ ឧបត្ថម្ភិតោ អលជ្ជី ពលំ លភិត្វា បេសលេ អភិភវិត្វា ន ចិរស្សេវ សាសនំ ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ ករោតីតិ។

ធម្មបរិភោគោបិ តត្ថ វដ្ដតីតិ ឥមិនា អាមិសបរិភោគតោ ធម្មបរិភោគោវ គរុកោ, តស្មា អតិវិយ អលជ្ជីវិវេកេន កាតព្ពោតិ ទស្សេតិ។ “ធម្មានុគ្គហេន ឧគ្គណ្ហិតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តត្តា អលជ្ជុស្សន្នតាយសាសនេ ឱសក្កន្តេ, លជ្ជីសុ ច អប្បហោន្តេសុ អលជ្ជី បកតត្តំ គណបូរកំ គហេត្វា ឧបសម្បទាទិករណេន ចេវ កេចិ អលជ្ជិនោ ធម្មាមិសបរិភោគេន សង្គហេត្វា សេសាលជ្ជិគណស្ស និគ្គហេន ច សាសនំ បគ្គណ្ហិតុម្បិ វដ្ដតិ ឯវ។

កេចិ បន “កោដិយំ ឋិតោ គន្ថោតិ វុត្តត្តា គន្ថបរិយាបុណនមេវ ធម្មបរិភោគោ, ន ឯកកម្មាទិ, តស្មា អលជ្ជីហិ សទ្ធឹ ឧបោសថាទិកំ កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ, អាបត្តិ នត្ថី”តិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ, ឯកកម្មាទីសុ ពហូសុ ធម្មបរិភោគេសុ អលជ្ជិនាបិ សទ្ធឹ កត្តព្ពាវត្ថាយត្តំ ធម្មបរិភោគំ ទស្សេតុំ ឥធ និទស្សនវសេន គន្ថស្សេវ សមុទ្ធដត្តា។ ន ហិ ឯកកម្មាទិកោ វិធិ ធម្មបរិភោគោ ន ហោតីតិ សក្កា វត្តុំ អនាមិសត្តា ធម្មាមិសេសុ អបរិយាបន្នស្ស ច កស្សចិ អភាវា។ តេនេវ អដ្ឋសាលិនិយំ ធម្មបដិសន្ថារកថាយំ (ធ. ស. អដ្ឋ. ១៣៥១) “កម្មដ្ឋានំ កថេតព្ពំ, ធម្មោ វាចេតព្ពោ...បេ.... អព្ភានវុដ្ឋានមានត្តបរិវាសា ទាតព្ពា, បព្ពជ្ជារហោ បព្ពាជេតព្ពោ, ឧបសម្បទារហោ ឧបសម្បាទេតព្ពោ...បេ.... អយំ ធម្មបដិសន្ថារោ នាមា”តិ ឯវំ សង្ឃកម្មាទិបិ ធម្មកោដ្ឋាសេ ទស្សិតំ។ តេសុ បន ធម្មកោដ្ឋាសេសុ យំ គណបូរកាទិវសេន អលជ្ជិនោ អបេក្ខិត្វា ឧបោសថាទិ វា តេសំ សន្តិកា ធម្មគ្គហណនិស្សយគ្គហណាទិ វា ករីយតិ, តំ ធម្មោ ចេវ បរិភោគោ ចាតិ ធម្មបរិភោគោតិ វុច្ចតិ, ឯតំ តថារូបបច្ចយំ វិនា កាតុំ ន វដ្ដតិ, ករោន្តស្ស អលជ្ជិបរិភោគោ ច ហោតិ ទុក្កដញ្ច។ យំ បន អលជ្ជិសតំ អនបេក្ខិត្វា តជ្ជនីយាទិនិគ្គហកម្មំ វា បរិវាសាទិឧបការកម្មំ វា ឧគ្គហបរិបុច្ឆាទានាទិ វា ករីយតិ, តំ ធម្មោ ឯវ, នោ បរិភោគោ, ឯតំ អនុរូបានំ កាតុំ វដ្ដតិ, អាមិសទានេ វិយ អាបត្តិ នត្ថិ។ និស្សយទានម្បិ តេរសសម្មុតិទានាទិ ច វត្តបដិបត្តិសាទិយនាទិបរិភោគស្សាបិ ហេតុត្តា ន វដ្ដតិ។

យោ បន មហាអលជ្ជី ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ សត្ថុសាសនំ ករោតិ, តស្ស សទ្ធិវិហារិកាទីនំ ឧបសម្បទាទិ ឧបការកម្មម្បិ ឧគ្គហបរិបុច្ឆាទានាទិ ច កាតុំ ន វដ្ដតិ, អាបត្តិ ឯវ ហោតិ, និគ្គហកម្មមេវ កាតព្ពំ។ តេនេវ អលជ្ជិបគ្គហោបិ បដិក្ខិត្តោ។ ធម្មាមិសបរិភោគវិវជ្ជនេនបិ ហិ ទុម្មង្កូនំ បុគ្គលានំ និគ្គហោវ អធិប្បេតោ, សោ ច បេសលានំ ផាសុវិហារសទ្ធម្មដ្ឋិតិវិនយានុគ្គហាទិអត្ថាយ ឯតទត្ថត្តា សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា, តស្មា យំ យំ ទុម្មង្កូនំ ឧបត្ថម្ភាយ, បេសលានំ អផាសុវិហារាយ, សទ្ធម្មបរិហានាទិអត្ថាយ ហោតិ, តំ សព្ពម្បិ បរិភោគោ វា ហោតុ អបរិភោគោ វា កាតុំ ន វដ្ដតិ, ឯវំ ករោន្តា សាសនំ អន្តរធាបេន្តិ, អាបត្តិញ្ច អាបជ្ជន្តិ, ធម្មាមិសបរិភោគេសុ ចេត្ថ អលជ្ជីហិ ឯកកម្មាទិធម្មបរិភោគោ ឯវ បេសលានំ អផាសុវិហារាយ សទ្ធម្មបរិហានាទិអត្ថាយ ហោតិ, ន តថា អាមិសបរិភោគោ។ ន ហិ អលជ្ជីនំ បច្ចយបរិភោគមត្តេន បេសលានំ អផាសុវិហារាទិ ហោតិ, យថាវុត្តធម្មបរិភោគេន បន ហោតិ។ តប្បរិវជ្ជនេន ច ផាសុវិហារាទយោ។ តថា ហិ កតសិក្ខាបទវីតិក្កមា អលជ្ជិបុគ្គលា ឧបោសថាទីសុ បវិដ្ឋា “តុម្ហេ កាយទ្វារេ ចេវ វចីទ្វារេ ច វីតិក្កមំ ករោថា”តិអាទិនា ភិក្ខូហិ វត្តព្ពា ហោន្តិ។ យថា វិនយញ្ច អតិដ្ឋន្តា សង្ឃតោ ពហិករណាទិវសេន សុដ្ឋុ និគ្គហេតព្ពា, តថា អកត្វា តេហិ សហ សំវសន្តាបិ អលជ្ជិនោវ ហោន្តិ “ឯកោបិ អលជ្ជី អលជ្ជិសតម្បិ ករោតី”តិអាទិវចនតោ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៥)។ យទិ ហិ តេ ឯវំ អនិគ្គហិតា សិយុំ, សង្ឃេ កលហាទី វឌ្ឍេត្វា ឧបោសថាទិសាមគ្គិកម្មបដិពាហនាទិនា បេសលានំ អផាសុំ កត្វា កមេន តេ ទេវទត្តវជ្ជិបុត្តកាទយោ វិយ បរិសំ វឌ្ឍេត្វា អត្តនោ វិប្បដិបត្តឹ ធម្មតោ វិនយតោ ទីបេន្តា សង្ឃភេទាទិម្បិ កត្វា ន ចិរស្សេវ សាសនំ អន្តរធាបេយ្យុំ។ តេសុ បន សង្ឃតោ ពហិករណាទិវសេន និគ្គហិតេសុ សព្ពោបិ អយំ ឧបទ្ទវោ ន ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ “ទុស្សីលបុគ្គលេ និស្សាយ ឧបោសថោ ន តិដ្ឋតិ, បវារណា ន តិដ្ឋតិ, សង្ឃកម្មានិ ន បវត្តន្តិ, សាមគ្គី ន ហោតិ...បេ.... ទុស្សីលេសុ បន និគ្គហិតេសុ សព្ពោបិ អយំ ឧបទ្ទវោ ន ហោតិ, តតោ បេសលា ភិក្ខូ ផាសុ វិហរន្តី”តិ, តស្មា ឯកកម្មាទិធម្មបរិភោគោវ អាមិសបរិភោគតោបិ អតិវិយ អលជ្ជីវិវេកេន កាតព្ពោ, អាបត្តិករោ ច សទ្ធម្មបរិហានិហេតុត្តាតិ វេទិតព្ពំ។

អបិច “ឧបោសថោ ន តិដ្ឋតិ, បវារណា ន តិដ្ឋតិ, សង្ឃកម្មានិ ន បវត្តន្តី”តិ ឯវំ អលជ្ជីហិ សទ្ធឹ សង្ឃកម្មាករណស្ស អដ្ឋកថាយំ បកាសិតត្តាបិ ចេតំ សិជ្ឈតិ។ តថា បរិវត្តលិង្គស្ស ភិក្ខុនោ ភិក្ខុនុបស្សយំ គច្ឆន្តស្ស បដិបត្តិកថាយំ “អារាធិកា ច ហោន្តិ សង្គាហិកា លជ្ជិនិយោ, តា កោបេត្វា អញ្ញត្ថ ន គន្តព្ពំ។ គច្ឆតិ ចេ, គាមន្តរនទីបាររត្តិវិប្បវាសគណម្ហា ឱហីយនាបត្តីហិ ន មុច្ចតិ...បេ.... អលជ្ជិនិយោ ហោន្តិ, សង្គហំ បន ករោន្តិ, តាបិ បរិច្ចជិត្វា អញ្ញត្ថ គន្តុំ លភតី”តិ ឯវំ អលជ្ជិនីសុ ទុតិយិកាគហណាទីសុ សំវាសាបត្តិបរិហារាយ នទីបារគមនាទិគរុកាបត្តិដ្ឋានានំ អនុញ្ញាតត្តា តតោបិ អលជ្ជិសំវាសាបត្តិ ឯវ សទ្ធម្មបរិហានិយា ហេតុភូតោ គរុកតរាតិ វិញ្ញាយតិ។ ន ហិ លហុកាបត្តិដ្ឋានំ វា អនាបត្តិដ្ឋានំ វា បរិហរិតុំ គរុកាបត្តិដ្ឋានវីតិក្កមំ អាចរិយា

អនុជានន្តិ។ តថា អសំវាសបទស្ស អដ្ឋកថាយំ “សព្ពេហិបិ លទ្ធិបុគ្គលេហិ សមំ សិក្ខិតព្ពភាវតោ សមសិក្ខាតា នាម។ ឯត្ថ យស្មា សព្ពេបិ លជ្ជិនោ ឯតេសុ កម្មាទីសុ សហ វសន្តិ, ន ឯកោបិ តតោ ពហិទ្ធា សន្ទិស្សតិ, តស្មា តានិ សព្ពានិបិ គហេត្វា ឯសោ សំវាសោ នាមា”តិ ឯវំ លជ្ជីហេវ ឯកកម្មាទិសំវាសោ វដ្តតីតិ បកាសិតោ។

យទិ ឯវំ កស្មា អសំវាសិកេសុ អលជ្ជី ន គហិតោតិ? នាយំ វិរោធោ, យេ គណបូរកេ កត្វា កតំ កម្មំ កុប្បតិ, តេសំ បារាជិកាទិអបកតត្តានញ្ញេវ អសំវាសិកត្តេន គហិតត្តា។ អលជ្ជិនោ បន បកតត្តភូតាបិ សន្តិ, តេ ច គណបូរកា ហុត្វា កម្មំ សាធេន្តិ, កេវលំ កត្វា អគតិគមនេន ករោន្តានំ អាបត្តិករា ហោន្តិ សភាគាបត្តិអាបន្នា វិយ អញ្ញមញ្ញំ។ យស្មា អលជ្ជិតញ្ច លជ្ជិតញ្ច បុថុជ្ជនានំ ចិត្តក្ខណបដិពទ្ធំ, ន សព្ពកាលិកំ។ សញ្ចិច្ច ហិ វីតិក្កមចិត្តេ ឧប្បន្នេ អលជ្ជិនោ “ន បុន ឦទិសំ ករិស្សាមី”តិ ចិត្តេន លជ្ជិនោ ហោន្តិ។

តេសុ ច យេ បេសលេហិ ឱវទិយមានាបិ ន ឱរមន្តិ, បុនប្បុនំ ករោន្តិ, តេ ឯវ អសំវសិតព្ពា, ន ឥតរេ លជ្ជិធម្មេ ឱក្កន្តត្តា, តស្មាបិ អលជ្ជិនោ អសំវាសិកេសុ អគណេត្វា តប្បរិវជ្ជនត្ថំ សោធេត្វាវ ឧបោសថាទិករណំ អនញ្ញាតំ។ តថា ហិ “បារិសុទ្ធិំ អាយស្មន្តោ អារោចេថ, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិស្សាមី”តិអាទិនា (មហាវ. ១៣៤) អបរិសុទ្ធាយ បរិសាយ ឧបោសថករណស្ស អយុត្តតា បកាសិតា, “យស្ស សិយា អាបត្តិ, សោ អាវិករេយ្យ…បេ…. ផាសុ ហោតី”តិ (មហាវ. ១៣៤) ឯវំ អលជ្ជិម្បិ លជ្ជិធម្មេ បតិដ្ឋាបេត្វា ឧបោសថករណប្បការោ ច វុត្តោ, “កច្ចិត្ថ បរិសុទ្ធា…បេ…. បរិសុទ្ធេត្ថាយស្មន្តោ”តិ (បារា. ២៣៣) ច បារិសុទ្ធិឧបោសថេ “បរិសុទ្ធោ អហំ, ភន្តេ, បរិសុទ្ធោតិ មំ ធារេថា”តិ (មហាវ. ១៦៨) ច ឯវំ ឧបោសថំ ករោន្តានំ បរិសុទ្ធតា ច បកាសិតា, វចនមត្តេន អនោរមន្តានញ្ច ឧបោសថបវារណដ្ឋបនវិធិ ច វុត្តោ, សព្ពថា លជ្ជិធម្មំ អនោក្កមន្តេហិ សំវាសស្ស អយុត្តតាយ និស្សយទានគ្គហណបដិក្ខេបោ, តជ្ជនីយាទិនិគ្គហកម្មករណឧក្ខេបនីយកម្មករណេន សានុវត្តកបរិសស្ស អលជ្ជិស្ស អសំវាសិកត្តបាបនវិធិ ច វុត្តោ, តស្មា យថាវុត្តេហិ សុត្តន្តនយេហិ, អដ្ឋកថាវចនេហិ ច បកតត្តេហិបិ អបកតត្តេហិបិ សព្ពេហិ អលជ្ជីហិ ឯកកម្មាទិសំវាសោ ន វដ្តតិ, ករោន្តានំ អាបត្តិ ឯវ ទុម្មង្កូនំ បុគ្គលានំ និគ្គហត្ថាយេវ សព្ពសិក្ខាបទានំ បញ្ញត្តត្តាតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពំ។ តេនេវ ទុតិយសង្គីតិយំ បកតត្តាបិ អលជ្ជិនោ វជ្ជិបុត្តកា យសត្ថេរាទីហិ មហន្តេន វាយាមេន សង្ឃតោ វិយោជិតា។ ន ហិ តេសុ បារាជិកាទិអសំវាសិកាបត្តិ អត្ថិ, តេហិ ទីបិតានំ ទសន្នំ វត្ថូនំ លហុកាបត្តិវិសយត្តាតិ វុត្តំ។

តស្ស សន្តិកេតិ មហារក្ខិតត្ថេរស្ស សន្តិកេ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

រូបិយាទិបដិគ្គហណវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ទ្វាទសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៣. ទានលក្ខណាទិវិនិច្ឆយកថា

៦៩. ឯវំ រូបិយាទិបដិគ្គហណវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ ទានវិស្សាសគ្គាហលាភបរិណាមនវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**ទានវិស្សាសគ្គាហេហី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ ទីយតេ **ទានំ,** ចីវរាទិវត្ថុំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តោ អលោភប្បធានោ កាមាវចរកុសលកិរិយចិត្តុប្បាទោ។ សសនំ **សាសោ,** សសុ ហឹសាយន្តិ ធាតុ, ហឹសនន្តិ អត្ថោ, វិគតោ សាសោ ឯតស្មា គាហាតិ **វិស្សាសោ**។ គហណំ គាហោ, វិស្សាសេន គាហោ **វិស្សាសគ្គាហោ**។ វិសេសនេ ចេត្ថ ករណវចនំ, វិស្សាសវសេន គាហោ, ន ថេយ្យចិត្តវសេនាតិ អត្ថោ។ លច្ឆតេតិ លាភោ, ចីវរាទិវត្ថុ, តស្ស **លាភស្ស**។ បរិណាមិយតេ **បរិណាមនំ,** អញ្ញេសំ អត្ថាយ បរិណតស្ស អត្តនោ, អញ្ញស្ស វា បរិណាមនំ, ទាបនន្តិ អត្ថោ។ **ទានវិស្សាសគ្គាហេហិ លាភស្ស បរិណាមន**ន្តិ ឯត្ថ ឧទ្ទេសេ សមភិនិវិដ្ឋស្ស “ទាន”ន្តិ បទស្ស អត្ថវិនិច្ឆយោ តាវ បឋមំ ឯវំ វេទិតព្វោតិ យោជនា។ អត្តនោ សន្តកស្ស ចីវរាទិបរិក្ខារស្ស ទានន្តិ សម្ពន្ធោ។ **យស្ស កស្សចី**តិ សម្បទាននិទ្ទេសោ, យស្ស កស្សចិ បដិគ្គាហកស្សាតិ អត្ថោ។

យទិទំ “ទាន”ន្តិ វុត្តំ, តត្ថ កឹ លក្ខណន្តិ អាហ “**តត្រិទំ ទានលក្ខណ**”ន្តិ។ “ឥទំ តុយ្ហំ ទេមី”តិ វទតីតិ ឥទំ តិវង្គសម្បន្នំ ទានលក្ខណំ ហោតីតិ យោជនា។ តត្ថ **ឥទ**ន្តិ ទេយ្យធម្មនិទស្សនំ។ **តុយ្ហ**ន្តិ បដិគ្គាហកនិទស្សនំ។ **ទេមី**តិ ទាយកនិទស្សនំ។ **ទទាមី**តិអាទីនិ បន បរិយាយវចនានិ។ វុត្តញ្ហិ “ទេយ្យទាយកបដិគ្គាហកា វិយ ទានស្សា”តិ, “តិណ្ណំ សម្មុខីភាវា កុសលំ ហោតី”តិ ច។ “វត្ថុបរិច្ចាគលក្ខណត្តា ទានស្សា”តិ ឥទំ បន ឯកទេសលក្ខណកថនមេវ, កឹ ឯវំ ទីយមានំ សម្មុខាយេវ ទិន្នំ ហោតិ, ឧទាហុ បរម្មុខាបីតិ អាហ “**សម្មុខាបិ បរម្មុខាបិ ទិន្នំយេវ ហោតី**”តិ។ **តុយ្ហំ គណ្ហាហី**តិអាទីសុ អយមត្ថោ – “គណ្ហាហី”តិ វុត្តេ “ទេមី”តិ វុត្តសទិសំ ហោតិ, តស្មា មុខ្យតោ ទិន្នត្តា **សុទិន្នំ** ហោតិ, “គណ្ហាមី”តិ ច វុត្តេ មុខ្យតោ គហណំ ហោតិ, តស្មា **សុគ្គហិតំ** ហោតិ។ “តុយ្ហំ មយ្ហ”ន្តិ ឥមានិ បន បដិគ្គាហកបដិពន្ធតាករណេ វចនានិ។ **តវ សន្តកំ ករោហី**តិអាទីនិ បន បរិយាយតោ ទានគ្គហណានិ, តស្មា **ទុទិន្នំ ទុគ្គហិតញ្ច** ហោតិ។ លោកេ ហិ អបរិច្ចជិតុកាមាបិ បុន គណ្ហិតុកាមាបិ “តវ សន្តកំ ហោតូ”តិ និយ្យាតេន្តិ យថា តំ កុសរញ្ញោ មាតុ រជ្ជនិយ្យាតនំ។ តេនាហ “**នេវ ទាតា ទាតុំ ជានាតិ, ន ឥតរោ គហេតុ**”ន្តិ។ **សចេ បនា**តិអាទីសុ បន ទាយកេន បញ្ញត្តិយំ អកោវិទតាយ បរិយាយវចនេ វុត្តេបិ បដិគ្គាហកោ អត្តនោ បញ្ញត្តិយំ កោវិទតាយ មុខ្យវចនេន គណ្ហាតិ, តស្មា “**សុគ្គហិត**”ន្តិ វុត្តំ។

សចេ បន ឯកោតិអាទីសុ បន ទាយកោ មុខ្យវចនេន ទេតិ, បដិគ្គាហកោបិ មុខ្យវចនេន បដិក្ខិបតិ, តស្មា ទាយកស្ស បុព្ពេ អធិដ្ឋិតម្បិ ចីវរំ ទានវសេន អធិដ្ឋានំ វិជហតិ, បរិច្ចត្តត្តា អត្តនោ អសន្តកត្តា អតិរេកចីវរម្បិ ន ហោតិ, តស្មា ទសាហាតិក្កមេបិ អាបត្តិ ន ហោតិ។ បដិគ្គាហកស្សបិ ន បដិក្ខិបិតត្តា អត្តនោ សន្តកំ ន ហោតិ, តស្មា អតិរេកចីវរំ ន ហោតីតិ ទសាហាតិក្កមេបិ អាបត្តិ នត្ថិ។ **យស្ស បន រុច្ចតី**តិ ឯត្ថ បន ឥមស្ស ចីវរស្ស អស្សាមិកត្តា បំសុកូលដ្ឋានេ ឋិតត្តា យស្ស រុច្ចតិ, តេន បំសុកូលភាវេន គហេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ, បរិភុញ្ជន្តេន បន ទាយកេន បុព្ពអធិដ្ឋិតម្បិ ទានវសេន អធិដ្ឋានស្ស វិជហិតត្តា បុន អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ ឥតរេន បុព្ពេ អនធិដ្ឋិតត្តាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥត្ថន្នាមស្ស ទេហីតិអាទីសុ បន អាណត្យត្ថេ បវត្តាយ បញ្ចមីវិភត្តិយា វុត្តត្តា អាណត្តេន បដិគ្គាហកស្ស ទិន្នកាលេយេវ បដិគ្គាហកស្ស សន្តកំ ហោតិ, ន តតោ បុព្ពេ, បុព្ពេ បន អាណាបកស្សេវ, តស្មា “**យោ បហិណតិ, តស្សេវ សន្តក**”ន្តិ វុត្តំ។ **ឥត្ថន្នាមស្ស ទម្មី**តិ បន បច្ចុប្បន្នត្ថេ បវត្តាយ វត្តមានវិភត្តិយា វុត្តត្តា តតោ បដ្ឋាយ បដិគ្គាហកស្សេវ សន្តកំ ហោតិ, តស្មា “**យស្ស បហីយតិ, តស្ស សន្តក**”ន្តិ វុត្តំ។ **តស្មា**តិ ឥមិនា អាយស្មតា រេវតត្ថេរេន អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស ចីវរបេសនវត្ថុស្មឹ ភគវតា ទេសិតេសុ អធិដ្ឋានេសុ ឥធ វុត្តលក្ខណេន អសម្មោហតោ ជានិតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។

តត្ថ **ទ្វាធិដ្ឋិតំ, ស្វាធិដ្ឋិត**ន្តិ ច ន តិចីវរាធិដ្ឋានំ សន្ធាយ វុត្តំ, អថ ខោ សាមិកេ ជីវន្តេ វិស្សាសគ្គាហចីវរភាវេន ច សាមិកេ មតេ មតកចីវរភាវេន ច គហណំ សន្ធាយ វុត្តំ, តតោ បន ទសាហេ អនតិក្កន្តេយេវ តិចីវរាធិដ្ឋានំ វា បរិក្ខារចោឡាធិដ្ឋានំ វា វិកប្បនំ វា កាតព្ពំ។ **យោ បហិណតី**តិ ទាយកំ សន្ធាយាហ, **យស្ស បហីយតី**តិ បដិគ្គាហកំ។

បរិច្ចជិត្វា...បេ.... ន លភតិ, អាហរាបេន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្វោតិ អត្ថោ។ **អត្តនា...បេ.... និស្សគ្គិយ**ន្តិ ឥមិនា បរសន្តកភូតត្តំ ជានន្តោ ថេយ្យបសយ្ហវសេន អច្ឆិន្ទន្តោ បារាជិកោ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ បោរាណដីកាយំ បន “សកសញ្ញាយ វិនា គណ្ហន្តោ ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា អាបត្តិយា ការេតព្វោ”តិ វុត្តំ។ សកសញ្ញាយ វិនាបិ តាវកាលិកបំសុកូលសញ្ញាទិវសេន គណ្ហន្តោ អាបត្តិយា ន ការេតព្វោ។ អដ្ឋកថាយំ បន

បសយ្ហាការំ សន្ធាយ វទតិ។ តេនាហ "**អច្ឆិន្នតោ និស្សគ្គិយ**"ន្តិ។ **សចេ បន...បេ.... វដ្ដតី**តិ តុដ្ឋទានំ អាហ, **អថ បនា**តិអាទិនា កុបិតទានំ។ ឧភយថាបិ សយំ ទិន្នត្តា វដ្ដតិ, គហណេ អាបត្តិ នត្ថីតិ អត្ថោ។

មម សន្តិកេ...បេ.... ឯវំ បន ទាតុំ ន វដ្ដតីតិ វត្ថុបរិច្ចាគលក្ខណត្តា ទានស្ស ឯវំ ទទន្តោ អបរិច្ចជិត្វា ទិន្នត្តា ទានំ ន ហោតីតិ ន វដ្ដតិ, តតោ ឯវំ ទុក្កដំ ហោតិ។ **អាហរាបេតុំ បន វដ្ដតី**តិ បុព្ពេ "អករោន្តស្ស ន ទេមី"តិ វុត្តត្តា យថាវុត្តឧបជ្ឈាយគ្គហណាទីនិ អករោន្តេ អាចរិយស្សេវ សន្តកំ ហោតីតិ កត្វា វុត្តំ។ ករោន្តេ បន អន្តេវាសិកស្ស សន្តកំ ភវេយ្យ សព្ពសោ អបរិច្ចជិត្វា ទិន្នត្តា។ សកសញ្ញាយ វិជ្ជមានត្តា "អាហរាបេតុំ វដ្ដតី"តិ វុត្តំ សិយា។ ដីកាយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៦៣៥) បន "ឯវំ ទិន្នំ ភតិសទិសត្តា អាហរាបេតុំ វដ្ដតី"តិ វុត្តំ។ ភតិសទិសេ សតិបិ កម្មេ កតេ ភតិ លទ្ធព្ពា ហោតិ, តស្មា អារោបេតុំ ន វដ្ដេយ្យ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៦៣៥) បន "**អាហរាបេតុំ វដ្ដតី**តិ កម្មេ អកតេ ភតិសទិសត្តា វុត្ត"ន្តិ វុត្តំ, តេន កម្មេ កតេ អាហរាបេតុំ ន វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ។ ឧបជ្ឈំ គណ្ហិស្សតីតិ សាមណេរស្ស ទានំ ទីបេតិ, តេន ច សាមណេរកាលេ ទត្វា ឧបសម្បន្នកាលេ អច្ឆិន្នតោបិ បាចិត្តិយំ ទីបេតិ។ **អយំ តាវ ទានេ វិនិច្ឆយោ**តិ ឥមិនា ទានវិនិច្ឆយាទីនំ តិណ្ណំ វិនិច្ឆយានំ ឯកបរិច្ឆេទកតភាវំ ទីបេតិ។

វិស្សាសគ្គាហលក្ខណវិនិច្ឆយកថា

៧០. **អនុដ្ឋានសេយ្យា** នាម យាយ សេយ្យាយ សយិតោ **យាវ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទំ ន បាបុណាតិ,** តាវ វុច្ចតិ។ **ទទមានេន ច មតកធនំ តាវ យេ តស្ស ធនេ ឥស្សរា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា, តេសំ ទាតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ កេ គហដ្ឋា កេ បព្ពជិតា កេន ការណេន តស្ស ធនេ ឥស្សរាតិ? គហដ្ឋា តាវ គិលានុបដ្ឋាកភូតា តេន ការណេន គិលានុបដ្ឋាកភាគភូតេ តស្ស ធនេ ឥស្សរា, យេសញ្ច វាណិជានំ ហត្ថតោ កប្បិយការកេន បត្តាទិបរិក្ខារោ គាហាបិតោ, តេសំ យំ ទាតព្ពមូលំ, តេ ច តស្ស ធនេ ឥស្សរា, យេសញ្ច មាតាបិតូនំ អត្ថាយ បរិច្ឆិន្ទិត្វា វត្ថានិ ឋបិតានិ, តេបិ តស្ស ធនស្ស ឥស្សរា។ ឯវមាទិនា យេន យេន ការណេន យំ យំ បរិក្ខារធនំ យេហិ យេហិ គហដ្ឋេហិ លភិតព្ពំ ហោតិ, តេន តេន ការណេន តេ តេ គហដ្ឋា តស្ស តស្ស ធនស្ស ឥស្សរា។

បព្ពជិតា បន ពាហិរកា តថេវ សតិ ការណេ ឥស្សរា។ បញ្ចសុ បន សហធម្មិកេសុ ភិក្ខូ សាមណេរា ច មតានំ ភិក្ខុសាមណេរានំ ធនំ វិនាបិ ការណេន ទាយាទភាវេន លភន្តិ, ន ឥតរា។ ភិក្ខុនីសិក្ខមានសាមណេរីនម្បិ ធនំ តាយេវ លភន្តិ, ន ឥតរេ។ តំ បន មតកធនភាជនំ ចតុបច្ចយភាជនវិនិច្ឆយេ អាវិភវិស្សតិ, ពហូ បន វិនយធរត្ថេរា "យេ តស្ស ធនស្ស ឥស្សរា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា"តិ បាឋំ និស្សាយ "មតភិក្ខុស្ស ធនំ គហដ្ឋភូតា ញាតកា លភន្តី"តិ វិនិច្ឆិនន្តិ, តម្បិ វិនិច្ឆយំ តស្ស ច យុត្តាយុត្តភាវំ តត្ថេវ វក្ខាម។

អនត្តមនស្ស សន្តកន្តិ "ទុដ្ឋុ កតំ តយា មយា អទិន្នំ មម សន្តកំ គណ្ហន្តេនា"តិ វចីភេទេន វា ចិត្តុប្បាទមត្តេន វា ទោមនស្សុប្បត្តស្ស សន្តកំ។ **យោ បន បឋមំយេវ "សុដ្ឋុ កតំ តយា មម សន្តកំ គណ្ហន្តេនា"តិ វចីភេទេន វា ចិត្តុប្បាទមត្តេន វា អនុមោទិត្វា បច្ឆា កេនចិ ការណេន កុបិតោ, បច្ចាហរាបេតុំ ន លភតិ។ យោបិ អទាតុកាមោ, ចិត្តេន បន អធិវាសេតិ, ន កិញ្ចិ វទតី**តិ ឯត្ថ តុ បោរាណដីកាយំ (សារត្ថ. ដី. ២.១៣១) "**ចិត្តេន បន អធិវាសេតី**តិ វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតុំ '**ន កិញ្ចិ វទតី**'តិ វុត្ត"ន្តិ វុត្តំ។ ឯវំ សតិ "ចិត្តេនា"តិ ឥទំ អធិវាសនកិរិយាយ ករណំ ហោតិ។ **អទាតុកាមោ**តិ ឯត្ថាបិ តមេវ ករណំ សិយា, តតោ "ចិត្តេន អទាតុកាមោ, ចិត្តេន អធិវាសេតី"តិវចនំ ឱចិត្យសម្បោសកំ ន ភវេយ្យ។ តំ បហេត្វា "អទាតុកាមោ"តិ ឯត្ថ កាយេនាតិ វា វាចាយាតិ វា អញ្ញំ ករណម្បិ ន សម្ភវតិ, តទសម្ភវេ សតិ វិសេសត្ថវាចកោ បន-សទ្ទោបិ និរត្ថកោ។ **ន កិញ្ចិ វទតី**តិ ឯត្ថ តុ វទនកិរិយាយ ករណំ "វាចាយា"តិ បទំ ឥច្ឆិតព្ពំ, តថា ច សតិ អញ្ញំ អធិវាសនកិរិយាយ ករណំ, អញ្ញំ វទនកិរិយាយ ករណំ, អញ្ញា អធិវាសនកិរិយា, អញ្ញា វទនកិរិយា, តស្មា "វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតុ"ន្តិ វត្តុំ ន អរហតិ, តស្មា យោបិ ចិត្តេន អទាតុកាមោ ហោតិ, បន តថាបិ វាចាយ អធិវាសេតិ, ន កិញ្ចិ វទតីតិ យោជនំ កត្វា បន "អធិវាសេតីតិ វុត្តមេវត្ថំ បកាសេតុំ ន កិញ្ចិ វទតីតិ វុត្ត"ន្តិ វត្តុមរហតិ។ ឯត្ថ តុ បន-សទ្ទោ អរុចិលក្ខណសូចនត្ថោ។ "ចិត្តេនា"តិ ឥទំ អទាតុកាមកិរិយាយ ករណំ, "វាចាយា"តិ អធិវាសនកិរិយាយ អវទនកិរិយាយ ច ករណំ។ អធិវាសនកិរិយា ច អវទនកិរិយាយេវ ។ "អធិវាសេតី"តិ វុត្តេ អវទនកិរិយាយ អបាកដភាវតោ តំ បកាសេតុំ "ន កិញ្ចិ វទតី"តិ វុត្តំ, ឯវំ គយ្ហមានេ បុព្ពាបរវចនត្ថោ ឱចិត្យសម្បោសកោ សិយា, តស្មា ឯត្តកវិវរេហិ វិចារេត្វា គហេតព្ពោតិ។

លាភបរិណាមនវិនិច្ឆយកថា

៧១. លាភបរិណាមនវិនិច្ឆយេ **តុម្ហាកំ សប្បិអាទីនិ អាភតានី**តិ តុម្ហាកំ អត្ថាយ អាភតានិ សប្បិអាទីនិ។ បរិណតភាវំ ជានិត្វាបិ វុត្តវិធិនា វិញ្ញាបេន្តេន តេសំ សន្តកមេវ វិញ្ញាបិតំ នាម ហោតីតិ អាហ “**មយ្ហម្បិ ទេថាតិ វទតិ, វដ្ដតី**”តិ។

“**បុប្ផម្បិ អារោបេតុំ ន វដ្ដតី**តិ ឥទំ បរិណតំ សន្ធាយ វុត្តំ, សចេ បន ឯកស្មិំ ចេតិយេ បូជិតំ បុប្ផំ គហេត្វា អញ្ញស្មិំ ចេតិយេ បូជេតិ, វដ្ដតី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៦៦០) វុត្តំ។ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៦០) បន និយមេត្វា “អញ្ញស្ស ចេតិយស្ស អត្ថាយ រោបិតមាលាវច្ឆតោ”តិ វុត្តត្តា ន កេវលំ បរិណតភាវោយេវ កថិតោ, អថ ខោ និយមេត្វា រោបិតភាវោបិ។ **បុប្ផម្បី**តិ **បិ**-សទ្ទេន កុតោ មាលាវច្ឆន្តិ ទស្សេតិ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៦៦០) បន “**រោបិតមាលាវច្ឆតោ**តិ កេនចិ និយមេត្វា រោបិតំ សន្ធាយ វុត្តំ, អនោចិតំ មិលាយមានំ ឱចិនិត្វា យត្ថ កត្ថចិ បូជេតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ **ឋិតំ ទិស្វា**តិ សេសកំ គហេត្វា ឋិតំ ទិស្វា។ **ឥមស្ស សុនខស្ស មា ទេហិ, ឯតស្ស ទេហី**តិ ឥទំ បរិណតេយេវ, តិរច្ឆានគតស្ស បរិច្ចជិត្វា ទិន្នេ បន តំ បលាបេត្វា អញ្ញំ ភុញ្ជាបេតុំ វដ្ដតិ, តស្មា “**កត្ថ ទេមា**តិអាទិនា ឯកេនាការេន អនាបត្តិ ទស្សិតា។ ឯវំ បន អបុច្ឆិតេបិ ‘អបរិណតំ ឥទ’ន្តិ ជានន្តេន អត្តនោ រុចិយា យត្ថ ឥច្ឆតិ, តត្ថ ទាបេតុំ វដ្ដតី”តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ **យត្ថ ឥច្ឆថ, តត្ថ ទេថា**តិ ឯត្ថាបិ “តុម្ហាកំ រុចិយា”តិ វុត្តត្តា យត្ថ ឥច្ឆតិ, តត្ថ ទាបេតុំ លភតិ។

បរិវារេ (បរិ. អដ្ឋ. ៣២៩) បន **នវ អធម្មិកានិ ទានានី**តិ សង្ឃស្ស បរិណតំ អញ្ញសង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បុគ្គលស្ស វា បរិណាមេតិ, ចេតិយស្ស បរិណតំ អញ្ញចេតិយស្ស វា សង្ឃស្ស វា បុគ្គលស្ស វា បរិណាមេតិ, បុគ្គលស្ស បរិណតំ អញ្ញបុគ្គលស្ស វា សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បរិណាមេតីតិ ឯវំ វុត្តានិ។ **នវ បដិគ្គហា បរិភោគា ចា**តិ ឯតេសំយេវ ទានានំ បដិគ្គហា ច បរិភោគា ច។ **តីណិ ធម្មិកានិ ទានានី**តិ សង្ឃស្ស និន្នំ សង្ឃស្សេវ ទេតិ, ចេតិយស្ស និន្នំ ចេតិយស្សេវ ទេតិ, បុគ្គលស្ស និន្នំ បុគ្គលស្សេវ ទេតីតិ ឥមានិ តីណិ។ បដិគ្គហបដិភោគាបិ តេសំយេវ បដិគ្គហា ច បរិភោគា ចាតិ អាគតំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ទានលក្ខណាទិវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

តេរសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៤. បថវីខណនវិនិច្ឆយកថា

៧២. ឯវំ ទានវិស្សាសគ្គាហលាភបរិណាមនវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ បថវីវិនិច្ឆយំ កថេតុំ **“បថវី”**ត្យាទិមាហ។ តត្ថ បត្ថរតីតិ **បថវី,** ប-បុព្ព ថរ សន្ថរណេតិ ធាតុ, វ-ការស្ស វ-ការោ, សសម្ភារបថវី។ តប្បភេទមាហ **“ទ្វេ បថវី, ជាតា ច បថវី អជាតា ច បថវី”**តិ។ តាសំ វិសេសំ ទស្សេតុំ **“តត្ថ ជាតា នាម បថវី”**ត្យាទិមាហ។ តត្ថ សុទ្ធបំសុកា…បេ…. យេភុយ្យេនមត្តិកាបថវី ជាតា នាម បថវី ហោតិ។ ន កេវលំ សាយេវ, អទឌ្ឍា បថវីបិ “ជាតា បថវី”តិ វុច្ចតិ។ ន កេវលំ ឥមា ទ្វេយេវ, យោបិ បំសុបុញ្ជោ វា…បេ…. ចាតុមាសំ ឱវដ្ឋោ, សោបិ “ជាតា បថវី”តិ វុច្ចតីតិ យោជនា។ ឥតរត្រាបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ សុទ្ធា បំសុកាយេវ ឯត្ថ បថវិយា អត្ថិ, ន បាសាណាទយោតិ **សុទ្ធបំសុកា**។ តថា **សុទ្ធមត្តិកា**។ អប្បា បាសាណា ឯត្ថាតិ **អប្បបាសាណា**។ ឥតរេសុបិ ឯសេវ នយោ។ យេភុយ្យេន បំសុកា ឯត្ថាតិ **យេភុយ្យេនបំសុកា,** អលុត្តសមាសោយំ, តថា **យេភុយ្យេនមត្តិកា**។ តត្ថ មុដ្ឋិប្បមាណតោ ឧបរិ **បាសាណា**។ មុដ្ឋិប្បមាណា **សក្ខរា**។ **កថលា**តិ កបាលខណ្ឌាទិ។ **មរុម្បា**តិ កដសក្ខរា។ **វាលុកា** វាលុកាយេវ។ **យេភុយ្យេនបំសុកា**តិ ឯត្ថ តីសុ កោដ្ឋាសេសុ ទ្វេ កោដ្ឋាសា បំសុ, ឯកោ បាសាណាទីសុ អញ្ញតរកោដ្ឋាសោ។ **អទឌ្ឍាបី**តិ ឧទ្ទនបត្តបចនកុម្ភការាវាបាទិវសេន តថា តថា អទឌ្ឍា, សា បន វិសុំ នត្ថិ, សុទ្ធបំសុអាទីសុ អញ្ញតរាវាតិ វេទិតព្ពា។ **យេភុយ្យេនសក្ខរា**តិ ពហុតរសក្ខរា។ ហត្ថិកុច្ឆិយំ កិរ ឯកំ បច្ឆិបូរំ អាហរាបេត្វា ធោវិយំ ធោវិត្វា បថវិយា យេភុយ្យេនសក្ខរភាវំ ញត្វា សយំ ភិក្ខូ បោក្ខរណឹ ខណឹសូតិ។ យានិ បន មជ្ឈេ “អប្បបំសុអប្បមត្តិកា”តិ ទ្វេ បទានិ, តានិ យេភុយ្យេនបាសាណាទិបញ្ចកមេវ បវិសន្តិ។ តេសញ្ញេវ ហិ ទ្វិន្នំ បភេទវចនមេតំ, យទិទំ សុទ្ធបាសាណាទិអាទិ។

ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ យេភុយ្យេនបំសុំ អប្បបំសុញ្ច បថវីំ វត្វា ឧបឌ្ឍបំសុកាបថវី ន វុត្តា, តថាបិ បណ្ណត្តិវជ្ជសិក្ខាបទេសុ សាវសេសបញ្ញត្តិយាបិ សម្ភវតោ ឧបឌ្ឍបំសុកាយបិ បថវិយា បាចិត្តិយមេវាតិ គហេតព្ពំ។ កេចិ បន “សព្ពច្ឆន្នាទីសុ ឧបឌ្ឍច្ឆន្នេ ទុក្កដស្ស វុត្តត្តា ឥធាបិ ទុក្កដំ យុជ្ជតី”តិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ បាចិត្តិយវត្ថុកញ្ច អនាបត្តិវត្ថុកញ្ច ទុវិធំ បថវីំ ឋបេត្វា អញ្ញិស្សា ទុក្កដវត្ថុកាយ តតិយាយ បថវិយា អភាវតោ។ ទ្វេយេវ ហិ បថវិយោ វុត្តា “ជាតា ច បថវី អជាតា ច បថវី”តិ, តស្មា ទ្វីសុ អញ្ញតរាយ បថវិយា ភវិតព្ពំ។ វិនយវិនិច្ឆយេ ច សម្បត្តេ គរុកលហុកេសុ គរុកេយេវ ឋាតព្ពត្តា ន សក្កា ឯត្ថ អនាបត្តិយា ភវិតុំ។ សព្ពច្ឆន្នាទីសុ បន ឧបឌ្ឍេ ទុក្កដំ យុត្តំ តត្ថ តាទិសស្ស ទុក្កដវត្ថុនោ សម្ភវតោ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៨៦) “អប្បបំសុមត្តិកាយ បថវិយា អនាបត្តិវត្ថុភាវេន វុត្តត្តា ឧបឌ្ឍបំសុមត្តិកាយបិ បាចិត្តិយមេវាតិ គហេតព្ពំ។ ន ហេតំ ទុក្កដវត្ថូតិ សក្កា វត្តុំ ជាតាជាតវិនិមុត្តាយ តតិយាយ បថវិយា អភាវតោ”តិ វុត្តំ។

ខណន្តស្ស ខណាបេន្តស្ស វាតិ អន្តមសោ បាទង្គុដ្ឋកេនបិ សម្មជ្ជនិសលាកាយបិ សយំ វា ខណន្តស្ស អញ្ញេន វា ខណាបេន្តស្ស។ **“បោក្ខរណឹ ខណ”តិ វទតិ, វដ្តតី**តិ “ឥមស្មឹ ឱកាសេ”តិ អនិយមេត្វា វុត្តត្តា វដ្តតិ។ **“ឥមំ វល្លឹ ខណ”**តិ វុត្តេបិ បថវិខណនំ សន្ធាយ បវត្តវោហារត្តា ឥមិនាវ សិក្ខាបទេន បាចិត្តិយំ, ន ភូតគាមសិក្ខាបទេន, ឧភយម្បិ សន្ធាយ វុត្តេ បន ទ្វេបិ បាចិត្តិយានិ ហោន្តិ។

៧៣. **កុដេហី**តិ ឃដេហិ។ **តនុកកទ្ទមោ**តិ ឧទកមិស្សកកទ្ទមោ, សោ ច ឧទកគតិកត្តា វដ្តតិ។ **ឧទកបប្បដកោ**តិ ឧទកេ អន្តោភូមិយំ បវិដ្ឋេ តស្ស ឧបរិភាគំ ឆាទេត្វា តនុកបំសុ វា មត្តិកា វា បដលំ ហុត្វា បលវមានា ឧដ្ឋាតិ, តស្មឹ ឧទកេ សុក្ខេបិ តំ បដលំ វាតេន ចលមានំ តិដ្ឋតិ, តំ ឧទកបប្បដកោ នាម។ **ឱមកចាតុមាស**ន្តិ ឩនចាតុមាសំ។ **ឱវដ្ឋ**ន្តិ ទេវេន ឱវដ្ឋំ។ **អកតបព្ភារេ**តិ អវលញ្ជនដ្ឋានទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តាទិសេ ហិ វម្មិកស្ស សព្ភាវោតិ។ **មូសិកុក្ករ** នាម មូសិកាហិ ខណិត្វា ពហិ កតបំសុរាសិ។

ឯសេវ នយោតិ ឱមកចាតុមាសំ ឱវដ្ឋោយេវ វដ្តតីតិ អត្ថោ។ **ឯកទិវសម្បិ ន វដ្តតី**តិ ឱវដ្ឋចាតុមាសតោ ឯកទិវសាតិក្កន្តោបិ វិកោបេតុំ ន វដ្តតិ។ ហេដ្ឋភូមិសម្ពន្ធេបិ ច គោកណ្ដកេ ភូមិតោ ឆិន្ទិត្វា ឆិន្ទិត្វា ឧគ្គតត្តា អច្ចុគ្គតំ មត្ថកតោ ឆិន្ទិតុំ គហេតុញ្ច វដ្តតីតិ វទន្តិ។ សកដ្ឋានេ អតិដ្ឋមានំ កត្វា បាទេហិ មទ្ទិត្វា អាលោឡិតកទ្ទមម្បិ គហេតុំ វដ្តតិ។

អច្ឆទនន្តិអាទិនា វុត្តត្តា ឧជុកំ អាកាសតោ បតិតវស្សោទកេន ឱវដ្ឋមេវ ជាតបថវី ហោតិ, ន ឆទនាទីសុ បតិត្វា តតោ បវត្តឧទកេន តិន្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ **តតោ**តិ បុរាណសេនាសនតោ។ **ឥដ្ឋកំ គណ្ហាមី**តិអាទិ

សុទ្ធចិត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “**ឧទកេនា**តិ ឧជុកំ អាកាសគោយេវ បតិតឧទកេន។ សចេ បន អញ្ញត្ថ បហរិត្វា បតិតេន ឧទកេន តេមិតំ ហោតិ, វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។ **មណ្ឌបត្ថម្ភ**ន្តិ សាខាមណ្ឌបត្ថម្ភំ។

៧៤. ឧច្ចាលេត្វាតិ ឧក្ខិបិត្វា។ **តេន អបទេសេនា**តិ តេន លេសេន។ **អវិសយត្តា អនាបត្តី**តិ ឯត្ថ សចេបិ និព្ពាបេតុំ សក្កា ហោតិ, បឋមំ សុទ្ធចិត្តេន ទិន្នត្តា ទហតូតិ សល្លក្ខេត្វាបិ តិដ្ឋតិ, អនាបត្តិ។ **មហាមត្តិក**ន្តិ ភិត្តិលេបនំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

បឋវីខណនវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ចុទ្ទសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៥. ភូតគាមវិនិច្ឆយកថា

៧៥. ឯវំ បឋវីវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ ភូតគាមវិនិច្ឆយំ កថេតុំ **“ភូតគាមោ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ភវន្តិ អហុវុញ្ចាតិ **ភូតា**, ជាយន្តិ វឌ្ឍន្តិ ជាតា វឌ្ឍិតា ចាតិ អត្ថោ។ **គាមោ**តិ រាសិ, ភូតានំ គាមោតិ **ភូតគាមោ**, ភូតា ឯវ វា គាមោ **ភូតគាមោ**, បតិដ្ឋិតហរិតតិណរុក្ខាទីនមេតំ អធិវចនំ។ តត្ថ “ភវន្តី”តិ ឥមស្ស វិវរណំ “ជាយន្តិ វឌ្ឍន្តី”តិ , “អហុវុ”ន្តិ ឥមស្ស “ជាតា វឌ្ឍិតា”តិ។ ឯវំ ភូត-សទ្ទោ បច្ចុប្បន្នាតីតវិសយោ ហោតិ។ តេនាហ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៩០) **“ភវន្តី**តិ វឌ្ឍន្តិ, **អហុវុ**ន្តិ ពភូវុ”តិ។ ឥទានិ តំ ភូតគាមំ ទស្សេន្តោ **“ភូតគាមោតិ បញ្ចហិ ពីជេហិ ជាតានំ រុក្ខលតាទីនមេតំ អធិវចន”**ន្តិ អាហ។ **លតាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ឱសធិគច្ឆាទយោ វេទិតព្ពា។

ឥទានិ តានិ ពីជានិ សរូបតោ ទស្សេន្តោ **“តត្រិមានិ បញ្ច ពីជានី”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ មូលមេវ ពីជំ **មូលពីជំ**។ ឯវំ សេសេសុបិ។ អថ វា មូលំ ពីជំ ឯតស្សាតិ **មូលពីជំ**, មូលពីជតោ វា និព្ពត្តំ **មូលពីជំ**។ ឯវំ សេសេសុបិ។ តត្ថ បឋមេន វិគ្គហេន ពីជគាមោ ឯវ លព្ភតិ, ទុតិយតតិយេហិ ភូតគាមោ។ ឥទានិ តេ ភូតគាមេ សរូបតោ ទស្សេន្តោ **“តត្ថ មូលពីជំ នាមា”**ត្យាទិមាហ។ តត្ថ តេសុ បញ្ចសុ មូលពីជាទីសុ ហលិទ្ទិ…បេ…. ភទ្ទមុត្តកំ មូលពីជំ នាម។ ន កេវលំ ឥមានិយេវ មូលពីជានិ, អថ ខោ ឥតោ អញ្ញានិបិ យានិ វា បន ភូតគាមជាតានិ អត្ថិ សន្តិ, មូលេ ជាយន្តិ, មូលេ សញ្ជាយន្តិ, ឯតំ ភូតគាមជាតំ មូលពីជំ នាម ហោតីតិ យោជនា។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩១) “ឥទានិ តំ ភូតគាមំ វិភជិត្វា ទស្សេន្តោ ‘ភូតគាមោ នាម បញ្ច ពីជជាតានី’តិអាទិមាហា”តិ។ តត្ថ ភូតគាមោ នាមាតិ ភូតគាមំ ឧទ្ធរិត្វា យស្មឹ សតិ ភូតគាមោ ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ “បញ្ច ពីជជាតានីតិ អាហា”តិ អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ។ ឯវំ សន្តេបិ “យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ, មូលេ ជាយន្តី”តិអាទីនិ ន សមេន្តិ។ ន ហិ មូលពីជាទីនិ មូលាទីសុ ជាយន្តិ។ មូលាទីសុ ជាយមានានិ បន តានិ ពីជជាតានិ, តស្មា ឯវមេត្ថវណ្ណនា វេទិតព្ពា – **ភូតគាមោ នាមា**តិ វិភជិតព្ពបទំ។ **បញ្ចា**តិ តស្ស វិភាគបរិច្ឆេទោ។ **ពីជជាតានី**តិ បរិច្ឆិន្នធម្មនិទស្សនំ, យតោ ពីជេហិ ជាតានិ ពីជជាតានិ, រុក្ខាទីនំ ឯតំ អធិវចនន្តិ ច។ យថា “សាលីនំ ចេបិ ឱទនំ ភុញ្ជតី”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៧៦) សាលិតណ្ឌុលានំ ឱទនោ សាលិឱទនោតិ វុច្ចតិ, ឯវំ ពីជតោ សម្ភូតោ ភូតគាមោ “ពីជ”ន្តិ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោតិ ច។

ផឡុពីជន្តិ បព្ពពីជំ។ បច្ចយន្តរសមវាយេ សទិសផលុប្បត្តិយា វិសេសការណភាវតោ វិរុហណសមត្ថេ សារផលេ និរុឡ្ហោ ពីជ-សទ្ទោ តទត្ថសំសិទ្ធិយា មូលាទីសុបិ កេសុចិ បវត្តតីតិ មូលាទិតោ និវត្តនត្ថំ ឯកេន ពីជសទ្ទេន វិសេសេត្វា វុត្តំ **“ពីជ”**ន្តិ “រូបរូបំ, ទុក្ខទុក្ខ”ន្តិ ច យថា។ និទ្ទេសេ “យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ, មូលេ ជាយន្តិ មូលេ សញ្ជាយន្តី”តិ ឯត្ថ ពីជតោ និព្ពត្តេន ពីជំ ទស្សិតំ, តស្មា ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ – យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ, អាលុវកសេរុកមលនីលុប្បលបុណ្ឌរីកកុវលយកុន្ទបាដលិមូលាទិភេទេ មូលេ គច្ឆវល្លិរុក្ខាទីនិ ជាយន្តិ សញ្ជាយន្តិ, តានិ, យម្ហិ មូលេ ជាយន្តិ ចេវ សញ្ជាយន្តិ ច, តញ្ច បាឡិយំ (បាចិ. ៩១) វុត្តហលិទ្ទាទិ ច, សព្ពម្បិ ឯតំ មូលពីជំ នាម, ឯតេន ការិយោបចារេន ការណំ ទស្សិតន្តិ ទស្សេតិ។ ឯស នយោ ខន្ធពីជាទីសុ។ យេវាបនកខន្ធពីជេសុ បនេត្ថ អម្ពាដកឥន្ទសាលនុហិបាលិភទ្ទកកណិការាទីនិ ខន្ធពីជានិ ។ អម្ពិលាវល្លិចតុរស្សវល្លិកណវេរាទីនិ ផឡុពីជានិ។ មកចិមល្លិកាសុមនជយសុមនាទីនិ អគ្គពីជានិ។ អម្ពជម្ពុបនសដ្ឋិអាទីនិ ពីជពីជានីតិ ទដ្ឋព្ពានិ។ **ភូតគាមេ ភូតគាមសញ្ញី ឆិន្ទតិ វា ឆេទាបេតិ វា**តិ សត្ថកានិ គហេត្វា សយំ វា ឆិន្ទតិ, អញ្ញេន វា ឆេទាបេតិ។ **ភិន្ទតិ វា ភេទាបេតិ វា**តិ បាសាណាទីនិ គហេត្វា សយំ វា ភិន្ទតិ, អញ្ញេន វា ភេទាបេតិ។ **បចតិ វា បចាបេតិ វា**តិ អគ្គឹ ឧបសំហរិត្វា សយំ វា បចតិ, អញ្ញេន វា បចាបេតិ, បាចិត្តិយំ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ អាបត្តិភេទំ ទស្សេន្តោ **“ភូតគាមញ្ហិ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ភូតគាមបរិមោចិត**ន្តិ ភូតគាមតោ វិយោជិតំ។

៧៦. **សញ្ចិច្ច ឧក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ “សញ្ចិច្ចា”តិ វុត្តត្តា សរីរេ លគ្គភាវំ ញត្វាបិ ឧដ្ឋហតិ, “តំ ឧទ្ធរិស្សាមី”តិ សញ្ញាយ អភាវតោ វដ្ដតិ។ **អនន្តក**គ្គហណេន សាសបមត្តិកា គហិតា។ នាមញ្ហេតំ តស្សា សេវាលជាតិយា។ មូលបណ្ណានំ អភាវេន **“អសម្បុណ្ណភូតគាមោ នាមា”**តិ វុត្តំ។ **អភូតគាមមូលត្តា**តិ ឯត្ថ ភូតគាមោ មូលំ ការណំ ឯតស្សាតិ ភូតគាមមូលោ, ភូតគាមស្ស វា មូលំ ការណន្តិ ភូតគាមមូលំ។ ពីជគាមោ ហិ នាម ភូតគាមតោ សម្ភវតិ, ភូតគាមស្ស ច ការណំ ហោតិ។ អយំ បន តាទិសោ ន ហោតីតិ “អភូតគាមមូលត្តា”តិ វុត្តំ។

កិញ្ចាបិ ហិ តាលនាឡិកេរាទីនំ ខាណុ ឧទ្ធំ អវឌ្ឍនតោ ភូតគាមស្ស ការណំ ន ហោតិ, តថាបិ ភូតគាមសង្ខ្យុបគតនិព្ពត្តបណ្ណមូលពីជតោ សម្ភូតត្តា ភូតគាមតោ ឧប្បន្នោ នាម ហោតីតិ ពីជគាមេន

សង្គហំ គច្ឆតិ។ **សោ ពីជគាមេន សង្គហិតោ**តិ អវឌ្ឍមានេបិ ភូតគាមមូលត្តា វុត្តំ។

“**អង្កុរេ ហរិតេ**”តិ វត្វា តមេវត្ថំ វិភាវេតិ “**នីលវណ្ណេ ជាតេ**”តិ, នីលបណ្ណស្ស វណ្ណសទិសេ បណ្ណេ ជាតេតិ អត្ថោ, “នីលវណ្ណេ ជាតេ”តិ វា បាឋោ គហេតព្ពោ។ **អមូលកភូតគាមេ សង្គហំ គច្ឆតី**តិ ឥទំ នាឡិកេរស្ស អាវេណិកំ កត្វា វទតិ។ “បានីយឃដាទីនំ ពហិ សេវាលោ ឧទកេ អដ្ឋិតត្តា ពីជគាមានុលោមត្តា ច ទុក្កដវត្ថូ”តិ វទន្តិ។ **កណ្ណកម្បិ អព្ពោហារិកមេវា**តិ នីលវណ្ណម្បិ អព្ពោហារិកមេវ។

៧៧. សេលេយ្យកំ នាម សិលាយ សម្ភូតា ឯកា គន្ធជាតិ។ **បុប្ផិតកាលតោ បដ្ឋាយា**តិ វិកសិតកាលតោ បភុតិ។ **អហិច្ឆត្តកំ គណ្ហន្តោ**តិ វិកសិតំ គណ្ហន្តោ។ មកុឡំ បន រុក្ខត្តចំ អកោបេន្តេនបិ គហេតុំ ន វដ្ដតិ។ “**រុក្ខត្តចំ វិកោបេតី**តិ វុត្តត្តា រុក្ខេ ជាតំ យំ កិញ្ចិ អហិច្ឆត្តកំ រុក្ខត្តចំ អវិកោបេត្វា មត្ថកតោ ឆិន្ទិត្វា គហេតុំ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តទយុត្តំ “អហិច្ឆត្តកំ យាវ មកុឡំ ហោតិ, តាវ ទុក្កដវត្ថូ”តិ វុត្តត្តា។ **រុក្ខតោ មុច្ចិត្វា**តិ ឯត្ថ “យទិបិ កិញ្ចិមត្តំ រុក្ខេ អល្លីនា ហុត្វា តិដ្ឋតិ, រុក្ខតោ គយ្ហមានា បន រុក្ខច្ឆវិំ ន វិកោបេតិ, វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។ **អល្លរុក្ខតោ ន វដ្ដតី**តិ ឯត្ថាបិ រុក្ខត្តចំ អវិកោបេត្វា មត្ថកតោ តច្ឆេត្វា គហេតុំ វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។ **ហត្ថកុក្កុច្ចេនា**តិ ហត្ថចាបល្លេន។ **បានីយំ ន វាសេតព្ពន្តិ** ឥទំ អត្តនោ អត្ថាយ នាមិតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ កេវលំ អនុបសម្បន្នស្ស អត្ថាយ នាមិតេ បន បច្ឆា តតោ លភិត្វា ន វាសេតព្ពន្តិ នត្ថិ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៩២) បន “**បានីយំ ន វាសេតព្ពន្តិ** ឥទំ អត្តនោ បិវនបានីយំ សន្ធាយ វុត្តំ, អញ្ញេសំ បន វដ្ដតិ អនុគ្គហិតត្តា។ តេនាហ **អត្តនា ខាទិតុកាមេនា**”តិ វុត្តំ។ “**យេសំ រុក្ខានំ សាខា រុហតី**តិ វុត្តត្តា យេសំ សាខា ន រុហតិ, តត្ថ កប្បិយករណកិច្ចំ នត្ថី”តិ វទន្តិ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ “**យេសំ រុក្ខានំ សាខា រុហតី**តិ មូលំ អនោតារេត្វា បណ្ណមត្តនិគ្គមនមត្តេនាបិ វឌ្ឍតិ, តត្ថ កប្បិយម្បិ អករោន្តោ ឆិន្ទនាឡិកេរវេឡុទណ្ឌាទយោ កោបេតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ “**ចង្កមិតដ្ឋានំ ទស្សេស្សាមី**”តិ វុត្តត្តា កេវលំ ចង្កមនាធិប្បាយេន វា មគ្គគមនាធិប្បាយេន វា អក្កមន្តស្ស, តិណានំ ឧបរិ និសីទនាធិប្បាយេន និសីទន្តស្ស ច ទោសោ នត្ថិ។

៧៨. សមណកប្បេហីតិ សមណានំ កប្បិយវោហារេហិ។ កិញ្ចាបិ ពីជាទីនំ អគ្គិនា ផុដ្ឋមត្តេន, នខាទីហិ វិលិខនមត្តេន ច អវិរុឡ្ហិធម្មតា ន ហោតិ, តថាបិ ឯវំ កតេយេវ សមណានំ កប្បតីតិ អគ្គិបរិជិតាទយោ សមណវោហារា នាម ជាតា, តស្មា តេហិ សមណវោហារេហិ ករណភូតេហិ ផលំ បរិភុញ្ជិតុំ អនុជានាមីតិ អធិប្បាយោ។ អពីជនិព្ពដ្ដពីជានិបិ សមណានំ កប្បន្តីតិ បណ្ណត្តបណ្ណត្តិភាវតោ សមណវោហារាឥច្ចេវ សង្ខំ គតានិ។ អថ វា អគ្គិបរិជិតាទីនំ បញ្ចន្នំ កប្បិយភាវតោយេវ បញ្ចហិ សមណកប្បិយភាវសង្ខាតេហិ ការណេហិ ផលំ បរិភុញ្ជិតុំ អនុជានាមីតិ ឯវមេត្ថ អធិប្បាយោ វេទិតព្ពោ។ **អគ្គិបរិជិត**ន្តិអាទីសុ “បរិចិត”ន្តិបិ បឋន្តិ។ **អពីជំ** នាម តរុណអម្ពផលាទិ។ **និព្ពដ្ដពីជំ** នាម អម្ពបនសាទិ, យំ ពីជំ និព្ពដ្ដេត្វា វិសុំ កត្វា បរិភុញ្ជិតុំ សក្កា ហោតិ។ និព្ពដ្ដេតព្ពំ វិយោជេតព្ពំ ពីជំ យស្មិំ, តំ បនសាទិ និព្ពដ្ដពីជំ នាម។ “**កប្បិយ”ន្តិ វត្វាវ កាតព្ព**ន្តិ យោ កប្បិយំ ករោតិ, តេន កត្តព្ពបការស្សេវ វុត្តត្តា ភិក្ខុនា អវុត្តេបិ កាតុំ វដ្ដតីតិ ន គហេតព្ពំ។ បុន “កប្បិយំ ការេតព្ព”ន្តិ ការាបនស្ស បឋមមេវ កថិតត្តា ភិក្ខុនា “កប្បិយំ ករោហី”តិ វុត្តេយេវ អនុបសម្បន្នេន “កប្បិយ”ន្តិ វត្វា អគ្គិបរិជិតាទិ កាតព្ពន្តិ គហេតព្ពំ។ “កប្បិយន្តិ វចនំ បន យាយ កាយចិ ភាសាយ វត្តុំ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។ “កប្បិយន្តិ វត្វាវ កាតព្ព”ន្តិ វចនតោ បឋមំ “កប្បិយ”ន្តិ វត្វា បច្ឆា អគ្គិអាទិនា ផុសនាទិ កាតព្ពន្តិ វេទិតព្ពំ។ “បឋមំ អគ្គិម្ហិ និក្ខិបិត្វា, នខាទិនា វា វិជ្ឈិត្វា តំ អនុទ្ធរិត្វាវ កប្បិយន្តិ វត្តុំ វដ្ដតី”តិបិ វទន្តិ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៩២) បន “**កប្បិយន្តិ វត្វាវា**តិ បុព្ពកាលកិរិយាវសេន វុត្តេបិ វចនក្ខណេវ អគ្គិសត្ថាទិនា ពីជគាមេ វណំ កាតព្ពន្តិ វចនតោ បន បុព្ពេ កាតុំ ន វដ្ដតិ, តញ្ច ទ្វិធា អកត្វា ឆេទនភេទនមេវ ទស្សេតព្ពំ។ ករោន្តេន ច ភិក្ខុនា ‘កប្បិយំ ករោហី’តិ យាយ កាយចិ ភាសាយ វុត្តេយេវ កាតព្ពំ។ ពីជគាមបរិមោចនត្ថំ បុន កប្បិយំ ការេតព្ពន្តិ ការាបនស្ស បឋមមេវ អធិកតត្តា”តិ វុត្តំ។

ឯកស្មិំ ពីជេ វាតិអាទីសុ “ឯកំយេវ ការេមីតិ អធិប្បាយេ សតិបិ ឯកាពទ្ធត្តា សព្ពំ កតមេវ ហោតី”តិ វទន្តិ។ **ទារុំ វិជ្ឈតី**តិ ឯត្ថ “ជានិត្វាបិ វិជ្ឈតិ វា វិជ្ឈាបេតិ វា, វដ្ដតិយេវា”តិ វទន្តិ។ **ភត្តសិត្ថេ វិជ្ឈតី**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ “**តំ វិជ្ឈតិ, ន វដ្ដតី**តិ រជ្ជុអាទីនំ ភាជនគតិកត្តា”តិ វទន្តិ។ **មរិចបក្កាទីហិ ច មិស្សេត្វា**តិ ឯត្ថ ភត្តសិត្ថសម្ពន្ធវសេន ឯកាពទ្ធតា វេទិតព្ពា, ន ផលានំយេវ អញ្ញមញ្ញសម្ពន្ធវសេន។ “**កដាហេបិ កាតុំ វដ្ដតី**”តិ វុត្តត្តា កដាហតោ នីហដាយ មិញ្ជាយ វា ពីជេ វា យត្ថ កត្ថចិ វិជ្ឈិតុំ វដ្ដតិ ឯវ។ **ភិន្ទាបេត្វា កប្បិយំ ការាបេតព្ព**ន្តិ ពីជតោ មុត្តស្ស កដាហស្ស ភាជនគតិកត្តា វុត្តំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ភូតគាមវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

បន្នរសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៦. សហសេយ្យវិនិច្ឆយកថា

៧៩. ឯវំ ភូតគាមវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ សហសេយ្យវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**ទុវិធំ សហសេយ្យក**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ទ្វេ វិធា បការា យស្ស សហសេយ្យកស្ស តំ **ទុវិធំ**, សហ សយនំ, សហ វា សយតិ ឯត្ថាតិ សហសេយ្យា, សហសេយ្យា ឯវ **សហសេយ្យកំ** សកត្ថេ ក-បច្ចយវសេន។ តំ បន អនុបសម្បន្នេន សហសេយ្យាមាតុគាមេនសហសេយ្យាវសេន ទុវិធំ។ តេនាហ “ទុវិធំ សហសេយ្យក”ន្តិ។ **ទិរត្តតិរត្តន្តិ** ឯត្ថ វចនសិលិដ្ឋតាមត្តេន ទិរត្តគ្គហណំ កតន្តិ វេទិតព្ពំ។ តិរត្តញ្ហិ សហវាសេ លព្ភមានេ ទិរត្តេ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទិរត្តគ្គហណំ វិសុំ ន បយោជេតិ។ តេនេវាហ “ឧត្តរិទិរត្តតិរត្តន្តិ ភគវា សាមណេរានំ សង្គហករណត្ថាយ តិរត្តបរិហារំ អទាសី”តិ។ និរន្តរំ តិរត្តគ្គហណត្ថំ វា ទិរត្តគ្គហណំ កតំ។ កេវលញ្ហិ “តិរត្ត”ន្តិ វុត្តេ អញ្ញត្ថ វាសេន អន្តរិកម្បិ តិរត្តំ គណ្ហេយ្យ។ ទិរត្តវិសិដ្ឋំ បន តិរត្តំ វុច្ចមានំ តេន អនន្តរិកមេវ តិរត្តំ ទីបេតិ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៥០-៥១) “ទិរត្តគ្គហណំ វចនាលង្ការត្ថំ។ និរន្តរំ តិស្សោវ រត្តិយោ សយិត្វា ចតុត្ថទិវសាទីសុ សយន្តស្សេវ អាបត្តិ, ន ឯកន្តរិកាទិវសេន សយន្តស្សាតិ ទស្សនត្ថម្បីតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ **សហសេយ្យំ** ឯកតោ សេយ្យំ។ **សេយ្យន្តិ** ចេត្ថ កាយប្បសារណសង្ខាតំ សយនម្បិ វុច្ចតិ, យស្មឹ សេនាសនេ សយន្តិ, តម្បិ, តស្មា **សេយ្យំ កប្បេយ្យាតិ** ឯត្ថ សេនាសនសង្ខាតំ សេយ្យំ បវិសិត្វា កាយប្បសារណសង្ខាតំ សេយ្យំ កប្បេយ្យ សម្បាទេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ទិយឌ្ឍហត្ថុព្ពេធេនា**តិ ឯត្ថ ទិយឌ្ឍហត្ថោ វឌ្ឍកិហត្ថេន គហេតព្ពោ។ **បញ្ចហិ ឆទនេហី**តិ ឥដ្ឋកាសិលាសុធាតិណបណ្ណសង្ខាតេហិ បញ្ចហិ ឆទនេហិ។ **វាចុគ្គតវសេនា**តិ បគុណវសេន។

ឯកូបចារោតិ វឡញ្ជនទ្វារស្ស ឯកត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៥០-៥១) បន “**ឯកូបចារោ** ឯកេន មគ្គេន បវិសិត្វា អព្ភោកាសំ អនោក្កមិត្វា សព្ពត្ថ អនុបរិគមនយោគ្គោ, ឯតំ ពហុទ្វារម្បិ ឯកូបចារោវ។ យត្ថ បន កុដ្ដាទីហិ រុន្ធិត្វា វិសុំ ទ្វារំ យោជេន្តិ, នានូបចារោ ហោតិ។ សចេ បន រុន្ធតិ ឯវ, វិសុំ ទ្វារំ ន យោជេន្តិ, ឯតម្បិ ឯកូបចារមេវ មត្តិកាទីហិ បិហិតទ្វារោ វិយ គព្ភោតិ គហេតព្ពំ។ អញ្ញថា គព្ភេ បវិសិត្វា បមុខាទីសុ និបន្នានុបសម្បន្នេហិ សហសេយ្យាបរិមុត្តិយា គព្ភទ្វារំ មត្តិកាទីហិ បិទហាបេត្វា ឧដ្ឋិតេ អរុណេ វិវរាបេន្តស្សាបិ អនាបត្តិ ភវេយ្យា”តិ វុត្តំ។ ចតុសាលំ ឯកូបចារំ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ **តេសំ បយោគេ បយោគេ ភិក្ខុស្ស អាបត្តី**តិ ឯត្ថ កេចិ “អនុដ្ឋហនេន អកិរិយសមុដ្ឋានា អាបត្តិ វុត្តា, តស្មឹ ខណេ និទ្ទាយន្តស្ស កិរិយាភាវា។ ឥទញ្ហិ សិក្ខាបទំ សិយា កិរិយាយ, សិយា អកិរិយាយ សមុដ្ឋាតិ។ កិរិយាយ សមុដ្ឋានតា ចស្ស តព្ពហុលវសេន វុត្តា”តិ វទន្តិ។ “យថា ចេតំ, ឯវំ ទិវាសយនម្បិ។ អនុដ្ឋហនេន, ហិ ទ្វារាសំវរណេន ចេតំ អកិរិយសមុដ្ឋានម្បិ ហោតី”តិ វទន្តិ, ឥទញ្ច យុត្តំ វិយ ទិស្សតិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។

៨០. **ឧបរិមតលេន សទ្ធឹ អសម្ពទ្ធភិត្តិកស្សា**តិ ឥទំ សម្ពទ្ធភិត្តិកេ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ ឧបរិមតលេ សយិតស្ស សង្កា ឯវ នត្ថីតិ “**ហេដ្ឋាបាសាទេ**”តិអាទិ វុត្តំ។ **នានូបចារេ**តិ យត្ថ ពហិ និស្សេណឹ កត្វា ឧបរិមតលំ អារោហន្តិ, តាទិសំ សន្ធាយ វុត្តំ “**ឧបរិមតលេបី**”តិ។ អាកាសង្គណេ និបជ្ជន្តស្ស អាបត្តិអភាវតោ “**ឆទនព្ភន្តរេ**”តិ វុត្តំ។ **សភាសង្ខេបេនា**តិ សភាការេន។ **អឌ្ឍកុដ្ដកេ សេនាសនេ**តិ ឯត្ថ “អឌ្ឍកុដ្ដកំ នាម យត្ថ ឧបឌ្ឍំ មុញ្ចិត្វា តីសុ បស្សេសុ ភិត្តិយោ ពទ្ធា ហោន្តិ , យត្ថ វា ឯកស្មឹ បស្សេ ភិត្តឹ ឧដ្ឋាបេត្វា ឧភោសុ បស្សេសុ ឧបឌ្ឍំ ឧបឌ្ឍំ កត្វា ភិត្តិយោ ឧដ្ឋាបេន្តិ, តាទិសំ សេនាសន”ន្តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ, គណ្ឋិបទេ បន “អឌ្ឍកុដ្ដកេតិ ឆទនំ អឌ្ឍេន អសម្បត្តកុដ្ដកេ”តិ វុត្តំ, តម្បិ នោ ន យុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ បន “**សភាសង្ខេបេនា**តិ វុត្តស្សេវ **អឌ្ឍកុដ្ដកេ**តិ ឥមិនា សណ្ឋានំ ទស្សេតិ។ យត្ថ តីសុ, ទ្វីសុ វា បស្សេសុ ភិត្តិយោ ពទ្ធា, ឆទនំ វា អសម្បត្តា អឌ្ឍភិត្តិ, ឥទំ អឌ្ឍកុដ្ដកំ នាមា”តិ វុត្តំ។ **វាឡសង្ឃាដោ** នាម បរិក្ខេបស្ស អន្តោ ថម្ភាទីនំ ឧបរិ វាឡរូបេហិ កតសង្ឃាដោ។

បរិក្ខេបស្ស ពហិ គតេតិ ឯត្ថ យត្ថ យស្មឹ បស្សេ បរិក្ខេបោ នត្ថិ, តត្ថាបិ បរិក្ខេបារហបទេសតោ ពហិ គតេ អនាបត្តិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៥០-៥១) បន “**បរិក្ខេបស្ស ពហិ គតេ**តិ ឯត្ថ យស្មឹ បស្សេ បរិក្ខេបោ នត្ថិ, តត្ថ សចេ ភូមិតោ វត្ថុ ឧច្ចំ ហោតិ, ឧភតោ ឧច្ចវត្ថុតោ ហេដ្ឋា ភូមិយំ និព្ពកោសព្ភន្តរេបិ អនាបត្តិ ឯវ តត្ថ សេនាសនវោហារាភាវតោ។ អថ វត្ថុ នីចំ ភូមិសមមេវ សេនាសនស្ស ហេដ្ឋិមតលេ តិដ្ឋតិ, តត្ថ បរិក្ខេបរហិតទិសាយ និព្ពកោសព្ភន្តរេ សព្ពត្ថ អាបត្តិ ហោតិ, បរិច្ឆេទាភាវតោ បរិក្ខេបស្ស ពហិ ឯវ អនាបត្តីតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ **អបរិច្ឆិន្នគព្ភូបចារេ**តិ ឯត្ថ មជ្ឈេ វិវដង្គណវន្តាសុ មហាចតុសាលាសុ យថា អាកាសង្គណំ អនោតរិត្វា បមុខេនេវ គន្ត្វា សព្ពគព្ភេ បវិសិតុំ ន សក្កា ហោតិ, ឯវំ ឯកេកគព្ភស្ស ទ្វីសុ បស្សេសុ កុដ្ដំ នីហរិត្វា កតំ **បរិច្ឆិន្នគព្ភូបចារំ** នាម, ឥទំ បន តាទិសំ ន ហោតីតិ “អបរិច្ឆិន្នគព្ភូបចារេ”តិ វុត្តំ។ **សព្ពគព្ភេបិ បវិសន្តី**តិ គព្ភូបចារស្ស អបរិច្ឆិន្នត្តា អាកាសង្គណំ អនោតរិត្វាបិ បមុខេនេវ គន្ត្វា តំ តំ គព្ភំ បវិសន្តិ។ អថ កុតោ តស្ស បរិក្ខេបោយេវ សព្ពបរិច្ឆិន្នត្តាតិ វុត្តន្តិ អាហ

“**គព្ភបរិក្ខេបោយេវ ហិស្ស បរិក្ខេបោ**”តិ, ឥទញ្ច សមន្តា គព្ភភិត្តិយោ សន្ធាយ វុត្តំ។ ចតុសាលវសេន ហិ សន្និវិដ្ឋេ សេនាសនេ គព្ភបមុខំ វិសុំ អបរិក្ខិត្តម្បិ សមន្តា ឋិតំ គព្ភភិត្តីនំ វសេន បរិក្ខិត្តំ នាម ហោតិ។

៨១. ឯកទិសាយ ឧជុកមេវ ទីឃំ កត្វា សន្និវេសិតោ បាសាទោ **ឯកសាលសន្និវេសោ**។ ទ្វីសុ តីសុ ចតូសុ វា ទិសាសុ សិង្ឃាដកសណ្ឋានាទិវសេន កតា **ទ្វិសាលាទិសន្និវេសា** វេទិតព្ពា។ សាលប្បភេទទីបនមេវ ចេត្ថ បុរិមតោ វិសេសោតិ។ **អដ្ឋ បាចិត្តិយានី**តិ ឧបឌ្ឍច្ឆន្នំ ឧបឌ្ឍបរិច្ឆន្នំ សេនាសនំ ទុក្កដវត្ថុស្ស អាទិំ កត្វា បាឡិយំ ទស្សិតត្តា តតោ អធិកំ សព្ពច្ឆន្នឧបឌ្ឍបរិច្ឆន្នាទិកម្បិ សព្ពំ បាឡិយំ អវុត្តម្បិ បាចិត្តិយស្សេវ វត្ថុភាវេន ទស្សិតំ សិក្ខាបទស្ស បណ្ណត្តិវជ្ជត្តា, គរុកេ ឋាតព្ពតោ ចាតិ វេទិតព្ពំ។ “**សត្ត បាចិត្តិយានី**”តិ បាឡិយំ វុត្តបាចិត្តិយទ្វយំ សាមញ្ញតោ ឯកត្តេន គហេត្វា វុត្តំ។ បាឡិយំ (បាចិ. ៥៤) “តតិយាយ រត្តិយា បុរារុណា និក្ខមិត្វា បុន សយតី”តិ ឥទំ ឧក្កដ្ឋវសេន វុត្តំ, អនិក្ខមិត្វា បុរារុណា ឧដ្ឋហិត្វា អន្តោឆទនេ និសិន្នស្សាបិ បុន ទិវសេ សហសេយ្យេន អនាបត្តិ ឯវ។ ឯត្ថ ចតុភាគោ **ចូឡកំ,** ទ្វេភាគា **ឧបឌ្ឍំ,** តីសុ ភាគេសុ ទ្វេ ភាគា យេភុយ្យន្តិ ឥមិនា លក្ខណេន ចូឡកច្ឆន្នបរិច្ឆន្នាទីនិ វេទិតព្ពានិ។ ឥទានិ ទុតិយសិក្ខាបទេបិ យថាវុត្តនយំ អតិទិសន្តោ “**មាតុគាមេន…បេ…. អយមេវ វិនិច្ឆយោ**”តិ អាហ។ “មតិត្ថិយា បារាជិកវត្ថុភូតាយបិ អនុបាទិន្នបក្ខេ ឋិតត្តា សហសេយ្យាបត្តិំ ន ជនេតី”តិ វទន្តិ។ “អត្ថង្គតេ សូរិយេ មាតុគាមេ និបន្នេ និបជ្ជតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៥៧) វចនតោ ទិវា តស្ស សយន្តស្ស សហសេយ្យាបត្តិ ន ហោតិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

សហសេយ្យវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

សោឡសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៧. មញ្ចបីឋាទិសង្ឃិកសេនាសនេសុបដិបជ្ជិតព្ពវិនិច្ឆយកថា

៨២. ឯវំ សហសេយ្យវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ សង្ឃិកេ វិហារេ សេយ្យាសុ កត្តព្ពវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**វិហារេ សង្ឃិកេ សេយ្យំ**”ន្ត្យាទិមាហ។ តត្ថ សមគ្គំ កម្មំ សមុបគច្ឆតីតិ សង្ឃោ, អយមេវ វចនត្ថោ សព្ពសង្ឃសាធារណោ។ សង្ឃស្ស ទិន្នោ **សង្ឃិកោ**, វិហរតិ ឯត្ថាតិ **វិហារោ**, តស្មិំ។ សយន្តិ ឯត្ថាតិ **សេយ្យា**, តំ។ អសន្ថរីតិ **សន្ថរិត្វាន**។ បក្កមនំ **បក្កមោ**, គមនន្តិ អត្ថោ។ “វិហារេ សង្ឃិកេ សេយ្យំ, សន្ថរិត្វាន បក្កមោ”តិ ឥមស្ស ឧទ្ទេសបាឋស្ស សង្ឃិកេ វិហារេ...បេ.... បក្កមនន្តិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោតិ យោជនា។ **តត្រា**តិ តស្មិំ បក្កមនេ អយំ ឦទិសោ មយា វុច្ចមានោ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ អត្ថោ។ កតមោ សោ វិនិច្ឆយោតិ អាហ “**សង្ឃិកេ...បេ.... បាចិត្តិយ**”ន្តិ។ **អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារោ** នាម សេនាសនតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតា។ **បាចិត្តិយ**ន្តិ បឋមំ បាទំ អតិក្កាមេន្តស្ស ទុក្កដំ, ទុតិយាតិក្កមេ បាចិត្តិយំ។ កថំ វិញ្ញាយតិច្ចាហ “**យោ បន ភិក្ខុ...បេ.... វចនតោ**”តិ។

តត្ថ សង្ឃិកោ វិហារោ បាកដោ, សេយ្យា អបាកដា, សា កតិវិធាតិច្ចាហ “**សេយ្យា នាម...បេ.... ទសវិធា**”តិ។ តត្ថាបិ កតមា ភិសិ, កតមា ចិមិលិកាទយោតិ អាហ “**តត្ថ ភិសីតិ...បេ.... ឯស នយោ បណ្ណសន្ថារេ**”តិ។ តត្ថ មញ្ចេ អត្ថរិតព្ពាតិ **មញ្ចកភិសិ**, ឯវំ ឥតរត្រ, **វណ្ណានុរក្ខណត្ថំ កតា**តិ បដខណ្ឌាទីហិ សិព្ពិត្វា កតា។ **ភូមិយំ អត្ថរិតព្ពា**តិ ចិមិលិកាយ សតិ តស្សា ឧបរិ, អសតិ សុទ្ធភូមិយំ អត្ថរិតព្ពា។ **សីហចម្មាទីនំ បរិហរណេ ឯវ បដិក្ខេបោ**តិ ឥមិនា មញ្ចបីឋាទីសុ អត្ថរិត្វា បុន សំហរិត្វា ឋបនាទិវសេន អត្តនោ អត្ថាយ បរិហរណមេវ ន វដ្ដតិ, ភូមត្ថរណាទិវសេន បរិភោគោ បន អត្តនោ បរិហរណំ ន ហោតីតិ ទស្សេតិ។ ខន្ធកេ ហិ “អន្តោបិ មញ្ចេ បញ្ញត្តានិ ហោន្តិ, ពហិបិ មញ្ចេ បញ្ញត្តានិ ហោន្តី”តិ ឯវំ អត្តនោ អត្ថាយ មញ្ចាទីសុ បញ្ញបេត្វា បរិហរណវត្ថុស្មិំ “ន, ភិក្ខវេ, មហាចម្មានិ ធារេតព្ពានិ សីហចម្មំ ព្យគ្ឃចម្មំ ទីបិចម្មំ, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៥៥) បដិក្ខេបោ កតោ, តស្មា វុត្តនយេនេវេត្ថ អធិប្បាយោ ទដ្ឋព្ពោ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១១២) បន “យទិ ឯវំ ‘បរិហរណេយេវ បដិក្ខេបោ’តិ ឥទំ កស្មា វុត្តន្តិ ចោទនំ កត្វា ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សព្ពំ បាសាទបរិភោគ’ន្តិ (ចូឡវ. ៣២០) វចនតោ បុគ្គលិកេបិ សេនាសនេ សេនាសនបរិភោគវសេន និយមិតំ សុវណ្ណឃដាទិកំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដមានម្បិ កេវលំ អត្តនោ សន្តកំ កត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ។ ឯវមិទំ ភូមត្ថរណវសេន បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដមានម្បិ អត្តនោ សន្តកំ កត្វា តំ តំ វិហារំ ហរិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សនត្ថំ បរិហរណេយេវ បដិក្ខេបោ វេទិតព្ពោ”តិ វុត្តំ។

បាវារោ កោជវោតិ បច្ចត្ថរណត្ថាយេវ ឋបិតា ឧគ្គតលោមា អត្ថរណវិសេសា។ **ឯត្តកមេវ វុត្ត**ន្តិ អដ្ឋកថាសុ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦) វុត្តំ។ “ឥទំ អដ្ឋកថាសុ តថាវុត្តភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ, អញ្ញម្បិ តាទិសំ មញ្ចបីឋេសុ អត្ថរិតព្ពំ អត្ថរណមេវា”តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. ទុតិយសេនាសនសិក្ខាបទវណ្ណនា) បន “បច្ចត្ថរណំ នាម បាវារោ កោជវោ”តិ និយមេត្វា វុត្តំ, តស្មា គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ ឥមិនា ន សមេតិ, “វីមំសិត្វា គហេតព្ព”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១១៦) វុត្តំ។ វីមំសិតេ បន ឯវមធិប្បាយោ បញ្ញាយតិ – មាតិកាដ្ឋកថាបិ អដ្ឋកថាយេវ, តស្មា មហាអដ្ឋកថាទីសុ វុត្តនយេន “បាវារោ កោជវោ”តិ និយមេត្វា វុត្តំ, ឯវំ និយមនេ សតិបិ យថា “លទ្ធាតបត្តោ រាជកុមារោ”តិ អាតបត្តស្ស លទ្ធភាវេយេវ និយមេត្វា វុត្តេបិ និទស្សននយវសេន រាជកកុធភណ្ឌសាមញ្ញេន សមានា វាលពីជនាទយោបិ វុត្តាយេវ ហោន្តិ, ឯវំ “បាវារោ កោជវោ”តិ និយមេត្វា វុត្តេបិ និទស្សននយវសេន តេហិ មញ្ចបីឋេសុ អត្ថរិតព្ពភាវសាមញ្ញេន សមានា អញ្ញេ អត្ថរណាបិ វុត្តាយេវ ហោន្តិ, តស្មា គណ្ឋិបទេសុ វុត្តវចនំ អដ្ឋកថាវចនស្ស បដិលោមំ ន ហោតិ, អនុលោមមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥមស្មិំ បន ឋានេ “យេន វិហារោ ការិតោ, សោ វិហារស្សាមិកោ”តិ បាឋំ និស្សាយ ឯកច្ចេ វិនយធរា “សង្ឃិកវិហារស្ស វា បុគ្គលិកវិហារស្ស វា វិហារទាយកោយេវ សាមិកោ, សោយេវ ឥស្សរោ, តស្ស រុចិយា ឯវ វសិតុំ លភតិ, ន សង្ឃគណបុគ្គលានំ រុចិយា”តិ វិនិច្ឆយំ ករោន្តិ, សោ វីមំសិតព្ពោ, កថំ អយំ បាឋោ កិមត្ថំ សាធេតិ ឥស្សរត្ថំ វា អាបុច្ឆិតព្ពត្ថំ វាតិ? ឯវំ វីមំសិតេ “ភិក្ខុម្ហិ សតិ ភិក្ខុ អាបុច្ឆិតព្ពោ”តិអាទិវចនតោ អាបុច្ឆិតព្ពត្ថមេវ សាធេតិ, ន ឥស្សរត្ថន្តិ វិញ្ញាយតិ។

អថ សិយា “អាបុច្ឆិតព្ពត្តេ សិទ្ធេ ឥស្សរត្តោ សិទ្ធោយេវ ហោតិ។ ឥស្សរភាវតោយេវ ហិ សោ អាបុច្ឆិតព្ពោ”តិ។ តត្ថេវំ វត្តព្ពំ – “អាបុច្ឆន្តេន ច ភិក្ខុម្ហិ សតិ ភិក្ខុ អាបុច្ឆិតព្ពោ, តស្មិំ អសតិ សាមណេរោ, តស្មិំ អសតិ អារាមិកោ”តិអាទិវចនតោ អាយស្មន្តានំ មតេន ភិក្ខុបិ សាមណេរោបិ អារាមិកោបិ វិហារការកោបិ តស្ស កុលេ យោ កោចិ បុគ្គលោបិ ឥស្សរោតិ អាបជ្ជេយ្យ, ឯវំ វិញ្ញាយមានេបិ ភិក្ខុម្ហិ វា សាមណេរេ វា អារាមិកេ វា សតិ តេយេវ ឥស្សរា, ន វិហារការកោ។ តេសុ ឯកស្មិម្បិ អសតិយេវ វិហារការកោ ឥស្សរោ សិយាតិ។

ឥមស្មឹ បន អធិការេ សង្ឃិកំ សេនាសនំ រក្ខណត្ថាយ អាបុច្ឆិតព្ពំយេវ វទតិ, ន ឥស្សរភាវតោ អាបុច្ឆិតព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦) “អនាបុច្ឆំ វា គច្ឆេយ្យាតិ ឯត្ថ ភិក្ខុម្ហិ សតិ ភិក្ខុ អាបុច្ឆិតព្ពោ”តិអាទិ។

អថាបិ ឯវំ វទេយ្យ “ន សកលស្ស វាក្យប្បាបស្ស អធិប្បាយត្ថំ សន្ធាយ អម្ហេហិ វុត្តំ, អថ ខោ ‘វិហារស្សាមិកោ’តិ ឯតស្ស បទត្ថំយេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ កថំ? សំ ឯតស្ស អត្ថីតិ សាមិកោ, វិហារស្ស សាមិកោ **វិហារស្សាមិកោ**។ ‘កោ វិហារស្សាមិកោ នាមា’តិ វុត្តេ ‘យេន វិហារោ ការិតោ, សោ វិហារស្សាមិកោ នាមា’តិ វត្តព្ពោ, តស្មា វិហារការកោ ទាយកោ វិហារស្សាមិកោ នាមាតិ វិញ្ញាយតិ, ឯវំ វិញ្ញាយមានេ សតិ សាមិកោ នាម សស្សធនស្ស ឥស្សរោ, តស្ស រុចិយា ឯវ អញ្ញេ លភន្តិ, តស្មា វិហារស្សាមិកភូតស្ស ទាយកស្ស រុចិយា ឯវ ភិក្ខូ វសិតុំ លភន្តិ, ន សង្ឃគណបុគ្គលានំ រុចិយាតិ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ។ តេ ឯវំ វត្តព្ពា – មា អាយស្មន្តោ ឯវំ អវចុត្ថ, យថា នាម “យដិការោ ព្រហ្មា”តិ វុត្តោ សោ ព្រហ្មា ឥទានិ យដំ ន ករោតិ, បុរិមត្តភាវេ បន ករោតិ, តស្មា “យដំ ករោតី”តិ វចនត្ថេន “យដិការោ”តិ នាមំ លភតិ។ ឥតិ បុព្ពេ លទ្ធនាមត្តា បុព្ពវោហារវសេន ព្រហ្មភូតោបិ “យដិការោ”ឥច្ចេវ វុច្ចតិ, ឯវំ សោ វិហារការកោ ភិក្ខូនំ បរិច្ចត្តកាលតោ បដ្ឋាយ វិហារស្សាមិកោ ន ហោតិ វត្ថុបរិច្ចាគលក្ខណត្តា ទានស្ស, បុព្ពេ បន អបរិច្ចត្តកាលេ វិហារស្ស ការកត្តា វិហារស្សាមិកោ នាម ហោតិ, សោ ឯវំ បុព្ពេ លទ្ធនាមត្តា បុព្ពវោហារវសេន “វិហារស្សាមិកោ”តិ វុច្ចតិ, ន, បរិច្ចត្តស្ស វិហារស្ស ឥស្សរភាវតោ។ តេនេវ សម្មាសម្ពុទ្ធេន “វិហារទាយកានំ រុចិយា ភិក្ខូ វសន្តូ”តិ អវត្វា សេនាសនបញ្ញាបកោ អនុញ្ញាតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ តថា ហិ វុត្តំ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៩៥) “តេសំ គេហានីតិ ឯត្ថ ភិក្ខូនំ វាសត្ថាយ កតម្បិ យាវ ន ទេន្តិ, តាវ តេសំ សន្តកំយេវ ភវិស្សតីតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ, តេន ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ តេសំ សន្តកានិ ន ហោន្តីតិ ទស្សេតិ។ អយំ បន កថា បាបស្ស សម្ពន្ធីភូតត្តា ឥមស្មឹ ឋានេ កថិតា។ វិហារវិនិច្ឆយោ បន ចតុបច្ចយភាជនវិនិច្ឆយេ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៩៤ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ **យោ កោចី**តិ ញាតកោ វា អញ្ញាតកោ វា យោ កោចិ។ យេន មញ្ចំ បីឋំ វា វិនន្តិ, តំ **មញ្ចបីឋកវានំ**។

៨៣. សិលុច្ចយលេណន្តិ សិលុច្ចយេ លេណំ, បព្ពតគុហាតិ អត្ថោ។ “សេនាសនំ ឧបចិកាហិ ខាយិត”ន្តិ ឥមស្មឹ វត្ថុស្មឹ បញ្ញត្តត្តា វត្ថុអនុរូបវសេន អដ្ឋកថាយំ ឧបចិកាសង្កាយ អភាវេន អនាបត្តិ វុត្តា។ វត្តក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៣៦០ អាទយោ) គមិកវត្តំ បញ្ញាបេន្តេន “សេនាសនំ អាបុច្ឆិតព្ព”ន្តិ វុត្តត្តា កេវលំ ឥតិកត្តព្ពតាមត្តទស្សនត្ថំ “**អាបុច្ឆនំ បន វត្ត**”ន្តិ វុត្តំ , ន បន វត្តភេទេ ទុក្កដន្តិ ទស្សនត្ថំ, តេនេវ អន្ធកដ្ឋកថាយំ “សេនាសនំ អាបុច្ឆិតព្ព”ន្តិ ឯត្ថ “យំ បាសាណបិដ្ឋិយំ វា បាសាណត្ថម្ភេសុ វា កតសេនាសនំ យត្ថ ឧបចិកា នារោហន្តិ, តំ អនាបុច្ឆន្តស្សបិ អនាបត្តី”តិ វុត្តំ។ តស្មា យំ វុត្តំ គណ្ឋិបទេ “តាទិសេ សេនាសនេ អនាបុច្ឆា គច្ឆន្តស្ស បាចិត្តិយំ នត្ថិ, គមិកវត្តេ សេនាសនំ អនាបុច្ឆា គច្ឆន្តោ វត្តភេទោ ហោតិ, តស្មា ទុក្កដំ អាបជ្ជតី”តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។

បច្ឆិមស្ស អាភោគេន មុត្តិ នត្ថីតិ តស្ស បច្ឆតោ គច្ឆន្តស្ស អញ្ញស្ស អភាវតោ វុត្តំ។ **ឯកំ វា បេសេត្វា អាបុច្ឆិតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ គមនចិត្តស្ស ឧប្បន្នដ្ឋានតោ អនាបុច្ឆិត្វា គច្ឆន្តេ ទុតិយបាទុទ្ធារេ បាចិត្តិយំ។ **មណ្ឌបេ វា**តិ សាខាមណ្ឌបេ វា បទរមណ្ឌបេ វា។ **រុក្ខមូលេ**តិ យស្ស កស្សចិ រុក្ខស្ស ហេដ្ឋា។ **បលុជ្ជតី**តិ វិនស្សតិ។

៨៤. មជ្ឈេ សំខិត្តំ បណវសណ្ឋានំ កត្វា ពទ្ធន្តិ ឯរកបត្តាទីហិ វេណី កត្វា តាយ វេណិយា ឧភោសុ បស្សេសុ វិត្ថតដ្ឋានេ ពហុំ វេឋេត្វា តតោ បដ្ឋាយ យាវ មជ្ឈដ្ឋានំ, តាវ អន្តោអាកឌ្ឍនវសេន វេឋេត្វា មជ្ឈេ សំខិបិត្វា តត្ថ តត្ថ ពន្ធិត្វា កតំ។ **យត្ថ កាកា វា កុលលា វា ន ឩហទន្តី**តិ យត្ថ ធុវនិវាសេន កុលាវកេ កត្វា វសមានា ឯតេ កាកកុលលា, អញ្ញេ វា សកុណា តំ សេនាសនំ ន ឩហទន្តិ, តាទិសេ រុក្ខមូលេ និក្ខិបិតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។

៨៥. នវវាយិមោតិ អធុនា សុត្តេន វីតកច្ឆេន បលិវេឋិតមញ្ចោ។ **ឱនទ្ធោ**តិ កប្បិយចម្មេន ឱនទ្ធោ, សោវ **ឱនទ្ធកោ** សកត្ថេ ក-បច្ចយវសេន។ តេន ហិ វស្សេន សីឃំ ន នស្សតិ។ **ឧក្កដ្ឋអព្ភោកាសិកោ**តិ ឥទំ តស្ស សុខបដិបត្តិទស្សនមត្តំ , ឧក្កដ្ឋស្សាបិ បន ចីវរកុដិ វដ្ដតេវ។ **កាយានុគតិកត្តា**តិ ភិក្ខុនោ តត្ថេវ និសិន្នភាវំ ទីបេតិ, តេន ច វស្សភយេន សយំ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្ស អាបត្តី ទស្សេតិ។ អព្ភោកាសិកានំ អតេមនត្ថាយ និយមេត្វា ទាយកេហិ ទិន្នម្បិ អត្តានំ រក្ខន្តេន រក្ខិតព្ពមេវ។ “យស្មា បន ទាយកេហិ ទានកាលេយេវ សតសហស្សគ្ឃនកម្បិ កម្ពលំ ‘បាទបុញ្ឆនី កត្វា បរិភុញ្ជថា’តិ ទិន្នំ តថេវ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, តស្មា ឥទម្បិ មញ្ចបីឋាទិសេនាសនំ ‘អជ្ឈោកាសេបិ យថាសុខំ បរិភុញ្ជថា’តិ ទាយកេហិ ទិន្នំ ចេ, សព្ពស្មិម្បិ កាលេ អជ្ឈោកាសេ និក្ខិបិតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១០៨-១១០) វុត្តំ។ **បេសេត្វា គន្តព្ព**ន្តិ ឯត្ថ “យោ ភិក្ខុ ឥមំ ឋានំ អាគន្ត្វា វសតិ, តស្ស ទេថា”តិ វត្វា បេសេតព្ពំ។

វលាហកានំ អនុដ្ឋិតភាវំ សល្លក្ខេត្វាតិ តមិនា តិម្ហានេបិ មេឃេ ឧដ្ឋិតេ អព្ភោកាសេ និក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ **តត្រ តត្រា**តិ ចេតិយង្គណាទិកេ តស្មឹ តស្មឹ អព្ភោកាសេ និយមេត្វា និក្ខិត្តា។ **មជ្ឈតោ បដ្ឋាយ បាទដ្ឋានាភិមុខា**តិ យត្ថ សមន្តតោ សម្មជ្ជិត្វា អង្គណមជ្ឈេ សព្ពទា កចវរស្ស សង្កឌ្ឍនេន មជ្ឈេ វាលិកា សញ្ចិតា ហោតិ, តត្ថ កត្តព្ពវិធិទស្សនត្ថំ វុត្តំ, ឧច្ចវត្ថុបាទដ្ឋានាភិមុខំ, ភិត្តិបាទដ្ឋានាភិមុខំ វា វាលិកា ហរិតព្ពាតិ អត្ថោ។ "យត្ថ វា បន កោណេសុ វាលិកា សញ្ចិតា, តត្ថ តតោ បដ្ឋាយ អបរទិសាភិមុខា ហរិតព្ពា"តិ កេចិ អត្ថំ វទន្តិ។ កេចិ បន "សម្មដ្ឋដ្ឋានស្ស បទវលញ្ជេន អវិកោបនត្ថាយ សយំ អសម្មដ្ឋដ្ឋានេ ឋត្វា អត្តនោ បាទាភិមុខំ វាលិកា ហរិតព្ពាតិ វុត្ត"ន្តិ វទន្តិ។ តត្ថ "មជ្ឈតោ បដ្ឋាយា"តិ វចនស្ស បយោជនំ ន ទិស្សតិ។ សារត្ថទីបនិយំ បន "**បាទដ្ឋានាភិមុខា**តិ និសីទន្តានំ បាទដ្ឋានាភិមុខន្តិ កេចិ, សម្មជ្ជន្តស្ស បាទដ្ឋានាភិមុខន្តិ អបរេ, ពហិវាលិកាយ អគមននិមិត្តំ បាទដ្ឋានាភិមុខា ហរិតព្ពាតិ វុត្តន្តិ ឯកេ"តិ វុត្តំ។ **កចវរំ ហត្ថេហិ គហេត្វា ពហិ ឆឌ្ឌេតព្ព**ន្តិ ឥមិនា "កចវរំ ឆឌ្ឌេស្សាមី"តិ វាលិកា ន ឆឌ្ឌេតព្ពាតិ ទីបេតិ។

៨៦. កប្បំ លភិត្វាតិ "គច្ឆា"តិ វុត្តវចនេន កប្បំ លភិត្វា។ ថេរស្ស ហិ អាណត្តិយា គច្ឆន្តស្ស អនាបត្តិ។ **បុរិមនយេនេវា**តិ "និសីទិត្វា សយំ គច្ឆន្តោ"តិអាទិនា បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ។

អញ្ញត្ថ គច្ឆតីតិ តំ មគ្គំ អតិក្កមិត្វា អញ្ញត្ថ គច្ឆតិ។ លេឌ្ឌុបាតុបចារតោ ពហិ ឋិតត្តា "**បាទុទ្ធារេន ការេតព្វោ**"តិ វុត្តំ, អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្ស បឋមបាទុទ្ធារេ ទុក្កដំ, ទុតិយបាទុទ្ធារេ បាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។ **បាកតិកំ អកត្វា**តិ អបដិសាមេត្វា។ **អន្តរសន្និបាតេ**តិ អន្តរន្តរា សន្និបាតេ។

៨៧. អាវាសិកានំយេវ បលិពោធោតិ ឯត្ថ អាគន្តុកេសុ អាគន្ត្វា កិញ្ចិ អវត្វា តត្ថ និសិន្នេសុបិ និសីទិត្វា "អាវាសិកាយេវ ឧទ្ធរិស្សន្តី"តិ គតេសុបិ អាវាសិកានមេវ បលិពោធោ។ មហាបច្ចរិវាទេ បន "ឥទំ អម្ហាក"ន្តិ វត្វាបិ អវត្វាបិ និសិន្នានមេវាតិ អធិប្បាយោ។ មហាអដ្ឋកថាវាទេ "អាបត្តី"តិ បាចិត្តិយមេវ វុត្តំ។ មហាបច្ចរិយំ បន សន្ថរាបនេ បាចិត្តិយេន ភវិតព្ពន្តិ អនាណត្តិយា បញ្ញត្តត្តា ទុក្កដំ វុត្តំ។ **ឧស្សារកោ**តិ សរភាណកោ។ សោ ហិ ឧទ្ធំឧទ្ធំ បាឡិបាឋំ សារេតិ បវត្តេតីតិ "ឧស្សារកោ"តិ វុច្ចតិ។ "ឥទំ ឧស្សារកស្ស, ឥទំ ធម្មកថិកស្សា"តិ វិសុំ បញ្ញត្តត្តា អនាណត្តិយា បញ្ញត្តេបិ បាចិត្តិយេនេវ ភវិតព្ពន្តិ អធិប្បាយេន "**តស្មឹ អាគន្ត្វា និសិន្នេ តស្ស បលិពោធោ**"តិ វុត្តំ។ កេចិ បន វទន្តិ "អនាណត្តិយា បញ្ញត្តេបិ ធម្មកថិកស្ស អនុដ្ឋាបនីយត្តា បាចិត្តិយេន ភវិតព្វំ, អាគន្តុកស្ស បន បច្ឆា អាគតេហិ វុឌ្ឍតរេហិ ឧដ្ឋាបនីយត្តា ទុក្កដំ វុត្ត"ន្តិ។

៨៨. បាទបុញ្ឆនី នាម រជ្ជុកេហិ វា បិលោតិកាយ វា បាទបុញ្ឆនត្ថំ កតា។ **ផលកបីឋំ** នាម ផលកមយំ បីឋំ។ អថ វា ផលកញ្ចេវ ទារុមយបីឋញ្ច។ **ទារុមយបីឋ**ន្តិ ច ផលកមយមេវ បីឋំ វេទិតព្ពំ។ **បាទកឋលិក**ន្តិ អធោតបាទដ្ឋាបនកំ។ **អជ្ឈោកាសេ រជនំ បចិត្វា ...បេ.... បដិសាមេតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ ថេរេ អសតិ រជនកម្មេ និដ្ឋិតេ បដិសាមេតព្វំ។ "ភិក្ខុ វា សាមណេរោ វា អារាមិកោ វា លជ្ជី ហោតីតិ វុត្តត្តា អលជ្ជី អាបុច្ឆិត្វា គន្តុំ ន វដ្ដតី"តិ វទន្តិ។ **ឱតាបេន្តោ...បេ.... គច្ឆតី**តិ ឯត្ថ "កិញ្ចាបិ 'ឯត្តកំ ទូរំ គន្តព្ព'ន្តិ បរិច្ឆេទោ នត្ថិ, តថាបិ លេឌ្ឌុបាតំ អតិក្កម្ម នាតិទូរំ គន្តព្ព"ន្តិ វទន្តិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

មញ្ចបីឋាទិសង្ឃិកសេនាសនេសុបដិបជ្ជិតព្ព-

វិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

សត្តរសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៨. កាលិកវិនិច្ឆយកថា

៨៩. ឯវំ សង្ឃិកសេនាសនេសុ កត្តព្ពវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ ចតុកាលិកវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**កាលិកានិបិ ចត្តារី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ ករណំ ការោ, កិរិយា។ ការោ ឯវ កាលោ រ-ការស្ស ល-ការោ យថា “មហាសាលោ”តិ។ **កាលោ**តិ ចេត្ថ បច្ចុប្បន្នាទិកិរិយា។ វុត្តញ្ហិ –

“អារទ្ធានិដ្ឋិតោ ភាវោ, បច្ចុប្បន្នោ សុនិដ្ឋិតោ;
អតីតានាគតុប្បាទ-មប្បត្តាភិមុខា កិរិយា”តិ។

ឯត្ថ បន តស្ស តស្ស កិរិយាសង្ខាតស្ស កាលស្ស បភេទភូតោ បុរេភត្តឯកអហោរត្តសត្តាហជីវិកបរិយន្តសង្ខាតោ កាលវិសេសោ អធិប្បេតោ។ កាលេ តស្មិំ តស្មិំ កាលវិសេសេ បរិភុញ្ជិតព្ពានីតិ **កាលិកានិ**។ **បិ**-សទ្ទោ សមុច្ចយត្ថោ, តេន កប្បិយា ចតុភូមិយោតិ សមុច្ចេតិ។ **ចត្តារី**តិ សង្ខ្យានិទ្ទេសោ, តេន កាលិកានិ នាម ចត្តារិ ឯវ ហោន្តិ, ន តីណិ ន បញ្ចាតិ ទស្សេតិ, ឥទំ មាតិកាបទស្ស អត្ថវិវរណំ។ តត្ថ ឧទ្ទេសេ យំ មាតិកាយំ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. គន្ថារម្ភកថា) “កាលិកានិបិ ចត្តារី”តិ ឯវំ វុត្តំ, ឯត្ថ ឯតស្មិំ មាតិកាបទេ ចត្តារិ កាលិកានិ វេទិតព្ពានីតិ យោជនា។ កតមានិ តានីតិ អាហ “**យាវកាលិក**”ន្តិអាទិ ។ យាវកាលិកំ…បេ.… យាវជីវិកំ ឥតិ ឥមានិ វុត្តានិ ចត្តារិ កាលិកានិ នាមាតិ អត្ថោ។

ឥទានិ តេសំ វុត្តញ្ច វិសេសនញ្ច នាមលាភហេតុញ្ច ទស្សេន្តោ “**តត្ថ បុរេភត្ត**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ តេសុ ចតូសុ កាលិកេសុ យំ កិញ្ចិ ខាទនីយំ ភោជនីយំ យាវកាលិកំ, អដ្ឋវិធបានំ យាមកាលិកំ, សប្បិអាទិ បញ្ចវិធភេសជ្ជំ សត្តាហកាលិកំ, សព្ពម្បិ បដិគ្គហិតំ យាវជីវិកំ ឥតិ វុច្ចតីតិ សម្ពន្ធោ។ **យំ កិញ្ចិ ខាទនីយ ភោជនីយ**ន្តិ ឯត្ថ អតិព្យាបិតំ បរិហរិតុំ វិសេសនមាហ “**បុរេភត្ត**”ន្ត្យាទិ។ បុរេភត្តំ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពមេវ យាវកាលិកំ, ន អញ្ញំ ខាទនីយំ ភោជនីយន្ត្យត្ថោ។ **យាវ…បេ.… បរិភុញ្ជិតព្ពតោ**តិ នាមលាភហេតុំ, ឯតេន យាវ កាលោ អស្សាតិ **យាវកាលិក**ន្តិ វចនត្ថំ ទស្សេតិ។ **អដ្ឋវិធំ បាន**ន្តិ ឯត្ថ អព្យាបិតំ បរិហរិតុមាហ “**សទ្ធឹ អនុលោមបានេហី**”តិ។ **យាវ…បេ.… តព្ពតោ**តិ នាមលាភហេតុំ, ឯតេន យាមោ កាលោ អស្សាតិ **យាមកាលិក**ន្តិ វចនត្ថំ ទស្សេតិ។ **សត្តាហំ និធេតព្ពតោ**តិ នាមលាភហេតុំ, ឯតេន សត្តាហោ កាលោ អស្សាតិ **សត្តាហកាលិក**ន្តិ វចនត្ថំ ទស្សេតិ។ **សព្ពម្បិ បដិគ្គហិត**ន្តិ ឯត្ថ អតិព្យាបិតំ បរិហរិតុំ “**ឋបេត្វា ឧទក**”ន្ត្យាហ។ **យាវ…បេ.… បរិភុញ្ជិតព្ពតោ**តិ នាមលាភហេតុំ, តេន យាវជីវំ កាលោ អស្សាតិ **យាវជីវិក**ន្តិ វចនត្ថំ ទស្សេតិ។

ឯត្ថាហ – “យោ បន ភិក្ខុ អទិន្នំ មុខទ្វារំ អាហារំ អាហរេយ្យ អញ្ញត្រ ឧទកទន្តបោនា, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ២៦៥) វចនតោ ននុ ឧទកំ អប្បដិគ្គហិតព្ពំ, អថ កស្មា “ឋបេត្វា ឧទកំ អវសេសំ សព្ពម្បិ បដិគ្គហិត”ន្តិ វុត្តន្តិ? សច្ចំ, បរិសុទ្ធឧទកំ អប្បដិគ្គហិតព្ពំ, កទ្ទមាទិសហិតំ បន បដិគ្គហេតព្ពំ ហោតិ, តស្មា បដិគ្គហិតេសុ អន្តោគធភាវតោ “ឋបេត្វា ឧទក”ន្តិ វុត្តន្តិ។ ឯវមបិ “សព្ពម្បិ បដិគ្គហិត”ន្តិ ឥមិនាវ សិទ្ធំ បដិគ្គហេតព្ពស្ស ឧទកស្សបិ គហណតោតិ? សច្ចំ, តថាបិ ឧទកភាវេន សាមញ្ញតោ “សព្ពម្បិ បដិគ្គហិត”ន្តិ ឯត្តកេ វុត្តេ ឯកច្ចស្ស ឧទកស្ស បដិគ្គហេតព្ពភាវតោ ឧទកម្បិ យាវជីវិកំ នាមាតិ ញាយេយ្យ, ន បន ឧទកំ យាវជីវិកំ សុទ្ធស្ស បដិគ្គហេតព្ពាភាវតោ, តស្មា ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឯកច្ចស្ស ឧទកស្ស បដិគ្គហេតព្ពភាវេ សតិបិ សុទ្ធស្ស អប្បដិគ្គហិតព្ពត្តា តំ ឧទកំ ឋបេត្វា សព្ពម្បិ បដិគ្គហិតំ យាវជីវិកន្តិ វុច្ចតីតិ។

៩០. **មូលកមូលាទីនិ** ឧបទេសតោយេវ វេទិតព្ពានិ, តានិ បរិយាយតោ វុច្ចមានានិបិ ន សក្កា វិញ្ញាតុំ។ បរិយាយន្តរេន ហិ វុច្ចមានេ តំ តំ នាមំ អជានន្តានំ សម្មោហោយេវ សិយា, តស្មា តត្ថ ន កិញ្ចិ វក្ខាម។ **ខាទនីយេ ខាទនីយត្ថ**ន្តិ បូវាទិខាទនីយេ វិជ្ជមានំ ខាទនីយកិច្ចំ ខាទនីយេហិ កាតព្ពំ ជិឃច្ឆាហរណសង្ខាតំ អត្ថំ បយោជនំ **នេវ ផរន្តិ** ន និប្ផាទេន្តិ។ ឯកស្មិំ ទេសេ អាហារកិច្ចំ សាធេន្តំ វា អសាធេន្តំ វា អបរស្មិំ ទេសេ ឧដ្ឋិតភូមិរសាទិភេទេន អាហារជិឃច្ឆាហរណកិច្ចំ អសាធេន្តម្បិ វា សម្ភវេយ្យាតិ អាហ “**តេសុ តេសុ ជនបទេសូ**”តិអាទិ។ កេចិ បន “ឯកស្មិំ ជនបទេ អាហារកិច្ចំ សាធេន្តំ សេសជនបទេសុបិ វិកាលេ ន កប្បតិ ឯវាតិ ទស្សនត្ថំ ឥទំ វុត្ត”ន្តិបិ វទន្តិ។ **បកតិអាហារវសេនា**តិ អញ្ញេហិ យាវកាលិកេហិ អយោជិតំ អត្តនោ បកតិយាវ អាហារកិច្ចករណវសេន។ **សម្មោហោយេវ ហោតី**តិ អនេកត្ថានំ នាមានំ អប្បសិទ្ធានញ្ច សម្ភវតោ សម្មោហោ ឯវ សិយា។ តេនេវេត្ថ មយម្បិ មូលកមូលាទីនំ បរិយាយន្តរទស្សនេ អាទរំ ន ករិម្ហ ឧបទេសតោវ គហេតព្ពតោ។

យន្តិ វដ្ដកន្ទំ។

មុឡាលន្តិ ថូលគុឡាលមូលមេវ។

វុក្ខវល្លិអាទីនន្តិ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ សម្បិណ្ឌេត្វា វុត្តំ។

អន្តោបថវីគតោតិ សាលកល្យាណិក្ខន្ធំ សន្ធាយ វុត្តំ។

សព្ពកប្បិយានីតិ មូលគចបត្តាទីនំ វសេន សព្ពសោ កប្បិយានិ, តេសម្បិ នាមវសេន ន សក្កា បរិយន្តំ ទស្សេតុន្តិ សម្ពន្ធោ។

អច្ឆិវាទីនំ អបរិបក្កានេវ ផលានិ យាវជីវិកានីតិ ទស្សេតុំ “**អបរិបក្កានី**”តិ វុត្តំ។

ហរីតកាទីនំ អដ្ឋីនីតិ ឯត្ថ មិញ្ជំ បដិច្ឆាទេត្វា ឋិតានិ កបាលានិ យាវជីវិកានីតិ អាចរិយា។ មិញ្ជម្បិ យាវជីវិកន្តិ ឯកេ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២៤៨-២៤៩) បន “**ហរីតកាទីនំ អដ្ឋីនីតិ** ឯត្ថ ‘មិញ្ជំ យាវកាលិក’ន្តិ កេចិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ អដ្ឋកថាយំ អវុត្តត្តា”តិ វុត្តំ។

ហិង្គូតិ ហិង្គុរុក្ខតោ បគ្ឃរិតនិយ្យាសោ។ ហិង្គុជតុអាទយោបិ ហិង្គុវិកតិយោ ឯវ។ តត្ថ **ហិង្គុជតុ** នាម ហិង្គុរុក្ខស្ស ទណ្ឌបត្តានិ បចិត្វា កតនិយ្យាសោ។ **ហិង្គុសិបាដិកំ** នាម ហិង្គុបត្តានិ បចិត្វា កតនិយ្យាសោ។ “អញ្ញេន មិស្សេត្វា កតោ”តិបិ វទន្តិ។ **តកន្តិ** អគ្គកោដិយា និក្ខន្តសិលេសោ។ **តកបត្តីតិ** បត្តតោ និក្ខន្តសិលេសោ។ **តកបណ្ណីតិ** បលាសេ ភជ្ជិត្វា កតសិលេសោ។ “ទណ្ឌតោ និក្ខន្តសិលេសោ”តិបិ វទន្តិ។

៩១. យាមកាលិកេសុ បនាតិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ បាឡិយំ ខាទនីយភោជនីយបទេហិ យាវកាលិកមេវ សង្គហិតំ, ន យាមកាលិកំ, តថាបិ “អនាបត្តិ យាមកាលិកំ យាមេ និទហិត្វា ភុញ្ជតី”តិ ឥធ ចេវ “យាមកាលិកេន ភិក្ខវេ សត្តាហកាលិកំ...បេ.... យាវជីវិកំ តទហុបដិគ្គហិតំ យាមេ កប្បតិ, យាមាតិក្កន្តេ ន កប្បតី”តិ អញ្ញត្ថ (មហាវ. ៣០៥) ច វុត្តត្តា “យាមកាលិក”ន្តិវចនសាមត្ថិយតោ ច ភគវតោ អធិប្បាយញ្ញូហិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ យាមកាលិកំ សន្និធិការកំ បាចិត្តិយវត្ថុមេវ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

បបេត្វា ធញ្ញផលរសន្តិ ឯត្ថ “តណ្ឌុលធោវនោទកម្បិ ធញ្ញផលរសោយេវា”តិ វទន្តិ។

៩២. សត្តាហកាលិកេ **បញ្ច ភេសជ្ជានីតិ** ភេសជ្ជកិច្ចំ ករោន្តុ វា មា វា, ឯវំលទ្ធវោហារានិ បញ្ច។ “**គោសប្បិ**”តិអាទិនា លោកេ បាកដំ ទស្សេត្វា “**យេសំ មំសំ កប្បតី**”តិ ឥមិនា អញ្ញេសម្បិ រោហិតមិគាទីនំ សប្បិ គហេត្វា ទស្សេតិ។ យេសញ្ហិ ខីរំ អត្ថិ, សប្បិម្បិ តេសំ អត្ថិយេវ, តំ បន សុលភំ វា ទុល្លភំ វា អសម្មោហត្ថំ វុត្តំ ។ ឯវំ នវនីតម្បិ។ “យេសំ មំសំ កប្បតី”តិ ច ឥទំ និស្សគ្គិយវត្ថុទស្សនត្ថំ វុត្តំ, ន បន យេសំ មំសំ ន កប្បតិ, តេសំ សប្បិអាទិ ន កប្បតីតិ ទស្សនត្ថំ។ មនុស្សខីរាទីនិបិ ហិ នោ ន កប្បន្តិ។

៩៣. យាវ កាលោ នាតិក្កមតិ, តាវ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ ឯត្ថ **កាលោតិ** ភិក្ខូនំ ភោជនកាលោ អធិប្បេតោ, សោ ច សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ឋិតមជ្ឈន្ហិកោ។ ឋិតមជ្ឈន្ហិកោបិ ហិ កាលសង្គហំ គច្ឆតិ, តតោ បដ្ឋាយ បន ខាទិតុំ វា ភុញ្ជិតុំ វា ន សក្កា, សហសា បិវិតុំ សក្កា ភវេយ្យ, កុក្កុច្ចកេន បន ន កត្តព្ពំ។ កាលបរិច្ឆេទជាននត្ថញ្ច កាលត្ថម្ភោ យោជេតព្ពោ។ កាលន្តរេ វា ភត្តកិច្ចំ កាតព្ពំ។ **បដិគ្គហណេតិ** គហណមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ បដិគ្គហិតមេវ ហិ តំ, សន្និហិតំ ន កប្បតីតិ បុន បដិគ្គហណកិច្ចំ នត្ថិ, តេនេវ “អជ្ឈោហរិតុកាមតាយ គណ្ហន្តស្ស បដិគ្គហណេ”តិ វុត្តំ។ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណនា) បន “អជ្ឈោហរិស្សាមីតិ គណ្ហន្តស្ស គហណេ”ឥច្ចេវ វុត្តំ។

យន្តិ យំ បត្តំ។ **សន្ទិស្សតីតិ** យាគុយា ឧបរិ សន្ទិស្សតិ។ តេលវណ្ណេ បត្តេ សតិបិ និស្នេហភាវេ អង្គុលិយា យំ សន្ទស្ស វណ្ណវសេនេវ លេខា បញ្ញាយតិ, តស្មា តត្ថ អនាបត្តីតិ ទស្សនត្ថំ “**សា អព្ពោហារិកា**”តិ វុត្តំ។ **សយំ បដិគ្គហេត្វា អបរិច្ចត្តមេវ ហិ ទុតិយទិវសេ ន វដ្ដតីតិ** ឯត្ថ បដិគ្គហណេ អនបេក្ខវិស្សជ្ជនេន, អនុបសម្បន្នស្ស និរបេក្ខទានេន វា វិជហិតបដិគ្គហណំ បរិច្ចត្តមេវ ហោតីតិ “អបរិច្ចត្ត”ន្តិ ឥមិនា ឧភយថាបិ អវិជហិតបដិគ្គហណមេវ វុត្តំ, តស្មា យំ បរស្ស បរិច្ចជិត្វា អទិន្នម្បិ សចេ បដិគ្គហណេ និរបេក្ខវិស្សជ្ជនេន វិជហិតបដិគ្គហណំ ហោតិ, តម្បិ ទុតិយទិវសេ វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។ យទិ ឯវំ “បត្តោ ទុទ្ធោតោ ហោតី”តិអាទីសុ កស្មា អាបត្តិ វុត្តាតិ? “បដិគ្គហណំ អវិស្សជ្ជេត្វាវ សយំ វា អញ្ញេន វា តុច្ឆំ កត្វា ន សម្មា ធោវិត្វា និដ្ឋាបិតេ បត្តេ លគ្គម្បិ អវិជហិតបដិគ្គហណមេវ ហោតីតិ តត្ថ អាបត្តី”តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ កេចិ បន “សាមណេរានំ

បរិច្ចជន្តីតិ ឥមស្មឹ អធិការេ បត្វា ‘អបរិច្ចត្តមេវា’តិ វុត្តត្តា អនុបសម្បន្នស្ស បរិច្ចត្តមេវ វដ្ដតិ, អបរិច្ចត្តំ ន វដ្ដតីតិ អាបន្នំ, តស្មា និរាលយភាវេន បដិគ្គហណេ វិជហិតេបិ អនុបសម្បន្នស្ស អបរិច្ចត្តំ ន វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។ តំ យុត្តំ វិយ ន ទិស្សតិ។ យទគ្គេន ហិ បដិគ្គហណំ វិជហតិ, តទគ្គេន សន្និធិម្បិ ន ករោតិ វិជហិតបដិគ្គហណស្ស អប្បដិគ្គហិតសទិសត្តា។ បដិគ្គហេត្វា និទហិតេយេវ ច សន្និធិបច្ចយា អាបត្តិ វុត្តា។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២៥២-២៥៣) បន “**អបរិច្ចត្តមេវា**តិ និរបេក្ខតាយ អនុបសម្បន្នស្ស អទិន្នំ អបរិច្ចត្តញ្ច យាវកាលិកាទិវត្ថុមេវ សន្ធាយ វទតិ, ន បន តគ្គតបដិគ្គហណំ។ ន ហិ វត្ថុំ អបរិច្ចជិត្វា តគ្គតបដិគ្គហណំ បរិច្ចជិតុំ សក្កា, ន ច តាទិសំ វចនំ អត្ថិ, យទិ ភវេយ្យ , ‘សចេ បត្តោ ទុទ្ធោតោ ហោតិ...បេ.... ភុញ្ជន្តស្ស បាចិត្តិយ’ន្តិ វចនំ វិរុជ្ឈេយ្យ។ ន ហិ ធោវនេន អាមិសំ អបនេតុំ វាយមន្តស្ស បដិគ្គហណេ អបេក្ខា វត្តតិ។ យេន បុនទិវសេ ភុញ្ជតោ បាចិត្តិយំ ជនេយ្យ, បត្តេ បន វត្តមានា អបេក្ខា តគ្គតិកេ អាមិសេបិ វត្តតិ ឯវ នាមាតិ អាមិសេ អនបេក្ខតា ឯត្ថ ន លព្ភតិ, តតោ អាមិសេ អវិជហិតបដិគ្គហណំ បុនទិវសេ បាចិត្តិយំ ជនេតីតិ ឥទំ វុត្តំ។ អថ មតំ ‘យទគ្គេនេត្ថ អាមិសានបេក្ខតា ន លព្ភតិ, តទគ្គេន បដិគ្គហណានបេក្ខតាបិ ន លព្ភតី’តិ។ តថា សតិ យត្ថ អាមិសាបេក្ខា អត្ថិ, តត្ថ បដិគ្គហណាបេក្ខាបិ ន វិគច្ឆតីតិ អាបន្នំ, ឯវញ្ច បដិគ្គហណេ អនបេក្ខវិស្សជ្ជនំ វិសុំ ន វត្តព្ពំ សិយា, អដ្ឋកថាយញ្ចេតម្បិ បដិគ្គហណវិជហនំ ការណត្តេន អភិមតំ សិយា។ ឥទំ សុដ្ឋុតរំ កត្វា វិសុំ វត្តព្ពំ ចីវរាបេក្ខាយ វត្តមានាយបិ បច្ចុទ្ធារេន អធិដ្ឋានវិជហនំ វិយ។ ឯតស្មិញ្ច ឧបាយេ សតិ គណ្ឋិកាហតបត្តេសុ អវដ្ដនតា នាម ន សិយាតិ វុត្តោវាយមត្ថោ, តស្មា យំ វុត្តំ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.២៥២-២៥៣) ‘យំ បរស្ស បរិច្ចជិត្វា អទិន្នម្បិ សចេ បដិគ្គហណេ និរបេក្ខវិស្សជ្ជនេន វិជហិតបដិគ្គហណំ ហោតិ, តម្បិ ទុតិយទិវសេ វដ្ដតី’តិអាទិ, តំ ន សារតោ បច្ចេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។

បាឡិយំ (បាចិ. ២៥៥) “សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកំ អាហារត្ថាយ បដិគ្គណ្ហាតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិនា សន្និហិតេសុ សត្តាហកាលិកយាវជីវិកេសុ បុរេភត្តម្បិ អាហារត្ថាយ អជ្ឈោហរណេបិ ទុក្កដស្ស វុត្តត្តា យាមកាលិកេបិ អជ្ឈោហារេ វិសុំ ទុក្កដេន ភវិតព្ពន្តិ អាហ “**អាហារត្ថាយ អជ្ឈោហរតោ ទុក្កដេន សទ្ធិំ បាចិត្តិយ**”ន្តិ។ **បកតិអាមិសេ**តិ ឱទនាទិកប្បិយាមិសេ។ **ទ្វេ**តិ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ យាមកាលិកំ បុរេភត្តំ សាមិសេន មុខេន ភុញ្ជតោ សន្និធិបច្ចយា ឯកំ, យាវកាលិកសំសដ្ឋតាយ យាវកាលិកត្តភជនេន អនតិរិត្តបច្ចយា ឯកន្តិ ទ្វេ **បាចិត្តិយានិ។ វិកប្បទ្វយេ**តិ សាមិសនិរាមិសបក្ខទ្វយេ។ **ថុល្លច្ចយំ ទុក្កដញ្ច វឌ្ឍតី**តិ មនុស្សមំសេ ថុល្លច្ចយំ, សេសអកប្បិយមំសេ ទុក្កដំ វឌ្ឍតិ។

បដិគ្គហណបច្ចយា តាវ ទុក្កដន្តិ ឯត្ថ សន្និហិតត្តា បុរេភត្តម្បិ ទុក្កដមេវ។ សតិ បច្ចយេ បន សន្និហិតម្បិ សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកញ្ច ភេសជ្ជត្ថាយ គណ្ហន្តស្ស បរិភុញ្ជន្តស្ស ច អនាបត្តិយេវ។

៩៤. **ឧគ្គហិតកំ កត្វា និក្ខិត្ត**ន្តិ អបដិគ្គហិតំ សយមេវ គហេត្វា និក្ខិត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៦២២) “**ឧគ្គហិតក**ន្តិ បរិភោគត្ថាយ សយំ គហិត”ន្តិ វុត្តំ។ **សយំ ករោតី**តិ បចិត្វា ករោតិ។ **បុរេភត្ត**ន្តិ តទហុបុរេភត្តមេវ វដ្ដតិ សវត្ថុកបដិគ្គហិតត្តា។ **សយំកត**ន្តិ នវនីតំ បចិត្វា កតំ។ **និរាមិសមេវា**តិ តទហុបុរេភត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។

៩៥. អជ្ជ សយំកតំ និរាមិសមេវ ភុញ្ជន្តស្ស កស្មា សាមំបាកោ ន ហោតីតិ អាហ “**នវនីតំ តាបេន្តស្សា**”តិអាទិ។ **បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតកេហី**តិ ខីរទធីនិ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឧគ្គហិតកេហិ កតំ អព្ភញ្ជនាទីសុ ឧបនេតព្ពន្តិ យោជនា។ **ឧភយេសម្បី**តិ បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតខីរទធីហិ ច បុរេភត្តំ ឧគ្គហិតកេហិ ច កតានំ។ **ឯស នយោ**តិ និស្សគ្គិយំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **អកប្បិយមំសសប្បិម្ហី**តិ ហត្ថិអាទីនំ សប្បិម្ហិ។ **ការណបតិរូបកំ វត្វា**តិ “សជាតិកានំ សប្បិភាវតោ”តិ ការណបតិរូបកំ វត្វា។ **សប្បិនយេន វេទិតព្ព**ន្តិ និរាមិសមេវ សត្តាហំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **ឯត្ថា**តិ នវនីតេ។ **ធោតំ វដ្ដតី**តិ អធោតញ្ចេ, សវត្ថុកបដិគ្គហិតំ ហោតិ, តស្មា ធោតំ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហំ និក្ខិបិតុំ វដ្ដតីតិ ថេរានំ អធិប្បាយោ។

មហាសិវត្ថេរស្ស បន វត្ថុនោ វិយោជិតត្តា ទធិគុឡិកាទីហិ យុត្តតាមត្តេន សវត្ថុកបដិគ្គហិតំ នាម ន ហោតិ, តស្មា តក្កតោ ឧទ្ធដមត្តមេវ បដិគ្គហេត្វា ធោវិត្វា, បចិត្វា វា និរាមិសមេវ កត្វា ភុញ្ជីស្សតិ អធិប្បាយោ, ន បន ទធិគុឡិកាទីហិ សហ វិកាលេ ភុញ្ជីស្សតិ។ តេនាហ “**តស្មា នវនីតំ បរិភុញ្ជន្តេន...បេ.... សវត្ថុកបដិគ្គហំ នាម ន ហោតី**”តិ។ តត្ថ អធោតំ បដិគ្គហេត្វាបិ តំ នវនីតំ បរិភុញ្ជន្តេន ទធិអាទីនិ អបនេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ កេចិ បន “តក្កតោ ឧទ្ធដមត្តមេវ ខាទីស្សូ”តិ វចនស្ស អធិប្បាយំ អជានន្តា “តក្កតោ ឧទ្ធដមត្តំ អធោតម្បិ ទធិគុឡិកាទិសហិតំ វិកាលេ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ ន ហិ ទធិគុឡិកាទិ

អាមិសេន សំសដ្ឋរសំ នវនីតំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ សក្កា វត្តុំ។ **នវនីតំ បរិភុញ្ជន្តេនា**តិ អធោវិត្វា បដិគ្គហិត នវនីតំ បរិភុញ្ជន្តេន។ ទធិ ឯវ **ទធិគតំ** យថា “គូថគតំ មុត្តគត”ន្តិ (ម. និ. ២.១១៩; អ. និ. ៩.១១)។ “ខយំ គមិស្សតី”តិ វចនតោ ខីរំ បក្ខិបិត្វា បក្កសប្បិអាទិបិ វិកាលេ កប្បតីតិ វេទិតព្ពំ។ **ខយំ គមិស្សតី**តិ និរាមិសំ ហោតិ, តស្មា វិកាលេបិ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **ឯត្តាវតា**តិ នវនីតេ លគ្គមត្តេន វិសុំ ទធិអាទិវោហារំ អលទ្ធេន អប្បមត្តេន ទធិអាទិនាតិ អត្ថោ, ឯតេន វិសុំ បដិគ្គហិតទធិអាទីហិ សហ បក្កំ សវត្ថុកបដិគ្គហិតសង្ខមេវ គច្ឆតីតិ ទស្សេតិ។ **តស្មិម្បី**តិ និរាមិសភូតេបិ។ កុក្កុច្ចកានំ បន អយំ អធិប្បាយោ – បដិគ្គហណេ តាវ ទធិអាទីហិ អសម្ភិន្នរសត្តា ភត្តេន សហិតគុឡបិណ្ឌាទិ វិយ សវត្ថុកបដិគ្គហិតំ នាម ហោតិ។ តំ បន បចន្តេន ធោវិត្វាវ បចិតព្ពំ។ ឥតរថា បចនក្ខណេ បច្ចមានទធិគុឡិកាទីហិ សម្ភិន្នរសតាយ សាមំបក្កំ ជាតំ, តេសុ ខីណេសុបិ សាមំបក្កមេវ ហោតិ, តស្មា និរាមិសមេវ បចិតព្ពន្តិ។ តេនេវ “អាមិសេន សទ្ធឹ បក្កត្តា”តិ ការណំ វុត្តំ។

ឯត្ថ ចាយំ វិចារណា – សវត្ថុកបដិគ្គហិតត្តាភាវេ អាមិសេន សហ ភិក្ខុនា បក្កស្ស សយំបាកទោសោ វា បរិសង្កីយតិ, យាវកាលិកតា វា។ តត្ថ ន តាវ សយំបាកទោសោ ឯត្ថ សម្ភវតិ សត្តាហកាលិកត្តា។ យញ្ហិ តត្ថ ទធិអាទិ អាមិសគតំ, តំ បរិក្ខីណន្តិ។ អថ បដិគ្គហិតទធិគុឡិកាទិនា សហ អត្តនា បក្កត្តា សវត្ថុកបក្កំ វិយ ភវេយ្យាតិ បរិសង្កីយតិ, តទា “អាមិសេន សហ បដិគ្គហិតត្តា”តិ ការណំ វត្តព្ពំ, ន បន “បក្កត្តា”តិ, តថា ច ឧបឌ្ឍត្ថេរានំ មតមេវ អង្គីកតំ សិយា។ តត្ថ ច សាមណេរាទីហិ បក្កម្បិ យាវកាលិកមេវ សិយា បដិគ្គហិតខីរាទី បចិត្វា អនុបសម្បន្នេហិ កតសប្បិអាទិ វិយ, ន ច តំ យុត្តំ ភិក្ខាចារេន លទ្ធនវនីតាទីនំ តក្កាទិអាមិសសំសដ្ឋសម្ភវេន អបរិភុញ្ជិតព្ពត្តាប្បសង្គតោ។ ន ហិ គហដ្ឋា ធោវិត្វា, សោធេត្វា វា បត្តេ អាកិរន្តីតិ និយមោ អត្ថិ។

អដ្ឋកថាយញ្ច “យថា តត្ថ បតិតតណ្ឌុលកណាទយោ ន បច្ចន្តិ, ឯវំ…បេ…. បុន បចិត្វា ទេតិ, បុរិមនយេនេវ សត្តាហំ វដ្ដតី”តិ ឥមិនា វចនេនេបេតំ វិរុជ្ឈតិ, តស្មា ឥធ កុក្កុច្ចកានំ កុក្កុច្ចុប្បត្តិយា និមិត្តមេវ ន ទិស្សតិ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ “លជ្ជី សាមណេរោ យថា តត្ថ តណ្ឌុលកណាទយោ ន បច្ចន្តិ, ឯវំ អគ្គិម្ហិ វិលីយាបេត្វា…បេ…. ទេតី”តិ វចនស្សាបិ និមិត្តំ ន ទិស្សតិ។ យទិ ហិ ឯតំ យាវកាលិកសំសគ្គបរិហារាយ វុត្តំ សិយា។ អត្តនាបិ តថា កាតព្ពំ ភវេយ្យ។ គហដ្ឋេហិ ទិន្នសប្បិអាទីសុ ច អាមិសសំសគ្គសង្កា ន វិគច្ឆេយ្យ។ ន ហិ គហដ្ឋា ឯវំ វិលីយាបេត្វា បរិស្សាវេត្វា កណតណ្ឌុលាទី អបនេត្វា បុន បចន្តិ។ អបិច ភេសជ្ជេហិ សទ្ធឹ ខីរាទី បក្ខិបិត្វា យថា ខីរាទិ ខយំ គច្ឆតិ, ឯវំ បរេហិ បក្កភេសជ្ជតេលាទិបិ យាវកាលិកមេវ សិយា, ន ច តម្បិ យុត្តំ ទធិអាទិខយករណត្ថំ “បុន បចិត្វា ទេតី”តិ វុត្តត្តា, តស្មា មហាសិវត្ថេរវាទេ កុក្កុច្ចំ អកត្វា អធោតម្បិ នវនីតំ តទហុបិ បុនទិវសាទីសុបិ បចិតុំ, តណ្ឌុលាទិមិស្សំ សប្បិអាទី អត្តនាបិ អគ្គិម្ហិ វិលីយាបេត្វា បុន តក្កាទិខយត្ថំ បចិតុញ្ច វដ្ដតិ។

តត្ថ វិជ្ជមានស្សាបិ បច្ចមានក្ខណេ សម្ភិន្នរសស្ស យាវកាលិកស្ស អព្ពោហារិកត្តេន សវត្ថុកបដិគ្គហិតបុរេបដិគ្គហិតកានម្បិ អព្ពោហារិកតោតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពន្តិ។ តេនេវ “**ឯត្តាវតា ហិ សវត្ថុកបដិគ្គហិតំ នាម ន ហោតី**”តិ វុត្តំ។ វិសុំ បដិគ្គហិតេន បន ខីរាទិនា អាមិសេន នវនីតាទី មិស្សេត្វា ភិក្ខុនា វា អញ្ញេហិ វា បក្កតេលាទិភេសជ្ជំ សវត្ថុកបដិគ្គហិតសង្ខមេវ គច្ឆតិ តត្ថ បវិដ្ឋយាវកាលិកស្ស អព្ពោហារិកត្តាភាវា។ យំ បន បុរេបដិគ្គហិតភេសជ្ជេហិ សទ្ធឹ អប្បដិគ្គហិតំ ខីរាទី បក្ខិបិត្វា បក្កតេលាទិកំ អនុបសម្បន្នេហេវ បក្កម្បិ សវត្ថុកបដិគ្គហិតម្បិ សន្និធិបិ ន ហោតិ តត្ថ បក្ខិត្តខីរាទិមិស្សាបិ តស្មឹ ខណេ សម្ភិន្នរសតាយ បុរេបដិគ្គហិតត្តាបត្តិតោ, សចេ បន អប្បដិគ្គហិតេហេវ, អញ្ញេហិ វា បក្កតេលាទីសុបិ អាមិសរសោ បញ្ញាយតិ, តំ យាវកាលិកំវ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ អយំ កថាមគ្គោ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៦២២) អាគតោ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៦២២) បន “**កុក្កុច្ចាយន្តិ កុក្កុច្ចកា**តិ ឥមិនា អត្តនោបិ តត្ថ កុក្កុច្ចសព្ភាវម្បិ ទីបេតិ។ តេនេវ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា) ‘និព្ពដ្ដិតសប្បិ វា នវនីតំ វា បចិតុំ វដ្ដតី’តិ វុត្ត”ន្តិ ឯត្តកមេវ អាគតោ។

ឧគ្គហេត្វាតិ សយមេវ គហេត្វា។ **តានិ បដិគ្គហេត្វា**តិ តានិ ខីរទធីនិ បដិគ្គហេត្វា។ **គហិតន្តិ** តណ្ឌុលាទិវិគមត្ថំ បុន បចិត្វា គហិតន្តិ អត្ថោ។ **បដិគ្គហេត្វា ច ឋបិតភេសជ្ជេហី**តិ អតិរេកសត្តាហបដិគ្គហិតេហិ យាវជីវិកភេសជ្ជេហិ, ឯតេន តេហិ យុត្តម្បិ សប្បិអាទិ អតិរេកសត្តាហបដិគ្គហិតំ ន ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **វទ្ទលិសមយេ**តិ វស្សកាលសមយេ, អនាគតបកាលេតិ អត្ថោ។ វុត្តនយេន យថា តណ្ឌុលាទីនិ ន បច្ចន្តិ, តថា លជ្ជីយេវ សម្បាទេត្វា ទេតីតិ លជ្ជីសាមណេរគ្គហណំ។ អបិច អលជ្ជិនា អជ្ឈោហរិតព្ពំ យំ កិញ្ចិ អភិសង្ខរាបេតុំ ន វដ្ដតិ, តស្មាបិ ឯវមាហ។

៩៦. តិលេ បដិគ្គហេត្វា កតតេលន្តិ អត្តនា ភជ្ជាទីនិ អកត្វា កតតេលំ។ តេនេវ “**សាមិសម្បិ វដ្ដតី**”តិ វុត្តំ។ **និព្ពដ្ដិតត្តា**តិ យាវកាលិកតោ វិវេចិតត្តា, ឯតេន ឯលាអភាវតោ យាវកាលិកត្តាភាវំ, ភិក្ខុនោ ស

វត្ថុកបដិគ្គហណេន យាវកាលិកត្តុបគមនញ្ច ទស្សេតិ។ **ឧភយម្បី**តិ អត្តនា អញ្ញេហិ ច កតំ។

យាវ អរុណុគ្គមនា តិដ្ឋតិ, និស្សគ្គិយន្តិ សត្តមេ ទិវសេ កតតេលំ សចេ យាវ អរុណុគ្គមនា តិដ្ឋតិ, និស្សគ្គិយំ។

អច្ឆវសន្តិ ទុក្កដវត្ថុនោ វសាយ អនុញ្ញាតត្តា តំសទិសានំ ទុក្កដវត្ថូនំយេវ អកប្បិយមំសសត្តានំ វសា អនុញ្ញាតា, ន ថុល្លច្ចយវត្ថុ មនុស្សានំ វសាតិ អាហ **“ឋបេត្វា មនុស្សវស”**ន្តិ។ **សំសដ្ឋ**ន្តិ បរិស្សាវិតំ។ **តិណ្ណំ ទុក្កដាន**ន្តិ អជ្ឈោហារេ អជ្ឈោហារេ តីណិ ទុក្កដានិ សន្ធាយ វុត្តំ។ កិញ្ចាបិ បរិភោគត្ថាយ វិកាលេ បដិគ្គហណបចនបរិស្សាវនាទីសុ បុព្ពបយោគេសុ បាឡិយំ, អដ្ឋកថាយញ្ច អាបត្តិ ន វុត្តា, តថាបិ ឯត្ថ អាបត្តិយា ឯវ ភវិតព្ពំ បដិក្ខិត្តស្ស ករណតោ អាហារត្ថាយ វិកាលេ យាមកាលិកាទីនំ បដិគ្គហណេ វិយ។ “កាលេ បដិគ្គហិតំ វិកាលេ អនុបសម្បន្នេនាបិ និបក្កំ សំសដ្ឋញ្ច បរិភុញ្ជន្តស្ស ទ្វេបិ ទុក្កដានិ ហោន្តិយេវា”តិ វទន្តិ។

យស្មា ខីរាទីនិ បក្ខិបិត្វា បក្កភេសជ្ជតេលេ កសដំ អាមិសគតិកំ, តេន សហ តេលំ បដិគ្គហេតុំ, បចិតុំ វា ភិក្ខុនោ ន វដ្តតិ, តស្មា វុត្តំ **“បក្កតេលកសដេ វិយ កុក្កុច្ចាយតី”**តិ។ “សចេ វសាយ សហ បក្កត្តា ន វដ្តតិ, តទំ កស្មា វដ្តតី”តិ បុច្ឆន្តា **“ភន្តេ…បេ…. វដ្តតី”**តិ អាហំសុ, ថេរោ អតិកុក្កុច្ចកតាយ **“ឯតម្បិ អាវុសោ ន វដ្តតី”**តិ អាហ, រោគនិគ្គហត្ថាយ ឯវ វសាយ អនុញ្ញាតត្តំ សល្លក្ខេត្វា បច្ឆា **“សាធូ”**តិ សម្បដិច្ឆិ។

៨៧. **“មធុករីហិ មធុមក្ខិកាហី**តិ ឥទំ ខុទ្ទកភមរានំ ទ្វិន្នំ ឯវ វិសេសន”ន្តិ កេចិ វទន្តិ។ អញ្ញេ បន “ទណ្ឌកេសុ មធុការិកា មធុករិមក្ខិកា នាម, តាហិ សហ តិស្សោ មធុមក្ខិកជាតិយោ”តិ វទន្តិ។ **ភមរមក្ខិកា**តិ មហាបដលការិកា។ **សិលេសសទិស**ន្តិ សុក្ខតាយ វា បក្កតាយ វា ឃនីភូតំ។ **ឥតរ**ន្តិ តនុកមធុ។ **មធុបដល**ន្តិ មធុរហិតំ កេវលំ មធុបដលំ។ “សចេ មធុសហិតំ បដលំ បដិគ្គហេត្វា និក្ខិបន្តិ។ បដលស្ស ភាជនដ្ឋានិយត្តា មធុនោ វសេន សត្តាហាតិក្កមេ និស្សគ្គិយំ ហោតី”តិ វទន្តិ, “មធុមក្ខិតំ បន មធុគតិកមេវា”តិ ឥមិនា តំ សមេតិ។

៨៨. “ផាណិតំ នាម ឧច្ឆុម្ហា និព្ពត្ត”ន្តិ បាឡិយំ (បាចិ. ២៦០) អវិសេសេន វុត្តត្តា, អដ្ឋកថាយញ្ច “ឧច្ឆុរសំ ឧបាទាយ…បេ…. អវត្ថុកា ឧច្ឆុវិកតិ ‘ផាណិត’ន្តិ វេទិតព្ពា”តិ វចនតោ ឧច្ឆុរសោបិ និក្កសដោ សត្តាហកាលិកោតិ វេទិតព្ពំ។ កេនចិ បន “មធុម្ហិ ចត្តារោ កាលិកា យថាសម្ភវំ យោជេតព្ពា, ឧច្ឆុម្ហិ ចា”តិ វត្វា “សមក្ខិកណ្ឌំ សេលកំ មធុ យាវកាលិកំ, អនេលកំ ឧទកសម្ភិន្នំ យាមកាលិកំ, អសម្ភិន្នំ សត្តាហកាលិកំ, មធុសិត្ថំ បរិសុទ្ធំ យាវជីវិកំ, តថា ឧច្ឆុរសោ សកសដោ យាវកាលិកោ, និក្កសដោ ឧទកសម្ភិន្នោ យាមកាលិកោ, អសម្ភិន្នោ សត្តាហកាលិកោ, សុទ្ធកសដំ យាវជីវិក”ន្តិ ច វត្វា ឧត្តរិបិ ពហុធា បបញ្ចិតំ។ តត្ថ “ឧទកសម្ភិន្នំ មធុ វា ឧច្ឆុរសោ វា សកសដោ យាវកាលិកោ, និក្កសដោ ឧទកសម្ភិន្នោ យាមកាលិកោ”តិ ឥទំ នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ ទិស្សតិ, “យាវកាលិកំ សមានំ គរុតរម្បិ មុទ្ទិកាជាតិរសំ អត្តនា សំសដ្ឋំ លហុកំ យាមកាលិកភាវំ ឧបនេន្តំ ឧទកំ លហុតរំ សត្តាហកាលិកំ អត្តនា សំសដ្ឋំ គរុតរំ យាមកាលិកភាវំ ឧបនេតី”តិ ឯត្ថ ការណំ សោយេវ បុច្ឆិតព្ពោ។ សព្ពត្ថ បាឡិយំ អដ្ឋកថាយញ្ច ឧទកសម្ភិន្នេន គរុតរស្សាបិ លហុភាវោបគមនំយេវ ទស្សិតំ។ បាឡិយម្បិ (មហាវ. ២៨៤) ហិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិលានស្ស គុឡំ, អគិលានស្ស គុឡោទក”ន្តិ វទន្តេន អគិលានេន បរិភុញ្ជិតុំ អយុត្តោបិ គុឡោ ឧទកសម្ភិន្នោ អគិលានស្សបិ វដ្តតីតិ អនុញ្ញាតោ។

យម្បិ ច “ឧច្ឆុ ចេ, យាវកាលិកោ, ឧច្ឆុរសោ ចេ, យាមកាលិកោ, ផាណិតំ ចេ, សត្តាហកាលិកំ, តចោ ចេ, យាវជីវិកោ”តិ អដ្ឋកថាវចនំ ទស្សេត្វា “ឧច្ឆុរសោ ឧទកសម្ភិន្នោ យាមកាលិកោ”តិ អញ្ញេន កេនចិ វុត្តំ, តម្បិ តថាវិធស្ស អដ្ឋកថាវចនស្ស សមន្តបាសាទិកាយ វិនយដ្ឋកថាយ អភាវតោ ន សារតោ បច្ចេតព្ពំ, តតោយេវ ច “ឧច្ឆុរសោ ឧទកសម្ភិន្នោបិ អសម្ភិន្នោបិ សត្តាហកាលិកោយេវា”តិ កេចិ អាចរិយា វទន្តិ។ ភេសជ្ជក្ខន្ធកេ ច “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឧច្ឆុរស”ន្តិ ឯត្ថ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ អវិសេសេន វុត្តំ “ឧច្ឆុរសោ សត្តាហកាលិកោ”តិ។ **សយំកតំ និរាមិសមេវ វដ្តតី**តិ ឯត្ថ អបរិស្សាវិតំ បដិគ្គហិតម្បិ ករណសមយេ បរិស្សាវេត្វា, កសដំ អបនេត្វា ច អត្តនា កតន្តិ វេទិតព្ពំ, អយំ សារត្ថទីបនីបាឋោ (សារត្ថ. ដី. ២.៦២៣)។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៦២៣) បន **ឧច្ឆុរសំ ឧបាទាយា**តិ និក្កសដរសស្សាបិ សត្តាហកាលិកត្តំ ទស្សេតិ “ឧច្ឆុម្ហា និព្ពត្ត”ន្តិ បាឡិយំ សាមញ្ញតោ វុត្តត្តា។ យំ បន **សុត្តន្តដ្ឋកថាយំ** “ឧច្ឆុ ចេ, យាវកាលិកោ, ឧច្ឆុរសោ ចេ, យាមកាលិកោ, ផាណិតំ ចេ, សត្តាហកាលិកំ, តចោ ចេ, យាវជីវិកោ”តិ វុត្តំ, តំ អម្ពផលរសាទិមិស្សតាយ យាមកាលិកត្តំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ, អវិនយវចនត្តា តំ អប្បមាណន្តិ។ តេនេវ **“បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតេន អបរិស្សាវិតឧច្ឆុរសេនា”**តិអាទិ វុត្តំ។ **និរាមិសមេវ វដ្តតិ** តត្ថ បវិដ្ឋយាវកាលិកស្ស អព្ពោហារិ

កត្វាតិ ឥទំ កុឡោ កតេ តត្ថ វិជ្ជមានម្បិ កសដំ បាកេន សុក្ខតាយ យាវជីវិកត្តំ ភជតីតិ វុត្តំ។ តស្ស យាវកាលិកត្តេ ហិ សាមំបាកេន បុរេភត្តេបិ អនជ្ឈោហរណីយំ សិយាតិ។ “**សវត្ថុកបដិគ្គហិតត្តា**”តិ ឥទំ ឧច្ឆុរសេ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ហុត្វា ឋិតកសដំ សន្ធាយ វុត្តំ, តេន ច “អបរិស្សាវិតេន អប្បដិគ្គហិតេន អនុបសម្បន្នេហិ កតំ សត្តាហំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតី”តិ វុត្តំ។

ឈាមឧច្ឆុផាណិតន្តិ អគ្គិម្ហិ ឧច្ឆុំ តាបេត្វា កតំ។ **កោដ្ដិតឧច្ឆុផាណិត**ន្តិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកំ ឆិន្ទិត្វា កោដ្ដេត្វា និប្បីឡេត្វា បក្កំ។ តំ តត្ថ វិជ្ជមានម្បិ កសដំ បក្កកាលេ យាវកាលិកត្តំ វិជហតីតិ អាហ “**តំ យុត្ត**”ន្តិ។ **សីតោទកេន កត**ន្តិ មធុកបុប្ផានិ សីតោទកេន មទ្ទិត្វា បរិស្សាវេត្វា បចិត្វា កតំ។ “អបរិស្សាវេត្វា កត”ន្តិ កេចិ, តត្ថ ការណំ ន ទិស្សតិ។ **ខីរំ បក្ខិបិត្វា កតំ មធុកផាណិតំ យាវកាលិក**ន្តិ ឯត្ថ ខីរំ បក្ខិបិត្វា បក្កតេលំ កស្មា វិកាលេ វដ្ដតីតិ ចេ? តេលេ បក្ខិត្តំ ខីរំ តេលមេវ ហោតិ, អញ្ញំ បន ខីរំ បក្ខិបិត្វា កតំ ខីរភាវំ គណ្ហាតីតិ ឥទមេត្ថ ការណំ។ យទិ ឯវំ ខណ្ឌសក្ខរម្បិ ខីរំ បក្ខិបិត្វា ករោន្តិ, តំ កស្មា វដ្ដតីតិ អាហ “**ខណ្ឌសក្ខរំ បនា**”តិអាទិ។ តត្ថ **ខីរជល្លិក**ន្តិ ខីរផេណំ។

៩៩. “**មធុកបុប្ផំ បនា**”តិអាទិ យាវកាលិករូបេន ឋិតស្សាបិ អវត្ថនកំ មេរយពីជវត្ថុំ ទស្សេតុំ អារទ្ធំ។ អាហារកិច្ចំ ករោន្តានិ ឯតានិ កស្មា ឯវំ បរិភុញ្ជិតព្ពានីតិ ចោទនាបរិហារាយ ភេសជ្ជោទិស្សំ ទស្សេន្តេន តប្បសង្គេន សព្ពានិបិ ឱទិស្សកានិ ឯកតោ ទស្សេតុំ “សត្តវិធញ្ហី”តិអាទិ វុត្តំ សមន្តបាសាទិកាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣)។ វិនយសង្គហប្បករណេ បន តំ ន វុត្តំ, “បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សតិ បច្ចយេតិ វុត្តត្តា បដិគ្គហិតភេសជ្ជានិ ទុតិយទិវសតោ បដ្ឋាយ បុរេភត្តម្បិ សតិ បច្ចយេវ បរិភុញ្ជិតព្ពានិ, ន អាហារត្ថាយ ភេសជ្ជត្ថាយ បដិគ្គហិតត្តា”តិ វទន្តិ។ **ទ្វារវាតបានកវាដេសូ**តិ មហាទ្វារស្ស វាតបានានញ្ច កវាដផលកេសុ។ កសាវេ បក្ខិត្តានិ តានិ អត្តនោ សភាវំ បរិច្ចជន្តីតិ “**កសាវេ...បេ.... មក្ខេតព្ពានី**”តិ វុត្តំ, ឃុណបាណកាទិបរិហារត្ថំ មក្ខេតព្ពានីតិ អត្ថោ។ **អធិដ្ឋេតី**តិ “ឥទានិ មយ្ហំ អជ្ឈោហរណីយំ ន ភវិស្សតិ, ពាហិរបរិភោគត្ថាយ ភវិស្សតី”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេតីតិ អត្ថោ។ តេនេវាហ “**សប្បិញ្ច តេលញ្ច វសញ្ច មុទ្ធនិ តេលំ វា អព្ភញ្ជនំ វា**”តិអាទិ, ឯវំ បរិភោគេ អនបេក្ខតាយ បដិគ្គហណំ វិជហតីតិ អធិប្បាយោ។ ឯវំ អញ្ញេសុបិ កាលិកេសុ អនជ្ឈោហរិតុកាមតាយ សុទ្ធចិត្តេន ពាហិរបរិភោគត្ថាយ និយមេបិ បដិគ្គហណំ វិជហតីតិ ឥទម្បិ វិសុំ ឯកំ បដិគ្គហណវិជហនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

អញ្ញេន ភិក្ខុនា វត្តព្ពោតិ ឯត្ថ សុទ្ធចិត្តេន ទិន្នត្តា សយម្បិ អាហរាបេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិយេវ។ **ទ្វិន្នម្បិ អនាបត្តី**តិ យថា អញ្ញស្ស សន្តកំ ឯកេន បដិគ្គហិតំ សត្តាហាតិក្កមេបិ និស្សគ្គិយំ ន ហោតិ បរសន្តកភាវតោ, ឯវមិទម្បិ អវិភត្តត្តា ឧភយសាធារណម្បិ វិនិព្ភោគាភាវតោ និស្សគ្គិយំ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **បរិភុញ្ជិតុំ បន ន វដ្ដតី**តិ ភិក្ខុនា បដិគ្គហិតត្តា សត្តាហាតិក្កមេ យស្ស កស្សចិ ភិក្ខុនោ បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ បដិគ្គហិតសប្បិអាទីនំ បរិភោគស្ស សត្តាហេនេវ បរិច្ឆិន្នត្តា។ “តានិ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហបរមំ សន្និធិការកំ បរិភុញ្ជិតព្ពានី”តិ (បារា. ៦២៣) ហិ វុត្តំ។

“**អាវុសោ ឥមំ តេលំ សត្តាហមត្តំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី**”តិ ឥមិនា យេន បដិគ្គហិតំ, តេន អន្តោសត្តាហេយេវ បរស្ស វិស្សជ្ជិតភាវំ ទស្សេតិ។ **កស្ស អាបត្តី**តិ “បឋមំ តាវ ឧភិន្នំ សាធារណត្តា អនាបត្តិ វុត្តា, ឥទានិ បន ឯកេន ឥតរស្ស វិស្សដ្ឋភាវតោ ឧភយសាធារណតា នត្ថីតិ វិភត្តសទិសំ ហុត្វា ឋិតំ, តស្មា ឯត្ថ បដិគ្គហិតស្ស សត្តាហាតិក្កមេ ឯកស្ស អាបត្តិយា ភវិតព្ព”ន្តិ មញ្ញមានោ “កិំ បដិគ្គហណបច្ចយា បដិគ្គាហកស្ស អាបត្តិ, ឧទាហុ យស្ស សន្តកំ ជាតំ, តស្សា”តិ បុច្ឆតិ។ និស្សដ្ឋភាវតោយេវ ច ឥធ “អវិភត្តភាវតោ”តិ ការណំ អវត្វា “**យេន បរិគ្គហិតំ, តេន វិស្សជ្ជិតត្តា**”តិ វុត្តំ, ឥទញ្ច វិស្សដ្ឋភាវតោ ឧភយសាធារណតំ បហាយ ឯកស្ស សន្តកំ ហោន្តម្បិ យេន បដិគ្គហិតំ, តតោ អញ្ញស្ស សន្តកំ ជាតំ, តស្មា បរសន្តកបដិគ្គហណេ វិយ បដិគ្គាហកស្ស បដិគ្គហណបច្ចយា នត្ថិ អាបត្តីតិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ, ន បន “យេន បដិគ្គហិតំ, តេន វិស្សជ្ជិតត្តា”តិ វចនតោ អវិស្សជ្ជិតេ សតិ អវិភត្តេបិ សត្តាហាតិក្កមេ អាបត្តីតិ ទស្សនត្ថំ អវិស្សជ្ជិតេ អវិភត្តភាវតោយេវ អនាបត្តិយា សិទ្ធត្តា។ សចេ បន ឥតរោ យេន បដិគ្គហិតំ, តស្សេវ អន្តោសត្តាហេ អត្តនោ ភាគម្បិ វិស្សជ្ជេតិ, សត្តាហាតិក្កមេ សិយា អាបត្តិ យេន បដិគ្គហិតំ, តស្សេវ សន្តកភាវមាបន្នត្តា។ “**ឥតរស្ស អប្បដិគ្គហិតត្តា**”តិ ឥមិនា តស្ស សន្តកភាវេបិ អញ្ញេហិ បដិគ្គហិតសកសន្តកេ វិយ តេន អប្បដិគ្គហិតភាវតោ អនាបត្តីតិ ទីបេតិ, ឥមំ បន អធិប្បាយំ អជានិត្វា ឥតោ អញ្ញថា គណ្ឋិបទការាទីហិ បបញ្ចិតំ, ន តំ សារតោ បច្ចេតព្ពំ, ឥទំ សារត្ថទីបនីវចនំ (សារត្ថ. ដី. ២.៦២៥)។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៦២៥) បន – **សចេ ទ្វិន្នំ...បេ.... ន វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ បាឋោ គឡិតោ, ឯវំ បនេត្ថ បាឋោ វេទិតព្ពោ – សចេ ទ្វិន្នំ សន្តកំ ឯកេន បដិគ្គហិតំ អវិភត្តំ ហោតិ, សត្តាហាតិក្កមេ ទ្វិន្នម្បិ

អនាបត្តិ, បរិភុញ្ជិតុំ បន ន វដ្ដតីតិ។ អញ្ញថា បន សទ្ធប្បយោគោបិ ន សង្គហំ គច្ឆតិ, “គណ្ឋិបទេបិ ច អយមេវ បាឋោ ទស្សិតោ”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៦២៥) វុត្តំ។ **“ទ្វិន្នម្បិ អនាបត្តី”**តិ អវិភត្តត្តា វុត្តំ។ **“បរិភុញ្ជិតុំ បន ន វដ្ដតី”**តិ ឥទំ “សត្តាហបរមំ សន្និធិការកំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ”ន្តិ (បារា. ៦២៣) វចនតោ វុត្តំ។ **“យេន បដិគ្គហិតំ, តេន វិស្សជ្ជិតត្តា”**តិ ឥមិនា ឧបសម្បន្នស្ស ទានម្បិ សន្ធាយ “វិស្សជ្ជេតី”តិ ឥទំ វុត្តន្តិ ទស្សេតិ។ ឧបសម្បន្នស្ស និរបេក្ខទិន្នវត្ថុម្ហិ បដិគ្គហណស្ស អវិគតត្តេបិ សកសន្តកតា វិគតាវ ហោតិ, តេន និស្សគ្គិយំ ន ហោតិ។ “អត្តនាវ បដិគ្គហិតត្តំ សកសន្តកត្តញ្ច”តិ ឥមេហិ ទ្វីហិ ការណេហេវ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, ន ឯកេន។ អនុបសម្បន្នស្ស និរបេក្ខទានេ បន តទុភយម្បិ វិជហតិ, បរិភោគោបេត្ថ វដ្ដតិ, ន សាបេក្ខទានេ ទានលក្ខណាភាវតោ។ “វិស្សជ្ជតី”តិ ឯតស្មិញ្ច បាឡិបទេ កស្សចិ អទត្វា អនបេក្ខតាយ ឆឌ្ឌនម្បិ សង្គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ **“អនបេក្ខា ទត្វា”**តិ ឥទញ្ច បដិគ្គហណវិជហនវិធិទស្សនត្ថមេវ វុត្តំ។ បដិគ្គហណេ ហិ វិជហិតេ បុន បដិគ្គហេត្វា បរិភោគោ សយមេវ វដ្ដិស្សតិ, តព្ពិជហនញ្ច វត្ថុនោ សកសន្តកតាបរិច្ចាគេន ហោតីតិ។ ឯតេន ច វត្ថុម្ហិ អជ្ឈោហរណាបេក្ខាយ សតិ បដិគ្គហណវិស្សជ្ជនំ នាម វិសុំ ន លព្ភតីតិ សិជ្ឈតិ។ ឥតរថា ហិ “បដិគ្គហណេ អនបេក្ខោវ បដិគ្គហណំ វិស្សជ្ជេត្វា បុន បដិគ្គហេត្វា ភុញ្ជតី”តិ វត្តព្ពំ សិយា, **“អប្បដិគ្គហិតត្តា”**តិ ឥមិនា ឯកស្ស សន្តកំ អញ្ញេន បដិគ្គហិតម្បិ និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **ឯវន្តិ** “បុនគហេស្សាមី”តិ អបេក្ខំ អកត្វា សុទ្ធចិត្តេន បរិចត្តតំ បរាមសតិ។ **បរិភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិទស្សនត្ថន្តិ** និស្សគ្គិយមូលិកាហិ បាចិត្តិយាទិអាបត្តីហិ អនាបត្តិទស្សនត្ថន្តិ អធិប្បាយោ។ **បរិភោគេ អនាបត្តិទស្សនត្ថន្តិ** ឯត្ថ បន និស្សដ្ឋបដិលាភស្ស កាយិកបរិភោគាទីសុ យា ទុក្កដាបត្តិ វុត្តា, តាយ អនាបត្តិទស្សនត្ថន្តិ អធិប្បាយោ។

១០០. ឯវំ ចតុកាលិកបច្ចយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តេសុ វិសេសលក្ខណំ ទស្សេន្តោ **“ឥមេសុ បនា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ អកប្បិយភូមិយំ សហសេយ្យាបហោនកេ គេហេ វុត្តំ សង្ឃិកំ វា បុគ្គលិកំ វា ភិក្ខុស្ស, ភិក្ខុនិយា វា សន្តកំ យាវកាលិកំ យាមកាលិកញ្ច ឯករត្តម្បិ ឋបិតំ **អន្តោវុត្ថំ** នាម ហោតិ, តត្ថ បក្កញ្ច **អន្តោបក្កំ** នាម ហោតិ។ សត្តាហកាលិកំ បន យាវជីវិកញ្ច វដ្ដតិ។ បដិគ្គហេត្វា ឯករត្តំ វីតិនាមិតំ បន យំ កិញ្ចិ យាវកាលិកំ វា យាមកាលិកំ វា អជ្ឈោហរិតុកាមតាយ គណ្ហន្តស្ស បរិគ្គហណេ តាវ ទុក្កដំ, អជ្ឈោហរតោ បន ឯកមេកស្មិំ អជ្ឈោហារេ សន្និធិបច្ចយា បាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។ ឥទានិ អញ្ញម្បិ វិសេសលក្ខណំ ទស្សេន្តោ **“យាវកាលិកំ បនា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សម្ភិន្នរសានីតិ** សំសដ្ឋរសានិ។ ទីឃកាលានិ វត្ថូនិ រស្សកាលេន សំសដ្ឋានិ រស្សកាលមេវ អនុវត្តន្តីតិ អាហ **“យាវកាលិកំ បន...បេ.... តីណិបិ យាមកាលិកាទីនី”**តិ។ ឥតរេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **តស្មា**តិអាទីសុ តទហុបុរេភត្តមេវ វដ្ដតិ, ន តទហុបច្ឆាភត្តំ, ន រត្តិយំ, ន ទុតិយទិវសាទីសូតិ អត្ថោ។

កស្មាតិ ចេ? តទហុបដិគ្គហិតេន យាវកាលិកេន សំសដ្ឋត្តាតិ។ ឯត្ថ ច “យាវកាលិកេន សំសដ្ឋត្តា”តិ ឯត្តកមេវ អវត្វា “តទហុបដិគ្គហិតេនា”តិ វិសេសនស្ស វុត្តត្តា បុរេបដិគ្គហិតយាវកាលិកេន សំសដ្ឋេ សតិ តទហុបុរេភត្តម្បិ ន វដ្ដតិ, អនជ្ឈោហរណីយំ ហោតីតិ វិញ្ញាយតិ។ **“សម្ភិន្នរស”**ន្តិ ឥមិនា សចេបិ សំសដ្ឋំ, អសម្ភិន្នរសំ សេសកាលិកត្តយំ អត្តនោ អត្តនោ កាលេ វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ ។ **យាមកាលិកេនាតិ** ឯត្ថ “តទហុបដិគ្គហិតេនា”តិ តតិយន្តវិសេសនបទំ អជ្ឈាហរិតព្ពំ, បុព្ពវាក្យតោ វា អនុវត្តេតព្ពំ។ តស្ស ផលំ វុត្តនយមេវ។

បោត្ថកេសុ បន “យាមកាលិកេន សំសដ្ឋំ បន ឥតរទ្វយំ តទហុបដិគ្គហិត”ន្តិ ទិស្សតិ, តំ ន សុន្ទរំ។ យត្ថ នត្ថិ, តមេវ សុន្ទរំ, កស្មា? ទុតិយន្តញ្ហិ វិសេសនបទំ ឥតរទ្វយំ វិសេសេតិ។ តតោ តទហុបដិគ្គហិតមេវ សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកញ្ច យាមកាលិកេន សំសដ្ឋេ សតិ យាវ អរុណុគ្គមនា វដ្ដតិ, ន បុរេបដិគ្គហិតានីតិ អត្ថោ ភវេយ្យ, សោ ន យុត្តោ។ កស្មា? សត្តាហកាលិកយាវជីវិកានំ អសន្និធិជនកត្តា, “ទីឃកាលិកានិ រស្សកាលិកំ អនុវត្តន្តី”តិ ឥមិនា លក្ខណេន វិរុទ្ធត្តា ច, តស្មា តទហុបដិគ្គហិតំ វា ហោតុ បុរេបដិគ្គហិតំ វា, សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកញ្ច តទហុបដិគ្គហិតេន យាមកាលិកេន សំសដ្ឋត្តា យាវ អរុណុគ្គមនា វដ្ដតីតិ អត្ថោ យុត្តោ, ឯវញ្ច ឧបរិ វក្ខមានេន “សត្តាហកាលិកេន បន តទហុបដិគ្គហិតេន សទ្ធិំ សំសដ្ឋំ តទហុបដិគ្គហិតំ វា បុរេបដិគ្គហិតំ វា យាវជីវិកំ សត្តាហំ កប្បតី”តិ វចនេន សមំ ភវេយ្យ។

អបិច “យាមកាលិកេន សំសដ្ឋំ បន ឥតរទ្វយំ តទហុ យាវ អរុណុគ្គមនា វដ្ដតី”តិ បុព្ពបាឋេន ភវិតព្ពំ, តំ លេខកេហិ អញ្ញេសុ បាឋេសុ “តទហុបដិគ្គហិត”ន្តិ វិជ្ជមានំ ទិស្វា, ឥធ តទហុបទតោ បដិគ្គហិតបទំ គឡិតន្តិ មញ្ញមានេហិ បក្ខិបិត្វា លិខិតំ ភវេយ្យ, “តទហូ”តិ ឥទំ បន “យាវ អរុណុគ្គមនា”តិ បទំ វិសេសេតិ, តេន យាវ តទហុអរុណុគ្គមនា វដ្ដតិ, ន ទុតិយាហាទិអរុណុគ្គមនាតិ អត្ថំ ទស្សេតិ។ តេនេវ ឧបរិបាឋេបិ “សត្តាហកាលិកេន បន តទហុបដិគ្គហិតេនា”តិ រស្សកាលិកត្ថបទេន តុល្យាធិករណំ វិសេសនបទំ តមេវ វិសេសេតិ, ន ទីឃកាលិកត្ថំ យាវជីវិកបទំ , តស្មា “តទហុបដិគ្គហិតេន សត្តាហកាលិកេន សំសដ្ឋំ តទហុបដិគ្គហិតំ វា បុរេបដិគ្គហិតំ វា យាវជីវិកំ សត្តាហំ កប្បតី”តិ វុត្តំ។

ទ្វីហបដិគ្គហិតេនាតិអាទីសុបិ “ទ្វីហបដិគ្គហិតេន សត្តាហកាលិកេន សំសដ្ឋំ តទហុបដិគ្គហិតំ វា បុរេបដិគ្គហិតំ វា យាវជីវិកំ ឆាហំ វដ្ដតិ, តីហបដិគ្គហិតេន សត្តាហកាលិកេន សំសដ្ឋំ តទហុបដិគ្គហិតំ វា បុរេបដិគ្គហិតំ វា យាវជីវិកំ បញ្ចាហំ វដ្ដតិ, ចតូហបដិគ្គហិតេន សត្តាហកាលិកេន សំសដ្ឋំ តទហុបដិគ្គហិតំ វា បុរេបដិគ្គហិតំ វា យាវជីវិកំ ចតុរាហំ វដ្ដតិ, បញ្ចាហបដិគ្គហិតេន សត្តាហកាលិកេន សំសដ្ឋំ តទហុបដិគ្គហិតំ វា បុរេបដិគ្គហិតំ វា យាវជីវិកំ តីហំ វដ្ដតិ, ឆាហបដិគ្គហិតេន សត្តាហកាលិកេន សំសដ្ឋំ តទហុបដិគ្គហិតំ វា បុរេបដិគ្គហិតំ វា យាវជីវិកំ ទ្វីហំ វដ្ដតិ, សត្តាហបដិគ្គហិតេន សត្តាហកាលិកេន សំសដ្ឋំ តទហុបដិគ្គហិតំ វា បុរេបដិគ្គហិតំ វា យាវជីវិកំ តទហេវ វដ្ដតី”តិ ឯវំ សត្តាហកាលិកស្សេវ អតីតទិវសំ បរិហាបេត្វា សេសទិវសវសេន យោជេតព្ពំ, ន យាវជីវិកស្ស។ ន ហិ យាវជីវិកស្ស ហាបេតព្ពោ អតីតទិវសោ នាម អត្ថិ សតិ បច្ចយេ យាវជីវំ បរិភុញ្ជិតព្ពតោ។ តេនាហ “សត្តាហកាលិកម្បិ អត្តនា សទ្ធឹ សំសដ្ឋំ យាវជីវិកំ អត្តនោ សភាវញ្ញេវ ឧបនេតី”តិ។ កេសុចិ បោត្ថកេសុ “យាមកាលិកេន សំសដ្ឋំ បន ឥតរទ្វយំ តទហុបដិគ្គហិត”ន្តិ លិខិតំ បាឋំ និស្សាយ ឥមស្មិម្បិ បាឋេ “តទហុបដិគ្គហិតន្តិ ឥទមេវ ឥច្ឆិតព្ព’ន្តិ មញ្ញមានា “បុរេបដិគ្គហិត”ន្តិ បាឋំ បដិក្ខិបន្តិ។ កេសុចិ “បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ វា”តិ លិខន្តិ, តំ សព្ពំ យថាវុត្តនយំ អមនសិករោន្តា វិព្ភន្តចិត្តា ឯវំ ករោន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥមេសុ ចតូសុ កាលិកេសុ យាវកាលិកំ មជ្ឈន្ហិកកាលាតិក្កមេ, យាមកាលិកំ បច្ឆិមយាមាតិក្កមេ, សត្តាហកាលិកំ សត្តាហាតិក្កមេ បរិភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តីតិ វុត្តំ។ កតរសិក្ខាបទេន អាបត្តិ ហោតីតិ បុច្ឆាយមាហ “**កាលយាម**”ឥច្ចាទិ។ តស្សត្ថោ – យាវកាលិកំ កាលាតិក្កមេ បរិភុញ្ជន្តស្ស “យោ បន ភិក្ខុ វិកាលេ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ខាទេយ្យ វា ភុញ្ជេយ្យ វា, បាចិត្តិយ”ន្តិ ឥមិនា វិកាលេភោជនសិក្ខាបទេន (បាចិ. ២៤៨) អាបត្តិ ហោតិ។ យាមកាលិកំ យាមាតិក្កមេ បរិភុញ្ជន្តស្ស “យោ បន ភិក្ខុ សន្និធិការកំ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ខាទេយ្យ វា ភុញ្ជេយ្យ វា, បាចិត្តិយ”ន្តិ ឥមិនា សន្និធិសិក្ខាបទេន (បាចិ. ២៥៣) អាបត្តិ ហោតិ។ សត្តាហកាលិកំ សត្តាហាតិក្កមេ បរិភុញ្ជន្តស្ស “យានិ ខោ បន តានិ គិលានានំ ភិក្ខូនំ បដិសាយនីយានិ ភេសជ្ជានិ, សេយ្យថិទំ, សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ផាណិតំ, តានិ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហបរមំ សន្និធិការកំ បរិភុញ្ជិតព្ពានិ, តំ អតិក្កាមយតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ ឥមិនា ភេសជ្ជសិក្ខាបទេន (បារា. ៦២២) អាបត្តិ ហោតីតិ។

ឥមានិ ចត្តារិ កាលិកានិ ឯកតោ សំសដ្ឋានិ សម្ភិន្នរសានិ បុរិមបុរិមកាលិកស្ស កាលវសេន បរិភុញ្ជិតព្ពានីតិ វុត្តំ។ អសម្ភិន្នរសានិ ចេ ហោន្តិ, កថំ បរិភុញ្ជិតព្ពានីតិ អាហ “**សចេ បនា**”តិអាទិ។ តស្សត្ថោ សុវិញ្ញេយ្យោវ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ចតុកាលិកវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

អដ្ឋារសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៩. កប្បិយភូមិវិនិច្ឆយកថា

១០១. ឯវំ ចតុកាលិកវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ កប្បិយកុដិវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**កប្បិយា ចតុ ភូមិយោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ កប្បន្តីតិ **កប្បិយា**, កប្ប សាមត្ថិយេតិ ធាតុ។ ភវន្តិ ឯតាសុ អន្តោវុត្ថអន្តោបក្កានីតិ ភូមិយោ, ចតស្សោ ភូមិយោ **ចតុភូមិយោ**, ចតស្សោ កប្បិយកុដិយោតិ អត្ថោ។ កតមា តាតិ អាហ “**ឧស្សាវនន្តិកា...បេ.... វេទិតព្ពា**”តិ។ កថំ វិញ្ញាយតីច្ចាហ “**អនុជានាមិ...បេ.... វចនតោ**”តិ។ ឥទំ ភេសជ្ជក្ខន្ធកបាឡឹ (មហាវ. ២៩៥) សន្ធាយាហ។ តត្ថ ឧទ្ទំ សាវនា ឧស្សាវនា, ឧស្សាវនា អន្តោ យស្សា កប្បិយភូមិយាតិ **ឧស្សាវនន្តិកា**។ គាវោ និសីទន្តិ ឯត្ថាតិ **គោនិសាទិកា**, គោ-សទ្ទូបបទ និ-បុព្ពសទ វិសរណគត្យាវសានេសូតិ ធាតុ។ គហបតីហិ ទិន្នាតិ **គហបតិ**, ឧត្តរបទលោបតតិយាតប្បុរិសោយំ។ កម្មវាចាយ សម្មន្និតព្ពាតិ **សម្មុតី**តិ ឯវមិមាសំ វិគ្គហោ កាតព្ពោ។ **តត្ថា**តិ កប្បិយកុដិវិនិច្ឆយេ។ **តំ បន អវត្វាបី**តិ អន្ធកដ្ឋកថាយំ វុត្តនយំ អវត្វាបិ។ **បិ**-សទ្ទេន តថាវចនម្បិ អនុជានាតិ។ **អដ្ឋកថាសុ វុត្តនយេន វុត្តេ**តិ សេសអដ្ឋកថាសុ វុត្តនយេន “កប្បិយកុដឹ ករោមា”តិ វា “កប្បិយកុដី”តិ វា វុត្តេ។ **សាធារណលក្ខណ**ន្តិ សព្ពអដ្ឋកថានំ សាធារណំ ឧស្សាវនន្តិកកុដិករណលក្ខណំ។ **ចយ**ន្តិ អធិដ្ឋានំ ឧច្ចវត្ថុំ។ **យតោ បដ្ឋាយា**តិ យតោ ឥដ្ឋកតោ សិលតោ មត្តិកាបិណ្ឌតោ វា បដ្ឋាយ។ **បឋមិដ្ឋកាទីនំ ហេដ្ឋា ន វដ្ដន្តី**តិ បឋមិដ្ឋកាទីនំ ហេដ្ឋាភូមិយំ បតិដ្ឋាបិយមានា ឥដ្ឋកាទយោ ភូមិគតិកត្តា “កប្បិយកុដឹ ករោមា”តិ វត្វា បតិដ្ឋាបេតុំ ន វដ្ដន្តិ។ យទិ ឯវំ ភូមិយំ និខណិត្វា ឋបិយមានា ថម្ភា កស្មា តថា វត្វា បតិដ្ឋាបេតុំ វដ្ដន្តីតិ អាហ “**ថម្ភា បន...បេ.... វដ្ដន្តី**”តិ។

សង្ឃសន្តកមេវាតិ វាសត្ថាយ កតំ សង្ឃិកសេនាសនំ សន្ធាយ វទតិ។ **ភិក្ខុសន្តក**ន្តិ វាសត្ថាយ ឯវ កតំ ភិក្ខុស្ស បុគ្គលិកសេនាសនំ។

១០២. **មុខសន្និធី**តិ ឥមិនា អន្តោវុត្ថទុក្កដមេវ ទីបេតិ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៩៥) បន ឯវំ វុត្តំ – **តំ បន អវត្វាបី**តិ **បិ**-សទ្ទេន តថាវចនម្បិ អនុជានាតិ។ **អដ្ឋកថាសូ**តិ អន្ធកដ្ឋកថាវិរហិតាសុ សេសដ្ឋកថាសុ។ **សាធារណលក្ខណ**ន្តិ អន្ធកដ្ឋកថាយ សហ សព្ពដ្ឋកថានំ សមានំ។ **ចយ**ន្តិ អធិដ្ឋានំ ឧច្ចវត្ថុំ។ **យតោ បដ្ឋាយា**តិ យតោ ឥដ្ឋកាទិតោ បដ្ឋាយ ចយំ អាទឹ កត្វា ភិត្តឹ ឧដ្ឋាបេតុកាមាតិ អត្ថោ។ “**ថម្ភា បន ឧបរិ ឧគ្គច្ឆន្តិ, តស្មា វដ្ដន្តី**”តិ ឯតេន ឥដ្ឋកបាសាណា ហេដ្ឋា បតិដ្ឋាបិយមានាបិ យទិ ចយតោ, ភូមិតោ វា ឯកង្គុលមត្តម្បិ ឧគ្គតា តិដ្ឋន្តិ, វដ្ដន្តីតិ សិទ្ធំ ហោតិ។

អារាមោតិ ឧបចារសីមាបរិច្ឆិន្នោ សកលោ វិហារោ។ **សេនាសនានី**តិ វិហារស្ស អន្តោ តិណកុដិអាទិកានិ សង្ឃស្ស និវាសគេហានិ។ **វិហារគោនិសាទិកា នាមា**តិ សេនាសនគោនិសាទិកា នាម។ សេនាសនានិ ហិ សយំ បរិក្ខិត្តានិបិ អារាមបរិក្ខេបាភាវេន “គោនិសាទិកា”តិ វុត្តា។ “**ឧបឌ្ឍបរិក្ខិត្តោបី**”តិ ឥមិនា តតោ ឩនបរិក្ខិត្តោ យេភុយ្យេន អបរិក្ខិត្តោ នាម, តស្មា អបរិក្ខិត្តសង្ខមេវ គច្ឆតីតិ ទស្សេតិ។ **ឯត្ថា**តិ ឧបឌ្ឍាទិបរិក្ខិត្តេ។ **កប្បិយកុដិ លទ្ធុំ វដ្ដតី**តិ គោនិសាទិកាយ អភាវេន សេសកប្បិយកុដីសុ តីសុ យា កាចិ កប្បិយកុដិ កាតព្ពាតិ អត្ថោ។

តេសំ គេហានីតិ ឯត្ថ ភិក្ខូនំ វាសត្ថាយ កតម្បិ យាវ ន ទេន្តិ, តាវ តេសំ សន្តកំយេវ ភវិស្សតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **វិហារំ ឋបេត្វា**តិ ឧបសម្បន្នានំ វាសត្ថាយ កតំ គេហំ ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។ **គេហ**ន្តិ និវាសគេហំ។ តទញ្ញំ បន ឧបោសថាគារាទិ សព្ពំ អនិវាសគេហំ ចតុកប្បិយភូមិវិមុត្តា បញ្ចមី កប្បិយភូមិ។ សង្ឃសន្តកេបិ ហិ ឯតាទិសេ គេហេ សុដ្ឋុ បរិក្ខិត្តារាមេដ្ឋេបិ អព្ភោកាសេ វិយ អន្តោវុត្ថាទិទោសោ នត្ថិ។ យេន កេនចិ ឆន្នេ បរិច្ឆន្នេ ច សហសេយ្យប្បហោនកេ ភិក្ខុស្ស, សង្ឃស្ស វា និវាសគេហេ អន្តោវុត្ថាទិទោសោ, ន អញ្ញត្ថ។ តេនាហ “**យំ បនា**”តិអាទិ។ តត្ថ “**សង្ឃិកំ វា បុគ្គលិកំ វា**”តិ ឥទំ កិញ្ចាបិ ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ សាមញ្ញតោ វុត្តំ ភិក្ខូនំ បន សង្ឃិកំ បុគ្គលិកញ្ច ភិក្ខុនីនំ, តាសំ សង្ឃិកំ បុគ្គលិកញ្ច ភិក្ខូនំ គិហិសន្តកដ្ឋានេ តិដ្ឋតីតិ វេទិតព្ពំ។

មុខសន្និធីតិ អន្តោសន្និហិតទោសោ ហិ មុខប្បវេសននិមិត្តំ អាបត្តឹ ករោតិ, នាញ្ញថា, តស្មា “មុខសន្និធី”តិ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៩៥) វុត្តោតិ។

តត្ថ តត្ថ ខណ្ឌា ហោន្តីតិ ឧបឌ្ឍតោ អធិកំ ខណ្ឌា ហោន្តិ។ **សព្ពស្មឹ ឆទនេ វិនដ្ឋេ**តិ តិណបណ្ណាទិវស្សបរិត្តាយកេ ឆទនេ វិនដ្ឋេ។ គោបានសីនំ បន ឧបរិ វល្លីហិ ពទ្ធទណ្ឌេសុ ឋិតេសុបិ ជហិតវត្ថុកា ហោន្តិ ឯវ។ **បក្ខបាសកមណ្ឌល**ន្តិ ឯកស្មឹ បស្សេ តិណ្ណំ គោបានសីនំ ឧបរិ ឋិតតិណបណ្ណាទិឆទនំ វុច្ចតិ។

១០៣. “**អនុបសម្បន្នស្ស ទត្វា តស្សា**”តិអាទិនា អកប្បិយកុដិយំ វុត្ថម្បិ អនុបសម្បន្នស្ស ទិន្នេ កប្បិយំ ហោតិ, សាបេក្ខទានញ្ចេត្ថ វដ្ដតិ, បដិគ្គហណំ វិយ ន ហោតីតិ ទស្សេតិ។ អន្តោបក្កសាមំបក្កេសុ បន “ន, ភិក្ខវេ, អន្តោវុត្ថំ អន្តោបក្កំ សាមំបក្កំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ, យោ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អន្តោ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ អន្តោបក្កំ សាមំបក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ តិណ្ណំ ទុក្កដានំ។ អន្តោ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ អន្តោបក្កំ អញ្ញេហិ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្កដានំ។ អន្តោ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ ពហិបក្កំ សាមំបក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្កដានំ។ ពហិ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ អន្តោបក្កំ សាមំបក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្កដានំ។ អន្តោ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ ពហិបក្កំ អញ្ញេហិ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ពហិ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ អន្តោបក្កំ អញ្ញេហិ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ពហិ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ ពហិបក្កំ សាមំបក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ពហិ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ ពហិបក្កំ អញ្ញេហិ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អនាបត្តី”តិ (មហាវ. ២៧៤) វចនតោ ឯកំ តិកាបត្តិកំ, តីណិ ទុកាបត្តិកានិ, តីណិ ឯកាបត្តិកានិ, ឯកំ អនាបត្តិកន្តិ អដ្ឋ ហោន្តិ។ តត្ថ **អន្តោវុត្ថ**ន្តិ អកប្បិយកុដិយំ វុត្ថំ។ **អន្តោបក្កេបិ** ឯសេវ នយោ។ **សាមំបក្ក**ន្តិ យំ កិញ្ចិ អាមិសំ ភិក្ខុស្ស បចិតុំ ន វដ្ដតិ។ តត្ថ យំ វត្តព្ពំ, តំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តមេវ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

កប្បិយភូមិវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ឯកូនវីសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

២០. បដិគ្គហណវិនិច្ឆយកថា

១០៤. ឯវំ កប្បិយភូមិវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ បដិគ្គហណវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**ខាទនីយាទិបដិគ្គាហោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ ខាទិយតេតិ ខាទនីយំ, ឋបេត្វា បញ្ច ភោជនានិ សព្ពស្ស អជ្ឈោហរិតព្ពស្សេតំ អធិវចនំ។ **អាទិ**សទ្ទេន ភោជនីយំ សង្គណ្ហាតិ។ បដិគ្គហណំ សម្បដិច្ឆនំ បដិគ្គាហោ, ខាទនីយាទីនំ បដិគ្គាហោ **ខាទនីយាទិបដិគ្គាហោ**។ តេនាហ “**អជ្ឈោហរិតព្ពស្ស យស្ស កស្សចិ ខាទនីយស្ស វា ភោជនីយស្ស វា បដិគ្គហណ**”ន្តិ។ បញ្ចសុ អង្គេសុ **ឧច្ចារណមត្ត**ន្តិ ឧក្ខិបនមត្តំ, ឥមិនា បដិគ្គហិតព្ពភារស្ស បមាណំ ទស្សេតិ។ តេនេវ ថាមិសេន បុរិសេន អនុក្ខិបនីយវត្ថុស្មិំ បដិគ្គហណំ ន រុហតីតិ ទីបេតិ។ “**ហត្ថបាសោ**”តិ ឥមិនា អាសន្នភាវំ។ តេនេវ ច ទូរេ ឋត្វា អភិហរន្តស្ស បដិគ្គហណំ ន រុហតីតិ ទីបេតិ។ **អភិហារោ**តិ បរិណាមិតភាវោ, តេន ច តត្រដ្ឋកាទីសុ ន រុហតីតិ ទីបេតិ។ “**ទេវោ វា**”តិអាទិនា ទាយកតោ បយោគត្តយំ ទស្សេតិ។ “**តញ្ចេ**”តិអាទិនា បដិគ្គាហកតោ បយោគទ្វយំ ទស្សេតិ។

ឥទានិ តេសុ បញ្ចសុ អង្គេសុ ហត្ថបាសស្ស ទុរាជានតាយ តំ ទស្សេតុមាហ “**តត្ថ**”ច្ចាទិ។ តត្ថ អឌ្ឍតេយ្យហត្ថោ ហត្ថបាសោ នាមាតិ យោជនា។ “**តស្ស ឱរិមន្តេន**”តិ ឥមិនា អាកាសេ ឧជុំ ឋត្វា បរេន ឧក្ខិត្តំ គណ្ហន្តស្សាបិ អាសន្នង្គភូតបាទតលតោ បដ្ឋាយ ហត្ថបាសោ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពោ, ន សីសតោ បដ្ឋាយាតិ ទស្សេតិ។ តត្ថ “**ឱរិមន្តេនា**”តិ ឥមស្ស ហេដ្ឋិមន្តេនាតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។

ឯត្ថ ច បវារណសិក្ខាបទដ្ឋកថាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) “សចេ បន ភិក្ខុ និសិន្នោ ហោតិ, អាសន្នស្ស បច្ឆិមន្តតោ បដ្ឋាយា”តិអាទិនា បដិគ្គាហកានំ អាសន្នង្គស្ស បារិមន្តតោ បដ្ឋាយ បរិច្ឆេទស្ស ទស្សិតត្តា ឥធាបិ អាកាសេ ឋិតស្ស បដិគ្គាហកស្ស អាសន្នង្គភូតបាទតលស្ស បារិមន្តភូតតោ បណ្ហិបរិយន្តស្ស ហេដ្ឋិមតលតោ បដ្ឋាយ, ទាយកស្ស បន ឱរិមន្តភូតតោ បាទង្គុលស្ស ហេដ្ឋិមបរិយន្តតោ បដ្ឋាយ ហត្ថបាសោ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥមិនាវ នយេន ភូមិយំ និបជ្ជិត្វា ឧស្សីសកេ និសិន្នស្ស ហត្ថតោ បដិគ្គណ្ហន្តស្សាបិ អាសន្នសីសង្គស្ស បារិមន្តភូតតោ គីវន្តតោ បដ្ឋាយេវ ហត្ថបាសោ មិនិតព្ពោ, ន បាទតលតោ បដ្ឋាយ។ ឯវំ និបជ្ជិត្វា ទានេបិ យថានុរូបំ វេទិតព្ពំ។ “យំ អាសន្នតរំ អង្គ”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) ហិ វុត្តំ។ **អកល្លកោ**តិ គិលានោ សហត្ថា បរិភុញ្ជិតុំ អសក្កោន្តោ មុខេន បដិគ្គណ្ហាតិ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២៦៥) បន “**អកល្លកោ**តិ គិលានោ គហេតុំ វា”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ, ឯតេន **អកល្លកោ**តិ គិលានោ វា អថ វា គហេតុំ អកល្លកោ អសមត្ថោតិ អត្ថោ ទស្សិតោ។ តេនាហ “**សចេបិ នត្ថុករណិយំ ទីយមានំ នាសាបុដេន អកល្លកោ វា មុខេន បដិគ្គណ្ហាតី**”តិ។

១០៥. **ឯកទេសេនាបី**តិ អង្គុលិយា ផុដ្ឋមត្តេន។

តញ្ចេ បដិគ្គណ្ហាតិ, សព្ពំ បដិគ្គហិតមេវាតិ វេណុកោដិយំ ពន្ធិត្វា ឋបិតត្តា។ សចេ ភូមិយំ ឋិតមេវ ឃដំ ទាយកេន ហត្ថបាសេ ឋត្វា “ឃដំ ទស្សាមី”តិ ទិន្នំ វេណុកោដិយា គហណវសេន បដិគ្គណ្ហាតិ, ឧភយកោដិពទ្ធំ សព្ពម្បិ បដិគ្គហិតមេវ ហោតិ។ ភិក្ខុស្ស ហត្ថេ អបីឡេត្វា បកតិយា បីឡិយមានំ ឧច្ឆុរសំ សន្ធាយ “គណ្ហថា”តិ វុត្តត្តា “**អភិហារោ ន បញ្ញាយតី**”តិ វុត្តំ, ហត្ថបាសេ ឋិតស្ស បន ភិក្ខុស្ស អត្ថាយ បីឡិយមានំ ឧច្ឆុតោ បគ្ឃរន្តំ រសំ គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។ ទោណិកាយ សយំ បគ្ឃរន្តំ ឧច្ឆុរសំ មជ្ឈេ អាវរិត្វា វិស្សជ្ជិតម្បិ គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។ **បដិគ្គហណសញ្ញាយា**តិ “មញ្ចាទិនា បដិគ្គហេស្សាមី”តិ ឧប្បាទិតសញ្ញាយ, ឥមិនា “បដិគ្គណ្ហាមី”តិ វាចាយ វត្តព្ពកិច្ចំ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។

យត្ថ កត្ថចិ អដ្ឋកថាសុ, បទេសេសុ វា។ **អសំហារិមេ ផលកេ**តិ ថាមមជ្ឈិមេន អសំហារិយេ។ “តិន្តិណិកាទិបណ្ណេសូតិ វចនតោ សាខាសុ បដិគ្គហណំ រុហតីតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.២៦៥) វុត្តំ។ បោរាណដីកាយម្បិ តថេវ វុត្តំ, តទេតំ វិចារេតព្ពំ។ អដ្ឋកថាយញ្ហិ “ភូមិយំ អត្ថតេសុ សុខុមេសុ តិន្តិណិកាទិបណ្ណេសុ បដិគ្គហណំ ន រុហតី”តិ វុត្តំ។ តំ តិន្តិណិកាទិបណ្ណានំ សុខុមត្តា តត្ថ ឋបិតអាមិសស្ស អសណ្ឋហនតោ ភូមិយំ ឋបិតសទិសត្តា “ន រុហតី”តិ វុត្តំ, តិន្តិណិកាទិសាខាសុ ឋបិតេបិ ឯវមេវ សិយា, តស្មា “សាខាសុ បដិគ្គហណំ រុហតី”តិ វចនំ អយុត្តំ វិយ ទិស្សតិ។ អដ្ឋកថាយំ “ន រុហតី”តិ កិរិយាបទស្ស “កស្មា”តិ ហេតុបរិយេសនេ សតិ ន អញ្ញំ បរិយេសិតព្ពំ, “សុខុមេសូ”តិ វុត្តំ វិសេសនបទំយេវ ហេតុមន្តវិសេសនំ ភវតិ, តស្មា តិន្តិណិកបណ្ណាទីសុ បដិគ្គហណំ ន រុហតិ, កស្មា? តេសំ សុខុមត្តា។ អញ្ញេសុ បន បទុមិនីបណ្ណាទីសុ រុហតិ, កស្មា? តេសំ ឱឡារិកត្តាតិ ហេតុផលសម្ពន្ធោ ឥច្ឆិតព្ពោតិ ទិស្សតិ , តស្មា “តទេតំ វិចារេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ តថា ហិ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ “ន ហិ តានិ សន្ធារេតុំ សមត្ថានីតិ មហាបច្ចរិយំ វុត្តំ”តិ។

១០៦. បុញ្ឆិត្វា បដិគ្គហេត្វាតិ បុញ្ឆិតេបិ រជនចុណ្ណាសង្ខាយ សតិ បដិគ្គហណត្ថាយ វុត្តំ, នាសតិ។ **តំ បនា**តិ បតិតរជំ អប្បដិគ្គហេត្វា ឧបរិ គហិតបិណ្ឌបាតំ។ **អនាបត្តី**តិ ទុរូបចិណ្ណាទិទោសោ នត្ថិ។ បុព្ពាភោគស្ស អនុរូបវសេន **“អនុបសម្បន្នស្ស ទត្វា…បេ…. វដ្ដតី”**តិ វុត្តំ។ យស្មា បន តំ “អញ្ញស្ស ទស្សាមី”តិ ចិត្តុប្បាទមត្តេន បរសន្តកំ ន ហោតិ, តស្មា តស្ស អទត្វាបិ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ “អនុបសម្បន្នស្ស ទស្សាមី”តិអាទិបិ វិនយទុក្កដស្ស បរិហារាយ វុត្តំ, តថា អកត្វា គហិតេបិ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជតោ អនាបត្តិយេវ។ **ភិក្ខុស្ស ទេតី**តិ អញ្ញស្ស ភិក្ខុស្ស ទេតិ។ **កញ្ជិក**ន្តិ ខីររសាទី យំ កិញ្ចិ ទ្រវំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ហត្ថតោ មោចេត្វា បុន គណ្ហាតិ, ឧគ្គហិតកំ ហោតីតិ អាហ **“ហត្ថតោ អមោចេន្តេនេវា”**តិ។ **អាលុឡេន្តាន**ន្តិ អាលោឡេន្តានំ, អយមេវ វា បាឋោ។ អាហរិត្វា ភូមិយំ ឋបិតត្តា អភិហារោ នត្ថីតិ អាហ **“បត្តោ បដិគ្គហេតព្ពោ”**តិ។

១០៧. បឋមតរំ ឧឡុង្កតោ ថេវា បត្តេ បតន្តីតិ ឯត្ថ “យថា បឋមតរំ បតិតថេវេ ទោសោ នត្ថិ, តថា អាកិរិត្វា អបនេន្តានំ បច្ឆា បតិតថេវេបិ អភិហដត្តា នេវត្ថិ ទោសោ”តិ វទន្តិ។ **ចរុកេនា**តិ ខុទ្ទកភាជនេន។ **“អភិហដត្តា**តិ ទីយមានក្ខណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ទត្វា អបនយនកាលេ បន ឆារិកា វា ពិន្ទូនិ វា បតន្តិ, បុន បដិគ្គហេតព្ពំ អភិហារស្ស វិគតត្តា”តិ វទន្តិ, តំ យថា ន បតតិ, តថា អបនេស្សាមីតិ បដិហរន្តេ យុជ្ជតិ, បតតិសញ្ញាយ អបនេន្តេ អភិហារោ ន ឆិជ្ជតិ, សុបតិតំ។ បដិគ្គហិតមេវ ហិ តំ ហោតិ។ **មុខវដ្ដិយាបិ គហេតុំ វដ្ដតី**តិ អភិហរិយមានស្ស បត្តស្ស មុខវដ្ដិយា ឧបរិភាគេ ហត្ថំ បសារេត្វា ផុសិតុំ វដ្ដតិ។ **បាទេន បេល្លេត្វា**តិ បាទេន “បដិគ្គហេស្សាមី”តិ សញ្ញាយ អក្កមិត្វា។ **កេចី**តិ អភយគិរិវាសិនោ។ **វចនមត្តមេវា**តិ បដិពទ្ធំ បដិពទ្ធបដិពទ្ធន្តិ សទ្ទមត្តមេវ នានំ, កាយបដិពទ្ធមេវ ហោតិ, តស្មា តេសំ វចនំ ន គហេតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ **ឯស នយោ**តិ “បដិពទ្ធបដិពទ្ធម្បិ កាយបដិពទ្ធមេវា”តិ អយំ នយោ។ តថា ច តត្ថ កាយបដិពទ្ធេ តប្បដិពទ្ធេ ច ថុល្លច្ចយមេវ វុត្តំ។

តេន អាហរាបេតុន្តិ យស្ស ភិក្ខុនោ សន្តិកំ គតំ, តំ “តជ នំ អានេហី”តិ អាណាបេត្វា តេន អាហរាបេតុំ ឥតរស្ស វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **តស្មា**តិ យស្មា មូលដ្ឋស្សេវ បរិភោគោ អនុញ្ញាតោ, តស្មា។ តំ ទិវសំ ហត្ថេន គហេត្វា ទុតិយទិវសេ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស ឧគ្គហិតកបដិគ្គហិតំ ហោតីតិ អាហ **“អនាមសិត្វា”**តិ។ អប្បដិគ្គហិតត្តា **“សន្និធិបច្ចយា អនាបត្តី”**តិ វុត្តំ។ អប្បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស អទិន្នមុខទ្វារាបត្តិ ហោតីតិ អាហ **“បដិគ្គហេត្វា បន បរិភុញ្ជិតព្ព”**ន្តិ។ **“ន តតោ បរ**ន្តិ តទហេវ សាមំ អប្បដិគ្គហិតំ សន្ធាយ វុត្តំ, តទហេវ បដិគ្គហិតំ បន បុនទិវសាទីសុ អប្បដិគ្គហេត្វាបិ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។

១០៨. ខីយន្តីតិ ខយំ គច្ឆន្តិ, តេសំ ចុណ្ណេហិ ថុល្លច្ចយអប្បដិគ្គហណាបត្តិយោ ន ហោន្តីតិ អធិប្បាយោ។ **សត្ថកេនា**តិ បដិគ្គហិតសត្ថកេន។ **នវសមុដ្ឋិត**ន្តិ ឯតេនេវ ឧច្ឆុអាទីសុ អភិនវលគ្គត្តា អព្ពោហារិកំ ន ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **ឯសេវ នយោ**តិ សន្និធិទោសាទី សន្ធាយ វទតិ។ តេនាហ **“ន ហី”**តិអាទិ។ កស្មា បនេត្ថ ឧគ្គហិតបច្ចយា, សន្និធិបច្ចយា វា ទោសោ ន សិយាតិ អាហ **“ន ហិ តំ បរិភោគត្ថាយ បរិហរន្តី”**តិ។ ឥមិនា ច ពាហិរបរិភោគត្ថំ សាមំ គហេត្វា វា អនុបសម្បន្នេន ទិន្នំ វា បរិហរិតុំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ, តស្មា បត្តសម្មក្ខនាទិអត្ថំ សាមំ គហេត្វា បរិហរិតតេលាទី សចេ បរិភុញ្ជិតុកាមោ ហោតិ, បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ។ អព្ភន្តរបរិភោគត្ថំ បន សាមំ គហិតំ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស ឧគ្គហិតបដិគ្គហណំ ហោតិ, អប្បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស អទិន្នមុខទ្វារាបត្តិ ហោតិ។ អព្ភន្តរបរិភោគត្ថមេវ អនុបសម្បន្នេន ទិន្នំ គហេត្វា បរិហរន្តស្ស សិង្គីលោណកប្បោ វិយ សន្និធិបច្ចយា អាបត្តិ ហោតិ។ កេចិ បន “ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ឧច្ចារណមត្តំ ហោតីតិអាទិនា វុត្តបញ្ចង្គសម្បត្តិយា បដិគ្គហណស្ស រុហណតោ ពាហិរបរិភោគត្ថម្បិ សចេ អនុបសម្បន្នេហិ ទិន្នំ គណ្ហាតិ, បដិគ្គហិតមេវា”តិ វទន្តិ។ ឯវំ សតិ ឥជ ពាហិរបរិភោគត្ថំ អនុបសម្បន្នេន ទិន្នំ គហេត្វា បរិហរន្តស្ស សន្និធិបច្ចយា អាបត្តិ វត្តព្ពា សិយា។ “ន ហិ តំ បរិភោគត្ថាយ បរិហរន្តី”តិ ច ន វត្តព្ពំ, តស្មា ពាហិរបរិភោគត្ថំ គហិតំ បដិគ្គហិតំ នាម ន ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

យទិ ឯវំ បញ្ចសុ បដិគ្គហណង្គេសុ “បរិភោគត្ថាយា”តិ វិសេសនំ វត្តព្ពន្តិ? ន វត្តព្ពំ។ បដិគ្គហណញ្ហិ បរិភោគត្ថមេវ ហោតីតិ “បរិភោគត្ថាយា”តិ វិសុំ អវត្វា “តញ្ចេ ភិក្ខុ កាយេន វា កាយបដិពទ្ធេន វា បដិគ្គណ្ហាតី”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ អបរេ បន “សតិបិ បដិគ្គហណេ ‘ន ហិ តំ បរិភោគត្ថាយ បរិហរន្តី’តិ ឥជ អបរិភោគត្ថាយ បរិហរណេ អនាបត្តិ វុត្តា”តិ វទន្តិ។ តេន ច បដិគ្គហណង្គេសុ បញ្ចសុ សមិទ្ធេសុ អជ្ឈោហរិតុកាមតាយ គហិតមេវ បដិគ្គហិតំ នាម ហោតិ អជ្ឈោហរិតព្ពេសុយេវ បដិគ្គហណស្ស អនុញ្ញាតត្តាតិ ទស្សេតិ។ តថា ពាហិរបរិភោគត្ថាយ គហេត្វា ឋបិតតេលាទី អជ្ឈោហរិតុកាមតាយ សតិ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **ឧទុក្ខលមុសលាទីនិ ខីយន្តី**តិ ឯត្ថ ឧទុក្ខលមុសលានំ ខយេន បិសិតកោដ្ដិតភេសជ្ជេសុ សចេ អាគន្តុកវណ្ណោ បញ្ញាយតិ, ន វដ្ដតិ។ **សុទ្ធំ ឧទកំ ហោតី**តិ រុក្ខសាខាទីហិ គឡិត្វា បតនឧទកំ សន្ធាយ វុត្តំ។

១០៩. បត្តោ វាស្ស បដិគ្គហេតព្ពោតិ ឯត្ថាបិ បត្តគតំ ឆុបិត្វា ទេន្តស្ស ហត្ថេ លគ្គេន អាមិសេន ទោសាភាវត្ថំ បត្តបដិគ្គហណន្តិ អព្ភន្តរបរិភោគត្ថមេវ បត្តបដិគ្គហណំ វេទិតព្ពំ។ **យំ សាមណេរស្ស បត្តេ បតតិ...បេ.... បដិគ្គហណំ ន វិជហតី**តិ ឯត្ថ បុនប្បុនំ គណ្ហន្តស្ស អត្តនោ បត្តេ បក្ខិត្តមេវ អត្តនោ សន្តកន្តិ សន្និដ្ឋានករណតោ ហត្ថគតំ បដិគ្គហណំ ន វិជហតិ។ បរិច្ចិន្ទិត្វា ទិន្នំ បន គណ្ហន្តស្ស គហណសមយេយេវ អត្តនោ សន្តកន្តិ សន្និដ្ឋានស្ស កតត្តា ហត្ថគតំ បដិគ្គហណំ វិជហតិ។ **កេសញ្ចិ អត្ថាយ ភត្តំ បក្ខិបតី**តិ ឯត្ថ អនុបសម្បន្នស្ស អត្ថាយ បក្ខិបន្តេបិ អាគន្ត្វា គណ្ហិស្សតីតិ សយមេវ បក្ខិបិត្វា ឋបនតោ បដិគ្គហណំ ន វិជហតិ។ អនុបសម្បន្នស្ស ហត្ថេ បក្ខិត្តំ បន អនុបសម្បន្នេនេវ ឋបិតំ នាម ហោតីតិ បដិគ្គហណំ វិជហតិ បរិច្ចត្តភាវតោ។ តេន វុត្តំ **“សាមណេរ...បេ.... បរិច្ចត្តត្តា”**តិ។ **កេសញ្ចី**តិអាទីសុ អនុបសម្បន្នានំ អត្ថាយ កត្ថចិ ឋបិយមានម្បិ ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ ឯវ បដិគ្គហណំ ន វិជហតិ, អថ ខោ ភាជនេ បតិតមេវ បដិគ្គហណំ វិជហតិ។ ភាជនញ្ច ភិក្ខុនា បុនទិវសត្ថាយ អបេក្ខិតមេវាតិ តត្ថគតម្បិ អាមិសំ ទុទ្ធោតបត្តគតំ វិយ បដិគ្គហណំ វិជហតីតិ សង្កាយ “សាមណេរស្ស ហត្ថេ បក្ខិបិតព្ព”ន្តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឦទិសេសុ ហិ យុត្តិ ន គវេសិតព្ពា, វុត្តនយេនេវ បដិបជ្ជិតព្ពំ។

១១០. បត្តគតា យាគូតិ ឥមិនា បត្តមុខវដ្ដិយា ផុដ្ឋេបិ កុដេ យាគុ បដិគ្គហិតា, ឧគ្គហិតា វា ន ហោតិ ភិក្ខុនោ អនិច្ឆាយ ផុដ្ឋត្តាតិ ទស្សេតិ។ **អារោបេតី**តិ ហត្ថំ ផុសាបេតិ។ **បដិគ្គហណូបគំ ភារំ** នាម ថាម មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ឧក្ខេបារហំ។ កិញ្ចាបិ អវិស្សជ្ជេត្វាវ អញ្ញេន ហត្ថេន បិទហន្តស្ស ទោសោ នត្ថិ, តថាបិ ន បិទហិតព្ពន្តិ អដ្ឋកថាបមាណេនេវ គហេតព្ពំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២៦៥) បន **“ន បិទហិតព្ព**ន្តិ ហត្ថតោ មុត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ, ហត្ថគតំ បន ឥតរេន ហត្ថេន បិទហតោ, ហត្ថតោ មុត្តម្បិ វា អផុសិត្វា ឧបរិ បិធានំ បាតេន្តស្ស ន ទោសោ”តិ វុត្តំ។

១១១. បដិគ្គណ្ហាតីតិ ឆាយត្ថាយ ឧបរិ ធារិយមានា មហាសាខា យេន កេនចិ ឆិជ្ជេយ្យ, តត្ថ លគ្គរជំ មុខេ បាតេយ្យ វាតិ កប្បិយំ ការាបេត្វា បដិគ្គណ្ហាតិ។

មច្ឆិកវារណត្ថន្តិ ឯត្ថ “សចេបិ សាខាយ លគ្គរជំ បត្តេ បតតិ, សុខេន បរិភុញ្ជិតុំ សក្កាតិ សាខាយ បដិគ្គហិតត្តា អព្ភន្តរបរិភោគត្ថមេវិធ បដិគ្គហណន្តិ មូលបដិគ្គហណមេវ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ អបរេ បន “មច្ឆិកវារណត្ថន្តិ វចនមត្តំ គហេត្វា ពាហិរបរិភោគត្ថំ គហិត”ន្តិ វទន្តិ។ **កុណ្ឌកេ**តិ មហាឃដេ។ **តស្មិម្បី**តិ ចាដិឃដេបិ។ **អនុបសម្បន្នំ គាហាបេត្វា**តិ តមេវ អជ្ឈោហរណីយំ ភណ្ឌំ អនុបសម្បន្នេន គាហាបេត្វា។

ថេរស្ស បត្តំ ទុតិយត្ថេរស្សាតិ “ថេរស្ស បត្តំ មយ្ហំ ទេថា”តិ តេន អត្តនោ បរិច្ចជាបេត្វា ទុតិយត្ថេរស្ស ទេតិ។ **តុយ្ហំ យាគុំ មយ្ហំ ទេហី**តិ ឯត្ថ ឯវំ វត្វា សាមណេរស្ស បត្តំ គហេត្វា អត្តនោបិ បត្តំ តស្ស ទេតិ។ **ឯត្ថ បនា**តិ “បណ្ឌិតោ សាមណេរោ”តិអាទិបត្តបរិវត្តនកថាយំ។ **ការណំ ឧបបរិក្ខិតព្ព**ន្តិ យថា មាតុអាទីនំ តេលាទីនិ ហរន្តោ តថារូបេ កិច្ចេ អនុបសម្បន្នេន អបរិវត្តេត្វាវ បរិភុញ្ជិតុំ លភតិ, ឯវមិធ បត្តបរិវត្តនំ អកត្វា បរិភុញ្ជិតុំ កស្មា ន លភតីតិ ការណំ វីមំសិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន “សាមណេរេហិ គហិតតណ្ឌុលេសុ បរិក្ខីណេសុ អវស្សំ អម្ហាកំ សាមណេរា សង្គហំ ករោន្តីតិ ចិត្តុប្បត្តិ សម្ភវតិ, តស្មា តំ បរិវត្តេត្វាវ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ មាតាបិតូនំ អត្ថាយ បន ឆាយត្ថាយ វា គហណេ បរិភោគាសា នត្ថិ, តស្មា តំ វដ្ដតី”តិ ការណំ វទន្តិ។ តេនេវ អាចរិយពុទ្ធទត្តត្ថេរេនបិ វុត្តំ –

> “មាតាបិតូនមត្ថាយ, តេលាទី ហរតោបិ ច;
> សាខំ ឆាយាទិអត្ថាយ, ឥមស្ស ន វិសេសតា។
>
> “តស្មា ហិស្ស វិសេសស្ស, ចិន្តេតព្ពំ តុ ការណំ;
> តស្ស សាលយភាវំ តុ, វិសេសំ តក្កយាមហ”ន្តិ។

ឥទមេវេត្ថ យុត្តតរំ អវស្សំ តថាវិធវិតក្កុប្បត្តិយា សម្ភវតោ។ ន ហិ សក្កា ឯត្ថ វិតក្កំ សោធេតុន្តិ។ មាតាទីនំ អត្ថាយ ហរណេ បន នាវស្សំ តថាវិធវិតក្កុប្បត្តីតិ សក្កា វិតក្កំ សោធេតុំ។ យត្ថ ហិ វិតក្កំ សោធេតុំ សក្កា, តត្ថ នេវត្ថិ ទោសោ។ តេនេវ វក្ខតិ “សចេ បន សក្កោតិ វិតក្កំ សោធេតុំ, តតោ លទ្ធំ ខាទិតុម្បិ វដ្ដតី”តិ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២៦៥) បន **“ឯត្ថ បនា**តិ បត្តបរិវត្តនេ។ **ការណ**ន្តិ ឯត្ថ យថា សាមណេរា ឥតោ អម្ហាកម្បិ ទេន្តីតិ វិតក្កោ ឧប្បជ្ជតិ, ន តថា អញ្ញត្ថាតិ ការណំ វទន្តិ, តញ្ច យុត្តំ។ យស្ស បន តាទិសោ វិតក្កោ នត្ថិ, តេន អបរិវត្តេត្វាបិ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។

១១២. និច្ចាលេតុន្តិ ចាលេត្វា បាសាណសក្ខរាទិអបនយនំ កាតុំ។ **ឧទ្ទនំ អារោបេតព្ពន្តិ** អនគ្គិកំ ឧទ្ទនំ សន្ទាយ វុត្តំ។ ឧទ្ទនេ បច្ចមានស្ស អាលុឡនេ ឧបរិ អបក្កតណ្ឌុលា ហេដ្ឋា បវិសិត្វា បច្ចន្តីតិ អាហ **“សាមំបាកញ្ចេវ ហោតី”**តិ។

១១៣. អាធារកេ បត្តោ ឋបិតោតិ អប្បដិគ្គហិតាមិសោ បត្តោ បុន បដិគ្គហណត្ថាយ ឋបិតោ។ **ចាលេតី**តិ វិនា ការណំ ចាលេតិ, សតិបិ ការណេ ភិក្ខូនំ បរិភោគារហំ ចាលេតុំ ន វដ្ដតិ។ កិញ្ចាបិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អមនុស្សិកាពាធេ អាមកមំសំ អាមកលោហិត”ន្តិ (មហាវ. ២៦៤) តាទិសេ អាពាធេ អត្តនោ អត្ថាយ អាមកមំសបដិគ្គហណំ អនុញ្ញាតំ, “អាមកមំសបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតី”តិ (ទី. និ. ១.១០, ១៩៤) ច សាមញ្ញតោ បដិក្ខិត្តំ, តថាបិ អត្តនោ, អញ្ញស្ស វា ភិក្ខុនោ អត្ថាយ អគ្គហិតត្តា **“សីហវិឃាសាទី...បេ.... វដ្ដតី”**តិ វុត្តំ។ **សក្កោតិ វិតក្កំ សោធេតុន្តិ** “មយ្ហម្បិ ទេតី”តិ វិតក្កស្ស អនុប្បន្នភាវំ សល្លក្ខេតុំ សក្កោតិ , “សាមណេរស្ស ទស្សាមី”តិ សុទ្ធចិត្តេន មយា គហិតន្តិ វា សល្លក្ខេតុំ សក្កោតិ។ **សចេ បន មូលេបិ បដិគ្គហិតំ ហោតី**តិ ឯត្ថ “គហេត្វា គតេ មយ្ហម្បិ ទទេយ្យុន្តិ សញ្ញាយ សចេ បដិគ្គហិតំ ហោតី”តិ វទន្តិ។

១១៤. កោដ្ឋាសេ ករោតីតិ “ភិក្ខុ សាមណេរា ច អត្តនោ អត្តនោ អភិរុចិតំ កោដ្ឋាសំ គណ្ហន្តូ”តិ សព្ពេសំ សមកេ កោដ្ឋាសេ ករោតិ។ **គហិតាវសេសន្តិ** សាមណេរេហិ គហិតកោដ្ឋាសតោ អវសេសំ។ **គណ្ហិត្វា**តិ “មយ្ហំ ឥទំ គណ្ហិស្សាមី”តិ គហេត្វា។ ឥជ **គហិតាវសេសំ** នាម តេន គណ្ហិត្វា បុន ឋបិតំ។

បដិគ្គហេត្វាតិ ឥទហុ បដិគ្គហេត្វា។ តេនេវ **“យាវកាលិកេន យាវជីវិកសំសគ្គេ ទោសោ នត្ថី”**តិ វុត្តំ។ សចេ បន បុរិមទិវសេ បដិគ្គហេត្វា ឋបិតា ហោតិ, សាមិសេន មុខេន តស្សា វឌ្ឍិយា ធូមំ បិវិតុំ ន វដ្ដតិ។ **សមុទ្ទោទកេនា**តិ អប្បដិគ្គហិតសមុទ្ទោទកេន។

ហិមករកា នាម កទាចិ វស្សោទកេន សហ បតនកា បាសាណលេខា វិយ ឃនីភូតា ឧទកវិសេសា, តេសុ បដិគ្គហណកិច្ចំ នត្ថិ។ តេនាហ **“ឧទកគតិកា ឯវា”**តិ។ យស្មា កតកដ្ឋិ ឧទកំ បសាទេត្វា វិសុំ តិដ្ឋតិ, តស្មា **“អព្ពោហារិក”**ន្តិ វុត្តំ។ ឥមិនា អប្បដិគ្គហិតាបត្តីហិ អព្ពោហារិកំ, វិកាលភោជនាបត្តីហិបិ អព្ពោហារិកន្តិ ទស្សេតិ។ **លគ្គតី**តិ សុក្ខេ មុខេ ច ហត្ថេ ច មត្តិកាវណ្ណំ ទស្សេន្តំ លគ្គតិ។ **ពហលន្តិ** ហត្ថមុខេសុ អលគ្គនកម្បិ បដិគ្គហេតព្ពំ។

វាសមត្តន្តិ រេណុខីរាភាវំ ទស្សេតិ។ **បានីយំ គហេត្វា**តិ អត្តនោយេវ អត្ថាយ គហេត្វា។ សចេ បន បីតាវសេសកំ តត្ថេវ អាកិរិស្សាមីតិ គណ្ហាតិ, បុន បដិគ្គហណកិច្ចំ នត្ថិ។ **អាកិរតិ, បដិគ្គហេតព្ពន្តិ** បុព្ពវសស្ស បញ្ញាយនតោ វុត្តំ។ **វិក្ខម្ភេត្វា**តិ វិយូហិត្វា, អបនេត្វាតិ អត្ថោ។

១១៥. មហាភូតេសូតិ បាណសរីរសន្និស្សិតេសុ បថវីអាទិមហាភូតេសុ។ **សព្ពំ វដ្ដតី**តិ អត្តនោ បរេសញ្ច សរីរសន្និស្សិតំ សព្ពំ វដ្ដតិ, អកប្បិយមំសានុលោមតាយ ថុល្លច្ចយាទី ន ជនេតីតិ អធិប្បាយោ។ **បតតី**តិ អត្តនោ សរីរតោ ឆិន្ទិត្វា បតតិ។ “រុក្ខតោ ឆិន្ទិត្វា”តិ វុត្តត្តា មត្តិកត្ថាយ បថវិំ ខណិតុំ, អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចិ មូលបណ្ណាទិវិសភេសជ្ជំ ឆិន្ទិត្វា ឆារិកំ អកត្វាបិ អប្បដិគ្គហិតម្បិ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

បដិគ្គហណវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

វីសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

២១. បវារណាវិនិច្ឆយកថា

១១៦. ឯវំ បដិគ្គហណវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ បវារណាវិនិច្ឆយំ កថេតុំ **“បដិក្ខេបបវារណា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ បដិក្ខិបនំ បដិក្ខេបោ, អសម្បដិច្ឆនន្តិ អត្ថោ។ បវារិយតេ បវារណា, បដិសេធនន្តិ អត្ថោ។ បដិក្ខេបសង្ខាតា បវារណា **បដិក្ខេបបវារណា**។ អថ វា បដិក្ខេបវសេន បវារណា **បដិក្ខេបបវារណា**។ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភុញ្ជន្តស្ស អញ្ញស្មឹ ភោជនេ អភិហដេ បដិក្ខេបសង្ខាតា បវារណាតិ សម្ពន្ធោ។

១១៧. **យំ អស្នាតី**តិ យំ ភុញ្ជតិ។ **អម្ពិលបាយាសាទីសូ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ខីរបាយាសាទី សង្គណ្ហាតិ។ តត្ថ **អម្ពិលបាយាស**គ្គហណេន តក្កាទិអម្ពិលសំយុត្តា ឃនយាគុ វុត្តា។ **ខីរបាយាស**គ្គហណេន ខីរសំយុត្តា យាគុ សង្គយ្ហតិ។ **បវារណំ ជនេតី**តិ អនតិរិត្តភោជនាបត្តិនិពន្ធនំ បដិក្ខេបំ សាធេតិ។ កតោបិ បដិក្ខេបោ អនតិរិត្តភោជនាបត្តិនិពន្ធនោ ន ហោតិ, អកតដ្ឋានេយេវ តិដ្ឋតីតិ អាហ **“បវារណំ ន ជនេតី”**តិ។

“យាគុ-សទ្ទស្ស បវារណជនកយាគុយាបិ សាធារណត្តា ‘យាគុំ គណ្ហថា’តិ វុត្តេបិ បវារណា ហោតីតិ បវារណំ ជនេតិយេវាតិ វុត្ត”ន្តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ តំ បរតោ តត្ថេវ “ភត្តមិស្សកំ យាគុំ អាហរិត្វា”តិ ឯត្ថ វុត្តការណេន ន សមេតិ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ – ហេដ្ឋា អយាគុកេ និមន្តនេ ឧទកកញ្ជិកខីរាទីហិ សទ្ធឹ មទ្ទិតំ ភត្តមេវ សន្ធាយ “យាគុំ គណ្ហថា”តិ វុត្តត្តា បវារណា ហោតិ។ “ភត្តមិស្សកំ យាគុំ អាហរិត្វា”តិ ឯត្ថ បន វិសុំ យាគុយា វិជ្ជមានត្តា បវារណា ន ហោតីតិ។ តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ ខីរាទីហិ សទ្ធឹ មទ្ទិតំ ភត្តមេវ សន្ធាយ “យាគុំ គណ្ហថា”តិ វុត្តត្តា យាគុយាវ តត្ថ អភាវតោ បវារណា ហោតីតិ ឯវមេត្ថ ការណំ វត្តព្ពំ។ ឯវញ្ហិ សតិ បរតោ “យេនាបុច្ឆិតោ, តស្ស អត្ថិតាយា”តិ អដ្ឋកថាយ វុត្តការណេនបិ សំសន្ទតិ, អញ្ញថា គណ្ឋិបទេសុយេវ បុព្ពាបរវិរោធោ អាបជ្ជតិ, អដ្ឋកថាយ ច ន សមេតីតិ។ **សចេ…បេ…. បញ្ញាយតី**តិ ឥមិនា វុត្តប្បមាណស្ស មច្ឆមំសខណ្ឌស្ស នហារុនោ វា សព្ភាវមត្តំ ទស្សេតិ។ **តាហី**តិ បុថុកាហិ។

សាលិវីហិយវេហិ កតសត្តូតិ យេភុយ្យនយេន វុត្តំ, សត្ត ធញ្ញានិ បន ភជ្ជិត្វា កតោបិ សត្តុយេវ។ តេនេវាហ **“កង្គុវរក…បេ…. សត្តុសង្គហមេវ គច្ឆតី”**តិ។ **សត្តុមោទកោ**តិ សត្តុយោ បិណ្ឌេត្វា កតោ អបក្កោ សត្តុគុឡោ ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២៣៨-២៣៩) បន **“សត្តុមោទកោ**តិ សត្តុំ តេមេត្វា កតោ អបក្កោ, សត្តុំ បន បិសិត្វា បិដ្ឋំ កត្វា តេមេត្វា បូវំ កត្វា បចន្តិ, តំ ន បវារេតី”តិ វុត្តំ។

បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរវសេន វិប្បកតភោជនភាវស្ស ឧបច្ឆិន្នត្តា **“មុខេ សាសបមត្តម្បិ…បេ…. ន បវារេតី”**តិ វុត្តំ។ “អកប្បិយមំសំ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតី”តិ វចនតោ សចេ សង្ឃិកំ លាភំ អត្តនោ អបាបុណន្តំ ជានិត្វា វា អជានិត្វា វា បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតិ បដិក្ខិបិតព្ពស្សេវ បដិក្ខិត្តត្តា, អលជ្ជិសន្តកំ បដិក្ខិបន្តោបិ ន បវារេតិ។ **អវត្ថុតាយា**តិ អនតិរិត្តាបត្តិសាធិកាយ បវារណាយ អវត្ថុភាវតោ។ ឯតេន បដិក្ខិបិតព្ពស្សេវ បដិក្ខិត្តភាវំ ទីបេតិ។ យញ្ហិ បដិក្ខិបិតព្ពំ ហោតិ, តស្ស បដិក្ខេបោ អាបត្តិយា អង្គំ ន ហោតីតិ តំ បវារណាយ អវត្ថូតិ វុច្ចតិ។

១១៨. **អាសន្នតរំ អង្គ**ន្តិ ហត្ថបាសតោ ពហិ ឋត្វា ឱនមិត្វា ទេន្តស្ស សីសំ អាសន្នតរំ ហោតិ, តស្ស ឱរិមន្តេន បរិច្ឆិន្ទិតព្ពំ។

ឧបនាមេតីតិ ឥមិនា កាយាភិហារំ ទស្សេតិ។ **អបនាមេត្វា**តិ អភិមុខំ ហរិត្វា។ **ឥទំ ភត្តំ គណ្ហាតិ វទតី**តិ កិញ្ចិ អបនាមេត្វា វទតិ។ កេវលំ វាចាភិហារស្ស អនធិប្បេតត្តា គណ្ហថាតិ គហេតុំ អារទ្ធំ។ ហត្ថបាសតោ ពហិ ឋិតស្ស សតិបិ ទាតុកាមតាភិហារេ បដិក្ខិបន្តស្ស ទូរភាវេនេវ បវារណាយ អភាវតោ ថេរស្សបិ ទូរភាវមត្តំ គហេត្វា បវារណាយ អភាវំ ទស្សេន្តោ **“ថេរស្ស ទូរភាវតោ”**តិអាទិមាហ, ន បន ថេរស្ស អភិហារសម្ភវតោ។ សចេបិ គហេត្វា គតោ ហត្ថបាសេ ឋិតោ ហោតិ, កិញ្ចិ បន អវត្វា អាធារដ្ឋានេ ឋិតត្តា អភិហារោ នាម ន ហោតីតិ **“ទូតស្ស ច អនភិហរណតោ”**តិ វុត្តំ។ “គហេត្វា អាគតេន ‘ភត្តំ គណ្ហថា’តិ វុត្តេ អភិហារោ នាម ហោតីតិ ‘សចេ បន គហេត្វា អាគតោ ភិក្ខុ…បេ…. បវារណា ហោតី’តិ វុត្ត”ន្តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ កេចិ បន “បត្តំ កិញ្ចិបិ ឧបនាមេត្វា ‘ឥមំ ភត្តំ គណ្ហថា’តិ វុត្តន្តិ គហេតព្ព”ន្តិ វទន្តិ, តំ យុត្តំ វិយ ទិស្សតិ វាចាភិហារស្ស ឥធ អនធិប្បេតត្តា។

បរិវេសនាយាតិ ភត្តគ្គេ។ **អភិហដាវ ហោតី**តិ បរិវេសកេនេវ អភិហដា ហោតិ។ **តតោ ទាតុកាមតាយ គណ្ហន្តំ បដិក្ខិបន្តស្ស បវារណា ហោតី**តិ ឯត្ថ អគ្គណ្ហន្តម្បិ បដិក្ខិបតោ បវារណា ហោតិយេវ។ កស្មា?

ទាតុកាមតាយ អភិហដត្តា, “តស្មា សា អភិហដាវ ហោតី”តិ ហិ វុត្តំ។ តេនេវ គីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ “ទាតុកាមាភិហារេ សតិ កេវលំ ‘ទស្សាមី’តិ គហណមេវ អភិហារោ ន ហោតិ, ‘ទស្សាមី’តិ គណ្ហន្តេបិ អគណ្ហន្តេបិ ទាតុកាមតាភិហារោវ អភិហារោ ហោតិ, តស្មា គហណសមយេ វា អគ្គហណសមយេ វា តំ បដិក្ខិបតោ បវារណា ហោតី”តិ វុត្តំ។ ឥទានិ តស្ស អសតិ ទាតុកាមតាភិហារេ គហណសមយេបិ បដិក្ខិបតោ បវារណា ន ហោតីតិ ទស្សេតុំ “**សចេ បនា**”តិអាទិ វុត្តំ។ កដច្ឆុនា អនុក្ខិត្តម្បិ បុព្ពេ ឯវ អភិហដត្តា បវារណា ហោតីតិ “**អភិហដាវ ហោតី**”តិ វុត្តំ។ **ឧទ្ធដមត្តេ**តិ ភាជនតោ វិយោជិតមត្តេ។ **ទ្វិន្នំ សមភារេបី**តិ បរិវេសកស្ស ច អញ្ញស្ស ច ភត្តបច្ឆិភារគ្គហណេ សម្ពន្ធេបីតិ អត្ថោ។

១១៩. រសំ គណ្ហថាតិ ឯត្ថ កេវលំ មំសរសស្ស អបវារណាជនកស្ស នាមេន វុត្តត្តា បដិក្ខិបតោ បវារណា ន ហោតិ។ **មច្ឆរស**ន្តិអាទីសុ មច្ឆោ ច រសញ្ចាតិ អត្ថសម្ភវតោ, វត្ថុនោបិ តាទិសត្តា បវារណា ហោតិ។ “ឥទំ គណ្ហថា”តិបិ អវត្វា តុណ្ហីភូតេន អភិហដំ បដិក្ខិបតោបិ ហោតិ ឯវ។

ករម្ពកោតិ មិស្សកាធិវចនមេតំ។ យញ្ហិ ពហូហិ មិស្សេត្វា ករោន្តិ, សោ “ករម្ពកោ”តិ វុច្ចតិ, សោ សចេបិ មំសេន មិស្សេត្វា កតោ ហោតិ, “ករម្ពកំ គណ្ហថា”តិ អបវារណារហស្ស នាមេន វុត្តត្តា បដិក្ខិបតោ បវារណា ន ហោតិ។ “មំសករម្ពកំ គណ្ហថា”តិ វុត្តេ បន “មំសមិស្សកំ គណ្ហថា”តិ វុត្តំ ហោតិ, តស្មា បវារណាវ ហោតិ។

១២០. “ឧទ្ទិស្សកត”ន្តិ មញ្ញមានោតិ ឯត្ថ “វត្ថុនោ កប្បិយត្តា អកប្បិយសញ្ញាយ បដិក្ខេបតោបិ អចិត្តកត្តា ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស បវារណា ហោតី”តិ វទន្តិ។ “ហេដ្ឋា អយាគុកេ និមន្តនេ ឧទកកញ្ជិកខីរាទីហិ សទ្ធិំ មទ្ទិតំ ភត្តមេវ សន្ធាយ ‘យាគុំ គណ្ហថា’តិ វុត្តត្តា បវារណា ហោតិ, ‘ភត្តមិស្សកំ យាគុំ អាហរិត្វា’តិ ឯត្ថ បន វិសុំ យាគុយា វិជ្ជមានត្តា បវារណា ន ហោតី”តិ វទន្តិ។ **អយមេត្ថ អធិប្បាយោ**តិ “យេនាបុច្ឆិតោ”តិអាទិនា វុត្តមេវត្ថំ សន្ធាយ វទតិ។ **ការណំ បនេត្ថ ទុទ្ទស**ន្តិ ឯត្ថ ឯកេ តាវ វទន្តិ “យស្មា យាគុមិស្សកំ នាម ភត្តមេវ ន ហោតិ, ខីរាទិកម្បិ ហោតិយេវ, តស្មា ករម្ពកេ វិយ បវារណាយ ន ភវិតព្ពំ, ឯវញ្ច សតិ ‘យាគុ ពហុតរា វា ហោតិ សមសមា វា , ន បវារេតិ, យាគុ មន្ទា, ភត្តំ ពហុតរំ, បវារេតី’តិ ឯត្ថ ការណំ ទុទ្ទស”ន្តិ។ កេចិ បន វទន្តិ “យាគុមិស្សកំ នាម ភត្តំ, តស្មា តំ បដិក្ខិបតោ បវារណាយ ឯវ ភវិតព្ពំ, ឯវញ្ច សតិ ‘ឥធ បវារណា ហោតិ, ន ហោតី’តិ ឯត្ថ ការណំ ទុទ្ទស”ន្តិ។

យថា ចេត្ថ ការណំ ទុទ្ទសំ, ឯវំ បរតោ “មិស្សកំ គណ្ហថា”តិ ឯត្ថាបិ ការណំ ទុទ្ទសមេវាតិ វេទិតព្ពំ។ ន ហិ បវារណប្បហោនកស្ស អប្បពហុភាវោ បវារណាយ ភាវាភាវនិមិត្តំ, កិញ្ចរហិ បវារណាជនកស្ស នាម គហណមេវេត្ថ បមាណំ, តស្មា “ឥទញ្ច ករម្ពកេន ន សមានេតព្ព”ន្តិអាទិនា យម្បិ ការណំ វុត្តំ, តម្បិ បុព្ពេ វុត្តេន សំសន្ទិយមានំ ន សមេតិ។ យទិ ហិ មិស្សកន្តិ ភត្តមិស្សកេយេវ រុឡ្ហំ សិយា, ឯវំ សតិ យថា “ភត្តមិស្សកំ គណ្ហថា”តិ វុត្តេ ភត្តំ ពហុតរំ វា សមំ វា អប្បតរំ វា ហោតិ, បវារេតិយេវ, ឯវំ “មិស្សកំ គណ្ហថា”តិ វុត្តេបិ អប្បតរេបិ ភត្តេ បវារណាយ ភវិតព្ពំ “មិស្សក”ន្តិ ភត្តមិស្សកេយេវ រុឡ្ហត្តា។ តថា ហិ “មិស្សកន្តិ ភត្តមិស្សកេយេវ រុឡ្ហវោហារត្តា ឥទំ បន ភត្តមិស្សកមេវាតិ វុត្ត”ន្តិ គីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ អថ មិស្សកន្តិ ភត្តមិស្សកេ រុឡ្ហំ ន ហោតិ, មិស្សកភត្តំ បន សន្ធាយ “មិស្សកំ គណ្ហថា”តិ វុត្តន្តិ។ ឯវម្បិ យថា អយាគុកេ និមន្តនេ ខីរាទីហិ សម្មទ្ទិតំ ភត្តមេវ សន្ធាយ “យាគុំ គណ្ហថា”តិ វុត្តេ បវារណា ហោតិ, ឯវមិធាបិ មិស្សកភត្តមេវ សន្ធាយ “មិស្សកំ គណ្ហថា”តិ វុត្តេ ភត្តំ អប្បំ វា ហោតុ, ពហុ វា, បវារណា ឯវ សិយា, តស្មា មិស្សកន្តិ ភត្តមិស្សកេ រុឡ្ហំ វា ហោតុ, មិស្សកំ សន្ធាយ ភាសិតំ វា, ឧភយថាបិ បុព្ពេនាបរំ ន សមេតីតិ កិមេត្ថ ការណចិន្តាយ។ ឰទិសេសុ បន ឋានេសុ អដ្ឋកថាបមាណេនេវ គន្តព្ពន្តិ អយំ អម្ហាកំ ខន្តិ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២៣៨-២៣៩) បន “**ឧទ្ទិស្សកតន្តិ មញ្ញមានោ**តិ ឯត្ថ វត្ថុនោ កប្បិយត្តា ‘បវារិតោវ ហោតី’តិ វុត្តំ។ តញ្ចេ ឧទ្ទិស្សកតមេវ ហោតិ, បដិក្ខេបោ នត្ថិ។ **អយមេត្ថាធិប្បាយោ**តិ ‘យេនាបុច្ឆិតោ’តិអាទិនា វុត្តមេវត្ថំ សន្ធាយ វទតិ។ **ការណំ បនេត្ថ ទុទ្ទស**ន្តិ ភត្តស្ស ពហុតរភាវេ បវារណាយ សម្ភវការណំ ទុទ្ទសំ, អញ្ញថា ករម្ពកេបិ មច្ឆាទិពហុភាវេ បវារណា ភវេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ យថា ចេត្ថ ការណំ ទុទ្ទសំ, ឯវំ បរតោ ‘មិស្សកំ គណ្ហថា’តិ ឯត្ថាបិ ការណំ ទុទ្ទសមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យញ្ច ‘ឥទំ បន ភត្តមិស្សកមេវា’តិអាទិ ការណំ វុត្តំ, តម្បិ ‘អប្បតរំ ន បវារេតី’តិ វចនេន ន សមេតី”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។

“**វិសុំ កត្វា ទេតី**តិ ភត្តស្ស ឧបរិ ឋិតំ រសាទីំ វិសុំ គហេត្វា ទេតី”តិ គីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ កេហិចិ បន “យថា ភត្តសិត្ថំ ន បតតិ, តថា គាឡ្ហំ ហត្ថេន បីឡេត្វា បរិស្សាវេត្វា ទេតី”តិ វុត្តំ។ តត្ថាបិ ការណំ ន ទិស្សតិ។ យថា ហិ ភត្តមិស្សកំ យាគុំ អាហរិត្វា “យាគុំ គណ្ហថា”តិ វត្វា យាគុមិស្សកំ ភត្តម្បិ ទេន្តំ បដិក្ខិបតោ បវារណា ន ហោតិ, ឯវមិធាបិ ពហុខីររសាទីសុ ភត្តេសុ “ខីរំ គណ្ហថា”តិអាទីនិ វត្វា ទិន្នានិ ខីរាទីនិ វា ទេតុ ខីរាទិមិស្សកំ

ភត្តំ វា, ឧភយថាបិ បវារណាយ ន ភវិតព្វំ, តស្មា "វិសុំ កត្វា ទេតី"តិ តេនាការេន ទេន្តំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន បន ភត្តមិស្សកំ កត្វា ទីយមានំ បដិក្ខិបតោ បវារណា ហោតីតិ ទស្សនត្ថន្តិ គហេតព្វំ។ យទិ បន ភត្តមិស្សកំ កត្វា ទីយមានេ បវារណា ហោតីតិ អធិប្បាយេន អដ្ឋកថាយំ "វិសុំ កត្វា ទេតី"តិ វុត្តំ, ឯវំ សតិ អដ្ឋកថាយេវេត្ថ បមាណន្តិ គហេតព្វំ, ន បន ការណន្តរំ គវេសិតព្វំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២៣៨-២៣៩) បន "**វិសុំ កត្វា ទេតី**តិ 'រសំ គណ្ហថា'តិអាទិនា វាចាយ វិសុំ កត្វា ទេតីតិ អត្ថោ គហេតព្វោ, ន បន កាយេន រសាទីវិយោជេត្វាតិ តថា អវិយោជិតេបិ បដិក្ខិបតោ បវារណាយ អសម្ភវតោ អបវារណាបហោនកស្ស នាមេន វុត្តត្តា ភត្តមិស្សកយាគុំ អាហរិត្វា 'យាគុំ គណ្ហថា'តិ វុត្តដ្ឋានាទីសុ វិយ, អញ្ញថា ឯត្ថ យថា បុព្ពាបរំ ន វិរុជ្ឈតិ, តថា អធិប្បាយោ គហេតព្វោ"តិ វុត្តំ។

នាវា វា សេតុ វាតិអាទិម្ហិ នាវាទិអភិរុហនាទិក្ខណេ កិញ្ចិ ឋត្វាបិ អភិរុហនាទិកាតព្វត្តេបិ គមនតប្បរតាយ ឋានំ នាម ន ហោតិ, ជនសម្មទ្ទេន បន អនោកាសាទិភាវេន ឋាតុំ ន វដ្ដតិ។ **អចាលេត្វា**តិ វុត្តដ្ឋានតោ អញ្ញស្មិំ បីឋប្បទេសេ វា ឧទ្ធំ វា អបេល្លេត្វា, តស្មិំ ឯវ បន ឋានេ បរិវត្តេតុំ លភតិ។ តេនាហ "**យេន បស្សេន**"តិអាទិ។ សចេ ឧក្កុដិកំ និសិន្នោ បាទេ អមុញ្ចិត្វាបិ ភូមិយំ និសីទតិ, ឥរិយាបថំ វិកោបេន្តោ នាម ហោតីតិ ឧក្កុដិកាសនំ អវិកោបេត្វា សុខេន និសីទិតុំ "**តស្ស បន ហេដ្ឋា...បេ.... និសីទនកំ ទាតព្វ**"ន្តិ វុត្តំ។ "**អាសនំ អចាលេត្វា**តិ បីឋេ ផុដ្ឋោកាសតោ អានិសទមំសំ អមោចេត្វា អនុដ្ឋហិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អទិន្នាទានេ វិយ ឋានាចាវនំ ន គហេតព្វ"ន្តិ គីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។

១២១. **អកប្បិយកត**ន្តិ ឯត្ថ អកប្បិយកតស្សេវ អនតិរិត្តភាវតោ កប្បិយំ អការាបេត្វា តស្មិំ បត្តេ បក្ខិត្តំ មូលផលាទិយេវ អតិរិត្តំ ន ហោតិ, អកប្បិយភោជនំ វា កុលទូសនាទិនា ឧប្បន្នំ។ សេសំ បន បត្តបរិយាបន្នំ អតិរិត្តមេវ ហោតិ, បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, តំ បន មូលផលាទី បរិភុញ្ជិតុកាមេន តតោ នីហរិត្វា កប្បិយំ ការាបេត្វា អញ្ញស្មិំ ភាជនេ ឋបេត្វា អតិរិត្តំ ការាបេត្វា បរិភុញ្ជិតព្វំ។

១២២. **សោ បុន កាតុំ ន លភតី**តិ តស្មិំយេវ ភាជនេ ករិយមានំ បឋមំ កតេន សទ្ធឹ កតំ ហោតីតិ បុន សោយេវ កាតុំ ន លភតិ, អញ្ញោ លភតិ។ អញ្ញស្មិំ បន ភាជនេ តេន វា អញ្ញេន វា កាតុំ វដ្ដតិ។ តេនាហ "**យេន អកតំ, តេន កាតព្វំ, យញ្ច អកតំ, តំ កាតព្វ**"ន្តិ។ **តេនាបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ ន កេវលំ អញ្ញេនេវាតិ ឥមមត្ថំ ទីបេតិ។ **ឯវំ កត**ន្តិ អញ្ញស្មិំ ភាជនេ កតំ។

បេសេត្វាតិ អនុបសម្បន្នស្ស ហត្ថេ បេសេត្វា។ ឥមស្ស វិនយកម្មភាវតោ "**អនុបសម្បន្នស្ស ហត្ថេ ឋិតំ ន កាតព្វ**"ន្តិ វុត្តំ។

សចេ បន អាមិសសំសដ្ឋានីតិ ឯត្ថ សចេ មុខគតេនាបិ អនតិរិត្តេន អាមិសេន សំសដ្ឋានិ ហោន្តិ, បាចិត្តិយមេវាតិ វេទិតព្វំ, តស្មា បវារិតេន ភោជនំ អតិរិត្តំ ការាបេត្វា ភុញ្ជន្តេនបិ យថា អកតេន មិស្សំ ន ហោតិ, ឯវំ មុខញ្ច ហត្ថញ្ច សុទ្ធំ កត្វា ភុញ្ជិតព្វំ។ កិញ្ចាបិ អបវារិតស្ស បុរេភត្តំ យាមកាលិកាទីនិ អាហារត្ថាយ បរិភុញ្ជតោបិ អនាបត្តិ, បវារិតស្ស បន បវារណមូលកំ ទុក្កដំ ហោតិយេវាតិ "យាមកាលិកំ...បេ.... អជ្ឈោហារេ អជ្ឈោហារេ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា"តិ បាឡិយំ (បាចិ. ២៤០) វុត្តំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

បដិក្ខេបបវារណាវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ឯកវីសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

២២. បព្ពជ្ជាវិនិច្ឆយកថា

១២៣. ឯវំ បដិក្ខេបបវារណាវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ បព្ពជ្ជាវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**បព្ពជ្ជាតិ ឯត្ថ បនា**”ត្យាទិមាហ។ តត្ថ បឋមំ វជិតព្ពាតិ **បព្ពជ្ជា**, ឧបសម្បទាតោ បឋមំ ឧបគច្ឆិតព្ពាតិ អត្ថោ។ ប-បុព្ព វជ គតិម្ហីតិ ធាតុ។ **កុលបុត្តន្តិ** អាចារកុលបុត្តំ សន្ធាយ វទតិ។ យេ បុគ្គលា បដិក្ខិត្តា, តេ វជ្ជេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ **បព្ពជ្ជាទោសវិរហិតោ**តិ បព្ពជ្ជាយ អន្តរាយករេហិ បញ្ចាពាធាទិទោសេហិ វិរហិតោ។ **នខបិដ្ឋិប្បមាណ**ន្តិ ឯត្ថ កនិដ្ឋង្គុលិនខបិដ្ឋិ អធិប្បេតា។ “**តញ្ចេ នខបិដ្ឋិប្បមាណម្បិ វឌ្ឍនបក្ខេ ឋិតំ ហោតិ, ន បព្ពាជេតព្ពោ**តិ ឥមិនា សាមញ្ញលក្ខណំ ទស្សិតំ, តស្មា យត្ថ កត្ថចិ សរីរាវយវេសុ នខបិដ្ឋិប្បមាណំ វឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតំ ចេ, ន វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ។ ឯវញ្ច សតិ នខបិដ្ឋិប្បមាណម្បិ អវឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតំ ចេ, សព្ពត្ថ វដ្ដតីតិ អាបន្នំ, តញ្ច ន សាមញ្ញតោ អធិប្បេតន្តិ បទេសវិសេសេយេវ និយមេត្វា ទស្សេន្តោ ‘**សចេ បនា**’តិអាទិមាហ។ សចេ ហិ អ វិសេសេន នខបិដ្ឋិប្បមាណំ អវឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតំ វដ្ដេយ្យ, ‘និវាសនបារុបនេហិ បកតិបដិច្ឆន្នដ្ឋានេ’តិ បទេស និយមំ ន ករេយ្យ, តស្មា និវាសនបារុបនេហិ បកតិបដិច្ឆន្នដ្ឋានតោ អញ្ញត្ថ នខបិដ្ឋិប្បមាណំ អវឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតម្បិ ន វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ។ នខបិដ្ឋិប្បមាណតោ ខុទ្ទកតរំ បន អវឌ្ឍនកបក្ខេ វា វឌ្ឍនកបក្ខេ វា ឋិតំ ហោតុ, វដ្ដតិ នខបិដ្ឋិប្បមាណតោ ខុទ្ទកតរស្ស វឌ្ឍនកបក្ខេ អវឌ្ឍនកបក្ខេ វា ឋិតស្ស មុខាទីសុយេវ បដិក្ខិត្តត្តា”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៨៨) វុត្តំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ៨៨-៨៩) បន “បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ នខបិដ្ឋិប្បមាណំ អវឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតំ ហោតិ, វដ្ដតីតិ វុត្តត្តា អប្បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ តាទិសម្បិ ន វដ្ដតិ, បដិច្ឆន្នដ្ឋានេបិ ច វឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតំ ន វដ្ដតីតិ សិទ្ធមេវ ហោតិ។ បាកដដ្ឋានេបិ បន នខបិដ្ឋិប្បមាណតោ ឩនតរំ អវឌ្ឍនកំ វដ្ដតីតិ យេ គណ្ហេយ្យុំ, តេសំ តំ គហណំ បដិសេធេតុំ ‘**មុខេ បនា**’តិអាទិ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ **គោធា…បេ…. ន វដ្ដតី**តិ ឥមិនា តាទិសោបិ រោគោ កុដ្ឋេយេវ អន្តោគធោតិ ទស្សេតិ។ គណ្ឌេបិ ឥមិនា នយេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ បន មុខាទីសុ កោលដ្ឋិមត្តតោ ខុទ្ទកតរោបិ គណ្ឌោ ន វដ្ដតីតិ វិសុំ ន ទស្សិតោ។ “អប្បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ អវឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតេបិ ន វដ្ដតី”តិ ឯត្តកមេវ ហិ តត្ថ វុត្តំ, តថាបិ កុដ្ឋេ វុត្តនយេន មុខាទីសុ កោលដ្ឋិប្បមាណតោ ខុទ្ទកតរោបិ គណ្ឌោ ន វដ្ដតីតិ វិញ្ញាយតិ, តស្មា **អវឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតេបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ អវុត្តសម្បិណ្ឌនត្ថោ, តេន កោលដ្ឋិមត្តតោ ខុទ្ទកតរោបិ ន វដ្ដតីតិ អយមត្ថោ ទស្សិតោយេវាតិ អម្ហាកំ ខន្តិ។ **បកតិវណ្ណេ ជាតេ**តិ រោគហេតុកស្ស វិការ វណ្ណស្ស អភាវំ សន្ធាយ វុត្តំ។

កោលដ្ឋិមត្តកោតិ ពទរដ្ឋិប្បមាណោ។ “សញ្ជាតឆវិំ ការេត្វា”តិ បាឋោ, វិជ្ជមានឆវិំ ការេត្វាតិ អត្ថោ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៨៨-៨៩) បន “**សច្ឆវិំ ការេត្វា**តិ វិជ្ជមានឆវិំ ការេត្វាតិ អត្ថោ, សញ្ឆវិន្តិ វា បាឋោ, សញ្ជាតឆវិន្តិ អត្ថោ។ គណ្ឌាទីសុ វូបសន្តេសុបិ តំ ឋានំ វិវណ្ណម្បិ ហោតិ, តំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។

បទុមបុណ្ឌរីកបត្តវណ្ណន្តិ រត្តបទុមសេតបទុមបុប្ផទលវណ្ណំ។ **កុដ្ឋេ វុត្តនយេនេវា**តិ “បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ អវឌ្ឍនកំ វដ្ដតិ, អញ្ញត្ថ ន កិញ្ចិ វដ្ដតី”តិ វុត្តនយំ ទស្សេតិ។ **សោសព្យាធី**តិ ខយរោគោ។ **យក្ខុម្មាទោ**តិ កទាចិ អាគន្ត្វា ភូមិយំ បាតេត្វា ហត្ថមុខាទិកំ អវយវំ ភូមិយំ ឃំសនកោ យក្ខោវ រោគោ។

១២៤. **មហាមត្តោ**តិ មហតិយា ឥស្សរិយមត្តាយ សមន្នាគតោ។ “**ន ទានាហំ ទេវស្ស ភដោ**”**តិ អាបុច្ឆតី**តិ រញ្ញោ ឯវំ ទិន្នំ ឋានន្តរំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យោ បន រាជកម្មិកេហិ អមច្ចាទីហិ ឋបិតោ, អមច្ចាទីនំ ឯវ វា ភដោ ហោតិ, តេន តំ តំ អមច្ចាទិម្បិ អាបុច្ឆិតុំ វដ្ដតីតិ។

១២៥. “**ធជពន្ធោ**”តិ វុត្តត្តា អបាកដចោរោ បព្ពាជេតព្ពោតិ វិញ្ញាយតិ។ តេន វក្ខតិ “យេ បន អម្ពលពុជាទិចោរកា”តិអាទិ។ **ឯវំ ជានន្តី**តិ “សីលវា ជាតោ”តិ ជានន្តិ។

១២៦. **ភិន្ទិត្វា**តិ អន្ទុពន្ធនំ ភិន្ទិត្វា។ **ឆិន្ទិត្វា**តិ សង្ខលិកពន្ធនំ ឆិន្ទិត្វា។ **មុញ្ចិត្វា**តិ រជ្ជុពន្ធនំ មុញ្ចិត្វា។ **វិវរិត្វា**តិ គាមពន្ធនាទីសុ គាមទ្វារាទីនិ វិវរិត្វា។ **អបស្សមានានំ វា បលាយតី**តិ បុរិសគុត្តិយំ បុរិសានំ គោបកានំ អបស្សមានានំ បលាយតិ។

១២៨. **បុរិមនយេនេវា**តិ “កសាហតោ កតទណ្ឌកម្មោ”តិ ឯត្ថ វុត្តនយេនេវ។

១៣០. បលាតោបីតិ ឥណស្សាមិកានំ អាគមនំ ញត្វា ភយេន បលាតោបិ ឥណាយិកោ។ **គីវា ហោតិ** ឥណាយិកភាវំ ញត្វា អនាទរេន ឥណមុត្តកេ ភិក្ខុភាវេ បវេសិតត្តា។

ឧបឌ្ឍុបឌ្ឍន្តិ ថោកំ ថោកំ។ **ទាតព្ពមេវាតិ** ឥណាយិកេន ធនំ សម្បជ្ជតុ វា, មា វា, ទានេ សឧស្សាហេនេវ ភវិតព្ពំ, អញ្ញេហិ ច ភិក្ខូហិ “មា ធុរំ និក្ខិបាហី”តិ វត្វា សហាយកេហិ ភវិតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ ធុរនិក្ខេបេន ហិស្ស ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពតា សិយាតិ។

១៣១. ទាសចារិត្តំ អារោបេត្វា កីតោតិ ឥមិនា ទាសភាវបរិមោចនត្ថាយ កីតំ និវត្តេតិ។ តាទិសោ ហិ ធនក្កីតោបិ អទាសោ ឯវ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៩៧) បន **“ទេសចារិត្តន្តិ** សាវនបណ្ណារោបនាទិកំ តំ តំ ទេសចារិត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ **តត្ថ តត្ថ ចារិត្តវសេនាតិ** តស្មិំ តស្មិំ ជនបទេ ទាសបណ្ណជ្ឈាបនាទិនា អទាសករណនិយាមេន។ អភិសេកាទីសុ សព្ពពន្ធនានិ មោចាបេន្តិ, តំ សន្ធាយ **“សព្ពសាធារណេនា”**តិ វុត្តំ។

សចេ សយមេវ បណ្ណំ អារោបេន្តិ, ន វដ្ដតីតិ តា ភុជិស្សិត្ថិយោ “មយម្បិ វណ្ណទាសិយោ ហោមា”តិ អត្តនោ រក្ខណត្ថាយ សយមេវ រាជូនំ ទាសិបណ្ណេ អត្តនោ នាមំ លិខាបេន្តិ, តាសំ បុត្តាបិ រាជទាសាវ ហោន្តិ, តស្មា តេ បព្ពាជេតុំ ន វដ្ដតិ។ **តេហិ អទិន្នា ន បព្ពាជេតព្ពាតិ** យត្តកា តេសំ សាមិនោ, តេសុ ឯកេន អទិន្នេបិ ន បព្ពាជេតព្ពា។ **ភុជិស្សេ កត្វា បន បព្ពាជេតុំ វដ្ដតីតិ** យស្ស វិហារស្ស តេ អារាមិកា ទិន្នា, តស្មិំ វិហារេ សង្ឃំ ញាបេត្វា ផាតិកម្មេន ធនាទីនិ ទត្វា ភុជិស្សេ កត្វា បព្ពាជេតុំ វដ្ដតិ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៩៧) បន “ទេវទាសិបុត្តេ វដ្ដតីតិ លិខិតំ។ ‘អារាមិកញ្ចេ បព្ពាជេតុកាមោ, អញ្ញមេកំ ទត្វា បព្ពាជេតព្ព’ន្តិ វុត្តំ។ មហាបច្ចរិវាទស្ស អយមិធ អធិប្បាយោ, ‘ភិក្ខុសង្ឃស្ស អារាមិកេ ទេមា’តិ ទិន្នត្តា ន តេ តេសំ ទាសា, ‘អារាមិកោ ច នេវ ទាសោ ន ភុជិស្សោ’តិ វត្តព្ពតោ ន ទាសោតិ លិខិតំ។ តក្កាសិញ្ចនំ សីហឡទីបេ ចារិត្តំ, តេ ច បព្ពាជេតព្ពា សង្ឃស្សារាមិកត្តា។ និស្សាមិកំ ទាសំ អត្តនាបិ ភុជិស្សំ កាតុំ លភតី”តិ វុត្តំ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៩៧) បន **“តក្កំ សីសេ អាសិត្តកសទិសាវ ហោន្តីតិ** យថា អទាសេ ករោន្តា តក្កេន សីសំ ធោវិត្វា អទាសំ ករោន្តិ, ឯវំ អារាមិកវចនេន ទិន្នត្តា អទាសាវ តេតិ អធិប្បាយោ។ ‘តក្កាសិញ្ចនំ បន សីហឡទីបេ ចារិត្ត’ន្តិ វទន្តិ។ **នេវ បព្ពាជេតព្ពោតិ វុត្តន្តិ** កប្បិយវចនេន ទិន្នេបិ សង្ឃស្ស អារាមិកទាសត្តា ឯវំ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៩៧) **“តក្កំ សីសេ អាសិត្តកសទិសាវ ហោន្តីតិ** កេសុចិ ជនបទេសុ អទាសេ ករោន្តា តក្កំ សីសេ អាសិញ្ចន្តិ, តេន កិរ តេ អទាសា ហោន្តិ, ឯវមិទម្បិ អារាមិកវចនេន ទិន្នម្បីតិ អធិប្បាយោ។ តថា ទិន្នេបិ សង្ឃស្ស អារាមិកទាសោ ឯវាតិ **‘នេវ បព្ពាជេតព្ពោ’**តិ វុត្តំ។ **‘តាវកាលិកោ នាម’**តិ វុត្តត្តា កាលបរិច្ឆេទំ កត្វា វា បច្ឆាបិ គហេតុកាមតាយ វា ទិន្នំ សព្ពំ តាវកាលិកមេវាតិ គហេតព្ពំ។ **និស្សាមិកទាសោ** នាម យស្ស សាមិកុលំ អញ្ញាតិកំ មរណេន បរិក្ខីណំ, ន កោចិ តស្ស ទាយាទោ, សោ បន សមានជាតិកេហិ វា និវាសគាមវាសីហិ វា ឥស្សរេហិ វា ភុជិស្សោ កតោវ បព្ពាជេតព្ពោ។ ទេវទាសាបិ ទាសា ឯវ។ តេ ហិ កត្ថចិ ទេវេ រាជទាសា ហោន្តិ, កត្ថចិ វិហារទាសា វា, តស្មា បព្ពាជេតុំ ន វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៩៧) បន **“និស្សាមិកទាសោ** នាម យស្ស សាមិកា សបុត្តទារា មតា ហោន្តិ, ន កោចិ តស្ស បរិគ្គាហកោ, សោបិ បព្ពាជេតុំ ន វដ្ដតិ, តំ បន អត្តនាបិ ភុជិស្សំ កាតុំ វដ្ដតិ។ យេ វា បន តស្មិំ រដ្ឋេ សាមិនោ, តេហិបិ ការាបេតុំ វដ្ដតិ, ‘ទេវទាសិបុត្តំ បព្ពាជេតុំ វដ្ដតី’តិ គីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ ‘ទាសស្ស បព្ពជិត្វា អត្តនោ សាមិកេ ទិស្វា បលាយន្តស្ស អាបត្តិ នត្ថី’តិ វទន្តី”តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ បន “ទាសម្បិ បព្ពាជេត្វា សាមិកេ ទិស្វា បដិច្ឆាទនត្ថំ អបនេន្តោ បទវារេន អទិន្នាទានាបត្តិយា ការេតព្ពោ, ទាសស្ស បន បលាយតោ អនាបត្តី”តិ វុត្តំ។

១៣២. ហត្ថច្ឆិន្នកាទិវត្ថូសុ **កណ្ណមូលេតិ** សកលស្ស កណ្ណស្ស ឆេទំ សន្ធាយាហ។ **កណ្ណសក្ខលិកាយាតិ** កណ្ណចូឡិកាយ ។ **យស្ស បន កណ្ណាវដ្ដេតិ** ហេដ្ឋា កុណ្ឌលាទិបវេសនឆិទ្ទំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “តញ្ហិ សង្ឃដ្ដនក្ខមំ។ **អជបទកេតិ** អជបទនាសិកដ្ឋិកោដិយំ។ តតោ ហិ ឧទ្ធំ ន វិច្ឆិន្ទិតុំ សក្កា ហោតិ។ **សន្ទេតុន្តិ** អវិរូបសណ្ឋានំ សន្ធាយ វុត្តំ, វិរូបំ បន បរិសទូសកំ អាបាទេតិ។

ខុជ្ជសរីរោតិ វង្កសរីរោ។ ព្រហ្មុនោ វិយ ឧជុកំ គត្តំ សរីរំ យស្ស សោ **ព្រហ្មុជុគត្តោ,** ភគវា។ **អវសេសោ សត្តោតិ** ឥមិនា លក្ខណេន រហិតសត្តោ។ ឯតេន បបេត្វា មហាបុរិសំ ចក្កវត្តិញ្ច ឥតរេ សត្តា ខុជ្ជបក្ខិកាតិ ទស្សេតិ។ យេភុយ្យេន ហិ សត្តា ខន្ធេ កដិយំ ជាណូសូតិ តីសុ ឋានេសុ នមន្តិ, តេ កដិយំ នមន្តា បច្ឆតោ នមន្តិ, ទ្វីសុ ឋានេសុ នមន្តា បុរតោ នមន្តិ, ទីឃសរីរា បន ឯកេន បស្សេន វង្កា ហោន្តិ, ឯកេ មុខំ ឧន្នាមេត្វា

នក្ខត្តានិ គណយន្តា វិយ ចរន្តិ, ឯកេ អប្បមំសលោហិតា សូលសទិសា ហោន្តិ, ឯកេ បុរតោ បព្ភារា ហោន្តិ, បវេធមានា គច្ឆន្តិ។ **បរិវដុមោ**តិ សមន្តតោ វដ្ដកាយោ។ ឯតេន ឯវរូបា ឯវ វាមនកា ន វដ្ដន្តីតិ ទស្សេតិ។

១៣៣. **អដ្ឋិសិរាចម្មសរីរោ**តិ អដ្ឋិសិរាចម្មមត្តសរីរោ។ **កូដកូដសីសោ**តិ អនេកេសុ ឋានេសុ បិណ្ឌិតមំសតំ ទស្សេតុំ អាមេឌិតំ កតំ។ តេនាហ “**តាលផលបិណ្ឌិសទិសេនា**”តិ។ តាលផលានំ មញ្ជរី **បិណ្ឌិ** នាម។ **អនុបុព្ពតនុកេន សីសេនា**តិ ចេតិយថូបិកា វិយ កមេន កិសេន សីសេន។ មហាវេឡុបព្ពំ វិយ អាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ បរិយោសានា អវិសមថូលេន សីសេន សមន្នាគតោ **នាឡិសីសោ** នាម។ **កប្បសីសោ**តិ គជមត្ថកំ វិយ ទ្វិធា ភិន្នសីសោ។ “**កណ្ណិកកេសោ វា**”តិ ឥមស្ស វិវរណំ “**បាណកេហី**”តិអាទិ។ មក្កដស្សេវ នលាដេបិ កេសានំ ឧដ្ឋិតភាវំ សន្ធាយាហ “**សីសលោមេហី**”តិអាទិ។

មក្កដភមុកោតិ នលាដលោមេហិ អវិភត្តលោមភមុកោ។ **អក្ខិចក្កេហី**តិ អក្ខិមណ្ឌលេហិ។ **កេករោ**តិ តិរិយំ បស្សនកោ។ **ឧទកតារកា**តិ ឱលោកេន្តានំ ឧទកេ បដិពិម្ពិកច្ឆាយា។ ឧទកពុព្ពុឡន្តិ កេចិ។ **អក្ខិតារកា**តិ អភិមុខេ ឋិតានំ ឆាយា។ អក្ខិភណ្ឌកាតិបិ វទន្តិ។ **អតិបិង្គលក្ខិ** មជ្ជារក្ខិ។ **មធុបិង្គល**ន្តិ មធុវណ្ណបិង្គលំ។ **និប្បខុមក្ខី**តិ ឯត្ថ **បខុម**-សទ្ទោ អក្ខិទលលោមេសុ និរុឡ្ហោ, តទភាវា និប្បខុមក្ខិ។ **អក្ខិបាកេនា**តិ អក្ខិទលបរិយន្តេសុ បូតិតាបជននរោគេន។

ចិបិដនាសិកោតិ អនុន្នតនាសិកោ។ **បដង្គមណ្ឌូកោ** នាម មហាមុខមណ្ឌូកោ។ **ភិន្នមុខោ**តិ ឧបក្កមុខបរិយោសានោ, សព្ពទា វិវដមុខោ វា។ **វង្កមុខោ**តិ ឯកបស្សេ អបក្កម្ម ឋិតហេដ្ឋិមហនុកដ្ឋិកោ។ **ឱដ្ឋច្ឆិន្នកោ**តិ ឧភោសុ ឱដ្ឋេសុ យត្ថ កត្ថចិ ជាតិយា វា បច្ឆា វា សត្ថាទិនា អបនីតមំសេន ឱដ្ឋេន សមន្នាគតោ។ **ឯឡមុខោ**តិ និច្ចបគ្ឃរិតលាលាមុខោ។

ភិន្នគលោតិ អវនតគលោ។ **ភិន្នឧរោ**តិ អតិនិន្នឧរមជ្ឈោ។ ឯវំ **ភិន្នបិដ្ឋី**តិ។ **សព្ពញ្ចេត**ន្តិ “កច្ឆុគត្តោ”តិអាទី សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច វិនិច្ឆយោ កុដ្ឋាទីសុ វុត្តោ ឯវាតិ អាហ “**វិនិច្ឆយោ**”តិអាទិ។

វាតណ្ឌិកោតិ អណ្ឌកេសុ វុទ្ធិរោគេន សមន្នាគតោ, អណ្ឌវាតរោគេន ឧទ្ធតពីជណ្ឌកោសេន សមន្នាគតោ វា។ យស្ស និវាសនេន បដិច្ឆន្នម្បិ ឧណ្ណតំ បកាសតិ, សោវ ន បព្ពាជេតព្ពោ។ **វិកដោ**តិ តិរិយំ គមនបាទេហិ សមន្នាគតោ, យស្ស ចង្កមតោ ជាណុកា ពហិ និគច្ឆន្តិ។ **សង្ខព្ភដោ**តិ គច្ឆតោ បរិវត្តនបាទេហិ សមន្នាគតោ, យស្ស ចង្កមតោ ជាណុកា អន្តោ បវិសន្តិ។ **មហាជង្ឃោ**តិ ថូលជង្ឃោ។ **មហាបាទោ**តិ មហន្តេន បាទតលេន យុត្តោ។ **បាទវេមជ្ឈេ**តិ បិដ្ឋិបាទវេមជ្ឈេ។ ឯតេន អគ្គបាទោ ច បណ្ហិ ច សទិសាវាតិ ទស្សេតិ។

១៣៤. **មជ្ឈេ សំកុដិតបាទត្តា**តិ កុណ្ឌបាទតាយ ការណំ ទស្សេតិ, **អគ្គេ សំកុដិតបាទត្តា**តិ កុណ្ឌបាទតាយ។ កុណ្ឌបាទស្សេវ ចង្កមនវិភាវនំ “**បិដ្ឋិបាទគ្គេន ចង្កមន្តោ**”តិ។ “**បាទស្ស ពាហិរន្តេនា**”តិ ច “**អព្ភន្តរន្តេនា**”តិ ច ឥទំ បាទតលស្ស ឧភោហិ បរិយន្តេហិ ចង្កមនំ សន្ធាយ វុត្តំ។

មម្មនន្តិ ខលិតវចនំ, យោ ឯកមេវក្ខរំ ចតុបញ្ចក្ខត្តុំ វទតិ, តស្សេតំ អធិវចនំ, ឋានករណវិសុទ្ធិយា អភាវេន អផុដ្ឋក្ខរវចនំ។ វចនានុករណេន ហិ សោ “មម្មនោ”តិ វុត្តោ។ យោ ច ករណសម្បន្នោបិ ឯកមេវក្ខរំ ហិក្ការពហុសោ វទតិ, សោបិ ឥធេវ សង្គយ្ហតិ។ យោ វា បន តំ និគ្គហេត្វាបិ អនាមេឌិតក្ខរមេវ សិថិលំ សិលិដ្ឋវចនំ វត្តុំ សមត្ថោ, សោ បព្ពាជេតព្ពោ។ **អាបត្តិតោ ន មុច្ចន្តី**តិ ញត្វា ករោន្តាវ ន មុច្ចន្តិ។ ជីវិតន្តរាយាទិអាបទាសុ អរុចិយា កាយសាមគ្គីំ ទេន្តស្ស អនាបត្តិ។

១៣៥. អភព្ពបុគ្គលកថាសុ “យោ កាឡបក្ខេ ឥត្ថី ហោតិ, ជុណ្ហបក្ខេ បុរិសោ, អយំ **បក្ខបណ្ឌកោ**”តិ កេចិ វទន្តិ។ អដ្ឋកថាយំ បន “កាឡបក្ខេ បណ្ឌកោ ហោតិ, ជុណ្ហបក្ខេ បនស្ស បរិឡាហោ វូបសម្មតី”តិ អបណ្ឌកបក្ខេ បរិឡាហវូបសមស្សេវ វុត្តត្តា បណ្ឌកបក្ខេ ឧស្សន្នបរិឡាហតា បណ្ឌកភាវាបត្តីតិ វិញ្ញាយតីតិ វីមំសិត្វា យុត្តតរំ គហេតព្ពំ។ ឥត្ថិភាវោ បុម្ភាវោ វា នត្ថិ ឯតស្សាតិ **អភាវកោ**។ “**តស្មីយេវស្ស បក្ខេ បព្ពជ្ជា វារិតា**តិ ឯត្ថ អបណ្ឌកបក្ខេ បព្ពាជេត្វា បណ្ឌកបក្ខេ នាសេតព្ពោ”តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ កេចិ បន “អបណ្ឌកបក្ខេ បព្ពជិតោ សចេ កិលេសក្ខយំ បាបុណាតិ, ន នាសេតព្ពោ”តិ វទន្តិ, តំ តេសំ មតិមត្តំ។ បណ្ឌកស្ស ហិ កិលេសក្ខយា សម្ភវតោ, ខីណកិលេសស្ស ច បណ្ឌកភាវានាបអរាតោ។ អហេតុកបដិសន្ធិកថាយញ្ហិ អវិសេសេន បណ្ឌកស្ស អហេតុកបដិសន្ធិតា វុត្តា, អាសិត្តឧសូយបក្ខបណ្ឌកានញ្ច បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយេវ បណ្ឌកភាវោ, ន បវត្តិយំយេវាតិ វទន្តិ។ តេនេវ អហេតុកបដិសន្ធិនិទ្ទេសេ ជច្ចន្ធពធិរាទយោ វិយ បណ្ឌកោ ជាតិសទ្ទេន វិសេសេត្វា ន និទ្ទិដ្ឋោ។ ចតុត្ថបារាជិកសំវណ្ណនាយញ្ច (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៣) អភព្ពបុគ្គលេ ទស្សេន្តេន បណ្ឌក

តិរច្ឆានគតឧភតោព្យញ្ជនកា តយោ វត្ថុវិបន្នា អហេតុកបដិសន្ធិកា, តេសំ សគ្គោ អវារិតោ, មគ្គោ បន វារិតោតិ អវិសេសតោ វុត្តន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១០៩) អាគតំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១០៩) បន បណ្ឌកវត្ថុស្មឹ អាសិត្តឧស្សូយបក្ខបណ្ឌកា តយោបិ បុរិសភាវលិង្គាទិយុត្តា អហេតុកបដិសន្ធិកា, តេ ច កិលេសបរិយុដ្ឋានស្ស ពលវតាយ នបុំសកបណ្ឌកសទិសត្តា “បណ្ឌកា”តិ វុត្តា, តេសុ អាសិត្តឧស្សូយបណ្ឌកានំ ទ្វិន្នំ កិលេសបរិយុដ្ឋានំ យោនិសោមនសិការាទីហិ វីតិក្កមតោ និវារេតុម្បិ សក្កា, តេន តេ បព្ពាជេតព្ពាតិ វុត្តា។ បក្ខបណ្ឌកស្ស បន កាឡបក្ខេ ឧម្មាទោ វិយ កិលេសបរិឡាហោ អវត្ថរន្តោ អាគច្ឆតិ, វីតិក្កមំ បត្វា ឯវ ច និវត្តតិ, តស្មា តស្មឹ បក្ខេ សោ ន បព្ពាជេតព្ពោតិ វុត្តោ, តទេតំ វិភាគំ ទស្សេតុំ **“យស្ស បរេស”**ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ **អាសិត្តស្សា**តិ មុខេ អាសិត្តស្ស អត្តនោបិ អសុចិមុច្ចនេន បរិឡាហោ វូបសម្មតិ។ **ឧស្សូយាយ ឧប្បន្នាយា**តិ ឧស្សូយាយ វសេន អត្តនោ សេវេតុកាមតារាគេ ឧប្បន្នេ អសុចិមុត្តិយា បរិឡាហោ វូបសម្មតិ។

“**ពីជានិ អបនីតានី**”តិ វុត្តត្តា ពីជេសុ ឋិតេសុ និមិត្តមត្តេ អបនីតេ បណ្ឌកោ ន ហោតិ។ ភិក្ខុនោបិ អនាពាធបច្ចយា តទបនយនេ ថុល្លច្ចយមេវ, ន បណ្ឌកត្តំ។ ពីជេសុ បន អបនីតេសុ អង្គជាតម្បិ រាគេន កម្មនិយំ ន ហោតិ, បុមភាវោ វិគច្ឆតិ, មស្សុអាទិបុរិសលិង្គម្បិ ឧបសម្បទាបិ វិគច្ឆតិ, កិលេសបរិឡាហោបិ ទុន្និវារវីតិក្កមោ ហោតិ នបុំសកបណ្ឌកស្ស វិយ, តស្មា ឦទិសោ ឧបសម្បន្នោបិ នាសេតព្ពោតិ វទន្តិ។ យទិ ឯវំ កស្មា ពីជុទ្ធរណេ បារាជិកំ ន បញ្ញត្តន្តិ? ឯត្ថ តាវ កេចិ វទន្តិ “បញ្ញត្តមេវេតំ ភគវតា ‘បណ្ឌកោ ភិក្ខវេ អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, ឧបសម្បន្នោ នាសេតព្ពោ’តិ វុត្តត្តា”តិ។ កេចិ បន “យស្មា ពីជុទ្ធរណក្ខណេ បណ្ឌកោ ន ហោតិ, តស្មា តស្មឹ ខណេ បារាជិកំ ន បញ្ញត្តំ។ យស្មា បន សោ ឧទ្ធដពីជោ ភិក្ខុ អបរេន សមយេន វុត្តនយេន បណ្ឌកត្តំ អាបជ្ជតិ, អភាវកោ ហោតិ, ឧបសម្បទាយ អវត្ថុ, តតោ ឯវ ចស្ស ឧបសម្បទា វិគច្ឆតិ, តស្មា ឯស បណ្ឌកត្តុបគមនកាលតោ បដ្ឋាយ ជាតិយា នបុំសកបណ្ឌកេន សទ្ធឹ យោជេត្វា ‘ឧបសម្បន្នោ នាសេតព្ពោ’តិ អភព្ពោតិ វុត្តោ, ន តតោ បុព្ពេ។ អយញ្ច កិញ្ចាបិ សហេតុកោ, ភាវក្ខយេន បនស្ស អហេតុកសទិសតាយ មគ្គោបិ ន ឧប្បជ្ជតី”តិ វទន្តិ។ អបរេ បន “បព្ពជ្ជតោ បុព្ពេ ឧបក្កមេន បណ្ឌកភាវមាបន្នំ សន្ធាយ ‘ឧបសម្បន្នោ នាសេតព្ពោ’តិ វុត្តំ, ឧបសម្បន្នស្ស បន បច្ឆា ឧបក្កមេន ឧបសម្បទាបិ ន វិគច្ឆតី”តិ, តំ ន យុត្តំ។ យទគ្គេន ហិ បព្ពជ្ជតោ បុព្ពេ ឧបក្កមេន អភព្ពោ ហោតិ, តទគ្គេន បច្ឆាបិ ហោតីតិ វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។

ឥត្ថត្តាទិ ភាវោ នត្ថិ ឯតស្សាតិ **អភាវកោ។ បព្ពជ្ជា ន វារិតា**តិ ឯត្ថ **បព្ពជ្ជា**គ្គហណេនេវ ឧបសម្បទាបិ គហិតា។ តេនាហ “យស្ស ចេត្ថ បព្ពជ្ជា វារិតា”តិអាទិ។ **តស្មឹ** យេវស្ស **បក្ខេ បព្ពជ្ជា វារិតា**តិ ឯត្ថ បន អបណ្ឌកបក្ខេបិ បព្ពជ្ជាមត្តមេវ លភតិ, ឧបសម្បទា បន តទាបិ ន វដ្ដតិ, បណ្ឌកបក្ខេ បន អាគតោ លិង្គនាសនាយ នាសេតព្ពោតិ វេទិតព្ពន្តិ វុត្តំ។

១៣៦. ឧភតោព្យញ្ជនមស្ស អត្ថីតិ ឧភតោព្យញ្ជនកោតិ ឥមិនា អសមានាធិករណវិសយោ ពាហិរត្ថសមាសោយំ, បុរិមបទេ ច វិភត្តិអលោបោតិ ទស្សេតិ។ **ព្យញ្ជន**ន្តិ ចេត្ថ បុរិសនិមិត្តំ ឥត្ថិនិមិត្តញ្ច អធិប្បេតំ។ អថ ឧភតោព្យញ្ជនកស្ស ឯកមេវ ឥន្ទ្រិយំ ហោតិ, ឧទាហុ ទ្វេតិ? ឯកមេវ ហោតិ, ន ទ្វេ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “យស្ស ឥត្ថិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស បុរិសិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតីតិ, នោ។ យស្ស វា បន បុរិសិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ឥត្ថិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតីតិ, នោ”តិ (យម. ៣.ឥន្ទ្រិយយមក.១៨៨) ឯកស្មឹ សន្តានេ ឥន្ទ្រិយភូតភាវទ្វយស្ស ឧប្បត្តិយា អភិធម្មេ បដិសេធិតត្តា, តញ្ច ខោ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកស្ស ឥត្ថិន្ទ្រិយំ, បុរិសឧភតោព្យញ្ជនកស្ស បុរិសិន្ទ្រិយន្តិ។ យទិ ឯវំ ទុតិយព្យញ្ជនស្ស អភាវោ អាបជ្ជតិ ឥន្ទ្រិយញ្ហិ ព្យញ្ជនស្ស ការណំ វុត្តំ, តញ្ច តស្ស នត្ថីតិ? វុច្ចតេ – ន តស្ស ឥន្ទ្រិយំ ទុតិយព្យញ្ជនការណំ។ កស្មា? សទា អភាវតោ។ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកស្ស ហិ យទា ឥត្ថិយា រាគចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តទា បុរិសព្យញ្ជនំ បាកដំ ហោតិ, ឥត្ថិព្យញ្ជនំ បដិច្ឆន្នំ គុឡ្ហំ ហោតិ, តថា ឥតរស្ស ឥតរំ។ យទិ ច តេសំ ឥន្ទ្រិយំ ទុតិយព្យញ្ជនការណំ ភវេយ្យ, សទាបិ ព្យញ្ជនទ្វយំ តិដ្ឋេយ្យ, ន បន តិដ្ឋតិ, តស្មា វេទិតព្ពមេតំ “ន តស្ស តំ ព្យញ្ជនការណំ, កម្មសហាយំ បន រាគចិត្តមេវេត្ថ ការណ”ន្តិ។ យស្មា ចស្ស ឯកមេវ ឥន្ទ្រិយំ ហោតិ, តស្មា ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកោ សយម្បិ គព្ភំ គណ្ហាតិ, បរម្បិ គណ្ហាបេតិ។ បុរិសឧភតោព្យញ្ជនកោ បរំ គណ្ហាបេតិ, សយំ បន ន គណ្ហាតីតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១១៦) អាគតំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១១៦) បន – **ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកោ**តិ ឥត្ថិន្ទ្រិយយុត្តោ, ឥតរោ បន បុរិសិន្ទ្រិយយុត្តោ។ ឯកស្ស ហិ ភាវទ្វយំ សហ ន ឧប្បជ្ជតិ យមកេ (យម. ៣.ឥន្ទ្រិយយមក.១៨៨) បដិក្ខិត្តត្តា។ ទុតិយព្យញ្ជនំ បន កម្មសហាយេន អកុសលចិត្តេនេវ ភាវរហិតំ ឧប្បជ្ជតិ។ បកតិត្ថិបុរិសានម្បិ កម្មមេវ ព្យញ្ជនលិង្គានំ ការណំ, ន ភាវោ តស្ស កេនចិ បច្ចយេន បច្ចយត្តស្ស បដ្ឋានេ អវុត្តត្តា។ កេវលំ ភាវស

ហិតានំយេវ ព្យញ្ជនលិង្គានំ បវត្តទស្សនតោ អដ្ឋកថាសុ (ធ. ស. អដ្ឋ. ៦៣២-៦៣៣) “ឥត្ថិន្ទ្រិយំ បដិច្ច ឥត្ថិលិង្គាទីនី”តិអាទិនា ឥន្ទ្រិយស្ស ព្យញ្ជនការណត្តេន វុត្តំ។ ឥធ បន អកុសលពលេន ឥន្ទ្រិយំ វិនាបិ ព្យញ្ជនំ ឧប្បជ្ជតីតិ វេទិតព្វំ។ ឧភិន្នម្បិ ចេ តេសំ ឧភតោព្យញ្ជនកានំ។ យទា ឥត្ថិយា រាគោ ឧប្បជ្ជតិ, តទា បុរិសព្យញ្ជនំ បាកដំ ហោតិ, ឥតរំ បដិច្ឆន្នំ។ យទា បុរិសេ រាគោ ឧប្បជ្ជតិ, តទា ឥត្ថិព្យញ្ជនំ បាកដំ ហោតិ, ឥតរំ បដិច្ឆន្នន្តិ អាគតំ។

១៣៧. ថេយ្យាយ សំវាសោ ឯតស្សាតិ **ថេយ្យសំវាសកោ**។ សោ ច ន សំវាសមត្តស្សេវ ថេនកោ ឥធាធិប្បេតោ, អថ ខោ លិង្គស្ស តទុភយស្ស ច ថេនកោបីតិ អាហ **“តយោ ថេយ្យសំវាសកា”**តិអាទិ។ **ន យថាវុឌ្ឍំ វន្ទនំ សាទិយតី**តិ យថាវុឌ្ឍំ ភិក្ខូនំ វា សាមណេរានំ វា វន្ទនំ ន សាទិយតិ។ **យថាវុឌ្ឍំ វន្ទនំ សាទិយតី**តិ អត្តនា មុសាវាទំ កត្វា ទស្សិតវស្សានុរូបំ យថាវុឌ្ឍំ វន្ទនំ សាទិយតិ។ **ភិក្ខុវស្សគណនាទិកោ**តិ ឥមិនា ន ឯកកម្មាទិកោវ ឥធ សំវាសោ នាមាតិ ទស្សេតិ។

១៣៨. **រាជ…បេ… ភយេនា**តិ ឯត្ថ **ភយ**-សទ្ទោ បច្ចេកំ យោជេតព្វោ “រាជភយេន ទុព្ភិក្ខភយេនា”តិអាទិនា។ **សំវាសំ នាធិវាសេតិ, យាវ សោ សុទ្ធមានសោ**តិ រាជភយាទីហិ គហិតលិង្គតាយ សោ សុទ្ធមានសោ យាវ សំវាសំ នាធិវាសេតីតិ អត្ថោ។ យោ ហិ រាជភយាទី វិនា កេវលំ ភិក្ខូ វញ្ចេត្វា តេហិ សទ្ធិំ សំវសិតុកាមតាយ លិង្គំ គណ្ហាតិ, សោ អសុទ្ធចិត្តតាយ លិង្គគ្គហណេនេវ ថេយ្យសំវាសកោ នាម ហោតិ។ អយំ បន តាទិសេន អសុទ្ធចិត្តេន ភិក្ខូ វញ្ចេតុកាមតាយ អភាវតោ យាវ សំវាសំ នាធិវាសេតិ, តាវ ថេយ្យសំវាសកោ នាម ន ហោតិ។ តេនេវ “រាជភយាទីហិ គហិតលិង្គានំ ‘គិហី មំ សមណោតិ ជានន្តូ’តិ វញ្ចនចិត្តេ សតិបិ ភិក្ខូនំ វញ្ចេតុកាមតាយ អភាវា ទោសោ ន ជាតោ”តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ កេចិ បន “វូបសន្តភយតា ឥធ សុទ្ធចិត្តតា”តិ វទន្តិ, ឯវញ្ច សតិ សោ វូបសន្តភយោ យាវ សំវាសំ នាធិវាសេតិ, តាវ ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតីតិ អយមត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ ឥមស្មិញ្ច អត្ថេ វិញ្ញាយមានេ អវូបសន្តភយស្ស សំវាសសាទិយនេបិ ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតីតិ អាបជ្ជេយ្យ, ន ច អដ្ឋកថាយំ អវូបសន្តភយស្ស សំវាសសាទិយនេបិ អថេយ្យសំវាសកតា ទស្សិតា។ **សព្ពបាសណ្ឌិយភត្តានិ ភុញ្ជន្តោ**តិ ច ឥមិនា អវូបសន្តភយេនបិ សំវាសំ អសាទិយន្តេនេវ ភវិតព្ពន្តិ ទីបេតិ។ តេនេវ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ “យស្មា វិហារំ អាគន្ត្វា សង្ឃិកំ គណ្ហន្តស្ស សំវាសំ បរិហរិតុំ ទុក្ករំ, តស្មា ‘សព្ពបាសណ្ឌិយភត្តានិ ភុញ្ជន្តោ’តិ ឥទំ វុត្ត”ន្តិ។ តស្មា រាជភយាទីហិ គហិតលិង្គតាយេវេត្ថ សុទ្ធចិត្តតាតិ គហេតព្វំ។

សព្ពបាសណ្ឌិយភត្តានីតិ សព្ពសាមយិកានំ សាធារណំ កត្វា វីថិចតុក្កាទីសុ ឋបេត្វា ទាតព្ពភត្តានិ។ **កាយបរិហារិយានី**តិ កាយេន បរិហរិតព្ពានិ។ **អព្ភុគ្គច្ឆន្តី**តិ អភិមុខំ គច្ឆន្តិ។ **កម្មន្តានុដ្ឋានេនា**តិ កសិគោរក្ខាទិកម្មាករណេន។ **តទេវ បត្តចីវរំ អាទាយ វិហារំ គច្ឆតី**តិ ចីវរានិ និវាសនបារុបនវសេន អាទាយ, បត្តញ្ច អំសកូដេ លគ្គេត្វា វិហារំ គច្ឆតិ។

នាបិ សយំ ជានាតីតិ “យោ ឯវំ បព្ពជតិ, សោ ថេយ្យសំវាសកោ នាម ហោតី”តិ វា “ឯវំ កាតុំ ន លភតី”តិ វា “ឯវំ បព្ពជិតោ សមណោ នាម ន ហោតី”តិ វា ន ជានាតិ។ **យោ ឯវំ បព្ពជតិ, សោ ថេយ្យសំវាសកោ នាម ហោតី**តិ ឥទំ បន និទស្សនមត្តំ។ **អនុបសម្បន្នកាលេយេវា**តិ ឥមិនា ឧបសម្បន្នកាលេ សុត្វា សចេបិ នារោចេតិ, ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតីតិ ទីបេតិ។

សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ…បេ… ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតីតិ ឥទំ ភិក្ខូហិ ទិន្នលិង្គស្ស អបរិច្ចត្តត្តា ន លិង្គត្ថេនកោ ហោតិ, លិង្គានុរូបស្ស សំវាសស្ស សាទិតត្តា នាបិ សំវាសត្ថេនកោ ហោតីតិ វុត្តំ។ **ឯកោ ភិក្ខុ កាសាយេ សឧស្សាហោវ ឱទាតំ និវាសេត្វា**តិ ឯត្ថាបិ ឥទមេវ ការណំ ទដ្ឋព្វំ។ បរតោ **“សាមណេរោ សលិង្គេ ឋិតោ”**តិអាទិនា សាមណេរស្ស វុត្តវិធានេសុបិ អថេយ្យសំវាសបក្ខេ អយមេវ នយោ។ **“ភិក្ខុនិយាបិ ឯសេវ នយោ”**តិ វុត្តមេវត្ថំ **“សាបិ គិហិភាវំ បត្ថយមានា”**តិអាទិនា វិភាវេតិ។

សចេ កោចិ វុឌ្ឍបព្ពជិតោតិ សាមណេរំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **មហាបេឡាទីសូ**តិ ឯតេន គិហិសន្តកំ ទស្សិតំ។ **សាមណេរបដិបាដិយា…បេ… ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតី**តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតិ, បារាជិកំ បន អាបជ្ជតិយេវ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវាតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១១០) វុត្តំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១១០) បន – ថេយ្យាយ លិង្គគ្គហណមត្តម្បិ ឥធ សំវាសោ ឯវាតិ អាហ **“តយោ ថេយ្យសំវាសកា”**តិ។ **ន យថាវុឌ្ឍំ វន្ទន**ន្តិ ភិក្ខូនំ សាមណេរានំ វា វន្ទនំ ន សាទិយតិ។ **យថាវុឌ្ឍំ វន្ទន**ន្តិ អត្តនា មុសាវាទេន ទស្សិតវស្សក្កមេន ភិក្ខូនំ វន្ទនំ សាទិយតិ។ ទហរសាមណេរោ បន វុឌ្ឍសាមណេរានំ,

ទហរភិក្ខូ ច វុឌ្ឍានំ វន្ទនំ សាទិយន្តោបិ ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតិ។ **តមស្មិ អត្ថេ**តិ សំវាសត្ថេនកត្ថេ។ **ភិក្ខុវស្សានី**តិ ឥទំ សំវាសត្ថេនកេ វុត្តបាឋវសេន វុត្តំ, សយមេវ បន បព្ពជិត្វា សាមណេរវស្សានិ គណេន្តោបិ ឧភយត្ថេនកោ ឯវ។ ន កេវលញ្ច បុរិសោវ, ឥត្ថីបិ ភិក្ខុនីសុ ឯវំ បដិបជ្ជតិ, ថេយ្យសំវាសិកាវ។ អាទិកម្មិកាបិ ចេត្ថ ន មុច្ចន្តិ។ ឧបសម្បន្នេសុ ឯវ បញ្ញត្តាបត្តី បដិច្ច អាទិកម្មិកា វុត្តា, តេនេវេត្ថ អាទិកម្មិកោបិ ន មុត្តោ។

រាជ...បេ.... ភយេនាតិ ឯត្ថ **ភយ**-សទ្ទោ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ។ **យាវ សោ សុទ្ធមានសោ**តិ "ឥមិនា លិង្គេន ភិក្ខូ វញ្ចេត្វា តេហិ សំវសិស្សាមី"តិ អសុទ្ធចិត្តាភាវេន សុទ្ធចិត្តោ។ តេន ហិ អសុទ្ធចិត្តេន លិង្គេ គហិតមត្តេ បច្ឆា ភិក្ខូហិ សហ សំវសតុ វា មា វា, លិង្គត្ថេនកោ ហោតិ។ បច្ឆា សំវសន្តោបិ អភព្ពោ ហុត្វា សំវសតិ, តស្មា ឧភយត្ថេនកោបិ លិង្គត្ថេនកេ ឯវ បវិសតីតិ វេទិតព្ពំ។ យោ បន រាជាទិភយេន សុទ្ធចិត្តោវ លិង្គំ គហេត្វា វិចរន្តោ បច្ឆា "ភិក្ខុវស្សានិ គណេត្វា ជីវិស្សាមី"តិ អសុទ្ធចិត្តំ ឧប្បាទេតិ, សោ ចិត្តុប្បាទមត្តេន ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតិ សុទ្ធចិត្តេន គហិតលិង្គត្តា។ សចេ បន សោ ភិក្ខូនំ សន្តិកំ គន្ត្វា សាមណេរវស្សគណនាទីនិ ករោតិ, តទា សំវាសត្ថេនកោ, ឧភយត្ថេនកោ វា ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យំ បន បរតោ "សហ ធុរនិក្ខេបេន អយម្បិ ថេយ្យសំវាសកោវា"តិ វុត្តំ, តំ ភិក្ខូហិ សង្គម្ម សំវាសាធិវាសនវសេន ធុរនិក្ខេបំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេន វុត្តំ "**សំវាសំ នាធិវាសេតិ, យាវា**"តិ , តស្ស តាវ ថេយ្យសំវាសកោ នាម ន វុច្ចតីតិ សម្ពន្ធោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឯត្ថ ច ចោរាទិភយំ វិនាបិ កីឡាធិប្បាយេន លិង្គំ គហេត្វា ភិក្ខូនម្បិ សន្តិកេ បព្ពជិតាលយំ ទស្សេត្វា វន្ទនាទីនិ អសាទិយន្តោបិ "សោភតិ នុ ខោ មេ បព្ពជិតលិង្គ"ន្តិអាទិនា សុទ្ធចិត្តេន គណ្ហន្តោបិ ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

សព្ពបាសណ្ឌិយភត្តានីតិ សព្ពសាមយិកានំ សាធារណំ កត្វា បញ្ញត្តានិ ភត្តានិ។ ឥទញ្ច ភិក្ខូនញ្ញេវ និយមិតភត្តគ្គហណេ សំវាសោបិ សម្ភវេយ្យាតិ សព្ពសាធារណភត្តំ វុត្តំ។ សំវាសំ បន អសាទិយិត្វា អភិក្ខុក វិហារាទីសុ វិហារភត្តាទីនិ ភុញ្ជន្តោបិ ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតិ ឯវ។ **កម្មន្តានុដ្ឋានេនា**តិ កសិអាទិកម្មាករណេន។ **បត្តចីវរំ អាទាយា**តិ ភិក្ខុលិង្គវសេន សរីរេន ធារេត្វា។

យោ ឯវំ បព្ពជតិ, សោ ថេយ្យសំវាសកោ នាម ហោតីតិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ។ "ថេយ្យសំវាសកោ"តិ បន នាមំ អជានន្តោបិ "ឯវំ កាតុំ ន វដ្ដតី"តិ វា "ករោន្តោ សមណោ នាម ន ហោតី"តិ វា "យទិ អារោចេស្សាមិ, ឆឌ្ឌយិស្សន្តិ ម"ន្តិ វា "យេន កេនចិ បព្ពជ្ជា មេ ន រុហតី"តិ ជានាតិ, ថេយ្យសំវាសកោ ហោតិ។ យោ បន បឋមំ "បព្ពជ្ជា ឯវំ មេ គហិតា"តិ សញ្ញី កេវលំ អន្តរា អត្តនោ សេតវត្ថនិវាសនាទិវិប្បការំ បកាសេតុំ លជ្ជន្តោ ន កថេតិ, សោ ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតិ។ **អនុបសម្បន្នកាលេយេវា**តិ ឯត្ថ អវធារណេន ឧបសម្បន្នកាលេ ថេយ្យសំវាសកលក្ខណំ ញត្វា វញ្ចនាយបិ នារោចេតិ, ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតីតិ ទីបេតិ។ សោ ហិ សុទ្ធចិត្តេន គហិតលិង្គត្តា លិង្គត្ថេនកោ ន ហោតិ, លទ្ធូបសម្បទត្តា តទនុគុណស្សេវ សំវាសស្ស សាទិតត្តា សំវាសត្ថេនកោបិ ន ហោតិ។ អនុបសម្បន្នោ បន លិង្គត្ថេនកោ ហោតិ, សំវាសារហស្ស លិង្គស្ស គហិតត្តា សំវាសសាទិយនមត្តេន សំវាសត្ថេនកោ ហោតិ។

សលិង្គេ ឋិតោតិ សលិង្គភាវេ ឋិតោ។ **ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតី**តិ ភិក្ខូហិ ទិន្នលិង្គស្ស អបរិច្ចត្តត្តា លិង្គត្ថេនកោ ន ហោតិ។ ភិក្ខុបដិញ្ញាយ អបរិច្ចត្តត្តា សំវាសត្ថេនកោ ន ហោតិ។ យំ បន មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបារាជិកវណ្ណនា) "លិង្គានុរូបស្ស សំវាសស្ស សាទិតត្តា នាបិ សំវាសត្ថេនកោ"តិការណំ វុត្តំ, តម្បិ ឥទមេវ ការណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឥតរថា សាមណេរស្សាបិ ភិក្ខុវស្សគណនាទីសុ លិង្គានុរូបសំវាសោ ឯវ សាទិតោតិ សំវាសត្ថេនកតា ន សិយា ភិក្ខូហិ ទិន្នលិង្គស្ស ឧភិន្នម្បិ សាធារណត្តា។ យថា ចេត្ថ ភិក្ខុ, ឯវំ សាមណេរោបិ បារាជិកំ សមាបន្នោ សាមណេរបដិញ្ញាយ អបរិច្ចត្តត្តា សំវាសត្ថេនកោ ន ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ **សោភតីតិ សម្បដិច្ឆិត្វា**តិ កាសាវធារណេ ធុរំ និក្ខិបិត្វា គិហិភាវំ សម្បដិច្ឆិត្វា។

សចេ កោចិ វុឌ្ឍបព្ពជិតោតិ សាមណេរំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **មហាបេឡាទីសូ**តិ វិលីវាទិមយេសុ យវទ្វារេសុ បបិតេសុ ភត្តភាជនវិសេសេសុ។ ឯតេន វិហារេ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ វស្សគណនាទីនំ អករណំ ទស្សេតីតិ វុត្តំ។

១៣៩. តិត្ថិយបក្កន្តកកថាយំ **តេសំ លិង្គេ អាទិន្នមត្តេ តិត្ថិយបក្កន្តកោ ហោតី**តិ "តិត្ថិយោ ភវិស្សាមី"តិ គតស្ស លិង្គគ្គហណេនេវ តេសំ លទ្ធិបិ គហិតាយេវ ហោតីតិ កត្វា វុត្តំ។ កេនចិ បន "តេសំ លិង្គេ អាទិន្នមត្តេ លទ្ធិយា គហិតាយបិ អគ្គហិតាយបិ តិត្ថិយបក្កន្តកោ ហោតី"តិ វុត្តំ, តំ ន គហេតព្ពំ។ ន ហិ "តិត្ថិយោ ភវិស្សាមី"តិ គតស្ស លិង្គសម្បដិច្ឆនតោ អញ្ញំ លទ្ធិគ្គហណំ នាម អត្ថិ។ លិង្គសម្បដិច្ឆនេនេវ ហិ សោ គហិតលទ្ធិកោ ហោតិ។ តេនេវ "វីមំសនត្ថំ កុសចីរាទីនិ...បេ.... យាវ ន សម្បដិច្ឆតិ, តាវ តំ លទ្ធិ រក្ខតិ, សម្បដិច្ឆិតមត្តេ តិត្ថិយបក្កន្តកោ ហោតី"តិ វុត្តំ។ **នគ្គោវ អាជីវកានំ ឧបស្សយំ គច្ឆតិ, បទវារេ បទវារេ**

ទុក្កដន្តិ “អាជីវកោ ភវិស្សំ”ន្តិ អសុទ្ធចិត្តេន គមនបច្ចយា ទុក្កដំ វុត្តំ។ នគ្គេន ហុត្វា គមនបច្ចយាបិ បទវារេ ទុក្កដា ន មុច្ចតិយេវាតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១១០) វុត្តំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១១០) បន – តិត្ថិយបក្កន្តកាទិកថាសុ **តេសំ លិង្គេ អាទិន្នមត្តេ**តិ វីមំសាទិអធិប្បាយំ វិនា “តិត្ថិយោ ភវិស្សាមី”តិ សន្និដ្ឋានវសេន លិង្គេ កាយេន ធារិតមត្តេ។ **សយមេវា**តិ តិត្ថិយានំ សន្តិកំ អគន្ត្វា សយមេវ សង្ឃារាមេបិ កុសចីរាទីនិ និវាសេតិ។ **អាជីវកោ ភវិស្សន្តិ...បេ.... គច្ឆតី**តិ អាជីវកានំ សន្តិកេ តេសំ បព្ពជ្ជនវិធិនា “អាជីវកោ ភវិស្សាមី”តិ គច្ឆតិ។ តស្ស ហិ តិត្ថិយភាវូបគមនំ បតិ សន្និដ្ឋានេ វិជ្ជមានេបិ “គន្ត្វា ភវិស្សាមី”តិ បរិកប្បិតត្តា បទវារេ ទុក្កដមេវ វុត្តំ។ **ទុក្កដន្តិ** បាឡិយា អវុត្តេបិ មេថុនាទីសុ វុត្តបុព្ពបយោគទុក្កដានុលោមតោ វុត្តំ។ ឯតេន ច សន្និដ្ឋានវសេន លិង្គេ សម្បដិច្ឆិតេ បារាជិកំ, តតោ បុរិមបយោគេ ថុល្លច្ចយញ្ច វត្តព្ពមេវ។ ថុល្លច្ចយក្ខណេ និវត្តន្តោបិ អាបត្តឹ ទេសាបេត្វា មុច្ចតិ ឯវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ សង្ឃភេទេបិ លោហិតុប្បាទេបិ ភិក្ខូនំ បុព្ពបយោគាទីសុ ទុក្កដថុល្លច្ចយបារាជិកាហិ មុច្ចនសីមា ច វេទិតព្ពា។ សាសនវិរុទ្ធតាយេត្ថ អាទិកម្មិកានម្បិ អនាបត្តិ ន វុត្តា។ បព្ពជ្ជាយបិ អភព្ពតា ទស្សនត្ថំ បនេតេ អញ្ញេ ច បារាជិកកណ្ឌេ វិសុំ សិក្ខាបទេន បារាជិកាទី អទស្សេត្វា ឥធ អភព្ពេសុ ឯវ វុត្តាតិ វេទិតព្ពំ។

តំ លទ្ធីតិ តិត្ថិយវេសេ សេដ្ឋភាវគ្គហណមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេសញ្ហិ តិត្ថិយានំ សស្សតាទិគ្គាហំ គណ្ហន្តោបិ លិង្គេ អសម្បដិច្ឆិតេ តិត្ថិយបក្កន្តកោ ន ហោតិ, តំ លទ្ធឹ អគ្គហេត្វាបិ “ឯតេសំ វតចរិយា សុន្ទរា”តិ លិង្គំ សម្បដិច្ឆន្តោ តិត្ថិយបក្កន្តកោ ហោតិ ឯវ។ **លទ្ធិយា អភាវេនា**តិ ភិក្ខុភាវេ សាលយតាយ តិត្ថិយភាវូបគមន លទ្ធិយា អភាវេន។ ឯតេន ច អាបទាសុ កុសចីរាទិ បារុបន្តស្សបិ នគ្គស្ស វិយ អនាបត្តីតិ ទស្សេតិ។ **ឧបសម្បន្នភិក្ខុនា កថិតោ**តិ ឯត្ថ សង្ឃភេទកោបិ ឧបសម្បន្នភិក្ខុនាវ កថិតោ, មាតុឃាតកាទយោ បន អនុបសម្បន្នេនាតិបិ ទដ្ឋព្ពន្តិ អាគតំ។

១៤០. តិរច្ឆានកថាយំ “**យោ កោចិ អមនុស្សជាតិយោ, សព្ពោវ ឥមស្មឹ អត្ថេ តិរច្ឆានគតោតិ វេទិតព្ពោ**”តិ ឯតេន ឯសោ មនុស្សជាតិយោ ឯវ ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិតុំ វា ឧបសម្បជ្ជិតុំ វា លភតិ, ន តតោ អញ្ញោតិ ទីបេតិ។ តេនាហ ភគវា “តុម្ហេ ខោត្ថ នាគា អវិរុឡ្ហិធម្មា ឥមស្មឹ ធម្មវិនយេ”តិ (មហាវ. ១១១)។

១៤១. អានន្តរិយកថាយំ តិរច្ឆានាទិអមនុស្សជាតិតោ មនុស្សជាតិកានញ្ញេវ បុត្តេសុ មេត្តាទយោបិ តិក្ខវិសទា ហោន្តិ លោកុត្តរគុណា វិយាតិ អាហ “**មនុស្សិត្ថិភូតា ជនិកា មាតា**”តិ។ យថា មនុស្សានញ្ញេវ កុសលបវត្តិ តិក្ខវិសទា, ឯវំ អកុសលបវត្តិបីតិ អាហ “**សយម្បិ មនុស្សជាតិកេនេវា**”តិអាទិ។ អថ វា យថា សមានជាតិយស្ស វិកោបនេ កម្មំ គរុតរំ, ន តថា វិជាតិយស្សាតិ អាហ “**មនុស្សិត្ថិភូតា**”តិ។ បុត្តសម្ពន្ធេន មាតុបិតុសមញ្ញា , ទត្តកិត្តិមាទិវសេនបិ បុត្តវោហារោ លោកេ ទិស្សតិ, សោ ច ខោ បរិយាយតោតិ និប្បរិយាយសិទ្ធតំ ទស្សេតុំ “**ជនិកា មាតា**”តិ វុត្តំ។ យថា មនុស្សត្តភាវេ ឋិតស្សេវ កុសលធម្មានំ តិក្ខវិសទសូរភាវាបត្តិ យថា តំ តិណ្ណម្បិ ពោធិសត្តានំ ពោធិត្តយនិព្ពត្តិយំ, ឯវំ មនុស្សត្តភាវេ ឋិតស្សេវ អកុសលធម្មានម្បិ តិក្ខវិសទសូរភាវាបត្តីតិ អាហ “**សយម្បិ មនុស្សជាតិកេនេវា**”តិ។ **អានន្តរិយេនា**តិ ឯត្ថ ចុតិអនន្តរំ និរយេ បដិសន្ធិផលំ អនន្តរំ នាម, តស្មឹ អនន្តរេ ជនកត្តេន និយុត្តំ អានន្តរិយំ, តេន។ អថ វា ចុតិអនន្តរំ ផលំ អនន្តរំ នាម, តស្មឹ អនន្តរេ និយុត្តំ, តន្និព្ពត្តនេន អនន្តរករណសីលំ, អនន្តរប្បយោជនំ វា អានន្តរិយំ, តេន **អានន្តរិយេន មាតុឃាតកកម្មេន**។ បិតុឃាតកេបិ “យេន មនុស្សភូតោ ជនកោ បិតា សយម្បិ មនុស្សជាតិកេនេវ សតា សញ្ចិច្ច ជីវិតា វោរោបិតោ, អយំ អានន្តរិយេន បិតុឃាតកកម្មេន បិតុឃាតកោ”តិអាទិនា សព្ពំ វេទិតព្ពន្តិ អាហ “**បិតុឃាតកេបិ ឯសេវ នយោ**”តិ។

បរិវត្តិតលិង្គម្បិ មាតរំ វា បិតរំ វា ជីវិតា វោរោបេន្តស្ស អានន្តរិយកម្មំ ហោតិយេវ។ សតិបិ ហិ លិង្គបរិវត្តេ សោ ឯវ ឯកកម្មនិព្ពត្តោ ភវង្គប្បពន្ធោ ជីវិតប្បពន្ធោ, ន អញ្ញោតិ។ យោ បន សយំ មនុស្សោ តិរច្ឆានភូតំ បិតរំ វា មាតរំ វា, សយំ វា តិរច្ឆានភូតោ មនុស្សភូតំ, តិរច្ឆានោយេវ វា តិរច្ឆានភូតំ ជីវិតា វោរោបេតិ, តស្ស កម្មំ អានន្តរិយំ ន ហោតិ, ភារិយំ បន ហោតិ, អានន្តរិយំ អាហច្ចេវ តិដ្ឋតិ។ ឯឡកចតុក្កំ សង្គាមចតុក្កំ ចោរចតុក្កញ្ចេត្ថ កថេតព្ពំ។ “ឯឡកំ មារេមី”តិ អភិសន្ធិនាបិ ហិ ឯឡកដ្ឋានេ ឋិតំ មនុស្សោ មនុស្សភូតំ មាតរំ វា បិតរំ វា មារេន្តោ អានន្តរិយំ ផុសតិ មរណាធិប្បាយេនេវ អានន្តរិយវត្ថុនោ វិកោបិតត្តា។ ឯឡកាភិសន្ធិនា, បន មាតាបិតិអភិសន្ធិនា វា ឯឡកំ មារេន្តោ អានន្តរិយំ ន ផុសតិ អានន្តរិយវត្ថុនោ អភាវតោ។ មាតាបិតិអភិសន្ធិនា មាតាបិតរោ មារេន្តោ ផុស្សតេវ។ ឯស នយោ ឥតរស្មិម្បិ ចតុក្កទ្វយេ។ យថា ច មាតាបិតូសុ, ឯវំ អរហន្តេសុ ឯតានិ ចតុក្កានិ វេទិតព្ពានិ។ សព្ពត្ថ ហិ បុរិមំ អភិសន្ធិចិត្តំ អប្បមាណំ, វធកចិត្តំ, បន តទារម្មណជីវិតិន្ទ្រិយញ្ច បមាណំ។ កតានន្តរិយកម្មោ ច “តស្ស កម្មស្ស វិបាកំ បដិពាហេស្សាមី”តិ

សកលចក្កវាឡំ មហាចេតិយប្បមាណេហិ កញ្ចនថូបេហិ បូរេត្វាបិ សកលចក្កវាឡំ បូរេត្វា និសិន្នស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វាបិ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ សង្ឃាដិកណ្ណំ អមុញ្ចន្តោ វិចរិត្វាបិ កាយស្ស ភេទា និរយមេវ ឧបបជ្ជតិ, បព្ពជ្ជញ្ច ន លភតិ។ បិតុឃាតកេ **វេសិយា បុត្តោ**តិ ឧបលក្ខណមត្តំ, កុលិត្ថិយា អតិចារិនិយា បុត្តោបិ អត្តនោ បិតរំ អជានិត្វា ឃាតេន្តោបិ បិតុឃាតកោវ ហោតិ។

អរហន្តឃាតកកម្មេ **អវសេស**ន្តិ អនាគាមិអាទិកំ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន តតិយបារាជិកវណ្ណនាតោ គហេតព្ពោ។

“ទុដ្ឋចិត្តេនា”តិ វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតិ **“វធកចិត្តេនា”**តិ។ វធកចេតនាយ ហិ ទូសិតំ ចិត្តំ ឥធ ទុដ្ឋចិត្តំ នាម។ **លោហិតំ ឧប្បាទេតី**តិ ឯត្ថ តថាគតស្ស អភេជ្ជកាយតាយ បរូបក្កមេន ចម្មច្ឆេទំ កត្វា លោហិតបគ្ឃរណំ នាម នត្ថិ, សរីរស្ស បន អន្តោយេវ ឯកស្មិំ ឋានេ លោហិតំ សមោសរតិ, អាឃាតេន បកុប្បមានំ សញ្ចិតំ ហោតិ។ ទេវទត្តេន បវិទ្ធសិលតោ ភិជ្ជិត្វា គតា សក្ខលិកាបិ តថាគតស្ស បាទន្តំ បហរិ, ផរសុនា បហដោ វិយ បាទោ អន្តោលោហិតោយេវ អហោសិ។ ជីវកោ បន តថាគតស្ស រុចិយា សត្ថកេន ចម្មំ ឆិន្ទិត្វា តម្ហា ឋានា ទុដ្ឋលោហិតំ នីហរិត្វា ផាសុមកាសិ, តេនស្ស បុញ្ញកម្មមេវ អហោសិ។ តេនាហ **“ជីវកោ វិយា”**តិអាទិ។

អថ យេ បរិនិព្ពុតេ តថាគតេ ចេតិយំ ភិន្ទន្តិ, ពោធិំ ឆិន្ទន្តិ, ធាតុម្ហិ ឧបក្កមន្តិ, តេសំ កិំ ហោតីតិ? ភារិយំ កម្មំ ហោតិ អានន្តរិយសទិសំ។ សធាតុកំ បន ថូបំ វា បដិមំ វា ពាធមានំ ពោធិសាខំ ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតិ។ សចេបិ តត្ថ និលីនា សកុណា ចេតិយេ វច្ចំ បាតេន្តិ, ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតិយេវ។ បរិភោគចេតិយតោ ហិ សរីរចេតិយំ គរុតរំ។ ចេតិយវត្ថុំ ភិន្ទិត្វា គច្ឆន្តេ ពោធិមូលេបិ ឆិន្ទិត្វា ហរិតុំ វដ្ដតិ។ យា បន ពោធិសាខា ពោធិឃរំ ពាធតិ, តំ គេហរក្ខណត្ថំ ឆិន្ទិតុំ ន លភតិ។ ពោធិអត្ថាយ ហិ គេហំ, ន គេហត្ថាយ ពោធិ។ អាសនឃរេបិ ឯសេវ នយោ។ យស្មិំ បន អាសនឃរេ ធាតុ និហិតា ហោតិ, តស្ស រក្ខណត្ថាយ តំ សាខំ ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតិ។ ពោធិជគ្គនត្ថំ ឱជោហរណសាខំ វា បូតិដ្ឋានំ វា ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតិយេវ, សត្ថុ រូបកាយបដិជគ្គនេ វិយ បុញ្ញម្បិ ហោតិ។

សង្ឃភេទេ **ចតុន្នំ កម្មាន**ន្តិ អបលោកនាទីនំ ចតុន្នំ កម្មានំ។ **អយំ សង្ឃភេទកោ**តិ បកតត្តំ ភិក្ខុំ សន្ធាយ វុត្តំ។ បុព្ពេ ឯវ បារាជិកំ សមាបន្នោ វា វត្ថាទិទោសេន វិបន្នុបសម្បទោ វា សង្ឃំ ភិន្ទន្តោបិ អានន្តរិយំ ន ផុសតិ, សង្ឃោ បន ភិន្នោវ ហោតិ, បព្ពជ្ជា ចស្ស ន វារិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ភិក្ខុនីទូសនេ **ឥច្ឆមាន**ន្តិ ឱទាតវត្ថវសនំ ឥច្ឆមានំ។ តេនេវាហ **“គិហិភាវេ សម្បដិច្ឆិតមត្តេយេវា”**តិ។ នេវ បព្ពជ្ជា អត្ថីតិ យោជនា។ យោ ច បដិក្ខិត្តេ អភព្ពេ ច បុគ្គលេ ញត្វា បព្ពាជេតិ, ឧបសម្បាទេតិ វា, ទុក្កដំ។ អជានន្តស្ស សព្ពត្ថ អនាបត្តីតិ វេទិតព្ពំ។

១៤២. គព្ភមាសេហិ សទ្ធិំ វីសតិ វស្សានិ អស្សាតិ **គព្ភវីសោ**។ **ហាយនវឌ្ឍន**ន្តិ គព្ភមាសេសុ អធិកេសុ ឧត្តរិ ហាយនំ, ឩនេសុ វឌ្ឍនន្តិ វេទិតព្ពំ។ **ឯកូនវីសតិវស្ស**ន្តិ ទ្វាទស មាសេ មាតុកុច្ឆិស្មិំ វសិត្វា មហាបវារណាយ ជាតកាលតោ បដ្ឋាយ ឯកូនវីសតិវស្សំ។ **បាដិបទទិវសេ**តិ បច្ឆិមិកាយ វស្សូបគមនទិវសេ។ “តីសរត្តិទិវោ មាសោ”តិ (អ. និ. ៣.៧១; ៨.៤៣; វិភ. ១០២៣) វចនតោ **“ចត្តារោ មាសា បរិហាយន្តី”**តិ វុត្តំ។ **វស្សំ ឧក្កឌ្ឍន្តី**តិ វស្សំ ឧទ្ធំ កឌ្ឍន្តិ, តតិយសំវច្ឆរេ ឯកមាសស្ស អធិកត្តា មាសបរិច្ចជនវសេន វស្សំ ឧទ្ធំ កឌ្ឍន្តីតិ អត្ថោ, តស្មា តតិយោ សំវច្ឆរោ តេរសមាសិកោ ហោតិ។ សំវច្ឆរស្ស បន ទ្វាទសមាសិកត្តា អដ្ឋារសសុ វស្សេសុ អធិកមាសេ វិសុំ គហេត្វា **“ឆ មាសា វឌ្ឍន្តី”**តិ វុត្តំ។ **តតោ**តិ ឆមាសតោ។ **និក្កង្ខា ហុត្វា**តិ អធិកមាសេហិ សទ្ធិំ បរិបុណ្ណវីសតិវស្សត្តា និព្ពេមតិកា ហុត្វា។ យំ បន វុត្តំ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ “អដ្ឋារសន្នំយេវ វស្សានំ អធិកមាសេ គហេត្វា គណិតត្តា សេសវស្សទ្វយស្សបិ អធិកទិវសានិ ហោន្តិ, តានិ អធិកទិវសានិ សន្ធាយ ‘និក្កង្ខា ហុត្វា’តិ វុត្ត”ន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ ន ហិ ទ្វីសុ វស្សេសុ អធិកទិវសានិ នាម វិសុំ ឧបលព្ភន្តិ តតិយេ វស្សេ វស្សុក្កឌ្ឍនវសេន អធិកមាសេ បរិច្ចត្តេយេវ អតិរេកមាសសម្ភវតោ, តស្មា ទ្វីសុ វស្សេសុ អតិរេកទិវសានិ វិសុំ ន សម្ភវន្តិ។

“តេ ទ្វេ មាសេ គហេត្វា វីសតិ វស្សានិ បរិបុណ្ណានិ ហោន្តី”តិ កស្មា វុត្តំ, ឯកូនវីសតិវស្សម្ហិ ច បុន អបរស្មិំ វស្សេ បក្ខិត្តេ វីសតិ វស្សានិ បរិបុណ្ណានិ ហោន្តីតិ អាហ **“ឯត្ថ បន…បេ… វុត្ត”**ន្តិ។ អនេកត្ថត្តា និបាតានំ **បន**-សទ្ទោ ហិសទ្ទត្ថោ, ឯត្ថ ហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទញ្ហិ វុត្តស្សេវត្ថស្ស សមត្ថនវសេន វុត្តំ។ ឥមិនា ច ឥមំ ទីបេតិ – យំ វុត្តំ “ឯកូនវីសតិវស្សំ សាមណេរំ និក្ខមនីយបុណ្ណមាសិំ អតិក្កម្ម បាដិបទទិវសេ ឧបសម្បាទេន្តី”តិ, តត្ថ គព្ភមាសេបិ គហេត្វា ទ្វីហិ មាសេហិ អបរិបុណ្ណវីសតិវស្សំ សន្ធាយ “ឯកូនវីសតិវស្ស”ន្តិ វុត្តំ, តស្មា អធិកមាសេសុ ទ្វីសុ គហិតេសុ ឯវ វីសតិ វស្សានិ បរិបុណ្ណានិ នាម ហោន្តីតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា គព្ភមាសាបិ គណនូបគា ហោន្តិ, តស្មា។ **ឯកវីសតិវស្សោ ហោតី**តិ ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ វីសតិវស្សោ សមានោ គព្ភមាសេហិ សទ្ធិំ

ឯកវីសតិវស្សោ ហោតិ។ **អញ្ញំ ឧបសម្បាទេតី**តិ ឧបជ្ឈាយោ, កម្មវាចាចរិយោ វា ហុត្វា ឧបសម្បាទេតីតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៤០៦) អាគតំ។

គព្ភេ សយិតកាលេន សទ្ធិំ វីសតិមំ វស្សំ បរិបុណ្ណមស្សាតិ **គព្ភវីសោ។ និក្ខមនីយបុណ្ណមាសី**តិ សាវណមាសស្ស បុណ្ណមិយា អាសាឡ្ហីបុណ្ណមិយា អនន្តរបុណ្ណមី។ **បាដិបទទិវសេ**តិ បច្ឆិមិកាយ វស្សូបនាយិកាយ, ទ្វាទស មាសេ មាតុកុច្ឆិស្មិំ វសិត្វា មហាបវារណាយ ជាតំ ឧបសម្បាទេន្តីតិ អត្ថោ។ "តីសរត្តិទិវោ មាសោ, ទ្វាទសមាសិកោ សំវច្ឆរោ"តិ វចនតោ **"ចត្តារោ មាសា បរិហាយន្តី"**តិ វុត្តំ។ **វស្សំ ឧក្កឌ្ឍន្តី**តិ វស្សំ ឧទ្ធំ កឌ្ឍន្តិ, "ឯកមាសំ អធិកមាសោ"តិ ឆឌ្ឌេត្វា វស្សំ ឧបគច្ឆន្តីតិ អត្ថោ, តស្មា តតិយោ តតិយោ សំវច្ឆរោ តេរសមាសិកោ ហោតិ។ **តេ ទ្វេ មាសេ គហេត្វា**តិ និក្ខមនីយបុណ្ណមាសតោ យាវ ជាតទិវសភូតា មហាបវារណា, តាវ យេ ទ្វេ មាសា អនាគតា, តេសំ អត្ថាយ អធិកមាសតោ លទ្ធេ ទ្វេ មាសេ គហេត្វា។ តេនាហ "យោ បវារេត្វា វីសតិវស្សោ ភវិស្សតី"តិអាទិ។ **"និក្កង្ខា ហុត្វា"**តិ ឥទំ អដ្ឋារសន្នំ វស្សានំ ឯវ អធិកមាសេ គហេត្វា តតោ វីសតិយា វស្សេសុបិ ចាតុទ្ទសីនំ អត្ថាយ ចតុន្នំ មាសានំ បរិហាបនេន សព្ពថា បរិបុណ្ណវីសតិវស្សត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។

បវារេត្វា វីសតិវស្សោ ភវិស្សតីតិ មហាបវារណាទិវសេ អតិក្កន្តេ គព្ភវស្សេន សហ វីសតិវស្សោ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ **តស្មា**តិ យស្មា គព្ភមាសាបិ គណនូបគា ហោន្តិ, តស្មា។ **ឯកវីសតិវស្សោ**តិ ជាតិយា វីសតិវស្សំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **អញ្ញំ ឧបសម្បាទេតី**តិ ឧបជ្ឈាយោ, អាចរិយោ វា ហុត្វា ឧបសម្បាទេតិ។ **សោបី**តិ ឧបសម្បាទេន្តោបិ អនុបសម្បន្នោតិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៤០៦) អាគតំ។

ឯត្ថ សិយា – អដ្ឋកថាដីកាសុ "អដ្ឋារសសុ វស្សេសុ ឆ មាសា វឌ្ឍន្តី"តិ វុត្តំ, ឥទានិ បន "ឯកូនវីសតិយា វស្សេសុ សត្ត មាសា អធិកា"តិ វទន្តិ, កថមេត្ថ វិញ្ញាតព្ពន្តិ? វុច្ចតេ – អដ្ឋកថាដីកាសុ សាសនវោហារេន លោកិយគតិំ អនុបគម្ម តីសុ តីសុ សំវច្ឆរេសុ មាសឆឌ្ឌនំ គហេត្វា "អដ្ឋារសសុ វស្សេសុ ឆ មាសា វឌ្ឍន្តី"តិ វុត្តំ, ឥទានិ បន វេទវោហារេន ចន្ទសូរិយគតិសង្ខាតំ តិថិំ គហេត្វា គណេន្តោ "ឯកូនវីសតិយា វស្សេសុ សត្ត មាសា អធិកា"តិ វទន្តីតិ, តំ វស្សូបនាយិកកថាយំ អាវិ ភវិស្សតិ។

១៤៣. មាតា វា មតា ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ **សោយេវា**តិ បព្ពជ្ជាបេក្ខោ ឯវ។

១៤៤. **"ឯកសីមាយញ្ច អញ្ញោបិ ភិក្ខុ អត្ថីតិ** ឥមិនា ឯកសីមាយំ ភិក្ខុម្ហិ អសតិ ភណ្ឌុកម្មារោចនកិច្ចំ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **ខណ្ឌសីមាយ វា ឋត្វា នទីសមុទ្ទាទីនិ វា គន្ត្វា បព្ពាជេតព្ពោ**តិ ឯតេន សព្ពេ សីមដ្ឋកភិក្ខូ អាបុច្ឆិតព្ពា, អនាបុច្ឆា បព្ពាជេតុំ ន វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។

១៤៥. **អនាមដ្ឋបិណ្ឌបាត**ន្តិ អគ្គហិតអគ្គំ បិណ្ឌបាតំ។ **សាមណេរភាគសមកោ អាមិសភាគោ**តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ សាមណេរានំ អាមិសភាគស្ស សមកមេវ ទីយមានត្តា វិសុំ សាមណេរភាគោ នាម នត្ថិ, ហេដ្ឋា គច្ឆន្តំ បន ភត្តំ កទាចិ មន្ទំ ភវេយ្យ, តស្មា ឧបរិ អគ្គហេត្វា សាមណេរបាឡិយាវ គហេត្វា ទាតព្ពោតិ អធិប្បាយោ។ និយតបព្ពជ្ជស្សេវ ចាយំ ភាគោ ទីយតិ។ តេនេវ **"អបក្កំ បត្ត"**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ អញ្ញេ វា ភិក្ខូ ទាតុកាមា ហោន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៤៦. **សយំ បព្ពាជេតព្ពោ**តិ កេសច្ឆេទនាទីនិ សយំ ករោន្តេន បព្ពាជេតព្ពោ។ កេសច្ឆេទនំ កាសាយច្ឆាទនំ សរណទានន្តិ ហិ ឥមានិ តីណិ ករោន្តោ "បព្ពាជេតី"តិ វុច្ចតិ, តេសុ ឯកំ ទ្វេ វាបិ ករោន្តោ តថា វោហរីយតិយេវ, តស្មា **ឯតំ បព្ពាជេហី**តិ កេសច្ឆេទនំ កាសាយច្ឆាទនញ្ច សន្ធាយ វុត្តំ។ **ឧបជ្ឈាយំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពាជេតី**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **ខណ្ឌសីមំ នេត្វា**តិ ភណ្ឌុកម្មារោចនបរិហរណត្ថំ វុត្តំ។ តេន សភិក្ខុកេ វិហារេ អញ្ញម្បិ "ឯតស្ស កេសេ ឆិន្ទា"តិ វត្តុំ ន វដ្ដតិ។ **បព្ពាជេត្វា**តិ កេសច្ឆេទនំ សន្ធាយ វទតិ។ **ភិក្ខុតោ អញ្ញោ បព្ពាជេតុំ ន លភតី**តិ សរណទានំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេនេវាហ **"សាមណេរោ បនា"**តិអាទីតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៤) អាគតំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣៤) បន – **សយំ បព្ពាជេតព្ពោ**តិ ឯត្ថ "កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា"តិអាទិវចនតោ កេសច្ឆេទនកាសាយច្ឆាទនសរណទានានិ បព្ពជនំ នាម, តេសុ បច្ឆិមទ្វយំ ភិក្ខូហិ ឯវ កាតព្ពំ, ការេតព្ពំ វា។ **បព្ពាជេហី**តិ ឥទំ តិវិធម្បិ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ខណ្ឌសីមំ នេត្វា**តិ ភណ្ឌុកម្មារោចនបរិហរណត្ថំ។ ភិក្ខូនញ្ហិ អនារោចេត្វា ឯកសីមាយ "ឯតស្ស កេសេ ឆិន្ទា"តិ អញ្ញំ អាណាបេតុម្បិ ន វដ្ដតិ។ **បព្ពាជេត្វា**តិ កេសាទិច្ឆេទនមេវ សន្ធាយ វុត្តំ "កាសាយានិ អច្ឆាទេត្វា"តិ វិសុំ វុត្តត្តា។ **បព្ពាជេតុំ ន លភតី**តិ សរណទានំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អនុបសម្បន្នេន ភិក្ខុអាណត្តិយា ទិន្នម្បិ សរណំ ន រុហតីតិ វុត្តំ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយម្បិ (វជិរ ដី. មហាវគ្គ ៣៤) – **ខណ្ឌសីមំ នេត្វា**តិ ភណ្ឌកម្មារោចនបរិហរណត្ថំ វុត្តំ, តេន ស ភិក្ខុកេ វិហារេ អញ្ញម្បិ “ឯតស្ស កេសេ ឆិន្ទា”តិ វត្តុំ ន វដ្ដតិ។ “**បព្ពាជេត្វា**”តិ ឥមស្ស អធិប្បាយបកាសនត្ថំ “**កាសាយានិ អច្ឆាទេត្វា ឯហី**”តិ វុត្តំ។ ឧបជ្ឈាយោ ចេ កេសមស្សុឱរោបនាទីនិ អកត្វា បព្ពជ្ជត្ថំ សរណានិ ទេតិ, ន រុហតិ បព្ពជ្ជា។ កម្មវាចាយ សាវេត្វា ឧបសម្បាទេតិ, រុហតិ ឧបសម្បទា។ អបត្តចីវរានំ ឧបសម្បទាសិទ្ធិទស្សនតោ, កម្មវិបត្តិយា អភាវតោ ចេតំ យុជ្ជតេវាតិ ឯកេ។ ហោតិ ចេត្ថ –

> “សលិង្គស្សេវ បព្ពជ្ជា, វិលិង្គស្សាបិ ចេតរា;
> អបេតបុព្ពវេសស្ស, តំទ្វយា ឥតិ ចាបរេ”តិ។

ភិក្ខុនា ហិ សហត្ថេន វា អាណត្តិយា វា ទិន្នមេវ កាសាវំ វដ្ដតិ, អទិន្នំ ន វដ្ដតីតិ បន សន្តេស្វេវ កាសាវេសុ, នាសន្តេសុ អសម្ភវតោតិ តេសំ អធិប្បាយោតិ អាគតោ។

ភព្ពរូបោតិ ភព្ពសភាវោ។ តមេវត្ថំ បរិយាយន្តរេន វិភាវេតិ “**សហេតុកោ**”តិ។ **ញាតោ**តិ បាកដោ។ **យសស្សី**តិ បរិវារសម្បត្តិយា សមន្នាគតោ។

វណ្ណសណ្ឋានគន្ធាសយោកាសវសេន អសុចិជេគុច្ឆបដិកូលភាវំ បាកដំ ករោន្តេនាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **កេសា** នាមេតេ វណ្ណតោបិ បដិកូលា, សណ្ឋានតោបិ គន្ធតោបិ អាសយតោបិ ឱកាសតោបិ បដិកូលា។ មនុញ្ញេបិ ហិ យាគុបត្តេ វា ភត្តបត្តេ វា កេសវណ្ណំ កិញ្ចិ ទិស្វា “កេសមិស្សកមិទំ, ហរថ ន”ន្តិ ជិគុច្ឆន្តិ, ឯវំ កេសា **វណ្ណតោ** បដិកូលា។ រត្តិំ ភុញ្ជន្តាបិ កេសសណ្ឋានំ អក្កវាកំ វា មកចិវាកំ វា ឆុបិត្វា តថេវ ជិគុច្ឆន្តិ, ឯវំ **សណ្ឋានតោបិ** បដិកូលា។ តេលមក្ខនបុប្ផធូមាទិសង្ខាររហិតានញ្ច កេសានំ **គន្ធោ** បរមជេគុច្ឆោ ហោតិ។ តតោ ជេគុច្ឆតរោ អគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តានំ។ កេសា ហិ វណ្ណសណ្ឋានតោ អប្បដិកូលាបិ សិយុំ, **គន្ធេន** បន បដិកូលាយេវ។ យថា ហិ ទហរស្ស កុមារកស្ស វច្ចំ វណ្ណតោ ហលិទ្ទិវណ្ណំ, សណ្ឋានតោ ហលិទ្ទិបិណ្ឌិសណ្ឋានំ។ សង្ករដ្ឋានេ ឆឌ្ឌិតញ្ច ឧទ្ធុមាតកកាឡសុនខសរីរំ វណ្ណតោ តាលបក្កវណ្ណំ, សណ្ឋានតោ វដ្ដេត្វា វិស្សដ្ឋមុទិង្គសណ្ឋានំ, ទាឋាបិស្ស សុមនមកុឡសទិសា, តំ ឧភយម្បិ វណ្ណសណ្ឋានតោ សិយា អប្បដិកូលំ, គន្ធេន បន បដិកូលមេវ, ឯវំ កេសាបិ សិយុំ វណ្ណសណ្ឋានតោ អប្បដិកូលា, គន្ធេន បន បដិកូលាយេវាតិ។

យថា បន អសុចិដ្ឋានេ គាមនិស្សន្ទេន ជាតានិ សូបេយ្យបណ្ណានិ នាគរិកមនុស្សានំ ជេគុច្ឆានិ ហោន្តិ អបរិភោគានិ, ឯវំ កេសាបិ បុព្ពលោហិតមុត្តករីសបិត្តសេម្ហាទិនិស្សន្ទេន ជាតត្តា បរមជេគុច្ឆាតិ។ ឯវំ **អាសយតោបិ** បដិកូលា។ ឥមេ ច កេសា នាម គូថរាសិម្ហិ ឧដ្ឋិតកណ្ណកា វិយ ឯកតឹសកោដ្ឋាសរាសិម្ហិ ជាតា, តេ សុសានសង្ការដ្ឋានាទីសុ ជាតសាកំ វិយ, បរិខាទីសុ ជាតកមលកុវលយាទិបុប្ផំ វិយ ច អសុចិដ្ឋានេ ជាតត្តា បរមជេគុច្ឆាតិ ឯវំ **ឱកាសតោ** បដិកូលាតិអាទិនា នយេន តចបញ្ចកស្ស វណ្ណាទិវសេន បដិកូលភាវំ បកាសេន្តេនាតិ អត្ថោ។

និជ្ជីវនិស្សត្តភាវំ វា បាកដំ ករោន្តេនាតិ ឥមេ កេសា នាម សីសកដាហបលិវេឋនចម្មេ ជាតា, តត្ថ យថា វម្មិកមត្ថកេ ជាតេសុ កុណ្ឋតិណេសុ ន វម្មិកមត្ថកោ ជានាតិ “មយិ កុណ្ឋតិណានិ ជាតានី”តិ, នាបិ កុណ្ឋតិណានិ ជានន្តិ “មយំ វម្មិកមត្ថកេ ជាតានី”តិ។ ឯវមេវ ន សីសកដាហបលិវេឋនចម្មំ ជានាតិ “មយិ កេសា ជាតា”តិ, នាបិ កេសា ជានន្តិ “មយំ សីសកដាហបលិវេឋនចម្មេ ជាតា”តិ, អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ “កេសា នាម ឥមស្មិំ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូ”តិអាទិនា នយេន និជ្ជីវនិស្សត្តភាវំ បកាសេន្តេន។ **បុព្ពេ**តិ បុរិមពុទ្ធានំ សន្តិកេ។ **មទ្ទិតសង្ខារោ**តិ នាមរូបវវត្ថានេន ចេវ បច្ចយបរិគ្គហវសេន ច ញាណេន បរិមទ្ទិតសង្ខារោ។ ***ភាវិតភាវនោ***តិ កលាបសម្មសនាទិនា សព្ពសោ កុសលភាវនាយ បូរណេន ភាវិតភាវនោ ។ ***អទិន្នំ ន វដ្ដតី***តិ ឯត្ថ “បព្ពជ្ជា ន រុហតីតិ វទន្តី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៤) វុត្តំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣៤) បន – **យសស្សី**តិ បរិវារសម្បន្នោ។ **និជ្ជីវនិស្សត្តភាវ**ន្តិ “កេសា នាម ឥមស្មិំ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូ”តិអាទិនយំ សង្គណ្ហាតិ, សព្ពំ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៣១១) អាគតនយេន គហេតព្ពំ។ **បុព្ពេ**តិ បុព្ពពុទ្ធុប្បាទេសុ ។ **មទ្ទិតសង្ខារោ**តិ វិបស្សនាវសេន វុត្តំ។ ***ភាវិតភាវនោ***តិ សមថវសេនបិ។

កាសាយានិ តិក្ខត្តុំ វា…បេ…. បដិគ្គាហាបេតព្ពោតិ ឯត្ថ “សព្ពទុក្ខនិស្សរណត្ថាយ ឥមំ កាសាវំ គហេត្វា”តិ វា “តំ កាសាវំ ទត្វា”តិ វា វត្វា “បព្ពាជេថ មំ, ភន្តេ, អនុកម្បំ ឧបាទាយា”តិ ឯវំ យាចនបុព្ពកំ ចីវរំ

បដិដ្ឋាបេតិ។ **អថាបី**តិអាទិ តិក្ខត្តុំ បដិគ្គាហាបនតោ បរំ កត្តព្ពវិធិទស្សនំ, **អថាបី**តិ តតោ បរម្បីតិ អត្ថោ។ កេចិ បន “ចីវរំ អប្បដិគ្គាហាបេត្វា បព្ពាជនប្បការភេទទស្សនត្ថំ ‘**អថាបី**’តិ វុត្តំ។ **អថាបី**តិ អថ វាតិ អត្ថោ”តិ វទន្តិ។ **អទិន្នំ ន វដ្ដតី**តិ ឥមិនា បព្ពជ្ជា ន រុហតីតិ ទស្សេតិ។

១៤៧. **បាទេ វន្ទាបេត្វា**តិ បាទាភិមុខំ នមាបេត្វា។ ទូរេ វន្ទន្តោបិ ហិ បាទេ វន្ទតីតិ វុច្ចតីតិ។ **ឧបជ្ឈាយេន វា**តិ ឯត្ថ យស្ស សន្តិកេ ឧបជ្ឈំ គណ្ហាតិ, អយំ **ឧបជ្ឈាយោ**។ យំ អាភិសមាចារិកេសុ វិនយនត្ថាយ អាចរិយំ កត្វា និយ្យាតេន្តិ, អយំ **អាចរិយោ**។ សចេ បន ឧបជ្ឈាយោ សយមេវ សព្ពំ សិក្ខាបេតិ, អញ្ញម្បិ ន និយ្យាតេតិ, ឧបជ្ឈាយោវស្ស អាចរិយោបិ ហោតិ។ យថា ឧបសម្បទាកាលេ សយមេវ កម្មវាចំ វាចេន្តោ ឧបជ្ឈាយោវ កម្មវាចាចរិយោបិ ហោតីតិ វុត្តំ។

អនុញ្ញាតឧបសម្បទាតិ ញត្តិចតុត្ថកម្មេន អនុញ្ញាតឧបសម្បទា។ **ឋានករណសម្បន្ន**ន្តិ ឯត្ថ ឧរអាទីនិ ឋានានិ, សំវុតាទីនិ ករណានីតិ វេទិតព្ពានិ។ អនុនាសិកន្តំ កត្វា ទានកាលេ អន្តរាវិច្ឆេទំ អកត្វា ទាតព្ពានីតិ ទស្សេតុំ “**ឯកសម្ពន្ធានី**”តិ វុត្តំ។ **វិច្ឆិន្ទិត្វា**តិ ម-ការន្តំ កត្វា ទានសមយេ វិច្ឆេទំ កត្វា។

១៤៨. **សព្ពមស្ស កប្បិយាកប្បិយំ អាចិក្ខិតព្ព**ន្តិ ទសសិក្ខាបទវិនិមុត្តំ បរាមាសាបរាមាសាទិភេទំ កប្បិយាកប្បិយំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ **អាភិសមាចារិកេសុ វិនេតព្ពោ**តិ ឥមិនា “សេខិយឧបជ្ឈាយវត្តាទិអាភិសមាចារិកសីលមនេន បូរេតព្ពំ។ តត្ថ ច កត្តព្ពស្ស អករណេ, អកត្តព្ពស្ស ច ករណេ ទណ្ឌកម្មារហោ ហោតីតិ ទីបេតីតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៤) វុត្តំ។ អនុនាសិកន្តំ កត្វា ទានកាលេ អន្តរាវិច្ឆេទោ ន កាតព្ពោតិ អាហ “**ឯកសម្ពន្ធានី**”តិ។ **អាភិសមាចារិកេសុ វិនេតព្ពោ**តិ ឥមិនា សេខិយវត្តាក្ខន្ធកវត្តេសុ, អញ្ញេសុ ច សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទិលោកវជ្ជសិក្ខាបទេសុ ច សាមណេរេហិ វត្តិតព្ពំ, តត្ថ អវត្តមានោ អលជ្ជី ទណ្ឌកម្មារហោ ច ហោតីតិ ទស្សេតីតិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣៤)។

ឧរាទីនិ **ឋានានិ** នាម, សំវុតាទីនិ **ករណានិ** នាម។ អនុនាសិកន្តំ កត្វា ឯកសម្ពន្ធំ កត្វា ទានកាលេ អន្តរា អដ្ឋត្វា វត្តព្ពំ, វិច្ឆិន្ទិត្វា ទានកាលេបិ យថាវុត្តដ្ឋានេ ឯវ វិច្ឆេទោ, អញ្ញត្រ ន វដ្ដតីតិ លិខិតំ, អនុនាសិកន្តេ ទីឃមានេ ខលិត្វា “ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆាមី”តិ ម-ការេន មិស្សីភូតេ ខេត្តេ ឱតិណ្ណត្តា វដ្ដតីតិ **ឧបតិស្សត្ថេរោ**។ មិស្សំ កត្វា វត្តុំ វដ្ដតិ, វចនកាលេ បន អនុនាសិកដ្ឋានេ វិច្ឆេទំ អកត្វា វត្តព្ពន្តិ **ធម្មសិរិត្ថេរោ**។ “ឯវំ កម្មវាចាយម្បី”តិ វុត្តំ។ **ឧភតោសុទ្ធិយាវ វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ មហាថេរោ បតិតទន្តាទិការណតាយ អចតុរស្សំ កត្វា វទតិ, ព្យត្តសាមណេរោ សមីបេ ឋិតោ បព្ពជ្ជាបេក្ខំ ព្យត្តំ វទាបេតិ, មហាថេរេន អវុត្តំ វទាបេតីតិ ន វដ្ដតិ។ កម្មវាចាយ ឥតរោ ភិក្ខុ ចេ វទតិ, វដ្ដតីតិ។ សង្ឃោ ហិ កម្មំ ករោតិ, ន បុគ្គលោតិ។ ន, នានាសីមបវត្តកម្មវាចាសាមញ្ញនយេន បដិក្ខិបិតព្ពត្តា។ អថ ថេរេន ចតុរស្សំ វុត្តំ បព្ពជ្ជាបេក្ខំ វត្តុំ អសក្កោន្តំ សាមណេរោ សយំ វត្វា វទាបេតិ, ឧភតោសុទ្ធិ ឯវ ហោតិ ថេរេន វុត្តស្សេវ វុត្តត្តា។ “ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆន្តោ អសាធារណេ ពុទ្ធគុណេ, ធម្មំ សរណំ គច្ឆន្តោ និព្ពានំ, សង្ឃំ សរណំ គច្ឆន្តោ សេក្ខធម្មំ អសេក្ខធម្មញ្ច សរណំ គច្ឆតី”តិ អគ្គហិតគ្គហណវសេន យោជនា កាតព្ពា។ អញ្ញថា សរណត្តយសង្ករទោសោ។ **សព្ពមស្ស កប្បិយាកប្បិយ**ន្តិ ទសសិក្ខាបទវិនិមុត្តំ បរាមាសាបរាមាសាទិភេទំ។ “**អាភិសមាចារិកេសុ វិនេតព្ពោ**”តិ វចនតោ សេខិយឧបជ្ឈាយវត្តាទិអាភិសមាចារិកសីលមនេន បូរេតព្ពំ។ តត្ថ ចារិត្តស្ស អករណេ, វារិត្តស្ស ករណេ ទណ្ឌកម្មារហោ ហោតី”តិ ទីបេតីតិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣៤) អាគតោ។

អនុជានាមិ ភិក្ខវេ សាមណេរានំ ទស សិក្ខាបទានីតិអាទីសុ សិក្ខិតព្ពានិ បទានិ **សិក្ខាបទានិ**, សិក្ខាកោដ្ឋាសាតិ អត្ថោ។ សិក្ខាយ វា បទានិ **សិក្ខាបទានិ**, អធិសីលអធិចិត្តអធិបញ្ញាសិក្ខានំ អធិគមុបាយោតិ អត្ថោ។ អត្ថតោ បន កាមាវចរកុសលចិត្តសម្បយុត្តា វិរតិយោ, តំសម្បយុត្តធម្មា បនេត្ថ តគ្គហណេនេវ គហេតព្ពា។ **បាណោ**តិ បរមត្ថតោ ជីវិតិន្ទ្រិយំ, តស្ស អតិបាតនំ បពន្ធវសេន បវត្តិតុំ អទត្វា សត្ថាទីហិ អតិក្កម្ម អភិភវិត្វា បាតនំ **បាណាតិបាតោ**, បាណវធោតិ អត្ថោ។ សោ បន អត្ថតោ បាណេ បាណសញ្ញិនោ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទកឧបក្កមសមុដ្ឋាបិកា វធកចេតនាវ, តស្មា បាណាតិបាតា វេរមណិ, វេរហេតុតាយ វេរសង្ខាតំ បាណាតិបាតាទិបាបធម្មំ មណតិ នីហរតីតិ វិរតិ “**វេរមណី**”តិ វុច្ចតិ។ វិរមតិ ឯតាយាតិ វា “វិរមតី”តិ វត្តព្ពេ និរុត្តិនយេន “វេរមណី”តិ សមាទានវិរតិ វុត្តា។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។

អទិន្នស្ស អាទានំ **អទិន្នាទានំ**, ថេយ្យចេតនា។ **អព្រហ្មចរិយ**ន្តិ អសេដ្ឋចរិយំ, មគ្គេនមគ្គបដិបត្តិសមុដ្ឋាបិកា មេថុនចេតនា។ **មុសា**តិ អភូតវត្ថុ, តស្ស វាទោ អភូតំ ញត្វាវ ភូតតោ វិញ្ញាបនចេតនា **មុសាវាទោ**។ បិដ្ឋបូវាទិនិព្ពត្តា សុរា ចេវ បុប្ផាសវាទិភេទំ មេរយញ្ច **សុរាមេរយំ**។ តទេវ មទនីយដ្ឋេន មជ្ជញ្ចេវ បមាទការណដ្ឋេន បមាទដ្ឋានញ្ច, តំ យាយ ចេតនាយ បិវតិ, តស្សា ឯវំ អធិវចនំ។

អរុណុគ្គមនតោ បដ្ឋាយ យាវ មជ្ឈន្ហិកា, អយំ អរិយានំ ភោជនស្ស កាលោ នាម, តទញ្ញោ **វិកាលោ**។ ភុញ្ជិតព្ពដ្ឋេន **ភោជន**ន្តិ ឥធ សព្ពំ យាវកាលិកំ វុច្ចតិ, តស្ស អជ្ឈោហរណំ ឥធ ឧត្តរបទលោបេន ភោជនន្តិ អធិប្បេតំ។ វិកាលេ ភោជនំ អជ្ឈោហរណំ **វិកាលភោជនំ**, វិកាលេ វា យាវកាលិកស្ស ភោជនំ អជ្ឈោហរណំ **វិកាលភោជន**ន្តិបិ អត្ថោ គហេតព្ពោ, តំ អត្ថតោ វិកាលេ យាវកាលិកអជ្ឈោហរណចេតនាវ។

សាសនស្ស អននុលោមត្តា វិសូកំ បដាណីភូតំ ទស្សនំ **"វិសូកទស្សនំ**, នច្ចគីតាទិទស្សនសវនានញ្ចេវ វដ្តកយុទ្ធជូតកីឡាទិសព្ពកីឡានញ្ច នាមំ។ **ទស្សន**ន្តិ ចេត្ថ បញ្ចន្នម្បិ វិញ្ញាណានំ យថាសកំ វិសយស្ស អាលោចនសភាវតាយ ទស្សនសទ្ទេន សង្គហេតព្ពត្តា សវនម្បិ សង្គហិតំ។ នច្ចគីតវាទិតសទ្ទេហិ ចេត្ថ អត្តនោ នច្ចនគាយនាទីនិបិ សង្គហិតានីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

មាលាតិ ពទ្ធមពទ្ធំ វា បុប្ផំ, អន្តមសោ សុត្តាទិមយម្បិ អលង្ការត្ថាយ បិឡន្ធិយមានំ មាលាត្វេវ វុច្ចតិ។ **គន្ធ**ន្តិ វាសចុណ្ណាទិវិលេបនតោ អញ្ញំ យំ កិញ្ចិ គន្ធជាតំ។ **វិលេបន**ន្តិ បិសិត្វា គហិតំ ឆវិរាគករណញ្ចេវ គន្ធជាតញ្ច។ **ធារណំ** នាម បិឡន្ធនំ។ **មណ្ឌនំ** នាម ឩនដ្ឋានបូរណំ។ គន្ធវសេន, ឆវិរាគវសេន វា សាទិយនំ **វិភូសនំ** នាម, មាលាទីសុ វា ធារណាទីនិ យថាក្កមំ យោជេតព្ពានិ។ តេសំ ធារណាទីនំ ឋានំ ការណំ វីតិក្កមចេតនា។

ឧច្ចាតិ ឧច្ច-សទ្ទេន សមានត្ថោ និបាតោ។ **ឧច្ចាសយនំ** វុច្ចតិ បមាណាតិក្កន្តំ អាសន្ទាទិ។ **មហាសយនំ** អកប្បិយត្ថរណេហិ អត្ថតំ សលោហិតវិតានញ្ច។ ឯតេសុ ហិ អាសនំ សយនញ្ច ឧច្ចាសយនមហាសយនសទ្ទេហិ គហិតានិ ឧត្តរបទលោបេន។ **ជាតរូបរជតបដិគ្គហណា**តិ ឯត្ថ **រជត**សទ្ទេន ទារុមាសកាទិ សព្ពំ រូបិយំ សង្គហិតំ។ មុត្តាមណិអាទយោបេត្ថ ធញ្ញក្ខេត្តវត្ថាទយោ ច សង្គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។ **បដិគ្គហណ**-សទ្ទេន បន បដិគ្គាហាបនសាទិយនានិបិ សង្គហិតានិ។

១៤៩. សេនាសនគ្គាហោ ច បដិប្បស្សម្ភតីតិ ឥមិនា វស្សច្ឆេទំ ទស្សេតិ។ ឧបសម្បន្នានម្បិ បារាជិកសមាបត្តិយា សរណគមនាទិសាមណេរភាវស្សបិ វិនស្សនតោ សេនាសនគ្គាហោ ច បដិប្បស្សម្ភតិ, សង្ឃលាភម្បិ តេ ន លភន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ **បុរិមិកាយ បុន សរណានិ គហិតានី**តិ សរណគហណេន សហ តទហេវស្ស វស្សូបគមនម្បិ ទស្សេតិ។ **បច្ឆិមិកាយ វស្សាវាសិក**ន្តិ វស្សាវាសិកលាភគ្គហណទស្សនមត្តមេវេតំ, តតោ បុរេបិ វា បច្ឆាបិ វា វស្សាវាសិកញ្ច ចីវរមាសេសុ សង្ឃេ ឧប្បន្នកាលចីវរញ្ច បុរិមិកាយ ឧបគន្ត្វា អវិបន្នសីលោ សាមណេរោ លភតិ ឯវ។ **សចេ បច្ឆិមិកាយ គហិតានី**តិ បច្ឆិមិកាយ វស្សូបគមនញ្ច ឆិន្នវស្សតញ្ច ទស្សេតិ។ តស្ស ហិ កាលចីវរលាភោ ន បាបុណាតិ, តស្មា **"អបលោកេត្វា លាភោ ទាតព្ពោ"**តិ វុត្តំ។ វស្សាវាសិកលាភោ បន យទិ សេនាសនស្សាមិកា ទាយកា សេនាសនគុត្តត្ថាយ បច្ឆិមិកាយ ឧបគន្ត្វា វត្តំ កត្វា អត្តនោ សេនាសនេ វសន្តស្សបិ វស្សាវាសិកំ ទាតព្ពន្តិ វទន្តិ, អនបលោកេត្វាបិ ទាតព្ពោវ។ យំ បន សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១០៨) **"បច្ឆិមិកាយ វស្សាវាសិកំ លច្ឆតី**តិ បច្ឆិមិកាយ បុន វស្សំ ឧបគតត្តា លច្ឆតី"តិ វុត្តំ, តម្បិ វស្សាវាសិកេ ទាយកានំ ឥមំ អធិប្បាយំ និស្សាយ វុត្តញ្ចេ, សុន្ទរំ, សង្ឃិកំ, កាលចីវរម្បិ សន្ធាយ វុត្តញ្ចេ, ន យុជ្ជតីតិ វេទិតព្ពំ។

ន អជានិត្វាតិ "សុរា"តិ អជានិត្វា បិវតោ បាណាតិបាតាវេរមណិអាទិសព្ពសីលភេទំ សរណភេទញ្ច ន អាបជ្ជតិ។ អកុសលំ បន សុរាបានាវេរមណិសីលភេទោ ច ហោតិ មាលាទិធារណាទីសុ វិយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឥតរានី**តិ វិកាលភោជនាវេរមណិអាទីនិ។ តានិបិ ហិ សញ្ចិច្ច វីតិក្កមន្តស្ស តំ តំ ភិជ្ជតិ ឯវ, ឥតរវិតរេសំ បន អភិជ្ជនេន នាសនង្គានិ ន ហោន្តិ។ តេនេវ **"ឯតេសុ ភិន្នេសូ"**តិ ភេទវចនំ វុត្តំ។

អច្ចយំ ទេសាបេតព្ពោតិ "អច្ចយោ មំ ភន្តេ អច្ចាគមា"តិអាទិនា សង្ឃមជ្ឈេ ទេសាបេត្វា សរណសីលំ ទាតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ បារាជិកត្តា តេសំ។ តេនាហ **"លិង្គនាសនាយ នាសេតព្ពោ"**តិ។ **អយមេវ ហិ នាសនា ឥធាធិប្បេតា**តិ លិង្គនាសនាការណេហិ បាណាតិបាតាទីហិ អវណ្ណភាសនាទីនំ សហ បតិតត្តា វុត្តំ។ ននុ ច កណ្ដកសាមណេរោបិ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ ឯវ, តស្ស ច ហេដ្ឋា ទណ្ឌកម្មនាសនាវ វុត្តា, ឥធ បន មិច្ឆាទិដ្ឋិកស្ស លិង្គនាសនា វុច្ចតិ, កោ ឥមេសំ ភេទោតិ ចោទនំ មនសិ និធាយាហ **"សស្សតុច្ឆេទានញ្ហិ អញ្ញតរទិដ្ឋិកោ"**តិ។ ឯត្ថ ចាយំ អធិប្បាយោ – យោ ហិ "អត្តា ឥស្សរោ"តិ វា "និច្ចោ ធុវោ"តិអាទិនា វា "អត្តា ឧច្ឆិជ្ជិស្សតិ វិនស្សិស្សតី"តិអាទិនា វា តិត្ថិយបរិកប្បិតំ យំ កិញ្ចិ សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិំ ទឡ្ហំ គហេត្វា វោហរតិ, តស្ស សា បារាជិកដ្ឋានំ ហោតិ, សោ ច លិង្គនាសនាយ នាសេតព្ពោ។ យោ បន ឦទិសំ ទិដ្ឋិំ អគ្គហេត្វា សាសនិកោវ ហុត្វា កេវលំ ពុទ្ធវចនាធិប្បាយំ វិបរីតតោ គហេត្វា ភិក្ខូហិ ឱវទិយមានោបិ អប្បដិនិស្សជ្ជិត្វា វោហរតិ, តស្ស សា ទិដ្ឋិ បារាជិកំ ន ហោតិ, សោ បន កណ្ដកនាសនាយ ឯវ នាសេតព្ពោតិ វិមតិវិនោទនិយំ។ ឥមស្មិំ ឋានេ

សារត្ថទីបនិយំ ទសសិក្ខាបទតោ បដ្ឋាយ វិត្ថារតោ វណ្ណនា អាគតា, សា បោរាណដីកាយំ សព្ពសោ ហោតុកំ អារុឡ្ហា, តស្មា តេជ ន វិត្ថារយិម្ហ។

១៥០. “**អត្តនោ បរិវេណ**ន្តិ តទំ បុគ្គលិកំ សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ អយំ បនេត្ថ គណ្ឋិបទការានំ អធិប្បាយោ – **វស្សគ្គេន បត្តសេនាសន**ន្តិ ឥមិនា តស្ស វស្សគ្គេន បត្តំ សង្ឃិកសេនាសនំ វុត្តំ។ **អត្តនោ បរិវេណ**ន្តិ ឥមិនាបិ តស្សេវ បុគ្គលិកសេនាសនំ វុត្តន្តិ។ អយំ បនេត្ថ អម្ហាកំ ខន្តិ – **យត្ថ វា វសតី**តិ ឥមិនា សង្ឃិកំ វា ហោតុ បុគ្គលិកំ វា, តស្ស និពទ្ធវសនកសេនាសនំ វុត្តំ។ **យត្ថ វា បដិក្កមតី**តិ ឥមិនា បន យំ អាចរិយុបជ្ឈាយស្ស វសនដ្ឋានំ ឧបដ្ឋានាទិនិមិត្តំ និពទ្ធំ បវិសតិ, តំ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ បវិសនដ្ឋានំ វុត្តំ, តស្មា តទុភយំ ទស្សេតុំ “**ឧភយេនបិ អត្តនោ បរិវេណញ្ច វស្សគ្គេន បត្តសេនាសនញ្ច វុត្ត**”ន្តិ អាហ។ តត្ថ **អត្តនោ បរិវេណ**ន្តិ ឥមិនា អាចរិយុបជ្ឈាយានំ និវាសនដ្ឋានំ ទស្សិតំ, **វស្សគ្គេន បត្តសេនាសន**ន្តិ ឥមិនា បន តស្ស វសនដ្ឋានំ, តស្មា តទុភយម្បិ សង្ឃិកំ វា ហោតុ បុគ្គលិកំ វា, អាវរណំ កាតព្ពមេវាតិ។ **មុខទ្វារិក**ន្តិ មុខទ្វារេន ភុញ្ជិតព្ពំ។ **ទណ្ឌកម្មំ កត្វា**តិ ទណ្ឌកម្មំ យោជេត្វា។ ទណ្ឌេន្តិ វិនេន្តិ ឯតេនាតិ ទណ្ឌោ, សោយេវ កត្តព្ពត្តា កម្មន្តិ **ទណ្ឌកម្មំ**, អាវរណាទិ។ **ទណ្ឌកម្មមស្ស ករោថា**តិ អស្ស ទណ្ឌកម្មំ យោជេថ អាណាបេថ។ **ទណ្ឌកម្ម**ន្តិ វា និគ្គហកម្មំ, តស្មា និគ្គហមស្ស ករោថាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ ឦទិសេសុ ឋានេសុ។

សេនាសនគ្គាហោ ច បដិប្បស្សម្ភតីតិ ឥមិនា ឆិន្នវស្សោ ហោតីតិ ទីបេតិ។ **សចេ អាកិណ្ណទោសោវ ហោតិ, អាយតិំ សំវរេ ន តិដ្ឋតិ, និក្កឌ្ឍិតព្ពោ**តិ ឯត្ថ សចេ យាវតតិយំ វុច្ចមានោ ន ឱរមតិ, សង្ឃំ អបលោកេត្វា នាសេតព្ពោ, បុន បព្ពជ្ជំ យាចមានោបិ អបលោកេត្វា បព្ពាជេតព្ពោតិ វទន្តិ។ **បច្ឆិមិកាយ វស្សាវាសិកំ លច្ឆតី**តិ បច្ឆិមិកាយ បុន វស្សំ ឧបគតត្តា លច្ឆតិ។ **អបលោកេត្វា លាភោ ទាតព្ពោ**តិ ឆិន្នវស្សតាយ វុត្តំ។ **ឥតរានិ បញ្ច សិក្ខាបទានី**តិ វិកាលភោជនាទីនិ បញ្ច។ **អច្ចយំ ទេសាបេតព្ពោ**តិ “អច្ចយោ មំ ភន្តេ អច្ចាគមា”តិអាទិនា នយេន ទេសាបេតព្ពោតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១០៨) វុត្តំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

បព្ពជ្ជាវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ទ្វាវីសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

ឧបសម្បទាវិនិច្ឆយកថា

ឯវំ បព្ពជ្ជាវិនិច្ឆយំ កថេត្វា តទនន្តរំ ឧបសម្បទាវិនិច្ឆយោ កថេតព្ពោ, ឯវំ សន្តេបិ អដ្ឋកថាយំ ឧបសម្បទាវិនិច្ឆយកថា បាឡិវណ្ណនាវសេនេវ អាគតា, នោ បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយវសេន, ឥមស្ស បន បករណស្ស បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយកថាភូតត្តា តមកថេត្វា និស្សយវិនិច្ឆយោ ឯវ អាចរិយេន កថិតោ, មយំ បន ឧបសម្បទាវិនិច្ឆយស្ស អតិសុខុមត្តា អតិគម្ភីរត្តា សុទុល្លភត្តា សាសនានុគ្គហត្ថំ អាចរិយេន អវុត្តម្បិ សមន្តបាសាទិកតោ នីហរិត្វា វិមតិវិនោទនីអាទិប្បករណេសុ អាគតវិនិច្ឆយេន អលង្ករិត្វា តំ វិនិច្ឆយំ កថយិស្សាម។

តេន ខោ បន សមយេនាតិ យេន សមយេន ភគវតា “ន ភិក្ខវេ អនុបជ្ឈាយកោ”តិអាទិសិក្ខាបទំ អបញ្ញត្តំ ហោតិ, តេន សមយេន។ **អនុបជ្ឈាយក**ន្តិ ឧបជ្ឈំ អគាហាបេត្វា សព្ពេន សព្ពំ ឧបជ្ឈាយវិរហិតំ, ឯវំ ឧបសម្បន្នា នេវ ធម្មតោ ន អាមិសតោ សង្គហំ លភន្តិ, តេ បរិហាយន្តិយេវ, ន វឌ្ឍន្តិ។ **ន ភិក្ខវេ អនុបជ្ឈាយកោ**តិ ឧបជ្ឈំ អគាហាបេត្វា និរុបជ្ឈាយកោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, **យោ ឧបសម្បាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិតោ បដ្ឋាយ ឯវំ ឧបសម្បាទេន្តស្ស អាបត្តិ ហោតិ, កម្មំ បន ន កុប្បតិ។ កេចិ “កុប្បតី”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ “សង្ឃេន ឧបជ្ឈាយេនា”តិអាទីសុបិ ឧភតោព្យញ្ជនកុបជ្ឈាយបរិយោសានេសុ ឯសេវ នយោ។

អបត្តកា ហត្ថេសុ បិណ្ឌាយ ចរន្តីតិ យោ ហត្ថេសុ បិណ្ឌោ លព្ភតិ, តទត្ថាយ ចរន្តិ។ **សេយ្យថាបិ តិត្ថិយា**តិ យថា អាជីវកនាមកា តិត្ថិយា។ សូបព្យញ្ជនេហិ មិស្សេត្វា ហត្ថេសុ ឋបិតបិណ្ឌមេវ ហិ តេ ភុញ្ជន្តិ។ **អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ ឯវំ ឧបសម្បាទេន្តស្សេវ អាបត្តិ ហោតិ, កម្មំ បន ន កុប្បតិ, អចីវរកាទិវត្ថូសុបិ ឯសេវ នយោ។

យាចិតកេនាតិ “យាវ ឧបសម្បទំ ករោម, តាវ ទេថា”តិ យាចិត្វា គហិតេន, តាវកាលិកេនាតិ អត្ថោ។ ឦទិសេន ហិ បត្តេន វា ចីវរេន វា បត្តចីវរេន វា ឧបសម្បាទេន្តស្សេវ អាបត្តិ ហោតិ, កម្មំ បន ន កុប្បតិ, តស្មា

បរិបុណ្ណបត្តចីវរោវ ឧបសម្បាទេតព្ពោ។ សចេ តស្ស នត្ថិ, អាចរិយុបជ្ឈាយា ចស្ស ទាតុកាមា ហោន្តិ , អញ្ញេ វា ភិក្ខូ, និរបេក្ខេហិ វិស្សជ្ជេត្វា អធិដ្ឋានុបគំ បត្តចីវរំ ទាតព្ពំ។

គោត្តេនបិ អនុស្សាវេតុន្តិ “មហាកស្សបស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ ឯវំ គោត្តំ វត្វា អនុស្សាវេតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ **ទ្វេ ឯកានុស្សាវនេ**តិ ទ្វេ ឯកតោ អនុស្សាវនេ, ឯកេន ឯកស្ស, អញ្ញេន ឥតរស្សាតិ ឯវំ ទ្វីហិ វា អាចរិយេហិ ឯកេន វា ឯកក្ខណេ កម្មវាចំ អនុស្សាវេន្តេហិ ឧបសម្បាទេតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ **ទ្វេ តយោ ឯកានុស្សាវនេ កាតុំ, តញ្ច ខោ ឯកេន ឧបជ្ឈាយេនា**តិ ទ្វេ វា តយោ វា ជនេ បុរិមនយេនេវ ឯកតោ អនុស្សាវនេ កាតុំ អនុជានាមិ, តញ្ច ខោ អនុស្សាវនកិរិយំ ឯកេន ឧបជ្ឈាយេន អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ តស្មា ឯកេន អាចរិយេន ទ្វេ វា តយោ វា អនុស្សាវេតព្ពា។ ទ្វីហិ វា តីហិ វា អាចរិយេហិ វិសុំ វិសុំ ឯកេន ឯកស្សាតិ ឯវំ ឯកប្បហារេនេវ ទ្វេ តិស្សោ វា កម្មវាចា កាតព្ពា។ សចេ បន នានាចរិយា នានុបជ្ឈាយា ហោន្តិ, តិស្សត្ថេរោ សុមនត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ, សុមនត្ថេរោ តិស្សត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ អនុស្សាវេតិ, អញ្ញមញ្ញញ្ច គណបូរកា ហោន្តិ, វដ្ដតិ។ សចេ នានុបជ្ឈាយា ហោន្តិ, ឯកោ អាចរិយោ ហោតិ, “ន ត្វេវ នានុបជ្ឈាយេនា”តិ បដិក្ខិត្តត្តា ន វដ្ដតិ។ ឥទំ សន្ធាយ ហិ ឯស បដិក្ខេបោ។

បឋមំ ឧបជ្ឈំ គាហាបេតព្ពោតិ ឯត្ថ វជ្ជាវជ្ជំ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ ឧបជ្ឈា, តំ **ឧបជ្ឈំ** “ឧបជ្ឈាយោ មេ, ភន្តេ, ហោហី”តិ ឯវំ វទាបេត្វា គាហាបេតព្ពោ។ **វិត្ថាយន្តី**តិ វិត្ថទ្ធគត្តា ហោន្តិ។ **យំ ជាត**ន្តិ យំ តវ សរីរេ ជាតំ និព្ពត្តំ វិជ្ជមានំ, តំ សង្ឃមជ្ឈេ បុច្ឆន្តេ សន្តំ អត្ថីតិ វត្តព្ពន្តិអាទិ។ **ឧល្លុម្បតុ ម**ន្តិ ឧទ្ធរតុ មំ។

តាវទេវាតិ ឧបសម្បន្នសមនន្តរមេវ។ **ឆាយា មេតព្ពា**តិ ឯកបោរិសា វា ទ្វិបោរិសា វាតិ ឆាយា មេតព្ពា។ **ឧតុប្បមាណំ អាចិក្ខិតព្ព**ន្តិ “វស្សានោ ហេមន្តោ គិម្ហោ”តិ ឧតុប្បមាណំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ ឯត្ថ ច ឧតុយេវ ឧតុប្បមាណំ។ សចេ វស្សានាទយោ អបរិបុណ្ណា ហោន្តិ, យត្តកេហិ ទិវសេហិ យស្ស យោ ឧតុ អបរិបុណ្ណោ, តេ ទិវសេ សល្លក្ខេត្វា សោ ទិវសភាគោ អាចិក្ខិតព្ពោ។ អថ វា “អយំ នាម ឧតុ, សោ ច ខោ បរិបុណ្ណោ អបរិបុណ្ណោ វា”តិ ឯវំ ឧតុប្បមាណំ អាចិក្ខិតព្ពំ, “បុព្ពណ្ហោ វា សាយន្ហោ វា”តិ ឯវំ **ទិវសភាគោ អាចិក្ខិតព្ពោ។ សង្គីតី**តិ ឥទមេវ សព្ពំ ឯកតោ កត្វា “ត្វំ កឹ លភសិ, កា តេ ឆាយា, កឹ ឧតុប្បមាណំ, កោ ទិវសភាគោ”តិ បុដ្ឋោ “ឥទំ នាម លភាមិ វស្សំ វា ហេមន្តំ វា គិម្ហំ វា, អយំ មេ ឆាយា, ឥទំ ឧតុប្បមាណំ, អយំ ទិវសភាគោតិ វទេយ្យាសី”តិ ឯវំ អាចិក្ខិតព្ពំ។

ឱហាយាតិ ឆឌ្ឌេត្វា។ **ទុតិយំ ទាតុ**ន្តិ ឧបសម្បទមាឡកតោ បរិវេណំ គច្ឆន្តស្ស ទុតិយកំ ទាតុំ អនុជានាមិ, ចត្តារិ ច អករណីយានិ អាចិក្ខិតុន្តិ អត្ថោ។ **បណ្ឌុបលាសោ**តិ បណ្ឌុវណ្ណោ បត្តោ។ **ពន្ធនា បវុត្តោ**តិ វណ្តតោ បតិតោ។ **អភព្ពោ ហរិតត្តាយា**តិ បុន ហរិតោ ភវិតុំ អភព្ពោ។ **បុថុសិលា**តិ មហាសិលា។ អយំ សមន្តបាសាទិកតោ នីហរិត្វា អាភតោ ឧបសម្បទាវិនិច្ឆយោ។

អនុបជ្ឈាយាទិវត្ថូសុ **សិក្ខាបទំ អបញ្ញត្ត**ន្តិ “ន អនុបជ្ឈាយកោ ឧបសម្បាទេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ១១៧) ឥធេវ បញ្ញាបិយមានំ សិក្ខាបទំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **កម្មំ បន ន កុប្បតី**តិ ឥទំ ឧបជ្ឈាយាភាវេបិ “ឥត្ថន្នាមស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខា ឥត្ថន្នាមេន ឧបជ្ឈាយេនា”តិ មតស្ស វា វិព្ភន្តស្ស វា បុរាណឧបជ្ឈាយស្ស, អញ្ញស្ស វា យស្ស កស្សចិ អវិជ្ជមានស្សាបិ នាមេន សព្ពត្ថ ឧបជ្ឈាយកិត្តនស្ស កតត្តា វុត្តំ។ យទិ ហិ ឧបជ្ឈាយកិត្តនំ ន ករេយ្យ, “បុគ្គលំ ន បរាមសតី”តិ វុត្តកម្មវិបត្តិ ឯវ សិយា។ តេនេវ បាឡិយំ (មហាវ. ១១៧) “អនុបជ្ឈាយក”ន្តិ វុត្តំ, អដ្ឋកថាយម្បិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៧) អស្ស “ឧបជ្ឈាយំ អកិត្តេត្វា”តិ អវត្វា “ឧបជ្ឈាយំ អគាហាបេត្វា សព្ពេន សព្ពំ ឧបជ្ឈាយវិរហិតំ” ឥច្ចេវ អត្ថោ វុត្តោ។ បាឡិយំ **សង្ឃេន ឧបជ្ឈាយេនា**តិ “អយំ ឥត្ថន្នាមោ សង្ឃស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ, ឥត្ថន្នាមោ សង្ឃំ ឧបសម្បទំ យាចតិ សង្ឃេន ឧបជ្ឈាយេនា”តិ ឯវំ កម្មវាចាយ សង្ឃមេវ ឧបជ្ឈាយំ កិត្តេត្វាតិ អត្ថោ។ ឯវំ **គណេន ឧបជ្ឈាយេនា**តិ ឯត្ថាបិ “អយំ ឥត្ថន្នាមោ គណស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិអាទិនា យោជនា វេទិតព្ពា។ ឯវំ វុត្តេបិ កម្មំ ន កុប្បតិ ឯវ ទុក្កដស្សេវ វុត្តត្តា, អញ្ញថា “សោ ច បុគ្គលោ អនុបសម្បន្នោ”តិ វទេយ្យ។ តេនាហ **“សង្ឃេនា”**តិអាទិ។ តត្ថ បណ្ឌកាទិឧបជ្ឈាយេហិ ករិយមានេសុ កម្មេសុ បណ្ឌកាទិកេ វិនាវ យទិ បញ្ចវគ្គាទិគណោ បូរតិ, កម្មំ ន កុប្បតិ, ឥតរថា កុប្បតីតិ វេទិតព្ពំ។

អបត្តចីវរវត្ថូសុបិ បត្តចីវរានំ អភាវេបិ “បរិបុណ្ណស្ស បត្តចីវរ”ន្តិ កម្មវាចាយ សាវិតត្តា កម្មកោបំ អវត្វា ទុក្កដមេវ វុត្តំ។ ឥតរថា សាវនាយ ហាបនតោ កម្មកោបោ ឯវ សិយា។ កេចិ បន “បឋមំ អនុញ្ញាតកម្មវាចាយំ ឧបសម្បន្នា វិយ ឥទានិបិ ‘បរិបុណ្ណស្ស បត្តចីវរ’ន្តិ អវត្វា កម្មវាចាយ ឧបសម្បន្នាបិ សូបសម្បន្នា ឯវា”តិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ។ អនុញ្ញាតកាលតោ បដ្ឋាយ ហិ អបរាមសនំ សាវនាយ ហាបនវិបត្តិ ឯវ ហោតិ “ឥត្ថន្នាមោ សង្ឃំ ឧបសម្បទំ យាចតី”តិ បទស្ស ហាបនេ វិយ ។ តម្បិ ហិ បច្ឆា អនុញ្ញាតំ, “សង្ឃំ, ភន្តេ, ឧបសម្បទំ

យាចាមី”តិអាទិវាក្យេន អយាចេត្វា តម្បិ ឧបសម្បាទេន្តោ “អយំ ឥត្ថន្នាមោ សង្ឃំ ឧបសម្បទំ យាចតី”តិ វត្វាវ យទិ កម្មវាចំ ករោតិ, កម្មំ សុកតមេវ ហោតិ។ នោ ចេ, វិបន្នំ។ សព្ពបច្ឆា ហិ អនុញ្ញាតកម្មវាចតោ កិញ្ចិបិ បរិហាបេតុំ ន វដ្ដតិ, សាវនាយ ហាបនមេវ ហោតិ, អញ្ញេ វា ភិក្ខូ ទាតុកាមា ហោន្តីតិ សម្ពន្ធោ, អយមេត្ថ វិមតិវិនោទនិយា (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១១៧) អាភតោ វិនិច្ឆយោ។ សារត្ថទីបនីវិនិច្ឆយោ បន ឥធេវ អន្តោគធា ហោតិ អប្បតរត្តា អវិសេសត្តា ច។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១១៧) បន “កេចិ កុប្បតីតិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ព”ន្តិ យំ វុត្តំ, តំ “បញ្ចវគ្គករណីយញ្ចេ, ភិក្ខវេ, កម្មំ, ភិក្ខុនិបញ្ចមោ កម្មំ ករេយ្យ, អកម្មំ ន ច ករណីយ”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៣៩០) នយេន វុត្តត្តា បណ្ឌកានំ គណបូរណភាវេ ឯវ កម្មំ កុប្បតិ, ន សព្ពន្តិ កត្វា សុវុត្តំ, ឥតរថា “បណ្ឌកុបជ្ឈាយេន កម្មំ ករេយ្យ, អកម្មំ ន ច ករណីយ”ន្តិអាទិកាយ បាឡិយា ភវិតព្ពំ សិយា។ យថា អបរិបុណ្ណបត្តចីវរស្ស ឧបសម្បាទនកាលេ កម្មវាចាយំ “បរិបុណ្ណស្ស បត្តចីវរ”ន្តិ អសន្តំ វត្ថុំ កិត្តេត្វា ឧបសម្បទាយ កតាយ តស្មឹ អសន្តេបិ ឧបសម្បទា រុហតិ, ឯវំ “អយំ ពុទ្ធរក្ខិតោ អាយស្មតោ ធម្មរក្ខិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ អវត្ថុំ បណ្ឌកុបជ្ឈាយាទឹ, អសន្តំ វា វត្ថុំ កិត្តេត្វា កតាយបិ គណបូរកានមត្ថិតាយ ឧបសម្បទា រុហតេវ។ “ន, ភិក្ខវេ, បណ្ឌកុបជ្ឈាយេន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, យោ ឧបសម្បាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស, សោ ច បុគ្គលោ អនុបសម្បន្នោ”តិអាទិវចនស្ស អភាវា អយមត្ថោ សិទ្ធោវ ហោតិ។ ន ហិ ពុទ្ធា វត្តព្ពយុត្តំ ន វទន្តិ។ តេន វុត្តំ “យោ បន ភិក្ខុ ជានំ ឩនវីសតិវស្សំ ...បេ.... សោ ច បុគ្គលោ អនុបសម្បន្នោ”តិអាទិ (បាចិ. ៤០៣)។ តថា “ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ៧១) វចនតោ ថេយ្យសំវាសកាទិអាចរិយេហិ អនុស្សាវនាយ កតាយ ឧបសម្បទា ន រុហតិ តេសំ អភិក្ខុកត្តាតិ វចនម្បិ ន គហេតព្ពំ។

កិញ្ច ភិយ្យោ – “ឥមានិ ចត្តារិ កម្មានិ បញ្ចហាការេហិ វិបជ្ជន្តី”តិអាទិនា (បរិ. ៤៨២) នយេន កម្មានំ សម្បត្តិវិបត្តិយា កថិយមានាយ “សត្តហិ អាការេហិ កម្មានិ វិបជ្ជន្តិ វត្ថុតោ វា ញត្តិតោ វា អនុស្សាវនតោ វា សីមតោ វា បរិសតោ វា ឧបជ្ឈាយតោ វា អាចរិយតោ វា”តិ អកថិតត្តា ន គហេតព្ពំ។ “បរិសតោ វា”តិ វចនេន អាចរិយុបជ្ឈាយានំ វា សង្គហោ កតោតិ ចេ? ន, “ទ្វាទសហិ អាការេហិ បរិសតោ កម្មានិ វិបជ្ជន្តី”តិ ឯតស្ស វិភង្គេ តេសមនាមដ្ឋត្តា, អយមត្ថោ យស្មា តត្ថ តត្ថ សរូបេន វុត្តបាឡិវសេនេវ សក្កា ជានិតុំ, តស្មា នយមុខំ ទស្សេត្វា សំខិត្តោតិ អយមស្ស យុត្តិគវេសនាតិ វុត្តំ។

តត្រិទំ វិចារេតព្ពំ – អនុបជ្ឈាយកំ ឧបសម្បាទេន្តា តេ ភិក្ខូ យថាវុត្តនយេន អភូតំ វត្ថុំ កិត្តយីសុ, ឧទាហុ មុសាវាទភយា តានេវ បទានិ ន សាវេសុន្តិ។ កិញ្ចេត្ថ – យទិ តាវ ឧបជ្ឈាយាភាវតោ ន សាវេសុំ, “បុគ្គលំ ន បរាមសតី”តិ វុត្តវិបត្តិប្បសង្គោ ហោតិ, អថ សាវេសុំ, មុសាវាទោ នេសំ ភវតីតិ? វុច្ចតេ – សាវេសុំយេវ យថាវុត្តវិបត្តិប្បសង្គភយា, “កម្មំ បន ន កុប្បតី”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា ច។ ន, មុសាវាទស្ស អសម្ភវតោ, មុសាវាទេនបិ កម្មសម្ភវតោ ច។ ន ហិ សក្កា មុសាវាទេន កម្មវិបត្តិសម្បត្តឹ កាតុន្តិ។ តស្មា “អនុបជ្ឈាយកំ ឧបសម្បាទេន្តី”តិ វចនស្ស ច ឧភយទោសវិនិមុត្តោ អត្ថោ បរិយេសិតព្ពោ។

អយញ្ចេត្ថ យុត្តិ – យថា បុព្ពេ បព្ពជ្ជូបសម្បទុបជ្ឈាយេសុ វិជ្ជមានេសុបិ ឧបជ្ឈាយគ្គហណក្កមេន អគ្គហិតត្តា “តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ អនុបជ្ឈាយក”ន្តិអាទិ វុត្តំ, តថា ឥធាបិ ឧបជ្ឈាយស្ស វិជ្ជមានស្សេវ សតោ អគ្គហិតត្តា “អនុបជ្ឈាយកំ ឧបសម្បាទេន្តី”តិ វុត្តំ។ កម្មវាចាចរិយេន បន “គហិតោ តេន ឧបជ្ឈាយោ”តិ សញ្ញាយ ឧបជ្ឈាយំ កិត្តេត្វា កម្មវាចំ សាវេតព្ពំ។ កេនចិ វា ការណេន កាយសាមគ្គឹ អទេន្តស្ស ឧបជ្ឈាយស្ស ឆន្ទំ គហេត្វា កម្មវាចំ សាវេតិ, ឧបជ្ឈាយោ វា ឧបសម្បទាបេក្ខស្ស ឧបជ្ឈំ ទត្វា បច្ឆា ឧបសម្បន្នេ តស្មឹ តាទិសេ វត្ថុស្មឹ សមនុយុញ្ជិយមានោ វា អសមនុយុញ្ជិយមានោ វា ឧបជ្ឈាយទានតោ បុព្ពេ ឯវ សាមណេរោ បដិជានាតិ, សិក្ខាបច្ចក្ខាតកោ វា អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នកោ វា បដិជានាតិ, ឆន្ទហារកាទយោ វិយ ឧបជ្ឈាយោ វា អញ្ញសីមាគតោ ហោតិ។ កម្មវាចា រុហតីតិ វត្វា “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ វិនយធរបញ្ចមេន គណេន ឧបសម្បទ”ន្តិ វុត្តត្តា។ កេចិ “វិនយធរបញ្ចមេន ឧបជ្ឈាយេន សន្និហិតេនេវ ភវិតព្ព”ន្តិ វទន្តីតិ បោរាណគណ្ឋិបទេ វុត្តំ។ សោ ច បាឋោ អប្បមាណោ មជ្ឈិមេសុ ជនបទេសុ តស្ស វចនស្សាភាវតោ។ អសន្និហិតេបិ ឧបជ្ឈាយេ កម្មវាចា រុហតីតិ អាបជ្ជតីតិ ចេ? ន។ កស្មា? កម្មសម្បត្តិយំ “បុគ្គលំ បរាមសតី”តិ វុត្តបាឋោវ នោ បមាណំ។ ន ហិ តត្ថ អសន្និហិតោ ឧបជ្ឈាយសង្ខាតោ បុគ្គលោ បរាមសនំ អរហតិ, តស្មា តត្ថ សង្ឃបរាមសនំ វិយ បុគ្គលបរាមសនំ វេទិតព្ពំ។ សង្ឃេន គណេន ឧបជ្ឈាយេន ឧបសម្បាទេន្តិ តេសំ អត្ថតោ បុគ្គលត្តា, បណ្ឌកាទិឧបជ្ឈាយេន ឧបសម្បាទេន្តិ ឧបសម្បាទនកាលេ អវិទិតត្តាតិ បោរាណា។

អបត្តចីវរំ ឧបសម្បាទេន្តីតិ កម្មវាចាចរិយោ “បរិបុណ្ណស្ស បត្តចីវរ”ន្តិ សញ្ញាយ, កេវលំ អត្ថសម្បត្តិំ អនបេក្ខិត្វា សន្តបទនីហារេន វា “បរិបុណ្ណស្ស បត្តចីវរ”ន្តិ កម្មវាចំ សាវេតិ។ យថា ឯតរហិ មតវិប្បវុត្ថមាតាបិតិកោបិ “អនុញ្ញាតោសិ មាតាបិតូហី”តិ បុដ្ឋោ “អាម ភន្តេ”តិ វទតិ, កឹ ពហុនា? អយំ បនេត្ថ សារោ – “តស្មិំ សមយេ ចត្តារិ កម្មានិ បញ្ចហាការេហិ វិបជ្ជន្តី”តិ លក្ខណស្ស ន តាវ បញ្ញត្តត្តា អនុបជ្ឈាយកាទិំ ឧបសម្បាទេន្តិ។ វជ្ជនីយបុគ្គលានំ អវុត្តត្តា បណ្ឌកុបជ្ឈាយាទិំ ឧបសម្បាទេន្តិ, តេវសន្តរាយបុច្ឆាយ អទស្សនត្តា អបត្តចីវរកំ ឧបសម្បាទេន្តិ, “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន ឧបសម្បាទេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៦៩) ឯវំ សព្ពបឋមំ អនុញ្ញាតាយ កម្មវាចាយ “បរិបុណ្ណស្ស បត្តចីវរ”ន្តិ អវចនមេត្ថ សាធកន្តិ វេទិតព្ពំ។ តញ្ហិ វចនំ អនុក្កមេនានុញ្ញាតន្តិ។

ឥទំ តាវ សព្ពថា ហោតុ, “មូគំ បព្ពាជេន្តិ ពធិរំ បព្ពាជេន្តី”តិ ឥទំ កថំ សម្ភវិតុមរហតិ អាទិតោ បដ្ឋាយ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ ឥមេហិ តីហិ សរណគមនេហិ បព្ពជ្ជ”ន្តិអាទិនា អនុញ្ញាតត្តាតិ? វុច្ចតេ – “ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, បព្ពាជេតព្ពោតិ, ឯវំ វទេហីតិ វត្តព្ពោ…បេ…. តតិយម្បិ សង្ឃំ សរណំ គច្ឆាមី”តិ ឯត្ថ “ឯវំ វទេហីតិ វត្តព្ពោ”តិ ឥមស្ស វចនស្ស មិច្ឆា អត្ថំ គហេត្វា មូគំ បព្ពាជេសុំ។ “ឯវំ វទេហី”តិ តំ បព្ពជ្ជាបេក្ខំ អាណាបេត្វា សយំ ឧបជ្ឈាយេន វត្តព្ពោ “តតិយម្បិ សង្ឃំ សរណំ គច្ឆាមី”តិ, សោ បព្ពជ្ជាបេក្ខោ តថា អាណត្តោ ឧបជ្ឈាយវចនស្ស អនុ អនុ វទតុ វា មា វា, តត្ថ តត្ថ ភគវា “កាយេន វិញ្ញាបេតិ, វាចាយ វិញ្ញាបេតិ, កាយេន វាចាយ វិញ្ញាបេតិ, គហិតោ ហោតិ ឧបជ្ឈាយោ។ ទិន្នោ ហោតិ ឆន្ទោ, ទិន្នា ហោតិ បារិសុទ្ធិ, ទិន្នា ហោតិ បវារណា”តិ វទតិ ។ តទនុមានេន វា កាយេន តេន បព្ពជ្ជាបេក្ខេន វិញ្ញត្តំ ហោតិ សរណគមនន្តិ វា លោកេបិ កាយេន វិញ្ញាបេន្តោ ឯវំ វទតីតិ វុច្ចតិ, តំ បរិយាយំ គហេត្វា មូគំ បព្ពាជេន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ បោរាណគណ្ឋិបទេ “មូគំ កថំ បព្ពាជេន្តីតិ បុច្ឆំ កត្វា តស្ស កាយបសាទសម្ភវតោ កាយេន បហារំ ទត្វា ហត្ថមុទ្ទាយ វិញ្ញាបេត្វា បព្ពាជេសុ”ន្តិ វុត្តំ។ កឹ ពហុនា?

អយំ បនេត្ថ សារោ – យថា បុព្ពេ បព្ពជ្ជាធិការេ វត្តមានេ បព្ពជ្ជាភិលាបំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា “បណ្ឌកោ, ភិក្ខវេ, អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ”តិអាទិនា (មហាវ. ១០៩) នយេន ឧបសម្បទវសេនេវ អភិលាបោ កតោ។ ថេយ្យសំវាសកបទេ អសម្ភវតោ កិញ្ចាបិ សោ ន កតោ, បព្ពជ្ជាវ តត្ថ កតា, សព្ពត្ថ បន ឧបសម្បទាភិលាបេន អធិប្បេតា តទនុភាវតោ ឧបសម្បទាយ, បព្ពជ្ជាយ វារិតាយ ឧបសម្បទា វារិតា ហោតីតិ កត្វា, តថា ឥធ ឧបសម្បទាធិការេ វត្តមានេ ឧបសម្បទាភិលាបំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា ឧបសម្បទមេវ សន្ធាយ បព្ពជ្ជាភិលាបោ កតោតិ វេទិតព្ពោ។ កាមំ សោ ន កត្តព្ពោ, មូគបទេ អសម្ភវតោ តស្ស វសេន អាទិតោ បដ្ឋាយ ឧបសម្បទាភិលាបោវ កត្តព្ពោ វិយ ទិស្សតិ, តថាបិ តស្សេវ មូគបទស្ស វសេន អាទិតោ បដ្ឋាយ បព្ពជ្ជាភិលាបោវ កតោ មិច្ឆាគហណនិវារណត្ថំ។ កថំ? “មូគោ, ភិក្ខវេ, អបត្តោ ឱសារណំ, តញ្ចេ សង្ឃោ ឱសារេតិ, សោសារិតោ”តិ (មហាវ. ៣៩៦) វចនតោ ហិ មូគោ ឧបសម្បន្នោ ហោតីតិ សិទ្ធំ, សោ កេវលំ ឧបសម្បន្នោវ ហោតិ, ន បន បព្ពជិតោ តស្ស បព្ពជ្ជាយ អសម្ភវតោតិ មិច្ឆាគាហោ ហោតិ, តំ បរិវជ្ជាបេត្វា យោ ឧបសម្បន្នោ, សោ បព្ពជិតោវ ហោតិ។ បព្ពជិតោ បន អត្ថិ កោចិ ឧបសម្បន្នោ, អត្ថិ កោចិ អនុបសម្បន្នោតិ ឥមំ សម្មាគាហំ ឧប្បាទេតិ ភគវាតិ វេទិតព្ពំ។

អបិច តេសំ ហត្ថច្ឆិន្នាទីនំ បព្ពជិតានំ សុបព្ពជិតភាវទីបនត្ថំ, បព្ពជ្ជាភាវសង្កានិវារណត្ថញ្ចេត្ថ បព្ពជ្ជាភិលាបោ កតោ។ កថំ? “ន, ភិក្ខវេ, ហត្ថច្ឆិន្នោ បព្ពាជេតព្ពោ”តិអាទិនា (មហាវ. ១១៩) បដិក្ខេបេន, “បព្ពជិតា សុបព្ពជិតា”តិ វុត្តដ្ឋានាភាវេន ច តេសំ បព្ពជ្ជាភាវសង្កា ភវេយ្យ, យថា បសង្កា ភវេ, តថា បសង្កំ បបេយ្យ។ ខន្ធកេ ឧបសម្បទំ សន្ធាយ “ហត្ថច្ឆិន្នោ, ភិក្ខវេ, អបត្តោ ឱសារណំ, តញ្ចេ សង្ឃោ ឱសារេតិ, សោសារិតោ”តិអាទិនា (មហាវ. ៣៩៦) នយេន ភគវា និវារេតិ។ តេនេវ នយេន បព្ពជិតា បនេតេ សព្ពេបិ សុបព្ពជិតា ឯវាតិ ទីបេតិ។ អញ្ញថា សព្ពេបេតេ ឧបសម្បន្នាវ ហោន្តិ, ន បព្ពជិតាតិ អយមនិដ្ឋប្បសង្គោ អាបជ្ជតិ។ កថំ? “ហត្ថច្ឆិន្នោ, ភិក្ខវេ, ន បព្ពាជេតព្ពោ, បព្ពជិតោ នាសេតព្ពោ”តិ វា “ន, ភិក្ខវេ, ហត្ថច្ឆិន្នោ បព្ពាជេតព្ពោ, យោ បព្ពាជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស, សោ ច អបព្ពជិតោ”តិ (មហាវ. ១១៩) វា តន្តិយា ឋបិតាយ ចម្មេយ្យក្ខន្ធកេ “សោសារិតោ”តិ វុត្តត្តា កេវលំ “ឥមេ ហត្ថច្ឆិន្នាទយោ ឧបសម្បន្នាវ ហោន្តិ, ន បព្ពជិតា”តិ វា “ឧបសម្បន្នាបិ ចេ បព្ពជិតា, នាសេតព្ពា”តិ វា អនិដ្ឋកោដ្ឋាសោ អាបជ្ជតីតិ អធិប្បាយោ។

ឥទំ បនេត្ថ វិចារេតព្ពំ – “សោ ច អបព្ពជិតោ”តិ វចនាភាវតោ មូគស្ស បព្ពជ្ជាសិទ្ធិបសង្គតោ បព្ពជ្ជាបិ ឯកតោសុទ្ធិយា ហោតីតិ អយមនិដ្ឋកោដ្ឋាសោ កថំ នាបជ្ជតីតិ? បព្ពជ្ជាភិលាបេន ឧបសម្បទា ឥធាធិប្បេតាតិ សម្មាគាហេន នាបជ្ជតីតិ, អញ្ញថា យថាព្យញ្ជនំ អត្ថេ គហិតេ យថាបញ្ញត្តទុក្កដាភាវសង្គតោ អបរោ អនិដ្ឋកោដ្ឋាសោ អាបជ្ជតិ។ កថំ? “ន, ភិក្ខវេ, មូគោ បព្ពាជេតព្ពោ, យោ បព្ពាជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វុត្តទុក្កដំ បព្ពជ្ជាបរិយោសានេ ហោតិ, ន តស្សាវិប្បកតាយ។ បុព្ពបយោគទុក្កដមេវ ហិ បឋមំ

អាបជ្ជតិ, តស្មា មូគស្ស បព្ពជ្ជាបរិយោសានស្សេវ អភាវតោ តមស្ស ទុក្កដស្ស ឱកាសោ ច ន សព្ពកាលំ សម្ភវេយ្យ, ឧបសម្បទាវសេន បន អត្ថេ គហិតេ សម្ភវតិ កម្មនិព្ពត្តិតោ។ តេនេវ បាឡិយំ “ន, ភិក្ខវេ, បណ្ឌកោ ឧបសម្បាទេតព្ពោ, យោ ឧបសម្បាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ទុក្កដំ ន បញ្ញត្តំ។ អបញ្ញត្តត្តា បុព្ពបយោគទុក្កដមេវ ចេត្ថ សម្ភវតិ, នេតរំ។ ឯត្តាវតា សិទ្ធមេតំ បព្ពជ្ជាភិលាបេន ឧបសម្បទាវ តត្ថ អធិប្បេតា, ន បព្ពជ្ជាតិ។ ឯត្ថាហ សាមណេរបព្ពជ្ជា ន កាយបយោគតោ ហោតីតិ កថំ បញ្ញាយតីតិ? វុច្ចតេ – កាយេន វិញ្ញាបេតីតិអាទិត្តិកា ទស្សនតោតិ អាគតោ។

“គោត្តេនបិ អនុស្សាវេតុ”ន្តិ (មហាវ. ១២២) វចនតោ យេន វោហារេន វោហរតិ, តេន វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ, តស្មា “កោ នាមោ តេ ឧបជ្ឈាយោ”តិ បុដ្ឋេនបិ គោត្តមេវ នាមំ កត្វា វត្តព្ពន្តិ សិទ្ធំ ហោតិ, តស្មា ចតុព្ពិធេសុ នាមេសុ យេន កេនចិ នាមេន អនុស្សាវនា កាតព្ពាតិ វទន្តិ។ ឯកស្ស ពហូនិ នាមានិ ហោន្តិ, តត្ថ ឯកំ នាមំ ញត្តិយា, ឯកំ អនុស្សាវនាយ កាតុំ ន វដ្ដតិ, អត្ថតោ ព្យញ្ជនតោ ច អភិន្នាហិ អនុស្សាវនាហិ ភវិតព្ពន្តិ។ កិញ្ចាបិ “ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមស្ស អាយស្មតោ”តិ បាឡិយំ “អាយស្មតោ”តិ បទំ បច្ឆា វុត្តំ, កម្មវាចាបាឡិយំ បន “អយំ ពុទ្ធរក្ខិតោ អាយស្មតោ ធម្មរក្ខិតស្សា”តិ បឋមំ លិខន្តិ, តំ ឧប្បដិបាដិយា វុត្តន្តិ ន បច្ចេតព្ពំ។ បាឡិយញ្ហិ “ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមស្សា”តិ អត្ថមត្តំ ទស្សិតំ, តស្មា បាឡិយំ អវុត្តោបិ “អយំ ពុទ្ធរក្ខិតោ អាយស្មតោ ធម្មរក្ខិតស្សា”តិ កម្មវាចាបាឡិយំ បយោគោ ទស្សិតោ។ “ន មេ ទិដ្ឋោ ឥតោ បុព្ពេ ឥច្ចាយស្មា សារិបុត្តោ”តិ ច “អាយស្មា សារិបុត្តោ អត្ថកុសលោ”តិ ច បឋមំ “អាយស្មា”តិ បយោគស្ស ទស្សនតោតិ វទន្តិ។ កត្ថចិ “អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតស្សា”តិ វត្វា កត្ថចិ កេវលំ “ពុទ្ធរក្ខិតស្សា”តិ សាវេតិ, សាវនំ ហាបេតីតិ ន វុច្ចតិ នាមស្ស អហាបិតត្តាតិ ឯកេ។ សចេ កត្ថចិ “អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតស្សា”តិ វត្វា កត្ថចិ “ពុទ្ធរក្ខិតស្សាយស្មតោ”តិ សាវេតិ, បាឋានុរូបត្តា ខេត្តមេវ ឱតិណ្ណន្តិបិ ឯកេ។ ព្យញ្ជនភេទប្បសង្គតោ អនុស្សាវនានំ តំ ន វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ សចេ បន សព្ពដ្ឋានេបិ ឯកេនេវ បការេន វទតិ, វដ្ដតិ។

ឯកានុស្សាវនេតិ ឯត្ថ ឯកតោ អនុស្សាវនំ ឯតេសន្តិ ឯកានុស្សាវនាតិ អសមានាធិករណវិសយោ ពាហិរត្ថសមាសោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនេវាហ “ទ្វេ ឯកតោ អនុស្សាវនេ”តិ។ តត្ថ **ឯកតោ**តិ ឯកក្ខណេតិ អត្ថោ, វិភត្តិអលោបេន ចាយំ និទ្ទេសោ។ **បុរិមនយេនេវ ឯកតោ អនុស្សាវនេ កាតុ**ន្តិ “ឯកេន ឯកស្ស, អញ្ញេន ឥតរស្សា”តិអាទិនា បុព្ពេ វុត្តនយេន ទ្វីហិ វា តីហិ វា អាចរិយេហិ ឯកេន វា ឯកតោ អនុស្សាវនេ កាតុំ។ វជ្ជាវជ្ជំ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ ឧបជ្ឈាតិ ឥមិនា ឧបជ្ឈាយសទ្ទសមានត្ថោ ឧបជ្ឈាសទ្ទោបីតិ អត្ថំ ទស្សេតីតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១២៣)។

គោត្តេនាបីតិ “អាយស្មតោ បិប្បលិស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ ឯវំ នាមំ អវត្វា គោត្តនាមេនបីតិ អត្ថោ, តេន “កោ នាមោ តេ ឧបជ្ឈាយោ”តិ បុដ្ឋេន គោត្តនាមេន “អាយស្មា កស្សបោ”តិ វត្តព្ពន្តិ សិទ្ធំ ហោតិ។ តស្មា អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចិ តស្ស នាមំ បសិទ្ធំ, តស្មឹ វា ខណេ សុខគ្គហណត្ថំ នាមំ បញ្ញាបិតំ, តំ សព្ពំ គហេត្វាបិ អនុស្សាវនា កាតព្ពា។ យថា ឧបជ្ឈាយស្ស, ឯវំ ឧបសម្បទាបេក្ខស្សាបិ គោត្តាទិនាមេន តង្ខណិកនាមេន ច អនុស្សាវនំ កាតុំ វដ្ដតិ, តស្មិម្បិ ខណេ “អយំ តិស្សោ”តិ វា “នាគោ”តិ វា នាមំ ករោន្តេហិ អនុសាសកសម្មុតិតោ បឋមមេវ កាតព្ពំ។ ឯវំ អកត្វាបិ អន្តរាយិកធម្មានុសាសនបុច្ឆនកាលេសុ “កិន្នាមោសិ, អហំ ភន្តេ នាគោ នាម, កោ នាមោ តេ ឧបជ្ឈាយោ, ឧបជ្ឈាយោ មេ ភន្តេ តិស្សោ នាមា”តិអាទិនា វិញ្ញាបេន្តេន ឧភិន្នម្បិ ចិត្តេ “មមេតំ នាម”ន្តិ យថា សញ្ញំ ឧប្បជ្ជតិ, ឯវំ វិញ្ញាបេតព្ពំ។ សចេ បន តស្មឹ ខណេ បកតិនាមេន វត្វា បច្ឆា “តិស្សោ នាមា”តិ អបុព្ពនាមេន អនុស្សាវេតិ, ន វដ្ដតិ។

តត្ថ ច កិញ្ចាបិ ឧបជ្ឈាយស្សេវ នាមំ អគ្គហេត្វា យេន កេនចិ នាមេន “តិស្សស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិអាទិនាបិ បុគ្គលេ បរាមដ្ឋេ កម្មំ សុកតមេវ ហោតិ អនុបជ្ឈាយកាទីនំ ឧបសម្បទាកម្មំ វិយ ឧបជ្ឈាយស្ស អភាវេបិ អភព្ពត្តេបិ កម្មវាចាយ បុគ្គលេ បរាមដ្ឋេ កម្មស្ស សិជ្ឈនតោ។ ឧបសម្បទាបេក្ខស្ស បន យថាសកំ នាមំ វិនា អញ្ញេន នាមេន អនុស្សាវិតេ កម្មំ កុប្បតិ, សោ អនុបសម្បន្នោវ ហោតិ។ តត្ថ ឋិតោ អញ្ញោ អនុបសម្បន្នោ វិយ គហិតនាមស្ស វត្ថុបុគ្គលស្ស តត្ថ អភាវា, ឯតស្ស ច នាមស្ស អនុស្សាវនាយ អវុត្តត្តា។ តស្មា ឧបសម្បទាបេក្ខស្ស បកតិនាមំ បរិវត្តេត្វា អបុព្ពេន នាគាទិនាមេន អនុស្សាវិតុកាមេន បដិកច្ចេវ “ត្វំ នាគោ”តិអាទិនា វិញ្ញាបេត្វា អនុសាសនអន្តរាយិកធម្មាបុច្ឆនក្ខណេសុបិ តស្ស ច សង្ឃស្ស ច យថា បាកដំ ហោតិ, តថា បកាសេត្វាវ នាគាទិនាមេន អនុស្សាវេតព្ពំ។ ឯកស្ស ពហូនិ នាមានិ ហោន្តិ, តេសុ ឯកំ គហេតុំ វដ្ដតិ។

យំ បន ឧបសម្បទាបេក្ខឧបជ្ឈាយានំ ឯកត្ថ គហិតំ នាមំ តទេវ ញត្តិយា, សព្ពត្ថ អនុស្សាវនាសុ ច គហេតព្ពំ។ គហិតតោ ហិ អញ្ញស្មឹ គហិតេ ព្យញ្ជនំ ភិន្នំ នាម ហោតិ, កម្មំ វិបជ្ជតិ។ អត្ថតោ ហិ ព្យញ្ជនតោ ច

អភិន្នា ឯវ ញត្តិ អនុស្សាវនា ច វដ្តន្តិ។ ឧបជ្ឈាយនាមស្ស បន បុរតោ “អាយស្មតោ តិស្សស្សា”តិអាទិនា អាយស្មន្តបទំ សព្ពត្ថ យោជេត្វាបិ អនុស្សាវេតិ។ តថា អយោជិតេបិ ទោសោ នត្ថិ។

បាឡិយំ (មហាវ. ១២៦) បន កិញ្ចាបិ “ឥត្ថន្នាមស្ស អាយស្មតោ”តិ បច្ឆតោ “អាយស្មតោ”តិ បទំ វុត្តំ, តថាបិ “អាយស្មា សារិបុត្តោ អត្ថកុសលោ”តិអាទិនា នាមស្ស បុរតោ ‘អាយស្មន្តបទ’យោគស្ស ទស្សនតោ បុរតោវ បយោគោ យុត្តតរោ, តញ្ច ឯកត្ថ យោជេត្វា អញ្ញត្ថ អយោជិតេបិ ឯកត្ថ បុរតោ យោជេត្វា អញ្ញត្ថ បច្ឆតោ យោជនេបិ សាវនាយ ហាបនំ នាម ន ហោតិ នាមស្ស អហាបិតត្តា។ តេនេវ បាឡិយម្បិ “ឥត្ថន្នាមស្ស អាយស្មតោ”តិ ឯកត្ថ យោជេត្វា “ឥត្ថន្នាមេន ឧបជ្ឈាយេនា”តិអាទីសុ “អាយស្មតោ”តិ ន យោជិតន្តិ វទន្តិ។ តញ្ច កិញ្ចាបិ ឯវំ, តថាបិ សព្ពដ្ឋានេបិ ឯកេនេវ បការេន យោជេត្វា ឯវ វា អយោជេត្វា វា អនុស្សាវនំ បសត្ថតរន្តិ គហេតព្ពំ។

ឯកតោ សហេវ ឯកស្មិំ ខណេ អនុស្សាវនំ ឯតេសន្តិ ឯកានុស្សាវនា, ឧបសម្បទាបេក្ខា, ឯតេ **ឯកានុស្សាវនេ** កាតុំ។ តេនាហ “ឯកតោអនុសាវនេ”តិ។ ឥទញ្ច ឯកំ បទំ វិភត្តិអលោបេន ទដ្ឋព្ពំ។ **ឯកេន វា**តិ ទ្វិន្នម្បិ ឯកស្មិំ ខណេ ឯកាយ ឯវ កម្មវាចាយ អនុស្សាវនេ ឯកេន អាចរិយេនាតិ អត្ថោ។ “អយំ ពុទ្ធរក្ខិតោ ច អយំ ធម្មរក្ខិតោ ច អាយស្មតោ សង្ឃរក្ខិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិអាទិនា នយេន ឯកេន អាចរិយេន ទ្វិន្នមេកស្មិំ ខណេ អនុស្សាវនេនយោ ទដ្ឋព្ពោ, ឥមិនាវ នយេន តិណ្ណម្បិ ឯកេន អាចរិយេន ឯកក្ខណេ អនុស្សាវនំ វេទិតព្ពំ។

បុរិមនយេនេវ ឯកតោ អនុស្សាវនេ កាតុន្តិ “ឯកេន ឯកស្ស, អញ្ញេន ឥតរស្សា”តិអាទិនា បុព្ពេ វុត្តនយេន ទ្វិន្នំ ទ្វីហិ វា តិណ្ណំ តីហិ វា អាចរិយេហិ, ឯកេន វា អាចរិយេន តយោបិ ឯកតោអនុស្សាវនេ កាតុន្តិ អត្ថោ។ **“តញ្ច ខោ ឯកេន ឧបជ្ឈាយេន, ន ត្វេវ នានុបជ្ឈាយេនា”**តិ ឥទំ ឯកេន អាចរិយេន ទ្វីហិ វា តីហិ វា ឧបជ្ឈាយេហិ ទ្វេ វា តយោ វា ឧបសម្បទាបេក្ខេ ឯកក្ខណេ ឯកាយ អនុស្សាវនាយ ឯកានុស្សាវនេ កាតុំ ន វដ្តតីតិ បដិក្ខេបបទំ, ន បន នានាចរិយេហិ នានុបជ្ឈាយេហិ តយោ ឯកានុស្សាវនេ កាតុំ ន វដ្តតីតិ អាហ **“សចេ បន នានាចរិយា នានុបជ្ឈាយា…បេ…. វដ្តតី”**តិ។ យញ្ចេត្ថ “តិស្សត្ថេរោ សុមនត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ, សុមនត្ថេរោ តិស្សត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិក”ន្តិ ឯវំ ឧបជ្ឈាយេហិ អញ្ញមញ្ញំ សទ្ធិវិហារិកានំ អនុស្សាវនករណំ វុត្តំ, តំ ឧបលក្ខណមត្តំ។ តស្មា សចេ តិស្សត្ថេរោ សុមនត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ, សុមនត្ថេរោ នន្ទត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ អនុស្សាវេតិ, អញ្ញមញ្ញញ្ច គណបូរកា ហោន្តិ, វដ្តតិ ឯវ។ សចេ បន ឧបជ្ឈាយោ សយមេវ អត្តនោ សទ្ធិវិហារិកំ អនុស្សាវេតិ, ឯត្ថ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ, កម្មំ សុកតមេវ ហោតិ, អនុបជ្ឈាយកស្សបិ យេន កេនចិ អនុស្សាវិតេ ឧបសម្បទា ហោតិ, កិមង្គំ បន សឧបជ្ឈាយកស្ស ឧបជ្ឈាយេនេវ អនុស្សាវនេតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនេវ នវដ្តនបក្ខំ ទស្សេតុំ **“សចេ បនា”**តិអាទិមាហ។

ឧបជ្ឈាតិ ឧបជ្ឈាយសទ្ទសមានត្ថោ អាការន្តោ ឧបជ្ឈាសទ្ទោតិ ទស្សេតិ។ ឧបជ្ឈាយ-សទ្ទោ ឯវ វា ឧបជ្ឈា, ឧបយោគបច្ចត្តវចនេសុ យ-ការ លោបំ កត្វា ឯវំ វុត្តោ ករណវចនាទីសុ ឧបជ្ឈាសទ្ទស្ស បយោគាភាវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ បាឡិយំ **អត្តនាវ អត្តានំ សម្មន្និតព្ព**ន្តិ អត្តនាវ កត្តុភូតេន ករណភូតេន អត្តានមេវ កម្មភូតំ បតិ សម្មន្នកិច្ចំ កាតព្ពំ, **អត្តាន**ន្តិ វា បច្ចត្តេ ឧបយោគវចនំ, អត្តនាវ អត្តា សម្មន្និតព្ពោតិ អត្ថោ។ ន កេវលញ្ច ឯត្ថេវ, អញ្ញត្រាបិ តេរសសម្មុតិអាទីសុ ឥមិនាវ លក្ខណេន អត្តនាវ អត្តា សម្មន្និតព្ពោវ។ អបិច សយំ កម្មារហត្តា អត្តានំ មុញ្ចិត្វា ចតុវគ្គាទិកោ គណោ សព្ពត្ថ ឥច្ឆិតព្ពោ។

សច្ចកាលោតិ “និគ្ហិស្សាមី”តិ វញ្ចនំ បហាយ សច្ចស្សេវ តេ ឥច្ឆិតព្ពកាលោ។ **ភូតកាលោ**តិ វញ្ចនាយ អភាវេបិ មនុស្សត្តាទិវត្ថុនោ ភូតតាយ អវស្សំ ឥច្ឆិតព្ពកាលោ, ឥតរថា កម្មកោបាទិអន្តរាយោ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **មង្កូ**តិ អធោមុខោ។ **ឧទ្ធរតូ**តិ អនុបសម្បន្នភាវតោ ឧបសម្បត្តិយំ បតិដ្ឋបេតូតិ អត្ថោ។

សព្ពកម្មវាចាសុ អត្ថកោសល្លត្ថំ បនេត្ថ ឧបសម្បទកម្មវាចាយ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ – **សុណាតូ**តិ សវនាណត្តិយំ បឋមបុរិសេកវចនំ។ តញ្ច កិញ្ចាបិ យោ សោ សង្ឃោ សវនកិរិយាយំ និយោជីយតិ, តស្ស សម្មុខត្តា “សុណាហី”តិ មជ្ឈិមបុរិសវចនេន វត្តព្ពំ, តថាបិ យស្មា សង្ឃសទ្ទសន្និធានេ បឋមបុរិសប្បយោគោវ សទ្ទវិទូហិ សមាចិណ្ណោ ភវន្តភគវន្តអាយស្មាទិសទ្ទសន្និធានេសុ វិយ “អធិវាសេតុ មេ ភវំ គោតមោ (បារា. ២២), ឯតស្ស សុគត កាលោ, យំ ភគវា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេយ្យ (បារា. ២១), បក្កមតាយស្មា (បារា. ៤៣៦), សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តោ”តិអាទីសុ (មហាវ. ១៦៨)។ តស្មា ឥធ បឋមបុរិសប្បយោគោ កតោ។ អថ វា គារវវសេនេតំ វុត្តំ។ គរុដ្ឋានិយេសុ ហិ គារវវសេន មជ្ឈិមបុរិសបយោគប្បត្តិយម្បិ បឋមបុរិសប្បយោគំ បយុជ្ជន្តិ “ទេសេតុ សុគតោ ធម្ម”ន្តិអាទីសុ (ទី. និ. ២.៦៦; ម. និ. ២.៣៣៨; មហាវ. ៨) វិយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ កេចិ បន “ភន្តេ

អាវុសោតិ បទេ អបេក្ខិត្វា ឥធ បឋមបុរិសប្បយោគោ”តិ វទន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ “អាចរិយោ មេ, ភន្តេ, ហោហិ (មហាវ. ៧៧), ឥង្ឃាវុសោ ឧបាលិ, ឥមំ បព្ពជិតំ អនុយុញ្ជាហី”តិអាទីសុ (បារា. ៥១៧) តប្បយោគេបិ មជ្ឈិមបុរិសប្បយោគស្សេវ ទស្សនតោ។

មេតិ យោ សាវេតិ, តស្ស អត្តនិទ្ទេសេ សាមិវចនំ។ **ភន្តេ**តិ អាលបនត្ថេ វុឌ្ឍេសុ សគារវវចនំ, **“អាវុសោ”**តិ បទំ បន នវកេសុ។ តទុភយម្បិ និបាតោ “តុម្ហេ ភន្តេ តុម្ហេ អាវុសោ”តិ ពហូសុបិ សមានរូបត្តា។ **សង្ឃោ**តិ អវិសេសតោ ចតុវគ្គាទិកេ បកតត្តបុគ្គលសមូហេ វត្តតិ។ ឥធ បន បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ បញ្ចវគ្គតោ បដ្ឋាយ, មជ្ឈិមេសុ ជនបទេសុ ទសវគ្គតោ បដ្ឋាយ សង្ឃោតិ គហេតព្ពោ។ តត្រាយំ បិណ្ឌត្ថោ – ភន្តេ, សង្ឃោ មម វចនំ សុណាតូតិ។ ឥទញ្ច នវកតរេន វត្តព្ពវចនំ។ សចេ បន អនុស្សាវកោ សព្ពេហិ ភិក្ខូហិ វុឌ្ឍតរោ ហោតិ, “សុណាតុ មេ, អាវុសោ សង្ឃោ”តិ វត្តព្ពំ។ សោបិ ចេ “ភន្តេ”តិ វទេយ្យ, នវកតរោ វា “អាវុសោ”តិ, កម្មកោបោ នត្ថិ។ កេចិ បន “ឯកត្ថ ‘អាវុសោ’តិ វត្វា អញ្ញត្ថ ‘ភន្តេ’តិ វុត្តេបិ នត្ថិ ទោសោ ឧភយេនបិ អាលបនស្ស សិជ្ឈនតោ”តិ វទន្តិ។

ឥទានិ យមត្ថំ ញាបេតុកាមោ “សុណាតូ”តិ សង្ឃំ សវនេ និយោជេតិ, តំ ញាបេន្តោ **“អយំ ឥត្ថន្នាមោ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អយ**ន្តិ ឧបសម្បទាបេក្ខស្ស ហត្ថបាសេ សន្និហិតភាវទស្សនំ, តេន ច ហត្ថបាសេ ឋិតស្សេវ ឧបសម្បទា រុហតីតិ សិជ្ឈតិ ហត្ថបាសតោ ពហិ ឋិតស្ស “អយ”ន្តិ ន វត្តព្ពតោ។ តេនេវ អនុសាសកសម្មុតិយំ សោ ហត្ថបាសតោ ពហិ ឋិតត្តា “អយ”ន្តិ ន វុត្តោ, តស្មា ឧបសម្បទាបេក្ខោ អនុបសម្បន្នោ ហត្ថបាសេ ឋបេតព្ពោ។ **អយំ ឥត្ថន្នាមោ**តិ អយំ-សទ្ទោ ច អវស្សំ បយុជ្ជិតព្ពោ, សោ ច ឥមស្មិំ បឋមនាមបយោគេ ឯវាតិ គហេតព្ពំ។ **“ឥត្ថន្នាមោ”**តិ ឥទំ អនិយមតោ តស្ស នាមទស្សនំ, ឧភយេនបិ អយំ ពុទ្ធរក្ខិតោតិអាទិនាមំ ទស្សេតិ។ “ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ ភិន្នាធិករណវិសយេ ពហុព្ពីហិសមាសោ, ឧបសម្បទំ មេ សង្ឃោ អបេក្ខមានោតិ អត្ថោ។ តស្ស ច ឧបជ្ឈាយតំ សមង្គិភាវេន ទស្សេតុំ “ឥត្ថន្នាមស្ស អាយស្មតោ”តិ វុត្តំ។ ឯតេន “អយំ ពុទ្ធរក្ខិតោ អាយស្មតោ ធម្មរក្ខិតស្ស សទ្ធិវិហារិកភូតោ ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ ឯវមាទិនា នយេន នាមយោជនាយ សហ អត្ថោ ទស្សិតោ។ ឯត្ថ ច “អាយស្មតោ”តិ បទំ អវត្វាបិ “អយំ ពុទ្ធរក្ខិតោ ធម្មរក្ខិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ តេនេវ បាឡិយំ “ឥត្ថន្នាមេន ឧបជ្ឈាយេនា”តិ ឯត្ថ “អាយស្មតោ”តិ បទំ ន វុត្តំ។ យញ្ចេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។

ននុ ចេត្ថ ឧបជ្ឈាយោបិ ឧបសម្បទាបេក្ខោ វិយ ហត្ថបាសេ ឋិតោ ឯវ ឥច្ឆិតព្ពោ, អថ កស្មា “អយំ ឥត្ថន្នាមោ ឥមស្ស ឥត្ថន្នាមស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ ឯវំ ឧបជ្ឈាយស្ស នាមបរាមសនេបិ ឥទំ-សទ្ទប្បយោគោ ន កតោតិ? នាយំ វិរោធោ ឧបជ្ឈាយស្ស អភាវេបិ កម្មកោបាភាវតោ។ កេវលញ្ហិ កម្មនិព្ពត្តិយា សន្តបទវសេន អវិជ្ជមានស្សបិ ឧបជ្ឈាយស្ស នាមកិត្តនំ អនុបជ្ឈាយស្ស ឧបសម្បទាទីសុបិ ករិយតិ, តស្មា ឧបជ្ឈាយស្ស អសន្និហិតាយបិ តប្បរាមសនមត្តេនេវ កម្មសិទ្ធិតោ “ឥមស្សា”តិ និទ្ទិសិតុំ ន វដ្ដតីតិ។

បរិសុទ្ធោ អន្តរាយិកេហិ ធម្មេហីតិ អភព្ពត្តាទិកេហិ ឧបសម្បទាយ អវត្ថុករេហិ ចេវ បញ្ចាពាធ ហត្ថច្ឆិន្នាទីហិ អាបត្តិករេហិ ច អន្តរាយិកសភាវេហិ បរិមុត្តោ។ ឯវំ វុត្តេ ឯវ អាបត្តិមត្តករេហិ បញ្ចាពាធាទីហិ អបរិមុត្តស្សបិ ឧបសម្បទា រុហតិ, នាញ្ញថា។ **បរិបុណ្ណស្ស បត្តចីវរ**ន្តិ បរិបុណ្ណមស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខស្ស បត្តចីវរំ។ ឯវំ វុត្តេ ឯវ អបត្តចីវរស្សបិ ឧបសម្បទា រុហតិ, នាញ្ញថា។ **ឧបសម្បទំ យាចតី**តិ “សង្ឃំ, ភន្តេ, ឧបសម្បទំ យាចាមី”តិអាទិនា (មហាវ. ១២៦) យាចាបិតភាវំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯវំ តេន សង្ឃេ អយាចិតេបិ “ឥត្ថន្នាមោ សង្ឃំ ឧបសម្បទំ យាចតី”តិ វុត្តេ ឯវ កម្មំ អវិបន្នំ ហោតិ, នាញ្ញថា។ **ឧបជ្ឈាយេនា**តិ ឧបជ្ឈាយេន ករណភូតេន, ឥត្ថន្នាមំ ឧបជ្ឈាយំ កត្វា កម្មភូតំ ឧបសម្បទំ ទាតុំ និប្ផាទេតុំ កត្តុភូតំ សង្ឃំ យាចតីតិ អត្ថោ។ យាចធាតុនោ បន ទ្វិកម្មកត្តា “សង្ឃំ ឧបសម្បទ”ន្តិ ទ្វេ កម្មបទានិ វុត្តានិ។

យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លន្តិ ឯត្ថ បត្តោ កាលោ ឥមស្ស កម្មស្សាតិ បត្តកាលំ, អបលោកនាទិចតុព្ពិធំ សង្ឃគណកម្មំ, តទេវ សកត្ថេ យ-បច្ចយេន **“បត្តកល្ល”**ន្តិ វុច្ចតិ។ ឥធ បន ញត្តិចតុត្ថឧបសម្បទាកម្មំ អធិប្បេតំ, តំ កាតុំ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ ជាតំ។ **យទី**តិ អនុមតិគហណវសេន កម្មស្ស បត្តកល្លតំ ញាបេតិ, យោ ហិ កោចិ តត្ថ អបត្តកល្លតំ មញ្ញិស្សតិ, សោ វក្ខតិ។ ឥមមេវ ហិ អត្ថំ សន្ធាយ អនុស្សាវនាសុ “យស្សាយស្មតោ ខមតិ…បេ…. សោ ភាសេយ្យា”តិ (មហាវ. ១២៧) វុត្តំ។ តទេតំ បត្តកល្លំ វត្ថុសម្បទា, អន្តរាយិកេហិ ធម្មេហិ ចស្ស បរិសុទ្ធតា, សីមាសម្បទា, បរិសាសម្បទា, បុព្ពកិច្ចនិដ្ឋានន្តិ ឥមេហិ បញ្ចហិ អង្គេហិ សង្គហិតំ។

តត្ថ **វត្ថុសម្បទា** នាម យថាវុត្តេហិ ឯកាទសអភព្ពបុគ្គលេហិ ចេវ អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នេហិ ច អញ្ញោ បរិបុណ្ណវីសតិវស្សោ អនុបសម្បន្នភូតោ មនុស្សបុរិសោ។ ឯតស្មិញ្ហិ បុគ្គលេ សតិ ឯវ ឥទំ សង្ឃស្ស ឧបសម្បទា

កម្មំ បត្តកល្លំ នាម ហោតិ, នាសតិ, កតញ្ច កុប្បមេវ ហោតិ។

អន្តរាយិកេហិ ធម្មេហិ ចស្ស បរិសុទ្ធតា នាម យថាវុត្តស្សេវ ឧបសម្បទាវត្ថុភូតស្ស បុគ្គលស្ស យេ ឥមេ ភគវតា បដិក្ខិត្តា បញ្ចាពាធផុដ្ឋតាទយោ មាតាបិតូហិ អននុញ្ញាតតាបអយោសានា ចេវ ហត្ថច្ឆិន្នាទយោ ច ទោសធម្មា ការកសង្ឃស្ស អាបត្តាទិអន្តរាយហេតុតាយ “អន្តរាយិកា”តិ វុច្ចន្តិ, តេហិ អន្តរាយិកេហិ ទោស ធម្មេហិ បរិមុត្តតា, តស្មិំ ច សតិ ឯវ ឥទំ កម្មំ បត្តកល្លំ នាម ហោតិ, នាសតិ, កតំ បន កម្មំ សុកតមេវ ហោតិ ឋបេត្វា ឩនវីសតិវស្សំ បុគ្គលំ។

សីមាសម្បទា បន ឧបោសថក្ខន្ធកេ (មហាវ. ១៣៨ អាទយោ) វុត្តមាននយេន សព្ពទោសរហិតាយ ពទ្ធាពទ្ធវសេនេវ ទុវិធាយ សីមាយ វសេន វេទិតព្ពា។ តាទិសាយ ហិ សីមាយ សតិ ឯវ ឥទំ កម្មំ បត្តកល្លំ នាម ហោតិ, នាសតិ, កតញ្ច កម្មំ វិបជ្ជតិ។

បរិសាសម្បទា បន យេ ឥមេ ឧបសម្បទាកម្មស្ស សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន កម្មប្បត្តា ទសហិ វា បញ្ចហិ វា អនូនាបារាជិកំ អនាបន្នា អនុក្ខិត្តា ច សមានសំវាសកា ភិក្ខូ, តេសំ ឯកសីមាយ ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា ឋានំ, ឆន្ទារហានញ្ច ឆន្ទស្ស អានយនំ, សម្មុខីភូតានញ្ច អប្បដិក្កោសនំ, ឧបសម្បទាបេក្ខវហិតានំ ឧបោសថក្ខន្ធកេ បដិក្ខិត្តានំ គហដ្ឋាទិអនុបសម្បន្នានញ្ចេវ បារាជិកុក្ខិត្តកនានាសំវាសកភិក្ខុនីនញ្ច វជ្ជនីយបុគ្គលានំ សង្ឃស្ស ហត្ថបាសេ អភាវោ ចាតិ ឥមេហិ ចតូហិ អង្គេហិ សង្គហិតា។ ឯវរូបាយ ច បរិសាសម្បទាយ សតិ ឯវ ឥទំ បត្តកល្លំ នាម ហោតិ, នាសតិ។ តត្ថ បុរិមានំ តិណ្ណំ អង្គានំ អញ្ញតរស្សាបិ អភាវេ កតំ កម្មំ វិបជ្ជតិ, ន បច្ឆិមស្ស។

បុព្ពកិច្ចនិដ្ឋានំ នាម យានិមានិ “បឋមំ ឧបជ្ឈំ គាហាបេតព្ពោ”តិអាទិនា បាឡិយំ (មហាវ. ១២៦) វុត្តានិ “ឧបជ្ឈាគាហាបនំ, បត្តចីវរាចិក្ខណំ, តតោ តំ ហត្ថបាសតោ ពហិ បេសេត្វា អនុសាសកសម្មុតិកម្មករណំ, សម្មតេន ច គន្ត្វា អនុសាសនំ, តេន ច បឋមតរំ អាគន្ត្វា សង្ឃស្ស ញត្តិំ ញាបេត្វា ឧបសម្បទាបេក្ខំ ‘អាគច្ឆាហី’តិ ហត្ថបាសេ ឯវ អព្ភានំ, តេន ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទាបេត្វា ឧបសម្បទាយាចាបនំ, តតោ អន្តរាយិកធម្មបុច្ឆកសម្មុតិកម្មករណំ, សម្មតេន ច បុច្ឆន”ន្តិ ឥមានិ អដ្ឋ បុព្ពកិច្ចានិ, តេសំ សព្ពេសំ យាថាវតោ ករណេន និដ្ឋានំ។ ឯតស្មិញ្ច បុព្ពកិច្ចនិដ្ឋាបនេ សតិ ឯវ ឥទំ សង្ឃស្ស ឧបសម្បទាកម្មំ បត្តកល្លំ នាម ហោតិ, នាសតិ។ ឯតេសុ បន បុព្ពកម្មេសុ អកតេសុបិ កតំ កម្មំ យថាវុត្តេសុ វត្ថុសម្បត្តិអាទីសុ វិជ្ជមានេសុ អកុប្បមេវ ហោតិ។ តទេវមេត្ថ បត្តកល្លំ ឥមេហិ បញ្ចហិ អង្គេហិ សង្គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥមិនាវ នយេន ហេដ្ឋា វុត្តេសុ, វក្ខមានេសុ ច សព្ពេសុ កម្មេសុ បត្តកល្លតា យថារហំ យោជេត្វា ញាតព្ពា។

ឥត្ថន្នាមំ ឧបសម្បាទេយ្យាតិ ឧបសម្បទានិប្ផាទនេន តំសមង្គឹ ករេយ្យ ករោតូតិ បត្ថនាយំ, វិធិម្ហិ វា ឥទំ ទដ្ឋព្ពំ។ យថា ហិ “ទេវទត្តំ សុខាបេយ្យា”តិ វុត្តេ សុខមស្ស និប្ផាទេត្វា តំ សុខសមង្គិនំ ករេយ្យាតិ អត្ថោ ហោតិ, ឯវមិធាបិ ឧបសម្បទមស្ស និប្ផាទេត្វា តំ ឧបសម្បទាសមង្គិនំ ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ បយោជកព្យាបារេ ចេតំ។ យថា សុខយន្តំ កិញ្ចិ សុទ្ធកត្តារំ កោចិ ហេតុកត្តា សុខហេតុនិប្ផាទនេន សុខាបេយ្យាតិ វុច្ចតិ, ឯវមិធាបិ ឧបសម្បជ្ជន្តំ សុទ្ធកត្តារំ បុគ្គលំ ហេតុកត្តុភូតោ សង្ឃោ ឧបសម្បទាហេតុនិប្ផាទនេន ឧបសម្បាទេយ្យាតិ វុត្តោ។ ឯតេន ច សុខំ វិយ សុខទាយកេន សង្ឃេន បុគ្គលស្ស ទីយមានា តថាបវត្តបរមត្ថធម្មេ ឧបាទាយ អរិយជនបញ្ញត្តា ឧបសម្បទា នាម សម្មុតិសច្ចតា អត្ថីតិ សមត្ថិតំ ហោតិ។ ឯត្ថ ច “ឥត្ថន្នាមោ សង្ឃំ ឧបសម្បទំ យាចតី”តិ (មហាវ. ១២៧) វុត្តត្តា បរិវាសាទីសុ វិយ យាចនានុគុណំ “ឥត្ថន្នាមស្ស ឧបសម្បទំ ទ ទេយ្យា”តិ អវត្វា “ឥត្ថន្នាមំ ឧបសម្បាទេយ្យា”តិ វុត្តត្តា ឥទំ ឧបសម្បទាកម្មំ ទានេ អសង្គហេត្វា កម្មលក្ខណេ ឯវ សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥមិនា នយេន “ឥត្ថន្នាមំ ឧបសម្បាទេតិ, ឧបសម្បន្នោ សង្ឃេនា”តិ ឯត្ថាបិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ កេវលញ្ហិ តត្ថ វត្តមានកាលអតីតកាលវសេន, ឥធ បន អនាមដ្ឋកាលវសេនាតិ ឯត្តកមេវ វិសេសោ។

ឯសា ញត្តីតិ “សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ”តិ វុត្តញាបនា ឯសា។ ឥទញ្ច អនុស្សាវនានម្បិ សព្ភាវសូចនត្ថំ វុច្ចតិ។ អវស្សញ្ចេតំ វត្តព្ពមេវ។ ញត្តិកម្មេ ឯវ តំ ន វត្តព្ពំ។ តត្ថ បន យ្យ-ការេ វុត្តមត្តេ ឯវ ញត្តិកម្មំ និដ្ឋិតំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ខមតី**តិ រុច្ចតិ។ **ឧបសម្បទា**តិ សង្ឃេន ទីយមានា និប្ផាទិយមានា ឧបសម្បទា, យស្ស ខមតិ, សោ តុណ្ហស្សាតិ យោជនា។ **តុណ្ហី**តិ ច អកថនត្ថេ និបាតោ, អកថនកោ **អស្ស** ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ ខមតិ សង្ឃស្ស ឥត្ថន្នាមស្ស ឧបសម្បទាតិ បកតេន សម្ពន្ធោ។ តត្ថ ការណមាហ **“តស្មា តុណ្ហី”**តិ។ តត្ថ “អាសី”តិ សេសោ។ យ ស្មា “យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យា”តិ តិក្ខត្តុំ វុច្ចមានោបិ សង្ឃោ តុណ្ហី និរវោ អហោសិ, តស្មា ខមតិ សង្ឃស្សាតិ អត្ថោ។ **ឯវ**ន្តិ ឥមិនា បការេន។ តុណ្ហីភាវេនេវេតំ សង្ឃស្ស រុច្ចនភាវំ ធារយាមិ, ពុជ្ឈាមិ ជានាមីតិ

អត្ថោ។ **ឥតិ**-សទ្ទោ បរិសមាបនត្ថេ កតោ, សោ ច កម្មវាចាយ អនង្គំ, តស្មា អនុស្សាវកេន “ធារយាមី”តិ ឯត្ថ មិ-ការបរិយោសានមេវ វត្វា និដ្ឋបេតព្ពំ, ឥតិ-សទ្ទោ ន បយុញ្ជិតព្ពោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥមិនា នយេន សព្ពកម្មវាចានមត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ឯកបោរិសា វាតិអាទិ សត្តានំ សរីរឆាយំ បាទេហិ មិនិត្វា ជាននប្បការទស្សនំ។ ឆសត្តបទបរិមិតា ហិ ឆាយា “បោរិសា”តិ វុច្ចតិ, តទញ្ញ ឧតុប្បមាណាចិក្ខណាទិ ច អាគន្តុកេហិ សទ្ធឹ វីមំសិត្វា វុឌ្ឍនវការំ ញត្វា វន្ទនវន្ទាបនាទិករណត្ថំ វុត្តំ។ ឯតិ អាគច្ឆតិ, គច្ឆតិ ចាតិ ឧតុ, សោវ បមីយតេ អនេន សំវច្ឆរន្តិ បមាណន្តិ អាហ “**ឧតុយេវ ឧតុប្បមាណ**”ន្តិ។ **អបរិបុណ្ណា**តិ ឧបសម្បទាទិវសេន អបរិបុណ្ណា។ យទិ ឧតុវេមជ្ឈេ ឧបសម្បាទិតោ, តទា តស្មឹ ឧតុម្ហិ អវសិដ្ឋទិវសាចិក្ខណំ ទិវសភាគាចិក្ខណន្តិ ទស្សេតិ។ តេនាហ “**យត្តកេហិ ទិវសេហិ យស្ស យោ ឧតុ អបរិបុណ្ណោ, តេ ទិវសេ**”តិ។ តត្ថ យស្ស តង្ខណំ លទ្ធូបសម្បទស្ស បុគ្គលស្ស សម្ពន្ធី យោ ឧតុ យត្តកេហិ ទិវសេហិ អបរិបុណ្ណោ, តេ ទិវសេតិ យោជនា។

ឆាយាទិកមេវ សព្ពំ សង្គហេត្វា គាយិតព្ពតោ កថេតព្ពតោ សង្គីតីតិ អាហ “**ឥទមេវា**”តិអាទិ។ តត្ថ ឯកតោ កត្វា អាចិក្ខិតព្ពំ។ **ត្វំ កឹ លភសី**តិ ត្វំ ឧបសម្បាទនកាលេ កតរវស្សំ, កតរឧតុញ្ច លភសិ, កតរស្មឹ តេ ឧបសម្បទា លទ្ធាតិ អត្ថោ។ **វស្ស**ន្តិ វស្សានឧតុ, តទញ្ច សំវច្ឆរាចិក្ខណំ វិនា វុត្តម្បិ ន វិញ្ញាយតីតិ ឥមិនា ឧតុអាចិក្ខណេនេវ សាសនវស្សេសុ វា កលិយុគវស្សាទីសុ វា សហស្សិមេ វា សតិមេ វា អសុកឧតុំ លភាមីតិ ទស្សិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឆាយា**តិ ឥទំ បាឡិយំ អាគតបដិបាដឹ សន្ធាយ វុត្តំ, វត្តព្ពកម្មតោ បន កលិយុគវស្សាទីសុ សព្ពទេសបសិទ្ធេសុ អសុកវស្សេ អសុកឧតុម្ហិ អសុកមាសេ អសុកកណ្ហេ វា សុក្កេ វា បក្ខេ អសុកេ តិថិវារវិសេសយុត្តេ បុព្ពណ្ហាទិទិវសភាគេ ឯត្តកេ ឆាយាបមាណេ, នាឡិកាបមាណេ វា មយា ឧបសម្បទា លទ្ធាតិ វទេយ្យាសីតិ ឯវំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ ឥទំ សុដ្ឋុ ឧគ្គហេត្វា អាគន្តុកេហិ វុឌ្ឍបដិបាដឹ ញត្វា បដិបជ្ជាហីតិ វត្តព្ពំ។ ឥតិ ឯត្តកោ កថាមគ្គោ វិមតិវិនោទនិយំ អាគតោ។ វជិរពុទ្ធិដីកានយោ បន ឯកច្ចោ ឥធេវ សង្គហំ គតោ, ឯកច្ចោ អសន្និដ្ឋានវិនិច្ឆយត្តា សំសយហេតុកោ ហោតិ, តស្មា ឥធ ន គហិតោតិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ឧបសម្បទាវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ។

២៣. និស្សយវិនិច្ឆយកថា

១៥១. ឯវំ ឧបសម្បទាវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ និស្សយវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**និស្សយោតិ ឯត្ថ បនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ និស្សយនំ **និស្សយោ**, សេវនំ ភជនន្តិ អត្ថោ។ និបុព្ពសិ សេវាយន្តិ ធាតុ ភាវសាធនោ, ន “និស្សាយ នំ វសតីតិ និស្សយោ”តិ ឥធ វិយ អវុត្តកម្មសាធនោ។ តត្ថ ហិ សេវិតព្ពោ បុគ្គលោ លព្ភតិ, ឥធ បន សេវនកិរិយាតិ។ ឥទានិ តំ និស្សយំ បុច្ឆាបុព្ពង្គមាយ វិស្សជ្ជនាយ វិត្ថារតោ ឋបេតុំ “**កេន ទាតព្ពោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កេន ទាតព្ពោ, កេន ន ទាតព្ពោ**តិ និស្សយទាយកំ កត្តារំ បុច្ឆតិ, **កស្ស ទាតព្ពោ, កស្ស ន ទាតព្ពោ**តិ និស្សយបដិគ្គាហកំ សម្បទានំ, **កថំ គហិតោ ហោតិ, កថំ បដិប្បស្សម្ភតី**តិ ការណំ, **និស្សាយ កេន វសិតព្ពំ, កេន ន វសិតព្ពន្តិ** និស្សយបដិបន្នកំ។ តតោ បុច្ឆានុក្កមេន វិស្សជ្ជេតុំ “**តត្ថ**”ត្យាទិមាហ។ ន កេវលំ ឯត្ថេវ, អថ ខោ និស្សយមុច្ចនង្គេបិ “ព្យត្តេនា”តិ អាគតោ។

តត្ថ ឯត្ថ ច កោ វិសេសោតិ អាហ “**ឯត្ថ ច ‘ព្យត្តោ’តិ ឥមិនា បរិសុបដ្ឋាបកោ ពហុស្សុតោ វេទិតព្ពោ**”តិ។ ឥទានិ បរិសុបដ្ឋាបកលក្ខណំ ទស្សេតុំ “**បរិសុបដ្ឋាបកេន ហី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អភិវិនយេ**តិ សកលេ វិនយបិដកេ។ **វិនេតុន្តិ** សិក្ខាបេតុំ។ **ទ្វេ វិភង្គា បគុណា វាចុគ្គតា កាតព្ពា**តិ ឥទំ បរិបុច្ឆាវសេន ឧគ្គណ្ហនំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វទន្តិ។ ឯកស្ស បមុដ្ឋំ, ឥតរេសំ បគុណំ ភវេយ្យាតិ អាហ “**តីហិ ជនេហិ សទ្ធិំ បរិវត្តនក្ខមា កាតព្ពា**”តិ។ **អភិធម្មេ**តិ នាមរូបបរិច្ឆេទេ។ **ហេដ្ឋិមា វា តយោ វគ្គា**តិ មហាវគ្គតោ ហេដ្ឋា សគាថាវគ្គោ និទានវគ្គោ ខន្ធវគ្គោតិ ឥមេ តយោ វគ្គា។ “ធម្មបទម្បិ សហ វត្ថុនា ឧគ្គហេតុំ វដ្ដតី”តិ មហាបច្ចរិយំ វុត្តត្តា ជាតកភាណកេន សាដ្ឋកថំ ជាតកំ ឧគ្គហេត្វាបិ ធម្មបទំ សហ វត្ថុនា ឧគ្គហេតព្ពមេវ។

បញ្ចហិ ភិក្ខវេ អង្គេហិ សមន្នាគតេនាតិអាទីសុ **ន សាមណេរោ ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ**តិ ឧបជ្ឈាយេន ហុត្វា សាមណេរោ ន ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ។ **អសេក្ខេន សីលក្ខន្ធេនា**តិ អសេក្ខស្ស សីលក្ខន្ធោបិ អសេក្ខោ សីលក្ខន្ធោ នាម។ អសេក្ខស្ស អយន្តិ ហិ អសេក្ខោ, សីលក្ខន្ធោ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ ឯវញ្ច កត្វា វិមុត្តិញាណទស្សនសង្ខាតស្ស បច្ចវេក្ខណញាណស្សបិ វសេន អបេក្ខិត្វា ឧប្បន្នា អយំ កថា។ **អសេក្ខសីល**ន្តិ ច ន អគ្គផលសីលមេវ អធិប្បេតំ, អថ ខោ យំ កិញ្ចិ អសេក្ខសន្តានេ បវត្តសីលំ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកស្ស សីលស្ស ឥធាធិប្បេតត្តា។ សមាធិក្ខន្ធាទីសុបិ វិមុត្តិក្ខន្ធបរិយោសានេសុ អយមេវ នយោ, តស្មា យថា សីលសមាធិបញ្ញាក្ខន្ធា លោកិយមិស្សកា កថិតា, ឯវំ វិមុត្តិក្ខន្ធោបីតិ តទង្គវិមុត្តិអាទយោបិ វេទិតព្ពា, ន បដិប្បស្សទ្ធិវិមុត្តិ ឯវ។ វិមុត្តិញាណទស្សនំ បន លោកិយមេវ។ តេនេវ សំយុត្តនិកាយដ្ឋកថាយំ (សំ.និ. អដ្ឋ. ១.១.១៣៥) វុត្តំ “បុរិមេហិ ចតូហិ បទេហិ លោកិយលោកុត្តរសីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិយោ កថិតា, វិមុត្តិញាណទស្សនំ បច្ចវេក្ខណញាណំ ហោតិ, តំ លោកិយមេវា”តិ។

អស្សទ្ធោតិអាទីសុ តីសុ វត្ថូសុ សទ្ធា ឯតស្ស នត្ថីតិ **អស្សទ្ធោ**។ នត្ថិ ឯតស្ស ហិរីតិ **អហិរិកោ**, អកុសលសមាបត្តិយា អជិគុច្ឆមានស្សេតំ អធិវចនំ។ ន ឱត្តប្បតីតិ **អនោត្តប្បី**, អកុសលសមាបត្តិយា ន ភាយតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ កុច្ឆិតំ សីទតីតិ **កុសីតោ**, ហីនវីរិយស្សេតំ អធិវចនំ។ អារទ្ធំ វីរិយំ ឯតស្សាតិ **អារទ្ធវីរិយោ**, សម្មប្បធានយុត្តស្សេតំ អធិវចនំ។ មុដ្ឋា សតិ ឯតស្សាតិ **មុដ្ឋស្សតី**, នដ្ឋស្សតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧបដ្ឋិតា សតិ ឯតស្សាតិ **ឧបដ្ឋិតស្សតី**, និច្ចំ អារម្មណាភិមុខបវត្តសតិស្សេតំ អធិវចនំ។

អធិសីលេ សីលវិបន្នោ ច អជ្ឈាចារេ អាចារវិបន្នោ ច អាបជ្ជិត្វា អវុដ្ឋិតោ អធិប្បេតោ។ សស្សតុច្ឆេទសង្ខាតំ អន្តំ គណ្ហាតិ, គាហយតីតិ វា **អន្តគ្គាហិកា**, មិច្ឆាទិដ្ឋិ។ **បរិមានិ ទ្វេ បទានី**តិ “ន បដិពលោ ហោតិ អន្តេវាសឹ វា សទ្ធិវិហារឹ វា គិលានំ ឧបដ្ឋាតុំ វា ឧបដ្ឋាបេតុំ វា, អនភិរតំ វូបកាសេតុំ វា វូបកាសាបេតុំ វា”តិ ឥមានិ ទ្វេ បទានិ។

អភិ វិសិដ្ឋោ ឧត្តមោ សមាចារោ អភិសមាចារោ, អភិសមាចារេវ អាភិសមាចារិកោតិ ច សិក្ខិតព្ពតោ សិក្ខាតិ ច **អាភិសមាចារិកសិក្ខា**។ អភិសមាចារំ វា អារព្ភ បញ្ញត្តា សិក្ខា **អាភិសមាចារិកសិក្ខា**, ខន្ធកវត្តបរិយាបន្នសិក្ខាយេតំ អធិវចនំ។ មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស អាទិភូតាតិ **អាទិព្រហ្មចរិយកា**, ឧភតោវិភង្គបរិយាបន្នសិក្ខាយេតំ អធិវចនំ។ តេនេវ “ឧភតោវិភង្គបរិយាបន្នំ វា អាទិព្រហ្មចរិយកំ, ខន្ធកវត្តបរិយាបន្នំ អាភិសមាចារិក”ន្តិ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.១១) វុត្តំ, តស្មា **សេក្ខបណ្ណត្តិយ**ន្តិ ឯត្ថ សិក្ខិតព្ពតោ សេក្ខា, ភគវតា បញ្ញត្តត្តា បណ្ណត្តិ, សព្ពាបិ ឧភតោវិភង្គបរិយាបន្នា សិក្ខាបទបណ្ណត្តិ “សេក្ខបណ្ណត្តី”តិ វុត្តាតិ គហេតព្ពំ។ តេនេវ គណ្ឋិបទេបិ វុត្តំ “**សេក្ខបណ្ណត្តិយ**ន្តិ បារាជិកមាទឹ កត្វា សិក្ខិតព្ពសិក្ខាបទបញ្ញត្តិយ”ន្តិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៨៤)។

ឧបជ្ឈាយាចរិយកថាយំ **ន សាមណេរោ ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ**តិ ឧបជ្ឈាយេន ហុត្វា ន បព្ពាជេតព្ពោ។ អសេក្ខស្ស អយន្តិ **អសេក្ខោ,** លោកិយលោកុត្តរោ សីលក្ខន្ធោ។ **អន្តគ្គាហិកាយា**តិ សស្សតុច្ឆេទកោដ្ឋាសគ្គាហិកាយ។ **បច្ឆិមានិ ទ្វេ**តិ អប្បស្សុតោ ហោតិ, ទុប្បញ្ញោ ហោតីតិ ឥមានិ ទ្វេ អង្គានិ។ **បច្ឆិមានិ តីណី**តិ ន បដិពលោ ឧប្បន្នំ កុក្កុច្ចំ ធម្មតោ វិនោទេតុំ, អាបត្តឹ ន ជានាតិ, អាបត្តិវុដ្ឋានំ ន ជានាតីតិ ឥមានិ តីណិ។ កុក្កុច្ចស្ស ហិ បាឡិអដ្ឋកថានយសង្ខាតធម្មតោ វិនោទេតុំ អប្បដិពលតា នាម អព្យត្តតា ឯវ ហោតីតិ សាបិ អាបត្តិអង្គមេវ វុត្តា។

អភិ វិសិដ្ឋោ ឧត្តមោ សមាចារោ អភិសមាចារោ, វត្តប្បដិបត្តិសីលំ, តំ អារព្ភ បញ្ញត្តា ខន្ធកសិក្ខាបទសង្ខាតា សិក្ខា **អាភិសមាចារិកា**។ សិក្ខាបទម្បិ ហិ តទត្ថបរិបូរណត្ថិកេហិ ឧគ្គហណាទិវសេន សិក្ខិតព្ពតោ សិក្ខាតិ វុច្ចតិ។ មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស អាទិភូតា ការណភូតា **អាទិព្រហ្មចរិយកា,** ឧភតោវិភង្គបរិយាបន្នសិក្ខាបទំ។ តេនេវេត្ថ វិសុទ្ធិមគ្គេបិ (វិសុទ្ធិ. ១.១១) “ឧភតោវិភង្គបរិយាបន្នំ សិក្ខាបទំ អាទិព្រហ្មចរិយកំ, ខន្ធកវត្តបរិយាបន្នំ អាភិសមាចារិក”ន្តិ វុត្តំ, តស្មា **សេក្ខបណ្ណត្តិយ**ន្តិ ឯត្ថ សិក្ខិតព្ពតោ សេក្ខា, ភគវតា បញ្ញត្តត្តា បញ្ញត្តិ។ សព្ពាបិ ឧភតោវិភង្គបរិយាបន្នា សិក្ខាបទបណ្ណត្តិ “សេក្ខបណ្ណត្តី”តិ វុត្តាតិ គហេតព្ពំ។ **នាមរូបបរិច្ឆេទេ**តិ ឯត្ថ កុសលត្តិកាទីហិ វុត្តំ ជាតិភូមិបុគ្គលសម្បយោគវត្ថារម្មណកម្មទ្វារលក្ខណរសាទិភេទេហិ វេទនាក្ខន្ធាទិចតុព្ពិធំ សនិព្ពានំ នាមំ, ភូតោបាទាយភេទំ រូបញ្ច បរិច្ឆិន្ទិត្វា ជាននបញ្ញា, តប្បកាសកោ ច គន្ថោ នាមរូបបរិច្ឆេទោ នាម។ ឥមិនា អភិធម្មត្ថកុសលេន ភវិតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ **សិក្ខាបេតុ**ន្តិ ឧគ្គណ្ហាបេតុន្តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៨៤) វុត្តំ។

១៥៣. អាយស្មតោ និស្សាយ វច្ឆាមីតិ ឯត្ថ **អាយស្មតោ**តិ ឧបយោគត្ថេ សាមិវចនំ, អាយស្មន្តំ និស្សាយ វសិស្សាមីតិ អត្ថោ។ យំ បន វុត្តំ សមន្តបាសាទិកាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៧៦) “ព្យត្តោ…បេ…. វុត្តលក្ខណោយេវា”តិ, តំ បរិស្សុបដ្ឋាកពហុស្សុតំ សន្ធាយ វទតិ។ **បព្ពជ្ជាឧបសម្បទធម្មន្តេវាសិកេហិ បន…បេ…. តាវ វត្តំ កាតព្ព**ន្តិ បព្ពជ្ជាចរិយឧបសម្បទាចរិយធម្មាចរិយានំ ឯតេហិ យថាវុត្តវត្តំ កាតព្ពំ។ តត្ថ យេន សិក្ខាបទានិ ទិន្នានិ, អយំ **បព្ពជ្ជាចរិយោ**។ យេន ឧបសម្បទកម្មវាចា វុត្តា, អយំ **ឧបសម្បទាចរិយោ**។ យោ ឧទ្ទេសំ វា បរិបុច្ឆំ វា ទេតិ, អយំ **ធម្មាចរិយោ**តិ វេទិតព្ពំ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

១៥៤. និស្សយបដិប្បស្សទ្ធិកថាយំ **ទិសំ គតោ**តិ បុន អាគន្តុកាមោ, អនាគន្តុកាមោ វា ហុត្វា វាសត្ថាយ កញ្ចិ ទិសំ គតោ។ **ភិក្ខុស្ស សភាគត**ន្តិ បេសលភាវំ។ **ឱលោកេត្វា**តិ ឧបបរិក្ខិត្វា។ **វិព្ភន្តេ…បេ…. តត្ថ គន្តព្ព**ន្តិ ឯត្ថ “សចេ កេនចិ ករណីយេន តទហេវ គន្តុំ អសក្កោន្តោ ‘គតិបាហេន គមិស្សាមី’តិ គមនេ សឧស្សាហោ ហោតិ, រក្ខតី”តិ វទន្តិ។ **មា ឥធ បដិក្កមី**តិ មា ឥធ បវិសិ។ **តត្រេវ វសិតព្ព**ន្តិ តត្ថេវ និស្សយំ គហេត្វា វសិតព្ពំ។ **តំយេវ វិហារំ…បេ…. វសិតុំ វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ ឧបជ្ឈាយេន បរិច្ចត្តត្តា ឧបជ្ឈាយសមោធានបរិហារោ នត្ថិ, តស្មា ឧបជ្ឈាយសមោធានគតស្សបិ អាចរិយស្ស សន្តិកេ គហិតនិស្សយោ ន បដិប្បស្សម្ភតិ។

អាចរិយម្ហា និស្សយបដិប្បស្សទ្ធីសុ អាចរិយោ បក្កន្តោ វា ហោតីតិ ឯត្ថ “បក្កន្តោតិ ទិសំ គតោ”តិអាទិនា ឧបជ្ឈាយស្ស បក្កមនេ យោ វិនិច្ឆយោ វុត្តោ, សោ តត្ថ វុត្តនយេនេវ ឥធាបិ សក្កា វិញ្ញាតុន្តិ តំ អវត្វា **“កោចិ អាចរិយោ អាបុច្ឆិត្វា បក្កមតី**”តិអាទិនា អញ្ញោយេវ នយោ អារទ្ធោ។ អយញ្ច នយោ ឧបជ្ឈាយបក្កមនេបិ វេទិតព្ពោយេវ។ វុត្តិវិសេសុ ហិ ឋានេសុ ឯកត្ថវុត្តលក្ខណំ អញ្ញត្ថាបិ ទដ្ឋព្ពំ។ **សចេ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា និវត្តតិ, បដិប្បស្សទ្ធោ ហោតី**តិ ឯត្ថ ឯត្តាវតា ទិសាបក្កន្តោ នាម ហោតីតិ អន្តេវាសិកេ អនិក្ខិត្តធុរេបិ និស្សយោ បដិប្បស្សម្ភតិ។ **អាចរិយុបជ្ឈាយា ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កម្ម អញ្ញស្មឹ វិហារេ វសន្តី**តិ ពហិឧបចារសីមាយំ អន្តេវាសិកសទ្ធិវិហារិកានំ វសនដ្ឋានតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កម្ម អញ្ញស្មឹ សេនាសនេ វសន្តិ, អន្តោឧបចារសីមាយំ បន ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វាបិ វសតោ និស្សយោ ន បដិប្បស្សម្ភតិ។ “សចេបិ អាចរិយោ មុញ្ចិតុកាមោវ ហុត្វា និស្សយបណាមនាយ បណាមេតី”តិអាទិ សព្ពំ ឧបជ្ឈាយស្ស អាណត្តិយម្បិ វេទិតព្ពន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៨៣) វុត្តំ។

១៥៣. សាហូតិ សាធុ សុន្ទរំ។ **លហូ**តិ អគរុ, សុភរតាតិ អត្ថោ។ **ឱបាយិក**ន្តិ ឧបាយបដិសំយុត្តំ, ឯវំ បដិបជ្ជនំ និត្ថរណុបាយោតិ អត្ថោ។ **បតិរូប**ន្តិ សាមីចិកម្មមិទន្តិ អត្ថោ ។ **បាសាទិកេនា**តិ បសាទាវហេន, កាយវចីបយោគេន សម្បាទេហីតិ អត្ថោ។ **កាយេនា**តិ ឯតទត្ថវិញ្ញាបកំ ហត្ថមុទ្ទាទិ ទស្សេន្តោ កាយេន វិញ្ញាបេតិ។ **“សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆនំ សន្ធាយា**តិ ឧបជ្ឈាយេន “សាហូ”តិអាទីសុ វុត្តេសុ សទ្ធិវិហារិកស្ស “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆនវចនំ សន្ធាយ “កាយេន វិញ្ញាបេតី”តិអាទិ វុត្តន្តិ អធិប្បាយោ។ **អាយាចនទានមត្តេនា**តិ សទ្ធិវិហារិកស្ស បឋមំ អាយាចនមត្តេន, តតោ ឧបជ្ឈាយស្ស ច “សាហូ”តិអាទិនា វចនមត្តេនាតិ អត្ថោ។ អាចរិយស្ស សន្តិកេ និស្សយគ្គហណេ **អាយស្មតោ និស្សាយ វច្ឆាមី**តិ អាយស្មន្តំ និស្សាយ វសិស្សាមីតិ អត្ថោ។

១៥៤. និស្សយបដិប្បស្សទ្ធិកថាយំ **យោ វា ឯកសម្ភោគបរិភោគោ, តស្ស សន្តិកេ និស្សយោ គហេតព្ពោ**តិ ឥមិនា លជ្ជីសុ ឯវ និស្សយគ្គហណំ និយោជេតិ អលជ្ជីសុ បដិក្ខិត្តត្តា។ ឯត្ថ ច បរិភោគសទ្ទេន ឯកកម្មាទិកោ សំវាសោ គហិតោ បច្ចយបរិភោគស្ស សម្ភោគសទ្ទេន គហិតត្តា។ ឯតេន ច សម្ភោគសំវាសានំ អលជ្ជីហិ សទ្ធឹ ន កត្តព្ពតំ ទស្សេតិ។ **បរិហារោ នត្ថី**តិ អាបត្តិបរិហារោ នត្ថិ។ **តាទិសោ**តិ យត្ថ និស្សយោ គហិតបុព្ពោ, យោ ច ឯកសម្ភោគបរិភោគោ, តាទិសោ។ **តថា វុត្តន្តិ** “លហុំ អាគមិស្សតី”តិ វុត្តញ្ចេតិ អត្ថោ។ **ចត្តារិ បញ្ច ទិវសានី**តិ ឥទំ ឧបលក្ខណមត្តំ។ យទិ ឯកាហទ្វីហេន សភាគតា បញ្ញាយតិ, ញាតទិវសេ គហេតព្ពោវ។ អថាបិ ចតុបញ្ចាហេនបិ ន បញ្ញាយតិ, យត្តកេហិ ទិវសេហិ បញ្ញាយតិ, តត្តកានិ អតិក្កាមេតព្ពានិ។ សភាគតំ ឱលោកេមីតិ បន លេសោ ន កាតព្ពោ។ **ទហរា សុណន្តី**តិ ឯត្ថ អសុត្វាបិ “អាគមិស្សតិ, កេនចិ អន្តរាយេន ចិរាយន្តី”តិ សញ្ញាយ សតិបិ លព្ភតេវ បរិហារោ ។ តេនាហ **“ឥធេវាហំ វសិស្សាមីតិ បហិណតិ, បរិហារោ នត្ថី”**តិ។ **ឯកទិវសម្បិ បរិហារោ នត្ថី**តិ គមនេ និរុស្សាហំ សន្ធាយ វុត្តំ, សឧស្សាហស្ស បន សេនាសនបដិសាមនាទិវសេន កតិបាហេ គតេបិ ន ទោសោ។

តត្រេវ វសិតព្ពន្តិ តត្រ សភាគដ្ឋានេ ឯវ និស្សយំ គហេត្វា វសិតព្ពំ។ **តំយេវ វិហារំ…បេ…. វសិតុំ វដ្ដតី**តិ ឥមិនា ឧបជ្ឈាយេ សង្គណ្ហន្តេយេវ តំសមោធានេ និស្សយបដិប្បស្សទ្ធិ វុត្តា, តស្មិំ បន កោធេន វា គណនិរបេក្ខតាយ វា អសង្គណ្ហន្តេ អញ្ញេសុ គហិតោ និស្សយោ ន បដិប្បស្សម្ភតីតិ ទស្សេតិ។

អាចរិយម្ហា និស្សយបដិប្បស្សទ្ធិយំ វុត្តោ “កោចិ អាចរិយោ”តិអាទិកោ នយោ ឧបជ្ឈាយបក្កមនាទីសុបិ នេត្វា តត្ថ ច វុត្តោ ឥធាបិ នេត្វា យថារហំ យោជេតព្ពោ។ **ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កម្ម អញ្ញស្មិំ វិហារេ វសន្តី**តិ ឧបចារសីមតោ ពហិ អញ្ញស្មិំ វិហារេ អន្តេវាសិកាទីនំ វសនដ្ឋានតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា វសន្តិ។ តេន ពហិឧបចារេបិ អន្តេវាសិកាទីនំ វសនដ្ឋានតោ ទ្វិន្នំ លេឌ្ឌុបាតានំ អន្តរេ អាសន្នេ បទេសេ វសតិ, និស្សយោ ន បដិប្បស្សម្ភតីតិ ទស្សេតិ។ អន្តោឧបចារសីមាយំ បន ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា វសតោ និស្សយោ ន បដិប្បស្សម្ភតេវាតិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៨៣) វុត្តំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

និស្សយវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

តេវីសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

២៤. សីមាវិនិច្ឆយកថា

១៥៦. ឯវំ និស្សយវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ សីមាវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**សីមាតិ ឯត្ថ**”ត្យាទិមាហ។ តត្ថ **សីមា**តិ សិនីយតេ សមគ្គេន សង្ឃេន កម្មវាចាយ ពន្ធីយតេតិ សីមា។ សិ ពន្ធនេតិ ធាតុ, ម-បច្ចយោ, កិយាទិគណោយំ។ វិភាគវន្តានំ សភាវវិភាវនំ វិភាគេន វិនា ន ហោតីតិ អាហ “**សីមា នាមេសា...បេ.... ហោតី**”តិ។ តត្ថ ពទ្ធសីមំ តាវ ទស្សេតុំ “**តត្ថ ឯកាទស**”ត្យាទិមាហ។

វីសតិវគ្គករណីយបរមត្តា សង្ឃកម្មស្ស ហេដ្ឋិមន្តតោ យត្ថ កម្មារហេន សទ្ធឹ ឯកវីសតិ ភិក្ខូ និសីទិតុំ សក្កោន្តិ, តត្តកេ បទេសេ សីមំ ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ, ន តតោ ឱរន្តិ អាហ “**អតិខុទ្ទកា នាម យត្ថ ឯកវីសតិ ភិក្ខូ និសីទិតុំ ន សក្កោន្តី**”តិ។ **បុរត្ថិមាយ ទិសាយា**តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ, តស្សំ បន ទិសាយំ និមិត្តេ អសតិ យត្ថ អត្ថិ, តតោ បដ្ឋាយ បឋមំ “បុរត្ថិមាយ អនុទិសាយ, ទក្ខិណាយ ទិសាយា”តិអាទិនា សមន្តា វិជ្ជមានដ្ឋានេសុ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា បុន “បុរត្ថិមាយ អនុទិសាយា”តិ បឋមកិត្តិតំ បដិកិត្តេតុំ វដ្ដតិ តីហិ និមិត្តេហិ សិង្ឃាដកសណ្ឋានាយបិ សីមាយ សម្មន្និតព្ពតោ។ **តិក្ខត្តុំ សីមមណ្ឌលំ សម្ពន្ធន្តេនា**តិ វិនយធរេន សយំ ឯកស្មឹយេវ ឋានេ ឋត្វា កេវលំ និមិត្តកិត្តនវចនេនេវ សីមមណ្ឌលំ សមន្តា និមិត្តេន និមិត្តំ ពន្ធន្តេនាតិ អត្ថោ។ តំតំនិមិត្តដ្ឋានំ អគន្ត្វាបិ ហិ កិត្តេតុំ វដ្ដតិ។ តិយោជនបរមាយបិ សីមាយ សមន្តតោ តិក្ខត្តុំ អនុបរិគមនស្ស ឯកទិវសេន ទុក្ករត្តា វិនយធរេន សយំ អទិដ្ឋម្បិ បុព្ពេ ភិក្ខូហិ យថាវវត្ថិតំ និមិត្តំ “បាសាណោ ភន្តេ”តិអាទិនា កេនចិ វុត្តានុសារេន សល្លក្ខេត្វា “ឯសោ បាសាណោ និមិត្ត”ន្តិអាទិនា កិត្តេតុម្បិ វដ្ដតិ ឯវ។

សំសដ្ឋវិដបាតិ ឥមិនា អញ្ញមញ្ញស្ស អាសន្នតំ ទីបេតិ។ **ពទ្ធា ហោតី**តិ បច្ឆិមទិសាភាគេ សីមំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯករតនមត្តា សុវិញ្ញេយ្យតរា ហោតីតិ កត្វា វុត្តំ “**បច្ឆិមកោដិយា ហត្ថមត្តា សីមន្តរិកា ឋបេតព្ពា**”តិ។ ឯកង្គុលមត្តាបិ សីមន្តរិកា វដ្ដតិយេវ។ តត្តកេនបិ ហិ សីមា អសម្ភិន្នាវ ហោតិ។ **ទ្វិន្នំ សីមានំ និមិត្តំ ហោតី**តិ និមិត្តស្ស សីមតោ ពាហិរត្តា សីមសម្ភេទោ ន ហោតីតិ វុត្តំ។ **សីមសង្ករំ ករោតី**តិ វឌ្ឍិត្វា សីមប្បទេសំ បវិដ្ឋេ ទ្វិន្នំ សីមានំ គតដ្ឋានស្ស ទុវិញ្ញេយ្យត្តា វុត្តំ, ន, បន តត្ថ កម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សនត្ថំ។ ន ហិ សីមា តត្តកេន អសីមា ហោតិ, ទ្វេ បន សីមា បច្ឆា វឌ្ឍិតរុក្ខេន អជ្ឈោត្ថដត្តា ឯកាពទ្ធា ហោន្តិ, តស្មា ឯកត្ថ ឋត្វា កម្មំ ករោន្តេហិ ឥតរំ សោធេត្វា កាតព្ពំ។ **តស្សា បទេស**ន្តិ យត្ថ ឋត្វា ភិក្ខូហិ កម្មំ កាតុំ សក្កា ហោតិ, តាទិសំ បទេសំ, យត្ថ បន ឋិតេហិ កម្មំ កាតុំ ន សក្កា ហោតិ, តាទិសំ បទេសំ អន្តោករិត្វា ពន្ធន្តា សីមាយ សីមំ សំភិន្ទន្តិ នាម។ **ន កម្មវាចំ វគ្គំ ករោន្តី**តិ កម្មវាចំ ន ភិន្ទន្តិ, កម្មំ ន កោបេន្តីតិ អធិប្បាយោ។

១៥៨. **សុទ្ធបំសុបព្ពតោ**តិ ន កេនចិ កតោ សយំជាតោវ វុត្តោ។ តថា សេសាបិ។ **ឥតរោបី**តិ សុទ្ធបំសុបព្ពតាទិកោ បព្ពតោបិ។ **ហត្ថិប្បមាណោ**តិ ឯត្ថ ភូមិតោ ឧគ្គតបទេសេន ហត្ថិប្បមាណំ គហេតព្ពំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៣៨) បន វជិរពុទ្ធិដីកាយញ្ច (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៣៨) “**ហត្ថិប្បមាណោ នាម បព្ពតោ** ហេដ្ឋិមកោដិយា អឌ្ឍដ្ឋមរតនុព្ពេធោ”តិ វុត្តំ។ **ចតូហិ វា តីហិ វា**តិ សីមភូមិយំ ចតូសុ, តីសុ វា ទិសាសុ ឋិតេហិ, ឯកិស្សា ឯវ បន ទិសាយ ឋិតេហិ តតោ ពហូហិបិ សម្មន្និតុំ ន វដ្ដតិ, ទ្វីហិ បន ទ្វីសុ ទិសាសុ ឋិតេហិបិ ន វដ្ដតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឯកេន ន វដ្ដតិ, តស្មា។ **តំ ពហិទ្ធា កត្វា**តិ កិត្តិតនិមិត្តស្ស អសីមត្តា អន្តោសីមាយ ករណំ អយុត្តន្តិ វុត្តំ។ តេនាហ “**សចេ**”តិអាទិ។

ទ្វត្តឹសបលគុឡបិណ្ឌប្បមាណតា សណ្ឋានតោ គហេតព្ពា, ន តុលគណនាវសេន, ភារតោ បលបរិមាណញ្ច មគធតុលាយ គហេតព្ពំ, សា ច លោកិយតុលាយ ទ្វិគុណាតិ វទន្តិ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៣៨) បន “**ទ្វត្តឹសបលគុឡបិណ្ឌប្បមាណតា** តុលតាយ គហេតព្ពា, ន តុលគណនាយា”តិ វុត្តំ។ **អតិមហន្តោបី**តិ ភូមិតោ ហត្ថិប្បមាណំ អនុគន្ត្វា ហេដ្ឋាភូមិយំ ឱតិណ្ណឃនតោ អនេកយោជនប្បមាណោបិ។ សចេ ហិ តតោ ហត្ថិប្បមាណំ កូដំ ឧគ្គច្ឆតិ, បព្ពតសង្ខមេវ គច្ឆតិ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៣៨) – **សចេ ឯកាពទ្ធោ ហោតិ, ន កាតព្ពោ**តិ ឯត្ថ ចតូសុ ទិសាសុ ចតុន្នំ បព្ពតកូដានំ ហេដ្ឋា បិដ្ឋិបាសាណសទិសេ បាសាណេ ឋិតត្តា ឯកាពទ្ធភាវេ សតិបិ បឋវិតោ ឧទ្ធំ តេសំ សម្ពន្ធេ អសតិ ហេដ្ឋា បឋវីគតសម្ពន្ធមត្តេ អព្ពោហារិកំ កត្វា កិត្តេតុំ វដ្ដតិ។ តេនេវ “បិដ្ឋិបាសាណោ អតិមហន្តោបិ បាសាណសង្ខ្យមេវ គច្ឆតី”តិ វុត្តំ។ បឋវិតោ ហេដ្ឋា តស្ស មហន្តភាវេ គយ្ហមានេ បព្ពតមេវ ហោតីតិ អនុគណ្ឋិបទេ វុត្តំ។ ចិនិត្វា កតបំសុបុញ្ជេ តិណគុម្ពរុក្ខា ចេ ជាយន្តិ, បព្ពតោ ហោតីតិ ធម្មសិរិត្ថេរោ, នេវាតិ ឧបតិស្សត្ថេរោតិ វុត្តំ។ **បាសាណោ**តិ សុធាមយបាសាណោបិ វដ្ដតីតិ វទន្តិ, វីមំសិតព្ពំ ឥដ្ឋកាយ បដិក្ខិត្តត្តា។ **សោបី**តិ ខាណុកោ វិយ ឧដ្ឋិតបាសាណោបិ។ **ចតុបញ្ចរុក្ខនិមិត្តមត្តម្បី**តិ ឯកច្ចេសុ និមិត្តសទ្ទោ នត្ថីតិ វុត្តំ។

អន្តោសារានន្តិ តស្មឹ ខណេ តរុណតាយ សារេ អវិជ្ជមានេបិ បរិណាមេន ភវិស្សមានសារេបិ សន្ធាយ វុត្តំ ។ តាទិសានញ្ហិ សូចិទណ្ឌកប្បមាណបរិណាហានំ ចតុបញ្ចមត្តានម្បិ វនំ វដ្តតិ។ **អន្តោសារមិស្សកាន**ន្តិ អន្តោសារេហិ រុក្ខេហិ សម្មិស្សានំ។ ឯតេន តចសាររុក្ខមិស្សកានម្បិ វនំ វដ្តតីតិ ទស្សេតិ។ **ចតុបញ្ចរុក្ខមត្តម្បី**តិ សាររុក្ខេ សន្ធាយ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៣៨) បន “ឯត្ថ តយោ ចេ សាររុក្ខា ហោន្តិ, ទ្វេ អសារា, សាររុក្ខានំ ពហុត្តំ ឥច្ឆិតព្ពំ។ សុសានម្បិ ឥធ វនមេវាតិ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ សយំជាតត្តាតិ វុត្តំ។ កេចិ បន ‘ចតូសុ ទ្វេ អន្តោសារា ចេ, វដ្តតិ, អន្តោសារា អធិកា, សមា វា, វដ្តតិ, តស្មា ពហូសុបិ ទ្វេ ចេ អន្តោសារា អត្ថិ, វដ្តតី’តិ វទន្តី”តិ វុត្តំ។ **វនមជ្ឈេ វិហារំ ករោន្តី**តិ រុក្ខឃដាយ អន្តរេ រុក្ខេ អច្ឆិន្ទិត្វា វតិអាទីហិ វិហារបរិច្ឆេទំ កត្វា អន្តោរុក្ខន្តរេសុ ឯវ បរិវេណបណ្ណសាលាទីនំ ករណវសេន យថា អន្តោវិហារម្បិ វនមេវ ហោតិ, ឯវំ វិហារំ ករោន្តីតិ អត្ថោ។ យទិ ហិ សព្ពំ រុក្ខំ ឆិន្ទិត្វា វិហារំ ករេយ្យុំ, វិហារស្ស អវនត្តា តំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតវនំ ឯកត្ថ កិត្តេតព្ពំ សិយា, ឥធ បន អន្តោបិ វនត្តា “វនំ ន កិត្តេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ សចេ ហិ តំ កិត្តេន្តិ, “និមិត្តស្ស ឧបរិ វិហារោ ហោតី”តិអាទិនា អនន្តរេ វុត្តទោសោ អាបជ្ជតិ ។ **ឯកទេស**ន្តិ វនេកទេសំ, រុក្ខវិរហិតដ្ឋានេ កតវិហារស្ស ឯកបស្សេ ឋិតវនស្ស ឯកទេសន្តិ អត្ថោ។

សូចិទណ្ឌកប្បមាណោតិ វំសទណ្ឌប្បមាណោ។ “លេខនិទណ្ឌប្បមាណោ”តិ កេចិ។ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. ទុព្ពលសិក្ខាបទវណ្ណនា) បន អវេភង្គិយវិនិច្ឆយេ “យោ កោចិ អដ្ឋង្គុលសូចិទណ្ឌមត្តោបិ វេឡុ...បេ.... គរុភណ្ឌ”ន្តិ វុត្តត្តា តនុតរោ វេឡុទណ្ឌោតិ ច សូចិទណ្ឌោតិ ច គហេតព្ពំ។ **វំសនឡកសរាវាទីសូ**តិ វេឡុបព្ពេ វា នឡបព្ពេ វា កបល្លកាទិមត្តិកភាជនេសុ វាតិ អត្ថោ។ **តង្ខណម្បី**តិ តរុណបោតកេ អមិលាយិត្វា វិរុហនជាតិកេ សន្ធាយ វុត្តំ។ យេ បន បរិណតា សមូលំ ឧទ្ធរិត្វា រោបិតាបិ ឆិន្នសាខា វិយ មិលាយិត្វា ចិរេន នវមូលង្កុរុប្បត្តិយា ជីវន្តិ, មិយន្តិយេវ វា, តាទិសេ កិត្តេតុំ ន វដ្តតិ។ **ឯត**ន្តិ នវមូលសាខានិគ្គមនំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៣៨) បន “**សូចិទណ្ឌកប្បមាណោ**តិ សីហឡទីបេ លេខនិទណ្ឌប្បមាណោតិ វទន្តិ, សោ ច កនិដ្ឋង្គុលិបរិមាណោតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ វុត្តំ។

មជ្ឈេតិ សីមាយ មហាទិសានំ អន្តោ។ **កោណ**ន្តិ សីមាយ ចតូសុ កោណេសុ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ មគ្គានំ សម្ពន្ធដ្ឋានំ។ **បរភាគេ កិត្តេតុំ វដ្តតី**តិ តេសំ ចតុន្នំ កោណានំ ពហិ និក្ខមិត្វា ឋិតេសុ អដ្ឋសុ មគ្គេសុ ឯកិស្សា ទិសាយ ឯកំ, អញ្ញិស្សា ទិសាយ ចាបរន្តិ ឯវំ ចត្តារោបិ មគ្គា ចតូសុ ទិសាសុ កិត្តេតុំ វដ្តតីតិ អធិប្បាយោ។ ឯវំ បន កិត្តិតមត្តេន កថំ ឯកាពទ្ធតា វិគច្ឆតីតិ វិញ្ញាយតិ។ បរតោ គតដ្ឋានេបិ ឯតេ ឯវ តេ ចត្តារោ មគ្គា។ “ចត្តារោ មគ្គា ចតូសុ ទិសាសុ គច្ឆន្តី”តិ ហិ វុត្តំ, តស្មា ឯត្ថ ការណំ វិចិនិតព្ពន្តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៣៨) វុត្តំ។ វិចិនន្តោ បន ឯវំ ការណំ បញ្ញាយតិ – បុព្ពវាក្យេបិ “វិហារំ បរិក្ខិបិត្វា ចត្តារោ មគ្គា”តិ, បរវាក្យេបិ “វិហារមជ្ឈេន និព្ពិជ្ឈិត្វា គតមគ្គោបី”តិ វិហារមេវ សន្ធាយ វុត្តោ, តស្មា ឥធាបិ “កោណំ និព្ពិជ្ឈិត្វា គតំ បនា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា ឯតេ មគ្គា វិហារស្ស កោណមេវ និព្ពិជ្ឈឹសុ, ន អញ្ញមញ្ញំ មិស្សឹសុ, តស្មា ឯកាពទ្ធភាវាភាវា ចតុន្នំ មគ្គានំ ចតូសុ ឋានេសុ កិត្តេតុំ វដ្តតីតិ។ សារត្ថទីបនិយំ បន “**បរភាគេ កិត្តេតុំ វដ្តតី**តិ ពហិ និក្ខមិត្វា ឋិតេសុ អដ្ឋសុ មគ្គេសុ ឯកិស្សា ទិសាយ ឯកំ, អបរាយ ឯកន្តិ ឯវំ ចតូសុ ឋានេសុ កិត្តេតុំ វដ្តតី”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៣៨) បន “**បរភាគេ**តិ ឯត្ថ ឯតេហិ ពទ្ធដ្ឋានតោ គតគតា វដ្តតិ, តថា ទីឃមគ្គេបិ គហិតដ្ឋានតោ គតដ្ឋានស្ស អញ្ញត្តាតិ វទន្តី”តិ វុត្តំ។ តម្បិ ឯកាពទ្ធនិមិត្តត្តា វិចារេតព្ពំ។

ឧត្តរន្តិយា ភិក្ខុនិយាតិ ឥទញ្ច បាឡិយំ ភិក្ខុនីនំ នទីបារគមនេ នទីលក្ខណស្ស អាគតត្តា វុត្តំ, ភិក្ខូនំ អន្តរវាសកតេមនមត្តម្បិ វដ្តតិយេវ។ សារត្ថទីបនិយម្បិ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៣៨) “ភិក្ខុនិយា ឯវ គហណញ្ចេត្ថ ភិក្ខុនីវិភង្គេ ភិក្ខុនីវសេន នទីលក្ខណស្ស បាឡិយំ អាគតត្តា តេនេវ នយេន ទស្សនត្ថំ កតំ។ **សីមំ ពន្ធន្តានំ និមិត្តំ ហោតី**តិ អយំ វុត្តលក្ខណា នទី សមុទ្ទំ វា បវិសតុ តឡាកំ វា, បភវតោ បដ្ឋាយ និមិត្តំ ហោតី”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៣៨) បន “អន្តរវាសកោ តេមិយតីតិ វុត្តត្តា តត្ថ កប្បមាណឧទកេយេវ កាតុំ វដ្តតីតិ កេចិ។ ‘តេមិយតី’តិ ឥមិនា ហេដ្ឋិមកោដិយា នទីលក្ខណំ វុត្តំ, ឯវរូបាយ នទិយា យស្មឹ ឋានេ ចត្តារោ មាសេ អប្បំ វា ពហុំ វា ឧទកំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា បវត្តតិ, តស្មឹ ឋានេ អប្បោទកេបិ ឋត្វា កាតុំ វដ្តតីតិ ឯកេ”តិ វុត្តំ។

នទីចតុក្កេបិ ឯសេវ នយោតិ ឥមិនា ឯកត្ថ កិត្តេត្វា អញ្ញត្ថ បរតោ គតដ្ឋានេបិ កិត្តេតុំ ន វដ្តតីតិ ទស្សេតិ។ តេនេវ ច “អសម្មិស្សា នទិយោ បន ចតស្សោបិ កិត្តេតុំ វដ្តតី”តិ អសម្មិស្សគ្គហណំ កតំ។ **អជ្ឈោត្ថរិត្វា អាវរណំ បវត្តតិយេវា**តិ អាវរណំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា សន្ទតិយេវ។ **អបវត្តមានា**តិ អសន្ទមានុទកា។ អាវរណញ្ហិ បត្វា នទិយា យត្តកេ បទេសេ ឧទកំ អសន្ទមានំ សន្តិដ្ឋតិ, តត្ថ នទីនិមិត្តំ កាតុំ ន វដ្តតិ, ឧបរិ សន្ទមានដ្ឋានេយេវ វដ្តតិ។ អសន្ទមានដ្ឋានេ បន ឧទកនិមិត្តំ កាតុំ វដ្តតិ។ ឋិតមេវ ហិ ឧទកំ ឧទកនិមិត្តេ វដ្តតិ, ន

សន្ទមានំ។ តេនេវាហ “**បវត្តនដ្ឋានេ នទីនិមិត្តំ, អបវត្តនដ្ឋានេ ឧទកនិមិត្តំ កាតុំ វដ្ដតី**”តិ។ “បវត្តនដ្ឋានេ នទីនិមិត្តន្តិ វុត្តត្តា សេតុតោ បរតោ តត្ថកំ ឧទកំ យទិ បវត្តតិ, នទី ឯវាតិ វទន្តិ។ ជាតស្សរាទីសុ ឋិតោទកំ ជាតស្សរាទិបទេសេន អន្តរិកម្បិ និមិត្តំ កាតុំ វដ្ដតិ នទីបារសីមាយ និមិត្តំ វិយ។ សចេ សោ បទេសោ កាលន្តរេន គាមខេត្តភាវំ បាបុណាតិ, តត្ថ អញ្ញំ សីមំ សម្មន្និតុំ វដ្ដតី”តិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៣៨) វុត្តំ។ **មូលេ**តិ អាទិកាលេ។ **នទី ភិន្ទិត្វា**តិ យថា ឧទកំ អនិច្ឆន្តេហិ កស្សកេហិ មហោឃេ និវត្តេតុំ ន សក្កា, ឯវំ កូលំ ភិន្ទិត្វា។ **នទី ភិន្ទិត្វា**តិ វា មាតិកាមុខទ្វារេន នទីកូលំ ភិន្ទិត្វា។

ឧក្ខេបិមន្តិ ទីឃរជ្ជុនា កូដេហិ ឧស្សិញ្ចនីយំ។ **ឧក្ខេបិម**ន្តិ វា កូបតោ វិយ ឧក្ខិបិត្វា គហេតព្ពំ។ **ឧក្ខេបិម**ន្តិ វា ឧទ្ធរិត្វា គហេតព្ពកំ។

អសម្មិស្សេហីតិ សព្ពទិសាសុ ឋិតបព្ពតេហិ ឯវ វា បាសាណាទីសុ អញ្ញតរេហិ វា និមិត្តន្តរាព្យវហិតេហិ។ **សម្មិស្សេហី**តិ ឯកត្ថ បព្ពតោ, អញ្ញត្ថ បាសាណោតិ ឯវំ ឋិតេហិ អដ្ឋហិ។ **និមិត្តានំ សតេនាបី**តិ ឥមិនា ឯកិស្សាយេវ ទិសាយ ពហូនិបិ និមិត្តានិ “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្តំ, បព្ពតោ, ភន្តេ។ បុន បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្តំ, បាសាណោ, ភន្តេ”តិអាទិនា (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) កិត្តេតុំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **សិង្ឃាដកសណ្ឋានា**តិ តិកោណា។ **សិង្ឃាដកសណ្ឋានា**តិ វា តិកោណរច្ឆាសណ្ឋានា។ **ចតុរស្សា**តិ សមចតុរស្សា។ **មុទិង្គសណ្ឋានា** បន អាយតចតុរស្សា, ឯកកោដិយំ សង្កោចិតា, តទញ្ញាយ វិត្ថិណ្ណា វា ហោតិ។ **មុទិង្គសណ្ឋានា**តិ វា មុទិង្គភេរី វិយ មជ្ឈេ វិត្ថតា ឧភោសុ កោដីសុ សង្កោចិតា ហោតិ។

១៥៩. ឯវំ ពទ្ធសីមាយ និមិត្តសម្បត្តិយុត្តតំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បរិសសម្បត្តិយុត្តតំ ទស្សេតុំ “**បរិសសម្បត្តិយុត្តា នាមា**”តិអាទិមាហ ។ តត្ថ **សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេនា**តិ សព្ពហេដ្ឋិមេន គណនបរិច្ឆេទេន, អប្បតរោ ចេ គណោ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ ឥមស្ស បន សីមាសម្មុតិកម្មស្ស ចតុវគ្គករណីយត្តា “**ចតូហិ ភិក្ខូហី**”តិ វុត្តំ។ **សន្និបតិតា**តិ សមគ្គា ហុត្វា អញ្ញមញ្ញស្ស ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា សន្និបតិតា។ ឥមិនា “ចតុវគ្គករណីយេ កម្មេ ចត្តារោ ភិក្ខូ បកតត្តា កម្មប្បត្តា, តេ អាគតា ហោន្តី”តិ វុត្តំ បឋមសម្បត្តិលក្ខណំ ទស្សេតិ។ **យាវតិកា តស្មឹ គាមក្ខេត្តេ**តិ យស្មឹ បទេសេ សីមំ ពន្ធិតុកាមា, តស្មឹ ឯកស្ស គាមភោជកស្ស អាយុប្បត្តិដ្ឋានភូតេ គាមក្ខេត្តេ ឋិតា ភិក្ខូតិ សម្ពន្ធោ។ **ពទ្ធសីមំ វា នទីសមុទ្ទជាតស្សរេ វា អនោក្កមិត្វា**តិ ឯតេន ឯតា ពទ្ធសីមាទយោ គាមសីមតោ សីមន្តរភូតា, ន តាសុ ឋិតា គាមសីមាយ កម្មំ ករោន្តានំ វគ្គំ ករោន្តិ, តស្មា ន តេសំ ឆន្ទោ អាហរិតព្ពោតិ ទស្សេតិ។ **តេ សព្ពេ ហត្ថបាសេ វា កត្វា**តិ វគ្គកម្មបរិហរណត្ថំ សន្និបតិតុំ សមត្ថេ តេ គាមក្ខេត្តដ្ឋេ សព្ពេ ភិក្ខូ សង្ឃស្ស ហត្ថបាសេ កត្វាតិ អត្ថោ។ **ឆន្ទំ វា អាហរិត្វា**តិ សន្និបតិតុំ អសមត្ថានំ ឆន្ទំ អាហរិត្វា។ តស្មឹ គាមក្ខេត្តេ យទិបិ សហស្សភិក្ខូ ហោន្តិ, តេសុ ចត្តារោយេវ កម្មប្បត្តា, អវសេសា ឆន្ទារហា, តស្មា អនាគតានំ ឆន្ទោ អាហរិតព្ពោតិ អត្ថោ, ឥមិនា “ឆន្ទារហានំ ឆន្ទោ អាហដោ ហោតី”តិ វុត្តំ ទុតិយសម្បត្តិលក្ខណមាហ។ “សម្មុខីភូតា ន បដិក្កោសន្តី”តិ វុត្តំ តតិយសម្បត្តិលក្ខណំ បន ឥមេសំ សាមត្ថិយេន វុត្តំ ហោតិ។

១៦០. ឯវំ ពទ្ធសីមាយ បរិសសម្បត្តិយុត្តតំ ទស្សេត្វា ឥទានិ កម្មវាចាសម្បត្តិយុត្តតំ ទស្សេតុំ “**កម្មវាចាសម្បត្តិយុត្តា នាមា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ “**សុណាតុ មេ**”តិអាទីនំ អត្ថោ ហេដ្ឋា ឧបសម្បទកម្មវាចាវណ្ណនាយំ វុត្តោវ ។ **ឯវំ វុត្តាយា**តិ ឯវំ ឥមិនា អនុក្កមេន ឧបោសថក្ខន្ធកេ (មហាវ. ១៣៨-១៣៩) ភគវតា វុត្តាយ។ **បរិសុទ្ធាយា**តិ ញត្តិទោសអនុស្សាវនទោសេហិ បរិមុត្តតោ សុទ្ធាយ។ **ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយា**តិ ឯកាយ ញត្តិយា ឯកាយ អនុស្សាវនាយ ករិយមានត្តា ញត្តិ ឯវ ទុតិយា ឥមិស្សា កម្មវាចាយាតិ ញត្តិទុតិយកម្មវាចា, តាយ។ **និមិត្តានំ អន្តោ សីមា ហោតិ, និមិត្តានិ សីមតោ ពាហិ ហោន្តិ** និមិត្តានិ ពហិ កត្វា ហេដ្ឋា បថវីសន្ធារ ឧទកំ បរិយន្តំ កត្វា សីមាយ គតត្តា។

១៦១. ឯវំ សមានសំវាសកសីមាសម្មុតិយា កម្មវាចាសម្បត្តឹ ទស្សេត្វា ឥទានិ អធិដ្ឋិតតេចីវរិកានំ ភិក្ខូនំ ចីវរេ សុខបរិភោគត្ថំ ភគវតា បញ្ញត្តំ អវិប្បវាសសីមាសម្មុតិកម្មវាចាសម្បត្តឹ ទស្សេន្តោ “**ឯវំ ពទ្ធាយ ច**”ត្យាទិមាហ។ តត្ថ **តិចីវរេន អវិប្បវាសំ សម្មន្នេយ្យា**តិ យថា អធិដ្ឋិតតេចីវរិកោ ភិក្ខុ អន្តោសីមាយំ តិចីវរេន វិប្បវសន្តោបិ អវិប្បវាសោយេវ ហោតិ, ទុតិយកថិនសិក្ខាបទេន (បារា. ៤៧១ អាទយោ) អាបត្តិ ន ហោតិ, ឯវំ តំ សមានសំវាសកសីមំ តិចីវរេន អវិប្បវាសំ សម្មន្នេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា**តិ យទិ តិស្សា សមានសំវាសកសីមាយ អន្តោ គាមោ អត្ថិ, តំ គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច ឋបេត្វា តតោ វិនិមុត្តំ តំ សមានសំវាសកសីមំ តិចីវរេន អវិប្បវាសំ សម្មន្នេយ្យាតិ អត្ថោ។

សីមសង្ឃំយេវ គច្ឆតីតិ អវិប្បវាសសីមសង្ឃំយេវ គច្ឆតិ។ **ឯកម្បិ កុលំ បវិដ្ឋំ វា**តិ អភិនវកគគេហេសុ សព្ពបឋមំ ឯកម្បិ កុលំ បវិដ្ឋំ អត្ថិ។ **អគតំ វា**តិ បោរាណកគាមេ អញ្ញេសុ កុលេសុ គេហានិ ឆឌ្ឌេត្វា គតេសុបិ ឯកម្បិ កុលំ អគតំ អត្ថីតិ អត្ថោ។

១៦២. ឯវំ សង្ខេបេន សីមាសម្មុតឹ ទស្សេត្វា បុន វិត្ថារេន ទស្សេន្តោ "**អយមេត្ថ សង្ខេបោ, អយំ បន វិត្ថារោ**"តិអាទិមាហ។ **សីមាយ ឧបចារំ ឋបេត្វា**តិ អាយតឹ ពន្ធិតព្ពាយ សីមាយ នេសំ វិហារានំ បរិច្ឆេទតោ ពហិ សីមន្តរិកប្បហោនកំ ឧបចារំ ឋបេត្វា។ ពទ្ធា សីមាយេសុ វិហារេសុ, តេ **ពទ្ធសីមា។ បាដិយេក្កា**ន្តិ បច្ចេកំ។ **ពទ្ធសីមាសទិសានី**តិ យថា ពទ្ធសីមាសុ បិតា អញ្ញមញ្ញំ ឆន្ទាទី អនបេក្ខិត្វា បច្ចេកំ កម្មំ កាតុំ លភន្តិ, ឯវំ គាមសីមាសុ បិតាបីតិ ទស្សេតិ។ **អន្តោនិមិត្តគតេហិ បនា**តិ ឯកស្ស គាមស្ស ឧបឌ្ឍំ អន្តោកត្តកាមតាយ សតិ សព្ពេសំ អាគមនេ បយោជនំ នត្ថីតិ កត្វា វុត្តំ។ **អាគន្តព្ព**ន្តិ ច សាមីចិវសេន វុត្តំ, នាយំ និយមោ "អាគន្តព្ពមេវា"តិ។ តេនេវាហ "**អាគមនម្បិ អនាគមនម្បិ វដ្ដតី**"តិ។ អពទ្ធាយ ហិ សីមាយ នានាគាមក្ខេត្តានំ នានាសីមសភាវត្តា តេសំ អនាគមនេបិ វគ្គកម្មំ ន ហោតិ, តស្មា អនាគមនម្បិ វដ្ដតិ។ ពទ្ធាយ បន សីមាយ ឯកសីមភាវតោ បុន អញ្ញស្មឹ កម្មេ ករិយមានេ អន្តោសីមគតេហិ អាគន្តព្ពមេវាតិ អាហ "**អវិប្បវាសសីមា... បេ.... អាគន្តព្ព**"ន្តិ។ និមិត្តកិត្តនកាលេ អសោធិតាយបិ សីមាយ នេវត្ថិ ទោសោ និមិត្តកិត្តនស្ស អបលោកនាទីសុ អញ្ញតរភាវតោ។

ភេរិសញ្ញំ វាតិ សម្ពន្ធនបរិយោសានំ ករោមាតិ វត្វាតិ លិខិតំ។ តេន តាទិសេ កាលេ តំ កប្បតីតិ សិទ្ធំ ហោតិ។ **ភេរិសញ្ញំ វា សង្ខសញ្ញំ វា**តិ បន តេសំ សទ្ទំ សុត្វា ឥទានិ សង្ឃោ សីមំ ពន្ធតីតិ ញត្វា អាគន្តុកភិក្ខូនំ តំ គាមក្ខេត្តំ អប្បវេសនត្ថំ, អារាមិកាទីនញ្ច តេសំ និវារណត្ថំ កម្មវាចាវទ្ធកាលេយេវ សញ្ញា ករិយតិ, ឯវំ សតិ តំ ករណំ សប្បយោជនំ ហោតិ។ តេនេវ "ភេរិសង្ខសទ្ទំ កត្វា"តិ អវត្វា "ភេរិសង្ខសញ្ញំ កត្វា"តិ សញ្ញាគ្គហណំ កតំ។ "**សញ្ញំ កត្វា**"តិ ច បុព្ពកាលកិរិយំ វត្វា "**កម្មវាចាយ សីមា ពន្ធិតព្ពា**"តិ អបរកាលកិរិយំ វទតិ, បរិយោសាន កាលេ បន សព្ពតូរិយតាលិកសង្ឃុដ្ឋំ កត្វា ទេវមនុស្សានំ អនុមោទនំ ការេតព្ពំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

១៦៣. ភណ្ឌុកម្មាបុច្ឆនំ សន្ធាយ **បព្ពជ្ជា**គ្គហណំ។ **សុខករណត្ថ**ន្តិ សព្ពេសំ សន្និបាតនបរិស្សមំ បហាយ អប្បតរេហិ សុខករណត្ថំ។ **ឯកវីសតិ ភិក្ខូ គណ្ហាតី**តិ វីសតិវគ្គករណីយបរមត្តា សង្ឃកម្មស្ស កម្មារហេន សទ្ធឹ ឯកវីសតិ ភិក្ខូ គណ្ហាតិ។ ឥទញ្ច និសិន្នានំ វសេន វុត្តំ។ ហេដ្ឋិមន្តតោ ហិ យត្ថ ឯកវីសតិ ភិក្ខូ និសីទិតុំ សក្កោន្តិ, តត្តកេ បទេសេ សីមំ ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ ឥទញ្ច កម្មារហេន សហ អព្ភានការកានម្បិ បហោនកត្ថំ វុត្តំ។ **និមិត្តុបគា បាសាណា ឋបេតព្ពា**តិ ឥទំ យថារុចិតដ្ឋានេ រុក្ខនិមិត្តាទីនំ ទុល្លភតាយ វុត្តំ។ ឧភិន្នំ ពទ្ធសីមានំ សង្ករករណតោ ច បាសាណនិមិត្តស្ស ច តទភាវតោ យត្ថ កត្ថចិ អានេត្វា ឋបេតុំ សុករតាយ ច វុត្តំ។ តថា **សីមន្តរិកបាសាណា ឋបេតព្ពា**តិ ឯត្ថាបិ។ **ចតុរង្គុលប្បមាណាបី**តិ យថា ខណ្ឌសីមបរិច្ឆេទតោ ពហិ និមិត្តបាសាណំ ចតុរង្គុលមត្តំ ឋានំ សមន្តា និគច្ឆតិ, អវសេសំ ឋានំ អន្តោខណ្ឌសីមាយំ ហោតិយេវ, ឯវំ តេសុ ឋបិតេសុ ចតុរង្គុលមត្តា សីមន្តរិកា ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

សីមន្តរិកបាសាណាតិ សីមន្តរិកាយ ឋបិតនិមិត្តបាសាណា។ តេ បន កិត្តេន្តេន ទក្ខិណតោ អនុបរិយាយន្តេនេវ កិត្តេតព្ពា។ កថំ? ខណ្ឌសីមតោ ហិ បច្ឆិមាយ ទិសាយ បុរត្ថិមាភិមុខេន ឋត្វា "បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្ត"ន្តិ តត្ថ សព្ពានិ និមិត្តានិ អនុក្កមេន កិត្តេត្វា, តថា ឧត្តរាយ ទិសាយ ទក្ខិណាភិមុខេន ឋត្វា "ទក្ខិណាយ ទិសាយ កឹ និមិត្ត"ន្តិ អនុក្កមេន កិត្តេត្វា, តថា បុរត្ថិមាយ ទិសាយ បច្ឆិមាភិមុខេន ឋត្វា "បច្ឆិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្ត"ន្តិ អនុក្កមេន កិត្តេត្វា, តថា ទក្ខិណាយ ទិសាយ ឧត្តរាភិមុខេន ឋត្វា "ឧត្តរាយ ទិសាយ កឹ និមិត្ត"ន្តិ តត្ថ សព្ពានិ និមិត្តានិ អនុក្កមេន កិត្តេត្វា បុន បច្ឆិមាយ ទិសាយ បុរត្ថិមាភិមុខេន ឋត្វា បុរិមកិត្តិតំ វុត្តនយេន បុន កិត្តេតព្ពំ។ ឯវំ ពហូនម្បិ ខណ្ឌសីមានំ សីមន្តរិកបាសាណា បច្ចេកំ កិត្តេតព្ពា។ **តតោ**តិ បច្ឆា។ **អវសេសនិមិត្តានី**តិ មហាសីមាយ ពាហិរន្តរេសុ អវសេសនិមិត្តានិ។ **ន សង្ក្បស្សន្តី**តិ អវិប្បវាស សីមាយ ពទ្ធភាវំ អសល្លក្ខេត្វា "សមានសំវាសកសីមមេវ សម្ហូហនិស្សាមា"តិ វាយមន្តា ន សក្កុណន្តិ។ ពទ្ធាយ ហិ អវិប្បវាសសីមាយ តំ សម្ហូហនិត្វា "សមានសំវាសកសីមំ សម្ហូហនិស្សាមា"តិ កតាយបិ កម្មវាចាយ អសម្ហូហតាវ ហោតិ សីមា។ បឋមញ្ហិ អវិប្បវាសំ សម្ហូហនិត្វា បច្ឆា សីមា សម្ហូហនិតព្ពា។ ខណ្ឌសីមតោ បដ្ឋាយ ពន្ធនំ អាចិណ្ណំ, អាចិណ្ណករណេនេវ ច សម្មោហោ ន ហោតីតិ អាហ "**ខណ្ឌសីមតោវ បដ្ឋាយ ពន្ធិតព្ពា**"តិ។ **ឧភិន្នម្បិ ន កោបេន្តី**តិ ឧភិន្នម្បិ កម្មំ ន កោបេន្តិ។ **ឯវំ ពទ្ធាសុ បន...បេ.... សីមន្តរិកា ហិ គាមក្ខេត្តំ ភជតី**តិ ន អាវាសវសេន សាមគ្គិបរិច្ឆេទោ, កិន្តុ សីមាវសេនេវាតិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។

កុដិគេហេតិ ភូមិយំ កតតិណកុដិយំ។ **ឧទុក្ខល**ន្តិ ឧទុក្ខលាវាដសទិសឧទុក្ខាវាដំ។ **និមិត្តំ ន កាតព្ព**ន្តិ វាជិ វា ឧទុក្ខលំ វា និមិត្តំ ន កាតព្ពំ។ ឥទញ្ច យថារុត្តេសុ អដ្ឋសុ និមិត្តេសុ អនាគតត្តេន ន វដ្ដតីតិ សិទ្ធម្បិ

“អវិនស្សកសញ្ញាណមិទ”ន្តិ សញ្ញាយ កោចិ មោហេន និមិត្តំ ករេយ្យាតិ ទូរតោ វិបត្តិបរិហារត្ថំ វុត្តំ។ **និមិត្តុបគបាសាណេ ឋបេត្វា**តិ សញ្ញាវិមនិមិត្តស្ស កម្បនតាយ វុត្តំ។ ឯវំ ឧបរិ “ភិត្តិំ អកិត្តេត្វា”តិអាទីសុបិ សិទ្ធមេវត្ថំ បុនប្បុនំ កថនេ ការណំ វេទិតព្ពំ។ សីមាវិបត្តិ ហិ ឧបសម្បទាទិសព្ពកម្មវិបត្តិមូលន្តិ តស្ស ទ្វារំ សព្ពថាបិ បិទហនវសេន វត្តព្ពំ។ សព្ពំ វត្វាវ តេជ អាចរិយា វិនិច្ឆយំ កថេសុន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ភិត្តិន្តិ ឥដ្ឋកទារុមត្តិកាមយំ។ សិលាមយាយ បន ភិត្តិយា និមិត្តុបគំ ឯកំ បាសាណំ តំតំទិសាយ កិត្តេតុំ វដ្តតិ។ អនេកសិលាហិ ចិនិតំ សកលំ ភិត្តិំ កិត្តេតុំ ន វដ្តតិ “ឯសោ បាសាណោ និមិត្ត”ន្តិ ឯកវចនេន វត្តព្ពតោ។ **អន្តោកុដ្ដមេវា**តិ ឯត្ថ អន្តោកុដ្ដេបិ និមិត្តានំ ឋិតោកាសតោ អន្តោ ឯវ សីមាតិ គហេតព្ពំ។ **បមុខេ និមិត្តុបាសាណេ ឋបេត្វា**តិ គព្ភាភិមុខេបិ ពហិបមុខេ គព្ភវិត្ថារប្បមាណេ ឋានេ បាសាណេ ឋបេត្វា សម្មន្និតព្ពា។ ឯវញ្ហិ គព្ភបមុខានំ អន្តរេ ឋិតកុដ្ដម្បិ ឧបាទាយ អន្តោ ច ពហិ ច ចតុរស្សសណ្ឋានាវ សីមា ហោតិ។ **ពហី**តិ សកលស្ស កុដិលេណស្ស សមន្តតោ ពហិ។

អន្តោ ច ពហិ ច សីមា ហោតីតិ មជ្ឈេ ឋិតភិត្តិយា សហ ចតុរស្សសីមា ហោតិ។ **ឧបរិបាសាទេយេវ ហោតី**”តិ តមិនា គព្ភស្ស ច បមុខស្ស ច អន្តរា ឋិតភិត្តិយា ឯកត្តា តត្ថ ច ឯកវីសតិយា ភិក្ខូនំ ឱកាសាភាវេន ហេដ្ឋា ន ឱតរតិ, ឧបរិភិត្តិ បន សីមដ្ឋាវ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **ហេដ្ឋា ន ឱតរតី**តិ ភិត្តិតោ ឱរំ និមិត្តានិ ឋបេត្វា កិត្តិតត្តា ហេដ្ឋា អាកាសប្បទេសំ ន ឱតរតិ, ឧបរិ កតេ បាសាទេតិ អត្ថោ។ **ហេដ្ឋិមតលេ កុដ្ដេ**តិ ហេដ្ឋិមតលេ ចតូសុ ទិសាសុ ឋិតកុដ្ដេ។ សចេ ហិ ទ្វីសុ, តីសុ ឯវ វា ទិសាសុ កុដ្ដា តិដ្ឋេយ្យុំ, ហេដ្ឋា ន ឱតរតិ។ **ហេដ្ឋាបិ ឱតរតី**តិ សចេ ហេដ្ឋា អន្តោភិត្តិយំ ឯកវីសតិយា ភិក្ខូនំ ឱកាសោ ហោតិ, ឱតរតិ។ ឱតរមានា ច ន ឧបរិសីមប្បមាណេន ឱតរតិ, សមន្តា ភិត្តិប្បមាណេន ឱតរតិ។ ចតុន្នំ បន ភិត្តីនំ ពាហិរន្តបរិច្ឆេទេន ហេដ្ឋាភូមិភាគេ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា ឱតរតិ, ន បន ភិត្តីនំ ពហិ កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានំ។ **បាសាទភិត្តិតោ**តិ ឧបរិមតលេ ភិត្តិតោ។ **ឱតរណានោតរណំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ព**ន្តិ សចេ ហេដ្ឋា ឯកវីសតិយា ភិក្ខូនំ ឱកាសោ ហោតិ, ឱតរតិ, នោ ចេ, ន ឱតរតីតិ អធិប្បាយោតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៣៨) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៣៨) បន “ឧបរិសីមប្បមាណស្ស អន្តោគធានំ ហេដ្ឋិមតលេ ចតូសុ ទិសាសុ កុដ្ដានំ តុលារុក្ខេហិ ឯកសម្ពន្ធតំ, តទន្តោ បច្ឆិមសីមប្បមាណតាទិញ្ច សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ ។ កិញ្ចាបេត្ថ និយ្យូហកាទយោ និមិត្តានំ ឋិតោកាសតាយ ពជ្ឈមានក្ខណេ សីមា ន ហោន្តិ, ពទ្ធាយ បន សីមាយ សីមដ្ឋាវ ហោន្តីតិ ទដ្ឋព្ពា។

បរិយន្តថម្ភានន្តិ និមិត្តគតបាសាណត្ថម្ភេ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ឧបរិមតលេន សម្ពទ្ធោ ហោតី**តិ តទំ កុដ្ដានំ អន្តរា សីមដ្ឋានំ ថម្ភានំ អភាវតោ វុត្តំ។ យទិ ហិ ភវេយ្យុំ, កុដ្ដេ ឧបរិមតលេន អសម្ពន្ធេបិ សីមដ្ឋថម្ភានំ ឧបរិ ឋិតោ បាសាទោ សីមដ្ឋោវ ហោតិ។ សចេ បន ពហូនំ ថម្ភបន្តីនំ ឧបរិ កតបាសាទស្ស ហេដ្ឋាបថវិយំ សព្ពពាហិរាយ ថម្ភបន្តិយា អន្តោ និមិត្តបាសាណេ ឋបេត្វា សីមា ពទ្ធា ហោតិ, ឯត្ថ កថន្តិ? ឯត្ថាបិ “យំ តាវ សីមដ្ឋថម្ភេហេវ ធារិយមានានំ តុលានំ ឧបរិមតលំ, សព្ពំ តំ សីមដ្ឋមេវ, ឯត្ថ វិវាទោ នត្ថិ, យំ បន សីមដ្ឋថម្ភបន្តិយា, អសីមដ្ឋាយ ពាហិរថម្ភបន្តិយា ច សមធុរំ ធារយមានានំ តុលានំ ឧបរិមតលំ, តត្ថ ឧបឌ្ឍំ សីមា”តិ កេចិ វទន្តិ។ “សកលម្បិ គាមសីមា”តិ អបរេ។ “ពទ្ធសីមា ឯវា”តិ អញ្ញេ។ តស្មា កម្មំ ករោន្តេហិ គរូហិ និរាសង្កដ្ឋានេ ឋត្វា សព្ពំ តំ អាសង្កដ្ឋានំ សោធេត្វាវ កម្មំ កាតព្ពំ, សន្និដ្ឋានការណំ វា គវេសិត្វា តទនុគុណំ កាតព្ពំ។

តាលមូលកបព្ពតេតិ តាលក្ខន្ធមូលសទិសេ ហេដ្ឋា ថូលោ ហុត្វា កមេន កិសោ ហុត្វា ឧគ្គតោ ហិន្តាលមូលសទិសោ នាម ហោតិ។ **វិតានសណ្ឋានោ**តិ អហិច្ឆត្តកសណ្ឋានោ។ **បណវសណ្ឋានោ**តិ មជ្ឈេ តនុកោ, ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ច វិត្ថិណ្ណោ។ **ហេដ្ឋា វា មជ្ឈេ វា**តិ មុទិង្គសណ្ឋានស្ស ហេដ្ឋា, បណវសណ្ឋានស្ស មជ្ឈេ។ **សប្បផណសទិសោ បព្ពតោ**តិ សប្បផណោ វិយ ឧជ្ជោ, មូលដ្ឋានតោ អញ្ញត្ថ អវនតសីសោ។ **អាកាសបព្ភារ**ន្តិ ភិត្តិយា អបរិក្ខិត្តបព្ភារំ។ **សីមប្បមាណោ**តិ អន្តោ អាកាសេន សទ្ធឹ បច្ឆិមសីមប្បមាណោ។ **សោ ច បាសាណោ សីមដ្ឋោ**តិ តមិនា វល្លិទិសេហិ សុសិរបាសាណលេណកុដ្ដាទីហិ បរិច្ឆិន្នេ ភូមិភាគេ ឯវ សីមា បតិដ្ឋាតិ, ន អបរិច្ឆិន្នេ។ តេ បន សីមដ្ឋត្តា សីមា ហោន្តិ, ន សរូបេន សីមដ្ឋមញ្ចាទិ វិយាតិ ទស្សេតិ។ សចេ បន សោ សុសិរបាសាណោ ភូមឹ អនាហច្ច អាកាសគតោ ឱលម្ពតិ, សីមា ន ឱតរតិ។ សុសិរបាសាណោ បន សយំ សីមាបដិពទ្ធត្តា សីមា ហោតិ, កថំ បន បច្ឆិមប្បមាណរហិតេហិ ឯតេហិ សុសិរបាសាណាទីហិ សីមា ន ឱតរតីតិ តទំ សទ្ធាតព្ពន្តិ? អដ្ឋកថាបមាណតោ។

អបិចេត្ថ សុសិរបាសាណភិត្តិអនុសារេន មូសិកាទីនំ វិយ សីមាយ ហេដ្ឋិមតលេ ឱតរណកិច្ចំ នត្ថិ, ហេដ្ឋា បន បច្ឆិមសីមប្បមាណេ អាកាសេ ទ្វង្គុលមត្តពហលេហិ បាសាណភិត្តិអាទីហិបិ ឧបរិមតលំ អាហច្ច ឋិតេហិ សព្ពសោ, យេភុយ្យេន វា បរិច្ឆិន្នេ សតិ ឧបរិ ពជ្ឈមានា សីមា តេហិ បាសាណាទីហិ អន្តរិតាយ តប្បរិច្ឆិន្នាយ

ហេដ្ឋាភូមិយាបិ ឧបរិមតលេន សទ្ធឹ ឯកក្ខណេ បតិដ្ឋាតិ, នទីបារសីមា វិយ នទីអន្តរិតេសុ ឧភោសុ តីរេសុ លេណាទីសុ អបនីតេសុបិ ហេដ្ឋា ឋិតិណ្ណសីមា យាវ សាសនន្តរធានា ន វិគច្ឆតិ, បឋមំ បន ឧបរិ សីមាយ ពទ្ធាយ បច្ឆា លេណាទិកតេសុបិ ហេដ្ឋាភូមិយំ សីមា ឱតរតិ ឯវ, កេចិ តំ ន ឥច្ឆន្តិ, ឯវំ ឧភយត្ថ បតិដ្ឋិតា ច សា សីមា ឯកាវ ហោតិ គោត្តាទិជាតិ វិយ ព្យត្តិភេទេសូតិ គហេតព្ពំ។ សព្ពា ឯវ ហិ ពទ្ធសីមា អពទ្ធសីមា ច អត្តនោ អត្តនោ បកតិនិស្សយកេ គាមារញ្ញាទិកេ ខេត្តេ យថាបរិច្ឆេទំ សព្ពត្ថ សាកល្យេន ឯកស្មឹ ខណេ ព្យាបិនី បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានម្បិ តេ តេ និស្សយភូតេ បរមត្ថធម្មេ, តំ តំ កិរិយាវិសេសម្បិ វា ឧបាទាយ លោកិយេហិ សាសនិកេហិ ច យថារហំ ឯកត្តេន បញ្ញត្តត្តា សនិស្សយេករូបា ឯវ។ តថា ហិ ឯកោ គាមោ អរញ្ញំ នទី ជាតស្សរោ សមុទ្ទោតិ ឯវំ លោកេ, “សម្មតា សា សីមា សង្ឃេន, អគាមកេ ចេ, ភិក្ខវេ, អរញ្ញេ សមន្តា សត្តព្ភន្តរា, អយំ តត្ថ សមានសំវាសា ឯកូបោសថា”តិអាទិនា សាសនេ ច ឯកវោហារោ ទិស្សតិ, ន បរមត្ថតោ។ ឯកស្ស អនេកធម្មេសុ ព្យាបនមត្ថិ កសិណេកទេសាទិវិកប្បាសមានតាយ ឯកត្តហានិតោតិ អយំ នោ មតិ។

អស្ស ហេដ្ឋាតិ សប្បធណបព្ពតស្ស ហេដ្ឋា អាកាសបព្ភារេ។ **លេណស្សា**តិ លេណំចេ កតំ, តស្ស លេណស្សាតិ អត្ថោ។ តមេវ បុន លេណំ បញ្ចហិ បការេហិ វិកប្បេត្វា ឱតរណានោតរណវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ អាហ **“សចេ បន ហេដ្ឋា”**តិអាទិ។ តត្ថ “ហេដ្ឋា”តិ ឥមស្ស “លេណំ ហោតី”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ ហេដ្ឋា លេណញ្ច ឯកស្មឹ បទេសេតិ អាហ **“អន្តោ”**តិ, បព្ពតស្ស អន្តោ, បព្ពតមូលេតិ អត្ថោ។ តមេវ អន្តោសទ្ទំ សីមាបរិច្ឆេទេន វិសេសេតុំ **“ឧបរិមស្ស សីមាបរិច្ឆេទស្ស បារតោ”**តិ វុត្តំ។ បព្ពតបាទំ បន អបេក្ខិត្វា “ឱរតោ”តិ វត្តព្ពេបិ សីមានិស្សយំ បព្ពតគ្គំ សន្ធាយ “បារតោ”តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនេវ “ពហិ លេណ”ន្តិ ឯត្ថ ពហិសទ្ទំ វិសេសេន្តោ **“ឧបរិមស្ស សីមាបរិច្ឆេទស្ស ឱរតោ”**តិ អាហ។ **ពហិសីមា ន ឱតរតី**តិ ឯត្ថ **ពហី**តិ បព្ពតបាទេ លេណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ លេណស្ស ច ពហិភូតេ ឧបរិសីមាបរិច្ឆេទស្ស ហេដ្ឋាភាគេ សីមា ន ឱតរតីតិ អត្ថោ។ **អន្តោ សីមា**តិ លេណស្ស ច បព្ពតបាទស្ស ច អន្តោ អត្តនោ ឱតរណារហដ្ឋានេ ន ឱតរតីតិ អត្ថោ។ “ពហិ សីមា ន ឱតរតិ, អន្តោ សីមា ន ឱតរតី”តិ ចេត្ថ អត្តនោ ឱតរណារហដ្ឋានេ លេណាភាវេន សីមាយ សព្ពថា អនោតរណមេវ ទស្សិតន្តិ គហេតព្ពំ។ តត្ថ ហិ អនោតរន្តី ឧបរិ ឯវ ហោតីតិ អយំ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៣៨) អាគតោ វិនិច្ឆយោ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៣៨) បន **“អន្តោលេណំ ហោតី**តិ បព្ពតស្ស អន្តោលេណំ ហោតី”តិ ឯត្តកមេវ អាគតោ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៣៨) ន **“អន្តោលេណ**ន្តិ បព្ពតស្ស អន្តោលេណំ។ ទ្វារំ បន សន្ធាយ **‘បារតោ ឱរតោ’**តិ វុត្តំ, សព្ពថាបិ សីមតោ ពហិលេណេន ឱតរតីតិ អធិប្បាយោ”តិ អាគតោ។ អយំ បន អន្តោលេណពហិលេណវិនិច្ឆយោ គម្ភីរោ ទុទ្ទសោ ទុរនុពោធោតិ អាចរិយា វទន្តិ, តថាបិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៣៨) អាគតំ នយំ និស្សាយ សុដ្ឋុ វិនិច្ឆិតព្ពោ វិញ្ញូហីតិ។ **ពហិ បតិតំ អសីមា**តិអាទិនា ឧបរិបាសាទាទីសុ អថិរនិស្សយេសុ ឋិតា សីមាបិ តេសំ វិនាសេន វិនស្សតីតិ ទស្សិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

បោក្ខរណី ខណន្តិ, សីមាយេវាតិ ឯត្ថ សចេ ហេដ្ឋា ឧមង្គនទី សីមប្បមាណតោ អនូនា បឋមមេវ បវត្តា ហោតិ, សីមា ច បច្ឆា ពទ្ធា នទិតោ ឧបរិ ឯវ ហោតិ, នទី អាហច្ច បោក្ខរណិយា ច ខតាយ សីមា វិនស្សតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ហេដ្ឋាបថវីតលេ**តិ អនន្តរា ភូមិវិវរេ។

សីមមាឡកេតិ ខណ្ឌសីមង្គណេ។ **វដរុក្ខោ**តិ ឥទំ បារោហោបត្ថម្ភេន អតិទូរម្បិ គន្តុំ សមត្ថសាខាសមង្គិតាយ វុត្តំ។ សព្ពរុក្ខលតាទីនម្បិ សម្ពន្ធោ ន វដ្ដតិ ឯវ។ តេនេវ នាវារជ្ជុសេតុសម្ពន្ធោបិ បដិក្ខិត្តោ។ **តតោ**តិ តតោ សាខតោ។ **មហាសីមាយ បថវីតល**ន្តិ ឯត្ថ អាសន្នតរម្បិ គាមសីមំ អគ្គហេត្វា ពទ្ធសីមាយ ឯវ គហិតត្តា គាមសីមពទ្ធសីមានំ អញ្ញមញ្ញំ រុក្ខាទិសម្ពន្ធេបិ សម្ភេទទោសោ នត្ថិ អញ្ញមញ្ញំ និស្សយនិស្សិតភាវេន បវត្តិតោតិ គហេតព្ពំ។ យទិ ហិ តាសម្បិ សម្ពន្ធទោសោ ភវេយ្យ, កថំ គាមសីមាយ ពទ្ធសីមា សម្មន្និតព្ពា ភវេយ្យ? យស្សា ហិ សីមាយ យាយ សីមាយ សទ្ធឹ សម្ពន្ធេ ទោសោ ភវេយ្យ, សា តត្ថ ពន្ធិតុមេវ ន វដ្ដតិ ពទ្ធសីមឧទកុក្ខេបសីមាសុ ពទ្ធសីមា វិយ, អត្តនោ អនិស្សយភូតគាមសីមាទីសុ ឧទកុក្ខេបសីមា វិយ ច, តេនេវ “សចេ បន រុក្ខស្ស សាខា វាតតោ និក្ខន្តបារោហោ វា ពហិនទីតីរេ វិហារសីមាយ វា គាមសីមាយ វា បតិដ្ឋិតោ”តិអាទិនា ឧទកុក្ខេបសីមាយ អត្តនោ អនិស្សយភូតគាមសីមាទីហិ ឯវ សម្ពន្ធទោសោ ទស្សិតោ, ន នទីសីមាយ , ឯវមិធាបីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយញ្ចត្ថោ ឧបរិ បាកដោ ភវិស្សតិ។ **អាហច្ចា**តិ ផុសិត្វា។

មហាសីមំ វា សោធេត្វាតិ មហាសីមគតានំ សព្ពេសំ ភិក្ខូនំ ហត្ថបាសានយនឆន្ទាហរណាទិវសេន សកលំ មហាសីមំ សោធេត្វា។ ឯតេន សព្ពវិបត្តិយោ មោចេត្វា បុព្ពេ សុដ្ឋុ ពទ្ធានម្បិ ទ្វិន្នំ ពទ្ធសីមានំ បច្ឆា

រុក្ខាទិសម្ពន្ធេន ឧប្បជ្ជនតោ ឦទិសោ បាឡិមុត្តកោ សម្ពន្ធទោសោ អត្ថីតិ ទស្សេតិ, សោ ច “ន, ភិក្ខវេ, សីមាយ សីមា សម្ភិន្ទិតព្ពា”តិអាទិនា ពទ្ធសីមានំ អញ្ញមញ្ញំ សម្ភេទជ្ឈោត្ថរណំ បដិក្ខិបិត្វា “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ សីមំ សម្មន្នន្តេន សីមន្តរិកំ ឋបេត្វា សីមំ សម្មន្និតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៤៨) ឧភិន្នំ ពទ្ធសីមានំ អន្តរា សីមន្តរិកំ ឋបេត្វា ពន្ធិតុំ អនុជាននេន សម្ភេទជ្ឈោត្ថរណេ វិយ តាសំ អញ្ញមញ្ញំ ផុសិត្វា តិដ្ឋនវសេន ពន្ធនម្បិ ន វដ្ដតីតិ សិទ្ធត្តា ពទ្ធានម្បិ តាសំ បច្ឆា អញ្ញមញ្ញំ ឯករុក្ខាទីហិ ផុសិត្វា ឋានម្បិ ន វដ្ដតីតិ ភគវតោ អធិប្បាយញ្ញូហិ សង្គីតិការកេហិ និទ្ធារិតោ ពន្ធនកាលេ បដិក្ខិត្តស្ស សម្ពន្ធទោសស្ស អនុលោមេន អកប្បិយានុលោមត្តា។ អយំ បន សម្ពន្ធទោសោ បុព្ពេ សុដ្ឋុ ពទ្ធានំ បច្ឆា សញ្ជាតត្តា ពជ្ឈមានក្ខណេ វិយ អសីមត្តំ កាតុំ ន សក្កោតិ, តស្មា រុក្ខាទិសម្ពន្ធេ អបនីតមត្តេ តា សីមា បាកតិកា ហោន្តិ។ យថា ចាយំ បច្ឆា ន វដ្ដតិ, ឯវំ ពជ្ឈមានក្ខណេបិ តាសំ រុក្ខាទិសម្ពន្ធេ សតិ តា ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កេចិ បន **មហាសីមំ វា សោធេត្វា**តិ ឯត្ថ “មហាសីមគតា ភិក្ខូ យថា តំ សាខំ វា បារោហំ វា កាយ កាយបដិពទ្ធេហិ ន ផុសន្តិ, ឯវំ សោធនមេវ ឥធាធិប្បេតំ, ន សកលសីមាសោធន”ន្តិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ អដ្ឋកថាយ វិរុជ្ឈនតោ។ តថា ហិ “មហាសីមាយ បថវីតលំ វា តត្ថជាតករុក្ខាទីនិ វា អាហច្ច តិដ្ឋតី”តិ ឯវំ សាខាបារោហានំ មហាសីមំ ផុសិត្វា ឋានមេវ សម្ពន្ធទោសេ ការណត្តេន វុត្តំ, ន បន តត្ថ ឋិតភិក្ខូហិ សាខាទីនំ ផុសនំ។ យទិ ហិ ភិក្ខូនំ សាខាទី ផុសិត្វា ឋានមេវ ការណំ សិយា, “តស្ស សាខំ វា តតោ និគ្គតបារោហំ វា មហាសីមាយ បវិដ្ឋំ តត្រដ្ឋោ កោចិ ភិក្ខុ ផុសិត្វា តិដ្ឋតី”តិ ភិក្ខុផុសនមេវ វត្តព្ពំ សិយា។ យញ្ហិ តត្ថ មហាសីមាសោធនេ ការណំ, តទេវ តស្មឹ វាក្យេ បធានតោ ទស្សេតព្ពំ។ ន ហិ អាហច្ចដ្ឋិតមេវ សាខាទី ផុសិត្វា ឋិតោ ភិក្ខុ សោធេតព្ពោ អាកាសដ្ឋសាខាទី ផុសិត្វា ឋិតភិក្ខុស្សបិ សោធេតព្ពតោ, កឹ និរត្ថកេន អាហច្ចដ្ឋានវចនេន, អាកាសដ្ឋសាខាសុ ច ភិក្ខុផុសនមេវ ការណត្តេន វុត្តំ , សោធនញ្ច តស្សេវ ភិក្ខុស្ស ហត្ថបាសានយនាទិវសេន សោធនំ វុត្តំ។ ឥធ បន “មហាសីមំ សោធេត្វា”តិ សកលសីមាសាធារណវចនេន សោធនំ វុត្តំ, អបិ ច សាខាទី ផុសិត្វា ឋិតភិក្ខុមត្តសោធនេ អភិមតេ “មហាសីមាយ បថវីតល”ន្តិ វិសេសសីមោបាទានំ និរត្ថកំ សិយា យត្ថ កត្ថចិ អន្តមសោ អាកាសេបិ ឋត្វា សាខាទី ផុសិត្វា ឋិតស្ស សោធេតព្ពតោ។

ឆិន្ទិត្វា ពហិដ្ឋកា កាតព្ពាតិ តត្ថ បតិដ្ឋិតភាវវិយោជនវចនតោ ច វិសភាគសីមានំ ផុសនេនេវ សកលសីមាសោធនហេតុកោ អដ្ឋកថាសិទ្ធោយំ ឯកោ សម្ពន្ធទោសោ អត្ថីតិ គហេតព្ពោ។ តេនេវ ឧទកុក្ខេបសីមាកថាយម្បិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧) “វិហារសីមាយ វា គាមសីមាយ វា បតិដ្ឋិតោ”តិ ច “នទីតីរេ បន ខាណុកំ កោដ្ដេត្វា តត្ថ ពទ្ធនាវាយ វា ន វដ្ដតី”តិ ច “សចេ បន សេតុ វា សេតុបាទា វា ពហិតីរេ បតិដ្ឋិតា, កម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតី”តិ ច ឯវំ វិសភាគាសុ គាមសីមាសុ សាខាទីនំ ផុសនមេវ សង្ករទោសការណត្តេន វុត្តំ, ន ភិក្ខុផុសនំ។ តថា ហិ “អន្តោនទិយំ ជាតរុក្ខេ ពន្ធិត្វា កម្មំ កាតព្ព”ន្តិ នទិយំ នាវាពន្ធនំ អនុញ្ញាតំ ឧទកុក្ខេបនិស្សយត្តេន នទីសីមាយ សភាគត្តា។ យទិ ហិ ភិក្ខូនំ ផុសនមេវ បដិច្ច សព្ពត្ថ សម្ពន្ធទោសោ វុត្តោ សិយា, នទិយម្បិ ពន្ធនំ បដិក្ខិបិតព្ពំ ភវេយ្យ។ តត្ថាបិ ហិ ភិក្ខុផុសនំ កម្មកោបការណំ ហោតិ, តស្មា សភាគសីមាសុ បវិសិត្វា ភូមិអាទី ផុសិត្វា, អផុសិត្វា វា សាខាទិម្ហិ ឋិតេ តំ សាខាទី ផុសន្តោវ ភិក្ខុ សោធេតព្ពោ។ វិសភាគសីមាសុ បន សាខាទិម្ហិ ផុសិត្វា ឋិតេ តំ សាខាទី អផុសន្តាបិ សព្ពេ ភិក្ខូ សោធេតព្ពា, អផុសិត្វា ឋិតេ បន តំ សាខាទី ផុសន្តាវ ភិក្ខូ សោធេតព្ពាតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពំ។

យំ បនេត្ថ កេចិ “ពទ្ធសីមានំ ទ្វិន្នំ អញ្ញមញ្ញំ វិយ ពទ្ធសីមគាមសីមានម្បិ តទញ្ញាសម្បិ សព្ពាសំ សមានសំវាសកសីមានំ អញ្ញមញ្ញំ រុក្ខាទិសម្ពន្ធេ សតិ តទុភយម្បិ ឯកសីមំ វិយ សោធេត្វា ឯកត្ថេវ កម្មំ កាតព្ពំ, អញ្ញថា កតំ កម្មំ វិបជ្ជតិ, នត្ថេត្ថ សភាគវិសភាគភេទោ”តិ វទន្តិ, តំ តេសំ មតិមត្តំ សភាគសីមានំ អញ្ញមញ្ញំ សម្ពន្ធទោសាភាវស្ស វិសភាគសីមានមេវ តព្ភាវស្ស សុត្តសុត្តានុលោមាទិវិនយនយេហិ សិទ្ធត្តា។ តថា ហិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សីមំ សម្មន្និតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៣៨) គាមសីមាយមេវ ពទ្ធសីមំ សម្មន្និតុំ អនុញ្ញាតត្តា តាសំ និស្សយនិស្សិតភាវេន សភាគតា, សម្ភេទជ្ឈោត្ថរណទោសាភាវោ ច សុត្តតោវ សិទ្ធោ។ ពន្ធនកាលេ បន អនុញ្ញាតស្ស សម្ពន្ធស្ស អនុលោមតោ បច្ឆា សញ្ជាតរុក្ខាទិសម្ពន្ធោបិ តាសំ វដ្ដតិ ឯវ។ “យំ, ភិក្ខវេ…បេ…. កប្បិយំ អនុលោមេតិ, អកប្បិយំ បដិពាហតិ, តំ វោ កប្បតី”តិ (មហាវ. ៣០៥) វុត្តត្តា ឯវំ តាវ គាមពទ្ធសីមានំ អញ្ញមញ្ញំ សភាគតា, សម្ភេទាទិទោសាភាវោ ច សុត្តសុត្តានុលោមតោ សិទ្ធោ, ឥមិនា ឯវ នយេន អរញ្ញសីមសត្តព្ភន្តរសីមានំ នទីអាទិសីមឧទកុក្ខេបសីមានញ្ច សុត្តសុត្តានុលោមតោ អញ្ញមញ្ញំ សភាគតា, សម្ភេទាទិទោសាភាវោ ច សិទ្ធោតិ វេទិតព្ពោ។

ពទ្ធសីមាយ បន អញ្ញាយ ពទ្ធសីមាយ នទីអាទិសីមាសុ ច ពន្ធិតុំ បដិក្ខេបសិទ្ធិតោ ចេវ ឧទកុក្ខេបសត្តព្ភន្តរសីមានំ នទីអាទីសុ ឯវ កាតុំ និយមនសុត្តសាមត្ថិយេន ពទ្ធសីមគាមសីមាសុ ករណបដិក្ខេបសិទ្ធោ ច តាសំ អញ្ញមញ្ញសភាគតា ឧប្បត្តិក្ខណេ បច្ឆា ច រុក្ខាទីហិ សម្ភេទាទិទោសសម្ភវោ ច វុត្តនយេន សុត្ត

សុត្តានុលោមតោវ សិជ្ឈន្តិ។ តេនេវ អដ្ឋកថាយំ វិសភាគសីមានមេវ វេរុក្ខាទិវចនេហិ សម្ពន្ធទោសំ ទស្សេត្វា សភាគានំ ពទ្ធសីមគាមសីមាទីនំ សម្ពន្ធទោសោ ន ទស្សិតោ។ ន កេវលញ្ច ន ទស្សិតោ, អថ ខោ តាសំ សភាគសីមានំ រុក្ខាទិសម្ពន្ធេបិ ទោសាភាវោបិ បាឡិអដ្ឋកថាសុ ញាបិតោ ឯវ។ តថា ហិ បាឡិយំ (មហាវ. ១៣៨) “បព្ពតនិមិត្តំ បាសាណនិមិត្តំ វននិមិត្តំ រុក្ខនិមិត្ត”ន្តិអាទិនា វឌ្ឍនកនិមិត្តានិ អនុញ្ញាតានិ, តេន នេសំ រុក្ខាទិនិមិត្តានំ វឌ្ឍនេ ពទ្ធសីមគាមសីមានំ សង្ករទោសាភាវោ ញាបិតោវ ហោតិ, ទ្វិន្នំ បន ពទ្ធសីមានំ ព្លាទិសោ សម្ពន្ធោ ន វដ្ដតិ។ វុត្តញ្ហិ “ឯករុក្ខោបិ ទ្វិន្នំ សីមានំ និមិត្តំ ហោតិ, សោ បន វឌ្ឍន្តោ សីមសង្ករំ ករោតិ, តស្មា ន កាតព្ពោ”តិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិយោជនបរមំ សីមំ ពន្ធិតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៤០) វចនតោបិ ចាយំ ញាបិតោ។ តិយោជនបរមាយ ហិ សីមាយ សមន្តា បរិយន្តេសុ រុក្ខលតាគុម្ពាទីហិ ពទ្ធគាមសីមានំ និយមេន អញ្ញមញ្ញំ សម្ពន្ធស្ស សម្ភវតោ “ព្លាទិសំ សម្ពន្ធំ វិនាសេត្វាវ សីមា សម្មន្និតព្ពា”តិ អដ្ឋកថាយម្បិ ន វុត្តំ។

យទិ ចេត្ថ រុក្ខាទិសម្ពន្ធេន កម្មវិបត្តិ ភវេយ្យ, អវស្សមេវ វត្តព្ពំ សិយា។ វិបត្តិបរិហារត្ថញ្ហិ អាចរិយា និរាសង្កដ្ឋានេសុបិ “ភិត្តិំ អកិត្តេត្វា”តិអាទិនា សិទ្ធមេវត្ថំ បុនប្បុនំ អវោចុំ, តថ បន “វនមជ្ឈេ វិហារំ ករោន្តិ, វនំ ន កិត្តេតព្ព”ន្តិអាទិនា រុក្ខលតាទីហិ និរន្តរេ វនមជ្ឈេបិ សីមាពន្ធនមវោចុំ។ តថា ថម្ភានំ ឧបរិ កតបាសាទាទីសុ ហេដ្ឋា ថម្ភាទីហិ ឯកាពទ្ធេសុ ឧបរិមតលាទីសុ សីមាពន្ធនំ ពហុធា វុត្តំ, តស្មា ពទ្ធសីមគាមសីមានំ រុក្ខាទិសម្ពន្ធោ តេហិ មុខតោវ វិហិតោ, អបិច គាមសីមានម្បិ បាដេក្កំ ពទ្ធសីមាសទិសតាយ ឯកាយ គាមសីមាយ កម្មំ ករោន្តេហិ ទព្ពតិណមត្តេនបិ សម្ពន្ធា គាមន្តរបរម្បរា អរញ្ញនទីសមុទ្ទា ច សោធេតព្ពាតិ សកលំ ទីបំ សោធេត្វាវ កាតព្ពំ សិយា។ ឯវំ បន អសោធេត្វា បឋមមហាសង្គីតិកាលតោ បភុតិ កតានំ ឧបសម្បទាទិកម្មានំ សីមាសម្ភេទេនញ្ច វិបជ្ជនតោ សព្ពេសម្បិ ភិក្ខូនំ អនុបសម្បន្នសង្កាបសង្គោ ច ទុន្និវារោ ហោតិ, ន ចេតំ យុត្តំ, តស្មា វុត្តនយេន វិសភាគសីមានមេវ រុក្ខាទិសម្ពន្ធទោសោ, ន ពទ្ធសីមគាមសីមាទីនំ សភាគសីមានន្តិ គហេតព្ពំ។

មហាសីមាសោធនស្ស ទុក្ករតាយ ខណ្ឌសីមាយមេវ យេភុយ្យេន សង្ឃកម្មករណន្តិ អាហ **“សីមមាឡកេ”**តិអាទិ។ មហាសង្ឃសន្និបាតេសុ បន ខណ្ឌសីមាយ អប្បហោនកតាយ មហាសីមាយ កម្មេករិយមានេបិ អយំ នយោ គហេតព្ពោវ។ **ឧក្ខិបាបេត្វា**តិ ឥមិនា កាយបដិពទ្ធេន សីមំ ផុសន្តោបិ សីមដ្ឋោវ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **បុរិមនយេបី**តិ ខណ្ឌសីមតោ មហាសីមំ បវិដ្ឋសាខានយេបិ។ សីមដ្ឋរុក្ខសាខាយ និសិន្នោ សីមដ្ឋោវ ហោតីតិ អាហ **‘ហត្ថបាសមេវ អានេតព្ពោ’’**តិ។ ឯត្ថ ច “រុក្ខសាខាទីហិ អញ្ញមញ្ញសម្ពន្ធាសុ ឯតាសុ ខណ្ឌសីមាយ តយោ ភិក្ខូ, មហាសីមាយ ទ្វេតិ ឯវំ ទ្វីសុ សីមាសុ សីមន្តរិកំ អផុសិត្វា, ហត្ថបាសញ្ច អវិជហិត្វា ឋិតេហិ បញ្ចហិ ភិក្ខូហិ ឧបសម្បទាទិ កម្មំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ កេចិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ “នានាសីមាយំ ឋិតចតុត្ថោ កម្មំ ករេយ្យ, អកម្មំ ន ច ករណីយ”ន្តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ៣៨៩)។ តេនេវេត្ថាបិ មហាសីមំ សោធេត្វា មាឡកសីមាយមេវ កម្មករណំ វិហិតំ។ អញ្ញថា ភិន្នសីមដ្ឋតាយ តត្រដ្ឋស្ស គណបូរកត្តាភាវា កម្មកោបោវ ហោតីតិ។

យទិ ឯវំ កថំ ឆន្ទបារិសុទ្ធិអាហរណវសេន មហាសីមាសោធនន្តិ? តម្បិ វិនយញ្ញូ ន ឥច្ឆន្តិ, ហត្ថបាសានយនពហិសីមករណវសេន បនេត្ថ សោធនំ ឥច្ឆន្តិ, ទិន្នស្សបិ ឆន្ទស្ស អនាគមនេន មហាសីមដ្ឋោ កម្មំ កោបេតីតិ។ យទិ ចស្ស ឆន្ទាទិ នាគច្ឆតិ, កថំ សោ កម្មំ កោបេស្សតីតិ? ទ្វិន្នំ វិសភាគសីមានំ សម្ពន្ធទោសតោ, សោ ច សម្ពន្ធទោសោ អដ្ឋកថាវចនប្បមាណតោ។ ន ហិ វិនយេ សព្ពត្ថ យុត្តិ សក្កា ញាតុំ ពុទ្ធគោចរត្តាតិ វេទិតព្ពំ។ កេចិ បន “សចេ ទ្វេបិ សីមាយោ បូរេត្វា និរន្តរំ ឋិតេសុ ភិក្ខូសុ កម្មំ ករោន្តេសុ ឯកាយ ឯវ សីមាយ គណោ ច ឧបសម្បទាបេក្ខោ ច អនុស្សាវកោ ច ឯកតោ តិដ្ឋតិ , កម្មំ សុកតមេវ ហោតិ។ សចេ បន កម្មារហោ វា អនុស្សាវកោ វា សីមន្តរដ្ឋោ ហោតិ, កម្មំ វិបជ្ជតី”តិ វទន្តិ, តញ្ច ពទ្ធសីមគាមសីមាទិសភាគសីមាសុ ឯវ យុជ្ជតិ។ យាសុ អញ្ញមញ្ញំ រុក្ខាទិសម្ពន្ធេសុបិ ទោសោ នត្ថិ, យាសុ បន អត្ថិ, ន តាសុ, វិសភាគសីមាសុ រុក្ខាទិសម្ពន្ធេ សតិ ឯកត្ថ ឋិតោ ឥតរដ្ឋានំ កម្មំ កោបេតិ ឯវ អដ្ឋកថាយ សាមញ្ញតោ សោធនស្ស វុត្តត្តាតិ អម្ហាកំ ខន្តិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៣៨) **“ឧក្ខិបាបេត្វា កាតុំ ន វដ្ដតី**តិ ខណ្ឌសីមាយ អន្តោ ឋិតត្តា រុក្ខស្ស តត្ថ ឋិតោ ហត្ថបាសមេវ អានេតព្ពោតិ ឧក្ខិបាបេត្វា កាតុំ ន វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៣៨) បន **“ឧក្ខិបាបេត្វា កាតុំ ន វដ្ដតិ,** កស្មា? អន្តោ ឋិតត្តា។ រុក្ខស្ស ហិ ហេដ្ឋា បឋវិគតំ មូលំ ខណ្ឌសីមាយេវ ហោតិ។ អញ្ញោហារិកំ វាតិ អបរេ។ ‘មជ្ឈេ បន ឆិន្នេ មហាសីមាយ ឋិតំ មូលំ មហាសីមមេវ ភជតិ, ខណ្ឌសីមាយ ឋិតំ ខណ្ឌសីមមេវ ភជតិ តទាយត្តបឋវិអាទីហិ អនុគ្គហិតត្តា’តិ ច វុត្តំ។ ‘សីមាយ បច្ឆា ឧដ្ឋិត រុក្ខេ និសីទិត្វា កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ បច្ឆា សីមាយំ កតគេហេ វិយា’តិ វត្វា ‘ពន្ធនកាលេ ឋិតេ រុក្ខេ និសីទិត្វា កាតុំ ន វដ្ដតិ ឧបរិសីមាយ អគមនតោ’តិ ការណំ វទន្តិ។ ឯវំ សតិ ពន្ធនកាលេ បុន អារោហណំ នាម នត្ថិ, ពន្ធិត

កាលេ ឯវ អារោហតីតិ អាបជ្ជតិ បច្ឆា ឧដ្ឋិតរុក្ខោ បន តប្បដិពទ្ធត្តា សីមាសង្ខមេវ គតោ។ ឯវំ បុព្ពេ ឧដ្ឋិតរុក្ខោបីតិ គហេតព្ពំ។ “យំ កិញ្ចី”តិ វចនតោ តិណាទិបិ សង្គហិតំ, មហាថេរាបិ តិណំ សោធេត្វាវ ករោន្តី”តិ វុត្តំ។

ន ឱតរតីតិ បណវសណ្ឋានបព្ពតាទីសុ ហេដ្ឋា បមាណរហិតំ ឋានំ ន ឱតរតិ។ កិញ្ចាបិ បនេត្ថ ពជ្ឈមានក្ខណេ ឧទ្ធម្បិ បមាណរហិតបព្ពតាទិ នារោហតិ, តថាបិ តំ បច្ឆា សីមដ្ឋតាយ សីមា ហោតិ។ ហេដ្ឋា បណវសណ្ឋានាទិ បន ឧបរិ ពទ្ធាយបិ សីមាយ សីមសង្ខំ ន គច្ឆតិ, តស្សេវ វសេន “ន ឱតរតី”តិ វុត្តំ, តតោ ឯវ ឱរោហណារោហណានំ សាធារណវសេន “ន ឱតរតី”តិអាទិនា វត្តព្ពតោ។ **ជាតំ យំ កិញ្ចី**តិ និដ្ឋិតសីមាយ ឧបរិជាតំ វិជ្ជមានំ បុព្ពេ ឋិតំ បច្ឆា សញ្ជាតំ បរិដ្ឋញ្ច យំ កិញ្ចិ សវិញ្ញាណកាវិញ្ញាណកំ សព្ពម្បីតិ អត្ថោ។ អន្តោសីមាយ ហិ ហត្ថិក្ខន្ធាទិសវិញ្ញាណកេសុ និសិន្នោបិ ភិក្ខុ សីមដ្ឋោវ ហោតិ។ **ពទ្ធាយ សីមាយា**តិ ឥទញ្ច បករណវសេន ឧបលក្ខណតោ វុត្តំ។ អពទ្ធសីមាសុបិ សព្ពាសុ ឋិតំ តំ សីមាសង្ខមេវ គច្ឆតិ។ **ឯកសម្ពន្ធេន គត**ន្តិ រុក្ខលតាទិតត្រជាតមេវសន្ធាយ វុត្តំ។ តាទិសញ្ហិ “តតោ គត”ន្តិ វត្តព្ពតំ អរហតិ។

យំ បន “តតោ គត”ន្តិ វា “តតោ អាគត”ន្តិ វា វត្តុំ អសក្កុណេយ្យំ ឧភោសុ ពទ្ធសីមគាមសីមាសុ ឧទកុក្ខេបនទីអាទីសុ ច តិរិយំ បតិតរុក្ខទណ្ឌាទិ, តត្ថ កឹ កាតព្ពន្តិ? ឯត្ថ បន “ពទ្ធសីមាយ បតិដ្ឋិតភាគោ ពទ្ធសីមា, គាមសីមាយ បតិដ្ឋិតភាគោ គាមសីមា តទុភយសីមដ្ឋបព្ពតាទិ វិយ, ពទ្ធសីមតោ ឧដ្ឋិតវដរុក្ខស្ស បារោហេ, គាមសីមាយ គាមសីមតោ ឧដ្ឋិតវដរុក្ខស្ស បារោហេ ច ពទ្ធសីមាយ បតិដ្ឋិតេបិ ឯសេវ នយោ។ មូលេបតិដ្ឋិតកាលតោ បដ្ឋាយ ហិ ‘តតោ គតំ, តតោ អាគត’ន្តិ វត្តុំ អសក្កុណេយ្យតោ សោ ភាគោ យថាបវិដ្ឋសីមដ្ឋសង្ខមេវ គច្ឆតិ។ តេសំ រុក្ខបារោហានំ អន្តរា បន អាកាសដ្ឋសាខា ភូមិយំ សីមាបរិច្ឆេទប្បមាណេន តទុភយសីមា ហោតី”តិ កេចិ វទន្តិ។ យស្មា បនស្សា សាខាយ បារោហោ បវិដ្ឋសីមាយ បថវិយំ មូលេហិ បតិដ្ឋហិត្វាបិ យាវ សាខំ វិនា ឋាតុំ ន សក្កោតិ, តាវ មូលសីមដ្ឋតំ ន វិជហតិ។ យទា បន សណ្ឋាតុំ សក្កោតិ, តទាបិ បារោហមត្តមេវ បវិដ្ឋសីមតំ សមុបេតិ, តស្មា សព្ពោបិ អាកាសដ្ឋសាខាភាគោ បុរិមសីមដ្ឋតំ ន វិជហតិ តតោ អាគតភាគស្ស អវិជហិតត្តាតិ អម្ហាកំ ខន្តិ។ ឧទកុក្ខេបនទីអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ ច វិសភាគសីមាយ ឯវ បវិដ្ឋេ សកលសីមាសោធនំ, សភាគាយ បវិដ្ឋេ ផុសិត្វា ឋិតមត្តភិក្ខុសោធនញ្ច សព្ពំ បុព្ពេ វុត្តនយមេវ។

១៦៤. ឯត្ថ ច នទីបារសីមាកថាយ **បារយតី**តិ អជ្ឈោត្ថរតិ។ នទិយា ឧភោសុ តីរេសុ បតិដ្ឋហមានា សីមា នទីអជ្ឈោត្ថរា នាម ហោតីតិ អាហ **“នទី អជ្ឈោត្ថរមាន”**ន្តិ។ អន្តោនទិយញ្ហិ សីមា ន ឱតរតិ។ នទីលក្ខណេ បន អសតិ ឱតរតិ។ សា ច តទា នទីបារសីមា ន ហោតីតិ អាហ **“នទិយា លក្ខណំ នទីនិមិត្តេ វុត្តនយមេវា”**តិ។ **អស្សា**តិ ភវេយ្យ។ អវស្សំ លព្ភនេយ្យា បន ធុវនាវាវ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ន នាវាយា**តិ ឥមិនា នាវំ វិនាបិ សីមា ពទ្ធា សុពទ្ធា ឯវ ហោតិ, អាបត្តិបរិហារត្ថា នាវាតិ ទស្សេតិ។

រុក្ខសង្ឃាដមយោតិ អនេករុក្ខេ ឯកតោ ឃដេត្វា កតសេតុ។ រុក្ខំ ឆិន្ទិត្វា កតោតិ បាឋសេសោ។ **“សព្ពនិមិត្តានំ អន្តោ ឋិតភិក្ខូ ហត្ថបាសេ កត្វា**តិ ឥទំ ឧភិន្នំ តីរានំ ឯកគាមខេត្តភាវំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **បព្ពតសណ្ឋានា**តិ ឯកតោ ឧគ្គតទីឃសិខរត្តា សមន្តបាសាទិកាយំ វុត្តំ។

១៦៥. សីមាសមូហនកថាយំ **សោ**តិ ភិក្ខុនិសង្ឃោ។ **ទ្វេបី**តិ ទ្វេ សមានសំវាសអវិប្បវាសសីមាយោ។ **អវិប្បវាសសីមា**តិ មហាសីមំ សន្ធាយ វទតិ។ តត្ថេវ យេភុយ្យេន អវិប្បវាសាតិ។ **អវិប្បវាសំ អជានន្តាបី**តិ ឥទំ មហាសីមាយ វិជ្ជមានាវិជ្ជមានត្តំ, តស្សា ពាហិរបរិច្ឆេទញ្ច អជានន្តានំ វសេន វុត្តំ។ ឯវំ អជានន្តេហិបិ អន្តោសីមាយ ឋត្វា កម្មវាចាយ កតាយ សា សីមា សមូហតាវ ហោតីតិ អាហ **“សមូហនិតុញ្ចេវ ពន្ធិតុញ្ច សក្ខិស្សន្តី”**តិ។ **និរាសង្កដ្ឋានេ**តិ ខណ្ឌសីមារហិតដ្ឋានេ។ ឥទញ្ច មហាសីមាយ វិជ្ជមានាយបិ កម្មករណសុខត្ថំ ខណ្ឌសីមា ឥច្ឆិតាតិ តំ ចេតិយង្គណាទិពហុសន្និបាតដ្ឋានេ ន ពន្ធតីតិ វុត្តំ។ តត្ថាបិ សា ពទ្ធា សុពទ្ធា ឯវ មហាសីមា វិយ។ **បដិពន្ធិតុំ បន ន សក្ខិស្សន្តេវា**តិ ឥទំ ខណ្ឌសីមាយ អសមូហតត្តា, តស្សា អវិជ្ជមានត្តស្ស អជាននតោ ច មហាសីមាពន្ធនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ខណ្ឌសីមា បន និរាសង្កដ្ឋានេ ពន្ធិតុំ សក្ខិស្សន្តេវ។ **សីមាសម្ភេទំ កត្វា**តិ ខណ្ឌសីមាយ វិជ្ជមានបក្ខេ សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរណសម្ភេទំ កត្វា អវិជ្ជមានបក្ខេបិ សម្ភេទសង្កាយ អនិវត្តនេន សម្ភេទសង្កំ កត្វា។ **អវិហារំ ករេយ្យុ**ន្តិ សង្ឃកម្មានារហំ ករេយ្យុំ។ បុព្ពេ ហិ ចេតិយង្គណាទិនិរាសង្កដ្ឋានេ កម្មំ កាតុំ សក្កា, ឥទានិ តម្បិ វិនាសិតន្តិ អធិប្បាយោ។ **ន សមូហនិតព្ពា**តិ ខណ្ឌសីមំ អជានន្តេហិ ន សមូហនិតព្ពា។ **ឧភោបិ ន ជានន្តី**តិ ឧភិន្នំ បទេសនិយមំ វា តាសំ ទ្វិន្នម្បិ វា អញ្ញតរាយ វា វិជ្ជមានតំ វា អវិជ្ជមានតំ វា ន ជានន្តិ, សព្ពត្ថ សង្កា ឯវ ហោតិ។ **នេវ សមូហនិតុំ, ន ពន្ធិតុំ សក្ខិស្សន្តី**តិ ឥទំ និរាសង្កដ្ឋានេ ឋត្វា សមូហនិតុំ សក្កោន្តាបិ មហាសីមំ បដិពន្ធិតុំ ន សក្ខិស្សន្តីតិ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ន ច សក្កា…បេ….**

កម្មវាចា កាតុន្តិ ឥទំ សីមាពន្ធនកម្មវាចំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **តស្មា**តិ យស្មា ពន្ធិតុំ ន សក្កា, តស្មា ន សមូហនិតព្ពាតិ អត្ថោ។

កេចិ បន “ឦទិសេសុបិ វិហារេសុ ឆប្បញ្ចមត្តេ ភិក្ខូ គហេត្វា វិហារកោដិតោ បដ្ឋាយ វិហារបរិក្ខេបស្ស អន្តោ ច ពហិ ច សមន្តា លេឌ្ឌុបាតេ សព្ពត្ថ មញ្ចប្បមាណេ ឱកាសេ និរន្តរំ ឋត្វា បឋមំ អវិប្បវាសសីមំ, តតោ សមានសំវាសកសីមញ្ច សមូហននវសេន សីមាយ សមុគ្ឃាតេ កតេ តស្មិំ វិហារេ ខណ្ឌសីមាយ, មហាសីមាយ វា ឋិតវិជ្ជមានត្តេ សតិ អវស្សំ ឯកស្មិំ មញ្ចដ្ឋានេ តាសំ មជ្ឈគតា តេ ភិក្ខូ តា សមូហនេយ្យុំ, តតោ គាមសីមា ឯវ អវសិស្សេយ្យ។ ន ហេត្ថ សីមាយ, តប្បរិច្ឆេទស្ស វា ជាននំ អង្គំ។ សីមាយ បន អន្តោឋានំ ‘សមូហនិស្សាមា’តិ កម្មវាចាករណញ្ចេត្ថ អង្គំ។ អដ្ឋកថាយំ ‘ខណ្ឌសីមំ បន ជានន្តា អវិប្បវាសំ អជានន្តាបិ សមូហនិតុញ្ចេវ ពន្ធិតុញ្ច សក្ខិស្សន្តី’តិ ឯវំ មហាសីមាយ បរិច្ឆេទស្ស អជាននេបិ សមូហននស្ស វុត្តត្តា គាមសីមាយ ឯវ ច អវសិដ្ឋាយ តត្ថ យថារុចិ ទុវិធម្បិ សីមំ ពន្ធិតុញ្ចេវ ឧបសម្បទាទិកម្មំ កាតុញ្ច វដ្តតី”តិ វទន្តិ, តំ យុត្តំ វិយ ទិស្សតិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពន្តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៤) អាគតោ វិនិច្ឆយោ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៤៤) បន “**អវិប្បវាសសីមា ន សមូហន្តព្ពា**តិ មហាសីមំ សន្ធាយ វទតិ។ **និវាសង្គដ្ឋានេសុ ឋត្វា**តិ ចេតិយង្គណាទីនំ ខណ្ឌសីមាយ អនោកាសត្តា វុត្តំ។ ខណ្ឌសីមញ្ហិ ពន្ធន្តា តាទិសំ ឋានំ បហាយ អញ្ញស្មិំ វិវិត្តេ ឱកាសេ ពន្ធន្តិ។ **អប្បេវ នាម សមូហនិតុំ សក្ខិស្សន្តី**តិ អវិប្បវាសសីមំយេវ សមូហនិតុំ សក្ខិស្សន្តិ, ន ខណ្ឌសីមំ។ **បដិពន្ធិតុំ បន ន សក្ខិស្សន្តេវា**តិ ខណ្ឌសីមាយំ អញ្ញាតត្តា ន សក្ខិស្សន្តិ។ **ន សមូហនិតព្ពា**តិ ខណ្ឌសីមំ អជានន្តេហិ ន សមូហនិតព្ពា”តិ វុត្តំ។

១៦៦. ឯវំ ពទ្ធសីមាវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ អពទ្ធសីមាវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ “**អពទ្ធសីមា បនា**”តិ អាហ។ សា កតិវិធាតិ អាហ “**គាមសីមា សត្តព្ភន្តរសីមា ឧទកុក្ខេបសីមាតិ តិវិធា**”តិ។ បាឡិយំ (មហាវ. ១៤៧) “អសម្មតាយ, ភិក្ខវេ, សីមាយា”តិអាទិនា គាមសីមា ឯវ ពទ្ធសីមាយ ខេត្តំ អរញ្ញនទីអាទយោ វិយ សត្តព្ភន្តរឧទកុក្ខេបាទីនំ, សា ច គាមសីមា ពទ្ធសីមាយ រហិតដ្ឋានេ សយមេវ សមានសំវាសា ហោតីតិ ទស្សេតិ។ “យា តស្ស គាមស្ស គាមសីមា”តិ ឯត្ថ គាមបរិក្ខេបស្ស អន្តោ ច ពហិ ច ខេត្តវត្ថុអរញ្ញបព្ពតាទិកំ សព្ពំ គាមក្ខេត្តំ សន្ធាយ “**គាមស្សា**”តិ វុត្តំ, ន អន្តរឃរមេវ, តស្មា តស្ស សកលស្ស គាមក្ខេត្តស្ស សម្ពន្ធនីយា គាមសីមាតិ ឯវមត្ថោ គហេតព្ពោ។ យោ ហិ សោ អន្តរឃរខេត្តាទីសុ អនេកេសុ ភូមិភាគេសុ “គាមោ”តិ ឯកត្តេន លោកជនេហិ បញ្ញត្តោ គាមវោហារោ, សោវ ឥធ “គាមសីមា”តិបិ វុច្ចតីតិ អធិប្បាយោ។ គាមោ ឯវ ហិ គាមសីមា។ ឥមិនាវ នយេន ឧបរិ អរញ្ញំ នទី សមុទ្ទោ ជាតស្សរោតិ, ឯវំ តេសុ តេសុ ភូមិប្បទេសេសុ ឯកត្តេន លោកជនបញ្ញត្តានមេវ អរញ្ញាទីនំ អរញ្ញសីមាទិភាវោ វេទិតព្ពោ, លោកេ បន គាមសីមាទិវោហារោ គាមាទីនំ មរិយាទាយមេវ វត្តុំ វដ្តតិ, ន គាមក្ខេត្តាទីសុ សព្ពត្ថ។ សាសនេ បន តេ គាមាទយោ ឥតរនិវត្តិអត្ថេន សយមេវ អត្តនោ មរិយាទាតិ កត្វា គាមោ ឯវ គាមសីមា, អរញ្ញមេវ អរញ្ញសីមា, សមុទ្ទោ ឯវ សមុទ្ទសីមាតិ សីមាវោហារេន វុត្តាតិ វេទិតព្ពោ។ បាឡិយំ **និគមស្ស វា**តិ ឥទំ គាមសីមប្បភេទំ ឧបលក្ខណវសេន ទស្សេតុំ វុត្តំ។ តេនាហ “**នគរម្បិ គហិតមេវា**”តិ។

ពលី លភន្តីតិ ឥទំ យេភុយ្យវសេន វុត្តំ។ “អយំ គាមោ ឯត្តកោ ករីសភាគោ”តិអាទិនា បន រាជបណ្ណេសុ អារោបិតេសុ ភូមិភាគេសុ យស្មិំ យស្មិំ តឡាកមាតិកាសុសានបព្ពតាទិកេ បទេសេ ពលី ន គណ្ហន្តិ, សោបិ គាមសីមា ឯវ។ រាជាទីហិ បរិច្ឆិន្នភូមិភាគោ ហិ សព្ពោវ ឋបេត្វា នទីលោណិជាតស្សរេ គាមសីមាតិ វេទិតព្ពា។ តេនាហ “**បរិច្ឆិន្ទិត្វា រាជា កស្សចិ ទេតី**”តិ។ សចេ បន តត្ថ រាជា កញ្ចិ បទេសំ គាមន្តរេន យោជេតិ, សោ បវិដ្ឋគាមសីមតំ ឯវ ភជតិ។ នទីជាតស្សរេ វិនាសេត្វា តឡាកាទិភាវំ វា បូរេត្វា ខេត្តាទិភាវំ វា បាបិតេសុបិ ឯសេវ នយោ។

យេ បន គាមា រាជចោរាទិភយបីឡិតេហិ មនុស្សេហិ ឆឌ្ឌិតា ចិរម្បិ និម្មនុស្សា តិដ្ឋន្តិ, សមន្តា បន គាមា សន្តិ, តេបិ បាដេក្កំ គាមសីមាវ។ តេសុ ហិ រាជានោ សមន្តគាមវាសីហិ កសាបេត្វា វា យេហិ កេហិចិ កសិតដ្ឋានំ លិខិត្វា វា ពលី គណ្ហន្តិ, អញ្ញេន វា គាមេន ឯកីភាវំ ឧបនេន្តិ, យេ បន គាមា រាជូហិបិ បរិច្ចត្តា គាមខេត្តានន្តរិកា មហាអរញ្ញេន ឯកីភូតា, តេ អគាមការញ្ញសីមតំ បាបុណន្តិ, បុរិមា គាមសីមា វិនស្សតិ, រាជានោ បន ឯកស្មិំ អរញ្ញាទិបទេសេ មហន្តំ គាមំ កត្វា អនេកសហស្សានិ កុលានិ វាសាបេត្វា តត្ថ វាសីនំ ភោគគាមាតិ សមន្តា ភូតគាមេ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ទេន្តិ, បុរាណនាមំ បន បរិច្ឆេទញ្ច ន វិនាសេន្តិ, តេបិ បច្ចេកំ គាមសីមា ឯវ, ឯត្តាវតា បុរិមគាមសីមតំ ន វិជហន្តិ។ **សា ច ឥតរា ចា**តិអាទិ “សមានសំវាសា ឯកូបោសថា”តិ បាឡិបទស្ស (មហាវ. ១៤៣) អធិប្បាយវិវរណំ។ តត្ថ ហិ សា ច រាជិច្ឆាវសេន បរិវត្តេត្វា សមុប្បន្នា អភិនវា, ឥតរា ច អបរិវត្តា បកតិគាមសីមា យថា ពទ្ធសីមាយ សព្ពំ សង្ឃកម្មំ កាតុំ វដ្តតិ, ឯវមេតាបិ សព្ពកម្មារហតាសទិសេន ពទ្ធសីមាសទិសា សមានសំវាសា ឯកូបោសថាតិ អធិប្បាយោ ។ សាមញ្ញតោ

“ពទ្ធសីមាសទិសា”តិ វុត្តេ តិចីវរាវិប្បវាសសីមំ ពទ្ធសីមំ ឯវ មញ្ញន្តីតិ តំសទិសតានិវត្តនមុខេន ឧបរិសត្តព្ភន្តរសីមាយ តំសទិសតាបិ អត្ថីតិ ទស្សនេនយស្ស ឥធេវ បសង្គំ ទស្សេតុំ “**កេវល**”ន្តិអាទិ វុត្តំ។

វិញ្ញាដវិសទិសេ អរញ្ញេតិ យត្ថ “អសុកគាមស្ស ឥទំ ខេត្ត”ន្តិ គាមវោហារោ នត្ថិ, យត្ថ ច នេវ កសន្តិ ន វបន្តិ, តាទិសេ អរញ្ញេ។ មច្ឆពន្ធានំ អគមនបថា និម្មនុស្សាវាសា សមុទ្ទន្តរទីបកាបិ ឯត្ថេវ សង្គយ្ហន្តិ។ យំ យញ្ហិ អគាមក្ខេត្តភូតំ នទីសមុទ្ទជាតស្សរវិរហិតបទេសំ, តំ សព្ពំ អរញ្ញសីមាតិ វេទិតព្ពំ។ សា ច សត្តព្ភន្តរសីមំ វិនា សយមេវ សមានសំវាសា ពទ្ធសីមាសទិសា, នទីអាទិសីមាសុ វិយ សព្ពមេត្ថ សង្ឃកម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។ នទីសមុទ្ទជាតស្សរានំ តាវ អដ្ឋកថាយំ “អត្តនោ សភាវេនេវ ពទ្ធសីមាសទិសា”តិអាទិនា វុត្តត្តា សីមតា សិទ្ធា។ អរញ្ញស្ស បន សីមតា កថន្តិ? សត្តព្ភន្តរសីមានុជាននសុត្តាទិសាមត្ថិយតោ។ យថា ហិ គាមសីមាយ វគ្គកម្មបរិហារត្ថំ ពហូ ពទ្ធសីមាយោ អនុញ្ញាតា, តាសញ្ច ទ្វិន្នំ អន្តរា អញ្ញមញ្ញំ អសម្ភេទត្ថំ សីមន្តរិកា អនុញ្ញាតា, ឯវមិធ អរញ្ញេបិ សត្តព្ភន្តរសីមា។ តាសញ្ច ទ្វិន្នំ អន្តរាបិ សីមន្តរិកាយ បាឡិអដ្ឋកថាសុ វិធានសាមត្ថិយតោ អរញ្ញស្សបិ សភាវេនេវ នទីអាទីនំ វិយ សីមភាវោ តត្ថ វគ្គកម្មបរិហារត្ថមេវ សត្តព្ភន្តរសីមាយ អនុញ្ញាតត្តាវ សិទ្ធោតិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ សីមាយមេវ ហិ ឋិតា សីមដ្ឋានំ វគ្គកម្មំ ករោន្តិ, ន អសីមាយំ អាកាសេ ឋិតា វិយ អាកាសដ្ឋានំ។ ឯវមេវ ហិ សាមត្ថិយំ គហេត្វា “សព្ពា, ភិក្ខវេ, នទី អសីមា”តិអាទិនា (មហាវ. ១៤៧) បដិក្ខិត្តពទ្ធសីមានម្បិ នទីសមុទ្ទជាតស្សរានំ អត្តនោ សភាវេនេវ សីមភាវោ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧) វុត្តោតិ គហេតព្ពោ។

អថស្ស ឋិតោកាសតោតិ តស្ស ភិក្ខុស្ស ឋិតោកាសតោ។ សចេបិ ហិ ភិក្ខុសហស្សំ តិដ្ឋតិ, តស្ស ឋិតោកាសស្ស ពាហិរន្តតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខូនំ វគ្គកម្មបរិហារត្ថំ សីមាបេក្ខាយ ឧប្បន្នាយ តាយ សហ សយមេវ ឧប្បន្នា សត្តព្ភន្តរសីមា សមានសំវាសកាតិ អធិប្បាយោ។ យត្ថ បន ខុទ្ទកេ អរញ្ញេ មហន្តេហិ ភិក្ខូហិ បរិបុណ្ណតាយ វគ្គកម្មសង្កាភាវេន សត្តព្ភន្តរសីមាបេក្ខា នត្ថិ, តត្ថ សត្តព្ភន្តរសីមា ន ឧប្បជ្ជតិ។ កេវលារញ្ញសីមាយមេវ, តត្ថ សង្ឃេន កម្មំ កាតព្ពំ។ នទីអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ វក្ខតិ ហិ “សចេ នទី នាតិទីឃា ហោតិ, បភវតោ បដ្ឋាយ យាវ មុខទ្វារា សព្ពត្ថ សង្ឃោ និសីទតិ, ឧទកុក្ខេបសីមាយ កម្មំ នត្ថី”តិអាទិ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៦៧), ឥមិនា ឯវ ច វចនេន វគ្គកម្មបរិហារត្ថំ សីមាបេក្ខាយ សតិ ឯវ ឧទកុក្ខេបសត្តព្ភន្តរសីមា ឧប្បជ្ជន្តិ, នាសតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កេចិ បន “សមន្តា អព្ភន្តរំ មិនិត្វា បរិច្ឆេទករណេនេវ សីមា សញ្ញាយតិ, ន សយមេវា”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ យទិ ហិ អព្ភន្តរបរិច្ឆេទករណប្បការេន សីមា ឧប្បជ្ជេយ្យ, អពទ្ធសីមាវ ន សិយា ភិក្ខូនំ កិរិយាបការសិទ្ធិតោ។ អបិច វឌ្ឍកិហត្ថានំ បកតិហត្ថានញ្ច លោកេ អនេកវិធត្តា, វិនយេ “ឦទិសំ ហត្ថបមាណ”ន្តិ អវុត្តត្តា ច “យេន កេនចិ មិនិតេ ភគវតា អនុញ្ញាតេន នុ ខោ ហត្ថេន មិនិតំ, ន នុ ខោ”តិ សីមាយ វិបត្តិសង្កា ភវេយ្យ, មិនន្តេហិ ច អនុមត្តម្បិ ឩនមធិកមកត្វា មិនិតុំ អសក្កុណេយ្យតាយ វិបត្តិ ឯវ សិយា, បរិសវសេន ចាយំ វឌ្ឍមានា តេសំ មិនេនេន វឌ្ឍតិ, ហាយតិ វា។ សង្ឃោ ច កម្មំ កត្វា គតេ អយំ ភិក្ខូនំ បយោគេន សមុប្បន្នា សីមា តេសំ បយោគេន វិគច្ឆតិ ន វិគច្ឆតិ ច, កថំ ពទ្ធសីមា វិយ យាវ សាសនន្តរធានា ន តិដ្ឋេយ្យ, ឋិតិយា ច បុរាណវិហារេសុ វិយ សកលេបិ វិសុំ អរញ្ញេ កតសីមា សម្ភេទសង្កា ន ភវេយ្យ, តស្មា សីមាបេក្ខាយ ឯវ សមុប្បជ្ជតិ, តព្ពិគមេន វិគច្ឆតីតិ គហេតព្ពំ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ ឧទកុក្ខេបសីមាយម្បិ នទីអាទីសុបិ។

តត្ថាបិ ហិ មជ្ឈិមបុរិសោ ន បញ្ញាយតិ, តថា សព្ពថាមេន ខិបនំ, ឧភយត្ថាបិ ច យស្សំ ទិសាយំ សត្តព្ភន្តរស្ស, ឧទកុក្ខេបស្ស វា ឱកាសោ នប្បហោតិ, តត្ថ កថំ មិននំ, ខិបនំ វា ភវេយ្យ, គាមក្ខេត្តាទីសុ បវិសនតោ អខេត្តេ សីមា បវិដ្ឋា កិន្នាម សីមា ន វិបជ្ជេយ្យ។ អបេក្ខាយ សីមុប្បត្តិយំ បន យតោ បហោតិ, តត្ថ សត្តព្ភន្តរឧទកុក្ខេបសីមា សយមេវ បរិបុណ្ណា ជាយន្តិ។ យតោ បន នប្បហោតិ, តត្ថ អត្តនោ ខេត្តប្បមាណេនេវ ជាយន្តិ, ន ពហិ។ យំ បនេត្ថ អព្ភន្តរមិននប្បមាណស្ស វាលុកាទិខិបនកម្មស្ស ច ទស្សនំ, តំ សយំជាតសីមានំ ឋិតដ្ឋានស្ស បរិច្ឆេទនត្ថំ កតំ គាមូបចារឃរូបចារជាននត្ថំ លេឌ្ឌុសុប្បាទិខិបនវិធានទស្សនំ វិយ។ តេនេវ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. ឩនវីសតិវស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា) “សីមំ វា សម្មន្នតិ, ឧទកុក្ខេបំ វា បរិច្ឆិន្ទតី”តិ វុត្តំ។ ឯវំ កតេបិ តស្ស បរិច្ឆេទស្ស យាថាវតោ ញាតុំ អសក្កុណេយ្យត្តេន បុថុលតោ ញត្វា អន្តោ តិដ្ឋន្តេហិ និរាសង្កដ្ឋានេ ឋាតព្ពំ, អញ្ញំ ពហិ ករោន្តេហិ អតិទូរេ និរាសង្កដ្ឋានេ បេសេតព្ពំ។

អបរេ បន “សីមាបេក្ខាយ កិច្ចំ នត្ថិ, មគ្គគមននហានាទិអត្ថេហិ ឯកភិក្ខុស្មិម្បិ អរញ្ញេ វា នទីអាទីសុ វា បវិដ្ឋេ តំ បរិក្ខិបិត្វា សត្តព្ភន្តរឧទកុក្ខេបសីមា សយមេវ បភា វិយ បទីបស្ស សមុប្បជ្ជតិ។ គាមក្ខេត្តាទីសុ តស្មិំ ឱតិណ្ណមត្តេ វិគច្ឆតិ។ តេនេវេត្ថ ទ្វិន្នំ សង្ឃានំ វិសុំ កម្មំ ករោន្តានំ សីមាទ្វយស្ស អន្តរា សីមន្តរិកំ អញ្ញំ សត្តព្ភន្តរំ ឧទកុក្ខេបញ្ច បបេតុំ អនុញ្ញាតំ។ សីមាបរិយន្តេ ហិ កេនចិ កម្មេន បេសិតស្ស ភិក្ខុនោ សមន្តា សញ្ជាតា សីមា ឥតរេសំ សីមាយ ផុសិត្វា សីមាសម្ភេទំ ករេយ្យ, សោ មា ហោតូតិ វា, ឥតរថា ហត្ថចតុរង្គុលមត្តាយបេត្ថ សីមន្តរិកាយ អនុជានិតព្ពតោ។ អបិច សីមន្តរិកាយ ឋិតស្ស ឧភយត្ថ កម្មកោបវចនតោបិ ចេតំ សិជ្ឈតិ

តម្បិ បរិក្ខិបិត្វា សយមេវ សញ្ញាតាយ សីមាយ ឧភិន្នម្បិ សីមានំ, ឯកាយ ឯវ វា សង្ករតោ។ ឥតរថា តស្ស កម្មកោបវចនំ ន យុជ្ជេយ្យ។ វុត្តញ្ហិ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) ‘បរិច្ឆេទព្ភន្តរេ ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា ឋិតោបិ បរិច្ឆេទតោ ពហិ អញ្ញំ តត្តកំយេវ បរិច្ឆេទំ អនតិក្កមិត្វា ឋិតោបិ កម្មំ កោបេតី’តិ។ កិញ្ច អគាមការញ្ញេ ឋិតស្ស កម្មករណិច្ឆាវិរហិតស្សបិ ភិក្ខុនោ សត្តព្ភន្តរបរិច្ឆិន្នេ អព្ភោកាសេ ចីវរវិប្បវាសោ ភគវតា អនុញ្ញាតោ, សោ ច បរិច្ឆេទោ សីមា, ឯវំ អបេក្ខំ វិនា សមុប្បន្នា។ តេនេវេត្ថ ‘អយំ សីមា ចីវរវិប្បវាសបរិហារម្បិ លភតី’តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧) វុត្តំ, តស្មា កម្មករណិច្ឆំ វិនាបិ វុត្តនយេន សមុប្បត្តិ គហេតព្ពា”តិ វទន្តិ។ តំ ន យុត្តំ បទីបបភា វិយ សព្ពបុគ្គលានម្បិ បច្ចេកំ សីមាសម្ភវេន សង្ឃេ, គណេ វា កម្មំ ករោន្តេ តត្ថ ឋិតានំ ភិក្ខូនំ សមន្តា បច្ចេកំ សមុប្បន្នានំ អនេកសីមានំ អញ្ញមញ្ញំ សង្ករទោសប្បសង្គតោ។ បរិសវសេន ចស្សា វឌ្ឍិ ហានិ ច សម្ភវតិ, បច្ឆា អាគតានំ អភិនវសីមន្តរុប្បត្តិ ឯវ, គតានំ សមន្តា ឋិតសីមាវិនាសោ ច ភវេយ្យ។

បាឡិយំ (មហាវ. ១៤៧) បន “សមន្តា សត្តព្ភន្តរា, អយំ តត្ថ សមានសំវាសា”តិអាទិនា ឯកា ឯវ សត្តព្ភន្តរា ឧទកុក្ខេបា ច អនុញ្ញាតា, ន ចេសា សីមា សភាវេន, ការណសាមគ្គិយេន វា បភា វិយ បទីបស្ស ឧប្បជ្ជតិ, កិន្តុ ភគវតោ អនុជាននេនេវ។ ភគវា ច ឥមា អនុជានន្តោ ភិក្ខូនំ វគ្គកម្មបរិហារេន កម្មករណសុខត្ថមេវ អនុញ្ញាសីតិ កថំ នហានាទិកិច្ចេន បវិដ្ឋានម្បិ សមន្តា តាសំ សីមានំ សមុប្បត្តិ បយោជនាភាវា, បយោជនេ ច ឯកំ ឯវ បយោជនន្តិ កថំ បច្ចេកំ ភិក្ខុគណនាយ អនេកសីមាសមុប្បត្តិ។ “ឯកសីមាយ ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា ឋិតា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) ហិ វុត្តំ។ យំ បន ទ្វិន្នំ សីមានំ អន្តរា តត្តក បរិច្ឆេទនេវ សីមន្តរិកាឋបនវចនំ, តត្ថ ឋិតានំ កម្មកោបវចនញ្ច, តម្បិ ឥមាសំ សីមានំ បរិច្ឆេទស្ស ទុព្ពោធតាយ សីមាយ សម្ភេទសង្កំ កម្មកោបសង្កញ្ច ទូរតោ បរិហរិតុំ វុត្តំ។

យោ ច ចីវរវិប្បវាសត្ថំ ភគវតា អព្ភោកាសេ ទស្សិតោ សត្តព្ភន្តរបរិច្ឆេទោ, សោ សីមា ឯវ ន ហោតិ, ខេត្តតឡាកាទិបរិច្ឆេទោ វិយ អយមេត្ថ ឯកោ បរិច្ឆេទោវ។ តត្ថ ច ពហូសុ ភិក្ខូសុ ឯកតោ ឋិតេសុ តេសំ វិសុំ វិសុំ អត្តនោ ឋិតដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ សមន្តា សត្តព្ភន្តរបរិច្ឆេទព្ភន្តរេ ឯវ ចីវរំ ឋបេតព្ពំ, ន បរិសបរិយន្តតោ។ បរិសបរិយន្តតោ បដ្ឋាយ ហិ អព្ភន្តរេ គយ្ហមានេ សត្តព្ភន្តរបរិយោសានេ ឋបិតចីវរំ មជ្ឈេ ឋិតស្ស សត្តព្ភន្តរតោ ពហិ ហោតីតិ តំ អរុណុគ្គមនេ និស្សគ្គិយំ សិយា។ សីមា បន បរិសបរិយន្តតោវ គហេតព្ពា។ ចីវរវិប្បវាសបរិហារោបេត្ថ អជ្ឈោកាសបរិច្ឆេទស្ស វិជ្ជមានត្តា វុត្តោ, ន បន យាវ សីមាបរិច្ឆេទំ លព្ភមានត្តា មហាសីមាយ អវិប្បវាសសីមាវោហារោ វិយ។ មហាសីមាយម្បិ ហិ គាមគាមូបចារេសុ ចីវរំ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, ឥធាបិ មជ្ឈេ ឋិតស្ស សីមាបរិយន្តេ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, តស្មា យថាវុត្តសីមាបេក្ខាវសេនេវ តាសំ សត្តព្ភន្តរឧទកុក្ខេបសីមានំ ឧប្បត្តិ, តព្ពិគមេន វិនាសោ ច គហេតព្ពោតិ អម្ហាកំ ខន្តិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។ អញ្ញោ វា បការោ ឥតោ យុត្តតរោ គវេសិតព្ពោ។

ឥធ បន “អរញ្ញេ សមន្តា សត្តព្ភន្តរា”តិ ឯវំ បាឡិយំ (មហាវ. ១៤៧), “វិញ្ឈាដវិសទិសេ អរញ្ញេ សមន្តា សត្តព្ភន្តរា”តិ អដ្ឋកថាយញ្ច (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧) វុក្ខាទិនិរន្តរេបិ អរញ្ញេ សត្តព្ភន្តរសីមាយ វិហិតត្តា អត្តនោ និស្សយភូតាយ អរញ្ញសីមាយ សហ ឯតិស្សា រុក្ខាទិសម្ពន្ធេ ទោសាភាវោ, បគេវ អគាមកេ រុក្ខេតិ និស្សិតេបិ បទេសេ ចីវរវិប្បវាសស្ស រុក្ខបរិហារំ វិនាវ អជ្ឈោកាសបរិហារោ ច អនុមតោតិ សិទ្ធោតិ វេទិតព្ពំ។

ឧបចារត្ថាយាតិ សីមន្តរិកត្ថាយ។ សត្តព្ភន្តរតោ អធិកំ វដ្ដតិ, ឩនកំ បន ន វដ្ដតិ ឯវ សត្តព្ភន្តរបរិច្ឆេទស្ស ទុព្ពិជានត្តា។ តស្មា សង្ឃំ វិនា ឯកេនបិ ភិក្ខុនា ពហិ តិដ្ឋន្តេន អញ្ញំ សត្តព្ភន្តរំ អតិក្កមិត្វា ទូរេ ឯវ ឋាតព្ពំ។ ឥតរថា កម្មកោបសង្ករតោ។ ឧទកុក្ខេបេបិ ឯសេវ នយោ។ តេនេវ វក្ខតិ “ឩនកំ បន ន វដ្ដតី”តិ (វិ. សង្គ.អដ្ឋ. ១៦៧)។ ឥទញ្ចេត្ថ សីមន្តរិកាវិធានំ ទ្វិន្នំ ពទ្ធសីមានំ សីមន្តរិកានុជាននសុត្តានុលោមតោ សិទ្ធន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ កិញ្ចាបិ ហិ ភគវតា និទានវសេន ឯកគាមនិស្សិតានំ ឯកសភាគានញ្ច ទ្វិន្នំ ពទ្ធសីមានមេវ អញ្ញមញ្ញំ សម្ភេទអជ្ឈោត្ថរណទោសបរិហារាយ សីមន្តរិកា អនុញ្ញាតា, តថាបិ តទនុលោមតោ ឯកំ អរញ្ញសីមំ នទីអាទិសីមញ្ច និស្សិតានំ ឯកសភាគានំ ទ្វិន្នំ សត្តព្ភន្តរសីមានម្បិ ឧទកុក្ខេបសីមានម្បិ អញ្ញមញ្ញំ សម្ភេទជ្ឈោត្ថរណំ, សីមន្តរិកំ វិនា អព្យវធានេន ឋានញ្ច ភគវតា អនភិមតមេវាតិ ញត្វា អដ្ឋកថាចរិយា ឥធាបិ សីមន្តរិកាវិធានមកំសុ។ វិសភាគសីមានម្បិ ហិ ឯកសីមានិស្សិតត្តំ ឯកសភាគត្តញ្ចាតិ ទ្វីហង្គេហិ សមន្នាគមេ សតិ ឯវ សីមន្តរិកំ វិនា ឋានំ សម្ភេទាយ ហោតិ, នាសតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ សីមន្តរិកវិធានសាមត្ថិយេនេវ ចេតាសំ រុក្ខាទិសម្ពន្ធោបិ ពទ្ធសីមា វិយ អញ្ញមញ្ញំ ន វដ្ដតីតិ អយម្បិ នយតោ ទស្សិតោវាតិ គហេតព្ពំ។

១៦៧. **សភាវេនេវា**តិ ឥមិនា គាមសីមា វិយ អពទ្ធសីមាតិ ទស្សេតិ។ **សព្ពមេត្ថ សង្ឃកម្មំ កាតុំ វដ្ដតី**តិ សមានសំវាសា ឯកូបោសថាតិ ទស្សេតិ។ **យេន កេនចី**តិ អន្តមសោ សូករាទិនា សត្តេន។ មហោឃេន បន ឧណ្ណតដ្ឋានតោ និន្នដ្ឋានេ បតន្តេន ខតោ ខុទ្ទកោ វា មហន្តោ វា លក្ខណយុត្តោ “ជាតស្សរោ”ត្វេវ វុច្ចតិ។

ឯត្ថាបិ ឧទ្ទកេ ឧទកុក្ខេបកិច្ចំ នត្ថិ។ សមុទ្ទេ បន សព្ពត្ថ ឧទកុក្ខេបសីមាយមេវ កម្មំ កាតព្ពំ សោធេតុំ ទុក្ករត្តា។ **បុន តត្ថា**តិ លោកវោហារសិទ្ធីសុ ឯវ តាសុ នទីអាទីសុ តីសុ អពទ្ធសីមាសុ បុន វគ្គកម្មបរិហារត្ថំ សាសនវោហារសិទ្ធាយ អពទ្ធសីមាយ បរិច្ឆេទំ ទស្សេន្តោតិ អធិប្បាយោ។ បាឡិយំ (មហាវ. ១៤៧) “យំ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្សា”តិអាទីសុ ឧទកំ ឧក្ខិបិត្វា ខិបីយតិ ឯត្ថាតិ ឧទកុក្ខេបោ, ឧទកស្ស បតនោកាសោ, តស្មា **ឧទកុក្ខេបា,** អយញ្ចេត្ថ បទសម្ពន្ធវសេន អត្ថោ – បរិសបរិយន្តតោ បដ្ឋាយ សមន្តា យាវ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ឧទកុក្ខេបោ ឧទកស្ស បតនដ្ឋានំ, តាវ យំ តំ បរិច្ឆិន្នដ្ឋានំ, អយំ តត្ថ នទីអាទីសុ អបរា សមានសំវាសា ឧទកុក្ខេបសីមាតិ។

តស្ស អន្តោតិ តស្ស ឧទកុក្ខេបបរិច្ឆិន្នស្ស ឋានស្ស អន្តោ។ ន កេវលញ្ច តស្សេវ អន្តោ, តតោ ពហិបិ, “ឯកស្ស ឧទកុក្ខេបស្ស អន្តោ ឋាតុំ ន វដ្ដតី”តិ វចនំ ឧទកុក្ខេបបរិច្ឆេទស្ស ទុព្ពិជានតោ កម្មកោបសង្កា ហោតីតិ ។ តេនេវ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) “បរិច្ឆេទព្ភន្តរេ ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា ឋិតោបិ បរិច្ឆេទតោ ពហិ អញ្ញំ តត្តកំយេវ បរិច្ឆេទំ អនតិក្កមិត្វា ឋិតោបិ កម្មំ កោបេតិ, ឥទំ សព្ពអដ្ឋកថាសុ សន្និដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តំ។ យំ បនេត្ថ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៤៧) **“តស្ស អន្តោហត្ថបាសំ វិជហិត្វា ឋិតោ កម្មំ កោបេតី**តិ ឥមិនា បរិច្ឆេទតោ ពហិ យត្ថ កត្ថចិ ឋិតោ កម្មំ ន កោបេតី”តិ វត្វា មាតិកាដ្ឋកថាវចនម្បិ បដិក្ខិបិត្វា “នេវ បាឡិយំ ន អដ្ឋកថាយំ ឧបលព្ភតី”តិអាទិ ពហុ បបញ្ចិតំ, តំ ន សុន្ទរំ ឥធ អដ្ឋកថាវចនេន មាតិកាដ្ឋកថាវចនស្ស នយតោ សំសន្ទនតោ សង្ឃដនតោ។ តថា ហិ ទ្វិន្នំ ឧទកុក្ខេបបអច្ឆេទានមន្តរា វិទត្ថិចតុរង្គុលមត្តម្បិ សីមន្តរិកំ អឋបេត្វា “អញ្ញោ ឧទកុក្ខេបោ សីមន្តរិកាយ ឋបេតព្ពោ, “តតោ អធិកំ វដ្ដតិ ឯវ, ឩនកំ បន ន វដ្ដតី”តិ ឯវំ ឥធេវ វុត្តេន ឥមិនា អដ្ឋកថាវចនេន សីមន្តរិកោបចារេ ឧទកុក្ខេបតោ ឩនកេ ឋបិតេ សីមាយ សីមាសម្ភេទតោ កម្មកោបោបិ វុត្តោ ឯវ។ យទគ្គេន ច ឯវំ វុត្តោ, តទគ្គេន ច តត្ថ ឯកភិក្ខុនោ បវេសេបិ សតិ តស្ស សីមង្គភាវតោ កម្មកោបោ វុត្តោ ឯវ ហោតិ។ អដ្ឋកថាយំ “ឩនកំ បន ន វដ្ដតី”តិ កថនញ្ចេតំ ឧទកុក្ខេបបរិច្ឆេទស្ស ទុព្ពិជានន្តេនបិ សីមាសម្ភេទសង្កាបរិហារត្ថំ វុត្តំ។ សត្តព្ភន្តរសីមានមន្តរា តត្តកបរិច្ឆេទេនេវ សីមន្តរិកវិធានវចនតោបិ ឯតាសំ ទុព្ពិជានបរិច្ឆេទតា, តត្ថ ច ឋិតានំ កម្មកោបសង្កា សិជ្ឈតិ។ កម្មកោបសង្កដ្ឋានម្បិ អាចរិយា ទូរតោ បរិហារត្ថំ “កម្មកោបដ្ឋាន”ន្តិ វត្វាវ បវេសុន្តិ គហេតព្ពំ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៤៧) បន – **អបរិច្ឆិន្នាយា**តិ ពទ្ធសីមាវសេន អកតបរិច្ឆេទាយ។ **យេន កេនចិ ខណិត្វា អកតោ**តិ អន្តមសោ តិរច្ឆានេនបិ ខណិត្វា អកតោ។ **តស្ស អន្តោហត្ថបាសំ វិជហិត្វា ឋិតោ កម្មំ កោបេតី**តិ ឥមិនា បរិច្ឆេទតោ ពហិ យត្ថ កត្ថចិ ឋិតោ កម្មំ ន កោបេតីតិ ទីបេតិ។ យំ បន វុត្តំ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) “បរិច្ឆេទព្ភន្តរេ ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា ឋិតោបិ បរិច្ឆេទតោ ពហិ អញ្ញំ តត្តកំយេវ បរិច្ឆេទំ អនតិក្កមិត្វា ឋិតោបិ កម្មំ កោបេតិ, ឥទំ សព្ពអដ្ឋកថាសុ សន្និដ្ឋាន”ន្តិ។ តត្ថ **អញ្ញំ តត្តកំយេវ បរិច្ឆេទំ អនតិក្កមិត្វា ឋិតោបិ កម្មំ កោបេតី**តិ ឥទំ នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ ឧបលព្ភតិ, យទិ ចេតំ ទ្វិន្នំ សង្ឃានំ វិសុំ ឧបោសថាទិកម្មករណាធិការេ វុត្តត្តា ឧទកុក្ខេបតោ ពហិ អញ្ញំ ឧទកុក្ខេបំ អនតិក្កមិត្វា ឧបោសថាទិករណត្ថំ ឋិតោ សង្ឃោ សីមាសម្ភេទសម្ភវតោ កម្មំ កោបេតីតិ ឥមិនា អធិប្បាយេន វុត្តំ សិយា, ឯវម្បិ យុជ្ជេយ្យ។ តេនេវ មាតិកាដ្ឋកថាយ លីនត្ថប្បកាសនិយំ (កង្ខា. ដី. និទានវណ្ណនា) វុត្តំ “អញ្ញំ តត្តកំយេវ បរិច្ឆេទន្តិ ទុតិយំ ឧទកុក្ខេបំ អនតិក្កន្តោបិ កោបេតិ។ កស្មា? អត្តនោ ឧទកុក្ខេបសីមាយ បរេសំ ឧទកុក្ខេបសីមាយ អជ្ឈោត្ថដត្តា សីមាសម្ភេទោ ហោតិ, តស្មា កោបេតី”តិ។ “ឥទំ សព្ពអដ្ឋកថាសុ សន្និដ្ឋាន”ន្តិ ច ឥមិនាវ អធិប្បាយេន វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ សព្ពាសុបិ អដ្ឋកថាសុ សីមាសម្ភេទស្ស អនិច្ឆិតត្តា។ តេនេវ ហិ “អត្តនោ ច អញ្ញេសញ្ច ឧទកុក្ខេបបរិច្ឆេទស្ស អន្តរា អញ្ញោ ឧទកុក្ខេបោ សីមន្តរិកត្ថាយ ឋបេតព្ពោ”តិ វុត្តំ។ អញ្ញេ បនេត្ថ អញ្ញថាបិ បបញ្ចេន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។

សព្ពត្ថ សង្ឃោ និសីទតីតិ ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា និសីទតិ។ **ឧទកុក្ខេបសីមាយ កម្មំ នត្ថី**តិ យស្មា សព្ពោបិ នទីបទេសោ ភិក្ខូហិ អជ្ឈោត្ថដោ, តស្មា សមន្តតោ នទិយា អភាវា ឧទកុក្ខេបប្បយោជនំ នត្ថិ។ ឧទកុក្ខេបប្បមាណា សីមន្តរិកា សុវិញ្ញេយ្យតរា ហោតិ, សីមាសម្ភេទសង្កា ច ន សិយាតិ សាមីចិទស្សនត្ថំ **“អញ្ញោ ឧទកុក្ខេបោ សីមន្តរិកត្ថាយ ឋបេតព្ពោ**”តិ វុត្តំ។ យត្តកេន បន សីមាសម្ភេទោ ន ហោតិ, តត្តកំ ឋបេតុំ វដ្ដតិយេវ។ តេនេវាហុ បោរាណា “យត្តកេន សីមាសម្ភេទោ ន ហោតិ, តត្តកម្បិ ឋបេតុំ វដ្ដតី”តិ។ **ឩនកំ បន ន វដ្ដតី**តិ ឥទម្បិ ឧទកុក្ខេបសីមាយ បរិសវសេន វឌ្ឍនតោ សីមាសម្ភេទសង្កា សិយាតិ តន្និវារណត្ថមេវ វុត្តន្តិ វុត្តំ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយម្បិ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៤៧) – **យំ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស សមន្តា ឧទកុក្ខេបា**តិ បន ឯតិស្សា នទិយា ចតុវគ្គាទីនំ សង្ឃានំ វិសុំ ចតុវគ្គករណីយាទិកម្មករណកាលេ សីមាបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ វុត្តំ តិចីវរេន វិប្បវាសាវិប្បវាសបរិច្ឆេទទស្សនត្ថម្បិ សត្តព្ភន្តរសីមាយ បរិច្ឆេទទស្សនំ វិយាតិ អាចរិយា, តស្មា ឧទកុក្ខេប

បរិច្ឆេទាភាវេបិ អន្តោនទិយំ កម្មំ កាតុំ វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ។ អយំ បន វិសេសោ – តត្ថ នាវាគតោ ចេ, នាវាយំ វុត្តនយេន, សត្ថគតោ ចេ, សត្ថេ វុត្តនយេន។ សោ ចេ អតិរេកចាតុមាសនិវុត្ថោ ចេ, គាមេ វុត្តនយេន តិចីវរាវិប្បវាសោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថាបិ អយំ វិសេសោ – សចេ សត្ថោ ឧទកុក្ខេបស្ស អន្តោ ហោតិ, ឧទកុក្ខេបសីមា បមាណន្តិ ឯកេ។ សត្ថោវ បមាណន្តិ អាចរិយា។ **សចេ បនេត្ថ ពហូ ភិក្ខូ**តិអាទិម្ហិ កេចិ អធិដ្ឋានុបោសថំ, កេចិ គណុបោសថំ, កេចិ សង្ឃុបោសថន្តិ វត្តុកាមតាយ “ពហូ សង្ឃា”តិ អវត្វា “ភិក្ខូ”តិ វុត្តំ។ **ឩនកំ បន ន វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ សីមាសម្ភេទសម្ភវតោតិ ឧបតិស្សត្ថេរោ។ ឋបេន្តោ ហិ ឩនកំ ន ឋបេតព្ពំ, “អដ្ឋបេតុម្បិ វដ្ដតិ ឯវា”តិ វុត្តន្តិ វុត្តំ។

តន្តិ សីមំ។ **សីឃមេវ អតិក្កមតី**តិ ឥមិនា តំ អនតិក្កមិត្វា អន្តោ ឯវ បរិវត្តមានាយ កាតុំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ ឯតទត្ថមេវ ហិ វាលិកាទីហិ សីមាបរិច្ឆិន្ទនំ, ឥតរថា ពហិ បរិវត្តា នុ ខោ, នោ វាតិ កម្មកោបសង្កា ភវេយ្យាតិ។ **អញ្ញិស្សា អនុស្សាវនា**តិ កេវលាយ នទីសីមាយ អនុស្សាវនា។ **អន្តោនទិយំ ជាតរុក្ខេ វា**តិ ឧទកុក្ខេបបរិច្ឆេទស្ស ពហិ ឋិតេ រុក្ខេ វា។ ពហិនទីតីរមេវ ហិ វិសភាគសីមត្តា អពន្ធិតព្ពដ្ឋានំ, ន អន្តោនទី និស្សយត្តេន សភាគត្តា។ តេនេវ “ពហិនទីតីរេ វិហារសីមាយ វា”តិអាទិនា តីរមេវ អពន្ធិតព្ពដ្ឋានត្តេន ទស្សិតំ, ន បន នទី។ **ជាតរុក្ខេបិ ឋិតេហី**តិ ឥទំ អន្តោឧទកុក្ខេបដ្ឋំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ន ហិ ពហិឧទកុក្ខេបេ ភិក្ខូនំ ឋាតុំ វដ្ដតិ។

រុក្ខស្សាតិ តស្សេវ អន្តោឧទកុក្ខេបដ្ឋស្ស រុក្ខស្ស។ **សីមំ វា សោធេត្វា**តិ យថាវុត្តំ វិហារេ ពទ្ធសីមំ គាមសីមញ្ច តត្ថ ឋិតភិក្ខូនំ ហត្ថបាសានយនពហិសីមករណវសេនេវ សោធេត្វា។ យថា ច ឧទកុក្ខេបសីមាយំ កម្មំ ករោន្តេហិ, ឯវំ ពទ្ធសីមាយំ វា គាមសីមាយំ វា កម្មំ ករោន្តេហិបិ ឧទកុក្ខេបសីមដ្ឋេ សោធេត្វាវ កាតព្ពំ។ ឯតេនេវ សត្តព្ភន្តរអរញ្ញសីមាហិបិ សទ្ធឹ ឧទកុក្ខេបសីមាយ, ឥមាយ ច សទ្ធឹ តាសំ រុក្ខាទិសម្ពន្ធទោសោបិ នយតោ ទស្សិតោវ ហោតិ។ ឥមិនាវ នយេន សត្តព្ភន្តរសីមាយ ពទ្ធសីមគាមសីមាហិបិ សទ្ធឹ, ឯតាសញ្ច សត្តព្ភន្តរសីមាយ សទ្ធឹ សម្ពន្ធទោសោ ញាតព្ពោ។ អដ្ឋកថាយំ បនេតំ សព្ពំ វុត្តនយតោវ សក្កា វិញ្ញាតុន្តិ អញ្ញមញ្ញាសន្នានមេវេត្ថ ទស្សិតំ។

តត្រិទំ សុត្តានុលោមតោ នយគ្គហណមុខំ – យថា ហិ ពទ្ធសីមាយំ សម្មតា ពទ្ធសីមា វិបត្តិសីមា ហោតីតិ តាសំ អញ្ញមញ្ញំ រុក្ខាទិសម្ពន្ធោ ន វដ្ដតិ, ឯវំ នទីអាទីសុ សម្មតាបិ ពទ្ធសីមា វិបត្តិសីមាវ ហោតីតិ តាហិបិ សទ្ធឹ តស្សា រុក្ខាទិសម្ពន្ធោ ន វដ្ដតីតិ សិជ្ឈតិ។ ឥមិនា នយេន សត្តព្ភន្តរសីមាយ គាមនទីអាទីហិ សទ្ធឹ, ឧទកុក្ខេបសីមាយ ច អរញ្ញាទីហិ សទ្ធឹ រុក្ខាទិសម្ពន្ធស្សនវដ្ដនកភាវោ ញាតព្ពោ, ឯវមេតា ភគវតា អនុញ្ញាតា ពទ្ធសីមសត្តព្ភន្តរឧទកុក្ខេបសីមា អញ្ញមញ្ញញ្ចេវ អត្តនោ និស្សយវិរហិតាហិ ឥតរីតរាសំ និស្សយសីមាហិ ច រុក្ខាទិសម្ពន្ធេ សតិ សម្ភេទទោសមាបជ្ជតីតិ សុត្តានុលោមនយោ ញាតព្ពោវ។

អត្តនោ អត្តនោ បន និស្សយភូតគាមាទីហិ សទ្ធឹ ពទ្ធសីមាទីនំ តិស្សន្នំ ឧប្បត្តិកាលេ ភគវតា អនុញ្ញាតស្ស សម្ភេទជ្ឈោត្ថរណស្ស អនុលោមនតោ រុក្ខាទិសម្ពន្ធោបិ អនុញ្ញាតោវ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យទិ ឯវំ ឧទកុក្ខេបពទ្ធសីមាទីនំ អន្តរា កស្មា សីមន្តរិកា ន វិហិតាតិ? និស្សយភេទសភាវភេទេហិ សយមេវ ភិន្នត្តា។ ឯកនិស្សយឯកសភាវានមេវ ហិ សីមន្តរិកាយ វិនាសំ ករោតីតិ វុត្តោវាយមត្ថោ។ ឯតេនេវ នទីនិមិត្តំ កត្វា ពទ្ធាយ សីមាយ សង្ឃេ កម្មំ ករោន្តេ នទិយម្បិ យាវ គាមក្ខេត្តំ អាហច្ច ឋិតាយ ឧទកុក្ខេបសីមាយ អញ្ញេសំ កម្មំ កាតុំ វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ ហោតិ។ យា បនេតា លោកវោហារសិទ្ធា គាមារញ្ញនទីសមុទ្ទជាតស្សរសីមា បញ្ច, តា អញ្ញមញ្ញំ រុក្ខាទិសម្ពន្ធេបិ សម្ភេទទោសំ នាបជ្ជតិ តថា លោកវោហារាភាវតោ។ ន ហិ គាមាទយោ គាមន្តរាទីហិ នទីអាទីហិ ច រុក្ខាទិសម្ពន្ធមត្តេន សម្មិស្សាតិ លោកេ វោហរន្តិ។ លោកវោហារសិទ្ធានញ្ច លោកវោហារតោវ សម្ភេទោ វា អសម្ភេទោ វា គហេតព្ពោ, ន អញ្ញថា។ តេនេវ អដ្ឋកថាយំ តាសំ អញ្ញមញ្ញំ កត្ថចិបិ សម្ភេទនយោ ន ទស្សិតោ, សាសនវោហារសិទ្ធោ ឯវ ទស្សិតោតិ។

ឯត្ថ បន ពទ្ធសីមាយ តាវ “ហេដ្ឋា បថវីសន្ធារកំ ឧទកំ បរិយន្តំ កត្វា សីមា គតា ហោតី”តិអាទិនា អធោភាគបរិច្ឆេទោ អដ្ឋកថាយំ សព្ពថា ទស្សិតោ, គាមសីមាទីនំ បន ន ទស្សិតោ។ កថមយំ ជានិតព្ពោតិ? កេចិ តាវេត្ថ “គាមសីមាទយោបិ ពទ្ធសីមា វិយ បថវីសន្ធារកំ ឧទកំ អាហច្ច តិដ្ឋតី”តិ វទន្តិ។

កេចិ បន តំ បដិក្ខិបិត្វា “នទីសមុទ្ទជាតស្សរសីមា, តាវ តន្និស្សិតឧទកុក្ខេបសីមា ច បថវិយា ឧបរិតលេ ហេដ្ឋា ច ឧទកេន អជ្ឈោត្ថរណប្បទេសេ ឯវ តិដ្ឋន្តិ, ន តតោ ហេដ្ឋា ឧទកស្ស អជ្ឈោត្ថរណាភាវា។ សចេ បន ឧទកោឃាទិនា យោជនប្បមាណម្បិ និន្នដ្ឋានំ ហោតិ, នទីសីមាទយោវ ហោន្តិ, ន តតោ ហេដ្ឋា។ តស្មា នទីអាទីនំ ហេដ្ឋា ពហិតីរមុខេន ឧមង្គេន, ឥទ្ធិយា វា បវិដ្ឋោ ភិក្ខុ នទិយំ ឋិតានំ កម្មំ ន កោបេតិ, សោ បន អាសន្នគាមេ ភិក្ខូនំ កម្មំ កោបេតិ។ សចេ បន សោ ឧភិន្នំ តីរគាមានំ មជ្ឈេ និសិន្នោ ហោតិ,

ឧភយគាមដ្ឋានំ កម្មំ កោបេតិ។ សចេ បន តីរំ គាមក្ខេត្តំ ន ហោតិ, អគាមការញ្ញមេវ។ តត្ថ បន តីរទ្វយេបិ សត្តព្ភន្តរសីមំ វិនា កេវលាយ ឧទុក្ខេបសីមាយមេវ កម្មំ កោបេតិ។ សចេ សត្តព្ភន្តរសីមាយ ករោន្តិ, តទា យទិ តេសំ សត្តព្ភន្តរសីមាយ បរិច្ឆេទោ ឯតស្ស និសិន្នោកាសស្ស បរតោ ឯកំ សត្តព្ភន្តរំ អតិក្កមិត្វា ឋិតោ ន កម្មកោបោ។ នោ ចេ, កម្មកោបោ។ គាមសីមាយំ បន អន្តោឧមង្គេ វា ពិលេ វា ខណិត្វា វា យត្ថ បវិសិតុំ សក្កា, យត្ថ វា សុវណ្ណមណិអាទីំ ខណិត្វា គណ្ហន្តិ, គហេតុំ សក្កាតិ វា សម្ភាវនា ហោតិ, តត្តកំ ហេដ្ឋាបិ គាមសីមា, តត្ថ ឥទ្ធិយា អន្តោ និសិន្នោបិ កម្មំ កោបេតិ។ យត្ថ បន បកតិមនុស្សានំ បវេសសម្ភាវនាបិ នត្ថិ, តំ សព្ពំ យាវ បថវីសន្ធារកឧទកា អរញ្ញសីមាវ, ន គាមសីមា។ អរញ្ញសីមាយម្បិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថាបិ ហិ យត្តកេ បទេសេ បវេសសម្ភាវនា, តត្តកមេវ ឧបរិតលេ អរញ្ញសីមា បវត្តតិ។ តតោ បន ហេដ្ឋា ន អរញ្ញសីមា តត្ថ ឧបរិតលេន សហ ឯការញ្ញវោហារាភាវតោ។ ន ហិ តត្ថ បវិដ្ឋំ អរញ្ញំ បវិដ្ឋោតិ វោហរន្តិ, តស្មា តត្រដ្ឋោ ឧបរិ អរញ្ញដ្ឋានំ កម្មំ ន កោបេតិ ឧមង្គនទិយំ ឋិតោ វិយ ឧបរិនទិយំ ឋិតានំ។ ឯកស្មិញ្ហិ ចក្កវាឡេ គាមនទីសមុទ្ទជាតស្សរេ មុញ្ចិត្វា តទវសេសំ អមនុស្សាវាសំ ទេវព្រហ្មលោកំ ឧបាទាយ សព្ពំ អរញ្ញមេវ។ ‘គាមា វា អរញ្ញា វា’តិ វុត្តត្តា ហិ នទីសមុទ្ទជាតស្សរាទិបិ អរញ្ញមេវ។ តេ បន នទីអាទីនំ វិសុំ សីមាភាវេន គហិតត្តា តទវសេសមេវ អរញ្ញំ គហេតព្ពំ។ តត្ថ ច យត្តកេ បទេសេ ឯកំ អរញ្ញន្តិ វោហរន្តិ, អយមេកា អរញ្ញសីមា។ ឥន្ទបុរញ្ហិ សព្ពំ ឯការញ្ញសីមា, តថា អសុរយក្ខបុរាទិ។ អាកាសដ្ឋទេវព្រហ្មវិមានានិ បន សមន្តា អាកាសបរិច្ឆិន្នានិ បច្ចេកំ អរញ្ញសីមា សមុទ្ទមជ្ឈេ បព្ពតទីបកា វិយ។ តត្ថ សព្ពត្ថ សត្តព្ភន្តរសីមាយំ, អរញ្ញសីមាយមេវ វា កម្មំ កាតព្ពំ, តស្មា ឥធាបិ ឧបរិ អរញ្ញតលេន សទ្ធិំ ហេដ្ឋាបថវិយា ឯការញ្ញវោហារាភាវា វិសុំ អរញ្ញសីមាតិ គហេតព្ពំ។ តេនេវេត្ថ គាមនទីអាទិសីមាកថាយ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) ‘ឥទ្ធិមា ភិក្ខុ ហេដ្ឋាបថវិតលេ ឋិតោ កម្មំ កោបេតី’តិ ពទ្ធសីមាយំ ទស្សិតនយោ ន ទស្សិតោ”តិ វទន្តិ។

ឥទញ្ចេតាសំ គាមសីមាទីនំ ហេដ្ឋាបមាណទស្សនំ សុត្តាទិវិរោធាភាវា យុត្តំ វិយ ទិស្សតិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។ ឯវំ គហណេ ច គាមសីមាយំ សម្មតា ពទ្ធសីមា ឧបរិគាមសីមំ, ហេដ្ឋា ឧទកបរិយន្តំ អរញ្ញសីមញ្ច អវត្ថរតីតិ តស្សា អរញ្ញសីមាបិ ខេត្តន្តិ សិជ្ឈតិ។ ភគវតា ច “សព្ពា, ភិក្ខវេ, នទី អសីមា”តិអាទិនា (មហាវ. ១៤៧) នទីសមុទ្ទជាតស្សរា ពទ្ធសីមាយ អខេត្តភាវេន វុត្តា, ន បន អរញ្ញំ, តស្មា អរញ្ញម្បិ ពទ្ធសីមាយ ខេត្តមេវាតិ គហេតព្ពំ។ យទិ ឯវំ កស្មា តត្ថ សា ន ពជ្ឈតីតិ? បយោជនាភាវា។ សីមាបេក្ខានន្តរមេវ ហិ សត្តព្ភន្តរសីមាយ សម្ភវតោ, តស្សា ច ឧបរិ សម្មតាយ ពទ្ធសីមាយ សម្ភេទជ្ឈោត្ថរណានុលោមតោ វិបត្តិសីមា ឯវ សិយា។ គាមក្ខេត្តេ បន ឋត្វា អគាមការញ្ញេកទេសម្បិ អន្តោករិត្វា សម្មតា កិញ្ចាបិ សុសម្មតា អគាមការញ្ញេ ភគវតា វិហិតាយ សត្តព្ភន្តរសីមាយបិ អនិវត្តនតោ, តត្ថ បន កម្មំ កាតុំ បវិដ្ឋានម្បិ តតោ ពហិ កេវលារញ្ញេ ករោន្តានម្បិ អន្តរា តីណិ សត្តព្ភន្តរានិ ឋបេតព្ពានិ។ អញ្ញថា វិបត្តិ ឯវ សិយាតិ សព្ពថា និវត្តកមេវ អគាមកេ អរញ្ញេ ពទ្ធសីមាករណន្តិ វេទិតព្ពំ។

អន្តោនទិយំ បវិដ្ឋសាខាយាតិ នទិយា បថវីតលំ អាហច្ច ឋិតាយ សាខាយបិ, បគេវ អនាហច្ច ឋិតាយ។ បារោហេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯតេន សភាគនទីសីមំ ផុសិត្វា ឋិតេន វិសភាគសីមាសម្ពន្ធសាខាទិនា ឧទកុក្ខេបសីមាយ សម្ពន្ធោ ន វដ្តតីតិ ទស្សេតិ។ ឯតេនេវ មហាសីមំ គាមសីមញ្ច ផុសិត្វា ឋិតេន សាខាទិនា មាឡកសីមាយ សម្ពន្ធោ ន វដ្តតីតិ ញាបិតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ **អន្តោនទិយំយេវា**តិ សេតុបាទានំ តីរដ្ឋិតត្តំ និវត្តេតិ។ តេន ឧទកុក្ខេបបរិច្ឆេទតោ ពហិនទិយំ បតិដ្ឋិតត្តេបិ សម្ភេទាភាវំ ទស្សេតិ។ តេនាហ **“ពហិតីរេ បតិដ្ឋិតា”**តិអាទិ។ យទិ ហិ ឧទកុក្ខេបតោ ពហិ អន្តោនទិយម្បិ បតិដ្ឋិតត្តេ សម្ភេទោ ភវេយ្យ, តម្បិ បដិក្ខិបិតព្ពំ ភវេយ្យ កម្មកោបស្ស សមានត្តា, ន ច បដិក្ខិត្តំ, តស្មា សព្ពត្ថ អត្តនោ និស្សយសីមាយ សម្ភេទទោសោ នត្ថេវាតិ គហេតព្ពំ។

អាវរណេន វាតិ ទារុអាទីនិ ខណិត្វា ឧទកនិវារណេន។ **កោដ្ដកពន្ធនេន វា**តិ មត្តិកាទីហិ បូរេត្វា កតសេតុពន្ធនេន វា, ឧភយេនាបិ អាវរណមេវ ទស្សេតិ។ “នទី វិនាសេត្វា”តិ វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតិ **“ហេដ្ឋា បាឡិ ពទ្ធា”**តិ, ហេដ្ឋា នទី អាវរិត្វា បាឡិ ពទ្ធាតិ អត្ថោ។ **ឆឌ្ឌិតោទក**ន្តិ អតិរិត្តោទកំ។ **នទី ឱតរិត្វា សន្ទនដ្ឋានតោ**តិ ឥមិនា តឡាកនទីនំ អន្តរា បវត្តនដ្ឋានេ ន វដ្តតីតិ ទស្សេតិ។ **ឧប្បតិត្វា**តិ តីរាទិភិន្ទនវសេន វិបុលា ហុត្វា។ **វិហារសីម**ន្តិ ពទ្ធសីមំ។

អគមនបថេតិ តទហេវ គន្ត្វា និវត្តិតុំ អសក្កុណេយ្យេ។ **អរញ្ញសីមាសង្ខ្យមេវ គច្ឆតី**តិ លោកវោហារសិទ្ធំ អគាមការញ្ញសីមំ សន្ធាយ វទតិ។ **តត្ថា**តិ បកតិយា មច្ឆពន្ធានំ គមនបថេសុ ទីបកេសុ។

តំ ឋានន្តិ តេសំ អាវាដាទីនំ កតដ្ឋានមេវ, ន អកតន្តិ អត្ថោ។ **លោណី**តិ សមុទ្ទោទកស្ស ឧប្បត្តិវេគនិន្នោ មាតិកាការេន បវត្តនកោ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៤៧) បន – **គច្ឆន្តិយា បន នាវាយ កាតុំ ន វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ ឧទកុក្ខេបមនតិក្កមិត្វា បរិវត្តមានាយ កាតុំ វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។ **សីមំ វា សោធេត្វា**តិ ឯត្ថ សីមាសោធនំ នាម គាមសីមាទីសុ ឋិតានំ ហត្ថបាសានយនាទិ។ “នទី វិនាសេត្វា តឡាកំ ករោន្តី”តិ វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតិ “**ហេដ្ឋា បាឡិ ពទ្ធា**”តិ, ហេដ្ឋា នទី អាវរិត្វា បាឡិ ពទ្ធាតិ អត្ថោ។ **ឆឌ្ឌិតោទក**ន្តិ តឡាករក្ខណត្ថំ ឯកមន្តេន ឆឌ្ឌិតមុទកំ។ **ទេវេ អវស្សន្តេ**តិ ទុព្ភិក្ខកាលេ វស្សានេបិ ទេវេ អវស្សន្តេ។ **ឧប្បតិត្វា**តិ ឧត្តរិត្វា។ **គាមនិគមសីមំ ឱត្ថរិត្វា បវត្តតី**តិ វុត្តប្បការេ វស្សកាលេ ចត្តារោ មាសេ អព្ពោច្ឆិន្នា បវត្តតិ។ **វិហារសីម**ន្តិ ពទ្ធសីមំ សន្ធាយ វទតិ។

អគមនបថេតិ យត្ថ តទហេវ គន្ត្វា បច្ចាគន្តុំ ន សក្កោតិ, តាទិសេ បទេសេ។ **អរញ្ញសីមាសង្ខ្យមេវ គច្ឆតី**តិ សត្តព្ភន្តរសីមំ សន្ធាយ វទតិ។ **តេស**ន្តិ មច្ឆពន្ធានំ។ **គមនបរិយន្តស្ស ឱរតោ**តិ គមនបរិយន្តស្ស ឱរិមភាគេ ទីបកំ បព្ពតញ្ច សន្ធាយ វុត្តំ, ន សមុទ្ទប្បទេសន្តិ វុត្តំ។

សម្ភិន្ទន្តីតិ យត្ថ ចតូហិ ភិក្ខូហិ និសីទិតុំ ន សក្កា, តត្ត តតោ បដ្ឋាយ យាវ កេសគ្គមត្តម្បិ អត្តនោ សីមាយ ករោន្តា សម្ភិន្ទន្តិ, ចតុន្នម្បិ ភិក្ខូនំ បហោនកតោ បដ្ឋាយ យាវ សកលម្បិ អន្តោករោន្តា អជ្ឈោត្ថរន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ **សំសដ្ឋវិដបា**តិ អញ្ញមញ្ញំ សិព្ពិត្វា ឋិតមហាសាខមូលា, ឯតេន អញ្ញមញ្ញស្ស អតិអាសន្នតំ ទីបេតិ។ សាខាយ សាខំ ផុសន្តាបិ ហិ ទូរដ្ឋាបិ សិយុំ, តតោ ឯកំសតោ សម្ភេទលក្ខណំ ន ទស្សិតំ សិយាតិ តំ ទស្សេតុំ វិដបគ្គហណំ កតំ។ ឯវញ្ហិ ភិក្ខូនំ និសីទិតុំ អប្បហោនកដ្ឋានំ អត្តនោ សីមាយ អន្តោសីមដ្ឋំ ករិត្វា បុរាណវិហារំ ករោន្តា សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តិ នាម, ន តតោ បរន្តិ ទស្សិតមេវ ហោតិ។ **ពទ្ធា ហោតី**តិ បោរាណកវិហារសីមំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **តំ អម្ព**ន្តិ អបរេន សមយេន បុរាណវិហារបរិក្ខេបាទីនំ វិនដ្ឋត្តា អជានន្តានំ តំ បុរាណវិហារសីមាយ និមិត្តភូតំ អម្ពំ។ អត្តនោ សីមាយ អន្តោសីមដ្ឋំ ករិត្វា បុរាណវិហារសីមដ្ឋំ ជម្ពុំ កិត្តេត្វា អម្ពជម្ពូនំ អន្តរេ យំ ឋានំ, តំ អត្តនោ សីមាយ បវេសេត្វា ពទ្ធាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច បុរាណសីមាយ និមិត្តភូតស្ស គាមដ្ឋស្ស អម្ពរុក្ខស្ស អន្តោសីមដ្ឋាយ ជម្ពុយា សហ សំសដ្ឋវិដបត្តេបិ សីមាយ ពន្ធនកាលេ វិបត្តិ វា បច្ឆា គាមសីមាយ សហ សម្ភេទោ វា កម្មវិបត្តិ វា នាហោសីតិ មុខតោវ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

បទេសន្តិ សង្ឃស្ស និសីទនប្បហោនកំ បទេសំ។ **សីមន្តរិកំ ឋបេត្វា**តិអាទិនា សម្ភេទជ្ឈោត្ថរណំ កត្វា ពទ្ធសីមាបិ អញ្ញមញ្ញំ ផុសាបេត្វា អព្យវធានេន ពទ្ធសីមាបិ អសីមា ឯវាតិ ទស្សេតិ, តស្មា ឯកទ្វង្គុលមត្តាបិ សីមន្តរិកា វដ្ដតិ ឯវ។ សា បន ទុព្ពោធាតិ អដ្ឋកថាសុ ចតុរង្គុលាទិកា វុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ទ្វិន្នំ សីមាន**ន្តិ ទ្វិន្នំ ពទ្ធសីមានំ។ **និមិត្តំ ហោតី**តិ និមិត្តស្ស សីមតោ ពាហិរត្តា ពន្ធនកាលេ តាវ សម្ភេទទោសោ នត្ថីតិ អធិប្បាយោ។ ន កេវលញ្ច និមិត្តកតោ ឯវ សង្ករំ ករោតិ, អថ ខោ សីមន្តរិកាយ ឋិតោ អញ្ញោបិ រុក្ខោ ករោតិ ឯវ, តស្មា អប្បមត្តិកាយ សីមន្តរិកាយ វឌ្ឍនករុក្ខាទយោ ន វដ្ដន្តិ ឯវ។ ឯត្ថ ច ឧបរិ ទិស្សមានខន្ធសាខាទិបវេសេសុ ឯវ សង្ករទោសស្ស សព្ពត្ថ ទស្សិតត្តា អទិស្សមានានំ មូលានំ បវេសេបិ ភូមិគតិកត្តា ទោសោ នត្ថីតិ សិជ្ឈតិ។ សចេ បន មូលានិបិ ទិស្សមានានិ នេវ បវិសន្តិ, សង្ករោវ, បព្ពតបាសាណា បន ទិស្សមានាបិ ភូមិគតិកាយេវ។ យទិ បន ពន្ធនកាលេ ឯវ ឯកោ ថូលរុក្ខោ ឧភយម្បិ សីមំ អាហច្ច តិដ្ឋតិ, បច្ឆា ពទ្ធា អសីមា ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

សីមសង្ករន្តិ សីមសម្ភេទំ។ យំ បនេត្ថ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៤៨) វុត្តំ “**សីមសង្ករំ ករោតី**តិ វឌ្ឍិត្វា សីមប្បទេសំ បវិដ្ឋេ ទ្វិន្នំ សីមានំ គតដ្ឋានស្ស ទុព្ពិញ្ញេយ្យត្តា វុត្ត”ន្តិ, តំ ន យុត្តំ គាមសីមាយបិ សហ សង្ករំ ករោតីតិ វត្តព្ពតោ។ តត្ថាបិ ហិ និមិត្តេ វឌ្ឍិតេ គាមសីមពទ្ធសីមានំ គតដ្ឋានំ ទុព្ពិញ្ញេយ្យមេវ ហោតិ។ តត្ថ បន អវត្វា ទ្វិន្នំ ពទ្ធសីមានមេវ សង្ករស្ស វុត្តត្តា យថាវុត្តសម្ភេទទោសោវ សង្ករសទ្ទេន វុត្តោតិ គហេតព្ពំ។ បាឡិយំ (មហាវ. ១៤៨) បន និទានវសេន “យេសំ, ភិក្ខវេ, សីមា បច្ឆា សម្មតា, តេសំ តំ កម្មំ អធម្មិក”ន្តិអាទិនា បច្ឆា សម្មតាយ អសីមត្តេ វុត្តេបិ ទ្វីសុ គាមសីមាសុ ឋត្វា ទ្វីហិ សង្ឃេហិ សម្ភេទំ វា អជ្ឈោត្ថរណំ វា កត្វា សីមន្តរិកំ អដ្ឋបេត្វា វា រុក្ខបារោហាទិសម្ពន្ធំ អវិយោជេត្វា វា ឯកស្មិំ ខណេ កម្មវាចានិដ្ឋាបនវសេន ឯកតោ សម្មតានំ ទ្វិន្នម្បិ សីមានំ អសីមតា បកាសិតាតិ វេទិតព្ពំ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៤៨) “**សំសដ្ឋវិដបា**តិ ឥមិនា អញ្ញមញ្ញស្ស អាសន្នតំ ទីបេតិ។ **ពទ្ធា ហោតី**តិ បច្ឆិមទិសាភាគេ សីមំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **តស្សា បទេស**ន្តិ យត្ថ ឋត្វា ភិក្ខូហិ កម្មំ កាតុំ សក្កា ហោតិ, តាទិសំ បទេសំ។ យត្ថ បន ឋិតេហិ កម្មំ កាតុំ ន សក្កា ហោតិ, តាទិសំ បទេសំ អន្តោ ករិត្វា ពន្ធន្តា សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តិ នាម។ **ទ្វិន្នំ សីមានំ និមិត្តំ ហោតី**តិ និមិត្តស្ស សីមតោ ពាហិរត្តា សីមសម្ភេទោ ន ហោតីតិ វុត្តំ។ **សីមសង្ករំ ករោតី**តិ វឌ្ឍិត្វា សីមប្បទេសំ បវិដ្ឋេ ទ្វិន្នំ សីមានំ គតដ្ឋានស្ស ទុវិញ្ញេយ្យត្តា វុត្តំ, ន ច បន តត្ថ កម្មំ

កាតុំ ន វដ្តតីតិ ទស្សនត្ថំ។ ន ហិ សីមា តត្តកេន អសីមា ហោតិ, ទ្វេ បន សីមា បច្ឆា វឌ្ឍិតេន រុក្ខេន អជ្ឈោត្ថដា ឯកាពទ្ធា ហោន្តិ, តស្មា ឯកត្ថ ឋត្វា កម្មំ ករោន្តេហិ ឥតរំ សោធេត្វា កាតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

សីមាវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ចតុវីសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

សីមាពន្ធនវិនិច្ឆយកថា

ឯវំ សីមាវិនិច្ឆយំ កថេត្វា បាឡិយំ សីមកថាយ ឧបោសថក្ខន្ធកបរិយាបន្នត្តា ឧបោសថក្ខន្ធកានន្តរញ្ច បវារណក្ខន្ធកស្ស អាគតត្តា តទនុក្កមេន សីមាវិនិច្ឆយតោ ឧបោសថបវារណវិនិច្ឆយំ កថេតុមារទ្ធេបិ សាសន វុទ្ធិករណត្ថំ ឧបសម្បទាទិវិនយកម្មករណដ្ឋានភូតំ សីមំ ពន្ធិតុកាមានំ លជ្ជិបេសលពហុស្សុតសិក្ខាកាមភិក្ខូនំ បញ្ញាសតិវីរិយជននត្ថំ សីមាពន្ធនកថា អម្ហេហិ អារភីយតេ ។ តត្ថ អបលោកនាទិចតុព្ពិធកម្មករណ ដ្ឋានភូតា សីមា នាម ពទ្ធអពទ្ធវសេន ទុវិធា ហោតិ។ តត្ថាបិ ពទ្ធសីមា ខណ្ឌសីមា, សមានសំវាសកសីមា, អវិប្បវាសសីមាតិ តិព្ពិធា ហោតិ, តថា អពទ្ធសីមាបិ គាមសីមា, ឧទកុក្ខេបសីមា, សត្តព្ភន្តរសីមាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ អាចរិយពុទ្ធទត្តត្ថេរេន វិនយវិនិច្ឆយេ –

“ខណ្ឌសមានសំវាសា-វិប្បវាសាតិ ភេទតោ;
ឥតិ ពទ្ធា តិធា វុត្តា, អពទ្ធាបិ តិធា មតា។

“គាមតោ ឧទកុក្ខេបា, សត្តព្ភន្តរតោបិ ច;
តត្ថ គាមបរិច្ឆេទោ, គាមសីមាតិ វុច្ចតី”តិ។

តត្ថ ពទ្ធសីមំ ពន្ធិតុកាមេន អតិខុទ្ទិកា, អតិមហតី, ខណ្ឌនិមិត្តា, ឆាយានិមិត្តា, អនិមិត្តា, ពហិសីមេ ឋិតសម្មតា, នទិយា សម្មតា, សមុទ្ទេ សម្មតា, ជាតស្សរេ សម្មតា, សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តេន សម្មតា, សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរន្តេន សម្មតាតិ វុត្តា ឥមា ឯកាទស វិបត្តិសីមាយោ អតិក្កមិត្វា និមិត្តសម្បត្តិ, បរិសសម្បត្តិ, កម្មវាចាសម្បត្តីតិ វុត្តាយ តិវិធសម្បត្តិយា យុត្តំ កត្វា បឋមំ កិត្តិតនិមិត្តេន សព្ពបច្ឆិមកិត្តិតនិមិត្តំ សម្ពន្ធំ កត្វា ពន្ធិតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាចរិយេន កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) “តត្ថ ឯកាទស វិបត្តិសីមាយោ អតិក្កមិត្វា តិវិធសម្បត្តិយុត្តា និមិត្តេន និមិត្តំ សម្ពន្ធិត្វា សម្មតា សីមា ពទ្ធសីមា នាមា”តិ។ ឯតេន ឯតេសុ ឯកាទសសុ វិបត្តីសុ ឯកាយបិ យុត្តាយ, តិវិធសម្បត្តីសុ ឯកាយបិ អយុត្តាយ, និមិត្តេន និមិត្តំ អសម្ពន្ធំ កត្វា សម្មតាយ ច សតិ សីមា ន ហោតីតិ ទស្សេតិ។

ឯវំ សីមំ ពន្ធិតុកាមេន ភិក្ខុនា សព្ពលក្ខណបរិបូរត្ថំ មហន្តោ ឧស្សាហោ ករណីយោ ហោតិ, តស្មា សីមា ពន្ធនកាលេ តីសុ សម្បត្តីសុ បរិសសម្បត្តិសិទ្ធិយា បឋមំ តាវ គាមសីមា ឧបបរិក្ខិតព្ពា។ ឯត្ថាហ “ននុ ពទ្ធសីមា វា ពន្ធិតព្ពា, អថ កស្មា គាមសីមា ឧបបរិក្ខិតព្ពា”តិ? គាមសីមាយំ ឋត្វា ពទ្ធសីមាយ ពន្ធិតព្ពតោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “អសម្មតាយ, ភិក្ខវេ, សីមាយ អដ្ឋបិតាយ យំ គាមំ វា និគមំ វា ឧបនិស្សាយ វិហរតិ, យា តស្ស វា គាមស្ស គាមសីមា, និគមស្ស វា និគមសីមា, អយំ តត្ថ សមានសំវាសា ឯកូបោសថា”តិ (មហាវ. ១៤៧)។ ឥធ បាឡិយំ សរូបេន អនាគតម្បិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧) “គាមគ្គហណេន ចេត្ថ នគរម្បិ គហិតមេវ ហោតី”តិ វុត្តត្តា នគរសីមាបិ គហិតា ហោតិ, តស្មា យស្មឹ អពទ្ធសីមវិហារេ ភិក្ខូ យំ គាមំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តិ, តស្ស គាមស្ស បរិច្ឆេទោ គាមសីមា នាម។ យំ និគមំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តិ, តស្ស និគមស្ស បរិច្ឆេទោ និគមសីមា នាម។ យំ នគរំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តិ, តស្ស នគរស្ស បរិច្ឆេទោ នគរសីមា នាម។ តា សព្ពាបិ គាមសីមាតិ វុច្ចន្តិ។ តេសំ ភិក្ខូនំ សមានសំវាសា ឯកូបោសថពទ្ធសីមា វិយ ឯកតោ ឧបោសថាទិសង្ឃ កម្មករណារហា ហោន្តិ, ឦទិសេយេវ ច បទេសេ សីមំ ពន្ធិតុមរហតិ, ន ឧបោសថាទិសង្ឃកម្មានរហេ បទេសេតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ “យត្តកេ បទេសេ តស្ស តស្ស គាមស្ស គាមភោជកា ពលឹ លភន្តិ, សោ បទេសោ អប្បោ វា ហោតុ មហន្តោ វា, គាមសីមាត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតី”តិ អដ្ឋកថាយំ វចនតោ គាមាទិភោជកានំ ពលិលភនដ្ឋានំ គាម សីមា ហោតិ, តទញ្ញ យេភុយ្យវសេន វុត្តំ។ ពលឹ អលភន្តោបិ រាជបណ្ណេ អារោបិតបទេសេ តស្ស គាមស្ស គាម

សីមាយេវ។ វុត្តញ្ហិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៧) “**ពលឹ លភន្តី**តិ ឥទំ យេភុយ្យវសេន វុត្តំ។ ‘អយំ គាមោ ឯត្តកោ ករិសភាគោ’តិអាទិនា បន រាជបណ្ណេសុ អារោបិតេសុ ភូមិភាគេសុ យស្មឹ យស្មឹ តឡាកមាតិកាសុសានបព្ពតាទិកេ បទេសេ ពលឹ ន គណ្ហន្តិ, សោបិ គាមសីមា ឯវ។ រាជាទីហិ បរិច្ឆិន្នភូមិភាគោ ហិ សព្ពោវ ឋបេត្វា នទីលោណិជាតស្សរេ គាមសីមាតិ វេទិតព្ពោ”តិ។ អយំ បកតិគាមសីមា នាម។ “យម្បិ ឯកស្មិំយេវ គាមក្ខេត្តេ ឯកំ បទេសំ, ‘អយំ វិសុំគាមោ ហោតូ’តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា រាជា កស្សចិ ទេតិ, សោបិ វិសុំគាមសីមា ហោតិយេវា”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧) វចនតោ រាជា “បកតិគាមក្ខេត្តេយេវ បកតិគាមតោ វិសុំ បកតិគាមេន អសម្មិស្សោ គាមោ ហោតូ”តិ យំ បទេសំ ទេតិ, សោ បទេសោ វិសុំគាមសីមា នាម។ ឥតិ បកតិគាមសីមា ច រាជូនំ ឥច្ឆាវសេន បវត្តា វិសុំគាមសីមា ច ពទ្ធសីមា វិយ សព្ពកម្មារហា, តស្មា អភិនវពទ្ធសីមំ ពន្ធិតុកាមេហិ បកតិគាមសីមំ វា វិសុំគាមសីមំ វា សោធេត្វា កត្តព្ពំ ហោតិ។ តថា ហិ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ “តស្មា សា ច ឥតរា ច បកតិគាមនគរនិគមសីមា ពទ្ធសីមាសទិសាយេវ ហោន្តី”តិ។ វិមតិវិនោទនិយញ្ច (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៧) “តត្ថ ហិ សា ច រាជិច្ឆាវសេន បរិវត្តិត្វា សមុប្បន្នា អភិនវា ច ឥតរា ច អបរិវត្តា បកតិគាមសីមា, យថា ពទ្ធសីមាយំ សព្ពំ សង្ឃកម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ, ឯវមេតាបិ សព្ពកម្មារហតាសទិសេន ពទ្ធសីមាសទិសា, សា សមានសំវាសា ឯកូបោសថាតិ អធិប្បាយោ”តិ វុត្តំ។

កេចិ បន អាចរិយា “មយំ សីមំ ពន្ធិតុកាមា, តស្មា ឯត្តកោ ភូមិបរិច្ឆេទោ វិសុំ ខេត្តំ ហោតូ”តិ រាជានំ អាបុច្ឆិត្វា តេន ឱកាសេ កតេ “ឥទំ ឋានំ វិសុំគាមក្ខេត្តំ ហោតី”តិ មនសិ កត្វា តត្រដ្ឋេយេវ ភិក្ខូ ច ហត្ថបាសានយនាទិនា សោធេត្វា សីមាសម្មុហននសីមាពន្ធនាទីនិ ករោន្តិ, តំ ករណំ “អយំ វិសុំគាមោ ហោតូតិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា រាជា កស្សចិ ទេតី”តិ អដ្ឋកថាវចនេន, “សា ច រាជិច្ឆាវសេន បរិវត្តិត្វា សមុប្បន្នា អភិនវា ចា”តិ អាគតេន វិមតិវិនោទនីដីកាវចនេន ច សមេន្តំ វិយ ន ទិស្សតិ។ កថំ? អដ្ឋកថាវចនេ តាវ “អយំ វិសុំគាមោ ហោតូ”តិ ឥមិនា ន កេវលំ បុរិមគាមោយេវ គាមោ ហោតុ, អថ ខោ ឥទានិ បរិច្ឆិន្នបទេសោបិ វិសុំយេវ គាមោ ហោតូតិ ឯកំយេវ គាមក្ខេត្តំ ទ្វេ គាមេ ករោតីតិ ទស្សេតិ។ “រាជា កស្សចិ ទេតី”តិ ឥមិនា គាមភោជកស្ស ទិន្នភាវំ បកាសេតិ, ឥធ បន នេវ ទ្វេ គាមេ ករោតិ, ន ច គាមភោជកស្ស ទេតិ, កេវលំ ភិក្ខូនំ អនុមតិយា យាវកាលិកវសេនេវ ឱកាសំ ករោតិ, ឯវំ អដ្ឋកថាវចនេនបិ សមេន្តំ វិយ ន ទិស្សតិ។ វិមតិវិនោទនីដីកាវចនេនបិ “រាជិច្ឆាវសេន បរិវត្តិត្វា”តិ ឥមិនា អគាមភូតំ ខេត្តំ រាជិច្ឆាវសេន បរិវត្តិត្វា គាមោ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ “អភិនវា ចា”តិ ឥមិនា បុរាណគាមសីមា ច អភិនវគាមសីមា ចាតិ បុរិមគាមេន អមិស្សំ វិសុំគាមលក្ខណំ ទស្សេតិ។ ឥធ បន រាជិច្ឆាវសេន បរិវត្តិត្វា ខេត្តស្ស វិសុំគាមភូតភាវោ ច អភិនវភាវេន វិសុំគាមលក្ខណញ្ច ន ទិស្សតិ, ឯវំ ដីកាវចនេនបិ សមេន្តំ វិយ ន ទិស្សតិ។

វិនយវិនិច្ឆយដីកាយញ្ច “**គាមបរិច្ឆេទោ**តិ សព្ពទិសាសុ សម្មា បរិច្ឆិន្ទិត្វា ‘ឥមស្ស បទេសស្ស ឯត្តកោ ករោ’តិ ឯវំ ករេន និយមិតោ គាមប្បទេសោ”តិ ឯវំ អាយវសេនេវ បរិច្ឆិន្នទំ វុត្តំ, ន អនុមតិករណមត្តេន, តស្មា វិសុំគាមលក្ខណំ អប្បត្តតាយ បកតិគាមេន សង្ករោ ហោតិ, ន តត្ថ ឧបោសថាទិសង្ឃកម្មំ កាតុមរហតិ, ឧបោសថាទិសង្ឃកម្មករណារហបទេសេយេវ សីមាសម្មុហននសីមាពន្ធនកម្មម្បិ ករណារហំ ហោតិ ញត្តិទុតិយកម្មត្តា តេសំ កម្មានំ, តស្មា តេសំ អាចរិយានំ តំ ករណំ អញ្ញេ អាចរិយា ន ឥច្ឆន្តិ។ អញ្ញេ បន អាចរិយា “តំ បរិច្ឆិន្នប្បទេសំ ‘វិសុំគាមោ ហោតូ’តិ រាជា កស្សចិ ទេតិ, គាមភោជកោ ច តតោ ពលឹ បដិគ្គណ្ហាតិ, តទា វិសុំគាមោ ហោតិ, ន តតោ បុព្ពេ”តិ វទន្តិ។ តេសំ តំ វចនំ “ឯវំ ករេន និយមិតោ បទេសោ”តិ វិនិច្ឆយដីកាវចនញ្ច “គាមាទីនំ ករគ្គាហបរិច្ឆិន្នោ សមន្តតោ បទេសោ គាមសីមា”តិ សីមាលង្ការគណ្ឋិវចនញ្ច សន្ធាយ វុត្តំ សិយា, តេសុ បន “ឥមស្ស បទេសស្ស ឯត្តកោ ករោ”តិ ឯវំ ករបរិច្ឆិន្នទំ វុត្តំ, ន គាមភោជកស្ស ពលិគ្គហណំ។ អដ្ឋកថាយញ្ច “រាជា កស្សចិ ទេតី”តិ ទានមេវ វទតិ, ន “គាមភោជកោ ច ពលឹ គណ្ហាតី”តិ បដិគ្គហណំ, តស្មា តម្បិ វចនំ អញ្ញេ បណ្ឌិតា ន សម្បដិច្ឆន្តិ, តស្មា បថវិស្សរោ រាជា “ឥមស្មឹ គាមក្ខេត្តេ ឯត្តកករិសមត្តោ បទេសោ បុរិមគាមតោ វិសុំគាមោ ហោតូ”តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ទេតិ, ឯត្តាវតា សោ បទេសោ ពលឹ បដិគ្គហិតោ វា ហោតុ អប្បដិគ្គហិតោ វា, វិសុំគាមោ នាម ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពោ។

ឯវំ បកតិគាមលក្ខណញ្ច វិសុំគាមលក្ខណញ្ច តថតោ ញត្វា ពទ្ធសីមំ ពន្ធិតុកាមោ យទិ បកតិគាមសីមា នាតិវិត្ថារា ហោតិ សុខរក្ខិតា, តមេវ បកតិគាមសីមំ សុដ្ឋុ រក្ខាបេត្វា សុដ្ឋុ សោធេត្វា សីមាសម្មុហននសីមាសម្មុតិកម្មានិ កាតព្ពានិ។ យទិ បន បកតិគាមសីមា អតិវិត្ថារា ហោតិ, និគមសីមា, នគរសីមា វា ហោន្តិ, ពហូនំ ភិក្ខូនំ និសិន្នដ្ឋានសញ្ចរណដ្ឋានត្តា សោធេតុំ វា រក្ខិតុំ វា ន សក្កោន្តិ, ឯវញ្ច សតិ បថវិស្សររាជូហិ បរិច្ឆិន្នាយ វិសុំគាមសីមាយ សុដ្ឋុ សោធេត្វា សុរក្ខិតំ កត្វា សីមាសម្មុហននសីមាសម្មុតិកម្មំ កាតព្ពំ។ កថំ បន សុដ្ឋុ សោធនញ្ច សុដ្ឋុ រក្ខណញ្ច កាតព្ពំ? សីមំ ពន្ធិតុកាមេន ហិ សាមន្តវិហារេសុ ភិក្ខូ តស្ស តស្ស វិហារស្ស សីមាបរិច្ឆេទំ បុច្ឆិត្វា ពទ្ធសីមវិហារានំ សីមាយ សីមន្តរិកំ, អពទ្ធសីមវិហារានំ សីមាយ ឧបចារំ ឋបេត្វា ទិសាចារិកភិក្ខូនំ និស្សញ្ចារសមយេ សចេ ឯកស្មឹ គាមក្ខេត្តេ សីមំ ពន្ធិតុកាមា, យេ តត្ថ ពទ្ធសីមវិហារា, តេសុ ភិក្ខូនំ

“មយំ អជ្ជ សីមំ ពន្ធិស្សាម, តុម្ហេ សកសកសីមាយ បរិច្ឆេទតោ មា និក្ខមថា”តិ បេសេតព្ពំ។ យេ អពទ្ធសីមវិហារា, តេសុ ភិក្ខូ ឯកជ្ឈំ សន្និបាតេតព្ពា, ឆន្ទារហានំ ឆន្ទោ អាហរាបេតព្ពោ។ ឯវំ សន្និបតិតេសុ បន ភិក្ខូសុ ឆន្ទារហានំ ឆន្ទេ អាហដេ តេសុ តេសុ មគ្គេសុ ច នទីតិត្ថគាមទ្វារាទីសុ ច អាគន្តុកភិក្ខូនំ សីឃំ សីឃំ ហត្ថបាសានយនត្ថញ្ច ពហិសីមករណត្ថញ្ច អារាមិកេ ចេវ សមណុទ្ទេសេ ច ឋបេត្វា ភេរិសញ្ញំ វា សង្ខសញ្ញំ វា កត្វា សីមា សម្មូហនិតព្ពាតិ។

នន ុ ច ឥទំ សោធនំ វក្ខណញ្ច សីមាសម្មុតិកាលេយេវ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ, អថ កស្មា ឥធ សីមាសមូហននេ វុត្តន្តិ? ឥមស្សាបិ សីមាសមូហននកម្មស្ស ញត្តិទុតិយកម្មត្តា បរិសសម្បត្តិជននត្ថំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ សន្តេបិ ឥទំ សីមាសមូហននកម្មំ នាម យទិ បោរាណា ពទ្ធសីមា អត្ថិ, តទដ្ឋកសង្ឃេ ហត្ថបាសគតេ អញ្ញេសុ ភិក្ខូសុ គាមសីមំ បរិវជ្ជេសុបិ កម្មភេទោ នត្ថិ។ យទិ បោរាណា ពទ្ធសីមា នត្ថិ, ឯវម្បិ សតិ កេវលំ គាមសីមាភូតត្តា សីមាសមូហននកម្មេ អសម្បជ្ជន្តេបិ ទោសោ នត្ថិ, អថ កស្មា សោធនា វុត្តាតិ? សច្ចំ, តថាបិ សមូហនិតព្ពា បោរាណសីមាបរិច្ឆេទស្ស ទុវិញ្ញេយ្យត្តា។ សចេ ហិ មហតិយា បោរាណពទ្ធសីមាយ ឯកស្មិំ បទេសេ សីមំ សមូហនិស្សាមាតិ សង្ឃេ សន្និបតិតេ តស្សាយេវ សីមាយ អញ្ញស្មិំ បទេសេ ភិក្ខុម្ហិ បរិវជ្ជេ អជាននន្តស្សបិ កម្មំ វិបជ្ជតិ, តស្មា មហុស្សាហេន សោធេតព្ពាវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ គាមសីមសោធនំ “បរិសសម្បត្តិយា យុត្តា នាម សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ចតូហិ ភិក្ខូហិ សន្និបតិត្វា យាវតិកា តស្មិំ គាមក្ខេត្តេ ពទ្ធសីមំ វា នទីសមុទ្ទជាតស្សរេ វា អនោក្កមិត្វា ឋិតា ភិក្ខូ, តេ សព្ពេ ហត្ថបាសេ វា កត្វា ឆន្ទំ វា អាហរិត្វា សម្មតា”តិ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) អាគតត្តា បរិសសម្បត្តិការណំ ហោតីតិ វិញ្ញាយតិ។ តតោ “សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តេន សម្មតា, សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរន្តេន សម្មតា”តិ វុត្តេហិ ទ្វីហិ វិបត្តិទោសេហិ មុច្ចនត្ថំ សីមសមូហននកម្មំ កាតព្ពំ។

សីមាយ អសមូហតាយ សតិ កថំ វិបត្តិទ្វយំ អាបជ្ជេយ្យាតិ, តថា សោធិតាយបិ គាមសីមាយ។ យទិ បោរាណពទ្ធសីមា វិជ្ជមានា ភវេយ្យ, តស្សា វិជ្ជមានភាវំ អជានន្តា នវំ ពទ្ធសីមំ ពន្ធេយ្យុំ។ បោរាណសីមាយ ហិ និមិត្តំ អន្តោ កត្វា តស្ស សមីបេ បោរាណសីមាយ អន្តោ ឋិតំ អញ្ញំ និមិត្តំ កត្វា នវំ ពទ្ធសីមំ ពន្ធេយ្យុំ, សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តេន សម្មតា នាម ហោតិ។ តេន វុត្តំ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) **“សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តេន សម្មតា** នាម អត្តនោ សីមាយ បរេសំ សីមំ សម្ភិន្ទន្តេន សម្មតា។ សចេ ហិ បោរាណកស្ស វិហារស្ស បុរត្ថិមាយ ទិសាយ អម្ពោ ចេវ ជម្ពូ ចាតិ ទ្វេ រុក្ខា អញ្ញមញ្ញំ សំសដ្ឋវិដបា ហោន្តិ, តេសុ អម្ពស្ស បច្ឆិមទិសាភាគេ ជម្ពូ។ វិហារសីមា ច ជម្ពុំ អន្តោ កត្វា អម្ពំ កិត្តេត្វា ពទ្ធា ហោតិ, អថ បច្ឆា តស្ស វិហារស្ស បុរត្ថិមទិសាយំ វិហារេ កតេ សីមំ ពន្ធន្តា ភិក្ខូ អម្ពំ អន្តោ កត្វា ជម្ពុំ កិត្តេត្វា ពន្ធន្តិ, សីមាយ សីមា សម្ភិន្នា នាម ហោតី”តិ។ បោរាណសីមាយ ច ឯកទេសំ វា សកលបោរាណសីមំ វា អន្តោ ករិត្វា នវំ សីមំ ពន្ធេយ្យុំ, សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរន្តេន សម្មតា នាម ។ វុត្តញ្ហេតំ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) **“សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរន្តេន សម្មតា** នាម អត្តនោ សីមាយ បរេសំ សីមំ អជ្ឈោត្ថរន្តេន សម្មតា។ សចេ ហិ បរេសំ ពទ្ធសីមំ សកលំ វា តស្សា បទេសំ វា អន្តោ កត្វា អត្តនោ សីមំ សម្មន្នន្តិ, សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរិតា នាម ហោតី”តិ។

យស្មិំ បទេសេ ចត្តារោ ភិក្ខូ និសីទិត្វា កម្មំ កាតុំ ន សក្កោន្តិ, តត្ថ តតោ បដ្ឋាយ យាវ កេសគ្គមត្តម្បិ អញ្ញេសំ បោរាណពទ្ធសីមប្បទេសំ អត្តនោ សីមាយ អន្តោ ករោន្តោ សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទតិ នាម។ ចតុន្នំ ភិក្ខូនំ និសីទិតុំ បហោនកដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ យាវ សកលម្បិ អញ្ញេសំ បោរាណពទ្ធសីមាបទេសំ អត្តនោ សីមាយ អន្តោ ករោន្តោ សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរតិ នាម។ វុត្តញ្ហេតំ កង្ខាវិតរណិយា លីនត្ថបកាសនិយំ (កង្ខា. អភិ. ដី. និទានវណ្ណនា) **“តស្សា បទេស**ន្តិ តស្សា ឯកទេសំ, យត្ថ ឋត្វា ចតូហិ ភិក្ខូហិ កម្មំ កាតុំ សក្កា ហោតិ, តាទិសំ ឯកទេសន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យត្ថ បន ឋិតេហិ កម្មំ កាតុំ ន សក្កា, តាទិសំ បទេសំ អន្តោ ករិត្វា សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តិ នាម, ន តុ អជ្ឈោត្ថរន្តិ នាមាតិ គហេតព្ព”ន្តិ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៨) “យត្ថ ចតូហិ ភិក្ខូហិ និសីទិតុំ ន សក្កា, តត្តកតោ បដ្ឋាយ យាវ កេសគ្គមត្តម្បិ អត្តនោ សីមាយ ករោន្តា សម្ភិន្ទន្តិ, ចតុន្នម្បិ ភិក្ខូនំ បហោនកតោ បដ្ឋាយ យាវ សកលម្បិ អន្តោ ករោន្តា អជ្ឈោត្ថរន្តីតិ វេទិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។

ឯវំ ហោតុ, តស្មិំ គាមសីមបរិច្ឆេទេ បោរាណកសីមាយ វិជ្ជមានាយ វិបត្តិទ្វយមោចនត្ថំ សីមាសមូហននកម្មំ សាត្ថកំ, អវិជ្ជមានាយ កថំ សាត្ថកំ ភវេយ្យាតិ សង្កានិវត្តនត្ថំ សីមាសមូហននកម្មំ អកត្វា អភិនវសីមាយ ពជ្ឈមានាយ សង្កា ឧប្បជ្ជេយ្យ, ភគវតោ ធរមានកាលតោ បដ្ឋាយ យាវជ្ជតនា គណនបថំ វីតិក្កន្តា ភិក្ខូ ឧបសម្បទាទិកម្មករណត្ថំ តស្មិំ តស្មិំ បទេសេ សីមំ ពន្ធន្តិ។ សា សីមា ឯត្ថ អត្ថិ, ឯត្ថ នត្ថីតិ ន សក្កា ជានិតុំ, តស្មា “អម្ហាកំ សីមាពន្ធនដ្ឋានេ បោរាណកសីមា ភវេយ្យ នុ ខោ”តិ សង្កា ភវេយ្យ, ឯវំ សតិ សា អភិនវសីមា ច អាសង្កនីយា ហោតីតិ សីមាយំ កតំ ឧបសម្បទាទិកម្មម្បិ អាសង្កនីយំ ហោតិ, តស្មា សង្កានិវត្តនត្ថំ អភិនវសីមំ ពន្ធិតុកាមេហិ យតិបុង្គវេហិ អវស្សំ សីមាសមូហននកម្មំ កាតព្ពំ ហោតិ។ សមូហនន្តេហិ បន “សីមំ, ភិក្ខវេ, សមូហនន្តេន បឋមំ តិចីវរេន អវិប្បវាសោ សមូហន្តព្ពោ, បច្ឆា សីមា សមូហន្តព្ពា”តិ (មហាវ.

១៤៤) វចនតោ បឋមំ អវិប្បវាសសីមា សមូហនិតព្ពា, តតោ សមានសំវាសកសីមា សមូហនិតព្ពា។ តស្មឹ សមូហននកាលេ ច “ខណ្ឌសីមាយំ ឋត្វា អវិប្បវាសសីមា ន សមូហន្តព្ពា, តថា អវិប្បវាសសីមាយ ឋត្វា ខណ្ឌសីមាបិ។ ខណ្ឌសីមាយ បន ឋិតេន ខណ្ឌសីមាវ សមូហនិតព្ពា, តថា ឥតរាយ ឋិតេន ឥតរា”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៤) វចនតោ ខណ្ឌសីមាយំ ឋត្វាវ ខណ្ឌសីមា សមូហនិតព្ពា, មហាសីមាយមេវ ឋត្វា មហាសីមា សមូហនិតព្ពា, អញ្ញិស្សា សីមាយ ឋត្វា អញ្ញា សីមា ន សមូហនិតព្ពា។ អដ្ឋកថាយំ **អវិប្បវាសសីមា**តិ មហាសីមំ វទតិ តត្ថេវ យេភុយ្យេន ចីវរេន វិប្បវសនតោ។

“តត្ថ សចេ ខណ្ឌសីមញ្ច អវិប្បវាសសីមញ្ច ជានន្តិ, សមូហនិតុញ្ចេវ ពន្ធិតុញ្ច សក្ខិស្សន្តិ។ ខណ្ឌសីមំ បន ជានន្តា អវិប្បវាសំ អជានន្តាបិ សមូហនិតុញ្ចេវ ពន្ធិតុញ្ច សក្ខិស្សន្តិ។ ខណ្ឌសីមំ បន អជានន្តា អវិប្បវាសំយេវ ជានន្តា ចេតិយង្គណពោធិយង្គណឧបោសថាគារាទីសុ និវាសង្គដ្ឋានេសុ ឋត្វា អប្បេវ នាម សមូហនិតុំ សក្ខិស្សន្តិ, បដិពន្ធិតុំ បន ន សក្ខិស្សន្តេវ។ សចេ ពន្ធេយ្យុំ, សីមាសម្ភេទំ កត្វា វិហារំ អវិហារំ ករេយ្យុំ, តស្មា ន សមូហនិតព្ពា។ យេ បន ឧភោបិ ន ជានន្តិ, តេនេវ សមូហនិតុំ ន ពន្ធិតុំ សក្ខិស្សន្តិ។ អយញ្ហិ សីមា នាម កម្មវាចាយ វា អសីមា ហោតិ សាសនន្តរធានេន វា, ន ច សក្កា សីមំ អជានន្តេហិ កម្មវាចា កាតុំ, តស្មា ន សមូហនិតព្ពា, សាធុកំ បន ញត្វាយេវ សមូហនិតព្ពា ច ពន្ធិតព្ពា ចា”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៤) វចនតោ “ឥទានិ សីមំ សមូហនិស្សាមា”តិ បរិច្ឆិន្នាយ គាមសីមាយ អន្តោ ខណ្ឌសីមមហាសីមានំ អត្ថិភាវំ វា នត្ថិភាវំ វា តាសំ សីមានំ បរិច្ឆេទញ្ច ន ជានន្តិ, ឯវំ អជានន្តា ភិក្ខូ តា បោរាណសីមាយោ សមូហនិតុំ ន សក្កុណេយ្យុំ, បោរាណសីមំ សមូហនិតុំ អសក្កោន្តា ច កថំ អភិនវសីមំ ពន្ធិតុំ សក្កុណិស្សន្តីតិ បរម្បរេហិ អាចរិយេហិ សម្មា វិនិច្ឆិតំ អនុលោមនយំ និស្សាយ មហន្តំ ឧស្សាហំ ករិត្វា អង្គំ អបរិហាបេត្វា សម្មា វិហិតនយេន បោរាណសីមំ សមូហនិតុំ សក្ខិស្សន្តិ។

កថំ? តស្មឹ សីមាសមូហននកាលេ យទិ បកតិគាមសីមាយំ អារទ្ធំ, តំ បកតិគាមបរិច្ឆេទំ, យទិ វិសុំគាមសីមាយំ អារទ្ធំ, តំ វិសុំគាមបរិច្ឆេទំ អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ អប្បវិសនត្ថាយ សមន្តតោ សុសំវិហិតារក្ខំ ការាបេត្វា កម្មវាចំ សាវេតុំ សមត្ថេន ព្យត្តិពលសម្បន្នេន វិនយធរេន សហ សមានសំវាសកេ លជ្ជិបេសលេ ឥមស្ស កម្មស្ស ចតុវគ្គករណីយត្តា ចត្តារោ ភិក្ខូ កម្មប្បត្តេ ភិក្ខូនំ បកតត្តភាវស្ស ទុព្ពិញ្ញេយ្យត្តា វា តតោ អធិកប្បមាណេ ភិក្ខូ គហេត្វា ឥទានិ ពន្ធិតព្ពាយ សីមាយ និមិត្តានំ វិហារបរិក្ខេបស្ស ច អន្តោ ច សព្ពត្ថ ពាហិ ច សមន្តា លេឌ្ឌុបាតមត្តេ បទេសេ សព្ពត្ថ មញ្ចប្បមាណេ មញ្ចប្បមាណេ ឋានេ ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា តិដ្ឋន្តា, និសីទន្តា វា ហុត្វា បឋមំ អវិប្បវាសសីមាសមូហននកម្មវាចំ, តតោ សមានសំវាសកសីមាសមូហននកម្មវាចំ សាវេត្វា សីមាយ សមុគ្ឃាតេ កតេ បោរាណសីមាសុ វិជ្ជមានាសុបិ បច្ឆិមន្តេន ឯកវីសតិយា ភិក្ខូនំ និសីទនារហត្តា សីមាយ មញ្ចប្បមាណេ មញ្ចប្បមាណេ ឋានេ តិដ្ឋន្តា ភិក្ខូ អវស្សំ តាសុ សីមាសុ តិដ្ឋន្តា ភវេយ្យុំ, តស្មា សីមដ្ឋា ហុត្វា សីមាសមូហននកម្មវាចំ វត្វា តា សីមា សមូហនេយ្យុំ។ តតោ បោរាណពទ្ធសីមានំ សមូហតត្តា គាមសីមាយេវ អវសិដ្ឋា ភវេយ្យាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៤) “កេចិ បន ឦទិសេសុ វិហារេសុ ឆបញ្ចមត្តេ ភិក្ខូ គហេត្វា វិហារកោដិតោ បដ្ឋាយ វិហារបរិក្ខេបស្ស អន្តោ ច ពាហិ ច សមន្តា លេឌ្ឌុបាតេ សព្ពត្ថ មញ្ចប្បមាណេ មញ្ចប្បមាណេ ឱកាសេ និរន្តរំ ឋត្វា បឋមំ អវិប្បវាសសីមំ , តតោ សមានសំវាសកសីមញ្ច សមូហននវសេន សីមាយ សមុគ្ឃាតេ កតេ តស្មឹ វិហារេ ខណ្ឌសីមាយ មហាសីមាយ ច វិជ្ជមានត្តេ សតិបិ អវស្សំ ឯកស្មឹ មញ្ចដ្ឋានេ តាសំ មជ្ឈគតា តេ ភិក្ខូ តា សមូហនេយ្យុំ, តតោ គាមសីមា ឯវ អវសិស្សេយ្យា”តិ។

“សាធុកំ បន ញត្វាយេវ សមូហនិតព្ពា ចេវ ពន្ធិតព្ពា ចា”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៤) វចនតោ សីមំ ជានន្តាយេវ សមូហនិតុំ សក្ខិស្សន្តិ, កថំ អជានន្តាតិ។ ឥមស្មឹ សីមាសមូហននាធិការេ សីមំ វា សីមាបរិច្ឆេទំ វា ជាននភាវោ អង្គំ ន ហោតិ, អន្តោសីមាយំ ឋិតភាវោ, “សីមំ សមូហនិស្សាមា”តិ កម្មវាចាករណន្តិ ឥទមេវ ទ្វយំ អង្គំ ហោតិ, តស្មា ឥមិនា អង្គទ្វយេន សម្បន្នេ សតិ ឥមំ អជានន្តាបិ សមូហនិតុំ សក្កោន្តីតិ។ ឥមិនា អង្គទ្វយេន សម្បន្នេ សតិ សីមំ អជានន្តានំ សមូហនិតុំ សមត្ថភាវោ កថំ វិញ្ញាតព្ពោតិ? អដ្ឋកថាយំ “ខណ្ឌសីមំ បន ជានន្តា អវិប្បវាសំ អជានន្តាបិ សមូហនិតុញ្ចេវ ពន្ធិតុញ្ច សក្ខិស្សន្តី”តិ ឯវំ មហាសីមាយ បរិច្ឆេទំ អជាននដ្ឋានេបិ សមូហននស្ស វុត្តត្តា វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៤) “ន ហេត្ថ សីមាយ, តប្បរិច្ឆេទស្ស វា ជាននំ អង្គំ, សីមាយ បន អន្តោឋានំ, ‘សមូហនិស្សាមា’តិ កម្មវាចាករណញ្ច អង្គំ។ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៤) ‘ខណ្ឌសីមំ បន ជានន្តា អវិប្បវាសំ អជានន្តាបិ សមូហនិតុញ្ចេវ ពន្ធិតុញ្ច សក្ខិស្សន្តី’តិ ឯវំ មហាសីមាយ បរិច្ឆេទស្ស អជាននេបិ សមូហននស្ស វុត្តត្តា”តិ វុត្តំ។ តតោ បោរាណពទ្ធសីមានំ សមូហតត្តា គាមសីមាយេវ អវសិដ្ឋា ភវេយ្យាតិ តស្មឹ អវសិដ្ឋាយ តតោ បរំ កឹ កាតព្ពន្តិ។ គាមសីមាយ អវសិដ្ឋាយ សតិ តំ គាមសីមំ បុព្ពេ វុត្តនយេន សោធនំ រក្ខណញ្ច កត្វា តិស្សំ គាមសីមាយំ ខណ្ឌសីមំ

មហាសីមញ្ច យថារុចិ ពន្ធិតុំ លភតិ, សីមំ អពន្ធិត្វាវ កេវលាយ គាមសីមាយ ឧបសម្បទាទិសង្ឃកម្មញ្ច កាតុម្បិ លភតិ។

វុត្តញ្ហិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៤) – “គាមសីមាយ ឯវ ច អវសិដ្ឋាយ តត្ថ យថារុចិ ទុវិធម្បិ សីមំ ពន្ធិតុញ្ចេវ ឧបសម្បទាទិកម្មំ កាតុញ្ច វដ្ដតីតិ វទន្តិ, តំ យុត្តំ វិយ ទិស្សតិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ”ន្តិ។ តស្មា យទិ សដ្ឋិហត្ថាយាមំ ចត្តាលីសហត្ថវិត្ថារំ ខណ្ឌសីមមេវ កត្តុកាមា ហោន្តិ, ឯត្តកេ បទេសេ មញ្ចដ្ឋានំ គណ្ហន្តោ បមាណយុត្តកោ មញ្ចោតិ សព្ពបច្ឆិមប្បមាណយុត្តោ មញ្ចោ។ សោ ហិ បកតិវិទត្ថិយា នវវិទត្ថិកោ, អដ្ឋវិទត្ថិកោ វា ហោតិ។ តតោ ខុទ្ទកោ មញ្ចោ សីសុបធានំ ឋបេត្វា បាទំ បសារេត្វា និបជ្ជិតុំ នប្បហោតីតិ សព្ពបច្ឆិមមញ្ចស្ស អាយាមប្បមាណស្ស សមន្តបាសាទិកាយំ វុត្តត្តា តតោ អធិកាយាមោបិ ហោតិយេវ។ មញ្ចស្ស វិត្ថារោ បន អាយាមស្ស ឧបឌ្ឍោ ហោតិ, តស្មា មញ្ចប្បមាណដ្ឋានំ អាយាមតោ បញ្ចហត្ថំ, វិត្ថារតោ បញ្ចវិទត្ថិកន្តិ គហេត្វា តេន បមាណេន គណ្ហន្តោ សដ្ឋិហត្ថាយាមំ សីមដ្ឋានំ ចតុវីសតិមញ្ចកំ ហោតិ, ចត្តាលីសហត្ថវិត្ថារំ អដ្ឋមញ្ចកំ ហោតិ។ ឯវំ គណ្ហន្តោ ទក្ខិណុត្តរាយាមោ មញ្ចោ ហោតិ, សដ្ឋិហត្ថាយាមំ សីមដ្ឋានំ ទ្វាទសមញ្ចកំ ហោតិ, ចត្តាលីសហត្ថវិត្ថារំ សោឡសមញ្ចកំ ហោតិ។ ឯវំ គណ្ហន្តោ បាចីនបច្ឆិមាយាមោ មញ្ចោ ហោតិ។ ទុវិធេបិ អាយាមំ វិត្ថារេន គុណិតំ ករោន្តោ សកលំ អន្តោសីមដ្ឋានំ ទ្វានវុតុត្តរសតមញ្ចកំ ហោតិ, ពាហិសីមដ្ឋានម្បិ សមន្តតោ ឯកមញ្ចកំ វា ទ្វិតិមញ្ចកំ វា គហេតព្ពំ។ តេន សហ គណនំ វឌ្ឍេតព្ពំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៤) បន “សមន្តា លេឌ្ឌុបាតោ”តិ វុត្តំ, តំ បន មហាសីមាពន្ធនកាលេ វិហារបរិក្ខេបស្ស ពាហិឧបចារំ សន្ធាយ វុត្តំ សិយា។ ខណ្ឌសីមាយបិ ទូរតោ សមូហននេ ទោសោ នត្ថិ, ទុក្ករត្តា បន ការកានំ បមាណំ ជានិតព្ពំ។ កល្យាណិយំ នាម សីមាយំ បន អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច បញ្ចហត្ថប្បមាណំ ឋានំ ឯកកោដ្ឋាសំ កត្វា សមូហនតិ។ តម្បិ បច្ឆិមមញ្ចប្បមាណតោ អធិកមេវាតិ កត្វា កតំ។ ឥទានិ អម្ហេតិ វុត្តដ្ឋានំ បន បករណនយេន សំសន្ទនត្តា យុត្តតរន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

សមូហននាការោ បន ឯវំ វេទិតព្ពោ – ឥទានិ ពន្ធិតព្ពាយ សីមាយ និមិត្តានំ អន្តោ ច ពហិ ច យថាវុត្តនយេន សមូហនិតព្ពសីមដ្ឋានំ អាទាសតលំ វិយ សមំ សុទ្ធំ វិមលំ កត្វា យថាវុត្តមញ្ចប្បមាណំ មញ្ចប្បមាណំ ឋានំ អដ្ឋបទកលេខំ វិយ រជ្ជុនា វា ទណ្ឌេន វា លេខំ ការាបេត្វា លេខានុសារេន តម្ពមត្តិកចុណ្ណេន វា សេតមត្តិកចុណ្ណេន វា វណ្ណវិសេសំ ការាបេត្វា បន្តិ បន្តិ កោដ្ឋាសំ កោដ្ឋាសំ ការាបេត្វា បុព្ពេ វុត្តនយេន អារក្ខំ សោធនញ្ច ការាបេត្វា “ឥទានិ សីមំ សមូហនិស្សាមា”តិ ចត្តារោ វា តទុត្តរិ វា សមានសំវាសកភិក្ខូ គហេត្វា បឋមបន្តិយំ បឋមកោដ្ឋាសេ មញ្ចដ្ឋានេ ឋត្វា បឋមំ អវិប្បវាសសីមាសមូហននកម្មវាចំ, តតោ សមានសំវាសកសីមាសមូហននកម្មវាចំ សាវេត្វា តស្មិំ កោដ្ឋាសេយេវ អញ្ញមញ្ញស្ស ឋិតដ្ឋានំ បរិវត្តេត្វា បរិវត្តេត្វា តិក្ខត្តុំ វា សត្តក្ខត្តុំ វា សមូហនិត្វា តតោ និក្ខមិត្វា បឋមបន្តិយំយេវ ទុតិយកោដ្ឋាសេ ឋត្វា តថេវ កត្វា តតោ បឋមបន្តិយំយេវ អនុលោមនយេន យាវ អន្តិមកោដ្ឋាសា ឯកេកស្មិំ កោដ្ឋាសេ តថេវ កត្វា បឋមបន្តិយា បរិក្ខីណាយ ទុតិយបន្តិយា អន្តិមកោដ្ឋាសេ ឋត្វា តថេវ កត្វា តតោ បដ្ឋាយ ទុតិយបន្តិយំយេវ បដិលោមនយេន យាវ អាទិកោដ្ឋាសា តថេវ កត្វា ឯវំ តតិយបន្តិអាទីសុបិ ឯកទា អនុលោមតោ ឯកទា បដិលោមតោ គន្ត្វា សព្ពាសុ បន្តីសុ សព្ពស្មិំ កោដ្ឋាសេ បរិក្ខីណេ ឥទំ សីមាសមូហននកម្មំ និដ្ឋិតំ នាម ហោតិ។ “ចត្តារោ តទុត្តរិ វា”តិ ឥទំ បន ឥមស្ស កម្មស្ស ចតុវគ្គករណីយត្តា វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៤) បន ភិក្ខូនំ បកតត្តភាវស្ស ទុវិញ្ញេយ្យត្តា លជ្ជីបេសលភិក្ខូនញ្ច ទុល្លភត្តា “ឆបញ្ចមត្តេ”តិ វុត្តំ។

កល្យាណីសីមាយំ បន សីហឡទីបតោ អភិនវសិក្ខំ គហេត្វា និវត្តន្តេហិ គរហវិវាទមត្តម្បិ អលភន្តេហិ ធម្មចេតិយរញ្ញោ វិចិនិត្វា គហិតេហិ ចុទ្ទសហិ ភិក្ខូហិ កតន្តិ បាសាណលេខាយំ អាគតំ។ រតនបូរនគរេ បន សិរីសុធម្មរាជាធិបតិនាមកស្ស ចូឡអគ្គរាជិនោ កាលេ មហាសីហឡប្បត្តោតិ វិស្សុតោ សិរីសទ្ធម្មកិត្តិនាមកោ មហាថេរវរោ អត្តនោ វសនដ្ឋានស្ស អវិទូរេ បព្ពតមត្ថកេ សីមំ ពន្ធន្តោ អត្តនោ និស្សិតកេ អគ្គហេត្វា អត្តនា អភិរុចិតេ លជ្ជីបេសលពហុស្សុតសិក្ខាកាមភូតេ អញ្ញេ មហាថេរេ គហេត្វា អត្តចតុត្ថោវ ហុត្វា កម្មំ ករោតីតិ វទន្តិ។ តំ ឥមស្ស កម្មស្ស ចតុវគ្គករណីយត្តា តេសញ្ច ថេរានំ បកតត្តភាវេ និរាសង្កត្តា កតំ ភវេយ្យ, ឯវំ សន្តេបិ ភិក្ខូនំ បកតត្តភាវស្ស ទុព្ពិញ្ញេយ្យត្តា ចតុវគ្គករណីយកម្មស្ស អតិរេកចតុវគ្គេន ករណេ ទោសាភាវតោ អតិរេកភិក្ខូហិ កតភាវោ បសត្ថតរោ ហោតិ។ តេនេវ ច ការណេន វិមតិវិនោទនីនាមិកាយំ វិនយដីកាយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៤) “ឆបញ្ចមត្តេ ភិក្ខូ គហេត្វា”តិ វុត្តំ, កល្យាណីសីមាយញ្ច ចុទ្ទសហិ ភិក្ខូហិ កតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ និដ្ឋិតេបិ បន សីមាសមូហននកម្មេ នានាវាទានំ នានាចរិយានំ នានានិកាយានំ នានាទេសវាសិកានំ ភិក្ខូនំ ចិត្តារាធនត្ថំ គរហវិវាទមោចនត្ថញ្ច បុនប្បុនំ តេហិបិ ភិក្ខូហិ តថេវ ការាបេតព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨២-៤៨៣; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២៥១) “បុនប្បុនំ បន កាតព្ពំ។ តញ្ហិ កុប្បស្ស កម្មស្ស កម្មំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ, អកុប្បស្ស ថិរកម្មភាវាយ ហោតី”តិ។ តេនេវ ច ការណេន ហំសាវតីនគរេ អនេកបណ្ឌរហត្ថិសាមិមហាធម្មរាជា

សហបុញ្ញកម្មភូតោ មហាចេតិយតោ ចតូសុ ទិសាសុ សីមាសម្ពូហននកាលេ រាមញ្ញទេសវាសីហិ មហាថេរេហិ ច មរម្មទេសវាសីហិ មហាថេរេហិ ច វិសុំ វិសុំ ការាបេសីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

យទិ បន មហាសីមំ ពន្ធិតុកាមោ ហោតិ, តទា ឧសភមត្តំ វា ទ្វិឧសភមត្តំ វា តទុត្តរិ វា បទេសំ សល្លក្ខេត្វា “ឯត្តកេ ឋានេ វិហារំ ករិស្សាមា”តិ បរិក្ខេបំ ការាបេត្វា តស្ស វិហារបរិក្ខេបស្ស អន្តោ ច សព្ពត្ថ ពហិ ច សមន្តា លេឌ្ឌុបាតដ្ឋានេ មញ្ចប្បមាណេ មញ្ចប្បមាណេ ឱកាសេ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន បន្តិកោដ្ឋាសេ កត្វា កម្មប្បត្តេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ និរន្តរំ ឋត្វា បឋមំ អវិប្បវាសសីមា តតោ សមានសំវាសកសីមា ច សម្ពូហនិតព្ពា។ ឯវំ សីមាយ សមុគ្ឃាតេ កតេ តស្មឹ វិហារេ ខណ្ឌសីមាយ មហាសីមាយ ច វិជ្ជមានត្តេ សតិ អវស្សំ ឯកស្មឹ មញ្ចដ្ឋានេ តាសំ មជ្ឈគតា តេ ភិក្ខូ តា សម្ពូហនេយ្យុំ, តតោ គាមសីមា ឯវ អវសិស្សេយ្យ, តស្សំ គាមសីមាយំ ខណ្ឌសីមា មហាសីមាវសេន ទុវិធា សីមា យថារុចិ ពន្ធិតព្ពា។ ពន្ធនាការំ បន ឧបរិ វក្ខាម។

កស្មា បន និមិត្តានំ ពហិបិ សីមាសម្ពូហននំ កតំ, ននុ និមិត្តានំ អន្តោយេវ អភិនវសីមា ឥច្ឆិតព្ពាតិ តត្ថេវ សម្មោទជ្ឈោត្ថរណវិមោចនត្ថំ បោរាណកសីមាយ សម្ពូហននំ កាតព្ពន្តិ? សច្ចំ, ទុវិញ្ញេយ្យត្តា បន ឯវំ កតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ទុវិញ្ញេយ្យា ហិ បោរាណកសីមាយ វិជ្ជមានាវិជ្ជមានភាវោ, តស្មា យទិ និមិត្តានំ អន្តោយេវ សីមាសម្ពូហននំ ករេយ្យ, តតោ ពហិ បោរាណកសីមា តិដ្ឋេយ្យ, តតោ អប្បមត្តកំ ឋានំ អន្តោ បវិសេយ្យ, តំ ឋានំ កម្មវាចាបាឋកេន សហ សីមាសម្ពូហននការកសង្ឃស្ស បតិដ្ឋហនប្បហោនកំ ន ភវេយ្យ, ឯវំ សន្តេ សា បោរាណកសីមា អសម្ពូហតាវ ភវេយ្យ។ តំ សម្ពូហតសញ្ញាយ សីមាសម្មន្ននកាលេ អន្តោនិមិត្តដ្ឋានំ សម្មន្នេយ្យុំ, តំ អសម្ពូហតបោរាណសីមាកោដិបវិដ្ឋត្តា សីមាយ សីមំ សម្ភេទទោសោ, យទិ បន តំ ឋានំ ចតុន្នំ និសិន្នប្បហោនកំ ភវេយ្យ, សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរណទោសោ, យទិបិ អន្តោ ន បវិសតិ, និរន្តរំ ផុដ្ឋមត្តំ ហោតិ, ឯវម្បិ សីមាសង្ករទោសោតិ ឥមស្មា ទោសត្តយា វិមោចនត្ថំ និមិត្តានំ ពហិបិ សីមាសម្ពូហននំ កតំ។ តេនេវ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៤) “ពហិ ច សមន្តា លេឌ្ឌុបាតេ”តិអាទិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

កេចិ បន អាចរិយា សមន្តា និមិត្តានំ អន្តោ វដ្ដបសារណំ កត្វា អន្តោ ឋត្វា វដ្ដយា ហេដ្ឋា បាទេ បវេសេត្វា វដ្ដតោ ពហិ កិញ្ចិមត្តំ ឋានំ អតិក្កមិត្វា សីមាសម្ពូហននំ ករោន្តិ, តទេតំ វិចារេតព្ពំ។ បាទគ្គដ្ឋបនមត្តេន បោរាណសីមាសមុគ្ឃាតោ ន ហោតិ, អថ ខោ កម្មវាចាបាឋកេន សហ កម្មបត្តសង្ឃស្ស បតិដ្ឋានេន កម្មវាចាយ បាឋនេន ច សមុគ្ឃាតោ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ វិមតិវិនោទនិប្បករណេ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៤) “សីមាយ បន អន្តោឋានំ, ‘សម្ពូហនិស្សាមា’តិ កម្មវាចាយ ករណញ្ចេត្ថ អង្គ”ន្តិ, តស្មា ឯកទេសេន អន្តោបវិដ្ឋាយ ច ឯកសម្ពន្ធេន ឋិតាយ បោរាណកពទ្ធសីមាយ សមុគ្ឃាតេ អកតេ វុត្តនយេន ទោសត្តយតោ ន មុច្ចេយ្យ, តស្មា និមិត្តតោ ពហិបិ ឋត្វា សម្ពូហននករណភាវោវ បាសំសតរោ ហោតិ។ អញ្ញេ បន អាចរិយា កម្មការកភិក្ខូនំ បទវលញ្ជសម្ពន្ធំ កត្វា សម្ពូហនន្តិ, តំ គរុករណវសេន កតន្តិ គយ្ហមានេ ទោសោ នត្ថិ។ ឯកច្ចេ បន ថេរា “ការកសង្ឃស្ស អក្កន្តដ្ឋានេយេវ សីមា សម្ពូហតា, ន អនក្កន្តដ្ឋានេតិ សញ្ញាយ បឋមតរំ សាលំ ករិត្វា បច្ឆា សីមាយ សម្ពូហតាយ ថម្ភដ្ឋានេ អក្កមិតុំ ន លភតិ, តស្មា អសម្ពូហតា សីមា”តិ វទន្តិ។

បុព្ពេបិ សិរិខេត្តនគរេ មហាសត្តធម្មរាជស្ស កាលេ តេន រញ្ញា កតស្ស នន្ទនវិហារស្ស បុរតោ តស្ស រញ្ញោ អគ្គមហេសិយា សីមាយ បតិដ្ឋាបិតាយ បឋមំ ជេតវនសាលំ កត្វា បច្ឆា សីមំ សម្ពូហនីសុ, តទា តស្មឹ នគរេ មហារុក្ខមូលិកោ នាម ឯកោ គណបាមោក្ខត្ថេរោ “សចេ ថម្ភំ វិជ្ឈិត្វា បាទេ ឋបេតុំ សក្ខិស្សាមិ, ឯវំ សន្តេ អហំ អាគច្ឆិស្សាមី”តិ វត្វា នាគច្ឆតិ។ សព្ពេ ថេរា “ន ថម្ភមត្តេន បោរាណសីមា តិដ្ឋតិ, ថម្ភស្ស សមន្តតោ ឋត្វា កម្មវាចាយ កតាយ សីមា សម្ពូហតា ហោតី”តិ វត្វា តស្ស វចនំ អគ្គហេត្វា សម្ពូហនីសុ ចេវ ពន្ធីសុ ច។ ហំសាវតីនគរេ ធម្មចេតិយរញ្ញោ កល្យាណិយសីមាពន្ធនកាលេបិ បឋមំ សាលំ ករិត្វាវ បច្ឆា សម្ពូហនីសុ, ន ច បាឡិអដ្ឋកថាដីកាទីសុ “បទវលញ្ជសម្ពន្ធំ កត្វា សីមា សម្ពូហនិតព្ពា”តិ បាឋោ អត្ថិ, “មញ្ចប្បមាណេ មញ្ចប្បមាណេ ឋានេ”តិ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៤) បន អត្ថិ។ បោរាណសីមាយ អន្តោ ឋត្វា ឯកស្មឹ ឋានេ សីមាសម្ពូហននកម្មវាចាយ កតាយ សកលាបិ សីមា សម្ពូហតាវ ហោតិ, តស្មា “បទវលញ្ជសម្ពន្ធំ កត្វា សម្ពូហនិតព្ព”ន្តិ វចនំ បណ្ឌិតា ន សម្បដិច្ឆន្តិ។ ឦទិសំ បន វចនំ គរុករណវសេន វុត្តន្តិ គយ្ហមានេ កិញ្ចាបិ ទោសោ នត្ថិ, តថាបិ សិស្សានុសិស្សានំ ទិដ្ឋានុគតិអាបជ្ជនការណំ ហោតិ។ តេ ហិ “អម្ហាកំ អាចរិយា ឯវំ កថេន្តិ, ឯវំ ករោន្តី”តិ ទឡ្ហីកម្មវសេន គហេត្វា តថា អកតេ សីមា សម្ពូហតា ន ហោតីតិ មញ្ញន្តិ, តស្មា បករណាគតនយវសេនេវ ករណំ វរំ បសត្ថំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អបរម្បិ ឥមស្មឹ សីមាសម្ពូហននាធិការេ ធម្មគារវេហិ វិនយធរេហិ ចិន្តេតព្ពំ គម្ភីរំ ទុទ្ទសំ ឋានំ អត្ថិ, តំ កតមន្តិ ចេ? “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិយោជនបរមំ សីមំ សម្មន្និតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៤០) វចនតោ នានាគាមក្ខេត្តានិ អវត្ថរិត្វា សម្មតា តិយោជនិកាទិកាយោ មហាសីមាយោ ភគវតា អនុញ្ញាតា អត្ថិ, អថ ឯកំ

គាមក្ខេត្តំ សោធេត្វា អារក្ខំ ទត្វា សីមាយ សម្មូហតាយ យទិ តតោ អញ្ញេសុ គាមក្ខេត្តេសុ ភិក្ខូ សន្តិ, ន គាមសីមា ពទ្ធសីមំ បរិច្ឆិន្ទិតុំ សក្កោតិ, តស្មា តេ ភិក្ខូ តស្មឹ កម្មេ វគ្គំ ករេយ្យុំ, ឯវំ សតិ សីមា សម្មូហតា ន ភវេយ្យ, តាយ អសម្មូហតាយ សតិ អភិនវសីមា សម្មន្និតព្ពា ន ភវេយ្យ, ឥតិ ឥទំ ឋានំ ទុជ្ជានំ ទុទ្ទសំ, តស្មា បាសាណច្ឆត្តំ វិយ ភគវតោ អាណំ គរុំ ករោន្តេហិ លជ្ជិបេសលពហុស្សុតសិក្ខាកាមភូតេហិ វិនយវិទូហិ សុដ្ឋុ ចិន្តេតព្ពន្តិ។

ឥមស្មឹ អធិការេ ចិន្តេន្តោ គវេសន្តោ វិចិនន្តោ ឥទំ ការណំ ទិស្សតិ – តិយោជនិកាទិមហាសីមាយោ ឥទ្ធិមន្តានំ ភិក្ខូនំ ធរមានកាលេ សន្និបតិតុំ វា វិសោធេតុំ វា សក្កុណេយ្យភាវតោ តមារព្ភ ភគវតា អនុជានិតា ភវេយ្យុំ។ សព្ពស្មឹ កាលេ សព្ពស្មឹ បទេសេ សព្ពេ ភិក្ខូ តាទិសំ មហាសីមំ សោធេតុំ វា សន្និបតិតុំ វា ន សក្កា, ន ច ភគវា អសក្កុណេយ្យំ អលព្ភនេយ្យំ ការណំ វទេយ្យ។ ភគវតោ ធរមានកាលេ រាជគហនគរេ អដ្ឋារស មហាវិហារា ឯកសីមាវ ធម្មសេនាបតិសារិបុត្តត្ថេរេន សម្មតាតិ។ សីហឡទីបេ មហាវិហារសីមា អនុរាធបុរំ អន្តោកត្វា បវត្តា មហាមហិន្ទត្ថេរេន សម្មតាតិ ច បករណេសុ ទិស្សតិ, ន តថា ឥមស្មឹ នាម ទេសេ ទ្វិយោជនិកា វា តិយោជនិកា វា សីមា អសុកេន ភិក្ខុនា សម្មតាតិ ទិស្សតិ។ ឥមស្មិញ្ច មរម្មទេសេ តាទិសានំ សីមានំ នត្ថិភាវោ ឧបបរិក្ខិត្វា ជានិតព្ពោ។ តថា ហិ អនេកសតអនេកសហស្សវស្សកាលតោ ឧប្បន្នា ពទ្ធសីមា បាសាណថម្ភនិមិត្តេន សហ តស្មឹ តស្មឹ បទេសេ ទិស្សន្តិ។ អរិមទ្ទនបុរេ ច អនុរុទ្ធមហារាជេន សម្មន្នាបិតា ទ្វាសដ្ឋយាធិកសតហត្ថាយាមា សត្តចត្តាលីសាធិកសតហត្ថវិត្ថារា មហាសីមា និមិត្តេន សហ ទិស្សតិ។ រតនបូរនគរេ ច នរបតិជេយ្យសូរមហារាជកាលេ អដ្ឋសត្តតាធិកចតុសតកលិយុគេ សម្មន្និតា សីមា បាសាណលេខាយ សទ្ធឹ ទិស្សតិ។ យទិ តិយោជនបរមាទិមហាសីមាយោ អត្ថិ, បោរាណាចរិយា នវំ នវំ ពទ្ធសីមំ ន ពន្ធេយ្យុំ, អថ ច បន ពន្ធន្តិ, តាសុ ច នវសីមាសុ ឧបសម្បទាទិសង្ឃកម្មំ ករោន្តិ, តតោ ឯវំ ច គណនបថមតិក្កន្តា ភិក្ខូ បរម្បរតោ វឌ្ឍន្តា យាវជ្ជតនា សាសនំ បតិដ្ឋបេន្តិ។ ឥមិនា ច ការណេន ឥមស្មឹ បទេសេ តិយោជនា សីមាយោ នត្ថីតិ វិញ្ញាយតិ។

អថ វា “វិហារបរិក្ខេបស្ស អន្តោ ច ពហិ ច សមន្តា លេឌ្ឌុបាតេ”តិ វិហារបរិក្ខេបស្ស អន្តោ ច វិហារូបចារភូតេ ពហិ លេឌ្ឌុបាតេ ច ឋានេយេវ សីមាសម្ូហននស្ស វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៤) វុត្តត្តាបិ តាទិសា មហាសីមាយោ នត្ថីតិ វិញ្ញាយតិ។ យទិ អត្ថិ, សីមាសមូហននំ បករណាចរិយា ន កថេយ្យុំ។ កថេន្តាបិ សមន្តា តិយោជនំ ឋានំ សោធេត្វា សីមាសមូហននំ ករេយ្យុំ, តថា បន អកថេត្វា វិហារវិហារូបចារេសុយេវ សីមាសមូហននស្ស កថិតត្តា តិយោជនិកាទយោ មហាសីមាយោ នត្ថីតិ វិញ្ញាយតិ។

អថ វា “ខណ្ឌសីមំ បន ជានន្តា អវិប្បវាសំ អជានន្តាបិ សមូហនិតុញ្ចេវ ពន្ធិតុញ្ច សក្ខិស្សន្តី”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៤) វចនតោបិ តេសុ តេសុ ជនបទេសុ តិយោជនិកាទិកាយោ មហាសីមាយោ នត្ថីតិ វិញ្ញាយតិ។ កថំ? យទិ តាទិសា សីមាយោ អត្ថិ, សកលម្បិ តំ សីមំ អសោធេត្វា សីមាសមូហននំ អដ្ឋកថាចរិយា ន កថេយ្យុំ, អថ ច បន ខណ្ឌសីមំ ជានន្តា អវិប្បវាសំ អជានន្តាបិ សីមំ សមូហនិតុំ ពន្ធិតុញ្ច សមត្ថភាវំ កថេន្តិ, សា កថា ខន្ធសីមាយ សីមន្តរិកន្តរិតមត្តា ហុត្វា តស្មឹ គាមក្ខេត្តេ អវិប្បវាសសីមា ភវេយ្យ, តស្មា តស្មឹ ឋានេ ឋត្វា សមូហនិតុំ សមត្ថភាវេន អដ្ឋកថាចរិយេហិ កថីយតិ, ន នានាគាមក្ខេត្តានិ អវត្ថរិត្វា សម្មតាយ តិយោជនិកាទិភេទាយ សីមាយ អញ្ញេសុ គាមក្ខេត្តេសុ អញ្ញេសុ ភិក្ខូសុ សន្តេសុបិ សមូហនិតុំ សមត្ថភាវេន, តេន ញាយតិ “ន សព្ពេសុ ឋានេសុ តិយោជនិកាទិភេទាយោ មហាសីមាយោ ន សន្តី”តិ។ ឦទិសានិ ការណានិ ភគវតោ អាណំ គរុំ ករោន្តេហិ វិនយត្ថវិទូហិ វិនយធរេហិ បុនប្បុនំ ចិន្តេតព្ពានិ ឧបបរិក្ខិតព្ពានិ, ឥតោ អញ្ញានិបិ ការណានិ គវេសិតព្ពានីតិ។

ឥតោ បរម្បិ “សចេ អញ្ញានិបិ គាមក្ខេត្តានិ អន្តោកាតុកាមា, តេសុ គាមេសុ យេ ភិក្ខូ វសន្តិ, តេហិបិ អាគន្តព្ព”ន្តិអាទិវចនតោ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) ឯកស្មឹយេវ គាមក្ខេត្តេ សីមំ ន ពន្ធន្តិ, អថ ខោ អញ្ញានិបិ គាមក្ខេត្តានិ អន្តោករិត្វាបិ ពន្ធន្តិ, តស្មា ឥទានិ សម្មន្និតព្ពាយ សីមាយ និស្សយភូតំ បកតិគាមក្ខេត្តំ វា វិសុំគាមក្ខេត្តំ វា សោធិតន្តិ មនសិ ន កាតព្ពំ។ កង្ខច្ឆេទនត្ថំ សីមាសមូហននកម្មវាចាភណនសមយេ តេន គាមក្ខេត្តេន សម្ពន្ធេសុ អញ្ញេសុ គាមក្ខេត្តេសុ វសន្តេ ភិក្ខូបិ យាចិត្វា តតោ គាមក្ខេត្តតោ ពហិ ទូរេ វាសាបេតព្ពា។ ឯវញ្ហិ ករោន្តេ អញ្ញានិ គាមក្ខេត្តានិ អន្តោករិត្វា បោរាណសីមាយ វិជ្ជមានាយបិ តេ វគ្គំ កាតុំ ន សក្កោន្តិ។ តតោ សីមាសមូហននកម្មវាចា សម្បជ្ជតិ, តស្មា ឯវរូបោ សុខុមោ និបុណោ អត្ថោ វិនយធរេហិ ចិន្តេតព្ពោ។ ឯវំ សីមាសមូហននវិធានេន សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តេន សម្មតា, សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរន្តេន សម្មតាតិ វុត្តេហិ ទ្វីហិ វិបត្តិទោសេហិ មុត្តា ហោតិ។

តតោ “អតិខុទ្ទិកា អតិមហន្តី”តិ (បរិ. ៤៨៦) វុត្តេហិ វិបត្តិទោសេហិ វិមុច្ចនត្ថំ សីមាយ បមាណំ ជានិតព្ពំ។ កថំ? សីមា នាម ឯកវីសតិយា ភិក្ខូនំ និសីទិតុំ អប្បហោន្តេ សតិ អតិខុទ្ទិកា នាម ហោតិ, សម្មតាបិ សីមា ន ហោតិ។ តិយោជនតោ បរំ កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានំ អន្តោ ករោន្តេ សតិ អតិមហតី នាម ហោតិ, សម្មតាបិ សីមា ន ហោតិ , តស្មា ឯកវីសតិយា ភិក្ខូនំ និសីទនប្បហោនកតោ បដ្ឋាយ តិយោជនំ អនតិក្កមិត្វា យត្ថ យំ បមាណំ សង្ឃោ ឥច្ឆតិ, តត្ថ តំ បមាណំ កត្វា សីមា សម្មន្និតព្ពា។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “តត្ថ អតិខុទ្ទិកា នាម យត្ថ ឯកវីសតិ ភិក្ខូ និសីទិតុំ ន សក្កោន្តិ។ អតិមហន្តី នាម អន្តមសោ កេសគ្គមត្តេនបិ តិយោជនំ អតិក្កមិត្វា សម្មតា”តិ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) វចនតោ វិញ្ញាយតិ។ ឯវំ សីមាយ បមាណគ្គហណេន “អតិខុទ្ទិកា អតិមហន្តី”តិ វុត្តេហិ ទ្វីហិ ទោសេហិ មុត្តា ហោតិ។

តតោ “ខណ្ឌនិមិត្តា ឆាយានិមិត្តា អនិមិត្តា”តិ (បរិ. ៤៨៦) វុត្តេហិ តីហិ វិបត្តិទោសេហិ វិមុច្ចនត្ថំ និមិត្តកិត្តនំ កាតព្ពំ, តត្ថ អសម្ពន្ធកិត្តនេន និមិត្តា សីមា ខណ្ឌនិមិត្តា នាម។ កថំ? សីមាយ ចតូសុ ទិសាសុ ឋបិតនិមិត្តេសុ បុរត្ថិមទិសាយ និមិត្តំ កិត្តេត្វា អនុក្កមេន ទក្ខិណបច្ឆិមឧត្តរទិសាសុ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា បុន បុរត្ថិមទិសាយ និមិត្តំ កិត្តេតព្ពំ, ឯវំ កតេ អខណ្ឌនិមិត្តា នាម ហោតិ។ យទិ បន បុរត្ថិមទិសាយ និមិត្តំ កិត្តេត្វា អនុក្កមេន ទក្ខិណបច្ឆិមឧត្តរទិសាសុ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា ឋបេតិ, បុន បុរត្ថិមទិសាយ និមិត្តំ ន កិត្តេតិ, ឯវំ **ខណ្ឌនិមិត្តា** នាម ហោតិ។ អបរាបិ **ខណ្ឌនិមិត្តា** នាម យា អនិមិត្តុបគបាសាណំ វា ពហិសាររុក្ខំ វា ខាណុកំ វា បំសុបុញ្ជំ វា អន្តរា ឯកំ និមិត្តំ កត្វា សម្មតា។ បព្ពតច្ឆាយាទីសុ យំ កិញ្ចិ ឆាយំ និមិត្តំ កត្វា សម្មតា **ឆាយានិមិត្តា** នាម។ សព្ពសោ និមិត្តំ អកិត្តេត្វា សម្មតា **អនិមិត្តា** នាម។ ឥមេហិ តីហិ ទោសេហិ វិមុច្ចនត្ថាយ និមិត្តកិត្តនំ កាតព្ពំ។

កថំ? កម្មវាចាយ បោរាណសីមាសមូហននំ កត្វា បរិសុទ្ធាយ កេវលាយ គាមសីមាយ សង្ឃេន យថាជ្ឈាសយំ គហិតប្បមាណស្ស សីមមណ្ឌលស្ស ចតូសុ វា ទិសាសុ អដ្ឋសុ វា ទិសាសុ និមិត្តុបគេ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន ទ្វត្តឹសបលគុឡបិណ្ឌប្បមាណេ, ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន ហត្ថិប្បមាណតោ ឩនប្បមាណេ បាសាណេ ឋបេត្វា និមិត្តានំ អន្តោ ឋិតេន កម្មវាចាបាឋកេន វិនយធរេន “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្ត”ន្តិ បុច្ឆិតព្ពំ។ អញ្ញេន “បាសាណោ, ភន្តេ”តិ វត្តព្ពំ។ បុន វិនយធរេន “ឯសោ បាសាណោ និមិត្ត”ន្តិ វត្វា កិត្តេតព្ពំ។ ឥមិនា នយេន សីមមណ្ឌលំ បទក្ខិណំ ករោន្តេន “បុរត្ថិមាយ អនុទិសាយ, ទក្ខិណាយ ទិសាយ, ទក្ខិណាយ អនុទិសាយ, បច្ឆិមាយ ទិសាយ, បច្ឆិមាយ អនុទិសាយ, ឧត្តរាយ ទិសាយ, ឧត្តរាយ អនុទិសាយ កឹ និមិត្តំ? បាសាណោ, ភន្តេ។ ឯសោ បាសាណោ និមិត្ត”ន្តិ កិត្តេត្វា បុន “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្តំ? បាសាណោ, ភន្តេ។ ឯសោ បាសាណោ និមិត្ត”ន្តិ កិត្តេត្វា និដ្ឋបេតព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) “ខណ្ឌនិមិត្តា នាម អឃដិតនិមិត្តា វុច្ចតី”តិអាទិ។ ឯវំ និមិត្តកិត្តនេន “ខណ្ឌនិមិត្តា ឆាយានិមិត្តា អនិមិត្តា”តិ វុត្តេហិ តីហិ វិបត្តិទោសេហិ វិមុត្តា ហោតិ។

តតោ បរំ “ពហិសីមេ ឋិតសម្មតា”តិ (បរិ. ៤៨៦) វុត្តវិបត្តិទោសតោ វិមុច្ចនត្ថំ សីមាសម្មុតិកម្មវាចាបាឋកាលេ សង្ឃស្ស ឋិតដ្ឋានំ ជានិតព្ពំ។ កថំ? យទិ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា សង្ឃោ និមិត្តានំ ពហិ ឋត្វា កម្មវាចាយ សីមំ សម្មន្នតិ, ពហិសីមេ ឋិតសម្មតា នាម ហោតិ, សីមា ន ហោតិ, តស្មា និមិត្តានិ កិត្តេត្វា សង្ឃេន និមិត្តានំ អន្តោ ឋត្វា កម្មវាចាយ សីមា សម្មន្និតព្ពា។ វុត្តញ្ចេតំ កង្ខាវិតរណិយំ “ពហិសីមេ ឋិតសម្មតា នាម និមិត្តានិ កិត្តេត្វា និមិត្តានំ ពហិ ឋិតេន សម្មតា”តិ។ ឯវំ សីមាសម្មន្ននដ្ឋាននិយមេន “ពហិសីមេ ឋិតសម្មតា”តិ (បរិ. ៤៨៦) វុត្តវិបត្តិទោសតោ មុត្តា ហោតិ។

តតោ បរំ “នទិយំ សម្មតា, សមុទ្ទេ សម្មតា, ជាតស្សរេ សម្មតា”តិ (បរិ. ៤៨៦) វុត្តេហិ តីហិ វិបត្តិទោសេហិ ច វិមុច្ចនត្ថំ ឯវំ មនសិ កាតព្ពំ – “សព្ពា, ភិក្ខវេ, នទី អសីមា, សព្ពោ សមុទ្ទោ អសីមោ, សព្ពោ ជាតស្សរោ អសីមោ”តិ (មហាវ. ១៤៧) ភគវតា វចនតោ នទីសមុទ្ទជាតស្សរេសុ សម្មតា សីមា ន ហោតិ, បោរាណសីមវិគតាយ សុទ្ធាយ គាមសីមាយ សម្មតា ឯវ សីមា ហោតិ, តស្មា គាមសីមាយមេវ ពទ្ធសីមា សម្មន្និតព្ពា, ន នទីអាទីសូតិ។ វុត្តញ្ហិ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) “នទិយា សមុទ្ទេ ជាតស្សរេ សម្មតា នាម ឯតេសុ នទីអាទីសុ សម្មតា”តិអាទិ។ ឯត្តាវតា “អយំ សីមា អតិខុទ្ទិកា , អតិមហន្តី, ខណ្ឌនិមិត្តា, ឆាយានិមិត្តា, អនិមិត្តា, ពហិសីមេ ឋិតសម្មតា, នទិយំ សម្មតា, សមុទ្ទេ សម្មតា, ជាតស្សរេ សម្មតា, សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តេន សម្មតា, សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរន្តេន សម្មតា”តិ (បរិ. ៤៨៦) វុត្តេហិ ឯកាទសហិ ទោសេហិ វិមុត្តា ហុត្វា “អព្ភា មហិកា ធូមោ រជោ រាហូ”តិ វុត្តេហិ បញ្ចហិ ឧបក្កិលេសេហិ មុត្តំ ចន្ទមណ្ឌលំ វិយ, សូរិយមណ្ឌលំ វិយ ច សុបរិសុទ្ធា ហោតិ។

តិវិធសម្បត្តិ នាម និមិត្តសម្បត្តិបរិសសម្បត្តិកម្មវាចាសម្បត្តិយោ។ តាសុ “បព្ពតនិមិត្តំ បាសាណនិមិត្តំ វននិមិត្តំ រុក្ខនិមិត្តំ មគ្គនិមិត្តំ វម្មិកនិមិត្តំ នទីនិមិត្តំ ឧទកនិមិត្ត”ន្តិ (មហាវ. ១៣៨) វុត្តេសុ អដ្ឋសុ និមិត្តេសុ តស្សំ តស្សំ ទិសាយំ យថាលទ្ធានិ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា សម្មន្និតព្ពា។ វុត្តញ្ហិ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កីនិមិត្តំ? បាសាណោ, ភន្តេ។ ឯសោ បាសាណោ និមិត្តន្តិអាទិនា នយេន កិត្តេត្វា សម្មតា”តិ។ តេសុ ច អដ្ឋសុ និមិត្តេសុ រុក្ខនិមិត្តាទីនំ យថាជ្ឈាសយដ្ឋានេសុ ទុល្លភភាវតោ វជ្ជិត្វា ទ្វិន្នំ ពទ្ធសីមានំ សង្ករករណតោ ច បាសាណនិមិត្តស្ស បន តថា សង្ករករណាភាវតោ យថិច្ឆិតដ្ឋានំ អាហរិត្វា បបេតុំ សុករភាវតោ ច សីមំ ពន្ធន្តេហិ ភិក្ខូហិ សីមមណ្ឌលស្ស សមន្តា និមិត្តូបគា បាសាណា បបេតព្ពា។ តេន វុត្តំ មហាវគ្គដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) “តំ ពន្ធន្តេហិ សមន្តា និមិត្តូបគា បាសាណា បបេតព្ពា”តិ។ វិមតិវិនោទនិយញ្ច (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៣៨) “**និមិត្តូបគា បាសាណា បបេតព្ពា**តិ ឥទំ យថារុចិតដ្ឋានេ រុក្ខនិមិត្តាទីនំ ទុល្លភតាយា”តិអាទិ។ ឯត្តាវតា និមិត្តសម្បត្តិសង្ខាតំ បឋមង្គំ សូបបន្នំ ហោតិ។

តតោ សីមាសម្មតិករណត្ថំ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ចត្តារោ ភិក្ខូ សន្និបតិត្វា យាវតា តស្មិំ គាមេ ពទ្ធសីមំ វា នទីសមុទ្ទជាតស្សរេ វា អនោក្កមិត្វា ឋិតា ភិក្ខូ សន្តិ, សព្ពេ តេ ហត្ថបាសេ វា កត្វា ឆន្ទំ វា អាហរិត្វា យា សីមា សម្មតា, សា បរិសសម្បត្តិយុត្តា នាម ហោតិ។ តេន វុត្តំ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) “បរិសសម្បត្តិយុត្តា នាម សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ចតូហិ ភិក្ខូហិ សន្និបតិត្វា”តិអាទិ។ អថ តំ សីមំ ពន្ធន្តា ភិក្ខូ សាមន្តវិហារេសុ វសន្តេ ភិក្ខូ តស្ស តស្ស វិហារស្ស សីមាបរិច្ឆេទំ បុច្ឆិត្វា យេ ពទ្ធសីមវិហារា, តេសំ សីមាយ សីមន្តរិកំ បបេត្វា, យេ អពទ្ធសីមវិហារា, តេសំ សីមាយ ឧបចារំ បបេត្វា ទិសាចារិកភិក្ខូនំ និស្សញ្ចារសមយេ យទិ ឯកស្មិំយេវ គាមក្ខេត្តេ សីមំ ពន្ធិតុកាមា , តស្មិំ យេ ភិក្ខូ ពទ្ធសីមវិហារា, តេសំ បេសេតព្ពំ “អជ្ជ មយំ សីមំ ពន្ធិស្សាម, តុម្ហេ សកសកសីមាបរិច្ឆេទតោ មា និក្ខមថា”តិ។ យេ អពទ្ធសីមវិហារា, តេ សព្ពេ ឯកជ្ឈំ សន្និបាតាបេតព្ពា, ឆន្ទារហានំ ឆន្ទោ អាហរិតព្ពោ។

យទិ អញ្ញំ គាមក្ខេត្តម្បិ អន្តោកត្តុកាមា, តត្ថ និវាសិនោ ភិក្ខូ សមានសំវាសកសីមាសម្មន្ននកាលេ អាគន្តុម្បិ អនាគន្តុម្បិ វដ្ដន្តិ។ អវិប្បវាសសីមាសម្មន្ននកាលេ បន អន្តោនិមិត្តគតេហិ ភិក្ខូហិ អាគន្តព្ពំ, អនាគច្ឆន្តានំ ឆន្ទោ អាហរិតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ សមន្តបាសាទិកាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) “តំ ពន្ធិតុកាមេហិ សាមន្តវិហារេសុ ភិក្ខូ”តិអាទិ។ ឯវំ ភិក្ខូសុ សន្និបតិតេសុ ឆន្ទារហានំ ឆន្ទេ អាហដេ តេសុ តេសុ មគ្គេសុ នទីតិត្ថគាមទ្វារាទីសុ ច អាគន្តុកភិក្ខូនំ សីឃំ សីឃំ ហត្ថបាសានយនត្ថញ្ច ពហិសីមករណត្ថញ្ច អារាមិកសាមណេរេ បបេត្វា ភេរិសញ្ញំ វា សង្ខសញ្ញំ វា ការាបេត្វា និមិត្តកិត្តនានន្តរំ វុត្តាយ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ”តិអាទិកាយ (មហាវ. ១៣៩) កម្មវាចាយ សីមា ពន្ធិតព្ពា។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) “ឯវំ សន្និបតិតេសុ បន ភិក្ខូសូ”តិអាទិ។ ឯត្តាវតា បរិសសម្បត្តិសង្ខាតំ ទុតិយង្គំ សូបបន្នំ ហោតិ។

តតោ បរំ កម្មវាចាបាឋសមយេ “សីមំ, ភិក្ខវេ, សម្មន្នន្តេន បឋមំ សមានសំវាសកសីមា សម្មន្និតព្ពា, បច្ឆា តិចីវរេន អវិប្បវាសោ សម្មន្និតព្ពោ”តិ (មហាវ. ១៤៤) វចនតោ បឋមំ សមានសំវាសកសីមា សម្មន្និតព្ពា, បច្ឆា អវិប្បវាសសីមា សម្មន្និតព្ពា, សមានសំវាសកកម្មវាចាបរិយោសានេយេវ និមិត្តានិ ពហិ កត្វា និមិត្តានំ អន្តោបមាណេនេវ សមានសំវាសកសីមា ចតុនហុតាធិកទ្វិលក្ខយោជនបុថុលំ មហាបឋវិំ វិនិវិជ្ឈិត្វា បឋវិសន្ធារកឧទកំ បរិយន្តំ កត្វា គតា។ តេន វុត្តំ សមន្តបាសាទិកាយំ “កម្មវាចាបរិយោសានេយេវ...បេ.... គតា ហោតី”តិ។ អវិប្បវាសកម្មវាចាបរិយោសានេ អវិប្បវាសសីមា យទិ អន្តោសីមាយ គាមោ អត្ថិ, គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច មុញ្ចិត្វា សមានសំវាសកសីមាយ គតបរិច្ឆេទេនេវ គតា។ ឥតិ តិចីវរេន អវិប្បវាសសីមា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច ន អវត្ថរតិ, សមានសំវាសកសីមាវ អវត្ថរតិ, សមានសំវាសកសីមា អត្តនោ ធម្មតាយ គច្ឆតិ។ អវិប្បវាសសីមា បន យត្ថ សមានសំវាសកសីមា, តត្ថេវ គច្ឆតិ។ តេន វុត្តំ សមន្តបាសាទិកាយំ “ឥតិ ភិក្ខូនំ អវិប្បវាសសីមា...បេ.... គច្ឆតី”តិ។ តស្មា –

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, យាវតា សមន្តា និមិត្តា កិត្តិតា។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឯតេហិ និមិត្តេហិ សីមំ សម្មន្នេយ្យ សមានសំវាសំ ឯកូបោសថំ, ឯសា ញត្តិ។

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, យាវតា សមន្តា និមិត្តា កិត្តិតា, សង្ឃោ ឯតេហិ និមិត្តេហិ សីមំ សម្មន្នតិ សមានសំវាសំ ឯកូបោសថំ។ យស្សាយស្មតោ ខមតិ ឯតេហិ និមិត្តេហិ សីមាយ សម្មុតិ សមានសំវាសាយ ឯកូបោសថាយ, សោ តុណ្ហស្ស។ យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។ សម្មតា សា សីមា សង្ឃេន ឯតេហិ និមិត្តេហិ សមានសំវាសា ឯកូបោសថា, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី។ ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ (មហាវ. ១៣៩)។

ឯសា សមានសំវាសកកម្មវាចា,

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, យា សា សង្ឃេន សីមា សម្មតា សមានសំវាសា ឯកូបោសថា។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ តំ សីមំ តិចីវរេន អវិប្បវាសំ សម្មន្នេយ្យ ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច, ឯសា ញត្តិ។

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, យា សា សង្ឃេន សីមា សម្មតា សមានសំវាសា ឯកូបោសថា។ សង្ឃោ តំ សីមំ តិចីវរេន អវិប្បវាសំ សម្មន្នតិ ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច។ យស្សាយស្មតោ ខមតិ ឯតិស្សា សីមាយ តិចីវរេន អវិប្បវាសសម្មុតិ ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច, សោ តុណ្ហស្ស។ យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។ សម្មតា សា សីមា សង្ឃេន តិចីវរេន អវិប្បវាសា ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី។ ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ (មហាវ. ១៤៤)។

ឯសា អវិប្បវាសកម្មវាចា ញត្តិទោសអនុស្សាវនាទោសេ អនុជ្ឈបេត្វា សុដ្ឋុ ភណិតព្ពា។ ឯត្តាវតា កម្មវាចា សម្បត្តិសង្ខាតំ តតិយង្គំ សូបបន្នំ ហោតិ។

ឯវមយំ សីមា អន្តោ មណិវិមានំ ពហិ រជតបរិក្ខិត្តំ វិមានសាមិកទេវបុត្តោតិ ឥមេហិ តីហិ អង្គេហិ សម្បន្នំ ចន្ទមណ្ឌលំ វិយ, អន្តោ កនកវិមានំ ពហិ ផលិកបរិក្ខិត្តំ វិមានសាមិកទេវបុត្តោតិ ឥមេហិ តីហិ អង្គេហិ សម្បន្នំ សូរិយមណ្ឌលំ វិយ ច និមិត្តសម្បត្តិបរិសសម្បត្តិកម្មវាចាសម្បត្តិសង្ខាតេហិ តីហិ អង្គេហិ សម្បន្នា ហុត្វា អតិវិយ សោភតិ វិរោចតិ, ជិនសាសនស្ស ចិរដ្ឋិតិការណភូតា ហុត្វា តិដ្ឋតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ ឧបោសថក្ខន្ធកបាឡិយំ “សីមំ, ភិក្ខវេ, សម្មន្នន្តេន បឋមំ សមានសំវាសកសីមា សម្មន្និតព្ពា”តិអាទិ។

“និមិត្តេន និមិត្តំ សម្ពន្ធិត្វា”តិ ឯត្ថ បន បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ បុរត្ថិមទិសតោ បដ្ឋាយ បទក្ខិណំ កត្វា សព្ព និមិត្តានិ កិត្តេត្វា ឧត្តរានុទិសំ បត្វា តត្ថេវ អដ្ឋបេត្វា បុព្ពេ កិត្តិតំ បុរត្ថិមទិសាយ និមិត្តំ បុន កិត្តេត្វា សម្មតាតិ អត្ថោ។ ឯវំ សម្មតា អយំ សីមា ឯកាទសហិ វិបត្តីហិ មុត្តា, តីហិ សម្បត្តីហិ សមន្នាគតា ហុត្វា សព្ពាការសម្បន្នា បញ្ចវស្សសហស្សបរិមាណកាលំ អបរិមាណំ ភិក្ខូនំ អបលោកនាទិចតុព្ពិធកម្មករណដ្ឋានភូតា ពទ្ធសីមា ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពា។

យទិ បន សខណ្ឌសីមំ មហាសីមំ ពន្ធិតុកាមា, បុព្ពេ វុត្តនយេន សុដ្ឋុ សោធេត្វា សមូហនិតពោរាណសីមាយ កេវលាយ បកតិគាមសីមាយ វា វិសុំគាមសីមាយ វា ពន្ធិតព្ពា, តាសុ ច ទ្វីសុ សីមាសុបព្ពជ្ជូបសម្បទាទីនំ សង្ឃកម្មានំ សុខករណត្ថំ សីមា បឋមំ ពន្ធិតព្ពា, តំ បន ពន្ធន្តេហិ វត្តំ ជានិតព្ពំ។ សចេ ហិ ពោធិចេតិយភត្តសាលាទីនិ សព្ពវត្ថូនិ បតិដ្ឋាបេត្វា កតវិហារេ ពន្ធន្តិ, វិហារមជ្ឈេ ពហូនំ សមោសរណដ្ឋានេ អពន្ធិត្វា វិហារបច្ចន្តេ វិវិត្តោកាសេ ពន្ធិតព្ពា។ អកតវិហារេ ពន្ធន្តេហិ ពោធិចេតិយាទីនំ សព្ពវត្ថូនំ បតិដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា យថា បតិដ្ឋិតេសុ វត្ថូសុ វិហារបច្ចន្តេ វិវិត្តោកាសេ ហោតិ, ឯវំ ពន្ធិតព្ពា។ តថា ហិ វុត្តំ សមន្តបាសាទិកាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) “ឥមំ បន សមានសំវាសកសីមំ សម្មន្នន្តេហិ”តិអាទិ។

កិត្តកប្បមាណា បន ខណ្ឌសីមា ពន្ធិតព្ពាតិ? ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន សចេ ឯកវីសតិ ភិក្ខូ គណ្ហាតិ, វដ្ដតិ, តតោ ឱរំ ន វដ្ដតិ។ បរំ ភិក្ខុសហស្សំ គណ្ហន្តីបិ វដ្ដតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. ១៣៨) “សា ហេដ្ឋិម បរិច្ឆេទេនា”តិអាទិ។ **ឯកវីសតិ ភិក្ខូ**តិ ច និសិន្នេ សន្ធាយ វុត្តំ, ឥទញ្ច អព្ភានករណកាលេ កម្មារហភិក្ខុនា សទ្ធឹ វីសតិគណស្ស សង្ឃស្ស និសីទនប្បហោនកត្ថំ វុត្តំ។ វុត្តញ្ហិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៣៨) “ឯកវីសតិ ភិក្ខូ”តិអាទិ។ តំ ខណ្ឌសីមំ ពន្ធន្តេហិ ភិក្ខូហិ សីមមាឡកស្ស សមន្តា និមិត្តូបគា បាសាណា ឋបេតព្ពា។ អន្តោខណ្ឌសីមាយមេវ ឋត្វា ខណ្ឌសីមា ពន្ធិតព្ពា។ “ឯសោ បាសាណោ និមិត្ត”ន្តិ ឯវំ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា កម្មវាចាយ សីមា ពន្ធិតព្ពា, តស្សាយេវ សីមាយ ទឡ្ហីកម្មត្ថំ អវិប្បវាសកម្មវាចា កាតព្ពា។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) “តំ ពន្ធន្តេហិ”តិអាទិ។ ឯវំ ខណ្ឌសីមំ សម្មន្និត្វា ពហិ សីមន្តរិកបាសាណា ឋបេតព្ពា។ សីមន្តរិកា បច្ឆិមកោដិយា ឯករតនប្បមាណា វដ្ដតិ, វិទត្ថិប្បមាណាបិ ចតុរង្គុលប្បមាណាបិ វដ្ដតិ។ សចេ បន វិហារោ មហា ហោតិ, ទ្វេបិ តិស្សោបិ តតុត្តរិបិ ខណ្ឌសីមាយោ ពន្ធិតព្ពា។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ “សីមំ សម្មន្និត្វា”តិអាទិ។

ឯវំ ខណ្ឌសីមំ សម្មន្និត្វា មហាសីមាសម្មុតិកាលេ ខណ្ឌសីមតោ និក្ខមិត្វា មហាសីមាយ ឋត្វា សមន្តា អនុបរិយាយន្តេហិ សីមន្តរិកបាសាណា កិត្តេតព្ពា, តតោ អវសេសនិមិត្តានិ កិត្តេត្វា ហត្ថបាសំ អវិជហន្តេហិ កម្មវាចាយ សមានសំវាសកសីមំ សម្មន្និត្វា តស្ស ទឡ្ហីកម្មត្ថំ អវិប្បវាសកម្មវាចាបិ កាតព្ពា។ តថា ហិ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) “ឯវំ ខណ្ឌសីមំ សម្មន្និត្វា”តិអាទិ។

“សមន្តា អនុបរិយាយន្តេហិ សីមន្តរិកបាសាណា កិត្តេតព្ពា”តិ វុត្តំ។ កថំ កិត្តេតព្ពាតិ? ទក្ខិណតោ អនុបរិយាយន្តេនេវ កិត្តេតព្ពា។ តថា ហិ ខណ្ឌសីមតោ បច្ឆិមាយ ទិសាយ បុរត្ថាភិមុខេន ឋត្វា “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្តំ”ន្តិ តត្ថ សព្ពានិ និមិត្តានិ អនុក្កមេន កិត្តេត្វា តថា ឧត្តរាយ ទិសាយ ទក្ខិណាភិមុខេន ឋត្វា “ទក្ខិណាយ ទិសាយ កឹ និមិត្តំ”ន្តិ អនុក្កមេន កិត្តេត្វា តថា បុរត្ថិមាយ ទិសាយ បច្ឆិមាភិមុខេន ឋត្វា “បច្ឆិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្តំ”ន្តិ អនុក្កមេន កិត្តេត្វា តថា ទក្ខិណាយ ទិសាយ ឧត្តរាភិមុខេន ឋត្វា “ឧត្តរាយ ទិសាយ កឹ និមិត្តំ”ន្តិ តត្ថ សព្ពានិ និមិត្តានិ អនុក្កមេន កិត្តេត្វា បុន បច្ឆិមាយ ទិសាយ បុរត្ថាភិមុខេន ឋត្វា បុរិមំ កិត្តិតំ វុត្តនយេនេវ បុន កិត្តេតព្ពំ។ ឯវំ ពហូនម្បិ ខណ្ឌសីមានំ សីមន្តរិកបាសាណា បច្ចេកំ កិត្តេតព្ពា, តតោ បច្ឆា អវសេសនិមិត្តានីតិ មហាសីមាយ ពាហិរពន្ធនេសុ និមិត្តានិ។ ឯវំ សីមន្តរិកបាសាណា មហាសីមាយ អន្តោ និមិត្តានិ ហោន្តិ ទ្វិន្នំ សីមានំ សង្ករទោសាបគមនត្ថំ សីមន្តរិកបាសាណានំ ឋបេតព្ពត្តា។ ឯវំ សមន្តា អនុបរិយាយន្តេន សីមន្តរិកបាសាណា កិត្តេតព្ពា។ តថាហិ វុត្តំ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៣៨) “**សីមន្តរិកបាសាណា**តិ សីមន្តរិកាយ ឋបិតនិមិត្តបាសាណា, តេ បន កិត្តេន្តេន បទក្ខិណតោ អនុបរិយាយន្តេនេវ កិត្តេតព្ពា”តិអាទិ។

កឹ ឥមិនា អនុក្កមេនេវ សីមា សម្មន្និតព្ពា, ឧទាហុ អញ្ញេនបិ អនុក្កមេន សម្មន្និតព្ពាតិ? សចេ បន ខណ្ឌសីមាយ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា តតោ សីមន្តរិកាយ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា មហាសីមាយ និមិត្តានិ កិត្តេន្តិ, ឯវំ តីសុ ឋានេសុ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា យំ សីមំ ឥច្ឆន្តិ, តំ បឋមំ ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ ឯវំ សន្តេបិ យថាវុត្តនយេន ខណ្ឌសីមតោវ បដ្ឋាយ ពន្ធិតព្ពា។ តថា ហិ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) “សចេ បន ខណ្ឌសីមាយ និមិត្តានី”តិអាទិ។ ឯវំ ខណ្ឌសីមមហាសីមពន្ធនេន ភិក្ខូនំ កោ គុណោតិ ចេ? ឯវំ ពទ្ធាសុ បន សីមាសុ ខណ្ឌសីមាយ ឋិតា ភិក្ខូ មហាសីមាយំ កម្មំ ករោន្តានំ ភិក្ខូនំ កម្មំ ន កោបេន្តិ, មហាសីមាយ វា ឋិតា ខណ្ឌសីមាយ កម្មំ ករោន្តានំ, សីមន្តរិកាយ បន ឋិតា ឧភិន្នម្បិ ន កោបេន្តិ។ គាមក្ខេត្តេ ឋត្វា កម្មំ ករោន្តានំ បន សីមន្តរិកាយ ឋិតា កោបេន្តិ។ សីមន្តរិកា ហិ គាមក្ខេត្តំ ភជតិ។ តថា ហិ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ “ឯវំ ពទ្ធាសុ បន សីមាសូ”តិអាទិ, ឯវំ ពទ្ធសីមវិហារេសុ វសន្តា ភិក្ខូ តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋិតេហិ តិចីវរេហិ វិនា យថារុចិ វសិតុំ លភន្តិ។ សចេ បន គាមោ អត្ថិ, គាមគាមូបចារេសុ ន លភតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

សីមាពន្ធនវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ។

២៥. ឧបោសថបវារណាវិនិច្ឆយកថា

១៦៨. ឯវំ សីមាវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ ឧបោសថបវារណាវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**ឧបោសថបវារណាតិ ឯត្ថ**”ត្យាទិមាហ។ តត្ថ ឧបោសថសទ្ទោ តាវ –

“ឧទ្ទេសេ បាតិមោក្ខស្ស, បណ្ណត្តិយមុបោសថោ;
ឧបវាសេ ច អដ្ឋង្គេ, ឧបោសថទិនេ សិយា”តិ។ –

វចនតោ បាតិមោក្ខុទ្ទេសេ បណ្ណត្តិយំ ឧបវាសេ អដ្ឋង្គសីលេ ឧបោសថទិនេ ច វត្តតិ។ តថា ហេស “អាយាមាវុសោ កប្បិន ឧបោសថំ គមិស្សាមា”តិអាទីសុ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.១៥០; ម. និ. អដ្ឋ. ៣.៨៥) បាតិមោក្ខុទ្ទេសេ អាគតោ, “ឧបោសថោ នាម នាគរាជា”តិអាទីសុ (ទី. និ. ២.២៤៦) បណ្ណត្តិយំ, “សុទ្ធស្ស វេ សទា ផគ្គុ, សុទ្ធស្សុបោសថោ សទា”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៧៩) ឧបវាសេ, “ឯវំ អដ្ឋង្គសមន្នាគតោ ខោ, វិសាខេ, ឧបោសថោ ឧបវុត្ថោ”តិអាទីសុ (អ. និ. ៨.៤៣) អដ្ឋង្គសីលេ។ “ន, ភិក្ខវេ, ឧបោសថេ សភិក្ខុកា អាវាសា អភិក្ខុកោ អាវាសោ”តិអាទីសុ (បាចិ. ១០៤៨) ឧបោសថទិនេ វត្តតិ។ “បារិសុទ្ធិឧបោសថោ អធិដ្ឋានុបោសថោ”តិអាទីសុ បារិសុទ្ធិអធិដ្ឋានេសុបិ វត្តតិ។ តេ បន បាតិមោក្ខុទ្ទេសេ អន្តោគធាតិ កត្វា វិសុំ ន វុត្តា។ ឥធ បន បាតិមោក្ខុទ្ទេសេ ឧបោសថទិនេ ច វត្តតិ។ តត្ថ បាតិមោក្ខុទ្ទេសេ ឧបវសនំ **ឧបោសថោ,** សីលេន ឧបេតា ហុត្វា វសនន្ត្យត្ថោ។ ឧបោសថទិនេ ឧបវសន្តិ ឯត្ថាតិ **ឧបោសថោ,** ឯតស្មិំ ទិវសេ សីលេន ឧបេតា ហុត្វា វសន្តីត្យត្ថោ។

បវារណា-សទ្ទោ បន “បវារណា បដិក្ខេបេ, កថិតាជ្ឈេសនាយ ចា”តិ អភិធានប្បទីបិកាយំ វចនតោ បដិក្ខេបេ អជ្ឈេសនេ ច វត្តតិ។ តត្ថ “យោ បន ភិក្ខុ ភុត្តាវី បវារិតោ អនតិរិត្តំ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ខាទេយ្យ វា ភុញ្ជេយ្យ វា, បាចិត្តិយ”ន្តិអាទីសុ (បាចិ. ២៣៨) បដិក្ខេបេ, “សង្ឃោ បវារេយ្យា”តិអាទីសុ (មហាវ. ២១០) អជ្ឈេសនេ, “អជ្ជបវារណា ចាតុទ្ទសី”តិអាទីសុ (មហាវ. អដ្ឋ. ២១២) បវារណាទិវសេ។ សោ បន អជ្ឈេសនទិវសោយេវាតិ វិសុំ ន វុត្តោ។ ឥធ បន អជ្ឈេសនេ វត្តតិ, តស្មា បវារិយតេ **បវារណា,** បការេន ឥច្ឆីយតេត្យត្ថោ។ ប-បុព្ព វរធាតុ ចុរាទិគណិកាយំ។

ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ បាឡិយំ ឧបោសថក្ខន្ធកានន្តរំ វស្សូបនាយិកក្ខន្ធកោ, តទនន្តរំ បវារណក្ខន្ធកោ សង្គីតោ, តថាបិ ឧបោសថបវារណកម្មានំ យេភុយ្យេន សមានត្តា យមកមិវ ភូតត្តា មិស្សេត្វា កថេន្តោ សុវិញ្ញេយ្យោ ហោតិ សល្លហុកគន្ថោ ចាតិ មន្ត្វា ខន្ធកទ្វយសង្គហិតំ អត្ថំ ឯកេនេវ បរិច្ឆេទេន ទស្សេតិ អាចរិយោ។ តត្ថ ចាតុទ្ទសិកោ បន្នរសិកោ សាមគ្គីឧបោសថោតិ ទិវសវសេន តយោ ឧបោសថា ហោន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ ចតុទ្ទសិយំ និយុត្តោ **ចាតុទ្ទសិកោ,** ឯវំ **បន្នរសិកោ។ សាមគ្គីឧបោសថោ** នាម សង្ឃសាមគ្គិកទិវសេ កាតព្ពឧបោសថោ។ **ហេមន្តគិម្ហវស្សានំ តិណ្ណំ ឧតូន**ន្តិ ឯត្ថ **ហេមន្តឧតុ** នាម អបរកត្តិកកាឡបក្ខស្ស បាដិបទតោ បដ្ឋាយ ផគ្គុនបុណ្ណមបរិយោសានា ចត្តារោ មាសា។ **គិម្ហឧតុ** នាម ផគ្គុនស្ស កាឡបក្ខបាដិបទតោ បដ្ឋាយ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមបរិយោសានា ចត្តារោ មាសា។ **វស្សានឧតុ** នាម អាសាឡ្ហស្ស កាឡបក្ខបាដិបទតោ បដ្ឋាយ អបរកត្តិកបុណ្ណមបរិយោសានា ចត្តារោ មាសា។ **តតិយសត្តមបក្ខេសុ ទ្វេ ទ្វេ កត្វា ឆ ចាតុទ្ទសិកា**តិ ហេមន្តស្ស ឧតុនោ តតិយេ ច សត្តមេ ច បក្ខេ ទ្វេ ចាតុទ្ទសិកា, មិគសិរមាសស្ស កាឡបក្ខេ, មាឃមាសស្ស កាឡបក្ខេ ចាតិ អត្ថោ។ ឯវំ គិម្ហស្ស ឧតុនោ តតិយេ ចិត្តមាសស្ស កាឡបក្ខេ សត្តមេ ជេដ្ឋមាសស្ស កាឡបក្ខេ ច, វស្សានស្ស ឧតុនោ តតិយេ សាវណស្ស កាឡបក្ខេ ច សត្តមេ អស្សយុជមាសស្ស កាឡបក្ខេ ចាតិ អត្ថោ។ **សេសា បន្នរសិកា**តិ សេសា អដ្ឋារស បន្នរសិកា។

ហោតិ ចេត្ថ –

“កត្តិកស្ស ច កាឡម្ហា;
យាវ ផគ្គុនបុណ្ណមា;
ហេមន្តកាលោតិ វិញ្ញេយ្យោ;
អដ្ឋ ហោន្តិ ឧបោសថា។

“ផគ្គុនស្ស ច កាឡម្ហា;
យាវ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមា;

គិម្ហកាលេតិ វិញ្ញេយ្យា;
អដ្ឋ ហោន្តិ ឧបោសថា។

“អាសាឡ្ហស្ស ច កាឡម្ហា;
យាវ កត្តិកបុណ្ណមា;
វស្សកាលេតិ វិញ្ញេយ្យា;
អដ្ឋ ហោន្តិ ឧបោសថា។

“ឧតូនំ បន តិណ្ណន្នំ, បក្ខេ តតិយសត្តមេ;
ចតុទ្ទសោតិ បាតិមោក្ខំ, ឧទ្ទិសន្តិ នយញ្ញុនោ”តិ។ (កង្ខា. អភិ. ដី. និទានវណ្ណនា);

ឯវំ ឯកសំវច្ឆរេ ចតុវីសតិ ឧបោសថាតិ ឯវំ ឥមិនា វុត្តនយេន ហេមន្តាទីនំ តិណ្ណំ ឧតូនំ ឯកេកស្មិំ ឧតុម្ហិ បច្ចេកំ អដ្ឋអដ្ឋឧបោសថត្តា ឧតុត្តយសមោធានភូតេ ឯកស្មិំ សំវច្ឆរេ ចតុវីសតិ ឧបោសថា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **ឥទំ តាវ បកតិចារិត្ត**ន្តិ ឥទំ ឯកស្មិំ សំវច្ឆរេ ឆចាតុទ្ទសិកអដ្ឋារសបន្នរសិកឧបោសថករណំ តាវ បឋមំ បកតិយា សភាវេន ចារិត្តំ កាតព្ពំ កម្មំ ហោតិ, ន ពហុតរាវាសិកាទិនា ការណេន កាតព្ពន្តិ អត្ថោ។

តថារូបបច្ចយេ សតិ អញ្ញស្មិម្បិ ចាតុទ្ទសេ ឧបោសថំ កាតុំ វដ្ដតីតិ “សកឹ បក្ខស្ស ចាតុទ្ទសេ វា បន្នរសេ វា បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៣៦) វចនតោ “យេហិ បន អាគន្តុកេហិ អាវាសិកានំ អនុវត្តិតព្ព”ន្តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ១៧៨) ច តថារូបបច្ចយេ សតិ អញ្ញស្មិម្បិ ចាតុទ្ទសេ ឧបោសថំ កាតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ តត្ថ **សកិ**ន្តិ ឯកវារំ។ **អាវាសិកានំ អនុវត្តិតព្ព**ន្តិ អាវាសិកេហិ “អជ្ជុបោសថោ ចាតុទ្ទសោ”តិ បុព្ពកិច្ចេ ករិយមានេ អនុវត្តិតព្ពំ, ន បដិក្កោសិតព្ពំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន “អាវាសិកេហិ អាគន្តុកានំ អនុវត្តិតព្ព”ន្តិ វចនំ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តេហិ ភិក្ខូហិ ទ្វេ តយោ ឧបោសថេ ចាតុទ្ទសិកេ កាតុំ, កថំ មយំ តេហិ ភិក្ខូហិ បឋមតរំ បវារេយ្យាមា”តិ (មហាវ. ២៤០) វចនញ្ច សង្គណ្ហាតិ។ ឯត្ថ ច បឋមសុត្តស្ស ឯកេកស្ស ឧតុនោ តតិយសត្តមបក្ខស្ស ចាតុទ្ទសេ វា អវសេសស្ស បន្នរសេ វា សកឹ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ពន្តិ។ បកតិចារិត្តវសេនបិ អត្ថសម្ភវតោ “អាគន្តុកេហី”តិអាទីនិ សុត្តានិ ទស្សិតានីតិ វេទិតព្ពំ។ **តថារូបបច្ចយេ សតី**តិ អញ្ញស្មិម្បិ ចាតុទ្ទសេ ឧបោសថំ កាតុំ អនុរូបេ អាវាសិកា ពហុតរា ហោន្តីតិ ឯវមាទិកេ បច្ចយេ សតិ។ **អញ្ញស្មិម្បិ ចាតុទ្ទសេ**តិ តិណ្ណំ ឧតូនំ តតិយសត្តមបក្ខចាតុទ្ទសតោ អញ្ញស្មិំ ចាតុទ្ទសេ។

តត្រាយំ បាឡិ (មហាវ. ១៧៨) –

“ឥធ បន, ភិក្ខវេ, អាវាសិកានំ ភិក្ខូនំ ចាតុទ្ទសោ ហោតិ, អាគន្តុកានំ បន្នរសោ។ សចេ អាវាសិកា ពហុតរា ហោន្តិ, អាគន្តុកេហិ អាវាសិកានំ អនុវត្តិតព្ពំ។ សចេ សមសមា ហោន្តិ, អាគន្តុកេហិ អាវាសិកានំ អនុវត្តិតព្ពំ។ សចេ អាគន្តុកា ពហុតរា ហោន្តិ, អាវាសិកេហិ អាគន្តុកានំ អនុវត្តិតព្ពំ។

“ឥធ បន, ភិក្ខវេ, អាវាសិកានំ ភិក្ខូនំ បន្នរសោ ហោតិ, អាគន្តុកានំ ចាតុទ្ទសោ។ សចេ អាវាសិកា ពហុតរា ហោន្តិ, អាគន្តុកេហិ អាវាសិកានំ អនុវត្តិតព្ពំ។ សចេ សមសមា ហោន្តិ, អាគន្តុកេហិ អាវាសិកានំ អនុវត្តិតព្ពំ។ សចេ អាគន្តុកា ពហុតរា ហោន្តិ, អាវាសិកេហិ អាគន្តុកានំ អនុវត្តិតព្ពំ។

“ឥធ បន, ភិក្ខវេ, អាវាសិកានំ ភិក្ខូនំ បាដិបទោ ហោតិ, អាគន្តុកានំ បន្នរសោ។ សចេ អាវាសិកា ពហុតរា ហោន្តិ, អាវាសិកេហិ អាគន្តុកានំ នាកាមា ទាតព្ពា សាមគ្គី, អាគន្តុកេហិ និស្សីមំ គន្ត្វា ឧបោសថោ កាតព្ពោ។ សចេ សមសមា ហោន្តិ, អាវាសិកេហិ អាគន្តុកានំ នាកាមា ទាតព្ពា សាមគ្គី, អាគន្តុកេហិ និស្សីមំ គន្ត្វា ឧបោសថោ កាតព្ពោ។ សចេ អាគន្តុកា ពហុតរា ហោន្តិ, អាវាសិកេហិ អាគន្តុកានំ សាមគ្គី វា ទាតព្ពា, និស្សីមំ វា គន្តព្ពំ។

“ឥធ បន, ភិក្ខវេ, អាវាសិកានំ ភិក្ខូនំ បន្នរសោ ហោតិ, អាគន្តុកានំ បាដិបទោ។ សចេ អាវាសិកា ពហុតរា ហោន្តិ, អាគន្តុកេហិ អាវាសិកានំ សាមគ្គី វា ទាតព្ពា, និស្សីមំ វា គន្តព្ពំ។ សចេ សមសមា ហោន្តិ, អាគន្តុកេហិ អាវាសិកានំ សាមគ្គី វា ទាតព្ពា, និស្សីមំ វា គន្តព្ពំ។ សចេ អាគន្តុកា ពហុតរា ហោន្តិ, អាគន្តុកេហិ អាវាសិកានំ នាកាមា ទាតព្ពា សាមគ្គី, អាវាសិកេហិ និស្សីមំ គន្ត្វា ឧបោសថោ កាតព្ពោ”តិ។

តត្រាយំ អដ្ឋកថា (មហាវ. អដ្ឋ. ១៧៨) –

អាវាសិកានំ ភិក្ខូនំ ចាតុទ្ទសោ ហោតិ, អាគន្តុកានំ បន្នរសោតិ ឯត្ថ យេសំ បន្នរសោ, តេ តិរោរដ្ឋតោ វា អាគតា, អតីតំ វា ឧបោសថំ ចាតុទ្ទសិកំ អកំសូតិ វេទិតព្ពា។ **អាវាសិកានំ អនុវត្តិតព្ព**ន្តិ អាវាសិកេហិ “អជ្ជុបោសថោ ចាតុទ្ទសោ”តិ បុព្ពកិច្ចេ ករិយមានេ អនុវត្តិតព្ពំ, ន បដិក្កោសិតព្ពំ។ **នាកាមា ទាតព្ពា**តិ ន អនិច្ឆាយ ទាតព្ពាតិ។

“អនុជានាមិ ភិក្ខវេ”តិអាទិម្ហិ អយំ បវារណក្ខន្ធកាគតា បាឡិ (មហាវ. ២៤០) – ឥធ បន, ភិក្ខវេ, សម្ពហុលា សន្ទិដ្ឋា សម្ភត្តា ភិក្ខូ អញ្ញតរស្មិំ អាវាសេ វស្សំ ឧបគច្ឆន្តិ, តេសំ សាមន្តា អញ្ញេ ភិក្ខូ ភណ្ឌនការកា កលហការកា វិវាទការកា ភស្សការកា សង្ឃេ អធិករណការកា វស្សំ ឧបគច្ឆន្តិ “មយំ តេសំ ភិក្ខូនំ វស្សំវុត្ថានំ បវារណាយ បវារណំ ឋបេស្សាមា”តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តេហិ ភិក្ខូហិ ទ្វេ តយោ ឧបោសថេ ចាតុទ្ទសិកេ កាតុំ, កថំ មយំ តេហិ ភិក្ខូហិ បឋមតរំ បវារេយ្យាមាតិ។

តត្រាយំ អដ្ឋកថា (មហាវ. អដ្ឋ. ២៤០) – **ទ្វេ តយោ ឧបោសថេ ចាតុទ្ទសិកេ កាតុ**ន្តិ ឯត្ថ ចតុត្ថបញ្ចមា ទ្វេ, តតិយោ បន បកតិយាបិ ចាតុទ្ទសិកោយេវាតិ, តស្មា តតិយចតុត្ថា វា តតិយចតុត្ថបញ្ចមា វា ទ្វេ តយោ ចាតុទ្ទសិកា កាតព្ពា។ អថ ចតុត្ថេ កតេ សុណន្តិ, បញ្ចមោ ចាតុទ្ទសិកោ កាតព្ពោ, ឯវម្បិ ទ្វេ ចាតុទ្ទសិកា ហោន្តិ។ ឯវំ ករោន្តា ភណ្ឌនការកានំ តេរសេ វា ចាតុទ្ទសេ វា ឥមេ បន្នរសីបវារណំ បវារេស្សន្តីតិ។

តត្ថ អយំ សារត្ថទីបនីបាឋោ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៤០) – **ចតុត្ថេ កតេ សុណន្តី**តិ ចតុត្ថេ បន្នរសិកុបោសថេ កតេ អម្ហាកំ បវារណំ ឋបេស្សន្តីតិ សុណន្តិ។ **ឯវម្បិ ទ្វេ ចាតុទ្ទសិកា ហោន្តី**តិ តតិយេន សទ្ធិំ ទ្វេ ចាតុទ្ទសិកា ហោន្តីតិ។

តត្រាយំ វិមតិវិនោទនីបាឋោ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៤០) – **ទ្វេ ចាតុទ្ទសិកា ហោន្តី**តិ តតិយបក្ខេ ចាតុទ្ទសិយា សទ្ធិំ ទ្វេ ចាតុទ្ទសិកា ហោន្តិ។ **ភណ្ឌនការកានំ តេរសេ វា ចាតុទ្ទសេ វា ឥមេ បន្នរសីបវារណំ បវារេស្សន្តី**តិ ឥមិនា យថាសកំ ឧបោសថករណទិវសតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខូនំ ចាតុទ្ទសីបន្នរសីវោហារោ, ន ចន្ទគតិសិទ្ធិយា តិថិយា វសេនាតិ ទស្សេតិ។ កិញ្ចាបិ ឯវំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, រាជូនំ អនុវត្តិតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៨៦) វចនតោ បនេត្ថ លោកិយានំ តិថិំ អនុវត្តន្តេហិបិ អត្តនោ ឧបោសថក្កមេន ចាតុទ្ទសីំ បន្នរសីំ វា បន្នរសីំ ចាតុទ្ទសីំ វា ករោន្តេហេវ អនុវត្តិតព្ពំ, ន បន សោឡសមទិវសំ វា តេរសមទិវសំ វា ឧបោសថទិវសំ ករោន្តេហិ។ តេនេវ បាឡិយម្បិ (មហាវ. ២៤០) “ទ្វេ តយោ ឧបោសថេ ចាតុទ្ទសិកេ កាតុ”ន្តិ វុត្តំ។ អញ្ញថា “ទ្វាទសិយំ, តេរសិយំ វា ឧបោសថោ កាតព្ពោ”តិ វត្តព្ពតោ។ “សកឹ បក្ខស្ស ចាតុទ្ទសេ វា បន្នរសេ វា”តិអាទិវចនម្បិ (មហាវ. ១៣៦) ឧបវុត្ថក្កមេនេវ វុត្តំ, ន តិថិក្កមេនាតិ គហេតព្ពន្តិ។

ន កេវលំ ឧបោសថទិវសាយេវ តយោ ហោន្តិ, អថ ខោ បវារណាទិវសាបីតិ អាហ “**បុរិមវស្សំវុត្ថានំ បនា**”តិអាទិ។ **មា**ឥតិ ចន្ទោ វុច្ចតិ តស្ស គតិយា ទិវសស្ស មិនិតព្ពតោ, សោ ឯត្ថ សព្ពកលាបបារិបូរិយា បុណ្ណោតិ **បុណ្ណមា**។ បុព្ពកត្តិកាយ បុណ្ណមា **បុព្ពកត្តិកបុណ្ណមា,** អស្សយុជបុណ្ណមា។ សា ហិ បច្ឆិមកត្តិកំ និវត្តេតុំ ឯវំ វុត្តា។ **តេសំយេវា**តិ បុរិមវស្សំវុត្ថានំយេវ។ **ភណ្ឌនការកេហី**តិ កលហការកេហិ។ **បច្ចុក្កឌ្ឍន្តី**តិ ឧក្កឌ្ឍន្តិ, ភណ្ឌនការកេ អនុវាទវសេន អស្សយុជបុណ្ណមាទីំ បរិច្ចជន្តា បវារណំ កាឡបក្ខំ ជុណ្ហបក្ខន្តិ ឧទ្ធំ កឌ្ឍន្តីតិ អត្ថោ, “សុណន្តុ មេ, អាយស្មន្តោ អាវាសិកា, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, ឥទានិ ឧបោសថំ ករេយ្យាម, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យាម, អាគមេ កាឡេ បវារេយ្យាមា”តិ, “សុណន្តុ មេ, អាយស្មន្តោ អាវាសិកា, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, ឥទានិ ឧបោសថំ ករេយ្យាម, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យាម, អាគមេ ជុណ្ហេ បវារេយ្យាមា”តិ (មហាវ. ២៤០) ច ឯវំ ញត្តិយា បវារណំ ឧទ្ធំ កឌ្ឍន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អថាតិ អនន្តរត្ថេ និបាតោ។ ចតុទ្ទសន្នំ បូរណោ **ចាតុទ្ទសោ,** ទិវសោ។ យំ សន្ធាយ “អាគមេ កាឡេ បវារេយ្យាមា”តិ ញត្តិំ ឋបយឹសុ។ **បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណមា វា**តិ កោមុទិចាតុមាសិនិបុណ្ណមទិវសោ វា។ យំ សន្ធាយ “អាគមេ ជុណ្ហេ បវារេយ្យាមា”តិ ញត្តិំ ឋបយឹសុ។ តស្មឹ បន អាគមេ ជុណ្ហេ កោមុទិយា ចាតុមាសិនិយា អវស្សំ បវារេតព្ពំ។ ន ហិ តំ អតិក្កមិត្វា បវារេតុំ លព្ភតិ។ វុត្តញ្ហេតំ “តេ ចេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ភណ្ឌនការកា កលហការកា វិវាទការកា ភស្សការកា សង្ឃេ អធិករណការកា តម្បិ ជុណ្ហំ អនុវសេយ្យុំ។ តេហិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូហិ សព្ពេហេវ អាគមេ ជុណ្ហេ កោមុទិយា ចាតុមាសិនិយា អកាមា បវារេតព្ព”ន្តិ (មហាវ. ២៤០)។ តេនេវាហ “**បច្ឆិមវស្សំវុត្ថានញ្ច បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណមា ឯវ វា**”តិ។ យទិ ហិ តំ អតិក្កមិត្វា បវារេយ្យុំ, ទុក្កដាបត្តិំ អាបជ្ជេយ្យុំ។ វុត្តញ្ហេតំ “ន ច, ភិក្ខវេ, អបវារណាយ បវារេតព្ពំ អញ្ញត្រ សង្ឃសាមគ្គិយា”តិ (មហាវ. ២៣៣)។ វិសុទ្ធិ

បវារណាយោគតោ **បវារណាទិវសា**។ **បិ**-សទ្ទេន ន កេវលំ បវារណាទិវសាវ , អថ ខោ តទញ្ញេ ឧបោសថទិវសាបិ ហោន្តីតិ ទស្សេតិ។ **តទម្បីតិ** បវារណត្តយម្បិ។ **តថារូបបច្ចយេតិ** ពហុតរវាសិកាទិបច្ចយេ។ **ទ្វិន្នំ កត្តិកបុណ្ណមាន**ន្តិ បុព្ពកត្តិកបច្ឆិមកត្តិកសង្ខាតានំ ទ្វិន្នំ អស្សយុជកោមុទិបុណ្ណមានំ។

តទានិ យោ សោ សាមគ្គិឧបោសថទិវសោ វុត្តោ, តញ្ច តប្បសង្គេន សាមគ្គិបវារណាទិវសញ្ច ទស្សេន្តោ “**យទា បនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឱសារិតេ តស្មិំ ភិក្ខុស្មិ**ន្តិ ឧក្ខិត្តកេ ភិក្ខុស្មិំ ឱសារិតេ, តំ គហេត្វា សីមំ គន្ត្វា អាបត្តិំ ទេសាបេត្វា កម្មវាចាយ កម្មបដិប្បស្សទ្ធិវសេន បវេសិតេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តស្ស វត្ថុស្សា**តិ តស្ស អធិករណស្ស។ តទា ឋបេត្វា ចុទ្ទសបន្នរសេ អញ្ញោ យោ កោចិ ទិវសោ ឧបោសថទិវសោ នាម ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ កស្មាតិ អាហ “**តាវទេវ ឧបោសថោ កាតព្ពោ។ ‘បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ព’ន្តិ វចនតោ**”តិ។ តត្ថ **តាវទេវា**តិ តំ ទិវសមេវ។ **វចនតោ**តិ កោសម្ពកក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៤៧៥) វុត្តត្តា។ យត្រ បន បត្តចីវរាទីនំ អត្ថាយ អប្បមត្តកេន ការណេន វិវទន្តា ឧបោសថំ វា បវារណំ វា ឋបេន្តិ, តត្ថ តស្មិំ អធិករណេ វិនិច្ឆិតេ “សមគ្គា ជាតម្ហា”តិ អន្តរា សាមគ្គិឧបោសថំ កាតុំ ន លភន្តិ, ករោន្តេហិ អនុបោសថេ ឧបោសថោ កតោ នាម ហោតិ។

កត្តិកមាសព្ភន្តរេតិ ឯត្ថ **កត្តិកមាសោ** នាម បុព្ពកត្តិកមាសស្ស កាឡបក្ខបាដិបទតោ បដ្ឋាយ យាវ អបរកត្តិកបុណ្ណមា, តាវ ឯកូនតឹសរត្តិទិវា, តស្ស អព្ភន្តរេ។ តតោ បុរេ វា បន បច្ឆា វា វដ្ដតិ។ **អយមេវា**តិ យោ កោចិ ទិវសោយេវ។ ឥធាបិ កោសម្ពកក្ខន្ធកេ សាមគ្គិយា សទិសាវ សាមគ្គី វេទិតព្ពា។ យេ បន កិស្មិញ្ចិទេវ អប្បមត្តកេ បវារណំ ឋបេត្វា សមគ្គា ហោន្តិ, តេហិ បវារណាយមេវ បវារណា កាតព្ពា, តាវទេវ ន កាតព្ពា, ករោន្តេហិ អបវារណាយ បវារណា កតា នាម ហោតិ, “ន កាតព្ពាយេវា”តិ និយមេន យទិ ករោតិ, ទុក្កដន្តិ ទស្សេតិ។ តត្ថ ហិ ឧបោសថករណេ ទុក្កដំ។ វុត្តញ្ហេតំ “ន, ភិក្ខវេ, អនុបោសថេ ឧបោសថោ កាតព្ពោ អញ្ញត្រ សង្ឃសាមគ្គិយា”តិ (មហាវ. ១៨៣)។

១៦៩. សង្ឃេ ឧបោសថោ នាម ឯកសីមាយំ សន្និបតិតេន ចតុវគ្គាទិសង្ឃេន កត្តព្ពោ ឧបោសថោ, សោ ច បាតិមោក្ខុទ្ទេសោយេវ។ **គណេ ឧបោសថោ** នាម ឯកសីមាយំ សន្និបតិតេហិ ទ្វីហិ, តីហិ វា ភិក្ខូហិ កត្តព្ពោ ឧបោសថោ, សោ ច បារិសុទ្ធិឧបោសថោយេវ។ **បុគ្គលេ ឧបោសថោ** នាម ឯកសីមាយំ និសិន្នេន ឯកេន ភិក្ខុនា កត្តព្ពោ ឧបោសថោ, សោ ច អធិដ្ឋានុបោសថោយេវ។ តេនាហ “**ការកវសេន អបរេបិ តយោ ឧបោសថា**”តិ។ កត្តព្ពាការវសេន វុត្តេសុ តីសុ ឧបោសថេសុ **សុត្តុទ្ទេសោ** នាម បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ។ សោ ទុវិធោ ឱវាទបាតិមោក្ខុទ្ទេសោ ច អាណាបាតិមោក្ខុទ្ទេសោ ច។ តត្រ ឱវាទោវ បាតិមោក្ខំ, តស្ស ឧទ្ទេសោ សរូបេន កថនំ **ឱវាទបាតិមោក្ខុទ្ទេសោ**។ “ឥមស្មិំ វីតិក្កមេ អយំ នាម អាបត្តី”តិ ឯវំ អាបត្តិវសេន អាណាបនំ បញ្ញាបនំ **អាណា**។ សេសំ អនន្តរសទិសមេវ។

តត្ថ ឱវាទបាតិមោក្ខុទ្ទេសោ នាម –

“ខន្តី បរមំ តបោ តីតិក្ខា;
និព្ពានំ បរមំ វទន្តិ ពុទ្ធា;
ន ហិ បព្ពជិតោ បរូបឃាតី;
ន សមណោ ហោតិ បរំ វិហេឋយន្តោ។

“សព្ពបាបស្ស អករណំ, កុសលស្ស ឧបសម្បទា;
សចិត្តបរិយោទបនំ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសនំ។

“អនុបវាទោ អនុបឃាតោ, បាតិមោក្ខេ ច សំវរោ;
មត្តញ្ញុតា ច ភត្តស្មិំ, បន្តញ្ច សយនាសនំ;
អធិចិត្តេ ច អាយោគោ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន”ន្តិ។ (ទី. និ. ២.៩០; ធ. ប. ១៨៣-១៨៥) –

ឥមា តិស្សោ គាថា។

តត្ថ **ខន្តី បរមំ តបោ**តិ អធិវាសនខន្តិ នាម បរមំ តបោ។ **តីតិក្ខា**តិ ខន្តិយា ឯវ វេវចនំ, តីតិក្ខាសង្ខាតា អធិវាសនខន្តិ ឧត្តមំ តបោតិ អត្ថោ។ **និព្ពានំ បរមំ វទន្តី**តិ សព្ពាការេន បន និព្ពានំ បរមន្តិ វទន្តិ ពុទ្ធា។ **ន ហិ បព្ពជិតោ បរូបឃាតី**តិ យោ អធិវាសនខន្តិវិរហិតត្តា បរំ ឧបឃាតេតិ ពាធតិ វិហឹសតិ, សោ បព្ពជិតោ នាម ន ហោតិ ។ ចតុត្ថបាទោ បន តស្សេវ វេវចនំ។ “ន ហិ បព្ពជិតោ”តិ ឯតស្ស ហិ **ន សមណោ ហោតី**តិ

វេវចនំ។ “បរូបឃាតី”តិ ឯតស្ស **បរំ វិហេឋយន្តោ**តិ វេវចនំ។ អថ វា **បរូបឃាតី**តិ សីលូបឃាតី។ សីលញ្ហិ ឧត្តមដ្ឋេន បរន្តិ វុច្ចតិ។ យោ ច សមណោ បរំ យំ កញ្ចិ សត្តំ វិហេឋយន្តោ បរូបឃាតី ហោតិ អត្តនោ សីលវិនាសកោ, សោ បព្ពជិតោ នាម ន ហោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា យោ អធិវាសនខន្តិយា អភាវា បរូបឃាតី ហោតិ, បរំ អន្តមសោ ឌំសមកសម្បិ សញ្ចិច្ច ជីវិតា វោរោបេតិ, **សោ ន ហិ បព្ពជិតោ**។ កឹ ការណា? មលស្ស អបព្ពជិតត្តា។ “បព្ពាជយមត្តនោ មលំ, តស្មា ‘បព្ពជិតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (ធ. ប. ៣៨៨) ឥទញ្ហិ បព្ពជិតលក្ខណំ។ យោបិ ន ហេវ ខោ ឧបឃាតេតិ ន មារេតិ, អបិច ទណ្ឌាទីហិ វិហេឋេតិ, សោបិ **បរំ វិហេឋយន្តោ ន សមណោ ហោតិ**។ កឹការណា? វិហេសាយ អសមិតត្តា។ “សមិតត្តា ហិ បាបានំ, សមណោតិ បវុច្ចតី”តិ (ធ. ប. ២៦៥) ឥទញ្ហិ សមណលក្ខណំ។

ទុតិយគាថាយ **សព្ពបាបស្សា**តិ សព្ពាកុសលស្ស។ **អករណ**ន្តិ អនុប្បាទនំ។ **កុសលស្សា**តិ ចតុភូមកកុសលស្ស។ **ឧបសម្បទា**តិ ឧបសម្បាទនំ បដិលាភោ។ **សចិត្តបរិយោទបន**ន្តិ អត្តនោ ចិត្តស្ស វោទាបនំ បភស្សរភាវករណំ សព្ពសោ បរិសោធនំ, តំ បន អរហត្តេន ហោតិ, ឥតិ សីលសំវរេន សព្ពបាបំ បហាយ លោកិយលោកុត្តរាហិ សមថវិបស្សនាហិ កុសលំ សម្បាទេត្វា អរហត្តផលេន ចិត្តំ បរិយោទបេតព្ពន្តិ **ឯតំ ពុទ្ធាន សាសនំ** ឱវាទោ អនុសិដ្ឋិ។

តតិយគាថាយ **អនុបវាទោ**តិ វាចាយ កស្សចិ អនុបវទនំ។ **អនុបឃាតោ**តិ កាយេន កស្សចិ ឧបឃាតាករណំ។ **បាតិមោក្ខេ**តិ យំ តំ បាតិមោក្ខំ បអតិមោក្ខំ អតិបមោក្ខំ ឧត្តមសីលំ។ បាតិ វា អគតិវិសេសេហិ មោក្ខេតិ ទុគ្គតិភយេហិ, យោ វា នំ បាតិ, តំ មោក្ខេតីតិ បាតិមោក្ខន្តិ វុច្ចតិ, តស្មឹ **បាតិមោក្ខេ ច**។ **សំវរោ**តិ សត្តន្នំ អាបត្តិក្ខន្ធានំ អវីតិក្កមលក្ខណោ សំវរោ។ **មត្តញ្ញុតា**តិ បដិគ្គហណបរិភោគវសេន បមាណញ្ញុតា។ **បន្តញ្ច សយនាសន**ន្តិ ជនសង្ឃដ្ដនវិរហិតំ និជ្ជនសម្ពាធំ វិវិត្តំ សេនាសនញ្ច។ ឯត្ថ ច ទ្វីហិយេវ បច្ចយេហិ ចតុបច្ចយសន្តោសោ ទីបិតោតិ វេទិតព្ពោ បច្ចយសន្តោសសាមញ្ញេន ឥតរទ្វយស្សបិ លក្ខណហារនយេន ជោតិតត្តា។ **អធិចិត្តេ ច អាយោគោ**តិ វិបស្សនាបាទកំ អដ្ឋសមាបត្តិចិត្តំ អធិចិត្តំ, តតោបិ មគ្គផលចិត្តមេវ អធិចិត្តំ, តស្មឹ យថាវុត្តេ អធិចិត្តេ អាយោគោ ច អនុយោគោ ចាតិ អត្ថោ។ **ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន**ន្តិ ឯតំ បរស្ស អនុបវទនំ, អនុបឃាតនំ , បាតិមោក្ខសំវរោ, បដិគ្គហណបរិភោគេសុ មត្តញ្ញុតា , អដ្ឋសមាបត្តិវសិភាវាយ វិវិត្តសេនាសនសេវនញ្ច ពុទ្ធានំ សាសនំ ឱវាទោ អនុសិដ្ឋីតិ។ ឥមា បន តិស្សោ គាថាយោ សព្ពពុទ្ធានំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសគាថា ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា, តំ ពុទ្ធា ឯវ ឧទ្ទិសន្តិ, ន សាវកា។ “សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ”តិអាទិនា (មហាវ. ១៣៤) នយេន វុត្តំ **អាណាបាតិមោក្ខំ** នាម, តំ សាវកា ឯវ ឧទ្ទិសន្តិ, ន ពុទ្ធា។ ឥទមេវ ច ឥមស្មឹ អត្ថេ បាតិមោក្ខន្តិ អធិប្បេតំ។

អនុបគតោ នាម តត្ថេវ ឧបសម្បន្នោ, អសតិយា បុរិមិកាយ **អនុបគតោ** វា។ **ចាតុមាសិនិយ**ន្តិ ចតុមាសិយំ។ សា ហិ ចតុន្នំ មាសានំ បារិបូរិភូតាតិ ចាតុមាសី, សា ឯវ “ចាតុមាសិនី”តិ វុច្ចតិ, តស្សំ ចាតុមាសិនិយំ, បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណមាសិយន្តិ អត្ថោ។ **កាយសាមគ្គិ**ន្តិ កាយេន សមគ្គភាវំ, ហត្ថបាសូបគមនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អយំ បនេត្ថ វិនិច្ឆយោ – សចេ បុរិមិកាយ បញ្ច ភិក្ខូ វស្សំ ឧបគតា បច្ឆិមិកាយបិ បញ្ច, បុរិមេហិ ញត្តឹ ឋបេត្វា បវារិតេ បច្ឆិមេហិ តេសំ សន្តិកេ បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ, ន ឯកស្មឹ ឧបោសថគ្គេ ទ្វេ ញត្តិយោ ឋបេតព្ពា។ សចេ បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា ចត្តារោ តយោ ទ្វេ ឯកោ វា ហោតិ, ឯសេវ នយោ។ អថ បុរិមិកាយ ចត្តារោ, បច្ឆិមិកាយបិ ចត្តារោ តយោ ទ្វេ ឯកោ វា, ឯសេវ នយោ។ អថ បុរិមិកាយ តយោ, បច្ឆិមិកាយ តយោ ទ្វេ ឯកោ វា, ឯសេវ នយោ។ ឥទញ្ចេត្ថ លក្ខណំ – សចេ បុរិមិកាយ ឧបគតេហិ បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា ថោកតរា ចេវ ហោន្តិ សមសមា ច, សង្ឃបវារណាយ ច គណំ បូរេន្តិ, សង្ឃបវារណាវសេន ញត្តិ ឋបេតព្ពា។ សចេ បន បច្ឆិមិកាយ ឯកោ ហោតិ, តេន សទ្ធឹ តេ ចត្តារោ ហោន្តិ, ចតុន្នំ សង្ឃញត្តឹ ឋបេត្វា បវារេតុំ ន វដ្ដតិ។ គណញត្តិយា បន សោ គណបូរកោ ហោតិ, តស្មា គណវសេន ញត្តឹ ឋបេត្វា បុរិមេហិ បវារេតព្ពំ។ ឥតរេន តេសំ សន្តិកេ បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ។ សចេ បុរិមិកាយ ទ្វេ, បច្ឆិមិកាយ ទ្វេ វា ឯកោ វា, ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ បុរិមិកាយបិ ឯកោ, បច្ឆិមិកាយបិ ឯកោ, ឯកេន ឯកស្ស សន្តិកេ បវារេតព្ពំ, ឯកេន បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ។ សចេ បុរិមេហិ វស្សូបគតេហិ បច្ឆា វស្សូបគតា ឯកេនបិ អធិកតរា ហោន្តិ, បឋមំ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិត្វា បច្ឆា ថោកតរេហិ តេសំ សន្តិកេ បវារេតព្ពំ។ កត្តិកចាតុមាសិនិបវារណាយ បន សចេ បឋមវស្សូបគតេហិ មហាបវារណាយ បវារិតេហិ បច្ឆា ឧបគតា អធិកតរា វា សមសមា វា ហោន្តិ, បវារណាញត្តឹ ឋបេត្វា បវារេតព្ពំ, តេហិ បវារិតេ បច្ឆា ឥតរេហិ បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ។ អថ មហាបវារណាយ បវារិតា ពហូ ហោន្តិ, បច្ឆា វស្សូបគតា ថោកា វា ឯកោ វា, បាតិមោក្ខេ ឧទ្ទិដ្ឋេ បច្ឆា តេសំ សន្តិកេ តេន បវារេតព្ពន្តិ។

បបេត្វា បន បវារណាទិវសំ អញ្ញស្មិំ កាលេតិ អញ្ញស្មិំ ឧបោសថទិវសេ។ **ឧទ្ទិដ្ឋមត្តេ បាតិមោក្ខេ**តិ “បរិយោសិតមត្តេ ឧទ្ទិស្សមានេ”តិ អបរិយោសិតេ អាគតេ សតិ អវសេសស្ស បាតិមោក្ខស្ស សោតព្ពត្តា បារិសុទ្ធិឧបោសថំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ **អវុដ្ឋិតាយា**តិអាទីនិបិ បាតិមោក្ខស្ស និដ្ឋិតកាលមេវ បរិសាយ វិសេសេត្វា វទតិ។ **សមសមា វា**តិ បុរិមេហិ សមបរិមាណា។ **ថោកតរា វា**តិ បុរិមេហិ ថោកតរបរិមាណា។ ឯតេន ពហុតរេសុ អាគតេសុ បុន បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ពំ, ន បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោតិ ទស្សេតិ។

ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វាតិ ឯកស្មិំ អំសេ សាធុកំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វាតិ អត្ថោ។ សុត្តនិបាតដ្ឋកថាយំ (សុ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៨៥) បន “**ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា**តិ ឯត្ថ បន បុន សណ្ឋាបនេន ឯវំ វុត្តំ។ **ឯកំស**ន្តិ ច វាមំសំ បារុបិត្វា ឋិតស្សេតំ អធិវចនំ។ យតោ យថា វាមំសំ បារុបិត្វា ឋិតំ ហោតិ, តថា ចីវរំ កត្វាតិ ឯវមេតស្ស អត្ថោ វេទិតព្ពោ”តិ វុត្តំ។ **អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា**តិ ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ អញ្ជលិំ ឧក្ខិបិត្វា។ សចេ បន តត្ថ បារិវាសិកោបិ អត្ថិ, សង្ឃនវកដ្ឋានេ និសីទិត្វា តត្ថេវ និសិន្នេន អត្តនោ បាឡិយា បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ។ បាតិមោក្ខេ បន ឧទ្ទិសិយមានេ បាឡិយា អនិសីទិត្វា បាឡឹ វិហាយ ហត្ថបាសំ អមុញ្ចន្តេន និសីទិតព្ពំ។ បវារណាយបិ ឯសេវ នយោ។

សព្ពំ បុព្ពករណីយន្តិ សម្មជ្ជនាទិនវវិធំ បុព្ពកិច្ចំ។ តមិនា ពហូនំ វសនដ្ឋានេយេវ ឧបោសថទិវសេ បុព្ពកិច្ចំ កាតព្ពំ ន ហោតិ, អថ ខោ ឯកស្ស វសនដ្ឋានេបិ កាតព្ពំយេវាតិ ទស្សេតិ។ យថា ច សព្ពោ សង្ឃោ សភាគាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ…បេ… បដិករិស្សតី”តិ (មហាវ. ១៧១) ញត្តឹ ឋបេត្វា ឧបោសថំ កាតុំ លភតិ, ឯវមេត្ថាបិ តីហិ “សុណន្តុ មេ, អាយស្មន្តា, ឥមេ ភិក្ខូ សភាគំ អាបត្តឹ អាបន្នា, យទា អញ្ញំ ភិក្ខុំ សុទ្ធំ អនាបត្តិកំ បស្សិស្សន្តិ, តទា តស្ស សន្តិកេ តំ អាបត្តឹ បដិករិស្សន្តី”តិ គណញត្តឹ ឋបេត្វា, ទ្វីហិបិ “អញ្ញំ សុទ្ធំ បស្សិត្វា បដិករិស្សាមា”តិ វត្វា ឧបោសថំ កាតុំ វដ្ដតិ។ ឯកេនបិ “បរិសុទ្ធំ លភិត្វា បដិករិស្សាមី”តិ អាភោគំ កត្វា កាតុំ វដ្ដតិ។

តទហូតិ តស្មិំ អហុ, តស្មិំ ទិវសេតិ អត្ថោ។ **នានាសំវាសកេហី**តិ លទ្ធិនានាសំវាសកេហិ។ **អនាវាសោ** នាម នវកម្មសាលាទិកោ យោ កោចិ បទេសោ ។ **អញ្ញត្រ សង្ឃេនា**តិ សង្ឃប្បហោនកេហិ ភិក្ខូហិ វិនា។ **អញ្ញត្រ អន្តរាយា**តិ បុព្ពេ វុត្តំ ទសវិធមន្តរាយំ វិនា។ សព្ពន្តិមេន បន បរិច្ឆេទេន អត្តចតុត្ថេ វា អន្តរាយេ វា សតិ គន្តុំ វដ្ដតិ។ យថា ច អាវាសាទយោ ន គន្តព្ពា, ឯវំ សចេ វិហារេ ឧបោសថំ ករោន្តិ, ឧបោសថាធិដ្ឋានត្ថំ សីមាបិ នទីបិ ន គន្តព្ពា។ សចេ បនេត្ថ កោចិ ភិក្ខុ ហោតិ, តស្ស សន្តិកំ គន្តុំ វដ្ដតិ, វិស្សដ្ឋឧបោសថាបិ អាវាសា គន្តុំ វដ្ដតិ។ ឯវំ គតោ អធិដ្ឋាតុម្បិ លភតិ។ អារញ្ញកេនបិ ភិក្ខុនា ឧបោសថទិវសេ គាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា អត្តនោ វិហារមេវ អាគន្តព្ពំ។ សចេ អញ្ញំ វិហារំ ឱក្កមតិ, តត្ថ ឧបោសថំ កត្វាវ អាគន្តព្ពំ, អកត្វា អាគន្តុំ ន វដ្ដតិ, យំ ជញ្ញា “អជ្ជេវ តត្ថ គន្តុំ សក្កោមី”តិ ឯវរូបោ បន អាវាសោ គន្តព្ពោ។ តត្ថ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ ឧបោសថំ ករោន្តេនបិ ហិ ឥមិនា នេវ ឧបោសថន្តរាយោ កតោ ភវិស្សតីតិ។

១៧០. ពហិ ឧបោសថំ កត្វា អាគតេនាតិ នទិយា វា សីមាយ វា យត្ថ កត្ថចិ ឧបោសថំ កត្វា អាគតេន ឆន្ទោ ទាតព្ពោ, “កតោ មយា ឧបោសថោ”តិ អច្ឆិតុំ ន លភតីតិ អធិប្បាយោ។ **កិច្ចបសុតោ វា**តិ គិលានុបដ្ឋានាទិកិច្ចបសុតោ វា។ **សង្ឃោ នប្បហោតី**តិ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ អន្តរា ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា បដិបាដិយា ឋាតុំ នប្បហោតិ។

“អធម្មេន វគ្គ”ន្តិ ឯត្ថ ឯកសីមាយ ចតូសុ ភិក្ខូសុ វិជ្ជមានេសុ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោវ អនុញ្ញាតោ, តីសុ ទ្វីសុ ច បារិសុទ្ធិឧបោសថោវ, ឥធ បន តថា អកតត្តា “អធម្មេនា”តិ វុត្តំ។ យស្មា បន ឆន្ទបារិសុទ្ធិ សង្ឃេ ឯវ អាគច្ឆតិ, ន គណេ ន បុគ្គលេ, តស្មា “វគ្គ”ន្តិ វុត្តំ។ សចេ បន ទ្វេ សង្ឃា ឯកសីមាយំ អញ្ញមញ្ញំ ឆន្ទំ អាហរិត្វា ឯកស្មិំ ខណេ វិសុំ សង្ឃកម្មំ ករោន្តិ, ឯត្ថ កថន្តិ? កេចិ បន “តំ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ វគ្គកម្មត្តា។ វគ្គកម្មំ ករោន្តានញ្ហិ ឆន្ទបារិសុទ្ធិ អញ្ញត្ថ ន គច្ឆតិ តថា វចនាភាវា, វិសុំ វិសុំ កម្មករណត្ថមេវ សីមាយ អនុញ្ញាតត្តា ចាតិ គហេតព្ពំ។ វិហារសីមាយ បន សង្ឃេ វិជ្ជមានេបិ កេនចិ បច្ចយេន ខណ្ឌសីមាយ តីសុ, ទ្វីសុ វា បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករោន្តេសុ កម្មំ ធម្មេន សមគ្គមេវ ភិន្នសីមដ្ឋត្តាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

“អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តទហុបោសថេ បារិសុទ្ធឹ ទេន្តេន ឆន្ទម្បិ ទាតុំ, សន្តិ សង្ឃស្ស ករណីយ”ន្តិ (មហាវ. ១៦៥) វុត្តត្តា ភគវតោ អាណំ ករោន្តេន **“ឆន្ទំ ទម្មី”**តិ វុត្តំ។ “ឆន្ទហារកោ ចេ, ភិក្ខវេ, ទិន្នេ ឆន្ទេ តត្ថេវ បក្កមតិ, អញ្ញស្ស ទាតព្ពោ ឆន្ទោ”តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ១៦៥) បុន អត្តនោ ឆន្ទទានបរិស្សមវិនោទនត្ថំ **“ឆន្ទំ មេ ហរ”**តិ វុត្តំ។ “ឆន្ទហារកោ ចេ, ភិក្ខវេ, ទិន្នេ ឆន្ទេ សង្ឃប្បត្តោ សញ្ចិច្ច នារោចេតិ, អាហដោ ហោតិ ឆន្ទោ, ឆន្ទហារកស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វុត្តត្តា ទុក្កដតោ តំ មោចេតុំ **“ឆន្ទំ មេ អារោចេហី”**តិ វុត្តំ។

កាយេន វា វាចាយ វា ឧភយេន វា វិញ្ញាបេតព្ពោតិ មនសាវ អចិន្តេត្វា កាយប្បយោគំ ករោន្តេន យេន កេនចិ អង្គបច្ចង្គេន វា, វាចំ បន និច្ឆារេតុំ សក្កោន្តេន តថេវ វាចាយ វា, ឧភយថាបិ សក្កោន្តេន កាយវាចាហិ វា វិញ្ញាបេតព្ពោ, ជានាបេតព្ពោតិ អត្ថោ។ **“អយមត្ថោ”**តិវចនតោ បន យាយ កាយចិបិ ភាសាយ វិញ្ញាបេតុំ វដ្ដតិ។

បារិសុទ្ធិទានេបិ ឆន្ទទានេ វុត្តសទិសោវ វិនិច្ឆយោ, តំ បន ទេន្តេន បឋមំ សន្តី អាបត្តិ ទេសេតព្ពា។ ន ហិ សាបត្តិកោ សមានោ “បារិសុទ្ធី ទម្មិ, បារិសុទ្ធី មេ ហរ, បារិសុទ្ធី មេ អារោចេហី”តិ វត្តុមរហតិ។ “សន្តិ សង្ឃស្ស ករណីយានី”តិ វត្តព្ពេ វចនវិបល្លាសេន **“សន្តិ សង្ឃស្ស ករណីយ”**ន្តិ វុត្តំ។ **តេសញ្ច អត្តនោ ច ឆន្ទបារិសុទ្ធី ទេតី**តិ ឯត្ថ ឆន្ទោ ច បារិសុទ្ធិ ច ឆន្ទបារិសុទ្ធិ ច **ឆន្ទបារិសុទ្ធិ**, តំ ទេតីតិ សរូបេកសេសេន អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **តតវា**តិ អញ្ញេសំ ឆន្ទបារិសុទ្ធិ។ **ពិឡាលសង្ខលិកា ឆន្ទបារិសុទ្ធី**តិ ឯត្ថ **ពិឡាលសង្ខលិកា** នាម ពិឡាលពន្ធនំ។ តត្ថ ហិ សង្ខលិកាយ បឋមវលយំ ទុតិយវលយំយេវ បាបុណាតិ, ន តតិយំ, ឯវមេវម្បិ ឆន្ទបារិសុទ្ធិ ទាយកេន យស្ស ទិន្នា, តតោ អញ្ញត្ថ ន គច្ឆតិ, តស្មា សា ពិឡាលសង្ខលិកសទិសត្តា “ពិឡាលសង្ខលិកា”តិ វុត្តា។ ពិឡាលសង្ខលិកាគ្គហណញ្ចេត្ថ យាសំ កាសញ្ចិ សង្ខលិកានំ ឧបលក្ខណមត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

១៧៣. បវារណាទានេបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បន វិសេសោ – តត្ថ “ឆន្ទំ មេ អារោចេហី”តិ, ឥធ បន “មមត្ថាយ បវារេហី”តិ។ តត្ថ ឆន្ទហារកេ សង្ឃស្ស ហត្ថំ ឧបគតមត្តេយេវ អាគតា ហោតិ។ ឥធ បន ឯវំ ទិន្នាយ បវារណាយ បវារណាហារកេន សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ បវារេតព្ពំ “តិស្សោ, ភន្តេ, ភិក្ខុ…បេ…. បដិករិស្សាមី”តិ។ វិមតិវិនោទនិយំ **“ឯវមេតំ ធារយាមិ, សុតា ខោ បនាយស្មន្តេហី**តិ ឯត្ថ ‘ឯវមេតំ ធារយាមី’តិ វត្វា ឧទ្ទិដ្ឋំ ខោ អាយស្មន្តោ និទានំ, សុតា ខោ បនាយស្មន្តេហិ ចត្តារោ បារាជិកា ធម្មា”តិអាទិនា វត្តព្ពំ។ មាតិកាដ្ឋកថាយញ្ហិ ឯវមេវ វុត្តំ។ **សុតេនា**តិ សុតបទេន។

១៧៤. និទានុទ្ទេសេ អនិដ្ឋិតេ បាតិមោក្ខំ និទ្ទិដ្ឋំ នាម ន ហោតីតិ អាហ **“ទុតិយាទីសុ ឧទ្ទេសេសុ”**តិអាទិ។

១៧៥. **តីហិបិ វិធីហី**តិ ឱសារណកថនសរភញ្ញេហិ។ ឯត្ថ ច អត្ថំ ភណិតុកាមតាយ វា ភណាបេតុកាមតាយ វា សុត្តស្ស ឱតារណំ **ឱសារណំ** នាម។ តស្សេវ អត្ថប្បកាសនា **កថនំ** នាម។ កេវលំ បាឋស្សេវ សរេន ភណនំ **សរភញ្ញំ** នាម។ **សជ្ឈាយំ អធិដ្ឋហិត្វា**តិ “សជ្ឈាយំ ករោមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា។ **ឱសារេត្វា បន កថេន្តេនា**តិ សយមេវ បាឋំ វត្វា បច្ឆា អត្ថំ កថេន្តេន។ **នវវិធ**ន្តិ សង្ឃគណបុគ្គលេសុ តយោ, សុត្តុទ្ទេសបារិសុទ្ធិអធិដ្ឋានវសេន តយោ, ចាតុទ្ទសិបន្នរសិសាមគ្គិវសេន តយោតិ នវវិធំ។ **ចតុព្ពិធ**ន្តិ អធម្មេនវគ្គាទិ ចតុព្ពិធំ។ **ទុវិធ**ន្តិ ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ បាតិមោក្ខវសេន ទុវិធំ បាតិមោក្ខំ។ **នវវិធ**ន្តិ ភិក្ខូនំ បញ្ច, ភិក្ខុនីនំ ចត្តារោតិ នវវិធំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ។ **កតិមី**តិ កតិសង្ខាបេក្ខំ ឥត្ថិលិង្គំ ទដ្ឋព្ពំ។

ឧតុវស្សេយេវាតិ ហេមន្តគិម្ហេសុយេវ។ **វិញ្ញាបេតី**តិ ឯត្ថ មនសា ចិន្តេត្វា កាយវិការករណមេវ វិញ្ញាបនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ បាឡិយំ **អញ្ញស្ស ទាតព្ពា បារិសុទ្ធី**តិ បារិសុទ្ធិទាយកេន បុន អញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ សន្តិកេ ទាតព្ពា។ “ភូតំ ឯវ សាមណេរភាវំ អារោចេតី”តិ វុត្តត្តា ឧនវីសតិវស្សកាលេ ឧបសម្បន្នស្ស, អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នសិក្ខាបច្ចក្ខាតកាទីនំ វា យាវ ភិក្ខុបដិញ្ញា វត្តតិ, តាវ តេហិ អាហដាបិ ឆន្ទបារិសុទ្ធិ អាគច្ឆតិ។ យទា បន តេ អត្តនោ សាមណេរាទិភាវំ បដិជានន្តិ, តតោ បដ្ឋាយ នាគច្ឆតីតិ ទស្សិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ បាឡិយម្បិ (មហាវ. ១៦៤) ហិ “ទិន្នាយ បារិសុទ្ធិយា សង្ឃប្បត្តោ វិព្ភមតិ…បេ…. បណ្ឌកោ បដិជានាតិ, តិរច្ឆានគតោ បដិជានាតិ, ឧភតោព្យញ្ជនកោ បដិជានាតិ, អាហដា ហោតិ បារិសុទ្ធី”តិ វុត្តត្តា បណ្ឌកាទីនំ ភិក្ខុបដិញ្ញាយ វត្តមានកាលេសុ បន ឆន្ទបារិសុទ្ធិយាវ អាគមនំ សិទ្ធមេវ។ តេនាហ **“ឯស នយោ សព្ពត្ថា”**តិ។ ឧម្មត្តកខិត្តចិត្តវេទនាដ្ដានំ បន បកតត្តា អន្តរាមគ្គេ ឧម្មត្តកាទិភាវេ បដិញ្ញាតេបិ តេសំ សង្ឃប្បត្តមត្តេនេវ ឆន្ទាទិ អាគច្ឆតីតិ ទស្សេតិ។

ភិក្ខូនំ ហត្ថបាសន្តិ ឥមិនា គណបុគ្គលេសុ ឆន្ទបារិសុទ្ធិយា អនាគមនំ ទស្សេតិ។ “សង្ឃប្បត្តោ”តិ ហិ បាឡិយំ (មហាវ. ១៦៥) វុត្តំ។ សង្ឃសន្និបាតតោ បឋមំ កាតព្ពំ **បុព្ពករណំ** សង្ឃសន្និបាតេ កាតព្ពំ **បុព្ពកិច្ច**ន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ បាឡិយំ “នោ ចេ អធិដ្ឋហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ឯត្ថ អសញ្ចិច្ច អស្សតិយា អនាបត្តិ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ ឧបរិបិ, យត្ថ បន អចិត្តកាបត្តិ អត្ថិ, តត្ថ វក្ខាម។ **បញ្ញត្តំ ហោតី**តិ ឥមិនា ន សាបត្តិកេន ឧបោសថោ កាតព្ពោតិ វិសុំ បដិក្ខេបាភាវេបិ យថាវុត្តសុត្តសាមត្ថិយតោ បញ្ញត្តមេវាតិ ទស្សេតិ។ ឥមិនា ឯវ នយេន “អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, អនវកាសោ, យំ តថាគតោ អបរិសុទ្ធាយ បរិសាយ ឧបោសថំ ករេយ្យ, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យា”តិអាទិសុត្តនយតោវ (អ. និ. ៨.២០; ឧទា. ៤៥; ចូឡវ. ៣៨៦) អលជ្ជីហិ សទ្ធី ឧបោសថករណម្បិ

បដិក្ខិត្តមេវ អលជ្ជីនិគ្គហត្ថត្តា សព្ពសិក្ខាបទានន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **បារិសុទ្ធិទានបញ្ញាបនេនា**តិ ឥមិនា សាបត្តិកេន បារិសុទ្ធិបិ ន ទាតព្ពាតិ ទីបិតំ ហោតិ។

១៧៦. ឧភោបិ ទុក្កដន្តិ ឯត្ថ សភាគាបត្តិភាវំ អជានិត្វា កេវលំ អាបត្តិនាមេនេវ ទេសេន្តស្ស បដិគ្គណ្ហន្តស្ស ច អចិត្តកមេវ ទុក្កដំ ហោតីតិ វទន្តិ។ យថា សង្ឃោ សភាគាបត្តិំ អាបន្នោតិ ញត្តិំ ឋបេត្វា ឧបោសថំ កាតុំ លភតិ, ឯវំ តយោបិ “សុណន្តុ មេ, អាយស្មន្តា, ឥមេ ភិក្ខូ សភាគំ អាបត្តិំ អាបន្នា”តិអាទិនា វុត្តនយានុសារេនេវ គណញត្តិំ ឋបេត្វា ទ្វីហិ អញ្ញមញ្ញំ អារោចេត្វា ឧបោសថំ កាតុំ វដ្ដតិ។ ឯកេន បន សាបត្តិកេន ទូរំ គន្ត្វាបិ បដិកាតុមេវ វដ្ដតិ, អសម្បាបុណន្តេន “ភិក្ខូ លភិត្វា បដិករិស្សាមី”តិ ឧបោសថោ កាតព្ពោ, បដិករិត្វា ច បុន ឧបោសថោ កាតព្ពោ ។ **កេនចិ ករណីយេន គន្ត្វា**តិ សីមាបរិច្ឆេទតោ ពហិភូតំ គាមំ វា អរញ្ញំ វា គន្ត្វាតិ អត្ថោ។ ឯតេនេវ ឧបោសថញត្តិយា ឋបនកាលេ សមគ្គា ឯវ តេ ញត្តិំ ឋបេសុន្តិ សិទ្ធំ។ តេនេវ បាឡិយំ (មហាវ. ១៧២) “ឧទ្ទិដ្ឋំ សុឧទ្ទិដ្ឋ”ន្តិ សព្ពបទន្តរសកេសុបិ វុត្តំ។

សចេ បន វុឌ្ឍតរោ ហោតីតិ បវារណទាយកោ ភិក្ខុ វុឌ្ឍតរោ ហោតិ។ **ឯវញ្ហិ តេន តស្សត្ថាយ បវារិតំ ហោតី**តិ ឯត្ថ ឯវំ តេន អប្បវារិតេបិ តស្ស សង្ឃប្បត្តមត្តេន សង្ឃស្ស បវារណាកម្មំ សមគ្គកម្មមេវ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **តេន ច ភិក្ខុនា**តិ បវារណទាយកេន ភិក្ខុនា។ **ពហូបិ សមានវស្សិកា ឯកតោ បវារេតុំ លភន្តី**តិ ឯកស្មិំ សំវច្ឆរេ លទ្ធុបសម្បទតាយ សមានុបសម្បទវស្សា សព្ពេ ឯកតោ បវារេតុំ លភន្តីតិ អត្ថោ។

ឯត្ថ បន បណ្ឌិតេហិ ចិន្តេតព្ពំ វិចារេតព្ពំ ការណំ អត្ថិ, កឹ បន តន្តិ? ឥទានិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកាលេ –

> “សម្មជ្ជនី បទីបោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
> ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពករណន្តិ វុច្ចតិ។
>
> “ឆន្ទបារិសុទ្ធិឧតុក្ខានំ, ភិក្ខុគណនា ច ឱវាទោ;
> ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពកិច្ចន្តិ វុច្ចតិ។
>
> “ឧបោសថោ យាវតិកា ច ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា;
> សភាគាបត្តិយោ ច ន វិជ្ជន្តិ;
> វជ្ជនីយា ច បុគ្គលា តស្មិំ ន ហោន្តិ;
> បត្តកល្លន្តិ វុច្ចតី”តិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨) –

ឥមា គាថាយោ ធម្មជ្ឈេសកេន បាឋំយេវ ភណាបេត្វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសកោ អត្ថំ កថេតិ។ តតោ បុព្ពករណបុព្ពកិច្ចានិ សម្មា និដ្ឋាបេត្វា “ទេសិតាបត្តិកស្ស សមគ្គស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អនុមតិយា បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុំ អារាធនំ ករោមា”តិ ឥមំ វាក្យំ បាឋមេវ អជ្ឈេសកេន ភណាបេត្វា អត្ថំ អវត្វាវ “សាធូ”តិ វត្វា បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសតិ។ បវារណាយបិ ឯសេវ នយោ។ “បវារណាយ ឯតានី”តិ ច “បវារណំ កាតុ”ន្តិ ច ឥមានិ បទានិយេវ វិសិដ្ឋានិ។

កឹ ឥមានិ ធម្មជ្ឈេសកស្ស វចនានិ, ឧទាហុ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកស្សាតិ? កិញ្ចេត្ថ – យទិ ធម្មជ្ឈេសកស្ស វចនានិ, ឯវំ សតិ គាថាត្តយំ វត្វា តាសំ អត្ថម្បិ សោ ឯវ កថេត្វា ឯតានិ បុព្ពករណានិ ច ឯតានិ បុព្ពកិច្ចានិ ច សង្ឃេន កតានិ, ឥទញ្ច សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ សមានីតំ, តស្មា “ឧទ្ទិសតុ, ភន្តេ, បាតិមោក្ខ”ន្តិ តេនេវ វត្តព្ពំ សិយា។ អថ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកស្ស វចនានិ, ឯវញ្ច សតិ “សង្ឃោ, ភន្តេ, ថេរំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ អជ្ឈេសតិ, ឧទ្ទិសតុ, ភន្តេ, ថេរោ បាតិមោក្ខ”ន្តិ ធម្មជ្ឈេសកេន យាវតតិយំ អជ្ឈោសាបេត្វា “សម្មជ្ជនី…បេ.… វុច្ចតី”តិ គាថំ វត្វា ឥតិ “អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្តានិ ឯតានិ បុព្ពករណានិ កតានី”តិ បុច្ឆិត្វា ធម្មជ្ឈេសកេន “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ឆន្ទបារិសុទ្ធិ …បេ.… វុច្ចតី”តិ គាថំ វត្វា ឥតិ “អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្តានិ ឯតានិ បុព្ពកិច្ចានិ កតានី”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ឧបោសថោ…បេ.… វុច្ចតី”តិ គាថំ វត្វា ឥតិ “អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្តំ ឥទំ បត្តកល្លំ សមានីត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “អាម ភន្តេ”តិ វុត្តេ “បុព្ពករណបុព្ពកិច្ចានិ សម្មា និដ្ឋាបេត្វា បត្តកល្លេ សមានីតេ សមគ្គស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អនុមតិយា បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុំ អារាធនំ មយំ ករោមា”តិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន វត្តព្ពំ សិយា, ឯវំ សតិ អជ្ឈេសកអជ្ឈេសិតព្ពានំ វចនំ អសង្ករតោ ឋានិតព្ពំ ភវេយ្យាតិ។

ឯត្ថ ច គាថាត្តយស្ស អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្តភាវោ អដ្ឋកថាយមេវ អាគតោ។ បច្ឆិមវាក្យំ បន នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ, ន ដីកាទីសុ ទិស្សតិ។ ខុទ្ទសិក្ខាបករណេបិ –

“បុព្ពកិច្ចេ ច ករណេ;
បត្តកល្លេ សមានិតេ;
សុត្តំ ឧទ្ទិសតិ សង្ឃោ;
បញ្ចធា សោ វិភាវិតោ”តិ ច។

“បុព្ពកិច្ចេ ច ករណេ;
បត្តកល្លេ សមានិតេ;
ញត្តិំ វត្វាន សង្ឃេន;
កត្តព្ពេវ បវារណា”តិ ច។ –

វុត្តំ, ន វុត្តំ តថា។ មូលសិក្ខាបករណេយេវ តថា វុត្តំ, តស្មា អាចរិយានំ អត្តនោមតិ ភវេយ្យ។

តត្ថ “បុព្ពករណបុព្ពកិច្ចានិ សមាបេត្វា”តិ ឥមិនា បុរិមគាថាទ្វយស្ស អត្ថមេវ កថេត្វា តតិយគាថាយ អត្ថោ ន កថិតោ។ “ទេសិតាបត្តិកស្សា”តិ ឥមិនា ច អាបត្តិយា ទេសិតភាវោយេវ កថិតោ, ន សព្ពំ បត្តកល្លំ។ អាបត្តិយា ទេសិតភាវេ ច សភាគាបត្តិយា ទេសិតភាវោយេវ បត្តកល្លស្មិំ អន្តោគធោ, ន ឥតរោ។ វុត្តញ្ហិ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) “ឯតាសុ ហិ សភាគាបត្តីសុ អវិជ្ជមានាសុ, វិសភាគាបត្តីសុ វិជ្ជមានាសុបិ បត្តកល្លំ ហោតិយេវា”តិ។ “បុព្ពករណបុព្ពកិច្ចានិ សមាបេត្វា ទេសិតាបត្តិកស្ស សមគ្គស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អនុមតិយា បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុំ អារាធនំ ករោមា”តិ ឯត្តកេយេវ វុត្តេ អវសេសានិ តីណិ បត្តកល្លង្គានិ។ សេយ្យថិទំ – ឧបោសថោ, យាវតិកា ច ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា, វជ្ជនីយា ច បុគ្គលា តស្មិំ ន ហោន្តីតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨)។ តេសុ អសន្តេសុបិ ឧបោសថោ កាតព្ពោតិ អាបជ្ជតិ, ន បន កាតព្ពោ។ តេន វុត្តំ “ន, ភិក្ខវេ, អនុបោសថេ ឧបោសថោ កាតព្ពោ, យោ ករេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៨៣) ច, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចតុន្នំ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៦៨) ច, “ន, ភិក្ខវេ, សគហដ្ឋាយ បរិសាយ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ព”ន្តិអាទិ (មហាវ. ១៥៤) ច, តស្មា ឧបោសថទិវសេសុ សង្ឃេ សន្និបតិតេ សចេ បុព្ពេវ សម្មតោ ធម្មជ្ឈេសកោ អត្ថិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ, ឯកំ ព្យត្តំ បដិពលំ ភិក្ខុំ សង្ឃេន សម្មន្នាបេត្វា តេន ធម្មជ្ឈេសកេន បាតិមោក្ខុទ្ទេសកំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – សង្ឃោ, ភន្តេ, ថេរំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ អជ្ឈេសតិ, ឧទ្ទិសតុ ថេរោ បាតិមោក្ខំ។ ទុតិយម្បិ, ភន្តេ, សង្ឃោ…បេ.… តតិយម្បិ, ភន្តេ, សង្ឃោ…បេ.… ឧទ្ទិសតុ ថេរោ បាតិមោក្ខន្តិ តិក្ខត្តុំ យាចាបេត្វា តតោ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន –

“សម្មជ្ជនី បទីបោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពករណន្តិ វុច្ចតីតិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨; កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) –

អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្តានិ ចត្តារិ បុព្ពករណានិ, កីតានិ កតានី”តិ បុច្ឆិតេ ធម្មជ្ឈេសកេន “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ បុន បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន –

“ឆន្ទបារិសុទ្ធិឧតុក្ខានំ, ភិក្ខុគណនា ច ឱវាទោ;
ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពកិច្ចន្តិ វុច្ចតីតិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨; កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) –

អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្តានិ បញ្ច បុព្ពកិច្ចានិ, កីតានិ កតានី”តិ បុច្ឆិតេ ធម្មជ្ឈេសកេន “អាម ភន្តេ”តិ វុត្តេ បុន បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន –

“ឧបោសថោ យាវតិកា ច ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា;
សភាគាបត្តិយោ ច ន វិជ្ជន្តិ;
វជ្ជនីយា ច បុគ្គលា តស្មិំ ន ហោន្តិ;
បត្តកល្លន្តិ វុច្ចតីតិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨; កង្ខា អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) –

អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្តានិ ចត្តារិ បត្តកល្លង្គានិ, កីតានិ សមានីតានី”តិ បុច្ឆិតេ ធម្មជ្ឈេសកេន “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ បុន បាតិមោក្ខុទ្ទេសកោ “បុព្ពករណបុព្ពកិច្ចានិ សមាបេត្វា បត្តកល្លេ សមានីតេ សង្ឃស្ស អនុមតិយា បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិស្សាមា”តិ វត្វា “សាធុ សាធូ”តិ ភិក្ខុសង្ឃេន សម្បដិច្ឆិតេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ”តិអាទិនា បាតិមោក្ខុទ្ទេសកោ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសតីតិ អយមម្ហាកំ ខន្តិ។

ឯត្ថ ច “ធម្មជ្ឈេសកេន…បេ…. ឯវមស្ស វចនីយោ”តិ វុត្តំ, សោ ធម្មជ្ឈេសកេន វចនីយភាវោ កថំ វេទិតព្ពោតិ? “ន, ភិក្ខវេ, សង្ឃមជ្ឈេ អនជ្ឈិដ្ឋេន បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ពំ, យោ ឧទ្ទិសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៥៤) វចនតោតិ។ “សង្ឃេន សម្មន្នាបេត្វា”តិ វុត្តំ, តំ កថន្តិ? “អជ្ឈេសនា ចេត្ថ សង្ឃេន សម្មតធម្មជ្ឈេសកាយត្តា វា សង្ឃត្ថេរាយត្តា វា”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា។ “សង្ឃោ, ភន្តេ, ថេរំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ អជ្ឈេសតិ, ឧទ្ទិសតុ, ភន្តេ, ថេរោ បាតិមោក្ខ”ន្តិ អយំ អជ្ឈេសនាការោ កុតោ លព្ភតីតិ? បាឡិតោ។ បាឡិយញ្ហិ (មហាវ. ១៥៥) “តេ ថេរំ អជ្ឈេសន្តិ, ឧទ្ទិសតុ, ភន្តេ, ថេរោ បាតិមោក្ខ”ន្តិ អាគតោ។

សចេ បន ធម្មជ្ឈេសកោ វុឌ្ឍតរោ, បាតិមោក្ខុទ្ទេសកោ នវកោ, “សង្ឃោ, អាវុសោ, អាយស្មន្តំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ អជ្ឈេសតិ, ឧទ្ទិសតុ អាយស្មា បាតិមោក្ខ”ន្តិ វត្តព្ពំ។ តំ កុតោ លព្ភតិ? បាឡិតោយេវ។ បាឡិយញ្ហិ (មហាវ. ១៥៥) “ឯតេនេវ ឧបាយេន យាវ សង្ឃនវកំ អជ្ឈេសន្តិ ឧទ្ទិសតុ អាយស្មា បាតិមោក្ខ”ន្តិ អាគតោ។ តតោ “បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន សម្មជ្ជនី…បេ…. បុច្ឆិតេ ធម្មជ្ឈេសកេន ‘អាម, ភន្តេ’តិ វុត្តេ”តិ ឥទំ កុតោ លព្ភតីតិ? បាឡិតោ អដ្ឋកថាតោ ច។ និទានបាឡិយម្បិ ហិ “កឹ សង្ឃស្ស បុព្ពកិច្ច”ន្តិ អាគតំ, អដ្ឋកថាយម្បិ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) **“កឹ សង្ឃស្ស បុព្ពកិច្ច**ន្តិ សង្ឃោ ឧបោសថំ ករេយ្យាតិ…បេ…. ឯវំ ទ្វីហិ នាមេហិ នវវិធំ បុព្ពកិច្ចំ ទស្សិតំ, កឹ តំ កតន្តិ បុច្ឆតី”តិ អាគតន្តិ។

ននុ ចេតំ អន្តោនិទាននេយេវ អាគតំ, អថ កស្មា បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន បុព្ពភាគេ វត្តព្ពន្តិ? សច្ចំ, តថាបិ តទនុលោមតោ ជានិតព្ពតោ វត្តព្ពំ។ អដ្ឋកថាយញ្ហិ ឥមា គាថាយោ សម្មជ្ជនាទីនំ បុព្ពករណាទិភាវញាបកភាវេនេវ វុត្តា, ន បាតិមោក្ខារម្ភកាលេ ភណិតព្ពភាវេន។ អថ ច បន ឥទានិ ភណន្តិ, ឯវំ សន្តេ កិមត្ថំ ភណន្តីតិ ចិន្តាយំ អន្តោនិទានេ “កឹ សង្ឃស្ស បុព្ពកិច្ច”ន្តិ វុត្តបុច្ឆានុលោមេន បុព្ពករណាទីនំ និដ្ឋភាវបុច្ឆនត្ថំ ភណន្តីតិ ជានិតព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ “ឯវំ វុត្តំ ចតុព្ពិធំ បុព្ពករណំ កត្វាវ ឧបោសថោ កាតព្ពោ”តិ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៧៧), តស្មា បាឡិអដ្ឋកថានុលោមតោ ឥមិនា អនុក្កមេន កតេ សតិ ធម្មជ្ឈេសកោ បញ្ញាយតិ, តស្ស អជ្ឈេសនាការោ បញ្ញាយតិ, បាតិមោក្ខុទ្ទេសកោ បញ្ញាយតិ, តស្ស បុព្ពករណាទីនំ និដ្ឋភាវបុច្ឆនំ បញ្ញាយតិ, ធម្មជ្ឈេសកស្ស វិស្សជ្ជនំ បញ្ញាយតិ, តានិ និដ្ឋាបេត្វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសកស្ស បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុំ បដិញ្ញា បញ្ញាយតិ, ឯវំ ឥមេសំ គាថាវាក្យានំ វចនេ បយោជនំ បញ្ញាយតីតិ កត្វា បណ្ឌិតេហិ វិនយញ្ញូហិ ចិរបដិច្ឆន្នោ អយំ កថាមគ្គោ បដិបជ្ជិតព្ពោតិ។ បវារណាយបិ ឯសេវ នយោ។

> បាឡិយដ្ឋកថាទីនញ្ហិ, អនុរូបំ ឥមំ នយំ;
> បុនប្បុនំ ចិន្តយន្តុ, បណ្ឌិតា វិនយញ្ញុនោ។
>
> បុនប្បុនំ ចិន្តយិត្វា, យុត្តំ ចេ ធារយន្តុ តំ;
> នោ ចេ យុត្តំ ឆឌ្ឌយន្តុ, សម្មាសម្ពុទ្ធសាវកាតិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ឧបោសថបវារណាវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

បញ្ចវីសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

២៦. វស្សូបនាយិកវិនិច្ឆយកថា

១៧៩. ឯវំ ឧបោសថបវារណាវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ វស្សូបនាយិកវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**វស្សូបនាយិកាតិ ឯត្ថ**”ត្យាទិមាហ។ តត្ថ វសនំ **វស្សំ**។ កឹ តំ? វសនកិរិយា ភាវត្ថេ ណ្យ-បច្ចយវសេន។ ឧបនយនំ **ឧបនយោ**។ កោ សោ? ឧបគមនកិរិយា, វស្សស្ស ឧបនយោ **វស្សូបនយោ**, សោ ឯតិស្សា បញ្ញត្តិយា អត្ថិ, តស្មឹ វា វិជ្ជតីតិ **វស្សូបនាយិកា**។ កា សា? វស្សូបនាយិកបញ្ញត្តិ។ អថ វា ឧបនយតិ ឯតាយាតិ **ឧបនាយិកា** មជ្ឈេ ទីឃវសេន។ វស្សស្ស ឧបនាយិកា **វស្សូបនាយិកា**, សា ឯវ បុរេ ភវា **បុរិមា** ភវត្ថេ ឥម-បច្ចយវសេន, សា ឯវ **បុរិមិកា** សកត្ថេ ក-បច្ចយវសេន, តស្មឹ បរេ ឥត្ថិលិង្គេ អ-ការស្ស ឥ-ការាទេសោ។ បច្ឆា ភវា **បច្ឆិមា**, សាវ **បច្ឆិមិកា**។

អស្សតិយា បន វស្សំ ន ឧបេតីតិ “ឥមស្មឹ វិហារេ ឥមំ តេមាសំ វស្សំ ឧបេមី”តិ វចីភេទំ កត្វា ន ឧបេតិ។ “ន, ភិក្ខវេ, អសេនាសនិកេន វស្សំ ឧបគន្តព្ពំ, យោ ឧបគច្ឆេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២០៤) វចីភេទំ កត្វា វស្សូបគមនំ សន្ធាយ បដិក្ខេបោ, ន អាលយករណវសេន ឧបគមនំ សន្ធាយាតិ វទន្តិ។ បាឡិយំ បន អវិសេសេន វុត្តត្តា អដ្ឋកថាយញ្ច ទុតិយបារាជិកសំវណ្ណនាយំ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៤) “វស្សំ ឧបគច្ឆន្តេន ហិ នាលកបដិបទំ បដិបន្នេនបិ បញ្ចន្នំ ឆទនានំ អញ្ញតរេន ឆន្នេយេវ សទ្វារពន្ធេ សេនាសនេ ឧបគន្តព្ពំ, តស្មា វស្សកាលេ សចេ សេនាសនំ លភតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ លភតិ, ហត្ថកម្មំ បរិយេសិត្វាបិ កាតព្ពំ។ ហត្ថកម្មំ អលភន្តេន សាមម្បិ កាតព្ពំ, ន ត្វេវ អសេនាសនិកេន វស្សំ ឧបគន្តព្ព”ន្តិ (មហាវ. ២០៤) ទឡ្ហំ កត្វា វុត្តត្តា អសេនាសនិកស្ស នាវាទី វិនា អញ្ញត្ថ អាលយមត្តេន ឧបគន្តុំ ន វដ្ដតីតិ អម្ហាកំ ខន្តិ។ នាវាសត្ថវជេសុយេវ ហិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, នាវាយ វស្សំ ឧបគន្តុ”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ២០៣) សតិ, អសតិ វា សេនាសនេ វស្សូបគមនស្ស វិសុំ អនុញ្ញាតត្តា “ន, ភិក្ខវេ, អសេនាសនិកេន វស្សំ ឧបគន្តព្ព”ន្តិ (មហាវ. ២០៤) អយំ បដិក្ខេបោ។ **តត្ថ ន លភតីតិ** អសតិ សេនាសនេ អាលយវសេនបិ នាវាទីសុ ឧបគមនំ វុត្តំ។ ចតូសុ ហិ សេនាសនេសុ វិហារសេនាសនំ ឥធាធិប្បេតំ, ន ឥតរត្តយំ។

ដង្កិតមញ្ចាទិភេទា កុដីតិ ឯត្ថ **ដង្កិតមញ្ចោ** នាម ទីឃេ មញ្ចបាទេ មជ្ឈេ វិជ្ឈិត្វា អដនិយោ បវេសេត្វា កតោ មញ្ចោ, តស្ស ឥទំ ឧបរិ, ឥទំ ហេដ្ឋាតិ នត្ថិ។ បរិវត្តេត្វា អត្ថតោបិ តាទិសោវ ហោតិ, តំ សុសានេ ទេវដ្ឋានេ ច ឋបេន្តិ, ចតុន្នំ បាសាណានំ ឧបរិ បាសាណំ អត្ថរិត្វា កតំ គេហម្បិ “ដង្កិតមញ្ចោ”តិ វុច្ចតិ។

“ឥធ វស្សំ ឧបេមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្តព្ពន្តិ សត្ថស្ស អវិហារត្តា “ឥមស្មឹ វិហារេ”តិ អវត្វា “ឥធ វស្សំ ឧបេមី”តិ ឯត្តកមេវ វត្តព្ពំ។ **សត្ថេ បន វស្សំ ឧបគន្តុំ ន វដ្ដតីតិ** កុដិកាទីនំ អភាវេន “ឥធ វស្សំ ឧបេមី”តិ វចីភេទំ កត្វា ឧបគន្តុំ ន វដ្ដតិ, អាលយករណមត្តេនេវ វដ្ដតីតិ អធិប្បាយោ។ **វិប្បកិរតីតិ** វិសុំ វិសុំ គច្ឆតិ។ **តីសុ ឋានេសុ នត្ថិ វស្សច្ឆេទេ អាបត្តីតិ** តេហិ សទ្ធឹ គច្ឆន្តស្សេវ នត្ថិ អាបត្តិ, តេហិ វិយុជ្ជិត្វា គមនេ បន អាបត្តិយេវ, បវារេតុញ្ច ន លភតិ។

បវិសនទ្វារំ យោជេត្វាតិ សកវាដពទ្ធមេវ យោជេត្វា។ **បុរិមិកាយ…បេ… ន បក្កមិតព្ពាតិ** ឥមិនា អាសាឡ្ហីបុណ្ណមាយ អនន្តរេ បាដិបទទិវសេ បុរិមវស្សំ ឧបគន្ត្វា វស្សានឧតុនោ ចតូសុ មាសេសុ សព្ពបច្ឆិមមាសំ ឋបេត្វា បុរិមំ តេមាសំ វសិតព្ពំ។ សាវណបុណ្ណមិយា អនន្តរេ បាដិបទទិវសេ បច្ឆិមវស្សំ ឧបគន្ត្វា សព្ពបឋមមាសំ ឋបេត្វា បច្ឆិមំ តេមាសំ វសិតព្ពំ។ ឯវំ អវសិត្វា បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគតេន ភិក្ខុនា មហាបវារណាយ អន្តោ អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា បច្ឆិមិកាយ ឧបគតេន ចាតុមាសិនិបវារណាយ អន្តោ អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា អន្តរា ចារិកំ បក្កមេយ្យ, ឧបចារសីមាតិក្កមេយេវ តស្ស ភិក្ខុនោ ទុក្កដាបត្តិ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ ឥមមត្ថំ បាឡិយា សមត្ថេតុំ **“ន ភិក្ខវេ…បេ… វចនតោ”**តិ វុត្តំ។ យទិ ឯវំ វស្សំ ឧបគន្ត្វា សតិ ករណីយេ បក្កមន្តស្ស សព្ពថាបិ អាបត្តិយេវ សិយាតិ ចោទនំ សន្ធាយាហ **“វស្សំ ឧបគន្ត្វា បនា”**តិអាទិ។ ឯវំ សន្តេ តទហេវ សត្តាហករណីយេន បក្កមន្តស្សេវ អនាបត្តិ សិយា, ន ទ្វីហតីហំ វសិត្វា បក្កមន្តស្សាតិ អាហ **“កោ បន វាទោ”**តិអាទិ។

១៨០. ឥទានិ សត្តាហករណីយលក្ខណំ វិត្ថារតោ ទស្សេតុំ **“អនុជានាមិ ភិក្ខវេ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សត្តន្នំ សត្តាហករណីយេន បហិតេ គន្តុំ, ន ត្វេវ អប្បហិតេ, ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុនិយា សិក្ខមានាយ សាមណេរស្ស សាមណេរិយា ឧបាសកស្ស ឧបាសិកាយា”តិ (មហាវ. ១៨៧) ឯកំ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សត្តន្នំ សត្តាហករណីយេន អប្បហិតេបិ គន្តុំ, បគេវ បហិតេ, ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុនិយា សិក្ខមានាយ សាមណេរស្ស សាមណេរិយា មាតុយា ច បិតុស្ស ចា”តិ (មហាវ. ១៩៨) ឯកំ, “សចេ បន ភិក្ខុនោ ភាតា វា អញ្ញោ វា ញាតកោ គិលានោ ហោតី”តិ ឯកំ, “ឯកស្មឹ វិហារេ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ វសន្តោ ភិក្ខុភត្តិកោ”តិ ឯកំ, “សចេ ភិក្ខុស្ស…បេ… អនភិរតិ វា កុក្កុច្ចំ វា ទិដ្ឋិគតំ វា ឧប្បន្នំ ហោតី”តិ ឯកំ, “កោចិ ភិក្ខុ គរុធម្មំ អជ្ឈាបន្នោ ហោតិ

បរិវាសវសេហោ”តិ ឯកំ, “ភិក្ខុនិយាបិ មានត្តារហាយា”តិ ឯកំ, “សាមណេរោ ឧបសម្បជ្ជិតុកាមោ...បេ.... សិក្ខមានា វា...បេ.... សាមណេរី វា”តិ ឯកំ, “ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុនិយា វា សង្ឃោ កម្មំ កត្តុកាមោ តជ្ជនីយំ វា”តិ ឯកំ, “សចេបិ កតំយេវ ហោតិ កម្ម”ន្តិ ឯកំ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សង្ឃករណីយេន គន្តុ”ន្តិ (មហាវ. ១៩៩) ឯកន្តិ ឯកាទស ឋានានិ ហោន្តិ។ តត្ថ បឋមតតិយចតុត្ថវសេន តីសុ ឋានេសុ បហិតេ ឯវ គន្តព្ពំ, នោ អប្បហិតេ។ សេសេសុ អដ្ឋសុ អប្បហិតេបិ គន្តព្ពំ, បគេវ បហិតេ។ វុត្តញ្ហិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៩៩) **“គន្តព្ពន្តិ** សង្ឃករណីយេន អប្បហិតេបិ គន្តព្ព”ន្តិ។ ឯត្ថ ច អនុបាសកេហិបិ សាសនភារំ ញាតុកាមេហិ បហិតេ តេសំ បសាទវុឌ្ឍិសម្បត្តេហិបិ សត្តាហករណីយេន គន្តុំ វដ្ដតីតិ គហេតព្ពំ។ **ភិក្ខុភត្តិកោ**តិ ភិក្ខុនិស្សិតកោ។ សោ បន យស្មា ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ វសតិ, តស្មា វុត្តំ **“ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ វសន្តោ”**តិ។

១៨១. អបិចេត្ថាតិ អបិច ឯត្ថាតិ ឆេទោ, ឯត្ថ ឯតស្មិំ សត្តាហករណីយវិនិច្ឆយេ អបិច អបរោ អយំ ព្លទិសោ បាឡិមុត្តកនយោ វស្សូបនាយិកក្ខន្ធកបាឡិតោ មុត្តោ នយោ វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ សមន្តបាសាទិកាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៩៩) បន “បាឡិមុត្តករត្តិច្ឆេទវិនិច្ឆយោ”តិ ទិស្សតិ។ តថា ហិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៩៩) **“រត្តិច្ឆេទវិនិច្ឆយោ**តិ សត្តាហករណីយេន គន្ត្វា ពហិទ្ធា អរុណុដ្ឋាបនសង្ខាតស្ស រត្តិច្ឆេទស្ស វិនិច្ឆយោ”តិ។ សារត្ថទីបនិយម្បិ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៩៩) “សត្តាហករណីយេន គន្ត្វា ពហិទ្ធា អរុណុដ្ឋាបនំ រត្តិច្ឆេទោ”តិ។ **អនិមន្តិតេន គន្តុំ ន វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ អនិមន្តិតត្តា សត្តាហកិច្ចំ អធិដ្ឋហិត្វា គច្ឆន្តស្សបិ វស្សច្ឆេទោ ចេវ ទុក្កដញ្ច ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ យថាវុត្តញ្ហិ រត្តិច្ឆេទការណំ វិនា តិរោវិហារេ វសិត្វា អាគមិស្សាមីតិ គច្ឆតោ វស្សច្ឆេទំ វទន្តិ។ **គន្តុំ វដ្ដតី**តិ អន្តោឧបចារសីមាយំ ឋិតេនេវ សត្តាហករណីយនិមិត្តំ សល្លក្ខេត្វា ឥមិនា និមិត្តេន គន្ត្វា “សត្តាហព្ភន្តរេ អាគច្ឆិស្សាមី”តិ អាភោគំ កត្វា គន្តុំ វដ្ដតិ។ បុរិមក្ខណេ អាភោគំ កត្វា គមនក្ខណេ វិសរិត្វា គតេបិ ទោសោ នត្ថិ, “សករណីយោ បក្កមតី”តិ (មហាវ. ២០៧) វុត្តត្តា សព្ពថា អាភោគំ អកត្វា គតស្ស វស្សច្ឆេទោតិ វទន្តិ។ យោ បន សត្តាហករណីយនិមិត្តាភាវេបិ “សត្តាហព្ភន្តរេ អាគមិស្សាមី”តិ អាភោគំ កត្វា គន្ត្វា សត្តាហព្ភន្តរេ អាគច្ឆតិ, តស្ស អាបត្តិយេវ, វស្សច្ឆេទោ នត្ថិ សត្តាហស្ស សន្និវត្តត្តាតិ វទន្តិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។

ភណ្ឌកន្តិ ចីវរភណ្ឌំ។ **បហិណន្តី**តិ ចីវរធោវនាទិកម្មេន បហិណន្តិ។ **សម្បាបុណិតុំ ន សក្កោតិ, វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ “អជ្ជេវ អាគមិស្សាមី”តិ សាមន្តវិហារំ គន្ត្វា បុន អាគច្ឆន្តស្ស អន្តរាមគ្គេ សចេ អរុណុគ្គមនំ ហោតិ, វស្សច្ឆេទោបិ ន ហោតិ, រត្តិច្ឆេទទុក្កដញ្ច នត្ថីតិ វទន្តិ, តទហេវ អាគមនេ សឧស្សាហត្តា វស្សច្ឆេទោ វា អាបត្តិ វា ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **អាចរិយំ បស្សិស្សាមីតិ បន គន្តុំ លភតី**តិ “អគិលានម្បិ អាចរិយំ, ឧបជ្ឈាយំ វា បស្សិស្សាមី”តិ សត្តាហករណីយេន គន្តុំ លភតិ, និស្សយាចរិយំ ធម្មាចរិយញ្ច, បគេវ ឧបសម្បទាចរិយឧបជ្ឈាយេ។ **សចេ នំ អាចរិយោ “អជ្ជ មា គច្ឆា”តិ វទតិ, វដ្ដតី**តិ ឯវំ សត្តាហករណីយេន អាគតានំ អន្តោសត្តាហេយេវ បុន អាគច្ឆន្តំ សចេ អាចរិយោ, ឧបជ្ឈាយោ វា “អជ្ជ មា គច្ឆា”តិ វទតិ, វដ្ដតិ, សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តីតិ អធិប្បាយោ។ វស្សច្ឆេទោ បន ហោតិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ សត្តាហស្ស ពហិទ្ធា វីតិនាមិតត្តា។

សចេ ទូរំ គតោ សត្តាហវារេន អរុណោ ឧដ្ឋាបេតព្ពោតិ ឥមិនា វស្សច្ឆេទការណេ សតិ សត្តាហករណីយេន គន្តុម្បិ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ ឯត្ថ ឆ ទិវសានិ ពហិទ្ធា វីតិនាមេត្វា សត្តមេ ទិវសេ បុរារុណា ឯវ អន្តោឧបចារសីមាយំ បវិសិត្វា អរុណំ ឧដ្ឋាបេត្វា បុនទិវសេ សត្តាហំ អធិដ្ឋាយ គន្តព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ កេចិ បន “សត្តមេ ទិវសេ អាគន្ត្វា អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា តទហេវ ទិវសភាគេបិ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ “អរុណោ ឧដ្ឋាបេតព្ពោ”តិ វុត្តត្តា។ សត្តមេ ទិវសេ តត្ថ អរុណុដ្ឋាបនមេវ ហិ សន្ធាយ បាឡិយំ (មហាវ. ១៩៩) “សត្តាហំ សន្និវត្តោ កាតព្ពោ”តិ វុត្តំ។ អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា គច្ឆន្តោ ច អន្តោ អប្បវិសិត្វា ពហិទ្ធាវ សត្តាហំ វីតិនាមេន្តោ ច សមុច្ឆិន្នវស្សោ ឯវ ភវិស្សតិ អរុណស្ស ពហិ ឯវ ឧដ្ឋាបិតត្តា។ ឥតរថា “អរុណោ ឧដ្ឋាបេតព្ពោ”តិ វចនំ និរត្ថកំ សិយា។ “សត្តាហវារេន អន្តោវិហារេ បវិសិត្វា អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា គន្តព្ព”ន្តិ វត្តព្ពតោ អញ្ញេសុ ច ឋានេសុ អរុណុដ្ឋាបនមេវ វុច្ចតិ។ វក្ខតិ ហិ ចីវរក្ខន្ធកេ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦៤) “ឯកស្មិំ វិហារេ វសន្តោ ឥតរស្មិំ សត្តាហវារេន អរុណមេវ ឧដ្ឋាបេតី”តិ។

អថាបិ យំ តេ វទេយ្យុំ “សត្តមេ ទិវសេ យទា កទាចិ បវិដ្ឋេន តំទិវសនិស្សិតោ អតីតារុណោ ឧដ្ឋាបិតោ នាម ហោតីតិ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ អដ្ឋកថាយំ វុត្ត”ន្តិ, តំ សទ្ទគតិយាបិ ន សមេតិ។ ន ហិ ឧដ្ឋិតេ អរុណេ បច្ឆា បវិដ្ឋោ តស្ស បយោជកោ ឧដ្ឋាបកោ ភវិតុមរហតិ។ យទិ ភវេយ្យ, “វស្សំ ឧបគន្ត្វា បន អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា តទហេវ សត្តាហករណីយេន បក្កមន្តស្សា”បីតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៧) ឯត្ថ “អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា”តិ វចនំ វិរុជ្ឈេយ្យ។ តេនបិ តំទិវសនិស្សិតស្ស អរុណស្ស ឧដ្ឋាបិតត្តា អារញ្ញកស្សបិ ភិក្ខុនោ សាយន្ហសមយេ អង្គយុត្តំ អរញ្ញំ គន្ត្វា តទា ឯវ និវត្តន្តស្ស អរុណោ ឧដ្ឋាបិតោ ធុតង្គញ្ច វិសោធិតំ សិយា, ន ចេតំ យុត្តំ អរុណុគ្គមនកាលេ

ឯវ អរុណុដ្ឋាបនស្ស វុត្តត្តា។ វុត្តញ្ហិ “កាលស្សេវ បន និក្ខមិត្វា អង្គយុត្តេ ឋានេ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតព្ពំ។ សចេ អរុណុដ្ឋានវេលាយំ តេសំ អាពាធោ វឌ្ឍតិ, តេសំ ឯវ កិច្ចំ កាតព្ពំ, ន ធុតង្គវិសុទ្ធិកេន ភវិតព្ព”ន្តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៣១)។ តថា បារិវាសិកាទីនម្បិ អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា វត្តំ និក្ខិបន្តានំ រត្តិច្ឆេទោ វុត្តោ។ “ឧគ្គតេ អរុណេ និក្ខិបិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧) ហិ វុត្តំ។ សហសេយ្យសិក្ខាបទេបិ អនុបសម្បន្នេហិ សហ និវុត្ថភាវបរិមោចនត្ថំ “បុរារុណា និក្ខមិត្វា”តិអាទិ (បាចិ. ៥៤) វុត្តំ។ ឯវំ ចីវរវិប្បវាសាទីសុ ច សព្ពត្ថ រត្តិបរិយោសានេ អាគាមិអរុណវសេនេវ អរុណុដ្ឋានំ ទស្សិតំ, ន អតីតារុណវសេន, តស្មា វុត្តនយេនេវេត្ថ អរុណុដ្ឋាបនំ វេទិតព្ពំ អញ្ញថា វស្សច្ឆេទត្តា។

យំ បន វស្សំ ឧបគតស្ស តទហេវ អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា សករណីយស្ស បក្កមនវចនំ, តំ វស្សំ ឧបគតកាលតោ បដ្ឋាយ យទា កទាចិ និមិត្តេ សតិ គមនស្ស អនុញ្ញាតត្តា យុត្តំ, ន បន សត្តាហវារេន គតស្ស អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា តទហេវគមនំ “អរុណោ ឧដ្ឋាបេតព្ពោ”តិ វុត្តត្តា។ យថា វា “សត្តាហានាគតាយ បវារណាយ សករណីយោ បក្កមតិ, អាគច្ឆេយ្យ វា សោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ តំ អាវាសំ ន វា អាគច្ឆេយ្យា”តិអាទិនា (មហាវ. ២០៧) បច្ឆិមសត្តាហេ អនាគមនេ អនុញ្ញាតេបិ អញ្ញសត្តាហេសុ តំ ន វដ្ដតិ។ ឯវំ បឋមសត្តាហេ អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា គមនេ អនុញ្ញាតេបិ តតោ បរេសុ សត្តាហេសុ អាគតស្ស អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា គមនំ ន វដ្ដតិ ឯវាតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពំ។

សចេ បវារិតកាលេ វស្សាវាសិកំ ទេន្តីតិអាទិនា វស្សាវាសិកចីវរម្បិ កថិនចីវរំ វិយ វស្សំវុត្ថវិហារបដិពទ្ធន្តិ វិញ្ញាយតិ។ “**យទិ សត្តាហវារេន អរុណំ ឧដ្ឋាបយឹសុ, គហេតព្ព**”ន្តិ បន វុត្តត្តា សត្តាហករណីយេន គន្ត្វា សត្តាហព្ភន្តរេ អាគតា លភន្តិ។ កថិនានិសំសចីវរំ បន សង្ឃំ អនាបុច្ឆា គេ ន លភន្តិ។ វក្ខតិ ហិ “សត្តាហករណីយេន គតាបិ ភាជនីយភណ្ឌំ លភន្តូតិ វា ឯវរូបំ អធម្មិកវត្តំ ន កាតព្ព”ន្តិ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៨២)។ **ឥធ អាហដ**ន្តិ វិហារតោ ពហិ អាគតដ្ឋានេ អានីតំ។

វាឡេហិ ឧព្ពាឡ្ហា ហោន្តិ, គណ្ហន្តិបិ បរិបាតេន្តិបីតិ ឯត្ថ **គណ្ហន្តី**តិ គហេត្វា ខាទន្តិ។ **បរិបាតេន្តី**តិ បលាបេន្តិ, អនុពន្ធន្តីតិ អត្ថោ។ ឥមេសុ “កាឡេហិ ឧព្ពាឡ្ហា ហោន្តី”តិអាទីសុ សង្ឃភេទបរិយន្តេសុ វត្ថូសុ កេវលំ អនាបត្តិ ហោតិ, បវារេតុំ បន ន លភតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **សចេ បនា**តិអាទីសុ យស្មា នានាសីមាយំ ទ្វីសុ អាវាសេសុ វស្សំ ឧបគច្ឆន្តស្ស “ទុតិយេ វសិស្សាមី”តិ ឧបចារតោ និក្ខន្តមត្តេ បឋមោ សេនាសនគ្គាហោ បដិប្បស្សម្ភតិ, តស្មា បាឡិយំ (មហាវ. ២០៧) “តស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ បុរិមិកា ច ន បញ្ញាយតី”តិ បឋមំ សេនាសនគ្គាហំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ទុតិយសេនាសនគ្គាហេ បន បុរិមិកា បញ្ញាយតេវ, តត្ថេវ តេមាសំ វសន្តោ បុរិមវស្សំវុត្ថោ ឯវ ហោតិ។ តតោ វា បន ទុតិយទិវសាទីសុ “បឋមសេនាសនេ វសិស្សាមី”តិ ឧបចារាតិក្កមេ បុរិមិកាបិ ន បញ្ញាយតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

បដិស្សវស្ស វិសំវាទនបច្ចយា ហោន្តម្បិ ទុក្កដំ សតិយេវ បដិស្សវេ ហោតីតិ អាហ “**តស្ស តស្ស បដិស្សវស្ស វិសំវាទេ ទុក្កដ**”ន្តិ។ តេនេវាហ “**តញ្ច ខោ…បេ…. វិសំវាទនបច្ចយា**”តិ។ បាឡិយំ (មហាវ. ២០៧) “សោ សត្តាហានាគតាយ បវារណាយ សករណីយោ បក្កមតី”តិ វុត្តត្តា បវារណាទិវសេបិ សត្តាហករណីយំ វិនា គន្តុំ ន វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥមស្មិំ ឋានេ “នវមិតោ បដ្ឋាយ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ អដ្ឋកថាវចនំ កច្ចិ ឧបោសថទិវសតោ ឧបនិធាយ នវមី ឥច្ឆិតព្ពា, ឧទាហុ លោកិយតិថិវសេនាតិ អាសង្កន្តិ។ តត្រេវំ វិនិច្ឆិតព្ពំ – បុរិមភទ្ទបទមាសកាឡបក្ខឧបោសថទិវសំ ឧបនិធាយ ឥច្ឆិតព្ពា, ន លោកិយតិថិវសេន។ ភទ្ទបទមាសស្ស ហិ កាឡបក្ខឧបោសថទិវសំ មរិយាទំ កត្វា តទនន្តរបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ គណិយមានេ សតិ យោ ទិវសោ នវមោ ហោតិ, តតោ បដ្ឋាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តិថិបេក្ខាយ បន ឥត្ថិលិង្គវោហារោ, តតោ នវមិតោ បដ្ឋាយ អនាគតសត្តាហេ បវារណា ហោតិ។

សត្តាហំ អនាគតាយ អស្សាតិ **សត្តាហានាគតា**។ កា សា? បវារណា។ អស្សយុជមាសស្ស សុក្កបក្ខនវមិយំ សត្តាហករណីយំ អធិដ្ឋាយ គច្ឆន្តោ ភិក្ខុ អន្តោវស្សស្ស សត្តាហមត្តាវសិដ្ឋត្តា សត្តមអរុណេ ឧគ្គតមត្តេ វុត្ថវស្សោ ហោតិ, ទសមិយំ ឆាហមត្តំ, ឯកាទសមិយំ បញ្ចាហមត្តំ, ទ្វាទសិយំ ចតុរាហមត្តំ, តេរសិយំ តីហមត្តំ, ចុទ្ទសិយំ ទ្វីហមត្តំ, បន្នរសិយំ ឯកាហមត្តំ អវសិដ្ឋំ ហោតិ, តស្មា បវារណាទិវសស្ស បរិយោសានភូតអរុណស្មិំ ឧគ្គតេ វុត្ថវស្សោ ហោតិ, តស្មា តេសំ ភិក្ខូនំ កុក្កុច្ចវិនោទនត្ថំ ភគវា ធម្មស្សាមី “សោ សត្តាហានាគតាយ បវារណាយ សករណីយោ បក្កមតិ, អាគច្ឆេយ្យ វា សោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ តំ អាវាសំ ន វា អាគច្ឆេយ្យ, តស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ បុរិមិកា ច បញ្ញាយតិ, បដិស្សវេ ច អនាបត្តី”តិ (មហាវ. ២០៧) អាហ។ **សត្តាហានាគតាយ កោមុទិយា ចាតុមាសិនិយា**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ **កោមុទិយា ចាតុមាសិនិយា**តិ បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណមាយំ។ សា ហិ កុមុទានំ អត្ថិតាយ **កោមុទី**, ចតុន្នំ វស្សិកមាសានំ បរិយោសានត្តា **ចាតុមាសិនី**តិ វុច្ចតិ។ តទា ហិ កុមុទានិ សុបុប្ផិតានិ ហោន្តិ, តស្មា កុមុទា ឯត្ថ បុប្ផន្តីតិ កោមុទីតិ វុច្ចតិ, កុមុទវតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៨២. អន្តោវស្សវត្តកថាយំ **និពទ្ធវត្តំ ឋបេត្វា**តិ សជ្ឈាយមនសិការាទីសុ និរន្តរករណីយេសុ កត្តព្ពំ កតិកវត្តំ កត្វា។ **កសាវបរិភណ្ឌ**ន្តិ កសាវេហិ ភូមិបរិកម្មំ។ **វត្ត**ន្តិ កតិកវត្តំ។

ឯវរូបំ អធម្មិកវត្តំ ន កាតព្ពន្តិ នានាវេរជ្ជកា ហិ ភិក្ខូ សន្និបតន្តិ, តត្ថ កេចិ ទុព្ពលា អប្បថាមា ឯវរូបំ វត្តំ អនុបាលេតុំ ន សក្កោន្តិ, តស្មា ឥធ អាគតញ្ច ចតុត្ថបារាជិកវណ្ណនាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.២២៧) អាគតំ អាវាសំ វា មណ្ឌបំ វា សីមំ វា យំ កិញ្ចិ ឋានំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា “យោ ឥមម្ហា អាវាសា បឋមំ បក្កមិស្សតិ, តំ ‘អរហា’តិ ជានិស្សាមា”តិ កតាយ កតិកាយ យោ “មំ ‘អរហា’តិ ជានន្តូ”តិ តម្ហា ឋានា បឋមំ បក្កមតិ, បារាជិកោ ហោតិ។ យោ បន អាចរិយុបជ្ឈាយានំ វា កិច្ចេន មាតាបិតូនំ វា កេនចិទេវ ករណីយេន ភិក្ខាចារវត្តំ វា ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីនំ អត្ថាយ អញ្ញេន វា តាទិសេន ករណីយេន តំ ឋានំ អតិក្កមិត្វា គច្ឆតិ, អនាបត្តិ។ សចេបិស្ស ឯវំ គតស្ស បច្ឆា ឥច្ឆាចារោ ឧប្បជ្ជតិ “ន ទានាហំ តត្ថ គមិស្សាមិ, ឯវំ មំ អរហាតិ សម្ភាវេស្សន្តី”តិ, អនាបត្តិយេវ។

យោបិ កេនចិទេវ ករណីយេន តំ ឋានំ បត្វា សជ្ឈាយមនសិការាទិវសេន អញ្ញវិហិតោ វា ហុត្វា ចោរាទីហិ វា អនុពទ្ធោ មេឃំ វា ឧដ្ឋិតំ ទិស្វា អនោវស្សកំ បរិយេសន្តោ ...

យោបិ កេនចិទេវ ករណីយេន តំ ឋានំ បត្វា សជ្ឈាយមនសិការាទិវសេន អញ្ញវិហិតោ វា ហុត្វា ចោរាទីហិ វា អនុពទ្ធោ មេឃំ វា ឧដ្ឋិតំ ទិស្វា អនោវស្សកំ បរិសិតុកាមោ តំ ឋានំ អតិក្កមតិ, អនាបត្តិ, យានេន វា ឥទ្ធិយា វា គច្ឆន្តោបិ បារាជិកំ នាបជ្ជតិ, បទគមនេនេវ អាបជ្ជតិ។ តម្បិ យេហិ សហ កតិកា កតា, តេហិ សទ្ធឹ អបុព្ពំ អចរិមំ គច្ឆន្តោ នាបជ្ជតិ។ ឯវំ គច្ឆន្តា ហិ សព្ពេបិ អញ្ញមញ្ញំ រក្ខន្តិ។ សចេបិ មណ្ឌបរុក្ខមូលាទីសុ កិញ្ចិ ឋានំ បរិច្ឆិន្ទន្តិ “យោ ឯត្ថ និសីទតិ វា ចង្កមតិ វា, តំ ‘អរហា’តិ ជានិស្សាម”, បុប្ផានិ វា ឋបេត្វា, “យោ ឥមានិ គហេត្វា បូជំ ករិស្សតិ, តំ ‘អរហា’តិ ជានិស្សាមា”តិអាទិនា នយេន កតិកា កតា ហោតិ, តត្រាបិ ឥច្ឆាចារវសេន តថា ករោន្តស្ស បារាជិកមេវ។ សចេបិ ឧបាសកេន អន្តរាមគ្គេ វិហារោ វា កតោ ហោតិ, ចីវរាទីនិ វា ឋបិតានិ ហោន្តិ “យេ អរហន្តោ, តេ ឥមស្មិំ វិហារេ វសន្តុ, ចីវរាទីនិ វា គណ្ហន្តូ”តិ, តត្រាបិ ឥច្ឆាចារវសេន វសន្តស្ស វា តានិ វា គណ្ហន្តស្ស បារាជិកមេវ, ឯតំ បន អធម្មិកកតិកវត្តំ, តស្មា ន កាតព្ពំ, អញ្ញំ វា ឯវរូបំ “ឥមស្មិំ តេមាសព្ភន្តរេ សព្ពេវ អារញ្ញកា ហោន្តុ បិណ្ឌបាតិកធុតង្គាទិអវសេសធុតង្គធរា វា, អថ វា សព្ពេវ ខីណាសវា ហោន្តូ”តិ ឯវមាទិ។ នានាវេរជ្ជកា ហិ ភិក្ខូ សន្និបតន្តិ។ តត្ថ កេចិ ទុព្ពលា អប្បថាមា ឯវរូបំ វត្តំ អនុបាលេតុំ ន សក្កោន្តិ, តស្មា ឯវរូបម្បិ វត្តំ ន កាតព្ពំ។ “ឥមំ តេមាសំ សព្ពេហេវ ន ឧទ្ទិសិតព្ពំ, ន បរិបុច្ឆិតព្ពំ, ន បព្ពាជេតព្ពំ, មូគព្ពតំ គណ្ហិតព្ពំ, ពហិសីមដ្ឋស្សបិ សង្ឃលាភោ ទាតព្ពោ”តិ ឯវមាទិកម្បិ ន កត្តព្ពមេវ។

តិវិធម្បីតិ បរិយត្តិបដិបត្តិបដិវេធវសេន តិវិធម្បិ។ **សោធេត្វា បព្ពាជេថា**តិ ភព្ពេ អាចារកុលបុត្តេ ឧបបរិក្ខិត្វា បព្ពាជេថ។ **ភស្សេ មត្តំ ជានិត្វា**តិ វចនេ បមាណំ ញត្វា។ **ទសកថាវត្ថុ** នាម អប្បិច្ឆកថា សន្តុដ្ឋិកថា បវិវេកកថា អសំសគ្គកថា វីរិយារម្ភកថា សីលកថា សមាធិកថា បញ្ញាកថា វិមុត្តិកថា វិមុត្តិញាណទស្សនកថាតិ។

វិគ្គហសំវត្តនិកំ វចនំ **វិគ្គាហិកំ។ ចតុរារក្ខំ អហាបេន្តា**តិ ពុទ្ធានុស្សតិ មេត្តា អសុភំ មរណានុស្សតីតិ ឥមំ ចតុរារក្ខំ អហាបេន្តា។ **ទន្តកដ្ឋខាទនវត្តំ អាចិក្ខិតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ ឥទំ ទន្តកដ្ឋខាទនវត្តំ – យោ ទេវសិកំ សង្ឃមជ្ឈេ ឱសរតិ, តេន សាមណេរាទីហិ អាហរិត្វា ភិក្ខូនំ យថាសុខំ ភុញ្ជនត្ថាយ ទន្តកដ្ឋមាឡកេ និក្ខិត្តេសុ ទន្តកដ្ឋេសុ ទិវសេ ទិវសេ ឯកមេវ ទន្តកដ្ឋំ គហេតព្ពំ។ យោ បន ទេវសិកំ ន ឱសរតិ, បធានឃរេ វសិត្វា ធម្មស្សវនេ វា ឧបោសថគ្គេ វា ទិស្សតិ, តេន បមាណំ សល្លក្ខេត្វា ចត្តារិ បញ្ច ទន្តកដ្ឋានិ អត្តនោ វសនដ្ឋានេ ឋបេត្វា ខាទិតព្ពានិ។ តេសុ ខីណេសុ សចេ បុនបិ ទន្តកដ្ឋមាឡកេ ពហូនិ ហោន្តិយេវ, បុនបិ អាហរិត្វា ខាទិតព្ពានិ។ យទិ បន បមាណំ អសល្លក្ខេត្វា អាហរតិ, តេសុ អខីណេសុយេវ មាឡកេ ខីយតិ, តតោ កេចិ ថេរា “យេហិ គហិតានិ, តេ បដិហរន្តូ”តិ វទេយ្យុំ, កេចិ “ខាទន្តុ, បុន សាមណេរា អាហរិស្សន្តី”តិ, តស្មា វិវាទបរិហារត្ថំ បមាណំ សល្លក្ខេតព្ពំ, គហណេ បន ទោសោ នត្ថិ។ មគ្គំ គច្ឆន្តេនបិ ឯកំ វា ទ្វេ វា ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា គន្តព្ពន្តិ។ ភិក្ខាចារវត្តំ បិណ្ឌបាតិកវត្តេ អាវិភវិស្សតិ។

អន្តោគាមេ…បេ…. ន កថេតព្ពាតិ ឯត្ថ ចតូសុ បច្ចយេសុ ចីវរេ ច បិណ្ឌបាតេ ច វិញ្ញត្តិបិ ន វដ្ដតិ និមិត្តោភាសបរិកថាបិ។ សេនាសនេ វិញ្ញត្តិមេវ ន វដ្ដតិ, សេសានិ តីណិ វដ្ដន្តិ។ គិលានបច្ចយេ សព្ពម្បិ វដ្ដតិ។ ឯវំ សន្តេបិ អាជីវំ សោធេន្តេហិ ភិក្ខូហិ សុដ្ឋុ រក្ខិតព្ពាតិ។ ឥមិនា អាជីវបារិសុទ្ធិសីលំ ទស្សិតំ។ **រក្ខិតិន្ទ្រិយេហិ ភវិតព្ព**ន្តិ ឥន្ទ្រិយសំវរសីលំ។ **ខន្ធកវត្តញ្ច សេខិយវត្តញ្ច បូរេតព្ព**ន្តិ បាតិមោក្ខសំវរសីលំ។ បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ បន តីហិបិ សាមត្ថិយតោ ទស្សិតំ។ ឥតិ ចតុបារិសុទ្ធិសីលបដិសំយុត្តា ឯវរូបា និយ្យានិកកថា ពហុកាបិ វត្តព្ពាតិ អធិប្បាយោ។

តមស្មិ វស្សូបនាយិកវិសយេ តេសុ តេសុ នគរេសុ តស្មិំ តស្មិំ រាជកាលេ អបរិយន្តា វិវាទកថា ហោតិ។ កថំ? វស្សូបនាយិកក្ខន្ធកេ (មហាវ. ១៨៦) “តេន ខោ បន សមយេន រាជា មាគធោ សេនិយោ ពិម្ពិសារោ វស្សំ ឧក្កឌ្ឍិតុកាមោ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ទូតំ បាហេសិ ‘យទិ បនាយ្យា អាគមេ ជុណ្ហេ វស្សំ ឧបគច្ឆេយ្យុ’ន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ, ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, រាជូនំ អនុវត្តិតុ’”ន្តិ វចនំ និស្សាយ ភគវតា អធិមាសំ បញ្ញត្តន្តិ មញ្ញមានា វេទសមយេន សំសន្ទិត្វា គយ្ហមានា អនេកវិហិតំ វិវាទំ ករោន្តិ។ វេទសមយេ កិរ ទ្វេ អធិមាសានិ យាចាធិមាសញ្ច បត្តាធិមាសញ្ច។ តត្ថ កលិយុគគណនេ ឯកូនវីសតិគណនេន ភាជិតេ ទ្វេបញ្ចដ្ឋទសតេរសសោឡសដ្ឋារសវសេន សត្តធា សេសោ ហោតិ, តេសំ វសេន ចម្មាធិមាស បញ្ចាធិមាស បស្វាធិមាស ទសាធិមាស តេរសាធិមាស សោឡសាធិមាស អដ្ឋារសាធិមាសាតិ វោហរន្តិ។ អដ្ឋារសាធិមាសំ បន អវសានាធិមាសន្តិបិ វោហរន្តិ។ តេសុ បសុសោឡសានិ អបត្តេយេវ អធិមាសបតនកលិយុគេ សំវច្ឆរមាសាទិវិសមភយេន យាចិត្វា មាសស្ស អាកឌ្ឍិតព្ពតោ **យាចាធិមាស**ន្តិ វោហរន្តិ, សេសានិ បន បញ្ចមត្តេយេវ អធិមាសបតនកលិយុគេ មាសស្ស អាកឌ្ឍិតព្ពតោ **បត្តាធិមាស**ន្តិ។ តត្រេតំ យាចាធិមាសលក្ខណំ – តថតោ អជានន្តា បាឡិយា សំសន្ទិត្វា ពិម្ពិសាររញ្ញា ភគវតោ យាចិតាធិមាសត្តា យាចាធិមាសំ នាម ភវតិ, តស្មា ទ្វីសុ ឯវ យាចាធិមាសេសុ ទិវសេន សហ មាសោ អាកឌ្ឍិតព្ពោ, ន ឥតរេសូតិ វទន្តិ, អញ្ញេ បន បញ្ចសុ បត្តាធិមាសេសុ ឯវ សហ ទិវសេន មាសោ អាកឌ្ឍិតព្ពោ, ន យាចាធិមាសេសូតិ។

អបរេ បន – “ទ្វេមា, ភិក្ខវេ, វស្សូបនាយិកា បុរិមិកា បច្ឆិមិកាតិ, អបរជ្ជុគតាយ អាសាឡ្ហិយា បុរិមិកា ឧបគន្តព្ពា, មាសគតាយ អាសាឡ្ហិយា បច្ឆិមិកា ឧបគន្តព្ពា”តិ តស្មិំយេវ វស្សូបនាយិកក្ខន្ធកេ (មហាវ. ១៨៤) អាគតាយ បាឡិយា អត្ថំ អយោនិសោ គហេត្វា តិថិនក្ខត្តយោគេ ឯវ វស្សូបគមនំ ភគវតា អនុញ្ញាតំ, តស្មា អាសាឡ្ហិបុណ្ណមាយ អនន្តរភូតោ បាដិបទទិវសោ បុណ្ណាតិថិយា ច យុត្តោ ហោតុ, បុព្ពាសាឡ្ហ ឧត្តរាសាឡ្ហសង្ខាតេសុ ទ្វីសុ នក្ខត្តេសុ ឯកេកេន យុត្តោ ច, ឯវំភូតោ កាលោ យទិ វិនា ទិវសេន មាសកឌ្ឍនេ សម្បជ្ជតិ, តថា ច សតិ មាសមត្តាកឌ្ឍនមេវ កាតព្ពំ, យទិ ន សម្បជ្ជតិ, សហ ទិវសេន មាសាកឌ្ឍនំ, អយំ បិដកេន ច វេទេន ច អនុលោមោ វិនិច្ឆយោតិ វទន្តិ។

តត្រាប្បេកេ វទន្តិ – “មា ឥតិ ចន្ទោ វុច្ចតិ តស្ស គតិយា ទិវសស្ស មិនិតព្ពតោ, សោ ឯត្ថ សព្ពកលាបារិបូរិយា បុណ្ណោតិ បុណ្ណមា”តិអាទិនា វិនយត្ថមញ្ជូសាទីសុ (កង្ខា. អភិ. ដី. និទានវណ្ណនា) អាគមនតោ បុណ្ណាតិថិយោគោបិ បុណ្ណមិយា ឯវ ឥច្ឆិតព្ពោ, ន បាដិបទេ, តថា នក្ខត្តយោគោបិ អាសាឡ្ហិសុក្កបក្ខស្ស បន្នរសេ ឧបោសថេ “ឧត្តរាសាឡ្ហនក្ខត្តេ, ឯវំ ធាតុ បតិដ្ឋិតា”តិ មហាវំសេ វចនតោតិ។ តត្ថ បុរិមា វទន្តិ – ឯវំ សន្តេ ឧបោសថទិវសេយេវ ចន្ទគ្គាហោ ច សូរិយគ្គាហោ ច ភវេយ្យ, ឥទានិ បន កាឡបក្ខបាដិបទាទីសុយេវ ចន្ទគ្គាហោ, សុក្កបក្ខបាដិបទាទីសុយេវ សូរិយគ្គាហោ បញ្ញាយតិ, តស្មា បាដិបទេយេវ តិថិនក្ខត្តយោគោ ឥច្ឆិតព្ពោតិ។ បច្ឆិមាបិ វទន្តិ – តុម្ហាទិសានំ វាទីនំ វចនេន បុព្ពេ អាកឌ្ឍិតព្ពទិវសានំ អនាកឌ្ឍិតត្តា ទិវសបុញ្ជភាវេន ឯវំ ហោតិ, សច្ចតោ បន ឧបោសថទិវសេយេវ ចន្ទគ្គាហោ សូរិយគ្គាហោ ច ឥច្ឆិតព្ពោតិ។ ហោតុ, យថា ឥច្ឆថ, តថា វទថ, ឯវំ ភូតបុព្ពោ សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ អត្ថីតិ? អត្ថិ។ គន្ធារជាតកេ (ជា. អដ្ឋ. ៣.៧.៧៥ គន្ធារជាតកវណ្ណនា) ហិ ឧបោសថទិវសេ ចន្ទគ្គាហោ ទិក្ខត្តុំ អាគតោ។ តញ្ហិ ជាតកំ តីសុ បិដកេសុ សុត្តបរិយាបន្នំ, បញ្ចសុ និកាយេសុ ខុទ្ទកនិកាយបរិយាបន្នំ, នវសុ សាសនង្គេសុ ជាតកបរិយាបន្នន្តិ។ ឯវំ វុត្តេ បុរិមកា បដិវចនំ ទាតុំ ន សក្កុណេយ្យុន្តិ។

អថេកច្ចេ “បិដកត្តយេ អធិកមាសាយេវ សន្តិ, ន អធិកទិវសា សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៤០៤) ‘យំ បន វុត្តំ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ អដ្ឋារសន្នំយេវ វស្សានំ អធិកមាសេ គហេត្វា គណិតត្តា សេសវស្សទ្វយស្សបិ អធិកានិ ទិវសានិ ហោន្តេវ, តានិ អធិកទិវសានិ សន្ធាយ និក្កង្ខា ហុត្វាតិ វុត្តន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ ន ហិ ទ្វីសុ វស្សេសុ អធិកទិវសា នាម វិសុំ ឧបលព្ភន្តិ តតិយេ វស្សេ វស្សុក្កឌ្ឍនវសេន អធិកមាសេ បរិច្ចត្តេយេវ អធិកមាសសម្ភវតោ, តស្មា ទ្វីសុ វស្សេសុ អតិរេកទិវសា នាម វិសុំ ន សម្ភវន្តី’តិ វចនតោ”តិ វទន្តិ។ អថញ្ញេ វទន្តិ – បិដកត្តយេ អធិកទិវសាតិ អាគតា អត្ថិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៤០៤) “អវសេសានំ ទ្វិន្នំ វស្សានំ អធិកទិវសានិ ហោន្តេវ, តស្មា និក្កង្ខា ហុត្វា ឧបសម្បាទេន្តី”តិ វចនតោតិ។ ឥតោ បរម្បិ វិវិធេន អាការេន កថេន្តិ។ សុទ្ធវេទិកាបិ ឯវំ វទន្តិ, វិនយធរា ភិក្ខូ វិនយសមយវសេន វទន្តិ។ អម្ហាកំ បន វេទសមយេ ហត្ថគតគណនវសេនេវ ជានិតព្ពន្តិ អលមតិបបញ្ចេន។ អត្ថិកេហិ តិវស្សាធិកសហស្សកលិយុគេ ធម្មរាជេន បុច្ឆិតត្តា កតំ អធិមាសបករណំ ឱលោកេត្វា ជានិតព្ពំ។

ឥធ បន អធិប្បេតវិនិច្ឆយមេវ កថយាម។ បឋមទុតិយវាទេសុ ន ពិម្ពិសាររាជា ភគវន្តំ អធិមាសបញ្ញាបនំ យាចតិ, ន ច ភគវា បញ្ញាបេតិ, ន “តស្មិំ វស្សេ ឥទំ នាម អធិមាសំ ហោតី”តិ វា “មាសមត្តំ វា សហទិវសំ វា អាកឌ្ឍិតព្ព”ន្តិ វា បាឡិយំ អដ្ឋកថាដីកាសុ ច អត្ថិ, រាជា បន ឧបកដ្ឋាយ វស្សូបនាយិកាយ

វេទសមយេ វស្សុក្កឌ្ឍនសម្ភវតោ ភិក្ខូនំ បឋមអាសាឡ្ហមាសេ វស្សំ អនុបគន្ត្វា ទុតិយអាសាឡ្ហមាសេ ឧបគមនត្ថំ “យទិ បនាយ្យា អាគមេ ជុណ្ហេ វស្សំ ឧបគច្ឆេយ្យុ”ន្តិ ទូតំ បាហេសិ។ យទិ បន ឧបគច្ឆេយ្យុំ, សាធុ វតោតិ សម្ភាវិតព្ពំ។ ភិក្ខូ បន រញ្ញោ បហិតសាសនំ ភគវតោ អារោចេសុំ។ ភគវា បន វស្សុក្កឌ្ឍនេ ភិក្ខូនំ គុណបរិហានិយា អភាវតោ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, រាជូនំ អនុវត្តិតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៨៦) អវោច។ តេន វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៨៥) “**អនុជានាមិ ភិក្ខវេ រាជូនំ អនុវត្តិតុ**ន្តិ ឯត្ថ វស្សុក្កឌ្ឍនេ ភិក្ខូនំ កាចិ បរិហានិ នាម នត្ថីតិ អនុវត្តិតុំ អនុញ្ញាត”ន្តិ។ វិមតិវិនោទនិយញ្ច (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៨៥) វុត្តំ “**បរិហានី**តិ គុណបរិហានី”តិ, តស្មា យាចាធិមាសោ វា ហោតុ បត្តាធិមាសោ វា, យស្មឹ យស្មឹ កាលេ អនុវត្តនេន ភិក្ខូនំ សីលាទិគុណម្បិ បរិហានិ នត្ថិ, តស្មឹ តស្មឹ កាលេ អនុវត្តិតព្ពំ។

កថំ បន អនុវត្តិតព្ពំ, កថំ ន អនុវត្តិតព្ពំ? យទិ អនុវត្តន្តេ បុព្ពេ ឧបវុត្ថទិវសតោ ឥទានិ ឧបវសិតព្ព ឧបោសថទិវសោ ចាតុទ្ទសោ វា បន្នរសោ វា ហោតិ, តថា សតិ អនុវត្តិតព្ពំ។ យទិ បន តេរសមោ វា សោឡសមោ វា ហោតិ, ន អនុវត្តិតព្ពំ។ អនុវត្តន្តោ ហិ អនុបោសថេ ឧបោសថកតោ ហោតិ, តតោ “ន, ភិក្ខវេ, អនុបោសថេ ឧបោសថោ កាតព្ពោ, យោ ករេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៨៣) វុត្តទុក្កដំ អាបជ្ជតិ, តស្មា សីលគុណបរិហានិសម្ភវតោ ន អនុវត្តិតព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៤០) “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, រាជូនំ អនុវត្តិតុន្តិ វចនតោ បនេត្ថ លោកិយានំ តិថឹ អនុវត្តន្តេហិបិ អត្តនោ ឧបោសថក្កមេន ចាតុទ្ទសឹ បន្នរសឹ វា, បន្នរសឹ ចាតុទ្ទសឹ វា ករោន្តេហេវ អនុវត្តិតព្ពំ, ន បន សោឡសមទិវសំ វា តេរសមទិវសំ វា ឧបោសថទិវសំ ករោន្តេហី”តិ។

តតិយចតុត្ថវាទេបិ “កតិ វស្សូបនាយិកា”តិ សំសយន្តានំ សំសយវិនោទនត្ថំ “ទ្វេមា, ភិក្ខវេ, វស្សូបនាយិកា បុរិមិកា បច្ឆិមិកា”តិ (មហាវ. ១៨៤) ភគវា អវោច។ តតោ តាសំ ទ្វិន្នំ វស្សូបនាយិកានំ ឧបគមនកាលំ ទស្សេតុំ “អបរជ្ជុគតាយ អាសាឡ្ហិយា បុរិមិកា ឧបគន្តព្ពា, មាសគតាយ អាសាឡ្ហិយា បច្ឆិមិកា ឧបគន្តព្ពា”តិ វុត្តំ។ តត្រាយំ បិណ្ឌត្ថោ – អាសាឡ្ហិបុណ្ណមិយា អនន្តរេ បាដិបទទិវសេ បុរិមិកា ឧបគន្តព្ពា, សាវណបុណ្ណមិយា អនន្តរេ បាដិបទទិវសេ បច្ឆិមិកា ឧបគន្តព្ពាតិ។ តេន វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៨៤) “តស្មា អាសាឡ្ហិបុណ្ណមាយ អនន្តរេ បាដិបទទិវសេ, អាសាឡ្ហិបុណ្ណមិតោ វា អបរាយ បុណ្ណមាយ អនន្តរេ បាដិបទទិវសេយេវ វិហារំ បដិជគ្គិត្វា បានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបេត្វា សព្ពំ ចេតិយវន្ទនាទិសាមីចិកម្មំ និដ្ឋាបេត្វា ‘ឥមស្មឹ វិហារេ ឥមំ តេមាសំ វស្សំ ឧបេមី’តិ សកឹ វា ទ្វត្តិក្ខត្តុំ វា វាចំ និច្ឆារេត្វា វស្សំ ឧបគន្តព្ព”ន្តិ , សារត្ថទីបនិយម្បិ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៨៤) “**អបរជ្ជុ**គតាតិ អាសាឡ្ហិតោ អបរំ ទិនំ, បាដិបទន្តិ អត្ថោ”តិ, វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៨៤) “**អបរស្មឹ ទិវសេ**តិ ទុតិយេ បាដិបទទិវសេ”តិ ឯវំ បាឡិអដ្ឋកថាដីកាសុ បាដិបទទិវសេយេវ វស្សូបគមនំ វុត្តំ, ន វុត្តំ “អមុកតិថិយោគេ”តិ វា “អមុកនក្ខត្តយោគេ”តិ វា, តស្មា បាដិបទទិវសេ បាតោ អរុណុគ្គមនតោ បដ្ឋាយ សកលទិវសំ សកលរត្តិំ យាវ ទុតិយអរុណុគ្គមនា យថារុចិតេ កាលេ វស្សំ ឧបគន្តព្ពន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តតោ ឯវំ វស្សូបនាយិកកាលេ បុណ្ណតិថិយា យោគោ, ឧត្តរាសាឡ្ហនក្ខត្តេន យោគោ ហោតូតិ វទន្តានំ វចនំ វិនយវិរុទ្ធំ ហោតិ, តំ វចនំ គហេត្វា បុណ្ណតិថិយោគំ ឧត្តរាសាឡ្ហនក្ខត្តយោគញ្ច អាគមេត្វា វស្សំ ឧបគន្ត្វាបិ តថាគតេន អបញ្ញត្តំ បញ្ញបេតិ នាមាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯវំ បាឡិអដ្ឋកថាដីកាសុ ច បុណ្ណតិថិយោគេ ឯវំ វស្សំ ឧបគន្តព្ពំ, ន ឯកាយ តិថិយា យុត្តេតិ វា ឧត្តរាសាឡ្ហនក្ខត្តយោគេយេវ, ន សាវណនក្ខត្តយោគេតិ វា អនាគតមេវ ឆាយំ គហេត្វា តថាគតេន បញ្ញត្តំ វិយ បោត្ថកេសុ លិខិត្វា គេហិចិ ឋបិតត្តា សកលំ វិនយបិដកំ អបស្សន្តា វេទសាមយិកា តំ វចនំ សទ្ទហិត្វា វស្សូបគមនកាលេ បុណ្ណតិថិឧត្តរាសាឡ្ហយោគមេវ គវេសន្តា មាសទិវសេន សហ អាកឌ្ឍិតព្ពកាលេបិ មាសមត្តមេវ អាកឌ្ឍន្តិ, មាសមត្តមេវ អាកឌ្ឍិតព្ពកាលេបិ សហ ទិវសេន អាកឌ្ឍន្តិ, តស្មា ឯវំវាទិនោ ភិក្ខូ “អបញ្ញត្តំ តថាគតេន បញ្ញត្តំ តថាគតេនាតិ ទីបេតី”តិ វត្តព្ពតំ អាបជ្ជន្តិ, តស្មា ភគវតិ គារវសហិតា លជ្ជិនោ បណ្ឌិតា ឯវំ ន គណ្ហន្តីតិ។ តិថិនក្ខត្តយោគោ បន ឧបោសថទិវសេយេវ ពហុធា បិដកត្តយេ អាគតោ, បោរាណវេទគន្ថេសុ ច បសំសិតោ, កទាចិ បន វោហារកាលោ តិថិយា នក្ខត្តេន ច វិសមោ ហោតិ, តស្មា តំ សមេតុំ អធិមាសបតនកាលេ មាសម្បិ ទិវសម្បិ អាកឌ្ឍន្តិ, តស្មា អញ្ញស្មឹ កាលេ វិសមេបិ អាកឌ្ឍនកាលេ សមាបេតព្ពំ។ ឯវំ សតិ មាសឧតុសំវច្ឆរានំ សមភាវោ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

បញ្ចមឆដ្ឋវាទេសុ **អធិមាសោ**តិ អដ្ឋារសវស្សតោ អធិកមាសំ គហេត្វា វុត្តោ, តស្មា “អធិកោ មាសោ **អធិមាសោ**”តិ កម្មធារយសមាសត្តា បុល្លិង្គំ កត្វា វុត្តោ។ បុព្ពេ បន មាសបុញ្ជតោ អធិកយដិយោ គហេត្វា វុត្តោ, តស្មា “មាសតោ អធិកំ **អធិមាស**”ន្តិ អព្យយីភាវសមាសត្តា នបុំសកលិង្គំ កត្វា វុត្តំ។ ឥធ បន “បោរាណកត្ថេរា ឯកូនវីសតិវស្សំ សាមណេរំ និក្ខមនីយបុណ្ណមាសឹ អតិក្កម្ម បាដិបទទិវសេ ឧបសម្បាទេន្តិ, តំ កស្មាតិ? វុច្ចតេ –

ឯកស្មឹ វស្សេ ឆ ចាតុទ្ទសិកឧបោសថទិវសា ហោន្តិ, ឥតិ វីសតិយា វស្សេសុ ចត្តារោ មាសា បរិហាយន្តិ, រាជានោ តតិយេ តតិយេ វស្សេ វស្សំ ឧបកឌ្ឍន្តិ, ឥតិ អដ្ឋារសសុ វស្សេសុ ឆ មាសា វឌ្ឍន្តិ, តតោ ឧបោសថវសេន បរិហីនេ ចត្តារោ មាសេ អបនេត្វា ទ្វេ មាសា អវសេសា ហោន្តិ, តេ ទ្វេ មាសេ គហេត្វា វីសតិ វស្សានិ បរិបុណ្ណានិ ហោន្តីតិ និក្កង្ខា ហុត្វា និក្ខមនីយបុណ្ណមាសឹ អតិក្កម្ម បាដិបទេ ឧបសម្បាទេន្តី”តិ អដ្ឋកថាវចនេ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤០៤) “**និក្កង្ខា ហុត្វា**តិ អធិកមាសេហិ សទ្ធឹ បរិបុណ្ណវីសតិវស្សត្តា និព្ពេមតិកា ហុត្វា”តិ អត្ថោ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៤០៤) វុត្តោ។

តត្រ ននុ ច “តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ អដ្ឋារសន្នំ…បេ…. វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ, តំ កថន្តិ ចោទនំ សន្ធាយ “យំ បន វុត្តំ…បេ…. តំ ន គហេតព្ព”ន្តិ កិញ្ចាបិ វុត្តំ, តថាបិ តំ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តវចនំ ន គហេតព្ពន្តិ អត្ថោ, កស្មា ន គហេតព្ពន្តិ អាហ “**ន ហិ**”តិអាទិ។ ហិ យស្មា ន ឧបលព្ភន្តិ, តស្មា ន គហេតព្ពន្តិ យោជនា។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ អាហ “**តតិយេ**”តិអាទិ។ បរិច្ឆិន្នត្តាយេវ សម្ភវតោ, អបរិច្ឆិន្នត្តេ អសម្ភវតោ ន ឧបលព្ភន្តីតិ ព្យតិរេកវសេន ហេតុផលយោជនា។ **តស្មា**តិអាទិ លទ្ធគុណំ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ បន គណ្ឋិបទេសុ វុត្តមេវ គហេត្វា វទតិ។ ឯតានិ វចនានិ សាមណេរានំ វីសតិវស្ស បរិបុណ្ណភាវសាធកានិយេវ ហោន្តិ, ន អធិមាសបតនវារេសុ សទិវសមាសាកឌ្ឍនភាវសាធកានិ, តស្មា ឥមានិ អាហរិត្វា តំ អធិករណំ វិនិច្ឆិតុំ ន សក្កោន្តិ។ ភិក្ខូ បន ពហូនំ សន្និបាតេ កិញ្ចិ បាឋំ អាហរិត្វា កថេតុំ សមត្ថោ សោភតីតិ កត្វា ឰទិសំ បាឋំ អាហរន្តិ។ សុតសន្និចយបណ្ឌិតា បន ឥច្ឆិតត្ថស្ស អសាធកត្តា ឯវរូបំ ន អាហរន្តិ។ សុទ្ធវេទិកានម្បិ វចនេ វិនយធរា វិនយមេវ ជានន្តិ, ន ពាហិរសមយំ។ អយំ បន កថា ពាហិរសមយេ បវត្តា, តស្មា វិនយធរានំ អវិសយោតិ មញ្ញន្តា វទន្តិ។

វិនយធរា បន ឯកច្ចេ វិនយមេវ ជានន្តិ, ឯកច្ចេ សកលំ បិដកត្តយំ ជានន្តិ, ឯកច្ចេ សពាហិរសមយំ បិដកត្តយំ ជានន្តិ, តស្មា កថេតុំ សមត្ថភាវោយេវ បមាណំ។ វេទិកានម្បិ វចនំ វេទប្បករណាគតមេវ បមាណំ។ ន យំ កិញ្ចិ ហត្ថគតគណនមត្តំ, តស្មា យទា បថវិស្សរោ រាជា សទិវសំ មាសំ អាកឌ្ឍិតុកាមោ “ជេដ្ឋមាសកាឡ បក្ខឧបោសថំ បន្នរសិយំ ករោន្តូ”តិ យាចិស្សតិ, តទា “សកឹ បក្ខស្ស ចាតុទ្ទសេ វា បន្នរសេ វា”តិ វចនតោ បន្នរសិយំ ឧបោសថករណេ ទោសោ នត្ថិ, យទា សុទ្ធមាសមេវ អាកឌ្ឍិតុកាមោ “ចាតុទ្ទសិយំ ករោន្តូ”តិ យាចិស្សតិ, ឯវំ សតិ បកតិយាបិ ជេដ្ឋមាសកាឡបក្ខុបោសថោ ចាតុទ្ទសោយេវាតិ កត្វា ទោសោ នត្ថិ, ឧភយថាបិ ឧបោសថោ សុកតោយេវ ហោតិ, តស្មា អនុវត្តិតព្ពោ។ តតោ បរំ បឋមាសាឡ្ហមាសស្ស ជុណ្ហបក្ខេបិ កាឡបក្ខេបិ ទុតិយាសាឡ្ហមាសស្ស ជុណ្ហបក្ខេបិ បន្នរសីឧបោសថំ កត្វា បាដិបទទិវសេ តិថិយោគំ វា នក្ខត្តយោគំ វា អនោលោកេត្វា បាតោ អរុណុគ្គមនានន្តរតោ បដ្ឋាយ យាវ បុន អរុណុគ្គមនា សកលទិវសរត្តិយំ យថាជ្ឈាសយំ វស្សំ ឧបគច្ឆន្តោ សូបគតោវ ហោតិ, នត្ថិ កោចិ ទោសោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ ភវត្វេវំ, បាតោវ វស្សំ ឧបគច្ឆន្តោ អត្ថីតិ? អត្ថិ។ វុត្តញ្ហេតំ សេនាសនក្ខន្ធកវណ្ណនាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨) “សចេ បាតោវ គាហិតេ សេនាសនេ អញ្ញោ វិតក្កចារិកោ ភិក្ខុ អាគន្ត្វា សេនាសនំ យាចតិ, ‘គហិតំ, ភន្តេ, សេនាសនំ, វស្សូបគតោ សង្ឃោ, រមណីយោ វិហារោ, រុក្ខមូលាទីសុ យត្ថ ឥច្ឆថ, តត្ថ វសថា’តិ វត្តព្ពោ”តិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

វស្សូបនាយិកវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ឆព្ពីសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

បឋមោ ភាគោ និដ្ឋិតោ។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

វិនយាលង្ការ-ដីកា (ទុតិយោ ភាគោ)

២៧. ឧបជ្ឈាយាទិវត្តវិនិច្ឆយកថា

ឧបជ្ឈាយវត្តកថាវណ្ណនា

១៨៣. ឯវំ វស្សូបនាយិកវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ ឧបជ្ឈាយវត្តាទិវត្តកថំ កថេតុំ **“វត្តន្តិ ឯត្ថា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ វត្តេតព្ពំ បវត្តេតព្ពន្តិ **វត្តំ**, សទ្ធិវិហារិកាទីហិ ឧបជ្ឈាយាទីសុ បវត្តេតព្ពំ អាភិសមាចារិកសីលំ។ **តំ** កតិវិធន្តិ អាហ **“វត្តំ នាមេតំ…បេ…. ពហុវិធ”**ន្តិ។ **វច្ចកុដិវត្តន្តិ** ឯត្ថ **ឥតិ**-សទ្ទោ អាទ្យត្ថោ។ តេន សទ្ធិវិហារិកវត្តអន្តេវាសិកវត្តអនុមោទនវត្តានិ សង្គយ្ហន្តិ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ តត្ថ អដ្ឋកថាសុ “ចុទ្ទស ខន្ធកវត្តានី”តិ។ វត្តក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៣៥៦) ច បាឡិយំ អាគតមេវ, តត្ថ បន អាគន្តុកវត្តតោ បដ្ឋាយ អាគតំ, ឥធ ឧបជ្ឈាយវត្តតោ។ ឥតោ អញ្ញានិបិ បញ្ចសត្តតិ សេខិយវត្តានិ ទ្វេអសីតិ មហាវត្តានិ ច វត្តមេវ។ តេសុ បន សេខិយវត្តានិ មហាវិភង្គេ អាគតានិ, មហាវត្តានិ កម្មក្ខន្ធកបារិវាសិកក្ខន្ធកេសុ (ចូឡវ. ៧៥ អាទយោ), តស្មា ឥធ ចុទ្ទស ខន្ធកវត្តានិយេវ ទស្សិតានិ។ តេសុ ឧបជ្ឈាយវត្តំ បឋមំ ទស្សេន្តោ **“តត្ថ ឧបជ្ឈាយវត្តំ តាវ ឯវំ វេទិតព្ព”**ន្តិអាទិមាហ។

តត្ថ កោ ឧបជ្ឈាយោ, កេនដ្ឋេន ឧបជ្ឈាយោ, កថំ គហិតោ ឧបជ្ឈាយោ, កេន វត្តិតព្ពំ ឧបជ្ឈាយវត្តំ, កតមំ តំ វត្តន្តិ? តត្ថ **កោ ឧបជ្ឈាយោ**តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន ទសវស្សេន វា អតិរេកទសវស្សេន វា ឧបសម្បាទេតុ”ន្តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ៧៦) ព្យត្តិពលសម្បន្នោ ឧបសម្បទតោ បដ្ឋាយ ទសវស្សោ វា អតិរេកទសវស្សោ វា ភិក្ខុ ឧបជ្ឈាយោ។ **កេនដ្ឋេន ឧបជ្ឈាយោ**តិ វជ្ជាវជ្ជំ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ **ឧបជ្ឈាយោ**, សទ្ធិវិហារិកានំ ខុទ្ទកំ វជ្ជំ វា មហន្តំ វជ្ជំ វា ភុសោ ចិន្តេតីតិ អត្ថោ។ **កថំ គហិតោ ហោតិ ឧបជ្ឈាយោ**តិ សទ្ធិវិហារិកេន ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា “ឧបជ្ឈាយោ មេ, ភន្តេ, ហោហី”តិ តិក្ខត្តុំ វុត្តេ សចេ ឧបជ្ឈាយោ “សាហូ”តិ វា “លហូ”តិ វា “ឱបាយិក”ន្តិ វា “បតិរូប”ន្តិ វា “បាសាទិកេន សម្បាទេហី”តិ វា ឥមេសុ បញ្ចសុ បទេសុ យស្ស កស្សចិ បទស្ស វសេន កាយេន វា វាចាយ វា កាយវាចាហិ វា “គហិតោ តយា ឧបជ្ឈាយោ”តិ ឧបជ្ឈាយគ្គហណំ វិញ្ញាបេតិ, គហិតោ ហោតិ ឧបជ្ឈាយោ។ តត្ថ **សាហូ**តិ សាធុ។ **លហូ**តិ អគរុ, សុភរតាតិ អត្ថោ។ **ឱបាយិក**ន្តិ ឧបាយបដិសំយុត្តំ, ឯវំ បដិបជ្ជនំ និត្ថរណុបាយោតិ អត្ថោ។ **បតិរូប**ន្តិ សាមីចិកម្មមិទន្តិ អត្ថោ។ **បាសាទិកេនា**តិ បសាទាវហេន កាយវចីបយោគេន សម្បាទេហីតិ អត្ថោ។

កេន វត្តិតព្ពំ ឧបជ្ឈាយវត្តន្តិ គហិតឧបជ្ឈាយេន សទ្ធិវិហារិកេន វត្តិតព្ពំ។ **កតមំ តំ វត្ត**ន្តិ ឥទំ អាគតមេវ, តត្ថ **កាលស្សេវ ឧដ្ឋាយ ឧបាហនា ឱមុញ្ចិត្វា**តិ សចស្ស បច្ចូសកាលេ ចង្កមនត្ថាយ វា ធោតបាទបរិហរណត្ថាយ វា បដិមុក្កា ឧបាហនា បាទគតា ហោន្តិ, តា កាលស្សេវ ឧដ្ឋាយ អបនេត្វា។ **តាទិសមេវ មុខធោវនោទកំ ទាតព្ព**ន្តិ ឧតុម្ហិ សរីរសភាវេ ច ឯកាការេ តាទិសមេវ ទាតព្ពំ។

សគុណំ កត្វាតិ ឧត្តរាសង្គំ សង្ឃាដិញ្ចាតិ ទ្វេ ចីវរានិ ឯកតោ កត្វា តា ទ្វេបិ សង្ឃាដិយោ ទាតព្ពា។ សព្ពញ្ហិ ចីវរំ សង្ឃដិតត្តា សង្ឃាដីតិ វុច្ចតិ។ តេន វុត្តំ **“សង្ឃាដិយោ ទាតព្ពា”**តិ។ **បទវីតិហារេហី**តិ ឯត្ថ បទំ វីតិហរតិ ឯត្ថាតិ **បទវីតិហារោ**, បទវីតិហារដ្ឋានំ។ ទុតវិលម្ពិតំ អកត្វា សមគមនេន ទ្វិន្នំ បទានំ អន្តរេ មុដ្ឋិរតនមត្តំ។ បទានំ វា វីតិហរណំ អភិមុខំ ហរិត្វា និក្ខេបោ **បទវីតិហារោ**តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ន ឧបជ្ឈាយស្ស ភណមានស្ស អន្តរន្តរា កថា ឱបាតេតព្ពា**តិ អន្តរឃរេ វា អញ្ញត្រ វា ភណមានស្ស អនិដ្ឋិតេ តស្ស វចនេ អញ្ញា កថា ន សមុដ្ឋាបេតព្ពា។ **ឥតោ បដ្ឋាយា**តិ “ន ឧបជ្ឈាយស្ស ភណមានស្សា”តិ ឯត្ថ ន-ការតោ បដ្ឋាយ។ តេន **នាតិទូរេ**តិអាទីសុ ន-ការបដិសិទ្ធេសុ អាបត្តិ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **សព្ពត្ថ ទុក្កដាបត្តី**តិ អាបទាឧម្មត្តខិត្តចិត្តវេទនាដ្ដតាទីហិ វិនា បណ្ណត្តឹ អជានិត្វាបិ វទន្តស្ស គិលានស្ស ច ទុក្កដមេវ។ អាបទាសុ ហិ អន្តរន្តរា កថា វត្តុំ វដ្ដតិ, ឯវមញ្ញេសុ ន-ការបដិសិទ្ធេសុ ឦទិសេសុ, ឥតរេសុ បន គិលានោបិ ន មុច្ចតិ។ **សព្ពត្ថ ទុក្កដាបត្តិ វេទិតព្ពា**តិ “ឦទិសេសុ គិលានោបិ ន មុច្ចតី”តិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ អញ្ញម្បិ ហិ យថាវុត្តំ ឧបជ្ឈាយវត្តំ អនាទរិយេន អករោន្តស្ស អគិលានស្ស វត្តភេទេ សព្ពត្ថ ទុក្កដមេវ, តេនេវ វក្ខតិ “អគិលានេន ហិ សទ្ធិវិហារិកេន សដ្ឋិវស្សេនបិ សព្ពំ ឧបជ្ឈាយវត្តំ កាតព្ពំ, អនាទរិយេន អករោន្តស្ស វត្តភេទេ ទុក្កដំ។ ន-ការបដិសំយុត្តេសុ បន បទេសុ គិលានស្សបិ បដិក្ខិត្តកិរិយំ ករោន្តស្ស ទុក្កដមេវា”តិ។ **អាបត្តិសាមន្តា ភណមានោ**តិ បទសោធម្ម(បាចិ. ៤៤ អាទយោ)-ទុដ្ឋុល្លាទិវសេន (បារា. ២៨៣) អាបត្តិយា អាសន្នវាចំ ភណមានោ។ **អាបត្តិយា អាសន្នវាច**ន្តិ ច អាបត្តិជនកមេវ វចនំ សន្ធាយ វទតិ។ យាយ ហិ វាចាយ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, សា វាចា អាបត្តិយា អាសន្នាតិ វុច្ចតិ។

ចីវរេន បត្តំ វេឋេត្វាតិ ឯត្ថ “ឧត្តរាសង្គស្ស ឯកេន កណ្ណេន វេឋេត្វា”តិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ **ហេដ្ឋាបីឋំ វា បរាមសិត្វា**តិ ឥទំ បុព្ពេ តត្ថ ឋបិតបត្តាទិនា អសង្ឃដ្ដនត្ថាយ វុត្តំ។ ចក្ខុនា ឱលោកេត្វាបិ អញ្ញេសំ អភាវំ ញត្វាបិ ឋបេតុំ វដ្ដតិ ឯវ។ **ចតុរង្គុលំ កណ្ណំ ឧស្សារេត្វា**តិ កណ្ណំ ចតុរង្គុលប្បមាណំ អតិរេកំ កត្វា ឯវំ ចីវរំ សង្ឃរិតព្ពំ។ **ឱភោគេ កាយពន្ធនំ កាតព្ព**ន្តិ កាយពន្ធនំ សង្ឃរិត្វា ចីវរភោគេ បក្ខិបិត្វា ឋបេតព្ពំ។ **សចេ បិណ្ឌបាតោ ហោតី**តិ ឯត្ថ យោ គាមេយេវ វា អន្តរឃរេ វា បដិក្កមនេ វា ភុញ្ជិត្វា អាគច្ឆតិ, បិណ្ឌំ វា ន លភតិ, តស្ស បិណ្ឌបាតោ ន ហោតិ, គាមេ អភុត្តស្ស បន លទ្ធភិក្ខស្ស វា ហោតិ, តស្មា “សចេ បិណ្ឌបាតោ ហោតី”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **គាមេ**តិ គាមបរិយាបន្នេ តាទិសេ កិស្មិញ្ចិ បទេសេ។ **អន្តរឃរេ**តិ អន្តោគេហេ។ **បដិក្កមនេ**តិ អាសនសាលាយំ។ សចេបិ តស្ស ន ហោតិ, ភុញ្ជិតុកាមោ ច ហោតិ, ឧទកំ ទត្វា អត្តនា លទ្ធតោបិ បិណ្ឌបាតោ ឧបនេតព្ពោ។ តិក្ខត្តុំ បានីយេន បុច្ឆិតព្ពោតិ សម្ពន្ធោ, អាទិម្ហិ មជ្ឈេ អន្តេតិ ឯវំ តិក្ខត្តុំ បុច្ឆិតព្ពោតិ អត្ថោ។ **ឧបកដ្ឋោ**តិ អាសន្នោ។ **ធោតវាលិកាយា**តិ ឧទកេន គតដ្ឋានេ និរជាយ បរិសុទ្ធវាលិកាយ។

និទ្ធូមេតិ ជន្តាឃរេ ជលមានអគ្គិធូមរហិតេ។ ជន្តាឃរញ្ហិ នាម ហិមបាតពហុកេសុ ទេសេសុ តប្បច្ចយរោគបីឡាទិនិវារណត្ថំ សរីរសេទតាបនដ្ឋានំ។ តត្ថ កិរ អន្ធការបដិច្ឆន្នតាយ ពហូបិ ឯកតោ បវិសិត្វា ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អគ្គិតាបបរិហារាយ មត្តិកាយ មុខំ លិម្បិត្វា សរីរំ យាវទត្ថំ សេទេត្វា ចុណ្ណាទីហិ ឧព្ពដ្ដេត្វា នហាយន្តិ។ តេនេវ បាឡិយំ (មហាវ. ៦៦) “ចុណ្ណំ សន្នេតព្ព”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ **សចេ ឧស្សហតី**តិ សចេ បហោតិ។ វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតិ “**កេនចិ គេលញ្ញេន អនភិភូតោ ហោតី**”តិ។ **អបដិឃំសន្តេនា**តិ ភូមិយំ អបដិឃំសន្តេន។ **កវាដបីឋ**ន្តិ កវាដបីឋញ្ច បិដ្ឋសង្ឃាតញ្ច អច្ឆុបន្តេន។ **សន្តានក**ន្តិ យំ កិញ្ចិ កីដកុលាវកមក្កដកសុត្តាទិ។ **ឧល្លោកា បឋមំ ឱហារេតព្ព**ន្តិ ឧល្លោកតោ បឋមំ ឧល្លោកំ អាទឹ កត្វា អវហរិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **ឧល្លោក**ន្តិ ច ឧទ្ធំ ឱលោកនដ្ឋានំ, ឧបរិភាគន្តិ អត្ថោ។ **អាលោកសន្ធិកណ្ណភាគា**តិ អាលោកសន្ធិភាគា ច កណ្ណភាគា ច, អព្ភន្តរពាហិរវាតបានកវាដកានិ ច គព្ភស្ស ច ចត្តារោ កោណា សម្មជ្ជិតព្ពាតិ អត្ថោ។

អញ្ញត្ថ នេតព្ពោតិ យត្ថ វិហារតោ សាសនេ អនភិរតិ ឧប្បន្នា, តតោ អញ្ញត្ថ កល្យាណមិត្តាទិសម្បត្តិយុត្តដ្ឋានេ នេតព្ពោ។ **ន ច អច្ឆិន្នេ ថេវេ បក្កមិតព្ព**ន្តិ រជិតចីវរតោ យាវ អប្បមត្តកម្បិ រជនំ គឡតិ, ន តាវ បក្កមិតព្ពំ។ **ន ឧបជ្ឈាយំ អនាបុច្ឆា ឯកច្ចស្ស បត្តោ ទាតព្ពោ**តិអាទិ សព្ពំ ឧបជ្ឈាយស្ស វិសភាគបុគ្គលានំ វសេន កថិតំ។ ឯត្ថ ច **វិសភាគបុគ្គលាន**ន្តិ លជ្ជិនោ វា អលជ្ជិនោ វា ឧបជ្ឈាយស្ស អវឌ្ឍិកាមេ សន្ធាយ វុត្តំ។ សចេ បន ឧបជ្ឈាយោ អលជ្ជី ឱវាទម្បិ ន គណ្ហាតិ, លជ្ជិនោ ច ឯតស្ស វិសភាគា ហោន្តិ, តត្ថ ឧបជ្ឈាយំ វិហាយ លជ្ជីហេវ សទ្ធឹ អាមិសាទិបរិភោគោ កាតព្ពោ។ ឧបជ្ឈាយាទិភាវោ ហេត្ថ នប្បមាណន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **បរិវេណំ គន្ត្វា**តិ ឧបជ្ឈាយស្ស បរិវេណំ គន្ត្វា។ **សុសាន**ន្តិ ឥទំ ឧបលក្ខណំ។ ឧបចារសីមតោ ពហិ គន្តុកាមេន អនាបុច្ឆា គន្តុំ ន វដ្ដតិ។ **វុដ្ឋានមស្ស អាគមេតព្ព**ន្តិ គេលញ្ញតោ វុដ្ឋានំ អស្ស អាគមេតព្ពំ។

ឧបជ្ឈាយវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អាចរិយវត្តកថាវណ្ណនា

១៨៤. អាចរិយវត្តកថាយំ កោ អាចរិយោ, កេនដ្ឋេន អាចរិយោ, កតិវិធោ អាចរិយោ, កថំ គហិតោ អាចរិយោ, កេន វត្តិតព្ពំ អាចរិយវត្តំ, កតមំ តំ វត្តន្តិ? តត្ថ **កោ អាចរិយោ**តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទសវស្សំ និស្សាយ វត្ថុំ ទសវស្សេន និស្សយំ ទាតុ”ន្តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ៧៧) ព្យត្តិពលសម្បន្នោ ទសវស្សោ វា អតិរេកទសវស្សោ វា ភិក្ខុ អាចរិយោ។ **កេនដ្ឋេន អាចរិយោ**តិ អន្តេវាសិកេន អាភុសោ ចរិតព្ពោតិ **អាចរិយោ,** ឧបដ្ឋាតព្ពោតិ អត្ថោ។ **កតិវិធោ អាចរិយោ**តិ និស្សយាចរិយបព្ពជ្ជាចរិយឧបសម្បទាចរិយធម្មាចរិយវសេន ចតុព្ពិធោ។ តត្ថ និស្សយំ គហេត្វា តំ និស្សាយ វត្តព្ពោ **និស្សយាចរិយោ**។ បព្ពជិតកាលេ សិក្ខិតព្ពសិក្ខាបកោ **បព្ពជ្ជាចរិយោ**។ ឧបសម្បទកាលេ កម្មវាចានុស្សាវកោ **ឧបសម្បទាចរិយោ**។ ពុទ្ធវចនសិក្ខាបកោ **ធម្មាចរិយោ** នាម។ **កថំ គហិតោ ហោតិ អាចរិយោ**តិ អន្តេវាសិកេន ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា “អាចរិយោ មេ, ភន្តេ, ហោហិ, អាយស្មតោ និស្សាយ វច្ឆាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វុត្តេ អាចរិយោ “សាហូ”តិ វា “លហូ”តិ វា “ឱបាយិក”ន្តិ វា “បតិរូប”ន្តិ វា “បាសាទិកេន សម្បាទេហី”តិ វា កាយេន វិញ្ញាបេតិ , វាចាយ វិញ្ញាបេតិ, កាយវាចាហិ វិញ្ញាបេតិ, គហិតោ ហោតិ អាចរិយោ។

កេន វត្តិតព្ពំ អាចរិយវត្តន្តិ អន្តេវាសិកេន វត្តិតព្ពំ អាចរិយវត្តំ។ ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បញ្ច វស្សានិ និស្សាយ វត្ថព្ពំ, អព្យត្តេន យាវជីវំ។ ឯត្ថ សចាយំ ភិក្ខុ វុឌ្ឍតរំ អាចរិយំ ន លភតិ, ឧបសម្បទាយ សដ្ឋិវស្សោ វា សត្តតិវស្សោ វា ហោតិ, នវកតរស្សបិ ព្យត្តស្ស សន្តិកេ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា “អាចរិយោ មេ, អាវុសោ,

ហោហិ, អាយស្មតោ និស្សាយ វច្ឆាមី"តិ ឯវំ តិក្ខត្តុំ វត្វា និស្សយោ គហេតព្ពោ។ គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆន្តេនបិ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា "គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆាមិ អាចរិយា"តិ វត្តព្ពំ។ ឯស នយោ សព្ព អាបុច្ឆនេសុ។ **កតមំ តំ វត្តន្តិ** ឯត្ថ ឧបជ្ឈាយវត្តតោ អញ្ញំ នត្ថីតិ អាហ **"ឥទមេវ ច...បេ.... អាចរិយវត្តន្តិ វុច្ចតី"**តិ។ ននុ ឧបជ្ឈាចរិយា ភិន្នបទត្ថា, អថ កស្មា ឥទមេវ "អាចរិយវត្ត"ន្តិ វុច្ចតីតិ អាហ **"អាចរិយស្ស កត្តព្ពត្តា"**តិ។ យថា ឯកោបិ ភិក្ខុ មាតុភាតាភូតត្តា "មាតុលោ"តិ ច ធម្មេ សិក្ខាបកត្តា "អាចរិយោ"តិ ច វុច្ចតិ, ឯវំ ឯកមេវ វត្តំ ឧបជ្ឈាយស្ស កត្តព្ពត្តា "ឧបជ្ឈាយវត្ត"ន្តិ ច អាចរិយស្ស កត្តព្ពត្តា "អាចរិយវត្ត"ន្តិ ច វុច្ចតីតិ អធិប្បាយោ។ ឯវំ សន្តេបិ នាមេ ភិន្នេ អត្ថោ ភិន្នោ សិយាតិ អាហ **"នាមមត្តមេវ ហេត្ថ នាន"**ន្តិ។ យថា "ឥន្ទោ សក្កោ"តិអាទីសុ នាមមត្តមេវ ភិន្នំ, ន អត្ថោ, ឯវមេត្ថាបីតិ ទដ្ឋព្ពោតិ។

ឥទានិ តស្មឹ វត្តេ សទ្ធិវិហារិកអន្តេវាសិកានំ វសេន លព្ភមានំ កញ្ចិ វិសេសំ ទស្សេន្តោ **"តត្ថ យាវ ចីវររជន"**ន្តាទិមាហ។ តតោ ឧបជ្ឈាយាចរិយានំ វសេន វិសេសំ ទស្សេតុំ **"ឧបជ្ឈាយេ"**ត្យាទិមាហ។ តេសុ វត្តំ សាទិយន្តេសុ អាបត្តិ, អសាទិយន្តេសុ អនាបត្តិ, តេសុ អជានន្តេសុ , ឯកស្ស ភារករណេបិ អនាបត្តីតិ អយមេត្ថ បិណ្ឌត្ថោ។ ឥទានិ អន្តេវាសិកវិសេសវសេន លព្ភមានវិសេសំ ទស្សេតុមាហ **"ឯត្ថ ចា"**តិអាទិ។

អាចរិយវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សទ្ធិវិហារិកវត្តកថាវណ្ណនា

សទ្ធិវិហារិកវត្តេ កោ សទ្ធិវិហារិកោ, កេនដ្ឋេន សទ្ធិវិហារិកោ, កេន វត្តិតព្ពំ សទ្ធិវិហារិកវត្តំ, កតមំ តំ វត្តន្តិ? តត្ថ **កោ សទ្ធិវិហារិកោ**តិ ឧបសម្បន្នោ វា ហោតុ សាមណេរោ វា, យោ ឧបជ្ឈំ គណ្ហាតិ, សោ សទ្ធិវិហារិកោ នាម។ **កេនដ្ឋេន សទ្ធិវិហារិកោ**តិ ឧបជ្ឈាយេន សទ្ធឹ វិហារោ ឯតស្ស អត្ថីតិ សទ្ធិវិហារិកោតិ អត្ថេន។ **កេន វត្តិតព្ពំ សទ្ធិវិហារិកវត្ត**ន្តិ ឧបជ្ឈាយេន វត្តិតព្ពំ។ តេន វុត្តំ វត្តក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣៧៨) "តេន ហិ, ភិក្ខវេ, ឧបជ្ឈាយានំ សទ្ធិវិហារិកេសុ វត្តំ បញ្ញបេស្សាមិ, យថា ឧបជ្ឈាយេហិ សទ្ធិវិហារិកេសុ វត្តិតព្ព"ន្តិ។ **កតមំ តំ វត្ត**ន្តិ ឥទានិ បករណាគតំ។ ឥមស្មឹ បន បករណេ សង្ខេបរុចិត្តា, អាចរិយសទ្ធិវិហារិកអន្តេវាសិកវត្តានញ្ច សមានត្តា ទ្វេបិ ឯកតោ វុត្តា, តថាបិ វត្តក្ខន្ធកេ វិសុំ វិសុំ អាគតត្តា វិសុំ វិសុំយេវ កថយាម។

សង្គហេតព្ពោ អនុគ្គហេតព្ពោតិ ឧទ្ទេសាទីហិស្ស សង្គហោ ច អនុគ្គហោ ច កាតព្ពោ។ តត្ថ **ឧទ្ទេសោ**តិ បាឡិវចនំ។ **បរិបុច្ឆា**តិ បាឡិយា អត្ថវណ្ណនា។ **ឱវាទោ**តិ អនោតិណ្ណេ វត្ថុស្មឹ "ឥទំ ករោហិ, ឥទំ មា ករិត្ថា"តិ វចនំ។ **អនុសាសនី**តិ ឱតិណ្ណេ វត្ថុស្មឹ។ អបិច ឱតិណ្ណេ វា អនោតិណ្ណេ វា បឋមំ វចនំ **ឱវាទោ,** បុនប្បុនំ វចនំ **អនុសាសនី**តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស បត្តោ ហោតី**តិ សចេ អតិរេកបត្តោ ហោតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **បរិក្ខារោ**តិ អញ្ញោបិ សមណបរិក្ខារោ។ ឥធ **ឧស្សុក្កំ** នាម ធម្មិយេន នយេន ឧប្បជ្ជមានឧបាយបរិយេសនំ។ ឥតោ បរំ ទន្តកដ្ឋទានំ អាទឹ កត្វា អាចមនកុម្ភិយា ឧទកសិញ្ចនបរិយោសានំ វត្តំ គិលានស្សេវ សទ្ធិវិហារិកស្ស កាតព្ពំ។ អនភិរតិវូបកាសនាទិ បន អគិលានស្សបិ កត្តព្ពមេវ។ **ចីវរំ រជន្តេនា**តិ "ឯវំ រជេយ្យាសី"តិ ឧបជ្ឈាយតោ ឧបាយំ សុត្វា រជន្តេន។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ **សង្គហេតព្ពោ អនុគ្គហេតព្ពោ**តិអាទីសុ អនាទរិយំ បដិច្ច ធម្មាមិសេហិ អសង្គណ្ហន្តានំ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ ទុក្កដំ វត្តភេទត្តា។ តេនេវ បរិវារេបិ (បរិ. ៣២២) "ន ទេន្តោ អាបជ្ជតី"តិ វុត្តំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

សទ្ធិវិហារិកវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អន្តេវាសិកវត្តកថាវណ្ណនា

អន្តេវាសិកវត្តេ កោ អន្តេវាសិកោ, កេនដ្ឋេន អន្តេវាសិកោ, កតិវិធា អន្តេវាសិកា, កេន វត្តិតព្ពំ អន្តេវាសិកវត្តំ, កតមំ តំ វត្តន្តិ? តត្ថ **កោ អន្តេវាសិកោ**តិ ឧបសម្បន្នោ វា ហោតុ សាមណេរោ វា, យោ អាចរិយស្ស សន្តិកេ និស្សយំ គណ្ហាតិ, យោ វា អាចរិយស្ស ឱវាទំ គហេត្វា បព្ពជតិ, យោ វា តេនានុស្សាវិតោ ហុត្វា ឧបសម្បជ្ជតិ, យោ វា តស្ស សន្តិកេ ធម្មំ បរិយាបុណាតិ, សោ សព្ពោ អន្តេវាសិកោតិ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ បឋមោ និស្សយន្តេវាសិកោ នាម, ទុតិយោ បព្ពជ្ជន្តេវាសិកោ នាម, តតិយោ ឧបសម្បទន្តេវាសិកោ នាម, ចតុត្ថោ ធម្មន្តេវាសិកោ នាម។ អញ្ញត្ថ បន សិប្បន្តេវាសិកោបិ អាគតោ, សោ ឥធ នាធិប្បេតោ ។ **កេនដ្ឋេន អន្តេវាសិកោ**តិ អន្តេ វសតីតិ អន្តេវាសិកោ អលុត្តសមាសវសេន។ **កតិវិធា អន្តេវាសិកា**តិ យថាវុត្តនយេន ចតុព្ពិធា អន្តេវាសិកា។

តេន វត្តិតព្ពំ អន្តេវាសិកវត្តន្តិ ចតុព្ពិធេហិ អាចរិយេហិ អន្តេវាសិកេសុ វត្តិតព្ពំ។ យថាហ វត្តក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៣៨២) “តេន ហិ, ភិក្ខវេ, អាចរិយានំ អន្តេវាសិកេសុ វត្តំ បញ្ញបេស្សាមិ, យថា អាចរិយេហិ អន្តេវាសិកេសុ វត្តិតព្ព”ន្តិ។ **កតមំ តំ វត្តន្តិ** យំ ភគវតា វត្តក្ខន្ធកេ វុត្តំ, តញ្ច សង្ខេបេន ទស្សិតំ, តំ វត្តន្តិ។ តញ្ច បន អត្ថោ សទ្ធិវិហារិកវត្តេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ អយំ បន វិសេសោ – ឯតេសុ បព្ពជ្ជន្តេវាសិកោ ច ឧបសម្បទន្តេវាសិកោ ច អាចរិយស្ស យាវជីវំ ភារោ, និស្សយន្តេវាសិកោ ច ធម្មន្តេវាសិកោ ច យាវ សមីបេ វសន្តិ, តាវទេវ, តស្មា អាចរិយេហិបិ តេសុ សម្មា វត្តិតព្ពំ។ អាចរិយន្តេវាសិកេសុ ហិ យោ យោ ន សម្មា វត្តតិ, តស្ស តស្ស អាបត្តិ វេទិតព្ពា។

អន្តេវាសិកវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អាគន្តុកវត្តកថាវណ្ណនា

១៨៥. អាគន្តុកវត្តេ អាគច្ឆតីតិ អាគន្តុកោ, តេន វត្តិតព្ពន្តិ **អាគន្តុកវត្តំ**។ “ឥទានិ អារាមំ បវិសិស្សាមី”តិ ឥមិនា ឧបចារសីមាសមីបំ ទស្សេតិ, តស្មា ឧបចារសីមាសមីបំ បត្វា ឧបាហនាឱមុញ្ចនាទិ សព្ពំ កាតព្ពំ។ **គហេត្វាតិ** ឧបាហនទណ្ឌកេន គហេត្វា។ **ឧបាហនបុញ្ឆនចោឡកំ បុច្ឆិត្វា ឧបាហនា បុញ្ឆិតព្ពាតិ** “កតរស្មិំ ឋានេ ឧបាហនបុញ្ឆនចោឡក”ន្តិ អាវាសិកេ ភិក្ខូ បុច្ឆិត្វា។ **បត្ថរិតព្ពន្តិ** សុក្ខាបនត្ថាយ អាតបេ បត្ថរិតព្ពំ។ **សចេ នវកោ ហោតិ, អភិវាទាបេតព្ពោតិ** តស្ស វស្សេ បុច្ឆិតេ យទិ ទហរោ ហោតិ, សយមេវ វន្ទិស្សតិ, តទា ឥមិនា វន្ទាបិតោ ហោតិ។ **និល្លោកេតព្ពោតិ** ឱលោកេតព្ពោ។ **ពហិ ឋិតេនាតិ** ពហិ និក្ខមន្តស្ស អហិនោ វា អមនុស្សស្ស វា មគ្គំ ឋត្វា ឋិតេន និល្លោកេតព្ពោ។ សេសំ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

អាគន្តុកវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អាវាសិកវត្តកថាវណ្ណនា

១៨៦. អាវាសិកវត្តេ អាវសតីតិ អាវាសិកោ, តេន វត្តិតព្ពន្តិ **អាវាសិកវត្តំ**។ តត្ថ **អាវាសិកេន ភិក្ខុនា អាគន្តុកំ ភិក្ខុំ វុឌ្ឍតរំ ទិស្វា អាសនំ បញ្ញបេតព្ពន្តិ**អាទិ បាឡិយំ (ចូឡវ. ៣៥៩) អាគតញ្ច អដ្ឋកថាយំ អាគតញ្ច (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៩) គហេតព្ពំ, គហេត្វា វុត្តត្ថា បាកដមេវ, ឧបាហនបុញ្ឆនំ បន អត្តនោ រុចិវសេន កាតព្ពំ។ តេនេវ ហេត្ថ **“សចេ ឧស្សហតី”**តិ វុត្តំ, តស្មា ឧបាហនា អបុញ្ឆន្តស្សាបិ អនាបត្តិ។ **សេនាសនំ បញ្ញបេតព្ពន្តិ** ឯត្ថ “កត្ថ មយ្ហំ សេនាសនំ បាបុណាតី”តិ បុច្ឆិតេន សេនាសនំ បញ្ញបេតព្ពំ, “ឯតំ សេនាសនំ តុម្ហាកំ បាបុណាតី”តិ ឯវំ អាចិក្ខិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ បប្ផោដេត្វា បត្ថរិតុំ បន វដ្ដតិយេវ។ ឯតេន មញ្ចបីឋាទីបប្ផោដេត្វា បត្ថរិត្វា ឧបរិ បច្ចត្ថរណំ ទត្វា ទានម្បិ សេនាសនបញ្ញាបនមេវាតិ ទស្សេតិ។ មហាអាវាសេបិ អត្តនោ សន្តិកំ សម្បត្តស្ស អាគន្តុកស្ស វត្តំ អកាតុំ ន លព្ភតិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

អាវាសិកវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

គមិកវត្តកថាវណ្ណនា

១៨៧. គមិកវត្តេ គន្តុំ ភព្ពោតិ គមិកោ, តេន វត្តិតព្ពន្តិ **គមិកវត្តំ**។ តត្រាយំ អនុត្តានបទវណ្ណនា – **ទារុភណ្ឌន្តិ** សេនាសនក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៣២២) វុត្តំ មញ្ចបីឋាទិ។ **មត្តិកាភណ្ឌម្បិ រជនភាជនាទិ សព្ពំ** តត្ថ វុត្តប្បភេទមេវ។ តំ សព្ពំ អគ្គិសាលាយំ វា អញ្ញតរស្មិំ វា គុត្តដ្ឋានេ បដិសាមេត្វា គន្តព្ពំ, អនោវស្សកេ បព្ភារេបិ ឋបេតុំ វដ្ដតិ។ **សេនាសនំ អាបុច្ឆិត្វា បក្កមិតព្ពន្តិ** ឯត្ថ យំ បាសាណបិដ្ឋិយំ វា បាសាណត្ថម្ភេសុ វា កតសេនាសនំ, យត្ថ ឧបចិកា នារោហន្តិ, តំ អនាបុច្ឆន្តស្សាបិ អនាបត្តិ។ **ចតូសុ បាសាណេសូតិ**អាទិ ឧបចិកានំ ឧប្បត្តិដ្ឋានេ បណ្ណសាលាទិសេនាសនេ កត្តព្ពាការទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ **អប្បេវ នាម អង្គានិបិ សេសេយ្យុន្តិ** អយំ អជ្ឈោកាសេ បបិតម្ហិ អានិសំសោ។ ឱវស្សកគេហេ បន តិណេសុ ច មត្តិកាបិណ្ឌេសុ ច ឧបរិ បតន្តេសុ មញ្ចបីឋានំ អង្គានិបិ វិនស្សន្តិ។

គមិកវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ភត្តគ្គវត្តកថាវណ្ណនា

១៨៨. វត្តក្ខន្ធកេ ឥមស្មឹ ឋានេ អនុមោទនវត្តំ អាគតំ, តតោ ភត្តគ្គវត្តំ។ សារត្ថទីបនិយញ្ហ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣៧៣-៣៧៤) “ឥមស្មឹ វត្តក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៣៥៦) អាគតានិ អាគន្តុកាវាសិកគមិយានុមោទនភត្តគ្គបិណ្ឌចារិការញ្ញិកសេនាសនជន្តាឃរវច្ចកុដិឧបជ្ឈាយាចរិយសទ្ធិវិហារិកអន្តេវាសិកវត្តានិ ចុទ្ទស មហាវត្តានិ នាមា”តិ អនុក្កមោ វុត្តោ, ឥធ បន វិនយសង្គហប្បករណេ គមិកវត្តតោ ភត្តគ្គវត្តំ អាគតំ, អនុមោទនវត្តំ បន វិសុំ អវត្វា ភត្តគ្គវត្តេយេវ អន្តោគធំ កត្វា បច្ឆា វុត្តំ ភត្តគ្គំ គន្ត្វា ភត្តេ ភុត្តេយេវ អនុមោទនាករណតោ, បាឡិយញ្ច អញ្ញេសុ វត្តេសុ វិយ “តេន ហិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូនំ អនុមោទនវត្តំ បញ្ញាបេស្សាមី”តិ វិសុំ វត្តភាវេន អនាគតត្តា ភត្តគ្គវត្តេយេវ អន្តោគធន្តិ អាចរិយស្ស អធិប្បាយោ សិយា។ ឥមស្ស ច វិនយាលង្ការបករណស្ស តស្សា វណ្ណនាភូតត្តា សំវណ្ណេតព្ពក្កមេនេវ សំវណ្ណនំ កថយិស្សាម។

ភុញ្ជិតព្ពន្តិ **ភត្តំ**។ អជតិ គច្ឆតិ បវត្តតិ ឯត្ថាតិ អគ្គំ។ “អាទិកោដ្ឋាសកោដីសុ, បុរតោគ្គំ វរេ តីសូ”តិ អភិធានប្បទីបិកាយំ អាគតេបិ “**រាជគ្គ**ន្តិ រាជារហំ, **សលាកគ្គ**ន្តិ សលាកគ្គហណដ្ឋាន”ន្តិអាទីសុ អញ្ញត្ថេសុបិ បវត្តនតោ ភត្តស្ស អគ្គំ ភត្តគ្គំ, ភត្តបរិវិសនដ្ឋានំ, ភត្តគ្គេ វត្តិតព្ពំ វត្តំ **ភត្តគ្គវត្ត**ន្តិ វិគ្គហោ។ តត្ថ **អារាមេ កាលោ អារោចិតោ ហោតី**តិ “កាលោ ភន្តេ, និដ្ឋិតំ ភត្ត”ន្តិ អារោចិតោ ហោតិ។ **តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេនា**តិ ទ្វេ ជាណុមណ្ឌលានិ នាភិមណ្ឌលញ្ច បដិច្ឆាទេន្តេន។ **បរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា**តិ សមន្តតោ មណ្ឌលំ និវាសេត្វា។ ឧទ្ធំ នាភិមណ្ឌលំ, អធោ ជាណុមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេន ជាណុមណ្ឌលស្ស ហេដ្ឋា ជង្ឃដ្ឋិតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋង្គុលមត្តំ និវាសនំ ឱតារេត្វា និវាសេតព្ពំ, តតោ បរំ ឱតារេន្តស្ស ទុក្កដន្តិ វុត្តំ, យថានិសិន្នស្ស ជាណុមណ្ឌលតោ ហេដ្ឋា ចតុរង្គុលមត្តំ បដិច្ឆន្នំ ហោតីតិ មហាបច្ចរិយំ វុត្តំ។ **កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា**តិ តស្ស និវាសនស្ស ឧបរិ កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, អកាយពន្ធនេន គាមោ បវិសិតព្ពោ, យោ បវិសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៧៨) វុត្តត្តា។ **សគុណំ កត្វា**តិ ឥទំ ឧបជ្ឈាយវត្តេ វុត្តមេវ។ “**គណ្ឋិកំ បដិមុញ្ចិត្វា**តិ បាសកេ គណ្ឋិកំ បវេសេត្វា អន្តោគាមោ វា ហោតុ វិហារោ វា, មនុស្សានំ បរិវិសនដ្ឋានំ គច្ឆន្តេន ចីវរំ បារុបិត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា គមនមេវ វដ្ដតី”តិ មហាអដ្ឋកថាសុ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច **មនុស្សានំ បរិវិសនដ្ឋាន**ន្តិ យត្ថ អន្តោវិហារេបិ មនុស្សា សបុត្តទារា អាវសិត្វា ភិក្ខូ នេត្វា ភោជេន្តិ។

សុប្បដិច្ឆន្នេនាតិ ន សសីសំ បារុតេន, អថ ខោ គណ្ឋិកំ បដិមុញ្ចិត្វា អនុវាតន្តេន គីវំ បដិច្ឆាទេត្វា ឧភោ កណ្ណេ សមំ កត្វា បដិសំហរិត្វា យាវ មណិពន្ធា បដិច្ឆាទេន្តេន។ **សុសំវុតេនា**តិ ហត្ថំ វា បាទំ វា អកីឡាបេន្តេន, សុវិនីតេនាតិ អត្ថោ។ **ឱក្ខិត្តចក្ខុនា**តិ ហេដ្ឋាខិត្តចក្ខុនា។ យោ អនាទរិយំ បដិច្ច តហំ តហំ ឱលោកេន្តោ ភិយ្យោ តំ តំ ទិសាភាគំ បាសាទំ កូដាគារំ វីថិំ ឱលោកេន្តោ គច្ឆតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ឯកស្មឹ បន ឋានេ ឋត្វា ហត្ថិអស្សាទិបរិស្សយាភាវំ ឱលោកេតុំ វដ្ដតិ។ **អប្បសទ្ទេនា**តិ ឯត្ថ កិត្តាវតា អប្បសទ្ទោ ហោតិ? ទ្វាទសហត្ថេ គេហេ អាទិម្ហិ សង្ឃត្ថេរោ មជ្ឈេ ទុតិយត្ថេរោ អន្តេ តតិយត្ថេរោតិ ឯវំ និសិន្នេសុ សង្ឃត្ថេរោ ទុតិយេន សទ្ធិំ មន្តេតិ, ទុតិយត្ថេរោ តស្ស សទ្ទញ្ចេវ សុណាតិ, កថញ្ច វវត្ថបេតិ, តតិយត្ថេរោ បន សទ្ទមេវ សុណាតិ, កថំ ន វវត្ថបេតិ, ឯត្តាវតា អប្បសទ្ទោ ហោតិ។ សចេ បន តតិយត្ថេរោ កថំ វវត្ថបេតិ, មហាសទ្ទោ នាម ហោតិ។

ន ឧក្ខិត្តកាយាតិ ន ឧក្ខេបេន, ឥត្ថម្ភូតលក្ខណេ ករណវចនំ, ឯកតោ វា ឧភតោ វា ឧក្ខិត្តចីវរោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ អន្តោឥន្ទខីលតោ បដ្ឋាយ ន ឯវំ គន្តព្ពំ។ និសិន្នកាលេ បន ធមករណំ នីហរន្តេនបិ ចីវរំ អនុក្ខិបិត្វាវ នីហរិតព្ពំ។ **ន ឧជ្ជគ្ឃិកាយា**តិ ន មហាហសិតំ ហសន្តោ, វុត្តនយេនេវេត្ថ ករណវចនំ។ **ន កាយប្បចាលក**ន្តិ កាយំ អចាលេត្វា កាយំ បគ្គហេត្វា និច្ចលំ កត្វា ឧជុកេន កាយេន សមេន ឥរិយាបថេន។ **ន ពាហុប្បចាលក**ន្តិ ពាហុំ អចាលេត្វា ពាហុំ បគ្គហេត្វា និច្ចលំ កត្វា។ **ន សីសប្បចាលក**ន្តិ សីសំ អចាលេត្វា សីសំ បគ្គហេត្វា និច្ចលំ ឧជុំ ឋបេត្វា។ **ន ខម្ភកតោ**តិ ខម្ភកតោ នាម កដិយំ ហត្ថំ ឋបេត្វា កតខម្ភោ។ **ន ឧក្កុដិកាយា**តិ ឯត្ថ ឧក្កុដិកា វុច្ចតិ បណ្ហិយោ ឧក្ខិបិត្វា អគ្គបាទេហិ វា អគ្គបាទេ ឧក្ខិបិត្វា បណ្ហេហិយេវ វា ភូមិំ ផុសន្តស្ស គមនំ។ ករណវចនំ បនេត្ថ វុត្តលក្ខណមេវ។ **ន ឱគុណ្ឋិតេនា**តិ សសីសំ បារុតេន។ **ន បល្លត្ថិកាយា**តិ ន ទុស្សបល្លត្ថិកាយ។ ឯត្ថ អាយោគបល្លត្ថិកាបិ ទុស្សបល្លត្ថិកា ឯវ។ **ន ថេរេ ភិក្ខូ អនុបខជ្ជា**តិ ថេរេ ភិក្ខូ អតិអល្លីយិត្វា ន និសីទិតព្ពំ។ **ន សង្ឃាដឹ ឱត្ថរិត្វា**តិ ន សង្ឃាដឹ អត្ថរិត្វា និសីទិតព្ពំ។

សក្កច្ចន្តិ សតឹ ឧបដ្ឋាបេត្វា។ **បត្តសញ្ញី**តិ បត្តេ សញ្ញំ កត្វា។ **សមសូបកោ** នាម យត្ថ ភត្តស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណោ សូបោ ហោតិ។ **សមតិត្តិក**ន្តិ សមបុណ្ណំ សមភរិតំ។ **ថូបីកតំ បិណ្ឌបាតំ បដិគ្គណ្ហាតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ ឯត្ថ **ថូបីកតោ** នាម បត្តស្ស អន្តោមុខវដ្ដិលេខំ អតិក្កមិត្វា កតោ, បត្តេ បក្ខិត្តោ ភរិតោ បូរិតោតិ អត្ថោ។ ឯវំ កតំ អគ្គហេត្វា អន្តោមុខវដ្ដិលេខាសមប្បមាណោ គហេតព្ពោ។ “យំ កញ្ចិ យាគុំ វា ភត្តំ វា ផលាផលំ វា អាមិសជាតិកំ សមតិត្តិកមេវ គហេតព្ពំ, តញ្ច ខោ អធិដ្ឋានុបគេន បត្តេន, ឥតរេន បន ថូបីកតម្បិ វដ្ដតិ។ យាមកាលិកសត្តាហកាលិកយាវជីវិកានិ បន អធិដ្ឋានុបគបត្តេ ថូបីកតានិបិ វដ្ដន្តិ។ យំ បន ទ្វីសុ បត្តេសុ ភត្តំ គហេត្វា ឯកស្មឹ បូរេត្វា វិហារំ បេសេតុំ វដ្ដតី”តិ មហាបច្ចរិយំ វុត្តំ។ យំ បត្តេ បក្ខិបិយ

មានំ បូវខច្ចុខណ្ឌផលាផលាទិ ហេដ្ឋា ឱរោហតិ, តំ ថូបីកតំ នាម ន ហោតិ។ បូវវដំសកំ បបេត្វា បិណ្ឌបាតំ ទេន្តិ, ថូបីកតមេវ ហោតិ។ បុប្ផវដំសកតក្កោលកដុកផលាទិវដំសកេ បន បបេត្វា ទិន្នំ ថូបីកតំ ន ហោតិ។ ភត្តស្ស ឧបរិ ថាលកំ វា បត្តំ វា បបេត្វា បូរេត្វា គណ្ហាតិ, ថូបីកតំ នាម ន ហោតិ។ កុរុន្ទិយម្បិ វុត្តំ "ថាលកេ វា បត្តេ វា បក្ខិបិត្វា តំ បត្តមត្ថកេ បបេត្វា ទេន្តិ, បាដេក្កភាជនំ វដ្ដតិ។ ឥធ អនាបត្តិយំ គិលានោ ន អាគតោ, តស្មា គិលានស្សបិ ថូបីកតំ ន វដ្ដតិ, សព្ពត្ថ បន បដិគ្គហេតុមេវ ន វដ្ដតិ, បដិគ្គហិតំ បន ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី"តិ។

"សក្កច្ចុ"ន្តិ ច "បត្តសញ្ញី"តិ ច ឧភយំ វុត្តនយមេវ។ **សបទាន**ន្តិ តត្ថ តត្ថ ឱធិំ អកត្វា អនុបដិបាដិយា។ សមសូបកេ វត្តព្ពំ វុត្តមេវ។ **ថូបកតោ**តិ មត្ថកតោ, វេមជ្ឈតោតិ អត្ថោ។ **ន សូបំ វា ព្យញ្ជនំ វា**តិអាទិ បាកដមេវ។ វិញ្ញត្តិយំ វត្តព្ពំ នត្ថិ។ ឧជ្ឈានសញ្ញីសិក្ខាបទេបិ គិលានោ ន មុច្ចតិ។ **នាតិមហន្តោ កពឡោ**តិ មយូរណ្ឌំ អតិមហន្តំ, កុក្កុដណ្ឌំ អតិខុទ្ទកំ, តេសំ វេមជ្ឈប្បមាណោ។ **បរិមណ្ឌលំ អាលោបោ**តិ នាតិទីឃោ អាលោបោ។ **អនាហដេ**តិ អនាហរិតេ, មុខទ្វារំ អសម្បាបិតេតិ អត្ថោ។ **សព្ពោ ហត្ថោ**តិ ឯត្ថ ហត្ថសទ្ទោ តទេកទេសេសុ អង្គុលីសុ ទដ្ឋព្ពោ "ហត្ថមុទ្ទា"តិអាទីសុ វិយ សមុទាយេ បវត្តវោហារស្ស អវយវេ បវត្តនតោ។ ឯកង្គុលិម្បិ មុខេ បក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ។ **ន សកពឡេនា**តិ ឯត្ថ ធម្មំ កថេន្តោ ហរីតកំ វា លដ្ឋិមធុកំ វា មុខេ បក្ខិបិត្វា កថេតិ, យត្តកេន វចនំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ, តត្តកេ មុខម្ហិ សន្តេ កថេតុំ វដ្ដតិ។

បិណ្ឌុក្ខេបកន្តិ បិណ្ឌំ ឧក្ខិបិត្វា ឧក្ខិបិត្វា។ **កពឡាវច្ឆេទក**ន្តិ កពឡំ អវឆិន្ទិត្វា អវឆិន្ទិត្វា។ **អវគណ្ឌការក**ន្តិ មក្កដោ វិយ គណ្ឌេ កត្វា កត្វា។ **ហត្ថនិទ្ធុនក**ន្តិ ហត្ថំ និទ្ធុនិត្វា និទ្ធុនិត្វា។ **សិត្ថាវការក**ន្តិ សិត្ថានិ អវកិរិត្វា អវកិរិត្វា។ **ជិវ្ហានិច្ឆារក**ន្តិ ជិវ្ហំ និច្ឆារេត្វា និច្ឆារេត្វា។ **ចបុចបុការក**ន្តិ "ចបុចបូ"តិ ឯវំ សទ្ទំ កត្វា កត្វា។ **សុរុសុរុការក**ន្តិ "សុរុសុរូ"តិ ឯវំ សទ្ទំ កត្វា កត្វា។ **ហត្ថនិល្លេហក**ន្តិ ហត្ថំ និល្លេហិត្វា និល្លេហិត្វា។ ភុញ្ជន្តេន ហិ អង្គុលិមត្តម្បិ និល្លេហិតុំ ន វដ្ដតិ, ឃនយាគុផាណិតបាយាសាទិកេ បន អង្គុលីហិ គហេត្វា អង្គុលិយោ មុខេ បវេសេត្វា ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ បត្តនិល្លេហកឱដ្ឋនិល្លេហកេសុបិ ឯសេវ នយោ, តស្មា អង្គុលិយាបិ បត្តោ ន និល្លេហិតព្ពោ, ឯកឱដ្ឋោបិ ជិវ្ហាយ ន និល្លេហិតព្ពោ, ឱដ្ឋមំសេហិ ឯវ បន គហេត្វា អន្តោ បវេសេតុំ វដ្ដតិ។

ន សាមិសេន ហត្ថេន បានីយថាលកោតិ ឯតំ បដិកូលវសេន បដិក្ខិត្តំ, តស្មា សង្ឃិកម្បិ បុគ្គលិកម្បិ គិហិសន្តកម្បិ អត្តនោ សន្តកម្បិ សង្ខម្បិ សរាវម្បិ អាមិសមក្ខិតំ ន គហេតព្ពមេវ, គណ្ហន្តស្ស ទុក្កដំ។ សចេ បន ហត្ថស្ស ឯកទេសោ អាមិសមក្ខិតោ ន ហោតិ, តេន បទេសេន គហេតុំ វដ្ដតិ។ **ន សសិត្ថកំ បត្តធោវនំ អន្តរឃរេ ឆឌ្ឌេតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ **ឧទ្ធរិត្វា វា**តិ សិត្ថានិ ឯកតោ ឧទ្ធរិត្វា ឯកស្មិំ ឋានេ រាសិំ កត្វា ឧទកំ ឆឌ្ឌេតិ។ ភិន្ទិត្វា វា ឧទកគតិកានិ កត្វា ឆឌ្ឌេតិ, បដិគ្គហេន សម្បដិច្ឆន្តោ នំ បដិគ្គហេ ឆឌ្ឌេតិ, ពហិ នីហរិត្វា វា ឆឌ្ឌេតិ, ឯវំ ឆឌ្ឌេន្តស្ស អនាបត្តិ។ **ន តាវ ថេរេន ឧទក**ន្តិ ឥទំ ហត្ថធោវនឧទកំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អន្តរា បិបាសិតេន , បន គលេ វិលគ្គាមិសេន វា បានីយំ បិវិត្វា ន ធោវិតព្ពាតិ។

ភត្តគ្គវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អនុមោទនវត្តកថាវណ្ណនា

អនុមោទនវត្តេ អនុ បុនប្បុនំ មោទិយតេ បមោទិយតេតិ អនុមោទនា។ កា សា? ធម្មកថា។ អនុមោទនាយ កត្តព្ពំ វត្តំ **អនុមោទនវត្តំ**។ **បញ្ចមេ និសិន្នេ**តិ អនុមោទនត្ថាយ និសិន្នេ។ ឧបនិសិន្នកថា នាម ពហូសុ សន្និបតិតេសុ បរិកថាកថនំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

អនុមោទនវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បិណ្ឌចារិកវត្តកថាវណ្ណនា

១៨៩. បិណ្ឌចារិកវត្តេ បិណ្ឌិតព្ពោ សង្ឃរិតព្ពោតិ បិណ្ឌោ, បិណ្ឌបាតោ។ បិណ្ឌាយ ចរណំ សីលមស្សាតិ បិណ្ឌចារី, សោ ឯវ បិណ្ឌចារិកោ សកត្ថេ កបច្ចយវសេន។ បិណ្ឌចារិកេន វត្តិតព្ពំ វត្តំ **បិណ្ឌចារិកវត្តំ**។ តត្រាយមនុត្តានបទវណ្ណនា – **និវេសនំ** នាម ឥត្ថិកុមារិកាទីនំ វសនដ្ឋានំ។ យស្មា បវិសននិក្ខមនទ្វារំ អសល្លក្ខេត្វា សហសា បវិសន្តោ វិសភាគារម្មណំ វា បស្សេយ្យ, បរិស្សយោ វា ភវេយ្យ, តស្មា "**និវេសនំ…បេ…បវិសិតព្ព**"ន្តិ វុត្តំ។ អតិទូរេ តិដ្ឋន្តោ អបស្សន្តោ វា ភវេយ្យ, "អញ្ញស្ស គេហេ តិដ្ឋតី"តិ វា មញ្ញេយ្យ។ អច្ចាសន្នេ តិដ្ឋន្តោ អបស្សិតព្ពំ វា បស្សេយ្យ, អសុណិតព្ពំ វា សុណេយ្យ, តេន មនុស្សានំ អគារវោ វា អប្បសាទោ វា ភវេយ្យ, តស្មា "**នាតិទូរេ នាច្ចាសន្នេ ឋាតព្ព**"ន្តិ វុត្តំ។ អតិចិរំ តិដ្ឋន្តោ អទាតុកាមានំ មនោបទោសោ ភវេយ្យ, អញ្ញត្ថ

ភិក្ខា ច បរិក្ខយេយ្យ, អតិលហុកំ និវត្តន្តោ ទាតុកាមានំ បុញ្ញហានិ ច ភវេយ្យ, ភិក្ខុនោ ច ភិក្ខាយ អសម្បជ្ជនំ, តស្មា “**នាតិចិរំ ឋាតព្ពំ, នាតិលហុកំ និវត្តិតព្ពំ, ឋិតេន សល្លក្ខេតព្ពំ**”ន្តិ វុត្តំ។ សល្លក្ខណាការំ ទស្សេតិ “**សចេ កម្មំ វា និក្ខិបតី**”តិអាទិនា។ តត្ថ **កម្មំ វា និក្ខិបតី**តិ កប្បាសំ វា សុប្បំ វា មុសលំ វា យញ្ច គហេត្វា កម្មំ ករោន្តិ, ឋិតា វា និសិន្នា វា ហោន្តិ, តំ និក្ខិបតិ។ **បរាមសតី**តិ គណ្ហាតិ។ **ឋបេតិ វា**តិ “តិដ្ឋថ ភន្តេ”តិ វទន្តី ឋបេតិ នាម។ **អវក្ការបាតី**តិ អតិរេកបិណ្ឌបាតំ អបនេត្វា ឋបនត្ថាយ ឯកា សមុគ្គបាតិ។ ឯត្ថ ច **សមុគ្គបាតិ** នាម សមុគ្គបុដសទិសា បាតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

បិណ្ឌចារិកវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អារញ្ញិកវត្តកថាវណ្ណនា

១៩០. អារញ្ញិកវត្តេ ន រមន្តិ ជនា ឯត្ថាតិ អរញ្ញំ។ វុត្តញ្ហិ –

“រមណីយានិ អរញ្ញានិ, យត្ថ ន រមតី ជនោ;
វីតរាគា រមិស្សន្តិ, ន តេ កាមគវេសិនោ”តិ។ (ធ. ប. ៩៩);

អរញ្ញេ វសតីតិ អារញ្ញិកោ, តេន វត្តិតព្ពំ វត្តំ **អារញ្ញិកវត្តំ**។ តត្រាយំ វិសេសបទានមត្ថោ – **កាលស្សេវ ឧដ្ឋាយា**តិ អរញ្ញសេនាសនស្ស គាមតោ ទូរត្តា វុត្តំ, តេនេវ ការណេន “បត្តំ គហេត្វា ចីវរំ បារុបិត្វា គច្ឆន្តោ បរិស្សមោ ហោតី”តិ វុត្តំ។ **បត្តំ ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា អំសេ លគ្គេត្វា ចីវរំ ខន្ធេ ករិត្វា** អរញ្ញមគ្គោ ន ទុស្សោធនោ ហោតិ, តស្មា កណ្ដកសរីសបាទិបរិស្សយវិមោចនត្ថំ **ឧបាហនា អារោហិត្វា**។ អរញ្ញំ នាម យស្មា ចោរាទីនំ វិចរដ្ឋានំ ហោតិ, តស្មា “**ទារុភណ្ឌំ មត្តិកាភណ្ឌំ បដិសាមេត្វា ទ្វារវាតបានំ ថកេត្វា វសនដ្ឋានតោ និក្ខមិតព្ព**”ន្តិ វុត្តំ។ ឥតោ បរានិ ភត្តគ្គវត្តបិណ្ឌចារិកវត្តេសុ វុត្តសទិសានេវ។ គាមតោ និក្ខមិត្វា សចេ ពហិគាមេ ឧទកំ នត្ថិ, អន្តោគាមេយេវ ភត្តកិច្ចំ កត្វា, អថ ពហិគាមេ អត្ថិ, ភត្តកិច្ចំ កត្វា បត្តំ ធោវិត្វា វោទកំ កត្វា ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា ចីវរំ សង្ឃរិត្វា អំសេ ករិត្វា ឧបាហនា អារោហិត្វា គន្តព្ពំ។

ភាជនំ អលភន្តេនាតិអាទិ អរញ្ញសេនាសនស្ស ទុល្លភទព្ពសម្ភារត្តា វុត្តំ, **អគ្គិ ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ**តិអាទិ វាឡមិគសរីសបាទិពាហិរបរិស្សយកាលេ ច វាតបិត្តាទិអជ្ឈត្តបរិស្សយកាលេ ច ឥច្ឆិតព្ពត្តា។ ពហូនំ បន វសនដ្ឋានេ តាទិសានិ សុលភានិ ហោន្តីតិ អាហ “**គណវាសិនោ បន តេន វិនាបិ វដ្ដតី**”តិ។ កត្តរទណ្ឌោ នាម បរិស្សយវិនោទនោ ហោតិ, តស្មា អរញ្ញេ វិហរន្តេន អវស្សំ ឥច្ឆិតព្ពោតិ វុត្តំ “**កត្តរទណ្ឌោ ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ**”តិ។ នក្ខត្តានេវ នក្ខត្តបទានិ។ ចោរាទីសុ អាគន្ត្វា “អជ្ជ, ភន្តេ, កេន នក្ខត្តេន ចន្ទោ យុត្តោ”តិ បុច្ឆិតេសុ “ន ជានាមា”តិ វុត្តេ កុជ្ឈន្តិ, តស្មា វុត្តំ “**នក្ខត្តបទានិ ឧគ្គហេតព្ពានិ សកលានិ វា ឯកទេសានិ វា**”តិ, តថា ទិសាមូឡ្ហេសុ “កតមាយំ, ភន្តេ, ទិសា”តិ បុច្ឆិតេសុ, តស្មា “**ទិសាកុសលេន ភវិតព្ព**”ន្តិ។

អារញ្ញិកវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សេនាសនវត្តកថាវណ្ណនា

១៩១. សេនាសនវត្តេ សយន្តិ ឯត្ថាតិ សេនំ, សយនន្តិ អត្ថោ។ អាវសន្តិ ឯត្ថាតិ អាសនំ។ សេនញ្ច អាសនញ្ច សេនាសនំ។ សេនាសនេសុ កត្តព្ពំ វត្តំ **សេនាសនវត្តំ** ។ ឥធ បន យំ វត្តព្ពំ, តំ ឧបជ្ឈាយវត្តកថាយំ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៨៣) វុត្តមេវ។ តត្ថ បន ឧបជ្ឈាយេន វុត្ថវិហារោ វុត្តោ, ឥធ បន អត្តនា វុត្ថវិហារោតិ អយមេវ វិសេសោ។ **ន វុឌ្ឍំ អនាបុច្ឆា**តិ ឯត្ថ តស្ស ឱវរកេ តទុបចារេ ច អាបុច្ឆិតព្ពន្តិ វទន្តិ។ **ភោជនសាលាទីសុបិ ឯវមេវ បដិបជ្ជិតព្ព**ន្តិ ភោជនសាលាទីសុបិ ឧទ្ទេសទានាទិ អាបុច្ឆិត្វាវ កាតព្ពន្តិ អត្ថោ។

សេនាសនវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ជន្តាឃរវត្តកថាវណ្ណនា

១៩២. ជន្តាឃរវត្តេ ជាយតីតិ ជំ, កឹ តំ? សរីរំ។ ជំ តាយតិ រក្ខតីតិ ជន្តា, កា សា? តិកិច្ឆា។ គយ្ហតេតិ ឃរំ, កឹ តំ? និវេសនំ, ជន្តាយ សរីរតិកិច្ឆាយ កតំ ឃរំ ជន្តាឃរំ, ជន្តាឃរេ កត្តព្ពំ វត្តំ **ជន្តាឃរវត្តំ**។ តត្ថ **បរិភណ្ឌ**ន្តិ ពហិជគតិ។ សេសំ ឧបជ្ឈាយវត្តេ វុត្តនយត្តា សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ជន្តាឃរវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

វច្ចកុដិវត្តកថាវណ្ណនា

១៨៣. វច្ចកុដិវត្តេ វច្ចឃតេ ឧហទយតេតិ វច្ចំ, ករីសំ។ កុដីយតិ ឆិន្ទីយតិ អាតបោ ឯតាយាតិ កុដិ, វច្ចត្ថាយ កតា កុដិ វច្ចកុដិ, វច្ចកុដិយា វត្តិតព្ពំ វត្តំ **វច្ចកុដិវត្តំ**, ឥធ ច វត្តក្ខន្ធកេ អាចមនវត្តំ បឋមំ អាគតំ, បច្ឆា វច្ចកុដិវត្តំ។ ឥមស្មឹ បន បករណេ បឋមំ វច្ចំ កត្វា បច្ឆា អាចមតីតិ អធិប្បាយេន វច្ចកុដិវត្តំ បឋមំ អាគតំ, តស្មា តទនុក្កមេន កថយិស្សាម។ **ទន្តកដ្ឋំ ខាទន្តេនា**តិ អយំ វច្ចកុដិយាបិ សព្ពត្ថេវ បដិក្ខេបោ។ **និពទ្ធគមនត្ថាយា**តិ អត្តនា និពទ្ធគមនត្ថាយ។ **បុគ្គលិកដ្ឋានំ វា**តិ អត្តនោ វិហារំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

វច្ចកុដិវត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ឧបជ្ឈាយវត្តាទិវត្តវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

សត្តវីសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

២៨. ចតុបច្ចយភាជនីយវិនិច្ឆយកថា

ចីវរភាជនកថាវណ្ណនា

១៩៤. ឯវំ ឧបជ្ឈាយាទិវត្តសង្ខាតានិ ចុទ្ទស ខន្ធកវត្តានិ កថេត្វា ឥទានិ ចតុន្នំ បច្ចយានំ ភាជនំ កថេន្តោ **“ចតុបច្ចយភាជន”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ចតូ**តិ សង្ខ្យាសព្ពនាមបទំ។ បដិច្ច ឯតិ សីតបដិឃាតាទិកំ ផលំ ឯតស្មាតិ បច្ចយោ, ចីវរាទិ, បច្ចយោ ច បច្ចយោ ច បច្ចយា, ចត្តារោ បច្ចយា ចតុបច្ចយំ, ភាជីយតេ វិភាជីយតេ ភាជនំ។ ចតុបច្ចយស្ស ភាជនំ **ចតុបច្ចយភាជនំ**។ តេនាហ **“ចីវរាទីនំ ចតុន្នំ បច្ចយានំ ភាជន”**ន្តិ។ **តត្ថ** តស្មឹ ចតុបច្ចយភាជនេ សមភិនិវិដ្ឋេ **ចីវរភាជនេ តាវ** បឋមំ **ចីវរបដិគ្គាហកោ...បេ.... វេទិតព្ពោ**។ កស្មា? សង្ឃិកចីវរស្ស ទុក្ករភាជនត្តាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ អាគតាគតំ ចីវរំ បដិគ្គណ្ហាតិ, បដិគ្គហណមត្តមេវស្ស ភារោតិ **ចីវរបដិគ្គាហកោ**។ ចីវរបដិគ្គាហកេន បដិគ្គហិតំ ចីវរំ និទហតិ, និទហនមត្តមេវស្ស ភារោតិ **ចីវរនិទហកោ**។ ភណ្ឌាគារេ និយុត្តោ **ភណ្ឌាគារិកោ**។ ចីវរាទិកស្ស ភណ្ឌស្ស ឋបនដ្ឋានភូតំ អគារំ **ភណ្ឌាគារំ**។ ចីវរំ ភាជេតិ ភាគំ ករោតីតិ **ចីវរភាជកោ**។ ចីវរស្ស ភាជនំ វិភាគករណំ **ចីវរភាជនំ**, វិភជនកិរិយា។

តត្ថ “ចីវរបដិគ្គាហកោ វេទិតព្ពោ”តិ វុត្តោ, សោ កុតោ លព្ភតេតិ អាហ **“បញ្ចហង្គេហិ...បេ.... សម្មន្និតព្ពោ”**តិ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ អាហ **“អនុជានាមិ...បេ.... វចនតោ”**តិ។ ឆន្ទនំ **ឆន្ទោ**, ឥច្ឆនំ បិហនន្តិ អត្ថោ។ គមនំ ករណំ គតិ, កិរិយា។ គារយ្ហា គតិ អគតិ, ឆន្ទេន អគតិ **ឆន្ទាគតិ**។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ កថំ ឆន្ទាគតឹ គច្ឆតីតិ អាហ **“តត្ថ បច្ឆា អាគតានម្បី”**តិអាទិ។ ឯវមិតរេសុបិ។ បញ្ចមង្គំ បន សតិសម្បជញ្ញយុត្តាភាវំ ទស្សេតិ។ សុក្កបក្ខេបិ ឥតោ បដិបក្ខវសេន វេទិតព្ពោ។ តេនាហ **“តស្មា”**តិអាទិ។

ឥមាយ កម្មវាចាយ វា អបលោកនេន វាតិ ឥទំ ឥមស្ស សម្មុតិកម្មស្ស លហុកកម្មត្តា វុត្តំ។ តថា ហិ វុត្តំ បរិវារដ្ឋកថាយំ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨២) “អវសេសា តេរស សម្មុតិយោ សេនាសនគ្គាហមតកចីវរទានាទិសម្មុតិយោ ចាតិ ឯតានិ លហុកកម្មានិ អបលោកេត្វាបិ កាតុំ វដ្ដន្តី”តិ។ **អន្តោវិហារេ សព្ពសង្ឃមជ្ឈេបិ ខណ្ឌសីមាយម្បិ សម្មន្និតុំ វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ **អន្តោវិហារេ**តិ ពទ្ធសីមវិហារំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ន ហិ អពទ្ធសីមវិហារេ អបលោកនាទិចតុព្ពិធកម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ ទុព្ពិសោធនត្តា។ **ធុរវិហារដ្ឋានេ**តិ វិហារទ្វារស្ស សម្មុខដ្ឋានេ។

១៩៧. ភណ្ឌាគារសម្មុតិយំ **វិហារមជ្ឈេយេវា**តិ អវិប្បវាសសីមាសង្ខាតមហាសីមា វិហារស្ស មជ្ឈេយេវ សម្មន្និតព្ពា។ ឥមស្មឹ បន ឋានេ ឥមំ បន ភណ្ឌាគារំ ខណ្ឌសីមំ គន្ត្វា ខណ្ឌសីមាយំ និសិន្នេហិ សម្មន្និតុំ ន វដ្ដតិ, វិហារមជ្ឈេយេវ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមំ វិហារំ ភណ្ឌាគារំ សម្មន្នេយ្យា”តិអាទិនា នយេន “កម្មវាចាយ វា អបលោកនេន វា សម្មន្និតព្ព”ន្តិ វចនំ និស្សាយ ញត្តិទុតិយកម្មំ ឧបចារសីមាយំ កាតុំ វដ្ដតីតិ គហេត្វា កថិនទានកម្មម្បិ អពទ្ធសីមាភូតេ វិហារេ ឧបចារសីមាយំ ករោន្តិ, ឯកច្ចេ ញត្តិកម្មម្បិ តថេវ គហេត្វា អពទ្ធសីមវិហារេ ឧបចារសីមាមត្តេយេវ ឧបោសថបវារណំ ករោន្តិ, តទយុត្តំ, ការណំ បនេត្ថ កថិនវិនិច្ឆយកថាយំ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២២៦) អាវិ ភវិស្សតិ។

១៩៨. **តុលាភូតោ**តិ តុលាសទិសោ។ **ឥទ**ន្តិ សាមណេរានំ ឧបឌ្ឍបដិវីសទានំ។ ឥមំ កិរ បាឋំ អមនសិករោន្តា ឥទានិ កាលចីវរម្បិ សាមណេរានំ ឧបឌ្ឍបដិវីសំ ទេន្តិ។ **ផាតិកម្ម**ន្តិ បហោនកកម្មំ, យត្តកេន វិនយាគតេន សម្មុញ្ជនីពន្ធនាទិហត្ថកម្មេន វិហារស្ស ឩនតា ន ហោតិ, តត្តកំ កត្វាតិ អត្ថោ។ **សព្ពេស**ន្តិ តត្រុប្បាទវស្សាវាសិកំ គណ្ហន្តានំ សព្ពេសំ ភិក្ខូនំ សាមណេរានញ្ច។ **ភណ្ឌាគារចីវរេបី**តិ អកាលចីវរំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ឧក្កុដ្ឋឹ ករោន្តី**តិ មហាសទ្ទំ ករោន្តិ។ **ឯត**ន្តិ ឧក្កុដ្ឋិយា ករណំ សមភាគទានំ។ **វិរជ្ឈិត្វា ករោន្តី**តិ កត្តព្ពកាលេសុ អកត្វា យថារុចិតក្ខណេ ករោន្តិ។ **សមបដិវីសោ ទាតព្ពោ**តិ ករិស្សាមាតិ យាចន្តានំ បដិញ្ញាមត្តេនបិ សមកោ កោដ្ឋាសោ ទាតព្ពោ។

អតិរេកភាគេនាតិ ទស ភិក្ខូ ហោន្តិ, សាដកាបិ ទសេវ, តេសុ ឯកោ ទ្វាទស អគ្ឃតិ, សេសា ទសគ្ឃនកា។ សព្ពេសុ ទសគ្ឃនកវសេន កុសេ បាតិតេ យស្ស ភិក្ខុនោ ទ្វាទសគ្ឃនកោ កុសោ បាតិតោ, សោ “ឯត្តកេន មម ចីវរំ បហោតី”តិ តេន អតិរេកភាគេន គន្តុកាមោ ហោតិ។ ឯត្ថ ច **ឯត្តកេន មម ចីវរំ បហោតី**តិ ទ្វាទសគ្ឃនកេន មម ចីវរំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ, ន តតោ ឩនេនាតិ សព្ពំ គហេតុកាមោតិ អត្ថោ។ ភិក្ខូ “អតិរេកំ អាវុសោ សង្ឃស្ស សន្តក”ន្តិ វទន្តិ, តំ សុត្វា ភគវា “សង្ឃិកេ ច គណសន្តកេ ច អប្បកំ នាម នត្ថិ, សព្ពត្ថ សំយមោ កាតព្ពោ, គណ្ហន្តេនបិ កុក្កុច្ចាយិតព្ព”ន្តិ ទស្សេតុំ **“អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អនុក្ខេបេ ទិន្នេ”**តិ អាហ។ តត្ថ អនុក្ខេបោ នាម យំ កិញ្ចិ អនុក្ខិបិតព្ពំ អនុប្បទាតព្ពំ កប្បិយភណ្ឌំ, យត្តកំ តស្ស បដិវីសេ អធិកំ, តត្តកេ

អគ្ឃនកេ យស្មឹ កិស្មិញ្ចិ កប្បិយភណ្ឌេ ទិន្នេតិ អត្ថោតិ ឥមមត្ថំ សង្ខេបេន ទស្សេតុំ “**សចេ ទស ភិក្ខូ ហោន្តិ**”ត្យាទិ វុត្តំ។

វិកលកេ តោសេត្វាតិ ឯត្ថ ចីវរវិកលកំ បុគ្គលវិកលកន្តិ ទ្វេ វិកលកា។ តត្ថ ***ចីវរវិកលកំ*** នាម សព្ពេសំ បញ្ច បញ្ច វត្ថានិ បត្តានិ, សេសានិបិ អត្ថិ, ឯកេកំ បន ន បាបុណាតិ, ឆិន្ទិត្វា ទាតព្ពានិ។ ឆិន្ទន្តេហិ ច អឌ្ឍមណ្ឌលាទីនំ វា ឧបាហនថវិកាទីនំ វា បហោនកានិ ខណ្ឌានិ កត្វា ទាតព្ពានិ, ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន ចតុរង្គុលវិត្ថារម្បិ អនុវាតប្បហោនកាយាមំ ខណ្ឌំ កត្វា ទាតុំ វដ្ដតិ។ អបរិភោគំ បន ន កាតព្ពន្តិ ឯវមេត្ថ ចីវរស្ស អប្បហោនកភាវោ ចីវរវិកលកំ។ ឆិន្ទិត្វា ទិន្នេ បនេតំ តោសិតំ ហោតិ។ អថ កុសបាតោ កាតព្ពោ, សចេបិ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ កោដ្ឋាសេ ឯកំ វា ទ្វេ វា វត្ថានិ នប្បហោន្តិ, តត្ថ អញ្ញំ សាមណកំ បរិក្ខារំ ឋបេត្វា យោ តេន តុស្សតិ, តស្ស តំ ភាគំ ទត្វា បច្ឆា កុសបាតោ កាតព្ពោ។ ឥទម្បិ ចីវរវិកលកន្តិ អន្ធដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។

បុគ្គលវិកលកំ នាម ទស ទស ភិក្ខូ គណេត្វា វគ្គំ ករោន្តានំ ឯកោ វគ្គោ ន បូរតិ, អដ្ឋ វា នវ វា ហោន្តិ, តេសំ អដ្ឋ វា នវ វា កោដ្ឋាសា “តុម្ហេ ឥមេ គហេត្វា វិសុំ ភាជេថា”តិ ទាតព្ពា។ ឯវមយំ បុគ្គលានំ អប្បហោនកភាវោ បុគ្គលវិកលកំ នាម។ វិសុំ ទិន្នេ បន តំ តោសិតំ ហោតិ, ឯវំ តោសេត្វា កុសបាតោ កាតព្ពោតិ។ អថ វា ***វិកលកេ តោសេត្វា***តិ យោ ចីវរវិភាគោ ឩនកោ, តំ អញ្ញេន បរិក្ខារេន សមំ កត្វា កុសបាតោ កាតព្ពោតិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ “**សចេ សព្ពេសំ បញ្ច បញ្ច វត្ថានី**”តិអាទិនា។

១៩៩. ឥតោ បរំ តេសុ តេសុ វត្ថូសុ អាគតវសេន អដ្ឋកថាយំ វុត្តេសុ វិនិច្ឆយេសុ សន្តេសុបិ តេសំ វិនិច្ឆយានំ អដ្ឋមាតិកាវិនិច្ឆយតោ អវិមុត្តត្តា អដ្ឋមាតិកាវិនិច្ឆយេស្វេវ បក្ខិបិត្វា ទស្សេតុំ “**ឥទានិ អដ្ឋិមា, ភិក្ខវេ**”តិអាទិមាហ។ យា តា អដ្ឋ មាតិកា ភគវតា វុត្តា, តាសំ អដ្ឋន្នំ មាតិកានំ វសេន វិនិច្ឆយោ ឥទានិ វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ **បរិក្ខេបារហដ្ឋានេន បរិច្ឆិន្នា**តិ ឥមិនា អបរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស ធុវសន្និបាតដ្ឋានាទិតោ បឋមលេឌ្ឌុបាតស្ស អន្តោ ឧបចារសីមាតិ ទស្សេតិ។ ឥទានិ ទុតិយលេឌ្ឌុបាតស្ស អន្តោបិ ឧបចារសីមាយេវាតិ ទស្សេតុំ “**អបិចា**”តិអាទិ អារទ្ធំ។ ធុវសន្និបាតដ្ឋានម្បិ បរិយន្តគតមេវ គហេតព្ពំ។ “ឯវំ សន្តេ តិយោជនេ ឋិតា លាភំ គណ្ហិស្សន្តី”តិអាទិនា ឥមេ លាភគ្គហណាទយោ ឧបចារសីមាវសេនេវ ហោតិ, ន អវិប្បវាសសីមាវសេនាតិ ទស្សេតិ, តេន ច ឥមានិ លាភគ្គហណាទីនិយេវ ឧបចារសីមាយំ កត្តព្ពានិ, ន អបលោកនកម្មាទីនិ ចត្តារិ កម្មានិ, តានិ បន អវិប្បវាសសីមាទីសុយេវ កត្តព្ពានីតិ បកាសេតិ។ តថា ហិ វុត្តំ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៧៩) “ភិក្ខុនីនំ អារាមប្បវេសនសេនាសនបុច្ឆនាទិ បរិវាសមានត្តារោចនវស្សច្ឆេទនិស្សយសេនាសនគ្គាហាទិ វិធានន្តិ ឥទំ សព្ពំ ឥមិស្សាយេវ ឧបចារសីមាយ វសេន វេទិតព្ព”ន្តិ។

លាភត្ថាយ ឋបិតា សីមា **លាភសីមា**។ លោកេ គាមសីមាទយោ វិយ លាភសីមា នាម វិសុំ បសិទ្ធា នត្ថិ, កេនាយំ អនុញ្ញាតាតិ អាហ “**នេវ សម្មាសម្ពុទ្ធេនា**”តិអាទិ។ ឯតេន នាយំ សាសនវោហារសិទ្ធា, លោកវោហារសិទ្ធា ឯវាតិ ទស្សេតិ។ **ជនបទបរិច្ឆេទោ**តិ ឥទំ លោកបសិទ្ធសីមាសទ្ទត្ថវសេន វុត្តំ, បរិច្ឆេទព្ភន្តរម្បិ សព្ពំ ជនបទសីមាតិ គហេតព្ពំ។ ជនបទោ ឯវ **ជនបទសីមា**, ឯវំ រដ្ឋសីមាទីសុបិ។ តេនាហ “**អាណាបវត្តិដ្ឋាន**”ន្តិអាទិ។ **បថវិវេមជ្ឈគតស្សា**តិ យាវ ឧទកបរិយន្តា ខណ្ឌសីមត្តា វុត្តំ។ ឧបចារសីមាទីសុ បន អពទ្ធសីមាសុ ហេដ្ឋាបថវិយំ សព្ពត្ថ ឋិតានំ ន បាបុណាតិ, កូបាទិបវេសារហដ្ឋានេ ឋិតានញ្ញេវ បាបុណាតីតិ ហេដ្ឋា សីមកថាយំ វុត្តនយេនេវ តំតំសីមដ្ឋភាវោ វេទិតព្ពោ។ ចក្កវាឡសីមាយ ទិន្នំ បថវីសន្ធារកឧទកដ្ឋានេបិ ឋិតានំ បាបុណាតិ សព្ពត្ថ ចក្កវាឡវោហារត្តាតិ។ សមានសំវាសអវិប្បវាសសីមាសុ ទិន្នស្ស ឥទំ នានត្តំ – “អវិប្បវាសសីមាយ ទម្មី”តិ ទិន្នំ គាមដ្ឋានំ ន បាបុណាតិ។ កស្មា? “ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា”តិ (មហាវ. ១៤៤) វុត្តត្តា។ “សមានសំវាសកសីមាយទម្មី”តិ ទិន្នំ បន គាមេ ឋិតានម្បិ បាបុណាតីតិ។

២០០-១. **ពុទ្ធាធិវុត្ថោ**តិ ពុទ្ធេន ភគវតា អធិវុត្ថោ។ **ឯកស្មិ**ន្តិ ឯកស្មឹ វិហារេ។ **បាកវត្ត**ន្តិ និពទ្ធទានំ។ **វត្តតី**តិ បវត្តតិ។ **តេហិ វត្តព្ព**ន្តិ យេសំ សម្មុខេ ឯស ទេតិ, តេហិ ភិក្ខូហិ វត្តព្ពំ។

២០២. **ទុតិយភាគេ បន ថេរាសនំ អារុឡ្ហេ**តិ យាវ សង្ឃនវកំ ឯកវារំ សព្ពេសំ ភាគំ ទត្វា ចីវរេ អបរិក្ខីណេ បុន សព្ពេសំ ទាតុំ ទុតិយភាគេ ថេរស្ស ទិន្នេតិ អត្ថោ។ **បុព្ពេ វុត្តនយេនា**តិ “តុយ្ហេវ ភិក្ខុ តានិ ចីវរានី”តិ (មហាវ. ៣៦៣) ភគវតា វុត្តនយេន។ **បំសុកូលិកានម្បិ វដ្ដតី**តិ “តុយ្ហំ ទេមា”តិ អវត្វា, ‘ភិក្ខូនំ ទេម, ថេរានំ ទេមា”តិ វុត្តត្តា “បំសុកូលិកានម្បិ វដ្ដតី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៧៩) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣៧៩) បន **បំសុកូលិកានម្បិ វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ “តុយ្ហំ ទេមា”តិ អវុត្តត្តាតិ ការណំ វទន្តិ។ យទិ ឯវំ “សង្ឃស្ស ទេមា”តិ វុត្តេបិ វដ្ដេយ្យ, “ភិក្ខូនំ ទេម, ថេរានំ ទេម, សង្ឃស្ស ទេមា”តិ

វចនតោ ភេទោ ន ទិស្សតិ, វិមំសិតព្ពមេត្ថ ការណន្តិ។ **ជាវុបិតុំ វដ្ដតីតិ** បំសុកូលិកានំ វដ្ដតិ។ **សាមិកេហិ វិចារិតមេវាតិ** ឧបាហនត្ថវិកាទីនមត្ថាយ វិចារិតមេវ។

២០៣. ឧបឌ្ឍំ ទាតព្ពន្តិ យំ ឧភតោសង្ឃស្ស ទិន្នំ, តតោ ឧបឌ្ឍំ ភិក្ខូនំ ឧបឌ្ឍំ ភិក្ខុនីនំ ទាតព្ពំ។ សចេបិ ឯកោ ភិក្ខុ ហោតិ, ឯកា វា ភិក្ខុនី, អន្តមសោ អនុបសម្បន្នស្សបិ ឧបឌ្ឍមេវ ទាតព្ពំ។ **“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនីនញ្ច ទម្មី”តិ វុត្តេ បន ន មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា ទាតព្ពន្តិ** ឯត្ថ យស្មា ភិក្ខុនិបក្ខេ សង្ឃស្ស បច្ចេកំ អបរាមដ្ឋត្តា ភិក្ខុនីនំ គណនាយ ភាគោ ទាតព្ពោតិ ទាយកស្ស អធិប្បាយោតិ សិជ្ឈតិ, តថា ទានញ្ច ភិក្ខូបិ គណេត្វា ទិន្នេ ឯវ យុជ្ជតិ។ ឥតរថា ហិ “កិត្តកំ ភិក្ខូនំ ទាតព្ពំ, កិត្តកំ ភិក្ខុនីន”ន្តិ ន វិញ្ញាយតិ, តស្មា “ភិក្ខុសង្ឃស្សា”តិ វុត្តវចនម្បិ “ភិក្ខូន”ន្តិ វុត្តវចនសទិសមេវាតិ អាហ **“ភិក្ខូ ច ភិក្ខុនិយោ ច គណេត្វា ទាតព្ព”**ន្តិ។ តេនាហ **“បុគ្គលោ…បេ…. ភិក្ខុសង្ឃគ្គហណេន គហិតត្តា”**តិ។ **“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនីនញ្ច តុយ្ហញ្ចា”តិ វុត្តេ បន បុគ្គលោ វិសុំ ន លភតីតិ** ឥទំ អដ្ឋកថាបមាណេនេវ គហេតព្ពំ, ន ហេតុ វិសេសការណំ ឧបលព្ភតិ។ តថា ហិ “ឧភតោសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ច ទម្មី”តិ វុត្តេ សាមញ្ញវិសេសវចនេហិ សង្គហិតត្តា យថា បុគ្គលោ វិសុំ លភតិ, ឯវមិធាបិ “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ចា”តិ សាមញ្ញវិសេសវចនសព្ភាវតោ ភវិតព្ពមេវ វិសុំ បុគ្គលបដិវិសេនាតិ វិញ្ញាយតិ, តស្មា អដ្ឋកថាវចនមេវេត្ថ បមាណំ។ **ជាបុណនដ្ឋានតោ ឯកមេវ លភតីតិ** អត្តនោ វស្សគ្គេន បត្តដ្ឋានតោ ឯកមេវ កោដ្ឋាសំ លភតិ។ តត្ថ ការណមាហ **“កស្មា? ភិក្ខុសង្ឃគ្គហណេន គហិតត្តា”**តិ, ភិក្ខុសង្ឃគ្គហណេនេវ បុគ្គលស្សបិ គហិតត្តាតិ អធិប្បាយោតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៧៩) វុត្តំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣៧៩) បន ភិក្ខុសង្ឃសទ្ទេន ភិក្ខូនញ្ញេវ គហិតត្តា, បុគ្គលស្ស បន “តុយ្ហញ្ចា”តិ វិសុំ គហិតត្តា ច តត្ថស្ស អគ្គហិតត្តា ទដ្ឋព្ពា, “ភិក្ខូនញ្ច ភិក្ខុនីនញ្ច តុយ្ហញ្ចា”តិ វុត្តដ្ឋានសទិសត្តាតិ អធិប្បាយោ។ បុគ្គលប្បធានោ ហេត្ថ សង្ឃ-សទ្ទោ ទដ្ឋព្ពោ។ កេចិ បន “ភិក្ខុសង្ឃគ្គហណេន គហិតត្តា”តិ បាឋំ លិខន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ តស្ស វិសុំ លាភគ្គហណេ ការណវចនត្តា។ តថា ហិ “វិសុំ សង្ឃគ្គហណេន គហិតត្តា”តិ វិសុំ បុគ្គលស្សបិ ភាគគ្គហណេ ការណំ វុត្តំ។ យថា ចេត្ថ បុគ្គលស្ស អគ្គហណំ, ឯវំ ឧបរិ “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ចា”តិអាទីសុបិ វិសុំ សង្ឃាទិសទ្ទេហិ បុគ្គលស្ស អគ្គហណំ ទដ្ឋព្ពំ។ យទិ ហិ គហណំ សិយា, សង្ឃតោបិ វិសុម្បីតិ ភាគទ្វយំ លភេយ្យ ឧភយត្ថ គហិតត្តាតិ វុត្តំ។ **បូជេតព្ពន្តិ**អាទិ គិហិកម្មំ ន ហោតីតិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ **ភិក្ខុសង្ឃស្ស ហរាតិ** ឥទំ បិណ្ឌបាតហរណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេនាហ **“ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី”**តិ។ **“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ហរា”តិ វុត្តេបិ ហរិតព្ពន្តិ** ផ្លទិសំ គិហិវេយ្យាវច្ចំ ន ហោតីតិ កត្វា វុត្តំ។

២០៤. អន្តោហេមន្តេតិ ឥមិនា អនត្ថតេ កឋិនេ វស្សានំ បច្ឆិមេ មាសេ ទិន្នំ បុរិមវស្សំវុត្ថានញ្ញេវ បាបុណាតិ, តតោ បរំ ហេមន្តេ ទិន្នំ បច្ឆិមវស្សំវុត្ថានម្បិ វុត្ថវស្សត្តា បាបុណាតិ, ហេមន្តតោ បន បរំ បិដ្ឋិសមយេ “វស្សំវុត្ថសង្ឃស្សា”តិ ឯវំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ទិន្នំ អនន្តរេ វស្សេ វា តតោ បរេសុ វា យត្ថ កត្ថចិ តស្មិំ ភិក្ខុភាវេ វុត្ថវស្សានំ សព្ពេសំ បាបុណាតិ។ យេ បន សព្ពថា អវុត្ថវស្សា, តេសំ ន បាបុណាតីតិ ទស្សេតិ។ **លក្ខណញ្ញូ វទន្តីតិ** វិនយលក្ខណញ្ញុនោ អាចរិយា វទន្តិ។ **លក្ខណញ្ញូ វទន្តីតិ** ឥទំ សន្និដ្ឋានវចនំ, អដ្ឋកថាសុ អនាគតត្តា បន ឯវំ វុត្តំ។ **ពហិឧបចារសីមាយំ…បេ…. សព្ពេសំ បាបុណាតីតិ** យត្ថ កត្ថចិ វុត្ថវស្សានំ សព្ពេសំ បាបុណាតីតិ អធិប្បាយោ។ តេនេវ មាតិកាដ្ឋកថាយម្បិ (កង្ខា. អដ្ឋ. អកាលចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា) “សចេ បន ពហិឧបចារសីមាយំ ឋិតោ ‘វស្សំវុត្ថសង្ឃស្ស ទម្មី’តិ វទតិ, យត្ថ កត្ថចិ វុត្ថវស្សានំ សព្ពេសំ សម្បត្តានំ បាបុណាតី”តិ វុត្តំ។ គណ្ឋិបទេសុ បន “វស្សាវាសស្ស អនន្តរូបេ បទេសេ ឋត្វា វុត្តត្តា វស្សំវុត្ថានញ្ច អវុត្ថានញ្ច សព្ពេសំ បាបុណាតី”តិ វុត្តំ, តំ ន គហេតព្ពំ។ ន ហិ “វស្សំវុត្ថសង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វុត្តេ អវុត្ថវស្សានំ បាបុណាតិ។ **សព្ពេសម្បីតិ** តស្មិំ ភិក្ខុភាវេ វុត្ថវស្សានំ សព្ពេសម្បីតិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ “វស្សំវុត្ថសង្ឃស្សា”តិ វុត្តត្តា។ **សម្មុខីភូតានំ សព្ពេសម្បីតិ** ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **ឯវំ វទតីតិ** វស្សំវុត្ថសង្ឃស្ស ទម្មីតិ វទតិ។ **អតីតវស្សន្តិ** អនន្តរាតីតវស្សំ។

២០៥. ឥទានិ “អាទិស្ស ទេតី”តិ បទំ វិភជន្តោ **“អាទិស្ស ទេតីតិ ឯត្ថា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យាគុយា វា… បេ…. ភេសជ្ជេ វា អាទិសិត្វា បរិច្ឆិន្ទិត្វា ទេន្តោ ទាយកោ អាទិស្ស ទេតិ នាមាតិ យោជនា។ សេសំ បាកដមេវ។

២០៦. ឥទានិ “បុគ្គលស្ស ទេតី”តិ បទំ វិភជន្តោ អាហ **“បុគ្គលស្ស ទេតិ ឯត្ថា”**តិអាទិ។ សង្ឃតោ ច គណតោ ច វិនិមុត្តស្ស អត្តនោ កុលូបកាទិបុគ្គលស្ស ទេន្តោ ទាយកោ បុគ្គលស្ស ទេតិ នាម។ តំ បន បុគ្គលិកទានំ បរម្មុខា វា ហោតិ សម្មុខា វា។ តត្ថ បរម្មុខា ទេន្តោ “ឥទំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទម្មី”តិ នាមំ ឧទ្ធរិត្វា ទេតិ, សម្មុខា ទេន្តោ ច ភិក្ខុនោ បាទមូលេ ចីវរំ ឋបេត្វា “ឥទំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ទម្មី”តិ វត្វា ទេតិ, តទុភយថាបិ ទេន្តោ បុគ្គលស្ស ទេតិ នាមាតិ អត្ថោ។ ន កេវលំ ឯកស្សេវ ទេន្តោ បុគ្គលស្ស ទេតិ នាម, អថ ខោ អន្តេវាសិកាទីហិ សទ្ធិំ ទេន្តោបិ បុគ្គលស្ស ទេតិ នាមាតិ ទស្សេតុំ **“សចេ បនា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឧទ្ទេសំ គហេតុំ អាគតោតិ** តស្ស សន្តិកេ ឧទ្ទេសំ អគ្គហិតបុព្ពស្សបិ ឧទ្ទេសំ គណ្ហិស្សាមីតិ អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ អន្តេ

វាសិកភាវូបគមនតោ វុត្តំ។ **គហេត្វា គច្ឆន្តោ**តិ បរិនិដ្ឋិតឧទ្ទេសោ ហុត្វា គច្ឆន្តោ។ **វត្តំ កត្វា ឧទ្ទេស បរិបុច្ឆាទីនិ គហេត្វា វិចរន្តាន**ន្តិ ឥទំ "ឧទ្ទេសន្តេវាសិកាន"ន្តិ ឥមស្សេវ វិសេសនំ។ តេន ឧទ្ទេសកាលេ អាគន្ត្វា ឧទ្ទេសំ គហេត្វា គន្ត្វា អញ្ញត្ថ និវសន្តេ អនិពទ្ធចារិកេ និវត្តេតិ។

ឯវំ ចីវរក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣៧៩) អាគតអដ្ឋមាតិកាវសេន ចីវរវិភជនំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តស្មិំយេវ ចីវរក្ខន្ធកេ មជ្ឈេ អាគតេសុ វត្ថូសុ អាគតនយំ និវត្តេត្វា ទស្សេន្តោ "**សចេ កោចិ ភិក្ខូ**"តិអាទិមាហ។ **តត្ថ កឹ កាតព្ព**ន្តិ បុច្ឆាយ **តស្សេវ តានិ ចីវរានី**តិ វិស្សជ្ជនា, សេសានិ ញាបកាទិវសេន វុត្តានិ។ **បញ្ច មាសេ**តិ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ **វឌ្ឍិំ បយោជេត្វា ឋបិតឧបនិក្ខេបតោ**តិ វស្សាវាសិកត្ថាយ វេយ្យាវច្ចករេហិ វឌ្ឍិំ បយោជេត្វា ឋបិតឧបនិក្ខេបតោ។ **តត្រុប្បាទតោ**តិ នាឡិកេរារាមាទិតត្រុប្បាទតោ។ អដ្ឋកថាយំ បន "ឥទំ ឥធ វស្សំវុត្ថសង្ឃស្ស ទេមាតិ វា វស្សាវាសិកំ ទេមាតិ វា វត្វា ទិន្នំ តំ អនត្ថតកថិនស្សបិ បញ្ច មាសេ បាបុណាតី"តិ វុត្តំ, តំ វស្សាវាសិកលាភវសេន ឧប្បន្នេ លព្ភមានវិសេសំ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ តត្ថ **ឥធា**តិ អភិលាបមត្តមេវេតំ, ឥធ-សទ្ទំ វិនា "វស្សំវុត្ថសង្ឃស្ស ទេមា"តិ វុត្តេបិ សោ ឯវ នយោ។ **អនត្ថតកថិនស្សបិ បញ្ច មាសេ បាបុណាតី**តិ វស្សាវាសិកលាភវសេន ឧប្បន្នត្តា អនត្ថតកថិនស្សបិ វុត្ថវស្សស្ស បញ្ច មាសេ បាបុណាតិ, តតោ បរំ បន ឧប្បន្នវស្សាវាសិកំ បុច្ឆិតព្ពំ "កឹ អតីតវស្សេ ឥទំ វស្សាវាសិកំ, ឧទាហុ អនាគតវស្សេ"តិ។ តត្ថ **តតោ បរ**ន្តិ បញ្ចមាសតោ បរំ, គិម្ហានស្ស បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយាតិ អត្ថោ។

ឋិតិកា បន ន តិដ្ឋតីតិ ឯត្ថ អដ្ឋិតាយ ឋិតិកាយ បុន អញ្ញស្មិំ ចីវរេ ឧប្បន្នេ សចេ ឯកោ ភិក្ខុ អាគច្ឆតិ, មជ្ឈេ ឆិន្ទិត្វា ទ្វីហិបិ គហេតព្ពំ។ ឋិតាយ បន ឋិតិកាយ បុន អញ្ញស្មិំ ចីវរេ ឧប្បន្នេ សចេ នវកតរោ អាគច្ឆតិ, ឋិតិកា ហេដ្ឋា គច្ឆតិ។ សចេ វុឌ្ឍតរោ អាគច្ឆតិ, ឋិតិកា ឧទ្ធំ អារោហតិ។ អថ អញ្ញោ នត្ថិ, បុន អត្តនោ បាបេត្វា គហេតព្ពំ។ **ទុគ្គហិតានី**តិ អគ្គហិតានិ, សង្ឃិកានេវ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ "**បាតិតេ កុសេ**"តិ ឯកកោដ្ឋាសេ កុសទណ្ឌកេ បាតិតមត្តេ សចេបិ ភិក្ខុសហស្សំ ហោតិ, គហិតមេវ នាម ចីវរំ។ "នាកាមា ភាគោ ទាតព្វោ"តិ អដ្ឋកថាវចនំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦៣), តត្ថ **គហិតមេវ នាមា**តិ "ឥមស្ស ឥទំ បត្ត"ន្តិ កិញ្ចាបិ ន វិទិតំ, តេ បន ភាគា អត្តតោ តេសំ បត្តា យេវាតិ អធិប្បាយោ។

សត្តាហវារេន អរុណមេវ ឧដ្ឋាបេតីតិ ឥទំ នានាសីមវិហារេសុ កត្តព្ពនយេន ឯកស្មិម្បិ វិហារេ ទ្វីសុ សេនាសនេសុ និវុត្ថភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ, អរុណុដ្ឋាបនេនេវ តត្ថ វុត្ថោ ហោតិ, ន បន វស្សច្ឆេទបរិហារាយ។ អន្តោឧបចារសីមាយ ហិ យត្ថ កត្ថចិ អរុណំ ឧដ្ឋាបេន្តោ អត្តនា គហិតសេនាសនំ អប្បវិដ្ឋោបិ វុត្ថវស្សោ ឯវ ហោតិ។ គហិតសេនាសនេ បន និវុត្ថោ នាម ន ហោតិ, តត្ថ អរុណុដ្ឋាបនេ សតិ ហោតិ។ តេនាហ "**បុរិមស្មិំ ពហុតរំ និវសតិ នាមា**"តិ។ ឯតេន ច ឥតរស្មិំ សត្តាហវារេនបិ អរុណុដ្ឋាបនេ សតិ ឯវំ អប្បតរំ និវសតិ នាម ហោតិ, នាសតីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ **ឥទ**ន្តិ ឯកាធិប្បាយទានំ។ **នានាលាភេហី**តិអាទីសុ នានា វិសុំ វិសុំ លាភោ ឯតេសូតិ នានាលាភា, ទ្វេ វិហារា, តេហិ **នានាលាភេហិ**។ នានា វិសុំ វិសុំ បាការាទីហិ បរិច្ឆិន្នោ ឧបចារោ ឯតេសន្តិ នានូបចារា, តេហិ **នានូបចារេហិ**។ **ឯកសីមវិហារេហី**តិ ឯកសីមាយំ ទ្វីហិ វិហារេហីតិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៦៤) វុត្តំ។ **នានាលាភេហី**តិ វិសុំ វិសុំ និពទ្ធវស្សាវាសិកលាភេហិ។ **នានូបចារេហី**តិ នានាបរិក្ខេបនានាទ្វារេហិ។ **ឯកសីមវិហារេហី**តិ ទ្វិន្នំ វិហារានំ ឯកេន បាការេន បរិក្ខិត្តត្តា ឯកាយ ឧបចារសីមាយ អន្តោគតេហិ ទ្វីហិ វិហារេហីតិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣៦៤)។ **សេនាសនគ្គាហោ បដិប្បស្សម្ភតី**តិ បឋមំ គហិតោ បដិប្បស្សម្ភតិ។ **តត្ថា**តិ យត្ថ សេនាសនគ្គាហោ បដិប្បស្សម្ភតិ, តត្ថ។

២០៧. **ភិក្ខុស្ស កាលកតេ**តិ ឯត្ថ កាលកត-សទ្ទោ ភាវសាធនោតិ អាហ "**កាលកិរិយាយា**"តិ។ បាឡិយំ គិលានុបដ្ឋាកានំ ចីវរទានេ សាមណេរានំ តិចីវរាធិដ្ឋានាភាវា "ចីវរញ្ច បត្តញ្ចា"តិអាទិ សព្ពត្ថ វុត្តំ។

២០៨. សចេបិ សហស្សំ អគ្ឃតិ, គិលានុបដ្ឋាកានញ្ញេវ ទាតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អញ្ញ**ន្តិ តិចីវរបត្តតោ អញ្ញំ។ **អប្បគ្ឃ**ន្តិ អតិជិណ្ណាទិភាវេន និហីនំ។ **តតោ**តិ អវសេសបរិក្ខារតោ។ **សព្ព**ន្តិ បត្តំ ចីវរញ្ច។ **តត្ថ តត្ថ សង្ឃស្សេវា**តិ តស្មិំ តស្មិំ វិហារេ សង្ឃស្សេវ។ ភិក្ខុនោ កាលកតដ្ឋានំ សន្ធាយ "ឥធា"តិ វត្តព្វេ "តត្ថា"តិ វុត្តត្តា វិប្ផារវចនត្តា ច បរិក្ខារស្ស ឋបិតដ្ឋានំ វុត្តន្តិ វិញ្ញាយតិ។ បាឡិយំ **អវិស្សជ្ជិកំ អវេភង្គិក**ន្តិ អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្សេវ សន្តកំ ហុត្វា កស្សចិ អវិស្សជ្ជិកំ អវេភង្គិកញ្ច ភវិតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ "**សន្តេ បតិរូបេ គាហកេ**"តិ វុត្តត្តា គាហកេ អសតិ អទត្វា ភាជិតេបិ សុភាជិតមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ទក្ខិណោទកំ បមាណ**ន្តិ ឯត្ថ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៧៦) តាវ "**យត្ថ បន ទក្ខិណោទកំ បមាណ**ន្តិ ភិក្ខូ យស្មិំ រដ្ឋេ ទក្ខិណោទកបដិគ្គហណមត្តេនបិ ទេយ្យធម្មស្ស សាមិនោ ហោន្តីតិ អធិប្បាយោ"តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣៧៦) បន "**ទក្ខិណោទកំ បមាណ**ន្តិ ឯត្តកានិ ចីវរានិ ទស្សាមីតិ បឋមំ ឧទកំ បាតេត្វា បច្ឆា

ទេន្តិ, តំ យេហិ គហិតំ, តេ ភាគិនោវ ហោន្តីតិ អធិប្បាយោ”តិ វុត្តំ។ **បរសមុទ្ទេ**តិ ជម្ពុទីបេ។ តម្ពបណ្ណិទីបញ្ហិ ឧបាទាយេស ឯវំ វុត្តោ។

“មតកចីវរំ អធិដ្ឋាតី”តិ ឯត្ថ មតំ គច្ឆន្តោ តស្ស កាលកិរិយំ សុត្វា អវិហារដ្ឋានេ ចេ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេ អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ អភាវំ ញត្វា “ឥទំ ចីវរំ មយ្ហំ បាបុណាតី”តិ អធិដ្ឋាតិ, ស្វាធិដ្ឋិតំ។ តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ពហុភណ្ឌោ ពហុបរិក្ខារោ កាលកតោ ហោតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ, “ភិក្ខុស្ស, ភិក្ខវេ, កាលកតេ សង្ឃោ សាមី បត្តចីវរេ។ អបិច គិលានុបដ្ឋាកា ពហុបការា, អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិចីវរញ្ច បត្តញ្ច គិលានុបដ្ឋាកានំ ទាតុំ។ យំ តត្ថ លហុភណ្ឌំ លហុបរិក្ខារំ, តំ សម្មុខីភូតេន សង្ឃេន ភាជេតុំ។ យំ តត្ថ គរុភណ្ឌំ គរុបរិក្ខារំ, តំ អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្ស អវិស្សជ្ជិកំ អវេភង្គិក”ន្តិ (មហាវ. ៣៦៩) ឥមិនា បាឋេន ភគវា សព្ពញ្ញូ ភិក្ខូនំ អាមិសទាយជ្ជំ វិចារេសិ។

តត្ថ តិចីវរបត្តអវសេសលហុភណ្ឌគរុភណ្ឌវសេន អាមិសទាយជ្ជំ តិវិធំ ហោតិ។ តេសុ **តិចីវរបត្តំ** គិលានុបដ្ឋាកស្ស ភាគោ ហោតិ, **អវសេសលហុភណ្ឌំ** សម្មុខីភូតសង្ឃស្ស, បញ្ចវីសតិវិធ **គរុភណ្ឌំ** ចាតុទ្ទិសសង្ឃស្ស។ ឥមិនា តតោ តិវិធភណ្ឌតោ អញ្ញំ ភិក្ខុភណ្ឌំ នាម នត្ថិ, ឥមេហិ តិវិធេហិ បុគ្គលេហិ អញ្ញោ ទាយាទោ នាម នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ ឥទានិ បន វិនយធរា “ភិក្ខូនំ អកប្បិយភណ្ឌំ គិហិភូតា ញាតកា លភន្តី”តិ វទន្តិ, តំ កស្មាតិ ចេ? “យេ តស្ស ធនេ ឥស្សរា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា, តេសំ ទាតព្ព”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ អាគតត្តាតិ។ សច្ចំ អាគតោ, សោ បន បាឋោ វិស្សាសគ្គាហវិសយេ អាគតោ, ន ទាយជ្ជគហណដ្ឋានេ។ “គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា”ឥច្ចេវ អាគតោ, ន “ញាតកា អញ្ញាតកា វា”តិ, តស្មា ញាតកា វា ហោន្តុ អញ្ញាតកា វា, យេ តំ គិលានំ ឧបដ្ឋហន្តិ, តេ គិលានុបដ្ឋាកភាគភូតស្ស ធនស្ស ឥស្សរា គហដ្ឋបព្ពជិតា, អន្តមសោ មាតុគាមាបិ។ តេ សន្ធាយ “តេសំ ទាតព្ព”ន្តិ វុត្តំ, ន បន យេ គិលានំ នុបដ្ឋហន្តិ, តេ សន្ធាយ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦៩) “គិលានុបដ្ឋាកោ នាម គិហី វា ហោតុ បព្ពជិតោ វា, អន្តមសោ មាតុគាមោបិ, សព្ពេ ភាគំ លភន្តី”តិ។

អថ វា យោ ភិក្ខុ អត្តនោ ជីវមានកាលេយេវ សព្ពំ អត្តនោ បរិក្ខារំ និស្សជ្ជិត្វា កស្សចិ ញាតកស្ស វា អញ្ញាតកស្ស វា គហដ្ឋស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា អទាសិ, កោចិ ច ញាតកោ វា អញ្ញាតកោ វា គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា វិស្សាសំ អគ្គហេសិ, តាទិសេ សន្ធាយ “យេ តស្ស ធនស្ស ឥស្សរា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា, តេសំ ទាតព្ព”ន្តិ វុត្តំ, ន បន អតាទិសេ ញាតកេ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦៩) “សចេ បន សោ ជីវមានោយេវ សព្ពំ អត្តនោ បរិក្ខារំ និស្សជ្ជិត្វា កស្សចិ អទាសិ, កោចិ វា វិស្សាសំ អគ្គហេសិ, យស្ស ទិន្នំ, យេន ច គហិតំ, តស្សេវ ហោតិ, តស្ស រុចិយា ឯវ គិលានុបដ្ឋាកា លភន្តី”តិ។ ឯវំ ហោតុ, កប្បិយភណ្ឌេ បន កថន្តិ? តម្បិ “គិហិញាតកានំ ទាតព្ព”ន្តិ បាឡិយំ វា អដ្ឋកថាយំ វា ដីកាសុ វា នត្ថិ, តស្មា វិចារេតព្ពមេតំ។

ចីវរភាជនកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បិណ្ឌបាតភាជនកថាវណ្ណនា

២០៩. ឥទានិ បិណ្ឌបាតភាជនវិនិច្ឆយំ កថេតុំ **“បិណ្ឌបាតភាជនេ បនា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សេនាសនក្ខន្ធកេ សេនាសនភាជនេយេវ បឋមំ អាគតេបិ ចតុបច្ចយភាជនវិនិច្ឆយត្តា បច្ចយានុក្កមេន បិណ្ឌបាតភាជនំ បឋមំ ទស្សេតិ។ បិណ្ឌបាតភាជនេ បន សង្ឃភត្តាទីសុ អយំ វិនិច្ឆយោតិ សម្ពន្ធោ។ កថំ ឯតានិ សង្ឃភត្តាទីនិ ភគវតា អនុញ្ញាតានីតិ អាហ **“អនុជានាមិ…បេ… អនុញ្ញាតេសូ”**តិ។ សង្ឃស្ស អត្ថាយ អាភតំ ភត្តំ **សង្ឃភត្តំ** យថា “អាគន្តុកស្ស អាភតំ ភត្តំ អាគន្តុកភត្ត”ន្តិ។ សង្ឃតោ ឧទ្ទិស្ស ឧទ្ទិសិត្វា ទាតព្ពំ ភត្តំ **ឧទ្ទេសភត្តំ**។ និមន្តេត្វា ទាតព្ពំ ភត្តំ **និមន្តនភត្តំ**។ សលាកំ បាតេត្វា គាហេតព្ពំ ភត្តំ **សលាកភត្តំ**។ បក្ខេ បក្ខទិវសេ ទាតព្ពំ ភត្តំ **បក្ខភត្តំ**។ ឧបោសថេ ឧបោសថទិវសេ ទាតព្ពំ ភត្តំ **ឧបោសថភត្តំ**។ បាដិបទេ ឧបោសថទិវសតោ ទុតិយទិវសេ ទាតព្ពំ ភត្តំ **បាដិបទភត្ត**ន្តិ វិគ្គហោ។ **ឋិតិកា នាម នត្ថី**តិ សង្ឃត្ថេរតោ បដ្ឋាយ វស្សគ្គេន គាហណំ ឋិតិកា នាម។

អត្តនោ វិហារទ្វារេតិ វិហារស្ស ទ្វារកោដ្ឋកសមីបំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ភោជនសាលាយា**តិ ភត្តុទ្ទេសដ្ឋានភូតាយ ភោជនសាលាយំ។ **វស្សគ្គេនា**តិ វស្សកោដ្ឋាសេន។ **ទិន្នំ បនា**តិ វត្វា យថា សោ ទាយកោ វទតិ, តំ វិធឹ ទស្សេតុំ **“សង្ឃតោ ភន្តេ”**តិអាទិមាហ។ **អន្តរឃរេ**តិ អន្តោគេហេ។ **អន្តោឧបចារគតាន**ន្តិ ឯត្ថ គាមទ្វារវីថិចតុក្កេសុ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរំ ឧបចារោ នាម។

អន្តរឃរស្ស ឧបចារេ បន លព្ភមានវិសេសំ ទស្សេតុំ “**ឃរូបចារោ ចេត្ថា**”តិអាទិមាហ។ **ឯកវឡញ្ជន្តិ** ឯកេន ទ្វារេន វឡញ្ជិតព្ពំ។ **នានានិវេសនេសូ**តិ នានាកុលស្ស នានូបចារេសុ និវេសនេសុ។ លជ្ជី បេសលោ អគតិគមនំ វជ្ជេត្វា មេធាវី ច ឧបបរិក្ខិត្វា ឧទ្ទិសតីតិ អាហ “**បេសលោ លជ្ជី មេធាវី ឥច្ឆិតព្ពោ**”តិ។ **និសិន្នស្សបិ និទ្ទាយន្តស្សបី**តិ អនាទរេ សាមិវចនំ, វុឌ្ឍតរេ និទ្ទាយន្តេ នវកស្ស គាហិតំ សុគ្គាហិតន្តិ អត្ថោ។ **តិចីវរបរិវារំ វា**តិ ឯត្ថ “ឧទកមត្តលាភី វិយ អញ្ញោបិ ឧទ្ទេសភត្តំ អលភិត្វា វត្ថាទិអនេកប្បការកំ លភតិ ចេ, តស្សេវ ត”ន្តិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ អត្តនោ រុចិវសេន យំ កិញ្ចិ វត្វា អាហរិតុំ វិស្សជ្ជិតត្តា **វិស្សដ្ឋទូតោ** នាម។ **យំ ឥច្ឆតី**តិ “ឧទ្ទេសភត្តំ ទេថា”តិអាទីនិ វទន្តោ យំ ឥច្ឆតិ។ **បុច្ឆាសភាគេនា**តិ បុច្ឆាសទិសេន។

“**ឯកា កូដដ្ឋិតិកា នាម ហោតី**”តិ វត្វា តមេវ ឋិតិកំ វិភាវេន្តោ “**វញ្ញោ វា ហី**”តិអាទិមាហ។ អញ្ញេហិ ឧទ្ទេសភត្តាទីហិ អមិស្សេត្វា វិសុំយេវ ឋិតិកាយ គហេតព្ពត្តា “**ឯកចារិកភត្តានី**”តិ វុត្តំ។ **ថេយ្យាយ ហរន្តី**តិ បត្តហារកា ហរន្តិ។ **គីវា ហោតី**តិ អាណាបកស្ស គីវា ហោតិ។ **សព្ពំ បត្តស្សាមិកស្ស ហោតី**តិ ចីវរាទិកម្បិ សព្ពំ បត្តស្សាមិកស្សេវ ហោតិ, “មយា ភត្តមេវ សន្ធាយ វុត្តំ, ន ចីវរាទិ”ន្តិ វត្វា គហេតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **មនុស្សានំ វចនំ កាតុំ វដ្ដតីតិ វុត្តា គច្ឆន្តី**តិ មនុស្សានំ វចនំ កាតុំ វដ្ដតីតិ តេន ភិក្ខុនា វុត្តា គច្ឆន្តិ។ **អកតភាគោ នាមា**តិ អាគន្តុកភាគោ នាម, អទិន្នបុព្ពភាគោតិ អត្ថោ។ **សព្ពោ សង្ឃោ បរិភុញ្ជតូតិ វុត្តេ**តិ ឯត្ថ “បឋមមេវ ‘សព្ពសង្ឃិកភត្តំ ទេថា’តិ វត្វា បច្ឆា ‘សព្ពោ សង្ឃោ បរិភុញ្ជតូ’តិ អវុត្តេបិ ភាជេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ **កី អាហរិយតីតិ អវត្វា**តិ “កតរភត្តំ តយា អាហរិយតី”តិ ទាយកំ អបុច្ឆិត្វា។ **បកតិឋិតិកាយា**តិ ឧទ្ទេសភត្តឋិតិកាយ។

បិណ្ឌបាតភាជនកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និមន្តនភត្តកថាវណ្ណនា

២១០. “ឯត្តកេ ភិក្ខូ សង្ឃតោ ឧទ្ទិសិត្វា ទេថា”តិអាទីនិ អវត្វា “ឯត្តកានំ ភិក្ខូនំ ភត្តំ ទេថា”តិ វត្វា ទិន្នំ សង្ឃិកំ និមន្តនំ នាម។ **បិណ្ឌបាតិកានម្បិ វដ្ដតី**តិ ភិក្ខាបរិយាយេន វុត្តត្តា វដ្ដតិ។ **បដិបាដិយា**តិ លទ្ធបដិបាដិយា។ **វិច្ឆិន្ទិត្វា**តិ “ភត្តំ គណ្ហថា”តិ បទំ អវត្វា។ តេនេវាហ “**ភត្តន្តិ អវទន្តេនា**”តិ។ **អាលោបសង្ខេបេនា**តិ ឯកេកបិណ្ឌវសេន។ អយញ្ច នយោ និមន្តនេយេវ, ន ឧទ្ទេសភត្តេ។ តស្ស ហិ ឯកស្ស បហោនកប្បមាណំយេវ ភាជេតព្ពំ, តស្មា ឧទ្ទេសភត្តេ អាលោបដ្ឋិតិកា នាម នត្ថិ។

អារុឡ្ហាយេវ មាតិកំ។ សង្ឃតោ អដ្ឋ ភិក្ខូតិ ឯត្ថ យេ មាតិកំ អារុឡ្ហា, តេ អដ្ឋ ភិក្ខូតិ យោជេតព្ពំ។ ឧទ្ទេសភត្តនិមន្តនភត្តាទិសង្ឃិកភត្តមាតិកាសុ និមន្តនភត្តមាតិកាយ ឋិតិកាវសេន អារុឡ្ហេ ភត្តុទ្ទេសកេន វា សយំ វា សង្ឃតោ ឧទ្ទិសាបេត្វា គហេត្វា គន្តព្ពំ, ន អត្តនា រុចិតេ គហេត្វាតិ អធិប្បាយោ។ **មាតិកំ អារោបេត្វា**តិ “សង្ឃតោ គណ្ហាមី”តិអាទិនា វុត្តមាតិកាភេទំ ទាយកស្ស វិញ្ញាបេត្វាតិ អត្ថោ។ “**ឯកវារន្តិ** យាវ តស្មិំ អាវាសេ វសន្តិ ភិក្ខូ , សព្ពេ លភន្តី”តិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយោ – **ឯកវារន្តិ** ន ឯកទិវសំ សន្ធាយ វុត្តំ, យត្តកា បន ភិក្ខូ តស្មិំ អាវាសេ វសន្តិ, តេ សព្ពេ។ ឯកស្មិំ ទិវសេ គហិតភិក្ខូ អញ្ញទា អគ្គហេត្វា យាវ ឯកវារំ សព្ពេ ភិក្ខូ ភោជិតា ហោន្តីតិ ជានាតិ ចេ, យេ ជានន្តិ, តេ គហេត្វា គន្តព្ពន្តិ។ **បដិពទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយា**តិ តត្ថេវ វាសស្ស និពទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ។

និមន្តនភត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សលាកភត្តកថាវណ្ណនា

២១១. **ឧបនិពន្ធិត្វា**តិ លិខិត្វា។ **គាមវសេនបី**តិ យេភុយ្យេន សមលាភគាមវសេនបិ។ **ពហូនិ សលាកភត្តានី**តិ តីសំ វា ចត្តាលីសំ វា ភត្តានិ។ សចេ ហោន្តីតិ អជ្ឈាហរិត្វា យោជេតព្ពំ។ **សល្លក្ខេត្វា**តិ តានិ ភត្តានិ បមាណវសេន សល្លក្ខេត្វា។ **និក្ខេបេន ទត្វា**តិ ទូរំ គន្តុំ អនិច្ឆន្តស្ស និក្ខេបេន សម្បដិច្ឆាបេត្វា។ **បុន វិហារំ អាគន្ត្វា**តិ ឯត្ថ វិហារំ អនាគន្ត្វា ភត្តំ គហេត្វា បច្ឆា វិហារេ អត្តនោ បាបេត្វា ភុញ្ជិតុម្បិ វដ្ដតិ។ **ឯកគេហវសេនា**តិ វីថិយម្បិ ឯកបស្សេ ឃរបាឡិយា វសេន។ **ឧទ្ទិសិត្វាបី**តិ “អសុកកុលេ សលាកភត្តានិ តុយ្ហំ បាបុណន្តី”តិ វត្វា។

២១២. **វារគាមេ**តិ អតិទូរត្តា វារេន គន្តព្ពគាមេ។ **សដ្ឋិតោ វា បណ្ណាសតោ វា**តិ ទណ្ឌកម្មត្ថាយ ឧទកឃដំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **វិហារវារោ**តិ សព្ពភិក្ខូសុ ភិក្ខាយ គតេសុ វិហាររក្ខណវារោ។ **នេសន្តិ** វិហារវារិកានំ។ **ផាតិកម្មមេវា**តិ

វិហាររក្ខណកិច្ចស្ស បហោនកបដិបាទនមេវ។ ទូរត្តា និគ្គហេត្វាបិ វារេន គហេតព្ពោ គាមោ **វារគាមោ**។ វិហារវារេ និយុត្តា **វិហារវារិកា**, វារេន វិហាររក្ខណកា។ **អញ្ញថត្ត**ន្តិ បសាទញ្ញថត្តំ។ **ផាតិកម្មមេវ ភវន្តី**តិ វិហាររក្ខណត្ថាយ សង្ឃេន ទាតព្ពា អតិរេកលាភា ហោន្តិ។ **ឯកស្សេវ បាបុណន្តី**តិ ទិវសេ ទិវសេ ឯកេកស្សេវ បាបិតានីតិ អត្ថោ។ **សង្ឃនវកេន លទ្ធកាលេ**តិ ទិវសេ ទិវសេ ឯកេកស្ស បាបិតានិ ទ្វេ តីណិ ឯកចារិកភត្តានិ តេនេវ និយាមេន អត្តនោ បាបុណនដ្ឋានេ សង្ឃនវកេន លទ្ធកាលេ។

យស្ស កស្សចិ សម្មុខីភូតស្ស បាបេត្វាតិ ឯត្ថ “យេភុយ្យេន ចេ ភិក្ខូ ពហិសីមគតា ហោន្តិ, សម្មុខីភូតស្ស យស្ស កស្សចិ បាបេតព្ពំ សភាគត្តា ឯកេន លទ្ធំ សព្ពេសំ ហោតិ, តស្មិម្បិ អសតិ អត្តនោ បាបេត្វា ទាតព្ព”ន្តិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ **រសសលាក**ន្តិ ឧច្ឆុរសសលាកំ។ **សលាកវសេន បន គាហិតត្តា ន សាទិតព្ពា**តិ ឥទំ អសារុប្បវសេន វុត្តំ, ន ធុតង្គភេទវសេន។ “សង្ឃតោ និរាមិសសលាកា...បេ.... វដ្ដតិយេវា”តិ ហិ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.២៦) វុត្តំ។ សារត្ថទីបនិយម្បិ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣២៥) – សង្ឃតោ និរាមិសសលាកាបិ វិហារេ បក្កភត្តម្បិ វដ្ដតិយេវាតិ សាធារណំ កត្វា វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.២៦) វុត្តត្តា, “ឯវំ គាហិតេ សាទិតព្ពំ, ឯវំ ន សាទិតព្ព”ន្តិ វិសេសេត្វា អវុត្តត្តា ច “ភេសជ្ជាទិសលាកាយោ ចេត្ថ កិញ្ចាបិ បិណ្ឌបាតិកានម្បិ វដ្ដន្តិ, សលាកវសេន បន គាហិតត្តា ន សាទិតព្ពា”តិ ឯត្ថ អធិប្បាយោ វីមំសិតព្ពោ។ យទិ ហិ ភេសជ្ជាទិសលាកា សលាកវសេន គាហិតា ន សាទិតព្ពា សិយា, “សង្ឃតោ និរាមិសសលាកា វដ្ដតិយេវា”តិ ន វទេយ្យ, “អតិរេកលាភោ សង្ឃភត្តំ ឧទ្ទេសភត្ត”ន្តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ១២៨) ច “អតិរេកលាភំ បដិក្ខិបាមី”តិ សលាកវសេន គាហេតព្ពំ ភត្តមេវ បដិក្ខិត្តំ, ន ភេសជ្ជំ។ សង្ឃភត្តាទីនិ ហិ ចុទ្ទស ភត្តានិយេវ តេន ន សាទិតព្ពានីតិ វុត្តានិ។ ខន្ធកភាណកានំ វា មតេន ឥធ ឯវំ វុត្តន្តិ គហេតព្ពន្តិ វុត្តំ។ អគ្គតោ ទាតព្ពា ភិក្ខា **អគ្គភិក្ខា**។ **អគ្គភិក្ខាមត្ត**ន្តិ ឯកកដច្ឆុភិក្ខាមត្តំ។ **លទ្ធា វា អលទ្ធា វា ស្វេបិ គណ្ហេយ្យាសី**តិ លទ្ធេបិ អប្បមត្តកាយ វុត្តំ។ តេនាហ **“យាវទត្ថំ លភតិ...បេ.... អលភិត្វា ស្វេ គណ្ហេយ្យាសីតិ វត្តព្ពោ”**តិ។ **អគ្គភិក្ខមត្ត**ន្តិ ហិ ឯត្ថ **មត្ត-**សទ្ទោ ពហុភាវំ និវត្តេតិ។

សលាកភត្តំ នាម វិហារេយេវ ឧទ្ទិសីយតិ វិហារមេវ សន្ធាយ ទីយមានត្តាតិ អាហ **“វិហារេ អបាបិតំ បនា”**តិអាទិ។ **តត្រ អាសនសាលាយា**តិ តស្មិំ គាមេ អាសនសាលាយ។ **វិហារំ អានេត្វា គាហេតព្ព**ន្តិ តថា វត្វា តស្មិំ ទិវសេ ទិន្នភត្តំ វិហារមេវ អានេត្វា ឋិតិកាយ គាហេតព្ពំ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ ទិសាភាគេ។ **តំ គហេត្វា**តិ តំ វារគាមសលាកំ អត្តនា គហេត្វា។ **តេនា**តិ យោ អត្តនោ បត្តវារគាមេ សលាកំ ទិសាគមិកស្ស អទាសិ, តេន។ **អនតិក្កមន្តេយេវ តស្មិំ តស្ស សលាកា គាហេតព្ពា**តិ យស្មា ឧបចារសីមដ្ឋស្សេវ សលាកា បាបុណាតិ, តស្មា តស្មិំ ទិសំគមិកេ ឧបចារសីមំ អនតិក្កន្តេយេវ តស្ស ទិសំគមិកស្ស បត្តសលាកា អត្តនោ បាបេត្វា គាហេតព្ពា។

ទេវសិកំ បាបេតព្ពាតិ ឧបចារសីមាយំ ឋិតស្ស យស្ស កស្សចិ វស្សគ្គេន បាបេតព្ពា។ ឯវំ ឯតេសុ អនាគតេសុ អាសន្នវិហារេ ភិក្ខូនំ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, ឥតរថា សង្ឃិកំ ហោតិ។ **អនាគតទិវសេ**តិ ឯត្ថ កថំ តេសំ ភិក្ខូនំ អាគតានាគតភាវោ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? យស្មា តតោ តតោ អាគតា ភិក្ខូ តស្មិំ គាមេ អាសនសាលាយ សន្និបតន្តិ, តស្មា តេសំ អាគតានាគតភាវោ សក្កា វិញ្ញាតុំ។ **អម្ហាកំ គោចរគាមេ**តិ សលាកភត្តទាយកានំ គាមេ។ **ភុញ្ជិតុំ អាគច្ឆន្តី**តិ “មហាថេរោ ឯកកោវ វិហារេ ឱហីនោ អវស្សំ សព្ពសលាកា អត្តនោ បាបេត្វា ឋិតោ”តិ មញ្ញមានា អាគច្ឆន្តិ។

សលាកភត្តកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បក្ខិកភត្តាទិកថាវណ្ណនា

២១៣. អភិលក្ខិតេសុ ចតូសុ បក្ខទិវសេសុ ទាតព្ពំ ភត្តំ **បក្ខិកំ។ អភិលក្ខិតេសូ**តិ ឯត្ថ **អភី**តិ ឧបសារមត្តំ, លក្ខណិយេសុឥច្ចេវត្ថោ, ឧបោសថសមាទានធម្មស្សវនបូជាសក្ការាទិករណត្ថំ លក្ខិតព្ពេសុ សល្លក្ខេតព្ពេសុ ឧបលក្ខេតព្ពេសូតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ស្វេ បក្ខោតិ អជ្ជបក្ខិកំ ន គាហេតព្ព**ន្តិ អដ្ឋមិយា ភុញ្ជិតព្ពំ, សត្តមិយា ភុញ្ជនត្ថាយ ន គាហេតព្ពំ, ទាយកេហិ និយមិតទិវសេនេវ គាហេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ **“សចេ បនា”**តិអាទិ។ **ស្វេ លូខ**ន្តិ អជ្ជ អាវាហមង្គលាទិករណតោ អតិបណីតំ ភោជនំ ករីយតិ, ស្វេ តថា ន ភវិស្សតិ, អជ្ជេវ ភិក្ខូ ភោជេស្សាមាតិ អធិប្បាយោ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣២៥) បន អញ្ញថា វុត្តំ។ បក្ខិកភត្តតោ ឧបោសថិកភត្តស្ស ភេទំ ទស្សេន្តោ អាហ **“ឧបោសថង្គានិ សមាទិយិត្វា”**តិអាទិ។ ឧបោសថេ ទាតព្ពំ ភត្តំ **ឧបោសថិកំ**។

បក្ខិកភត្តាទិកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អាគន្តុកភត្តាទិកថាវណ្ណនា

២១៤. **និពន្ធាបិតន្តិ** “អសុកវិហារេ អាគន្តុកា ភុញ្ជន្តូ”តិ និយមិតំ។ **គមិកោ អាគន្តុកភត្តម្បីតិ** គាមន្តរតោ អាគន្ត្វា អរូបសន្តេន គមិកចិត្តេន វសិត្វា បុន អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តំ សន្ធាយ វុត្តំ, អាវាសិកស្ស បន គន្តុកាមស្ស គមិកភត្តមេវ លព្ភតិ។ **“លេសំ ឱឌ្ឌេត្វា”**តិ វុត្តត្តា លេសាភាវេន យាវ គមនបរិពន្ធោ វិគច្ឆតិ, តាវ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ ញាបិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ធុរភត្តាទិកថាវណ្ណនា

២១៥. **តណ្ឌុលាទីនិ បេសេន្តិ...បេ.... វដ្ដតីតិ** អភិហដភិក្ខត្តា វដ្ដតិ។

២១៦. **តថា បដិគ្គហិតត្តាតិ** ភិក្ខានាមេន បដិគ្គហិតត្តា។ **បត្តំ បូរេត្វា ថកេត្វា ទិន្នន្តិ** “កុឡកភត្តំ ទេមា”តិ ទិន្នំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

បិណ្ឌបាតភាជនកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

គិលានបច្ចយភាជនកថាវណ្ណនា

២១៧. តតោ បរំ បច្ចយានុក្កមេន សេនាសនភាជនកថាយ វត្តព្ពាយបិ តស្សា មហាវិសយត្តា, គិលានបច្ចយភាជនីយកថាយ បន អប្បវិសយត្តា, បិណ្ឌបាតភាជនីយកថាយ អនុលោមត្តា ច តទនន្តរំ តំ ទស្សេតុមាហ **“គិលានបច្ចយភាជនីយំ បនា”**តិអាទិ។ តត្ថ **រាជរាជមហាមត្តាតិ** ឧបលក្ខណមត្តមេវេតំ។ ព្រាហ្មណមហាសាលគហបតិមហាសាលាទយោបិ ឯវំ ករោន្តិយេវ។ **យណ្ដឹ បហរិត្វាតិអាទិ** ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ច បាកដត្តា ច សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ **ឧបចារសីមំ...បេ.... ភាជេតព្ពន្តិ** ឥទំ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ទិន្នត្តា វុត្តំ។ **កុម្ភំ បន អាវជ្ជេត្វាតិ** កុម្ភំ ទិសាមុខំ កត្វា។ **សចេ ថិនំ សប្បិ ហោតីតិ** កក្ខឡំ សប្បិ ហោតិ។ **ថោកំ ថោកម្បិ បាបេតុំ វដ្ដតីតិ** ឯវំ កតេ បិតិកាបិ តិដ្ឋតិ។ **សិង្គិវេរមរិចាទិភេសជ្ជម្បិ អវសេសបត្តថាលកាទិសមណបរិក្ខារោបីតិ** ឥមិនា ន កេវលំ ភេសជ្ជមេវ គិលានបច្ចយោ ហោតិ, អថ ខោ អវសេសបរិក្ខារោបិ គិលានបច្ចយេ អន្តោគធោយេវាតិ ទស្សេតិ។

គិលានបច្ចយភាជនកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សេនាសនគ្គាហកថាវណ្ណនា

២១៨. សេនាសនភាជនកថាយំ **សេនាសនគ្គាហេ វិនិច្ឆយោតិ** សេនាសនភាជនមេវាហ។ តត្ថ ឧតុកាលេ សេនាសនគ្គាហោ ច វស្សាវាសេ សេនាសនគ្គាហោ ចាតិ កាលវសេន សេនាសនគ្គាហោ នាម ទុវិធោ ហោតីតិ យោជនា។ តត្ថ **ឧតុកាលេតិ** ហេមន្តគិម្ហានឧតុកាលេ។ **វស្សាវាសេតិ** វស្សានកាលេ។ ភិក្ខុំ ឧដ្ឋាបេត្វា សេនាសនំ ទាតព្ពំ, អកាលោ នាម នត្ថិ ទាយកេហិ “អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ ទិន្នសង្ឃិកសេនាសនត្តា។ **ឯកេកំ បរិវេណន្តិ** ឯកេកស្ស ភិក្ខុស្ស ឯកេកំ បរិវេណំ។ **តត្ថាតិ** តស្មឹ លទ្ធបរិវេណេ។ **ទីឃសាលាតិ** ចង្កមនសាលា។ **មណ្ឌលមាឡោតិ** ឧបដ្ឋានសាលា។ **អនុទហតីតិ** បីឡេតិ។ **អទាតុំ ន លភតីតិ** ឥមិនា សញ្ចិច្ច អទេន្តស្ស បដិពាហនេ បវិសនតោ ទុក្កដន្តិ ទីបេតិ។ **ជម្ពុទីបេ បនាតិ** អរិយទេសេ ភិក្ខូ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេ កិរ តថា បញ្ញាបេន្តិ។

២១៩. **ន គោចរគាមោ ឃដ្ដេតព្ពោតិ** វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតិ **“ន តត្ថ មនុស្សា វត្តព្ពា”**តិអាទិនា។ **វិតក្កំ ឆិន្ទិត្វាតិ** “ឥមិនា នីហារេន គច្ឆន្តំ ទិស្វា និវារេត្វា បច្ចយេ ទស្សន្តី”តិ ឯវរូបំ វិតក្កំ អនុប្បាទេត្វា។ **តេសុ ចេ ឯកោតិ** តេសុ មនុស្សេសុ ឯកោ បណ្ឌិតបុរិសោ។ **ភណ្ឌបដិច្ឆាទនន្តិ** បដិច្ឆាទនភណ្ឌំ, សរីរបដិច្ឆាទនំ ចីវរន្តិ អត្ថោ។ **សុទ្ធចិត្តត្តាវ អនវជ្ជន្តិ** ឥទំ បុច្ឆិតក្ខណេ ការណាចិក្ខណំ សន្ធាយ វុត្តំ ន ហោតិ អសុទ្ធចិត្តស្សបិ បុច្ឆិតបញ្ហវិស្សជ្ជនេ ទោសាភាវា។ ឯវំ បន គតេ មំ បុច្ឆិស្សន្តីតិ សញ្ញាយ អគមនំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

បដិជគ្គិតព្ពានីតិ ខណ្ឌផុល្លាភិសង្ខរណសម្មជ្ជនាទីហិ បដិជគ្គិតព្ពានិ។ **មុណ្ឌវេទិកាយាតិ** ចេតិយស្ស ហម្មិយវេទិកាយ ឃដាការស្ស ឧបរិ ចតុរស្សវេទិកាយ។ **កត្ថ បុច្ឆិតព្ពន្តិ** បុច្ឆាយ យតោ បកតិយា លព្ភតិ, តត្ថ បុច្ឆិតព្ពន្តិ វិស្សជ្ជនា។ **កស្មា បុច្ឆិតព្ពន្តិអាទិ** យតោ បកតិយា លព្ភតិ, តត្ថាបិ បុច្ឆនស្ស ការណសន្ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ **បដិក្កម្មាតិ** វិហារតោ អបសក្កិត្វា។ តមត្ថំ ទស្សេន្តោ **“យោជនទ្វិយោជនន្តរេ ហោតី”**តិ អាហ។ **ឧបនិក្ខេបន្តិ**

ខេត្តំ វា នាឡិកេរាទិអារាមំ វា គហាបណាទីនិ វា អារាមិកានំ និយ្យាតេត្វា “ឥតោ ឧប្បន្នា វឌ្ឍិ វស្សាវាសិកត្ថាយ ហោតូ”តិ ទិន្នំ។ **វត្តំ កត្វា**តិ តស្មឹ សេនាសនេ កត្តព្ពវត្តំ កត្វា។ **ឥតិ សទ្ធាទេយ្យេ**តិ ឯវំ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន សទ្ធាយ ទាតព្ពេ វស្សាវាសិកលាភវិសយេតិ អត្ថោ។

វត្ថុ បនាតិ តត្រុប្បាទេ ឧប្បន្នរូបិយំ, តញ្ច “តតោ ចតុបច្ចយំ បរិភុញ្ជថា”តិ ទិន្នខេត្តាទិតោ ឧប្បន្នត្តា កប្បិយការកានំ ហត្ថេ “កប្បិយភណ្ឌំ បរិភុញ្ជថា”តិ ទាយកេហិ ទិន្នវត្ថុសទិសំ ហោតីតិ អាហ **“កប្បិយការកានញ្ហិ”**តិអាទិ។ **សង្ឃសុដ្ឋុតាយា**តិ សង្ឃស្ស ហិតាយ ។ **បុគ្គលវសេនេវ កាតព្ព**ន្តិ បរតោ វក្ខមាននយេន ភិក្ខូ ចីវរេន កិលមន្តិ, ឯត្តកំ នាម តណ្ឌុលភាគំ ភិក្ខូនំ ចីវរំ កាតុំ រុច្ចតីតិអាទិនា បុគ្គលបរាមាសវសេនេវ កាតព្ពំ, “សង្ឃោ ចីវរេន កិលមតី”តិអាទិនា បន សង្ឃបរាមាសវសេន ន កាតព្ពំ។ **កប្បិយភណ្ឌវសេនា**តិ សាមញ្ញតោ វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតុំ **“ចីវរតណ្ឌុលាទិវសេនេវ ចា”**តិ វុត្តំ។ **ច**-ការោ ចេត្ថ បនសទ្ទត្ថេ វត្តតិ, ន សមុច្ចយត្ថេតិ ទដ្ឋព្ពំ។ បុគ្គលវសេនេវ កប្បិយភណ្ឌវសេន ច អបលោកនប្បការំ ទស្សេតុំ **“តំ បន ឯវំ កត្តព្ព”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។

ចីវរបច្ចយំ សល្លក្ខេត្វាតិ សទ្ធាទេយ្យតត្រុប្បាទវសេន តស្មឹ វស្សាវាសេ លព្ភមានចីវរសង្ខាតំ បច្ចយំ “ឯត្តក”ន្តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា។ **សេនាសនស្សា**តិ សេនាសនគ្គាហាបណស្ស។ **វុត្ត**ន្តិ មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ កស្មា ឯវំ វុត្តន្តិ អាហ **“ឯវញ្ហិ”**តិអាទិ, សេនាសនគ្គាហាបកស្ស អត្តនាវ អត្តនោ គហណំ អសារុប្បំ, តស្មា ឧភោ អញ្ញមញ្ញំ គាហេស្សន្តីតិ អធិប្បាយោ។ សម្មតសេនាសនគ្គាហាបកស្ស អាណត្តិយា អញ្ញេន គហិតោបិ គាហោ រុហតិយេវាតិ វេទិតព្ពំ។ **អដ្ឋបិ សោឡសបិ ជនេ សម្មន្និតុំ វដ្ដតី**តិ វិសុំ វិសុំ សម្មន្និតុំ វដ្ដតិ, ឧទាហុ ឯកតោតិ? ឯកតោបិ វដ្ដតិ។ ឯកកម្មវាចាយ សព្ពេបិ ឯកតោ សម្មន្និតុំ វដ្ដតិ។ និគ្គហកម្មមេវ ហិ សង្ឃោ សង្ឃស្ស ន ករោតិ។ សម្មុតិទានំ បន ពហូនម្បិ ឯកតោ កាតុំ វដ្ដតិ។ តេនេវ សត្តសតិកក្ខន្ធកេ ឧព្ពាហិកសម្មុតិយំ អដ្ឋបិ ជនា ឯកតោ សម្មតាតិ។ **អាសនឃរ**ន្តិ បដិមាឃរំ។ **មគ្គោ**តិ ឧបចារសីមព្ភន្តរគតេ គាមាភិមុខមគ្គេ កតសាលា វុច្ចតិ, ឯវំ បោក្ខរណិរុក្ខមូលាទីសុបិ។ រុក្ខមូលាទយោ ឆន្នា កវាដពទ្ធាវ សេនាសនំ។ ឥតោ បរានិ សុវិញ្ញេយ្យានិ។

២២០. មហាលាភបរិវេណកថាយំ **លភន្តី**តិ តត្រ វាសិនោ ភិក្ខូ លភន្តិ។ **វិជដេត្វា**តិ ឯកេកស្ស បហោនកប្បមាណេន វិយោជេត្វា។ **អាវាសេសូ**តិ សេនាសនេសុ។ **បក្ខិបិត្វា**តិ ឯត្ថ **បក្ខិបនំ** នាម តេសុ វសន្តានំ ឥតោ ឧប្បន្នវស្សាវាសិកទានំ។ **បវិសិតព្ព**ន្តិ អញ្ញេហិ ភិក្ខូហិ តស្មឹ មហាលាភេ បរិវេណេ វសិត្វា ចេតិយេ វត្តំ កត្វាវ លាភោ គហេតព្ពោតិ អធិប្បាយោ។

២២១. **បច្ចយំ វិស្សជ្ជេតី**តិ ចីវរបច្ចយំ នាធិវាសេតិ។ **អយម្បី**តិ តេន វិស្សជ្ជិតបច្ចយោបិ។ **បាទមូលេ ឋបេត្វា សាដកំ ទេន្តី**តិ បច្ចយទាយកា ទេន្តិ។ ឯតេន គហដ្ឋេហិ បាទមូលេ ឋបេត្វា ទិន្នម្បិ បំសុកូលិកានម្បិ វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **អថ វស្សាវាសិកំ ទេមាតិ វទន្តី**តិ ឯត្ថ “បំសុកូលិកានំ ន វដ្ដតី”តិ អជ្ឈាហរិត្វា យោជេតព្ពំ។ **វស្សំ វុត្ថភិក្ខូន**ន្តិ បំសុកូលិកតោ អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ។ **ឧបនិពន្ធិត្វា គាហេតព្ព**ន្តិ “ឥមស្មឹ រុក្ខេ វា មណ្ឌបេ វា វសិត្វា ចេតិយេ វត្តំ កត្វា គណ្ហថា”តិ ឯវំ ឧបនិពន្ធិត្វា គាហេតព្ពំ។

បាដិបទអរុណតោតិអាទិ វស្សូបនាយិកទិវសំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អន្តរាមុត្តកំ បន បាដិបទំ អតិក្កមិត្វាបិ គាហេតុំ វដ្ដតិ។ “កត្ថ នុ ខោ វសិស្សាមិ, កត្ថ វសន្តស្ស ផាសុ ភវិស្សតិ, កត្ថ វា បច្ចយេ លភិស្សាមី”តិ ឯវំ ឧប្បន្នេន វិតក្កេន ចរតីតិ **វិតក្កចារិកោ**។ ឥទានិ យំ ទាយកា បច្ឆិមវស្សំវុត្ថានំ វស្សាវាសិកំ ទេតិ, តត្ថ បដិបជ្ជនវិធិំ ទស្សេតុំ **“បច្ឆិមវស្សូបនាយិកទិវសេ បនា”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ **អាគន្តុកោ ចេ ភិក្ខូ**តិ ចីវរេ គាហិតេ បច្ឆា អាគតោ អាគន្តុកោ ភិក្ខុ។ **បត្តដ្ឋានេ**តិ វស្សគ្គេន អាគន្តុកភិក្ខុនោ បត្តដ្ឋានេ។ **បឋមវស្សូបគតា**តិ អាគន្តុកស្ស អាគមនតោ បុរេតរមេវ បច្ឆិមិកាយ វស្សូបនាយិកាយ វស្សូបគតា។ **លទ្ធំ លទ្ធ**ន្តិ បុនប្បុនំ ទាយកានំ សន្តិកា អាគតាគតសាដកំ។

សាទិយន្តាបិ ហិ តេនេវ វស្សាវាសិកស្ស សាមិនោតិ ឆិន្នវស្សត្តា វុត្តំ។ បឋមមេវ កតិកាយ កតត្តា **“នេវ អទាតុំ លភន្តី”**តិ វុត្តំ, ទាតព្ពំ វារេន្តានំ គីវា ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **តេសមេវ ទាតព្ព**ន្តិ វស្សូបគតេសុ អលទ្ធវស្សាវាសិកានំ ឯកច្ចានមេវ ទាតព្ពំ។ **ភតិនិវិដ្ឋ**ន្តិ ភតឹ កត្វា វិយ និវិដ្ឋំ បរិយិដ្ឋំ។ **ភតិនិវិដ្ឋ**ន្តិ វា បានីយុបដ្ឋានាទិភតឹ កត្វា លទ្ធំ។ **សង្ឃិកំ បនា**តិអាទិ កេសញ្ចិ វាទទស្សនំ។ តត្ថ **សង្ឃិកំ បន អបលោកនកម្មំ កត្វា គាហិត**ន្តិ តត្រុប្បាទំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តត្ថ **អបលោកនកម្មំ កត្វា គាហិត**ន្តិ “ឆិន្នវស្សាវាសិកញ្ច ឥទានិ ឧប្បជ្ជនកវស្សាវាសិកញ្ច ឥមេសំ ទាតុំ រុច្ចតី”តិ អនន្តរេ វុត្តនយេន អបលោកនំ កត្វា គាហិតំ សង្ឃេន ទិន្នត្តា **វិព្ភន្តោបិ លភតេវ**, បគេវ ឆិន្នវស្សោ។ **បច្ចយវសេន គាហិតំ** បន តេមាសំ វសិត្វា គហេតុំ អត្តនា ទាយកេហិ ច

អនុមតត្តា ភតិនិវិដ្ឋម្បិ ឆិន្នវស្សោបិ វិព្ភន្តោបិ **ន លភតី**តិ កេចិ អាចរិយា **វទន្តិ**។ ឥទញ្ច បច្ឆា វុត្តត្តា បមាណំ, តេនេវ វស្សូបនាយិកទិវសេ ឯវំ ទាយកេហិ ទិន្នំ វស្សាវាសិកំ គហិតភិក្ខុនោ វស្សច្ឆេទំ អកត្វា វាសោវ ហេដ្ឋា វិហិតោ, ន បានីយុបដ្ឋានាទិភតិករណមត្តំ។ យទិ ហិ តំ ភតិនិវិដ្ឋមេវ សិយា, ភតិករណមេវ វិធាតព្ពំ, តស្មា វស្សគ្គេន គាហិតំ ឆិន្នវស្សាទយោ ន លភន្តីតិ វេទិតព្ពំ។

"ឥធ, ភិក្ខវេ, វស្សំវុត្ថោ ភិក្ខុ វិព្ភមតិ, សង្ឃស្សេវ ត"ន្តិ (មហាវ. ៣៧៤-៣៧៥) វចនតោ "**វុតដ្ឋានេ...បេ.... សង្ឃិកំ ហោតី**"តិ វុត្តំ ។ **សង្ឃិកំ ហោតី**តិ ឯតេន វុត្ថវស្សានម្បិ វស្សាវាសិកភាគោ សង្ឃិកតោ អមោចិតោ តេសំ វិព្ភមេន សង្ឃិកោ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **មនុស្សេ**តិ ទាយកមនុស្សេ។ **លភតី**តិ "មម បត្តភាវំ ឯតស្ស ទេថា"តិ ទាយកេ សម្បដិច្ឆាបេន្តេនេវ សង្ឃិកតោ វិយោជិតំ ហោតីតិ វុត្តំ។ **វរភាគំ សាមណេរស្សា**តិ តស្ស បឋមគាហត្តា, ថេរេន បុព្ពេ បឋមភាគស្ស គហិតត្តា, ឥទានិ គយ្ហមានស្ស ទុតិយភាគត្តា ច វុត្តំ។

២២២. ឥទានិ អន្តរាមុត្តសេនាសនគ្គាហំ ទស្សេតុំ "**អយមបរោបី**"ត្យាទិមាហ។ តត្ថ **អបរោបី**តិ បុព្ពេ វុត្តសេនាសនគ្គាហទ្វយតោ អញ្ញោបីតិ អត្ថោ។ ននុ ច "អយំ សេនាសនគ្គាហោ នាម ទុវិធោ ហោតិ ឧតុកាលេ ច វស្សាវាសេ ចា"តិ វុត្តោ, អថ កស្មា "អយមបរោបី"ត្យាទិ វុត្តោតិ ចោទនំ សន្ធាយាហ "**ទិវសវសេន ហី**"តិអាទិ។ **អបរជ្ជុគតាយ អាសាឡ្ហិយា**តិ បឋមវស្សូបនាយិកទិវសភូតំ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមិយា បាដិបទំ សន្ធាយ វុត្តំ, **មាសគតាយ អាសាឡ្ហិយា**តិ ទុតិយវស្សូបនាយិកទិវសភូតសាវណបុណ្ណមិយា បាដិបទំ។ **អបរជ្ជុគតាយ បវារណា**តិ អស្សយុជបុណ្ណមិយា បាដិបទំ។

២២៣. **ឧតុកាលេ បដិពាហិតុំ ន លភតី**តិ ហេមន្តគិម្ហេសុ អញ្ញេ សម្បត្តភិក្ខូ បដិពាហិតុំ ន លភតិ។ **នវកម្ម**ន្តិ នវកម្មសម្មុតិំ។ **អកត**ន្តិ អបរិសង្ខតំ។ **វិប្បកត**ន្តិ អនិដ្ឋិតំ។ **ឯកំ មញ្ចដ្ឋានំ ទត្វា**តិ ឯកំ មញ្ចដ្ឋានំ បុគ្គលិកំ ទត្វា។ **តិភាគ**ន្តិ តតិយភាគំ។ ឯវំ វិស្សជ្ជនម្បិ ថាវរេន ថាវរំ បរិវត្តនដ្ឋានេយេវ បវិសតិ, ន ឥតរថា សព្ពសេនាសនវិស្សជ្ជនតោ ។ **សចេ សទ្ធិវិហារិកាទីនំ ទាតុកាមោ ហោតី**តិ សចេ សោ សង្ឃស្ស ភណ្ឌឋបនដ្ឋានំ វា អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ វសនដ្ឋានំ វា ទាតុំ ន ឥច្ឆតិ, អត្តនោ សទ្ធិវិហារិកាទីនញ្ញេវ ទាតុកាមោ ហោតិ, តាទិសស្ស "តុយ្ហំ បុគ្គលិកមេវ កត្វា ជគ្គាហី"តិ ន សព្ពំ ទាតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ តត្ថស្ស កត្តព្ពវិធិំ ទស្សេន្តោ អាហ "**កម្ម**"ន្តិអាទិ។ **ឯវញ្ហី**តិអាទិម្ហិ ចយានុរូបំ តតិយភាគេ វា ឧបឌ្ឍភាគេ វា គហិតេ តំ ភាគំ ទាតុំ លភតីតិ អត្ថោ។ **យេនា**តិ តេសុ ទ្វីសុ តីសុ ភិក្ខូសុ យេន។ **សោ សាមី**តិ តស្សា ភូមិយា វិហារករណេ សោវ សាមី, តំ បដិពាហិត្វា ឥតរេន ន កាតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។

២២៤. **អកតដ្ឋានេ**តិ សេនាសនតោ ពហិ ចយាទីនំ អកតដ្ឋានេ។ **ចយំ វា បមុខំ វា**តិ សង្ឃិកសេនាសនំ និស្សាយ តតោ ពហិ ពន្ធិត្វា ឯកំ សេនាសនំ វា។ **ពហិកុដ្ដេ**តិ កុដ្ដតោ ពហិ, អត្តនោ កតដ្ឋានេតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

សេនាសនគ្គាហកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចតុបច្ចយសាធារណកថាវណ្ណនា

២២៥. ចតុបច្ចយសាធារណកថាយំ **សម្មតេន អប្បមត្តកវិស្សជ្ជកេនា**តិ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ វា អបលោកនកម្មេន វា សម្មតេន អប្បមត្តកវិស្សជ្ជកសម្មុតិលទ្ធេន។ **អវិភត្តំ សង្ឃិកភណ្ឌន្តិ បុច្ឆិតព្ពកិច្ចំ នត្ថីតិ ឯត្ថ អវិភត្តំ សង្ឃិកភណ្ឌ**ន្តិ កុក្កុច្ចុប្បត្តិអាការទស្សនំ, ឯវំ កុក្កុច្ចំ កត្វា បុច្ឆិតព្ពកិច្ចំ នត្ថិ, អបុច្ឆិត្វាវ ទាតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ កស្មាតិ ចេ? ឯត្តកស្ស សង្ឃិកភណ្ឌស្ស វិស្សជ្ជនត្ថាយេវ សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា កតសម្មុតិកម្មត្តា។ **គុឡបិណ្ឌេ...បេ.... ទាតព្ពោ**តិ ឯត្ថ គុឡបិណ្ឌំ តាលបក្កប្បមាណន្តិ វេទិតព្ពំ។ **បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋស្សាបី**តិ ឥទំ ឧបលក្ខណមត្តំ។ អញ្ញេន ការណេន ពហិសីមគតស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ **ឱទនបដិវីសោ**តិ សង្ឃភត្តាទិសង្ឃិកឱទនបដិវីសោ។ **អន្តោឧបចារសីមាយំ ឋិតស្សា**តិ អនាទរេ សាមិវចនំ, អន្តោឧបចារសីមាយំ ឋិតស្សេវ គាហេតុំ វដ្ដតិ, ន ពហិឧបចារសីមំ បត្តស្សាតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៥) "ពហិឧបចារសីមាយ ឋិតានំ គាហេថាតិ វទន្តិ, ន គាហេតព្ព"ន្តិ។ **អន្តោគាមដ្ឋានម្បី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ អវុត្តសម្បិណ្ឌនត្ថោ, អន្តោគាមដ្ឋានម្បិ ពហិគាមដ្ឋានម្បិ គាហេតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ សម្ភាវនត្ថោ វា, តេន អន្តោគាមដ្ឋានម្បិ គាហេតុំ វដ្ដតិ, បគេវ ពហិគាមដ្ឋានន្តិ។

ចតុបច្ចយសាធារណកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ចតុបច្ចយភាជនីយវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

អដ្ឋវីសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

វិហារវិនិច្ឆយកថាវណ្ណនា

ឥទានិ ចតុបច្ចយន្តោគធត្តា វិហារស្ស ចតុបច្ចយភាជនកថានន្តរំ វិហារវិនិច្ឆយកថា អារភីយតេ។ តត្រិទំ វុច្ចតិ –

“កោ វិហារោ កេនដ្ឋេន;
វិហារោ សោ កតិវិធោ;
កេន សោ កស្ស ទាតព្ពោ;
កថំ កោ តស្ស ឥស្សរោ។

“កេន សោ គាហិតោ កស្ស;
អនុដ្ឋាបនិយា កតិ;
កតិហង្គេហិ យុត្តស្ស;
ធុវវាសាយ ទីយតេ”តិ។

តត្ថ **កោ វិហារោ**តិ ចតូសុ បច្ចយេសុ សេនាសនសង្ខាតោ ចតូសុ សេនាសនេសុ វិហារសេនាសនសង្ខាតោ ភិក្ខូនំ និវាសភូតោ បតិស្សយវិសេសោ។ **កេនដ្ឋេន វិហារោ**តិ វិហរន្តិ ឯត្ថាតិ **វិហារោ,** ឥរិយាបថទិព្ពព្រហ្មអរិយសង្ខាតេហិ ចតូហិ វិហារេហិ អរិយា ឯត្ថ វិហរន្តីត្យត្ថោ។ **សោ កតិវិធោ**តិ សង្ឃិកវិហារគណសន្តកវិហារបុគ្គលិកវិហារវសេន តិព្ពិធោ។ វុត្តញ្ហេតំ សមន្តបាសាទិកាយំ “ចាតុទ្ទិសំ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ភិក្ខូនំ ទិន្នំ វិហារំ វា បរិវេណំ វា អាវាសំ វា មហន្តម្បិ ខុទ្ទកម្បិ អភិយុញ្ជតោ អភិយោគោ ន រុហតិ, អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហិតុម្បិ ន សក្កោតិ។ កស្មា? សព្ពេសំ ធុរនិក្ខេបាភាវតោ។ ន ហេត្ថ សព្ពេ ចាតុទ្ទិសា ភិក្ខូ ធុរនិក្ខេបំ ករោន្តីតិ។ ទីឃភាណកាទិភេទស្ស បន គណស្ស, ឯកបុគ្គលស្ស វា សន្តកំ អភិយុញ្ជិត្វា គណ្ហន្តោ សក្កោតិ តេ ធុរំ និក្ខិបាបេតុំ, តស្មា តត្ថ អារាមេ វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ”តិ។ ឥមិនា ទាយកសន្តកោ វិហារោ នាម នត្ថីតិ ទីបេតិ។

កេន សោ ទាតព្ពោតិ ខត្តិយេន វា ព្រាហ្មណេន វា យេន កេនចិ សោ វិហារោ ទាតព្ពោ។ **កស្ស ទាតព្ពោ**តិ សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា ទាតព្ពោ។ **កថំ ទាតព្ពោ**តិ យទិ សង្ឃស្ស ទេតិ, “ឥមំ វិហារំ អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ, យទិ គណស្ស, “ឥមំ វិហារំ អាយស្មន្តានំ ទម្មី”តិ, យទិ បុគ្គលស្ស, “ឥមំ វិហារំ អាយស្មតោ ទម្មី”តិ ទាតព្ពោ។ **កោ តស្ស ឥស្សរោ**តិ យទិ សង្ឃស្ស ទេតិ, សង្ឃោ តស្ស វិហារស្ស ឥស្សរោ។ យទិ គណស្ស ទេតិ, គណោ តស្ស ឥស្សរោ។ យទិ បុគ្គលស្ស ទេតិ, បុគ្គលោ តស្ស ឥស្សរោតិ។ តថា ហិ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ “ទីឃភាណកាទិកស្ស បន គណស្ស ឯកបុគ្គលស្ស វា សន្តក”ន្តិ។

កេន សោ គាហិតោតិ សេនាសនគ្គាហាបកេន សោ វិហារោ គាហិតោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតំ សេនាសនគ្គាហាបកំ សម្មន្និតុំ, យោ ន ឆន្ទាគតឹ គច្ឆេយ្យ, ន ទោសាគតឹ គច្ឆេយ្យ, ន មោហាគតឹ គច្ឆេយ្យ, ឯវញ្ច, ភិក្ខវេ, សម្មន្និតព្ពោ, បឋមំ ភិក្ខុ យាចិតព្ពោ, យាចិត្វា ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ –

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមំ ភិក្ខុំ សេនាសនគ្គាហាបកំ សម្មន្នេយ្យ, ឯសា ញត្តិ។

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមំ ភិក្ខុំ សេនាសនគ្គាហាបកំ សម្មន្នតិ។ យស្សាយស្មតោ ខមតិ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ សេនាសនគ្គាហាបកស្ស សម្មុតិ, សោ តុណ្ហស្ស។ យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។

“សម្មតោ សង្ឃេន ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ សេនាសនគ្គាហាបកោ, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ (ចូឡវ. ៣១៧)។

កស្ស សោ គាហិតោតិ ភិក្ខូនំ សោ វិហារោ គាហិតោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បឋមំ ភិក្ខូ គណេតុំ, ភិក្ខូ គណេត្វា សេយ្យា គណេតុំ, សេយ្យា គណេត្វា សេយ្យគ្គេន គាហេតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣១៨)។ **អនុដ្ឋាបនិយា កតី**តិ ចត្តារោ អនុដ្ឋាបនីយា វុឌ្ឍតរោ គិលានោ ភណ្ឌាគារិកោ សង្ឃតោ លទ្ធសេនាសនោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ កង្ខាវិតរណិយំ (កងខា. អដ្ឋ. អនុបខជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា) “វុឌ្ឍោ ហិ អត្តនោ វុឌ្ឍតាយ អនុដ្ឋាបនីយោ , គិលានោ គិលានតាយ, សង្ឃោ បន ភណ្ឌាគារិកស្ស វា ធម្មកថិកវិនយធរគណវាចកាចរិយានំ វា ពហូបការតំ គុណវិសិដ្ឋតញ្ច សល្លក្ខេត្វា ធុវវាសត្ថាយ វិហារំ សល្លក្ខេត្វា សម្មន្និត្វា ទេតិ, តស្មា យស្ស សង្ឃេន ទិន្នោ, សោបិ អនុដ្ឋាបនីយោ”តិ។

កតិហង្គេហិ យុត្តស្ស ធុវវាសាយ ទីយតេតិ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន ទ្វីហិ អង្គេហិ យុត្តស្ស ធុវវាសត្ថាយ វិហារោ ទីយតេ។ កតមេហិ ទ្វីហិ? ពហូបការតាយ គុណវិសិដ្ឋតាយ ចេតិ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “**ពហូបការត**ន្តិ ភណ្ឌាគារិកតាទិពហុឧបការភាវំ, ន កេវលំ ឥទមេវាតិ អាហ ‘**គុណវិសិដ្ឋតញ្ច**’តិ។ តេន ពហូបការត្តេបិ គុណវិសិដ្ឋត្តាភាវេ គុណវិសិដ្ឋត្តេបិ ពហូបការត្តាភាវេ ទាតុំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតី”តិ វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ (កងខា. អភិ. ដី. អនុបខជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា) វចនតោ។ ឱមកបរិច្ឆេទេន ឯកេន អង្គេន យុត្តស្សបិ។ កតមេន ឯកេន អង្គេន? ពហូបការតាយ វា គុណវិសិដ្ឋតាយ វា។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “**ពហូបការតំ គុណវិសិដ្ឋតញ្ច សល្លក្ខេន្តោ**តិ ភណ្ឌាគារិកស្ស ពហូបការតំ, ធម្មកថិកាទីនំ គុណវិសិដ្ឋតញ្ច សល្លក្ខេន្តោ”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១១៩-១២១) វចនតោ។

សេនាសនគ្គាហោ បន ទុវិធោ ឧតុកាលេ ច វស្សាវាសេ ចាតិ កាលវសេន។ អថ វា តយោ សេនាសនគ្គាហា បុរិមកោ បច្ឆិមកោ អន្តរាមុត្តកោតិ។ តេសំ វិសេសោ ហេដ្ឋា វុត្តោវ។ “ឧតុកាលេ សេនាសនគ្គាហោ អន្តរាមុត្តកោ ច តង្ខណបដិសល្លានោ ចាតិ ទុព្ពិធោ។ វស្សាវាសេ សេនាសនគ្គាហោ បុរិមកោ ច បច្ឆិមកោ ចាតិ ទុព្ពិធោតិ ចត្តារោ សេនាសនគ្គាហា”តិ អាចរិយា វទន្តិ, តំ វចនំ បាឡិយម្បិ អដ្ឋកថាយម្បិ ន អាគតំ ។ បាឡិយំ (ចូឡវ. ៣១៨) បន “តយោមេ, ភិក្ខវេ, សេនាសនគ្គាហា បុរិមកោ បច្ឆិមកោ អន្តរាមុត្តកោ”ឥច្ចេវ អាគតោ, អដ្ឋកថាយម្បិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨) “តីសុ សេនាសនគ្គាហេសុ បុរិមកោ ច បច្ឆិមកោ ចាតិ ឥមេ ទ្វេ គាហា ថាវរា, អន្តរាមុត្តកេ អយំ វិនិច្ឆយោ”តិ អាគតោ។

ឥទានិ បន ឯកច្ចេ អាចរិយា “ឥមស្មឹ កាលេ សព្ពេ វិហារា សង្ឃិកាវ, បុគ្គលិកវិហារោ នាម នត្ថិ។ កស្មា? វិហារទាយកានំ វិហារទានកាលេ កុលូបកា ‘ឥមំ វិហារំ អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្ស ទេមា’តិ វចីភេទំ ការាបេន្តិ, តស្មា នវវិហារាបិ សង្ឃិកា ឯវ។ ឯកច្ចេសុ វិហារេសុ ឯវំ អវត្វា ទេន្តេសុបិ ‘តស្មឹ ជីវន្តេ បុគ្គលិកោ ហោតិ, មតេ សង្ឃិកោយេវា’តិ វុត្តត្តា បោរាណកវិហារាបិ សង្ឃិកាវ ហោន្តី”តិ វទន្តិ។ តត្រេវំ វិចារេតព្ពោ – វចីភេទំ ការាបេត្វា ទិន្នវិហារេសុបិ ទាយកា សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ករោន្តា នាម អប្បកា, “ឥមំ នាម ភិក្ខុំ ឥមំ នាម ថេរំ វសាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បុត្តទារមិត្តាមច្ចាទីហិ សម្មន្តេត្វា បតិដ្ឋាបេន្តិ, បតិដ្ឋានកាលេ អវទន្តាបិ ទានកាលេ យេភុយ្យេន វទន្តិ។ អថ បន កុលូបកា ទានកាលេ សិក្ខាបេត្វា វទាបេន្តិ, ឯវំ វទន្តាបិ ទាយកា អប្បកា សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ទេន្តិ, ពហុតរា អត្តនោ កុលូបកមេវ ឧទ្ទិស្ស ទេន្តិ។ ឯវំ សន្តេ កុលូបកានំ វចនំ នវសុ អធម្មិកទានេសុ “បុគ្គលស្ស បរិណតំ សង្ឃស្ស បរិណាមេតី”តិ (បារា. ៦៦០; បាចិ. ៤៩២) វុត្តំ ឯកំ អធម្មិកទានំ អាបជ្ជតិ។ “តស្មឹ ជីវន្តេ បុគ្គលិកោ, មតេ សង្ឃិកោ”តិ អយំ បាឋោ មូលបុគ្គលិកវិសយេ ន អាគតោ, មូលសង្ឃិកវិហារំ ជគ្គាបេតុំ បុគ្គលិកការាបនដ្ឋានេ អាគតោ, តស្មា នវវិហារាបិ បុគ្គលំ ឧទ្ទិស្ស ទិន្នា សន្តិយេវ។ បោរាណកវិហារាបិ មូលេ បុគ្គលិកវសេន ទិន្នា សទ្ធិវិហារិកាទីនំ បុគ្គលិកវសេនេវ ទីយមានាបិ តស្មឹ ជីវន្តេយេវ វិស្សាសវសេន គយ្ហមានាបិ បុគ្គលិកា ហោន្តិយេវ, តស្មា សព្ពសោ បុគ្គលិកវិហារស្ស អភាវវាទោ វិចារេតព្ពោវ។

អញ្ញេ បន អាចរិយា “ឥមស្មឹ កាលេ សង្ឃិកវិហារា នាម ន សន្តិ, សព្ពេ បុគ្គលិកាវ។ កស្មា? នវវិហារាបិ បតិដ្ឋាបនកាលេ ទានកាលេ ច កុលូបកភិក្ខុំយេវ ឧទ្ទិស្ស កតត្តា បុគ្គលិកាវ, បោរាណកវិហារាបិ សិស្សានុសិស្សេហិ វា អញ្ញេហិ វា បុគ្គលេហិ ឯវ បរិគ្គហិតត្តា, ន កទាចិ សង្ឃេន បរិគ្គហិតត្តា បុគ្គលិកាវ ហោន្តិ, ន សង្ឃិកា”តិ វទន្តិ។ តត្រាបេវំ វិចារេតព្ពំ – នវវិហារេបិ បតិដ្ឋានកាលេបិ ទានកាលេបិ ឯកច្ចេ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ករោន្តិ, ឯកច្ចេ បុគ្គលំ។ បុព្ពេវ បុគ្គលំ ឧទ្ទិស្ស កតេបិ អត្ថកាមានំ បណ្ឌិតានំ វចនំ សុត្វា បុគ្គលិកទានតោ សង្ឃិកទានមេវ មហប្ផលតរន្តិ សទ្ទហិត្វា សង្ឃិកេ ករោន្តាបិ ទាយកា សន្តិ, បុគ្គលិកវសេន បដិគ្គហិតេ បោរាណកវិហារេបិ កេចិ ភិក្ខូ មរណកាលេ សង្ឃស្ស និយ្យាតេន្តិ។ កេចិ កស្សចិ អទត្វា មរន្តិ, តទា សោ វិហារោ សង្ឃិកោ ហោតិ។ សវត្ថុកមហាវិហារេ បន ករោន្តា រាជរាជមហាមត្តាទយោ “បញ្ចវស្សសហស្សបរិមាណំ សាសនំ យាវ តិដ្ឋតិ, តាវ មម វិហារេ វសិត្វា សង្ឃោ ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជតូ”តិ បណិធាយ ចិរកាលំ សង្ឃស្ស បច្ចយុប្បាទករំ គាមខេត្តាទិកំ “អម្ហាកំ វិហារស្ស ទេមា”តិ ទេន្តិ, វិហារស្សាតិ ច វិហារេ វសនកសង្ឃស្ស ឧទ្ទិស្ស

ទេន្តិ, ន កុលូបកភូតស្ស ឯកបុគ្គលស្ស ឯវ, តស្មា យេភុយ្យេន សង្ឃិកា ទិស្សន្តិ, បាសាណេសុ អក្ខរំ លិខិត្វាបិ ឋបេន្តិ, តស្មា សព្ពសោ សង្ឃិកវិហារភាវវាទោបិ វិចារេតព្ពោវ។

អបរេ បន អាចរិយា “ឥមស្មិំ កាលេ វិហារទាយកសន្តកាវ, តស្មា ទាយកាយេវ វិចារេតុំ ឥស្សរា, ន សង្ឃោ, ន បុគ្គលោ។ វិហារទាយកេ អសន្តេបិ តស្ស បុត្តធីតុនត្តបនត្តាទយោ យាវ កុលបរម្បរា តស្ស វិហារស្ស ឥស្សរាវ ហោន្តិ។ កស្មាតិ ចេ? ‘យេន វិហារោ ការិតោ, សោ វិហារសាមិកោ’តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦) អាគតត្តា ច ‘តស្ស វា កុលេ យោ កោចិ អាបុច្ឆិតព្ពោ’តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦) ច វចនតោ វិហារស្សាមិភូតោ ទាយកោ វា តស្ស វំសេ ឧប្បន្នោ វា វិចារេតុំ ឥស្សរោ។ ‘បច្ឆិន្នេ កុលវំសេ យោ តស្ស ជនបទស្ស សាមិកោ, សោ អច្ឆិន្ទិត្វា បុន ទេតិ ចិត្តលបព្ពតេ ភិក្ខុនា នីហដំ ឧទកវាហកំ អឡនាគរាជមហេសី វិយ, ឯវម្បិ វដ្ដតី’តិ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩) វចនតោ វិហារទាយកស្ស កុលវំសេ បច្ឆិន្នេបិ តស្ស ជនបទស្ស ឥស្សរោ រាជា វា រាជមហាមត្តោ វា យោ កោចិ ឥស្សរោ វា វិហារំ វិចារេតុំ យថាជ្ឈាសយំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តម្បិ អញ្ញេ បណ្ឌិតា នានុជានន្តិ។

កថំ? “យេន វិហារោ ការិតោ, សោ វិហារសាមិកោ”តិ វចនំ បុព្ពវោហារវសេន វុត្តំ, ន ឥទានិ ឥស្សរវសេន យថា ជេតវនំ, បត្តស្សាមិកោត្យាទិ។ យថា ហិ ជេតស្ស រាជកុមារស្ស វនំ ឧយ្យានំ ជេតវនន្តិ វិគ្គហេ កតេ យទិបិ អនាថបិណ្ឌិកេន កិណិត្វា វិហារបតិដ្ឋាបនកាលតោ បដ្ឋាយ រាជកុមារោ តស្ស ឧយ្យានស្ស ឥស្សរោ ន ហោតិ, តថាបិ អនាថបិណ្ឌិកេន កិណិតកាលតោ បុព្ពេ ឥស្សរភូតបុព្ពត្តា បុព្ពវោហារវសេន សព្ពទាបិ ជេតវនន្តេវ វោហរីយតិ។ យថា ច បត្តស្ស សាមិកោ បត្តស្សាមិកោតិ វិគ្គហេ កតេ យទិបិ ទាយកេហិ កិណិត្វា ភិក្ខុស្ស ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ កម្មារោ បត្តស្ស ឥស្សរោ ន ហោតិ, តថាបិ ទាយកេន កិណិតកាលតោ បុព្ពេ ឥស្សរភូតបុព្ពត្តា បុព្ពវោហារវសេន បត្តស្សាមិកោត្វេវ វោហរីយតិ, ឯវំ យទិបិ ភិក្ខុស្ស ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ទាយកោ វិហារស្ស ឥស្សរោ ន ហោតិ វត្ថុបរិច្ចាគលក្ខណត្តា ទានស្ស, តថាបិ ទានកាលតោ បុព្ពេ ឥស្សរភូតបុព្ពត្តា បុព្ពវោហារវសេន វិហារស្សាមិកោត្វេវ វោហរីយតិ, ន មុខ្យតោ ឥស្សរភាវតោតិ វិញ្ញាយតិ, តស្មា សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ សង្ឃាទយោ បដិគ្គាហកា ឯវ វិចារេតុំ ឥស្សរា, ន ទាយកោ។

កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? សន្តេសុបិ អនាថបិណ្ឌិកាទីសុ វិហារទាយកេសុ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតំ ភិក្ខុំ សេនាសនគ្គាហាបកំ សម្មន្និតុ”ន្តិអាទិនា (ចូឡវ. ៣១៧) សង្ឃេន សម្មតំ សេនាសនគ្គាហាបកំ អនុជានិត្វា, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ…បេ… សេយ្យគ្គេន គាហេតុ”ន្តិអាទិនា (ចូឡវ. ៣១៨) សេនាសនគ្គាហាបកស្សេវ វិចារេតុំ ឥស្សរភាវស្ស វចនតោ ច “ទ្វេ ភិក្ខូ សង្ឃិកំ ភូមិំ គហេត្វា សោធេត្វា សង្ឃិកំ សេនាសនំ ករោន្តិ, យេន សា ភូមិ បឋមំ គហិតា, សោ សាមី”តិ ច “ឧភោបិ បុគ្គលិកំ ករោន្តិ, សោយេវ សាមី”តិ ច “យោ បន សង្ឃិកំ វល្លិមត្តម្បិ អគ្គហេត្វា អាហរិមេន ឧបករណេន សង្ឃិកាយ ភូមិយា បុគ្គលិកវិហារំ ការេតិ, ឧបឌ្ឍំ សង្ឃិកំ ឧបឌ្ឍំ បុគ្គលិក”ន្តិ ច សង្ឃបុគ្គលានំយេវ សាមិភាវស្ស អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា ច វិញ្ញាយតិ។

“តស្ស វា កុលេ យោ កោចិ អាបុច្ឆិតព្ពោ”តិ អដ្ឋកថាវចនម្បិ តេសំ វិហារស្ស ឥស្សរភាវទីបកំ ន ហោតិ, អថ ខោ គមិកោ ភិក្ខុ ទិសំ គន្តុកាមោ វិហារេ អាបុច្ឆិតព្ពភិក្ខុសាមណេរអារាមិកេសុ អសន្តេសុ តេ អាបុច្ឆិត្វា គន្តព្ពភាវមេវ ទីបេតិ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ “តមំ បន ទសវិធម្បិ សេយ្យំ សង្ឃិកេ វិហារេ សន្ថរិត្វា វា សន្ថរាបេត្វា វា បក្កមន្តេន អាបុច្ឆិត្វា បក្កមិតព្ពំ, អាបុច្ឆន្តេន ច ភិក្ខុម្ហិ សតិ ភិក្ខុ អាបុច្ឆិតព្ពោ…បេ… តស្មិំ អសតិ អារាមិកោ, តស្មិម្បិ អសតិ យេន វិហារោ ការិតោ, សោ វិហារស្សាមិកោ, តស្ស វា កុលេ យោ កោចិ អាបុច្ឆិតព្ពោ”តិ។ ឯវំ អារាមិកស្សបិ អាបុច្ឆិតព្ពតោ ឱលោកនត្ថាយ វត្តសីសេនេវ អាបុច្ឆិតព្ពោ, ន តេសំ សង្ឃិកសេនាសនស្ស ឥស្សរភាវតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

“បច្ឆិន្នេ កុលវំសេ”ត្យាទិវចនញ្ច អកប្បិយវសេន កតានំ អកប្បិយវោហារេន បដិគ្គហិតានំ ខេត្តវត្ថុតឡាកាទីនំ អកប្បិយត្តា ភិក្ខូហិ បរិច្ចត្តានំ កប្បិយករណត្ថាយ រាជាទីហិ គហេត្វា បុន តេសំយេវ ភិក្ខូនំ ទានមេវ ទីបេតិ, ន តេសំ រាជាទីនំ តេហិ ភិក្ខូហិ អញ្ញេសំ សង្ឃគណបុគ្គលចេតិយានំ ទានំ។ យទិ ទទេយ្យុំ, អធម្មិកទានអធម្មិកបអគ្គហអធម្មិកបរិភោគា សិយុំ។ វុត្តញ្ហេតំ បរិវារេ (បរិ. អដ្ឋ. ៣២៩) “នវ អធម្មិកានិ ទានានិ សង្ឃស្ស បរិណតំ អញ្ញសង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បុគ្គលស្ស វា បរិណាមេតិ, ចេតិយស្ស បរិណតំ អញ្ញចេតិយស្ស វា សង្ឃស្ស វា បុគ្គលស្ស វា បរិណាមេតិ, បុគ្គលស្ស បរិណតំ អញ្ញបុគ្គលស្ស វា សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បរិណាមេតី”តិ។ អដ្ឋកថាយញ្ច (បរិ. អដ្ឋ. ៣២៩) “**នវ អធម្មិកានិ ទានានី**តិ…បេ… ឯវំ វុត្តានិ។ **នវ បដិគ្គហបរិភោគា**តិ ឯតេសំយេវ ទានានំ បដិគ្គហា ច បរិភោគា ចា”តិ វុត្តំ។ តស្មា យទិ រាជាទយោ ឥស្សរាតិ

គហេត្វា អញ្ញស្ស ទេយ្យំ, តម្បិ ទានំ អធម្មិកទានំ ហោតិ, តំ ទានំ បដិគ្គហា ច អធម្មិកបដិគ្គហា ហោន្តិ, តំ ទានំ បរិភុញ្ជន្តា ច អធម្មិកបរិភោគា ហោន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អថាបិ ឯវំ វទេយ្យុំ "វិហារទានំ សង្ឃស្ស, អគ្គំ ពុទ្ធេន វណ្ណិតន្តិអាទីសុ (ចូឡវ. ២៩៥, ៣១៥) 'សង្ឃស្សា'តិ អយំ សទ្ទោ 'ទាន'ន្តិ ឯត្ថ សាមិសម្ពន្ធោ ន ហោតិ, អថ ខោ សម្បទានមេវ, 'ទាយកស្សា'តិ បន សាមិសម្ពន្ធោ អជ្ឈាហរិតព្ពោ, តស្មា សាមិភូតោ ទាយកោវ ឥស្សរោ, ន សម្បទានភូតោ សង្ឃោ"តិ។ តេ ឯវំ វត្តព្ពា – "វិហារទានំ សង្ឃស្សា"តិ ឥទំ ទានសមយេ បវត្តវសេន វុត្តំ, ន ទិន្នសមយេ បវត្តវសេន។ ទានកាលេ ហិ ទាយកោ អត្តនោ វត្ថុភូតំ វិហារំ សង្ឃស្ស បរិច្ចជិត្វា ទេតិ, តស្មា តស្មិំ សមយេ ទាយកោ សាមី ហោតិ, សង្ឃោ សម្បទានំ, ទិន្នកាលេ បន សង្ឃោវ សាមី ហោតិ វិហារស្ស បដិគ្គហិតត្តា, ន ទាយកោ បរិច្ចត្តត្តា, តស្មា សង្ឃោ វិចារេតុំ ឥស្សរោ។ តេនាហ ភគវា "បរិច្ចត្តំ តំ, ភិក្ខវេ, ទាយកេហី"តិ (ចូឡវ. ២៧៣)។ ឥទំ បន សទ្ទលក្ខណគរុកា សទ្ទហិស្សន្តីតិ វុត្តំ, អត្ថតោ បន ចីវរាទីនំ ចតុន្នំ បច្ចយានំ ទានកាលេយេវ ទាយកសន្តកភាវោ ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ បដិគ្គាហកសន្តកភាវោ សព្ពេសំ បាកដោ, តស្មា ឥទម្បិ វចនំ ទាយកសន្តកភាវសាធកំ ន ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯវំ ហោតុ, តថាបិ "សចេ ភិក្ខូហិ បរិច្ចត្តភាវំ ញត្វា សាមិកោ វា តស្ស បុត្តធីតរោ វា អញ្ញោ វា កោចិ វំសេ ឧប្បន្នោ បុន កប្បិយវោហារេន ទេតិ, វដ្តតី"តិ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩) វុត្តត្តា វិហារស្សាមិកភូតទាយកស្ស វា តស្ស បុត្តធីតាទីនំ វំសេ ឧប្បន្នានំ វា ទាតុំ ឥស្សរភាវោ សិទ្ធោយេវាតិ។ ន សិទ្ធោ។ កស្មាតិ ចេ? ននុ វុត្តំ "ភិក្ខូហិ បរិច្ចត្តភាវំ ញត្វា"តិ, តស្មា អកប្បិយត្តា ភិក្ខូហិ បរិច្ចត្តមេវ កប្បិយករណត្ថាយ ទាយកាទីហិ បុន កប្បិយវោហារេន ទេតិ, វដ្តតិ។ យថា អប្បដិគ្គហិតត្តា ភិក្ខូហិ អបរិភុត្តមេវ ខាទនីយ ភោជនីយំ ភិក្ខុសន្តកំយេវ អាបត្តិមោចនត្ថំ ទាយកាទយោ បដិគ្គហាបេតិ, ន បរិភុត្តំ, យថា ច ពីជគាមបរិយាបន្នំយេវ ភិក្ខុសន្តកំ ពីជគាមភូតគាមភាវតោ បរិមោចនត្ថំ កប្បិយការកាទយោ កប្បិយំ ករោន្តិ, ន អបរិយាបន្នំ, ឯវំ អកប្បិយំ ភិក្ខូហិ បរិច្ចត្តំយេវ តឡាកាទិកំ កប្បិយករណត្ថំ ទាយកាទយោ បុន ទេន្តិ, ន អបរិច្ចត្តំ, តស្មា ឥទម្បិ វចនំ កប្បិយករណត្ថំយេវ សាធេតិ, ន ឥស្សរត្តន្តិ វិញ្ញាយតិ។

តថាបិ ឯវំ វទេយ្យុំ "ជាតិភូមិយំ ជាតិភូមិកា ឧបាសកា អាយស្មន្តំ ធម្មិកត្ថេរំ សត្តហិ ជាតិភូមិកវិហារេហិ បព្ពាជយិំសូតិ វចនតោ ទាយកោ វិហារស្ស ឥស្សរោតិ វិញ្ញាយតិ។ ឥស្សរត្តាយេវ ហិ តេ ថេរំ បព្ពាជេតុំ សក្កា, នោ អនិស្សរា"តិ, ន ខោ បនេវំ ទដ្ឋព្ពំ។ កស្មា? "ជាតិភូមិកា ឧបាសកា"ឥច្ចេវ ហិ វុត្តំ, ន "វិហារទាយកា"តិ, តស្មា តស្មិំ ទេសេ វសន្តា ពហវោ ឧបាសកា អាយស្មន្តំ ធម្មិកត្ថេរំ អយុត្តចារិត្តា សកលសត្តវិហារតោ បព្ពាជយិំសុ, ន អត្តនោ វិហារទាយកភាវេន ឥស្សរត្តា, តស្មា ឥទម្បិ ឧទាហរណំ ន ឥស្សរភាវទីបកំ, អថ ខោ អបរាធានុរូបករណភាវទីបកន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ យទា ទាយកោ វិហារំ បតិដ្ឋាបេត្វា ទេតិ, តស្ស មុញ្ចចេតនំ បត្វា ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ សោ វា តស្ស វំសេ ឧប្បន្នោ វា ជនបទស្សាមិករាជាទយោ វា ឥស្សរា ភវិតុំ វា វិចារេតុំ វា ន លភន្តិ, បដិគ្គាហកភូតោ សង្ឃោ វា គណោ វា បុគ្គលោ វា សោយេវ ឥស្សរោ ភវិតុំ វា វិចារេតុំ វា លភតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

តត្ថ ទាយកាទីនំ ឥស្សរោ ភវិតុំ អលភនភាវោ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? "វត្ថុបរិច្ចាគលក្ខណត្តា ទានស្ស, បឋវាទិវត្ថុបរិច្ចាគេន ច បុន គហណស្ស អយុត្តត្តា"តិ វិមតិវិនោទនិយំ វចនតោ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យំ ទីយមានំ បតតិ, តំ សាមំ គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ, បរិច្ចត្តំ តំ, ភិក្ខវេ, ទាយកេហី"តិ (ចូឡវ. ២៧៣) ភគវតា វុត្តត្តា ច "បរិច្ចត្តំ តំ, ភិក្ខវេ, ទាយកេហីតិ វចនេន បនេត្ថ បរសន្តកាភាវោ ទីបិតោ"តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា ច វិញ្ញាយតិ។ សង្ឃាទីនំ ឥស្សរោ ភវិតុំ លភនភាវោ កថំ ញាតព្ពោតិ ចេ? សង្ឃិកោ នាម វិហារោ សង្ឃស្ស ទិន្នោ ហោតិ បរិច្ចត្តោ, "បុគ្គលិកេ បុគ្គលិកសញ្ញី អញ្ញស្ស បុគ្គលិកេ អាបត្តិ ទុក្កដស្ស, អត្តនោ បុគ្គលិកេ អនាបត្តី"តិ បាចិត្តិយបាឡិយំ (បាចិ. ១១៧, ១២៧) អាគមនតោ ច "អន្តមសោ ចតុរង្គុលបាទកំ គាមទារកេហិ បំសាគារកេសុ កីឡន្តេហិ កតម្បិ សង្ឃស្ស ទិន្នតោ បដ្ឋាយ គរុភណ្ឌំ ហោតី"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) សមន្តបាសាទិកាយំ វចនតោ ច "អភិយោគេបិ ចេត្ថ ចាតុទ្ទិសំ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ភិក្ខូនំ ទិន្នំ វិហារំ វា បរិវេណំ វា អាវាសំ វា មហន្តម្បិ ខុទ្ទកម្បិ អភិយុញ្ជតោ អភិយោគោ ន រុហតិ, អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហិតុម្បិ ន សក្កោតិ។ កស្មា? សព្ពេសំ ធុរនិក្ខេបាភាវតោ។ ន ហេត្ថ សព្ពេ ចាតុទ្ទិសា ភិក្ខូ ធុរនិក្ខេបំ ករោន្តីតិ។ ទីឃភាណកាទិភេទស្ស បន គណស្ស ឯកបុគ្គលស្ស វា សន្តកំ អភិយុញ្ជិត្វា គណ្ហន្តោ សក្កោតិ តេ ធុរំ និក្ខិបាបេតុ"ន្តិ ទុតិយបារាជិកវណ្ណនាយំ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០២) វចនតោ ច វិញ្ញាយតិ។

កថំ ទាយកាទីនំ វិចារេតុំ អលភនភាវោ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? សន្តេសុបិ វេឡុវនវិហារាទិទាយកេសុ តេសំ វិចារណំ អននុជានិត្វា "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតំ ភិក្ខុំ សេនាសនគ្គាហាបកំ សម្មន្និតុ"ន្តិ ភិក្ខុស្សេវ សេនាសនគ្គាហាបកសម្មុតិអនុជាននតោ ច ភណ្ឌនការកេសុ កោសម្ពកភិក្ខូសុ សាវត្ថី អាគតេសុ

អនាថបិណ្ឌិកេន ច វិសាខាយ មហាឧបាសិកាយ ច “កថាហំ, ភន្តេ, តេសុ ភិក្ខូសុ បដិបជ្ជាមី”តិ (មហាវ. ៤៦៨) ឯវំ ជេតវនវិហារទាយកបុព្ពារាមវិហារទាយកភូតេសុ អារោចិតេសុបិ តេសំ សេនាសនវិចារណំ អវត្វា អាយស្មតា សារិបុត្តត្ថេរេន “កថំ នុ ខោ, ភន្តេ, តេសុ ភិក្ខូសុ សេនាសនេ បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ អារោចិតេ “តេន ហិ, សារិបុត្ត, វិវិត្តំ សេនាសនំ ទាតព្ព”ន្តិ វត្វា “សចេ បន, ភន្តេ, វិវិត្តំ ន ហោតិ, កថំ បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ វុត្តេ “តេន ហិ វិវិត្តំ កត្វាបិ ទាតព្ពំ, ន ត្វេវាហំ, សារិបុត្ត, កេនចិ បរិយាយេន វុឌ្ឍតរស្ស ភិក្ខុនោ សេនាសនំ បដិពាហិតព្ពន្តិ វទាមិ, យោ បដិពាហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ៤៧៣) ថេរស្សេវ សេនាសនស្ស វិចារណស្ស អនុញ្ញាតត្តា ច វិញ្ញាយតិ។

កថំ បន សង្ឃាទីនំ សេនាសនំ វិចារេតុំ លភនភាវោ វិញ្ញាយតីតិ? “ឯវញ្ច, ភិក្ខវេ, សម្មន្និតព្ពោ – បឋមំ ភិក្ខុ យាចិតព្ពោ, យាចិត្វា ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ –

សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ…បេ… សម្មតោ សង្ឃេន ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ សេនាសនគ្គាហាបកោ, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមីតិ (ចូឡវ. ៣១៧)។

ឯវំ សង្ឃេន សេនាសនគ្គាហាបកំ សម្មន្នាបេត្វា បុន តេន សង្ឃសម្មតេន សេនាសនគ្គាហាបកេន សេនាសនគ្គាហកវិធានំ អនុជានិតុំ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បឋមំ ភិក្ខូ គណេតុំ, ភិក្ខូ គណេត្វា សេយ្យា គណេតុំ, សេយ្យា គណេត្វា សេយ្យគ្គេន គាហេតុ”ន្តិ វចនតោ សង្ឃិកសេនាសនស្ស សង្ឃេន វិចារេតុំ លភនភាវោ វិញ្ញាយតិ។

“ទីឃភាណកាទិភេទស្ស បន គណស្ស ឯកបុគ្គលស្ស វា ទិន្នវិហារាទី អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហន្តេ ធុរនិក្ខេបសម្ភវា បារាជិក”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០២) អាគមនតោ ច “អត្តនោ បុគ្គលិកេ អនាបត្តី”តិ បាឡិយំ (បាចិ. ១១៧) អាគមនតោ ច “យស្មិំ បន វិស្សាសោ រុហតិ, តស្ស សន្តកំ អត្តនោ បុគ្គលិកមិវ ហោតីតិ មហាបច្ចរិអាទីសុ វុត្ត”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១២) វចនតោ ច គណស្ស ទិន្នោ គណសន្តកវិហារោ គណេនេវ វិចារិយតេ, នោ ទាយកាទីហិ។ បុគ្គលស្ស ទិន្នោ បុគ្គលិកវិហារោបិ បដិគ្គាហកបុគ្គលេនេវ វិចារិយតេ, នោ ទាយកាទីហីតិ វិញ្ញាយតិ។ ឯវំ វិនយបាឡិយំ អដ្ឋកថាដីកាសុ ច វិហារស្ស សង្ឃិកគណសន្តកបុគ្គលិកវសេន តិវិធស្សេវ វចនតោ ច តេសំយេវ សង្ឃគណបុគ្គលានំ វិហារវិចារណស្ស អនុញ្ញាតត្តា ច ទាយកសន្តកស្ស វិហារស្ស វិសុំ អវុត្តត្តា ច ទាយកានំ វិហារវិចារណស្ស អននុញ្ញាតត្តា ច សង្ឃាទយោ ឯវ វិហារស្ស ឥស្សរា ហោន្តិ, តេយេវ ច វិចារេតុំ លភន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯវំ ហោតុ, តេសុ បដិគ្គាហកភូតេសុ សង្ឃគណបុគ្គលេសុ សោ វិហារោ កស្ស សន្តកោ ហោតិ, កេន ច វិចារេតព្ពោតិ? វុច្ចតេ – សង្ឃិកវិហារេ តាវ “អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ ទិន្នត្តា បដិគ្គាហកេសុ កាលកតេសុបិ តទញ្ញោ ចាតុទ្ទិសសង្ឃោ ច អនាគតសង្ឃោ ច ឥស្សរោ, តស្ស សន្តកោ, តេន វិចារេតព្ពោ។ គណសន្តកេ បន តស្មិំ គណេ យាវ ឯកោបិ អត្ថិ, តាវ គណសន្តកោវ, តេន អវសិដ្ឋេន ភិក្ខុនា វិចារេតព្ពោ។ សព្ពេសុ កាលកតេសុ យទិ សកលគណោ វា តំគណបរិយាបន្នអវសិដ្ឋបុគ្គលោ វា ជីវមានកាលេយេវ យស្ស កស្សចិ ទិន្នោ, យេន ច វិស្សាសគ្គាហវសេន គហិតោ, សោ ឥស្សរោ។ សចេបិ សកលគណោ ជីវមានកាលេយេវ អញ្ញគណស្ស វា សង្ឃស្ស វា បុគ្គលស្ស វា ទេតិ, តេ អញ្ញគណសង្ឃបុគ្គលា ឥស្សរា ហោន្តិ។ បុគ្គលិកវិហារេ បន សោ វិហារស្សាមិកោ អត្តនោ ជីវមានកាលេយេវ សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា ទេតិ, តេ ឥស្សរា ហោន្តិ។ យោ វា បន តស្ស ជីវមានស្សេវ វិស្សាសគ្គាហវសេន គណ្ហាតិ, សោវ ឥស្សរោ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពោ។

កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? សង្ឃិកេ វិហារស្ស គរុភណ្ឌត្តា អវិស្សជ្ជិយំ អវេភង្គិកំ ហោតិ, ន កស្សចិ ទាតព្ពំ។ គណសន្តកបុគ្គលិកេសុ បន តេសំ សាមិកត្តា ទានវិស្សាសគ្គាហា រុហន្តិ, “តស្មា សោ ជីវមានោយេវ សព្ពំ អត្តនោ បរិក្ខារំ និស្សជ្ជិត្វា កស្សចិ អទាសិ, កោចិ វា វិស្សាសំ អគ្គហេសិ។ យស្ស ទិន្នំ, យេន ច គហិតំ, តស្សេវ ហោតី”តិ ច “ទ្វិន្នំ សន្តកំ ហោតិ អវិភត្តំ, ឯកស្មិំ កាលកតេ ឥតរោ សាមី, ពហូនម្បិ សន្តកេ ឯសេវ នយោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦៩) ច អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា វិញ្ញាយតិ។

ឯវំ បន វិស្សជ្ជេត្វា អទិន្នំ “មមច្ចយេន អសុកស្ស ហោតូ”តិ ទានំ អច្ចយទានត្តា ន រុហតិ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៤១៩) “សចេ ហិ បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ យោ កោចិ កាលំ ករោន្តោ ‘មមច្ចយេន មយ្ហំ បរិក្ខារោ ឧបជ្ឈាយស្ស ហោតុ, អាចរិយស្ស ហោតុ, សទ្ធិវិហារិកស្ស ហោតុ, អន្តេវាសិកស្ស ហោតុ, មាតុ ហោតុ, បិតុ ហោតុ, អញ្ញស្ស វា កស្សចិ ហោតូ’តិ វទតិ, តេសំ ន ហោតិ, សង្ឃស្សេវ ហោតិ។ ន ហិ បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានំ

អច្ចយទានំ រុហតិ, គិហីនំ បន រុហតី’’តិ។ ឯត្ថ ច ឯកច្ចេ បន វិនយធរា ‘‘គិហីនន្តិ បទំ សម្បទានន្តិ គហេត្វា ភិក្ខូនំ សន្តកំ អច្ចយទានវសេន គិហីនំ ទទន្តេ រុហតិ, បញ្ចន្នំ បន សហធម្មិកានំ ទេន្តោ ន រុហតី’’តិ វទន្តិ។ ឯវំ សន្តេ មាតាបិតូនំ ទទន្តោបិ រុហេយ្យ តេសំ គិហិភូតត្តា។ ‘‘អថ ច បន ‘មាតុ ហោតុ, បិតុ ហោតុ, អញ្ញស្ស វា កស្សចិ ហោតូ’តិ វទតិ, តេសំ ន ហោតី’’តិ វចនតោ ន រុហតីតិ វិញ្ញាយតិ, តស្មា ‘‘គិហីនំ បនា’’តិ ឥទំ ន សម្បទានវចនំ, អថ ខោ សាមិវចនមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេន គិហីនំ បន សន្តកំ អច្ចយទានំ រុហតីតិ សម្ពន្ធោ កាតព្ពោ។

កិញ្ច ភិយ្យោ – ‘‘សចេ ហិ បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ យោ កោចិ កាលំ ករោន្តោ មមច្ចយេន មយ្ហំ បរិក្ខារោ’’តិ អារភិត្វា ‘‘ន ហិ បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានំ អច្ចយទានំ រុហតិ, គិហីនំ បន រុហតី’’តិ វុត្តត្តា សាម្យត្ថេ ឆដ្ឋីពហុវចនំ សមត្ថិតំ ភវតិ។ យទិ ឯវំ ‘‘គិហីន’’ន្តិ បទស្ស អសម្បទានត្ថេ សតិ កតមំ សម្បទានំ ហោតីតិ? ‘‘យស្ស កស្សចី’’តិ បទំ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៤១៩) ‘‘មាតុ ហោតុ, បិតុ ហោតុ, អញ្ញស្ស វា កស្សចិ ហោតូ’’តិ។ អយមត្ថោ អដ្ឋកវណ្ណនា (បារា. ១៥៨) ទីបេតព្ពោ។ ឯវំ ជីវមានកាលេយេវ ទត្វា មតេសុ វិនិច្ឆយោ អម្ហេហិ ញាតោ, កស្សចិ អទត្វា មតេសុ វិនិច្ឆយោ កថំ ញាតព្ពោតិ? តត្ថាបិ សង្ឃិកេ តាវ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន សង្ឃោវ ឥស្សរោ, គណសន្តកេ បន ឯកច្ចេសុ អវសេសា ឥស្សរា, សព្ពេសុ មតេសុ សង្ឃោវ ឥស្សរោ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦៩) ‘‘សព្ពេសុ មតេសុ សង្ឃិកំ ហោតី’’តិ។ បុគ្គលិកេ បន វិហារស្ស គរុភណ្ឌត្តា អវិស្សជ្ជិយំ អវេភង្គិកំ សង្ឃិកមេវ ហោតិ។

កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? ‘‘ភិក្ខុស្ស, ភិក្ខវេ, កាលកតេ សង្ឃោ សាមី បត្តចីវរេ, អបិច គិលានុបដ្ឋាកា ពហូប ការា, អនុជានាមិ , ភិក្ខវេ, សង្ឃេន តិចីវរញ្ច បត្តញ្ច គិលានុបដ្ឋាកានំ ទាតុំ។ យំ តត្ថ លហុភណ្ឌំ លហុបរិក្ខារំ, តំ សម្មុខីភូតេន សង្ឃេន ភាជេតុំ។ យំ តត្ថ គរុភណ្ឌំ គរុបរិក្ខារំ, តំ អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្ស អវិស្សជ្ជិយំ អវេភង្គិក’’ន្តិ (មហាវ. ៣៦៩) តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន វុត្តត្តា វិញ្ញាយតិ។ ឯវម្បិ ‘‘គរុភណ្ឌំ គរុបរិក្ខារ’’ឥច្ចេវ ភគវតា វុត្តំ, ន ‘‘វិហារ’’ន្តិ, តស្មា កថំ វិហារស្ស គរុភណ្ឌភាវោតិ វិញ្ញាយតីតិ? ‘‘វិហារោ វិហារវត្ថុ, ឥទំ ទុតិយំ អវេភង្គិក’’ន្តិ បាឡិយំ,

‘‘ទ្វិសង្គហានិ ទ្វេ ហោន្តិ, តតិយំ ចតុសង្គហំ;
ចតុត្ថំ នវកោដ្ឋាសំ, បញ្ចមំ អដ្ឋភេទនំ។

‘‘ឥតិ បញ្ចហិ រាសីហិ, បញ្ចនិម្មលលោចនោ;
បញ្ចវីសវិធំ នាថោ, គរុភណ្ឌំ បកាសយី’’តិ។ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) –

អដ្ឋកថាយញ្ច វុត្តត្តា វិញ្ញាយតិ។

ឥតិ ទាយកោ វិហារំ កត្វា កុលូបកភិក្ខុស្ស ទេតិ, តស្ស មុញ្ចចេតនុប្បត្តិតោ បុព្ពកាលេ ទាយកោ វិហារស្សាមិកោ ហោតិ, ទាតុំ វា វិចារេតុំ វា ឥស្សរោ, មុញ្ចចេតនុប្បត្តិតោ បដ្ឋាយ បដិគ្គាហកភិក្ខុ សាមិកោ ហោតិ, បរិភុញ្ជិតុំ វា អញ្ញេសំ ទាតុំ វា ឥស្សរោ។ សោ បុគ្គលោ អត្តនោ ជីវមានក្ខណេយេវ សទ្ធិវិហារិកាទីនំ និស្សជ្ជិត្វា ទេតិ, តទា តេ សទ្ធិវិហារិកាទយោ សាមិកា ហោន្តិ, បរិភុញ្ជិតុំ វា អញ្ញស្ស វា ទាតុំ ឥស្សរា។ យទិ បន កស្សចិ អទត្វាវ កាលំ ករោតិ, តទា សង្ឃោវ តស្ស វិហារស្ស សាមិកោ ហោតិ, ន ទាយកោ វា បុគ្គលោ វា, សង្ឃានុមតិយា ឯវ បុគ្គលោ បរិភុញ្ជិតុំ លភតិ, ន អត្តនោ ឥស្សរវតាយាតិ ទដ្ឋព្ពោ។

ឯវំ មូលតោយេវ សង្ឃស្ស ទិន្នត្តា សង្ឃិកភូតវិហារោ វា មូលេ គណបុគ្គលានំ ទិន្នត្តា គណសន្តកបុគ្គលិកភូតោបិ តេសំ គណបុគ្គលានំ អញ្ញស្ស និស្សជ្ជនវសេន អទត្វា កាលកតត្តា បច្ឆា សង្ឃិកភាវំ បត្តវិហារោ វា សង្ឃេន វិចារេតព្ពោ ហោតិ។ សង្ឃេនបិ ភគវតោ អនុមតិយា សេនាសនគ្គាហាបកំ សម្មន្និត្វា គាហាបេតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ សេនាសនក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៣១៧) ‘‘អថ ខោ ភិក្ខូនំ ឯតទហោសិ ‘កេន នុ ខោ សេនាសនំ គាហេតព្ព’ន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតំ ភិក្ខុំ សេនាសនគ្គាហាបកំ សម្មន្និតុ’ន្តិ’’អាទិ។

ឥមស្មិំ ឋានេ ‘‘សេនាសនគ្គាហោ នាម វស្សកាលវសេន សេនាសនគ្គាហោ, ឧតុកាលវសេន សេនាសនគ្គាហោ, ធុវវាសវសេន សេនាសនគ្គាហោតិ តិវិធោ ហោតិ។ តេសុ វស្សកាលវសេន សេនាសនគ្គាហោ បុរិមវស្សវសេន សេនាសនគ្គាហោ, បច្ឆិមវស្សវសេន សេនាសនគ្គាហោតិ ទុវិធោ។ ឧតុកាលវសេន សេនាសនគ្គាហោបិ អន្តរាមុត្តកវសេន សេនាសនគ្គាហោ, តង្ខណបដិសល្លានវសេន សេនាសនគ្គាហោតិ

ទុវិធោ”តិ អាចរិយា វទន្តិ, ឯតំ បាឡិយា ច អដ្ឋកថាយ ច អសមេន្តំ វិយ ទិស្សតិ។ បាឡិយញ្ហិ (ចូឡវ. ៣១៨) “អថ ខោ ភិក្ខូនំ ឯតទហោសិ ‘កតិ នុ ខោ សេនាសនគ្គាហោ’តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – តយោមេ, ភិក្ខវេ, សេនាសនគ្គាហា បុរិមកោ បច្ឆិមកោ អន្តរាមុត្តកោ។ អបរជ្ជុគតាយ អាសាឡ្ហិយា បុរិមកោ គាហេតព្ពោ, មាសគតាយ អាសាឡ្ហិយា បច្ឆិមកោ គាហេតព្ពោ, អបរជ្ជុគតាយ បវារណាយ អាយតឹ វស្សាវាសត្ថាយ អន្តរាមុត្តកោ គាហេតព្ពោ។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, តយោ សេនាសនគ្គាហា”តិ ឯវំ អាគតោ, អដ្ឋកថាយម្បិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨) “តីសុ សេនាសនគ្គាហេសុ បុរិមកោ ច បច្ឆិមកោ ចាតិ ឥមេ ទ្វេ គាហា ថាវរា។ អន្តរាមុត្តកេ អយំ វិនិច្ឆយោ...បេ.... អយំ តាវ អន្តោវស្សេ វស្សូបនាយិកាទិវសេន បាឡិយំ អាគតសេនាសនគ្គាហកថា, អយំ បន សេនាសនគ្គាហោ នាម ទុវិធោ ហោតិ ឧតុកាលេ ច វស្សាវាសេ ចា”តិ ឯវំ អាគតោ, តស្មា សង្ឃេន សម្មតសេនាសនគ្គាហាបកេន វិចារេតព្ពា។

សេនាសនគ្គាហោ នាម ឧតុកាលេ សេនាសនគ្គាហោ, វស្សាវាសេ សេនាសនគ្គាហោតិ ទុវិធោ។ តត្ថ ឧតុកាលោ នាម ហេមន្តឧតុគិម្ហឧតុវសេន អដ្ឋ មាសា, តស្មឹ កាលេ ភិក្ខូ អនិយតាវាសា ហោន្តិ, តស្មា យេ យទា អាគច្ឆន្តិ, តេសំ តទា ភិក្ខូ ឧដ្ឋាបេត្វា សេនាសនំ ទាតព្ពំ, អកាលោ នាម នត្ថិ។ អយំ ឧតុកាលេ សេនាសនគ្គាហោ នាម។ វស្សាវាសេ សេនាសនគ្គាហោ បន “បុរិមកោ បច្ឆិមកោ អន្តរាមុត្តកោ”តិ បាឡិយំ អាគតនយេន តិវិធោ ហោតិ។ អន្តរាមុត្តកោបិ ហិ អាយតឹ វស្សាវាសត្ថាយ គាហិតត្តា វស្សាវាសេ សេនាសនគ្គាហមេវ បវិសតិ, ន ឧតុកាលេ សេនាសនគ្គាហោ។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា “អបរជ្ជុគតាយ បវារណាយ អាយតឹ វស្សាវាសត្ថាយ អន្តរាមុត្តកោ គាហេតព្ពោ”តិ។ តង្ខណបដិសល្លានវសេន សេនាសនគ្គាហោតិ ច នេវ បាឡិយំ ន អដ្ឋកថាយំ វិសុំ អាគតោ, ឧតុកាលេ សេនាសនគ្គាហោយេវ តទង្គសេនាសនគ្គាហោតិបិ តង្ខណបដិសល្លានវសេន សេនាសនគ្គាហោតិបិ វទន្តិ, តស្មា ឧតុកាលវសេន សេនាសនគ្គាហោបិ “អន្តរាមុត្តកវសេន សេនាសនគ្គាហោ តង្ខណបដិសល្លានវសេន សេនាសនគ្គាហោតិ ទុព្ពិធោ”តិ ន វត្តព្ពោ។

អថាបិ វទន្តិ “យថាវុត្តេសុ បញ្ចសុ សេនាសនគ្គាហេសុ ចត្តារោ សេនាសនគ្គាហា បញ្ចង្គសមន្នាគតេន សេនាសនគ្គាហាបកសម្មុតិលទ្ធេន ភិក្ខុនា អន្តោឧបចារសីមដ្ឋេន ហុត្វា អន្តោសីមដ្ឋានំ ភិក្ខូនំ យថាវិនយំ វិចារេតព្ពា ហោន្តិ, តេ បន វិចារណា យាវជ្ជកាលា ថាវរា ហុត្វា ន តិដ្ឋន្តិ, ធុរវាសវសេន វិចារណមេវ យាវជ្ជកាលា ថាវរំ ហុត្វា តិដ្ឋតី”តិ, តម្បិ តថា ន សក្កា វត្តុំ។ កស្មា? សេនាសនគ្គាហាបកភេទេ “ធុរវាសវសេន សេនាសនគ្គាហោ”តិ បាឡិយំ អដ្ឋកថាយញ្ច នត្ថិ។ ធុរវាសវសេន វិចារណញ្ច សម្មុតិលទ្ធេន សេនាសនគ្គាហាបកេន វិចារេតព្ពំ ន ហោតិ, អថ ខោ សមគ្គេន សង្ឃេន អបលោកនកម្មវសេន ទុវង្គសមន្នាគតស្ស ភិក្ខុស្ស អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ទានមេវ, តស្មា សមគ្គោ សង្ឃោ ពហូបការតា គុណវិសិដ្ឋតាសង្ខាតេហិ ទ្វីហិ អង្គេហិ សមន្នាគតំ ភិក្ខុំ អបលោកនកម្មវសេន សម្មន្និត្វា តស្ស ផាសុកំ អាវាសំ ធុរវាសវសេន អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ទេតិ, តំ យាវជ្ជកាលា ថាវរំ ហុត្វា តិដ្ឋតីតិ វត្តព្ពំ។

សមគ្គោ សង្ឃោវ ធុរវាសវសេន ទេតិ, ន សេនាសនគ្គាហាបកោតិ អយមត្ថោ កថំ ញាតព្ពោតិ ចេ? “សង្ឃោ បន ភណ្ឌាគារិកស្ស វា ធម្មកថិកវិនយធរាទីនំ វា គណវាចកអាចរិយស្ស វា ពហូបការតំ គុណវិសិដ្ឋតញ្ច សល្លក្ខេន្តោ ធុរវាសត្ថាយ វិហារំ សម្មន្និត្វា ទេតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២០; កង្ខា. អដ្ឋ. អនុបខជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា) “សង្ឃោ បន ពហុស្សុតស្ស ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីហិ ពហូបការស្ស ភារនិត្ថារកស្ស ផាសុកំ អាវាសំ អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ទេតី”តិ ច “សង្ឃោ បន ភណ្ឌាគារិកស្ស វា ធម្មកថិកវិនយធរគណវាចកាចរិយានំ វា ពហូបការតំ គុណវិសិដ្ឋតញ្ច សល្លក្ខេត្វា ធុរវាសត្ថាយ វិហារំ សល្លក្ខេត្វា សម្មន្និត្វា ទេតី”តិ ច “ពហុស្សុតស្ស សង្ឃភារនិត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ អនុដ្ឋាបនីយសេនាសនម្បី”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៩៥-៤៩៦) ច **“អបលោកនកម្មំ** នាម សីមដ្ឋកំ សង្ឃំ សោធេត្វា ឆន្ទារហានំ ឆន្ទំ អាហរិត្វា សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា តិក្ខត្តុំ សាវេត្វា កត្តព្ពំ កម្ម”ន្តិ ច អដ្ឋកថាសុ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨២) វចនតោ សាធុកំ និស្សំសយេន ញាតព្ពោតិ។

កថំ បន អបលោកនកម្មេន ទាតព្ពភាវោ វិញ្ញាយតីតិ? “ពហុស្សុតស្ស សង្ឃភារនិត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ អនុដ្ឋាបនីយសេនាសនម្បិ សង្ឃកិច្ចំ ករោន្តានំ កប្បិយការកាទីនំ ភត្តវេតនម្បិ អបលោកនកម្មេន ទាតុំ វដ្ដតី”តិ បរិវារដ្ឋកថាយំ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៩៥-៤៩៦) កម្មវគ្គេ អាគតត្តា វិញ្ញាយតិ។ កថំ បន ទុវង្គសមន្នាគតស្ស ភិក្ខុនោយេវ ទាតព្ពភាវោ វិញ្ញាយតីតិ? **“ពហូបការត**ន្តិ ភណ្ឌាគារិកតាទិពហឧឧបការភាវំ។ ន កេវលំ ឥទមេវាតិ អាហ **‘គុណវិសិដ្ឋតញ្ច’**តិអាទិ។ តេន ពហូបការត្តេបិ គុណវិសិដ្ឋត្តាភាវេ, គុណវិសិដ្ឋត្តេបិ ពហូបការត្តាភាវេ ទាតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតី”តិ វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. ដី. អនុបខជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា) វុត្តត្តា វិញ្ញាយតិ។

កស្មា បន សេនាសនគ្គាហាបកេន វិចារេតព្ពោ សេនាសនគ្គាហោ យាវជ្ជកាលា ន តិដ្ឋតីតិ? បញ្ចង្គសមន្នាគតស្ស សេនាសនគ្គាហាបកស្ស ភិក្ខុនោ ទុល្លភត្តា, នានាទេសវាសីនំ នានាចរិយកុលសម្ភវានំ ភិក្ខូនំ ឯកសម្ភោគបរិភោគស្ស ទុក្ករត្តា ច ឥមេហិ ទ្វីហិ ការណេហិ ន តិដ្ឋតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតំ ភិក្ខុំ សេនាសនគ្គាហាបកំ សម្មន្និតុំ, យោ ន ឆន្ទាគតឹ គច្ឆេយ្យ, ន ទោសាគតឹ គច្ឆេយ្យ, ន មោហាគតឹ គច្ឆេយ្យ, ន ភយាគតឹ គច្ឆេយ្យ , គហិតាគហិតញ្ច ជានេយ្យា”តិ (ចូឡវ. ៣១៧)។ អដ្ឋកថាយម្បិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២២) “ឯវរូបេន ហិ សភាគបុគ្គលេន ឯកវិហារេ វា ឯកបរិវេណេ វា វសន្តេន អត្ថោ នត្ថី”តិ វុត្តំ។ កស្មា បន ធុវវាសត្ថាយ ទានវិចារោ យាវជ្ជកាលា តិដ្ឋតីតិ? បញ្ចង្គសមន្នាគតាភាវេបិ សីមដ្ឋកស្ស សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា កត្តព្ពត្តា។ វុត្តញ្ហិ “អបលោកនកម្មំ នាម សីមដ្ឋកំ សង្ឃំ សោធេត្វា ឆន្ទារហានំ ឆន្ទំ អាហរិត្វា សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា តិក្ខត្តុំ សាវេត្វា កត្តព្ពំ កម្ម”ន្តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨២)។

ឧតុកាលេ សង្ឃិកសេនាសនេ វសន្តេន អាគតោ ភិក្ខុ ន បដិពាហេតព្ពោ អញ្ញត្រ អនុដ្ឋាបនីយា។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វស្សានំ តេមាសំ បដិពាហិតុំ, ឧតុកាលំ បន ន បដិពាហិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣១៨)។ “អញ្ញត្រ អនុដ្ឋាបនីយា”តិ វុត្តំ, កតមេ អនុដ្ឋាបនីយាតិ? ចត្តារោ អនុដ្ឋាបនីយា វុឌ្ឍតរោ, ភណ្ឌាគារិកោ, គិលានោ, សង្ឃតោ លទ្ធសេនាសនោ ច។ តត្ថ **វុឌ្ឍតរោ** ភិក្ខុ តស្មិំ វិហារេ អន្តោសីមដ្ឋកភិក្ខូសុ អត្តនា វុឌ្ឍតរស្ស អញ្ញស្ស អភាវា យថាវុឌ្ឍំ កេនចិ អនុដ្ឋាបនីយោ។ **ភណ្ឌាគារិកោ** សង្ឃេន សម្មន្និត្វា ភណ្ឌាគារស្ស ទិន្នត្តាយ សង្ឃស្ស ភណ្ឌំ រក្ខន្តោ គោបេន្តោ វសតិ, តស្មា សោ ភណ្ឌាគារិកោ កេនចិ អនុដ្ឋាបនីយោ។ **គិលានោ** គេលញ្ញាភិភូតោ អត្តនោ លទ្ធសេនាសនេ វសន្តោ កេនចិ អនុដ្ឋាបនីយោ។ **សង្ឃតោ លទ្ធសេនាសនោ** សមគ្គេន សង្ឃេន ទិន្នសេនាសនត្តា កេនចិ អនុដ្ឋាបនីយោ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៣) “ចត្តារោ ហិ ន វុដ្ឋាបេតព្ពា វុឌ្ឍតរោ, ភណ្ឌាគារិកោ, គិលានោ, សង្ឃតោ លទ្ធសេនាសនោតិ។ តត្ថ វុឌ្ឍតរោ អត្តនោ វុឌ្ឍតាយ នវកតរេន ន វុដ្ឋាបេតព្ពោ, ភណ្ឌាគារិកោ សង្ឃេន សម្មន្និត្វា ភណ្ឌាគារស្ស ទិន្នតាយ, គិលានោ អត្តនោ គិលានតាយ, សង្ឃោ បន ពហុស្សុតស្ស ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីហិ ពហូបការស្ស ភារនិត្ថារកស្ស ផាសុកំ អាវាសំ អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ទេតិ, តស្មា សោ ឧបការកតាយ ច សង្ឃតោ លទ្ធតាយ ច ន វុដ្ឋាបេតព្ពោ”តិ។ ឋបេត្វា ឥមេ ចត្តារោ អវសេសា វុដ្ឋាបនីយាវ ហោន្តិ។

អបរស្មិំ ភិក្ខុម្ហិ អាគតេ វុដ្ឋាបេត្វា សេនាសនំ ទាបេតព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨) “ឧតុកាលេ តាវ កេចិ អាគន្តុកា ភិក្ខូ បុរេភត្តំ អាគច្ឆន្តិ, កេចិ បច្ឆាភត្តំ បឋមយាមំ វា មជ្ឈិមយាមំ វា បច្ឆិមយាមំ វា, យេ យទា អាគច្ឆន្តិ, តេសំ តទាវ ភិក្ខូ ឧដ្ឋាបេត្វា សេនាសនំ ទាតព្ពំ, អកាលោ នាម នត្ថី”តិ។ ឯតរហិ បន សទ្ធា បសន្នា មនុស្សា វិហារំ កត្វា អប្បេកច្ចេ បណ្ឌិតានំ វចនំ សុត្វា “សង្ឃេ ទិន្នំ មហប្ផល”ន្តិ ញត្វា ចាតុទ្ទិសំ សង្ឃំ អារព្ភ “ឥមំ វិហារំ អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្ស ទេមា”តិ វត្វា ទេន្តិ, អប្បេកច្ចេ អត្តនា បសន្នំ ភិក្ខុំ អារព្ភ វិហារំ កត្វាបិ ទានកាលេ តេន ឧយ្យោជិតា ហុត្វា ចាតុទ្ទិសំ សង្ឃំ អារព្ភ វុត្តនយេន ទេន្តិ, អប្បេកច្ចេ ករណកាលេបិ ទានកាលេបិ អត្តនោ កុលូបកភិក្ខុមេវ អារព្ភ បរិច្ចជន្តិ, តថាបិ ទក្ខិណោទកបាតនកាលេ តេន សិក្ខាបិតា យថាវុត្តបាឋំ វចីភេទំ ករោន្តិ, ចិត្តេន បន កុលូបកស្សេវ ទេន្តិ, ន សព្ពសង្ឃសាធារណត្ថំ ឥច្ឆន្តិ។

ឥមេសុ តីសុ ទានេសុ បឋមំ បុព្ពកាលេបិ ទានកាលេបិ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស បវត្តត្តា សព្ពសង្ឃិកំ ហោតិ។ ទុតិយំ បុព្ពកាលេ បុគ្គលំ ឧទ្ទិស្ស បវត្តមានម្បិ ទានកាលេ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស បវត្តត្តា សង្ឃិកមេវ។ តតិយំ បន បុព្ពកាលេបិ ទានកាលេបិ កុលូបកបុគ្គលមេវ ឧទ្ទិស្ស បវត្តតិ, ន សង្ឃំ, កេវលំ ភិក្ខុនា វុត្តានុសារេនេវ វចីភេទំ ករោន្តិ។ ឯវំ សន្តេ “កឹ អយំ វិហារោ ចិត្តវសេន បុគ្គលិកោ ហោតិ, វចីភេទវសេន សង្ឃិកោ”តិ ចិន្តាយំ ឯកច្ចេ ឯវំ វទេយ្យុំ –

“មនោបុព្ពង្គមា ធម្មា, មនោសេដ្ឋា មនោមយា;
មនសា ចេ បសន្នេន, ភាសតិ វា ករោតិ វា;
តតោ នំ សុខមន្វេតិ, ឆាយាវ អនបាយិនីតិ។ (ធ. ប. ២) –

វចនតោ ចិត្តវសេន បុគ្គលិកោ ហោតី”តិ។ អញ្ញេ “យថា ទាយកា វទន្តិ, តថា បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៥) វចនតោ វចីភេទវសេន សង្ឃិកោ ហោតី”តិ។

តត្រាយំ វិចារណា – ឥទំ ទានំ បុព្ពេ បុគ្គលស្ស បរិណតំ បច្ឆា សង្ឃស្ស បរិណាមិតំ, តស្មា “សង្ឃិកោ”តិ វុត្តេ នវសុ អធម្មិកទានេសុ “បុគ្គលស្ស បរិណតំ សង្ឃស្ស បរិណាមេតី”តិ (បារា. ៦៦០) វុត្តំ អដ្ឋមំ អធម្មិកទានំ ហោតិ, តស្ស ទានស្ស បដិគ្គហាបិ បរិភោគាបិ អធម្មិកបដិគ្គហា អធម្មិកបរិភោគា ហោន្តិ។ “បុគ្គលិកោ”តិ

វុត្តេ តីសុ ធម្មិកទានេសុ “បុគ្គលស្ស ទិន្នំ បុគ្គលស្សេវ ទេតី”តិ វុត្តំ តតិយធម្មិកទានំ ហោតិ, តស្ស បដិគ្គហាបិ បរិភោគាបិ ធម្មិកបដិគ្គហា ធម្មិកបរិភោគា ហោន្តិ, តស្មា បុគ្គលិកបក្ខំ ភជតិ។ អប្បេកច្ចេ សុត្តន្តិកាទិគណេ បសីទិត្វា វិហារំ ការេត្វា គណស្ស ទេន្តិ “ឥមំ វិហារំ អាយស្មន្តានំ ទម្មី”តិ។ អប្បេកច្ចេ បុគ្គលេ បសីទិត្វា វិហារំ កត្វា បុគ្គលស្ស ទេន្តិ “ឥមំ វិហារំ អាយស្មតោ ទម្មី”តិ។ ឯតេ បន គណសន្តកបុគ្គលិកា វិហារា ទានកាលតោ បដ្ឋាយ បដិគ្គាហកសន្តកា ហោន្តិ, ន ទាយកសន្តកា។ តេសុ គណសន្តកោ តាវ ឯកច្ចេសុ មតេសុ អវសេសានំ សន្តកោ, តេសុ ធរមានេសុយេវ កស្សចិ ទេន្តិ, តស្ស សន្តកោ។ កស្សចិ អទត្វា សព្ពេសុ មតេសុ សង្ឃិកោ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦៩) “ទ្វិន្នំ សន្តកំ ហោតិ អវិភត្តំ, ឯកស្មិំ កាលកតេ ឥតរោ សាមី, ពហូនំ សន្តកេបិ ឯសេវ នយោ។ សព្ពេសុ មតេសុ សង្ឃិកំវ ហោតី”តិ។

បុគ្គលិកវិហារោបិ យទិ សោ បដិគ្គាហកបុគ្គលោ អត្តនោ ជីវមានកាលេយេវ សទ្ធិវិហារិកាទីនំ ទេតិ, កោចិ វា តស្ស វិស្សាសេន តំ វិហារំ អគ្គហេសិ, តស្ស សន្តកោ ហោតិ។ កស្សចិ អទត្វា កាលកតេ សង្ឃិកោ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ “សោ ជីវមានោយេវ សព្ពំ អត្តនោ បរិក្ខារំ និស្សជ្ជិត្វា កស្សចិ អទាសិ, កោចិ វា វិស្សាសំ អគ្គហេសិ។ យស្ស ទិន្នោ, យេន ច គហិតោ, តស្សេវ ហោតី”តិ។ បាឡិយញ្ច (មហាវ. ៣៦៩) “ភិក្ខុស្ស, ភិក្ខវេ, កាលកតេ សង្ឃោ សាមី បត្តចីវរេ, អបិច គិលានុបដ្ឋាកា ពហូបការា។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សង្ឃេន តិចីវរញ្ច បត្តញ្ច គិលានុបដ្ឋាកានំ ទាតុំ, យំ តត្ថ លហុភណ្ឌំ លហុបរិក្ខារំ, តំ សម្មុខីភូតេន សង្ឃេន ភាជេតុំ, យំ តត្ថ គរុភណ្ឌំ គរុបរិក្ខារំ, តំ អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្ស អវិស្សជ្ជិយំ អវេភង្គិក”ន្តិ (មហាវ. ៣៦៩) វុត្តំ, តស្មា ឥមិនា នយេន វិនិច្ឆយោ កាតព្ពោ។

សង្ឃិកេ បន បាឡិយំ អាគតានំ “បុរិមកោ បច្ឆិមកោ អន្តរាមុត្តកោ ចា”តិ (ចូឡវ. ៣១៨) វុត្តានំ តិណ្ណំ សេនាសនគ្គាហានញ្ច អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨) អាគតានំ “ឧតុកាលេ ច វស្សាវាសេ ចា”តិ វុត្តានំ ទ្វិន្នំ សេនាសនគ្គាហានញ្ច ឯតរហិ អសម្បជ្ជនតោ អនុដ្ឋាបនីយបាឡិយំ អាគតស្ស អត្តនោ សភាវេន អនុដ្ឋាបនីយស្ស ធុរវាសត្ថាយ សង្ឃេន ទិន្នតាយ អនុដ្ឋាបនីយស្ស វសេនេវ វិនិច្ឆយោ ហោតិ។ វុឌ្ឍតរគិលានា ហិ អត្តនោ សភាវេន អនុដ្ឋាបនីយា ហោន្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៣) “វុឌ្ឍតរោ អត្តនោ វុឌ្ឍតាយ នវកតរេន ន វុដ្ឋាបេតព្ពោ, គិលានោ អត្តនោ គិលានតាយា”តិ។ ភណ្ឌាគារិកធម្មកថិកាទយោ ធុរវាសត្ថាយ សង្ឃេន ទិន្នតាយ អនុដ្ឋាបនីយា ហោន្តិ។ វុត្តញ្ហិ “សង្ឃោ បន ភណ្ឌាគារិកស្ស វា ធម្មកថិកវិនយធរាទីនំ វា… បេ… ធុរវាសត្ថាយ វិហារំ សម្មន្និត្វា ទេតិ, តស្មា យស្ស សង្ឃេន ទិន្នោ, សោបិ អនុដ្ឋាបនីយោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២០; កង្ខា. អដ្ឋ. អនុបខជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា)។ សោ ឯវំ វេទិតព្ពោ – ឯតរហិ សង្ឃិកវិហារេសុ សង្ឃត្ថេរេសុ យថាកម្មង្គតេសុ តស្មិំ វិហារេ យោ ភិក្ខុ វុឌ្ឍតរោ, សោបិ “អយំ វិហារោ មយា វសិតព្ពោ”តិ វទតិ។ យោ តត្ថ ព្យត្តោ បដិពលោ, សោបិ តថេវ វទតិ។ យេន សោ វិហារោ ការិតោ, សោបិ “មយា បសីទិតបុគ្គលោ អារោបេតព្ពោ”តិ វទតិ។ សង្ឃោបិ “មយមេវ ឥស្សរា, តស្មា អម្ហេហិ ឥច្ឆិតបុគ្គលោ អារោបេតព្ពោ”តិ វទតិ។ ឯវំទ្វិធា វា តិធា វា ចតុធា វា ភិន្នេសុ មហន្តំ អធិករណំ ហោតិ។

តេសុ វុឌ្ឍតរោ “ន ត្វេវាហំ, ភិក្ខវេ, កេនចិ បរិយាយេន វុឌ្ឍតរស្ស អាសនំ បដិពាហិតព្ពន្តិ វទាមិ, យោ បដិពាហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ បាឡិបាឋញ្ច (មហាវ. ៤៧៣; ចូឡវ. ៣១៦), “វុឌ្ឍតរោ អត្តនោ វុឌ្ឍតាយ នវកតរេន ន វុដ្ឋាបេតព្ពោ”តិ អដ្ឋកថាវចនញ្ច (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៩ អាទយោ; កង្ខា. អដ្ឋ. អនុបខជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា) គហេត្វា “អហមេវ ឯត្ថ វុឌ្ឍតរោ, មយា វុឌ្ឍតរោ អញ្ញោ នត្ថិ, តស្មា អហមេវ ឥមស្មិំ វិហារេ វសិតុមនុច្ឆវិកោ”តិ សញ្ញី ហោតិ។ ព្យត្តោបិ “ពហុស្សុតស្ស សង្ឃភារនិត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ អនុដ្ឋាបនីយសេនាសនម្បី”តិ បរិវារដ្ឋកថាវចនញ្ច (បរិ. អដ្ឋ. ៤៩៥-៤៩៦), “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន ទសវស្សេន វា អតិរេកទសវស្សេន វា ឧបសម្បាទេតុំ, និស្សយំ ទាតុ”ន្តិអាទិបាឡិវចនញ្ច (មហាវ. ៧៦, ៨២) គហេត្វា “អហមេវ ឯត្ថ ព្យត្តោ បដិពលោ, ន មយា អញ្ញោ ព្យត្តតរោ អត្ថិ, តស្មា អហមេវ ឥមស្ស វិហារស្ស អនុច្ឆវិកោ”តិ សញ្ញី។ វិហារការកោបិ “យេន វិហារោ ការិតោ, សោ វិហារសាមិកោតិ វិនយបាឋោ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦) អត្ថិ, មយា ច ពហុំ ធនំ ចជិត្វា អយំ វិហារោ ការិតោ, តស្មា មយា បសន្នបុគ្គលោ អារោបេតព្ពោ, ន អញ្ញោ”តិ សញ្ញី។ សង្ឃោបិ “សង្ឃិកោ នាម វិហារោ សង្ឃស្ស ទិន្នោ ហោតិ បរិច្ចត្តោ”តិអាទិបាឡិវចនញ្ច (បាចិ. ១១៦, ១២១, ១២៦, ១៣១), អន្តមសោ ចតុរង្គុលបាទកំ គាមទារកេហិ បំសុាគារកេសុ កីឡន្តេហិ កតម្បិ សង្ឃស្ស ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ គរុភណ្ឌំ ហោតី”តិអាទិអដ្ឋកថាវចនញ្ច (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) គហេត្វា “អយំ វិហារោ សង្ឃិកោ សង្ឃសន្តកោ, តស្មា អម្ហេហិ អភិរុចិតបុគ្គលោវ អារោបេតព្ពោ, ន អញ្ញោ”តិ សញ្ញី។

តត្ថ វុឌ្ឍតរស្ស វចនេបិ “ន ត្វេវាហំ, ភិក្ខវេ”ត្យាទិវចនំ (ចូឡវ. ៣១៦) តេសុ តេសុ អាសនសាលាទីសុ អគ្គាសនស្ស វុឌ្ឍតរារហត្តា ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា និសិន្នោបិ ភិក្ខុ វុឌ្ឍតរេ អាគតេ វុដ្ឋាយ អាសនំ ទាតព្ពំ សន្ទាយ

ភគវតា វុត្តំ, ន ធុរវាសំ សន្ធាយ។ “វុឌ្ឍតរោ អត្តនោ វុឌ្ឍតាយ”ត្យាទិវចនញ្ច (បាចិ. អដ្ឋ. ១២០; កង្ខា. អដ្ឋ. អនុបខជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា) យថាវុឌ្ឍំ សេនាសនេ ទីយមានេ វុឌ្ឍតរេ អាគតេ នវកតរោ វុដ្ឋាបេតព្ពោ, វុដ្ឋាបេត្វា វុឌ្ឍតរស្ស សេនាសនំ ទាតព្ពំ, វុឌ្ឍតរោ បន នវកតរេន ន វុដ្ឋាបេតព្ពោ។ កស្មា? “អត្តនោ វុឌ្ឍតរតាយា”តិ ឧតុកាលេ យថាវុឌ្ឍំ សេនាសនទានំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន ធុរវាសត្ថាយ ទានំ សន្ធាយ , តស្មា ឥទម្បិ វចនំ ឧបបរិក្ខិតព្ពំ, ន សីឃំ អនុជានិតព្ពំ។

ព្យត្តវចនេបិ “ពហុស្សុតស្ស សង្ឃភារនិត្ថារកស្ស”ត្យាទិវចនញ្ច (បរិ. អដ្ឋ. ៤៤៥-៤៤៦) ន ពហុស្សុតមត្តេន សង្ឃិកវិហារស្ស ឥស្សរភាវំ សន្ធាយ វុត្តំ, អថ ខោ តស្ស ភិក្ខុស្ស ពហូបការតំ គុណវិសិដ្ឋតញ្ច សល្លក្ខេត្វា សង្ឃេន ផាសុកំ អាវាសំ អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ទិន្នេ សោ ភិក្ខុ កេនចិ តម្ហា វិហារា អនុដ្ឋាបនីយោ ហោតិ, ឥមមត្ថំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ”ត្យាទិវចនញ្ច (មហាវ. ៨២) និស្សយាចរិយានំ លក្ខណំ បកាសេតុំ ភគវតា វុត្តំ, ន សង្ឃិកវិហារស្ស ឥស្សរត្តំ, តស្មា ឥទម្បិ វចនំ ឧបបរិក្ខិតព្ពំ, ន សីឃំ អនុជានិតព្ពំ។

ទាយកវចនំ បន នានុជានិតព្ពំ បដិពាហិតព្ពំ។ កស្មា? “យេន វិហារោ ការិតោ”ត្យាទិបាឋស្ស អមុខ្យវោហារត្តា។ យថា ហិ បុថុជ្ជនកាលេ រូបាទីសុ សព្ពនស្ស ភូតបុព្ពត្តា ភូតបុព្ពគតិយា អរហាបិ “សត្តោ”តិ, ឯវំ ទានកាលតោ បុព្ពេ តស្ស វិហារស្ស សាមិភូតបុព្ពត្តា ទាយកោ “វិហារសាមិកោ”តិ វុច្ចតិ, ន ឥស្សរត្តា។ ន ហិ សកលេ វិនយបិដកេ អដ្ឋកថាដីកាសុ ច “វិស្សជ្ជេត្វា ទិន្នស្ស វិហារស្ស ទាយកោ ឥស្សរោ”តិ វា “ទាយកេន វិចារេតព្ពោ”តិ វា “ទាយកសន្តកវិហារោ”តិ វា បាឋោ អត្ថិ, “សង្ឃិកោ, គណសន្តកោ, បុគ្គលិកោ”ឥច្ចេវ អត្ថិ, តស្មា តស្ស វចនំ នានុជានិតព្ពំ។

សង្ឃស្ស វចនេបិ “សង្ឃិកោ នាម វិហារោ”ត្យាទិវចនំ (បាចិ. ១១៦, ១២១, ១២៦, ១៣១) សង្ឃសន្តកភាវំ សង្ឃេន វិចារេតព្ពភាវំ ទីបេតិ, សង្ឃោ បន វិចារេន្តោ បញ្ចង្គសមន្នាគតំ ភិក្ខុំ សេនាសនគ្គាហាបកំ សម្មន្និត្វា តេន យថាវុឌ្ឍំ វិចារេតព្ពោ វា ហោតិ, សមគ្គេន សង្ឃេន ទុវង្គសមន្នាគតស្ស ភិក្ខុនោ អបលោកនកម្មេន ធុរវាសត្ថាយ ទាតព្ពោ វា។ តេសុ បញ្ចង្គសមន្នាគតស្ស ភិក្ខុនោ ទុល្លភត្តា សេនាសនគ្គាហាបកសម្មុតិយា អភាវេ សតិ ទុវង្គសមន្នាគតោ ភិក្ខុ បរិយេសិតព្ពោ។ ឯវំ បន អបរិយេសិត្វា ភណ្ឌាគារិកតាទិពហុឧបការតាយុត្តស្ស ពហុស្សុតតាទិគុណវិសិដ្ឋតាវិរហស្ស ភិក្ខុនោ អាមិសគរុកតាទិវសេន សង្ឃេន វិហារោ ទាតព្ពោ ន ហោតិ, តស្មា សង្ឃវចនម្បិ ឧបបរិក្ខិតព្ពំ, ន តាវ អនុជានិតព្ពំ។

អថ តីណិបិ វចនានិ សំសន្ទេតព្ពានិ។ តត្ថ សង្ឃស្ស ឥស្សរត្តា សង្ឃោ បុច្ឆិតព្ពោ “កោ បុគ្គលោ តុម្ហេហិ អភិរុចិតោ”តិ, បុច្ឆិត្វា “ឯសោ”តិ វុត្តេ “កស្មា អភិរុចិតោ”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯសោ បុគ្គលោ អម្ហេ ចីវរាទិបច្ចយេហិ អនុគ្គហេតា, អម្ហាកំ ញាតិសាលោហិតោ, ឧបជ្ឈាយោ, អាចរិយោ, សទ្ធិវិហារិកោ, អន្តេវាសិកោ, សមានុបជ្ឈាយកោ, សមានាចរិយកោ, បិយសហាយោ, លាភី, យសស្សី, តស្មា អម្ហេហិ អភិរុចិតោ”តិ វុត្តេ “ន ឯត្តាវតា ធុរវាសត្ថាយ វិហារោ ទាតព្ពោ”តិ បដិក្ខិបិតព្ពោ។ អថ “ឯសោ បុគ្គលោ សព្ពេហិ អម្ហេហិ វុឌ្ឍតរោ អគ្គាសនំ អគ្គោទកំ អគ្គបិណ្ឌំ អរហតិ, ធុរវាសត្ថាយ វិហារោ បន តស្ស ទាតព្ពោតិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ ន វុត្តោ”តិ វត្វា បដិក្ខិបិតព្ពោ។ អថ “ធម្មកថិកោ, វិនយធរោ, គណវាចកអាចរិយោ”តិ វុត្តេ “ឯសោ ធុរវាសត្ថាយ ទិន្នវិហារស្ស អនុច្ឆវិកោ, ឯតស្ស ទាតព្ពោ”តិ អនុមោទិតព្ពោ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “សង្ឃោ បន ភណ្ឌាគារិកស្ស វា ធម្មកថិកវិនយធរាទីនំ វា គណវាចកអាចរិយស្ស វា ពហូបការតំ គុណវិសិដ្ឋតញ្ច សល្លក្ខេន្តោ ធុរវាសត្ថាយ វិហារំ សម្មន្និត្វា ទេតី”តិ វចនតោ វិញ្ញាយតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២៩; កង្ខា. អដ្ឋ. អនុបខជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា)។

ឥធ បន សាធកបាឋេ “ភណ្ឌាគារិកស្ស វា”តិ វិជ្ជមានេ កស្មា សាធ្យវចនេ ភណ្ឌាគារិកោ ន វុត្តោតិ? ឯតរហិ ភណ្ឌាគារស្ស អភាវា។ យទិ កេសុចិ វិហារេសុ ភណ្ឌាគារំ សម្មន្នេយ្យ, សោ ភណ្ឌាគារវិហារេ និសិន្នោ សង្ឃស្ស បត្តចីវររក្ខណាទិកំ ឧបការំ ករេយ្យ, តស្ស ពហូបការតំ សល្លក្ខេន្តោ សង្ឃោ ភណ្ឌាគារិកស្ស ផាសុកំ អាវាសំ ឯតរហិបិ ធុរវាសត្ថាយ ទទេយ្យ, សោ តស្ស វិសុំ ធុរវាសវិហារោតិ។ ឯត្ថ សាធកបាឋេ “ធម្មកថិកវិនយធរាទីនំ វា”តិអាទិសទ្ទេន ពហុស្សុតោ អាគតាគមោ ធម្មធរោ វិនយធរោ មាតិកាធរោ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ មេធាវី លជ្ជី កុក្កុច្ចកោ សិក្ខាកាមោតិ វុត្តគុណវន្តេ សង្គណ្ហាតិ។ អថាបិ “ឯសោ បុគ្គលោ ពហុស្សុតោ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីហិ ភិក្ខូនំ ពហូបការោ សង្ឃភារនិត្ថារកោ”តិ វទតិ, “សាធុ ឯសោបិ ផាសុកាវាសស្ស អរហោ, អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ធុរវាសត្ថាយ វិហារោ ឯតស្សបិ ទាតព្ពោ”តិ វត្វា អនុមោទិតព្ពោ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “សង្ឃោ បន ពហុស្សុតស្ស ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីហិ ពហូបការស្ស ភារនិត្ថារកស្ស ផាសុកំ អាវាសំ អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ទេតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៣) វចនតោ វិញ្ញាយតិ។

អថាបិ “អយំ បុគ្គលោ ធម្មកថិកោ វិនយធរោ គណវាចកាចរិយោ សង្ឃស្ស ពហូបការោ វិសិដ្ឋគុណយុត្តោ”តិ វទតិ, “សាធុ ឯតស្សាបិ បុគ្គលស្ស ធុវវាសត្ថាយ វិហារំ សល្លក្ខេត្វា សម្មន្និត្វាវ ទាតព្ពោ”តិ វត្វា អនុមោទិតព្ពោ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “សង្ឃោ បន ភណ្ឌាគារិកស្ស វា ធម្មកថិកវិនយធរាទីនំ វា គណវាចកាចរិយស្ស វា ពហូបការតំ គុណវិសិដ្ឋតញ្ច សល្លក្ខេត្វា ធុវវាសត្ថាយ វិហារំ សម្មន្និត្វា ទេតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២០; កង្ខា. អដ្ឋ. អនុបខជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា) វចនតោ វិញ្ញាយតិ។

អថាបិ “ឯសោ បុគ្គលោ ពហុស្សុតោ សង្ឃភារនិត្ថារកោ”តិ វទតិ, “សាធុ ឯតស្សាបិ អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ទាតព្ពោ”តិ វត្វា អនុមោទិតព្ពោ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “ពហុស្សុតស្ស សង្ឃភារនិត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ អនុដ្ឋាបនីយសេនាសនម្បី”តិ បរិវារដ្ឋកថាយំ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៩៥-៤៩៦) វុត្តត្តា វិញ្ញាយតិ។ តតោ “ឯវំ ទុវង្គសម្បន្នោ បុគ្គលោ អន្តោសីមដ្ឋោ វា ពហិសីមដ្ឋោ វា”តិ បុច្ឆិត្វា “អន្តោសីមដ្ឋោ”តិ វុត្តេ “សាធុ សុដ្ឋុ តស្ស ទាតព្ពោ”តិ សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ “ពហិសីមដ្ឋោ”តិ វុត្តេ “ន ទាតព្ពោ”តិ បដិក្ខិបិតព្ពំ។ កស្មាតិ ចេ? “ន, ភិក្ខវេ, និស្សីមេ ឋិតស្ស សេនាសនំ គាហេតព្ពំ, យោ គាហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៣១៨) វចនតោតិ។

អថ “ទុវង្គសមន្នាគតេ អន្តោសីមដ្ឋេ អសតិ ឯកង្គសមន្នាគតោ អន្តោសីមដ្ឋោ អត្ថី”តិ បុច្ឆិត្វា “អត្ថី”តិ វុត្តេ “សាធុ សុដ្ឋុ ឯតស្ស ទាតព្ពោ”តិ សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? **“ពហូបការតំ គុណវិសិដ្ឋតញ្ច សល្លក្ខេត្វា**តិ ភណ្ឌាគារិកស្ស ពហូបការតំ ធម្មកថិកាទីនំ គុណវិសិដ្ឋតញ្ច សល្លក្ខេត្វា”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១១៩-១២១) ឯកេកង្គវសេន អាគតត្តា វិញ្ញាយតិ។ “អន្តោសីមដ្ឋោ ឯកង្គសមន្នាគតោបិ នត្ថិ, ពហិសីមដ្ឋោវ អត្ថី”តិ វុត្តេ “អាគន្ត្វា អន្តោសីមេ ឋិតស្ស ទាតព្ពោ”តិ វត្តព្ពោ។ កស្មាតិ ចេ? “អសម្បត្តានម្បិ ឧបចារសីមំ បវិដ្ឋានំ អន្តេវាសិកាទីសុ គណ្ហន្តេសុ ទាតព្ពមេវា”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) វចនតោ វិញ្ញាយតិ។

សចេ បន ឯកង្គយុត្តភាវេន វា ទុវង្គយុត្តភាវេន វា សមានា ទ្វេ តយោ ភិក្ខូ អន្តោសីមាយំ វិជ្ជមានា ភវេយ្យុំ, កស្ស ទាតព្ពោតិ? វុឌ្ឍតរស្សាតិ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “ន ច, ភិក្ខវេ, សង្ឃិកំ យថាវុឌ្ឍំ បដិពាហិតព្ពំ, យោ បដិពាហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៣១១) វចនតោតិ។ សចេ បន អន្តោសីមាយំ ឯកង្គយុត្តោ វា ទុវង្គយុត្តោ វា ភិក្ខុ នត្ថិ, សព្ពេវ អាវាសិកា ពាលា អព្យត្តា, ឯវំ សតិ កស្ស ទាតព្ពោតិ? យោ តំ វិហារំ អាគច្ឆតិ អាគន្តុកោ ភិក្ខុ, សោ ចេ លជ្ជី ហោតិ បេសលោ ពហុស្សុតោ សិក្ខាកាមោ, សោ តេហិ អាវាសិកេហិ ភិក្ខូហិ អញ្ញត្ថ អគមនត្ថំ សង្គហំ កត្វា សោ អាវាសោ ទាតព្ពោ។

អយមត្ថោ កថំ ជានិតព្ពោតិ ចេ? “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, អញ្ញតរស្មិំ អាវាសេ សម្ពហុលា ភិក្ខូ វិហរន្តិ ពាលា អព្យត្តា, តេ ន ជានន្តិ ឧបោសថំ វា ឧបោសថកម្មំ វា បាតិមោក្ខំ វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ វា។ តត្ថ អញ្ញោ ភិក្ខុ អាគច្ឆតិ ពហុស្សុតោ អាគតាគមោ ធម្មធរោ វិនយធរោ មាតិកាធរោ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ មេធាវី លជ្ជី កុក្កុច្ចកោ សិក្ខាកាមោ, តេហិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូហិ សោ ភិក្ខុ សង្គហេតព្ពោ អនុគ្គហេតព្ពោ ឧបលាបេតព្ពោ ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ ចុណ្ណេន មត្តិកាយ ទន្តកដ្ឋេន មុខោទកេន។ នោ ចេ សង្គណ្ហេយ្យុំ អនុគ្គណ្ហេយ្យុំ ឧបលាបេយ្យុំ ឧបដ្ឋាបេយ្យុំ ចុណ្ណេន មត្តិកាយ ទន្តកដ្ឋេន មុខោទកេន, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៦៣) សម្មាសម្ពុទ្ធេន បញ្ញត្តត្តា, អដ្ឋកថាយញ្ច (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៣) **“សង្គហេតព្ពោ**តិ ‘សាធុ, ភន្តេ, អាគតត្ថ, ឥធ ភិក្ខា សុលភា សូបព្យញ្ជនំ អត្ថិ, វសថ អនុក្កណ្ឋមានា’តិ ឯវំ បិយវចនេន សង្គហេតព្ពោ, បុនប្បុនំ តថាករណវសេន **អនុគ្គហេតព្ពោ**, ‘អាម វសិស្សាមី’តិ បដិវចនទាបនេន **ឧបលាបេតព្ពោ**។ អថ វា ចតូហិ បច្ចយេហិ សង្គហេតព្ពោ ចេវ អនុគ្គហេតព្ពោ ច, បិយវចនេន ឧបលាបេតព្ពោ, កណ្ណសុខំ អាលបិតព្ពោតិ អត្ថោ, ចុណ្ណាទីហិ **ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ។ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ សចេ សកលោបិ សង្ឃោ ន ករោតិ, សព្ពេសំ ទុក្កដំ។ ឥធ នេវ ថេរា, ន ទហរា មុច្ចន្តិ, សព្ពេហិ វារេន ឧបដ្ឋាតព្ពោ, អត្តនោ វារេ អនុបដ្ឋហន្តស្ស អាបត្តិ។ តេន បន មហាថេរានំ បរិវេណសម្មជ្ជនទន្តកដ្ឋទានាទីនិ ន សាទិតព្ពានិ។ ឯវម្បិ សតិ មហាថេរេហិ សាយំបាតំ ឧបដ្ឋានំ អាគន្តព្ពំ។ តេន បន តេសំ អាគមនំ ញត្វា បឋមតរំ មហាថេរានំ ឧបដ្ឋានំ គន្តព្ពំ។ សចស្ស សទ្ធិំចរា ភិក្ខូ ឧបដ្ឋាកា អត្ថិ, ‘មយ្ហំ ឧបដ្ឋាកា អត្ថិ, តុម្ហេ អប្បោស្សុក្កា វិហរថា’តិ វត្តព្ពំ។ អថាបិស្ស សទ្ធិំ ចរា នត្ថិ, តស្មិំយេវ បន វិហារេ ឯកោ វា ទ្វេ វា វត្តសម្បន្នា វទន្តិ ‘មយំ ថេរស្ស កត្តព្ពំ ករិស្សាម, អវសេសា ផាសុ វិហរន្តូ’តិ, សព្ពេសំ អនាបត្តី”តិ វុត្តត្តា។ ឯវំ តាទិសំ ពហិសីមតោ អន្តោសីមមាគតំ លជ្ជីបេសលពហុស្សុតសិក្ខាកាមភូតំ ភិក្ខុំ អន្តោសីមាយ ធុវនិវាសត្ថាយ ផាសុកំ អាវាសំ អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ទាតព្ពោតិ វិញ្ញាយតិ។

ននុ ច “ន, ភិក្ខវេ, និស្សីមេ ឋិតស្ស សេនាសនំ គាហេតព្ពំ, យោ គាហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៣១៨) ភគវតា វុត្តំ, អថ កស្មា និស្សីមតោ អាគតស្ស ធុវវាសត្ថាយ វិហារោ ទាតព្ពោតិ? វុច្ចតេ – “និស្សីមេ ឋិតស្សា”តិ ឥទំ អនាទរេ សាមិវចនំ, តស្មា និស្សីមេ ឋិតំយេវ សេនាសនំ ន គាហេតព្ពន្តិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ, ន

និស្សិមេ ឋិតស្ស តស្ស ភិក្ខុស្ស អន្តោសីមំ បវិដ្ឋស្សាបិ សេនាសនំ ន គាហេតព្ពន្តិ អត្ថោ, តស្មា បុព្ពេ ពហិសីមាយំ ឋិតោបិ ឥទានិ អន្តោសីមំ បវិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ ចតុបច្ចយភាគោ លព្ភតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) “អសុកវិហារេ កិរ ពហុំ ចីវរំ ឧប្បន្នន្តិ សុត្វា យោជនន្តរិកវិហារតោបិ ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តិ, សម្បត្តសម្បត្តានំ ឋិតដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ទាតព្ព”ន្តិ។ អន្តោសីមដ្ឋេសុ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុំ អសក្កោន្តេសុ យត្ថ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកោ អត្ថិ, សោ អាវាសោ គន្តព្ពោ ហោតិ។ អន្តោវស្សេបិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន វិនា វស្សំ វសិតុំ ន លភតិ។ យត្ថ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកោ អត្ថិ, តត្ថ គន្ត្វា វស្សំ វសិតព្ពំ, តស្មា ពហិសីមតោ អាគតោបិ លជ្ជីបេសលពហុស្សុតសិក្ខាកាមភិក្ខុ សង្គហេតព្ពោ ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“ឥធ បន, ភិក្ខវេ, អញ្ញតរស្មិំ អាវាសេ តទហុបោសថេ សម្ពហុលា ភិក្ខូ វិហរន្តិ ពាលា អព្យត្តា, តេ ន ជានន្តិ ឧបោសថំ វា ឧបោសថកម្មំ វា បាតិមោក្ខំ វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ វា។ តេហិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូហិ ឯកោ ភិក្ខុ សាមន្តា អាវាសា សជ្ជុកំ បាហេតព្ពោ ‘គច្ឆាវុសោ សំខិត្តេន វា វិត្ថារេន វា បាតិមោក្ខំ បរិយាបុណិត្វា អាគច្ឆា’តិ។ ឯវញ្ចេតំ លភេថ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ លភេថ, តេហិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូហិ សព្ពេហេវ យត្ថ ជានន្តិ ឧបោសថំ វា ឧបោសថកម្មំ វា បាតិមោក្ខំ វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ វា, សោ អាវាសោ គន្តព្ពោ។ នោ ចេ គច្ឆេយ្យុំ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ឥធ បន, ភិក្ខវេ, អញ្ញតរស្មិំ អាវាសេ សម្ពហុលា ភិក្ខូ វស្សំ វសន្តិ ពាលា អព្យត្តា, តេ ន ជានន្តិ ឧបោសថំ វា ឧបោសថកម្មំ វា បាតិមោក្ខំ វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ វា។ តេហិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូហិ ឯកោ ភិក្ខុ សាមន្តា អាវាសា សជ្ជុកំ បាហេតព្ពោ ‘គច្ឆាវុសោ សំខិត្តេន វា វិត្ថារេន វា បាតិមោក្ខំ បរិយាបុណិត្វា អាគច្ឆា’តិ។ ឯវញ្ចេតំ លភេថ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ លភេថ, ឯកោ ភិក្ខុ សត្តាហកាលិកំ បាហេតព្ពោ ‘គច្ឆាវុសោ សំខិត្តេន វា វិត្ថារេន វា បាតិមោក្ខំ បរិយាបុណិត្វា អាគច្ឆា’តិ។ ឯវញ្ចេតំ លភេថ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ លភេថ, ន, ភិក្ខវេ, តេហិ ភិក្ខូហិ តស្មិំ អាវាសេ វស្សំ វសិតព្ពំ, វសេយ្យុំ ចេ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ” (មហាវ. ១៦៣)។

ឯវំ ពហិសីមតោ អាគតស្សាបិ សង្ឃស្ស ឧបការំ កាតុំ សក្កោន្តស្ស វិសិដ្ឋគុណយុត្តស្ស ទាតព្ពភាវោ វិញ្ញាយតិ, តស្មា “អម្ហាកំ គណោ ន ហោតិ, អម្ហាកំ វំសោ បវេណី ន ហោតិ, អម្ហាកំ សន្ទិដ្ឋសម្ភត្តោ ន ហោតី”តិអាទីនិ វត្វា ន បដិក្ខិបិតព្ពោ។ គណាទិភាវោ ហិ អប្បមាណំ, យថាវុត្តពហូបការតាទិភាវោយេវ បមាណំ។ សាមគ្គិករណតោ បដ្ឋាយ ហិ សមានគណោ ហោតិ។ តថា ហិ ឧក្ខិត្តានុវត្តកានំ លទ្ធិនានាសំវាសកានម្បិ លទ្ធិវិស្សជ្ជនេន តិវិធឧក្ខេបនីយកម្មកតានំ កម្មនានាសំវាសកានម្បិ ឱសារណំ កត្វា សាមគ្គិករណេន សំវាសោ ភគវតា អនុញ្ញាតោ។ អលជ្ជី បន ពហុស្សុតម្បិ សង្គហំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ សោ ហិ អលជ្ជីបរិសំ វឌ្ឍាបេតិ, លជ្ជីបរិសំ ហាបេតិ។ ភណ្ឌនការកំ បន វិហារតោបិ និក្កឌ្ឍិតព្ពំ។ តថា ហិ “ភណ្ឌនការកកលហការកមេវ សកលសង្ឃារាមតោ និក្កឌ្ឍិតុំ លភតិ។ សោ ហិ បក្ខំ លភិត្វា សង្ឃម្បិ ភិន្ទេយ្យ។ អលជ្ជីអាទយោ បន អត្តនោ វសនដ្ឋានតោយេវ និក្កឌ្ឍិតព្ពា, សកលសង្ឃារាមតោ និក្កឌ្ឍិតុំ ន វដ្ដតី”តិ អដ្ឋកថាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២៨) វុត្តំ។

វុឌ្ឍាបចាយនាទិសាមគ្គិរសរហិតំ វិសភាគបុគ្គលម្បិ សង្គហំ កាតុំ ន លភតិ។ វុត្តញ្ហិ “ឯវរូបេន ហិ វិសភាគបុគ្គលេន ឯកវិហារេ វា ឯកបរិវេណេ វា វសន្តេន អត្ថោ នត្ថិ, តស្មា សព្ពត្ថេវស្ស និវាសោ វារិតោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២២), តស្មា អាវាសិកោ វា ហោតុ អាគន្តុកោ វា, សគណោ វា ហោតុ អញ្ញគណោ វា, ពហុស្សុតសីលវន្តភូតោ ភិក្ខុ សង្គហេតព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា –

> “ពហុស្សុតំ ធម្មធរំ, សប្បញ្ញំ ពុទ្ធសាវកំ;
> នេក្ខំ ជម្ពោនទស្សេវ, កោ តំ និន្ទិតុមរហតិ;
> ទេវាបិ នំ បសំសន្តិ, ព្រហ្មុនាបិ បសំសិតោ”តិ។ (អ. និ. ៤.៦) –

អយំ អន្តោសីមដ្ឋេន សង្ឃេន ពហូបការតាគុណវិសិដ្ឋតាសង្ខាតេហិ គុណេហិ យុត្តស្ស សង្ឃភារនិត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ ផាសុកំ អាវាសំ អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ទានេ វិនិច្ឆយោ។

យទា បន សង្ឃត្ថេរោ ជរាទុព្ពលតាយ វា រោគបីឡិតតាយ វា វិវេកជ្ឈាសយតាយ វា គណំ អបរិហរិតុកាមោ អញ្ញស្ស ទាតុកាមោ, អត្តនោ អច្ចយេន វា កលហវិវាទភាវមិច្ឆន្តោ សទ្ធិវិហារិកាទីនំ និយ្យាតេតុកាមោ ហោតិ, តទា ន អត្តនោ ឥស្សរតាយ ទាតព្ពំ, អយំ វិហារោ សង្ឃិកោ, តស្មា សង្ឃំ សន្និបាតាបេត្វា តំ ការណំ អាចិក្ខិត្វា ពហូបការតាគុណវិសិដ្ឋតាយុត្តបុគ្គលោ វិចិនាបេតព្ពោ។ តតោ សង្ឃោ ចត្តារិ អគតិគមនានិ អនុបគន្ត្វា ភគវតោ អជ្ឈាសយានុរូបំ លជ្ជីបេសលពហុស្សុតសិក្ខាកាមភូតំ បុគ្គលំ វិចិនិត្វា “អយំ ភិក្ខុ ឥមស្ស វិហារស្ស អនុច្ឆវិកោ”តិ អារោចេតិ។ មហាថេរស្សាបិ តមេវ រុច្ចតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ រុច្ចតិ, អត្តនោ ភារភូតំ វុត្តប្ប

ការអង្គវិយុត្តំ បុគ្គលំ ទាតុកាមោ ហោតិ។ ឯវំ សន្តេ សង្ឃោ ឆន្ទាទិអគតី ន គច្ឆតិ, បុគ្គលោវ គច្ឆតិ, តស្មា សង្ឃស្សេវ អនុមតិយា វិហារោ ទាតព្ពោ។

សចេ បន សង្ឃោ យំ កញ្ចិ អាមិសំ លភិត្វា យថាវុត្តគុណវិយុត្តស្ស ភិក្ខុនោ ទាតុកាមោ ហោតិ, បុគ្គលោ បន ភគវតោ អជ្ឈាសយានុរូបំ វុត្តប្បការអង្គយុត្តភូតស្សេវ ភិក្ខុស្ស ទាតុកាមោ, តទា បុគ្គលោបិ សង្ឃបរិយាបន្នោយេវាតិ កត្វា ធម្មកម្មការកស្ស បុគ្គលស្សេវ អនុមតិយា វិហារោ ទាតព្ពោ, ន សង្ឃានុមតិយា។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩) “សចេ សង្ឃោ កិញ្ចិ លភិត្វា អាមិសគរុកតាយ ន និវារេតិ, ឯកោ ភិក្ខុ និវារេតិ, សោវ ភិក្ខុ ឥស្សរោ។ សង្ឃិកេសុ ហិ កម្មេសុ យោ ធម្មកម្មំ ករោតិ, សោវ ឥស្សរោ”តិ។ វុត្តញ្ហិ –

“ឆន្ទា ទោសា ភយា មោហា;
យោ ធម្មំ អតិវត្តតិ;
និហីយតិ តស្ស យសោ;
កាឡបក្ខេវ ចន្ទិមា។

“ឆន្ទា ទោសា ភយា មោហា;
យោ ធម្មំ នាតិវត្តតិ;
អាបូរតិ តស្ស យសោ;
សុក្កបក្ខេវ ចន្ទិមា”តិ។ (ទី. និ. ៣.២៤៦; អ. និ. ៤.១៧-១៨; បារិ. ៣៨២, ៣៨៦);

យទា បន ថេរោបិ កិញ្ចិ អវត្វា យថាកម្មង្គតោ, សង្ឃោបិ ន កស្សចិ វិចារេតិ, ឯវំ សង្ឃិកវិហារេ អភិក្ខុកេ សុញ្ញេ វត្តមានេ តស្មិំ ទេសេ យេន កេនចិ សាសនស្ស វុទ្ធិមិច្ឆន្តេន អាចរិយេន អន្តោសីមដ្ឋកា ភិក្ខូ ឯវំ សមុស្សាហេតព្ពា “មា តុម្ហេ អាយស្មន្តោ ឯវំ អកត្ថ, អន្តោសីមដ្ឋកេសុ ភិក្ខូសុ ពហូបការតាទិយុត្តំ បុគ្គលំ វិចិនថ, វិចិនិត្វា លភន្តា តស្ស បុគ្គលស្ស សមគ្គេន សង្ឃេន ធុរវាសត្ថាយ វិហារំ អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ទេថ, នោ ចេ អន្តោសីមដ្ឋកេសុ ភិក្ខូសុ អលត្ថ, អថ ពហិសីមដ្ឋកេសុ ភិក្ខូសុ វិចិនថ។ ពហិសីមដ្ឋកេសុ ភិក្ខូសុ វិចិនិត្វា យថាវុត្តអង្គយុត្តបុគ្គលេ លព្ភមានេ តំ បុគ្គលំ អន្តោសីមំ បវេសេត្វា អន្តោសីមដ្ឋកស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា ធុរវាសត្ថាយ វិហារំ សម្មន្និត្វា អនុដ្ឋាបនីយំ កត្វា ទេថ។ ឯវំ ករោន្តា ហិ តុម្ហេ អាយស្មន្តោ អប្បិច្ឆកថា-សន្តោសកថា-សល្លេខកថា-បវិវេកកថាវីរិយារម្ភកថា-សីលកថា-សមាធិកថា-បញ្ញាកថា-វិមុត្តិកថា-វិមុត្តិញាណទស្សនកថាសង្ខាតទសកថាវត្ថុសម្បន្នំ បុគ្គលំ ឧបនិស្សាយ អស្សុតបុព្ពំ ធម្មំ សុណិស្សថ, សុតបុព្ពំ ធម្មំ បរិយោទាបិស្សថ, កង្ខំ វិនោទិស្សថ, ទិដ្ឋឹ ឧជុំ ករិស្សថ, ចិត្តំ បសាទេស្សថ។ យស្ស លទ្ធិនោ បេសលស្ស ពហុស្សុតស្ស សិក្ខាកាមស្ស ភិក្ខុនោ ភិក្ខុំ អនុសិក្ខមានា សទ្ធាយ វឌ្ឍិស្សន្តិ, សីលេន វឌ្ឍិស្សន្តិ, សុតេន វឌ្ឍិស្សន្តិ, ចាគេន វឌ្ឍិស្សន្តិ, បញ្ញាយ វឌ្ឍិស្សន្តី”តិ។ វុត្តញ្ហេតំ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.១៤) “កតមោ ឧបនិស្សយគោចរោ ទសកថាវត្ថុគុណសមន្នាគតោ កល្យាណមិត្តោ, យំ និស្សាយ អស្សុតំ សុណាតិ, សុតំ បរិយោទបេតិ, កង្ខំ វិតរតិ, ទិដ្ឋឹ ឧជុំ ករោតិ, ចិត្តំ បសាទេតិ។ យស្ស វា អនុសិក្ខមានោ សទ្ធាយ វឌ្ឍតិ, សីលេន វឌ្ឍតិ, សុតេន វឌ្ឍតិ , ចាគេន វឌ្ឍតិ, បញ្ញាយ វឌ្ឍតិ, អយំ វុច្ចតិ ឧបនិស្សយគោចរោ”តិ។ ឯវំ សមុស្សាហេត្វា ធម្មកថំ កត្វា អន្តោសីមដ្ឋកសង្ឃេនេវ ធុរវាសវិហារោ ទាបេតព្ពោតិ។

ឯវំ ជិនសាសនស្ស, វឌ្ឍិកាមោ សុបេសលោ;
អកាសិ បញ្ញវា ភិក្ខុ, សុដ្ឋុ អាវាសនិច្ឆយន្តិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

វិហារវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ។

២៩. កឋិនត្ថារវិនិច្ឆយកថា

២២៦. ឯវំ ចតុបច្ចយភាជនវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ កឋិនវិនិច្ឆយំ កថេតុមាហ “**កឋិនន្តិ ឯត្ថ បនា**”តិអាទិ។ តត្ថ **កឋិន**ន្តិ កតមំ កឋិនំ? សមូហបញ្ញត្តិ។ ន ហិ បរមត្ថតោ កឋិនំ នាម ឯកោ ធម្មោ អត្ថិ, បុរិមវស្សំវុត្ថា ភិក្ខូ, អនូនបញ្ចវគ្គសង្ឃោ, ចីវរមាសោ, ធម្មេន សមេន ឧប្បន្នចីវរន្តិអាទីសុ យេសុ នាមរូបេសុ សមុប្បជ្ជមានេសុ តេសំ នាមរូបធម្មានំ សមូហសមវាយសង្ខាតំ សមូហបញ្ញត្តិមត្តមេវ កឋិនំ។ អយមត្ថោ កថំ ជានិតព្ពោតិ? “តេសញ្ញេវ ធម្មានំ សង្គហោ សមវាយោ នាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនំ អភិលាបោ, យទិទំ កឋិន”ន្តិ បរិវារបាឡិយំ (បរិ. ៤១២) អាគតត្តា ច, “**តេសញ្ញេវ ធម្មាន**ន្តិ យេសុ រូបាទិធម្មេសុ សតិ កឋិនំ នាម ហោតិ, តេសំ សមោធានំ មិស្សីភាវោ។ **នាមំ នាមកម្ម**ន្តិអាទិនា បន ‘កឋិន’ន្តិ ឥទំ ពហូសុ ធម្មេសុ នាមមត្តំ, ន បរមត្ថតោ ឯកោ ធម្មោ អត្ថីតិ ទស្សេតី”តិ អដ្ឋកថាយំ (បរិ. អដ្ឋ. ៤១២) អាគតត្តា ច, “**យេសុ រូបាទិធម្មេសូ**តិ បុរិមវស្សំវុត្ថា ភិក្ខូ, បញ្ចហិ អនូនោ សង្ឃោ, ចីវរមាសោ, ធម្មេន សមេន សមុប្បន្នំ ចីវរន្តិ ឯវមាទីសុ យេសុ រូបារូបធម្មេសុ។ **សតី**តិ សន្តេសុ។ **មិស្សីភាវោ**តិ សំសគ្គតា សមូហបញ្ញត្តិមត្តំ។ តេនាហ ន បរមត្ថតោ ឯកោ ធម្មោ អត្ថីតិ ទស្សេតី”តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បរិវារ ២.៤១២) អាគតត្តា ច ជានិតព្ពោតិ។

កេនដ្ឋេន កឋិនន្តិ? ថិរដ្ឋេន។ កស្មា ថិរន្តិ? អនាមន្តចារអសមាទានចារគណភោជនយាវទត្ថចីវរយោចតត្ថចីវរុប្បាទសង្ខាតេ បញ្ចានិសំសេ អន្តោករណសមត្ថតាយ។ វុត្តញ្ហិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣០៦) “បញ្ចានិសំសេ អន្តោករណសមត្ថតាយ ថិរន្តិ អត្ថោ”តិ, តថា វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣០៦) វជិរពុទ្ធិដីកាយញ្ច (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៦)។ អថ វា កេនដ្ឋេន កឋិនន្តិ? សង្គណ្ហនដ្ឋេន។ កថំ សង្គណ្ហាតីតិ? បញ្ចានិសំសេ អញ្ញត្ថ គន្តុំ អទត្វា សង្គណ្ហាតិ សង្ខិបិត្វា គណ្ហាតិ។ វុត្តញ្ហិ វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ (កង្ខា. អភិ. ដី. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) “បញ្ចានិសំសេ អញ្ញត្ថ គន្តុំ អទត្វា សង្គណ្ហនដ្ឋេន កឋិន”ន្តិ។

កឋិន-សទ្ទោ កាយ ធាតុយា កេន បច្ចយេន សិជ្ឈតីតិ? ដីកាចរិយា ធាតុបច្ចយេ អចិន្តេត្វា អនិប្ផន្នបាដិបទិកវសេនេវ វណ្ណេន្តិ, តស្មា អយំ សទ្ទោ រុឡ្ហីសុទ្ធនាមភូតោ អនិប្ផន្នបាដិបទិកសទ្ទោតិ វុច្ចតិ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? តីសុបិ វិនយដីកាសុ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣០៦; វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣០៦; វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៦; កង្ខា. អភិ. ដី. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) “ថិរន្តិ អត្ថោ” ឥច្ចេវ វណ្ណិតត្តា។ បញ្ចានិសំសេ អន្តោករណសមត្ថតាយាតិ បន ថិរតា ចស្ស ហេតុបទមេវ។ អថ វា កឋិន-សទ្ទោ កថធាតុយា ឥនបច្ចយេន សិជ្ឈតិ។ កថំ? កថ សង្គហណេតិមស្ស លទ្ធធាតុសញ្ញាទិស្ស បញ្ចានិសំសេ អញ្ញត្ថ គន្តុំ អទត្វា សង្គណ្ហាតីតិ អត្ថេ “ឥន សព្ពត្ថា”តិ យោគវិភាគេន វា “សុបតោ ចា”តិ ឯត្ថ ច-សទ្ទេន វា ឥនបច្ចយំ កត្វា បរក្ខរំ នេត្វា កឋិន សទ្ទតោ ស្យុប្បត្តាទិម្ហិ កតេ រូបំ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “សង្គណ្ហនដ្ឋេនា”តិ វុត្តំ កង្ខាវិតរណីដីកាបាឋំ និស្សាយ វិញ្ញាយតិ។ អថ វា កឋ កិច្ឆជីវនេតិ ធាតុតោ ឥនបច្ចយំ កត្វា សិជ្ឈតិ។ អយមត្ថោ “កឋ កិច្ឆជីវនេ, មុទ្ធជទុតិយន្តោ ធាតុ, ឥនោ”តិ អភិធានប្បទីបិកាដីកាយំ វុត្តត្តា វិញ្ញាយតិ។

ពហូ បន បណ្ឌិតា ឥមំ បាឋំយេវ គហេត្វា “កឋិន-សទ្ទោ មុទ្ធជទុតិយន្តោយេវ ហោតិ, ន ទន្តជោ”តិ វទន្តិ ចេវ លិខន្តិ ច, ន បនេវំ ឯកន្តតោ វត្តព្ពំ។ កស្មា? អភិធានប្បទីបិកាដីកាយំ កក្ខឡបរិយាយំ គុណសទ្ទភូតំ កឋិនសទ្ទំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន សាសនវោហារតោ នាមសទ្ទភូតំ។ តេនេវាហ “បញ្ចកំ កក្ខឡេ”តិ។ អនេកេសុ បន បាឡិអដ្ឋកថាទិបោត្ថកេសុ ជិនសាសនវោហារតោ នាមសទ្ទភូតោ កឋិន-សទ្ទោ ទន្តជោយេវ យេភុយ្យេន បញ្ញាយតិ , តេនេវ ច ការណេន អភិធានប្បទីបិកាដីកាយម្បិ វណ្ណវិបរិយាយេ កឋិនន្តិបិ វុត្តំ។ អថ វា កត្ថ សិលាឃាយន្តិ ធាតុតោ ឥនបច្ចយំ កត្វា សសំយោគត្ថការំ និសំយោគំ កត្វា សិជ្ឈតិ។ អយមត្ថោ សិលាឃាទិសុត្តស្ស វុត្តិយំ “សិលាឃ កត្ថនេ”តិ វចនតោ, សទ្ទនីតិយញ្ច “កត្ថនំ បសំសន”ន្តិ វណ្ណិតត្តា ច វិញ្ញាយតិ។ ឥទញ្ច វចនំ “ឥទញ្ហិ កឋិនវត្តំ នាម ពុទ្ធប្បសត្ថ”ន្តិ អដ្ឋកថាវចនេន (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) សមេតិ។ អាចរិយា បន “កឋធាតុ ឥនបច្ចយោ”តិ វិកប្បេត្វា “កឋ សមត្ថនេ”តិ អត្ថំ វទន្តិ, តំ ដីកាសុ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣០៦; វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣០៦; វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៦; កង្ខា. អភិ. ដី. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) “ថិរន្តិ អត្ថោ”តិ វចនំ អនបេក្ខិត្វា “បញ្ចានិសំសេ អន្តោករណសមត្ថតាយា”តិ ហេតុមេវ អត្ថភាវេន គហេត្វា វុត្តំ សិយា, តំ បន ថិរភាវស្ស ហេតុយេវ។

កថំ វិគ្គហោ កាតព្ពោតិ? អយំ កឋិន-សទ្ទោ ចតូសុ បទេសុ នាមបទំ, បញ្ចសុ នាមេសុ សុទ្ធនាមំ, ចតូសុ សុទ្ធនាមេសុ រុឡ្ហីសុទ្ធនាមំ, ទ្វីសុ បាដិបទិកសទ្ទេសុ អនិប្ផន្នបាដិបទិកសទ្ទោ, តស្មា វិគ្គហោ ន កាតព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ –

“វុឌ្ឍិខ្យាតំ និបាតញ្ច-បសគ្គាលបនំ តថា;
សព្ពនាមិកមេតេសុ, ន កតោ វិគ្គហោ ឆសូ”តិ។

អយមត្ថោ “កថិនន្តិ...បេ.... ថិរន្តិ អត្ថោ”តិ ដីកាសុ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣០៦; វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣០៦; វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៦; កង្ខា. អភិ. ដី. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) វចនតោ វិញ្ញាយតិ។ អថ វា បញ្ចានិសំសេ អញ្ញត្ថ គន្តុំ អទត្វា កថតិ សង្គណ្ហាតីតិ **កថិនំ**, អយំ វចនត្ថោ យថាវុត្តវិនយត្ថមញ្ជូសាបាឋវសេន (កង្ខា. អភិ. ដី. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) វិញ្ញាយតិ។ អថ វា កឋតិ កិច្ឆេន ជីវតីតិ កថិនោ, រុក្ខោ, តស្ស ឯសោតិ កថិនោ, ថិរភាវោ, សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ **កថិនំ**, បញ្ញត្តិជាតំ ឋ-ការស្ស ថ-ការំ កត្វា កថិនន្តិ វុត្តំ។ អយំ នយោ “កឋ កិច្ឆជីវនេ”តិ ធាត្វត្ថសំវណ្ណនាយ ច “បញ្ចានិសំសេ អន្តោករណសមត្ថតាយ ថិរន្តិ អត្ថោ”តិ ដីកាវចនេន (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣០៦; វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣០៦; វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៦; កង្ខា. អភិ. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) ច សមេតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ វា កថីយតេ សិលាឃតេ បសំសីយតេ ពុទ្ធាទីហីតិ **កថិនំ**, អយំ នយោ “កត្ថ សិលាឃាយ”ន្តិ ធាត្វត្ថសំវណ្ណនាយ ច “តទញ្ហិ កថិនវត្ថំ នាម ពុទ្ធប្បសត្ថ”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) អដ្ឋកថាវចនេន ច សមេតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯត្ថ បន សង្ខេបរុចិត្តា អាចរិយស្ស សទ្ទលក្ខណំ អវិចារេត្វា អត្ថមេវ បុច្ឆំ កត្វា វិស្សជ្ជេតុំ “**កថិនំ អត្ថរិតុំ កេ លភន្តិ, កេ ន លភន្តី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កេ លភន្តី**តិ កេ សាធេន្តីតិ អត្ថោ។ **បញ្ច ជនា លភន្តី**តិ បញ្ច ជនា សាធេន្តិ។ កថិនទុស្សស្ស ហិ ទាយកា បច្ឆិមកោដិយា ចត្តារោ ហោន្តិ, ឯកោ បដិគ្គាហកោតិ។ “តត្រ, ភិក្ខវេ, យ្វាយំ ចតុវគ្គោ ភិក្ខុសង្ឃោ ឋបេត្វា តីណិ កម្មានិ ឧបសម្បទំ បវារណំ អព្ភាន”ន្តិ ចម្បេយ្យក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣៨៨) វុត្តត្តា ន បញ្ចវគ្គករណីយន្តិ គហេតព្ពំ។ **បឋមប្បវារណាយ បវារិតា**តិ ឥទំ វស្សច្ឆេទំ អកត្វា វស្សំវុត្ថភាវសន្ទស្សនត្ថំ វុត្តំ អន្តរាយេន អបវារិតានម្បិ វុត្ថវស្សានំ កថិនត្ថារសម្ភវតោ។ តេនេវ “អប្បវារិតា វា”តិ អវត្វា “**ឆិន្នវស្សា វា បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា វា ន លភន្តី**”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ **អញ្ញស្មឹ វិហារេ វុត្ថវស្សាបិ ន លភន្តី**តិ នានាសីមាយ អញ្ញស្មឹ វិហារេ វុត្ថវស្សា ឥមស្មឹ វិហារេ កថិនត្ថារំ ន លភន្តីតិ អត្ថោ។ **សព្ពេ**តិ ឆិន្នវស្សាទយោ, អនុបគតាបិ តត្ថេវ សង្គហិតា។ **អានិសំស**ន្តិ កថិនានិសំសចីវរំ។ ឯកំ អត្ថតចីវរំយេវ ហិ កថិនចីវរំ នាម ហោតិ, អវសេសានិ ចីវរានិ វា សាដកា វា កថិនានិសំសាយេវ នាម។ វក្ខតិ ហិ “អវសេសកថិនានិសំសេ ពលវវត្ថានិ វស្សាវាសិកឋិតិកាយ ទាតព្ពានី”តិ។ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២២៦) **ឥតរេស**ន្តិ បុរិមិកាយ ឧបគតានំ។

សោ ចេ បច្ឆិមិកាយ ឧបសម្បជ្ជតិ, គណបូរកោ ចេវ ហោតិ, អានិសំសញ្ច លភតីតិ ឥមិនា សាមណេរានំ វស្សូបគមនំ អនុញ្ញាតំ ហោតិ។ សោ ហិ បុរិមិកាយ វស្សូបគតត្តា អានិសំសំ លភតិ, បច្ឆិមិកាយ បន ឧបសម្បជ្ជិតត្តា គណបូរកោ ហោតីតិ។ **សចេ បុរិមិកាយ ឧបគតា កថិនត្ថារកុសលា ន ហោន្តី**តិអាទិនា “អដ្ឋធម្មកោវិទោ ភិក្ខុ, កថិនត្ថារមរហតី”តិ វិនយវិនិច្ឆយេ (វិ. វិ. ២៧០៤) អាគតត្តា សយំ ចេ អដ្ឋធម្មកុសលោ, សយមេវ អត្ថរិតព្ពំ។ នោ ចេ, អញ្ញេ អដ្ឋធម្មកុសលេ បរិយេសិត្វា នេតព្ពា, ឯវំ អកត្វា កថិនំ អត្ថរិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **កថិនំ អត្ថរាបេត្វា**តិ សការិតវចនេន តេហិ ពាហិរតោ អាគតត្ថេរេហិ សយំ កថិនំ ន អត្ថរិតព្ពំ, សព្ពបុព្ពកិច្ចាទិកំ សំវិទហិត្វា តេ បុរិមិកាយ វស្សូបគតា អន្តោសីមដ្ឋភិក្ខូយេវ អត្ថរាបេតព្ពាតិ ទស្សេតិ, អញ្ញថា អញ្ញោ កថិនំ អត្ថរតិ, អញ្ញោ អានិសំសំ លភតីតិ អាបជ្ជតិ, ន បនេវំ យុជ្ជតិ។ វក្ខតិ ហិ “អានិសំសោ បន ឥតរេសំយេវ ហោតី”តិ។ **ទានញ្ច ភុញ្ជិត្វា**តិ ខាទនីយភោជនីយភូតំ អន្នបានាទិទានំ ភុញ្ជិត្វា។ ន ហិ តេ វត្ថុទានំ លភន្តិ។

កថិនចីវរំ ទេមាតិ ទាតុំ វដ្ដតីតិ ឯត្ថ “សង្ឃស្ស កថិនចីវរំ ទេមា”តិ វត្តព្ពំ។ ឯវញ្ហិ សតិ “ឥទំ សង្ឃស្ស កថិនទុស្សំ ឧប្បន្ន”ន្តិ (មហាវ. ៣០៧) កម្មវាចាយ សមេតិ។ អថ ច បន បុព្ពេ កតបរិចយត្តា “សង្ឃស្សា”តិ អវុត្តេបិ សម្បទានំ បាកដន្តិ កត្វា អវុត្តំ សិយាតិ។ ឯត្ថេកេ អាចរិយា វទន្តិ “សង្ឃស្សាតិ អវុត្តេបិ កាលេ ទិន្នំ សង្ឃិកំ ហោតី”តិ, តត្រេវំ វត្តព្ពំ “ន កាលេ ទិន្នំ សព្ពំ សង្ឃិកំ ហោតី”តិ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “យញ្ច កាលេបិ សង្ឃស្ស វា ឥទំ អកាលចីវរន្តិ, បុគ្គលស្ស វា ឥទំ តុយ្ហំ ទម្មីតិអាទិនា នយេន ទិន្នំ, ឯតំ អកាលចីវរំ នាមា”តិ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. អកាលចិវរសិក្ខាបទវណ្ណនា) អាគតត្តា បុគ្គលិកម្បិ ហោតីតិ វិញ្ញាយតិ, តស្មា បរម្មុខាបិ នាមំ វត្វា សម្មុខាបិ បាទមូលេ ឋបេត្វា ទិន្នំ បុគ្គលិកមេវ ហោតិ, ន សង្ឃិកំ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) “**បុគ្គលស្ស ទេតី**តិ ‘ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទម្មី’តិ ឯវំ បរម្មុខា វា, បាទមូលេ ឋបេត្វា ‘ឥមំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ទម្មី’តិ ឯវំ សម្មុខា វា ទេតី”តិ។ ឯវំ បុគ្គលិកេ សតិ តំ ចីវរំ សង្ឃស្ស ភាជេតព្ពំ ហោតិ វា ន ហោតិ វាតិ? សោ បុគ្គលោ អត្តនោ សទ្ធិវិហារិកអន្តេវាសិកភូតស្ស សង្ឃស្ស វា អញ្ញស្ស សហធម្មិកសង្ឃស្ស វា ភាជេតុកាមោ ភាជេយ្យ, អភាជេតុកាមោ “ភាជេតូ”តិ ន កេនចិ វចនីយោ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “ន ហិ បុគ្គលស្ស អាទិស្ស ទិន្នំ កេនចិ ភាជនីយំ ហោតី”តិ ដីកាសុ អាគមនតោ វិញ្ញាយតិ។ អថេកេ អាចរិយា ឯវំ វទន្តិ “កថិនស្ស ឯកំ មូលំ សង្ឃោតិ (បរិ. ៤០៨) វុត្តត្តា បុគ្គលំ ឧទ្ទិស្ស ទិន្នេបិ សង្ឃាយត្តំ សង្ឃិកំ ហោតិ។ យថា

កី ‘សីមាយ ទម្មិ, សេនាសនស្ស ទម្មី’តិ វុត្តេបិ តំ ទានំ សង្ឃិកំ ហោតិ, យថា ច ‘កឋិនចីវរំ ទម្មី’តិ វុត្តេ សង្ឃិកំ ហោតី’’តិ។

តត្រេវំ វិចារេតព្ពំ – ‘‘កឋិនស្ស ឯកំ មូលំ សង្ឃោ’’តិ វចនំ (បរិ. ៤០៨) កឋិនស្ស មូលំ កឋិនស្ស ការណំ ទស្សេតិ។ យថា ហិ មូលេ វិជ្ជមានេ រុក្ខោ តិដ្ឋតិ, អវិជ្ជមានេ ន តិដ្ឋតិ, តស្មា មូលំ រុក្ខស្ស ការណំ ហោតិ, បតិដ្ឋំ ហោតិ, ឯវំ សង្ឃេ វិជ្ជមានេ កឋិនំ ហោតិ, នោ អវិជ្ជមានេ, តស្មា សង្ឃោ កឋិនស្ស មូលំ កឋិនស្ស ការណំ នាម ហោតិ។ កថំ សង្ឃេ វិជ្ជមានេ កឋិនំ ហោតិ? សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ចតុវគ្គភូតេន សង្ឃេន អត្ថារារហស្ស ភិក្ខុនោ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ កឋិនចីវរេ ទិន្នេយេវ តេន ចីវរេន អត្ថតំ កឋិនំ នាម ហោតិ, នោ អទិន្នេ, តស្មា ចតុវគ្គសង្ឃេ អលព្ភមានេ សហស្សក្ខត្តុំ ‘‘កឋិនំ ទម្មី’’តិ វុត្តេបិ កឋិនំ នាម ន ហោតិ, តស្មា ឧបចារសីមាយ បរិច្ឆិន្នេ វិហារេ ឯកោ វា ទ្វេ វា តយោ វា ចត្តារោ វា ភិក្ខូ វិហរន្តិ, តត្ថ កឋិនចីវរេ ឧប្បន្នេ អញ្ញតោ បរិយេសិត្វា ចតុវគ្គសង្ឃោ ឯកោ បដិគ្គាហកោតិ បញ្ចន្នំ ភិក្ខូនំ បូរណេ សតិ កឋិនំ អត្ថរិតុំ លភតិ, នាសតិ, ឯវំ សង្ឃេ វិជ្ជមានេយេវ កឋិនំ នាម ហោតិ, នោ អវិជ្ជមានេ, តស្មា សង្ឃស្ស កឋិនស្ស មូលភូតតំ ការណភូតតំ សន្ធាយ ‘‘កឋិនស្ស ឯកំ មូលំ សង្ឃោ’’តិ វុត្តំ។ ‘‘កឋិន’’ន្តិ វុត្តេ សង្ឃិកំយេវ ហោតិ, នោ បុគ្គលិកន្តិ អធិប្បាយោ ឯតស្មិំ បាឋេ ន លព្ភតិ។ យថា កឹ ‘‘កិច្ចាធិករណស្ស ឯកំ មូលំ សង្ឃោ’’តិ (ចូឡវ. ២១៩) ឯត្ថ អបលោកនកម្មញត្តិកម្មញត្តិទុតិយកម្មញត្តិចតុត្ថកម្មសង្ខាតំ កិច្ចាធិករណំ ចតុវគ្គាទិកេ សង្ឃេ វិជ្ជមានេយេវ ហោតិ, នោ អវិជ្ជមានេ, តស្មា សង្ឃស្ស កិច្ចាធិករណស្ស មូលភូតតំ ការណភូតតំ សន្ធាយ ‘‘កិច្ចាធិករណស្ស ឯកំ មូលំ សង្ឃោ’’តិ វុច្ចតិ, ឯវំសម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។

យទិបិ វុត្តំ ‘‘យថា ‘សីមាយ ទម្មិ, សេនាសនស្ស ទម្មី’តិអាទីសុ តំ ទានំ សង្ឃាយត្តមេវ ហោតិ, តថា ‘កឋិន ទម្មី’តិ វុត្តេ បុគ្គលំ ឧទ្ទិស្ស ទិន្នេបិ សង្ឃាយត្តមេវ សង្ឃិកមេវ ហោតី’’តិ, តថាបិ ឯវំ វិចារណា កាតព្ពា – ‘‘សីមាយ ទម្មិ, សេនាសនស្ស ទម្មី’’តិអាទីសុ សីមា ច សេនាសនញ្ច ទានបដិគ្គាហកា ន ហោន្តិ, តស្មា សីមដ្ឋស្ស ច សេនាសនដ្ឋស្ស ច សង្ឃស្ស អាយត្តំ ហោតិ, បុគ្គលោ បន ទានបដិគ្គាហកោវ, តស្មា ‘‘ឥមំ កឋិនចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទម្មី’’តិ បរម្មុខា វា តស្ស ភិក្ខុនោ បាទមូលេ ឋបេត្វា សម្មុខា វា ទិន្នំ កថំ សង្ឃាយត្តំ សង្ឃសន្តកំ ភវេយ្យ, ឯវំ សង្ឃស្ស អបរិណតំ បុគ្គលិកចីវរំ សង្ឃស្ស បរិណាមេយ្យ, នវសុ អធម្មិកទានេសុ ឯកំ ភវេយ្យ, តស្ស ចីវរស្ស បដិគ្គហោបិ នវសុ អធម្មិកបដិគ្គហេសុ ឯកោ ភវេយ្យ, តស្ស ចីវរស្ស បរិភោគោបិ នវសុ អធម្មិកបរិភោគេសុ ឯកោ ភវេយ្យ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? **នវ អធម្មិកានិ ទានានី**តិ សង្ឃស្ស បរិណតំ អញ្ញសង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បុគ្គលស្ស វា បរិណាមេតិ, ចេតិយស្ស បរិណតំ អញ្ញចេតិយស្ស វា សង្ឃស្ស វា បុគ្គលស្ស វា បរិណាមេតិ, បុគ្គលស្ស បរិណតំ អញ្ញបុគ្គលស្ស វា សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បរិណាមេតិ, ‘‘នវ អធម្មិកា បរិភោគា’’តិ អាគតំ បរិវារបាឡិញ្ច (បរិ. ៣២៩) ‘‘**នវ បដិគ្គហបរិភោគា**តិ ឯតេសំយេវ ទានានំ បដិគ្គហា ច បរិភោគា ចា’’តិ អាគតំ អដ្ឋកថញ្ច (បរិ. អដ្ឋ. ៣២៩) ឱលោកេត្វា វិញ្ញាយតីតិ។

អថាបិ ឯវំ វទន្តិ – ទាយកោ សង្ឃត្ថេរស្ស វា គន្ថធុតង្គវសេន អភិញ្ញាតស្ស វា ភត្តុទ្ទេសកស្ស វា បហិណតិ ‘‘អម្ហាកំ ភត្តគ្គហណត្ថាយ អដ្ឋ ភិក្ខូ គហេត្វា អាគច្ឆថា’’តិ, សចេបិ ញាតិឧបដ្ឋាកេហិ បេសិតំ ហោតិ, ឥមេ តយោ ជនា បុច្ឆិតុំ ន លភន្តិ។ អារុឡ្ហាយេវ មាតិកំ, សង្ឃតោ អដ្ឋ ភិក្ខូ ឧទ្ទិសាបេត្វា អត្តនវមេហិ គន្តព្ពំ។ កស្មា? ភិក្ខុសង្ឃស្ស ហិ ឯតេ ភិក្ខូ និស្សាយ លាភោ ឧប្បជ្ជតីតិ។ គន្ថធុតង្គាទីហិ បន អនភិញ្ញាតោ អាវាសិកភិក្ខុ បុច្ឆិតុំ លភតិ, តស្មា តេន ‘‘កឹ សង្ឃតោ គណ្ហាមិ, ឧទាហុ យេ ជានាមិ, តេហិ សទ្ធឹ អាគច្ឆាមី’’តិ មាតិកំ អារោបេត្វា យថា ទាយកា វទន្តិ, តថា បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៥), ឯវំវិធេសុ ឋានេសុ ‘‘សង្ឃស្ស លាភោ បុគ្គលំ ឧបនិស្សាយ ឧប្បជ្ជតី’’តិ វចនំ ឧបនិធាយ ‘‘សង្ឃស្ស លាភោ បុគ្គលំ និស្សាយ ឧប្បជ្ជតិ, បុគ្គលស្ស បត្តលាភោ សង្ឃំ អាមសិត្វា ទេន្តោ សង្ឃាយត្តោ ហោតី’’តិ វិញ្ញាយតីតិ។

ឥមស្មិម្បិ វចនេ ឯវំ វិចារណា កាតព្ពា – តស្មិំ តុ និមន្តនេ ន បុគ្គលំយេវ និមន្តេតិ, អថ ខោ សសង្ឃំ បុគ្គលំ និមន្តេតិ។ តត្ថ តុ ‘‘សង្ឃ’’ន្តិ អវត្វា ‘‘អដ្ឋ ភិក្ខូ’’តិ វុត្តត្តា ‘‘កឹ សង្ឃតោ គណ្ហាមិ, ឧទាហុ យេ ជានាមិ, តេហិ សទ្ធឹ អាគច្ឆាមី’’តិ អនភិញ្ញាតោ បុគ្គលោ បុច្ឆិតុំ លភតិ។ សង្ឃត្ថេរស្ស បន សង្ឃំ បរិហរិត្វា វសិតត្តា ‘‘អដ្ឋ ភិក្ខូ’’តិ វុត្តេ សង្ឃំ ឋបេត្វា អញ្ញេសំ គហណការណំ នត្ថិ, គន្ថធុតង្គវសេន អភិញ្ញាតបុគ្គលោបិ សង្ឃស្ស បុញ្ញនិស្សិតត្តា ‘‘អដ្ឋ ភិក្ខូ’’តិ វុត្តេ សង្ឃតោយេវ គណ្ហាតិ, ភត្តុទ្ទេសកស្សបិ ទេវសិកំ សង្ឃស្សេវ ភត្តវិចារណត្តា ‘‘អដ្ឋ ភិក្ខូ’’តិ វុត្តេ សង្ឃំ ឋបេត្វា អញ្ញេសំ គហណការណំ នត្ថិ។ ឯវំ ‘‘អដ្ឋ ភិក្ខូ គហេត្វា អាគច្ឆថា’’តិ សហសង្ឃេន និមន្តិតត្តា ‘‘ឥមេ តយោ ជនា បុច្ឆិតុំ ន លភន្តី’’តិ វុត្តំ, ន ‘‘ត្វំ អាគច្ឆាហី’’តិ បុគ្គលស្សេវ និមន្តនេ សតិបិ សង្ឃំ គហេត្វា អាគន្តព្ពតោតិ។ ឯវំ ‘‘អដ្ឋ ភិក្ខូ គហេត្វា អាគច្ឆថា’’តិ សសង្ឃស្សេវ បុគ្គលស្ស និមន្តិតត្តា សង្ឃោ គហេតព្ពោ ហោតិ, ន ‘‘តុម្ហេ អាគច្ឆថា’’តិ បុគ្គលស្សេវ និមន្តិតត្តា, តស្មា ‘‘បុគ្គលស្ស លាភោ សង្ឃាយត្តោ’’តិ ន សក្កា វត្តុំ , អដ្ឋកថាទីសុ បករណេសុបិ ‘‘បុគ្គលំ និស្សាយ សង្ឃស្ស លាភោ ឧប្បជ្ជតិ’’

ឥច្ចេវ វុត្តោ, ន “បុគ្គលស្ស លាភោ សង្ឃាយត្តោ”តិ។ ចីវរលាភខេត្តភូតាសុ អដ្ឋសុ មាតិកាសុ ច “សង្ឃស្ស ទេតី”តិ ច វិសុំ, “បុគ្គលស្ស ទេតី”តិ ច វិសុំ អាគតំ។ **បុគ្គលស្ស ទេតី**តិ “ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទម្មី”តិ ឯវំ បរម្មុខា វា, បាទមូលេ ឋបេត្វា “ឥមំ ភន្តេ តុម្ហាកំ ទម្មី”តិ ឯវំ សម្មុខា វា ទេតីតិ។

ឥទានិ បន ចីវរំ ទាតុកាមា ឧបាសកា វា ឧបាសិកាយោ វា សយំ អនាគន្ត្វា បុត្តទាសាទយោ អាណាបេន្តាបិ “ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ថេរស្ស ទេថា”តិ វត្វា បុគ្គលស្សេវ ទាបេន្តិ, សាមំ គន្ត្វា ទទន្តាបិ បាទមូលេ ឋបេត្វា វា ហត្ថេ ឋបេត្វា វា ហត្ថេន ផុសាបេត្វា វា ទទន្តិ “ឥមំ, ភន្តេ, ចីវរំ តុម្ហេ ឧទ្ទិស្ស ឯត្តកំ ធនំ បរិច្ចជិត្វា កតំ, ឯវញ្ច ឯវញ្ច ហត្ថកម្មំ កត្វា សម្បាទិតំ, តស្មា តុម្ហេ និវាសថ បារុបថ បរិភុញ្ជថា”តិអាទីនិ វ ទន្តិ, តស្ស បុគ្គលស្ស បរិភោគករណមេវ ឥច្ឆន្តិ, ន សង្ឃស្ស ទានំ។ កេចិ អតុដ្ឋកថម្បិ កថេន្តិ។ ឯវំ បុគ្គលមេវ ឧទ្ទិស្ស ទិន្នចីវរស្ស សង្ឃេន អាយត្តការណំ នត្ថិ។ “សចេ បន ‘ឥទំ តុម្ហាកញ្ច តុម្ហាកំ អន្តេវាសិកានញ្ច ទម្មី’តិ ឯវំ វទតិ, ថេរស្ស ច អន្តេវាសិកានញ្ច បាបុណាតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) អាគមនតោ ឯវំ វត្វា ទេន្តេ បន អាចរិយន្តេវាសិកានំ បាបុណាតិ, អនន្តេវាសិកស្ស បន ន បាបុណាតិ។ “ឧទ្ទេសំ គហេតុំ អាគតោ គហេត្វា គច្ឆន្តោ ច អត្ថិ, តស្សាបិ បាបុណាតី”តិ អាគមនតោ ពហិសីមដ្ឋស្ស ធម្មន្តេវាសិកស្សាបិ បាបុណាតិ។ “តុម្ហេហិ សទ្ធិំ និពទ្ធចារិកភិក្ខូនំ ទម្មីតិ វុត្តេ ឧទ្ទេសន្តេវាសិកានំ វត្តំ កត្វា ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីនិ គហេត្វា វិចរន្តានំ សព្ពេសំ បាបុណាតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) អាគមនតោ ឯវំ វត្វា ទេន្តេ ធម្មន្តេវាសិកានំ វត្តបដិបត្តិការកានញ្ច អន្តេវាសិកានំ បាបុណាតិ។ ឯវំ ទាយកានំ វចនានុរូបមេវ ទានស្ស បវត្តនតោ “យថា ទាយកា វ ទន្តិ, តថា បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៥) អដ្ឋកថាចរិយា វទន្តិ។

ឯវំ ឥទានិ ទាយកា យេភុយ្យេន បុគ្គលស្សេវ ទេន្តិ, សតេសុ សហស្សេសុ ឯកោយេវ បណ្ឌិតោ ពហុស្សុតោ ទាយកោ សង្ឃស្ស ទទេយ្យ, បុគ្គលិកចីវរញ្ច សង្ឃិកភាវនត្ថាយ អករិយមានំ ន ញត្តិយា កម្មវាចាយ ច អរហំ ហោតិ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? ញត្តិកម្មវាចាវិរោធតោ។ កថំ វិរោធោតិ ចេ? ញត្តិយា កម្មវាចាយ ច “ឥទំ សង្ឃស្ស កថិនទុស្សំ ឧប្បន្ន”ន្តិ កថិនចីវរស្ស សង្ឃិកភាវោ វុត្តោ, ឥទានិ បន តំ ចីវរំ “បុគ្គលស្ស ទិន្នំ បុគ្គលិក”ន្តិ វចនត្ថានុរូបតោ បុគ្គលិកំ ហោតិ, ឯវម្បិ វិរោធោ។ “សង្ឃោ ឥមំ កថិនទុស្សំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យ កថិនំ អត្ថរិតុ”ន្តិ ឯត្ថ ច សង្ឃោតិ ធាតុយា កត្តា ហោតិ, ភិក្ខុនោតិ សម្បទានំ, ឥធ បន សង្ឃស្ស តស្មិំ កថិនចីវរេ អនិស្សរភាវតោ សង្ឃោ កត្តា ន ហោតិ, ភិក្ខុ បដិគ្គាហលក្ខណាភាវតោ សម្បទានំ ន ហោតិ, ឯវម្បិ វិរោធោ។ ទាយកេន បន សង្ឃស្ស បរិច្ចត្តត្តា សង្ឃិកភូតំ កថិនចីវរំ យស្មិំ កាលេ សង្ឃោ កថិនំ អត្ថរិតុំ អដ្ឋង្គសមន្នាគតស្ស ភិក្ខុនោ ទេតិ, តស្មិំ កាលេ ញត្តិទុតិយកម្មវាចំ ឥទានិ មនុស្សា “ញត្តី”តិ វោហរន្តិ, តញ្ច ចីវរំ “ញត្តិលទ្ធចីវរ”ន្តិ, តំ ចីវរទាយកញ្ច “ញត្តិលទ្ធទាយកោ”តិ , តស្មា សង្ឃិកចីវរមេវ ញត្តិលទ្ធំ ហោតិ, នោ បុគ្គលិកចីវរំ។ ញត្តិលទ្ធកាលតោ បន បដ្ឋាយ តំ ចីវរំ បុគ្គលិកំ ហោតិ។ កស្មា? អត្ថារកបុគ្គលស្ស ចីវរភាវតោតិ។

អថាបិ វទន្តិ “ទិន្នន្តិ បាឋញ្ច ‘សាធេន្តី’តិ បាឋញ្ច ‘អានិសំសំ លភន្តី’តិ បាឋញ្ច ឧបនិធាយ អយមត្ថោ វិញ្ញាយតី”តិ, តត្ថាយមាចរិយានមធិប្បាយោ – “ទិន្នំ ឥទំ សង្ឃេនា”តិ ឯត្ថ ទា-ធាតុយា សង្ឃេនាតិ កត្តា, ឥ ទន្តិ កម្មំ, ឥមស្ស កថិនចីវរស្ស សង្ឃិកត្តា សង្ឃេន ទិន្នំ ហោតិ, តេន វិញ្ញាយតិ “កថិន”ន្តិ វុត្តេ សង្ឃិកំ ហោតីតិ។ “**កថិនត្ថារំ កេ លភន្តី**តិ ឯត្ថ **កេ លភន្តី**តិ កេ សាធេន្តីតិ អត្ថោ។ បញ្ច ជនា សាធេន្តី”តិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៦) វុត្តំ។ តត្ថ **បញ្ច ជនា**តិ សង្ឃោ វុត្តោ, ឥមិនាបិ វិញ្ញាយតិ “កថិនន្តិ វុត្តេ សង្ឃិកំ ហោតី”តិ។ **អានិសំសំ លភន្តី**តិ ឯត្ថ ច សង្ឃិកត្តា សព្ពេ សីមដ្ឋកភិក្ខូ អានិសំសំ លភន្តិ, ឥមិនាបិ វិញ្ញាយតិ “កថិនន្តិ វុត្តេ សង្ឃិកំ ហោតី”តិ។

តត្រាប្យេវំ វិចារណា កាតព្ពា – បុព្ពេទាយកា ចត្តារោបិ បច្ចយេ យេភុយ្យេន សង្ឃស្សេវ ទេន្តិ, តស្មា សង្ឃស្ស ចតុបច្ចយភាជនកថា អតិវិត្ថារា ហោតិ។ អប្បកតោ បន បុគ្គលស្ស ទេន្តិ, តស្មា សង្ឃស្ស ទិន្នំ កថិនចីវរំ សង្ឃេន អត្ថារកស្ស បុគ្គលស្ស ទិន្នំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **សាធេន្តី**តិ ច កថិនទុស្សស្ស ទាយកា ចត្តារោ, បដិគ្គាហកោ ឯកោតិ បញ្ច ជនា កថិនទានកម្មំ សាធេន្តីតិ វុត្តំ។ **អានិសំសំ លភន្តី**តិ ឥទញ្ច អត្ថារកស្ស ច អនុមោទនានញ្ច ភិក្ខូនំ អានិសំសលាភមេវ វុត្តំ, ន ឯតេហិ បាឋេហិ “កថិន”ន្តិ វុត្តេ សង្ឃិកំ ហោតីតិ អត្ថោ វិញ្ញាតព្ពោ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពោ។ សង្ឃស្ស ឧប្បន្នចីវរំ សង្ឃេន អត្ថារកស្ស ទិន្នភាវោ កថំ វិញ្ញាយតីតិ? “ឥទំ សង្ឃស្ស កថិនទុស្សំ ឧប្បន្នំ, សង្ឃោ ឥមំ កថិនទុស្សំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទេតិ កថិនំ អត្ថរិតុ”ន្តិ វុត្តំ បាឡិបាឋញ្ច (មហាវ. ៣០៧) “សង្ឃោ អជ្ជ កថិនទុស្សំ លភិត្វា បុនទិវសេ ទេតិ, អយំ និចយសន្និធី”តិ វុត្តំ អដ្ឋកថាបាឋញ្ច ទិស្វា វិញ្ញាយតីតិ។ សង្ឃសន្តកភូតំ ចីវរមេវ ទានកិរិយាយ កម្មំ, សង្ឃោ កត្តា, បុគ្គលោ សម្បទានំ ភវិតុំ អរហភាវោ ច យថាវុត្តបាឡិបាឋមេវ ឧបនិធាយ វិញ្ញាយតីតិ។

ឯវំ សន្តេ បុគ្គលស្ស ទិន្នំ បុគ្គលិកចីវរំ សង្ឃិកំ កាតុំ កថំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ? សចេ សោ បដិគ្គាហកបុគ្គលោ ទាយកានំ ឯវំ វទតិ “ឧបាសក ទានំ នាម បុគ្គលស្ស ទិន្នតោ សង្ឃស្ស ទិន្នំ មហប្ផលតរំ ហោតិ, តស្មា សង្ឃស្ស ទេហិ, សង្ឃស្ស ទត្វា បុន សង្ឃេន អត្ថារារហស្ស ភិក្ខុនោ កម្មវាចាយ ទត្វា តេន បុគ្គលេន យថាវិនយំ អត្ថតេយេវ កថិនំ នាម ហោតិ, ន បុគ្គលស្ស ទត្វា បុគ្គលេន សាមំយេវ អត្ថតេ, តស្មា សង្ឃស្ស ទេហី”តិ ឧយ្យោជេត្វា សង្ឃស្ស ទាបិតេបិ តំ ចីវរំ សង្ឃិកំ ហោតិ កថិនត្ថារារហំ។ យទិ បន ទាយកោ អប្បស្សុតតាយ “នាហំ, ភន្តេ, កិញ្ចិ ជានាមិ, ឥមំ ចីវរំ តុម្ហាកមេវ ទម្មី”តិ វក្ខតិ, ឯវំ សតិ បុគ្គលិកវសេនេវ សម្បដិច្ឆិត្វា តេន បុគ្គលេន តំ ចីវរំ សង្ឃស្ស ទិន្នម្បិ សង្ឃិកំ ហោតិ។

យទិ ឯវំ សមណេនេវ សមណស្ស ទិន្នំ ចីវរំ កថំ កថិនត្ថារារហំ ភវេយ្យាតិ? នោ ន ភវេយ្យ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) “កថិនំ កេន ទិន្នំ វដ្តតិ? យេន កេនចិ ទេវេន វា មនុស្សេន វា បញ្ចន្នំ វា សហធម្មិកានំ អញ្ញតរេន ទិន្នំ វដ្តតី”តិ។ អថ កស្មា បរម្បរភូតេហិ អាចរិយេហិ ញត្តិលទ្ធចីវរតោ អវសេសានិ ចីវរានិ សង្ឃស្ស ភាជេត្វា ឯវំ បរិភុញ្ជិតានីតិ? វុច្ចតេ – ឯកច្ចេ ភិក្ខូ អាចរិយបរម្បរាគតអនុឧសារេនេវ បដិបជ្ជន្តិ, កេចិ ពហូនំ កិរិយំ ទិស្វា ទិដ្ឋានុគតិវសេន បដិបជ្ជន្តិ, ពហុស្សុតាបិ កេចិ ថេរា អរុច្ចន្តាបិ បវេណិភេទភយេន បដិបជ្ជន្តិ, អបរេ រុចិវសេន អត្ថញ្ច អធិប្បាយញ្ច បរិណាមេត្វា គណ្ហន្តិ, បករណមេវានុគតភិក្ខូ បន យថាបករណាគតមេវ អត្ថំ គហេត្វា សង្ឃិកញ្ច បុគ្គលិកញ្ច អមិស្សំ កត្វា, កាលចីវរញ្ច អកាលចីវរញ្ច អមិស្សំ កត្វា គណ្ហន្តិ។ ភិក្ខុនិវិភង្គេ (បាចិ. ៧៣៨) “ថុល្លនន្ទា ភិក្ខុនី អកាលចីវរំ ‘កាលចីវរ’ន្តិ អធិដ្ឋហិត្វា ភាជាបេស្សតិ, អថ ភគវា និស្សគ្គិយបាចិត្តិយាបត្តឹ បញ្ញបេសី”តិ អាគតំ, តស្មា លជ្ជីបេសលពហុស្សុតសិក្ខាកាមភូតេន ភិក្ខុនា អនេក-បាឡិអដ្ឋកថាទយោ បករណេ ឱលោកេត្វា សំសន្ទិត្វា បករណមេវានុគន្តព្ពំ, ន អញ្ញេសំ កិរិយំ សទ្ទហិតព្ពំ, ន ច អនុគន្តព្ពំ។ ភគវតោ ហិ ធរមានកាលេ វា តតោ បច្ឆា វា បុព្ពេ ទាយកា យេភុយ្យេន ចត្តារោ បច្ចយេ សង្ឃស្សេវ ទេន្តិ, តស្មា សង្ឃិកសេនាសនស្ស សង្ឃិកចីវរស្ស ច ពាហុល្លតោ បុព្ពាចរិយា សង្ឃស្ស ភាជេត្វា ឯវំ បរិភុញ្ជឹសុ។

ឥទានិ បន ទាយកា យេភុយ្យេន ចត្តារោ បច្ចយេ បុគ្គលស្សេវ ទេន្តិ, តស្មា សេនាសនម្បិ អភិនវភូតំ បុគ្គលិកមេវ ពហុលំ ហោតិ, ចីវរម្បិ បុគ្គលិកមេវ ពហុលំ។ ទលិទ្ទាបិ សុត្តកន្តនកាលតោ បដ្ឋាយ “ឥមំ ចីវរំ កថិនកាលេ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ច តថេវ វត្វា ច សព្ពកិច្ចានិ ករោន្តិ, មហទ្ធនា ច សាដកស្ស កីណិតកាលតោ បដ្ឋាយ តថេវ ចិន្តេត្វា កថេត្វា ករោន្តិ, ទានកាលេ ច “ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទេហី”តិ បុត្តទាសាទយោ វា បេសេន្តិ, សាមំ វា គន្ត្វា ចីវរំ តស្ស ភិក្ខុស្ស បាទមូលេ វា ហត្ថេ វា បបេត្វា “ឥមំ ចីវរំ តុម្ហំ ទម្មី”តិ វត្វា វា ចិន្តេត្វា វា ទេន្តិ, សតេសុ វា សហស្សេសុ វា ឯកោ បណ្ឌិតបុរិសោ “បុគ្គលស្ស ទិន្នទានតោ សង្ឃស្ស ទិន្នំ មហប្ផល”ន្តិ ញត្វា “ឥមំ កថិនចីវរំ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វត្វា វា ចិន្តេត្វា វា ទេតិ, តស្ស សា ទក្ខិណា សង្ឃគតា ហោតិ។ សចេ បន ទាយកោ បុគ្គលស្ស ទាតុកាមោ ហោតិ, បុគ្គលោ បន តស្ស មហប្ផលភាវមិច្ឆន្តោ ទក្ខិណា-វិភង្គសុត្តាទិធម្មទេសនាយ (ម. និ. ៣.៣៧៦ អាទយោ) បុគ្គលិកទានតោ សង្ឃិកទានស្ស មហប្ផលភាវំ ជានាបេត្វា “ឥមំ តវ ចីវរំ សង្ឃស្ស ទេហី”តិ ឧយ្យោជេតិ, ទាយកោបិ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា “ឥមំ កថិនចីវរំ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វត្វា វា ចិន្តេត្វា វា ទេតិ, ឯវម្បិ សា ទក្ខិណា សង្ឃគតា ហោតិ។

យទិ បន ភិក្ខុនា ឧយ្យោជិតោបិ ទុប្បញ្ញោ ទាយកោ តស្ស វចនំ អនាទិយិត្វា បុគ្គលស្សេវ ទេតិ, តស្ស សា ទក្ខិណា បុគ្គលគតា ហោតិ។ អថ បន សោ បុគ្គលោ សយំ សម្បដិច្ឆិត្វា បុន សង្ឃស្ស បរិច្ចជតិ, ឯវម្បិ តំ ចីវរំ សង្ឃិកំ ហោតិ, តំ សង្ឃិកវសេន ភាជេតព្ពំ។ យទិ បន ទាយកោបិ បុគ្គលស្សេវ ទេតិ, បុគ្គលោបិ សម្បដិច្ឆិត្វា ន បរិច្ចជតិ, ឯវំ សន្តេ តំ ចីវរំ បុគ្គលិកំ ហោតិ, ន កថិនកាលមត្តេន វា កថិនវចនមត្តេន វា សង្ឃិកំ ហោតិ។ ឥទានិ បន ឥមិនា នយេន បុគ្គលិកចីវរំយេវ ពហុលំ ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ អាចរិយបរម្បរា បវេណី អភិន្ទិតុកាមា សង្ឃិកំ វិយ កត្វា ភាជេត្វា បរិភុញ្ជឹសុ ។ យទិ មុខ្យតោ សង្ឃិកំ សិយា, សង្ឃេន ទិន្នតោ បរំ ឯកសូចិមត្តម្បិ បុគ្គលោ អធិកំ គណ្ហិតុំ ន លភេយ្យ។

ឯកច្ចេ ថេរា សង្ឃិកន្តិ បន វទន្តិ, ភាជនកាលេ បន ឥស្សរវតាយ យថារុចិ វិចារេន្តិ, ឯកច្ចេ ភិក្ខូ មុខ្យសង្ឃិកន្តិ មញ្ញមានា អភាជេតុកាមម្បិ បុគ្គលំ អភិភវិត្វា ភាជាបេន្តិ, តស្ស បុគ្គលស្ស មាតា បិតា ញាតកា ឧបាសកាទយោ “អម្ហាកំ បុត្តស្ស ទេម, អម្ហាកំ ញាតកភិក្ខុស្ស ទេម, អម្ហាកំ កុលូបកស្ស ទេមា”តិ, អញ្ញេបិ សទ្ធា បសន្នា ទាយកា “ឥត្ថន្នាមស្ស បុគ្គលស្ស ទេមា”តិ វិចារេត្វា បរម្មុខាបិ “ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទម្មី”តិ វត្វា សម្មុខាបិ បាទមូលេ វា ហត្ថេ វា បបេត្វា ទេន្តិ, ឯវរូបំ ចីវរំ បុគ្គលិកំ ហោតិ, សង្ឃំ អាមសិត្វា អវុត្តត្តា សង្ឃាយត្តំ ន ហោតិ, “កថិនំ ទស្សាមី”តិ វា “កថិនំ ទាតុំ គតោ”តិ វា “កថិនចីវរ”ន្តិ វា បុព្ពាបរកាលេសុ វចនំ បន មុខ្យកថិនភូតស្ស សង្ឃិកចីវរស្ស កាលេ ទិន្នត្តា តទុបចារតោ វោហារមត្តំ ហោតិ។ យថា កឹ? “ឧបោសថិក”ន្តិ វុត្តំ ភត្តំ ចុទ្ទសសុ សង្ឃិកភត្តេសុ អន្តោគធំ មុខ្យសង្ឃិកំ ហោតិ, សមាទិន្នឧបោសថា

ទាយកា សាយំ ភុញ្ជិតព្ពភត្តភាគំ សង្ឃស្ស ទេន្តិ, តំ សង្ឃោ សលាកភត្តំ វិយ ឋិតិកំ កត្វា ភុញ្ជតិ, ឥតិ សង្ឃស្ស ទិន្នត្តា សង្ឃិកំ ហោតិ។ ឥទានិ បន ទាយកា អត្តនោ អត្តនោ កុលូបកស្ស វា ញាតិភិក្ខុស្ស វា ឧបោសថទិវសេសុ ភត្តំ ទេន្តិ, តំ សង្ឃស្ស អទិន្នត្តា សង្ឃិកំ ន ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ ឧបោសថទិវសេ ទិន្នត្តា មុខ្យវសេន បវត្តឧបោសថភត្តំ វិយ តទុបចារេន “ឧបោសថភត្ត”ន្តិ វោហរីយតិ, ឯវំសម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯវំ ឥមស្មិំ កាលេ យេភុយ្យេន បុគ្គលស្សេវ ទិន្នត្តា បុគ្គលិកភូតំ ចីវរំ ញត្តិកម្មវាចារហំ ន ហោតិ, សង្ឃិកមេវ ញត្តិកម្មវាចារហំ ហោតិ, តទេវ ច បញ្ចានិសំសការណំ ហោតិ, តស្មា បណ្ឌិតេន បុគ្គលេន “ឧបាសកា សង្ឃេ ទេថ, សង្ឃេ ទិន្នំ មហប្ផលំ ហោតី”តិអាទិនា និយោជេត្វា ទាបេតព្ពំ, សយំ វា សម្បដិច្ឆិត្វា សង្ឃស្ស បរិច្ចជិតព្ពំ។ ឯវំ បរិច្ចជិតត្តា សង្ឃិកភូតំ ចីវរំ ញត្តិកម្មវាចារហញ្ច ហោតិ បញ្ចានិសំសនិប្ផាទកញ្ច។ ឯវំ និយោជនញ្ច “សង្ឃេ គោតមិ ទេហិ, សង្ឃេ តេ ទិន្នេ អហញ្ចេវ បូជិតោ ភវិស្សាមិ សង្ឃោ ចា”តិ (ម. និ. ៣.៣៧៦) ភគវតា វុត្តវចនំ អនុគតំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

បរិកម្មំ ករោន្តានំ ភិក្ខូនំ យាគុភត្តញ្ច ទាតុំ វដ្ដតីតិ ឥទំ បុច្ឆិតត្តា ទោសោ នត្ថីតិ កត្វា វុត្តំ, អបុច្ឆិតេ បន ឯវំ កថេតុំ ន វដ្ដតិ។ **ខលិមក្ខិតសាដកោ**តិ អហតវត្ថំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **សុដ្ឋុ ធោវិត្វា**តិអាទិនា សបុព្ពករណំ អត្ថារំ ទស្សេតិ។ ធោវនសិព្ពនរជនកប្បករណេន ហិ វិចារណឆេទនពន្ធនានិបិ ទស្សិតានិយេវ ហោន្តិ, អត្ថារទស្សនេន បច្ចុទ្ធារអធិដ្ឋានានិបិ ទស្សេតិ។ **សូចិអាទីនិ ចីវរកម្មុបករណានិ សជ្ជេត្វា ពហូហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិ**ន្តិ ឥទំ បន សិព្ពនស្ស ឧបករណនិទស្សនំ។ **តទហេវា**តិ ឥទំ បន ករណសន្និធិមោចនត្ថំ វុត្តំ។ ទាយកស្ស ហត្ថតោ សាដកំ លទ្ធទិវសេយេវ សង្ឃេន អត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ ទាតព្ពំ, ឯវំ អទេន្តេ និចយសន្និធិ ហោតិ។ អត្ថារកេនបិ សង្ឃតោ លទ្ធទិវសេយេវ កថិនំ អត្ថរិតព្ពំ, ឯវំ អករោន្តេ ករណសន្និធិ ហោតិ។

អញ្ញានិ ច ពហូនិ អានិសំសវត្ថានិ ទេតីតិ ឥមិនា អត្ថរិតព្ពសាដកោយេវ កថិនសាដកោ នាម, តតោ អញ្ញេ សាដកា ពហវោបិ កថិនានិសំសាយេវ នាមាតិ ទស្សេតិ។ ឯតេន ច “កថិនានិសំសោ”តិ វត្ថានិយេវ វុត្តានិ ន អគ្ឃោតិ ទីបេតិ។ យទិ អគ្ឃោ វុត្តោ សិយា, ឯវំ សតិ “ពហូនិ សំសានិ កថិនវត្ថានិ ទេតី”តិ វត្តព្ពំ, ឯវំ បន អវត្វា “ពហូនិ កថិនានិសំសវត្ថានិ ទេតី”តិ វុត្តំ, តេន ញាយតិ “ន អគ្ឃោ វុត្តោ”តិ, តស្មា ពហ្វានិសំសភាវោ អគ្ឃវសេន ន គហេតព្ពោ, អថ ខោ វត្ថុវសេនេវ គហេតព្ពោតិ។ **ឥតរោ**តិ អញ្ញោ ទាយកោ។ **តថា តថា ឱវទិត្វា សញ្ញាបេតព្ពោ**តិ “ឧបាសក ទានំ នាម សង្ឃស្ស ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ មហប្ផលំ ហោតិ មហានិសំសំ, អត្ថារោ បន ភិក្ខូនំ ឧបការត្ថាយ ភគវតា អនុញ្ញាតោ, តស្មា ញត្តិលទ្ធម្បិ អលទ្ធម្បិ មហប្ផលមេវា”តិ វា “ឧបាសក អយម្បិ ទាយកោ សង្ឃស្សេវ ទេតិ, ត្វម្បិ សង្ឃស្សេវ ទេសិ, ភគវតា ច –

‘យោ សីលវា សីលវន្តេសុ ទទាតិ ទានំ;
ធម្មេន លទ្ធំ សុបសន្នចិត្តោ;
អភិសទ្ទហំ កម្មផលំ ឧឡារំ;
តំ វេ ទានំ វិបុលផលន្តិ ព្រូមី’តិ។ (ម. និ. ៣.៣៨២) –

វុត្តំ, តស្មា សង្ឃស្ស ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ មហប្ផលមេវា”តិ វា ឥតិអាទីនិ វត្វា សញ្ញាបេតព្ពោ។

យស្ស សង្ឃោ កថិនចីវរំ ទេតិ, តេន ភិក្ខុនា កថិនំ អត្ថរិតព្ពន្តិ យោជនា។ យោ ជិណ្ណចីវរោ ហោតិ ភិក្ខុ, តស្ស ទាតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឥមស្មិំ ឋានេ ឥទានិ ភិក្ខូ –

“បដិគ្គហណញ្ច សប្បាយំ, ញត្តិ ច អនុសាវនំ;
កប្បពិន្ទុ បច្ចុទ្ធារោ, អធិដ្ឋានត្ថរានិ ច;
និយោជនានុមោទា ច, ឥច្ចយំ កថិនេ វិធី”តិ។ –

ឥមំ គាថំ អាហរិត្វា កថិនទានកម្មវាចាយ បឋមំ កថិនចីវរស្ស បដិគ្គហណញ្ច សប្បាយបុច្ឆនញ្ច ករោន្តិ, តទយុត្តំ វិយ ទិស្សតិ។ កស្មាតិ ចេ? “អដ្ឋហង្គេហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ ភព្ពោ កថិនំ អត្ថរិតុំ…បេ… បុព្ពករណំ ជានាតិ, បច្ចុទ្ធារំ ជានាតិ, អធិដ្ឋានំ ជានាតិ, អត្ថារំ ជានាតិ, មាតិកំ ជានាតិ, បលិពោធំ ជានាតិ, ឧទ្ធារំ ជានាតិ, អានិសំសំ ជានាតី”តិ បរិវារបាឡិយញ្ច (បរិ. ៤០៩),

“អដ្ឋធម្មវិទោ ភិក្ខុ, កថិនត្ថារមរហតិ;
បុព្ពបច្ចុទ្ធារាធិដ្ឋា-នត្ថារោ មាតិកាតិ ច;

បលិពោធោ ច ឧទ្ធារោ, អានិសំសា បនឌ្ឍិមេ”តិ។ (វិ. វិ. ២៧០៤, ២៧០៦) –

វិនយវិនិច្ឆយប្បករណេ ច អាគតេសុ អដ្ឋសុ អង្គេសុ អនាគតត្តា ច “បុព្ពករណំ សត្តហិ ធម្មេហិ សង្គហិតំ ធោវនេន វិចារណេន ឆេទនេន ពន្ធនេន សិព្ពនេន រជនេន កប្បករណេនា”តិ បរិវារបាឡិយញ្ច (បរិ. ៤០៨),

“ធោវនញ្ច វិចារោ ច, ឆេទនំ ពន្ធនម្បិ ច;
សិព្ពនំ រជនំ កប្បំ, បុព្ពកិច្ចន្តិ វុច្ចតី”តិ។ (វិ. វិ. ២៧០៧) –

វិនយវិនិច្ឆយប្បករណេ ច វុត្តេសុ សត្តសុ បុព្ពករណេសុ អនាគតត្តា ច។

ន កេវលញ្ច បករណេសុ អនាគតមេវ, អថ ខោ យុត្តិបិ ន ទិស្សតិ។ កថំ? បដិគ្គហណំ នាម “យោ បន ភិក្ខុ អទិន្នំ មុខទ្វារំ អាហារំ អាហារេយ្យ អញ្ញត្រ ឧទកទន្តបោនា, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ២៦៥) យាវកាលិកាទីសុ អជ្ឈោហរិតព្ពេសុ ចតូសុ កាលិកវត្ថូសុ ភគវតា វុត្តំ, ន ចីវរេ, តំ បន បាទមូលេ ឋបេត្វា ទិន្នម្បិ បរម្មុខា ទិន្នម្បិ លព្ភតេវ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) “ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទម្មីតិ ឯវំ បរម្មុខា វា បាទមូលេ ឋបេត្វា ‘ឥមំ តុម្ហាក’ន្តិ ឯវំ សម្មុខា វា ទេតី”តិ, តស្មា បដិគ្គហណកិច្ចំ នត្ថិ, ទាយកេន ចីវរេ ទិន្នេ សង្ឃស្ស ចិត្តេន សម្បដិច្ឆនមត្តមេវ បមាណំ ហោតិ។

សប្បាយបុច្ឆនញ្ច ឯវំ ករោន្តិ – ឯកេន ភិក្ខុនា “ភោន្តោ សង្ឃា សង្ឃស្ស កថិនេ សម្បត្តេ កស្ស បុគ្គលស្ស សប្បាយារហំ ហោតី”តិ បុច្ឆិតេ ឯកោ ភិក្ខុ នាមំ វត្វា “ឥត្ថន្នាមស្ស ថេរស្ស សប្បាយារហំ ហោតី”តិ វទតិ, សប្បាយឥតិ ច និវាសនបារុបនត្ថំ គហេត្វា វទន្តិ។ ឯតស្មិំ វចនេ សទ្ទតោ ច អត្ថតោ ច អធិប្បាយតោ ច យុត្តិ គវេសិតព្ពា ហោតិ។ កថំ? សទ្ទតោ វគ្គភេទេ សតិយេវ ពហុវចនំ កត្តព្ពំ, ន អភេទេ, ឯវំ សទ្ទតោ។ សប្បាយឥតិវចនញ្ច អនុរូបត្ថេយេវ វត្តព្ពំ, ន និវាសនបារុបនត្ថេ, ឯវំ អត្ថតោ។ ឥទញ្ច ចីវរំ សង្ឃោ កថិនំ អត្ថរិតុំ បុគ្គលស្ស ទេតិ, ន និវាសនបារុបនត្ថំ។ វុត្តញ្ហិ បាឡិយំ (មហាវ. ៣០៧) “សង្ឃោ ឥមំ កថិនទុស្សំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទេតិ កថិនំ អត្ថរិតុ”ន្តិ, តស្មា យុត្តិ គវេសិតព្ពា ហោតិ។ “បដិគ្គហណញ្ច សប្បាយ”ន្តិអាទិ គាថាបិ កត្ថចិ បាឡិយំ អដ្ឋកថាដីកាទីសុ ច ន ទិស្សតិ, តស្មា ឥធ វុត្តនយេនេវ បដិបជ្ជិតព្ពំ។

សចេ ពហូ ជិណ្ណចីវរា, វុឌ្ឍស្ស ទាតព្ពន្តិ ឥទំ កថិនចីវរស្ស សង្ឃិកត្តា “ន ច, ភិក្ខវេ, សង្ឃិកំ យថាវុឌ្ឍំ បដិពាហិតព្ពំ, យោ បដិពាហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ឥមិនា បាឡិនយេន (ចូឡវ. ៣១១) វុត្តំ។ ឯតេនេវ នយេន សព្ពេសុ ពលវចីវរេសុ សន្តេសុបិ វុឌ្ឍស្សេវ ទាតព្ពន្តិ សិទ្ធំ។ **វុឌ្ឍសុ…បេ…. ទាតព្ព**ន្តិ ករណសន្និធិមោចនត្ថំ វុត្តំ។ តេនេវាហ **“សចេ វុឌ្ឍោ”**ត្យាទិ។ នវកតរេនេបិ ហិ ករណសន្និធិំ មោចេត្វា កថិនេ អត្ថតេ អនុមោទនំ ករោន្តស្ស សង្ឃស្ស បញ្ចានិសំសលាភោ ហោតីតិ។ **អបិចា**តិអាទិនា សង្ឃេន កត្តព្ពវត្តំ ទស្សេតិ។ វចនក្កមោ បន ឯវំ កាតព្ពោ – កថិនទុស្សំ លភិត្វា សង្ឃេ សីមាយ សន្និបតិតេ ឯកេន ភិក្ខុនា “ភន្តេ, សង្ឃស្ស ឥទំ កថិនទុស្សំ ឧប្បន្នំ, សង្ឃោ ឥមំ កថិនទុស្សំ កថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យ កថិនំ អត្ថរិតុ”ន្តិ វុត្តេ អញ្ញេន “យោ ជិណ្ណចីវរោ, តស្សា”តិ វត្តព្ពំ, តតោ បុរិមេន “ពហូ ជិណ្ណចីវរា”តិ វា “នត្ថិ ឥធ ជិណ្ណចីវរា”តិ វា វុត្តេ អបរេន “តេន ហិ វុឌ្ឍស្សា”តិ វត្តព្ពំ, បុន បុរិមេន “កោ ឯត្ថ វុឌ្ឍោ”តិ វុត្តេ ឥតរេន “ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខូ”តិ វត្តព្ពំ, បុន បុរិមេន “សោ ភិក្ខុ តទហេវ ចីវរំ កត្វា អត្ថរិតុំ សក្កោតី”តិ វុត្តេ ឥតរេន “សោ សក្កោតី”តិ វា “សង្ឃោ មហាថេរស្ស សង្គហំ ករិស្សតី”តិ វា វត្តព្ពំ, បុន បុរិមេន “សោ មហាថេរោ អដ្ឋហិ អង្គេហិ សមន្នាគតោ”តិ វុត្តេ ឥតរេន “អាម សមន្នាគតោ”តិ វត្តព្ពំ, តតោ “សាធុ សុដ្ឋុ តស្ស ទាតព្ព”ន្តិ វុត្តេ ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន សង្ឃោ ញាបេតព្វោ។

ឯត្ថ ច “ភន្តេ, សង្ឃស្សា”តិអាទិវចនំ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, ឥទំ សង្ឃស្ស កថិនទុស្សំ ឧប្បន្នំ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥមំ កថិនទុស្សំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យ កថិនំ អត្ថរិតុ”ន្តិ ឥមាយ ញត្តិបាឡិយា សមេតិ។ “យោ ជិណ្ណចីវរោ, តស្សា”តិអាទិ “សង្ឃេន កស្សា”តិអាទិ “សង្ឃេន កស្ស ទាតព្ពំ, យោ ជិណ្ណចីវរោ ហោតី”តិអាទិនា អដ្ឋកថាវចនេន (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) សមេតិ។ “សោ មហាថេរោ អដ្ឋហង្គេហិ សមន្នាគតោ”តិអាទិ “អដ្ឋហង្គេហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ ភព្ពោ កថិនំ អត្ថរិតុ”ន្តិអាទិកាយ បរិវារបាឡិយា (បរិ. ៤០៩) សមេតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យស្ស បន ទីយតិ, តស្ស ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ ទាតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឥមិនា ឥមស្ស កថិនទានកម្មស្ស គរុកត្តា ន អបលោកនមត្តេន ទាតព្ពន្តិ ឥមមត្ថំ បកាសេតិ។ គរុកលហុកានំ ភេទោ កម្មាកម្មវិនិច្ឆយកថាយំ អាវិ ភវិស្សតិ។

ឯវំ ទិន្នេ បន កថិនេ បច្ចុទ្ធរិតព្ពា អធិដ្ឋាតព្ពា វាចា ភិន្ទិតព្ពាតិ សម្ពន្ធោ។ **សចេ តំ កថិនទុស្សំ និដ្ឋិតបរិកម្មមេវ ហោតី**តិ តមិនា កថិនទុស្សំ នាម ន កេវលំ បកតិសាដកមេវ ហោតិ, អថ ខោ បរិនិដ្ឋិតសត្តវិធបុព្ពកិច្ចចីវរម្បិ ហោតីតិ ទស្សេតិ, តស្មា និដ្ឋិតចីវរស្មឹ ទិន្នេ សត្តវិធបុព្ពកិច្ចករណេន អត្ថោ នត្ថិ, កេវលំ បច្ចុទ្ធរណាទីនិយេវ កាតព្ពានិ។ សចេ បន កិញ្ចិ អបរិនិដ្ឋិតំ ហោតិ, អន្តមសោ កប្បពិន្ទុមត្តម្បិ, តំ និដ្ឋាបេត្វាយេវ បច្ចុទ្ធរណាទីនិ កាតព្ពានិ។ គណ្ឋិកបដ្ដបាសកបដ្ដានិ បន សិព្ពនន្តោគធានិ, តានិបិ និដ្ឋាបេត្វាយេវ កាតព្ពានិ។ អនិដ្ឋាបេន្តោ អនិដ្ឋិតសិព្ពនកិច្ចមេវ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦២-៤៦៣) "តត្ថ **កត**ន្តិ សូចិកម្មបរិយោសានេន កតំ, **សូចិកម្មបរិយោសានំ** នាម យំ កិញ្ចិ សូចិយា កត្តព្ពំ។ បាសកបដ្ដគណ្ឋិកបដ្ដបរិយោសានំ កត្វា សូចិយា បដិសាមន"ន្តិ។ **ឥទញ្ហិ កថិនវត្តំ នាម ពុទ្ធប្បសត្ថ**ន្តិ "អត្ថតកថិនានំ វោ ភិក្ខវេ បញ្ច កប្បិស្សន្តី"តិអាទិនា បសត្ថំ។

កតបរិយោសិតំ បន កថិនំ គហេត្វាតិ –

"ធោវនញ្ច វិចារោ ច, ឆេទនំ ពន្ធនម្បិ ច;
សិព្ពនំ រជនំ កប្បំ, បុព្ពកិច្ចន្តិ វុច្ចតី"តិ។ (វិ. វិ. ២៧០៧) –

វុត្តានិ សត្តវិធបុព្ពករណានិ កត្វា បរិយោសាបិតំ កថិនចីវរំ គហេត្វា។ អត្ថារកេន ភិក្ខុនា បច្ចុទ្ធរិតព្ពា អធិដ្ឋាតព្ពា វាចា ភិន្ទិតព្ពាតិ សម្ពន្ធោ។ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរិតុកាមោ ភិក្ខុ បុព្ពេ តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋិតំ បោរាណិកំ សង្ឃាដឹ "ឥមំ សង្ឃាដឹ បច្ចុទ្ធរាមី"តិ វត្វា បច្ចុទ្ធរិតព្ពា, តតោ អនធិដ្ឋិតំ នវំ សង្ឃាដឹ "ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី"តិ វត្វា អធិដ្ឋាតព្ពា, តតោ អត្ថរណកាលេ តមេវ អធិដ្ឋិតសង្ឃាដឹ "ឥមាយ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរាមី"តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពាតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ ឥតរេសុ។ ឯតេន កថិនត្ថារណំ នាម វចីភេទករណមេវ ហោតិ, ន កិញ្ចិ កាយវិការករណន្តិ ឥមមត្ថំ ទីបេតិ ។ តថា ហិ វុត្តំ វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ (កង្ខា. អភិ. ដី. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) "**អត្ថរិតព្ព**ន្តិ អត្ថរណំ កាតព្ពំ, តញ្ច ខោ តថាវចីភេទករណមេវាតិ ទដ្ឋព្ព"ន្តិ។

តត្ថ បច្ចុទ្ធារោ តិវិធោ "ឥមំ សង្ឃាដឹ បច្ចុទ្ធរាមី"តិ សង្ឃាដិយា បច្ចុទ្ធារោ, "ឥមំ ឧត្តរាសង្គំ បច្ចុទ្ធរាមី"តិ ឧត្តរាសង្គស្ស បច្ចុទ្ធារោ, "ឥមំ អន្តរវាសកំ បច្ចុទ្ធរាមី"តិ អន្តរវាសកស្ស បច្ចុទ្ធារោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ បរិវារេ (បរិ. ៤០៨) "បច្ចុទ្ធារោ តីហិ ធម្មេហិ សង្គហិតោ សង្ឃាដិយា ឧត្តរាសង្គេន អន្តរវាសកេនា"តិ។ អធិដ្ឋានំ តិវិធំ "ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី"តិ សង្ឃាដិយា អធិដ្ឋានំ, "ឥមំ ឧត្តរាសង្គំ អធិដ្ឋាមី"តិ ឧត្តរាសង្គស្ស អធិដ្ឋានំ, "ឥមំ អន្តរវាសកំ អធិដ្ឋាមី"តិ អន្តរវាសកស្ស អធិដ្ឋានន្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ បរិវារេ (បរិ. ៤០៨) "អធិដ្ឋានំ តីហិ ធម្មេហិ សង្គហិតំ សង្ឃាដិយា ឧត្តរាសង្គេន អន្តរវាសកេនា"តិ។

អថ វា អធិដ្ឋានំ ទុវិធំ កាយេន អធិដ្ឋានំ, វាចាយ អធិដ្ឋានន្តិ។ តត្ថ បោរាណិកំ សង្ឃាដឹ "ឥមំ សង្ឃាដឹ បច្ចុទ្ធរាមី"តិ បច្ចុទ្ធរិត្វា នវំ សង្ឃាដឹ ហត្ថេន គហេត្វា "ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី"តិ ចិត្តេន អាភោគំ កត្វា កាយវិការករណេន កាយេន វា អធិដ្ឋាតព្ពំ, វចីភេទំ កត្វា វាចាយ វា អធិដ្ឋាតព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩; កង្ខា. អដ្ឋ. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) "តត្ថ យស្មា ទ្វេ ចីវរស្ស អធិដ្ឋានានិ កាយេន វា អធិដ្ឋេតិ, វាចាយ វា អធិដ្ឋេតីតិ វុត្តំ, តស្មា...បេ.... អធិដ្ឋាតព្ពា"តិ។ អថ វា អធិដ្ឋានំ ទុវិធំ សម្មុខាធិដ្ឋានបរម្មុខាធិដ្ឋានវសេន។ តត្ថ យទិ ចីវរំ ហត្ថបាសេ ឋិតំ ហោតិ, "ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី"តិ វចីភេទំ កត្វា អធិដ្ឋាតព្ពំ, អថ អន្តោគព្ភេ វា សាមន្តវិហារេ វា ហោតិ, ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា "ឯតំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី"តិ វចីភេទំ កត្វា អធិដ្ឋាតព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩; កង្ខា. អដ្ឋ. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) "តត្រ ទុវិធំ អធិដ្ឋានំ សចេ ហត្ថបាសេ ហោតី"តិអាទិ, វិនយត្ថមញ្ជូសាយញ្ច (កង្ខា. អភិ. ដី. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) "**ទុវិធ**ន្តិ សម្មុខាបរម្មុខាភេទេន ទុវិធ"ន្តិ។

អត្ថារោ កតិវិធោ? អត្ថារោ ឯកវិធោ។ វចីភេទករណេនេវ ហិ អត្ថារោ សម្បជ្ជតិ, ន កាយវិការករណេន។ អយមត្ថោ យថាវុត្ត-បរិវារបាឡិយា ច "**អត្ថរិតព្ព**ន្តិ អត្ថរណំ កាតព្ពំ, តញ្ច ខោ តថាវចីភេទករណមេវាតិ ទដ្ឋព្ព"ន្តិ វិនយត្ថមញ្ជូសាវចនេន ច វិញ្ញាយតិ។ អថ វា អត្ថារោ តិវិធោ វត្ថុប្បភេទេន។ តត្ថ យទិ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរិតុកាមោ ហោតិ, បោរាណិកា សង្ឃាដិ បច្ចុទ្ធរិតព្ពា, នវា សង្ឃាដិ អធិដ្ឋាតព្ពា, "ឥមាយ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរាមី"តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពា។ អថ ឧត្តរាសង្គេន កថិនំ អត្ថរិតុកាមោ ហោតិ, បោរាណកោ ឧត្តរាសង្គោ បច្ចុទ្ធរិតព្ពោ, នវោ ឧត្តរាសង្គោ អធិដ្ឋាតព្ពោ, "ឥមិនា ឧត្តរាសង្គេន កថិនំ អត្ថរាមី"តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពា។ អថ អន្តរវាសកេន កថិនំ អត្ថរិតុកាមោ ហោតិ, បោរាណកោ អន្តរវាសកោ បច្ចុទ្ធរិតព្ពោ, នវោ អន្តរវាសកោ អធិដ្ឋាតព្ពោ, "ឥមិនា អន្តរវាសកេន កថិនំ អត្ថរាមី"តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ បរិវារេ (បរិ. ៤១៣) "សចេ សង្ឃាដិយា"តិអាទិ។

ឯត្ថ សិយា – កិំ បន “ឥមំ សង្ឃាដឹ បច្ចុទ្ធរាមី”តិ វិសេសំ កត្វាវ បច្ចុទ្ធរិតព្ពា, ឧទាហុ “ឥមំ បច្ចុទ្ធរាមី”តិ សាមញ្ញតោបិ បច្ចុទ្ធរិតព្ពាតិ? បរិក្ខារចោឡាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋិតំ ចីវរំ “ឥមំ បច្ចុទ្ធរាមី”តិ សាមញ្ញតោ បច្ចុទ្ធរិតព្ពំ, ន “ឥមំ សង្ឃាដឹ បច្ចុទ្ធរាមី”តិ វិសេសតោ បច្ចុទ្ធរិតព្ពំ។ កស្មា? បុព្ពេ អលទ្ធនាមត្តា។ តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋិតំ បន ចីវរំ វិសេសតោយេវ បច្ចុទ្ធរិតព្ពំ, ន សាមញ្ញតោ។ កស្មា? បដិលទ្ធវិសេសនាមត្តា ។ ឥធ បន កថិនាធិការេ បុព្ពេវ តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋិតត្តា វិសេសតោយេវ បច្ចុទ្ធរិតព្ពន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ បរិវារេ (បរិ. ៤០៨) កថិនាធិការេ “បច្ចុទ្ធារោ តីហិ ធម្មេហិ សង្គហិតោ សង្ឃាដិយា ឧត្តរាសង្គេន អន្តរវាសកេនា”តិ។ កិំ បន និច្ចតេចីវរិកោយេវ កថិនំ អត្ថរិតុំ លភតិ, ឧទាហុ អវត្ថាតេចីវរិកោបីតិ? តេចីវរិកោ ទុវិធោ ធុតង្គតេចីវរិកវិនយតេចីវរិកវសេន។ តត្ថ ធុតង្គតេចីវរិកោ “អតិរេកចីវរំ បដិក្ខិបាមិ, តេចីវរិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ អធិដ្ឋហិត្វា ធារណតោ សព្ពកាលមេវ ធារេតិ។ វិនយតេចីវរិកោ បន យទា តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋហិត្វា ធារេតុកាមោ ហោតិ, តទា តថា អធិដ្ឋហិត្វា ធារេតិ។ យទា បន បរិក្ខារចោឡាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋហិត្វា ធារេតុកាមោ ហោតិ, តទា តថា អធិដ្ឋហិត្វា ធារេតិ, តស្មា តិចីវរាធិដ្ឋានស្ស ទុប្បរិហារត្តា សព្ពទា ធារេតុំ អសក្កោន្តោ ហុត្វា បរិក្ខារចោឡវសេន ធារេន្តោបិ តំ បច្ចុទ្ធរិត្វា អាសន្នេ កាលេ តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋហន្តោបិ កថិនំ អត្ថរិតុំ លភតិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កច្ចិ នុ ភោ កថិនទានកម្មវាចាភណនសីមាយមេវ កថិនំ អត្ថរិតព្ពំ, ឧទាហុ អញ្ញសីមាយាតិ? យទិ កថិនទានកម្មវាចាភណនពទ្ធសីមា វស្សូបនាយិកខេត្តភូតឧបចារសីមាយ អន្តោ ឋិតា, ឯវំ សតិ តស្មិំយេវ សីមមណ្ឌលេ អត្ថរណំ កាតព្ពំ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “បរិនិដ្ឋិតបុព្ពករណមេវ ចេ ទាយកោ សង្ឃស្ស ទេតិ, សម្បដិច្ឆិត្វា កម្មវាចាយ ទាតព្ពំ។ តេន ច តស្មិំយេវ សីមមណ្ឌលេ អធិដ្ឋហិត្វា អត្ថរិត្វា សង្ឃោ អនុមោទាបេតព្ពោ”តិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៨) អាគតត្តា វិញ្ញាយតីតិ។ យទិ ឯវំ “តស្មិំយេវ សីមមណ្ឌលេ”ឥច្ចេវ ដីកាយំ វុត្តត្តា “យស្មិំ កិស្មិញ្ចិ សីមមណ្ឌលេ កម្មវាចំ ភណិត្វា តស្មិំយេវ សីមមណ្ឌលេ អត្ថរិតព្ព”ន្តិ វត្តព្ពំ, ន “កថិនទានកម្មវាចាភណនពទ្ធសីមា វស្សូបនាយិកខេត្តភូតឧបចារសីមាយ អន្តោ ឋិតា”តិ វិសេសំ កត្វា វត្តព្ពន្តិ? ន ន វត្តព្ពំ។ កម្មវាចាភណនសីមា ហិ ពទ្ធសីមាភូតា, កថិនត្ថារសីមា បន ឧបចារសីមាភូតា, ឧបចារសីមា ច នាម ពទ្ធសីមំ អវត្ថរិត្វាបិ គច្ឆតិ, តស្មា សា សីមា ពទ្ធសីមា ច ហោតិ ឧបចារសីមា ចាតិ តស្មិំយេវ សីមមណ្ឌលេ កថិនទានកម្មវាចំ ភណិត្វា តត្ថេវ អត្ថរណំ កាតព្ពំ, ន យស្មិំ កិស្មិញ្ចិ សីមមណ្ឌលេ កម្មវាចំ ភណិត្វា តត្ថេវ អត្ថរណំ កត្តព្ពន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវម្បិ “ឧបចារសីមាយ”ឥច្ចេវ វត្តព្ពំ, ន “វស្សូបនាយិកខេត្តភូតឧបចារសីមាយា”តិ, តម្បិ វត្តព្ពមេវ។ តេសំ ភិក្ខូនំ វស្សូបនាយិកខេត្តភូតាយ ឯវ ឧបចារសីមាយ កថិនត្ថារំ កាតុំ លភតិ, ន អញ្ញឧបចារសីមាយ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) “អញ្ញស្មិំ វិហារេ វុត្ថវស្សាបិ ន លភន្តីតិ មហាបច្ចរិយំ វុត្ត”ន្តិ។

យទិច្ឆសិ, តថា ភវតុ, អបិ តុ ខលុ “កម្មវាចាភណនសីមា ពទ្ធសីមាភូតា, កថិនត្ថារសីមា ឧបចារសីមាភូតា”តិ តុម្ហេហិ វុត្តំ, តថាភូតភាវោ កថំ ជានិតព្ពោតិ? វុច្ចតេ – កថិនត្ថារសីមាយំ តាវ ឧបចារសីមាភូតភាវោ “សចេ បន ឯកសីមាយ ពហូ វិហារា ហោន្តិ, សព្ពេ ភិក្ខូ សន្និបាតេត្វា ឯកត្ថ កថិនំ អត្ថរិតព្ព”ន្តិ ឥមិស្សា អដ្ឋកថាយ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) អត្ថំ សំវណ្ណេតុំ “**ឯកសីមាយា**តិ ឯកឧបចារសីមាយាតិ អត្ថោ យុជ្ជតី”តិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៦) អាគតត្តា វិញ្ញាយតិ។ កម្មវាចាភណនសីមាយ ពទ្ធសីមាភូតភាវោ បន “តេ ច ខោ ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា ឯកសីមាយំ ឋិតា។ សីមា ច នាមេសា ពទ្ធសីមា អពទ្ធសីមាតិ ទុវិធា ហោតី”តិ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) អាគតត្តា ច “សីមា ច នាមេសា កតមា, យត្ថ ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា ឋិតា កម្មប្បត្តា នាម ហោន្តីតិ អនុយោគំ សន្ធាយ សីមំ ទស្សេន្តោ វិភាគវន្តានំ សភាវវិភាវនំ វិភាគទស្សនមុខេនេវ ហោតីតិ ‘**សីមា ច នាមេសា**’តិអាទិមាហា”តិ វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ (កង្ខា. អភិ. ដី. និទានវណ្ណនា) អាគតត្តា ច វិញ្ញាយតិ។

តត្ថ កតិវិធា ពទ្ធសីមា, កតិវិធា អពទ្ធសីមាតិ? តិវិធា ពទ្ធសីមា ខណ្ឌសីមាសមានសំវាសសីមាអវិប្បវាសសីមាវសេន។ តិវិធា អពទ្ធសីមា គាមសីមាឧទកុក្ខេបសីមាសត្តព្ភន្តរសីមាវសេនាតិ ទដ្ឋព្ពា។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “ឯវំ ឯកាទស វិបត្តិសីមាយោ អតិក្កមិត្វា តិវិធសម្បត្តិយុត្តា និមិត្តេន និមិត្តំ សម្ពន្ធិត្វា សម្មតា សីមា ពទ្ធសីមាតិ វេទិតព្ពា។ ខណ្ឌសីមា សមានសំវាសសីមា អវិប្បវាសសីមាតិ តស្សាយេវ ភេទោ។ អពទ្ធសីមា បន គាមសីមា សត្តព្ភន្តរសីមា ឧទកុក្ខេបសីមាតិ តិវិធា”តិ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) អាគតត្តា វិញ្ញាយតិ។ ឯវំ តីសុ ពទ្ធសីមាសុ , តីសុ អពទ្ធសីមាសូតិ ឆសុយេវ សីមាសុ កម្មប្បត្តសង្ឃស្ស ចតុវគ្គករណីយាទិកម្មស្ស កត្តព្ពភាវវចនតោ សុទ្ធាយ ឧបចារសីមាយ កម្មវាចាយ អភណិតព្ពភាវោ វិញ្ញាយតិ។ អន្តោឧបចារសីមាយ ពទ្ធសីមាយ សតិ តំ ពទ្ធសីមំ អវត្ថរិត្វាបិ ឧបចារសីមាយ គមនតោ សា ពទ្ធសីមា កម្មវាចាភណនារហា ច ហោតិ កថិនត្ថារារហា ចាតិ វេទិតព្ពំ។

ននុ ច បន្នរសវិធា សីមា អដ្ឋកថាសុ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩; កង្ខា. អដ្ឋ. អកាលចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា) អាគតា, អថ កស្មា ឆឡេវ វុត្តាតិ? សច្ចំ, តាសុ បន បន្នរសសុ សីមាសុ ឧបចារសីមា សង្ឃលាភវិភជនាទិដ្ឋានមេវ ហោតិ, លាភសីមា តត្រុប្បាទគហណដ្ឋានមេវ ហោតីតិ ឥមា ទ្វេ សីមាយោ សង្ឃកម្មករណដ្ឋានំ ន ហោន្តិ, និគមសីមា នគរសីមា ជនបទសីមា រដ្ឋសីមា រជ្ជសីមា ទីបសីមា ចក្កវាឡសីមាតិ ឥមា បន សីមាយោ គាមសីមាយ សមានគតិកា គាមសីមាយមេវ អន្តោគធាតិ ន វិសុំ វុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថ ច ឧបចារសីមាយ ពទ្ធសីមំ អវត្ថរិត្វា គតភាវោ កថំ ជានិតព្ពោតិ? “ឧបចារសីមា បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបេន, អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានេន បរិច្ឆិន្នា”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) វុត្តត្តា បរិក្ខេបបរិក្ខេបារហដ្ឋានានំ អន្តោ ពទ្ធសីមាយ វិជ្ជមានាយ តំ អវត្ថរិត្វា ឧបចារសីមា គតា។ តថា ហិ “ឥមិស្សា ឧបចារសីមាយ ‘សង្ឃស្ស ទម្មី’តិ ទិន្នំ បន ខណ្ឌសីមសីមន្តរិកាសុ ឋិតានម្បិ បាបុណាតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) វុត្តំ។ តេន ញាយតិ “ឧបចារសីមាយ អន្តោ ឋិតា ពទ្ធសីមា ឧបចារសីមាបិ នាម ហោតី”តិ។ ហោតុ, ឯវំ សតិ អន្តោឧបចារសីមាយំ ពទ្ធសីមាយ សតិ តត្ថេវ កថិនទានកម្មវាចំ វាចាបេត្វា តត្ថេវ កថិនំ អត្ថរិតព្ពំ ភវេយ្យ, អន្តោឧបចារសីមាយំ ពទ្ធសីមាយ អវិជ្ជមានាយ កថំ ករិស្សន្តីតិ? អន្តោឧបចារសីមាយំ ពទ្ធសីមាយ អវិជ្ជមានាយ ពហិឧបចារសីមាយំ វិជ្ជមានពទ្ធសីមំ វា ឧទកុក្ខេបលភនដ្ឋានំ វា គន្ត្វា កម្មវាចំ វាចាបេត្វា បុន វិហារំ អាគន្ត្វា វស្សូបនាយិកខេត្តភូតាយ ឧបចារសីមាយំ ឋត្វា កថិនំ អត្ថរិតព្ពន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ននុ ច ភោ ឯវំ សន្តេ អញ្ញិស្សា សីមាយ ញត្តិ, អញ្ញិស្សា អត្ថារោ ហោតិ, ឯវំ សន្តេ “បរិនិដ្ឋិតបុព្ពករណមេវ ចេ ទាយកោ សង្ឃស្ស ទេតិ, សម្បដិច្ឆិត្វា កម្មវាចាយ ទាតព្ពំ។ តេន ច តស្មិំយេវ សីមមណ្ឌលេ អធិដ្ឋហិត្វា អត្ថរិត្វា សង្ឃោ អនុមោទាបេតព្ពោ”តិ វុត្តេន វជិរពុទ្ធិដីកាវចនេន (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៨) វិរុជ្ឈតីតិ? ននុ អវោចុម្ហ “កម្មវាចាភណនសីមា ពទ្ធសីមាភូតា, កថិនត្ថារសីមា ឧបចារសីមាភូតា”តិ។ តស្មា វជិរពុទ្ធិដីកាវចនេន ន វិរុជ្ឈតិ។ តត្ថ បុព្ពេ យេភុយ្យេន ពទ្ធសីមវិហារត្តា សមគ្គំ សង្ឃំ សន្និបាតេត្វា កម្មវាចំ វាចាបេត្វា ឧបចារសីមពទ្ធសីមភូតេ តស្មិំយេវ វិហារេ អត្ថរណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ពទ្ធសីមវិហារេ អហោន្តេបិ អន្តោឧបចារសីមាយំ ពទ្ធសីមាយ វិជ្ជមានាយ តត្ថេវ សីមមណ្ឌលេ កម្មវាចំ វាចាបេត្វា តត្ថេវ អត្ថរិតព្ពភាវោ អម្ហេហិបិ វុត្តោយេវ។ យទិ បន ន ចេវ ពទ្ធសីមវិហារោ ហោតិ, ន ច អន្តោឧបចារសីមាយំ ពទ្ធសីមា អត្ថិ, ឯវរូបេ វិហារេ កម្មវាចំ វាចាបេតុំ ន លភតិ, អញ្ញំ ពទ្ធសីមំ វា ឧទកុក្ខេបំ វា គន្ត្វា កម្មវាចំ វាចាបេត្វា អត្តនោ វិហារំ អាគន្ត្វា វស្សូបនាយិកខេត្តភូតាយ ឧបចារសីមាយ ឋត្វា កថិនំ អត្ថរិតព្ពំ។ ឯវមេវ បរម្បរភូតា ពហវោ អាចរិយវរា ករោន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អបរេ បន អាចរិយា “ពទ្ធសីមវិរហាយ សុទ្ធឧបចារសីមាយ សតិ តស្សំយេវ ឧបចារសីមាយំ ញត្តិកម្មវាចាបិ វាចេតព្ពា, កថិនំ អត្ថរិតព្ពំ, ន អញ្ញិស្សា សីមាយ ញត្តិ, អញ្ញិស្សា អត្ថរណំ កាតព្ព”ន្តិ វទន្តិ។ អយំ បន នេសមធិប្បាយោ – “**កថិនត្ថតសីមាយ**ន្តិ ឧបចារសីមំ សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៦) កថិនត្ថារដ្ឋានភូតាយ សីមាយ ឧបចារសីមាភាវោ វុត្តោ, តស្សំយេវ ដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៨) បុព្ពេ និទ្ទិដ្ឋបាឋេ “តស្មិំយេវ សីមមណ្ឌលេ អធិដ្ឋហិត្វា អត្ថរិត្វា សង្ឃោ អនុមោទាបេតព្ពោ”តិ កម្មវាចាភណនសីមាយមេវ អត្ថរិតព្ពភាវោ ច វុត្តោ, តស្មា អញ្ញិស្សា សីមាយ ញត្តិ, អញ្ញិស្សា អត្ថរណំ ន កាតព្ពំ, តស្សំយេវ ឧបចារសីមាយំ កម្មវាចំ សាវេត្វា តស្មិំយេវ អត្ថារោ កាតព្ពោ, ឧបចារសីមតោ ពហិ ឋិតំ ពទ្ធសីមំ គន្ត្វា អត្ថរណកិច្ចំ នត្ថីតិ។

តត្រេវំ វិចារណា កាតព្ពា – ឥទំ ភាសន្តរេសុ “ញត្តី”តិ កថិតំ កថិនទានកម្មំ ចតូសុ សង្ឃកម្មេសុ ញត្តិទុតិយកម្មំ ហោតិ, ញត្តិទុតិយកម្មស្ស នវសុ ឋានេសុ កថិនទានំ, គរុកលហុកេសុ គរុកំ, យទិ “ឧបចារសីមាយំ ចត្តារិ សង្ឃកម្មានិ កាតព្ពានី”តិ បករណេសុ អាគតំ អភវិស្សា, ឯវំ សន្តេ តេសំ អាចរិយានំ វចនានុរូបតោ ឧបចារសីមាយំ កថិនទានញត្តិកម្មវាចំ វាចេតព្ពំ អភវិស្សា, ន បន បករណេសុ “ឧបចារសីមាយំ ចត្តារិ សង្ឃកម្មានិ កាតព្ពានី”តិ អាគតំ, អថ ខោ “សង្ឃលាភវិភជនំ, អាគន្តុកវត្តំ កត្វា អារាមប្បវិសនំ , គមិកស្ស ភិក្ខុនោ សេនាសនអាបុច្ឆនំ, និស្សយបអប្បស្សម្ភនំ, បារិវាសិកមានត្តចារិកភិក្ខូនំ អរុណុដ្ឋាបនំ, ភិក្ខុនីនំ អារាមប្បវិសនអាបុច្ឆនំ ឥច្ចេវមាទីនិ ឯវ ឧបចារសីមាយ កត្តព្ពានី”តិ អាគតំ, តស្មា កថិនទានញត្តិទុតិយកម្មវាចា កេវលាយំ ឧបចារសីមាយំ ន វាចេតព្ពាតិ សិទ្ធា។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “អវិប្បវាសសីមា នាម តិយោជនាបិ ហោតិ, ឯវំ សន្តេ តិយោជនេ ឋិតា លាភំ គណ្ហិស្សន្តិ, តិយោជនេ ឋត្វា អាគន្តុកវត្តំ បូរេត្វា អារាមំ បវិសិតព្ពំ ភវិស្សតិ, គមិកោ តិយោជនំ គន្ត្វា សេនាសនំ អាបុច្ឆិស្សតិ, និស្សយបដិបន្នស្ស ភិក្ខុនោ តិយោជនាតិក្កមេ និស្សយោ បដិប្បស្សម្ភិស្សតិ, បារិវាសិកេន តិយោជនំ អតិក្កមិត្វា អរុណំ ឧដ្ឋបេតព្ពំ ភវិស្សតិ, ភិក្ខុនិយា តិយោជនេ ឋត្វា អារាមប្បវិសនំ អាបុច្ឆិតព្ពំ ភវិស្សតិ, សព្ពម្បេតំ ឧបចារសីមាយ បរិច្ឆេទវសេនេវ កាតុំ វដ្ដតិ, តស្មា ឧបចារសីមាយមេវ ភាជេតព្ព”ន្តិ ឯវមាទិអដ្ឋកថាបាឋតោ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) វិញ្ញាយតីតិ។

អថេវំ វទេយ្យុំ – “ឧបចារសីមា ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ ឋានំ ន ហោតី”តិ តុម្ហេហិ វុត្តំ, អថ ច បន កតបុព្ពំ អត្ថិ។ តថា ហិ ចីវរបដិគ្គាហកសម្មុតិចីវរនិទហកសម្មុតិចីវរភាជកសម្មុតីនំ “សុណាតុ មេ...បេ.... ធារយាមីតិ ឥមាយ កម្មវាចាយ វា អបលោកនេន វា អន្តោវិហារេ សព្ពសង្ឃមជ្ឈេបិ ខណ្ឌសីមាយបិ សម្មន្និតុំ វដ្ដតិយេវា”តិ ឧបចារសីមាយំ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ និប្ផាទេតព្ពភាវោ អដ្ឋកថាយំ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៩៤) អាគតោ។ ភណ្ឌាគារស្ស បន “ឥមំ បន ភណ្ឌាគារំ ខណ្ឌសីមំ គន្ត្វា ខណ្ឌសីមាយ និសិន្នេហិ សម្មន្និតុំ ន វដ្ដតិ, វិហារមជ្ឈេយេវ ‘សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមំ វិហារំ ភណ្ឌាគារំ សម្មន្នេយ្យា’តិអាទិនា នយេន កម្មវាចាយ វា អបលោកនេន វា សម្មន្និតព្ព”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៩៧) ឧបចារសីមាយមេវ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ សម្មន្និតព្ពភាវោ អាគតោតិ។

តេ ឯវំ វត្តព្ពា – សចេបិ អដ្ឋកថាយំ អាគតំ “អន្តោវិហារេ”តិ បាឋោ “វិហារមជ្ឈេ”តិ បាឋោ ច ឧបចារសីមំ សន្ធាយ វុត្តោតិ មញ្ញមានា តុម្ហេ អាយស្មន្តោ ឯវំ អវចុត្ថ, តេ បន បាឋា ឧបចារសីមំ សន្ធាយ អដ្ឋកថាចរិយេហិ ន វុត្តា, អថ ខោ អវិប្បវាសសីមាសង្ខាតំ មហាសីមំ សន្ធាយ វុត្តា។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? ខណ្ឌសីមាយ វក្ខមានត្តា។ ខណ្ឌសីមាយ ហិ មហាសីមា ឯវ បដិយោគី ហោតិ។ ឧបចារសីមាតិ អយមត្ថោ កថំ ជានិតព្ពោតិ ចេ? “ឥមំ បន សមានសំវាសកសីមំ សម្មន្នន្តេហិ បព្ពជ្ជូបសម្បទាទីនំ សង្ឃកម្មានំ សុខករណត្ថំ បឋមំ ខណ្ឌសីមា សម្មន្និតព្ពា...បេ.... ឯវំ ពទ្ធាសុ បន សីមាសុ ខណ្ឌសីមាយ ឋិតា ភិក្ខូ មហាសីមាយ កម្មំ ករោន្តានំ ន កោបេន្តិ , មហាសីមាយ វា ឋិតា ខណ្ឌសីមាយ កម្មំ ករោន្តានំ។ សីមន្តរិកាយ បន ឋិតា ឧភិន្នម្បិ ន កោបេន្តី”តិ វុត្តអដ្ឋកថាបាឋវសេន (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) ជានិតព្ពោតិ។ អថ វា តេហិ អាយស្មន្តេហិ អាភត ភណ្ឌាគារសម្មុតិបាឋវសេនបិ អយមត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ កថំ? ចីវរបដិគ្គាហកាទិបុគ្គលសម្មុតិយោ បន អន្តោវិហារេ សព្ពសង្ឃមជ្ឈេបិ ខណ្ឌសីមាយម្បិ សម្មន្និតុំ វដ្ដតិ, ភណ្ឌាគារសង្ខាតវិហារសម្មុតិ បន វិហារមជ្ឈេយេវាតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ, តត្ថ វិសេសការណំ បរិយេសិតព្ពំ។

តត្រេវំ វិសេសការណំ បញ្ញាយតិ – “អញ្ញិស្សា សីមាយ វត្ថុ អញ្ញិស្សា កម្មវាចា”តិ វត្តព្ពទោសបរិហារត្ថំ វុត្តំ។ បុគ្គលសម្មុតិយោ ហិ បុគ្គលស្ស វត្ថុត្តា យទិ មហាសីមភូតេ អន្តោវិហារេ កត្តុកាមា ហោន្តិ, សព្ពសង្ឃមជ្ឈេ តំ វត្ថុភូតំ បុគ្គលំ ហត្ថបាសេ កត្វា ករេយ្យុំ។ យទិ ខណ្ឌសីមាយ កត្តុកាមា, តំ វត្ថុភូតំ បុគ្គលំ ខណ្ឌសីមំ អានេត្វា តត្ថ សន្និបតិតកម្មប្បត្តសង្ឃស្ស ហត្ថបាសេ កត្វា ករេយ្យុំ។ ឧភយថាបិ យថាវុត្តទោសោ នត្ថិ, ភណ្ឌាគារសម្មុតិ បន ភណ្ឌាគារស្ស វិហារត្តា ខណ្ឌសីមំ អានេតុំ ន សក្កា, តស្មា យទិ តំ សម្មុតី ខណ្ឌសីមាយំ ឋត្វា ករេយ្យុំ, វត្ថុ មហាសីមាយំ ហោតិ, កម្មវាចា ខណ្ឌសីមាយន្តិ យថាវុត្តទោសោ ហោតិ, តស្មិញ្ច ទោសេ សតិ វត្ថុវិបន្នត្តា កម្មំ វិបជ្ជតិ, តស្មា មហាសីមភូតវិហារមជ្ឈេយេវ សា សម្មុតិ កាតព្ពាតិ អដ្ឋកថាចរិយានំ មតិ, ន ឧបចារសីមាយ ញត្តិទុតិយកម្មំ កាតព្ពន្តិ។

អថាបិ ឯវំ វទេយ្យុំ “វិហារសទ្ទេន អវិប្បវាសសីមភូតា មហាសីមាវ វុត្តា, ន ឧបចារសីមា”តិ ឥទំ វចនំ កថំ បច្ចេតព្ពន្តិ? ឥមិនាយេវ អដ្ឋកថាវចនេន។ យទិ ហិ ឧបចារសីមា វុត្តា ភវេយ្យ, ឧបចារសីមា នាម ពទ្ធសីមំ អវត្ថរិត្វាបិ បវត្តា អាវាសេសុ វា ភិក្ខូសុ វា វឌ្ឍន្តេសុ អនិយមវសេន វឌ្ឍតិ, តស្មា ខណ្ឌសីមំ អវត្ថរិត្វា បវត្តនតោ វិហារេន សហ ខណ្ឌសីមា ឯកសីមាយេវ ហោតិ, ឯវំ សតិ វិហារេ ឋិតំ ភណ្ឌាគារំ ខណ្ឌសីមាយ ឋត្វា សម្មន្និតុំ សក្កា ភវេយ្យ, ន បន សក្កា “ខណ្ឌសីមាយ និសិន្នេហិ សម្មន្និតុំ ន វដ្ដតី”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៣) បដិសិទ្ធត្តា។ តេន ញ្ញាយតិ “ឥមស្មឹ ឋានេ វិហារសទ្ទេន អវិប្បវាសសីមភូតា មហាសីមា វុត្តា, ន ឧបចារសីមា”តិ។ ឧបចារសីមាយ អនិយមវសេន វឌ្ឍនភាវោ កថំ ជានិតព្ពោតិ? “ឧបចារសីមា បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបេន, អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានេន បរិច្ឆិន្នា ហោតិ។ អបិច ភិក្ខូនំ ធុវសន្និបាតដ្ឋានតោ វា បរិយន្តេ ឋិតភោជនសាលតោ វា និពទ្ធវសនកអាវាសតោ វា ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ទ្វិន្នំ លេឌ្ឌុបាតានំ អន្តោ ឧបចារសីមា វេទិតព្ពា, សា បន អាវាសេសុ វឌ្ឍន្តេសុ វឌ្ឍតិ, បរិហាយន្តេសុ បរិហាយតិ។ មហាបច្ចរិយំ បន ‘ភិក្ខូសុបិ វឌ្ឍន្តេសុ វឌ្ឍតី’តិ វុត្តំ, តស្មា សចេ វិហារេ សន្និបតិតភិក្ខូហិ សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធា ហុត្វា យោជនសតម្បិ បូរេត្វា និសីទន្តិ, យោជនសតម្បិ ឧបចារសីមាវ ហោតិ, សព្ពេសំ លាភោ បាបុណាតី”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) វចនតោតិ។

យទិ ឯវំ ឧបចារសីមាយ កឋិនត្ថតភាវោ កស្មា វុត្តោតិ? កឋិនត្ថរណំ នាម ន សង្ឃកម្មំ, បុគ្គលកម្មមេវ ហោតិ, តស្មា វស្សូបនាយិកខេត្តភូតាយ ឧបចារសីមាយ កាតព្ពា ហោតិ។ ញត្តិកម្មវាចា បន សង្ឃកម្មភូតា, តស្មា ឧបចារសីមាយ កាតុំ ន វដ្ដតិ, សុវិសោធិតបរិសាយ ពទ្ធាពទ្ធសីមាយមេវ វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ននុ ច ភោ “កឋិនំ អត្ថរិតុំ កេ លភន្តិ, កេ ន លភន្តិ? គណនវសេន តាវ បច្ឆិមកោដិយា បញ្ច ជនា លភន្តិ, ឧទ្ធំ សតសហស្សម្បិ, បញ្ចន្នំ ហេដ្ឋា ន លភន្តី”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ, អថ កស្មា “កឋិនត្ថរណំ នាម ន សង្ឃកម្មំ, បុគ្គលកម្មមេវ ហោតី”តិ វុត្តន្តិ? “ន សង្ឃោ កឋិនំ អត្ថរតិ, ន គណោ កឋិនំ អត្ថរតិ, បុគ្គលោ កឋិនំ អត្ថរតី”តិ បរិវារេ

(បរិ. ៤១៤) វុត្តត្តា ច អបលោកនកម្មាទីនំ ចតុន្នំ សង្ឃកម្មានំ ឋានេសុ អបរិវដ្ឋត្តា ច។ អដ្ឋកថាយំ បន កឋិនត្ថារស្ស ឧបចារភូតំ កឋិនទានកម្មវាចាភណនកាលំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តស្មិញ្ហិ កាលេ កឋិនទាយកា ចត្តារោ, បដិគ្គាហកោ ឯកោតិ បច្ឆិមកោដិយា បញ្ច ហោន្តិ, តតោ ហេដ្ឋា ន លភតីតិ។ ញត្តិកម្មវាចាយ សង្ឃកម្មភាវោ កថំ ជានិតព្ពោតិ? “ចតុន្នំ សង្ឃកម្មានំ ញត្តិទុតិយកម្មស្ស នវសុ ឋានេសុ កឋិនទាន”ន្តិ អាគតត្តា, “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, ឥទំ សង្ឃស្ស កឋិនទុស្សំ ឧប្បន្ន”ន្តិអាទិនា វុត្តត្តា ចាតិ។

អបរេ បន អាចរិយា “ភាសន្តរេសុ ញត្តីតិ វុត្តា កឋិនទានកម្មវាចា អត្ថារកិរិយាយ បរិសតិ, អត្ថារកិរិយា ច ឧបចារសីមាយំ កាតព្ពា, តស្មា កឋិនទានកម្មវាចាបិ ឧបចារសីមាយំ កាតព្ពាយេវា”តិ វទន្តិ, តេសំ អយមធិប្បាយោ – មហាវគ្គបាឡិយំ (មហាវ. ៣០៦) “ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, កឋិនំ អត្ថរិតព្ព”ន្តិ អារភិត្វា “ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ…បេ… ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អត្ថតំ ហោតិ កឋិន”ន្តិ កឋិនទានញត្តិកម្មវាចាតោ បដ្ឋាយ យាវ អនុមោទនា បាឋោ អាគតោ, បរិវារបាឡិយញ្ច (បរិ. ៤១២) “កឋិនត្ថារោ ជានិតព្ពោ”តិ ឧទ្ទេសស្ស និទ្ទេសេ “សចេ សង្ឃស្ស កឋិនទុស្សំ ឧប្បន្នំ ហោតិ, សង្ឃេន កថំ បដិបជ្ជិតព្ពំ, អត្ថារកេន កថំ បដិបជ្ជិតព្ពំ, អនុមោទកេន កថំ បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ បុច្ឆំ នីហរិត្វា “សង្ឃេន ញត្តិទុតិយេន កម្មេន កឋិនត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ ទាតព្ពំ…បេ… អនុមោទាមា”តិ ញត្តិតោ បដ្ឋាយ យាវ អនុមោទនា បាឋោ អាគតោ, តស្មា ញត្តិតោ បដ្ឋាយ យាវ អនុមោទនា សព្ពោ វិធិ កឋិនត្ថារកិរិយាយំ បរិសតិ, តតោ កឋិនត្ថារកិរិយាយ ឧបចារសីមាយំ កត្តព្ពាយ សតិ ញត្តិសង្ខាតកឋិនទានកម្មវាចាបិ ឧបចារសីមាយំ កត្តព្ពាយេវាតិ។

តត្រេវំ វិចារណា កាតព្ពា – អត្ថារកិរិយាយ វិសុំ អនាគតាយ សតិ “សព្ពោ វិធិ អត្ថារកិរិយាយំ បរិសតី”តិ វត្តព្ពំ ភវេយ្យ, អថ ច បន មហាវគ្គបាឡិយញ្ច បរិវារបាឡិយញ្ច អត្ថារកិរិយា វិសុំ អាគតាយេវ, តស្មា ញត្តិសង្ខាតា កឋិនទានកម្មវាចា អត្ថារកិរិយាយំ ន បរិសតិ, កេវលំ អត្ថារកិរិយាយ ឧបចារភូតត្តា បន តតោ បដ្ឋាយ អនុក្កមេន វុត្តំ។ យថា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សីមំ សម្មន្និតុ”ន្តិ សីមាសម្មុតឹ អនុជានិត្វា “ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, សម្មន្និតព្ពា”តិ សីមាសម្មុតិវិធឹ ទស្សេន្តោ “បឋមំ និមិត្តា កិត្តេតព្ពា…បេ… ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ និមិត្តកិត្តនេន សហ សីមាសម្មុតិកម្មវាចា ទេសិតា, តត្ថ និមិត្តកិត្តនំ សីមាសម្មុតិកម្មំ ន ហោតិ, កម្មវាចាយេវ សីមាសម្មុតិកម្មំ ហោតិ, តថាបិ សីមាសម្មុតិកម្មវាចាយ ឧបចារភាវតោ សហ និមិត្តកិត្តនេន សីមាសម្មុតិកម្មវាចា ទេសិតា។ យថា ច ឧបសម្បទាកម្មវិធឹ ទេសេន្តោ “បឋមំ ឧបជ្ឈំ គាហាបេតព្ពោ…បេ… ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ ឧបជ្ឈាយគាហាបនាទិនា សហ ឧបសម្បទាកម្មំ ទេសិតំ, តត្ថ ឧបជ្ឈាយគាហាបនាទិ ឧបសម្បទាកម្មំ ន ហោតិ, ញត្តិចតុត្ថកម្មវាចាយេវ ឧបសម្បទាកម្មំ ហោតិ, តថាបិ ឧបសម្បទាកម្មស្ស សមីបេ ភូតត្តា ឧបជ្ឈាយគាហាបនាទិនា សហ ញត្តិចតុត្ថកម្មវាចា ទេសិតា, ឯវមេត្ថ កឋិនទានកម្មវាចា អត្ថារកិរិយា ន ហោតិ, តថាបិ អត្ថារកិរិយាយ ឧបចារភូតត្តា កឋិនទានញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ សហ កឋិនត្ថារកិរិយា ទេសិតា, តស្មា កឋិនទានកម្មវាចា អត្ថារកិរិយាយំ ន បរិសតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អថ វា ញត្តិទុតិយកម្មវាចា ច អត្ថារោ ចាតិ ឥមេ ទ្វេ ធម្មា អតុល្យកិរិយា អតុល្យកត្តារោ អតុល្យកម្មា អតុល្យកាលា ច ហោន្តិ, តេន វិញ្ញាយតិ “ភាសន្តរេសុ ញត្តីតិ វុត្តា ញត្តិទុតិយកម្មវាចា អត្ថារកិរិយាយំ ន បរិសតី”តិ។ តត្ថ កថំ អតុល្យកិរិយា ហោន្តិ? កម្មវាចា ទានកិរិយា ហោតិ, អត្ថារោ បន្នរសធម្មានំ ការណភូតា អត្ថារកិរិយា, ឯវំ អតុល្យកិរិយា។ កថំ អតុល្យកត្តារោតិ? កម្មវាចាយ កត្តា សង្ឃោ ហោតិ, អត្ថារស្ស កត្តា បុគ្គលោ, ឯវំ អតុល្យកត្តារោ ហោន្តិ។ កថំ អតុល្យកម្មា ហោន្តិ? កម្មវាចាយ កម្មំ កឋិនទុស្សំ ហោតិ, អត្ថារស្ស កម្មំ កឋិនសង្ខាតា សមូហបញ្ញត្តិ, ឯវំ អតុល្យកម្មា ហោន្តិ។ កថំ អតុល្យកាលា ហោន្តិ? កឋិនទានកម្មវាចា បុព្ពករណបច្ចុទ្ធារអធិដ្ឋានានំ បុព្ពេ ហោតិ, អត្ថារោ តេសំ បច្ឆា, ឯវំ អតុល្យកាលា ហោន្តីតិ។ អថ វា អត្ថារោ “ឥមាយ សង្ឃាដិយា កឋិនំ អត្ថរាមី”តិអាទិនា វចីភេទសង្ខាតេន ឯកេន ធម្មេន សង្គហិតោ, ន ញត្តិអនុស្សាវនាទិនា អនេកេហិ ធម្មេហិ សង្គហិតោ។ វុត្តញ្ហេតំ បរិវារេ (បរិ. ៤០៨) “អត្ថារោ ឯកេន ធម្មេន សង្គហិតោ វចីភេទេនា”តិ។ ឥមិនាបិ ការណេន ជានិតព្ពំ “ន ញត្តិ អត្ថារេ បវិដ្ឋា”តិ។

អញ្ញេ បន អាចរិយា ឯវំ វទន្តិ – “កឋិនត្ថារំ កេ លភន្តិ, កេ ន លភន្តីតិ? គណនវសេន តាវ បច្ឆិមកោដិយា បញ្ច ជនា លភន្តិ, ឧទ្ធំ សតសហស្សម្បិ, បញ្ចន្នំ ហេដ្ឋា ន លភន្តី”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) អាគតត្តា “ហេដ្ឋិមន្តតោ បញ្ច ភិក្ខូ កឋិនត្ថារំ លភន្តិ, តតោ អប្បកតរា ន លភន្តី”តិ វិញ្ញាយតិ។ **“បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតី**តិ បច្ឆិមកោដិយា ចត្តារោ កឋិនទុស្សស្ស ទាយកា, ឯកោ បដិគ្គាហកោតិ បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតី”តិ កង្ខាវិតរណីដីកាយំ (កង្ខា. អភិ. ដី. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) អាគតត្តា តស្មឹ វាក្យេ “វដ្ដតី”តិ កិរិយាយ កត្តា “សោ កឋិនត្ថារោ”តិ វុច្ចតិ, តស្មា អត្ថារោតិ ឥមិនា “ឥមាយ សង្ឃាដិយា កឋិនំ អត្ថរាមី”តិ វុត្តអត្ថរណកិរិយា ន អធិប្បេតា, ចតូហិ ភិក្ខូហិ អត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ ញត្តិយា ទានំ អធិប្បេតន្តិ វិញ្ញាយតិ។ “កឋិនត្ថារំ កេ

លភន្តិ…បេ…. ឧទ្ធំ សតសហស្សន្តិ ឥទំ អត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ សង្ឃស្ស កឋិនទុស្សទានកម្មំ សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ វិនយវិនិច្ឆយដីកាយំ វុត្តំ។ តស្មិម្បិ បាឋេ ញត្តិយា ទិន្នំយេវ សន្ធាយ “បញ្ច ជនា អត្ថារំ លភន្តី”តិ ឥទំ វចនំ អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្តំ, “ឥមាយ សង្ឃាដិយា កឋិនំ អត្ថរាមី”តិអាទិ បុគ្គលស្ស អត្ថរណំ សន្ធាយ ន វុត្តន្តិ ដីកាចរិយស្ស អធិប្បាយោ។ ឯវំ កង្ខាវិតរណីដីកា-វិនយវិនិច្ឆយដីកាការកេហិ អាចរិយេហិ “ញត្តិទុតិយកម្មំ អត្ថារោ នាមា”តិ វិនិច្ឆិតត្តា ឧបចារសីមាយំ កឋិនទានញត្តិកម្មវាចាករណំ យុត្តន្តិ វិញ្ញាយតីតិ វទន្តិ។

តត្រេវំ វិចារណា កាតព្ពា – “ញត្តិទុតិយកម្មំយេវ អត្ថារោ នាមា”តិ ដីកាចរិយា ន វទេយ្យុំ។ វទេយ្យុំ ចេ, អដ្ឋកថាយ វិរុទ្ធោ សិយា។ កថំ វិរុទ្ធោតិ ចេ? “ឆិន្នវស្សា វា បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា វា ន លភន្តិ, អញ្ញស្មិំ វិហារេ វុត្ថវស្សាបិ ន លភន្តីតិ មហាបច្ចរិយំ វុត្ត”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) អាគតត្តា “តេ ឆិន្នវស្សាទយោ កឋិនត្ថារំ ន លភន្តី”តិ វិញ្ញាយតិ។ យទិ ញត្តិទុតិយកម្មំ អត្ថារោ នាម សិយា, ឯវំ សតិ តេ ភិក្ខូ ញត្តិទុតិយកម្មេបិ គណបូរកភាវេន អប្បវិដ្ឋា សិយុំ។ អថ ច បន “បុរិមិកាយ ឧបគតានំ បន សព្ពេ គណបូរកា ហោន្តី”តិ អដ្ឋកថាយ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) វុត្តត្តា តេ ញត្តិទុតិយកម្មេ បវិដ្ឋាវ ហោន្តិ, តស្មា អដ្ឋកថាចរិយោ បញ្ញានិសំសហេតុភូតំ “ឥមាយ សង្ឃាដិយា កឋិនំ អត្ថរាមី”តិអាទិកំ វចីភេទំយេវ “អត្ថារោ”តិ វទតិ, ន ញត្តិទុតិយកម្មំ, តស្មា តេ ឆិន្នវស្សាទយោ បញ្ញានិសំសហេតុភូតំ កឋិនត្ថារំ ន លភន្តិ, ញត្តិទុតិយកម្មេ បន ចតុវគ្គសង្ឃបូរកភាវំ លភន្តីតិ វិញ្ញាយតិ។ បុនបិ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ “សចេ បុរិមិកាយ ឧបគតា ចត្តារោ វា ហោន្តិ តយោ វា ទ្វេ វា ឯកោ វា, ឥតរេ គណបូរកេ កត្វា កឋិនំ អត្ថរិតព្ព”ន្តិ។ ឯវំ អលព្ភមានកឋិនត្ថារេយេវ ឆិន្នវស្សាទយោ គណបូរកេ កត្វា ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ កឋិនទុស្សំ ទាបេត្វា បុរិមិកាយ ឧបគតេហិ កឋិនស្ស អត្ថរិតព្ពភាវតោ “ញត្តិទុតិយកម្មំយេវ អត្ថារោ នាមាតិ ដីកាចរិយា ន វទេយ្យុ”ន្តិ អវចិម្ហាតិ។

ននុ ច ភោ ឥមស្មិម្បិ អដ្ឋកថាវចនេ “ឥតរេ គណបូរកេ កត្វា កឋិនំ អត្ថរិតព្ព”ន្តិ វចនេន ចតុវគ្គសង្ឃេន កត្តព្ពំ ញត្តិទុតិយកម្មំយេវ “អត្ថារោ”តិ វុត្តន្តិ? ន, បុព្ពាបរវិរោធតោ។ បុព្ពេ ហិ ឆិន្នវស្សាទីនំ កឋិនំ អត្ថរិតុំ អលព្ភមានភាវោ វុត្តោ, ឥធ “ញត្តិទុតិយកម្មំ អត្ថារោ”តិ វុត្តេ តេសម្បិ លព្ភមានភាវោ វុត្តោ ភវេយ្យ, ន អដ្ឋកថាចរិយា បុព្ពាបរវិរុទ្ធំ កថេយ្យុំ, តស្មា “កត្វា”តិ បទំ “អត្ថរិតព្ព”ន្តិ បទេន សម្ពជ្ឈន្តេន សមានកាលវិសេសនំ អកត្វា បុព្ពកាលវិសេសនមេវ កត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ, ឯវំ សតិ បុព្ពវចនេនាបរវចនំ គង្គោទកេន យមុនោទកំ វិយ សំសន្ទតិ, បច្ឆាបិ ច “កម្មវាចំ សាវេត្វា កឋិនំ អត្ថរាបេត្វា ទានញ្ច ភុញ្ជិត្វា គមិស្សន្តី”តិ វិសុំ កម្មវាចាសាវនំ វិសុំ កឋិនត្ថរណំ បុព្ពាបរានុក្កមតោ វុត្តំ , តស្មា ញត្តិទុតិយកម្មំ អត្ថារោ នាម ន ហោតិ, កេវលំ អត្ថារស្ស ការណមេវ ឧបចារមេវ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ កិញ្ច ភិយ្យោ – “ន សង្ឃោ កឋិនំ អត្ថរតិ, ន គណោ កឋិនំ អត្ថរតិ, បុគ្គលោ កឋិនំ អត្ថរតី”តិ បរិវារវចនេន (បរិ. ៤១៤) អយមត្ថោ ជានិតព្ពោតិ។

យទិ ឯវំ កង្ខាវិតរណីដីកា-វិនយវិនិច្ឆយដីកាសុ អាគតបាឋានំ អធិប្បាយោ កថំ ភាសិតព្ពោ ភវេយ្យ។ ននុ កង្ខាវិតរណីដីកាយំ “វដ្ដតី”តិ ឥមិស្សា កិរិយាយ កត្តា “សោ កឋិនត្ថារោ”តិ វុត្តោ, វិនយវិនិច្ឆយដីកាយញ្ច “កឋិនទុស្សទានកម្ម”ន្តិ បទំ “សន្ធាយា”តិ កិរិយាយ កម្មំ, កឋិនត្ថារោ…បេ…. ឥទំ “វុត្ត”ន្តិ កិរិយាយ កម្មំ ហោតិ។ ឯវំ ដីកាសុ នីតត្ថតោ អាគតបាឋេសុ សន្តេសុ “ញត្តិទុតិយកម្មំយេវ អត្ថារោ នាមាតិ ដីកាចរិយា ន វទេយ្យុ”ន្តិ ន វត្តព្ពន្តិ? យេនាការេន អដ្ឋកថាវចនេន ដីកាវចនញ្ច បុព្ពាបរអដ្ឋកថាវចនញ្ច អវិរុទ្ធំ ភវេយ្យ, តេនាការេន ដីកាបាឋានំ អធិប្បាយោ គហេតព្ពោ។ កថំ? កង្ខាវិតរណីអដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) “សោ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតី”តិ អាគតោ, តស្មិំ អដ្ឋកថាវចនេ ចោទកេន ចោទេតព្ពស្ស អត្ថិតាយ តំ បរិហរិតុំ **“បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតី**តិ បច្ឆិមកោដិយា ចត្តារោ កឋិនទុស្សស្ស ទាយកា, ឯកោ បដិគ្គាហកោតិ បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតី”តិ បាឋោ ដីកាចរិយេន វុត្តោ, កថំ ចោទេតព្ពំ អត្ថីតិ? ភោ អដ្ឋកថាចរិយ “សោ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតី”តិ វុត្តោ, ឯវំ សតិ បញ្ចន្នំ កឋិនត្ថារកានំ ឯវ សោ កឋិនត្ថារោ វដ្ដតិ, ន ឯកទ្វិតិចតុបុគ្គលានន្តិ អត្ថោ អាបជ្ជតិ, ឯវំ សតិ “ន សង្ឃោ កឋិនំ អត្ថរតិ, ន គណោ កឋិនំ អត្ថរតិ, បុគ្គលោ កឋិនំ អត្ថរតី”តិ អាគតបាឡិយា វិរុជ្ឈនតោ អាគមវិរោធោ អាបជ្ជតិ, តំ ចោទនំ បរិហរន្តោ **“បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតី**តិ បច្ឆិមកោដិយា ចត្តារោ កឋិនទុស្សស្ស ទាយកា, ឯកោ បដិគ្គាហកោតិ បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតី”តិ បាឋោ ដីកាចរិយេន វុត្តោ។ តត្ថាយមធិប្បាយោ – ភោ ចោទកាចរិយ អដ្ឋកថាចរិយេន កឋិនត្ថារកាលេ បញ្ចន្នំ អត្ថារកានំ ភិក្ខូនំ វសេន “សោ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតី”តិ បាឋោ ន វុត្តោ, អថ ខោ សង្ឃេន អត្ថារកស្ស កឋិនទុស្សទានកាលេ បច្ឆិមកោដិយា ចត្តារោ កឋិនទុស្សស្ស ទាយកា, ឯកោ បដិគ្គាហកោតិ បញ្ចន្នំ ទាយកបដិគ្គាហកបុគ្គលានំ អត្ថិតាយ សោ បច្ឆា កត្តព្ពោ អត្ថារោ វដ្ដតិ, ការណសម្បត្តិយា ផលសម្បត្តិ ហោតិ, តស្មា តស្មិំ អដ្ឋកថាវចនេ អាគមវិរោធោ នាបជ្ជតីតិ។

វិនយវិនិច្ឆយដីកាយម្បិ “កថិនត្ថារំ កេ លភន្តិ, កេ ន លភន្តីតិ? គណនវសេន តាវ បច្ឆិមកោដិយា បញ្ចជនា លភន្តិ, ឧទ្ធំ សតសហស្សម្បិ, បញ្ចន្នំ ហេដ្ឋា ន លភន្តី”តិ អដ្ឋកថាវចនេ បរេហិ បុច្ឆិតព្ពស្ស អត្ថិតាយ តំ បុច្ឆំ វិស្សជ្ជេតុំ “ឥទំ អត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ សង្ឃស្ស កថិនទុស្សទានកម្មំ សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ បាឋោ ដីកាចរិយេន វុត្តោ។ កថំ បុច្ឆិតព្ពន្តិ ចេ? ភោ អដ្ឋកថាចរិយ “ហេដ្ឋិមកោដិយា បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្តតី”តិ ឥទំ វចនំ កី បញ្ចានិសំសស្ស ការណភូតំ “ឥមាយ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរាមី”តិអាទិអត្ថារកិរិយំ សន្ធាយ វុត្តំ, ឧទាហុ អត្ថារស្ស ការណភូតំ កថិនទុស្សទានកម្មន្តិ។ កថំ វិស្សជ្ជនាតិ? ភោ ភទ្រមុខ “ហេដ្ឋិមកោដិយា បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្តតី”តិ ឥទំ បញ្ចានិសំសស្ស ការណភូតំ “ឥមាយ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរាមី”តិអាទិកំ អត្ថារកិរិយំ សន្ធាយ អដ្ឋកថាចរិយេន ន វុត្តំ, អថ ខោ អត្ថារស្ស ការណភូតំ កថិនទានកម្មំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ។ តត្រាយមធិប្បាយោ – សង្ឃេន អត្ថារកស្ស ទិន្នទុស្សេន ឯវ កថិនត្ថារោ សម្ភវតិ, ន បិតិកាយ លទ្ធចីវរេន វា បុគ្គលិកចីវរេន វា សម្ភវតិ, តញ្ច កថិនទុស្សទានកម្មំ ចត្តារោ កថិនទុស្សទាយកា, ឯកោ បដិគ្គាហកោតិ បញ្ចសុ ភិក្ខូសុ វិជ្ជមានេសុយេវ សម្បជ្ជតិ, ន តតោ ឩនេសូតិ បច្ឆិមកោដិយា បញ្ចន្នំ វដ្តតិ, ការណសិទ្ធិយា ផលសិទ្ធិ ហោតិ, តេនេវ ច ការណេន “កថិនទុស្សទានកម្មំ វុត្ត”ន្តិ មុខ្យវសេន អវត្វា “សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ ឧបចារវសេនាហ។ ឯវំ វុត្តេយេវ អដ្ឋកថាវចនស្ស បុព្ពាបរវិរោធោ នត្ថិ, អដ្ឋកថាវចនេន ច ដីកាវចនំ វិរុទ្ធំ ន ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ, “អបលោកនាទិសង្ឃកម្មករណត្ថំ ពទ្ធសីមា ភគវតា អនុញ្ញាតា”តិ ឥមិនា វិនយលក្ខណេន ច សមេតិ។

“ឥមាយ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរាមី”តិអាទិកា បន អត្ថារកិរិយា អបលោកនាទីសុ ចតូសុ សង្ឃកម្មេសុ អប្បវិដ្ឋា, អធិដ្ឋានាទយោ វិយ បញ្ចានិសំសលាភការណភូតា បុគ្គលកិរិយាវ ហោតីតិ វស្សូបនាយិកខេត្តភូតាយ អន្តោឧបចារសីមាយ កាតព្ពា, តស្មា អន្តោឧបចារសីមាយំ ពទ្ធសីមាយ អវិជ្ជមានាយ ពហិឧបចារសីមាយំ ពទ្ធសីមំ វា ឧទកុក្ខេបសត្តព្ភន្តរលភមានដ្ឋានំ វា គន្ត្វា ញត្តិទុតិយកម្មេន កថិនទុស្សំ ទាបេត្វា បុន វិហារំ អាគន្ត្វា អន្តោឧបចារសីមាយមេវ កថិនត្ថរណំ បុព្ពាចរិយេហិ កតំ, តំ សុកតមេវ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ អគ្គហេត្វា សុទ្ធឧបចារសីមាយមេវ ញត្តិទុតិយកម្មំ កាតព្ពន្តិ គយ្ហមានេ សតិ តេសំ អាយស្មន្តានំ ទិដ្ឋានុគតី អាបជ្ជមានា សិស្សានុសិស្សា ធុរវាសត្ថាយ វិហារទានាទិអបលោកនកម្មំ វា ឧបោសថបវារណាទិញត្តិកម្មំ វា សីមាសម្មន្នានាទិញត្តិទុតិយកម្មំ វា ឧបសម្បទាទិញត្តិចតុត្ថកម្មំ វា ឧបចារសីមាយមេវ ករេយ្យុំ, ឯវំ ករោន្តា ភគវតោ សាសនេ មហន្តំ ជដំ មហន្តំ គុម្ពំ មហន្តំ វិសមំ ករេយ្យុំ, តស្មា តមករណត្ថំ យុត្តិតោ ច អាគមតោ ច អនេកានិ ការណានិ អាហរិត្វា កថយិម្ហាតិ។

សាសនេ គារវំ កត្វា, សទ្ធម្មស្សានុលោមតោ;
មយា កតំ វិនិច្ឆយំ, សម្មា ចិន្តេន្តុ សាធវោ។

បុនប្បុនំ វិចិន្តេត្វា, យុត្តំ ចេ ហោតិ គណ្ហន្តុ;
នោ ចេ យុត្តំ មា គណ្ហន្តុ, សម្មាសម្ពុទ្ធសាវកាតិ។

ឥតោ បរានិបិ ការណសាធកានិ អាហរន្តិ អាចរិយា, តេសំ បដិវចនេន អតិវិត្ថារោ ភវិស្សតិ, ឧបចារសីមាយ ចតុន្នំ សង្ឃកម្មានំ កតដ្ឋានភាវោ បុព្ពេ វុត្តោវ, តស្មា តំ វចនំ មនសិ កត្វា សំសយំ អកត្វា ធារេតព្ពោតិ។

“ឥមាយ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរាមី”តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពាតិ កី ឯត្តកេន វចីភេទេន កថិនំ អត្ថតំ ហោតិ, ឧទាហុ អញ្ញោ កោចិ កាយវិការោ កាតព្ពោ? ន កាតព្ពោ។ ឯត្តកេនេវ ហិ វចីភេទេន អត្ថតំ ហោតិ, កថិនំ។ វុត្តញ្ហេតំ បរិវារេ (បរិ. ៤០៨) “អត្ថារោ ឯកេន ធម្មេន សង្គហិតោ វចីភេទេនា”តិ។

ឯវំ កថិនត្ថារំ ទស្សេត្វា អនុមោទាបនអនុមោទនេ ទស្សេន្តោ **“តេន កថិនត្ថារកេនា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យេន ភិក្ខុនា “ឥមាយ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរាមី”តិអាទិនា វចីភេទេន កថិនំ អត្ថតំ, តេន “កថិនស្ស អត្ថារា បន្នរស ធម្មា ជាយន្តី”តិ បរិវារេ (បរិ. ៤០៣) អាគតត្តា កថិនត្ថារេន សហេវ បញ្ច អានិសំសា អាគតា, អថ កស្មា សង្ឃំ អនុមោទាបេតីតិ? កិញ្ចាបិ អត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ បញ្ច អានិសំសា អាគតា, សង្ឃស្ស បន អនាគតា, តស្មា សង្ឃស្ស ច អាគមនត្ថំ សង្ឃំ អនុមោទាបេតិ, សង្ឃោ ច អនុមោទនំ ករោតិ, ឯវំ កតេ ឧភិន្នម្បិ អានិសំសា អាគតា ហោន្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ បរិវារេ (បរិ. ៤០៣) “ទ្វិន្នំ បុគ្គលានំ អត្ថតំ ហោតិ កថិនំ អត្ថារកស្ស ច អនុមោទកស្ស ចា”តិ។ ឯត្ថ ច កថិនត្ថារកភិក្ខុតោ វុឌ្ឍតរោ ភិក្ខុ តស្មឹ សង្ឃេ អត្ថិ, ឥធ វុត្តនយេន អត្ថារកេន “ភន្តេ”តិ វត្តព្ពំ, អនុមោទកេន “អាវុសោ”តិ។ យទិ បន កថិនត្ថារកោ ភិក្ខុ សព្ពេសំ វុឌ្ឍតរោ ហោតិ, តេន “អាវុសោ”តិ វត្តព្ពំ, ឥតរេហិ “ភន្តេ”តិ, ឯវំ សេសនយទ្វយេបិ។ ឯវំ សព្ពេសំ អត្ថតំ ហោតិ កថិនន្តិ។ ឥមេសុ បន សង្ឃបុគ្គលេសុ យេ តស្មឹ វិហារេ បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគន្ត្វា បឋមបវារណាយ បវារិតា,

តេយេវ អនុមោទិតុំ លភន្តិ, ឆិន្នវស្សា វា បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា វា អញ្ញស្មឹ វិហារេ វុត្ថវស្សា វា ន លភន្តិ, អននុមោទន្តាបិ អានិសំសំ ន លភន្តិ។

ឯវំ កថិនត្ថារំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ចីវរវិភាគំ ទស្សេតុំ "**ឯវំ អត្ថតេ បន កថិនេ**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សចេ កថិនចីវរេន សទ្ធឹ អាភតំ អានិសំស**ន្តិ ឥមិនា ឯកំ អត្ថតចីវរមេវ កថិនចីវរំ នាម, តតោ អញ្ញំ តេន សទ្ធឹ អាភតំ សព្ពំ ចីវរំ កថិនានិសំសចីវរំ នាមាតិ ទស្សេតិ។ វុត្តំ ហិ "អវសេសកថិនានិសំសេ ពលវវត្ថានី"តិអាទិ។ តេន ញាយតិ "វត្ថមេវ ឥធ អានិសំសោ នាម, ន អញ្ញោ, កថិនសាដកេន សទ្ធឹ អាភតានំ អញ្ញសាដកានំ ពហុលវសេន អត្ថវិតព្ពំ, ន កថិនសាដកស្ស មហគ្ឃវសេនា"តិ។ **ភិក្ខុសង្ឃោ អនិស្សរោ**, អត្ថតកថិនោ ភិក្ខុយេវ ឥស្សរោ។ កស្មា? ទាយកេហិ វិចារិតត្តា។ **ភិក្ខុសង្ឃោ ឥស្សរោ**, កស្មា? ទាយកេហិ អវិចារិតត្តា, មូលកថិនស្ស ច សង្ឃេ ទិន្នត្តា។ **អវសេសកថិនានិសំសេ**តិ តស្ស ទិន្នវត្ថេហិ អវសេសកថិនានិសំសវត្ថេ។ **ពលវវត្ថានី**តិ អត្ថរិតព្ពកថិនសាដកំយេវ អហតំ វា អហតកប្បំ វា ទាតុំ វដ្ដតិ, អានិសំសចីវរំ បន យថាសត្តិ យថាពលំ បុរាណំ វា អភិនវំ វា ទុព្ពលំ វា ពលវំ វា ទាតុំ វដ្ដតិ, តស្មា តេសុ ទុព្ពលវត្ថេ ឋិតិកាយ ទិន្នេ លទ្ធភិក្ខុស្ស ឧបការកំ ន ហោតិ, តស្មា ឧបការណយោគ្គានិ ពលវវត្ថានិ ទាតព្ពានីតិ អធិប្បាយោ។ **វស្សាវាសិកឋិតិកាយ ទាតព្ពានី**តិ យត្តកា ភិក្ខូ វស្សាវាសិកចីវរំ លភឹសុ, តេ ឋបេត្វា តេសំ ហេដ្ឋតោ បដ្ឋាយ យថាក្កមំ ទាតព្ពានិ។ **ថេរាសនតោ បដ្ឋាយា**តិ យត្តកា ភិក្ខូ តិស្សំ កថិនត្ថតសីមាយំ សន្តិ, តេសុ ជេដ្ឋកភិក្ខុតោ បដ្ឋាយ ទាតព្ពានិ។ អាសនគ្គហណំ បន យថាវុឌ្ឍំ និសិន្នេ សន្ធាយ កតំ។ ឯតេន វស្សាវាសិកកថិនានិសំសានំ សមានគតិកតំ ទីបេតិ។ **គរុភណ្ឌំ ន ភាជេតព្ព**ន្តិ កថិនសាដកេន សទ្ធឹ អាភតេសុ មញ្ចបីឋាទិកំ គរុភណ្ឌំ ន ភាជេតព្ពំ, សង្ឃិកវសេនេវ បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ គរុភណ្ឌវិនិច្ឆយោ អនន្តរកថាយំ អាវិ ភវិស្សតិ។

ឥមស្មឹ បន ឋានេ វត្តព្ពំ អត្ថិ។ កថំ? ឥទានិ ភិក្ខូ កថិនានិសំសចីវរំ កុសបាតំ កត្វា វិភជន្តិ, តំ យុត្តំ វិយ ន ទិស្សតីតិ។ កស្មាតិ ចេ? "អវសេសកថិនានិសំសេ ពលវវត្ថានិ វស្សាវាសិកឋិតិកាយ ទាតព្ពានិ, ឋិតិកាយ អភាវេ ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ ទាតព្ពានី"តិ វចនតោតិ។ ឯវំ សន្តេ កត្ថ កុសបាតោ កាតព្ពោតិ? ភណ្ឌាគារេ ឋបិតចីវរេតិ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? "**ឧស្សន្នំ ហោតី**តិ ពហុ រាសិកតំ ហោតិ, ភណ្ឌាគារំ ន គណ្ហាតិ។ **សម្មុខីភូតេនា**តិ អន្តោឧបចារសីមាយំ ឋិតេន។ **ភាជេតុ**ន្តិ កាលំ ឃោសាបេត្វា បដិបាដិយា ភាជេតុំ...បេ.... ឯវំ ឋបិតេសុ ចីវរបដិវីសេសុ កុសោ បាតេតព្ពោ"តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៣) វុត្តត្តា, តស្មា ឥមិស្សំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ ភាជេតព្ពន្តិ អម្ហាកំ ខន្តិ។

ឯកច្ចេ បន ភិក្ខូ ឯកេកស្ស ឯកេកស្មឹ ចីវរេ អប្បហោន្តេ ចីវរំ បរិវត្តេត្វា អកប្បិយវត្ថុំ គហេត្វា ភាជេន្តិ, តំ អតិឱឡារិកមេវ។ អញ្ញេបិ ឯកច្ចានំ ចីវរានំ មហគ្ឃតាយ ឯកច្ចានំ អប្បគ្ឃតាយ សមគ្ឃំ កាតុំ ន សក្កាតិ តថេវ ករោន្តិ, តម្បិ ឱឡារិកមេវ។ តត្ថ ហិ អកប្បិយវត្ថុនា បរិវត្តនេបិ តស្ស វិចារណេបិ ភាគគ្គហណេបិ អាបត្តិយេវ ហោតិ។ ឯកេ "កថិនំ នាម ទុព្ពិចារណីយ"ន្តិ វត្វា អត្ថរណំ ន ករោន្តិ, បុគ្គលិកវសេនេវ យថាជ្ឈាសយំ វិចារេន្តិ, តំ បន យទិ ទាយកេហិ បុគ្គលស្សេវ ទិន្នំ, បុគ្គលេន ច សង្ឃស្ស អបរិច្ចជិតំ, ឯវំ សតិ អត្តនោ សន្តកត្តា យុត្តំ វិយ ទិស្សតិ។ យទិ បន សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា ទិន្នំ, បុគ្គលស្ស ទិន្នេបិ សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បរិច្ចជិតំ, ឯវំ សន្តេ សង្ឃគណានំ សន្តកត្តា អយុត្តំ ភវេយ្យ។ អបរេ បន កថិនវសេន បដិគ្គហិតេ វិចារេតុំ ទុក្ករន្តិ មញ្ញមានា "ន មយំ កថិនវសេន បដិគ្គណ្ហាម, វស្សាវាសិកភាវេនេវ បដិគ្គណ្ហាមា"តិ វត្វា យថារុចិ វិចារេន្តិ, តម្បិ អយុត្តំ។ វស្សាវាសិកម្បិ ហិ សង្ឃស្ស ទិន្នំ សង្ឃិកំ ហោតិយេវ, បុគ្គលស្ស ទិន្នំ បុគ្គលិកំ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? "សចេ បន តេសំ សេនាសនេ បំសុកូលិកោ វសតិ, អាគតញ្ច តំ ទិស្វា 'តុម្ហាកំ វស្សាវាសិកំ ទេមា'តិ វទន្តិ, តេន សង្ឃស្ស អាចិក្ខិតព្ពំ។ សចេ តានិ កុលានិ សង្ឃស្ស ទាតុំ ន ឥច្ឆន្តិ, 'តុម្ហាកំយេវ ទេមា'តិ វទន្តិ, សភាគោ ភិក្ខុ 'វត្តំ កត្វា គណ្ហាហី'តិ វត្តព្ពោ, បំសុកូលិកស្ស បនេតំ ន វដ្ដតី"តិ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២១៩) វុត្តត្តា។

វស្សាវាសិកំ ទុវិធំ សទ្ធាទេយ្យតត្រុប្បាទវសេន។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨) "ឥតិ សទ្ធាទេយ្យេ ទាយកមនុស្សា បុច្ឆិតព្ពា, តត្រុប្បាទេ បន កប្បិយការកា បុច្ឆិតព្ពា"តិ។ សទ្ធាទេយ្យវស្សាវាសិកម្បិ សវិហារាវិហារវសេន ទុវិធំ។ វុត្តញ្ចេតំ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨) "មហាបទុមត្ថេរោ បនាហ ន ឯវំ កាតព្ពំ។ មនុស្សា ហិ អត្តនោ អាវាសបដិជគ្គនត្ថាយ បច្ចយំ ទេន្តិ, តស្មា អញ្ញេហិ ភិក្ខូហិ តត្ថ បវិសិតព្ព"ន្តិ, "យេសំ បន សេនាសនំ នត្ថិ, កេវលំ បច្ចយមេវ ទេន្តិ, តេសំ បច្ចយំ អវស្សាវាសិកេ សេនាសនេ គាហេតុំ វដ្ដតី"តិ ច។ តត្រុប្បាទវស្សាវាសិកំ នាម កប្បិយការកានំ ហត្ថេ កប្បិយវត្ថុបអភុញ្ជនត្ថាយ ទិន្នវត្ថុតោ និព្ពត្តំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨) "កប្បិយការកានញ្ហិ ហត្ថេ 'កប្បិយភណ្ឌំ បរិភុញ្ជថា'តិ ទិន្នវត្ថុតោ យំ យំ កប្បិយំ, តំ សព្ពំ បរិភុញ្ជិតុំ អនុញ្ញាត"ន្តិ។ ឯវំ វស្សាវាសិកចីវរម្បិ បុព្ពេ យេភុយ្យេន សង្ឃស្សេវ ទេន្តិ, តស្មា

“កឋិនចីវរំ ទេមា”តិ វុត្តេ កឋិនចីវរភាវេន បដិគ្គហេតព្ពំ, “វស្សាវាសិកំ ទេមា”តិ វុត្តេ វស្សាវាសិកចីវរភាវេនេវ បដិគ្គហេតព្ពំ។ កស្មា? “យថា ទាយកា វទន្តិ, តថា បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៥) វចនតោ។

កិញ្ចិ អវត្វា ហត្ថេ វា បាទមូលេ វា ឋបេត្វា គតេ កឹ កាតព្ពន្តិ? តត្ថ សចេ “ឥទំ វត្ថុ ចេតិយស្ស វា សង្ឃស្ស វា បរបុគ្គលស្ស វា អត្ថាយ បរិណត”ន្តិ ជានេយ្យ, តេសំ អត្ថាយ បដិគ្គហេតព្ពំ។ អថ “មមត្ថាយ បរិណត”ន្តិ ជានេយ្យ, អត្តនោ អត្ថាយ បដិគ្គហេតព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ បរិវារេ (បរិ. ៣២៩) “នវ អធម្មិកទានានី”តិអាទិ។ អថ ន កិញ្ចិ ជានេយ្យ, អត្តនោ ហត្ថេ វា បាទមូលេ វា កិញ្ចិ អវត្វា ឋបិតំ តស្សេវ បុគ្គលិកំ ហោតិ។ ន ហិ ចេតិយាទីនំ អត្ថាយ បរិណតំ កិញ្ចិ អវត្វា ភិក្ខុស្ស ហត្ថេ វា បាទមូលេ វា ឋបេតីតិ។ វុត្តញ្ហេតំ សមន្តបាសាទិកាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) “**បុគ្គលស្ស ទេតី**តិ ‘ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទម្មី’តិ ឯវំ បរម្មុខា វា បាទមូលេ ឋបេត្វា ‘ឥមំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ទម្មី’តិ ឯវំ សម្មុខា វា ទេតី”តិអាទិ។

“ឥមិស្សំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ ភាជេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ, កថំ ភាជេតព្ពន្តិ? “អវសេសកឋិនានិសំសេ ពលវវត្ថានិ វស្សាវាសិកឋិតិកាយ ទាតព្ពានី”តិ វុត្តត្តា យេ ភិក្ខូ ឥមស្មឹ វស្សេ វស្សាវាសិកំ ន លភឹសុ, តេសំ ហេដ្ឋតោ បដ្ឋាយ ឯកេកំ ចីវរំ វា សាដកំ វា ទាតព្ពំ។ អថ ចីវរានំ វា សាដកានំ វា អវសិដ្ឋេសុ សន្តេសុ បុន ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ ទុតិយភាគោ ទាតព្ពោ។ តតោ ចីវរេសុ វា សាដកេសុ វា ខីណេសុ យេ លភន្តិ, តេសុ បច្ឆិមស្ស វស្សាទីនិ សល្លក្ខេតព្ពានិ។ ន កេវលំ តស្មឹ កឋិនត្ថតទិវសេ ទិន្នទុស្សានិ ឯវ កឋិនានិសំសានិ នាម ហោន្តិ, អថ ខោ យាវ កឋិនស្ស ឧព្ភារា សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ទិន្នចីវរានិបិ សង្ឃិកេន តត្រុប្បាទេន អារាមិកេហិ អាភតចីវរានិបិ កឋិនានិសំសានិយេវ ហោន្តិ។ តស្មា តាទិសេសុ ចីវរេសុ ឧប្បជ្ជមានេសុ យថាវុត្តសល្លក្ខិតវស្សស្ស ភិក្ខុនោ ហេដ្ឋតោ បដ្ឋាយ បុនប្បុនំ គាហេតព្ពំ។ “ឋិតិកាយ អភាវេ ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ ទាតព្ពានី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) វចនតោ តស្មឹ វស្សេ វស្សាវាសិកចីវរានំ អនុប្បជ្ជនតោ វា ឧប្បជ្ជមានេសុបិ ឋិតិកាយ អគាហាបនតោ វា វស្សាវាសិកឋិតិកាយ អភាវេ សតិ លទ្ធព្ពកឋិនានិសំសេ តស្សំ ឧបចារសីមាយំ សព្ពេ ភិក្ខូ បដិបាដិយា និសីទាបេត្វា ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ ឋិតិកំ កត្វា ឯកេកស្ស ភិក្ខុនោ ឯកេកំ ចីវរំ វា សាដកំ វា ទាតព្ពំ។ សង្ឃនវកស្ស ទានកាលេបិ មហាថេរា អាគច្ឆន្តិ, “ភន្តេ, វីសតិវស្សានំ ទីយតិ, តុម្ហាកំ ឋិតិកា អតិក្កន្តា”តិ ន វត្តព្ពា, ឋិតិកំ ឋបេត្វា តេសំ ទត្វា បច្ឆា ឋិតិកាយ ទាតព្ពំ។ ទុតិយភាគេ បន ថេរាសនំ អារុឡ្ហេ បច្ឆា អាគតានំ បឋមភាគោ ន បាបុណាតិ, ទុតិយភាគតោ វស្សគ្គេន ទាតព្ពោ។ អយំ ឋិតិកាវិចារោ ចតុបច្ចយភាជនកថាតោ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២០២) គហេតព្ពោតិ។

ននុ ច ភោ ឯកច្ចានិ កឋិនានិសំសចីវរានិ មហគ្ឃានិ, ឯកច្ចានិ អប្បគ្ឃានិ ហោន្តិ, កថំ ឯកេកស្ស ឯកេកស្មឹ ទិន្នេ អគ្ឃសមត្តំ ភវេយ្យាតិ? វុច្ចតេ – ភណ្ឌាគារចីវរភាជនេ អគ្ឃសមត្តំ ឥច្ឆិតព្ពំ។ តថា ហិ វុត្តំ ចីវរក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣៤៣) “តេន ខោ បន សមយេន សង្ឃស្ស ភណ្ឌាគារេ ចីវរំ ឧស្សន្នំ ហោតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សម្មុខីភូតេន សង្ឃេន ភាជេតុំ…បេ.… អថ ខោ ចីវរភាជកានំ ភិក្ខូនំ ឯតទហោសិ ‘កថំ នុ ខោ ចីវរំ ភាជេតព្ព’ន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បឋមំ ឧច្ចិនិត្វា តុលយិត្វា វណ្ណាវណ្ណំ កត្វា ភិក្ខូ គណេត្វា វគ្គំ ពន្ធិត្វា ចីវរបដិវីសំ ឋបេតុ”ន្តិ។ អដ្ឋកថាយញ្ច (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៣) “**ឧច្ចិនិត្វា**តិ ‘ឥទំ ថូលំ, ឥទំ សណ្ហំ, ឥទំ ឃនំ, ឥទំ តនុកំ, ឥទំ បរិភុត្តំ, ឥទំ អបរិភុត្តំ, ឥទំ ទីឃតោ ឯត្តកំ, បុថុលតោ ឯត្តក’ន្តិ ឯវំ វត្ថានិ វិចិនិត្វា។ **តុលយិត្វា**តិ ‘ឥទំ ឯត្តកំ អគ្ឃតិ, ឥទំ ឯត្តក’ន្តិ ឯវំ អគ្ឃបរិច្ឆេទំ កត្វា។ **វណ្ណាវណ្ណំ កត្វា**តិ សចេ សព្ពេសំ ឯកេកមេវ ទសទសអគ្ឃនកំ បាបុណាតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ បាបុណាតិ, យំ នវ វា អដ្ឋ វា អគ្ឃតិ, តំ អញ្ញេន ឯកអគ្ឃនកេន ច ទ្វិអគ្ឃនកេន ច សទ្ធឹ ពន្ធិត្វា ឯតេន ឧបាយេន សមេ បដិវីសេ ឋបេត្វាតិ អត្ថោ ។ **ភិក្ខូ គណេត្វា វគ្គំ ពន្ធិត្វា**តិ សចេ ឯកេកស្ស ទីយមានេ ទិវសោ ន បហោតិ, ទស ទស ភិក្ខូ គណេត្វា ទស ទស ចីវរបដិវីសេ ឯកវគ្គំ ពន្ធិត្វា ឯកំ ភណ្ឌិកំ កត្វា ឯវំ ចីវរបដិវីសំ ឋបេតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ ឯវំ ឋបិតេសុ ចីវរបដិវីសេសុ កុសោ បាតេតព្ពោ”តិ វុត្តំ។ តេន ញាយតិ “ភណ្ឌាគារចីវរភាជនេ អគ្ឃសមត្តំ ឥច្ឆិតព្ពំ, កុសបាតោ ច កាតព្ពោ”តិ។

ឥមស្មឹ បន កឋិនានិសំសចីវរភាជនេ អគ្ឃសមត្តំ ន ឥច្ឆិតព្ពំ, កុសបាតោ ច ន កាតព្ពោ។ តថា ហិ វុត្តំ កឋិនក្ខន្ធកដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) “ឯវំ អត្ថតេ បន កឋិនេ សចេ កឋិនចីវរេន សទ្ធឹ អាភតំ អានិសំសំ ទាយកា ‘យេន អម្ហាកំ កឋិនំ គហិតំ, តស្សេវ ទេមា’តិ ទេន្តិ, ភិក្ខុសង្ឃោ អនិស្សរោ។ អថ អវិចារេត្វាវ ទត្វា គច្ឆន្តិ, ភិក្ខុសង្ឃោ ឥស្សរោ, តស្មា សចេ កឋិនត្ថារកស្ស សេសចីវរានិបិ ទុព្ពលានិ ហោន្តិ, សង្ឃេន អបលោកេត្វា តេសម្បិ អត្ថាយ វត្ថានិ ទាតព្ពានិ, កម្មវាចា បន ឯកាយេវ វដ្ដតិ។ អវសេសកឋិនានិសំសេ ពលវវត្ថានិ វស្សាវាសិកឋិតិកាយ ទាតព្ពានិ។ ឋិតិកាយ អភាវេ ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ ទាតព្ពានិ”ឥច្ចេវ វុត្តំ, ន វុត្តំ “អគ្ឃបរិច្ឆេទំ កត្វា”តិ វា “កុសបាតោ កាតព្ពោ”តិ វា។ តេន ញាយតិ “កឋិនានិសំសចីវរានិ វស្សាវាសិកឋិតិកាយ វា វុឌ្ឍតរតោ វា បដ្ឋាយេវ ទាតព្ពានិ, នេវ អគ្ឃសមត្តំ កាតព្ពំ, ន កុសោ បាតេតព្ពោ”តិ។

ឥទានិ បន វស្សាវាសិកភាវេន អទិន្នត្តា វស្សាវាសិកឋិតិកាយ អកតត្តា ច កឋិនត្ថតចីវរតោ ច កឋិនត្ថារកស្ស អវសេសចីវរត្ថាយ ទិន្នវត្ថុតោ ច អវសេសកឋិនានិសំសេ ពលវវត្ថានិ វុឌ្ឍតរតោ បដ្ឋាយ ឯកស្ស ភិក្ខុស្ស ឯកំ វត្ថុំ ទាតព្ពំ, តេសុ បន វរំ វរំ វុឌ្ឍស្ស ទាតព្ពំ ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “បច្ឆិមវស្សូបនាយិកទិវសេ បន សចេ កាលំ ឃោសេត្វា សន្និបតិតេ សង្ឃេ កោចិ ទសហត្ថំ វត្ថំ អាហរិត្វា វស្សាវាសិកំ ទេតិ, អាគន្តុកោ សចេ ភិក្ខុសង្ឃត្ថេរោ ហោតិ, តស្ស ទាតព្ពំ។ នវកោ ចេ ហោតិ, សម្មតេន ភិក្ខុនា សង្ឃត្ថេរោ វត្តព្ពោ ‘សចេ, ភន្តេ, ឥច្ឆថ, បឋមភាគំ មុញ្ចិត្វា ឥទំ វត្ថំ គណ្ហថា’តិ។ អមុញ្ចន្តស្ស ន ទាតព្ពំ។ សចេ បន បុព្ពេ គាហិតំ មុញ្ចិត្វា គណ្ហាតិ, ទាតព្ពំ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន ទុតិយត្ថេរតោ បដ្ឋាយ បរិវត្តេត្វា បត្តដ្ឋានេ អាគន្តុកស្ស ទាតព្ពំ។ សចេ បឋមវស្សូបគតា ទ្វេ តីណិ ចត្តារិ បញ្ច វា វត្ថានិ អលត្ថុំ, លទ្ធំ លទ្ធំ ឯតេនេវ ឧបាយេន វិស្សជ្ជាបេត្វា យាវ អាគន្តុកស្ស សមកំ ហោតិ, តាវ ទាតព្ពំ។ តេន បន សមកេ លទ្ធេ អវសិដ្ឋោ អនុភាគោ ថេរាសនេ ទាតព្ពោ”តិ សេនាសនក្ខន្ធកដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨) វចនតោ តំសំវណ្ណនាភូតាយំ វិមតិវិនោទនិយញ្ច (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៣១៨) “**អាគន្តុកោ សចេ ភិក្ខូ**តិ ចីវរេ គាហិតេ បច្ឆា អាគតោ អាគន្តុកោ ភិក្ខុ។ **បត្តដ្ឋានេ**តិ វស្សគ្គេន បត្តដ្ឋានេ។ **បឋមវស្សូបគតា**តិ អាគន្តុកស្ស អាគមនតោ បុរេតរមេវ បច្ឆិមិកាយ វស្សូបនាយិកាយ វស្សូបគតា។ **លទ្ធំ លទ្ធ**ន្តិ ទាយកានំ សន្តិកា អាគតាគតសាដក”ន្តិ វចនតោ, វជិរពុទ្ធិដីកាយញ្ច (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣១៨) “**បឋមភាគំ មុញ្ចិត្វា**តិ ឥទំ ចេ បឋមគាហិតវត្ថុតោ មហគ្ឃំ ហោតីតិ លិខិត”ន្តិ វចនតោ ច វិញ្ញាយតិ។ ឯវំ អដ្ឋកថាយំ ដីកាសុ ច វស្សាវាសិកទានេ បច្ឆា អាភតំ មហគ្ឃវត្ថុំ មហាថេរតោ បដ្ឋាយ បរិវត្តេត្វា តេហិ អនិច្ឆិតំយេវ វស្សគ្គេន បត្តស្ស បច្ឆា អាគតស្ស ភិក្ខុនោ ទាតព្ពភាវស្ស វុត្តត្តា វរំ វរំ វុឌ្ឍស្ស ទាតព្ពន្តិ វិញ្ញាយតិ។

“សចេ បឋមវស្សូបគតា ទ្វេ តីណិ ចត្តារិ បញ្ច វា វត្ថានិ អលត្ថុ”ន្តិ វត្ថគណនាយ ឯវ វុត្តត្តា, អគ្ឃគណនាយ អវុត្តត្តា ច កឋិនានិសំសវត្ថុស្ស ច វស្សាវាសិកគតិកភាវស្ស វចនតោ កឋិនានិសំសវត្ថានិ វត្ថគណនាវសេនេវ ភាជេតព្ពានិ, ន អគ្ឃសមភាវេនាតិ ច ទដ្ឋព្ពានិ, តេនេវ ច ការណេន “យោ ពហូនិ កឋិនានិសំសវត្ថានិ ទេតិ, តស្ស សន្តកេនេវ អត្ថរិតព្ព”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) វុត្តំ។ ពហូនិ ហិ កឋិនានិសំសវត្ថានិ វិភជនកាលេ សង្ឃស្ស ឧបការកានិ ហោន្តីតិ។

បាឡិអដ្ឋកថាទីហិ, នេត្វា វុត្តំ វិនិច្ឆយំ;
កឋិនេ ចីវរេ មយ្ហំ, ចិន្តយន្តុ វិចក្ខណា។

ចិន្តយិត្វា បុនប្បុនំ, យុត្តំ ចេ ធារយន្តុ តំ;
អយុត្តញ្ចេ ឥតោ អញ្ញំ, បរិយេសន្តុ ការណន្តិ។

“យោ ច តត្ថ ចីវរុប្បាទោ, សោ នេសំ ភវិស្សតី”តិ ចីវរស្សេវ អត្ថតកឋិនានំ ភិក្ខូនំ សន្តកភាវស្ស ភគវតា វុត្តត្តា ចីវរតោ អញ្ញានិ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ទិន្នានិ បិណ្ឌបាតាទីនិ វត្ថូនិ ឧបចារសីមំ បវិដ្ឋស្ស អាគតាគតស្ស សង្ឃស្ស សន្តកំ ហោន្តិ។ តថា ហិ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) “កឋិនំ អត្ថរាបេត្វា ទានញ្ច ភុញ្ជិត្វា គមិស្សន្តិ , អានិសំសោ បន ឥតរេសំយេវ ហោតី”តិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សាមណេរានំ ឧបឌ្ឍបដិវីសំ ទាតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៣) បាឋំ ឧបនិស្សាយ កឋិនានិសំសចីវរម្បិ សាមណេរានំ ឧបឌ្ឍបដិវីសំយេវ ទេន្តិ, ន បនេវំ កាតព្ពំ។ ភណ្ឌាគារេ ឋបិតញ្ហិ អកាលចីវរមេវ សាមណេរានំ ឧបឌ្ឍបដិវីសំ កត្វា ទាតព្ពំ។ វស្សាវាសិកកឋិនានិសំសាទិកាលចីវរំ បន សមកមេវ ទាតព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ ចីវរក្ខន្ធកដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៣) “**សាមណេរានំ ឧបឌ្ឍបដិវីស**ន្តិ ឯត្ថ យេ សាមណេរា អត្តិស្សរា ភិក្ខុសង្ឃស្ស កត្តព្ពកម្មំ ន ករោន្តិ, ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាសុ យុត្តា អាចរិយុបជ្ឈាយានំយេវ វត្តបដិបត្តិំ ករោន្តិ, អញ្ញេសំ ន ករោន្តិ, ឯតេសំយេវ ឧបឌ្ឍភាគោ ទាតព្ពោ។ យេ បន បុរេភត្តញ្ច បច្ឆាភត្តញ្ច ភិក្ខុសង្ឃស្សេវ កត្តព្ពកិច្ចំ ករោន្តិ, តេសំ សមកោ ទាតព្ពោ។ ឥទញ្ច បិដ្ឋិសមយេ ឧប្បន្នេន ភណ្ឌាគារេ ឋបិតេន អកាលចីវរេនេវ កថិតំ, កាលចីវរំ បន សមកមេវ ទាតព្ព”ន្តិ។

កច្ចិ នុ ខោ សាមណេរា វស្សំ ឧបគតា, យេន អានិសំសំ លភេយ្យុន្តិ? អាម ឧបគតាតិ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ? “អថ ចត្តារោ ភិក្ខូ ឧបគតា, ឯកោ បរិបុណ្ណវស្សោ សាមណេរោ, សោ ចេ បច្ឆិមិកាយ ឧបសម្បជ្ជតិ, គណបូរកោ ចេវ ហោតិ, អានិសំសញ្ច លភតី”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) វចនតោ វជិរពុទ្ធិដីកាយញ្ច (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៦) “បច្ឆិមិកាយ ឧបសម្បន្នោ បឋមបវារណាយ បវារេតុម្បិ លភតិ, វស្សិកោ ច ហោតិ, អានិសំសញ្ច លភតីតិ សាមណេរានំ វស្សូបគមនំ អនុញ្ញាតំ ហោតិ។ សាមណេរា កឋិនានិសំសំ លភន្តីតិ វទន្តី”តិ វចនតោតិ។

តត្រុប្បាទេសុ កឋិនានិសំសេសុ យទិ អារាមិកា តណ្ឌុលាទីហិ វត្ថានិ ចេតាបេន្តិ, វត្ថេហិបិ តណ្ឌុលាទីនិ ចេតាបេន្តិ, តត្ថ កថំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ? វិភជនកាលេ វិជ្ជមានវត្ថុវសេន កាតព្ពំ។ តថា ហិ វុត្តំ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៦) "តត្រុប្បាទេន តណ្ឌុលាទិនា វត្ថេសុ ចេតាបិតេសុ អត្ថតកឋិនានមេវ តានិ វត្ថានិ បាបុណន្តិ។ វត្ថេហិ បន តណ្ឌុលាទីសុ ចេតាបិតេសុ សព្ពេសំ តានិ បាបុណន្តីតិ វុត្ត"ន្តិ។ "សចេ បន ឯកសីមាយំ ពហូ វិហារា ហោន្តី"តិ ឯត្ថ កតរសីមា អធិប្បេតាតិ? ឧបចារសីមា។ ឧបចារសីមាយំយេវ ហិ សង្ឃលាភវិភជនាទិកំ សិជ្ឈតិ។ វុត្តញ្ហេតំ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៦) "**កឋិនត្ថតសីមាយ**ន្តិ ឧបចារសីមំ សន្ធាយ វុត្តំ, ឧបចារសីមដ្ឋស្ស មតកចីវរាទិភាគិយតាយ ពទ្ធសីមាយ តត្រុប្បាទាភាវតោ វិញ្ញេយ្យមេតំ 'ឧបចារសីមាវ អធិប្បេតា'តិ"។

ឯវំ កឋិនត្ថារំ ទស្សេត្វា សង្ឃេ រុចិតាយ មាតិកាបលិពោធឧព្ភារេ អទស្សេត្វាវ អន្តេ អានិសំសំ ទស្សេតុំ "**អត្ថតកឋិនានំ វោ ភិក្ខវេ**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ អដ្ឋវិធា មាតិកា បក្កមនន្តិកា, និដ្ឋានន្តិកា, សន្និដ្ឋានន្តិកា, នាសនន្តិកា, សវនន្តិកា, អាសាវច្ឆេទិកា, សីមាតិក្កន្តិកា, សហុព្ភារាតិ។ តត្ថ អត្ថតកឋិនោ ភិក្ខុ កតបរិយោសិតំ ចីវរំ អាទាយ "ឥមំ វិហារំ ន បច្ចេស្សាមី"តិ បក្កមតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ ឧបចារសីមាតិក្កមេនេវ កឋិនុព្ភារោ ភវតិ, បញ្ចានិសំសានិ អលភនេយ្យោ ហោតិ។ អយំ កឋិនុព្ភារោ បក្កមនមេវស្ស អន្តភូតត្តា **បក្កមនន្តិកោ** នាម ហោតិ។

អត្ថតកឋិនោ ភិក្ខុ អនិដ្ឋិតមេវ អត្តនោ ភាគភូតំ ចីវរំ អាទាយ អញ្ញំ វិហារំ គតោ, តស្ស ពហិឧបចារសីមគតស្ស ឯវំ ហោតិ "ឥមស្មិំយេវ វិហារេ ឥមំ ចីវរំ ការេស្សាមិ, ន បុរាណវិហារំ បច្ចេស្សាមី"តិ, សោ ពហិសីមាយមេវ តំ ចីវរំ ការេតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ តស្មិំ ចីវរេ និដ្ឋិតេ កឋិនុព្ភារោ ហោតិ។ អយំ កឋិនុព្ភារោ ចីវរនិដ្ឋានមេវស្ស អន្តោតិ **និដ្ឋានន្តិកោ** នាម។

ភិក្ខុ អត្ថតកឋិនោ អកតចីវរមាទាយ បក្កមតិ, តស្ស ពហិឧបចារសីមគតស្ស ឯវំ ហោតិ "ឥមំ ចីវរំ នេវ ការេស្សាមិ, បោរាណវិហារញ្ច ន បច្ចេស្សាមី"តិ, តស្ស ភិក្ខុនោ តេន សន្និដ្ឋានេន កឋិនុព្ភារោ ហោតិ។ អយំ កឋិនុព្ភារោ សន្និដ្ឋានមេវស្ស អន្តោតិ **សន្និដ្ឋានន្តិកោ** នាម។

អត្ថតកឋិនោ ភិក្ខុ អកតមេវ ចីវរំ អាទាយ បក្កមតិ, ពហិសីមគតស្ស តស្ស ឯវំ ហោតិ "ឥធេវិមំ ចីវរំ ការេស្សាមិ, ន ច បោរាណវិហារំ បច្ចេស្សាមី"តិ, តស្ស ចីវរំ កុរុមានំ ចោរាទីហិ នស្សតិ, អគ្យាទីហិ វិនស្សតិ, កឋិនុព្ភារោ ហោតិ។ អយំ កឋិនុព្ភារោ នាសនមេវស្ស អន្តោតិ **នាសនន្តិកោ** នាម។

អត្ថតកឋិនោ ភិក្ខុ អកតចីវរមាទាយ "ឥមំ វិហារំ បច្ចេស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា បក្កមតិ , តស្ស ពហិសីមគតស្ស ឯវំ ហោតិ "ឥធេវិមំ ចីវរំ ការេស្សាមី"តិ, សោ កតចីវរោ សុណាតិ "វិហារេ កិរ សង្ឃេន កឋិនំ ឧព្ភត"ន្តិ, តេន សវនមត្តេនស្ស កឋិនំ ឧព្ភតំ ហោតិ។ អយំ កឋិនព្ភារោ សវនមេវស្ស អន្តោតិ **សវនន្តិកោ** នាម។

អត្ថតកឋិនោ ភិក្ខុ អញ្ញត្ថ បច្ចាសាចីវរការណា បក្កមតិ, តស្ស ពហិសីមគតស្ស ឯវំ ហោតិ "ឥធ ពហិសីមាយមេវ ចីវរបច្ចាសំ បយិរុបាសាមិ, ន វិហារំ បច្ចេស្សាមី"តិ, សោ តត្ថេវ តំ ចីវរបច្ចាសំ បយិរុបាសតិ, សោ តំ ចីវរបច្ចាសំ អលភមានោ ចីវរាសា បច្ឆិជ្ជតិ, តេនេវ តស្ស ភិក្ខុនោ កឋិនុព្ភារោ ភវតិ។ អយំ កឋិនុព្ភារោ អាសាវច្ឆេទសហិតត្តា **អាសាវច្ឆេទិកោ** នាម។

អត្ថតកឋិនោ ភិក្ខុ អកតចីវរំ អាទាយ "ឥមំ វិហារំ បច្ចេស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា បក្កមតិ, សោ ពហិសីមគតោ តំ ចីវរំ ការេតិ, សោ កតចីវរោ "វិហារំ បច្ចេស្សាមី"តិ ចិន្តេន្តោ ពហិឧបចារសីមាយមេវ កឋិនុព្ភារកាលំ វីតិនាមេតិ, តស្ស កឋិនុព្ភារោ ភវតិ។ អយំ កឋិនុព្ភារោ ចីវរកាលស្ស អន្តិមទិវសសង្ខាតាយ សីមាយ អតិក្កន្តត្តា **សីមាតិក្កន្តិកោ** នាម។

អត្ថតកឋិនោ ភិក្ខុ ចីវរំ អាទាយ "ឥមំ វិហារំ បច្ចេស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា បក្កមតិ, សោ កតចីវរោ "វិហារំ បច្ចេស្សាមី"តិ ចិន្តេន្តោ បច្ចាគន្ត្វា វិហារេ កឋិនុព្ភារំ បប្បោតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ វិហារេ ភិក្ខូហិ សហ កឋិនុព្ភារោ ភវតិ។ អយំ កឋិនុព្ភារោ វិហារេ ភិក្ខូហិ សហ កតត្តា **សហុព្ភារោ** នាម។ អយំ អដ្ឋវិធោ កឋិនុព្ភារោ អដ្ឋ មាតិកា នាម។ វុត្តញ្ហេតំ កឋិនក្ខន្ធកបាឡិយំ (មហាវ. ៣១០) "អដ្ឋិមា, ភិក្ខវេ, មាតិកា កឋិនស្ស ឧព្ភារាយ បក្កមនន្តិកា និដ្ឋានន្តិកា សន្និដ្ឋានន្តិកា នាសនន្តិកា សវនន្តិកា អាសាវច្ឆេទិកា សីមាតិក្កន្តិកា សហុព្ភារាតិ។

ភិក្ខុ អត្ថតកថិនោ កតចីវរមាទាយ បក្កមតិ ‘ន បច្ចេស្ស’ន្តិ, តស្ស ភិក្ខុនោ បក្កមនន្តិកោ កថិនុព្ភារោ”តិអាទិ, វិនយវិនិច្ឆយប្បករណេ ច –

“បក្កមនញ្ច និដ្ឋានំ, សន្និដ្ឋានញ្ច នាសនំ;
សវនមាសា ច សីមា ច, សហុព្ភារេតិ អដ្ឋិមា”តិ។ (វិ. វិ. ២៧០៩);

បលិពោធោ ទុវិធោ អាវាសបលិពោធោ, ចីវរបលិពោធោតិ។ តត្ថ “យស្មិំ វិហារេ កថិនំ អត្ថតំ ហោតិ, តស្មិំ វសិស្សាមី”តិ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តោបិ “បុន តំ វិហារំ អាគច្ឆិស្សាមី”តិ សាបេក្ខោ ហោតិ។ អយំ **អាវាសបលិពោធោ** នាម។ តស្ស ភិក្ខុនោ ចីវរំ អកតំ វា ហោតិ អបរិយោសិតំ វា, “អញ្ញតោ ចីវរំ លច្ឆាមី”តិ អាសា វា អនុបច្ឆិន្នា ហោតិ។ អយំ **ចីវរបលិពោធោ** នាម។ វុត្តញ្ហេតំ កថិនក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣២៥) “កតមេ ច, ភិក្ខវេ, ទ្វេ កថិនស្ស បលិពោធា? អាវាសបលិពោធោ ច ចីវរបលិពោធោ ច។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អាវាសបលិពោធោ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វសតិ វា តស្មិំ អាវាសេ, សាបេក្ខោ វា បក្កមតិ ‘បច្ចេស្ស’ន្តិ, ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អាវាសបលិពោធោ ហោតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, ចីវរបលិពោធោ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ចីវរំ អកតំ វា ហោតិ វិប្បកតំ វា, ចីវរាសា វា អនុបច្ឆិន្នា, ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, ចីវរបលិពោធោ ហោតី”តិ។

ឧព្ភារោ ទុវិធោ អដ្ឋមាតិកាឧព្ភារអន្តរុព្ភារវសេន។ តត្ថ ពហិឧបចារសីមគតានំ ភិក្ខូនំ វសេន វុត្តា សត្ត កថិនុព្ភារា ច ពហិឧបចារសីមំ គន្ត្វា និវត្តេត្វា កថិនត្ថតវិហារេ អន្តរុព្ភារំ បត្វា ភិក្ខូហិ សហ អន្តរុព្ភារស្ស កតត្តា សហុព្ភារសង្ខាតោ ឯកោ កថិនុព្ភារោ ចាតិ ឥមេ អដ្ឋ កថិនុព្ភារា អដ្ឋមាតិកាយ បវិដ្ឋត្តា **អដ្ឋមាតិកាឧព្ភារោ** នាម។ ពហិសីមំ អគន្ត្វា តស្មិំយេវ វិហារេ និសីទិត្វា កថិនុព្ភារំ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ កថិនុព្ភារោ អដ្ឋមាតិកាយ អប្បវិដ្ឋោ ហុត្វា កាលបរិច្ឆេទំ អប្បត្វា អន្តរាយេវ កតត្តា **អន្តរុព្ភារោ** នាម។

អន្តរុព្ភារសហុព្ភារា ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយេវ កតា, ឯវំ សន្តេ កោ តេសំ វិសេសោតិ? អន្តរុព្ភារោ ពហិសីមំ អគន្ត្វា អន្តោសីមាយមេវ ឋិតេហិ ភិក្ខូហិ កតោ។ សហុព្ភារោ ពហិសីមំ គតេន ភិក្ខុនា បច្ចាគន្ត្វា តំ អន្តរុព្ភារំ បត្វា តេហិ អន្តោសីមដ្ឋេហិ ភិក្ខូហិ សហ កតោតិ អយមេតេសំ វិសេសោ។ បក្កមនន្តិកាទយោ សត្ត កថិនុព្ភារា ន កម្មវាចាយ កតា, កេវលំ ទ្វិន្នំ បលិពោធានំ ឧបច្ឆេទេន បញ្ចហិ អានិសំសេហិ វិគតត្តា កថិនុព្ភារា នាម ហោន្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ អាចរិយពុទ្ធទត្តត្ថេរេន វិនយវិនិច្ឆយេ –

“អដ្ឋន្នំ មាតិកានំ វា, អន្តរុព្ភារតោបិ វា;
ឧព្ភារាបិ ទុវេ វុត្តា, កថិនស្ស មហេសិនា”តិ។

តដ្ដីកាយម្បិ “**អដ្ឋន្នំ មាតិកាន**ន្តិ ពហិសីមគតានំ វសេន វុត្តា។ បក្កមនន្តិកាទយោ សត្ត មាតិកា ពហិសីមំ គន្ត្វា អន្តរុព្ភារំ សម្បត្តស្ស វសេន វុត្តា, សហុព្ភារោ ឥមាសំ អដ្ឋន្នំ មាតិកានំ វសេន ច។ **អន្តរុព្ភារតោបិ វា**តិ ពហិសីមំ អគន្ត្វា តត្ថេវ វសិត្វា កថិនុព្ភារកម្មេន ឧព្ភតកថិនានំ វសេន លព្ភនតោ អន្តរុព្ភារោតិ មហេសិនា កថិនស្ស ឧព្ភារា ទុវេ វុត្តាតិ យោជនា។ ពហិសីមំ គន្ត្វា អាគតស្ស វសេន សឧព្ភារោ, ពហិសីមំ អគតានំ វសេន អន្តរុព្ភារោតិ ឯកោយេវ ឧព្ភារោ ទ្វិធា វុត្តោ”តិ វុត្តំ។

កស្មា បន អន្តរុព្ភារវសេន កម្មវាចាយ កថិនំ ឧព្ភតន្តិ? មហាទានំ ទាតុកាមេហិ ឧបាសកេហិ អាគតស្ស សង្ឃស្ស អកាលចីវរំ ទាតុកាមេហិ យាចិតត្តា។ វុត្តញ្ហិ ភិក្ខុនីវិភង្គបាឡិយំ (បាចិ. ៩២៥) “តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរេន ឧបាសកេន សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស វិហារោ ការាបិតោ ហោតិ, សោ តស្ស វិហារស្ស មហេ ឧភតោសង្ឃស្ស អកាលចីវរំ ទាតុកាមោ ហោតិ។ តេន ខោ បន សមយេន ឧភតោសង្ឃស្ស កថិនំ អត្ថតំ ហោតិ។ អថ ខោ សោ ឧបាសកោ សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា កថិនុទ្ធារំ យាចី”តិអាទិ។ កថំ បន កម្មវាចា កាតព្ពាតិ? “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ កថិនំ ឧទ្ធរេយ្យ, ឯសា ញត្តិ។ សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, សង្ឃោ កថិនំ ឧទ្ធរតិ។ យស្សាយស្មតោ ខមតិ កថិនស្ស ឧទ្ធារោ, សោ តុណ្ហស្ស។ យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។ ឧព្ភតំ សង្ឃេន កថិនំ, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ ឯវំ កាតព្ពាតិ។ វុត្តញ្ហិ ភិក្ខុនីវិភង្គេ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កថិនំ ឧទ្ធរិតុំ, ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, កថិនំ ឧទ្ធរិតព្ពំ។ ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ – សុណាតុ មេ…បេ…. ធារយាមី”តិ។

ឯតេន ច កថិនុព្ភារេន បុព្ពេ កតំ កថិនទុស្សទានញត្តិទុតិយកម្មវាចំ ឧព្ភតន្តិ វទន្តិ, ន បន កថិនទុស្សទានញត្តិទុតិយកម្មំ ឧព្ភតំ, អថ ខោ អត្ថារកម្មមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យទិ ហិ កថិនទុស្សទានញត្តិទុតិយកម្មំ ឧព្ភតំ ភវេយ្យ, តាយ កម្មវាចាយ កថិនទុស្សទានស្ស សិជ្ឈនតោ ឥមាយ កថិនុព្ភារកម្មវាចាយ តំ បុព្ពេ ទិន្នទុស្សំ បុន

អាហរាបេតព្ពំ សិយា, ន បញ្ចានិសំសវិគមនំ។ យស្មា បន ឥមាយ កថិនុព្ភារកម្មវាចាយ បញ្ចានិសំសវិគមន មេវ ហោតិ, ន បុព្ពេ ទិន្នកថិនទុស្សស្ស បុន អាហរាបនំ។ តេន វិញ្ញាយតិ “បញ្ចានិសំសលាភការណំ អត្ថារណ កម្មមេវ ឥមាយ កថិនុព្ភារកម្មវាចាយ ឧទ្ធរិយតិ, ន កថិនទុស្សទានញត្តិទុតិយកម្មវាចាតិ, តស្មា កថិនុព្ភារ កម្មវាចាករណតោ បច្ឆា សង្ឃស្ស ឧប្បន្នំ ចីវរំ អកាលចីវរំ ហោតិ, សង្ឃោ បញ្ចានិសំសេ ន លភតិ, ចីវរំ សព្ព សង្ឃិកំ ហុត្វា អាគតាគតស្ស សង្ឃស្ស ភាជនីយំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយមត្ថោ កថិនទុស្សទានញត្តិទុតិយកម្ម វាចាយ ច កថិនុព្ភារកម្មវាចាយ ច អត្ថញ្ច អធិប្បាយញ្ច សុដ្ឋុ វិនិច្ឆិនិត្វា បុព្ពាបរំ សំសន្ទិត្វា បច្ចេតព្ពោតិ។

ឯត្ថ សិយា – កថិនុព្ភារំ យាចន្តានំ សព្ពេសំ កថិនុព្ភារោ ទាតព្ពោ, ឧទាហុ ឯកច្ចានន្តិ, កិញ្ចេត្ថ – យទិ តាវ សព្ពេសំ ទាតព្ពោ, កថិនុព្ភារកម្មេន បញ្ចានិសំសវិគមនតោ សង្ឃស្ស លាភន្តរាយោ ភវេយ្យ, អថ ឯកច្ចានំ មុខោលោកនំ វិយ សិយាតិ? យទិ កថិនត្ថារមូលកលាភតោ កថិនុព្ភារមូលកលាភោ មហន្តោ ភវេយ្យ, តេសំ យាចន្តានំ កថិនុព្ភារោ ទាតព្ពោ។ យទិ អប្បកោ, ន ទាតព្ពោ។ យទិ សមោ, កុលប្បសាទត្ថាយ ទាតព្ពោតិ។ តថា ហិ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩២៧) “កីទិសោ កថិនុទ្ធារោ ទាតព្ពោ, កីទិសោ ន ទាតព្ពោតិ? យស្ស អត្ថារមូលកោ អានិសំសោ មហា, ឧព្ភារមូលកោ អប្បោ, ឯវរូបោ ន ទាតព្ពោ។ យស្ស បន អត្ថារមូលកោ អានិសំសោ អប្បោ, ឧព្ភារមូលកោ មហា, ឯវរូបោ ទាតព្ពោ។ សមានិសំសោបិ សទ្ធាបរិបាលនត្ថំ ទាតព្ពោវា”តិ។ ឥមិនាបិ វិញ្ញាយតិ “បញ្ចានិសំសានំ ការណភូតំ អត្ថារកម្មមេវ ឧទ្ធរិយតិ, ន កថិនទុស្សទានភូតំ ញត្តិទុតិយកម្ម”ន្តិ។

អានិសំសកថាយំ **បញ្ចា**តិ ឥទានិ វុច្ចមានា អនាមន្តចារាទយោ បញ្ច កិរិយា។ **កប្បិស្សន្តី**តិ កប្បា ភវិស្សន្តិ, អនាបត្តិការណា ភវិស្សន្តីតិ អត្ថោ។ **អនាមន្តចារោ**តិ អនាមន្តេត្វា ចរណំ។ យោ ហិ ទាយកេហិ ភត្តេន និមន្តិតោ ហុត្វា សភត្តោ សមានោ វិហារេ សន្តំ ភិក្ខុំ អនាមន្តេត្វា កុលេសុ ចារិត្តំ អាបជ្ជតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ ចារិត្តសិក្ខាបទេន បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតិ, សា អាបត្តិ អត្ថតកថិនស្ស ន ហោតីតិ អត្ថោ។ តត្ថ ចារិត្ត សិក្ខាបទំ នាម “យោ បន ភិក្ខុ និមន្តិតោ សភត្តោ សមានោ សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆា បុរេភត្តំ វា បច្ឆាភត្តំ វា កុលេសុ ចារិត្តំ អាបជ្ជេយ្យ អញ្ញត្រ សមយា, បាចិត្តិយំ។ តត្ថាយំ សមយោ ចីវរទានសមយោ ចីវរការសមយោ, អយំ តត្ថ សមយោ”តិ អចេលកវគ្គេ បញ្ចមសិក្ខាបទំ (បាចិ. ២៩៩-៣០០)។ **ចីវរវិប្បវាសោ**តិ តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរេន វា សព្ពេន វា វិនា ហត្ថបាសេ អកត្វា អរុណុដ្ឋាបនំ, ឯវំ ករោតោបិ ទុតិយកថិនសិក្ខាបទេន អាបត្តិ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ តត្ថ ច ទុតិយកថិនសិក្ខាបទំ នាម “និដ្ឋិតចីវរស្មិំ បន ភិក្ខុនា ឧព្ភតស្មិំ កថិនេ ឯក រត្តម្បិ ចេ ភិក្ខុ តិចីវរេន វិប្បវសេយ្យ អញ្ញត្រ ភិក្ខុសម្មុតិយា, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ អាគតំ និស្សគ្គិយេសុ ទុតិយសិក្ខាបទំ (បារា. ៤៧២)។

គណភោជនន្តិ ឯតេន គណភោជនសិក្ខាបទេន អនាបត្តិ វុត្តាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ គណភោជនំ នាម “អម្ហាកំ ភត្តំ ទេថា”តិ ភិក្ខូនំ វិញ្ញត្តិយា វា “អម្ហាកំ ភត្តំ គណ្ហថា”តិ ទាយកានំ និមន្តនេន វា អកប្បិយវោហារេន ចត្តារោ វា អតិរេកា វា ភិក្ខូ ឯកតោ បដិគ្គណ្ហិត្វា ឯកតោ ភុញ្ជនំ។ គណភោជនសិក្ខាបទំ នាម “គណភោជនេ អញ្ញត្រ សមយា បាចិត្តិយំ។ តត្ថាយំ សមយោ គិលានសមយោ ចីវរទានសមយោ ចីវរការសមយោ អទ្ធានគមនសមយោ នាវាភិរុហនសមយោ មហាសមយោ សមណភត្តសមយោ, អយំ តត្ថ សមយោ”តិ អាគតំ ភោជនវគ្គេ ទុតិយសិក្ខាបទំ (បាចិ. ២១៥)។ **អនធិដ្ឋិតំ អវិកប្បិតំ វដ្ដតី**តិ បឋមកថិនសិក្ខាបទេន អាបត្តិ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ តត្ថ បឋមកថិនសិក្ខាបទំ នាម “និដ្ឋិតចីវរស្មិំ បន ភិក្ខុនា ឧព្ភតស្មិំ កថិនេ ទសាហបរមំ អតិរេកចីវរំ ធារេតព្ពំ, តំ អតិក្កាមយតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ អាគតំ និស្សគ្គិយេសុ បឋម សិក្ខាបទំ (បារា. ៤៧២)។ **កថិនត្ថតសីមាយា**តិ ឧបចារសីមំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **មតកចីវរ**ន្តិ មតស្ស ចីវរំ។ **តត្រុប្បាទេនា**តិ សង្ឃសន្តកេន អារាមុយ្យានខេត្តវត្ថុអាទិនា។ **យំ សង្ឃិកំ ចីវរំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ តេសំ ភវិស្សតី**តិ ឥមិនា ចីវរមេវ កថិនត្ថារកានំ ភិក្ខូនំ សន្តកំ ហោតិ, តតោ អញ្ញំ បិណ្ឌបាតភេសជ្ជាទិកំ អាគតាគតស្ស សង្ឃស្ស សន្តកំ ហោតីតិ ទស្សេតិ។

ឯវំ អដ្ឋង្គសម្បន្នោ, លជ្ជី ភិក្ខុ សុបេសលោ;
ករេយ្យ កថិនត្ថារំ, ឧព្ភារញ្ចាបិ សាធុកន្តិ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

កថិនត្ថារវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ឯកូនតឹសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

៣០. គរុភណ្ឌវិនិច្ឆយកថា

២២៧. ឯវំ កថិនវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ គរុភណ្ឌាទិវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ “**គរុភណ្ឌានីតិ ឯត្ថា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **គរូតិ** –

> “បុមេ អាចរិយាទិម្ហិ, គរុ មាតាបិតូសុបិ;
> គរុ តីសុ មហន្តេ ច, ទុជ្ជរាលហុកេសុ ចា”តិ។ –

វុត្តេសុ អនេកត្ថេសុ អលហុកវាចកោ។ **ភណ្ឌ**-សទ្ទោ “ភាជនាទិបរិក្ខារេ, ភណ្ឌំ មូលធនេបិ ចា”តិ ឯត្ថ ភាជនាទិបរិក្ខារត្ថោ ហោតិ។ វចនត្ថោ បន គរន្តិ ឧគ្គច្ឆន្តិ ឧគ្គតា បាកដា ហោន្តីតិ គរូនិ, ភជិតព្ពានិ ឥច្ឆិតព្ពានីតិ ភណ្ឌានិ, គរូនិ ច តានិ ភណ្ឌានិ ចាតិ **គរុភណ្ឌានិ,** អារាមាទីនិ វត្ថូនិ។ ឥតិ អាទិនា នយេន សេនាសនក្ខន្ធកេ ភគវតា ទស្សិតានិ ឥមានិ បញ្ច វត្ថូនិ គរុភណ្ឌានិ នាមាតិ យោជេតព្ពំ។

មញ្ចេសុ **មសារកោ**តិ មញ្ចបាទេ វិជ្ឈិត្វា តត្ថ អដនិយោ បវេសេត្វា កតោ។ **ពុន្ទិកាពទ្ធោ**តិ អដនីហិ មញ្ចបាទេ ឌំសាបេត្វា បល្លង្កសង្ខេបេន កតោ។ **កុឡីរបាទកោ**តិ អស្សមេណ្ឌកាទីនំ បាទសទិសេហិ បាទេហិ កតោ។ យោ វា បន កោចិ វង្កបាទកោ, អយំ វុច្ចតិ “កុឡីរបាទកោ”តិ។ **អាហច្ចបាទកោ**តិ អយំ បន “អាហច្ចបាទកោ នាម មញ្ចោ អង្គេ វិជ្ឈិត្វា កតោ ហោតី”តិ ឯវំ បរតោ បាឡិយំយេវ (បាចិ. ១៣១) វុត្តោ, តស្មា អដនិយោ វិជ្ឈិត្វា តត្ថ បាទសិខំ បវេសេត្វា ឧបរិ អាណិំ ទត្វា កតមញ្ចោ អាហច្ចបាទកោតិ វេទិតព្ពោ។ បីឋេបិ ឯសេវ នយោ។

ឧណ្ណភិសិអាទីនំ បញ្ចន្នំ អញ្ញតរាតិ ឧណ្ណភិសិ ចោឡភិសិ វាកភិសិ តិណភិសិ បណ្ណភិសីតិ ឥមេសំ បញ្ចន្នំ ភិសីនំ អញ្ញតរា ។ **បញ្ច ភិសិយោ**តិ បញ្ចហិ ឧណ្ណាទីហិ បូរិតភិសិយោ។ តូលគណនាយ ហិ ឯតាសំ គណនា។ តត្ថ ឧណ្ណគ្គហណេន ន កេវលំ ឯឡកលោមមេវ គហិតំ, ឋបេត្វា បន មនុស្សលោមំ យំ កិញ្ចិ កប្បិយាកប្បិយមំសជាតីនំ បក្ខិចតុប្បទានំ លោមំ, សព្ពំ ឥធ ឧណ្ណគ្គហណេនេវ គហិតំ, តស្មា ឆន្នំ ចីវរានំ, ឆន្នំ អនុលោមចីវរានញ្ច អញ្ញតរេន ភិសិច្ឆវិំ កត្វា តំ សព្ពំ បក្ខិបិត្វា ភិសី កាតុំ វដ្ដតិ។ ឯឡកលោមានិ បន អបក្ខិបិត្វា កម្ពលមេវ ចតុគ្គុណំ វា បញ្ចគុណំ វា បក្ខិបិត្វា កតាបិ ឧណ្ណភិសិសង្ខមេវ គច្ឆតិ។ ចោឡភិសិអាទីសុ យំ កិញ្ចិ នវចោឡំ វា បុរាណចោឡំ វា សំហរិត្វា វា អន្តោ បក្ខិបិត្វា វា កតា **ចោឡភិសិ,** យំ កិញ្ចិ វាកំ បក្ខិបិត្វា កតា **វាកភិសិ,** យំ កិញ្ចិ តិណំ បក្ខិបិត្វា កតា **តិណភិសិ,** អញ្ញត្រ សុទ្ធតមាលបត្តំ យំ កិញ្ចិ បណ្ណំ បក្ខិបិត្វា កតា **បណ្ណភិសី**តិ វេទិតព្ពា។ តមាលបត្តំ បន អញ្ញេន មិស្សមេវ វដ្ដតិ, សុទ្ធំ ន វដ្ដតិ។ ភិសិយា បមាណនិយមោ នត្ថិ, មញ្ចភិសិ បីឋភិសិ ភូមត្ថរណភិសិ ចង្កមនភិសិ បាទបុញ្ឆនភិសីតិ ឯតាសំ អនុរូបតោ សល្លក្ខេត្វា អត្តនោ រុចិវសេន បមាណំ កាតព្ពំ។ យំ បនេតំ ឧណ្ណាទិបញ្ចវិធតូលម្បិ ភិសិយំ វដ្ដតិ, តំ មសូរកេបិ វដ្ដតីតិ កុរុន្ទិយំ វុត្តំ។ តត្ថ **មសូរកេ**តិ ចម្មមយភិសិយំ។ ឯតេន មសូរកំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ ហោតិ។

ពិម្ពោហនេ តីណិ តូលានិ រុក្ខតូលំ លតាតូលំ បោដកីតូលន្តិ។ តត្ថ **រុក្ខតូល**ន្តិ សិម្ពលិរុក្ខាទីនំ យេសំ កេសញ្ចិ រុក្ខានំ តូលំ។ **លតាតូល**ន្តិ ខីរវល្លិអាទីនំ យាសំ កាសញ្ចិ លតានំ តូលំ។ **បោដកីតូល**ន្តិ បោដកីតិណាទីនំ យេសំ កេសញ្ចិ តិណជាតិកានំ អន្តមសោ ឧច្ឆុនឡាទីនម្បិ តូលំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.២៩៧) បន “**បោដកីតូល**ន្តិ ឯរកតិណតូល”ន្តិ វុត្តំ, ឯតេហិ តីហិ សព្ពភូតគាមា សង្គហិតា ហោន្តិ។ រុក្ខវល្លិតិណជាតិយោ ហិ មុញ្ចិត្វា អញ្ញោ ភូតគាមោ នាម នត្ថិ, តស្មា យស្ស កស្សចិ ភូតគាមស្ស តូលំ ពិម្ពោហនេ វដ្ដតិ, ភិសីំ បន បាបុណិត្វា សព្ពម្បេតំ “អកប្បិយតូល”ន្តិ វុច្ចតិ ន កេវលញ្ច ពិម្ពោហនេ ឯតំ តូលមេវ, ហំសមោរាទីនំ សព្ពសកុណានំ, សីហាទីនំ សព្ពចតុប្បទានញ្ច លោមម្បិ វដ្ដតិ។ បិយង្គុបុប្ផពកុឡបុប្ផាទិ បន យំ កិញ្ចិ បុប្ផំ ន វដ្ដតិ។ តមាលបត្តំ សុទ្ធមេវ ន វដ្ដតិ, មិស្សកំ បន វដ្ដតិ, ភិសីនំ អនុញ្ញាតំ បញ្ចវិធំ ឧណ្ណាទិតូលម្បិ វដ្ដតិ។ អទ្ធកាយិកានិ បន ពិម្ពោហនានិ ន វដ្ដន្តិ។ **អទ្ធកាយិកានី**តិ ឧបឌ្ឍកាយប្បមាណានិ, យេសុ កដិតោ បដ្ឋាយ យាវ សីសំ ឧបទហន្តិ ឋបេន្តិ។ សីសប្បមាណំ បន វដ្ដតិ, **សីសប្បមាណំ** នាម យស្ស វិត្ថារតោ តីសុ កណ្ណេសុ ទ្វិន្នំ កណ្ណានំ អន្តរំ មិនិយមានំ វិទត្ថិ ចេវ ចតុរង្គុលញ្ច ហោតិ, មជ្ឈដ្ឋានំ មុដ្ឋិរតនំ ហោតិ, ទីឃតោ បន ទិយឌ្ឍរតនំ វា ទ្វិរតនំ វាតិ កុរុន្ទិយំ វុត្តំ, អយំ សីសប្បមាណស្ស ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទោ, ឥតោ ឧទ្ធំ ន វដ្ដតិ, ហេដ្ឋា បន វដ្ដតីតិ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧) វុត្តំ។ តត្ថ “តីសុ កណ្ណេសុ ទ្វិន្នំ កណ្ណាន”ន្តិ បាឋំ ឧបនិធាយ ពិម្ពោហនស្ស ឧភោសុ អន្តេសុ ឋបេតព្ពចោឡកំ តិកោណមេវ ករោន្តិ ឯកច្ចេ។ “ឥទញ្ច ឋានំ គណ្ឋិដ្ឋាន”ន្តិ វទន្តិ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៩៧) បន “**សីសប្បមាណំ** នាម យត្ថ គីវាយ សហ សកលំ សីសំ បវេសេតុំ សក្កា, តស្ស ច មុដ្ឋិរតនំ វិត្ថារប្បមាណន្តិ ទស្សេន្តោ ‘**វិត្ថារតោ**’តិអាទិមាហ។ ឥទញ្ច ពិម្ពោហនស្ស ឧភោសុ អន្តេសុ បវេសេតព្ពចោឡប្បមាណទស្សនំ, តស្ស វសេន ពិម្ពោហនស្ស វិត្ថារប្បមាណំ បរិច្ឆិជ្ជតិ, តំ វដ្ដំ វា ចតុរស្សំ វា កត្វា សិព្ពិតំ យថា កោដិតោ កោដិ វិត្ថារតោ បុថុលដ្ឋានំ មុដ្ឋិរតនប្បមាណំ ហោតិ, ឯវំ សិព្ពិតព្ពំ, ឥតោ អធិកំ ន វដ្ដតិ។ តំ បន អន្តេសុ បបិតចោឡំ កោដិយា កោដឹ អាហច្ច ទិគុណំ កតំ តិកណ្ណំ ហោតិ, តេសុ តីសុ កណ្ណេសុ ទ្វិន្នំ កណ្ណានំ អន្តរំ វិទត្ថិចតុរង្គុលំ ហោតិ, មជ្ឈដ្ឋានំ កោដិតោ កោដឹ អាហច្ច មុដ្ឋិរតនំ ហោតិ, ឥទមស្ស ឧក្កដ្ឋប្បមាណ”ន្តិ វុត្តត្តា ពិម្ពោហនស្ស ឧភោសុ អន្តេសុ បវេសេតព្ពចោឡកំ បកតិយាយេវ តិកណ្ណំ ន ហោតិ, អថ ខោ កោដិយា កោដឹ អាហច្ច ទិគុណកតកាលេយេវ ហោតិ, តស្មា តំ ចោឡកំ វដ្ដំ វា ហោតុ ចតុរស្សំ វា, ទិគុណំ កត្វា មិនិយមានំ តិកណ្ណមេវ ហោតិ, ទ្វិន្នញ្ច កណ្ណានំ អន្តរំ ចតុរង្គុលាធិកវិទត្ថិមត្តំ ហោតិ, តស្ស ច ចោឡកស្ស មជ្ឈដ្ឋានំ មុដ្ឋិរតនំ ហោតិ, តស្សេវ ចោឡកស្ស បមាណេន ពិម្ពោហនស្ស មជ្ឈដ្ឋានម្បិ មុដ្ឋិរតនំ ហោតីតិ វិញ្ញាយតីតិ។

“**កម្ពលមេវ...បេ.... ឧណ្ណភិសិសង្ខមេវ គច្ឆតី**តិ សាមញ្ញតោ វុត្តត្តា គោនកាទិអកប្បិយម្បិ ឧណ្ណមយត្ថរណំ ភិសិយំ បក្ខិបិត្វា សយិតុំ វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **មសូរកេ**តិ ចម្មមយភិសិយំ, ចម្មមយំ បន ពិម្ពោហនំ តូលបុណ្ណម្បិ ន វដ្ដតី”តិ ច វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៩៧) វុត្តំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.២៩៧) បន “**សីសប្បមាណ**ន្តិ យត្ថ គលវាដកតោ បដ្ឋាយ សព្ពសីសំ ឧបទហន្តិ, តំ សីសប្បមាណំ ហោតិ, តញ្ច ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទតោ តិរិយំ មុដ្ឋិរតនំ ហោតីតិ ទស្សេតុំ ‘**យត្ថ វិត្ថារតោ តីសុ កណ្ណេសូ**’តិអាទិមាហ។ **មជ្ឈដ្ឋានំ មុដ្ឋិរតនំ ហោតី**តិ ពិម្ពោហនស្ស មជ្ឈដ្ឋានំ តិរិយតោ មុដ្ឋិរតនប្បមាណំ ហោតី”តិ វុត្តំ។ **អរញ្ញរោ**តិ ពហុឧទកគណ្ហនកា មហាចាដិ។ ជលំ គណ្ហិតុំ អលន្តិ **អរញ្ជរោ**, វដ្ដចាដិ វិយ ហុត្វា ថោកំ ទីឃមុខោ មជ្ឈេ បរិច្ឆេទំ ទស្សេត្វា កតោតិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយន្តិ អជ្ឈាហារសម្ពន្ធោ។

ទ្វិសង្គហានិ ទ្វេ ហោន្តីតិ ទ្វេ បឋមទុតិយអវិស្សជ្ជិយានិ “អារាមោ អារាមវត្ថុ”តិ ច “វិហារោ វិហារវត្ថុ”តិ ច វុត្តទ្វេទ្វេវត្ថុសង្គហានិ ហោន្តិ។ **តតិយំ អវិស្សជ្ជិយំ** “មញ្ចោ បីឋំ ភិសិ ពិម្ពោហន”ន្តិ វុត្តចតុវត្ថុសង្គហំ ហោតិ។ **ចតុត្ថំ អវិស្សជ្ជិយំ** “លោហកុម្ភី លោហភាណកំ លោហវារកោ លោហកដាហំ វាសិ ផរសុ កុឋារី កុទាលោ និខាទន”ន្តិ វុត្តនវកោដ្ឋាសវន្តំ ហោតិ។ **បញ្ចមំ អវិស្សជ្ជិយំ** “វល្លិ វេឡុ មុញ្ជំ បព្ពជំ តិណំ មត្តិកា ទារុភណ្ឌំ មត្តិកាភណ្ឌ”ន្តិ វុត្តអដ្ឋភេទនំ អដ្ឋបភេទវន្តំ ហោតីតិ យោជនា។ **បញ្ចនិម្មលលោចនោ**តិ មំសចក្ខុទិព្ពចក្ខុធម្មចក្ខុពុទ្ធចក្ខុសមន្តចក្ខូនំ វសេន និម្មលបញ្ចលោចនោ។

សេនាសនក្ខន្ធកេ អវិស្សជ្ជិយំ កីដាគិរិវត្ថុស្មិំ អវេភង្គិយន្តិ ឯត្ថ “សេនាសនក្ខន្ធកេ គាមកាវាសវត្ថុស្មិំ អវិស្សជ្ជិយំ កីដាគិរិវត្ថុស្មិំ អវេភង្គិយ”ន្តិ វត្តព្ពំ។ កស្មា? ទ្វិន្នម្បិ វត្ថូនំ សេនាសនក្ខន្ធកេ អាគតត្តា។ **សេនាសនក្ខន្ធកេ**តិ អយំ សាមញ្ញាធារោ។ **គាមកាវាសវត្ថុស្មិំ កីដាគិរិវត្ថុស្មិ**ន្តិ វិសេសាធារោ។ អយមត្ថោ បាឡឹ ឱលោកេត្វា បច្ចេតព្ពោ។ តេនេវ ហិ សមន្តបាសាទិកាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) “សេនាសនក្ខន្ធកេ”តិ អវត្វា “ឥធ”ឥច្चេវ វុត្តំ, **ឥធា**តិ ឥមិនា គាមកាវាសវត្ថុំ ទស្សេតិ, កីដាគិរិវត្ថុ បន សរូបតោ ទស្សិតមេវ។ សាមញ្ញាធារោ បន តំសំវណ្ណនាភាវតោ អវុត្តោបិ សិជ្ឈតីតិ ន វុត្តោតិ វិញ្ញាយតិ។

២២៨. ថាវរេន ច ថាវរំ, គរុភណ្ឌេន ច គរុភណ្ឌន្តិ ឯត្ថ បញ្ចសុ កោដ្ឋាសេសុ បុរិមទ្វយំ **ថាវរំ**, បច្ឆិមត្តយំ **គរុភណ្ឌ**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ **សមកមេវ ទេតី**តិ ឯត្ថ ឩនកំ ទេន្តម្បិ វិហារវត្ថុសាមន្តំ គហេត្វា ទូរតរំ ទុក្ខគោបំ វិស្សជ្ជេតុំ វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ វក្ខតិ ហិ “ភិក្ខូនញ្ចេ មហគ្ឃតរំ...បេ.... សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតី”តិ។ **ជានាបេត្វា**តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ជានាបេត្វា, អបលោកេត្វាតិ អត្ថោ។ **ននុ តុម្ហាកំ ពហុតរំ រុក្ខាតិ វត្តព្ព**ន្តិ ឥទំ សាមិកេសុ អត្តនោ ភណ្ឌស្ស មហគ្ឃតំ អជានិត្វា ទេន្តេសុ តំ ញត្វា ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហតោ អវហារោ ហោតីតិ វុត្តំ។ **វិហារេន វិហារោ បរិវត្តេតព្ពោ**តិ សវត្ថុកេន អញ្ញេសំ ភូមិយំ កតបាសាទាទិនា, អវត្ថុកេន វា សវត្ថុកំ បរិវត្តេតព្ពំ, អវត្ថុកំ បន អវត្ថុកេនេវ បរិវត្តេតព្ពំ កេវលំ បាសាទស្ស ភូមិតោ អថាវរត្តា។ ឯវំ ថាវរេសុបិ ថាវរវិភាគំ ញត្វាវ បរិវត្តេតព្ពំ។

“**កប្បិយមញ្ចា សម្បដិច្ឆិតព្ពា**តិ ឥមិនា សុវណ្ណាទិវិចិត្តំ អកប្បិយមញ្ចំ ‘សង្ឃស្សា’តិ វុត្តេបិ សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ ‘វិហារស្ស ទេមា’តិ វុត្តេ សង្ឃស្ស វដ្ដតិ, ន បុគ្គលស្ស ខេត្តាទិ វិយាតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៣២១) វុត្តំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣២១) បន “**កប្បិយមញ្ចា សម្បដិច្ឆិតព្ពា**តិ ‘សង្ឃស្ស ទេមា’តិ ទិន្នំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សចេ បន ‘វិហារស្ស ទេមា’តិ វទន្តិ, សុវណ្ណរជតមយាទិអកប្បិយមញ្ចេបិ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ **ន កេវលំ...បេ.... បរិវត្តេតុំ វដ្ដន្តី**តិ ឥមិនា អថាវរេន ថាវរម្បិ អថាវរម្បិ បរិវត្តេតុំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ ថាវរេន អថាវរមេវ ហិ បរិវត្តេតុំ ន វដ្ដតិ។ “**អកប្បិយំ វា មហគ្ឃំ កប្បិយំ វា**តិ ឯត្ថ **អកប្បិយំ** នាម សុវណ្ណមយមញ្ចាទិ អកប្បិយភិសិពិម្ពោហនានិ ច។ **មហគ្ឃំ កប្បិយំ**

នាម ទន្តមយមញ្ចាទិ, បាវារាទិកប្បិយអត្ថរណាទីនិ ចា”តិ សារត្ថទីបនិយំ វុត្តំ, វិមតិវិនោទនិយំ បន “**អកប្បិយំ វា**តិ អាសន្ទិអាទិ, បមាណាតិក្កន្តំ ពិម្ពោហនាទិ ច។ **មហគ្ឃំ កប្បិយំ វា**តិ សុវណ្ណាទិវិចិត្តំ កប្បិយ វោហារេន ទិន្ន”ន្តិ វុត្តំ។

២២៩. “**កាឡលោហ ...បេ.... ភាជេតព្ពោ**”តិ វុត្តត្តា វដ្ដកំសលោហមយម្បិ ភាជនំ បុគ្គលិកម្បិ សម្បដិច្ឆិតុម្បិ បរិហរិតុម្បិ វដ្ដតិ បុគ្គលានំ បរិហរិតព្ពស្សេវ ភាជេតព្ពត្តាតិ វទន្តិ, តំ ឧបរិ “កំសលោហ វដ្ដលោហភាជនវិកតិ សង្ឃិកបរិភោគេន វា គិហិវិកដា វា វដ្ដតី”តិអាទិកេន មហាបច្ចរិវចនេន វិរុជ្ឈតិ។ ឥមស្ស ហិ “វដ្ដលោហកំសលោហានំ យេន កេនចិ កតោ សីហឡទីបេ បាទគ្គណ្ហនកោ ភាជេតព្ពោ”តិ វុត្តស្ស មហាអដ្ឋកថាវចនស្ស បដិក្ខេបាយ តំ មហាបច្ចរិវចនំ បច្ឆា ទស្សិតំ, តស្មា វដ្ដលោហកំសលោហមយំ យំ កិញ្ចិ បាទគ្គណ្ហនកវារកម្បិ ឧបាទាយ អភាជនីយមេវ, គិហីហិ ទីយមានម្បិ បុគ្គលស្ស សម្បដិច្ឆិតុម្បិ ន វដ្ដតិ។ **បារិហារិយំ ន វដ្ដតី**តិ បត្តាទិបរិក្ខារំ វិយ សយមេវ បដិសាមេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ។ គិហិសន្តកំ វិយ អារាមិកាទយោ ចេ សយមេវ គោបេត្វា វិនិយោគកាលេ អានេត្វា បដិទេន្តិ, បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, “បដិសាមេត្វា ភិក្ខូនំ ទេថា”តិ វត្តុម្បិ វដ្ដតីតិ។

បណ្ណសូចិ នាម លេខនីតិ វទន្តិ។ **អត្តនា លទ្ធានិបី**តិអាទិនា បដិគ្គហណេ ទោសោ នត្ថិ, បរិហរិត្វា បរិភោគោវ អាបត្តិករោតិ ទស្សេតិ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ ឧបរិ ភាជនីយវាសិអាទីសុ អត្ថនោ សន្តកេសុបិ។

អនាមាសម្បីតិ សុវណ្ណាទិមយម្បិ, សព្ពំ តំ អាមសិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

ឧបក្ខរេតិ ឧបករណេ។ **សិខរំ** នាម យេន បរិព្ភមន្តា ឆិន្ទន្តិ។ **បត្តពន្ធកោ** នាម បត្តស្ស គណ្ឋិអាទិការកោ។ “បដិមានំ សុវណ្ណាទិបត្តការកោ”តិបិ វទន្តិ។

“**អឌ្ឍពាហូ**តិ កប្បរតោ បដ្ឋាយ យាវ អំសកូដ”ន្តិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ “**អឌ្ឍពាហុ** នាម វិទត្ថិចតុរង្គុលន្តិបិ វទន្តី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៣២១) វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយម្បិ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣២១) “**អឌ្ឍពាហូ**តិ កប្បរតោ បដ្ឋាយ យាវ អំសកូដន្តិ លិខិត”ន្តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៣២១) បន “**អឌ្ឍពាហុប្បមាណា** នាម អឌ្ឍពាហុមត្តា, អឌ្ឍព្យាមមត្តាតិបិ វទន្តី”តិ វុត្តំ។ **យោត្តានី**តិ ចម្មរជ្ជុកា។ **តត្ថជាតកា**តិ សង្ឃិកភូមិយំ ជាតា។

“**អដ្ឋង្គុលសូចិទណ្ឌមត្តោ**តិ ទីឃសោ អដ្ឋង្គុលមត្តោ បរិណាហតោ បណ្ណសូចិទណ្ឌមត្តោ”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី.។ ចូឡវគ្គ ៣.៣២១) វិមតិវិនោទនិយំ បន (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៣២១) “**អដ្ឋង្គុលសូចិទណ្ឌមត្តោ**តិ សរទណ្ឌាទិសូចិអាការតនុទណ្ឌកមត្តោបី”តិ វុត្តំ។ **អដ្ឋង្គុលប្បមាណោ**តិ ទីឃតោ អដ្ឋង្គុលប្បមាណោ។ **រិត្តបោត្ថកោបី**តិ អលិខិតបោត្ថកោបិ, ឥទញ្ច បណ្ណប្បសង្គេន វុត្តំ។

អាសន្ទិកោតិ ចតុរស្សបីឋំ វុច្ចតិ “ឧច្ចកម្បិ អាសន្ទិក”ន្តិ (ចូឡវ. ២៩៧) វចនតោ ។ ឯកតោភាគេន ទីឃបីឋមេវ ហិ អដ្ឋង្គុលបាទកំ វដ្ដតិ, ចតុរស្សាសន្ទិកោ បន បមាណាតិក្កន្តោបិ វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពោ។ **សត្តង្គោ** នាម តីសុ ទិសាសុ អបស្សយំ កត្វា កតមញ្ចោ, អយម្បិ បមាណាតិក្កន្តោបិ វដ្ដតិ។ **ភទ្ទបីឋ**ន្តិ វេត្តមយំ បីឋំ វុច្ចតិ។ **បីឋិកា**តិ បិលោតិកពទ្ធំ បីឋមេវ។ **ឯឡកបាទបីឋំ** នាម ទារុបដិកាយ ឧបរិបាទេ ឋបេត្វា ភោជនផលកំ វិយ កតបីឋំ វុច្ចតិ។ **អាមណ្ឌកវណ្ដកបីឋំ** នាម អាមលកាការេន យោជិតពហុបាទបីឋំ។ ឥមានិ តាវ បាឡិយំ អាគតបីឋានិ។ ទារុមយំ បន សព្ពម្បិ បីឋំ វដ្ដតិ។

“**យដ្ឋនផលកំ** នាម យត្ថ ឋបេត្វា រជិតចីវរំ ហត្ថេន យដ្ឋេន្តិ។ **យដ្ឋនមុគ្គរោ** នាម អនុវាតាទិយដ្ឋនត្ថំ កតោតិ វទន្តី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣២១) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៣២១) “**យដ្ឋនផលកំ យដ្ឋនមុគ្គរោ**តិ ឥទំ រជិតចីវរំ ឯកស្មឹ មដ្ឋេ ទណ្ឌមុគ្គរេ វេឋេត្វា ឯកស្ស មដ្ឋផលកស្ស ឧបរិ ឋបេត្វា ឧបរិ អបរេន មដ្ឋផលកេន និក្កុជ្ជិត្វា ឯកោ ឧបរិ អក្កមិត្វា តិដ្ឋតិ, ទ្វេ ជនា ឧបរិផលកំ ទ្វីសុ កោដីសុ គហេត្វា អបរាបរំ អាកឌ្ឍនវិកឌ្ឍនំ ករោន្តិ, ឯតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ហត្ថេ ឋបាបេត្វា ហត្ថេន បហរណំ បន និដ្ឋិតរជនស្ស ចីវរស្ស អល្លកាលេ កាតព្ពំ, ឥទំ បន ផលកមុគ្គរេហិ យដ្ឋនំ សុក្ខកាលេ ថទ្ធភាវវិមោចនត្ថន្តិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ “**អម្ពណ**ន្តិ ផលកេហិ បោក្ខរណីសទិសកតបានីយភាជនំ។ **រជនទោណី**តិ យត្ថ បក្ករជនំ អាកិរិត្វា ឋបេន្តី”តិ សារត្ថទីបនិយំ។ វិមតិវិនោទនិយំ បន “**អម្ពណ**ន្តិ ឯកទោណិក នាវាផលកេហិ បោក្ខរណីសទិសំ កតំ។ បានីយភាជនន្តិបិ វទន្តិ។ **រជនទោណី**តិ ឯកទារុនាវ កតំ រជនភាជនំ។ **ឧទកទោណី**តិ ឯកទារុនាវ កតំ ឧទកភាជន”ន្តិ វុត្តំ។

“**ភូមត្ថរណំ កាតុំ វដ្ដតីតិ** អកប្បិយចម្មំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **បច្ចត្ថរណគតិកន្តិ** ឥមិនា មញ្ចបីឋេបិ អត្ថរិតុំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ បាវារាទិបច្ចត្ថរណម្បិ គរុភណ្ឌន្តិ ឯកេ។ នោតិ អបរេ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពន្តិ” សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣២១) វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣២១) បន “**ទណ្ឌមុគ្គរោ** នាម ‘យេន រជិតចីវរំ បោថេន្តិ, តម្បិ គរុភណ្ឌមេវា’តិ វុត្តត្តា, ‘បច្ចត្ថរណគតិក’ន្តិ វុត្តត្តា ច អបិ-សទ្ទេន បាវារាទិបច្ចត្ថរណំ សព្ពំ គរុភណ្ឌមេវាតិ វទន្តិ។ ឯតេនេវ សុត្តេន អញ្ញថា អត្ថំ វត្វា បាវារាទិបច្ចត្ថរណំ ន គរុភណ្ឌំ, ភាជនីយមេវ, សេនាសនត្ថាយ ទិន្នបច្ចត្ថរណមេវ គរុភណ្ឌន្តិ វទន្តិ។ ឧបបរិក្ខិតព្ពន្តិ” វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៣២១) បន “**ភូមត្ថរណំ កាតុំ វដ្ដតីតិ** អកប្បិយចម្មំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តត្ថ ភូមត្ថរណសង្ខេបេន សយិតុម្បិ វដ្ដតិយេវ។ **បច្ចត្ថរណគតិកន្តិ** ឥមិនា មញ្ចាទីសុ អត្ថរិតព្ពំ មហាចម្មំ ឯឡកចម្មំ នាមាតិ ទស្សេតីតិ” វុត្តំ។ **ឆត្តមុដ្ឋិបណ្ណន្តិ** តាលបណ្ណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **បត្តកដាហន្តិ** បត្តបចនកដាហំ។ **គណ្ឋិកាតិ** ចីវរគណ្ឋិកា។ **វិធោតិ** កាយពន្ធនវិធោ។

ឥទានិ វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ (កង្ខា. អភិ. ដី. ទុព្ពលសិក្ខាបទវណ្ណនា) អាគតនយោ វុច្ចតេ – **អារាមោ** នាម បុប្ផារាមោ វា ផលារាមោ វា។ **អារាមវត្ថុ** នាម តេសំយេវ អារាមានំ អត្ថាយ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ឋបិតោកាសោ។ តេសុ វា អារាមេសុ វិនដ្ឋេសុ តេសំ បោរាណកភូមិភាគោ។ **វិហារោ** នាម យំ កិញ្ចិ បាសាទាទិសេនាសនំ។ **វិហារវត្ថុ** នាម តស្ស បតិដ្ឋានោកាសោ។ **មញ្ចោ** នាម មសារកោ ពុន្ទិកាពទ្ធោ កុឡីរបាទកោ អាហច្ចបាទកោតិ ឥមេសំ បុព្ពេ វុត្តានំ ចតុន្នំ មញ្ចានំ អញ្ញតរោ។ **បីឋំ** នាម មសារកាទីនំយេវ ចតុន្នំ បីឋានំ អញ្ញតរំ។ **ភិសិ** នាម ឧណ្ណភិសិអាទីនំ បញ្ចន្នំ ភិសីនំ អញ្ញតរំ។ **ពិម្ពោហនំ** នាម រុក្ខតូលលតាតូលបោដកីតូលានំ អញ្ញតរេន បុណ្ណំ។ **លោហកុម្ភី** នាម កាឡលោហេន វា តម្ពលោហេន វា យេន កេនចិ កតកុម្ភី។ **លោហភាណកា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ បន **ភាណកន្តិ** អរញ្ជរោ វុច្ចតិ។ **វារកោតិ** ឃដោ។ **កដាហំ** កដាហមេវ។ **វាសិ**អាទីសុ វល្លិអាទីសុ ច ទុវិញ្ញេយ្យំ នាម នត្ថិ…បេ….។

តត្ថ ថាវរេន ថាវរន្តិ វិហារវិហារវត្ថុនា អារាមអារាមវត្ថុំ វិហារវិហារវត្ថុំ។ **ឥតរេនាតិ** អថាវរេន, បច្ឆិមរាសិត្តយេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អកប្បិយេនាតិ** សុវណ្ណមយមញ្ចាទិនា ចេវ អកប្បិយភិសិពិម្ពោហនេហិ ច។ **មហគ្ឃកប្បិយេនាតិ** ទន្តមយមញ្ចាទិនា ចេវ បាវារាទិនា ច។ **ឥតរន្តិ** អថាវរំ។ **កប្បិយបរិវត្តនេន បរិវត្តេតុន្តិ** យថា អកប្បិយំ ន ហោតិ, ឯវំ បរិវត្តេតុំ…បេ…. ឯវំ តាវ ថាវរេន ថាវរបរិវត្តនំ វេទិតព្ពំ។ **ឥតរេន ឥតរបរិវត្តនេ** បន មញ្ចបីឋំ មហន្តំ វា ហោតុ, ខុទ្ទកំ វា, អន្តមសោ ចតុរង្គុលបាទកំ គាមទារកេហិ បំស្វាគារកេសុ កីឡន្តេហិ កតម្បិ សង្ឃស្ស ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ គរុភណ្ឌំ ហោតិ…បេ…. សតគ្ឃនកេន វា សហស្សគ្ឃនកេន វា មញ្ចេន អញ្ញំ មញ្ចសតម្បិ លភតិ, បរិវត្តេត្វា គហេតព្ពំ។ ន កេវលំ មញ្ចេន មញ្ចោយេវ, អារាមអារាមវត្ថុវិហារវិហារវត្ថុបីឋភិសិពិម្ពោហនានិបិ បរិវត្តេតុំ វដ្ដន្តិ។ ឯស នយោ បីឋភិសិពិម្ពោហនេសុបិ។

កាឡលោហតម្ពលោហកំសលោហវដ្ដលោហានន្តិ ឯត្ថ កំសលោហំ វដ្ដលោហញ្ច កិត្តិមលោហំ។ តីណិ ហិ កិត្តិមលោហានិ កំសលោហំ វដ្ដលោហំ ហារកូដន្តិ។ តត្ថ តិបុតម្ពេ មិស្សេត្វា កតំ **កំសលោហំ**។ សីសតម្ពេ មិស្សេត្វា កតំ **វដ្ដលោហំ**។ រសតម្ពេ មិស្សេត្វា កតំ **ហារកូដំ**។ តេន វុត្តំ “កំសលោហំ វដ្ដលោហញ្ច កិត្តិមលោហ”ន្តិ។ **តតោ អតិរេកន្តិ** តតោ អតិរេកគណ្ហនកោ។ **សារកោតិ** មជ្ជេ មកុឡំ ទស្សេត្វា មុខវដ្ដិវិត្ថតំ កត្វា បិដ្ឋិតោ នាមេត្វា កាតព្ពំ ឯកំ ភាជនំ។ សរាវន្តិបិ វទន្តិ។ អាទិ-សទ្ទេន កញ្ចនកាទីនំ គិហិឧបករណានំ គហណំ។ តានិ ហិ ខុទ្ទកានិបិ គរុភណ្ឌានេវ គិហិឧបករណត្តា។ បិ-សទ្ទេន បគេវ មហន្តានីតិ ទស្សេតិ, ឥមានិ បន ភាជនីយានិ ភិក្ខុបករណត្តាតិ អធិប្បាយោ។ យថា ច ឯតានិ, ឯវំ កុណ្ឌិកាបិ ភាជនីយា។ វក្ខតិ ហិ “យថា ច មត្តិកាភណ្ឌេ, ឯវំ លោហភណ្ឌេបិ កុណ្ឌិកា ភាជនីយកោដ្ឋាសមេវ ភជតី”តិ។ **សង្ឃិកបរិភោគេនាតិ** អាគន្តុកានំ វុឌ្ឍតរានំ ទត្វា បរិភោគេន។ **គិហិវិកដាតិ** គិហីហិ វិកតា បញ្ញត្តា, អត្តនោ វា សន្តកករណេន វិរូបំ កតា។ **បុគ្គលិកបរិភោគេន ន វដ្ដតីតិ** អាគន្តុកានំ អទត្វា អត្តនោ សន្តកំ វិយ គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ។ **បិប្ផលិកោតិ** កត្តរិ។ **អារកណ្ដកំ** សូចិវេធកំ។ **តាឡំ** យន្តំ។ **កត្តរយដ្ឋិវេធកោ** កត្តរយដ្ឋិវលយំ។ **យថា តថា ឃនកតំ លោហន្តិ** លោហវដ្ដិ លោហគុឡោ លោហបិណ្ឌិ លោហចក្កលិកន្តិ ឯវំ ឃនកតំ លោហំ។ **ខីរបាសាណមយានីតិ** មុទុកខីរវណ្ណបាសាណមយានិ។

គិហិវិកដានិបិ ន វដ្ដន្តិ អនាមាសត្តា។ **បិ**-សទ្ទេន បគេវ សង្ឃិកបរិភោគេន វា បុគ្គលិកបរិភោគេន វាតិ ទស្សេតិ។ សេនាសនបរិភោគោ បន សព្ពកប្បិយោ, តស្មា ជាតរូបាទិមយអា សព្ពាបិ សេនាសនបរិក្ខារា អាមាសា។ តេនាហ “**សេនាសនបរិភោគេ បនា**”តិអាទិ។

សេសាតិ តតោ មហត្តរី វាសិ។ **យា បនាតិ** យា កុឋារី បន។ **កុទាលោ** អន្តមសោ ចតុរង្គុលមត្តោបិ គរុភណ្ឌមេវ។ **និខាទនំ** ចតុរស្សមុខំ វា ហោតុ ទោណិមុខំ វា វង្កំ វា ឧជុកំ វា, អន្តមសោ សម្មុញ្ជនីទណ្ឌវេធនម្បិ,

ទណ្ឌពន្ធញ្ចេ, គរុភណ្ឌមេវ។ តេនាហ “កុទាលោ ទណ្ឌពន្ធនិខាទនំ វា អគរុភណ្ឌំ នាម នត្ថី”តិ។ **សិបាដិកា** នាម ខុរកោសោ, សិខរំ បន ទណ្ឌពន្ធនិខាទនំ អនុលោមេតីតិ អាហ **“សិខរម្បិ និខាទនេនេវ សង្គហិត”**ន្តិ។ សចេ បន វាសិ អទណ្ឌកំ ផលមត្តំ, ភាជនីយំ។ **ឧបក្ខរេ**តិ វាសិអាទិភណ្ឌេ។

បត្តពន្ធកោ នាម បត្តស្ស គណ្ឋិកាទិការកោ។ “បដិមានំ សុវណ្ណាទិបត្តការកោ”តិបិ វទន្តិ។ តិបុច្ឆេទនកសត្ថំ សុវណ្ណច្ឆេទនកសត្ថំ កតបរិកម្មចម្មច្ឆិន្ទនកខុទ្ទកសត្ថន្តិ ឥមានិ ចេត្ថ តីណិ បិប្ផលិកំ អនុលោមន្តីតិ អាហ **“អយំ បន វិសេសោ”**តិអាទិ។ **ឥតរានី**តិ មហាកត្តរិអាទីនិ។

អឌ្ឍពាហុប្បមាណាតិ កប្បរតោ បដ្ឋាយ យាវ អំសកូដប្បមាណា, វិទត្ថិចតុរង្គុលប្បមាណាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តត្ថជាតកា**តិ សង្ឃិកភូមិយំ ជាតា, អារក្ខសំវិធានេន រក្ខិតត្តា រក្ខិតា ច សា មញ្ជូសាទីសុ បក្ខិត្តំ វិយ យថា តំ ន នស្សតិ, ឯវំ គោបនតោ គោបិតា ចាតិ **រក្ខិតគោបិតា**។ តត្ថជាតកាបិ បន អរក្ខិតា គរុភណ្ឌមេវ ន ហោតិ។ **សង្ឃកម្មេ ច ចេតិយកម្មេ ច កតេ**តិ ឥមិនា សង្ឃសន្តកេន ចេតិយសន្តកំ រក្ខិតុំ បរិវត្តិតុញ្ច វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ **សុត្តំ បនា**តិ វដ្ដិតញ្ចេវ អវដ្ដិតញ្ច សុត្តំ។

អដ្ឋង្គុលសូចិទណ្ឌមត្តោតិ អន្តមសោ ទីឃសោ អដ្ឋង្គុលមត្តោ បរិណាហតោ សីហឡ-បណ្ណសូចិទណ្ឌមត្តោ។ **ឯត្ថា**តិ វេឡុភណ្ឌេ។ ទឌ្ឍំ គេហំ យេសំ តេតិ **ទឌ្ឍគេហា**។ **ន វារេតព្ពា**តិ “មា គណ្ហិត្វា គច្ឆថា”តិ ន និសេធេតព្ពា។ ទេសន្តរគតេន សម្បត្តវិហារេ សង្ឃិកាវាសេ ឋបេតព្ពា។

អវសេសញ្ច ឆទនតិណន្តិ មុញ្ជបព្ពជេហិ អវសេសំ យំ កិញ្ចិ ឆទនតិណំ។ **អដ្ឋង្គុលប្បមាណោបី**តិ វិត្ថារតោ អដ្ឋង្គុលប្បមាណោ។ លិខិតបោត្ថកោ បន គរុភណ្ឌំ ន ហោតិ។ **កប្បិយចម្មានី**តិ មិគាទីនំ ចម្មានិ។ **សព្ពំ ចក្កយុត្តយាន**ន្តិ រថសកដាទិកំ សព្ពំ ចក្កយុត្តយានំ។ វិសង្ខតចក្កំ បន យានំ ភាជនីយំ។ **អនុញ្ញាតវាសិ** នាម យា សិបាដិកាយ បក្ខិបិត្វា បរិហរិតុំ សក្កាតិ វុត្តា។ **មុដ្ឋិបណ្ណំ** តាលបត្តំ។ តញ្ហិ មុដ្ឋិនា គហេត្វា បរិហរន្តីតិ “មុដ្ឋិបណ្ណ”ន្តិ វុច្ចតិ។ **“មុដ្ឋិបណ្ណ**ន្តិ ឆត្តច្ឆទបណ្ណមេវា”តិ កេចិ។ **អរណីសហិត**ន្តិ អរណីយុគឡំ, ឧត្តរារណិ អធរារណីតិ អរណីទ្វយន្តិ អត្ថោ។ **ផាតិកម្មំ កត្វា**តិ អន្តមសោ តំអគ្ឃនកវាលិកាយបិ ថាវរំ វឌ្ឍិកម្មំ កត្វា។ **កុណ្ឌិកា**តិ អយកុណ្ឌិកា ចេវ តម្ពលោហកុណ្ឌិកា ច។ **ភាជនីយកោដ្ឋាសមេវ ភជតី**តិ ភាជនីយបក្ខមេវ សេវតិ , ន តុ គរុភណ្ឌន្តិ អត្ថោ។ កញ្ចនកោ បន គរុភណ្ឌមេវាតិ អធិប្បាយោ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

គរុភណ្ឌវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

តឹសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

៣១. ចោទនាទិវិនិច្ឆយកថា

២៣០. ឯវំ គរុកណ្ឌវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ ចោទនាទិវិនិច្ឆយំ កថេតុំ “**ចោទនាទិវិនិច្ឆយោតិ ឯត្ថ បនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ ចោទីយតេ **ចោទនា**, ទោសារោបនន្តិ អត្ថោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន សារណាទយោ សង្គណ្ហាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ កម្មក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៤, ៥) “ចោទេត្វា កតំ ហោតិ, សារេត្វា កតំ ហោតិ, អាបត្តឹ រោបេត្វា កតំ ហោតី”តិ។ “**ចោទេតុំ បន កោ លភតិ, កោ ន លភតី**”តិ ឥទំ អនុទ្ធំសនាធិប្បាយំ វិនាបិ ចោទនាលក្ខណំ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ **សីលសម្បន្នោ**តិ ឥទំ ទុស្សីលស្ស វចនំ អប្បមាណន្តិ អធិប្បាយេន វុត្តំ។ ភិក្ខុនីនំ បន ភិក្ខុំ ចោទេតុំ អនិស្សរត្តា ‘**ភិក្ខុនិមេវា**’តិ វុត្តំ។ សតិបិ ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខូសុ អនិស្សរភាវេ តាហិ កតចោទនាបិ ចោទនារហត្តា ចោទនាយេវាតិ អធិប្បាយេន “**បញ្ចបិ សហធម្មិកា លភន្តី**”តិ វុត្តំ។ **ភិក្ខុស្ស សុត្វា ចោទេតី**តិអាទិនា ចោទកោ យេសំ សុត្វា ចោទេតិ, តេសម្បិ វចនំ បមាណមេវាតិ សម្បដិច្ឆិតត្តា តេសំ ចោទនាបិ រុហតេវាតិ ទស្សេតុំ “ថេរោ សុត្តំ និទស្សេសី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៣៨៥-៣៨៦) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៣៨៦) បន “អមូលកចោទនាបសង្គេន សមូលកចោទនាលក្ខណាទី ទស្សេតុំ ‘**ចោទេតុំ បន កោ លភតិ, កោ ន លភតី**’តិអាទិ អារទ្ធំ។ ‘**ភិក្ខុស្ស សុត្វា ចោទេតី**’តិអាទិសុត្តំ យស្មា យេ ចោទកស្ស អញ្ញេសំ វិបត្តឹ បកាសេន្តិ, តេបិ តស្មឹ ខណេ ចោទកភាវេ ឋត្វាវ បកាសេន្តិ, តេសញ្ច វចនំ គហេត្វា ឥតរោបិ យស្មា ចោទេតុញ្ច អសម្បដិច្ឆន្តំ តេហិ តិត្ថិយសាវកបរិយោសានេហិ បឋមចោទកេហិ សម្បដិច្ឆាបេតុញ្ច លភតិ, តស្មា ឥធ សាធកភាវេន ឧទ្ធដន្តិ វេទិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។

គរុកានំ ទ្វិន្នន្តិ បារាជិកសង្ឃាទិសេសានំ។ **អវសេសាន**ន្តិ ថុល្លច្ចយាទីនំ បញ្ចន្នំ អាបត្តីនំ។ **មិច្ឆាទិដ្ឋិ** នាម “នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិអាទិនយប្បវត្តា ទសវត្ថុកា ទិដ្ឋិ។ “អន្តវា លោកោ អនន្តវា លោកោ”តិអាទិកា អន្តំ គណ្ហាបកទិដ្ឋិ **អន្តគ្គាហិកា** នាម។ **អាជីវហេតុ បញ្ញត្តានំ ឆន្ន**ន្តិ អាជីវហេតុបិ អាបជ្ជិតព្ពានំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មេ បារាជិកំ, សញ្ចរិត្តេ សង្ឃាទិសេសោ, “យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ អរហា”តិ បរិយាយេន ថុល្លច្ចយំ, ភិក្ខុស្ស បណីតភោជនវិញ្ញត្តិយា បាចិត្តិយំ, ភិក្ខុនិយា បណីតភោជនវិញ្ញត្តិយា បាដិទេសនីយំ, សូបោទនវិញ្ញត្តិយា ទុក្កដន្តិ ឥមេសំ បរិវារេ (បរិ. ២៨៧) វុត្តានំ ឆន្នំ។ ន ហេតា អាបត្តិយោ អាជីវហេតុ ឯវ បញ្ញត្តា សញ្ចរិត្តាទីនំ អញ្ញថាបិ អាបជ្ជិតព្ពតោ។ អាជីវហេតុបិ ឯតាសំ អាបជ្ជនំ សន្ធាយ ឯវំ វុត្តំ, អាជីវហេតុបិ បញ្ញត្តានន្តិ អត្ថោ។ ទិដ្ឋិវិបត្តិ អាជីវវិបត្តីហិ ចោទេន្តោបិ តម្មូលិកាយ អាបត្តិយា ឯវ ចោទេតិ។

“កស្មា មំ ន វន្ទសី”តិ បុច្ឆិតេ “អស្សមណោសិ, អសក្យបុត្តិយោសី”តិ អវន្ទនការណស្ស វុត្តត្តា អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នោ ន វន្ទិតព្ពោតិ វទន្តិ។ ចោទេតុកាមតាយ ឯវ អវន្ទិត្វា អត្តនា វត្តព្ពស្ស វុត្តមត្ថំ ឋបេត្វា អវន្ទិយភាវេ តំ ការណំ ន ហោតីតិ ចូឡគណ្ឋិបទេ មជ្ឈិមគណ្ឋិបទេ ច វុត្តំ។ អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នស្ស អវន្ទិយេសុ អវុត្តត្តា តេន សទ្ធឹ សយន្តស្ស សហសេយ្យាបត្តិយា អភាវតោ, តស្ស ច បដិគ្គហណស្ស រុហនតោ តទេវ យុត្តតរន្តិ វិញ្ញាយតិ។ កិញ្ចាបិ យាវ សោ ភិក្ខុភាវំ បដិជានាតិ, តាវ វន្ទិតព្ពោ, យទា បន “អស្សមណោម្ហី”តិ បដិជានាតិ, តទា ន វន្ទិតព្ពោតិ អយមេត្ថ វិសេសោ វេទិតព្ពោ។ អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នស្ស ហិ ភិក្ខុភាវំ បដិជានន្តស្សេវ ភិក្ខុភាវោ, ន តតោ បរំ។ ភិក្ខុភាវំ អប្បដិជានន្តោ ហិ អនុបសម្បន្នបក្ខំ ភជតិ។ យស្មា អាមិសំ ទេន្តោ អត្តនោ ឥច្ឆិតដ្ឋានេយេវ ទេតិ, តស្មា បដិបាដិយា និសិន្នានំ យាគុភត្តាទីនិ ទេន្តេន ឯកស្ស ចោទេតុកាមតាយ អទិន្នេបិ ចោទនា នាម ន ហោតីតិ អាហ “**ន តាវ តា ចោទនា ហោតី**”តិ។

២៣១. ចោទេតព្ពោតិ ចុទិតោ, ចុទិតោ ឯវ **ចុទិតកោ**, អបរាធវន្តោ បុគ្គលោ។ ចោទេតីតិ **ចោទកោ**, អបរាធបកាសកោ។ ចុទិតកោ ច ចោទកោ ច ចុទិតកចោទកា។ **ឧព្ពាហិកាយា**តិ ឧព្ពហន្តិ វិយោជេន្តិ ឯតាយ អលជ្ជីនំ តជ្ជនី វា កលហំ វាតិ ឧព្ពាហិកា, សង្ឃសម្មុតិ, តាយ។ វិនិច្ឆិននំ នាម តាយ សម្មតភិក្ខូហិ វិនិច្ឆិននមេវ។ អលជ្ជុស្សន្នាយ ហិ បរិសាយ សមថក្ខន្ធកេ អាគតេហិ ទសហង្គេហិ សមន្នាគតា ទ្វេ តយោ ភិក្ខូ តត្ថេវ វុត្តាយ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ សម្មន្និតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ សមថក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ២៣១-២៣២) –

> “តេហិ ចេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូហិ តស្មឹ អធិករណេ វិនិច្ឆិយមានេ អនន្តានិ ចេវ ភស្សានិ ជាយន្តិ, ន ចេកស្ស ភាសិតស្ស អត្ថោ វិញ្ញាយតិ ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឯវរូបំ អធិករណំ ឧព្ពាហិកាយ វូបសមេតុំ។ ទសហង្គេហិ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ ឧព្ពាហិកាយ សម្មន្និតព្ពោ, សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ , ពហុស្សុតោ ហោតិ សុតធរោ សុតសន្និចយោ, យេ តេ ធម្មា អាទិកល្យាណា មជ្ឈេកល្យាណា បរិយោសានកល្យាណា សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ អភិវទន្តិ, តថារូបស្ស ធម្មា ពហុស្សុតា ហោន្តិ ធាតា វចសា បរិចិតា មនសានុបេក្ខិតា ទិដ្ឋិយា សុប្បដិវិទ្ធា, ឧភយានិ ខោ បនស្ស បាតិមោក្ខានិ វិត្ថារេន

ស្វាគតានិ ហោន្តិ សុវិភត្តានិ សុប្បវត្តីនិ សុវិនិច្ឆិតានិ សុត្តសោ អនុព្យញ្ជនសោ, វិនយេ ខោ បន ឆេកោ ហោតិ អសំហីរោ, បដិពលោ ហោតិ ឧភោ អត្ថបច្ចត្ថិកេ អស្សាសេតុំ សញ្ញាបេតុំ និជ្ឈាបេតុំ បេក្ខេតុំ បស្សិតុំ បសាទេតុំ, អធិករណសមុប្បាទវូបសមកុសលោ ហោតិ, អធិករណំ ជានាតិ, អធិករណសមុទយំ ជានាតិ, អធិករណនិរោធំ ជានាតិ, អធិករណនិរោធគាមិនិបដិបទំ ជានាតិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឥមេហិ ទសហង្គេហិ សមន្នាគតំ ភិក្ខុំ ឧព្ពាហិកាយ សម្មន្និតុំ។

"ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, សម្មន្និតព្ពោ។ បឋមំ ភិក្ខុ យាចិតព្ពោ, យាចិត្វា ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ –

"សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អម្ហាកំ ឥមស្មឹ អធិករណេ វិនិច្ឆិយមានេ អនន្តានិ ចេវ ភស្សានិ ជាយន្តិ, ន ចេកស្ស ភាសិតស្ស អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមញ្ច ឥត្ថន្នាមញ្ច ភិក្ខុំ សម្មន្នេយ្យ ឧព្ពាហិកាយ ឥមំ អធិករណំ វូបសមេតុំ, ឯសា ញត្តិ។

"សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អម្ហាកំ ឥមស្មឹ អធិករណេ វិនិច្ឆិយមានេ អនន្តានិ ចេវ ភស្សានិ ជាយន្តិ, ន ចេកស្ស ភាសិតស្ស អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមញ្ច ឥត្ថន្នាមញ្ច ភិក្ខុំ សម្មន្នតិ ឧព្ពាហិកាយ ឥមំ អធិករណំ វូបសមេតុំ។ យស្សាយស្មតោ ខមតិ ឥត្ថន្នាមស្ស ច ឥត្ថន្នាមស្ស ច ភិក្ខូនោ សម្មុតិ ឧព្ពាហិកាយ ឥមំ អធិករណំ វូបសមេតុំ, សោ តុណ្ហស្ស។ យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។

"សម្មតោ សង្ឃេន ឥត្ថន្នាមោ ច ឥត្ថន្នាមោ ច ភិក្ខុ ឧព្ពាហិកាយ ឥមំ អធិករណំ វូបសមេតុំ, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី"តិ។

តេហិ ច សម្មតេហិ វិសុំ វា និសីទិត្វា តស្សា ឯវ វា បរិសាយ "អញ្ញេហិ ន កិញ្ចិ កថេតព្ព"ន្តិ សាវេត្វា តំ អធិករណំ វិនិច្ឆិតព្ពំ។ **តុម្ហាក**ន្តិ ចុទិតកចោទកេ សន្ធាយ វុត្តំ។

"**កិម្ហី**តិ កិស្មឹ វត្ថុស្មឹ។ **កិម្ហិ នម្បិ ន ជានាសី**តិ កិម្ហិ នន្តិ វចនម្បិ ន ជានាសិ។ **នាស្ស អនុយោគោ ទាតព្ពោ**តិ នាស្ស បុច្ឆា បដិបុច្ឆា ទាតព្ពា"តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៣៨៥-៣៨៦) វុត្តំ, វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៣៨៦) បន – **កិម្ហី**តិ កិស្មឹ វត្ថុស្មឹ, កតរវិបត្តិយន្តិ អត្ថោ។ **កិម្ហិ នំ នាមា**តិ ឥទំ "កតរាយ វិបត្តិយា ឯតំ ចោទេសី"តិ យាយ កាយចិ វិញ្ញាយមានាយ ភាសាយ វុត្តេបិ ចោទកស្ស វិនយេ អបកតញ្ញុតាយ "សីលាចារទិដ្ឋិអាជីវវិបត្តីសុ កតរាយាតិ មំ បុច្ឆតី"តិ វិញ្ញាតុំ អសក្កោន្តស្ស បុច្ឆា, ន បន "កិម្ហី"តិអាទិបទត្ថមត្តំ អជានន្តស្ស។ ន ហិ អនុវិជ្ជកោ ចោទកំ ពាលំ អបរិចិតភាសាយ "កិម្ហិ ន"ន្តិ បុច្ឆតិ។ **កិម្ហិ នម្បិ ន ជានាសី**តិ ឥទម្បិ វចនមត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ ន ហោតិ។ "កតរវិបត្តិយា"តិ វុត្តេ "អសុកាយ វិបត្តិយា"តិ វត្តុម្បិ "ន ជានាសី"តិ វចនស្ស អធិប្បាយមេវ សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ តេនេវ វក្ខតិ "នាស្ស អនុយោគោ ទាតព្ពោ"តិ។

"**តស្ស នយោ ទាតព្ពោ**"តិ **តស្សា**តិ ពាលស្ស លជ្ជិស្ស។ "តស្ស នយោ ទាតព្ពោ"តិ វត្វា ច "កិម្ហិ នំ ចោទេសីតិ សីលវិបត្តិយា"តិអាទិ អធិប្បាយប្បកាសនមេវ នយទានំ វុត្តំ, ន បន **កិម្ហិ-នំ-បទានំ**បរិយាយមត្តទស្សនំ។ ន ហិ ពាលោ "កតរវិបត្តិយំ នំ ចោទេសី"តិ ឥមស្ស វចនស្ស អត្ថេ ញាតេបិ វិបត្តិប្បភេទំ, អត្តនា ចោទិយមានំ វិបត្តិសរូបញ្ច ជានិតុំ សក្កោតិ, តស្មា តេនេវ អជាននេន អលជ្ជី អបសាទេតព្ពោ។ **កិម្ហិ ន**ន្តិ ឥទម្បិ ឧបលក្ខណមត្តំ។ អញ្ញេន វា យេន កេនចិ អាការេន អវិញ្ញូតំ បកាសេត្វា វិស្សជ្ជេតព្ពោវ។ "ទុម្មង្កូនំ បុគ្គលានំ និគ្គហាយា"តិអាទិវចនតោ "**អលជ្ជីនិគ្គហត្ថាយ…បេ…. បញ្ញត្ត**"ន្តិ វុត្តំ។ **ឯហិតី**តិ ឯតិ, **ហិ**-ការោ ឯត្ថ អាគមោ ទដ្ឋព្ពោ, អាគមិស្សតីតិ អត្ថោ។ **ទិដ្ឋសន្តានេនា**តិ ទិដ្ឋនិយាមេន។ **អលជ្ជិស្ស បដិញ្ញាយ ឯវ កាតព្ព**ន្តិ វចនបដិវចនក្កមេនេវ ទោសេ អាវិភូតេបិ អលជ្ជិស្ស "អសុទ្ធោ អហ"ន្តិ ទោសសម្បដិច្ឆនបដិញ្ញាយ ឯវ អាបត្តិយា កាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ កេចិ បន "អលជ្ជិស្ស ឯតំ នត្ថីតិ សុទ្ធបដិញ្ញាយ ឯវ អនាបត្តិយា កាតព្ពន្តិ អយមេត្ថ អត្ថោ សង្គហិតោ"តិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ អនុវិជ្ជកស្សេវ និរត្ថកត្តាបត្តិតោ, ចោទកេនេវ អលជ្ជិបដិញ្ញាយ ឋាតព្ពតោ។ ទោសោបគមបដិញ្ញា ឯវ ហិ ឥធ បដិញ្ញាតិ អធិប្បេតា, តេនេវ វក្ខតិ "ឯតម្បិ នត្ថិ, ឯតម្បិ នត្ថីតិ បដិញ្ញំ ន ទេតី"តិអាទិ។

តទត្ថទីបនត្ថន្តិ អលជ្ជិស្ស ទោសេ អាវិភូតេបិ តស្ស ទោសោបគមបដិញ្ញាយ ឯវ កាតព្ពតាទីបនត្ថំ។ វិវាទវត្ថុសង្ខាតេ អត្ថេ បច្ចត្ថិកា **អត្ថបច្ចត្ថិកា។ សញ្ញំ ទត្វា**តិ តេសំ កថាបច្ឆេទត្ថំ អភិមុខករណត្ថញ្ច សទ្ទំ កត្វា។ **វិនិច្ឆិនិតុំ អននុច្ឆវិកោ**តិ អសុទ្ធោតិ សញ្ញាយ ចោទកបក្ខេ បវិដ្ឋត្តា អនុវិជ្ជកភាវតោ ពហិភូតត្តា អនុវិជ្ជិតុំ អ

សក្កុណេយ្យត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សន្ទេហេ ឯវ ហិ សតិ អនុវិជ្ជិតុំ សក្កា, អសុទ្ធលទ្ធិយា បន សតិ ចុទិតកេន វុត្តំ សព្ពំ អសច្ចតោបិ បដិភាតិ, កថំ តត្ថ អនុវិជ្ជនា សិយាតិ។

តថា នាសិតកោវ ភវិស្សតីតិ ឥមិនា វិនិច្ឆយម្បិ អទត្វា សង្ឃតោ វិយោជនំ នាម លិង្គនាសនា វិយ អយម្បិ ឯកោ នាសនប្បការោតិ ទស្សេតិ។ **ឯកសម្ភោគបរិភោគា**តិ ឥទំ អត្តនោ សន្តិកា តេសំ វិមោចនត្ថំ វុត្តំ, ន បន តេសំ អញ្ញមញ្ញសម្ភោគេ យោជនត្ថំ។

វិរទ្ធំ ហោតីតិ សញ្ចិច្ច អាបត្តិំ អាបន្នោ ហោតិ។ **អាទិតោ បដ្ឋាយ អលជ្ជី នាម នត្ថី**តិ ឥទំ “បក្ខានំ អនុរក្ខណត្ថាយ បដិញ្ញំ ន ទេតី”តិ ឥមស្ស អលជ្ជីលក្ខណសម្ភវស្ស ករណវចនំ។ បដិច្ឆាទិតកាលតោ បដ្ឋាយ អលជ្ជី នាម ឯវ, បុរិមោ លជ្ជីភាវោ ន រក្ខតីតិ អត្ថោ។ **បដិញ្ញំ ន ទេតី**តិ “សចេ មយា កតទោសំ វក្ខាមិ, មយ្ហំ អនុវត្តកា ភិជ្ជិស្សន្តី”តិ បដិញ្ញំ ន ទេតិ។ **ឋានេ ន តិដ្ឋតី**តិ លជ្ជិដ្ឋានេ ន តិដ្ឋតិ, កាយវាចាសុ វីតិក្កមោ ហោតិ ឯវាតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហ **“វិនិច្ឆយោ ន ទាតព្ពោ”**តិ, បុព្ពេ បក្ខិកានំ បដិញ្ញាយ វូបសមិតស្សបិ អធិករណស្ស ទុវូបសន្តតាយ អយម្បិ តថា នាសិតកោវ ភវិស្សតីតិ អធិប្បាយោ។

២៣២. អទិន្នាទានវត្ថុំ វិនិច្ឆិនន្តេន បញ្ចវីសតិ អវហារា សាធុកំ សល្លក្ខេតព្ពាតិ ឯត្ថ **បញ្ចវីសតិ អវហារា** នាម បញ្ច បញ្ចកានិ, តត្ថ **បញ្ច បញ្ចកានិ** នាម នានាភណ្ឌបញ្ចកំ ឯកភណ្ឌបញ្ចកំ សាហត្ថិកបញ្ចកំ បុព្ពបយោគបញ្ចកំ ថេយ្យាវហារបញ្ចកន្តិ។ តថា ហិ វុត្តំ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. ទុតិយបារាជិកវណ្ណនា) “តេ បន អវហារា បញ្ច បញ្ចកានិ សមោធានេត្វា សាធុកំ សល្លក្ខេតព្ពា”តិអាទិ។ តត្ថ នានាភណ្ឌបញ្ចកឯកភណ្ឌបញ្ចកានិ បទភាជនេ (បារា. ៩២) វុត្តានំ “អាទិយេយ្យ, ហរេយ្យ, អវហរេយ្យ, ឥរិយាបថំ វិកោបេយ្យ, ឋានា ចាវេយ្យា”តិ ឥមេសំ បទានំ វសេន លព្ភន្តិ។ តថា ហិ វុត្តំ បោរាណេហិ –

“អាទិយន្តោ ហរន្តោវ;
ហរន្តោ ឥរិយាបថំ;
វិកោបេន្តោ តថា ឋានា;
ចាវេន្តោបិ បរាជិកោ”តិ។

តត្ថ នានាភណ្ឌបញ្ចកំ សវិញ្ញាណកអវិញ្ញាណកវសេន ទដ្ឋព្ពំ, ឥតរំ សវិញ្ញាណកវសេនេវ។ កថំ? **អាទិយេយ្យា**តិ អារាមំ អភិយុញ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ សាមិកស្ស វិមតិំ ឧប្បាទេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ សាមិកោ “ន មយ្ហំ ភវិស្សតី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ **ហរេយ្យា**តិ អញ្ញស្ស ភណ្ឌំ ហរន្តោ សីសេ ភារំ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតិ, ទុក្កដំ។ ផន្ទាបេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ ខន្ធំ ឱរោបេតិ, បារាជិកំ។ **អវហរេយ្យា**តិ ឧបនិក្ខិត្តំ ភណ្ឌំ “ទេហិ មេ ភណ្ឌ”ន្តិ វុច្ចមានោ “នាហំ គណ្ហាមី”តិ ភណតិ, ទុក្កដំ។ សាមិកស្ស វិមតិំ ឧប្បាទេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ សាមិកោ “ន មយ្ហំ ភវិស្សតី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, បារាជិកំ។ **ឥរិយាបថំ វិកោបេយ្យា**តិ “សហភណ្ឌហារកំ នេស្សាមី”តិ បឋមំ បាទំ អតិក្កាមេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ ទុតិយំ បាទំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ **ឋានា ចាវេយ្យា**តិ ថលដ្ឋំ ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតិ, ទុក្កដំ។ ផន្ទាបេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ ឋានា ចាវេតិ, បារាជិកំ។ ឯវំ តាវ នានាភណ្ឌបញ្ចកំ វេទិតព្ពំ។ សស្សាមិកស្ស បន ទាសស្ស វា តិរច្ឆានគតស្ស វា យថាវុត្តេន អភិយោគាទិនា នយេន អាទិយនហរណ អវហរណ ឥរិយាបថវិកោបន ឋានាចាវនវសេន **ឯកភណ្ឌបញ្ចកំ** វេទិតព្ពំ។ តេនាហុ បោរាណា –

“តត្ថ នានេកភណ្ឌានំ, បញ្ចកានំ វសា បន;
អាទិយនាទិបញ្ចកា, ទុវិធាតិ ឧទីរិតា”តិ។

កតមំ **សាហត្ថិកបញ្ចកំ**? សាហត្ថិកោ អាណត្តិកោ និស្សគ្គិយោ អត្ថសាធកោ ធុរនិក្ខេបោតិ។ តថា ហិ វុត្តំ –

“សាហត្ថាណត្តិកោ ចេវ, និស្សគ្គិយោត្ថសាធកោ;
ធុរនិក្ខេបកោ ចាតិ, ឥទំ សាហត្ថបញ្ចក”ន្តិ។

តត្ថ **សាហត្ថិកោ** នាម បរស្ស ភណ្ឌំ សហត្ថា អវហរតិ។ **អាណត្តិកោ** នាម “អសុកស្ស ភណ្ឌំ អវហរា”តិ អញ្ញំ អាណាបេតិ។ **និស្សគ្គិយោ** នាម សុង្កឃាតបរិកប្បិតោកាសានំ អន្តោ ឋត្វា ពហិ បាតនំ។ **អត្ថសាធកោ** នាម “អសុកស្ស ភណ្ឌំ យទា សក្កោសិ, តទា តំ អវហរា”តិ អាណាបេតិ។ តត្ថ សចេ បរោ អនន្តរាយិកោ ហុត្វា តំ

អវហរតិ, អាណាបកស្ស អាណត្តិក្ខណេយេវ បារាជិកំ។ បរស្ស វា បន គេលកុម្ភិយា បាទគ្ឃនកំ តេលំ អវស្សំ បិវនកានិ ឧបាហនាទីនិ បក្ខិបតិ , ហត្ថតោ មុត្តមត្តេយេវ បារាជិកំ។ **ធុរនិក្ខេបោ** បន អារាមាភិយោគឧបនិក្ខិត្តភណ្ឌវសេន វេទិតព្ពោ។ តាវកាលិកភណ្ឌទេយ្យានិ អទេន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោតិ ឥទំ សាហត្ថិកបញ្ចកំ។

កតមំ **បុព្ពបយោគបញ្ចកំ**? បុព្ពបយោគោ សហបយោគោ សំវិទាវហារោ សង្កេតកម្មំ និមិត្តកម្មន្តិ។ តេន វុត្តំ –

> “បុព្ពសហបយោគោ ច, សំវិទាហរណំ តថា;
> សង្កេតកម្មំ និមិត្តំ, ឥទំ សាហត្ថបញ្ចក”ន្តិ។

តត្ថ អាណត្តិវសេន **បុព្ពបយោគោ** វេទិតព្ពោ។ ឋានាចាវនវសេន, ខិលាទីនិ សង្កាមេត្វា ខេត្តាទិគ្គហណវសេន ច **សហបយោគោ** វេទិតព្ពោ។ **សំវិទាវហារោ** នាម “អសុកំ នាម ភណ្ឌំ អវហរិស្សាមា”តិ សំវិទហិត្វា សម្មន្តយិត្វា អវហរណំ។ ឯវំ សំវិទហិត្វា គតេសុ ហិ ឯកេនបិ តស្មិំ ភណ្ឌេ ឋានា ចាវិតេ សព្ពេសំ អវហារោ ហោតិ។ **សង្កេតកម្មំ** នាម សញ្ជាននកម្មំ។ សចេ ហិ បុរេភត្តាទីសុ យំ កិញ្ចិ កាលំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា “អសុកស្មិំ កាលេ ឥត្ថន្នាមំ ភណ្ឌំ អវហរា”តិ វុត្តោ សង្កេតតោ អបច្ឆា អបុរេ តំ អវហរតិ, សង្កេតការកស្ស សង្កេតករណក្ខណេយេវ អវហារោ។ **និមិត្តកម្មំ** នាម សញ្ញុប្បាទនត្ថំ អក្ខិនិខណនាទិនិមិត្តករណំ ។ សចេ ហិ ឯវំ កតនិមិត្តតោ អបច្ឆា អបុរេ “យំ អវហរា”តិ វុត្តោ, តំ អវហរតិ, និមិត្តការកស្ស និមិត្តក្ខណេយេវ អវហារោតិ ឥទំ បុព្ពបយោគបញ្ចកំ។

កតមំ **ថេយ្យាវហារបញ្ចកំ**? ថេយ្យាវហារោ បសយ្ហាវហារោ បរិកប្បាវហារោ បដិច្ឆន្នាវហារោ កុសាវហារោតិ។ តេន វុត្តំ –

> “ថេយ្យា បសយ្ហា បរិកប្បា, បដិច្ឆន្នា កុសា តថា;
> អវហារា ឥមេ បញ្ច, ថេយ្យាវហារបញ្ចក”ន្តិ។

តត្ថ យោ សន្ធិច្ឆេទាទីនិ កត្វា អទិស្សមានោ អវហរតិ, កូដតុលាកូដមានកូដកហាបណាទីហិ វា វញ្ចេត្វា គណ្ហាតិ, តស្សេវំ គណ្ហតោ អវហារោ **ថេយ្យាវហារោ**តិ វេទិតព្ពោ។ យោ បន បសយ្ហ ពលក្ការេន បរេសំ សន្តកំ គណ្ហាតិ គាមឃាតកាទយោ វិយ, អត្តនោ បត្តពលិតោ វា វុត្តនយេនេវ អធិកំ គណ្ហាតិ រាជភដាទយោ វិយ, តស្សេវំ គណ្ហតោ អវហារោ **បសយ្ហាវហារោ**តិ វេទិតព្ពោ។ បរិកប្បេត្វា គហណំ បន **បរិកប្បាវហារោ** នាម។

សោ ភណ្ឌោកាសស្ស វសេន ទុវិធោ។ តត្រាយំ **ភណ្ឌបរិកប្បោ** – សាដកត្ថិកោ អន្តោគព្ភំ បវិសិត្វា “សចេ សាដកោ ភវិស្សតិ, គណ្ហិស្សាមិ។ សចេ សុត្តំ, ន គណ្ហិស្សាមី”តិ បរិកប្បេត្វា អន្ធការេ បសិព្ពកំ គណ្ហាតិ។ តត្រ ចេ សាដកោ ហោតិ, ឧទ្ធារេយេវ បារាជិកំ។ សុត្តញ្ចេ ហោតិ, រក្ខតិ។ ពហិ នីហរិត្វា មុញ្ចិត្វា “សុត្ត”ន្តិ ញត្វា បុន អាហរិត្វា ឋបេតិ, រក្ខតិយេវ។ “សុត្ត”ន្តិ ញត្វាបិ យំ លទ្ធំ, តំ គហេតព្ពន្តិ គច្ឆតិ, បទវារេន ការេតព្ពោ។ ភូមិយំ ឋបេត្វា គណ្ហាតិ, ឧទ្ធារេ បារាជិកំ។ “ចោរោ ចោរោ”តិ អនុពន្ធោ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយតិ, រក្ខតិ។ សាមិកា ទិស្វា គណ្ហន្តិ, រក្ខតិយេវ។ អញ្ញោ ចេ គណ្ហាតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ សាមិកេសុ និវត្តន្តេសុ សយំ ទិស្វា បំសុកូលសញ្ញាយ “ប គេវេតំ មយា គហិតំ, មម ទានិ សន្តក”ន្តិ គណ្ហន្តស្សបិ ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ តត្ថ ឃ្វាយំ “សចេ សាដកោ ភវិស្សតិ, គណ្ហិស្សាមី”តិអាទិនា នយេន បវត្តោ បរិកប្បោ, អយំ ភណ្ឌបរិកប្បោ នាម។ **ឱកាសបរិកប្បោ** បន ឯវំ វេទិតព្ពោ – ឯកច្ចោ បន បរបរិវេណាទីនិ បវិដ្ឋោ កិញ្ចិ លោភនេយ្យភណ្ឌំ ទិស្វា គព្ភទ្វារបមុខហេដ្ឋា បាសាទ ទ្វារកោដ្ឋករុក្ខមូលាទិវសេន បរិច្ឆេទំ កត្វា “សចេ មំ ឯត្ថន្តរេ បស្សិស្សន្តិ, ទដ្ឋុកាមតាយ គហេត្វា វិចរន្តោ វិយ ទស្សាមិ។ នោ ចេ បស្សិស្សន្តិ , ហរិស្សាមី”តិ បរិកប្បេតិ, តស្ស តំ អាទាយ បរិកប្បិតបរិច្ឆេទំ អតិក្កន្តមត្តេ អវហារោ ហោតិ។ ឥតិ ឃ្វាយំ វុត្តនយេនេវ បវត្តោ បរិកប្បោ, អយំ ឱកាសបរិកប្បោ នាម។ ឯវមិមេសំ ទ្វិន្នំ បរិ កប្បានំ វសេន បរិកប្បេត្វា គណ្ហតោ អវហារោ បរិកប្បាវហារោតិ វេទិតព្ពោ។

បដិច្ឆាទេត្វា បន អវហរណំ **បដិច្ឆន្នាវហារោ**។ សោ ឯវំ វេទិតព្ពោ – យោ ភិក្ខុ ឧយ្យានាទីសុ បរេសំ ឱមុញ្ចិត្វា ឋបិតំ អង្គុលិមុទ្ទិកាទី ទិស្វា “បច្ឆា គណ្ហិស្សាមី”តិ បំសុនា វា បណ្ណេន វា បដិច្ឆាទេតិ, តស្ស ឯត្តាវតា ឧទ្ធារោ នត្ថីតិ ន តាវ អវហារោ ហោតិ។ យទា បន សាមិកា វិចិនន្តា អបស្សិត្វា “ស្វេ ជានិស្សាមា”តិ សាលយាវ គតា ហោន្តិ, អថស្ស តំ ឧទ្ធរតោ ឧទ្ធារេ អវហារោ។ “បដិច្ឆន្នកាលេយេវ ឯតំ មម សន្តក”ន្តិ សកសញ្ញាយ វា “គតាទានិ តេ, ឆឌ្ឌិតភណ្ឌំ ឥទ”ន្តិ បំសុកូលសញ្ញាយ វា គណ្ហន្តស្ស បន ភណ្ឌទេយ្យំ។ តេសុ ទុតិយតតិយទិវសេ

អាគន្ត្វា វិចិនិត្វា អទិស្វា ធុរនិក្ខេបំ កត្វា គតេសុបិ គហិតំ ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ បច្ឆា ញត្វា ចោទិយមានស្ស អទទតោ សាមិកានំ ធុរនិក្ខេបេ អវហារោ ហោតិ។ កស្មា? យស្មា តស្ស បយោគេន តេហិ ន ទិដ្ឋំ។ យោ បន តថារូបំ ភណ្ឌំ យថាឋានេ ឋិតំយេវ អប្បដិច្ឆាទេត្វា ថេយ្យចិត្តោ បាទេន អក្កមិត្វា កទ្ទមេ វា វាលិកាយ វា បវេសេតិ, តស្ស បវេសិតមត្តេយេវ អវហារោ។

កុសំ សង្កាមេត្វា បន អវហរណំ **កុសាវហារោ** នាម។ សោបិ ឯវំ វេទិតព្ពោ – យោ ភិក្ខុ វិលីវមយំ វា តាលបណ្ណមយំ វា កតសញ្ញាណំ យំ កិញ្ចិ កុសំ បាតេត្វា ចីវរេ ភាជិយមានេ អត្តនោ កោដ្ឋាសស្ស សមីបេ ឋិតំ សមគ្ឃតរំ វា មហគ្ឃតរំ វា សមសមំ វា អគ្ឃេន បរស្ស កោដ្ឋាសំ ហរិតុកាមោ អត្តនោ កោដ្ឋាសេ បតិតំ កុសំ បរស្ស កោដ្ឋាសេ បាតេតុកាមតាយ ឧទ្ធរតិ, រក្ខតិ តាវ។ បរស្ស កោដ្ឋាសេ បាតិតេ រក្ខតេវ។ យទា បន តស្មិំ បតិតេ បរស្ស កោដ្ឋាសតោ បរស្ស កុសំ ឧទ្ធរតិ, ឧទ្ធដមត្តេ អវហារោ។ សចេ បឋមតរំ បរស្ស កោដ្ឋាសតោ កុសំ ឧទ្ធរតិ, អត្តនោ កោដ្ឋាសេ បាតេតុកាមតាយ ឧទ្ធារេ រក្ខតិ, បាតនេបិ រក្ខតិ។ អត្តនោ កោដ្ឋាសតោ បន អត្តនោ កុសំ ឧទ្ធរតោ ឧទ្ធារេយេវ រក្ខតិ, តំ ឧទ្ធរិត្វា បរកោដ្ឋាសេ បាតេន្តស្ស ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ អវហារោ ហោតិ, អយំ កុសាវហារោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន សមន្តបាសាទិកតោ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩២) គហេតព្ពោ។

តុលយិត្វាតិ ឧបបរិក្ខិត្វា។

សាមីចីតិ វត្តំ, អាបត្តិ បន នត្ថីតិ អធិប្បាយោ។

មហាជនសម្មទ្ទោតិ មហាជនសង្ខោភោ។ **ភង្គេ ជនកាយេ**តិ អបគតេ ជនកាយេ។ “**ឥទញ្ច កាសាវំ អត្តនោ សន្តកំ កត្វា ឯតស្សេវ ភិក្ខុនោ ទេហី**”តិ កឹ ការណា ឯវមាហ? ចីវរស្សាមិកេន ធុរនិក្ខេបោ កតោ, តស្មា តស្ស អទិន្នំ គហេតុំ ន វដ្ដតិ។ អវហារកោបិ វិប្បដិសារស្ស ឧប្បន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ចីវរស្សាមិកំ បរិយេសន្តោ វិចរតិ “ទស្សាមី”តិ, ចីវរស្សាមិកេន ច “មមេត”ន្តិ វុត្តេ ឯតេនបិ អវហារកេន អាលយោ បរិច្ចត្តោ, តស្មា ឯវមាហ។ យទិ ឯវំ ចីវរស្សាមិកោយេវ “អត្តនោ សន្តកំ គណ្ហាហី”តិ កស្មា ន វុត្តោតិ? ឧភិន្នំ កុក្កុច្ចវិនោទនត្ថំ។ កថំ? អវហារកស្ស “មយា សហត្ថេន ន ទិន្នំ, ភណ្ឌទេយ្យមេត”ន្តិ កុក្កុច្ចំ ឧប្បជ្ជេយ្យ , ឥតរស្ស “មយា បឋមំ ធុរនិក្ខេបំ កត្វា បច្ឆា អទិន្នំ គហិត”ន្តិ កុក្កុច្ចំ ឧប្បជ្ជេយ្យាតិ។

សមគ្ឃន្តិ អប្បគ្ឃំ។

ទារុអត្ថំ ផរតីតិ ទារូហិ កត្តព្ពកិច្ចំ សាធេតិ។ **មយិ សន្តេ**តិអាទិ សព្ពំ រញ្ញា បសាទេន វុត្តំ, ថេរេន បន “អននុច្ឆវិកំ កត”ន្តិ ន មញ្ញិតព្ពំ។

ឯកទិវសំ ទន្តកដ្ឋច្ឆេទនាទិនា យា អយំ អគ្ឃហានិ វុត្តា, សា ភណ្ឌស្សាមិនា កិណិត្វា គហិតមេវ សន្ធាយ វុត្តា។ សព្ពំ បនេតំ អដ្ឋកថាចរិយប្បមាណេន គហេតព្ពំ។ បាសាណញ្ច សក្ខរញ្ច **បាសាណសក្ខរំ**។

“ធារេយ្យ អត្ថំ វិចក្ខណោ”តិ ឥមស្សេវ វិវរណំ “**អាបត្តី វា អនាបត្តី វា**”តិអាទិ។ “សិក្ខាបទំ សមំ តេនា”តិ ឥតោ បុព្ពេ ឯកា គាថា –

> “ទុតិយំ អទុតិយេន, យំ ជិនេន បកាសិតំ;
> បរាជិតកិលេសេន, បារាជិកបទំ ឥធា”តិ។

តាយ សទ្ធឹ យោជេត្វា អទុតិយេន បរាជិតកិលេសេន ជិនេន ទុតិយំ យំ ឥទំ បារាជិកបទំ បកាសិតំ, ឥធ តេន សមំ អនេកនយវោកិណ្ណំ គម្ភីរត្ថវិនិច្ឆយំ អញ្ញំ កិញ្ចិ សិក្ខាបទំ ន វិជ្ជតីតិ យោជនា។ តត្ថ **បរាជិតកិលេសេនា**តិ សន្តានេ បុន អនុប្បត្តិធម្មតាបាទនេ ចតូហិ មគ្គញាណេហិ សហ វាសនាយ សមុច្ឆិន្នសព្ពកិលេសេន។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១៥៩) បន “**បរាជិតកិលេសេនា**តិ វិជិតកិលេសេន, និកិលេសេនាតិ អត្ថោ”តិ វុត្តំ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ សាសនេ។

តេនាតិ តេន ទុតិយបារាជិកសិក្ខាបទេន។ **អត្ថោ** នាម បាឡិអត្ថោ។ **វិនិច្ឆយោ** នាម បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។ អត្ថោ ច វិនិច្ឆយោ ច **អត្ថវិនិច្ឆយា,** តេ គម្ភីរា យស្មិន្តិ **គម្ភីរត្ថវិនិច្ឆយំ ។ វត្ថុម្ហិ ឱតិណ្ណេតិ** ចោទនាវសេន វា អត្តនាវ អត្តនោ វីតិក្កមារោចនវសេន វា សង្ឃមជ្ឈេ អទិន្នាទានវត្ថុស្មិំ ឱតិណ្ណេ។ **ឯត្ថា**តិ

ឱតិណ្ណេ វត្ថុស្មឹ។ **វិនិច្ឆយោ**តិ អាបត្តានាបត្តិនិយមនំ។ **អវត្វាវា**តិ "ត្វំ បារាជិកំ អាបន្នោ"តិ អវត្វាវ។ **កប្បិយេបិ ច វត្ថុស្មិ**ន្តិ អត្តនា គហេតុំ កប្បិយេ មាតុបិតុអាទិសន្តកេបិ វត្ថុស្មឹ។ **លហុវត្តិនោ**តិ ថេយ្យចិត្តុប្បាទេន លហុបរិវត្តិនោ។ **អាសីវិស**ន្តិ សីឃមេវ សកលសរីរេ ផរណសមត្ថវិសំ។

២៣៣. បកតិមនុស្សេហិ ឧត្តរិតរានំ ពុទ្ធាទិឧត្តមបុរិសានំ អធិគមធម្មោតិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មោ, តស្ស បរេសំ អារោចនំ **ឧត្តរិមនុស្សធម្មារោចនំ**។ តំ វិនិច្ឆិនន្តេន ឆ ឋានានិ សោធេតព្ពានីតិ យោជនា។ តត្ថ **កឹ តេ អធិគត**ន្តិ អធិគមបុច្ឆា។ **កិន្តិ តេ អធិគត**ន្តិ ឧបាយបុច្ឆា។ **កទា តេ អធិគត**ន្តិ កាលបុច្ឆា។ **កត្ថ តេ អធិគត**ន្តិ ឱកាសបុច្ឆា។ **កតមេ តេ កិលេសា បហីនា**តិ បហីនកិលេសបុច្ឆា។ **កតមេសំ ត្វំ ធម្មានំ លាភី**តិ បដិលទ្ធធម្មបុច្ឆា។ ឥទានិ តមេវ ឆដ្ឋានវិសោធនំ វិត្ថារេតុមាហ **"សចេ ហី"**តិអាទិ។ តត្ថ **ឯត្តាវតា**តិ ឯត្តកេន ព្យាករណវចនមត្តេន ន សក្កាតព្ពោ។ ព្យាករណញ្ហិ ឯកច្ចស្ស អយាថាវតោបិ ហោតីតិ។ **ឥមេសុ ឆសុ ឋានេសុ សោធនត្ថំ ឯវំ វត្តព្ពោ**តិ យថា នាម ជាតរូបបតិរូបកម្បិ ជាតរូបំ វិយ ខាយតីតិ ជាតរូបំ និឃំសនតាបនឆេទនេហិ សោធេតព្ពំ, ឯវមេវ ឥទានេវ វុត្តេសុ ឆសុ ឋានេសុ បក្ខិបិត្វា សោធនត្ថំ វត្តព្ពោ។ **វិមោក្ខាទីសូ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន សមាបត្តិញាណទស្សនមគ្គភាវនាផលសច្ឆិកិរិយាទី សង្គណ្ហាតិ។ **បាកដោ ហោតិ** អធិគតវិសេសស្ស សតិសម្មោសាភាវតោ។ សេសបុច្ឆាសុបិ **"បាកដោ ហោតី"**តិ បទេ ឯសេវ នយោ។

សព្ពេសញ្ហិ អត្តនា អធិគតមគ្គេន បហីនា កិលេសា បាកដា ហោន្តីតិ ឥទំ យេភុយ្យវសេន វុត្តំ។ កស្សចិ ហិ អត្តនា អធិគតមគ្គវជ្ឈកិលេសេសុ សន្ទេហោ ឧប្បជ្ជតិយេវ មហានាមស្ស សក្កស្ស វិយ។ សោ ហិ សកទាគាមី សមានោបិ "តស្ស មយ្ហំ, ភន្តេ, ឯវំ ហោតិ – កោ សុ នាម មេ ធម្មោ អជ្ឈត្តំ អប្បហីនោ, យេន មេ ឯកទា លោភធម្មាបិ ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តិ, ទោសធម្មាបិ ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តិ, មោហធម្មាបិ ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តី"តិ (ម. និ. ១.១៧៥) ភគវន្តំ បុច្ឆិ។ អយំ កិរ រាជា សកទាគាមិមគ្គេន លោភទោសមោហា និរវសេសា បហីយន្តីតិ សញ្ញី អហោសីតិ។

យាយ បដិបទាយ យស្ស អរិយមគ្គោ អាគច្ឆតិ, សា បុព្ពភាគបដិបត្តិ **អាគមនបដិបទា។ សោធេតព្ពា**តិ សុទ្ធា, ឧទាហុ ន សុទ្ធាតិ វិចារណវសេន សោធេតព្ពា។ **"ន សុជ្ឈតី**តិ តត្ថ តត្ថ បមាទបដិបត្តិសម្ភវតោ។ **អបនេតព្ពោ**តិ អត្តនោ បដិញ្ញាយ អបនេតព្ពោ"តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.១៩៧-១៩៨)។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១៩៧) បន **"ន សុជ្ឈតី**តិ បុច្ឆិយមានោ បដិបត្តិក្កមំ ឧល្លង្ឃិត្វា កថេសិ។ **អបនេតព្ពោ**តិ តយា វុត្តក្កមេនាយំ ធម្មោ ន សក្កា អធិគន្តុន្តិ អធិគតមានតោ អបនេតព្ពោ"តិ វុត្តំ។ "សុជ្ឈតី"តិ វត្វា សុជ្ឈនាការំ ទស្សេតុំ **"ទីឃរត្ត"**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ **បញ្ញាយតី**តិ ឯត្ថាបិ "យទី"តិ បទំ អានេត្វា យទិ សោ ភិក្ខុ តាយ បដិបទាយ បញ្ញាយតីតិ សម្ពន្ធោ។ ចតូសុ បច្ចយេសុ អលគ្គត្តា **"អាកាសេ បាណិសមេន ចេតសា"**តិ វុត្តំ។ វុត្តសទិសំ ព្យាករណំ ហោតីតិ យោជនា។ តត្ថ **វុត្តសទិស**ន្តិ តស្ស ភិក្ខុនោ ព្យាករណំ ឥមស្មឹ សុត្តេ វុត្តេន សទិសំ, សមន្តិ អត្ថោ។ **ខីណាសវស្ស បដិបត្តិសទិសា បដិបត្តិ ហោតី**តិ ទីឃរត្តំ សុវិក្ខម្ភិតកិលេសត្តា, ឥទញ្ច អរហត្តំ បដិជានន្តស្ស វសេន វុត្តំ។ តេនាហ **"ខីណាសវស្ស នាមា"**តិអាទិ។ **ខីណាសវស្ស នាម…បេ… ន ហោតី**តិ បហីនវិបល្លាសត្តា, ជីវិតនិកន្តិយា ច អភាវតោ ន ហោតិ, បុថុជ្ជនស្ស បន អប្បហីនវិបល្លាសត្តា ជីវិតនិកន្តិសព្ភាវតោ ច អប្បមត្តកេនបិ ហោតិ, ឯវំ សុវិក្ខម្ភិតកិលេសស្ស វត្តនសេក្ខធម្មបដិជាននំ ឥមិនា ភយុប្បាទនេន, អម្ពិលាទិទស្សនេ ខេឡុប្បាទាទិនា ច ន សក្កា វីមំសិតុំ, តស្មា តស្ស វចនេនេវ តំ សទ្ធាតព្ពំ។

អយំ ភិក្ខុ សម្បន្នវេយ្យាករណោតិ ឥទំ ន កេវលំ អភាយនកមេវ សន្ធាយ វុត្តំ ឯកច្ចស្ស សូរជាតិកស្ស បុថុជ្ជនស្សបិ អភាយនតោ, រជ្ជនីយារម្មណានំ ពទរសាឡវាទិអអពលមទ្ទនាទីនំ ឧបយោជនេបិ ខេឡុប្បាទាទិតណ្ហុប្បត្តិរហិតំ សព្ពថា សុវិសោធិតមេវ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

២៣៤. **"នីហរិត្វា**តិ សាសនតោ នីហរិត្វា"តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥) វុត្តំ, វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៥) បន **"នីហរិត្វា**តិ បាឡិតោ ឧទ្ធរិត្វា"តិ។ តថា ហិ "បញ្ចហុបាលិ, អង្គេហិ សមន្នាគតេន ភិក្ខុនា នានុយុញ្ជិតព្ពំ។ កតមេហិ បញ្ចហិ? សុត្តំ ន ជានាតិ, សុត្តានុលោមំ ន ជានាតី"តិអាទិបាឡិតោ (បរិ. ៤៤២) សុត្តំ សុត្តានុលោមញ្ច នីហរិសុ, "អនាបត្តិ ឯវំ អម្ហាកំ អាចរិយានំ ឧគ្គហោ បរិបុច្ឆាតិ ភណតី"តិ ឯវមាទិតោ អាចរិយវាទំ, "អាយស្មា ឧបាលិ ឯវមាហ 'អនាបត្តិ អាវុសោ សុបិនន្តេនា"តិ (បារា. ៧៨) ឯវមាទិតោ អត្តនោមតឹ នីហរិសុ។ សា ច ថេរស្ស អត្តនោមតិ សុត្តេន សង្គហិតត្តា សុត្តំ ជាតំ, ឯវមញ្ញាបិ សុត្តាទីហិ សង្គហិតាវ គហេតព្ពា, នេតរាតិ វេទិតព្ពំ។ អថ វា **នីហរិត្វា**តិ វិភជិត្វា, សាដ្ឋកថំ សកលំ វិនយបិដកំ សុត្តាទីសុ ចតូសុ បទេសេសុ បក្ខិបិត្វា ចតុធា វិភជិត្វា វិនយំ បកាសេសុំ តព្ពិនិមុត្តស្ស អភាវាតិ អធិប្បាយោ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយម្បិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៥) **"នីហរិត្វា**តិ ឯត្ថ សាសនតោ នីហរិត្វាតិ អត្ថោ…បេ… តាយ ហិ

អត្ថនោមតិយា ថេរោ ឯតទគ្គដ្ឋបនំ លភតិ។ អបិច វុត្តញ្ចេតំ ភគវតា ‘អនុបសម្បន្នេន បញ្ញត្តេន វា អបញ្ញត្តេន វា វុច្ចមានោ...បេ.... អនាទរិយំ ករោតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា’តិ។ តត្ថ ហិ **បញ្ញត្តំ** នាម សុត្តំ, សេសត្តយំ **អបញ្ញត្តំ** នាម។ តេនាយំ ‘ចតុព្ពិធញ្ហិ វិនយំ, មហាថេរា’តិ គាថា សុវុត្តា”តិ វុត្តំ។

វុត្តន្តិ មិលិន្ទបញ្ហេ នាគសេនត្ថេរេន វុត្តំ។ បដ្ឋតេ អនេន អត្ថោតិ បទំ, ភគវតា កណ្ឋាទិវណ្ណុប្បត្តិដ្ឋានំ អាហច្ច វិសេសេត្វា ភាសិតំ បទំ **អាហច្ចបទំ**, ភគវតោយេវ វចនំ។ តេនាហ “**អាហច្ចបទ**ន្តិ សុត្តំ អធិប្បេត”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៥) បន “កណ្ឋាទិវណ្ណុប្បត្តិដ្ឋានករណាទីហិ នីហរិត្វា អត្តនោ វចីវិញ្ញត្តិយាវ ភាសិតំ វចនំ **អាហច្ចបទ**”ន្តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៥) បន “អដ្ឋ វណ្ណដ្ឋានានិ អាហច្ច វុត្តេន បទនិកាយេនាតិ អត្ថោ, ឧទាហដេន កណ្ឋោក្កន្តេន បទសមូហេនាតិ អធិប្បាយោ”តិ វុត្តំ។ “ឥទំ កប្បតិ, ឥទំ ន កប្បតី”តិ ឯវំ អវិសេសេត្វា “យំ ភិក្ខវេ មយា ‘ឥទំ ន កប្បតី’តិ អប្បដិក្ខិត្តំ , តញ្ចេ អកប្បិយំ អនុលោមេតិ, កប្បិយំ បដិពាហតិ, តំ វោ ន កប្បតី”តិអាទិនា (មហាវ. ៣០៥) វុត្តសាមញ្ញលក្ខណំ ឥធ រសោតិ អធិប្បេតន្តិ អាហ “**រសោតិ សុត្តានុលោម**”ន្តិ។ **រសោ**តិ សារោ “បត្តរសោ”តិអាទីសុ (ធ. ស. ៦២៨-៦៣០) វិយ, បដិក្ខិត្តានុញ្ញាតសុត្តសារោតិ អត្ថោ។ **រសោ**តិ វា លក្ខណំ បដិវត្តេកំ អនុទ្ធរិត្វា លក្ខណានុលោមេន វុត្តត្តា។ **រសេនា**តិ តស្ស អាហច្ចភាសិតស្ស រសេន, តតោ ឧទ្ធដេន វិនិច្ឆយេនាតិ អត្ថោ។ សុត្តឆាយា វិយ ហិ សុត្តានុលោមន្តិ។ ធម្មសង្គាហកប្បភុតិអាចរិយបរម្បរតោ អានីតា អដ្ឋកថាតន្តិ ឥធ “អាចរិយវំសោ”តិ អធិប្បេតាតិ អាហ “**អាចរិយវំសោតិ អាចរិយវាទោ**”តិ, អាចរិយវាទោ “អាចរិយវំសោ”តិ វុត្តោ បាឡិយំ វុត្តានំ អាចរិយានំ បរម្បរាយ អាភតោវ បមាណន្តិ ទស្សនត្ថំ។ **អធិប្បាយោ**តិ ការណោបបត្តិសិទ្ធោ ឧហាបោហនយបវត្តោ បច្ចក្ខាទិបមាណបតិរូបកោ។ **អធិប្បាយោ**តិ ឯត្ថ “អត្តនោមតី”តិ កេចិ អត្ថំ វទន្តិ។

វិនយបិដកេ បាឡីតិ ឥធ អធិការវសេន វុត្តំ, សេសបិដកេសុបិ សុត្តាទិចតុនយា យថានុរូបំ លព្ភន្តេវ។

“**មហាបទេសា**តិ មហាឱកាសា។ មហន្តានិ វិនយស្ស បតិដ្ឋាបនដ្ឋានានិ, យេសុ បតិដ្ឋាបិតោ វិនយោ វិនិច្ឆិនីយតិ អសន្ទេហតោ, មហន្តានិ វា ការណានិ **មហាបទេសា**, មហន្តានិ វិនយវិនិច្ឆយការណានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អត្ថតោ បន ‘យំ ភិក្ខវេ’តិអាទិនា វុត្តាសាធិប្បាយា បាឡិយេវ មហាបទេសាតិ វទន្តិ។ តេនេវាហ **‘យេ ភគវតា ឯវំ វុត្តា**’តិអាទិ។ ឥមេ ច មហាបទេសា ខន្ធកេ អាគតា, តស្មា តេសំ វិនិច្ឆយកថា តត្ថេវ អាវិភវិស្សតីតិ ឥធ ន វុច្ចតី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៥) បន “**មហាបទេសា**តិ មហាឱកាសា មហាវិសយា, តេ អត្ថតោ ‘យំ ភិក្ខវេ’តិអាទិបាឡិវសេន អកប្បិយានុលោមតោ កប្បិយានុលោមតោ ច បុគ្គលេហិ នយតោ តថា តថា គយ្ហមានា អត្ថនយា ឯវ។ តេ ហិ ភគវតា សរូបតោ អវុត្តេសុបិ បដិក្ខិត្តានុលោមេសុ អនុញ្ញាតានុលោមេសុ ច សេសេសុ កិច្ចេសុ និវត្តិបវត្តិហេតុតាយ មហាគោចរាតិ ‘មហាបទេសា’តិ វុត្តា, ន បន ‘យំ ភិក្ខវេ មយា ឥទំ ន កប្បតី’តិអាទិនា វុត្តា សាធិប្បាយា បាឡិយេវ តស្សា សុត្តេ បវិដ្ឋត្តា។ ‘សុត្តានុលោមម្បិ សុត្តេ ឱតារេតព្ពំ...បេ.... សុត្តមេវ ពលវតរ’ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៤៥) ហិ វុត្តំ។ ន ហេសា សាធិប្បាយា បាឡិ សុត្តេ ឱតារេតព្ពា, ន គហេតព្ពា វា ហោតិ។ យេនាយំ សុត្តានុលោមំ សិយា, តស្មា ឥមំ បាឡិអធិប្បាយំ និស្សាយ បុគ្គលេហិ គហិតា យថាវុត្តអត្ថាវ សុត្តានុលោមំ, តំបកាសកត្តា បន អយំ បាឡិបិ សុត្តានុលោមន្តិ គហេតព្ពំ។ តេនាហ **‘យេ ភគវតា ឯវំ វុត្តា**’តិអាទិ។ ‘យំ ភិក្ខវេ’តិអាទិបាឡិនយេន ហិ បុគ្គលេហិ គហិតព្ពា យេ អកប្បិយានុលោមាទយោ អត្ថា វុត្តា, តេ មហាបទេសាតិ អត្ថោ”តិ វុត្តំ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយម្បិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៥) “បរិវារដ្ឋកថាយំ ឥធ ច កិញ្ចាបិ ‘សុត្តានុលោមំ នាម ចត្តារោ មហាបទេសា’តិ វុត្តំ, អថ ខោ មហាបទេសនយសិទ្ធំ បដិក្ខិត្តាបដិក្ខិត្តំ អនុញ្ញាតាននុញ្ញាតំ កប្បិយាកប្បិយន្តិ អត្ថតោ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ យស្មា ‘ឋានំ ឱកាសោ បទេសោតិ ការណវេវចនានិ ‘អដ្ឋានមេតំ, អានន្ទ, អនវកាសោ’តិអាទិ សាសនតោ, ‘និគ្គហដ្ឋាន’ន្តិ ច ‘អសន្ទិដ្ឋិដ្ឋាន’ន្តិ ច ‘អសន្ទិដ្ឋិ ច បន បទេសោ’តិ ច លោកតោ, តស្មា មហាបទេសាតិ មហាការណានីតិ អត្ថោ។ ការណំ នាម ញាបកោ ហេតុ ឥធាធិប្បេតំ, មហន្តភាវោ បន តេសំ មហាវិសយត្តា មហាភូតានំ វិយ។ តេ ទុវិធា វិនយមហាបទេសា សុត្តន្តិកមហាបទេសា ចាតិ។ តត្ថ វិនយមហាបទេសា វិនយេ យោគំ គច្ឆន្តិ, ឥតរេ ឧភយត្ថាបិ, តេនេវ បរិវារេ (បរិ. ៤៤២) អនុយោគវត្តេ ‘ធម្មំ ន ជានាតិ, ធម្មានុលោមំ ន ជានាតី’តិ” វុត្តំ។ តត្ថ **ធម្ម**ន្តិ ឋបេត្វា វិនយបិដកំ អវសេសំ បិដកទ្វយំ, **ធម្មានុលោម**ន្តិ សុត្តន្តិកេ ចត្តារោ មហាបទេសេតិអាទិ។

យទិ សាបិ តត្ថ តត្ថ ភគវតា បវត្តិតា បកិណ្ណកទេសនាវ អដ្ឋកថា, សា បន ធម្មសង្គាហកេហិ បឋមំ តីណិ បិដកានិ សង្គាយិត្វា តស្ស អត្ថវណ្ណនានុរូបេនេវ វាចនាមគ្គំ អារោបិតត្តា “អាចរិយវាទោ”តិ វុច្ចតិ “អាចរិយា វទន្តិ សំវណ្ណេន្តិ បាឡិំ ឯតេនា”តិ កត្វា។ តេនាហ “**អាចរិយវាទោ នាម...បេ.... អដ្ឋកថាតន្តី**”តិ។

តិស្សោ ហិ សង្គីតិយោ អារុឡ្ហោយេវ ពុទ្ធវចនស្ស អត្ថសំវណ្ណនាភូតោ កថាមគ្គោ មហាមហិន្ទត្ថេរេន តម្ពបណ្ណិទីបំ អាភតោ, បច្ឆា តម្ពបណ្ណិយេហិ មហាថេរេហិ សីហឡភាសាយ ឋបិតោ និកាយន្តរលទ្ធិសង្ករបរិហរណត្ថំ។ ភគវតោ បកិណ្ណកទេសនាភូតា ច សុត្តានុលោមភូតា ច អដ្ឋកថា យស្មា ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ បាឡិវណ្ណនាក្កមេន សង្គហេត្វា វុត្តា, តស្មា អាចរិយវាទោតិ វុត្តា។ ឯតេន ច អដ្ឋកថា សុត្តសុត្តានុលោមេសុ អត្ថតោ សង្គយ្ហតីតិ វេទិតព្ពំ។ យថា ច ឯសា, ឯវំ អត្តនោមតិបិ បមាណភូតា។ ន ហិ ភគវតោ វចនំ វចនានុលោមញ្ច អនិស្សាយ អគ្គសាវកាទយោបិ អត្តនោ ញាណពលេន សុត្តាភិធម្មវិនយេសុ កិញ្ចិ សម្មុតិបរមត្ថភូតំ អត្ថំ វត្តុំ សក្កោន្តិ, តស្មា សព្ពម្បិ វចនំ សុត្តេ សុត្តានុលោមេ ច សង្គយ្ហតិ។ វិសុំ បន អដ្ឋកថាទីនំ សង្គហិតត្តា តទវសេសំ សុត្តសុត្តានុលោមតោ គហេត្វា ចតុធា វិនយោ និទ្ទិដ្ឋោ។

កិញ្ចាបិ អត្តនោមតិ សុត្តាទីហិ សំសន្ទិត្វាវ បរិកប្បីយតិ, តថាបិ សា ន សុត្តាទីសុ វិសេសតោ និទ្ទិដ្ឋាតិ អាហ “**សុត្តសុត្តានុលោមអាចរិយវាទេ មុញ្ចិត្វា**”តិ។ **អនុពុទ្ធិយា**តិ សុត្តាទីនិយេវ អនុគតពុទ្ធិយា។ **នយគ្គាហេនា**តិ សុត្តាទិតោ លព្ភមាននយគ្គហណេន។ អត្តនោមតី សាមញ្ញតោ បឋមំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តមេវ វិសេសេត្វា ទស្សេន្តោ “**អបិចា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ “**សុត្តន្តាភិធម្មវិនយដ្ឋកថាសូ**”តិ វចនតោ បិដកត្តយស្សបិ សាធារណា ឯសា កថាតិ វេទិតព្ពា។ **ថេរវាទោ**តិ មហាសុមត្ថេរាទីនំ គាហោ។ ឥទានិ តត្ថ បដិបជ្ជិតព្ពាការំ ទស្សេន្តោ អាហ “**តំ បនា**”តិអាទិ។ តត្ថ **អត្ថេនា**តិ អត្តនា នយតោ គហិតេន អត្ថេន។ **បាឡិ**ន្តិ អត្តនោ គាហស្ស និស្សយភូតំ សាដ្ឋកថំ បាឡឹ។ **បាឡិយា**តិ តប្បដិក្ខេបត្ថំ បរេនាភតាយ សាដ្ឋកថាយ បាឡិយា, អត្តនា គហិតំ អត្ថំ និស្សាយ, បាឡិញ្ច សំសន្ទិត្វាតិ អត្ថោ។ **អាចរិយវាទេ**តិ អត្តនា បរេន ច សមុទ្ធដអដ្ឋកថាយ។ **ឱតារេតព្ពា**តិ ញាណេន អនុប្បវេសេតព្ពា។ **ឱតរតិ ចេវ សមេតិ ចា**តិ អត្តនា ឧទ្ធដេហិ សំសន្ទនវសេន ឱតរតិ, បរេន ឧទ្ធដេន សមេតិ។ **សព្ពទុព្ពលា**តិ អសព្ពញ្ញុបុគ្គលស្ស ទោសវាសនាយ យាថាវតោ អត្ថសម្បដិបត្តិអភាវតោ វុត្តំ។

បមាទបាឋវសេន អាចរិយវាទស្ស សុត្តានុលោមេន អសំសន្ទនាបិ សិយាតិ អាហ “**ឥតរោ ន គហេតព្ពោ**”តិ។ **សមេន្តមេវ គហេតព្ព**ន្តិ យេ សុត្តេន សំសន្ទន្តិ, ឯវរូបាវ អត្ថា មហាបទេសតោ ឧទ្ធរិតព្ពាតិ ទស្សេតិ តថា តថា ឧទ្ធដអត្ថានំយេវ សុត្តានុលោមត្តា។ តេនាហ “**សុត្តានុលោមតោ ហិ សុត្តមេវ ពលវតរ**”ន្តិ។ អថ វា សុត្តានុលោមស្ស សុត្តេកទេសត្តេបិ សុត្តេ វិយ “ឥទំ កប្បតិ, ឥទំ ន កប្បតី”តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា អាហច្ចភាសិតំ កិញ្ចិ នត្ថីតិ អាហ “**សុត្តា…បេ…. ពលវតរ**”ន្តិ។ **អប្បដិវត្តិយ**ន្តិ អប្បដិពាហិយំ។ **ការកសង្ឃសទិស**ន្តិ បមាណត្តា សង្គីតិការកសង្ឃសទិសំ។ “**ពុទ្ធានំ ឋិតកាលសទិស**”ន្តិ ឥមិនា ពុទ្ធានំយេវ កថិតធម្មភាវំ ទស្សេតិ, ធរមានពុទ្ធសទិសន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សុត្តេ ហិ បដិពាហិតេ ពុទ្ធោវ បដិពាហិតោ ហោតិ។ “**សកវាទី សុត្តំ គហេត្វា កថេតី**តិ សកវាទី អត្តនោ សុត្តំ គហេត្វា វោហរតិ។ **បរវាទី សុត្តានុលោម**ន្តិ អញ្ញនិកាយវាទី អត្តនោ និកាយេ សុត្តានុលោមំ គហេត្វា កថេតី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥) វុត្តំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៥) បន “**សកវាទី សុត្តំ គហេត្វា កថេតី**តិអាទីសុ យោ យថាភូតមត្ថំ គហេត្វា កថនសីលោ, សោ សកវាទី។ **សុត្ត**ន្តិ សង្គីតិត្តយារុឡ្ហំ បាឡិវចនំ។ **បរវាទី**តិ មហាវិហារវាសី វា ហោតុ អញ្ញនិកាយវាសី វា, យោ វិបរីតតោ អត្ថំ គហេត្វា កថនសីលោ, សោវ ឥធ ‘បរវាទី’តិ វុត្តោ។ **សុត្តានុលោម**ន្តិ សង្គីតិត្តយារុឡ្ហំ វា អនារុឡ្ហំ វា យំ កិញ្ចិ វិបល្លាសតោ វា វញ្ចនាយ វា ‘សង្គីតិត្តយាគតមិទ’ន្តិ ទស្សិយមានំ សុត្តានុលោមំ។ កេចិ ‘អញ្ញនិកាយេ សុត្តានុលោម’ន្តិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ សកវាទីបរវាទីនំ ឧភិន្នម្បិ សង្គីតិត្តយារុឡ្ហសុត្តាទីនមេវ គហេតព្ពតោ។ តថា ហិ វក្ខតិ ‘តិស្សោ សង្គីតិយោ អារុឡ្ហំ បាឡិអាគតំ បញ្ញាយតិ, គហេតព្ព’ន្តិអាទិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៤៥)។ ន ហិ សកវាទី អញ្ញនិកាយសុត្តាទី បមាណតោ គណ្ហាតិ។ យេន តេសុ សុត្តាទីសុ ទស្សិតេសុ តត្ថ ឋាតព្ពំ ភវេយ្យ, វក្ខតិ ច ‘បរោ តស្ស អកប្បិយភាវសាធកំ សុត្តតោ ពហុំ ការណញ្ច វិនិច្ឆយញ្ច ទស្សេតិ…បេ…. សាធូតិ សម្បដិច្ឆិត្វា អកប្បិយេយេវ ឋាតព្ព’ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៤៥), តស្មា បរវាទិនាបិ សង្គីតិត្តយេ អនារុឡ្ហម្បិ អនារុឡ្ហមិច្ចេវ ទស្សីយតិ, កេវលំ តស្ស តស្ស សុត្តាទិនោ សង្គីតិត្តយេ អនាគតស្ស កូដតា, អាគតស្ស ច ព្យញ្ជនច្ឆាយាយ អញ្ញថា អធិប្បាយយោជនា ច វិសេសា, តត្ថ ច យំ កូដំ, តំ អបនីយតិ។ យំ អញ្ញថា យោជិតំ, តំ តស្ស វិបរីតតាទស្សនត្ថំ តទញ្ញេន សុត្តាទិនា សំសន្ទនា ករីយតិ។ យោ បន បរវាទិនា គហិតោ អធិប្បាយោ សុត្តន្តាទិនា សំសន្ទតិ, សោ សកវាទិនាបិ អត្តនោ គាហំ វិស្សជ្ជេត្វា គហេតព្ពោតិ ឧភិន្នម្បិ សង្គីតិត្តយាគតមេវ សុត្តំ បមាណន្តិ វេទិតព្ពំ។ តេនេវ កថាវត្ថុបករណេ ‘សកវាទេ បញ្ច សុត្តសតានិ បរវាទេ បញ្ចា’តិ, សុត្តសហស្សម្បិ អធិប្បាយគ្គហណនានត្តេន សង្គីតិត្តយាគតមេវ គហិតំ, ន និកាយន្តរេ”តិ វុត្តំ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៥) បន “**បរវាទី**តិ អម្ហាកំ សមយវិជាននកោ អញ្ញនិកាយិកោតិ វុត្តំ។ **បរវាទី សុត្តានុលោម**ន្តិ កថំ? ‘អញ្ញត្រ ឧទកទន្តបោនា’តិ សុត្តំ សកវាទិស្ស, តទនុលោមតោ នាឡិកេរផលស្ស

ឧទកម្បិ ឧទកមេវ ហោតីតិ បរវាទី ច។

‘នាឡិកេរស្ស យំ តោយំ, បុរាណំ បិត្តវឌ្ឍនំ;
តមេវ តរុណំ តោយំ, បិត្តឃំ ពលវឌ្ឍន’ន្តិ។ –

ឯវំ បរវាទិនា វុត្តេ សកវាទី ជល្លផលស្ស គតិកត្តា, អាហារត្ថស្ស ច ផរណតោ ‘យាវកាលិកមេវ ត’ន្តិ វទន្តោ បដិក្ខិបតី”តិ។ **ខេបំ វា គរហំ វា អកត្វា**តិ “កី ឥមិនា”តិ ខេបំ បដិក្ខេបំ ឆឌ្ឌនំ វា “កិមេស ពាលោ វទតិ, កិមេស ពាលោ ជានាតី”តិ គរហំ និន្ទំ វា អកត្វា។ **សុត្តានុលោម**ន្តិ អត្តនា អវុត្តំ អញ្ញនិកាយេ សុត្តានុលោមំ។ “**សុត្តេ ឱតារេតព្ព**ន្តិ សកវាទិនា សុត្តេ ឱតារេតព្ព”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥)។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៥) បន “**សុត្តេ ឱតារេតព្ព**ន្តិ យស្ស សុត្តស្ស អនុលោមនតោ ឥទំ សុត្តានុលោមំ អកាសិ, តស្មឹ, តទនុរូបេ វា អញ្ញតរស្មឹ សុត្តេ អត្តនា គហិតំ សុត្តានុលោមំ អត្ថតោ សំសន្ទនវសេន ឱតារេតព្ពំ។ ‘ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណេន ឥមស្មឹ សុត្តេ សំសន្ទតី’តិ សំសន្ទេត្វា ទស្សេតព្ពន្តិ អត្ថោ”តិ វុត្តំ។ **សុត្តស្មឹយេវ ឋាតព្ព**ន្តិ អត្តនោ សុត្តេយេវ ឋាតព្ពំ។ **អយ**ន្តិ សកវាទី។ **បរោ**តិ បរវាទី។ **អាចរិយវាទោ សុត្តេ ឱតារេតព្ពោ**តិ យស្ស សុត្តស្ស សំវណ្ណនាវសេន អយំ អាចរិយវាទោ បវត្តោ, តស្មឹ, តាទិសេ ច អញ្ញស្មឹ សុត្តេ បុព្ពាបរអត្ថសំសន្ទនវសេន ឱតារេតព្ពំ។ **គារយ្ហាចរិយវាទោ**តិ បមាទលិខិតោ, ភិន្នលទ្ធិកេហិ ច ឋបិតោ, ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៥) បន – **បរោ អាចរិយវាទ**ន្តិ “សុង្កំ បរិហរតីតិ ឯត្ថ ឧបចារំ ឱក្កមិត្វា កិញ្ចាបិ បរិហរតិ, អវហារោ ឯវា”តិ អដ្ឋកថាវចនតោ “តថា ករោន្តោ បារាជិកមាបជ្ជតី”តិ បរវាទិនា វុត្តេ សកវាទី “សុង្កំ បរិហរតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ សុត្តំ តត្ថេវ អាគតមហាអដ្ឋកថាវចនេន សទ្ធឹ ទស្សេត្វា បដិសេធេតិ។ តថា ករោន្តស្ស ទុក្កដមេវាតិ។ **បរោ អត្តនោមតិ**ន្តិ ឯត្ថ “**បុរេភត្តំ បរសន្តកំ អវហរា**តិ បុរេភត្តមេវ ហរិស្សាមីតិ វាយមន្តស្ស បច្ឆាភត្តំ ហោតិ, បុរេភត្តបយោគោវ សោ, តស្មា មូលដ្ឋោ ន មុច្ចតីតិ តុម្ហាកំ ថេរវាទត្តា មូលដ្ឋស្ស បារាជិកមេវា”តិ បរវាទិនា វុត្តេ សកវាទី “តំ សង្កេតំ បុរេ វា បច្ឆា វា តំ ភណ្ឌំ អវហរតិ, មូលដ្ឋស្ស អនាបត្តី”តិ សុត្តំ ទស្សេត្វា បដិក្ខិបតិ។

បរោ សុត្តន្តិ “អនិយតហេតុធម្មោ សម្មត្តនិយតហេតុធម្មស្ស អារម្មណបច្ចយេន បច្ចយោ”តិ សុត្តំ បដ្ឋានេ លិខិតំ ទស្សេត្វា “អរិយមគ្គស្ស ន និព្ពានមេវារម្មណ”ន្តិ បរវាទិនា វុត្តេ សកវាទី អារម្មណត្តិកាទិសុត្តានុលោមេន ឱតរតីតិ បដិក្ខិបតិ។ សុត្តានុលោមេ ឱតរន្តំយេវ ហិ សុត្តំ នាម, នេតរំ។ តេន វុត្តំ “បាឡិអាគតំ បញ្ញាយតី”តិ ឯត្តកេនបិ សិទ្ធេ “**តិស្សោ សង្គីតិយោ អារុឡ្ហំ បាឡិអាគតំ បញ្ញាយតី**”តិអាទិ។ តាទិសញ្ហិ បមាទលេខន្តិ អាចរិយោ។ “អប្បមាទោ អមតបទំ, បមាទោ មច្ចុនោ បទ”ន្តិ (ធ. ប. ២១) វចនតោ ទិន្នភោជនេ ភុញ្ជិត្វា បរិស្សយានិ បរិវជ្ជិត្វា សតី បច្ចុបដ្ឋបេត្វា វិហរន្តោ និច្ចោ ហោតីតិ។ ឯវរូបស្ស អត្ថស្ស អារុឡ្ហម្បិ សុត្តំ ន គហេតព្ពំ។ តេន វុត្តំ “នោ ចេ តថា បញ្ញាយតី”តិ សិទ្ធេបិ “**នោ ចេ តថា បញ្ញាយតិ, ន ឱតរតិ ន សមេតី**តិ។ **ពាហិរកសុត្តំ វា**”តិ វុត្តត្តា អត្តនោ សុត្តម្បិ អត្ថេន អសមេន្តំ ន គហេតព្ពំ។ **បរោ អាចរិយវាទ**ន្តិអាទីសុ ទ្វីសុ នយេសុ បមាទលេខវសេន តត្ថ តត្ថ អាគតដ្ឋកថាវចនំ ថេរវាទេហិ សទ្ធឹ យោជេត្វា វេទិតព្ពំ។

អថាយំ អាចរិយវាទំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ សុត្តន្តិ បរវាទិនា “មូលពីជំ នាម ហលិទ្ទិ សិង្គិវេរំ វចា…បេ…. ពីជេ ពីជសញ្ញី ឆិន្ទតិ វា ឆេទាបេតិ វា ភិន្ទតិ វា…បេ…. អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៩១) តុម្ហាកំ បាឋត្តា “ហលិទ្ទិគណ្ឋី ឆិន្ទន្តស្ស បាចិត្តិយ”ន្តិ វុត្តេ សកវាទី “យានិ វា បនញ្ញានិ អត្ថិ មូលេ ជាយន្តិ, មូលេ សញ្ជាយន្តី”តិអាទី ទស្សេត្វា តស្ស អដ្ឋកថាសង្ខាតេន អាចរិយវាទេន បដិក្ខិបតិ។ ន ហិ គណ្ឋិម្ហិ គណ្ឋិ ជាយតីតិ។ **បរោ សុត្តានុលោម**ន្តិ បរវាទិនា “អនាបត្តិ ឯវំ អម្ហាកំ អាចរិយានំ ឧគ្គហោ”តិ វចនស្សានុលោមតោ “អម្ហាកំ បោរាណភិក្ខូ ឯកបាសាទេ គព្ភំ ថកេត្វា អនុបសម្បន្នេន សយិតុំ វដ្ដតីតិ តថា កត្វា អាគតា, តស្មា អម្ហាកំ វដ្ដតីតិ តុម្ហេសុ ឯវ ឯកច្ចេសុ វទន្តេសុ “តុម្ហាកំ ន កិញ្ចិ វត្តុំ សក្កា”តិ វុត្តេ សកវាទី “សុត្តំ សុត្តានុលោមញ្ច ឧគ្គហិតកានំយេវ អាចរិយានំ ឧគ្គហោ បមាណ”ន្តិអាទិអដ្ឋកថាវចនំ ទស្សេត្វា បដិសេធេតិ។ **បរោ អត្តនោមតិ**ន្តិ “ទ្វារំ វិវរិត្វា អនាបុច្ឆា សយិតេសុ កេ មុច្ចន្តី”តិ ឯត្ថ បន ទ្វេបិ ជនា មុច្ចន្តិ – យោ ច យក្ខគហិតកោ, យោ ច ពន្ធិត្វា និបជ្ជាបិតោតិ តុម្ហាកំ ថេរវាទត្តា អញ្ញោ សព្ពោបិ យថា តថា វា និបន្នាទយោបិ មុច្ចន្តីតិ បដិសេធេតិ។

អថ បនាយំ អត្តនោមតឹ គហេត្វា កថេតិ, បរោ សុត្តន្តិ “អាបត្តឹ អាបជ្ជន្តី”តិ បរវាទិនា វុត្តេ សកវាទី “ទិវា កិលន្តរូបោ មញ្ចេ និសិន្នោ បាទេ ភូមិតោ អមោចេត្វាវ និទ្ទាវសេន និបជ្ជតិ, តស្ស អនាបត្តី”តិអាទិអដ្ឋកថាវចនំ ទស្សេត្វា ឯកភង្គេន និបន្នាទយោបិ មុច្ចន្តីតិ បដិសេធេតិ។

អថាយំ អត្តនោមតី គហេត្វា កថេតិ, បរោ សុត្តានុលោមន្តិ “ទោមនស្សម្បាហំ ទេវានមិន្ទ ទុវិធេន វទាមិ សេវិតព្ពម្បិ អសេវិតព្ពម្បីតិអាទិវចនេហិ (ទី. និ. ២.៣៦០) សំសន្ទនតោ សទារបោសេ ទោសោ តុម្ហាកំ នត្ថិ, តេន វុត្តំ ‘បុត្តទារស្ស សង្គហោ’’តិ (ខុ. បា. ៥.៦; សុ. និ. ២៦៥) បរវាទិនា វុត្តេ “កិញ្ចាបិ សកវាទី ពហុស្សុតោ ន ហោតិ, អថ ខោ រាគសហិតេនេវ អកុសលេន ភវិតព្ព”ន្តិ បដិក្ខិបតិ។ សេសេសុបិ ឥមិនា នយេន អញ្ញថាបិ អនុរូបតោ យោជេតព្ពំ, ឥទំ សព្ពំ ឧបតិស្សត្ថេរវាទយោ អាហុ។ ធម្មសិរិត្ថេរោ បន “ឯត្ថ **បរោ**តិ វុត្តោ អញ្ញនិកាយិកោ, សោ បន អត្តនោ សុត្តាទីនិយេវ អាហរតិ, តានិ សកវាទី អត្តនោ សុត្តាទិម្ហិ ឱតារេត្វា សចេ សមេតិ, គណ្ហាតិ។ នោ ចេ, បដិក្ខិបតី”តិ វទតីតិ អាគតំ។

ននុ ច “សុត្តានុលោមតោ សុត្តមេវ ពលវតរ”ន្តិ ហេដ្ឋា វុត្តំ, ឥធ បន “សុត្តំ សុត្តានុលោមេ ឱតារេតព្ព”ន្តិអាទិ កស្មា វុត្តន្តិ? នាយំ វិរោធោ, “សុត្តានុលោមតោ សុត្តមេវ ពលវតរ”ន្តិ ឥទញ្ហិ សកមតេយេវ សុត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តត្ថ ហិ សកមតិបរិយាបន្នមេវ សុត្តាទី សន្ធាយ “អត្តនោមតិ សព្ពទុព្ពលា, អត្តនោមតិតោ អាចរិយវាទោ ពលវតរោ, អាចរិយវាទតោ សុត្តានុលោមំ ពលវតរំ, សុត្តានុលោមតោ សុត្តមេវ ពលវតរ”ន្តិ ច វុត្តំ។ ឥធ បន បរវាទិនា អានីតំ អញ្ញនិកាយេ សុត្តំ សន្ធាយ “សុត្តានុលោមេ សុត្តំ ឱតារេតព្ព”ន្តិអាទិ វុត្តំ, តស្មា បរវាទិនា អានីតំ សុត្តាទិ អត្តនោ សុត្តានុលោមអាចរិយវាទអត្តនោមតីសុ ឱតារេត្វា សមេន្តំយេវ គហេតព្ពំ, ឥតរំ ន គហេតព្ពន្តិ អយំ នយោ ឥធ វុច្ចតីតិ ន កោចិ បុព្ពាបរវិរោធោតិ អយំ សារត្ថទីបនិយាគតោ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥) នយោ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៥) បន “យំ កិញ្ចិ កូដសុត្តំ ពាហិរកសុត្តាទិវចនំ ន គហេតព្ពន្តិ ទស្សេតុំ សុត្តំ សុត្តានុលោមេ ឱតារេតព្ពន្តិអាទិ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។

ពាហិរកសុត្តន្តិ តិស្សោ សង្គីតិយោ អនារុឡ្ហគុឡ្ហវេស្សន្តរាទីនិ ច មហាសង្ឃិកនិកាយវាសីនំ សុត្តានិ។ **វេទល្លាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន គុឡ្ហឧម្មគ្គាទិគ្គហណំ វេទិតព្ពំ ។ ឥតរំ គារយ្ហសុត្តំ ន គហេតព្ពំ។ “អត្តនោមតិយមេវ ឋាតព្ព”ន្តិ ឥមិនា អញ្ញនិកាយតោ អានីតសុត្តតោបិ សកនិកាយេ អត្តនោមតិយេវ ពលវតរាតិ ទស្សេតិ។ “សកវាទី សុត្តំ គហេត្វា កថេតិ, បរវាទី សុត្តមេវា”តិ ឯវមាទិនា សមានជាតិកានំ វសេន វារោ ន វុត្តោ។ សុត្តស្ស សុត្តេយេវ ឱតារណំ ភិន្នំ វិយ ហុត្វា ន បញ្ញាយតិ, វុត្តនយេនេវ ច សក្កា យោជេតុន្តិ។

ឥទានិ សកវាទីបរវាទីនំ កប្បិយាកប្បិយាទិភាវំ សន្ធាយ វិវាទេ ឧប្បន្នេ តត្ថ បដិបជ្ជិតព្ពវិធឹ ទស្សេន្តោ អាហ “**អថ បនាយំ កប្បិយន្តិ គហេត្វា កថេតី**”តិអាទិ។ អថ វា ឯវំ សុត្តសុត្តានុលោមាទិមុខេន សាមញ្ញតោ វិវាទំ ទស្សេត្វា ឥទានិ វិសេសតោ វិវាទវត្ថុំ តព្ពិនិច្ឆយមុខេន សុត្តាទិញ្ច ទស្សេតុំ “**អថ បនាយំ កប្បិយ**”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **សុត្តេ ច សុត្តានុលោមេ ច ឱតារេតព្ព**ន្តិ សកវាទិនា អត្តនោយេវ សុត្តេ ច សុត្តានុលោមេ ច ឱតារេតព្ពំ។ **បរោ ការណំ ន វិន្ទតី**តិ បរវាទី ការណំ ន លភតិ។ **សុត្តតោ ពហុំ ការណញ្ច វិនិច្ឆយញ្ច ទស្សេតី**តិ បរវាទី អត្តនោ សុត្តតោ ពហុំ ការណញ្ច វិនិច្ឆយញ្ច អាហរិត្វា ទស្សេតិ, “**សាធូតិ សម្បដិច្ឆិត្វា អកប្បិយេយេវ ឋាតព្ព**”ន្តិ ឥមិនា អត្តនោ និកាយេ សុត្តាទីនិ អលភន្តេន សកវាទិនា បរវាទីវចនេយេវ ឋាតព្ពន្តិ វទតិ។ **សុត្តេ ច សុត្តានុលោមេ ចា**តិ ឯត្ថ **ច**-ការោ វិកប្បនត្ថោ, តេន អាចរិយវាទាទីនម្បិ សង្គហោ។ តេនាហ “ការណញ្ច វិនិច្ឆយញ្ច ទស្សេតី”តិ។ តត្ថ **ការណ**ន្តិ សុត្តាទិនយំ និស្សាយ អត្តនោមតិយា ឧទ្ធដំ ហេតុំ។ **វិនិច្ឆយ**ន្តិ អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយំ។

ទ្វិន្នម្បិ ការណច្ឆាយា ទិស្សតីតិ សកវាទីបរវាទីនំ ឧភិន្នម្បិ កប្បិយាកប្បិយភាវសាធកំ ការណបតិរូបកច្ឆាយា ទិស្សតិ។ តត្ថ **ការណច្ឆាយា**តិ សុត្តាទីសុ “កប្បិយ”ន្តិ គាហស្ស, “អកប្បិយ”ន្តិ គាហស្ស ច និមិត្តភូតេន កិច្ចេន បដិបាទនីយំ អវិភូតការណំ ការណច្ឆាយា, ការណបតិរូបកន្តិ អត្ថោ។ យទិ ទ្វិន្នម្បិ ការណច្ឆាយា ទិស្សតិ, កស្មា អកប្បិយេយេវ ឋាតព្ពន្តិ អាហ “**វិនយញ្ហិ បត្វា**”តិអាទិ។ “វិនយំ បត្វា”តិ វុត្តមេវត្ថំ បាកដតរំ កត្វា ទស្សេន្តោ អាហ “**កប្បិយាកប្បិយវិចារណំ អាគម្មា**”តិ។ **រុន្ធិតព្ព**ន្តិអាទីសុ ទុព្ពិញ្ញេយ្យវិនិច្ឆយេ កប្បិយាកប្បិយភាវេ សតិ “កប្បិយ”ន្តិ គហណំ រុន្ធិតព្ពំ, “អកប្បិយ”ន្តិ គហណំ **គាឡ្ហំ កាតព្ពំ,** អបរាបរប្បវត្តំ កប្បិយគ្គហណំ **សោតំ បច្ឆិន្ទិតព្ពំ,** គរុកភាវសង្ខាតេ អកប្បិយេយេវ ឋាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ អថ វា **រុន្ធិតព្ព**ន្តិ កប្បិយសញ្ញាយ វីតិក្កមការណំ រុន្ធិតព្ពំ, តំនិវារណចិត្តំ ទឡ្ហតរំ កាតព្ពំ។ **សោតំ បច្ឆិន្ទិតព្ព**ន្តិ តត្ថ វីតិក្កមប្បវត្តិ បច្ឆិន្ទិតព្ពា។ **គរុកភាវេ**តិ អកប្បិយភាវេតិ អត្ថោ។

ពហូហិ សុត្តវិនិច្ឆយការណេហីតិ ពហូហិ សុត្តេហិ ចេវ តតោ អានីតវិនិច្ឆយការណេហិ ច។ អថ វា សុត្តេន អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយេន ច លទ្ធការណេហិ។ **អត្តនោ គហណំ ន វិស្សជ្ជេតព្ព**ន្តិ សកវាទិនា អត្តនោ “អកប្បិយ”ន្តិ គហណំ ន វិស្សជ្ជេតព្ពន្តិ អត្ថោ។

ឥទានិ វុត្តមេវត្ថំ និគមេន្តោ “**ឯវ**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យោ**តិ សកវាទីបរវាទីសុ យោ កោចិ។ កេចិ បន “សកវាទីសុយេវ យោ កោចិ ឥធាធិប្បេតោ”តិ វទន្តិ, ឯវំ សន្តេ “អថ បនាយំ កប្បិយន្តិ គហេត្វា កថេតី”តិអាទីសុ សព្ពត្ថ ឧភោបិ សកវាទិនោយេវ សិយុំ ហេដ្ឋា វុត្តស្សេវ និគមនវសេន “ឯវ”ន្តិអាទិនា វុត្តត្តា, តស្មា តំ ន គហេតព្ពំ។ **អតិរេកការណំ លភតី**តិ ឯត្ថ សុត្តាទីសុ បុរិមំ បុរិមំ អតិរេកការណំ នាម, យោ វា សុត្តាទីសុ ចតូសុ ពហុតរំ ការណំ លភតិ, សោ អតិរេកការណំ លភតិ នាម។

សុដ្ឋុ បវត្តិ ឯតស្សាតិ, សុដ្ឋុ បវត្ដតិ សីលេនាតិ វា **សុប្បវត្តិ**។ តេនាហ “**សុប្បវត្តីតិ សុដ្ឋុ បវត្ត**”ន្តិ។ វាចាយ ឧគ្គតំ **វាចុគ្គតំ,** វចសា សុគ្គហិតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា **វាចុគ្គត**ន្តិ វាចាយ ឧគ្គតំ, តត្ថ និរន្តរំ ឋិតន្តិ អត្ថោ។ **សុត្តតោ**តិ ឥមស្ស វិវរណំ “**បាឡិតោ**”តិ។ ឯត្ថ ច “សុត្តំ នាម សកលំ វិនយបិដក”ន្តិ វុត្តត្តា បុន **សុត្តតោ**តិ តទត្ថបដិបាទកំ សុត្តាភិធម្មបាឡិវចនំ អធិប្បេតំ។ **អនុព្យញ្ជនសោ**តិ ឥមស្ស វិវរណំ “**បរិបុច្ឆតោ ច អដ្ឋកថាតោ ចា**”តិ។ បាឡឹ អនុគន្ត្វា អត្ថស្ស ព្យញ្ជនតោ បកាសនតោ “**អនុព្យញ្ជន**”ន្តិ ហិ បរិបុច្ឆា អដ្ឋកថា ច វុច្ចតិ។ ឯត្ថ ច អដ្ឋកថាយ វិសុំ គហិតត្តា “**បរិបុច្ឆា**”តិ ថេរវាទោ វុត្តោ។ អថ វា **បរិបុច្ឆា**តិ អាចរិយស្ស សន្តិកា បាឡិយា អត្ថសវនំ។ **អដ្ឋកថា**តិ បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយោ។ តទុភយម្បិ បាឡឹ អនុគន្ត្វា អត្ថស្ស ព្យញ្ជនតោ “អនុព្យញ្ជន”ន្តិ វុត្តំ។

វិនយេតិ វិនយាចារេ។ តេនេវ វក្ខតិ “***វិនយំ អជហន្តោ អវោក្កមន្តោ***”តិអាទិ។ តត្ថ បតិដ្ឋានំ នាម សញ្ចិច្ច អាបត្តិយា អនាបជ្ជនាទិនា ហោតីតិ អាហ “***លជ្ជិភាវេន បតិដ្ឋិតោ***”តិ, តេន លជ្ជី ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ វិនយធរស្ស លក្ខណេ វត្តព្ពេ កឹ ឥមិនា លជ្ជិភាវេនាតិ អាហ “***អលជ្ជី ហី***”តិអាទិ។ តត្ថ **ពហុស្សុតោបី**តិ ឥមិនា បឋមលក្ខណសមន្នាគមំ ទស្សេតិ។ **លាភគរុកតាយា**តិ ឥមិនា វិនយេ ឋិតតាយ អភាវេ បឋមលក្ខណយោគា កិច្ចករោ ន ហោតិ, អថ ខោ អកិច្ចករោ អនត្ថករោ ឯវាតិ ទស្សេតិ។ សង្ឃភេទស្ស បុព្ពភាគេ ប វត្តកលហស្សេតំ អធិវចនំ **សង្ឃរាជី**តិ។ **កុក្កុច្ចកោ**តិ អណុមត្តេសុបិ វជ្ជេសុ ភយទស្សនវសេន កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេន្តោ។ **តន្តិំ អវិសំវាទេត្វា**តិ បាឡឹ អញ្ញថា អកត្វា។ **អវោក្កមន្តោ**តិ អនតិក្កមន្តោ។

វិត្ថុនតីតិ អត្ថំ អទិស្វា និត្ថុនតិ, វិត្ថម្ភតិ វា។ **វិប្ផន្ទតី**តិ កម្បតិ។ **សន្តិដ្ឋិតុំ ន សក្កោតី**តិ ឯកស្មិំយេវ អត្ថេ បតិដ្ឋាតុំ ន សក្កោតិ។ តេនាហ “**យំ យំ បរេន វុច្ចតិ, តំ តំ អនុជានាតី**”តិ។ **សកវាទំ ឆឌ្ឌេត្វា បរវាទំ គណ្ហាតី**តិ “ឧច្ឆុម្ហិ កសដំ យាវជីវិកំ, រសោ សត្តាហកាលិកោ, តទុភយវិនិមុត្តោ ច ឧច្ឆុ នាម វិសុំ នត្ថិ, តស្មា ឧច្ឆុបិ វិកាលេ វដ្ដតី”តិ បរវាទិនា វុត្តេ តម្បិ គណ្ហាតិ។ **ឯកេកលោម**ន្តិ បលិតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **យម្ហី**តិ យស្មិំ បុគ្គលេ។ **បរិក្ខយំ បរិយាទាន**ន្តិ អត្ថតោ ឯកំ។

អាចរិយបរម្បរាតិ អាចរិយានំ វិនិច្ឆយបរម្បរា។ តេនេវ វក្ខតិ “អត្តនោមតឹ បហាយ...បេ.... យថា អាចរិយោ ច អាចរិយាចរិយោ ច បាឡិញ្ច បរិបុច្ឆញ្ច វទន្តិ, តថា ញាតុំ វដ្ដតី”តិ។ ន ហិ អាចរិយានំ នាម មត្តតោ បរម្បរជាននេ បយោជនំ អត្ថិ។ **បុព្ពាបរានុសន្ធិតោ**តិ បុព្ពវចនស្ស អបរវចនេន សហ អត្ថសម្ពន្ធជាននតោ។ **អត្ថតោ**តិ សទ្ទត្ថបិណ្ឌត្ថអធិប្បេតត្ថាទិតោ។ **ការណតោ**តិ តទត្ថុបបត្តិតោ។ **អាចរិយបរម្បរ**ន្តិ ឥមស្សេវ វេវចនំ “ថេរវាទង្គ”ន្តិ, ថេរបដិបាដិន្តិ អត្ថោ។ **ទ្វេ តយោ បរិវដ្ដា**តិ ទ្វេ តយោ បរម្បរា។

ឥមេហិ ច បន តីហិ លក្ខណេហីតិ ឯត្ថ បឋមេន លក្ខណេន វិនយស្ស សុដ្ឋុ ឧគ្គហិតភាវោ វុត្តោ, ទុតិយេន តត្ថ លជ្ជិភាវេន ចេវ អចលតាយ ច សុប្បតិដ្ឋិតតា, តតិយេន បាឡិអដ្ឋកថាសុ សរូបេន អនាគតានម្បិ តទនុលោមតោ អាចរិយេហិ ទិន្ននយតោ វិនិច្ឆិនិតុំ សមត្ថតា។ **ឱតិណ្ណេ វត្ថុស្មិ**ន្តិ ចោទនាវសេន វីតិក្កមវត្ថុស្មិំ សង្ឃមជ្ឈេ ឱតិណ្ណេ។ **ចោទកេន ច ចុទិតកេន ច វុត្តេ វត្តព្ពេ**តិ ឯវំ ឱតិណ្ណវត្ថុំ និស្សាយ ចោទកេន “ទិដ្ឋំ សុត”ន្តិអាទិនា, ចុទិតកេន “អត្ថី”តិអាទិនា ច យំ វត្តព្ពំ, តស្មិំ វត្តព្ពេ វុត្តេតិ អត្ថោ។ **វត្ថុ ឱលោកេតព្ព**ន្តិ តស្ស តស្ស សិក្ខាបទស្ស វត្ថុ ឱលោកេតព្ពំ។ “តិណេន វា បណ្ណេន វា...បេ.... យោ អាគច្ឆេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ហិទំ និស្សគ្គិយេ អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទស្ស (បារា. ៥១៧) វត្ថុស្មិំ បញ្ញត្តំ។

ថុល្លច្ចយទុព្ភាសិតាបត្តីនំ មាតិកាយ អនាគតត្តា “**បញ្ចន្នំ អាបត្តីនំ អញ្ញតរ**”ន្តិ វុត្តំ។ **តិកទុក្កដ**ន្តិ “អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញី ឧជ្ឈាយតិ ខីយតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិនា (បាចិ. ១០៦) អាគតំ តិកទុក្កដំ។ **អញ្ញតរំ វា អាបត្តិ**ន្តិ “កាលេ វិកាលសញ្ញី, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស, កាលេ វេមតិកោ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិកំ (បាចិ. ២៥០) ទុកទុក្កដំ សន្ធាយ វុត្តំ។

អន្តរាបត្តិន្តិ ឯត្ថ តស្មិំ តស្មិំ សិក្ខាបទេ អាគតវត្ថុវីតិក្កមំ វិនា អញ្ញស្មិំ វត្ថុវីតិក្កមេ និទានតោ បភុតិ វិនីតវត្ថុបរិយោសានា អន្តរន្តរា វុត្តា អាបត្តិ។ ឥធ បន “វត្ថុំ ឱលោកេតី”តិ វិសុំ គហិតត្តា តទវសេសា អន្តរាបត្តីតិ

គហិតា។ **បដិលាតំ ឧក្ខិបតី**តិ ឥទម្បិ វិសិព្ពនសិក្ខាបទេ (បាចិ. ៣៥០) អាគតំ, តត្ថ ឧយ្ហមានំ អលាតំ អគ្គិកបាលាទិតោ ពហិ បតិតំ អវិជ្ឈាតមេវ បដិឧក្ខិបតិ, បុន យថាឋានេ ឋបេតីតិ អត្ថោ។ វិជ្ឈាតំ បន បដិក្ខិបន្តស្ស បាចិត្តិយមេវ។

អនាបត្តីន្តិ ឯត្ថ អន្តរន្តរា វុត្តា អនាបត្តិបិ អត្ថិ, “អនាបត្តិ, ភិក្ខវេ, ឥទ្ធិមស្ស ឥទ្ធិវិសយេ”តិអាទិ វិយ សាបិ សង្គយ្ហតិ។ **សិក្ខាបទន្តរេសូ**តិ វិនីតវត្ថុំ អន្តោកត្វា ឯកេកស្មិំ សិក្ខាបទន្តរេ។

បារាជិកាបត្តីតិ ន វត្តព្ពន្តិ ឥទំ អាបន្នបុគ្គលេន លជ្ជិធម្មេ ឋត្វា យថាភូតំ អាវិករណេបិ ទុព្ពិនិច្ឆយំ អទិន្នាទានាទិំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យំ បន មេថុនាទីសុ វិជាននំ, តំ វត្តព្ពមេវ។ តេនាហ **“មេថុនធម្មវីតិក្កមោ ហី”**តិអាទិ។ យោ បន អលជ្ជិតាយ បដិញ្ញំ អទត្វា វិក្ខេបំ ករោតិ, តស្ស អាបត្តិ ន សក្កា ឱឡារិកាបិ វិនិច្ឆិនិតុំ។ យាវ សោ យថាភូតំ នាវិករោតិ, សង្ឃស្ស ច អាបត្តិសន្ទេហោ ន វិគច្ឆតិ, តាវ នាសិតកោវ ភវិស្សតិ។ **សុខុមា**តិ អត្តនោបិ ទុវិញ្ញេយ្យសភាវស្ស លហុបរិវត្តិនោ ចិត្តស្ស សីឃបរិវត្តិតាយ វុត្តំ។ **សុខុមា**តិ វា ចិត្តបរិវត្តិយា សុខុមតាយ សុខុមា។ តេនាហ “**ចិត្តលហុកា**”តិ, ចិត្តំ វិយ លហុកាតិ អត្ថោ។ អថ វា ចិត្តំ លហុ សីឃបរិវត្តិ ឯតេសន្តិ **ចិត្តលហុកា។ តេ**តិ តេ វីតិក្កមេ។ **តំវត្ថុក**ន្តិ តេ អទិន្នាទានមនុស្សវិគ្គហវីតិក្កមា វត្ថុ អធិដ្ឋានំ ការណមេតស្សាតិ តំវត្ថុកំ។

យំ អាចរិយោ ភណតិ, តំ ករោហីតិអាទិ សព្ពំ លជ្ជីបេសលំ កុក្កុច្ចកមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ យោ យាថាវតោ បកាសេត្វា សុទ្ធិមេវ គវេសតិ, **តេនបិ។ បារាជិកោសីតិ ន វត្តព្វោ**តិ អនាបត្តិកោដិយាបិ សង្កិយមានត្តា វុត្តំ។ តេនេវ “**បារាជិកច្ឆាយា**”តិ វុត្តំ។ “**សីលានិ សោធេត្វា**តិ យំវត្ថុកំ កុក្កុច្ចំ ឧប្បន្នំ, តំ អមនសិករិត្វា អវសេសសីលានិ សោធេត្វា”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥) វុត្តំ, វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៥) បន “**សីលានិ សោធេត្វា**តិ យស្មិំ វីតិក្កមេ បារាជិកាសង្កា វត្តតិ, តត្ថ បារាជិកាភាវបក្ខំ គហេត្វា ទេសនាវុដ្ឋានគាមិនីនំ អាបត្តីនំ សោធនវសេន សីលានិ សោធេត្វា”តិ។ បាកដភាវតោ សុខវលញ្ជតាយ ច “**ទ្វត្តិំសាការំ តាវ មនសិ ករោហី**”តិ វុត្តំ, ឧបលក្ខណវសេន វា។ អញ្ញស្មិំ កម្មដ្ឋានេ កតបរិចយេន តមេវ មនសិ កាតព្ពំ។ យំ កិញ្ចិ វា អភិរុចិតំ មនសិ កាតុំ វដ្ដតេវ។ **កម្មដ្ឋានំ ឃដយតី**តិ អន្តរន្តរា ខណ្ឌំ អទស្សេត្វា ចិត្តេន សទ្ធិំ អារម្មណភាវេន ចិរកាលំ ឃដយតិ។ **សង្ខារា បាកដា ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តី**តិ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានិកោ ចេ, តស្ស សង្ខារា បាកដា ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ។

សចេ កតបារាជិកវីតិក្កមោ ភវេយ្យ, តស្ស សតិបិ អសរិតុកាមតាយ វិប្បដិសារវត្ថុវសេន បុនប្បុនំ តំ ឧបដ្ឋហតីតិ ចិត្តេកគ្គតំ ន វិន្ទតិ។ តេន វុត្តំ “**កម្មដ្ឋានំ ន ឃដយតី**”តិអាទិ។ **កម្មដ្ឋានំ ន ឃដយតី**តិ ចិត្តក្ខោភាទិពហុលស្ស សុទ្ធសីលស្សបិ ចិត្តំ ន សមាធិយតិ, តំ ឥធ បារាជិកមូលន្តិ ន គហេតព្ពំ។ កតបាបមូលកេន វិប្បដិសារេនេវេត្ថ ចិត្តស្ស អសមាធិយនំ សន្ធាយ “កម្មដ្ឋានំ ន ឃដយតី”តិអាទិ វុត្តំ។ តេនាហ “**វិប្បដិសារគ្គិនា**”តិអាទិ។ **អត្តនា**តិ ចិត្តេន ករណភូតេន បុគ្គលោ កត្តា ជានាតិ, បច្ចត្តេ វា ករណវចនំ, អត្តា សយំ ជានាតីតិ អត្ថោ។ **អញ្ញា ច ទេវតា ជានន្តី**តិ អារក្ខទេវតាហិ អញ្ញា បរចិត្តវិទុនិយោ ទេវតា ជានន្តិ។

ឥមស្មិំ ឋានេ បណ្ឌិតេហិ វិចារេតព្ពំ ការណំ អត្ថិ។ កថំ? ឥទានិ ឯកច្ចេ វិនយធរា បឋមបារាជិកវិសយេ វត្ថុម្ហិ ឱតិណ្ណេ ឥត្ថិយា វា បុរិសេន វា គហដ្ឋេន វា បព្ពជិតេន វា ចោទិយមានេ ចុទិតកំ ភិក្ខុំ បុច្ឆិត្វា បដិញ្ញាយ អទីយមានាយ តំ ភិក្ខុំ សុសានេ ឯកកមេវ សយាបេន្តិ, ឯវំ សយាបិយមានោ សោ ភិក្ខុ សចេ ភយសន្តាសវិរហិតោ សព្ពរត្តិំ តស្មិំ សុសានេ សយិតុំ វា និសីទិតុំ វា សក្កោតិ, តំ “បរិសុទ្ធោ ឯសោ”តិ វិនិច្ឆិនន្តិ។ សចេ បន ភយសន្តាសប្បត្តោ សព្ពរត្តិំ សយិតុំ វា និសីទិតុំ វា ន សក្កោតិ, តំ “អសុទ្ធោ”តិ វិនិច្ឆិនន្តិ, តំ អយុត្តំ វិយ ទិស្សតិ។ កស្មាតិ ចេ? អដ្ឋកថាយ វិរុទ្ធោតិ, អដ្ឋកថាយំ ទុតិយតតិយបារាជិកវិសយេ ឯវ តថារូបោ វិចារោ វុត្តោ, ន បឋមចតុត្ថបារាជិកវិសយេ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ “មេថុនធម្មវីតិក្កមោ ហិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មវីតិក្កមោ ច ឱឡារិកោ, អទិន្នាទានមនុស្សវិគ្គហវីតិក្កមា បន សុខុមា ចិត្តលហុកា, តេ សុខុមេនេវ អាបជ្ជតិ, សុខុមេន រក្ខតិ, តស្មា វិសេសេន តំវត្ថុកំ កុក្កុច្ចំ បុច្ឆិយមានោ”តិ។ ដីកាយញ្ច (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥) វុត្តំ “**តំវត្ថុក**ន្តិ តេ អទិន្នាទានមនុស្សវិគ្គហវីតិក្កមា វត្ថុ អធិដ្ឋានំ ការណមេតស្សាតិ តំវត្ថុក”ន្តិ, ឥទម្បិ ឯកំ ការណំ។

តត្ថាបិ អញ្ញេ បណ្ឌិតេបិ វិនិច្ឆិនាបេត្វា តេសម្បិ បារាជិកច្ឆាយាទិស្សនេយេវ តថា វិនិច្ឆយោ កាតព្ពោ, ន សុទ្ធភាវទិស្សនេ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ “អាបត្តីតិ អវត្វា ‘សចស្ស អាចរិយោ ធរតិ…បេ…. អថ ទហរស្សបិ បារាជិកច្ឆាយាវ ឧបដ្ឋាតិ, តេនបិ ‘បារាជិកោសី’តិ ន វត្តព្វោ។ ទុល្លភោ ហិ ពុទ្ធុប្បាទោ, តតោ ទុល្លភតរា បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច, ឯវំ បន វត្តព្ព”ន្តិ, ឥទមេកំ។ និសីទាបិយមានោបិ វិវិត្តោកាសេយេវ និសីទាបេតព្ពោ, ន សុសានេ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ “វិវិត្តំ ឱកាសំ សម្មជ្ជិត្វា ទិវាវិហារំ និសីទិត្វា”តិអាទិ, ឥទមេកំ។

វិវិត្តោកាសេ និសីទាបិយមានោបិ ទិវាយេវ និសីទាបេតព្ពោ, ន រត្តឹ។ តថា ហិ វុត្តំ “ទិវសំ អតិក្កន្តម្បិ ន ជានាតិ, សោ ទិវសាតិក្កមេ ឧបដ្ឋានំ អាគតោ ឯវំ វត្តព្ពោ”តិ, ឥទមេកំ។

ឰទិសំ វិធានំ សយំ អារោចិតេ ឯវ វិធាតព្ពំ, ន បរេហិ ចោទិយមានេ។ តថា ហិ វុត្តំ “ឯវំ កតវីតិក្កមេន ភិក្ខុនា សយមេវ អាគន្ត្វា អារោចិតេ បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ។ អថ កស្មា ឥទានិ ឯវំ ករោន្តីតិ? គិហីនំ អសក្ខិក អង្គករណេ ឧទកេ និមុជ្ជាបនំ វិយ មញ្ញមានា ឯវំ ករោន្តិ។ តម្បិ មាយាកុសលា មនុស្សា វិវិធេហិ ឧបាយេហិ វិតថំ ករោន្តិ, តស្មា សច្ចម្បិ ហោតិ, អសច្ចម្បិ ហោតិ។ តេនេវ ច ការណេន មហោសធបណ្ឌិតាទយោ ពោធិសត្តា អសក្ខិកម្បិ អឌ្ឌំ ឧទកនិមុជ្ជាបនាទិនា ន វិនិច្ឆិនន្តិ, ឧភិន្នំ វចនំ បរិសំ គាហាបេត្វា តេសំ វចនញ្ច កិរិយញ្ច បរិគ្គហេត្វា សច្ចញ្ច វិតថញ្ច ញត្វាវ វិនិច្ឆិនន្តិ។ សាសនេ បន ភិក្ខូ សូរជាតិកាបិ សន្តិ, ភីរុកជាតិកាបិ សន្តិ។ សុសានញ្ច នាម បកតិមនុស្សានម្បិ ភយសន្តាសករំ ហោតិ, រត្តិកាលេ បន អតិវិយ ភយានកំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ , ឯវំភូតេ សុសានេ រត្តិយំ ឯកោ អសហាយោ ហុត្វា និបជ្ជាបិយមានោ ភីរុកជាតិកោ ភិក្ខុ បរិសុទ្ធសីលោបិ សមានោ កឹ ន ភាយេយ្យ, កថំ សព្ពរត្តឹ សយិតុំ វា និសីទិតុំ វា សក្កុណេយ្យ, តថារូបំ ភិក្ខុំ “អបរិសុទ្ធោ”តិ វទន្តោ កថំ កិច្ចករោ ភវិស្សតិ។

អលជ្ជី បន សូរជាតិកោ អត្តនោ វជ្ជំ បដិច្ឆាទេតុកាមោ ភាយន្តោបិ អភាយន្តោ វិយ ហុត្វា “សចេ វិការំ ទស្សេស្សាមិ, អនត្ថំ មេ ករិស្សន្តី”តិ អនត្ថភយេន អធិវាសេត្វា សយិតុំ វា និសីទិតុំ វា សក្កុណេយ្យ, ឯវរូបំ បុគ្គលំ “បរិសុទ្ធោ”តិ វទន្តោ កថំ សុវិនិច្ឆិតោ ភវិស្សតីតិ។ ឥទម្បិ ឯកំ ការណំ។

អថាបិ វទេយ្យុំ – យថា ឧទកេ និមុជ្ជាបិតមនុស្សានំ អសច្ចវាទីនំ ទេវតានុភាវេន កុម្ភីលាទយោ អាគន្ត្វា គណ្ហន្តា វិយ ឧបដ្ឋហន្តិ, តស្មា អសច្ចវាទិនោ សីឃំ ប្លវន្តិ, សច្ចវាទីនំ បន ន ឧបដ្ឋហន្តិ, តស្មា តេ សុខេន និសីទិតុំ សក្កោន្តិ, ឯវំ តេសម្បិ ភិក្ខូនំ អបរិសុទ្ធសីលានំ ទេវតានុភាវេន សីហព្យគ្ឃាទយោ អាគតា វិយ បញ្ញាយន្តិ, តស្មា តេ សព្ពរត្តឹ សយិតុំ វា និសីទិតុំ វា ន សក្កោន្តិ។ បរិសុទ្ធសីលានំ បន តថា ន បញ្ញាយន្តិ, តស្មា តេ សព្ពរត្តឹ ទេវតាហិ រក្ខិតា ហុត្វា ភយសន្តាសរហិតា សុសានេ សយិតុំ វា និសីទិតុំ វា សក្កោន្តិ, ឯវំ ទេវតា សក្ខឹ កត្វា វិនិច្ឆិតព្ពា សុវិនិច្ឆិតមេវ ហោតីតិ, តម្បិ តថា ន សក្កា វត្តុំ។ កស្មា? អដ្ឋកថាដីកាទីសុ តថា អវុត្តត្តា។ អដ្ឋកថាយញ្ហិ “វិវិត្តំ ឱកាសំ សម្មជ្ជិត្វា ទិវាវិហារំ និសីទិត្វា សីលានិ សោធេត្វា ‘ទ្វត្តឹសាការំ តាវ មនសិករោហី’តិ វត្តព្ពោ។ សចេ តស្ស អរោគំ សីលំ កម្មដ្ឋានំ ឃដយតិ, សង្ខារា បាកដា ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ, ឧបចារប្បនាប្បត្តំ វិយ ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ, ទិវសំ អតិក្កន្តម្បិ ន ជានាតិ...បេ.... យស្ស បន សីលំ ភិន្នំ ហោតិ, តស្ស កម្មដ្ឋានំ ន ឃដយតិ, បតោទាភិតុន្នំ វិយ ចិត្តំ កម្បតិ, វិប្បដិសារគ្គិនា ឌយ្ហតិ, តត្តបាសាណេ និសិន្នោ វិយ តង្ខណញ្ញេវ វុដ្ឋាតី”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។

ដីកាយម្បិ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥) “**កម្មដ្ឋានំ ឃដយតី**តិ អន្តរន្តរា ខណ្ឌំ អទស្សេត្វា ចិត្តេន សទ្ធឹ អារម្មណភាវេន ចិរកាលំ ឃដយតិ។ **សង្ខារា បាកដា ឧបដ្ឋហន្តី**តិ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានិកោ ចេ, តស្ស សង្ខារា បាកដា ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ។ សចេ កតបារាជិកវីតិក្កមោ ភវេយ្យ, តស្ស សតិបិ អសរិតុកាមតាយ វិប្បដិសារវត្ថុវសេន បុនប្បុនំ តំ ឧបដ្ឋហតីតិ ចិត្តេកគ្គតំ ន វិន្ទតី”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។

វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៥) “**កម្មដ្ឋានំ ឃដយតី**តិ វិប្បដិសារមូលកេន វិក្ខេបេន អន្តរន្តរា ខណ្ឌំ អទស្សេត្វា បពន្ធវសេន ចិត្តេន សង្ឃដយតិ។ **សង្ខារា**តិ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានវសេន វុត្តំ។ សាបត្តិកស្ស ហិ បគុណម្បិ កម្មដ្ឋានំ ន សុដ្ឋុ ឧបដ្ឋាតិ។ បគេវ បារាជិកស្ស។ តស្ស ហិ វិប្បដិសារនិន្នតាយ ចិត្តំ ឯកគ្គំ ន ហោតិ។ ឯកស្ស បន វិតក្កវិក្ខេបាទិពហុលស្ស សុទ្ធសីលស្សបិ ចិត្តំ ន សមាធិយតិ, តំ ឥធ បារាជិកមូលន្តិ ន គហេតព្ពំ។ កតបាបមូលកេន វិប្បដិសារេនេវេត្ថ ចិត្តស្ស អសមាធិយនំ សន្ធាយ ‘**កម្មដ្ឋានំ ន ឃដយតី**’តិអាទិ វុត្ត”ន្តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ, ន វុត្តំ “ទេវតានុភាវេនា”តិអាទិ, តស្មា យទិ ពុទ្ធសាសនេ សគារវោ សិក្ខាកាមោ ភិក្ខុ ទុតិយតតិយបារាជិកវិសយេ អត្តនោ កញ្ចិ វីតិក្កមំ ទិស្វា “បារាជិកំ អាបន្នោ នុ ខោ អហំ, ន នុ ខោ”តិ សំសយបក្ខន្ទោ វិនយធរំ ឧបសង្កមិត្វា តំ វីតិក្កមំ យថាភូតំ អាចិក្ខិត្វា បុច្ឆេយ្យ, តតោ វិនយធរេន អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ “សព្ពំ បុព្ពវិធានំ កត្វា វិវិត្តំ ឱកាសំ សម្មជ្ជិត្វា ទិវាវិហារំ និសីទិត្វា សីលានិ សោធេត្វា ទ្វត្តឹសាការេ តាវ មនសិករោហី”តិ ឯត្តកមេវ វត្តព្ពោ , ន វត្តព្ពោ “សុសានេ សេយ្យំ កប្បេហី”តិអាទិ។ អាគតកាលេបិ អដ្ឋកថាយំ អាគតនយេនេវ បុច្ឆិត្វា អដ្ឋកថាយំ អាគតនយេនេវស្ស សុទ្ធាសុទ្ធភាវោ វត្តព្ពោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯវំ ហោតុ, ឯវំ សន្តេ ឥទានិ បឋមបារាជិកវិសយេ ចោទេន្តានំ កថំ វិនិច្ឆយោ កាតព្ពោតិ? ចោទកេន វត្ថុស្មឹ អារោចិតេ ចុទិតកោ បុច្ឆិតព្ពោ “សន្តមេតំ, នោ”តិ ឯវំ វត្ថុំ ឧបបរិក្ខិត្វា ភូតេន វត្ថុនា ចោទេត្វា សារេ

ត្វា ញត្តិសម្បទាយ អនុស្សាវនសម្បទាយ តំ អធិករណំ វូបសមេតព្ពំ។ ឯវម្បិ អលជ្ជី នាម “ឯតម្បិ នត្ថិ, ឯតម្បិ នត្ថី”តិ វទេយ្យ, បដិញ្ញំ ន ទទេយ្យ, អថ កឹ កាតព្ពន្តិ? ឯវម្បិ អលជ្ជិស្ស បដិញ្ញាយ ឯវ អាបត្តិយា ការេតព្ពំ យថា តំ តិបិដកចូឡាភយត្ថេរេនាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៨៥-៣៨៦) “ឯវំ លជ្ជិនា ចោទិយមានោ អលជ្ជី ពហូសុបិ វត្ថូសុ ឧប្បន្នេសុ បដិញ្ញំ ន ទេតិ, សោ ‘នេវ សុទ្ធោ’តិ វត្តព្ពោ, ន ‘អសុទ្ធោ’តិ, ជីវមតកោ នាម អាមកបូតិកោ នាម ចេស។ សចេ បនស្ស អញ្ញម្បិ តាទិសំ វត្ថុ ឧប្បជ្ជតិ, ន វិនិច្ឆិតព្ពំ, តថា នាសិតកោវ ភវិស្សតី”តិអាទិ។

២៣៥. ឯវំ វិនយធរលក្ខណញ្ច ឆដ្ឋានឱលោកនញ្ច វិទិត្វា ឥទានិ...បេ.... វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ កិមត្ថន្តិ អាហ **“យា សា...បេ.... ជាននត្ថ”**ន្តិ។ យា សា បុព្ពេ វុត្តប្បភេទា ចោទនា អត្ថិ, តស្សាយេវ សម្បត្តិវិបត្តិជាននត្ថំ អាទិមជ្ឈបរិយោសានាទីនំ វសេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ, ន អវុត្តចោទនាបភេទជាននត្ថន្តិ អត្ថោ។ **សេយ្យថិទ**ន្តិ បុច្ឆនត្ថេ និបាតោ, សោ វិនិច្ឆយោ កតមោតិ អត្ថោ។

ចោទនាយ កតិ មូលានិ, កតិ វត្ថូនិ, កតិ ភូមិយោតិ ឯត្ថ “កតិហាការេហី”តិបិ វត្តព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ បរិវារេ (បរិ. ៣៦២) ចោទនាកណ្ឌេ “ចោទនាយ កតិ មូលានិ, កតិ វត្ថូនិ, កតិ ភូមិយោ, កតិហាការេហិ ចោទេតី”តិ។ **មេត្តចិត្តោ វក្ខាមិ, នោ ទោសន្តរោ**តិ ឯតស្សាបិ បរតោ “ចោទនាយ ឥមា បញ្ច ភូមិយោ។ កតមេហិ ទ្វីហាការេហិ ចោទេតិ, កាយេន វា ចោទេតិ, វាចាយ វា ចោទេតិ, ឥមេហិ ទ្វីហាការេហិ ចោទេតី”តិ វត្តព្ពំ។ កស្មា? ចោទនាកណ្ឌេ (បរិ. ៣៦២) តថា វិជ្ជមានតោតិ។ **បញ្ចសុ ធម្មេសុ បតិដ្ឋាតព្ព**ន្តិ បរិសុទ្ធកាយសមាចារតា, បរិសុទ្ធវចីសមាចារតា, មេត្តចិត្តេ បច្ចុបដ្ឋិតតា, ពហុស្សុតតា, ឧភយបាតិមោក្ខស្វាគតតា, កាលេន វចនតា, ភូតេន វចនតា, សណ្ហេន វចនតា, អត្ថសញ្ហិតេន វចនតា, មេត្តចិត្តោ ហុត្វា វចនតា, ការុញ្ញតា, ហិតេសិតា, អនុកម្បតា, អាបត្តិវុដ្ឋានតា, វិនយបុរេក្ខារតាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ឧបាលិបញ្ចកេ (បរិ. ៤៣៦) “ចោទកេនុបាលិ ភិក្ខុនា បរំ ចោទេតុកាមេន ឯវំ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ – បរិសុទ្ធកាយសមាចារោ នុ ខោម្ហិ...បេ.... បរិសុទ្ធវចីសមាចារោ នុ ខោម្ហិ...បេ.... មេត្តំ នុ ខោ មេ ចិត្តំ បច្ចុបដ្ឋិតំ សព្រហ្មចារីសុ...បេ.... ពហុស្សុតោ នុ ខោម្ហិ សុតធរោ សុតសន្និចយោ...បេ.... ឧភយានិ ខោ មេ បាតិមោក្ខានិ វិត្ថារេន ស្វាគតានិ...បេ.... កាលេន វក្ខាមិ, នោ អកាលេន, ភូតេន វក្ខាមិ, នោ អភូតេន, សណ្ហេន វក្ខាមិ, នោ ផរុសេន, អត្ថសញ្ហិតេន វក្ខាមិ, នោ អនត្ថសញ្ហិតេន, មេត្តចិត្តោ វក្ខាមិ, នោ ទោសន្តរោ...បេ.... ការុញ្ញតា, ហិតេសិតា, អនុកម្បតា, អាបត្តិវុដ្ឋានតា, វិនយបុរេក្ខារតា”តិ។

តត្ថ **ការុញ្ញតា**តិ ការុណិកភាវោ។ ឥមិនា ករុណា ច ករុណាបុព្ពភាគោ ច ទស្សិតោ ។ **ហិតេសិតា**តិ ហិតគវេសនតា ។ **អនុកម្បតា**តិ តេន ហិតេន សំយោជនតា។ **អាបត្តិវុដ្ឋានតា**តិ អាបត្តិតោ វុដ្ឋាបេត្វា សុទ្ធន្តេ បតិដ្ឋាបនតា។ វត្ថុំ ចោទេត្វា សារេត្វា បដិញ្ញំ អារោបេត្វា យថាបដិញ្ញាយ កម្មករណំ **វិនយបុរេក្ខារតា** នាម។ អមូលកម្បិ សមូលកម្បិ “មូល”ន្តិ គហេត្វា វទន្តីតិ អាហ **“ទ្វេ មូលានី”**តិ។ **កាលេន វក្ខាមី**តិអាទីសុ ឯកោ ឯកំ ឱកាសំ ការេត្វា ចោទេន្តោ **កាលេន វទតិ** នាម។ សង្ឃមជ្ឈេ គណមជ្ឈេ សលាកគ្គយាគុអគ្គវិតក្កមាឡកភិក្ខាចារមគ្គអាសនសាលាទីសុ, ឧបដ្ឋាកេហិ បរិវារិតក្ខណេ វា ចោទេន្តោ **អកាលេន វទតិ** នាម។ តច្ឆេន វត្ថុនា ចោទេន្តោ **ភូតេន វទតិ** នាម។ តុច្ឆេន ចោទេន្តោ **អភូតេន វទតិ** នាម។ “អម្ភោ មហល្លក បរិសាវចរ បំសុកូលិក ធម្មកថិក បតិរូបំ តវ ឥទ”ន្តិ វទន្តោ **ផរុសេន វទតិ** នាម។ “ភន្តេ, មហល្លកា បរិសាវចរា បំសុកូលិកា ធម្មកថិកា បតិរូបំ តុម្ហាកំ ឥទ”ន្តិ វទន្តោ **សណ្ហេន វទតិ** នាម។ ការណនិស្សិតំ កត្វា វទន្តោ **អត្ថសញ្ហិតេន វទតិ** នាម។ **មេត្តចិត្តោ វក្ខាមិ, នោ ទោសន្តរោ**តិ មេត្តចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេត្វា វក្ខាមិ, ន ទុដ្ឋចិត្តោ ហុត្វា។ **សច្ចេ ច អកុប្បេ ចា**តិ វចីសច្ចេ ច អកុប្បតាយ ច។ ចុទិតកេន ហិ សច្ចញ្ច វត្តព្ពំ, កោបោ ច ន កាតព្ពោ, អត្តនា ច ន កុប្បិតព្ពំ, បរោ ច ន ឃដ្ដេតព្ពោតិ អត្ថោ។

ឥមស្មឹ ឋានេ “សង្ឃេន ឱតិណ្ណានោតិណ្ណំ ជានិតព្ពំ – អនុវិជ្ជកេន យេន ធម្មេន យេន វិនយេន យេន សត្ថុសាសនេន តំ អធិករណំ វូបសម្មតិ, តថា តំ អធិករណំ វូបសមេតព្ព”ន្តិ វត្តព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ ចោទនាកណ្ឌេ (បរិ. ៣៦៣) “ចោទកេន កថំ បដិបជ្ជិតព្ពំ? ចុទិតកេន កថំ បដិបជ្ជិតព្ពំ? សង្ឃេន កថំ បដិបជ្ជិតព្ពំ? អនុវិជ្ជកេន កថំ បដិបជ្ជិតព្ពំ? ចោទកេន កថំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ? ចោទកេន បញ្ចសុ ធម្មេសុ បតិដ្ឋាយ បរោ ចោទេតព្ពោ។ កាលេន វក្ខាមិ នោ អកាលេន, ភូតេន វក្ខាមិ នោ អភូតេន, សណ្ហេន វក្ខាមិ នោ ផរុសេន, អត្ថសញ្ហិតេន វក្ខាមិ នោ អនត្ថសញ្ហិតេន, មេត្តចិត្តោ វក្ខាមិ នោ ទោសន្តរោតិ។ ចោទកេន ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ ចុទិតកេន កថំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ? ចុទិតកេន ទ្វីសុ ធម្មេសុ បតិដ្ឋាតព្ពំ សច្ចេ ច អកុប្បេ ច។ ចុទិតកេន ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ សង្ឃេន កថំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ? សង្ឃេន ឱតិណ្ណានោតិណ្ណំ ជានិតព្ពំ។ សង្ឃេន ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ អនុវិជ្ជកេន កថំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ? អនុវិជ្ជកេន យេន ធម្មេន យេន វិនយេន យេន សត្ថុសាសនេន តំ អធិករណំ វូបសម្មតិ, តថា តំ អធិករណំ វូបសមេតព្ពំ។ អនុវិជ្ជកេន ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ។

អដ្ឋកថាយម្បិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣៦២-៣៦៣) “**ចោទនាយ កោ អាទី**តិអាទិបុច្ឆានំ វិស្សជ្ជនេ **សច្ចេ អកុប្បេ ចា**តិ ឯត្ថ សច្ចេ បតិដ្ឋាតព្ពំ អកុប្បេ ច, យំ កតំ វា អកតំ វា, តទេវ វត្តព្ពំ, ន ចោទកេ វា អនុវិជ្ជកេ វា សង្ឃេ វា កោបោ ឧប្បាទេតព្ពោ។ **ឱតិណ្ណានោតិណ្ណំ ជានិតព្ព**ន្តិ ឱតិណ្ណញ្ច អនោតិណ្ណញ្ច វចនំ ជានិតព្ពំ។ តត្រាយំ ជាននវិធិ – ឯត្តកា ចោទកស្ស បុព្ពកថា, ឯត្តកា បច្ឆិមកថា, ឯត្តកា ចុទិតកស្ស បុព្ពកថា, ឯត្តកា បច្ឆិមកថាតិ ជានិតព្ពា។ ចោទកស្ស បមាណំ គណ្ហិតព្ពំ, ចុទិតកស្ស បមាណំ គណ្ហិតព្ពំ, អនុវិជ្ជកស្ស បមាណំ គណ្ហិតព្ពំ។ អនុវិជ្ជកោ អប្បមត្តកម្បិ អហាបេន្តោ ‘អាវុសោ, សមន្នាហរិត្វា ឧជុំ កត្វា អាហរា’តិ វត្តព្ពោ, សង្ឃេន ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ **យេន ធម្មេន យេន វិនយេន យេន សត្ថុសាសនេន តំ អធិករណំ វូបសម្មតី**តិ ឯត្ថ **ធម្មោ**តិ ភូតំ វត្ថុ។ **វិនយោ**តិ ចោទនា ចេវ សារណា ច។ **សត្ថុសាសន**ន្តិ ញត្តិសម្បទា ចេវ អនុស្សាវនសម្បទា ច។ ឯតេន ហិ ធម្មេន ច វិនយេន ច សត្ថុសាសនេន ច អធិករណំ វូបសម្មតិ, តស្មា អនុវិជ្ជកេន ភូតេន វត្ថុនា ចោទេត្វា អាបត្តឹ សារេត្វា ញត្តិសម្បទាយ ចេវ អនុស្សាវនសម្បទាយ ច តំ អធិករណំ វូបសមេតព្ពំ, អនុវិជ្ជកេន ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ អាគតំ, តស្មា វត្តព្ពមេត្តកំ ទ្វយន្តិ។

ឯវំ ឯកទេសេន ចោទនាកណ្ឌនយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ឯកទេសេនេវ មហាសង្គាមនយំ ទស្សេន្តោ “**អនុវិជ្ជកេន ចោទកោ បុច្ឆិតព្ពោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យំ ខោ ត្វំ, អាវុសោ, ឥមំ ភិក្ខុំ ចោទេសិ, កិម្ហិ នំ ចោទេសី**តិ ចោទនាសាមញ្ញតោ វុត្តំ, បាឡិយំ (មហាវ. ២៣៧) បន បវារណដ្ឋបនវសេន ចោទនំ សន្ធាយ “យំ ខោ ត្វំ, អាវុសោ, ឥមស្ស ភិក្ខុនោ បវារណំ ឋបេសី”តិ វុត្តំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ឯវំ ឯកទេសេន មហាសង្គាមនយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ឯកទេសេនេវ ចូឡសង្គាមនយំ ទស្សេតុំ “**សង្គាមាវចរេន ភិក្ខុនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សង្គាមាវចរេន ភិក្ខុនា**តិ **សង្គាមោ** វុច្ចតិ អធិករណវិនិច្ឆយត្ថាយ សង្ឃសន្និបាតោ។ តត្រ ហិ អត្តបច្ចត្ថិកា ចេវ សាសនបច្ចត្ថិកា ច ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ សត្ថុសាសនំ ទីបេន្តា សមោសរន្តិ វេសាលិកា វជ្ជិបុត្តកា វិយ។ យោ ភិក្ខុ តេសំ បច្ចត្ថិកានំ លទ្ធឹ មទ្ទិត្វា សកវាទទីបនត្ថាយ តត្ថ អវចរតិ, អជ្ឈោគាហេត្វា វិនិច្ឆយំ បវត្តេតិ, សោ **សង្គាមាវចរោ** នាម យសត្ថេរោ វិយ, តេន សង្គាមាវចរេន ភិក្ខុនា សង្ឃំ ឧបសង្កមន្តេន នីចចិត្តេន សង្ឃោ ឧបសង្កមិតព្ពោ។ **នីចចិត្តេនា**តិ មានទ្ធជំ និបាតេត្វា និហតមានចិត្តេន ។ **រជោហរណសមេនា**តិ បាទបុញ្ឆនសមេន, យថា រជោហរណស្ស សំកិលិដ្ឋេ វា អសំកិលិដ្ឋេ វា បាទេ បុញ្ឆិយមានេ នេវ រាគោ ន ទោសោ, ឯវំ ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ អរជ្ជន្តេន អទុស្សន្តេនាតិ អត្ថោ។ **យថាបតិរូបេ អាសនេ**តិ យថាបតិរូបំ អាសនំ ញត្វា អត្តនោ បាបុណនដ្ឋានេ ថេរានំ ភិក្ខូនំ បិដ្ឋឹ អទស្សេត្វា និសីទិតព្ពំ។

អនានាកថិកេនាតិ នានាវិធំ តំ តំ អនត្ថកថំ អកថេន្តេន។ **អតិរច្ឆានកថិកេនា**តិ ទិដ្ឋសុតមុតម្បិ រាជកថាទិកំ តិរច្ឆានកថំ អកថេន្តេន។ **សាមំ វា ធម្មោ ភាសិតព្ពោ**តិ សង្ឃសន្និបាតដ្ឋានេ កប្បិយាកប្បិយសន្និស្សិតា វា រូបារូបបរិច្ឆេទសមថចារវិបស្សនាចារដ្ឋាននិសជ្ជវត្តាទិនិស្សិតា វា កថា **ធម្មោ** នាម។ ឯវរូបោ ធម្មោ សយំ វា ភាសិតព្ពោ, បរោ វា អជ្ឈេសិតព្ពោ។ យោ ភិក្ខុ តថារូបឹ កថំ កថេតុំ បហោតិ, សោ វត្តព្ពោ “អាវុសោ, សង្ឃមជ្ឈម្ហិ បញ្ហេ ឧប្បន្នេ ត្វំ កថេយ្យាសី”តិ។ **អរិយោ វា តុណ្ហីភាវោ នាតិមញ្ញិតព្ពោ**តិ អរិយា តុណ្ហី និសីទន្តា ន ពាលបុថុជ្ជនា វិយ និសីទន្តិ, អញ្ញតរំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វាវ និសីទន្តិ។ ឥតិ កម្មដ្ឋានមនសិការវសេន តុណ្ហីភាវោ អរិយោ តុណ្ហីភាវោ នាម, សោ នាតិមញ្ញិតព្ពោ, “កឹ កម្មដ្ឋានានុយោគេនា”តិ នាវជានិតព្ពោ, អត្តនោ បតិរូបំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វាវ និសីទិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

ន ឧបជ្ឈាយោ បុច្ឆិតព្ពោតិ “កោ នាម តុយ្ហំ ឧបជ្ឈាយោ”តិ ន បុច្ឆិតព្ពោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **ន ជាតី**តិ “ខត្តិយជាតិយោ ត្វំ ព្រាហ្មណជាតិយោ”តិ ឯវំ ជាតិ ន បុច្ឆិតព្ពា។ **ន អាគមោ**តិ “ទីឃភាណកោ ត្វំ មជ្ឈិមភាណកោ”តិ ឯវំ អាគមោ ន បុច្ឆិតព្ពោ។ **កុលបទេសោ**បិ ខត្តិយកុលាទិវសេនេវ វេទិតព្ពោ។ **អត្រស្ស បេមំ វា ទោសោ វា**តិ តត្រ បុគ្គលេ ឯតេសំ ការណានំ អញ្ញតរវសេន បេមំ វា ភវេយ្យ ទោសោ វា។

នោ បរិសកប្បិកេនាតិ បរិសកប្បកេន បរិសានុវិធាយកេន ន ភវិតព្ពំ, យំ បរិសាយ រុច្ចតិ, តទេវ ចេតេត្វា កប្បេត្វា ន កថេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **ន ហត្ថមុទ្ទា ទស្សេតព្ពា**តិ កថេតព្ពេ ច អកថេតព្ពេ ច សញ្ញាជននត្ថំ ហត្ថវិការោ ន កាតព្ពោ។

អត្ថំ អនុវិធិយន្តេនាតិ វិនិច្ឆយបដិវេធមេវ សល្លក្ខេន្តេន, “ឥទំ សុត្តំ ឧបលព្ភតិ, ឥមស្មឹ វិនិច្ឆយេ ឥទំ វក្ខាមី”តិ ឯវំ បរិតុលយន្តេន និសីទិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **ន ច អាសនា វុដ្ឋាតព្ព**ន្តិ ន អាសនា វុដ្ឋាយ សន្និបាតមណ្ឌលេ វិចរិតព្ពំ។ វិនយធរេ ហិ ឧដ្ឋិតេ សព្ពា បរិសា វុដ្ឋហន្តិ, តស្មា ន វុដ្ឋាតព្ពំ។ **ន វីតិហាតព្ព**ន្តិ ន វិនិច្ឆយោ ហាបេតព្ពោ។ **ន កុម្មគ្គោ សេវិតព្ពោ**តិ ន អាបត្តិ ទីបេតព្ពា។ **អសាហសិកេន ភវិតព្ព**ន្តិ ន សហសា ការិនា ភវិតព្ពំ, ន សហសា ទុរុត្តវចនំ កថេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **វចនក្ខមេនា**តិ ទុរុត្តវាចំ ខមនសីលេន។ **ហិតបរិសក្កិនា**តិ

ហិតេសិនា ហិតគវេសិនា ករុណា ច ករុណាបុព្ពភាគោ ច ឧបដ្ឋាបេតព្ពោតិ អយំ បទទ្វយេបិ អធិប្បាយោ។ **អនសុរុត្តេនា**តិ ន អសុរុត្តេន, អសុរុត្តំ វុច្ចតិ វិគ្គាហិកកថាសង្ខាតំ អសុន្ទរវចនំ, តំ ន កថេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **អត្តា បរិគ្គហេតព្ពោ**តិ “វិនិច្ឆិនិតុំ វូបសមេតុំ សក្ខិស្សាមិ នុ ខោ, នោ”តិ ឯវំ អត្តា បរិគ្គហេតព្ពោ, អត្តនោ បមាណំ ជានិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **បរោ បរិគ្គហេតព្ពោ**តិ “លជ្ជិយា នុ ខោ អយំ បរិសា សក្កា សញ្ញាបេតុំ, ឧទាហុ នោ”តិ ឯវំ បរោ បរិគ្គហេតព្ពោ។ **ចោទកោ បរិគ្គហេតព្ពោ**តិ “ធម្មចោទកោ នុ ខោ, នោ”តិ ឯវំ បរិគ្គហេតព្ពោ។ **ចុទិតកោ បរិគ្គហេតព្ពោ**តិ “ធម្មចុទិតកោ នុ ខោ, នោ”តិ ឯវំ បរិគ្គហេតព្ពោ។ **អធម្មចោទកោ បរិគ្គហេតព្ពោ**តិ តស្ស បមាណំ ជានិតព្ពំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

វុត្តំ អហាបេន្តេនាតិ ចោទកចុទិតកេហិ វុត្តវចនំ អហាបេន្តេន។ **អវុត្តំ អបកាសេន្តេនា**តិ អនោសដំ វត្ថុំ អបកាសេន្តេន។ **មន្ទោ ហាសេតព្ពោ**តិ មន្ទោ មោមូឡ្ហោ បគ្គណ្ហិតព្ពោ, “នន្ទុ ត្វំ កុលបុត្តោ”តិ ឧត្តេជេត្វា អនុយោគវត្តំ កថាបេត្វា តស្ស អនុយោគោ គណ្ហិតព្ពោ។ **ភីរុំ អស្សាសេតព្ពោ**តិ យស្ស សង្ឃមជ្ឈំ វា គណមជ្ឈំ វា អនោសដបុព្ពត្តា សារជ្ជំ ឧប្បជ្ជតិ, តាទិសោ “មា ភាយិ, វិស្សត្ថោ កថយាហិ, មយំ តេ ឧបត្ថម្ភា ភវិស្សាមា”តិ វត្វាបិ អនុយោគវត្តំ កថាបេតព្ពោ។ **ចណ្ឌោ និសេធេតព្ពោ**តិ អបសារេតព្ពោ តជ្ជេតព្ពោ។ **អសុចិ វិភាវេតព្ពោ**តិ អលជ្ជឹ បកាសេត្វា អាបត្តឹ ទេសាបេតព្ពោ។ **ឧជុមទ្ទវេនា**តិ យោ ភិក្ខុ ឧជុ សីលវា កាយវង្កាទិរហិតោ, សោ មទ្ទវេនេវ ឧបចរិតព្ពោ។ **ធម្មេសុ ច បុគ្គលេសុ ចា**តិ ឯត្ថ យោ ធម្មគរុកោ ហោតិ, ន បុគ្គលគរុកោ, អយមេវ ធម្មេសុ ច បុគ្គលេសុ ច មជ្ឈត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

ចោទនាទិវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ឯកតឹសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

៣២. គរុកាបត្តិវុដ្ឋានវិនិច្ឆយកថា

បដិច្ឆន្នបរិវាសកថា

២៣៦. ឯវំ ចោទនាទិវិនិច្ឆយំ កថេត្វា ឥទានិ គរុកាបត្តិវុដ្ឋានវិនិច្ឆយំ កថេតុំ **“គរុកាបត្តិវុដ្ឋាន”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ គរុ អលហុកំ បដិករណំ ឯតិស្សា អាបត្តិយាតិ គរុកា, អាបជ្ជិតព្ពាតិ អាបត្តិ, គរុកា ច សា អាបត្តិ ចាតិ គរុកាបត្តិ, វុដ្ឋហតេ វុដ្ឋានំ, គរុកាបត្តិយា វុដ្ឋានំ **គរុកាបត្តិ វុដ្ឋានំ**។ កឹ តំ? សង្ឃាទិសេសាបត្តិតោ បរិសុទ្ធភាវោ។ តេនាហ **“បរិវាសមានត្តាទីហិ វិនយកម្មេហិ គរុកាបត្តិតោ វុដ្ឋាន”**ន្តិ។ កិញ្ចាបិ ចតុព្ពិធោ បរិវាសោ, អប្បដិច្ឆន្នបរិវាសោ បន ឥធ នាធិប្បេតោតិ អាហ **“តិវិធោ បរិវាសោ”**តិ។ តថា ហិ វុត្តំ សមន្តបាសាទិកាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៥) “តត្ថ ចតុព្ពិធោ បរិវាសោ – អប្បដិច្ឆន្នបរិវាសោ បដិច្ឆន្នបរិវាសោ សុទ្ធន្តបរិវាសោ សមោធានបរិវាសោតិ។ តេសុ ‘យោ សោ, ភិក្ខវេ, អញ្ញោបិ អញ្ញតិត្ថិយបុព្ពោ ឥមស្មិំ ធម្មវិនយេ អាកង្ខតិ បព្ពជ្ជំ, អាកង្ខតិ ឧបសម្បទំ, តស្ស ចត្តារោ មាសេ បរិវាសោ ទាតព្ពោ’តិ ឯវំ មហាខន្ធកេ (មហាវ. ៨៦) វុត្តោ តិត្ថិយបរិវាសោ **អប្បដិច្ឆន្នបរិវាសោ** នាម។ តត្ថ យំ វត្តព្ពំ, តំ វុត្តមេវ។ អយំ បន ឥធ អនធិប្បេតោ”តិ។ ឥតោ បរំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ សុវិញ្ញេយ្យោតិ តស្មា ទុព្ពិញ្ញេយ្យដ្ឋានេយេវ វណ្ណយិស្សាម។

២៣៧. **ឯវំ យោ យោ អាបន្នោ ហោតិ, តស្ស តស្ស នាមំ គហេត្វា កម្មវាចា កាតព្ពា**តិ ឯតេន បាឡិយំ សព្ពសាធារណវសេន “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អយំ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខូ”តិ ច “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ”តិ ច អាគតេបិ កម្មវាចាភណនកាលេ តថា អភណិត្វា “អយំ ពុទ្ធរក្ខិតោ ភិក្ខូ”តិ ច “ឥមស្ស ពុទ្ធរក្ខិតស្ស ភិក្ខុនោ”តិ ច ឯវំ សកសកនាមំ ឧទ្ធរិត្វាវ កម្មវាចា កាតព្ពាតិ ទស្សេតិ។

មាឡកសីមាយមេវ វត្តំ សមាទាតព្ពំ, ន តតោ ពហិ។ កស្មា? “អញ្ញត្ថ កម្មវាចា អញ្ញត្ថ សមាទាន”ន្តិ វត្តព្ពទោសប្បសង្គតោ។ អសមាទិន្នវត្តស្ស អារោចនាសម្ភវតោ, មាឡកសីមាយ សន្និបតិតានំ ភិក្ខូនំ ឯកស្សបិ អនារោចនេ សតិ រត្តិច្ឆេទសម្ភវតោ ច។ **បរិវាសំ សមាទិយាមិ, វត្តំ សមាទិយាមី**តិ ឥមេសុ ទ្វីសុ បទេសុ ឯកេកេន វា ឧភោហិ បទេហិ វា សមាទាតព្ពំ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “ឯកបទេនបិ ចេត្ថ និក្ខិត្តោ ហោតិ បរិវាសោ, ទ្វីហិ បន សុនិក្ខិត្តោយេវ, សមាទានេបិ ឯសេវ នយោ”តិ វក្ខមានត្តា។ **សមាទិយិត្វា តត្ថេវ សង្ឃស្ស អារោចេតព្ពំ**, ន តត្ថ អនារោចេត្វា អញ្ញត្ថ គន្តព្ពំ។ កស្មា? វុដ្ឋិតាយ បរិសាយ បុន សន្និបាតេតុំ ទុក្ករត្តា, ឯកស្សបិ ភិក្ខុនោ អនារោចេត្វា អរុណុដ្ឋាបនេ សតិ រត្តិច្ឆេទករត្តា។

អារោចេន្តេន ឯវំ អារោចេតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ “អហំ ភន្តេ…បេ…. សង្ឃោ ធារេតូ”តិ ឯត្តកមេវ វត្វា យាចនេ វិយ “ទុតិយម្បិ តតិយម្បី”តិ អវុត្តត្តា អច្ចាយិកករណេ សតិ ឯកវារំ អារោចិតេបិ ឧបបន្នមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **វេទិយាមហំ ភន្តេ, វេទិយតីតិ មំ សង្ឃោ ធារេតូ**តិ ឯត្ថ **“វេទិយាមី**តិ ចិត្តេន សម្បដិច្ឆិត្វា សុខំ អនុភវាមិ, ន តប្បច្ចយា អហំ ទុក្ខិតោតិ អធិប្បាយោ”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៩៧) វុត្តំ។ ឯត្ថ ច “សុខំ វេទេមិ វេទន”ន្តិអាទីសុ វិយ **បិ**-សទ្ទោ អនុភវនត្ថោ ហោតិ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៩៧) បន “វេទិយាមីតិ ជានាមិ, ចិត្តេន សម្បដិច្ឆិត្វា សុខំ អនុភវាមិ, ន តប្បច្ចយា អហំ ទុក្ខិតោតិ អធិប្បាយោតិ លិខិត”ន្តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ បន “ទីបង្ករោ លោកវិទូ”តិអាទីសុ វិយ ញាណត្ថោ អនុភវនត្ថោ ច។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៩៧) បន **“វេទិយាមហ**ន្តិ ជានាបេមហំ, អារោចេមីតិ អត្ថោ, អនុភវាមីតិបិស្ស អត្ថំ វទន្តិ។ បុរិមំ បន បសំសន្តិ អារោចនវចនត្តា”តិ។ ឯត្ថ តុ –

> “សម្បន្នំ សាលិកេទារំ, សុវា ខាទន្តិ ព្រាហ្មណ;
> បដិវេទេមិ តេ ព្រហ្មេ, ន នំ វារេតុមុស្សហេ”តិ។ –

អាទីសុ វិយ អារោចនត្ថោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

អារោចេត្វា…បេ…. និក្ខិបិតព្ពន្តិ ទុក្កដបរិមោចនត្ថំ វុត្តំ។ កេចិ បន “តទហេវ បុន វត្តំ សមាទិយិត្វា អរុណំ ឧដ្ឋាបេតុកាមស្ស រត្តិច្ឆេទបរិហារត្ថម្បី”តិ វទន្តិ។ យស្ស មាឡកេ នារោចិតំ, តស្ស អារោចេត្វា និក្ខិបិតព្ពំ។ យស្ស អារោចិតំ, តស្ស បុន អារោចនកិច្ចំ នត្ថិ, កេវលំ និក្ខិបិតព្ពមេវ។ “សភាគា ភិក្ខូ វសន្តី”តិ វុត្តត្តា វិសភាគានំ វសនដ្ឋានេ វត្តំ អសមាទិយិត្វា ពហិ ឯវ កាតុម្បិ វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា**តិ ឥទំ វិហារេ ភិក្ខូនំ សជ្ឈាយាទិសទ្ទសវនូបចារវិជហនត្ថំ វុត្តំ, **មហាមគ្គតោ ឱក្កម្មា**តិ ឥទំ មគ្គបដិបន្នានំ ភិក្ខូនំ សវនូបចារាតិក្កមនត្ថំ, **គុម្ពេន វា**តិអាទិ ទស្សនូបចារវិជហនត្ថំ។ **សោបិ កេនចិ កម្មេន បុរេអរុណេ ឯវ**

គច្ឆតីតិ ឥមិនា អារោចនាយ កតាយ សព្ពេសុ ភិក្ខូសុ ពហិវិហារំ គតេសុបិ ឩនេគណេចរណទោសោ វា វិប្បវាសទោសោ វា ន ហោតិ អារោចនត្តត្តា សហវាសស្សាតិ ទស្សេតិ។ តេនាហ “**អយញ្ច**”តិអាទិ។ អនិក្ខិត្តវត្តេន អន្តោឧបចារគតានំ សព្ពេសម្បិ អារោចេតព្ពា។ “**អយំ និក្ខិត្តវត្តស្ស បរិហារោ**”តិ វុត្តំ, តត្ថ **និក្ខិត្តវត្តស្សា**តិ វត្តំ និក្ខិបិត្វា បរិវសន្តស្សាតិ អត្ថោ។ អយំ បនេត្ថ ថេរស្ស អធិប្បាយោ – វត្តំ និក្ខិបិត្វា បរិវសន្តស្ស ឧបចារគតានំ សព្ពេសំ អារោចនកិច្ចំ នត្ថិ, ទិដ្ឋរូបានំ សុតសទ្ទានំ អារោចេតព្ពំ, អទិដ្ឋអសុតានម្បិ អន្តោទ្វាទសហត្ថគតានំ អារោចេតព្ពំ។ ឥទំ វត្តំ និក្ខិបិត្វា បរិវសន្តស្ស លក្ខណន្តិ។ **ថេរស្សា**តិ មហាបទុមត្ថេរស្ស។

២៣៨. កុក្កុច្ចវិនោទនត្ថាយាតិ ឥមេសុ បដិច្ឆន្នទិវសប្បមាណេន បរិវសិតទិវសេសុ “សិយុំ នុ ខោ តិវិធរត្តិច្ឆេទការណយុត្តានិ កានិចិ ទិវសានិ, ឯវំ សតិ អបរិបុណ្ណបរិវាសទិវសត្តា ន មានត្តារហោ ភវេយ្យ, អសតិ ច មានត្តារហភាវេ មានត្តំ ទិន្នម្បិ អទិន្នំយេវ ភវេយ្យ, ឯវញ្ច សតិ អាបន្នាបត្តិតោ វុដ្ឋានំ ន ភវេយ្យា”តិ ឥមស្ស វិនយកុក្កុច្ចស្ស វិនោទនត្ថាយ។ ឯកេន វា ទ្វីហិ វា តីហិ វា ទិវសេហិ អធិកតរានិ ទិវសានិ បរិវសិត្វា ននុ ចាយំ បរិវុត្ថបរិវាសោ, តស្មានេន មានត្តមេវ យាចិតព្ពំ, អថ កស្មា វត្តំ សមាទិយិត្វា មានត្តំ យាចិតព្ពន្តិ អាហាតិ ចោទនំ មនសិ ករោន្តេន វុត្តំ “**អយញ្ហិ វត្តេ សមាទិន្នេ**”តិអាទិ។ ហិ យស្មា អយំ ភិក្ខុ វត្តេ សមាទិន្នេ ឯវ មានត្តារហោ ហោតិ, ន អសមាទិន្នេ, ឥតិ តស្មា វត្តំ សមាទិយិត្វា មានត្តំ យាចិតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ ននុ ច កម្មវាចាយំ “សោ បរិវុត្ថបរិវាសោ សង្ឃំ មានត្តំ យាចតី”តិ ឥច្ចេវ វុត្តំ, ន វុត្តំ “សមាទិន្នវត្តោ”តិ, អថ កស្មា “វត្តេ សមាទិន្នេ ឯវ មានត្តារហោ ហោតី”តិ វុត្តន្តិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “**និក្ខិត្តវត្តេន បរិវុត្ថត្តា**”តិ។ យស្មា អយំ ភិក្ខុ និក្ខិត្តវត្តេន ហុត្វា បរិវុត្ថោ ហោតិ, នោ អនិក្ខិត្តវត្តេន, តស្មា និក្ខិត្តវត្តេន ហុត្វា បរិវុត្ថត្តា អយំ ភិក្ខុ វត្តេ សមាទិន្នេ ឯវ មានត្តារហោ ហោតិ, នោ អសមាទិន្នេតិ យោជនា។ តថា ហិ វុត្តំ “**អនិក្ខិត្តវត្តស្ស បន បុន សមាទានកិច្ចំ នត្ថិ។ សោ ហិ បដិច្ឆន្នទិវសាតិក្កមេនេវ មានត្តារហោ ហោតិ, តស្មា តស្ស មានត្តំ ទាតព្ពមេវា**”តិ។

ចតូហិ បញ្ចហិ វា ភិក្ខូហិ សទ្ធិន្តិ ឩនេគណេចរណទោសា វិមុច្ចនត្ថំ។ **បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបតោ**តិអាទិ កិញ្ចាបិ បាឡិយំ នត្ថិ, អថ ខោ អដ្ឋកថាចរិយានំ វចនេន តថា ឯវ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ ច វុត្តំ។ “**អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វា**តិ ទ្វាទសហត្ថេ ឧបចារេ សល្លក្ខេត្វា, អនិក្ខិត្តវត្តានំ ឧបចារសីមាយ អាគតភាវំ សល្លក្ខេត្វា សហវាសាទិកំ វេទិតព្ពន្តិ ច វុត្តំ។ ‘និក្ខិបន្តេន អារោចេត្វា និក្ខិបិតព្ពំ បយោជនំ អត្ថី’តិ ច វុត្តំ, ន បន តំ បយោជនំ ទស្សិត”ន្តិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៩៧) វុត្តំ, វត្តភេទទុក្កដា មុច្ចនបយោជនំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

២៣៩. អព្ភានំ កាតុំ ន វដ្ដតីតិ កតម្បិ អកតមេវ ហោតីតិ អត្ថោ។ “**តេនាបិ វត្តំ សមាទិយិត្វា អារោចេត្វា អព្ភានំ យាចិតព្ព**”ន្តិ វុត្តត្តា អព្ភានយាចនត្ថំ មានត្តស្ស សមាទិយនកាលេបិ អារោចេតព្ពមេវ។ បុព្ពេ មានត្តចារិតកាលេ អារោចិតមេវាតិ អនារោចេត្វា អព្ភានំ ន យាចិតព្ពន្តិ វិញ្ញាយតិ។ ឯវំ មានត្តយាចនកាលេបិ បរិវាសំ សមាទិយិត្វា អារោចេតព្ពមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

២៤០. ចិណ្ណមានត្តោ ភិក្ខុ អព្ភេតព្ពោតិ ចិណ្ណមានត្តស្ស ច អព្ភានារហស្ស ច និទ្ទានាករណត្តា វុត្តំ។ អញ្ញថា “អព្ភានារហោ អព្ភេតព្ពោ”តិ វត្តព្ពំ សិយា។ ឧក្ខេបនីយកម្មកតោបិ អត្តនោ លទ្ធិគ្គហណវសេន សភាគភិក្ខុម្ហិ សតិ តស្ស អនារោចាបេតុំ ន លភតិ។

“អនន្តរាយិកស្ស បន អន្តរាយិកសញ្ញាយ ឆាទយតោ អច្ឆន្នាវា”តិ បាឋោ។ អវេរិភាវេន សភាគោ **អវេរិសភាគោ**។ “សភាគសង្ឃាទិសេសំ អាបន្នស្ស បន សន្តិកេ អាវិ កាតុំ ន វដ្ដតី”តិ បសង្គតោ ឥធេវ បកាសិតំ។ លហុកេសុ បដិក្ខេបោ នត្ថិ។ តត្ថ ញត្តិយា អាវិ កត្វា ឧបោសថំ កាតុំ អនុញ្ញាតត្តា លហុកសភាគំ អាវិ កាតុំ វដ្ដតីតិ។ សភាគសង្ឃាទិសេសំ បន ញត្តិយា អារោចនំ ន វដ្ដតីតិ កិរ។ “តស្ស សន្តិកេ តំ អាបត្តឹ បដិករិស្សតីតិ (មហាវ. ១៧១) វុត្តត្តា លហុកស្សេវាយំ សមនុញ្ញាតា។ ន ហិ សក្កា សុទ្ធស្ស ឯកស្ស សន្តិកេ សង្ឃាទិសេសស្ស បដិករណំ កាតុ”ន្តិ លិខិតំ។ លហុកេសុបិ សភាគំ អាវិ កាតុំ ន វដ្ដតីតិ។ តស្មា ឯវ ហិ ញត្តិយា អាវិករណំ អនុញ្ញាតំ, ឥតរថា តំ និរត្ថកំ សិយា។ អញ្ញមញ្ញារោចនស្ស វដ្ដតិ, តតោ ន វដ្ដតីតិ ទីបនត្ថមេវ ញត្តិយា អាវិករណមនុញ្ញាតំ , តេនេវ ឥធ “**សភាគសង្ឃាទិសេសំ អាបន្នស្សា**”តិអាទិ វុត្តំ, អយមត្ថោ “ឯត្តាវតា តេ ទ្វេ និរាបត្តិកា ហោន្តិ, តេសំ សន្តិកេ សេសេហិ សភាគាបត្តិយោ ទេសេតព្ពា”តិ វចនេន កង្ខាវិតរណិយម្បិ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) បកាសិតោវ។ សង្ឃាទិសេសំ បន ញត្តិយា អារោចេត្វា ឧបោសថំ កាតុំ វដ្ដតិ។ តស្សា ញត្តិយា អយមត្ថោ – យទា សុទ្ធំ ភិក្ខុំ បស្សិស្សតិ, តស្ស សន្តិកេ អញ្ញមញ្ញារោចនវសេន បដិករិស្សតិ, ឯវំ បដិកតេ “ន ច, ភិក្ខវេ, សាបត្តិកេន បាតិមោក្ខំ សោតព្ពំ, យោ សុណេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៣៨៦) វុត្តាបត្តិតោ មោក្ខោ ហោតិ, តស្មា “គរុកំ វា ហោតុ លហុកំ វា, ញត្តិយា អាវិ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ ឧភោសុ

នយេសុ យុត្តតរំ គហេតព្ពំ។ “**នាមញ្ចេវ អាបត្តិ ចា**តិ តេន តេន វីតិក្កមេនាបន្នាបត្តិ **អាបត្តិ។ នាម**ន្តិ តស្សា អាបត្តិយា នាម”ន្តិ លិខិតំ។ **អារោចេត្វា និក្ខិបិតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ អារោចនំ វត្តភេទទុក្កដបរិហរណប្បយោជនន្តិ វេទិតព្ពំ។

“សតិយេវ អន្តរាយេ អន្តរាយិកសញ្ញី ឆាទេតិ, អច្ឆន្នា ហោតិ។ អន្តរាយិកស្ស បន អន្តរាយិកសញ្ញាយ វា អនន្តរាយិកសញ្ញាយ វា ឆាទយតោ អច្ឆន្នាវា”តិបិ បាឋោ។ **អវេរី**តិ ហិតកាមោ។ **ឧទ្ធស្តេ អរុណេ**តិ ឧដ្ឋិតេ អរុណេ។ **សុទ្ធស្ស សន្តិកេ**តិ សភាគសង្ឃាទិសេសំ អនាបន្នស្ស សន្តិកេ។ **វត្ថុ**ន្តិ អសុចិមោចនាទិវីតិក្កមំ។ **សុក្កវិស្សដ្ឋីតិ វត្ថុ ចេវ គោត្តញ្ចា**តិ “សុក្កវិស្សដ្ឋី”តិ ឥទំ អសុចិមោចនលក្ខណស្ស វីតិក្កមស្ស បកាសនតោ វត្ថុ ចេវ ហោតិ, សជាតិយសាធារណវិជាតិយវិនិវត្តសភាវាយ សុក្កវិស្សដ្ឋិយា ឯវ បកាសនតោ គោត្តញ្ច ហោតីតិ អត្ថោ។ គំ តាយតីតិ ហិ គោត្តំ។ **សង្ឃាទិសេសោតិ នាមញ្ចេវ អាបត្តិ ចា**តិ សង្ឃាទិសេសោតិ តេន តេន វីតិក្កមេន អាបន្នស្ស អាបត្តិនិកាយស្ស នាមបកាសនតោ នាមញ្ចេវ ហោតិ, អាបត្តិសភាវតោ អាបត្តិ ច។

សុទ្ធស្សាតិ សភាគសង្ឃាទិសេសំ អនាបន្នស្ស, តតោ វុដ្ឋិតស្ស វា។ **អញ្ញស្មិ**ន្តិ សុទ្ធន្តបរិវាសវសេន អាបត្តិវុដ្ឋានតោ អញ្ញស្មឹ អាបត្តិវុដ្ឋានេ។ បដិច្ឆាទិយិត្ថាតិ បដិច្ឆន្នា។ កា សា? អាបត្តិ។ ទិវសាទីហិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា វសនំ បរិវាសោ។ កោ សោ? វិនយកម្មករណំ។ បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា បរិវាសោ **បដិច្ឆន្នបរិវាសោ**។

បដិច្ឆន្នបរិវាសកថា និដ្ឋិតា។

សុទ្ធន្តបរិវាសកថា

២៤២. សុជ្ឈនំ សុទ្ធោ, កោ សោ? អាបត្តិវិគមោ។ អមតិ ឱសានភាវំ គច្ឆតីតិ អន្តោ, សុទ្ធោ អន្តោ យស្ស បរិវាសស្សាតិ សុទ្ធន្តោ, សុទ្ធន្តោ ច សោ បរិវាសោ ចាតិ **សុទ្ធន្តបរិវាសោ**, សុទ្ធកាលំ បរិយន្តំ កត្វា អសុទ្ធកាលប្បមាណេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា កតបរិវាសោ។

សុទ្ធន្តបរិវាសកថា និដ្ឋិតា។

ឱធានសមោធានបរិវាសកថា

២៤៣. សមោធីយតេ សមោធានំ, នានាកាលិកា នានាវត្ថុកា អាបត្តិយោ អគ្ឃាទិវសេន សមោធានំ ឯកីករណំ , សមោធានេត្វា កតោ បរិវាសោ **សមោធានបរិវាសោ**តិ វិគ្គហោ។ កម្មវាចាយំ “បដិកស្សិតោ សង្ឃេន ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ អន្តរា សម្ពហុលានំ អាបត្តីនំ អប្បដិច្ឆន្នានំ មូលាយបដិកស្សនា, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ ឯត្ថ គត្យត្ថធាតុយា កម្មនិ ច នយនត្ថធាតុយា កម្មនិ ច គទត្ថសម្បទានេ ច វិភត្តិបរិណាមេ ចាតិ ឥមេសុ ចតូសុ ឋានេសុ អាយាទេសស្ស វុត្តត្តា, បដិបុព្ពកសធាតុយា ច នយនត្ថត្តា “មូលាយា”តិ ឥទំ “បដិកស្សិតោ”តិ ឯត្ថ កម្មំ, តស្មា “បដិកស្សិតោ…បេ…. មូលាយ” ឥតិ ឯត្តកមេវ ភវិតព្ពំ, ន “មូលាយបដិកស្សនា”តិ ឯវំ មញ្ញមានា សទ្ទវិទុនោ “បដិកស្សនា”តិ ឥទំ អធិកន្តិ វា វទេយ្យុំ មក្ខេយ្យុំ វា, ន បនេតំ វត្តព្ពំ។ នវបាឋេសុយេវ អយំ បាឋោ សទ្ទលក្ខណយុត្តោ វា អយុត្តោ វាតិ ចិន្តេតព្ពោ, ន បន បាឡិយដ្ឋកថាទិតោ អាគតេសុ បោរាណបាឋេសុ។ តេសុ បន កថំ យោជិយមានោ អយំ បាឋោ សទ្ទយុត្តិយា ច អត្ថយុត្តិយា ច សមន្នាគតោ ភវេយ្យាតិ យោជនាការោយេវ ចិន្តេតព្ពោ។ អយញ្ច បាឋោ បោរាណបាឡិបាឋោវ, តស្មា “មូលាយបដិកស្សនា”តិ ឥទំ ករណវសេន វិបរិណាមេត្វា “មូលាយបដិកស្សនាយ បដិកស្សិតោ”តិ យោជេតព្ពំ។

កថំ បនេតស្ស បោរាណបាឋភាវោ ជានិតព្ពោតិ? បករណេ អាគតត្តា។ វុត្តញ្ហិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.១០២) “បាឡិយំ បដិកស្សិតោ សង្ឃេន ឧទាយិ ភិក្ខុ អន្តរា ឯកិស្សា អាបត្តិយា…បេ…. មូលាយបដិកស្សនាតិ ឥទំ ករណវសេន វិបរិណាមេត្វា មូលាយបដិកស្សនាយ បដិកស្សិតោតិ យោជេតព្ព”ន្តិ។ អថ វា “មូលាយ បដិកស្សនា មូលាយបដិកស្សនា”តិ អលុត្តសមាសវសេន ឧត្តរបទេន សមាសំ កត្វា សង្ឃេន ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ អន្តរា សម្ពហុលានំ អាបត្តីនំ អប្បដិច្ឆន្នានំ ហេតុ បដិកស្សិតោ។ សា មូលាយបដិកស្សនា ខមតិ សង្ឃស្សាតិ យោជេតព្ពំ។ តថា ហិ វុត្តំ តត្ថេវ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.១០២) “អថ វា មូលាយបដិកស្សនា ខមតិ សង្ឃស្សាតិ ឧត្តរបទេន សហ បច្ចត្តវសេនេវ យោជេតុម្បិ វដ្ដតី”តិ។

តំ ទេន្តេន បឋមំ មូលាយ បដិកស្សិត្វា បច្ឆាបរិវាសោ ទាតព្ពោតិ ឯត្ថ តំ ឱធានសមោធានបរិវាសំ ទេន្តេន បឋមំ តំ ភិក្ខុំ មូលាយ បដិកស្សិត្វា មូលទិវសេ អាកឌ្ឍិត្វា តស្ស អន្តរាបត្តិយា សមោធានបរិវាសោ ទាតព្ពោតិ អត្ថោ។ យថា កី វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.១០២) “ឧទាយី ភិក្ខុំ អន្តរា ឯកិស្សា អាបត្តិយា...បេ.... មូលាយ បដិកស្សិត្វាតិ ឯត្ថ អន្តរា ឯកិស្សា អាបត្តិយា ហេតុភូតាយ ឧទាយី ភិក្ខុំ មូលាយ បដិកស្សិត្វា មូលទិវសេ អាកឌ្ឍិត្វា តស្សា អន្តរាបត្តិយា សមោធានបរិវាសំ ទេតូតិ យោជនា”តិ វុត្តំ។ មហាសុមត្ថេរវាទេ **អាវិការាបេត្វា វិស្សជ្ជេតព្ពោ**តិ តស្ស អតេកិច្ឆភាវំ តេនេវ សង្ឃស្ស បាកដំ ការេត្វា លទ្ធិគណតោ វិយោជនវសេន វិស្សជ្ជេតព្ពោតិ អត្ថោ។

ឱធានសមោធានបរិវាសកថា និដ្ឋិតា។

អគ្ឃសមោធានបរិវាសកថា

២៤៤. អគ្ឃេន អគ្ឃវសេន អរហវសេន សមោធានំ អគ្ឃសមោធានំ, អាបន្នាសុ សម្ពហុលាសុ អាបត្តីសុ យា អាបត្តិយោ ចិរតរប្បដិច្ឆន្នាយោ, តាសំ អគ្ឃេន សមោធាយ តាសំ រត្តិបរិច្ឆេទវសេន អវសេសានំ ឩនតរប្បដិច្ឆន្នានំ អាបត្តីនំ បរិវាសោ ទីយតិ, អយំ វុច្ចតិ **អគ្ឃសមោធានោ ។ សតំ អាបត្តិយោ**តិ កាយសំសគ្គាទិវសេន ឯកទិវសេ អាបន្នា សតំ អាបត្តិយោ។ **ទសសត**ន្តិ សហស្សអាបត្តិយោ។ រត្តិសតំ ឆាទយិត្វានាតិ យោជេតព្ពំ។ “**អគ្ឃសមោធានោ** នាម សភាគវត្ថុកាយោ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ អាបន្នស្ស ពហុរត្តិំ បដិច្ឆាទិតាបត្តិយំ និក្ខិបិត្វា ទាតព្ពោ, តតោ នានាវត្ថុកានំ វសេនាតិ អយមេតេសំ វិសេសោ”តិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ១០២) វុត្តំ។

អគ្ឃសមោធានបរិវាសកថា និដ្ឋិតា។

២៤៦. លិង្គបរិវត្តនកកថាយំ យទិ កស្សចិ ភិក្ខុនោ ឥត្ថិលិង្គំ បាតុ ភវេយ្យ, កឹ តេន បុន ឧបជ្ឈា គហេតព្ពា, បុន ឧបសម្បទា កាតព្ពា, កឹ ភិក្ខូបសម្បទាតោ បដ្ឋាយ វស្សគណនា កាតព្ពា, ឧទាហុ ឥតោ បដ្ឋាយាតិ បុច្ឆាយ សតិ តំ បរិហរិតុមាហ “**សចេ**”តិអាទិ។ ឯវំ សន្តេ សា ភិក្ខុនី ភិក្ខូនំ មជ្ឈេយេវ វសិតព្ពំ ភវេយ្យាតិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “**អប្បតិរូប**”ន្តិអាទិ។ ឯវំ សន្តេ ភិក្ខុភូតកាលេ អាបជ្ជិតាបត្តិយោ កថំ កាតព្ពាតិ ចោទនំ មនសិ កត្វា អាហ “**យា ទេសនាគាមិនិយោ វា**”តិអាទិ។ តត្ថ **ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីហិ សាធារណា**តិ សញ្ចរិត្តាទយោ។ **អសាធារណា**តិ សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទយោ។ ហោតុ ភគវតោ អនុញ្ញាតវសេន លិង្គេ បរិវត្តេ អសាធារណាបត្តីហិ វុដ្ឋិតភាវោ, បុន បកតិលិង្គេ ឧប្បន្នេ បុន អាបត្តិ សិយាតិ អាសង្កំ បរិហរិតុំ “**បុន បកតិលិង្គេ**”តិអាទិ វុត្តំ។ ឥទានិ តមត្ថំ បាឡិយា សាធេតុំ “**វុត្តញ្ហេត**”ន្តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ បឋមបារាជិកវណ្ណនាយ ដីកាសុ (សារត្ថ. ដី. ២.៦៩; វជិរ. ដី. បារាជិក ៦៩) វុត្តនយេនេវ ទដ្ឋព្ពោ, ឥធ បន គរុកាបត្តិវុដ្ឋានកថាភូតត្តា សាយេវ កថា វុច្ចតេ។

២៤៧. តត្ថ **ភិក្ខុនីហិ សាធារណាយ បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា**តិ សញ្ចរិត្តាទិអាបត្តិយា, ហេត្វត្ថេ ចេតំ ករណវចនំ។ **បរិវសន្តស្សា**តិ អនាទរេ សាមិវចនំ។ **បក្ខមានត្តមេវ ទាតព្ពំ,** ន បុន បរិវាសោ ទាតព្ពោ ភិក្ខុនិភាវេ អបរិវាសារហត្តាតិ អធិប្បាយោ។ **មានត្តំ ចរន្តស្សា**តិ អនាទរេយេវ សាមិវចនំ, ឆារត្តមានត្តេ អាចិណ្ណេយេវ បរិវត្តតិ, បុន បក្ខមានត្តមេវ ទាតព្ពន្តិ។ តេន វក្ខតិ “សចេ ចិណ្ណមានត្តស្សា”តិអាទិ។ **អកុសលវិបាកេ បរិក្ខីណេ**តិ បុរិសិន្ទ្រិយស្ស អន្តរធានំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយបតិដ្ឋានំ បន កុសលវិបាកមេវ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ “ឧភយម្បិ អកុសលេន អន្តរធាយតិ, កុសលេន បដិលព្ភតី”តិ។ **ឆារត្តំ មានត្តមេវ ទាតព្ពំ,** ន បរិវាសោ ទាតព្ពោ, ន វា បក្ខមានត្តំ ទាតព្ពំ។

“អយំ បន វិសេសោ”តិ វត្វា តំ វិសេសំ ទស្សេតុមាហ “**សចេ**”តិអាទិ។ **បរិវាសទានំ នត្ថិ, ឆារត្តំ មានត្តមេវ ទាតព្ពំ**។ កស្មា? ភិក្ខុនិកាលេ បដិច្ឆន្នត្តា។ ភិក្ខុកាលេ ឆន្នាយេវ ហិ អាបត្តិ បរិវាសារហា ហោតិ, នោ ភិក្ខុនិកាលេតិ អយមេតាសំ វិសេសោ។ **បក្ខមានត្តំ ចរន្តិយា**តិ អនាទរេ សាមិវចនំ, បក្ខមានត្តេ អាចិណ្ណេយេវាតិ អត្ថោ។ តថា ហិ វក្ខតិ “ចិណ្ណមានត្តាយា”តិអាទិ។ **ឆារត្តំ មានត្តំ ចរន្តស្សា**តិអាទិ វុត្តនយមេវ។

បរិវាសវិនិច្ឆយកថា

ឥទានិ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ យស្មា សាវសេសគរុកាបត្តិ ហោតិ សតេកិច្ឆា, តស្មា យថា នាម រោគាតុរោ បុគ្គលោ កិញ្ចិ អត្តនោ ហិតសុខការណំ កាតុំ ន សក្កោតិ, តមេនំ ការុណិកោ តិកិច្ឆកោ ករុណាសញ្ចោទិតោ

តិកិច្ចំ កត្វា គេលញ្ញតោ វុដ្ឋាបេត្វា ហិតសុខំ ជនេតិ, ឯវំ សង្ឃាទិសេសាបត្តិសមង្គី បុគ្គលោ អាណាវីតិក្កមន្ត រាយិកភាវតោ សគ្គមោក្ខមគ្គំ សោធេតុំ ន សក្កោតិ, តមេនំ មហាការុណិកោ ភគវា មហាករុណាយ សញ្ចោទិតមានសោ អនេកេហិ នយេហិ អាបត្តិតោ វុដ្ឋានំ កត្វា សគ្គមោក្ខសុខេ បតិដ្ឋបេតិ, ភគវតោ អធិប្បាយញ្ញុនោ អដ្ឋកថាចរិយាបិ អនេកេហិ ការណេហិ ភគវតោ វចនស្ស អត្ថំ បកាសេត្វា វិសុទ្ធកាមានំ នយំ ទេន្តិ, តថា ដីកាចរិយាទយោបិ។ ឯវំ ទិន្នេ បន នយេ យោនិសោ មនសិ កាតុំ សក្កោន្តា បណ្ឌិតា យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជន្តិ, អសក្កោន្តា អញ្ញថា អត្ថំ គហេត្វា ន យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជន្តិ, តេសំ ទិដ្ឋានុគតិំ អនុគច្ឆន្តា សិស្សាទយោបិ តថេវ ករោន្តិ, តស្មា ភគវតោ វចនញ្ច បុព្ពេនាបរំ សំសន្ទិត្វា អដ្ឋកថាដីកាទិវចនញ្ច សម្មា តុលយិត្វា តថតោ ភគវតោ អធិប្បាយំ ញត្វា យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជន្តេហិ គរុកាបត្តិតោ វុដ្ឋហនត្ថំ យោគោ ករណីយោ។

តស្មា យទា ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តិ វិនយធរស្ស សន្តិកំ "គរុកាបត្តិវុដ្ឋានំ ករិស្សាមា"តិ, តទា វិនយធរេន "ត្វំ កតរាបត្តិំ អាបន្នោ"តិ បុច្ឆិតព្ពោ។ "សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ"តិ វុត្តេ "កតរសង្ឃាទិសេស"ន្តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមំ នាមា"តិ វុត្តេ សុក្កវិស្សដ្ឋិយំ មោចេតុកាមចេតនា, ឧបក្កមោ, មុច្ចនន្តិ តីណិ អង្គានិ។ កាយសំសគ្គេ មនុស្សិត្ថី, ឥត្ថិសញ្ញិតា, កាយសំសគ្គរាគោ, តេន រាគេន វាយាមោ, ហត្ថគ្គាហាទិសមាបជ្ជនន្តិ បញ្ច អង្គានិ។ ទុដ្ឋុល្លវាចាយំ មនុស្សិត្ថី, ឥត្ថិសញ្ញិតា, ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទរាគោ, តេន រាគេន ឱភាសនំ, តង្ខណវិជាននន្តិ បញ្ច អង្គានិ។ អត្តកាមេ មនុស្សិត្ថី, ឥត្ថិសញ្ញិតា, អត្តកាមបារិចរិយាយ រាគោ, តេន រាគេន វណ្ណភណនំ, តង្ខណវិជាននន្តិ បញ្ច អង្គានិ។ សញ្ចរិត្តេ យេសុ សញ្ចរិត្តំ សមាបជ្ជតិ, តេសំ មនុស្សជាតិកតា , នាលំវចនីយតា, បដិគ្គណ្ហនវីមំសនបច្ចាហរណានីតិ បញ្ច អង្គានិ។ កុដិការេ ឧល្លិត្តាទីនំ អញ្ញតរតា, ហេដ្ឋិមបមាណសម្ភវោ, អទេសិតវត្ថុកតា, បមាណាតិក្កន្តតា, អត្តុទ្ទេសិកតា, វាសាគារតា, លេបឃដនាតិ សត្ត បមាណយុត្តាទីសុ ឆធា អង្គានិ។ វិហារការេ តានិយេវ ឆ អង្គានិ។ ទុដ្ឋទោសេ យំ ចោទេតិ, តស្ស ឧបសម្បន្នោតិ សង្ខ្យុបគមនំ, តស្មិំ សុទ្ធសញ្ញិតា, យេន បារាជិកេន ចោទេតិ , តស្ស ទិដ្ឋាទិវសេន អមូលកតា, ចាវនាធិប្បាយេន សម្មុខាចោទនា, តស្ស តង្ខណវិជាននន្តិ បញ្ច អង្គានិ។ អញ្ញភាគិយេ អញ្ញភាគិយស្ស អធិករណស្ស កញ្ចិទេសំ លេសមត្តំ ឧបាទិយនតា, បុរិមានិ បញ្ចាតិ ឆ អង្គានិ។ សង្ឃភេទេ ភេទាយ បរក្កមនំ, ធម្មកម្មេន សមនុភាសនំ, កម្មវាចាបរិយោសានំ, អប្បដិនិស្សជ្ជនន្តិ ចត្តារិ អង្គានិ។ ភេទានុវត្តកេ អង្គេសុ យថា តត្ថ បរក្កមនំ, ឯវំ ឥធ អនុវត្តនន្តិ ចត្តារិ អង្គានិ។ ទុព្ពចេ អង្គេសុ យថា តត្ថ បរក្កមនំ, ឯវំ ឥធ អវចនីយករណតាតិ ចត្តារិ អង្គានិ។ កុលទូសកេ អង្គេសុ យថា តត្ថ បរក្កមនំ, ឯវំ ឥធ ឆន្ទាទីហិ បាបនន្តិ ចត្តារិ អង្គានិ។ ឥតិ ឥមានិ អង្គានិ សោធេត្វា សចេ អង្គបារិបូរិ ហោតិ, "សង្ឃាទិសេសោ"តិ វត្តព្ពោ។ នោ ចេ, "នាយំ សង្ឃាទិសេសោ, ថុល្លច្ចយាទីសុ អញ្ញតរាបត្តី"តិ វត្វា "នាយំ វុដ្ឋានគាមិនី, ទេសនាគាមិនី អយំ អាបត្តិ, តស្មា បតិរូបស្ស ភិក្ខុស្ស សន្តិកេ ទេសេហី"តិ វត្វា ទេសាបេតព្ពោ។

អថ បន អនាបត្តិច្ឆាយា បញ្ញាយតិ, "អនាបត្តី"តិ វត្វា ឧយ្យោជេតព្ពា។ សចេ បន សង្ឃាទិសេសច្ឆាយា បញ្ញាយតិ, "ត្វំ ឥមំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វា ឆាទេសិ, ន ឆាទេសី"តិ បុច្ឆិត្វា "ន ឆាទេមី"តិ វុត្តេ "តេន ហិ ត្វំ ន បរិវាសារហោ, មានត្តារហោវ ហោតី"តិ វត្តព្ពោ។ "ឆាទេមី"តិ បន វុត្តេ "ទសសុ អាការេសុ អញ្ញតរការណេន ឆាទេសិ, ឧទាហុ អញ្ញការណេនា"តិ បុច្ឆិត្វា "ទសសុ អញ្ញតរការណេនា"តិ វុត្តេ "ឯវម្បិ មានត្តារហោ ហោតិ, ន បរិវាសារហោ"តិ វត្តព្ពោ។ អថ "អញ្ញការណេនា"តិ វទតិ, ឯវំ សន្តេបិ "ត្វំ អាបត្តិអាបន្នភាវំ ជានន្តោ បដិច្ឆាទេសិ, ឧទាហុ អជានន្តោ"តិ បុច្ឆិត្វា "អជានន្តោ បដិច្ឆាទេមី"តិ វុត្តេ ច "អាបត្តិអាបន្នភាវំ សរន្តោ បដិច្ឆាទេសិ, ឧទាហុ វិសរិត្វា បដិច្ឆាទេសី"តិ បុច្ឆិត្វា "វិសរិត្វា បដិច្ឆាទេមី"តិ វុត្តេ ច "អាបត្តិអាបន្នភាវេ វេមតិកោ ហុត្វា បដិច្ឆាទេសិ, ឧទាហុ និព្ពេមតិកោ ហុត្វា"តិ បុច្ឆិត្វា "វេមតិកោ ហុត្វា"តិ វុត្តេ ច "ន ត្វំ បរិវាសារហោ, មានត្តារហោវ ហោតី"តិ វត្តព្ពោ។

អថ "ជានន្តោ បដិច្ឆាទេមី"តិ វុត្តេ ច "សរន្តោ បដិច្ឆាទេមី"តិ វុត្តេ ច "និព្ពេមតិកោ ហុត្វា បដិច្ឆាទេមី"តិ វុត្តេ ច "ត្វំ បរិវាសារហោ"តិ វត្តព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ សមុច្ចយក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ១៤៤) "សោ ឯវំ វទតិ 'យាយំ, អាវុសោ, អាបត្តិ ជានបដិច្ឆន្នា, ធម្មិកំ តស្សា អាបត្តិយា បរិវាសទានំ, ធម្មត្តា រុហតិ។ យា ច ខ្វាយំ, អាវុសោ, អាបត្តិ អជានប្បដិច្ឆន្នា, អធម្មិកំ តស្សា អាបត្តិយា បរិវាសទានំ, អធម្មត្តា ន រុហតិ។ ឯកិស្សា, អាវុសោ, អាបត្តិយា ភិក្ខុ មានត្តារហោ'"តិ ច, "សោ ឯវំ វទតិ 'យាយំ អាបត្តិ សរមានបដិច្ឆន្នា, ធម្មិកំ តស្សា អាបត្តិយា បរិវាសទានំ, ធម្មត្តា រុហតិ។ យា ច ខ្វាយំ អាបត្តិ អសរមានបដិច្ឆន្នា, អធម្មិកំ តស្សា អាបត្តិយា បរិវាសទានំ, អធម្មត្តា ន រុហតិ។ ឯកិស្សា, អាវុសោ, អាបត្តិយា ភិក្ខុ មានត្តារហោ'"តិ ច, "សោ ឯវំ វទតិ 'យាយំ, អាវុសោ, អាបត្តិ និព្ពេមតិកបដិច្ឆន្នា, ធម្មិកំ តស្សា អាបត្តិយា បរិវាសទានំ, ធម្មត្តា រុហតិ។ យា ច ខ្វាយំ, អាវុសោ, អាបត្តិ វេមតិកបដិច្ឆន្នា, អធម្មិកំ តស្សា អាបត្តិយា បរិវាសទានំ, អធម្មត្តា ន រុហតិ។ ឯកិស្សា, អាវុសោ, អាបត្តិយា ភិក្ខុមានត្តារហោ'"តិ ច។

ឯវំ បរិវាសារហភាវំ បកាសេត្វា “អយំ ភិក្ខុ បរិវាសារហោ, តីសុ បរិវាសេសុ កតរបរិវាសារហោ”តិ ចិន្តេត្វា “ភិក្ខុ ត្វំ កតិ អាបត្តិយោ ឆាទេសី”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯកំ អាបត្តិ”ន្តិ វា “ទ្វេ តីណិ តតុត្តរិ វា អាបត្តិយោ ឆាទេមី”តិ វា វុត្តេ “កតីហំ ត្វំ អាបត្តី បដិច្ឆាទេសី”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯកាហមេវាហំ បដិច្ឆាទេមី”តិ វា “ទ្វីហំ តីហំ តតុត្តរិ វា បដិច្ឆាទេមី”តិ វា វុត្តេ “យាវតីហំ បដិច្ឆាទេសិ, តាវតីហំ ត្វំ បដិវសិស្សសី”តិ វត្តព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “យាវតីហំ ជានំ បដិច្ឆាទេតិ, តាវតីហំ តេន ភិក្ខុនា អកាមា បរិវត្ថព្ព”ន្តិ។ តតោ “អយំ ភិក្ខុ អាបត្តិបរិយន្តំ ជានាតិ, តស្មា បដិច្ឆន្នបរិវាសារហោ”តិ (បារា. ៤៤២) ញត្វា តទនុរូបា កម្មវាចា កាតព្ពា។

ឯត្ថ ច អាបត្តិបរិយន្តបុច្ឆនំ កម្មវាចាករណត្ថមេវ ហោតិ, រត្តិបរិយន្តបុច្ឆនំ បន តទត្ថញ្ចេវ សុទ្ធន្តបរិវាសស្ស អននុរូបភាវទស្សនត្ថញ្ច ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (ចុឡវ. អដ្ឋ. ១០២) “សោ ទុវិធោ ចូឡសុទ្ធន្តោ មហាសុទ្ធន្តោតិ, ទុវិធោបិ ចេស រត្តិបរិច្ឆេទំ សកលំ វា ឯកច្ចំ វា អជានន្តស្ស ច អសរន្តស្ស ច តត្ថ វេមតិកស្ស ច ទាតព្ពោ។ អាបត្តិបរិយន្តំ បន ‘អហំ ឯត្តកា អាបត្តិយោ អាបន្នោ’តិ ជានាតុ វា, មា វា, អការណមេត”ន្តិ។ តតោ តស្ស ភិក្ខុនោ និសីទនដ្ឋានំ ជានិតព្ពំ។ ទុវិធញ្ហិ និសីទនដ្ឋានំ អនិក្ខិត្តវត្តេន និសីទិតព្ពដ្ឋានំ, និក្ខិត្តវត្តេន និសីទិតព្ពដ្ឋានន្តិ។

តត្ថ អប្បភិក្ខុកេ វិហារេ សភាគភិក្ខូនំ វសនដ្ឋានេ ឧបចារសីមាបរិច្ឆិន្នោ អន្តោវិហារោ អនិក្ខិត្តវត្តេន និសីទិតព្ពដ្ឋានំ ហោតិ។ ឧបចារសីមំ អតិក្កម្ម មហាមគ្គតោ ឱក្កម្ម គុម្ពវតិបដិច្ឆន្នដ្ឋានំ និក្ខិត្តវត្តេន និសីទិតព្ពដ្ឋានំ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) “សចេ អប្បភិក្ខុកោ វិហារោ ហោតិ, សភាគា ភិក្ខូ វសន្តិ, វត្តំ អនិក្ខិបិត្វា វិហារេយេវ រត្តិបរិគ្គហោ កាតព្ពោ។ អថ ន សក្កា សោធេតុំ, វុត្តនយេនេវ វត្តំ និក្ខិបិត្វា បច្ចូសសមយេ ឯកេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ មានត្តវណ្ណនាយំ វុត្តនយេនេវ ឧបចារសីមំ អតិក្កមិត្វា មហាមគ្គា ឱក្កម្ម បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ និសីទិត្វា អន្តោអរុណេយេវ វុត្តនយេនេវ វត្តំ សមាទិយិត្វា តស្ស ភិក្ខុនោ បរិវាសោ អារោចេតព្ពោ”តិ។ “មានត្តវណ្ណនាយំ វុត្តនយេនេវា”តិ ច “សចេ អប្បភិក្ខុកោ វិហារោ ហោតិ, សភាគា ភិក្ខូ វសន្តិ, វត្តំ អនិក្ខិបិត្វា អន្តោវិហារេយេវ រត្តិយោ គណេតព្ពា។ អថ ន សក្កា សោធេតុំ, វុត្តនយេនេវ វត្តំ និក្ខិបិត្វា បច្ចូសសមយេ ចតូហិ បញ្ចហិ វា ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបតោ, អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា មហាមគ្គតោ ឱក្កម្ម គុម្ពេន វា វតិយា វា បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ និសីទិតព្ព”ន្តិ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២៣៨) ឥទំ វចនំ សន្ធាយ វុត្តំ។

តត្ថ **អប្បភិក្ខុកោ វិហារោ ហោតី**តិ ឥទំ ពហុភិក្ខុកេ វិហារេ អញ្ញេ ភិក្ខូ គច្ឆន្តិ, អញ្ញេ ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តិ, តស្មា រត្តិច្ឆេទវត្តភេទការណានិ សោធេតុំ ទុក្ករត្តា វុត្តំ។ វក្ខតិ ហិ “អថ ន សក្កា សោធេតុ”ន្តិ។ **សភាគា ភិក្ខូ វសន្តី**តិ ឥទំ វិសភាគានំ វេរីភិក្ខូនំ សន្តិកេ វត្តំ អារោចេន្តោ បកាសេតុកាមោ ហោតិ , តស្មា វុត្តំ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២៣៦) “តស្មា អវេរិសភាគស្ស សន្តិកេ អារោចេតព្ពំ។ យោ បន វិសភាគោ ហោតិ សុត្វា បកាសេតុកាមោ, ឯវរូបស្ស ឧបជ្ឈាយស្សាបិ សន្តិកេ នារោចេតព្ព”ន្តិ, តស្មា វិសភាគានំ វសនដ្ឋានេ វត្តំ អសមាទិយិត្វា ពហិយេវ កាតុម្បិ វដ្តតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **វិហារេយេវា**តិ អន្តោឧបចារសីមាយមេវ។ វក្ខតិ ហិ “អថ ន សក្កា...បេ.... ឧបចារសីមំ អតិក្កមិត្វា”តិ។ **រត្តិបរិគ្គហោ កាតព្ពោ**តិ រត្តិគណនា កាតព្ពា។ វុត្តញ្ហិ មានត្តវណ្ណនាយំ “រត្តិយោ គណេតព្ពា”តិ។ **អថ ន សក្កា សោធេតុ**ន្តិ ពហុភិក្ខុកត្តា វា វិហារស្ស វិសភាគានំ វសនដ្ឋានត្តា វា រត្តិច្ឆេទវត្តភេទការណានិបិ សោធេតុំ ន សក្កា។ **វត្តំ និក្ខិបិត្វា**តិ បរិវាសវត្តំ និក្ខិបិត្វា។ **បច្ចូសសមយេ**តិ បច្ឆិមយាមកាលេ អរុណោទយតោ បុរេតរមេវ។ តថា ហិ វក្ខតិ “អន្តោអរុណេយេវ វុត្តនយេន វត្តំ សមាទិយិត្វា តស្ស ភិក្ខុនោ បរិវាសោ អារោចេតព្ពោ”តិ។ **ឯកេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ**ន្តិ វិប្បវាសរត្តិច្ឆេទវិមុច្ចនត្ថំ វិនា បកតត្តេន សភិក្ខុកអាវាសអភិក្ខុកអនាវាសគមនសង្ខាតវត្តភេទវិមុច្ចនត្ថញ្ច វុត្តំ។ តថា ហិ វុត្តំ “ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា អភិក្ខុកោ អនាវាសោ គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា”តិ (ចូឡវ. ៧៦)។

មានត្តវណ្ណនាយំ វុត្តនយេនាតិ “បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបតោ, អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា”តិ វុត្តនយេន។ យទិ ឯវំ វិសមមិទំ នយទស្សនំ, បរិក្ខេបបរិក្ខេបារហដ្ឋានេ ឯវ ហិ ឧបចារសីមា ហោតិ, កស្មា តត្ថ ឧបចារសីមតោ ទ្វេលេឌ្ឌុបាតាតិក្កមោ វុត្តោ, ឥធ បន ឧបចារសីមាតិក្កមោ ឯវាតិ ? សច្ចំ, តថាបិ វិហារេ ភិក្ខូនំ សជ្ឈាយាទិសទ្ទសវនសព្ភាវតោ សុវិទូរាតិក្កមោ វុត្តោ, ឥធ បន ឧបចារសីមតោ អតិក្កមមត្តោបិ អតិក្កមោយេវាតិ កត្វា វុត្តោ។ ពុទ្ធមតញ្ញុនោ ហិ អដ្ឋកថាចរិយា។ តថា ហិ វុត្តំ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៩៧) “បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបតោតិអាទិ កិញ្ចាបិ បាឡិយំ នត្ថិ, អថ ខោ អដ្ឋកថាចរិយានំ វចនេន តថា ឯវ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ ច វុត្ត”ន្តិ។

មានត្តវណ្ណនាយំ **ចតូហិ បញ្ចហិ វា ភិក្ខូហិ សទ្ធិ**ន្តិ ឥទំ បន ឩនេគណេចរណរត្តិច្ឆេទវិមុច្ចនត្ថំ វុត្តំ។ **ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា**តិអាទិ អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ សវនូបចារទស្សនូបចារវិជហនត្ថំ វុត្តំ។ តេនេវាហ ដីកាចរិយោ “**ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា**តិ ឥទំ វិហារេ ភិក្ខូនំ សជ្ឈាយាទិសទ្ទសវនូបចារវិជហនត្ថំ វុត្តំ, ‘**មហាមគ្គតោ ឱក្កម្មា**តិ ឥទំ មគ្គបដិបន្នានំ ភិក្ខូនំ សវនូបចារវិជហនត្ថំ, **គុម្ពេន វា**តិអាទិ ទស្សនូបចារវិជហនត្ថ”ន្តិ។ តស្មា យថាវុត្តំ ទុវិធំ ឋានំ បរិវសន្តមានត្តចារិកភិក្ខូហិ និសីទិតព្ពដ្ឋានំ ហោតិ។ តេសុ ច យទិ អន្តោវិហារេយេវ និសីទិត្វា បរិវសតិ, ឧបចារសីមគតានំ សព្ពេសំ ភិក្ខូនំ អារោចេតព្ពំ ហោតិ។ អថ ពហិឧបចារសីមាយំ, ទិដ្ឋរូបានំ សុតសទ្ទានំ អារោចេតព្ពំ។ អទិដ្ឋអសុតានម្បិ អន្តោទ្វាទសហត្ថគតានំ អារោចេតព្ពមេវ។ វុត្តញ្ហិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ “វត្តំ និក្ខិបិត្វា វសន្តស្ស ឧបចារសីមគតានំ សព្ពេសំ អារោចនកិច្ចំ នត្ថិ, ទិដ្ឋរូបានំ សុតសទ្ទានំ អារោចេតព្ពំ។ អទិដ្ឋអស្សុតានម្បិ អន្តោទ្វាទសហត្ថគតានំ អារោចេតព្ពំ។ ឥទំ វត្តំ និក្ខិបិត្វា វសន្តស្ស លក្ខណន្តិ វុត្ត”ន្តិ។ ឥទញ្ច វត្តំ អនិក្ខិបិត្វា វសន្តស្ស អន្តោវិហារេយេវ រត្តិបរិគ្គហស្ស ច និក្ខិបិត្វា វសន្តស្ស ឧបចារសីមំ អតិក្កមិត្វា វត្តសមាទានស្ស ច អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា វុត្តំ។ ឧបចារោ បន អន្តោសីមាយ ឋិតានំ សកលឧបចារសីមា ហោតិ, ពហិឧបចារសីមាយ ឋិតានំ ទ្វាទសហត្ថមត្តំ។ តេនេវ ហិ ឧទ្ទេសភត្តាទិសង្ឃលាភោ យទិ អន្តោសីមាយ ឧប្បជ្ជតិ, សីមដ្ឋកសង្ឃស្ស ហោតិ។ យទិ ពហិសីមាយំ, ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេ បត្តភិក្ខូនំ, តស្មា ឧបចារវសេនបិ ឯស អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ តថា ហិ វុត្តំ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៩៧) “**អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វា**តិ ទ្វាទសហត្ថេ ឧបចារេ សល្លក្ខេត្វា អនិក្ខិត្តវត្តានំ ឧបចារសីមាយ អាគតភាវំ សល្លក្ខេត្វា សហវាសាទិកំ វេទិតព្ពន្តិ ច វុត្ត”ន្តិ។

ឯវំ អនិក្ខិត្តវត្តានំ ហុត្វា បរិវសន្តានំ អន្តោវិហារេយេវ វសនស្ស, និក្ខិត្តវត្តានំ ហុត្វា បរិវសន្តានំ វិហារតោ ពហិ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា វសនស្ស ច អដ្ឋកថាទីសុ បករណេសុ អាគតត្តា តថាគតនយោ បករណាគតនយោ ហោតិ។ ឥទានិ បន អាចរិយា អនិក្ខិត្តវត្តស្ស ច រត្តិច្ឆេទវត្តភេទទោសេ បរិហរិតុំ អតិទុក្ករត្តា, និក្ខិត្តវត្តស្ស ច ទេវសិកំ បច្ចូសសមយេ ពហិសីមគមនស្ស ទុក្ករត្តា, វាឡសរីសបាទិបរិសយស្ស ច អាសង្កិតព្ពភាវតោ រត្តិច្ឆេទវត្តភេទបរិហរណវសេន លក្ខណបារិបូរិមេវ មនសិ ករោន្តា និក្ខិត្តវត្តាបិ សមានា អន្តោវិហារេយេវ បរិវាសវសនញ្ច មានត្តចរណញ្ច ករោន្តិ។

ឯកច្ចេ អាចរិយា ពហិឧបចារសីមាយំ បតិរូបដ្ឋានេ បកតត្តានំ ភិក្ខូនំ វសនសាលំ ការាបេត្វា បារិវាសិកភិក្ខូនំ និបជ្ជនមញ្ចំ សព្ពតោ ឆន្នបរិច្ឆិន្នំ សទ្វារពន្ធនំ សុគុត្តំ ការាបេត្វា តំ បទេសំ វតិយា បរិក្ខិបាបេត្វា សាយន្ហសមយេ តត្ថ គន្ត្វា ឧបដ្ឋាកសាមណេរាទយោ និវត្តាបេត្វា បុរិមយាមេ វា មជ្ឈិមយាមេ វា សមន្តតោ សទ្ទឆិជ្ជនកាលេ បកតត្តភិក្ខូ សាលាយំ និបជ្ជាបេត្វា បារិវាសិកភិក្ខូ វត្តំ សមាទាបេត្វា អារោចាបេត្វា អត្តនោ អត្តនោ មញ្ចកេសុ និបជ្ជាបេត្វា បច្ឆិមយាមកាលេ ឧដ្ឋាបេត្វា អរុណេ ឧដ្ឋិតេ អារោចាបេត្វា វត្តំ និក្ខិបាបេន្តិ។ ឯស នយោ បករណេសុ អនាគតត្តា អាចរិយានំ មតេន កតត្តា **អាចរិយនយោ** នាម។ ឯស នយោបិ យថារុតតោ បករណេសុ អនាគតោបិ បករណានុលោមវសេន រត្តិច្ឆេទវត្តភេទទោសេ បរិហរិត្វា លជ្ជិបេសលេហិ ពហុស្សុតេហិ សិក្ខាកាមេហិ វិនយេ បកតញ្ញូហិ វិចារិតោ សមានោ សុន្ទរោ បសត្ថោវ ហោតិ, តស្មា “អនុលោមនយោ”តិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

ននុ ច អនិក្ខិត្តវត្តានំយេវ អន្តោវិហារេ វសនំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ, អថ កស្មា និក្ខិត្តវត្តាបិ សមានា វសន្តីតិ? សច្ចំ, តត្ថ បន អប្បភិក្ខុកត្តា សភាគភិក្ខូនំ វសនដ្ឋានត្តា ច រត្តិច្ឆេទវត្តភេទទោសេ ច បរិហរិតុំ សក្កុណេយ្យភាវតោ សកលរត្តិន្ទិវម្បិ វត្តំ អនិក្ខិបិត្វា វសនំ វុត្តំ, ឥធ បន តថា អសក្កុណេយ្យភាវតោ ទិវា វត្តំ និក្ខិបិត្វា រត្តិយំ សមាទិយន្តោ អាគន្តុកានំ អនាគមនកាលភាវតោ, សទ្ទឆិជ្ជនកាលភាវតោ ច រត្តិច្ឆេទាទិទោសេ បរិហរិតុំ សក្កុណេយ្យត្តា តទនុលោមោយេវ ហោតីតិ មន្ត្វា អាចរិយា ឯវំ ករោន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯវំ ហោតុ, ពហិឧបចារសីមាយ វសន្តានំ បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ និសីទនមេវ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ, ន បកតត្តសាលាករណមញ្ចករណាទីនិ, អថ កស្មា ឯតានិ ករោន្តីតិ? សច្ចំ, តថាបិ បកតត្តសាលាករណំ បារិវាសិកានំ ភិក្ខូនំ បកតត្តេហិ ភិក្ខូហិ វិប្បវាសរត្តិច្ឆេទវត្តភេទទោសបរិហរណត្ថំ, តំ “តយោ ខោ, ឧបាលិ, បារិវាសិកស្ស ភិក្ខុនោ រត្តិច្ឆេទា សហវាសោ, វិប្បវាសោ, អនារោចនា”តិ វុត្តបាឋំ (ចូឡវ. ៨៣) អនុលោមេតិ។ មញ្ចករណំ សហវាសរត្តិច្ឆេទវត្តភេទទោសបរិហរណត្ថំ, តំ “ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា បកតត្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វត្ថព្ពំ, ន ឯកច្ឆន្នេ អនាវាសេ វត្ថព្ពំ, ន ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វា អនាវាសេ វា វត្ថព្ព”ន្តិ វុត្តបាឋញ្ច (ចូឡវ. ៨១) យថាវុត្តបាឋញ្ច អនុលោមេតិ។ អាទិ-សទ្ទេន សាយន្ហសមយេ គមនាទីនិ សង្គណ្ហាតិ។ តេសុ អដ្ឋកថាយំ បច្ចូសសមយេ គមនេ ឯវ វុត្តេបិ សាយន្ហសមយេ គមនំ រត្តិគមនស្ស ពហុបរិស្សយត្តា បរិស្សយវិនោទនត្ថំ, តំ “អន្តរាយតោ បរិមុច្ចនត្ថាយ គន្តព្ពមេវា”តិ វុត្តំ អដ្ឋកថាបាឋំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៦) អនុលោមេតិ។ ឧបដ្ឋាកសាមណេរាទីនំ និវត្តាបនំ អនុបសម្បន្នេន សហសេយ្យសង្កានិវត្តនត្ថំ, តំ “យោ បន ភិក្ខុ អនុបសម្បន្នេន សហសេយ្យំ កប្បេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ វុត្តំ មាតិកាបាឋំ (បាចិ. ៤៩) អនុលោមេតិ។

បុរិមយាមេ វា មជ្ឈិមយាមេ វា សមន្តតោ សទ្ទឆិជ្ជនកាលេ បកតត្តភិក្ខូ សាលាយំ និបជ្ជាបេត្វា បារិវាសិកភិក្ខូនំ វត្តសមាទាបនំ អញ្ញភិក្ខូនំ សទ្ទសវនវិវជ្ជនត្ថំ, តំ អនារោចនវត្តិច្ឆេទទោសបរិហរណត្ថំ, តំ យថាវុត្តរត្តិច្ឆេទបាឋំ អនុលោមេតិ។

នន្វ ច អដ្ឋកថាយំ អន្តោអរុណេយេវ វត្តសមាទាបនំ វុត្តំ, អថ កស្មា “បុរិមយាមមជ្ឈិមយាមេសូ”តិ វុត្តន្តិ? នាយំ ទោសោ, ហិយ្យោអរុណុគ្គមនតោ បដ្ឋាយ ហិ យាវ អជ្ជអរុណុគ្គមនា ឯកោ រត្តិន្ទិវោ អជ្ជអរុណស្ស អន្តោ នាម, អជ្ជអរុណតោ បដ្ឋាយ បច្ឆាកាលោ អរុណស្ស ពហិ នាម, តស្មា បុរិមមជ្ឈិមយាមេសុ កតវត្តសមាទានម្បិ អរុណោទយតោ បុរេ កតត្តា អន្តោអរុណេ កតំយេវ ហោតិ។ វត្តំ អសមាទិយិត្វា និបជ្ជនេ ច សតិ និទ្ទាវសេន អរុណុគ្គមនកាលំ អជានិត្វា វត្តសមាទានំ អតិក្កន្តំ ភវេយ្យ, តស្មា បុរេតរមេវ សមាទានំ កត្វា និបជ្ជនំ ញាយាគតំ ហោតិ, “អន្តោអរុណេយេវ វុត្តនយេនេវ វត្តំ សមាទិយិត្វា”តិ វុត្តអដ្ឋកថាបាឋញ្ច (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) អនុលោមេតិ។

ឯវំ ហោតុ, ឯវំ សន្តេបិ កស្មា “អារោចាបេត្វា”តិ វុត្តំ, ននុ មាឡកសីមាយំ សមាទិន្នកាលេយេវ វត្តមារោចិតន្តិ? សច្ចំ អារោចិតំ, អយំ បន ភិក្ខុ ទិវា វត្តំ និក្ខិបិត្វា និសិន្នោ, ឥទានិ សមាទិន្នោ, តស្មា មាឡកសីមាយ អារោចិតម្បិ បុន អារោចេតព្ពំ ហោតិ។ ឥទម្បិ “អន្តោអរុណេយេវ វុត្តនយេនេវ វត្តំ សមាទិយិត្វា តស្ស ភិក្ខុនោ បរិវាសោ អារោចេតព្ពោ”តិ បាឋំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) អនុលោមេតិ។ អថ “អត្តនោ អត្តនោ មញ្ចកេសុ និបជ្ជាបេត្វា”តិ កស្មា វុត្តំ, ននុ អញ្ញមញ្ញស្ស មញ្ចេសុ និបជ្ជមានាបិ បកតត្តសាលតោ និព្ពោទកបតនដ្ឋានតោ ពហិ និបជ្ជមានា សហវាសរអអាច្ឆេទទោសតោ មុត្តាយេវាតិ? ន បនេវំ ទដ្ឋព្ពំ។ ន ហិ បារិវាសិកោ បកតត្តភិក្ខូហេវ ឯកច្ឆន្នេ និបន្នោ សហវាសរត្តិច្ឆេទប្បត្តោ ហោតិ, អថ ខោ អញ្ញមញ្ញម្បិ ហោតិយេវ។ វុត្តញ្ហេតំ សមន្តបាសាទិកាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៨១) “សចេ ហិ ទ្វេ បារិវាសិកា ឯកតោ វសេយ្យុំ, តេ អញ្ញមញ្ញស្ស អជ្ឈាចារំ ញត្វា អគារវា វា វិប្បដិសារិនោ វា ហុត្វា បាបិដ្ឋតរំ វា អាបត្តឹ អាបជ្ជេយ្យុំ វិព្ភមេយ្យុំ វា, តស្មា នេសំ សហសេយ្យា សព្ពប្បការេន បដិក្ខិត្តា”តិ។ “បច្ឆិមយាមកាលេ ឧដ្ឋាបេត្វា អរុណេ ឧដ្ឋិតេ អារោចាបេត្វា វត្តំ និក្ខិបាបេន្តី”តិ ឯត្ថ អរុណេ អនុដ្ឋិតេយេវ វត្តនិក្ខិបនេ ករិយមានេ រត្តិច្ឆេទោ ហោតិ, សា រត្តិ គណនូបគា ន ហោតិ, តស្មា បឋមបរិច្ឆេទេ វុត្តំ អរុណកថាវិនិច្ឆយំ ឱលោកេត្វា អរុណុគ្គមនភាវោ សុដ្ឋុ ជានិតព្ពោ។

“អារោចាបេត្វា វត្តំ និក្ខិបាបេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ កស្មា អារោចាបេតិ, ននុ សមាទិន្នកាលេយេវ អារោចិតន្តិ? សច្ចំ, តថាបិ បារិវាសិកវត្តសមាទានកាលេ អារោចិតេសុ ភិក្ខូសុ ឯកច្ចេ និក្ខិបនកាលេ គច្ឆន្តិ, អញ្ញេ អាគច្ឆន្តិ, ឯវំ បរិសសង្កមនម្បិ សិយា, តថា ច សតិ អភិនវាគតានំ សព្ពាវា អារោចេតព្ពំ ហោតិ, អសតិ បន អភិនវាគតភិក្ខុម្ហិ អារោចនកិច្ចំ នត្ថិ។ ឯវំ សន្តេបិ អារោចនេ ទោសាភាវតោ បុន អារោចនំ ញាយាគតំ ហោតិ, មានត្តចរណកាលេ បន សមាទានេ អារោចិតេបិ និក្ខិបនេ អវស្សំ អារោចេតព្ពមេវ ។ កស្មា? ទិវសន្តរភាវតោ។ “ទេវសិកំ អារោចេតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩០) ហិ វុត្តំ។ ឯវំ សន្តេបិ សាយំ សមាទានកាលេ អារោចេស្សតិ, តស្មា និក្ខិបនេ អារោចនកិច្ចំ នត្ថីតិ ចេ? ន, សាយំ សមាទានកាលេ ឯតេ ភិក្ខូ អាគច្ឆិស្សន្តិបិ, ន អាគច្ឆិស្សន្តិបិ, អនាគតានំ កថំ អារោចេតុំ លភិស្សតិ, អនារោចនេ ច សតិ រត្តិច្ឆេទោ សិយា, តស្មា តស្មឹ ទិវសេ អរុណេ ឧដ្ឋិតេ វត្តនិក្ខិបនតោ បុរេយេវ អារោចេតព្ពន្តិ នោ មតិ, សុដ្ឋុតរំ ឧបធារេត្វា គហេតព្ពំ។ ឯវំ បករណាគតនយេន វា បករណានុលោមអាចរិយនយេន វា សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អាណំ បតិដ្ឋាបេន្តេន វិនយកោវិទេន ពហុស្សុតេន លជ្ជីបេសលភូតេន វិនយធរេន វិសុទ្ធិកាមានំ បេសលានំ ភិក្ខូនំ សីលវិសុទ្ធត្ថាយ សុដ្ឋុ វិចារេត្វា បរិវាសវត្តាមានត្តចរណវត្តានិ អាចិក្ខិតព្ពានីតិ។

ឥមស្មឹ ឋានេ លជ្ជីភិក្ខូនំ បរិវាសាទិកថាយ កុសលត្ថំ នានាវាទនយោ វុច្ចតេ – កេចិ ភិក្ខូ “បកតត្តសាលំ កុរុមានេន តស្សា សាលាយ មជ្ឈេ ថម្ភំ និមិត្តំ កត្វា តតោ ទ្វាទសហត្ថមត្តំ បទេសំ សល្លក្ខេត្វា យថា បញ្ញត្តេ បារិវាសិកានំ មញ្ចេ និបន្នស្ស ភិក្ខុស្ស គីវា តស្ស បទេសស្ស ឧបរិ ហោតិ, តថា បញ្ញាបេតព្ពោ។ ឯវំ កតេ សុកតំ ហោតី”តិ វទន្តិ ករោន្តិ ច។ ឯកច្ចេ “មញ្ចេ និបន្នស្ស ភិក្ខុស្ស កដិ តស្ស បទេសស្ស ឧបរិ ហោតិ, យថា បញ្ញាបេតព្ពោ, ឯវំ កតេ សុកតំ ហោតី”តិ វទន្តិ ករោន្តិ ច, តំ វចនំ នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាដីកាទីសុ វិជ្ជតិ, កេវលំ តេសំ បរិកប្បមេវ។ អយំ បន នេសំ អធិប្បាយោ សិយា – “ទ្វាទសហត្ថំ បន ឧបចារំ មុញ្ចិត្វា និសីទិតុំ វដ្តតី”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តវចនញ្ច “អថ ទ្វាទសហត្ថំ ឧបចារំ ឱក្កមិត្វា អជានន្តស្សេវ គច្ឆតិ, រត្តិច្ឆេទោ ហោតិ ឯវ, វត្តភេទោ បន នត្ថី”តិ អដ្ឋកថាវចនញ្ច (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧) “អទិដ្ឋអស្សុតានម្បិ អន្តោទ្វាទសហត្ថគតានំ អារោចេតព្ព”ន្តិ វុត្តដីកាវចនញ្ច (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៩៧) “អទិដ្ឋអស្សុតានម្បិ អន្តោទ្វាទសហត្ថគតានំ អារោចេតព្ពំ, ‘ឥទំ វត្តំ និក្ខិបិត្វា វសន្តស្ស លក្ខណ’ន្តិ វុត្ត”ន្តិ វុត្តវជិរពុទ្ធិដីកាវចនញ្ច (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៩៧) “**អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វា**តិ ទ្វាទសហត្ថេ ឧបចារេ សល្លក្ខេត្វា, អនិក្ខិត្តវត្តានំ ឧបចារសីមាយ អាគតភាវំ សល្លក្ខេ

ត្វា សហវាសាទិកំ វេទិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ វជិរពុទ្ធិដីកាវចនញ្ច បស្សិត្វា អយោនិសោ អត្ថំ គហេត្វា សព្ពត្ថ ទ្វាទសហត្ថមេវ បមាណំ, តតោ ឩនម្បិ អធិកម្បិ ន វដ្ដតិ, តស្មា យថាវុត្តនយេន មជ្ឈេ ថម្ភតោ ទ្វាទសហត្ថមត្តេ បទេសេ និបន្នស្ស ភិក្ខុស្ស គីវា វា កដិ វា ហោតុ, ឯវំ សន្តេ ទ្វាទសហត្ថប្បទេសេ បារិវាសិកភិក្ខុ ហោតិ, តតោ សហវាសតោ វា វិប្បវាសតោ វា រត្តិច្ឆេទវត្តភេទទោសា ន ហោន្តីតិ។

តត្រេវំ យុត្តាយុត្តវិចារណា កាតព្ពា។ យថាវុត្តបាឋេសុ បឋមបាឋស្ស អយមធិប្បាយោ – បកតត្តភិក្ខុម្ហិ ឆមាយ និសិន្នេ យទិ បារិវាសិកភិក្ខុ អាសនេ និសីទិតុកាមោ, បកតត្តស្ស ភិក្ខុនោ និសិន្នដ្ឋានតោ ទ្វាទសហត្ថំ ឧបចារំ មុញ្ចិត្វាវ និសីទិតុំ វដ្ដតិ, ន ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេតិ។ ឯតេន ទ្វីសុបិ ឆមាយ និសិន្នេសុ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេបិ វដ្ដតិ, ទ្វាទសហត្ថប្បទេសតោ ពហិ និសីទន្តោ អាសនេបិ និសីទិតុំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ តេនាហ “**ន ឆមាយ និសិន្នេ**តិ បកតត្តេ ភូមិយំ និសិន្នេ ឥតរេន អន្តមសោ តិណសន្ថរេបិ ឧច្ចតរេ វាលិកតលេបិ វា ន និសីទិតព្ពំ, ទ្វាទសហត្ថំ បន ឧបចារំ មុញ្ចិត្វា និសីទិតុំ វដ្ដតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៨១)។ ឥតិ បកតត្តេ ឆមាយ និសិន្នេ បារិវាសិកេន និសីទិតព្ពដ្ឋានទីបកោ អយំ បាឋោ, ន មញ្ចបញ្ញាបនដ្ឋានសយនដ្ឋានទីបកោ, តំ បុព្ពាបរបរិបុណ្ណំ សកលំ បាឋំ អនោលោកេត្វា ឯកទេសមត្តមេវ បស្សិត្វា បរិកប្បវសេន អយោនិសោ អធិប្បាយំ គណ្ហន្តិ។

ទុតិយបាឋស្ស បន អយមធិប្បាយោ – ពហិ ឧបចារសីមាយ បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ វត្តំ សមាទិយិត្វា និសិន្នេ ភិក្ខុស្មិំ តស្ស និសិន្នដ្ឋានតោ ទ្វាទសហត្ថំ ឧបចារំ ឱក្កមិត្វា តស្ស អជានន្តស្សេវ អញ្ញោ ភិក្ខុ គច្ឆតិ, តស្ស បារិវាសិកស្ស ភិក្ខុនោ រត្តិច្ឆេទោ ហោតិ, វត្តភេទោ បន នត្ថិ។ កស្មា រត្តិច្ឆេទោ ហោតិ? ឧបចារំ ឱក្កមិតត្តា។ កស្មា ន វត្តភេទោ? អជានន្តត្តាតិ។ ឯតេន ពហិឧបចារសីមាយ ឧបចារោ ទ្វាទសហត្ថប្បមាណោ ហោតិ អារោចនក្ខេត្តភូតោតិ ទស្សេតិ។ តេនាហ “គុម្ពេន វា វតិយា វា បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ និសីទិតព្ពំ, អន្តោអរុណេយេវ វុត្តនយេន វត្តំ សមាទិយិត្វា អារោចេតព្ពំ។ សចេ អញ្ញោ កោចិ ភិក្ខុ កេនចិទេវ ករណីយេន តំ ឋានំ អាគច្ឆតិ, សចេ ឯស តំ បស្សតិ, សទ្ទំ វាស្ស សុណាតិ, អារោចេតព្ពំ។ អនារោចេន្តស្ស រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្តភេទោ ច។ អថ ទ្វាទសហត្ថំ ឧបចារំ ឱក្កមិត្វា អជានន្តស្សេវ គច្ឆតិ, រត្តិច្ឆេទោ ហោតិ ឯវ, វត្តភេទោ បន នត្ថី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧)។ ឥតិ អយម្បិ បាឋោ អារោចនក្ខេត្តទីបកោ ហោតិ, ន មញ្ចបញ្ញាបនាទិទីបកោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

តតិយបាឋស្ស បន អយមធិប្បាយោ – កឹ ពហិឧបចារសីមាយ វត្តសមាទានដ្ឋានំ អាគតភិក្ខូនំ ទិដ្ឋរូបានំ សុតសទ្ទានំយេវ អារោចេតព្ពន្តិ បុច្ឆាយ សតិ អទិដ្ឋអស្សុតានម្បិ អន្តោទ្វាទសហត្ថគតានំ អារោចេតព្ពន្តិ វិស្សជ្ជេតព្ពន្តិ។ ឯតេន អទិដ្ឋអស្សុតានំ បន អន្តោទ្វាទសហត្ថគតានំយេវ អារោចេតព្ពំ, ន ពហិទ្វាទសហត្ថគតានំ, ទិដ្ឋសុតានំ បន អន្តោទ្វាទសហត្ថគតានម្បិ ពហិទ្វាទសហត្ថគតានម្បិ អាកាសាទិគតានម្បិ អារោចេតព្ពមេវាតិ ទស្សេតិ។ តេនាហ “អយំ បនេត្ថ ថេរស្ស អធិប្បាយោ – វត្តំ និក្ខិបិត្វា បរិវសន្តស្ស ឧបចារគតានំ សព្ពេសំ អារោចនកិច្ចំ នត្ថិ, ទិដ្ឋរូបានំ សុតសទ្ទានំ អារោចេតព្ពំ, អទិដ្ឋអស្សុតានម្បិ អន្តោទ្វាទសហត្ថគតានំ អារោចេតព្ពំ។ ឥទំ វត្តំ និក្ខិបិត្វា បរិវសន្តស្ស លក្ខណ”ន្តិ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៩៧)។ ឥតិ អយម្បិ បាឋោ អារោចេតព្ពលក្ខណទីបកោ ហោតិ, ន មញ្ចបញ្ញាបនាទិទីបកោតិ។ ចតុត្ថបាឋស្ស អធិប្បាយោបិ តតិយបាឋស្ស អធិប្បាយសទិសោវ។

បញ្ចមបាឋស្ស បន អយមធិប្បាយោ – **អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វា**តិ ឯត្ថ ឯកស្មិំ អដ្ឋកថាវចនេ និក្ខិត្តវត្តានំ ភិក្ខូនំ អត្តនោ និសិន្នដ្ឋានតោ ទ្វាទសហត្ថេ ឧបចារេ អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វា អនិក្ខិត្តវត្តានំ ឧបចារសីមាយ អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ អាគតភាវំ សល្លក្ខេត្វា សហវាសាទិកំ វេទិតព្ពំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន វិប្បវាសអនារោចនឩនេគណេចរណានិ សង្គណ្ហាតិ។ អយញ្ច យស្មា គណស្ស អារោចេត្វា ភិក្ខូនញ្ច អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វា វសិ , តស្មា និក្ខិត្តវត្តានំ ពហិឧបចារសីមាយ សមាទិន្នត្តា អត្តនោ និសិន្នដ្ឋានតោ ទ្វាទសហត្ថេ ឧបចារេ អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វា អនិក្ខិត្តវត្តានំ អន្តោវិហារេ សមាទិន្នត្តា ឧបចារសីមាយ អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ អាគតភាវំ សល្លក្ខេត្វា សហវាសវិប្បវាសអនារោចនឩនេគណេចរណសង្ខាតានិ វត្តច្ឆេទការណានិ វេទិតព្ពានីតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧) “អយញ្ច យស្មា គណស្ស អារោចេត្វា ភិក្ខូនញ្ច អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វាវ វសិ, តេនស្ស ឩនេគណេចរណទោសោ វា វិប្បវាសោ វា ន ហោតី”តិ។ ឥតិ អយញ្ច បាឋោ បកតត្តភិក្ខូសុ គតេសុបិ វត្តំ អារោចេត្វា ភិក្ខូនំ អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វា វសិតត្តា ទោសាភាវមេវ ទីបេតិ, ន មញ្ចបញ្ញាបនាទីនិ។ ឥតិ ឥមេសំ បាឋានំ អយោនិសោ អធិប្បាយំ គហេត្វា “សព្ពត្ថ ទ្វាទសហត្ថមេវ បមាណ”ន្តិ មញ្ញមានា វិចារិំសុ, តេសំ ទិដ្ឋានុគតី អាបជ្ជមានា សិស្សានុសិស្សាទយោបិ តថេវ ករោន្តិ, តទេតំ អប្បមាណំ។

កថំ? យំ តត្ថ បកតត្តសាលាយ មជ្ឈេ ថម្ភំ និមិត្តំ កត្វា ទ្វាទសហត្ថំ មិនិំសុ, តទប្បមាណំ ។ ន ហិ ថម្ភេន វា សាលាយ វា សហវាសោ វា វិប្បវាសោ វា វុត្តោ, អថ ខោ បកតត្តភិក្ខុនាវ។ វុត្តញ្ហិ សមន្តបាសាទិកាយំ (ចូឡវ.

អដ្ឋ. ៨៣) “តត្ថ **សហវាសោ**តិ យ្វាយំ បកតត្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ ឯកច្ឆន្នេតិអាទិនា នយេន វុត្តោ ឯកតោ វាសោ។ **វិប្បវាសោ**តិ ឯកកស្សេវ វាសោ”តិ។ យញ្ហិ តតោ ទ្វាទសហត្ថមត្តដ្ឋានេ ភិក្ខុស្ស គីវាដ្ឋបនំ វា កដិដ្ឋបនំ វា វទន្តិ, តទបិ អប្បមាណំ។ ពហិឧបចារសីមាយ ហិ បរិវសន្តស្ស ភិក្ខុស្ស សកលសរីរំ បកតត្តភិក្ខូនំ អន្តោ ទ្វាទសហត្ថេ ឧបចារេ ឋបេតព្ពំ ហោតិ, ន ឯកទេសមត្តំ។

តេសំ បន អយមធិប្បាយោ សិយា – ទ្វាទសហត្ថប្បទេសតោ សកលសរីរស្ស អន្តោករណេ សតិ សហវាសោ ភវេយ្យ, ពហិករណេ សតិ វិប្បវាសោ, តេន ឧបឌ្ឍំ អន្តោ ឧបឌ្ឍំ ពហិ ហោតូតិ, តំ មិច្ឆាញាណវសេន ហោតិ។ ន ហិ សហវាសទោសោ ទ្វាទសហត្ថេន កថិតោ, អថ ខោ ឯកច្ឆន្នេ សយនេន។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា បារិវាសិកក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៨១) “ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា បកតត្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វត្ថព្ពំ, ន ឯកច្ឆន្នេ អនាវាសេ វត្ថព្ពំ, ន ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វា អនាវាសេ វា វត្ថព្ព”ន្តិ។ អដ្ឋកថាយម្បិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៨១) វុត្តំ “**ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ**”តិអាទីសុ **អាវាសោ** នាម វសនត្ថាយ កតសេនាសនំ។ **អនាវាសោ** នាម ចេតិយឃរំ ពោធិឃរំ សម្មុញ្ជនិអដ្ដកោ ទារុអដ្ដកោ បានីយមាឡោ វច្ចកុដិ ទ្វារកោដ្ឋកោតិ ឯវមាទិ។ តតិយបទេន តទុភយម្បិ គហិតំ, ‘ឯតេសុ យត្ថ កត្ថចិ ឯកច្ឆន្នេ ឆទនតោ ឧទកបតនដ្ឋានបរិច្ឆិន្នេ ឱកាសេ ឧក្ខិត្តកោ វសិតុំ ន លភតិ, បារិវាសិកោ បន អន្តោអាវាសេយេវ ន លភតី’តិ មហាបច្ចរិយំ វុត្តំ។ មហាអដ្ឋកថាយំ បន ‘អវិសេសេន ឧទកបាតេន វារិត’ន្តិ វុត្តំ។ កុរុន្ទិយំ ‘ឯតេសុ ឯត្តកេសុ បញ្ចវណ្ណឆទនពទ្ធដ្ឋានេសុ បារិវាសិកស្ស ច ឧក្ខិត្តកស្ស ច បកតត្តេន សទ្ធឹ ឧទកបាតេន វារិត’ន្តិ វុត្តំ, តស្មា នានូបចារេបិ ឯកច្ឆន្នេ ន វដ្ដតិ។ សចេ បនេត្ថ តទហុបសម្បន្នេបិ បកតត្តេ បឋមំ បវិសិត្វា និបន្នេ សដ្ឋិវស្សោបិ បារិវាសិកោ បច្ឆា បវិសិត្វា ជានន្តោ និបជ្ជតិ, រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្តភេទទុក្កដញ្ច, អជានន្តស្ស រត្តិច្ឆេទោវ, ន វត្តភេទទុក្កដំ។ សចេ បន តស្មឹ បឋមំ និបន្នេ បច្ឆា បកតត្តោ បវិសិត្វា និបជ្ជតិ, បារិវាសិកោ ច ជានាតិ, រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្តភេទទុក្កដញ្ច។ នោ ចេ ជានាតិ , រត្តិច្ឆេទោវ, ន វត្តភេទទុក្កដន្តិ, តស្មា សាលាយបិ វិហារេបិ ឆទនតោ ឧទកបតនដ្ឋានតោ មុត្តមត្តេយេវ សហវាសទោសោ ន វិជ្ជតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯកច្ចេ បន មជ្ឈិមត្ថម្ភតោ ទ្វាទសហត្ថាយាមេន ទណ្ឌកេន ចក្កំ ភមិត្វា សមន្តតោ ពាហិរេ លេខំ ករោន្តិ, ឯវំ កតេ សា ពាហិរលេខា អាវដ្ដតោ ទ្វាសត្តតិហត្ថមត្តា ហោតិ, តតោ តំ បទេសំ ទ្វាទសហត្ថេន ទណ្ឌកេន មិនិត្វា ភាជិយមានំ ឆភាគមេវ ហោតិ, តតោ តេសំ ឆភាគានំ សីមាយ ឯកេកស្មឹ មញ្ចេ បញ្ញបិយមានេ ឆឡេវ មញ្ចដ្ឋានានិ ហោន្តិ, តស្មា ឯកស្មឹ វដ្ដមណ្ឌលេ ឆ ភិក្ខូយេវ អបុព្ពំ អចរិមំ វសិតុំ លភន្តិ, ន តតោ ឧទ្ធន្តិ វទន្តិ។ កស្មា បន ឯវំ ករោន្តីតិ? បុព្ពេ វុត្តនយេន “សព្ពត្ថ ទ្វាទសហត្ថមត្តមេវ បមាណ”ន្តិ គហិតត្តា។ ឯវំ កិរ នេសមធិប្បាយោ – បារិវាសិកោ បកតត្តស្ស ភិក្ខុនោ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេ សយមានោ សហវាសោ សិយា, ពាហិរេ សយមានោ វិប្បវាសោ, តថា អញ្ញមញ្ញស្សបីតិ។ ឯវំ ករោន្តានំ បន នេសំ សកអធិប្បាយោបិ ន សិជ្ឈតិ, កុតោ ភគវតោ អធិប្បាយោ។

កថំ? បារិវាសិកោ ភិក្ខុ បកតត្តភិក្ខូនញ្ច អញ្ញមញ្ញស្ស ច ទ្វាទសហត្ថមត្តេ បទេសេ ហោតូតិ នេសមធិប្បាយោ។ អថ បន មជ្ឈិមត្ថម្ភំ និមិត្តំ កត្វា មិនិយមានា សមន្តតោ ពាហិរលេខា ថម្ភតោយេវ ទ្វាទសហត្ថមត្តា ហោតិ, ន បកតត្តភិក្ខូហិ។ តេ ហិ ថម្ភតោ ពហិ ឯករតនទ្វិតិរតនាទិដ្ឋានេ ឋិតា, ពាហិរតោបិ លេខាយេវ ថម្ភតោ ទ្វាទសហត្ថមត្តា ហោតិ, ន តស្សូបរិ និបន្នភិក្ខុ។ សោ ហិ ទ្វិរតនមត្តេនបិ តិរតនមត្តេនបិ លេខាយ អន្តោបិ ហោតិ ពហិបិ។ អញ្ញមញ្ញស្សបិ ឆភាគសីមាយេវ អញ្ញមញ្ញស្ស ទ្វាទសហត្ថមត្តា ហោតិ , ន តស្សូបរិ បញ្ញត្តមញ្ចោ វា តត្ថ និបន្នភិក្ខុ វា។ មញ្ចោ ហិ ឯករតនមត្តេន វា ទ្វិរតនមត្តេន វា សីមំ អតិក្កមិត្វា ឋិតោ, ភិក្ខូបិ សយមានា ន សីមាយ ឧបរិយេវ សយន្តិ, វិទត្ថិមត្តេន វា រតនមត្តេន វា សីមំ អតិក្កមិត្វា វា អប្បត្វា វា សយន្តិ, តស្មា តេ បារិវាសិកា ភិក្ខូ បកតត្តភិក្ខូនម្បិ អញ្ញមញ្ញស្សបិ ទ្វាទសហត្ថមត្តដ្ឋាយិនោ ន ហោន្តិ, តតោ ឩនាវ ហោន្តិ, តស្មា សកអធិប្បាយោបិ ន សិជ្ឈតិ។

ភគវតោ បន អធិប្បាយោ – យទិ អប្បភិក្ខុកាទិអង្គសម្បន្នត្តា វិហារស្ស វត្តំ អនិក្ខិបិត្វា អន្តោវិហារេយេវ បរិវសតិ, ឯវំ សតិ បកតត្តេន ភិក្ខុនា ន ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វសិតព្ពំ។ យទិ តាទិសអាវាសេ វា អនាវាសេ វា ឆទនតោ ឧទកបតនដ្ឋានស្ស អន្តោ សយេយ្យ, សហវាសោ នាម, រត្តិច្ឆេទោ ហោតីតិ អយមត្ថោ យថាវុត្តបាឡិយា ច អដ្ឋកថាយ ច បកាសេតព្ពោ។ ន ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ ទ្វីហិ វត្ថព្ពំ។ យទិ វសេយ្យ, វុឌ្ឍស្ស រត្តិច្ឆេទោយេវ, នវកស្ស រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្តភេទទុក្កដញ្ច ហោតិ។ សមវស្សា ចេ, អជានន្តស្ស រត្តិច្ឆេទោយេវ , ជានន្តស្ស ឧភយម្បីតិ អយមត្ថោ “តយោ ខោ, ឧបាលិ, បារិវាសិកស្ស ភិក្ខុនោ រត្តិច្ឆេទា សហវាសោ វិប្បវាសោ អនារោចនា”តិ ច “ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា បារិវាសិកេន វុឌ្ឍតរេន សទ្ធឹ ន ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វត្ថព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. ៨២) ច “**វុឌ្ឍតរេនា**តិ ឯត្ថ…បេ…. សចេ ហិ ទ្វេ បារិវាសិកា ឯកតោ វសេយ្យុំ, តេ អញ្ញមញ្ញស្ស អជ្ឈាចារំ ញត្វា អគារវា វា វិប្បដិសារិនោ វា ហុត្វា បាបិដ្ឋតរំ វា អាបត្តឹ អាបជ្ជេយ្យុំ វិព្ភមេយ្យុំ វា, តស្មា នេសំ

សហសេយ្យា សព្ពប្បការេន បដិក្ខិត្តា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៨១) ច តមេហិ បាឡិអដ្ឋកថាបាឋេហិ បកាសេតព្ពោ។ វិប្បវាសេបិ បារិវាសិកេន អភិក្ខុកេ អាវាសេ ន វត្ថព្ពំ, បកតត្តេន វិនា អភិក្ខុកោ អាវាសោ ន គន្តព្ពោ, ពហិសីមាយំ ភិក្ខូនំ វសនដ្ឋានតោ ទ្វាទសហត្ថប្បមាណស្ស ឧបចារស្ស អន្តោ និសីទិតព្ពន្តិ ភគវតោ អធិប្បាយោ។

អយមត្ថោ “ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា អភិក្ខុកោ អាវាសោ គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា”តិអាទិ (ចូឡវ. ៧៦) ច “តយោ ខោ, ឧបាលិ...បេ.... អនារោចនា”តិ ច “ចត្តារោ ខោ, ឧបាលិ, មានត្តចារិកស្ស ភិក្ខុនោ រត្តិច្ឆេទា សហវាសោ, វិប្បវាសោ, អនារោចនា, ឩនេគណេចរណ”ន្តិ (ចូឡវ. ៩២) ច **“វិប្បវាសោ**តិ ឯកកស្សេវ វាសោ”តិ ច “អយញ្ច យស្មា គណស្ស អារោចេត្វា ភិក្ខូនញ្ច អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វាវ វសិ, តេនស្ស ឩនេគណេចរណទោសោ វា វិប្បវាសោ វា ន ហោតី”តិ ច **“អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វា**តិ ទ្វាទសហត្ថេ ឧបចារេ សល្លក្ខេត្វា, អនិក្ខិត្តវត្តានំ ឧបចារសីមាយ អាគតភាវំ សល្លក្ខេត្វា សហវាសាទិកំ វេទិតព្ព”ន្តិ ច អាគតេហិ បាឡិយដ្ឋកថា-វជិរពុទ្ធិដីកាបាឋេហិ បកាសេតព្ពោ, តស្មា វិហារេ បរិវសន្តស្ស ឧបចារសីមាយ អព្ភន្តរេ យត្ថ កត្ថចិ វសន្តស្ស នត្ថិ វិប្បវាសោ, ពហិឧបចារសីមាយំ បរិវសន្តស្ស ភិក្ខូនំ និសិន្នបរិយន្តតោ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេ វសន្តស្ស ច នត្ថិ វិប្បវាសោតិ, តញ្ច បរិវាសកាលេ “ឯកេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ”ន្តិ វចនតោ ឯកស្សបិ ភិក្ខុនោ, មានត្តចរណកាលេ “ចតូហិ បញ្ចហិ វា ភិក្ខូហិ សទ្ធិ”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) វចនតោ ច ចតុន្នំ បញ្ចន្នម្បិ ភិក្ខូនំ ហត្ថបាសភូតេ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេបិ វសិតុំ លភតិ, នត្ថិ វិប្បវាសោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

វត្តំ សមាទិយិត្វា តេសំ ភិក្ខូនំ អារោចិតកាលតោ បន បដ្ឋាយ កេនចិ ករណីយេន តេសុ ភិក្ខូសុ គតេសុបិ យថាវុត្តអដ្ឋកថាបាឋនយេន វិប្បវាសោ ន ហោតិ។ តថា ហិ វុត្តំ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៩៧) **“សោបិ កេនចិ កម្មេន បុរេអរុណេ ឯវ គច្ឆតី**តិ តមិនា អារោចនាយ កតាយ សព្ពេសុបិ ភិក្ខូសុ ពហិវិហារំ គតេសុ ឩនេគណេចរណទោសោ វា វិប្បវាសទោសោ វា ន ហោតិ អារោចិតត្តា សហវាសស្សាតិ ទស្សេតិ។ តេនាហ **‘អយញ្ចា’**តិអាទី”តិ។ អបរេ បន អាចរិយា “ពហិសីមាយ វត្តសមាទានដ្ឋានេ វតិបរិក្ខេបោបិ បកតត្តភិក្ខូហេវ កាតព្ពោ, ន កម្មារហភិក្ខូហិ។ យថា លោកេ ពន្ធនាគារាទិ ទណ្ឌការកេហិ ឯវ កត្តព្ពំ, ន ទណ្ឌារហេហិ, ឯវមិធាបី”តិ វទន្តិ, តម្បិ អដ្ឋកថាទីសុ ន ទិស្សតិ។ ន ហិ វតិបរិក្ខេបោ ទណ្ឌកម្មត្ថាយ ការិតោ, អថ ខោ ទស្សនូបចារវិជហនត្ថមេវ។ តថា ហិ វុត្តំ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៩៧) **“គុម្ពេន វា វតិយា វា បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ**តិ ទស្សនូបចារវិជហនត្ថ”ន្តិ។ តថា វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៩៧) **“គុម្ពេន វា**តិអាទិ ទស្សនូបចារវិជហនត្ថ”ន្តិ។ តតោ បរំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ បរិវាសទានញ្ច មានត្តទានញ្ច វេទិតព្ពំ។ យត្ថ បន សំសយិតព្ពំ អត្ថិ, តត្ថ សំសយវិនោទនត្ថាយ កថេតព្ពំ កថយាម។

ឯកច្ចេ ភិក្ខូ ឯវំ វទន្តិ – បារិវាសិកោ ភិក្ខុ វុឌ្ឍតរោបិ សមានោ វត្តេ សមាទិន្នេ នវកដ្ឋានេ ឋិតោ។ តថា ហិ វុត្តំ “យត្ថ បន និសីទាបេត្វា បរិវិសន្តិ, តត្ថ សាមណេរានំ ជេដ្ឋកេន, ភិក្ខូនំ សង្ឃនវកេន ហុត្វា និសីទិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៥) តស្មា អារោចិតកាលាទីសុ “អហំ ភន្តេ”តច្ចេវ វត្តព្ពំ, ន “អហំ អាវុសោ”តិ។ តត្រេវំ វិចារណា កាតព្ពា – បារិវាសិកាទយោ ភិក្ខូ សេយ្យាបរិយន្តអាសនបរិយន្តភាគិតាយ នវកដ្ឋានេ ឋិតា, ន ឯកន្តេន នវកភូតត្តា។ តថា ហិ វុត្តំ ភគវតា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកានំ ភិក្ខូនំ បញ្ច យថាវុឌ្ឍំ ឧបោសថំ បវារណំ វស្សិកសាដិកំ ឱណោជនំ ភត្ត”ន្តិ (ចូឡវ. ៧៥)។ អដ្ឋកថាយញ្ច (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៨១) “បកតត្តំ ភិក្ខុំ ទិស្វា អាសនា វុដ្ឋាតព្ពំ, បកតត្តោ ភិក្ខុ អាសនេន និមន្តេតព្ពោ”តិ ឯតិស្សា បាឡិយា សំវណ្ណនាយ **“វុដ្ឋាតព្ពំ, និមន្តេតព្ពោ**តិ តទហុបសម្បន្នម្បិ ទិស្វា វុដ្ឋាតព្ពមេវ, វុដ្ឋាយ ច ‘អហំ តមិនា សុខនិសិន្នោ វុដ្ឋាបិតោ’តិ បរម្មុខេន ន គន្តព្ពំ, ‘ឥទំ អាចរិយ អាសនំ, ឯត្ថ និសីទថា’តិ ឯវំ និមន្តេតព្ពោយេវា”តិ ឯត្ថេវ “អាចរិយា”តិ អាលបនវិសេសោ វុត្តោ, ន អញ្ញត្ថ។ យទិ វុឌ្ឍតរេនបិ “ភន្តេ”តច្ចេវ វត្តព្ពោ សិយា, តថាបិ “ឥទំ, ភន្តេ, អាសន”ន្តិ វត្តព្ពំ ភវេយ្យ, ន បន វុត្តំ, តស្មា ន តេសំ តំ វចនំ សារតោ បច្ចេតព្ពំ។ ឥមស្មឹ បន វិនយសង្គហប្បករណេ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២៣៧) “អារោចេន្តេន សចេ នវកតរោ ហោតិ, ‘អាវុសោ’តិ វត្តព្ពំ។ សចេ វុឌ្ឍតរោ, ‘ភន្តេ’តិ វត្តព្ព”ន្តិ វុត្តំ, តទញ្ញ “ឯកេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ”ន្តិ ហេដ្ឋា វុត្តត្តា តំ បដិគ្គាហកភូតំ បកតត្តំ ភិក្ខុំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ពហវោ បន ភិក្ខូ បារិវាសិកំ ភិក្ខុំ សង្ឃមជ្ឈេ និសីទាបេត្វា វត្តំ យាចាបេត្វា កម្មវាចាបរិយោសានេ សមាទាបេត្វា អារោចនមការេត្វា សង្ឃមជ្ឈតោ និក្ខមាបេត្វា បរិសបរិយន្តេ និសីទាបេត្វា តត្ថ និសិន្នេន អារោចាបេត្វា វត្តំ និក្ខិបាបេន្តិ, ឯវំ ករោន្តានញ្ច នេសំ អយមធិប្បាយោ – អយំ ភិក្ខុ វត្តេ អសមាទិន្នេ វុឌ្ឍដ្ឋានិយោបិ ហោតិ, តស្មា យាចនកាលេ ច កម្មវាចាសវនកាលេ ច វត្តសមាទានកាលេ ច សង្ឃមជ្ឈេ និសីទនារហោ ហោតិ, វត្តេ បន សមាទិន្នេ នវកដ្ឋានិយោ, តស្មា ន សង្ឃមជ្ឈេ និសីទនារហោ, អាសនបរិយន្តភាគិតាយ បរិសបរិយន្តេយេវ និសីទនារហោតិ, តទេតំ ឯវំ វិចារេតព្ពំ – អយំ ភិក្ខុ សង្ឃមជ្ឈេ និសីទមានោ អាសនំ គហេត្វា យថាវុឌ្ឍំ និសិន្នោ ន ហោតិ, អថ ខោ កម្មារហភាវេន អាសនំ អគ្គហេត្វា អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា

ឧក្កុដិកមេវ និសិន្នោ ហោតិ, កម្មារហោ ច នាម សង្ឃមជ្ឈេយេវ ឋបេតព្ពោ ហោតិ, នោ ពហិ, តស្មា “សង្ឃមជ្ឈេ និសីទនារហោ ន ហោតី”តិ ន សក្កា វត្តុំ តស្មឹ កាលេ, និក្ខមាបិតេ ច វត្តារោចនវត្តនិក្ខិបនានំ អនិដ្ឋិតត្តា អញ្ញមញ្ញំ អាហច្ច សុដ្ឋុ និសិន្នំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិហរិតុមសក្កុណេយ្យត្តា, ចីវរកណ្ណបាទបិដ្ឋិអាទីហិ ពាធិតត្តា អគារវកិរិយា វិយ ទិស្សតិ, អារោចនកិរិយញ្ច វត្តនិក្ខិបនញ្ច សង្ឃមជ្ឈេយេវ កត្តព្ពំ បរិយន្តេ និសីទិត្វា ករោន្តោ អដ្ឋកថាវិរោធោ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧) “វត្តំ សមាទិយិត្វា តត្ថេវ សង្ឃស្ស អារោចេតព្ពំ…បេ… អារោចេត្វា សចេ និក្ខិបិតុកាមោ, វុត្តនយេនេវ សង្ឃមជ្ឈេ និក្ខិបិតព្ព”ន្តិ។ កស្មា? សមាទានដ្ឋានេយេវ អារោចាបេត្វា តត្ថេវ និក្ខិបាបេត្វា និដ្ឋិតសព្ពកិច្ចមេវ និក្ខមាបេត្វា អត្តនោ អាសនេ និសីទាបេន្តោ ញាយាគតោតិ អម្ហាកំ ខន្តិ។

តថា សាយំ វត្តារោចនកាលេ ពហូសុ បារិវាសិកេសុ វុឌ្ឍតរំ បឋមំ សមាទាបេត្វា អារោចាបេត្វា អនុក្កមេន សព្ពបច្ឆា នវកតរំ សមាទាបេន្តិ អារោចាបេន្តិ, បាតោ និក្ខិបនកាលេ បន នវកតរំ បឋមំ អារោចាបេត្វា និក្ខិបាបេន្តិ, តតោ អនុក្កមេន វុឌ្ឍតរំ សព្ពបច្ឆា អារោចាបេត្វា និក្ខិបាបេន្តិ។ តេសំ អយមធិប្បាយោ សិយា – យទា ទស ភិក្ខូ បកតត្តា ទស ភិក្ខូ បារិវាសិកា ហោន្តិ, តទា វុឌ្ឍតរេន បឋមំ សមាទិយិត្វា អារោចិតេ តស្ស អារោចនំ អវសេសា ឯកូនវីសតិ ភិក្ខូ សុណន្តិ, ទុតិយស្ស អដ្ឋារស, តតិយស្ស សត្តរសាតិ អនុក្កមេន ហាយិត្វា សព្ពនវកស្ស អារោចនំ ទស បកតត្តា សុណន្តិ សេសានំ អបកតត្តភាវតោ។ តតោ និក្ខិបនកាលេ សព្ពនវកោ បុព្ពេ អត្តនា អារោចិតានំ ទសន្នំ ភិក្ខូនំ អារោចេត្វា និក្ខិបតិ, តតោ បដិលោមេន ទុតិយោ ឯកាទសន្នំ, តតិយោ ទ្វាទសន្នន្តិ អនុក្កមេន វឌ្ឍិត្វា សព្ពជេដ្ឋកោ អត្តនា បុព្ពេ អារោចិតានំ ឯកូនវីសតិភិក្ខូនំ អារោចេត្វា និក្ខិបតិ, ឯវំ យថានុក្កមេន និក្ខិបនំ ហោតិ។ សព្ពជេដ្ឋកេ បន បឋមំ និក្ខិត្តេ សតិ បុព្ពេ អត្តនា អារោចិតានំ នវន្នំ ភិក្ខូនំ តទា អបកតត្តភាវតោ អារោចិតានំ សន្តិកេ និក្ខិបនំ ន ហោតិ, តថា សេសានំ។ តេសំ បន ឯកច្ចានំ ឩនំ ហោតិ, ឯកច្ចានំ អធិកំ, តស្មា យថាវុត្តនយេន សព្ពនវកតោ បដ្ឋាយ អនុក្កមេន និក្ខិបិតព្ពន្តិ។

ឯវំវាទីនំ បន តេសមាយស្មន្តានំ វាទេ បកតត្តាយេវ ភិក្ខូ អារោចេតព្ពា ហោន្តិ, នោ អបកតត្តា។ បុព្ពេ អារោចិតានំយេវ សន្តិកេ វត្តំ និក្ខិបិតព្ពំ ហោតិ, នោ អនារោចិតានំ។ ឯវំ បន បកតត្តាយេវ ភិក្ខូ អារោចេតព្ពា ន ហោន្តិ, អថ ខោ អបកតត្តាបិ “សចេ ទ្វេ បារិវាសិកា គតដ្ឋានេ អញ្ញមញ្ញំ បស្សន្តិ, ឧភោហិ អញ្ញមញ្ញស្ស អារោចេតព្ព”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា។ បុព្ពេ អារោចិតានម្បិ អនារោចិតានម្បិ សន្តិកេ អារោចេត្វា និក្ខិបិតព្ពមេវ “សចេ សោ ភិក្ខុ កេនចិទេវ ករណីយេន បក្កន្តោ ហោតិ, យំ អញ្ញំ សព្ពបឋមំ បស្សតិ, តស្ស អារោចេត្វា និក្ខិបិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) វុត្តត្តា, តស្មា តថា អករោន្តេបិ សព្ពេសំ អារោចិតត្តា នត្ថិ ទោសោ។ អប្បេកច្ចេ ភិក្ខូ “បកតត្តស្សេវាយំ អារោចនា”តិ មញ្ញមានា សាយំ វុឌ្ឍបដិបាដិយា វត្តំ សមាទិយិត្វា អារោចេត្វា អត្តនោ សយនំ បវិសិត្វា ទ្វារជគ្គនសយនសោធនាទីនិ ករោន្តា អញ្ញេសំ អារោចិតំ ន សុណន្តិ។ អប្បេកច្ចេ បាតោ សយំ អារោចេត្វា និក្ខិបិត្វា អញ្ញេសំ អារោចនំ វា និក្ខិបនំ វា អនាគមេត្វា ភិក្ខាចារាទីនំ អត្ថាយ គច្ឆន្តិ, ឯវំ ករោន្តានំ តេសំ អារោចនំ ឯកច្ចានំ អសុតភាវសម្ភវតោ សាសង្កោ ហោតិ បារិវាសិកានំ អញ្ញមញ្ញារោចនស្ស បករណេសុ អាគតត្តា។ ន កេវលំ សារត្ថទីបនិយំយេវ, អថ ខោ វជិរពុទ្ធិដីកាយម្បិ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៧៦) “សចេ ទ្វេ បារិវាសិកា គតដ្ឋានេ អញ្ញមញ្ញំ បស្សន្តិ, ឧភោហិបិ អញ្ញមញ្ញស្ស អារោចេតព្ពំ អវិសេសេន ‘អាគន្តុកេន អារោចេតព្ពំ, អាគន្តុកស្ស អារោចេតព្ព’ន្តិ វុត្តត្តា”តិ វុត្តំ។

តថា អប្បេកច្ចេ បកតត្តា ភិក្ខូ បារិវាសិកេសុ ភិក្ខូសុ សាយំ វត្តសមាទានត្ថំ បកតត្តសាលតោ និក្ខមិត្វា អត្តនោ អត្តនោ សយនសមីបំ គតេសុ អត្តនោ សយនបញ្ញាបនបអក្ខារឋបនអញ្ញមញ្ញអាលាបសល្លាបករណាទិវសេន អាឡោលេន្តា បារិវាសិកានំ វត្តារោចនំ ន សុណន្តិ, ន មនសិ ករោន្តិ។ អប្បេកច្ចេ បាតោ វត្តនិក្ខិបនកាលេ បារិវាសិកភិក្ខូសុ វត្តារោចនវត្តនិក្ខិបនានិ ករោន្តេសុបិ និទ្ទាបសុតា ហុត្វា ន សុណន្តិ។ ឯវំ ករោន្តានម្បិ តេសំ ឯកច្ចានំ អស្សុតសម្ភវតោ វត្តារោចនំ សាសង្កំ ហោតីតិ។ ហោតុ សាសង្កំ, សុណន្តានំ អស្សុតសម្ភវេបិ អារោចកានំ សម្មាអារោចនេន វត្តស្ស បរិបុណ្ណត្តា កោ ទោសោតិ ចេ? អារោចកានំ សម្មាអារោចិតត្តា វត្តេ បរិបុណ្ណេបិ វត្តភេទទុក្កដតោវ វិមុត្តោ សិយា, ន រត្តិច្ឆេទតោ។ វុត្តញ្ហិ សមន្តបាសាទិកាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៦) “សចេ វាយមន្តោបិ សម្បាបុណិតុំ វា សាវេតុំ វា ន សក្កោតិ, រត្តិច្ឆេទោវ ហោតិ, ន វត្តភេទទុក្កដ”ន្តិ។

អថញ្ញេ ភិក្ខូ វត្តំ សមាទិយិត្វា រត្តឹ និបន្នា និទ្ទាភាវេន មនុស្សសទ្ទម្បិ សុណន្តិ, ភេរិអាទិសទ្ទម្បិ សុណន្តិ, សកដនាវាទិយានសទ្ទម្បិ សុណន្តិ, តេ តេន សទ្ទេន អាសង្កន្តិ “ភិក្ខូនំ នុ ខោ អយ”ន្តិ, តេ តេន ការណេន រត្តិច្ឆេទំ មញ្ញន្តិ។ កស្មា? “អយញ្ច នេសំ ឆត្តសទ្ទំ វា ឧក្កាសិតសទ្ទំ វា ខិបិតសទ្ទំ វា សុត្វា អាគន្តុកភាវំ ជានាតិ, គន្ត្វា អារោចេតព្ពំ។ គតកាលេ ជានន្តេនបិ អនុពន្ធិត្វា អារោចេតព្ពមេវ។ សម្បាបុណិតុំ អសក្កោន្តស្ស

រត្តិច្ឆេទោវ ហោតិ, ន វត្តភេទទុក្កដ”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៦) វុត្តត្តាតិ។ តេ ឯវំ សញ្ញាបេតព្ពា – មាយស្មន្តោ ឯវំ មញ្ញិត្ថ, នាយំ បាឋោ ពហិសីមដ្ឋវសេន វុត្តោ, អថ ខោ ឧបចារសីមដ្ឋវសេន វុត្តោ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថេវ “យេបិ អន្តោវិហារំ អប្បវិសិត្វា ឧបចារសីមំ ឱក្កមិត្វា គច្ឆន្តី”តិ។ តត្ថាបិ អាគន្តុកភាវស្ស ជានិតត្តា រត្តិច្ឆេទោ ហោតិ, តស្មា ទូរេសទ្ទសវនមត្តេន រត្តិច្ឆេទោ នត្ថិ, “អយំ ភិក្ខូនំ សទ្ទោ, អយំ ភិក្ខូហិ វាទិតភេរិឃណ្ដាទិសទ្ទោ, អយំ ភិក្ខូហិ បាជិតសកដនាវាទិសទ្ទោ”តិ និសិន្នដ្ឋានតោ ជានន្តោយេវ រត្តិច្ឆេទករោ ហោតិ។ តេនាហ “អាយស្មា កវរិកតិស្សត្ថេរោ ‘សមណោ អយ’ន្តិ វវត្ថានមេវ បមាណ”ន្តិ។

ទិវា ទូរេ គច្ឆន្តំ ជនកាយំ ទិស្វាបិ “ឥមេ ភិក្ខូ នុ ខោ”តិ បរិកប្បេន្តា រត្តិច្ឆេទំ មញ្ញន្តិ, តម្បិ អការណំ។ កស្មា? “ភិក្ខូ”តិ វវត្ថានស្ស អភាវា។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ “នទីអាទីសុ នាវាយ គច្ឆន្តម្បិ បរតីរេ ឋិតម្បិ អាកាសេ គច្ឆន្តម្បិ បព្ពតថលអរញ្ញាទីសុ ទូរេ ឋិតម្បិ ភិក្ខុំ ទិស្វា សចេ ‘ភិក្ខូ’តិ វវត្ថានំ អត្ថិ, នាវាទីហិ វា គន្ត្វា មហាសទ្ទំ កត្វា វា វេគេន អនុពន្ធិត្វា វា អារោចេតព្ព”ន្តិ។ ឥតិ ភិក្ខុំ ទិស្វាបិ “ភិក្ខូ”តិ វវត្ថានមេវ បមាណំ។ អភិក្ខុំ បន “ភិក្ខូ”តិ វវត្ថានេ សន្តេបិ វា អសន្តេបិ វា កឹ វត្តព្ពំ អត្ថិ, ពហវោ បន ភិក្ខូ ឥទំ រូបទស្សនំ សទ្ទសវនញ្ច អាសង្កន្តា “បភាតេ សតិ តំ ទ្វយំ ភវេយ្យ, តស្មា មនុស្សានំ គមនកាលសទ្ទករណកាលតោ បុព្ពេយេវ វត្តំ និក្ខិបិតព្ព”ន្តិ មញ្ញមានា អនុគ្គតេយេវ អរុណេ វត្តំ និក្ខិបន្តិ, តទយុត្តំ រត្តិច្ឆេទត្តាតិ។

អថ បន វិនយធរេន “កិត្តកា តេ អាបត្តិយោ, ឆាទេសិ, កីវតីហំ បដិច្ឆាទេសី”តិ បុដ្ឋោ សមានោ “អហំ, ភន្តេ, អាបត្តិបរិយន្តំ ន ជានាមិ, រត្តិបរិយន្តំ ន ជានាមិ, អាបត្តិបរិយន្តំ នស្សរាមិ, រត្តិបរិយន្តំ នស្សរាមិ, អាបត្តិបរិយន្តេ វេមតិកោ, រត្តិបរិយន្តេ វេមតិកោ”តិ វុត្តេ “អយំ ភិក្ខុ សុទ្ធន្តបរិវាសារហោ”តិ ញត្វា តស្សបិ ទុវិធត្តា ចូឡសុទ្ធន្តមហាសុទ្ធន្តវសេន “តេសុ អយំ ភិក្ខុ ឥមស្ស អរហោ”តិ ញាបនត្ថំ ឧបសម្បទតោ បដ្ឋាយ អនុលោមក្កមេន វា អារោចិតទិវសតោ បដ្ឋាយ បដិលោមក្កមេន វា “កិត្តកំ កាលំ ត្វំ អារោចនអាវិករណាទិវសេន សុទ្ធោ”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម ភន្តេ, ឯត្តកំ កាលំ អហំ សុទ្ធោម្ហី”តិ វុត្តេ “អយំ ភិក្ខុ ឯកច្ចំ រត្តិបរិយន្តំ ជានាតិ, តស្មា ចូឡសុទ្ធន្តារហោ”តិ ញត្វា តស្ស សុទ្ធកាលំ អបនេត្វា អសុទ្ធកាលវសេន បរិយន្តំ កត្វា ចូឡសុទ្ធន្តបរិវាសោ ទាតព្ពោ។ អយំ ឧទ្ធម្បិ អារោហតិ, អធោបិ ឱរោហតិ។ យោ បន អនុលោមវសេន វា បដិលោមវសេន វា បុច្ឆិយមានោ “សកលម្បិ រត្តិបរិយន្តំ អហំ ន ជានាមិ នស្សរាមិ, វេមតិកោ ហោមី”តិ វុត្តេ “អយំ ភិក្ខុ សកលម្បិ រត្តិបរិយន្តំ ន ជានាតិ, តស្មា មហាសុទ្ធន្តារហោ”តិ ញត្វា តស្ស ឧបសម្បទតោ បដ្ឋាយ យាវ វត្តសមាទានា ឯត្តកំ កាលំ បរិយន្តំ កត្វា មហាសុទ្ធន្តបរិវាសោ ទាតព្ពោ។
ឧទ្ធំអារោហនអធោឱរោហនភាវោ បនេសំ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) វុត្តោយេវ។ ឥតោ បរម្បិ វិធានំ អដ្ឋកថាយំ អាគតនយេនេវ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥទានិ បន ពហវោ ភិក្ខូ “អយំ ចូឡសុទ្ធន្តារហោ, អយំ មហាសុទ្ធន្តារហោ”តិ អវិចិនន្តា អន្តោកម្មវាចាយំ “អាបត្តិបរិយន្តំ ន ជានាតិ, រត្តិបរិយន្តំ ន ជានាតិ, អាបត្តិបរិយន្តំ នស្សរតិ, រត្តិបរិយន្តំ នស្សរតិ, អាបត្តិបរិយន្តេ វេមតិកោ, រត្តិបរិយន្តេ វេមតិកោ”តិ អវិសេសវចនមេវ មនសិ ករោន្តា “ឥមាយ កម្មវាចាយ ទិន្នំ សុទ្ធន្តបរិវាសំ គហេត្វា បញ្ចាហមត្តំ វា ទសាហមត្តំ វា បរិវសិត្វា អបរិយន្តរត្តិបដិច្ឆាទិតាហិ អបរិយន្តាហិ អាបត្តីហិ មោក្ខោ ហោតី”តិ មញ្ញន្តា បញ្ចាហមត្តំ វា ទសាហមត្តំ វា បរិវសិត្វា មានត្តំ យាចន្តិ, ឯវំ ករោន្តា តេ ភិក្ខូ សហស្សក្ខត្តុំ បរិវសន្តាបិ អាបត្តិតោ ន មុច្ចេយ្យុំ។ កស្មាតិ ចេ? បាឡិយា ច អដ្ឋកថាយ ច វិរុជ្ឈនតោ។ វុត្តញ្ហិ បាឡិយំ (បារា. ៤៤២) “យាវតីហំ ជានំ បដិច្ឆាទេតិ, តាវតីហំ តេន ភិក្ខុនា អកាមា បរិវត្ថព្ពំ។ បរិវុត្ថបរិវាសេន ភិក្ខុនា ឧត្តរិ ឆារត្តំ ភិក្ខុមានត្តាយ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ ចិណ្ណមានត្តោ ភិក្ខុ យត្ថ សិយា វីសតិគណោ ភិក្ខុសង្ឃោ, តត្ថ សោ ភិក្ខុ អព្ភេតព្ពោ”តិ, តស្មា បដិច្ឆន្នទិវសមត្តំ អបរិវសិត្វា មានត្តារហោ នាម ន ហោតិ, អមានត្តារហស្ស មានត្តទានំ ន រុហតិ, អចិណ្ណមានត្តោ អព្ភានារហោ ន ហោតិ, អនព្ភានារហស្ស អព្ភានំ ន រុហតិ, អនព្ភិតោ ភិក្ខុ អាបត្តិមុត្តោ បកតត្តោ ន ហោតីតិ អយមេត្ថ ភគវតោ អធិប្បាយោ។

អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) បន ចូឡសុទ្ធន្តេ “តំ គហេត្វា បរិវសន្តេន យត្តកំ កាលំ អត្តនោ សុទ្ធឹ ជានាតិ, តត្តកំ អបនេត្វា អវសេសំ មាសំ វា ទ្វិមាសំ វា បរិវសិតព្ព”ន្តិ, មហាសុទ្ធន្តេ “តំ គហេត្វា គហិតទិវសតោ យាវ ឧបសម្បទទិវសោ, តាវ រត្តិយោ គណេត្វា បរិវសិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ, តស្មា បដិច្ឆន្នរត្តិប្បមាណំ បរិវសន្តោយេវ មានត្តារហោ ហោតិ, ន បញ្ចាហទសាហរត្តិប្បមាណមត្តំ បរិវសន្តោតិ អយំ អដ្ឋកថាចរិយានំ អធិប្បាយោ។ តេនេវ ច ការណេន ទេសនាអារោចនាទីហិ សព្ពកាលំ អាបត្តឹ សោធេត្វា វសន្តានំ លជ្ជីបេសលានំ សិក្ខាកាមានំ ភិក្ខូនំ សុទ្ធន្តបរិវាសំ ទាតុំ អយុត្តរូបោ, ទេសនាអារោចនាទីហិ អាបត្តឹ អសោធេត្វា បមាទវសេន ចិរកាលំ វសន្តានំ ជនបទវាសិកាទីនំ ទាតុំ យុត្តរូបោតិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថាបិ អវសេសវិនិច្ឆយោ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

អថ បន វិនយធរេន “ត្វំ, អាវុសោ, កតរអាបត្តឹ អាបន្នោ, កតិ រត្តិយោ តេ ឆាទិតា”តិ បុដ្ឋោ “អហំ, ភន្តេ, សង្ឃាទិសេសំ អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា បក្ខមត្តំ បដិច្ឆាទិតា, តេនាហំ សង្ឃំ បក្ខបរិវាសំ យាចិត្វា សង្ឃេន ទិន្នេ បក្ខបរិវាសេ បរិវសិត្វា អនិក្ខិត្តវត្តោវ ហុត្វា អន្តរា សង្ឃាទិសេសាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា បញ្ចាហមត្តំ ឆាទិតា”តិ វុត្តេ “អយំ ភិក្ខុ សមោធានបរិវាសារហោ, តីសុ ច សមោធានបរិវាសេសុ ឱធានសមោធានារហោ”តិ ញត្វា “តេន ហិ ភិក្ខុ ត្វំ មូលាយបដិកស្សនារហោ”តិ វត្វា តំ មូលាយ បដិកស្សិត្វា បរិវុត្ថទិវសេ អទិវសេ កត្វា អន្តរា បដិច្ឆន្នេ បញ្ច ទិវសេ មូលាបត្តិយា បដិច្ឆន្នេសុ ទិវសេសុ សមោធានេត្វា ឱធានសមោធានោ ទាតព្ពោ។ ឥតោ បរានិ ឱធានសមោធានេ វត្តព្ពវចនានិ បាឡិយំ អដ្ឋកថាយញ្ច វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។

អថ បន វិនយធរេន បុដ្ឋោ “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ, សម្ពហុលា អាបត្តិយោ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយោ…បេ…. សម្ពហុលា អាបត្តិយោ ទសាហប្បដិច្ឆន្នាយោ”តិ វុត្តេ “អយំ ភិក្ខុ អគ្ឃសមោធានារហោ”តិ ញត្វា តាសំ អាបត្តីនំ យា អាបត្តិយោ ចិរតរប្បដិច្ឆន្នាយោ, តាសំ អគ្ឃេន សមោធានបរិវាសោ ទាតព្ពោ។ តត្រេវំ វទន្តិ – “យា អាបត្តិយោ ចិរតរប្បដិច្ឆន្នាយោ, តាសំ អគ្ឃេន សមោធានបរិវាសោ ទាតព្ពោ”តិ វុត្តោ, ឯវំ សន្តេ បក្ខប្បដិច្ឆន្នមាសប្បដិច្ឆន្នាទីសុ កថន្តិ? តេសុបិ “យា អាបត្តិយោ បក្ខប្បដិច្ឆន្នាយោ, យា អាបត្តិយោ មាសប្បដិច្ឆន្នាយោ”តិ វត្តព្ពោតិ។ យទិ ឯវំ បាឡិវិរោធោ អាបជ្ជតិ។ បាឡិយញ្ហិ ទសាហប្បដិច្ឆន្នបរិយោសានា ឯវ អាបត្តិ ទស្សិតា, ន បក្ខប្បដិច្ឆន្នមាសប្បដិច្ឆន្នាទយោតិ? សច្ចំ, បាឡិយំ តថាទស្សនំ បន នយទស្សនមត្តំ។ តថា ហិ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) “បញ្ចទស ទិវសានិ បដិច្ឆន្នាយ ‘បក្ខប្បដិច្ឆន្ន’ន្តិ វត្វា យោជនា កាតព្ពា…បេ…. ឯវំ យាវ សដ្ឋិសំវច្ឆរំ, អតិរេកសដ្ឋិសំវច្ឆរប្បដិច្ឆន្នន្តិ វា តតោ វា ភិយ្យោបិ វត្វា យោជនា កាតព្ពា”តិ។ មហាបទុមត្ថេរេនបិ វុត្តំ “អយំ សមុច្ចយក្ខន្ធកោ នាម ពុទ្ធានំ ឋិតកាលសទិសោ, អាបត្តិ នាម បដិច្ឆន្នា វា ហោតុ អប្បដិច្ឆន្នា វា សមកឩនតរអតិរេកប្បដិច្ឆន្នា វា, វិនយធរស្ស កម្មវាចំ យោជេតុំ សមត្ថភាវោយេវេត្ថ បមាណ”ន្តិ, តស្មា បក្ខប្បដិច្ឆន្នាទីនំ កម្មវាចាករណេ កុក្កុច្ចំ ន កាតព្ពន្តិ។

ហោតុ, ឯវម្បិ បក្ខប្បដិច្ឆន្នំ បរិយន្តំ កត្វា កតាយ កម្មវាចាយ តតោ ឩនំ អាបត្តិ នត្ថីតិ កថំ ជានេយ្យាតិ? ឥទានិ សិក្ខាកាមា ភិក្ខូ ទេវសិកម្បិ ទេសនារោចនាវិករណានិ ករោន្តិ ឯកាហិក ទ្វីហិកាទិវសេនបិ, កិច្ចបសុតា ហុត្វា តថា អសក្កោន្តាបិ ឧបោសថទិវសំ នាតិក្កមន្តិ, គិលានាទិវសេន តទតិក្កន្តាបិ អតិក្កន្តភាវំ ជានន្តិ, តស្មា តទតិក្កន្តភាវេ សតិ អតិរេកបក្ខប្បដិច្ឆន្នមាសប្បដិច្ឆន្នាទិវសេន វឌ្ឍេត្វា កម្មវាចំ ករេយ្យ, តទតិក្កន្តភាវេ បន អសតិ បក្ខប្បដិច្ឆន្នបរិយន្តា ហោតិ, តស្មា បក្ខបរិយន្តកម្មវាចាករណំ ញាយាគតំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯវំ ហោតុ, តថាបិ យទេតំ “សម្ពហុលា អាបត្តិយោ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយោ…បេ…. សម្ពហុលា អាបត្តិយោ បក្ខប្បដិច្ឆន្នាយោ”តិ វុត្តំ, តត្ថ ឥមិនាយេវ អនុក្កមេន មយា បដិច្ឆាទិតា អាបត្តិយោ ហោន្តីតិ កថំ ជានេយ្យ, អជាននេ ច សតិ “យា ច ខ្វាយំ, អាវុសោ, អាបត្តិ អជានប្បដិច្ឆន្នា, អធម្មិកំ តស្សា អាបត្តិយា បរិវាសទានំ, អធម្មត្តា ន រុហតី”តិ ឥទំ អាបជ្ជតីតិ? នាបជ្ជតិ។ តត្ថ ហិ អាបត្តិយា អាបន្នភាវំ អជានន្តោ ហុត្វា បដិច្ឆាទេតិ, តស្មា “អាបត្តិ ច ហោតិ អាបត្តិសញ្ញី ចា”តិ វុត្តអាបត្តិសញ្ញិតាភាវា អប្បដិច្ឆន្នមេវ ហោតិ, តស្មា អប្បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា បរិវាសទានំ អធម្មិកំ ហោតិ។ ឥធ បន “ឯត្តកា រត្តិយោ មយា ឆាទិតា”តិ ឆន្នកាលមេវ ន ជានាតិ, តទជានភាវេ សតិបិ បរិវាសទានំ រុហតិ។ តេនេវ ច ការណេន សុទ្ធន្តបរិវាសេ (ចូឡវ. ១៥៦-១៥៧) “អាបត្តិបរិយន្តំ ន ជានាតិ, រត្តិបរិយន្តំ ន ជានាតិ, អាបត្តិបរិយន្តំ នស្សរតិ, រត្តិបរិយន្តំ នស្សរតិ, អាបត្តិបរិយន្តេ វេមតិកោ, រត្តិបរិយន្តេ វេមតិកោ”តិ រត្តិបរិយន្តស្ស អជាននអសរណវេមតិកភាវេ សតិបិ បរិវាសទានំ វុត្តំ, តស្មា ឆាទិតកាលំ តថតោ អជានន្តោបិ “សម្ពហុលា អាបត្តិយោ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយោ…បេ…. សម្ពហុលា អាបត្តិយោ បក្ខប្បដិច្ឆន្នាយោ”តិ ឯត្ថ អប្បវិដ្ឋស្ស អភាវា សម្បជ្ជតិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អថាបិ ឯវំ វទេយ្យុំ – “សម្ពហុលា អាបត្តិយោ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយោ…បេ…. សម្ពហុលា អាបត្តិយោ បក្ខប្បដិច្ឆន្នាយោ”តិ វុត្តេ តេសុ ទិវសេសុ អាបត្តិយោ អត្ថិ បដិច្ឆន្នាយោបិ, អត្ថិ អប្បដិច្ឆន្នាយោបិ, អត្ថិ ចិរប្បដិច្ឆន្នាយោបិ, អត្ថិ អចិរប្បដិច្ឆន្នាយោបិ, អត្ថិ ឯកាបិ, អត្ថិ សម្ពហុលាបិ, សព្ពា តា អាបត្តិយោ ឯតេនេវ បទេន សង្គហិតា សិយុន្តិ? សង្គហិតា ឯវ។ ន ហេត្ថ សំសយោ កាតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) “អញ្ញស្មឹ បន អាបត្តិវុដ្ឋានេ ឥទំ លក្ខណំ – យោ អប្បដិច្ឆន្នំ អាបត្តិំ ‘បដិច្ឆន្នា’តិ វិនយកម្មំ ករោតិ, តស្ស អាបត្តិ វុដ្ឋាតិ។ យោ បដិច្ឆន្នំ ‘អប្បដិច្ឆន្នា’តិ វិនយកម្មំ ករោតិ, តស្ស ន វុដ្ឋាតិ។ អចិរប្បដិច្ឆន្នំ ‘ចិរប្បដិច្ឆន្នា’តិ ករោន្តស្សបិ វុដ្ឋាតិ, ចិរប្បដិច្ឆន្នំ ‘អចិរប្បដិច្ឆន្នា’តិ ករោន្តស្ស ន វុដ្ឋាតិ។ ឯកំ អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា ‘សម្ពហុលា’តិ ករោន្តស្សបិ វុដ្ឋាតិ ឯកំ វិនា សម្ពហុលានំ អភាវតោ។ សម្ពហុលា បន អាបជ្ជិត្វា ‘ឯកំ

អាបជ្ជិ’ន្តិ ករោន្តស្ស ន វុដ្ឋាតី”តិ, តស្មា ឯតេហិ បទេហិ សព្ពាសំ បដិច្ឆន្នាបត្តីនំ សង្គហិតត្តា តាហិ អាបត្តីហិ វុដ្ឋានំ សម្ភវតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អថ បន វិនយធរេន បុដ្ឋោ “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ ឯកំ សុក្កវិស្សដ្ឋឹ, ឯកំ កាយសំសគ្គំ, ឯកំ ទុដ្ឋុល្លវាចំ, ឯកំ អត្តកាមំ, ឯកំ សញ្ចរិត្តំ, ឯកំ កុដិការំ, ឯកំ វិហារការំ, ឯកំ ទុដ្ឋទោសំ, ឯកំ អញ្ញភាគិយំ, ឯកំ សង្ឃភេទំ, ឯកំ ភេទានុវត្តកំ, ឯកំ ទុព្ពចំ, ឯកំ កុលទូសក”ន្តិ វុត្តេ “អយំ ភិក្ខុ មិស្សកសមោធានបរិវាសារហោ”តិ ញត្វា អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) អាគតនយេន បរិវាសោ ទាតព្ពោ។ ឯត្ថាហ – អគ្ឃសមោធានមិស្សកសមោធានានំ កោ វិសេសោ, កឹ នានាករណន្តិ? វុច្ចតេ – អគ្ឃសមោធានបរិវាសោ អចិរប្បដិច្ឆន្នា អាបត្តិយោ ចិរប្បដិច្ឆន្នាយំ អាបត្តិយំ សមោធានេត្វា តស្សា ចិរប្បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា អគ្ឃវសេន ទីយតិ, មិស្សកសមោធានបរិវាសោ នានាវត្ថុកា អាបត្តិយោ សមោធានេត្វា តាសំ មិស្សកវសេន ទីយតិ, អយមេតេសំ វិសេសោ។ អថ វា អគ្ឃសមោធានោ សភាគវត្ថូនំ អាបត្តីនំ សមោធានវសេន ហោតិ, ឥតរោ វិសភាគវត្ថូនន្តិ អាចរិយា។ តេនេវាហ អាចរិយវជិរពុទ្ធិត្ថេរោ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ១០២) “**អគ្ឃសមោធានោ** នាម សភាគវត្ថុកាយោ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ អាបន្នស្ស ពហុរត្តឹ បដិច្ឆាទិតាបត្តិយំ និក្ខិបិត្វា ទាតព្ពោ, ឥតរោ នានាវត្ថុកានំ វសេនាតិ អយមេតេសំ វិសេសោ”តិ។

អថ សិយា “ឯវំ ចិរប្បដិច្ឆន្នាយោ ច អចិរប្បដិច្ឆន្នាយោ ច នានាវត្ថុកាយោ អាបត្តិយោ អាបជ្ជន្តស្ស កោ បរិវាសោ ទាតព្ពោ អគ្ឃសមោធានោ វា មិស្សកសមោធានោ វា, អថ តទុភយា វា”តិ។ កិញ្ចេត្ថ – យទិ អគ្ឃសមោធានំ ទទេយ្យ, ចិរប្បដិច្ឆន្នាហិ ច អចិរប្បដិច្ឆន្នាហិ ច សភាគវត្ថុកាហិ អាបត្តីហិ វុដ្ឋិតោ ភវេយ្យ, ចិរប្បដិច្ឆន្នាហិ ច អចិរប្បដិច្ឆន្នាហិ ច នោ វិសភាគវត្ថុកាហិ។ យទិ ច មិស្សកសមោធានំ ទទេយ្យ, សមានកាលប្បដិច្ឆន្នាហិ វិសភាគវត្ថូហិ អាបត្តីហិ វុដ្ឋិតោ ភវេយ្យ, នោ អសមានកអាលប្បដិច្ឆន្នាហិ សភាគវត្ថុកាហិ ច, អថ តទុភយម្បិ ទទេយ្យ, “ឯកស្មឹ កម្មេ ទ្វេ បរិវាសា ទាតព្ពា”តិ នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ វុត្តន្តិ? វុច្ចតេ – ឥទញ្ហិ សព្ពម្បិ បរិវាសាទិកំ វិនយកម្មំ វត្ថុវសេន វា គោត្តវសេន វា នាមវសេន វា អាបត្តិវសេន វា កាតុំ វដ្ដតិយេវ។

តត្ថ សុក្កវិស្សដ្ឋីតិ **វត្ថុ** ចេវ **គោត្ត**ញ្ច។ សង្ឃាទិសេសោតិ **នាម**ញ្ចេវ **អាបត្តិ** ច។ តត្ថ “សុក្កវិស្សដ្ឋិ កាយសំសគ្គ”ន្តិអាទិវចនេនាបិ “នានាវត្ថុកាយោ”តិ វចនេនបិ វត្ថុ ចេវ គោត្តញ្ច គហិតំ ហោតិ, “សង្ឃាទិសេសោ”តិ វចនេនបិ “អាបត្តិយោ”តិ វចនេនបិ នាមញ្ចេវ អាបត្តិ ច គហិតា ហោតិ, តស្មា អគ្ឃសមោធានវសេន បរិវាសេ ទិន្នេ “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជិ”ន្តិអាទិវចនេនេវ វត្ថុស្ស ច គោត្តស្ស ច នាមស្ស ច អាបត្តិយា ច គហិតត្តា ចិរប្បដិច្ឆន្នាហិ អចិរប្បដិច្ឆន្នាហិ ច សភាគវត្ថុកាហិ ច វិសភាគវត្ថុកាហិ ច សព្ពាហិ អាបត្តីហិ វុដ្ឋាតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ វុត្តញ្ចេតំ សមន្តបាសាទិកាយំ “ឯត្ថ ច ‘សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ នានាវត្ថុកាយោ’តិបិ ‘សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជិ’ន្តិបិ ឯវំ បុព្ពេ វុត្តនយេន វត្ថុវសេនបិ គោត្តវសេនបិ នាមវសេនបិ អាបត្តិវសេនបិ យោជេត្វា កម្មវាចំ កាតុំ វដ្ដតិយេវាតិ អយំ មិស្សកសមោធានោ”តិ, ឥមស្មិញ្ច វិនយសង្គហប្បករណេ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២៤៥) តថេវ វត្វា “តស្មា ន ឥធ វិសុំ កម្មវាចំ យោជេត្វា ទស្សយិស្សាម, បុព្ពេ សព្ពាបត្តិសាធារណំ កត្វា យោជេត្វា ទស្សិតាយ ឯវ កម្មវាចាយ នានាវត្ថុកាហិបិ អាបត្តីហិ វុដ្ឋានសម្ភវតោ សាយេវេត្ថ កម្មវាចា អល”ន្តិ។

យទិ ឯវំ អាចរិយវជិរពុទ្ធិត្ថេរេន ទ្វិន្នំ វិសេសោ ន វត្តព្ពោ, អថ កស្មា វុត្តោតិ? តីសុ សមោធានបរិវាសេសុ ឱធានសមោធានោ មូលាយបដិកស្សនាយ ឱធូនិតកាលេយេវ ទាតព្ពោ, អគ្ឃសមោធានមិស្សកសមោធានបរិវាសា បន វិសុំយេវ ទាតព្ពា។ “ឯវំ ទិន្នេ ឯតេសំ កោ វិសេសោ”តិ ចិន្តាយំ វិសេសសម្ភវមត្តទស្សនត្ថំ វុត្តោ។ អដ្ឋកថាយំ បន បរិវាសាទិកម្មស្ស លក្ខណំ ទស្សេតុំ “វត្ថុវសេន វា”តិអាទិមាហ, តស្មា លក្ខណវសេនេវ សភាគវត្ថុកាហិបិ អាបត្តីហិ វុដ្ឋានំ សម្ភវតិ។ តេនេវ ច ការណេន សារត្ថទីបនិនាមិកាយំ វិនយដីកាយញ្ច វិមតិវិនោទនិនាមិកាយំ វិនយដីកាយញ្ច ន កោចិ វិសេសោ វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

យទិ ឯវំ មិស្សកសមោធានកម្មវាចាយបិ ចិរប្បដិច្ឆន្នាហិ អចិរប្បដិច្ឆន្នាហិបិ អាបត្តីហិ វុដ្ឋានំ សម្ភវេយ្យ។ តត្ថបិ ហិ “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ នានាវត្ថុកាយោ”តិបិ “ឯកា សុក្កវិស្សដ្ឋិ...បេ.... ឯកា កុលទូសកា”តិបិ វត្តព្ពំ។ ឯវំ សតិ “សម្ពហុលា”តិបិ “សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ”តិបិ វត្ថុគោត្តនាមាបត្តីហិ កិត្តនសម្ភវតោ ចិរប្បដិច្ឆន្នាហិបិ អចិរប្បដិច្ឆន្នាហិបិ អាបត្តីហិ វុដ្ឋានំ សម្ភវេយ្យាតិ? ន បនេវំ ទដ្ឋព្ពំ។ វត្ថាទិកិត្តនញ្ហិ សព្ពាបត្តីនំ គណ្ហនត្ថំ ហោតិ។ ឯវំ គណ្ហន្តេបិ បដិច្ឆន្នកាលស្ស អកថិតត្តា “ឯត្តកំ នាម កាលំ បរិវសិតព្ព”ន្តិ ន បញ្ញាយតិ, តស្មឹ អបញ្ញាយមានេ តេន បមាណេន បរិវាសោ ន ហោតិ,

តស្មឹ អសតិ អាបត្តិតោ វុដ្ឋានំ ន សម្ភវតិ, តស្មា មិស្សកសមោធានកម្មវាចាយ ចិរប្បដិច្ឆន្នាហិបិ អចិរប្បដិច្ឆន្នាហិបិ អាបត្តីហិ វុដ្ឋានំ ន សម្ភវតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

បរិវាសវិនិច្ឆយកថា និដ្ឋិតា។

មានត្តវិនិច្ឆយកថា

មានត្តកថាយម្បិ មានត្តំ នាម អប្បដិច្ឆន្នមានត្តំ បដិច្ឆន្នមានត្តំ បក្ខមានត្តំ សមោធានមានត្តន្តិ ចតុព្ពិធំ ហោតិ។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ សង្ឃាទិសេសំ អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា តំ ទិវសមេវ អារោចេតិ, ឯករត្តិមត្តម្បិ ន បដិច្ឆាទេតិ, តស្ស បរិវាសំ អទត្វាវ ទិន្នំ មានត្តំ **អប្បដិច្ឆន្នមានត្តំ** នាម។ យោ អាបជ្ជិត្វា ទសហិ អាការេហិ វិនា តំ ទិវសំ នារោចេតិ, ឯករត្តាទិវសេន បដិច្ឆាទេតិ, តត្ថ យថាបដិច្ឆន្នទិវសំ បរិវាសំ ទត្វា បរិវុត្ថបរិវាសស្ស ទិន្នំ មានត្តំ **បដិច្ឆន្នមានត្តំ** នាម។ អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា បដិច្ឆន្នាយ វា អប្បដិច្ឆន្នាយ វា ភិក្ខុនិយា បក្ខមត្តមេវ ទិន្នំ មានត្តំ **បក្ខមានត្តំ** នាម។ ភិក្ខុ បន បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា បរិវសិត្វា អនិក្ខិត្តវត្តកាលេយេវ បុន អាបជ្ជិត្វា ន បដិច្ឆាទេតិ, តស្ស មូលាយ បដិកស្សិត្វា បរិវុត្ថទិវសេ អទិវសេ កត្វា អប្បដិច្ឆាទិតត្តា សមោធានបរិវាសំ អទត្វា ទិន្នំ មានត្តំ **សមោធានមានត្តំ** នាម។ មានត្តារហកាលេបិ មានត្តចរណកាលេបិ អព្ភានារហកាលេបិ ឯសេវ នយោ។ តេសុ តីណិ មានត្តានិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេន សុវិញ្ញេយ្យត្តា ន វុត្តានិ។ បក្ខមានត្តំ បច្ឆា អាគមិស្សតិ។

យានិ បន បរិវាសមានត្តានិ អនវដ្ឋិតត្តា បុថុជ្ជនស្ស គិហិអាទិវសេន បរិវត្តនេ សតិ បុន ទាតព្ពាទាតព្ពភាវេ សង្កិតព្ពានិ, តានិ ទស្សេតុំ បាឡិយំ អនេកេហិ បការេហិ វិត្ថារតោ វុត្តានិ។ តេសុ ភិក្ខូនំ សំសយវិនោទនត្ថាយ ឯកទេសំ ទស្សេតុំ **“សចេ កោចី”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិព្ភមតី**តិ វិរូបោ ហុត្វា ភមតិ, ហីនាយាវត្តតិ គិហី ហោតីតិ អត្ថោ។ **សាមណេរោ ហោតី**តិ ឧបសម្បន្នភាវំ ជហិត្វា សាមណេរភាវំ ឧបគច្ឆតិ។ តត្ថ បារាជិកប្បត្តភាវេន វា “គិហីតិ មំ ធារេថា”តិអាទិនា សិក្ខាបច្ចក្ខានេន វា គិហី ហោតិ ។ តេសុ បឋមេន បុន ឧបសម្បទាយ អភព្ពត្តា បុន បរិវាសោ ន រុហតិយេវ, ទុតិយេន បន បុន ឧបសម្បទាយ ភព្ពត្តា **“សោ ចេ បុន ឧបសម្បជ្ជតី”**តិ វុត្តំ។ ឥតរោ បន បារាជិកប្បត្តភាវេន សាមណេរោ ន ហោតិ។ កស្មា? សរណគមនាទីនំ វិនស្សនតោ។ វុត្តញ្ហិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១០៨) “ឧបសម្បន្នានម្បិ បារាជិកសមអាបត្តិយា សរណគមនាទិសាមណេរភាវស្សបិ វិនស្សនតោ សេនាសនគ្គាហោ ច បដិប្បស្សម្ភតិ, សង្ឃលាភម្បិ តេន លភន្តីតិ វេទិតព្ព”ន្តិ, គិហី បន ហុត្វា បុន សាមណេរភាវមត្តំ លទ្ធព្ពំ ហោតិ។ “សាមណេរោតិ មំ ធារេថា”តិអាទិនា បន សិក្ខាបច្ចក្ខានេ កតេ សិយា សាមណេរភាវោ, តតោបិ បុន ឧបសម្បជ្ជិតុកាមតាយ សតិ សិយា ឧបសម្បន្នភាវោ។ “គិហីតិ មំ ធារេថា”តិអាទិនា សិក្ខាបច្ចក្ខានំ កត្វា គិហិភាវំ ឧបគតេបិ បុន សាមណេរបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា សាមណេរោ ហោតិ។ តតោ បុន ឧបសម្បជ្ជិតុំ លទ្ធព្ពត្តា “បុន ឧបសម្បជ្ជតី”តិ វុត្តោ។ តេសំ ភិក្ខុភាវេ បរិវាសេ អនិដ្ឋិតេបិ គិហិសាមណេរភាវំ បត្តត្តា បរិវាសោ ន រុហតិ ឧបសម្បន្នានមេវ បរិវាសស្ស ភគវតា បញ្ញត្តត្តាតិ អត្ថោ។

ឯវំ សន្តេ បុន ឧបសម្បជ្ជន្តស្ស កឹ បរិវាសោ បុន ទាតព្ពោតិ អាហ **“សោ ចេ បុន ឧបសម្បជ្ជតី”**តិអាទិ។ តស្សត្ថោ – សោ វិព្ភន្តកោ សោ វា សាមណេរោ បុន ឧបសម្បន្នភាវំ ឧបគច្ឆតិ, បុរិមំ បុព្ពេ ភិក្ខុភូតកាលេ ទិន្នំ បរិវាសទានំ ឯវ ឥទានិ បរិវាសទានំ ហោតិ។ យោ បរិវាសោ បុព្ពេ ភិក្ខុភូតកាលេ ទិន្នោ, សោ បរិវាសោ សុទិន្នោ, ទុទិន្នោ ន ហោតិ។ យោ យត្តកោ កាលោ បរិវុត្ថោ, សោ តត្តកោ កាលោ សុបរិវុត្ថោយេវ ហោតិ, ន ទុបរិវុត្ថោ, តស្មា អវសេសោ កាលោ បរិវសិតព្ពោតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – បុព្ពេ ភិក្ខុកាលេ បក្ខប្បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា បរិវាសំ គហេត្វា ទសទិវសមត្តំ បរិវសិត្វា អនិដ្ឋិតេយេវ បរិវាសេ វិព្ភមិត្វា សាមណេរោ វា ហុត្វា បុន ឧបសម្បន្នេន អវសេសបញ្ចទិវសេ បរិវសិត្វា បរិវាសោ និដ្ឋាបេតព្ពោតិ។ មានត្តារហាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឧម្មត្តកាទីសុបិ តស្មឹ កាលេ អជានន្តត្តា “បរិវាសោ ន រុហតី”តិ វុត្តំ។ តិណ្ណម្បិ ឧក្ខិត្តកានំ កម្មនានាសំវាសកត្តា តេហិ សហ សំវាសោយេវ នត្ថីតិ ឧក្ខិត្តកានំ បរិវាសោ ន រុហតីតិ វុត្តំ។

សចេ បុន ឱសារីយតីតិ ឧក្ខេបនីយកម្មំ បដិប្បស្សម្ភនវសេន សមានសំវាសកភាវំ បវេសីយតិ។ “សចេ កស្សចិ ភិក្ខុនោ ឥត្ថិលិង្គំ បាតុភវតី”តិអាទីសុ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ អត្ថោ សុវិញ្ញេយ្យោ ហោតិ។ យំ បន វុត្តំ “បក្ខមានត្តំ បច្ឆា អាគមិស្សតី”តិ, តត្រេវំ ជានិតព្ពំ – **បក្ខមានត្ត**ន្តិ ភិក្ខុនិយា ទាតព្ពមានត្តំ។ តំ បន បដិច្ឆន្នាយបិ អប្បដិច្ឆន្នាយបិ អាបត្តិយា អឌ្ឍមាសមត្តមេវ ទាតព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ “គរុធម្មំ អជ្ឈាបន្នាយ ភិក្ខុនិយា ឧភតោសង្ឃេ បក្ខមានត្តំ ចរិតព្ព”ន្តិ (បាចិ. ១៤៩; ចូឡវ. ៤០៣; អ. និ. ៨.៥១)។ តំ បន ភិក្ខុនីហិ អត្តនោ សីមំ សោធេត្វា វិហារសីមាយ វា វិហារសីមំ សោធេតុំ អសក្កោន្តីហិ ខណ្ឌសីមាយ វា សព្ពន្តិមេន

បរិច្ឆេទេន ចតុវគ្គគណំ សន្និបាតាបេត្វា ទាតព្ពំ។ សចេ ឯកា អាបត្តិ ហោតិ, ឯកិស្សា វសេន, សចេ ទ្វេ វា តិស្សោ វា សម្ពហុលា វា ឯកវត្ថុកា វា នានាវត្ថុកា វា, តាសំ តាសំ វសេន វត្ថុគោត្តនាមអាបត្តីសុ យំ យំ ឥច្ឆតិ, តំ តំ អាទាយ យោជនា កាតព្ពា។

តត្រិទំ ឯកាបត្តិវសេន មុខមត្តនិទស្សនំ – តាយ អាបន្នាយ ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុនិសង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា វុឌ្ឍានំ ភិក្ខុនីនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ "អហំ , អយ្យេ, ឯកំ អាបត្តឹ អាបជ្ជឹ គាមន្តរំ, សាហំ, អយ្យេ,ឯ ឯកិស្សា អាបត្តិយា គាមន្តរាយ បក្ខមានត្តំ យាចាមី"តិ។ ឯវំ តិក្ខត្តុំ យាចាបេត្វា ព្យត្តាយ ភិក្ខុនិយា បដិពលាយ សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ "សុណាតុ មេ, អយ្យេ, សង្ឃោ, អយំ ឥត្ថន្នាមា ភិក្ខុនី ឯកំ អាបត្តឹ អាបជ្ជិ គាមន្តរំ, សា សង្ឃំ ឯកិស្សា អាបត្តិយា គាមន្តរាយ បក្ខមានត្តំ យាចតិ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមាយ ភិក្ខុនិយា ឯកិស្សា អាបត្តិយា គាមន្តរាយ បក្ខមានត្តំ ទទេយ្យ, ឯសា ញត្តិ។ សុណាតុ មេ, អយ្យេ, សង្ឃោ…បេ…. ទុតិយម្បិ។ តតិយម្បិ ឯតមត្ថំ វទាមិ។ សុណាតុ មេ, អយ្យេ, សង្ឃោ…បេ…. ភាសេយ្យ។ ទិន្នំ សង្ឃេន ឥត្ថន្នាមាយ ភិក្ខុនិយា ឯកិស្សា អាបត្តិយា គាមន្តរាយ បក្ខមានត្តំ, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី"តិ។

កម្មវាចាបរិយោសានេ វត្តំ សមាទិយិត្វា ភិក្ខុមានត្តកថាយំ វុត្តនយេនេវ សង្ឃស្ស អារោចេត្វា និក្ខិត្តវត្តំ វសិតុកាមាយ តថេវ សង្ឃស្ស មជ្ឈេ វា បក្កន្តាសុ ភិក្ខុនីសុ ឯកភិក្ខុនិយា វា ទុតិយិកាយ វា សន្តិកេ វុត្តនយេនេវ និក្ខិបិតព្ពំ។ អញ្ញិស្សា បន អាគន្តុកាយ សន្តិកេ អារោចេត្វា និក្ខិបិតព្ពំ, និក្ខិត្តកាលតោ បដ្ឋាយ បកតត្តដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ។

បុន សមាទិយិត្វា អរុណំ ឧដ្ឋបេន្តិយា បន ភិក្ខុនីនំយេវ សន្តិកេ វសិតុំ ន លព្ភតិ ។ "ឧភតោសង្ឃេ បក្ខមានត្តំ ចរិតព្ព"ន្តិ ហិ វុត្តំ, តស្មា អស្សា អាចរិយុបជ្ឈាយាហិ វិហារំ គន្ត្វា សង្គាហកបក្ខេ ឋិតោ ឯកោ មហាថេរោ វា ធម្មកថិកោ វា ភិក្ខុ វត្តព្ពោ "ឯកិស្សា ភិក្ខុនិយា វិនយកម្មំ កត្តព្ពមត្ថិ, តត្រ នោ អយ្យា ចត្តារោ ភិក្ខូ បេសេថា"តិ។ សង្គហំ អកាតុំ ន លព្ភតិ, "បេសេស្សាមា"តិ វត្តព្ពំ។ ចតូហិ បកតត្តភិក្ខុនីហិ មានត្តចារិនី ភិក្ខុនី គហេត្វា អន្តោអរុណេយេវ និក្ខិបិត្វា គាមូបចារតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា មគ្គា ឱក្កម្ម គុម្ពវតិអាទីហិ បដិច្ឆន្នេ ឋានេ និសីទិតព្ពំ, វិហារូបចារតោបិ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតា អតិក្កមិតព្ពា។ ចតូហិ បកតត្តភិក្ខូហិបិ តត្ថ គន្តព្ពំ, គន្ត្វា បន ភិក្ខុនីហិ សទ្ធឹ ន ឯកដ្ឋានេ និសីទិតព្ពំ, បដិក្កមិត្វា អវិទូរេ ឋានេ និសីទិតព្ពំ។ កុរុន្ទិមហាបច្ចរីសុ បន "ភិក្ខុនីហិ ព្យត្តំ ឯកំ វា ទ្វេ វា ឧបាសិកាយោ ភិក្ខូហិបិ ឯកំ វា ទ្វេ វា ឧបាសកេ អត្តរក្ខណត្ថាយ គហេត្វា គន្តព្ព"ន្តិ វុត្តំ។ កុរុន្ទិយំយេវ ច "ភិក្ខុនុបស្សយស្ស ច វិហារស្ស ច ឧបចារំ មុញ្ចិតុំ វដ្ដតី"តិ វុត្តំ, "គាមស្សា"តិ ន វុត្តំ។

ឯវំ និសិន្នេសុ បន ភិក្ខុនីសុ ច ភិក្ខូសុ ច តាយ ភិក្ខុនិយា "មានត្តំ សមាទិយាមិ, វត្តំ សមាទិយាមី"តិ វត្តំ សមាទិយិត្វា ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស តាវ ឯវំ អារោចេតព្ពំ "អហំ, អយ្យេ, ឯកំ អាបត្តឹ អាបជ្ជឹ គាមន្តរំ, សាហំ សង្ឃំ ឯកិស្សា អាបត្តិយា គាមន្តរាយ បក្ខមានត្តំ យាចឹ, តស្សា មេ សង្ឃោ ឯកិស្សា អាបត្តិយា គាមន្តរាយ បក្ខមានត្តំ អទាសិ, សាហំ មានត្តំ ចរាមិ, វេទិយាមហំ អយ្យេ, វេទិយតីតិ មំ សង្ឃោ ធារេតូ"តិ។

តតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឯវំ អារោចេតព្ពំ "អហំ, អយ្យា, ឯកំ អាបត្តឹ អាបជ្ជឹ…បេ…. វេទិយាមហំ អយ្យា, វេទិយតីតិ មំ សង្ឃោ ធារេតូ"តិ។ ឥធាបិ យាយ កាយចិ ភាសាយ អារោចេតុំ វដ្ដតិ។ អារោចេត្វា ច ភិក្ខុនិសង្ឃស្សេវ សន្តិកេ និសីទិតព្ពំ, អារោចិតកាលតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខូនំ គន្តុំ វដ្ដតិ។ សចេ សាសង្កា ហោតិ, ភិក្ខុនិយោ តត្ថេវ ឋានំ បច្ចាសីសន្តិ, ឋាតព្ពំ។ សចេ អញ្ញោ ភិក្ខុ វា ភិក្ខុនី វា តំ ឋានំ ឯតិ, បស្សន្តិយា អារោចេតព្ពំ។ នោ ចេ អារោចេតិ, រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្តភេទទុក្កដញ្ច ។ សចេ អជានន្តិយា ឯវ ឧបចារំ ឱក្កមិត្វា គច្ឆតិ, រត្តិច្ឆេទោវ ហោតិ, ន វត្តភេទទុក្កដំ។ សចេ ភិក្ខុនិយោ ឧបជ្ឈាយាទីនំ វត្តករណត្ថំ បគេវ គន្តុកាមា ហោន្តិ, រត្តិវិប្បវាសគណឱហីយនគាមន្តរាបត្តិរក្ខណត្ថំ ឯកំ ភិក្ខុនី ឋបេត្វា គន្តព្ពំ, តាយ អរុណេ ឧដ្ឋិតេ តស្សា សន្តិកេ វត្តំ និក្ខិបិតព្ពំ។ ឯតេនុបាយេន អខណ្ឌា បញ្ចទស រត្តិយោ មានត្តំ ចរិតព្ពំ។

អនិក្ខិត្តវត្តាយ បន បារិវាសិកក្ខន្ធកេ វុត្តនយេនេវ សម្មា វត្តិតព្ពំ។ អយំ បន វិសេសោ – "អាគន្តុកស្ស អារោចេតព្ព"ន្តិ ឯត្ថ យត្តកា បុរេភត្តំ វា បច្ឆាភត្តំ វា តំ គាមំ ភិក្ខូ វា ភិក្ខុនិយោ វា អាគច្ឆន្តិ, សព្ពេសំ អារោចេតព្ពំ។ អនារោចេន្តិយា រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្តភេទទុក្កដញ្ច។ សចេបិ រត្តឹ កោចិ ភិក្ខុ តំ គាមូបចារំ ឱក្កមិត្វា គច្ឆតិ, រត្តិច្ឆេទោ ហោតិយេវ, អជាននបច្ចយា បន វត្តភេទតោ មុច្ចតិ។ កុរុន្ទីអាទីសុ បន "អនិក្ខិត្តវត្តភិក្ខូនំ វុត្តនយេនេវ កថេតព្ព"ន្តិ វុត្តំ, តំ បារិវាសិកវត្តាទីនំ ឧបចារសីមាយ បរិច្ឆិន្នត្តា យុត្តតរំ ទិស្សតិ។ ឧបោសថេ អារោចេតព្ពំ, បវារណាយ អារោចេតព្ពំ, ចតុន្នំ ភិក្ខូនញ្ច ភិក្ខុនីនញ្ច ទេវសិកំ អារោចេតព្ពំ។ សចេ

ភិក្ខូនំ តស្មិំ គាមេ ភិក្ខាចារោ សម្បជ្ជតិ, តត្ថេវ គន្តព្ពំ។ នោ ចេ សម្បជ្ជតិ, អញ្ញត្រ ចរិត្វាបិ តត្រ អាគន្ត្វា អត្តានំ ទស្សេត្វា គន្តព្ពំ, ពហិគាមេ វា សង្កេតដ្ឋានំ កាតព្ពំ “អសុកស្មិំ នាម ឋានេ អម្ហេ បស្សិស្សថា”តិ។ តាយ សង្កេតដ្ឋានំ គន្ត្វា អារោចេតព្ពំ, សង្កេតដ្ឋានេ អទិស្វា វិហារំ គន្ត្វា អារោចេតព្ពំ។ វិហារេ សព្ពភិក្ខូនំ អារោចេតព្ពំ។ សចេ សព្ពេសំ សក្កា ន ហោតិ អារោចេតុំ, ពហិ ឧបចារសីមាយ ឋត្វា ភិក្ខុនិយោ បេសេតព្ពា, តាហិ អានីតានំ ចតុន្នំ ភិក្ខូនំ អារោចេតព្ពំ។ សចេ វិហារោ ទូរោ ហោតិ សាសង្កោ, ឧបាសកេ ច ឧបាសិកាយោ ច គហេត្វា គន្តព្ពំ។ សចេ បន អយំ ឯកា វសតិ, រត្តិវិប្បវាសំ អាបជ្ជតិ, តស្មាស្សា ឯកា បកតត្តា ភិក្ខុនី សម្មន្និត្វា ទាតព្ពា ឯកច្ឆន្នេ វសនត្ថាយ។

ឯវំ អខណ្ឌំ មានត្តំ ចរិត្វា វីសតិគណេ ភិក្ខុនិសង្ឃេ វុត្តនយេនេវ អព្ភានំ កាតព្ពំ។ “សចេ មានត្តំ ចរមានា អន្តរាបត្តិំ អាបជ្ជតិ, មូលាយ បដិកស្សិត្វា តស្សា អាបត្តិយា មានត្តំ ទាតព្ព”ន្តិ កុរុន្ទិយំ វុត្តំ, ឥទំ បក្ខមានត្តំ នាម។ ឥទំ បន បក្ខមានត្តំ សមន្តបាសាទិកាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) បាឡិមុត្តវិនយវិនិច្ឆយភាវេន អាគតម្បិ ឥមស្មិំ វិនយសង្គហប្បករណេ អាចរិយេន អនុទ្ធដំ។ អយំ បនាចរិយស្ស អធិប្បាយោ សិយា – ឥទំ បក្ខមានត្តំ ភិក្ខុនិយោយេវ សន្ធាយ ភគវតា វិសុំ បញ្ញត្តំ, ភិក្ខូហិ អសាធារណំ, ឥមស្មិញ្ច កាលេ ភិក្ខុនិសង្ឃោ នត្ថិ, តស្មា គន្ថស្ស លហុភាវត្ថំ ឥទម្បិ អញ្ញម្បិ ឦទិសំ អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពន្តិ។ អម្ហេហិ បន ភិក្ខុនិសង្ឃេ អវិជ្ជមានេបិ “ភិក្ខុសង្ឃោ ភិក្ខុនីហិ សមាទាតព្ពវត្តំ ជានិស្សតិ។ ‘ទុព្ពលជាតិកា ហិ ភីរុកជាតិកា ភិក្ខុនិយោ ភគវតោ អាណំ បតិដ្ឋាបេន្តិយោ ឯវរូបំ ទុក្ករំ ទុរភិសម្ភវំ វត្តំ សមាទយិំសុ, កិមង្គំ បន មយ’ន្តិ មនសិ ករោន្តា ភគវតោ អាណំ បតិដ្ឋាបេន្តា បរិវាសាទិវត្តំ សមាទិយិស្សន្តី”តិ មន្ត្វា អាចរិយេន អនុទ្ធដម្បិ ឥមស្មិំ វិនយាលង្ការប្បករណេ ឧទ្ធដំ, តស្មា សម្មាសម្ពុទ្ធេ សញ្ជាតសទ្ធាបេមគារវាទិយុត្តេហិ សត្ថុសាសនករេហិ ភិក្ខូហិ សម្មា សិក្ខិតព្ពំ។ ឥតោ បរានិ អដ្ឋកថាយំ អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។

មានត្តវិនិច្ឆយកថា និដ្ឋិតា។

២៤៨. បារិវាសិកវត្តកថាយំ **នវកតរំ បារិវាសិក**ន្តិ អត្តនា នវកតរំ បារិវាសិកំ។ បារិវាសិកស្ស ហិ អត្តនា នវកតរំ បារិវាសិកំ ឋបេត្វា អញ្ញេ មូលាយបដិកស្សនារហ មានត្តារហ មានត្តចារិក អព្ភានារហាបិ បកតត្តដ្ឋានេយេវ តិដ្ឋន្តិ។ តេនាហ “**អន្តមសោ មូលាយបដិកស្សនារហាទីនម្បី**”តិ។ **អន្តមសោ មូលាយបដិកស្សនារហាទីនម្បី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន មានត្តារហមានត្តចារិកអព្ភានារហេ សង្គណ្ហាតិ។ តេ ហិ បារិវាសិកានំ, បារិវាសិកា ច តេសំ បកតត្តដ្ឋានេ ឯវ តិដ្ឋន្តិ។ **អធោតបាទដ្ឋបនក**ន្តិ យត្ថ ឋត្វា បាទេ ធោវន្តិ, តាទិសំ ទារុផលកខណ្ឌាទី។ **បាទឃំសន**ន្តិ សក្ខរកថលាទី។ បាទេ ឃំសន្តិ ឯតេនាតិ **បាទឃំសនំ,** សក្ខរកថលាទិ។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិស្សោ បាទឃំសនិយោ សក្ខរំ កថលំ សមុទ្ទផេណ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦៩)។ **សទ្ធិវិហារិកានម្បិ សាទិយន្តស្សា**តិ សទ្ធិវិហារិកានម្បិ អភិវាទនាទី សាទិយន្តស្ស។ **វត្តំ ករោន្តី**តិ ឯត្តកមត្តស្សេវ វុត្តត្តា សទ្ធិវិហារិកាទីហិបិ អភិវាទនាទី កាតុំ ន វដ្ដតិ។ “មា មំ គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆថា”តិ វុត្តេ អនាបុច្ឆាបិ គាមំ បវិសិតុំ វដ្ដតិ។

យោ យោ វុឌ្ឍោតិ បារិវាសិកេសុ ភិក្ខូសុ យោ យោ វុឌ្ឍោ។ **នវកតរស្ស សាទិតុ**ន្តិ បារិវាសិកនវកតរស្ស អភិវាទនាទី សាទិតុំ។ “**បារិសុទ្ធិឧបោសថេ ករិយមានេ**”តិ ឥទំ បវារណាទិវសេសុ សង្ឃេ បវារេន្តេ អនុបគតឆិន្នវស្សាទីហិ ករិយមានំ បារិសុទ្ធិឧបោសថម្បិ សន្ធាយ វុត្តំ។ **តត្ថេវា**តិ សង្ឃនវកដ្ឋានេយេវ។ **អត្តនោ បាឡិយា បវារេតព្ព**ន្តិ អត្តនោ វស្សគ្គេន បត្តបាឡិយា បវារេតព្ពំ, ន បន សព្ពេសុ បវារិតេសូតិ អត្ថោ។

ឱណោជនំ នាម វិស្សជ្ជនំ, តំ បន បារិវាសិកេន បាបិតស្ស អត្តនា សម្បដិច្ឆិតស្សេវ បុនទិវសាទិអត្ថាយ វិស្សជ្ជនំ កាតព្ពំ។ អសម្បដិច្ឆិត្វា ចេ វិស្សជ្ជេតិ, ន លភតីតិ វុត្តំ។ **យទិ បន ន គណ្ហាតិ ន វិស្សជ្ជេតី**តិ យទិ បុរិមទិវសេ អត្តនោ ន គណ្ហាតិ, គហេត្វា ច ន វិស្សជ្ជេតិ។

ចតុស្សាលភត្តន្តិ ភោជនសាលាយ បដិបាដិយា ទីយមានំ ភត្តំ។ **ហត្ថបាសេ ឋិតេនា**តិ ទាយកស្ស ហត្ថបាសេ ឋិតេន, បដិគ្គហណរុហនដ្ឋានេតិ អធិប្បាយោ។ **មហាបេឡភត្តេបី**តិ មហន្តេសុ ភត្តបច្ឆិអាទិភាជនេសុ ឋបេត្វា ទីយមានភត្តេសុបិ។ ឥតោ បរម្បិ បារិវាសិកវត្តំ បាឡិយំ (ចូឡវ. ៧៥) អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ បន អដ្ឋកថាយំ អាគតនយេនេវ អត្ថោ សុវិញ្ញេយ្យោ ហោតិ, តស្មា ទុព្ពិញ្ញេយ្យដ្ឋានេយេវ កថយិស្សាម។

“ន សាមណេរោ ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ”តិ ឯត្ថ ទុព្ពិជំ សាមណេរំ ទស្សេតុំ **“អញ្ញោ”**តិអាទិមាហ។ “ន ភិក្ខុនិយោ ឱវទិតព្ពា”តិ ឯត្ថ លទ្ធសម្មុតិកេន អាណត្តោបិ គរុធម្មេហិ អញ្ញេហិ វា ឱវទិតុំ ន លភតីតិ អាហ **“បដិពលស្ស**

វា ភិក្ខុស្ស ភារោ កាតព្ពោ”តិ។ អាគតា ភិក្ខុនិយោ វត្តព្ពាតិ សម្ពន្ធោ។ **សវចនីយ**ន្តិ សទោសំ។ **ជេដ្ឋកដ្ឋានំ ន កាតព្ព**ន្តិ បធានដ្ឋានំ ន កាតព្ពំ។ កឹ តន្តិ អាហ “**បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេនា**”តិអាទិ។

រជេហិ ហតា ឧបហតា ភូមិ ឯតិស្សាតិ **រជោហតភូមិ**, រជោកិណ្ណភូមីតិ អត្ថោ។ **បច្ចយ**ន្តិ វស្សាវាសិកលាភំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ឯកបស្សេ បត្វា**តិ បាឡឹ វិហាយ ភិក្ខូនំ បច្ឆតោ បត្វា។ **សេនាសនំ ន លភតី**តិ សេយ្យបរិយន្តភាគិតាយ វស្សគ្គេន គណ្ហិតុំ ន លភតិ។ **អស្សា**តិ ភវេយ្យ។ “អាគន្តុកេន អារោចេតព្ពំ, អាគន្តុកស្ស អារោចេតព្ព”ន្តិ អវិសេសេន វុត្តត្តា សចេ ទ្វេ បារិវាសិកា គតដ្ឋានេ អញ្ញមញ្ញំ បស្សន្តិ, ឧភោហិបិ អញ្ញមញ្ញស្ស អារោចេតព្ពំ។ យថា ពហិ ទិស្វា អារោចិតស្ស ភិក្ខុនោ វិហារំ អាគតេន បុន អារោចនកិច្ចំ នត្ថិ, ឯវំ អញ្ញវិហារំ គតេនបិ តត្ថ បុព្ពេ អារោចិតស្ស បុន អារោចនកិច្ចំ នត្ថីតិ វទន្តិ។ **អវិសេសេនា**តិ បារិវាសិកស្ស ច ឧក្ខិត្តកស្ស ច អវិសេសេន។

ឱពទ្ធន្តិ បលិពុទ្ធំ។ **សហវាសោ**តិ វុត្តប្បការេ ឆន្នេ ភិក្ខុនា សទ្ធឹ សយនមេវ អធិប្បេតំ, ន សេសឥរិយាបថកប្បនំ។ សេសមេត្ថ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

បាបិដ្ឋតរាតិ បារាជិកាបត្តីតិ ឧក្កំសវសេន វុត្តំ។ សញ្ចរិត្តាទិបណ្ណត្តិវជ្ជតោ បន សុក្កវិស្សដ្ឋាទិកា លោកវជ្ជាវ។ តត្ថាបិ សង្ឃភេទាទិកា បាបិដ្ឋតរា ឯវ។ **កម្មន្តិ បារិវាសិកកម្មវាចា**តិ ឯតេន “កម្មភូតា វាចា កម្មវាចា”តិ កម្មវាចាសទ្ទស្ស អត្ថោបិ សិទ្ធោតិ វេទិតព្ពោ។ **សវចនីយន្តិ** ឯត្ថ **ស**-សទ្ទោ “សន្តិ”អត្ថំ វទតិ, អត្តនោ វចនេន អត្តនោ បវត្តនកម្មន្តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ, “មា បក្កមាហី”តិ វា “ឯហិ វិនយធរានំ សម្មុខីភាវ”ន្តិ វា ឯវំ អត្តនោ អាណាយ បវត្តនកកម្មំ ន កាតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ ឯវញ្ហិ កេនចិ សវចនីយេ កតេ អនាទរេន អតិក្កមិតុំ ន វដ្ដតិ, ពុទ្ធស្ស សង្ឃស្ស អាណា អតិក្កន្តា នាម ហោតិ។ **រជោហតភូមី**តិ បណ្ណសាលាវិសេសនំ។ **បច្ចយ**ន្តិ វស្សាវាសិកចីវរំ។ **សេនាសនំ ន លភតី**តិ វស្សគ្គេន ន លភតិ។ **អបណ្ណកបដិបទា**តិ អវិរទ្ធបដិបទា។ **សចេ វាយមន្តោបី**តិ ឯត្ថ អវិសយភាវំ ញត្វា អវាយមន្តោបិ សង្គយ្ហតិ។ **អវិសេសេនា**តិ បារិវាសិកុក្ខិត្តកានំ សាមញ្ញេន។ **បញ្ចវណ្ណឆទនពន្ធនដ្ឋានេសូ**តិ បញ្ចប្បការឆទនេហិ ឆន្នដ្ឋានេសុ។ **ឱពទ្ធ**ន្តិ ឧដ្ឋានាទិព្យាបារបដិពទ្ធំ, បីឡិតន្តិ អត្ថោ។ **មញ្ចេ វា បីឋេ វា**តិ ឯត្ថ **វា**សទ្ទោ សមុច្ចយត្ថោ។ តេន តដ្ដិកាចម្មខណ្ឌាទីសុ ទីឃាសនេសុបិ និសីទិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ **ន វត្តភេទទុក្កដ**ន្តិ វុឌ្ឍតរស្ស ជានន្តស្សាបិ វត្តភេទេ ទុក្កដំ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **វត្តំ និក្ខិបាបេត្វា**តិ ឥទម្បិ បរិវាសាទិមេវ សន្ធាយ វុត្តំ, ន សេសកម្មានិ។

“**សេនាសនំ ន លភតិ** សេយ្យបរិយន្តភាគិតាយ។ ឧទ្ទេសាទីនិ ទាតុម្បិ ន លភតីតិ វទន្តិ។ ‘តទហុបសម្បន្នេបិ បកតត្តេ’តិ វចនតោ អនុបសម្បន្នេហិ វសិតុំ វដ្ដតិ។ **សមវស្សា**តិ ឯតេន អបច្ឆា អបុរិមំ និបជ្ជនេ ទ្វិន្នម្បិ វត្តភេទាបត្តិភាវំ ទីបេតិ។ **អត្តនោ អត្តនោ នវកតរ**ន្តិ បារិវាសិកាទិនវកតរំ។ បឋមំ សង្ឃមជ្ឈេ បរិវាសំ គហេត្វា និក្ខិត្តវត្តេន បុន ឯកស្សាបិ សន្តិកេ សមាទិយិតុំ និក្ខិបិតុញ្ច វដ្ដតិ, មានត្តេ បន និក្ខិបិតុំ វដ្ដតិ។ ឩនេគណោចរណទោសត្តា ន គហេតុន្តិ ឯកេ។ បឋមំ អាទិន្នវត្តំ ឯកស្ស សន្តិកេ យថា និក្ខិបិតុំ វដ្ដតិ, តថា សមាទិយិតុម្បិ វដ្ដតីតិ បោរាណគណ្ឋិបទេ”តិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៧៦) វុត្តន្តិ។

ឥទំ ឯត្ថ យំ វត្តំ “ចតុនវុតិបារិវាសិកវត្ត”ន្តិ បារិវាសិកក្ខន្ធកបាឡិយំ (ចូឡវ. ៧៥) អាគតំ, សមន្តបាសាទិកាយម្បិ ឯត្តកាយ បាឡិយា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៥-៨៤) វណ្ណនំ វត្វា “បារិវាសិកវត្តកថា និដ្ឋិតា”តិ អាហ។ ឥមស្មឹ វិនយសង្គហបករណេ (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២៤៨) បន “ន ឆមាយំ ចង្កមន្តេ ចង្កមេ ចង្កមិតព្ព”ន្តិ ឥមស្សានន្តរំ “បារិវាសិកចតុត្ថោ ចេ, ភិក្ខវេ”តិអាទីនិ អគ្គហេត្វា “ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សាទិតព្ព”ន្តិអាទីនិ បឋមំ បញ្ញត្តបទានិ គហេត្វា តេសំ បទានំ សំវណ្ណនំ កត្វា “ឥទំ បារិវាសិកវត្ត”ន្តិ អញ្ញថា អនុក្កមោ វុត្តោ, សោ បាឡិយា ច អដ្ឋកថាយ ច ន សមេតិ។ អាចរិយស្ស បន អយមធិប្បាយោ សិយា – “បារិវាសិកចតុត្ថោ ចេ, ភិក្ខវេ”តិអាទីនិ បារិវាសិកភិក្ខូនំ សមាទិយិតព្ពានិ ន ហោន្តិ , អថ ខោ កម្មការកានំ ភិក្ខូនំ កត្តព្ពាកត្តព្ពកម្មទស្សនមេតំ, តស្មា បារិវាសិកវត្តេ ន បវេសេតព្ពំ។ “ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សាទិតព្ព”ន្តិអាទីនិ បន បារិវាសិកភិក្ខូនំ សម្មាវត្តិតព្ពវត្តានិយេវ ហោន្តិ, តស្មា ឥមានិយេវ បារិវាសិកវត្តេ បវេសេតព្ពានីតិ។ អម្ហេហិ បន បាឡិអដ្ឋកថាដីកាសុ អាគតានុក្កមេន បឋមំ បញ្ញត្តវត្តានំ អត្ថំ បឋមំ ទស្សេត្វា បច្ឆា បញ្ញត្តបទានំ អត្ថោ បច្ឆា វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

គរុកាបត្តិវុដ្ឋានវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ទុក្ខសច្ចនិទ្ទេសោ ចប់។

៣៣. កម្មាកម្មវិនិច្ឆយកថា

២៤៩. ឯវំ គរុកាបត្តិវុដ្ឋានវិនិច្ឆយកថំ កថេត្វា ឥទានិ កម្មាកម្មវិនិច្ឆយកថំ កថេតុំ “**កម្មាកម្មន្តិ ឯត្ថ បនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សមគ្គេន សង្ឃេន ករីយតេ តន្តិ កម្មំ, អបលោកនាទិចតុព្ពិធវិនយកម្មំ។ ឥតរស្មិម្បិ ឯសេវ នយោ។ អ-ការោ វុទ្ធិអត្ថោ, ន វុទ្ធិប្បត្តំ កម្មំ អកម្មំ។ កម្មញ្ច អកម្មញ្ច **កម្មាកម្មំ** វជ្ជាវជ្ជំ វិយ, ផលាផលំ វិយ ច។ តត្ថ ច **កម្ម**ន្តិ អបលោកនកម្មញត្តិកម្មទ្វយំ។ **អកម្ម**ន្តិ ញត្តិទុតិយកម្មញត្តិចតុត្ថកម្មទ្វយំ។ អថ វា **កម្ម**ន្តិ ចតូសុបិ ឯតេសុ លហុកកម្មំ។ **អកម្ម**ន្តិ គរុកកម្មំ។ កម្មាកម្មន្តិ ឯត្ថ បន វិនិច្ឆយោ ឯវំ វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ តត្ថ **បនា**តិ បក្ខន្តរត្ថេ និបាតោ , គរុកាបត្តិវុដ្ឋានវិនិច្ឆយកថាបក្ខតោ អញ្ញោ កម្មាកម្មវិនិច្ឆយកថាបក្ខោ វេទិតព្ពោតិ វា មយា វុច្ចតេតិ វា អត្ថោ។

ចត្តារិ កម្មានីតិ ឯត្ថ **ចត្តារី**តិ បរិច្ឆេទនិទស្សនំ។ តេន វិនយកម្មានិ នាម ចត្តារិ ឯវ ហោន្តិ, ន ឥតោ ឩនាធិកានីតិ ទស្សេតិ។ **កម្មានី**តិ បរិច្ឆិន្នកម្មនិទស្សនំ។ **អបលោកនកម្ម**ន្តិអាទីនិ បរិច្ឆិន្នកម្មានំ ឧទ្ទេសកថនំ។ តត្ថ អបលោកីយតេ អាយាចីយតេ អបលោកនំ, អបបុព្ពលោកធាតុ អាយាចនត្ថេ, យុបច្ចយោ ភាវត្ថវាចកោ។ អបលោកនវសេន កត្តព្ពំ កម្មំ **អបលោកនកម្មំ**, សីមដ្ឋកសង្ឃំ អបលោកេត្វា សង្ឃានុមតិយា កត្តព្ពំ កម្មំ។ ញាបនា ញត្តិ, សង្ឃស្ស ជានាបនាតិ អត្ថោ។ ញត្តិយា កត្តព្ពំ កម្មំ **ញត្តិកម្មំ**, អនុស្សាវនំ អកត្វា សុទ្ធញត្តិយាយេវ កត្តព្ពកម្មំ។ ទុតិយា, ញត្តិ ទុតិយា ឯតស្ស កម្មស្សាតិ ញត្តិទុតិយំ, ញត្តិទុតិយញ្ច តំ កម្មញ្ចាតិ **ញត្តិទុតិយកម្មំ**, ឯកាយ ញត្តិយា ឯកាយ អនុស្សាវនាយ កត្តព្ពកម្មំ។ ចតុន្នំ បូរណី ចតុត្ថី, ញត្តិ ចតុត្ថី ឯតស្ស កម្មស្សាតិ ញត្តិចតុត្ថំ, ញត្តិចតុត្ថញ្ច តំ កម្មញ្ចាតិ **ញត្តិចតុត្ថកម្មំ**, ឯកាយ ញត្តិយា តីហិ អនុស្សាវនាហិ កត្តព្ពកម្មំ។ តេន វក្ខតិ “អបលោកនកម្មំ នាម សីមដ្ឋកសង្ឃំ សោធេត្វា”តិអាទិ។

ឯវំ ចត្តារិ កម្មានិ ឧទ្ទិសិត្វា បរិវារេ (បរិ. ៤៨២ អាទយោ) កម្មវគ្គេ អាគតនយេនេវ តេសំ ចតុន្នំ កម្មានំ វិបត្តិការណានិ បុច្ឆិត្វា វិស្សជ្ជេតុំ “**ឥមានិ ចត្តារិ កម្មានិ កតិហាការេហិ វិបជ្ជន្តិ? បញ្ចហាការេហិ វិបជ្ជន្តី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វត្ថុតោ**តិ វិនយកម្មស្ស ការណភូតវត្ថុតោ។ **ញត្តិតោ អនុស្សាវនតោ**តិ ទ្វេបិ កម្មវាចាយមេវ។ **សីមតោ**តិ កម្មករណដ្ឋានភូតពទ្ធសីមតោ។ **បរិសតោ**តិ កម្មប្បត្តឆន្ទារហភូតការកសង្ឃតោ។ តានិយេវ ហិ បញ្ច សព្ពេសំ វិនយកម្មានំ វិបត្តិការណានិ ហោន្តិ។

តតោ តំ កម្មវិបត្តិការណភូតំ វត្ថុំ បាឡិនយេន វិត្ថារេតុំ “**សម្មុខាករណីយំ កម្មំ អសម្មុខា ករោតិ, វត្ថុវិបន្នំ អធម្មកម្ម**”ន្ត្យាទិមាហ។ តត្ថ សម្មុខាករណីយំ បដិបុច្ឆាករណីយំ បដិញ្ញាយករណីយន្តិ ឥមេសំ តិណ្ណំ អតថាករណេន, សតិវិនយោ អមូឡ្ហវិនយោ តស្សបាបិយសិកា តជ្ជនីយកម្មំ និយសកម្មំ បព្ពាជនីយកម្មំ បដិសារណីយកម្មំ ឧក្ខេបនីយកម្មំ បរិវាសោ មូលាយបដិកស្សនា មានត្តំ អព្ភានំ ឧបសម្បទន្តិ ឥមេសំ តេរស កម្មានំ អញ្ញកម្មារហស្ស អញ្ញកម្មករណេន, ឧបោសថោ បវារណាតិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ អទិវសេ ករណេន, បណ្ឌកោ ថេយ្យសំវាសកោ តិត្ថិយបក្កន្តកោ តិរច្ឆានគតោ មាតុឃាតកោ បិតុឃាតកោ អរហន្តឃាតកោ លោហិតុប្បាទកោ សង្ឃភេទកោ ភិក្ខុនិទូសកោ ឧភតោព្យញ្ជនកោ ឩនវីសតិវស្សោ អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នបុព្ពោតិ ឥមេសំ តេរសន្នំ បុគ្គលានំ ឧបសម្បទាកម្មករណេន ឥតិ ឥមានិ ឯកតីស កម្មានិ **វត្ថុវិបន្នំ អធម្មកម្មំ** ហោតិ។ ញត្តិតោ បញ្ច, អនុស្សាវនតោ បញ្ចាតិ ឥមានិ ទស ការណានិ អន្តោកម្មវាចាយមេវ លព្ភន្តិ, សីមតោ ឯកាទស ការណានិ សីមាសម្មុតិវសេន លព្ភន្តិ, បរិសតោ ទ្វាទស ការណានិ ចតុវគ្គបញ្ចវគ្គទសវគ្គវីសតិវគ្គសង្ខាតេសុ ចតូសុ សង្ឃេសុ ឯកេកស្មឹ កម្មបត្តឆន្ទារហសម្មុខីភូតសង្ខាតានំ តិណ្ណំ តិណ្ណំ សង្ឃានំ វសេន លព្ភន្តីតិ។

ឯវំ កម្មវិបត្តិការណានិ ទស្សេត្វា បុន ចតុវគ្គសង្ឃាទីសុ សន្និសិន្នានំ ភិក្ខូនំ វិសេសនាមំ ទស្សេតុំ “**ចតុវគ្គករណេ កម្មេ**”តិអាទិមាហ។ តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

២៥០. តតោ បរំ ចតុន្នំ កម្មានំ ឋានំ សង្ខេបតោ ទស្សេតុំ “**អបលោកនកម្មំ កតិ ឋានានិ គច្ឆតី**”តិអាទិមាហ។ តម្បិ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

២៥១. តតោ តានិយេវ កម្មានិ តេសុ ឋានេសុ បវត្តានិ វិត្ថារតោ បកាសេតុកាមោ “**អយំ តាវ បាឡិនយោ។ អយំ បនេត្ថ អាទិតោ បដ្ឋាយ វិនិច្ឆយកថា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ តស្សំ វិនិច្ឆយកថាយំ ចតូសុ កម្មេសុ កតមំ អបលោកនកម្មំ នាមាតិ បុច្ឆាយំ តំ ទស្សេតុមាហ “**អបលោកនកម្មំ នាមា**”តិអាទិ។ តត្ថ **សីមដ្ឋកសង្ឃំ សោធេត្វា**តិ អវិប្បវាសសង្ខាតមហាសីមដ្ឋកំ សង្ឃំ សោធេត្វា។ ន ហិ ខណ្ឌសីមាយ សន្និបតិតេ សង្ឃេ សោធេតព្ពកិច្ចំ អត្ថិ, អវិប្បវាសសីមាសង្ខាតាយ មហាសីមាយ បន វិត្ថារត្តា ពហូនំ ភិក្ខូនំ វសនដ្ឋានត្តា

សមគ្គភាវត្ថំ សោធេតព្ពំ ហោតិ។ **ឆន្ទារហានំ ឆន្ទំ អាហរិត្វា**តិ តិស្សំ សីមាយំ ចតុវគ្គាទិគណំ បូរេត្វា ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា ឋិតេហិ ភិក្ខូហិ អញ្ញេសំ ហត្ថបាសំ អនាគតានំ បកតត្តភិក្ខូនំ ឆន្ទំ អាហរិត្វា។ វុត្តញ្ហិ “ចតុវគ្គករណេ កម្មេ ចត្តារោ ភិក្ខូ បកតត្តា កម្មប្បត្តា, អវសេសា បកតត្តា ឆន្ទារហា”តិ (បរិ. ៤៩៧)។ **សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា**តិ ឆន្ទស្ស អាហរិតត្តា ហត្ថបាសំ អាគតាបិ អនាគតាបិ សព្ពេ ភិក្ខូ សមគ្គាយេវ ហោន្តិ, តស្មា សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា។ **តិក្ខត្តុំ សាវេត្វា**តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ”តិអាទិនា កម្មវាចំ អភណិត្វា “វុច្ចតិ សង្ឃស្ស។ ទុតិយម្បិ...បេ.... តតិយម្បិ វុច្ចតិ សង្ឃស្សា”តិ តិក្ខត្តុំ សាវេត្វា កត្តព្ពកម្មំ អបលោកនកម្មំ នាមាតិ យោជនា។ **វុត្តនយេនេវា**តិ អបលោកនកម្មេ វុត្តនយេនេវ។ ឥមិនា “សីមដ្ឋកសង្ឃំ សោធេត្វា, ឆន្ទារហានំ ឆន្ទំ អាហរិត្វា”តិ ឥទំ ទ្វយំ អតិទិសតិ។ ឥតរេសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ តេសុ ចតូសុ កម្មេសុ កឹ អញ្ញកម្មំ ឥតរកម្មវសេន កាតព្ពន្តិ ចោទនំ សន្ធាយាហ **“តត្រ”**ឥច្ចាទិ។ ឯវំ ហោតុ, ឯវំ សន្តេ អវិសេសេន សព្ពម្បិ កម្មំ អញ្ញវសេន កត្តព្ពន្តិ អាហ **“ញត្តិទុតិយកម្មំ បនា”**តិអាទិ។ តត្ថ **បន**-សទ្ទោ វិសេសត្ថជោតកោ, ញត្តិទុតិយកម្មេ បន វិសេសោ អត្ថីតិ អត្ថោ។ ឥតោ បរានិ សុវិញ្ញេយ្យានេវ។ បដិក្ខិត្តមេវ អដ្ឋកថាយន្តិ អជ្ឈាហារសម្ពន្ធោ។ យទិ ឯវំ អក្ខរបរិហីនាទីសុ សន្តេសុ កម្មកោបោ សិយាតិ ចោទនំ មនសិ កត្វា អាហ **“សចេ បនា”**តិអាទិ។ តត្ថ **អក្ខរបរិហីន**ន្តិ “សុណាតុ មេ”តិអាទីសុ សុ-ការ ណា-ការ តុ-ការាទីនំ ភស្សនំ។ **បទបរិហីន**ន្តិ សុណាតូតិអាទីនំ វិភត្យន្តបទានំ ភស្សនំ។ **ទុរុត្តបទំ** បន ឧបរិ វក្ខតិ។

ឥទានិ បុនប្បុនវចនេ បយោជនំ ទស្សេន្តោ **“ឥទំ អកុប្បកម្មេ ទឡ្ហិកម្មំ ហោតិ, កុប្បកម្មេ កម្មំ ហុត្វា តិដ្ឋតី”**តិ អាហ។ តត្ថ **ឥទ**ន្តិ ឥទំ បុនប្បុនំ វុត្តកម្មំ។ **អកុប្បកម្មេ**តិ អកុប្បេ ឋានារហេ បុរេកតកម្មេ។ **ទឡ្ហិកម្មំ ហោតី**តិ ថិរតរកម្មំ ហោតិ ឯកាយ រជ្ជុយា ពន្ធិតព្ពភារេ ទុតិយតតិយាទិរជ្ជូហិ ពន្ធនំ វិយ។ **កុប្បកម្មេ**តិ អក្ខរបរិហីនាទិវសេន កុប្បេ អដ្ឋានារហេ បុរេកតកម្មេ។ **កម្មំ ហុត្វា តិដ្ឋតី**តិ បុនប្បុនំ វុត្តេ សតិ តេសំ អក្ខរបរិហីនាទីនំ សោធិតត្តា បរិសុទ្ធកម្មំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ **អកុប្បកម្មេ កុប្បកម្មេ**តិ វា ភាវេនភាវលក្ខណត្ថេ ភុម្មវចនំ។ បុរេតរំ កតកម្មស្មឹ អកុប្បកម្មេ សតិ បច្ឆា ឥទំ បុនប្បុនំ វុត្តកម្មំ ទឡ្ហិកម្មំ ហោតិ, បុរេកតកម្មស្មឹ កុប្បកម្មេ សតិ ឥទំ បុនប្បុនំ វុត្តកម្មំ អកុប្បំ ឋានារហំ បរិសុទ្ធកម្មំ ហុត្វា តិដ្ឋតីតិ។ ឥមំ បាឋំ និស្សាយ អាចរិយវរា ឯកបុគ្គលម្បិ អនេកក្ខត្តុំ ឧបសម្បទកម្មំ ករោន្តិ។ កស្មា បន តេ ភិក្ខូ លជ្ជីបេសលពាហុស្សុតសិក្ខាកាមភូតានំ អត្តនោ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកេ សិក្ខំ គណ្ហន្តីតិ? ន តេ អត្តនោ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកា លទ្ធសិក្ខំ បច្ចក្ខាយ អញ្ញំ គណ្ហន្តិ, អថ ខោ តាយ ឯវ សទ្ធឹ ទិគុណតិគុណំ ករោន្តិ។ ឯវំ សន្តេបិ បុរិមសិក្ខាយ អសទ្ទហន្តាយេវ ករេយ្យុំ, នោ សទ្ទហន្តាតិ? នោ អសទ្ទហន្តា , សទ្ទហន្តាបិ តេ ភិក្ខូ បុនប្បុនករណេ យុត្តិតោបិ អាគមតោបិ អាទីនវំ អបស្សន្តា អានិសំសមេវ បស្សន្តា ករោន្តីតិ។

កថំ យុត្តិតោ អានិសំសំ បស្សន្តិ? យថា ហិ លោកេ អភិសិត្តម្បិ រាជានំ បុនប្បុនាភិសិញ្ចនេ អាទីនវំ ន បស្សន្តិ, អថ ខោ អភិសេកានុភាវេន រាជិទ្ធិប្បត្តតាទីហិ ការណេហិ អានិសំសមេវ បស្សន្តិ, យថា ច សាសនេ ចេតិយំ វា បដិមំ វា និដ្ឋិតសព្ពកិច្ចំ “អនេកជាតិសំសារ”ន្តិអាទីហិ ភគវតោ វចនេហិ អភិសេកមង្គលំ ករោន្តាបិ បុនប្បុនករណេ អាទីនវំ អបស្សន្តា អតិរេកតរំ មហិទ្ធិកតាមហានុភាវតាទិអានិសំសមេវ បស្សន្តា បុនប្បុនំ ករោន្តិយេវ, ឯវមេវ កតឧបសម្បទកម្មំ ភិក្ខុំ បុនទេវ កម្មវាចាភណនេ អាទីនវំ អបស្សន្តា បុព្ពេ កតកម្មស្មឹ វត្ថុអាទីសុ បញ្ចសុ អង្គេសុ ឯកស្មិម្បិ អង្គេ អបរិបុណ្ណេ សតិ កម្មកោបសម្ភវតោ ឥទានិ កតកម្មេន បរិបុណ្ណអង្គេ សតិ កម្មសម្បត្តិសម្ភវញ្ច បុព្ពេវ កម្មសម្បត្តិសម្ភវេបិ ទឡ្ហិកម្មថិរតរសម្ភវញ្ច អានិសំសំ បស្សន្តា ករោន្តិ។ កថំ អាគមតោ អានិសំសំ បស្សន្តិ? យថាវុត្តបរិវារដ្ឋកថាបាឋវិនយសង្គហបាឋេសុ ទុរុត្តបទស្ស សោធនត្ថំ បុនប្បុនំ វត្តព្ពភាវស្ស ឧបលក្ខណនយេន វចនតោ។ សេសញត្តិទោសអនុស្សាវនទោសានញ្ច វត្ថុវិបត្តិសីមវិបត្តិបរិសវិបត្តិទោសានញ្ច សោធនំ ទស្សិតំ ហោតិ។ តេនេវ ច ការណេន អយម្បិ បច្ឆិមបាឋោ អាចរិយេន វុត្តោ។ តស្សត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោវ។ ឥតិ បុព្ពេ កតកម្មស្ស កោបសម្ភវេបិ ឥទានិ កតកម្មេន សម្បជ្ជនសង្ខាតំ អានិសំសំ អាគមតោ បស្សន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កេចិ បន អាចរិយា ឥមំ “បុនប្បុនំ វត្តុំ វដ្ដតីតិ បាឋំ តស្មឹយេវ បឋមកម្មករណកាលេ ទុរុត្តសោធនត្ថំ វត្តព្ពតំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន ចិរកាលេ”តិ វទន្តិ, តទេតំ វចនំ នេវ អដ្ឋកថាយំ អាគតំ, ន ដីកាទីសុ វិនិច្ឆិតំ, តេសំ មតិមត្តមេវ, តស្មា ន គហេតព្ពំ។ អបិច តស្មឹ ខណេ បុនប្បុនំ វចនតោបិ អបរភាគេ វចនំ មហប្ផលំ ហោតិ មហានិសំសំ។ តស្មិញ្ហិ កាលេ បុនប្បុនំ ភណនេ ញត្តិទោសអនុស្សាវនទោសានិ បច្ឆិមភណនេ សុដ្ឋុ ភណន្តោ សោធេតុំ សក្កុណេយ្យ, ន វត្ថុវិបត្តិសីមវិបត្តិបរិសវិបត្តិទោសានិ។ តស្មិញ្ហិ ខណេ តមេវ វត្ថុ, សា ឯវ សីមា, សា ឯវ បរិសា, តស្មា តានិ បុនប្បុនវចនេន សោធេតុមសក្កុណេយ្យានិ ហោន្តិ។ អបរភាគេ ករោន្តោ បន បុព្ពេ អបរិបុណ្ណវីសតិវស្សភាវេន វត្ថុវិបត្តិភូតេបិ ឥទានិ បរិបុណ្ណវីសតិវស្សត្តា វត្ថុសម្បត្តិ ហោតិ, បុព្ពេ សីមសង្ករាទិភាវេន សីមវិបត្តិសម្ភវេបិ ឥទានិ តទភាវត្ថាយ សុដ្ឋុ សោធិតត្តា សីមសម្បត្តិ ហោតិ, បុព្ពេ វគ្គ

កម្មាទិវសេន បរិសវិបត្តិសម្ភវេបិ ឥទានិ គទភាវត្តាយ សុដ្ឋុ សោធិតត្តា បរិសសម្បត្តិ ហោតិ, ឯវំ បញ្ច វិបត្តិយោ សោធេត្វា បញ្ច សម្បត្តិយោ សម្បាទេត្វា កាតុំ សក្កុណេយ្យតោ បឋមកាលេ បុនប្បុនំ ភណនតោបិ អបរភាគេ ភណនំ មហប្ផលំ ហោតិ មហានិសំសន្តិ វេទិតព្ពំ។

យទិ ឯវំ ឧបសម្បទសិក្ខាយ ទហរោ ភវេយ្យាតិ? ន ភវេយ្យ។ កស្មា? បោរាណសិក្ខំ អប្បច្ចក្ខិត្វា តាយ ឯវ បតិដ្ឋិតត្តាតិ។ ឯវំ សន្តេបិ បុរេកតកម្មស្ស សម្បជ្ជនភាវេន តិដ្ឋន្តេ សតិ តាយ ឋិតត្តា អទហរោ សិយា។ បុរិមកម្មស្ស អសម្បជ្ជនភាវេន ឥទានិ កតកម្មេយេវ ឧបសម្បទភាវេន តិដ្ឋន្តេ សតិ កស្មា ទហរោ ន ភវេយ្យាតិ? ឯវំ សន្តេ ទហរោ ភវេយ្យ។ ឯវំ ទហរោ សមានោ បុរិមសិក្ខាយ វស្សំ គណេត្វា យថាវុឌ្ឍំ វន្ទនាទីនិ សម្បដិច្ឆន្តោ មហាសាវជ្ជោ ភវេយ្យាតិ? ឯវំ បុរិមសិក្ខាយ អដ្ឋិតភាវំ បច្ឆិមសិក្ខាយ ឯវ លទ្ធុបសម្បទភាវំ តថតោ ជានន្តោ ឯវំ ករោន្តោ សាវជ្ជោ ហោតិ, ឯវំ បន អជានន្តោ “បុរិមសិក្ខាយមេវ ឋិតោ”តិ មញ្ញិត្វា ឯវំ ករោន្តោ អនវជ្ជោតិ វេទិតព្ពោ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “**អនាបត្តិ ឩនវីសតិវស្សំ បរិបុណ្ណសញ្ញី**”តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ ឧបសម្បាទេន្តស្ស អនាបត្តិ, បុគ្គលោ បន អនុបសម្បន្នោវ ហោតិ។ សចេ បន សោ ទសវស្សច្ចយេន អញ្ញំ ឧបសម្បាទេតិ, តំ ចេ មុញ្ចិត្វា គណោ បូរតិ, សូបសម្បន្នោ។ សោបិ ច យាវ ន ជានាតិ, តាវស្ស នេវ សគ្គន្តរាយោ, ន មោក្ខន្តរាយោ។ ញត្វា បន បុន ឧបសម្បជ្ជិតព្ព”ន្តិ សមន្តបាសាទិកាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤០៦) អាគតត្តា វិញ្ញាយតិ។ ឯវំ វត្ថុវិបន្នត្តា កម្មកោបតោ អនុបសម្បន្នស្ស បុគ្គលស្ស ឧបជ្ឈាយោ ភវិតុំ យុត្តកាលេ បុន ឧបសម្បជ្ជនេន ឧបសម្បន្នភូតភាវស្ស អដ្ឋកថាយំ អាគតត្តា ឥមិនា នយេន សីមវិបន្នបរិសវិបន្ន ញត្តិវិបន្នអនុស្សាវនវិបន្នភូតត្តា កម្មកោបតោ បុព្ពេ អនុបសម្បន្នភូតំ បុគ្គលម្បិ អបរភាគេ វុឌ្ឍិប្បត្តិកាលេបិ បញ្ច វិបត្តិទោសានិ សោធេត្វា បុន ឧបសម្បទកម្មវាចាករណេន ឧបសម្បាទេតុំ វដ្តតិ។ សោបិ បុគ្គលោ បុព្ពកម្មកាលេ អនុបសម្បន្នោ ហុត្វាបិ អបរកម្មកាលេ ឧបសម្បន្នោ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពោ។

ឯកច្ចេ បន ភិក្ខូ បោរាណសិក្ខំ បច្ចក្ខាយ នវសិក្ខមេវ គណ្ហឹសុ, តេ បន ភិក្ខូ នវសិក្ខាវសេន ទហរាវ ភវន្តិ, ឯវំ ករណញ្ច អតិវិយ គុណវិសិដ្ឋំ អត្តនោ នវកតរំ ភិក្ខុំ ទិស្វា តស្មឹ បុគ្គលេ បយិរុបាសិតុកាមោ តំ បុគ្គលំ អត្តនា វុឌ្ឍតរំ កាតុកាមោ អត្តានំ ទហរំ កាតុកាមោ ហុត្វា ធម្មគារវេន ករោន្តោ យុត្តោ ភវេយ្យ។ អថ បន សិក្ខាសម្បន្នំ កត្តុកាមោ ឯវំ ករេយ្យ, សិក្ខា នាម បញ្ចង្គសមន្នាគតេ សតិ សម្បជ្ជតិ, សីលវិសុទ្ធិយេវ ការណំ ហោតិ, តស្មា យទិ បុរិមសិក្ខា អដ្ឋិតា ភវេយ្យ, បច្ចក្ខានកិច្ចំ នត្ថិ, សយមេវ បតិតា ហោតិ។ បុរិមសិក្ខាយ ឋិតាយ សតិ វិព្ភមិតុកាមោយេវ បច្ចក្ខានំ ករេយ្យ, ន ភិក្ខុភវិតុកាមោ, សោ បន ចតុបារិសុទ្ធិសីលមេវ បរិសុទ្ធំ ករេយ្យ, តស្មា បោរាណសិក្ខាយ បច្ចក្ខានំ អយុត្តំ វិយ ទិស្សតិ។ តតោ បោរាណសិក្ខំ បច្ចក្ខាយ នវសិក្ខាគហណតោ បុនប្បុនំ ករណំយេវ យុត្តតរំ ទិស្សតិ។ កស្មា? បោរាណសិក្ខំ បច្ចក្ខាយ នវសិក្ខាគហណេ បុរិមកម្មំ អសម្បជ្ជិត្វា បច្ឆិមកម្មសម្បជ្ជនេ សតិ កិញ្ចាបិ បុរិមសិក្ខា នត្ថិ, យា បច្ចក្ខាតព្ពា, តថាបិ នវសិក្ខាយ សម្បជ្ជិតត្តា ទោសោ នត្ថិ, ទហរភាវំ បត្តោបិ យុត្តរូបោយេវ។

យទិ បុរិមកម្មម្បិ បច្ឆិមកម្មម្បិ សម្បជ្ជតិយេវ, ឯវំ សតិ បុរិមសិក្ខាយ បច្ចក្ខានំ និរត្ថកំ។ បច្ឆិមសិក្ខាយ ឋិតោបិ ទហរភាវំ បត្តត្តា អយុត្តរូបោ។ យទិ បន បុរិមកម្មមេវ សម្បជ្ជតិ, ន បច្ឆិមកម្មំ, ឯវំ សតិ បុព្ពេ ឋិតបោរាណសិក្ខាបិ បច្ចក្ខានេន បតិតា។ បច្ឆិមសិក្ខាបិ បច្ឆិមកម្មស្ស បញ្ចន្នំ វិបត្តីនំ អញ្ញតរេន យោគតោ ន សម្បជ្ជតិ, តស្មា បុរិមសិក្ខាយ ច បតិតត្តា បច្ឆិមសិក្ខាយ ច អលទ្ធត្តា ឧភតោ ភដ្ឋត្តា អយុត្តោវ ហោតិ។ បោរាណសិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ នវសិក្ខាគហណេ បន សតិ បុរិមកម្មំ សម្បន្នំ ហុត្វា បច្ឆិមកម្មំ អសម្បន្នំ ហោន្តម្បិ បុរិមសិក្ខាយ បតិដ្ឋិតោយេវ, បុរិមំ អសម្បន្នំ ហុត្វា បច្ឆិមំ សម្បន្នម្បិ បច្ឆិមសិក្ខាយ ឋិតោ ឯវ។ បុរិមបច្ឆិមកម្មទ្វយម្បិ បញ្ចហង្គេហិ សម្បន្នម្បិ ទឡ្ហិកម្មចិរតរភូតាយ បុរិមសិក្ខាយ ឋិតោយេវ សោ ភិក្ខុ ហោតិ, តស្មា បុរិមសិក្ខំ បច្ចក្ខាយ នវសិក្ខាគហណតោ បុរិមសិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ បុនប្បុនំ នវសិក្ខាគហណំ យុត្តតរំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥមំ បន បុនប្បុនំ ករោន្តានំ អាចរិយានំ វាទំ អមនសិករោន្តា អញ្ញេ អាចរិយា អនេកប្បការំ អនិច្ឆិតកថំ កថេន្តិ។ កថំ? ឯកច្ចេ ថេរា ឯវំ វទន្តិ “កឹ ឥមេ ភិក្ខូ ឯវំ ករោន្តា បារាជិកប្បត្តំ ភិក្ខុំ បុន សិក្ខាយ បតិដ្ឋាបេស្សាមាតិ មញ្ញន្តី”តិ។ តេ ថេរា បុនប្បុនំ កម្មវាចំ ភណន្តេ ភិក្ខូ ទិស្វា “ឥមេ ភិក្ខូ ឥមិនា ការណេន ឯវំ ករោន្តី”តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហំសុ។ ឯកច្ចេ បន ថេរា “កស្មា ឥមេ ភិក្ខូ បុនប្បុនំ ករោន្តិ, យថា នាម អសនិ ឯកវារមេវ បតន្តី សត្តេ ជីវិតក្ខយំ បាបេតិ, ឯវមេវ ភគវតោ អាណាភូតា កម្មវាចា ឯកវារំ ភណមានា កម្មំ សិជ្ឈាបេតិ, ន អនេកវារ”ន្តិ, តេបិ “កម្មសិជ្ឈនត្ថាយ បុនប្បុនំ ភណន្តី”តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហំសុ។ ពហវោ បន ភិក្ខូ បុនប្បុនំ ករោន្តេ ទិស្វា ឯវំ វទន្តិ “ឥមេ ភិក្ខូ អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ ទិន្នសិក្ខំ អសទ្ទហន្តា ឯវំ ករោន្តិ, អាចរិយុបជ្ឈាយគុណាបរាធកា ឯតេ សមណា”តិ។ តេ “បុព្ពសិក្ខំ អសទ្ទហិត្វា បុនប្បុនំ ករោន្តី”តិ មញ្ញន្តា ឯវមាហំសុ។

អបរេ បន ថេរា “បឋមំ ឧបសម្បទកម្មវាចាភណនកាលេយេវ បុនប្បុនំ វត្តព្ពំ, ន អបរភាគេ”តិ, តត្ថ ការណំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ អញ្ញេ ឯវមាហំសុ “ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយមេវ បុនប្បុនំ វត្តព្ពន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ, ន ញត្តិចតុត្ថកម្មេ, អថ ច បនិមេ ភិក្ខូ ញត្តិចតុត្ថកម្មភូតាយ ឧបសម្បទកម្មវាចាយ បុនប្បុនំ ករោន្តិ, ឯតំ អដ្ឋកថាយ ន សមេតី”តិ, តំ នីតត្ថមេវ គហេត្វា វទីសុ។ នេយ្យត្ថតោ បន ឥមិនា នយេន ចតូសុបិ កម្មេសុ បុនប្បុនំ កាតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ កម្មសង្ករមេវ ហិ ញត្តិទុតិយកម្មេ វិសេសតោ វទតិ, បុនប្បុនំ វត្តព្ពភាវោ បន សព្ពេសូតិ ទដ្ឋព្ពោ។ តេនេវ ហិ ញត្តិចតុត្ថកម្មវាចាយ ឧបសម្បន្នុដ្ឋានេយេវ បុព្ពេ អនុបសម្បន្នស្ស បុគ្គលស្ស បច្ឆា ឧបសម្បជ្ជិតព្ពភាវោ អដ្ឋកថាយំ វុត្តោតិ។

បដិបុច្ឆាករណីយាទីសុបីតិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេន បដិញ្ញាយ ករណីយាទយោ សង្គណ្ហាតិ។ តត្ថ **បដិបុច្ឆាយ ករណីយំ អប្បដិបុច្ឆា ករោតី**តិ បុច្ឆិត្វា ចោទេត្វា សារេត្វា កាតព្ពំ អបុច្ឆិត្វា អចោទេត្វា អសារេត្វា ករោតិ។ **បដិញ្ញាយ ករណីយំ អប្បដិញ្ញាយ ករោតី**តិ បដិញ្ញំ អារោបេត្វា យថាទិន្នាយ បដិញ្ញាយ កាតព្ពំ អបដិញ្ញាយ បដិញ្ញំ អករោន្តស្ស វិលបន្តស្ស ពលក្ការេន ករោតិ។ **សតិវិនយារហស្សា**តិ ទព្ពមល្លបុត្តត្ថេរសទិសស្ស ខីណាសវស្ស។ **អមូឡ្ហវិនយារហស្សា**តិ គគ្គភិក្ខុសទិសស្ស ឧម្មត្តកស្ស។ **តស្សបាបិយសិកកម្មារហស្សា**តិ ឧបវាឡភិក្ខុសទិសស្ស ឧស្សន្នបាបស្ស។ **តជ្ជនីយកម្មារហស្សា**តិ បណ្ឌុកលោហិតកភិក្ខុសទិសស្ស ភណ្ឌនការកស្ស។ **និយសកម្មារហស្សា**តិ សេយ្យសកភិក្ខុសទិសស្ស អភិណ្ហាបត្តិកស្ស។ **បព្ពាជនីយកម្មារហស្សា**តិ អស្សជិបុនព្ពសុកភិក្ខុសទិសស្ស កុលទូសកស្ស។ **បដិសារណីយកម្មារហស្សា**តិ សុធម្មភិក្ខុសអសស្ស ឧបាសកេ ជាតិអាទីហិ ទូសេន្តស្ស។ **ឧក្ខេបនីយកម្មារហស្សា**តិ ឆន្នភិក្ខុសទិសស្ស អាបត្តឹ អបស្សន្តស្ស អាបត្តឹ អទេសេន្តស្ស អរិដ្ឋភិក្ខុសទិសស្ស មិច្ឆាទិដ្ឋឹ អវិស្សជ្ជេន្តស្ស។ **បរិវាសារហស្សា**តិ បដិច្ឆន្នសង្ឃាទិសេសាបត្តិកស្ស។ **មូលាយបដិកស្សនារហស្សា**តិ អន្តរាបត្តឹ អាបន្នស្ស។ **មានត្តារហ**ន្តិ អប្បដិច្ឆន្នសង្ឃាទិសេសាបត្តិកំ។ **អព្ភានារហ**ន្តិ ចិណ្ណមានត្តំ ភិក្ខុំ។ **ឧបសម្បាទេតី**តិ ឧបសម្បទកម្មំ ករោតិ។

អនុបោសថេ ឧបោសថំ ករោតីតិ អនុបោសថទិវសេ ឧបោសថំ ករោតិ។ ឧបោសថទិវសោ នាម ឋបេត្វា កត្តិកមាសំ អវសេសេសុ ឯកាទសសុ មាសេសុ ភិន្នស្ស សង្ឃស្ស សាមគ្គិទិវសោ ច យថាវុត្តា ចាតុទ្ទសបន្នរសា ច, ឯតំ តិប្បការម្បិ ឧបោសថទិវសំ ឋបេត្វា អញ្ញស្មឹ ទិវសេ ឧបោសថំ ករោន្តោ អនុបោសថេ ឧបោសថំ ករោតិ នាម។ យត្រ ហិ បត្តចីវរាទិអត្ថាយ អប្បមត្តកេន ការណេន វិវទន្តា ឧបោសថំ វា បវារណំ វា ឋបេន្តិ, តត្ថ តស្មឹ អធិករណេ វិនិច្ឆិតេ “សមគ្គា ជាតម្ហា”តិ អន្តរា សាមគ្គីឧបោសថំ កាតុំ ន លភន្តិ, ករោន្តេហិ អនុបោសថេ ឧបោសថោ កតោ នាម ហោតិ។

អប្បវារណាយ បវារេតីតិ អប្បវារណទិវសេ បវារេតិ។ បវារណទិវសោ នាម ឯកស្មឹ កត្តិកមាសេ ភិន្នស្ស សង្ឃស្ស សាមគ្គិទិវសោ ច បច្ចុក្កឌ្ឍិត្វា ឋបិតទិវសោ ច ទ្វេ ច បុណ្ណមាសិយោ, ឯតំ ចតុព្ពិធំ បវារណទិវសំ ឋបេត្វា អញ្ញស្មឹ ទិវសេ បវារេន្តោ អប្បវារណាយ បវារេតិ នាម។ ឥធាបិ អប្បមត្តកស្ស វិវាទស្ស វូបសមេ សាមគ្គីបវារណំ កាតុំ ន លភន្តិ។ ករោន្តេហិ អប្បវារណាយ បវារណា កតា ហោតីតិ អយំ អដ្ឋកថាបាឋោ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៣)។

“ឧម្មត្តកស្ស ភិក្ខុនោ ឧម្មត្តកសម្មុតិ ឧម្មត្តកេន យាចិត្វា កតេ អសម្មុខាបិ ទាតុំ វដ្ដតិ, តត្ថ និសិន្នេបិ ន កុប្បតិ និយមាភាវតោ។ អសម្មុខា កតេ បន ទោសាភាវំ ទស្សេតុំ **‘អសម្មុខា កតំ សុកតំ ហោតី’**តិ វុត្តំ។ ទូតេន ឧបសម្បទា បន សម្មុខា កាតុំ ន សក្កា កម្មវាចានានត្តសម្ភវតោ។ បត្តនិក្កុជ្ជនាទយោ ហត្ថបាសតោ អបនីតមត្តេបិ កាតុំ វដ្ដន្តិ។ **សង្ឃសម្មុខតា**តិអាទីសុ យាវតិកា ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា, តេ អាគតា ហោន្តិ, ឆន្ទារហានំ ឆន្ទោ អាហតោ ហោតិ, សម្មុខីភូតា ន បដិក្កោសន្តិ, អយំ **សង្ឃសម្មុខតា**។ យេន ធម្មេន យេន វិនយេន យេន សត្ថុសាសនេន សង្ឃោ កម្មំ ករោតិ, អយំ **ធម្មសម្មុខតា វិនយសម្មុខតា**។ តត្ថ **ធម្មោ**តិ ភូតំ វត្ថុ។ **វិនយោ**តិ ចោទនា ចេវ សារណា ច។ **សត្ថុសាសនំ** នាម ញត្តិសម្បទា ចេវ អនុស្សាវនសម្បទា ច។ យស្ស សង្ឃោ កម្មំ ករោតិ, តស្ស សម្មុខាភាវោ **បុគ្គលសម្មុខតា**។ កត្តិកមាសស្ស បវារណមាសត្តា **‘ឋបេត្វា កត្តិកមាស’**ន្តិ វុត្តំ។ **បច្ចុក្កឌ្ឍិត្វា ឋបិតទិវសោ ចា**តិ កាឡបក្ខេ ចាតុទ្ទសី បន្នរសី វា សន្ធាយ វុត្តំ។ **ទ្វេ បុណ្ណមាសិយោ**តិ បឋមបច្ឆិមវស្សូបគតានំ វសេន វុត្តា”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បរិវារ ៣.៤៨៣) អាគតំ។

“ឋបិតឧបោសថបវារណានំ កត្តិកមាសេ សាមគ្គិយា កតាយ សាមគ្គីបវារណំ មុញ្ចិត្វា ឧបោសថំ កាតុំ ន វដ្ដតីតិ អាហ **‘ឋបេត្វា កត្តិកមាស’**ន្តិ។ សចេ បន តេសំ នានាសីមាសុ មហាបវារណាយ វិសុំ បវារិតានំ កត្តិកមាសព្ភន្តរេ សាមគ្គី ហោតិ, សាមគ្គីឧបោសថោ ឯវ តេហិ កាតព្ពោ, ន បវារណា ឯកស្មឹ វស្សេ កតបវារណានំ បុន បវារណាយ អវិហិតត្តា។ **សាមគ្គីទិវសោ ហោតី**តិ អនុបោសថទិវសេ សាមគ្គីករណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សចេ បន ចាតុទ្ទសិយំ បន្នរសិយំ វា សង្ឃោ សាមគ្គី ករោតិ, តទា សាមគ្គីឧបោសថទិវសោ ន ហោតិ, ចាតុទ្ទសីបន្នរសី

ឧបោសថោវ ហោតិ។ ឧបរិ បវារណាយបិ ឯសេវ នយោ។ **បច្ចុក្កឌ្ឍិត្វា ឋបិតទិវសោ ចា**តិ ភណ្ឌនការកេហិ ឧបទ្ទុតា វា កេនចិទេវ ករណីយេន បវារណសង្គហំ វា កត្វា ឋបិតោ កាឡបក្ខចាតុទ្ទសីទិវសោ ច។ **ទ្វេ ច បុណ្ណមាសិយោ**តិ បុព្ពកត្តិកបុណ្ណមា បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណមា ចាតិ ទ្វេ បុណ្ណមាសិយោ។ **ឯតំ ចតុព្ពិធ**ន្តិ បុណ្ណមាសិទ្វយេន សទ្ធឹ សាមគ្គីបវារណំ ចាតុទ្ទសីបវារណញ្ច សម្បិណ្ឌេត្វា, ឥទញ្ច បកតិចារិត្តវសេន វុត្តំ។ តថារូបបច្ចយេ បន សតិ ឧភិន្នំ បុណ្ណមាសីនំ បុរិមា ទ្វេ ចាតុទ្ទសិយោ, កាឡបក្ខចាតុទ្ទសិយា អនន្តរា បន្នរសីបីតិ ឥមេបិ តយោ ទិវសា បវារណាទិវសា ឯវាតិ ឥមំ សត្តវិធម្បិ បវារណាទិវសំ ឋបេត្វា អញ្ញស្មឹ ទិវសេ បវារេតុំ ន វដ្ដតី”តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បរិវារ ២.៤៨៣) អាគតំ។

ឯវំ វត្ថុវិបត្តិវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ញត្តិវិបត្តិវិនិច្ឆយំ អនុស្សាវនវិបត្តិវិនិច្ឆយញ្ច ទស្សេន្តោ “**ញត្តិតោ វិបត្តិយំ បនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ បញ្ចមញត្តិវិបត្តិយំ “បច្ឆា វា ញត្តឹ ឋបេតី”តិ ឯតស្ស សំវណ្ណនាយំ **អនុស្សាវនកម្មំ កត្វា**តិ បឋមំ អនុស្សាវនំ សាវេត្វា “ឯសា ញត្តី”តិ អនុស្សាវនានន្តរមេវ សកលំ ញត្តឹ វត្វា, បរិយោសានេ “ឯសា ញត្តី”តិ វត្វាតិ អធិប្បាយោ។

២៥២. ចតុត្ថអនុស្សាវនវិបត្តិសំវណ្ណនាយំ “**ឃាយ**ន្តិ ព្យញ្ជនប្បភេទោ អធិប្បេតោ។ **ទសធា ព្យញ្ជនពុទ្ធិយា បភេទោ**តិ ឯត្ថ ទសធា ទសវិធេន ព្យញ្ជនានំ បភេទោតិ យោជេតព្ពំ។ កេនាយំ បភេទោតិ អាហ ‘**ព្យញ្ជនពុទ្ធិយា**’តិ។ យថាធិប្បេតត្ថព្យញ្ជនតោ ព្យញ្ជនសង្ខាតានំ អក្ខរានំ ជនិកា ពុទ្ធិ ព្យញ្ជនពុទ្ធិ, តាយ **ព្យញ្ជនពុទ្ធិយា,** អក្ខរសមុដ្ឋាបកចិត្តភេទេនេវាតិ អត្ថោ។ យំ វា សំយោគបរំ កត្វា វុច្ចតិ, ឥទម្បិ គរុកន្តិ យោជនា”តិ វិមតិវិនោទនិយំ វុត្តំ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បរិវារ ៣.៤៨៥) បន “ឋានករណានិ សិថិលានិ កត្វា ឧច្ចារេតព្ពមក្ខរំ **សិថិលំ,** តានិយេវ ធនិតានិ អសិថិលានិ កត្វា ឧច្ចារេតព្ពមក្ខរំ **ធនិតំ**។ ទ្វិមត្តកាលំ **ទីឃំ,** ឯកមត្តកាលំ **រស្សំ។ ទសធា ព្យញ្ជនពុទ្ធិយា បភេទោ**តិ ឯវំ សិថិលាទិវសេន ព្យញ្ជនពុទ្ធិយា អក្ខរុប្បាទកចិត្តស្ស ទសប្បការេន បភេទោ។ សព្ពានិ ហិ អក្ខរានិ ចិត្តសមុដ្ឋានានិ យថាធិប្បេតត្ថព្យញ្ជនតោ ព្យញ្ជនានិ ច។ សំយោគោ បរោ ឯតស្មាតិ សំយោគបរោ។ ន សំយោគបរោ **អសំយោគបរោ** ‘អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតថេរស្ស យស្ស ន ខមតី’តិ ឯត្ថ ត-ការន-ការសហិតាកោ អសំយោគបរោ។ **ករណានី**តិ កណ្ឋាទីនិ” ឥតិ ឯត្តកំ វុត្តំ។

បុន វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បរិវារ ២.៤៨៥) “តត្ថ **អាយស្មតោ**តិអាទីសុ សរានន្តរិតានិ ស-ការ ម-ការាទិព្យញ្ជនានិ ‘សំយោគោ’តិ វុច្ចន្តិ។ យោ សំយោគោ បរោ យស្ស អ-ការាទិនោ, សោ **សំយោគបរោ** នាម។ **រស្ស**ន្តិ អ-ការាទិព្យញ្ជនរហិតំ បទំ។ **អសំយោគបរ**ន្តិ ‘យស្ស ន ខមតី’តិអាទីសុ ស-ការ ន-ការាទិព្យញ្ជនសហិតំ បទំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ត-ការស្ស ថ-ការំ អកត្វា ‘សុណាតុ មេ’តិអាទី អវត្វា វត្តន្តរេ សិថិលមេវ កត្វា ‘សុណាថុ មេ’តិអាទី វទន្តោបិ ទុរុត្តំ ករោតិយេវ ឋបេត្វា អនុរូបំ អាទេសំ។ យញ្ហិ ‘សច្ចិកត្ថបរមត្ថេនា’តិ វត្តព្ពេ ‘សច្ចិកដ្ឋបរមដ្ឋេនា’តិ ច ‘អត្ថកថា’តិ ច វត្តព្ពេ ‘អដ្ឋកថា’តិ ច តត្ថ តត្ថ វុច្ចតិ, តាទិសំ បាឡិអដ្ឋកថាទីសុ ទិដ្ឋបយោគំ តទនុរូបញ្ច វត្តុំ វដ្ដតិ, តតោ អញ្ញំ ន វដ្ដតិ។ តេនាហ ‘**អនុក្កមាគតំ បវេណឹ អវិនាសេន្តេនា**’តិអាទិ។ ‘**ទីឃេ វត្តព្ពេ រស្ស**’ន្តិអាទីសុ ‘ភិក្ខូន’ន្តិ វត្តព្ពេ ‘ភិក្ខុន’ន្តិ វា ‘ពហូសូ’តិ វត្តព្ពេ ‘ពហុសូ’តិ វា ‘នក្ខមតី’តិ វត្តព្ពេ ‘ន ខមតី’តិ វា ‘ឧបសម្បទាបេក្ខោ’តិ វត្តព្ពេ ‘ឧបសម្បទាបេខោ’តិ វា ឯវំ អននុរូបដ្ឋានេសុ ឯវំ ទីឃរស្សាទិរស្សទីឃាទិវសេន បរិវត្តេតុំ វដ្ដតិ, ន បន ‘នាគោ’តិ វត្តព្ពេ ‘នគោ’តិ វា ‘សង្ឃោ’តិ វត្តព្ពេ ‘សឃោ’តិ វា ‘តិស្សោ’តិ វត្តព្ពេ ‘តិសោ’តិ វា ‘យាចតី’តិ វត្តព្ពេ ‘យាចន្តី’តិ វា ឯវំ អននុរូបដ្ឋានេសុ វត្តុំ ។ សម្ពន្ធំ បន វវត្ថានញ្ច សព្ពថាបិ វដ្ដតីតិ គហេតព្ព”ន្តិ អាគតំ។ សេសានិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ សុដ្ឋុ សល្លក្ខេតព្ពានិ។

២៥៣. សីមវិបត្តិវិនិច្ឆយោ បន ហេដ្ឋា សីមកថាយំ សព្ពេន កថិតោ, តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ គហេតព្ពោ។

បរិសវិបត្តិកថាយ **ចតុវគ្គករណេ**តិ ចតុវគ្គេន សង្ឃេន កត្តព្ពេ។ **អនិស្សារិតា**តិ ឧបោសថដ្ឋបនាទិនា វា លទ្ធិនានាសំវាសកភាវេន វា ន ពហិកតា។ អដ្ឋកថាយញ្ហិ “**អបកតត្តស្សា**តិ ឧក្ខិត្តកស្ស វា យស្ស វា ឧបោសថបវារណា ឋបិតា ហោន្តី”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤២៥) វុត្តត្តា ឋបិតឧបោសថបវារណោ ភិក្ខុ អបកតត្តោ ឯវាតិ គហេតព្ពំ។ **បរិសុទ្ធសីលា**តិ បារាជិកំ អនាបន្នា អធិប្បេតា។ បរិវាសាទិកម្មេសុ បន គរុកដ្ឋាបិ អបកតត្តា ឯវាតិ គហេតព្ពំ។ **អវសេសា…បេ.… ឆន្ទារហាវ ហោន្តី**តិ ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា ឋិតេ សន្ធាយ វុត្តំ, អវិជហិត្វា ឋិតា បន ឆន្ទារហា ន ហោន្តិ, តេបិ ចតុវគ្គាទិតោ អធិកា ហត្ថបាសំ វិជហិត្វាវ ឆន្ទារហា ហោន្តិ, តស្មា សង្ឃតោ ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា ឋិតេនេវ ឆន្ទោ វា បារិសុទ្ធិ វា ទាតព្ពា។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បរិវារ ៣.៤៨៨) បន “អនុក្ខិត្តា បារាជិកំ អនាបន្នា ច បកតត្តាតិ អាហ ‘**បកតត្តា អនុក្ខិត្តា**’តិអាទិ។ តត្ថ **អនិស្សារិតា**តិ បុរិមបទស្សេវ វេវចនំ។ **បរិសុទ្ធសីលា**តិ បារាជិកំ អនាបន្នា។ **ន តេសំ ឆន្ទោ វា បារិសុទ្ធិ វា ឯតី**តិ តីសុ ទ្វីសុ វា និសិន្នេសុ ឯកស្ស វា ទ្វិន្នំ វា ឆន្ទបារិសុទ្ធិ អាហដាបិ អនាហដាវ ហោតីតិ អធិប្បាយោ”តិ អាគតោ។ ឯវំ បាឡិយញ្ច អដ្ឋកថាយ ច ចតុន្នម្បិ កម្មានំ សម្បត្តិ ច វិបត្តិ ច អាគតា, ដីកាចរិយេហិ ច វិនិច្ឆិតា, តស្មា អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ ចត្តារិ កម្មានិ កត្តព្ពានិ, ន អវុត្តនយេន។ វុត្តញ្ហិ សមន្តបាសាទិកាយំ (បារា. អដ្ឋ. ១. គន្ថារម្ភកថា; ២.៤៣១) –

“ពុទ្ធេន ធម្មោ វិនយោ ច វុត្តោ;
យោ តស្ស បុត្តេហិ តថេវ ញាតោ;
សោ យេហិ តេសំ មតិមច្ចជន្តា;
យស្មា បុរេ អដ្ឋកថា អកំសុ។

“តស្មា ហិ យំ អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ;
តំ វជ្ជយិត្វាន បមាទលេខំ;
សព្ពម្បិ សិក្ខាសុ សគារវានំ;
យស្មា បមាណំ ឥធ បណ្ឌិតានំ”ន្តិ។

ឥមស្មិញ្ហិ កម្មវគ្គេ អបលោកនាទីនំ ចតុន្នំ កម្មានំ ករណដ្ឋានំ ឯកាទសវិបត្តិសីមវិមុត្តំ ពទ្ធសីមភូតំយេវ វុត្តំ, “ឯកាទសហិ អាការេហិ សីមតោ កម្មានិ វិបជ្ជន្តី”តិ (បរិ. ៤៨៦) វចនតោ ន អពទ្ធឧបចារសីមភូតំ។ ន ហិ តត្ថ ឯកាទសវិបត្តិ អត្ថិ។ អដ្ឋកថាយម្បិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨២) “**អបលោកនកម្មំ** នាម សីមដ្ឋកសង្ឃំ សោធេត្វា ឆន្ទារហានំ ឆន្ទំ អាហរិត្វា សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា តិក្ខត្តុំ សាវេត្វា កត្តព្ពំ កម្ម”ន្តិ អបលោកនកម្មស្សាបិ ពទ្ធសីមាយមេវ កត្តព្ពភាវោ វុត្តោ, ន ឧបចារសីមាយំ។ ន ហិ តត្ថ សីមដ្ឋកសង្ឃសោធនញ្ច ឆន្ទារហានញ្ច អត្ថិ, អន្តោសីមំ បវិដ្ឋបវិដ្ឋានំ សង្ឃលាភោ ទាតព្ពោយេវ ហោតិ, តស្មា “ញត្តិកម្មភូតំ ឧបោសថបវារណាកម្មំ អពទ្ធសីមវិហារេបិ កត្តព្ព”ន្តិ គណ្ឋន្តានំ អាចរិយានំ វាទោបិ “ញត្តិទុតិយកម្មភូតំ កឋិនទានកម្មំ ឧបចារសីមាយមេវ កត្តព្ព”ន្តិ គណ្ហន្តានំ អាចរិយានំ វាទោបិ បាឡិវិរោធោ អដ្ឋកថាវិរោធោ ច ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ យមេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ ឧបោសថបវារណកថាវណ្ណនាយញ្ច កឋិនកថាវណ្ណនាយញ្ច វុត្តំ, អត្ថិកេហិ តត្ថ សុដ្ឋុ ឱលោកេត្វា សំសយោ វិនោទេតព្ពោ។

ឥទានិ សព្ពេ ភិក្ខូ លេខការេហិ បរិចយវសេន សព្ពគន្ថានំ អាទិម្ហិ លិខិតំ មហានមក្ការបាឋំ សរណគមនស្ស, កម្មវាចាយ ច អារម្ភកាលេ មហតា ឧស្សាហេន ភណន្តិ, សោ បន បាឡោ នេវ សរណគមនបរិយាបន្នោ, ន កម្មវាចាបរិយាបន្នោ, នាបិ កម្មវាចាយ បុព្ពករណបរិយាបន្នោ, តស្មិំ អភណិតេបិ ន សរណគមនស្ស វា កម្មវាចាយ វា ហានិ អត្ថិ, ន ភណិតេ វឌ្ឍិ, តស្មា បករណាចរិយា សរណគមនារម្ភេបិ កម្មវាចារម្ភេបិ តស្ស មហានមក្ការបាឋស្ស វណ្ណនំ ន វទន្តិ, វទន្តោ បន “ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស” ឥតិ បទានំ អត្ថោ វិសុទ្ធិមគ្គសមន្តបាសាទិកាសារត្ថទីបនីអាទិប្បករណេសុ “ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ” ឥតិបទានំ អត្ថោ វិយ វិត្ថារេន វត្តព្ពោ សិយា, ឯវំ សន្តេបិ ភគវតោ យថាភូតគុណទីបនវសេន បវត្តត្តា សព្ពេបិ អាចរិយា សព្ពេសុ គន្ថារម្ភេសុ តិក្ខត្តុំ មង្គលត្ថំ ភណន្តិ។ ភណន្តេហិ ច បន ន-ការ មោ-ការាទីនំ ឋានករណាទិសម្បទំ អហាបេន្តេន សិថិលធនិតទីឃរស្សាទិវិសេសំ មនសិ ករោន្តេន សមណសារុប្បេន បរិមណ្ឌលេន បទព្យញ្ជនេន ភណិតព្ពោ ហោតិ, ន អតិអាយតកេន គីតសទ្ទសទិសេន សទ្ទេន។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “ន, ភិក្ខវេ, អាយតកេន គីតស្សរេន ធម្មោ គាយិតព្ពោ, យោ គាយេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៤៩)។

“ឯកមត្តោ ភវេ រស្សោ, ទ្វិមត្តោ ទីឃមុច្ចតេ;
តិមត្តោ តុ ប្លុតោ ញេយ្យោ, ព្យញ្ជនញ្ចឌ្ឍមត្តិក”ន្តិ។ –

សទ្ទប្បករណាចរិយេហិ វុត្តំ សទ្ទលក្ខណំ និស្សាយ ន-ការាទីសុ រស្សភូតេ អសរេ ឯកមត្តំ, ន-ព្យញ្ជនេ អឌ្ឍមត្តំ សម្បិណ្ឌេត្វា ទិយឌ្ឍមត្តកាលំ បមាណំ កត្វា ឧច្ចារិយតេ។ មោ-ការាទីសុ ទីឃភូតេ ឱ-ការាទិសរេ ទ្វិមត្តំ, ម-ការាទិព្យញ្ជនេ អឌ្ឍមត្តំ សម្បិណ្ឌេត្វា អឌ្ឍតេយ្យមត្តាកាលំ បមាណំ កត្វា ឧច្ចារិយតេ, ន តតោ ឧទ្ធន្តិ។ ននុ “ប្លុតោ តិមត្តោ ញេយ្យោ”តិ វុត្តន្តិ? សច្ចំ, សា បន ទូរតោ អវ្ហាយនាទីសុយេវ លព្ភតិ, នាញ្ញត្ថ។ វុត្តញ្ហិ ការិកាយំ –

> “ទូរតោ អព្ភានេ គីតេ, តថេវ រោទនេបិ ច;
> ប្លុតា តិមត្តិកា វុត្តា, សព្ពេតេ នេត្ថ គយ្ហរេ”តិ។ –

កិត្តកេន បន កាលេន ឯកមត្តា វិញ្ញេយ្យាតិ? អក្ខិនិមិសឧម្មិសមត្តកាលេនាតិ អាចរិយា។ ឯកេ បន អាចរិយា “អង្គុលិផោដនកាលប្បមាណេនា”តិ វទន្តិ។ វុត្តញ្ហិ អាចរិយធម្មសេនាបតិត្ថេរេន –

> “បមាណំ ឯកមត្តស្ស, និមិសុម្មិសតោព្រវុំ;
> អង្គុលិផោដកាលស្ស, បមាណេនាបិ អព្រវុ”ន្តិ។

ឯវំ សទ្ទសត្ថាចរិយេហិ វចនតោ សុទ្ធរស្សសរង្គានេ ឯកមត្តាបមាណំ, សព្យញ្ជនរស្សសរង្គានេ ទិយឌ្ឍមត្តាបមាណំ, សុទ្ធទីឃសរង្គានេ ទ្វិមត្តាបមាណំ, សព្យញ្ជនទីឃសរង្គានេ អឌ្ឍតេយ្យមត្តាបមាណំ កាលំ សល្លក្ខេត្វា ឧច្ចារិយតេ។

ឥទានិ បន ភិក្ខូ មហានមក្ការភណនេ ពលវឧស្សាហំ កត្វា ភណន្តា រស្សង្គានេសុ ទ្វិតិមត្តាកាលំ ទីឃង្គានេសុ ចតុបញ្ចមត្តាកាលំ សរំ បបបេត្វា ភណន្តិ, តទយុត្តំ វិយ ទិស្សតិ។ អបរេ បឋមវារេ ភណិត្វា “សម្មាសម្ពុទ្ធស្សា”តិ បរិយោសានបទំ បត្វាបិ តត្ថ អដ្ឋបេត្វា បុន “នមោ តស្សា”តិ ភណិត្វា ស-ការេ ឋបេត្វា ថោកំ វិស្សមិត្វា ទុតិយវារេ “ភគវតោ”តិ ឥទំ អាទិំ កត្វា យាវ បរិយោសានំ ភណិត្វា ឋបេន្តិ។ តតិយវារេ បន អាទិតោ បដ្ឋាយ បរិយោសានេ ឋបេន្តិ។ ឯវំ ភណន្តាបិ ពហូ បស្សន្តិ, ឯវំ បន កាតព្ពន្តិ នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ វិជ្ជតិ។ យថា ញត្តិចតុត្ថកម្មេ ករិយមានេ តីណិ អនុស្សាវនានិ សទ្ទតោ ច អត្ថតោ ច អភិន្នានិ អញ្ញមញ្ញំ សង្ករវិរហិតានិ កត្វា ភណិតព្ពានិ, ឯវំ មហានមក្ការបាឋេ តិក្ខត្តុំ ភញ្ញមានេ តយោ វារា សទ្ទតោ ច អត្ថតោ ច អភិន្នេ កត្វា សង្ករវិរហិតេ កត្វា អាទិតោ អារភិត្វា បរិយោសានេ ឋបេតព្ពា ហោន្តីតិ។

តត្រាយមេកេឯវំ វទន្តិ – យថា នាម ជវេន គច្ឆន្តស្ស ឋាតព្ពដ្ឋានំ បត្វាបិ សហសា ឋាតុំ ន សក្កោតិ, ឯកបាទមត្តំ គន្ត្វា តិដ្ឋតិ, ឯវំ អាទិតោ ភណន្តស្ស ពលវឧស្សាហត្តា បរិយោសានេ បត្តេបិ ឋបេតុំ ន សក្កោតិ, “នមោ តស្សា”តិ ទ្វិបទមត្តំ ភណិត្វា សក្កោតីតិ។ ឯវំ សន្តេ ទុតិយតតិយវារេសុ កស្មា សក្កោតីតិ? តទា បន ទុតិយវារេ ថោកំ វិស្សមិតត្តា លទ្ធស្សាសោ ហុត្វា សក្កោតីតិ។ ឯវំ តេ អាយស្មន្តោ សយមេវ អត្តានំ វិឃាតំ បាបេន្តិ។ ន ហិ “មហានមក្ការំ ភណន្តេន បឋមវារេ ពលវឧស្សាហេន ភណិតព្ពោ”តិ ភគវតា បញ្ញត្តោ, ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ វា ឋបិតោ អត្ថិ។ ឯវំ សន្តេ យថា បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តេន យត្តកា ភិក្ខូ បាតិមោក្ខំ សុណន្តិ, តេសំ សវនប្បមាណេន យាវ បរិយោសានា ឧទ្ទិសិតុំ អត្តនោ សរប្បមាណំ គហេត្វា បាតិមោក្ខោ ឧទ្ទិសិតព្ពោ, ឯវំ កម្មវាចំ ភណន្តេនបិ សីមមណ្ឌលេ និសិន្នភិក្ខូនំ សវនប្បមាណេន យាវ បរិយោសានា អត្តនោ សរប្បមាណំ គហេត្វា ភណិតព្ពាតិ។

អបរេ បន អាចរិយា មោ-ការាទីសុ ឱ-ការន្តបទេសុ អញ្ញេសំ បទានំ អតិរេកេន សរេន ទ្វត្តិក្ខត្តុំ អនុករណសទ្ទំ អនុពន្ធាបយមានា ភណន្តិ, តេសំ អាចរិយានំ តាទិសំ ភណនំ សុត្វា បរិចយប្បត្តា អញ្ញេ ភិក្ខូ វា គហដ្ឋា វា អញ្ញេសំ អាចរិយានំ កម្មវាចំ ន គរុំ ករោន្តិ, តាយ កម្មវាចាយ ឧបសម្បទា អលភិតព្ពា វិយ មញ្ញន្តិ, តាទិសំ បន ភណនំ តេសំ អាចរិយានំ សិស្សានុសិស្សា ឯវំ តថា ភណន្តិ, ន អញ្ញេ អាចរិយា។ តេ បន បោរាណាចរិយានំ សរសម្បន្នានំ អនុករណសទ្ទរហិតម្បិ សហិតំ វិយ ខាយមានំ សុណន្តានំ អតិមនោរថំ សទ្ទំ សុត្វា ទិដ្ឋានុគតិ អាបជ្ជន្តា ឯវំ ករោន្តិ មញ្ញេ។ ន ហិ វិនយេ វា សទ្ទសត្ថេសុ វា តថា ភណិតព្ពន្តិ អត្ថិ, តស្មា វិចារេតព្ពមេតន្តិ។

ពហូ បន ភិក្ខូ “សិថិលំ ធនិតញ្ច ទីឃរស្ស”ន្តិអាទិនា វិនយេ កថិតវិនិច្ឆយញ្ច “ឯត្ថ បញ្ចសុ វគ្គេសូ”តិអាទិនា សទ្ទសត្ថេសុ កតវិនិច្ឆយញ្ច អជានន្តា បិដកត្តយកោវិទានំ វិនយធរពហុស្សុតត្ថេរានំ សន្តិកា អលទ្ធោបទេសា ហុត្វា តត្ថ តត្ថ ឧបសម្បទំ ករោន្តានំ ភិក្ខូនំ វចនមេវ គហេត្វា ហេយ្យោបាទេយ្យំ អជានន្តា បុព្ពេ បរទេសតោ អាគតានំ បុញ្ញវន្តានំ សរសម្បន្នានំ មហាថេរានំ អនោសរេន ភណមានានំ សរំ សុត្វា តេសំ ថេរវរានំ មតី អបុច្ឆិត្វាវ យថាទិដ្ឋំ យថាសុតំ លិខិត្វា ឋបេន្តា អនុក្កមេន បណ្ឌិតេហិ ហសិតព្ពំ អយុត្តំ កថំ ទីបេន្តា “ឥមស្មឹ ឋានេ ព្យគ្ឃិយា សទ្ទសទិសំ សទ្ទំ ករោន្តិ, ឥមស្មឹ ឋានេ សកុណិយា សទ្ទសទិសំ សទ្ទំ ករោន្តិ, ឥមស្មឹ ឋានេ តម្ពុលកសដបាតំ ករោន្តិ, ឥមស្មឹ ឋានេ ទក្ខិណតោ នមន្តា ភណន្តិ, ឥមស្មឹ ឋានេ វាមតោ នមន្តា ភណន្តិ, ឥមស្មឹ ឋានេ វិលាសំ កុរុមានា ភណន្តី”តិអាទីនិ វត្វា តទេវ សទ្ទហន្តា រុក្ខមូលឧមង្គលេណាទីសុ និសីទិត្វា តមេវ វចនំ អនុសិក្ខន្តា តទនុរូបំ កម្មវាចំ ភណន្តា “អហំ កម្មវាចាកុសលោ”តិ វត្វា ពាលជនេ

សញ្ញាបេត្វា តេសំ តេសំ ឧបសម្បទាបេក្ខានំ កម្មវាចំ ភណន្តិ, ឥមេ ភិក្ខូ ភគវតោ អាណំ អតិក្កាមេន្តិ, សាសនំ ឱសក្កាបេន្តីតិ ទដ្ឋព្ពា។

អថាបរេបិ ភិក្ខូ គាមការាមសាទីសុ វសន្តា បណ្ឌិតានំ សន្តិកេ អបយិរុបាសមានា វត្ថុសម្បត្តិម្បិ វត្ថុវិបត្តិម្បិ ញត្តិអនុស្សាវនសីមបរិសសម្បត្តិម្បិ វិបត្តិម្បិ តថតោ អជានន្តា ពហវោ សិស្សេ បបេត្វា បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច ករោន្តា បរិសំ វឌ្ឍាបេន្តិ, តេបិ ភគវតោ សាសនំ ឱសក្កាបេន្តិ, តស្មា ភគវតោ អាណំ ករោន្តេហិ លជ្ជីបេសលេហិ ពហុស្សុតេហិ សិក្ខាកាមេហិ សប្បុរិសភិក្ខូហិ ឯវរូបានំ ភិក្ខូនំ សហាយកេហិ ឧបត្ថម្ភកេហិ ឯក សម្ភោគសំវាសករេហិ ន ភវិតព្ពំ។ ឥទានិ ភិក្ខូ –

“ច-ការន្តំ ស-ការន្តំ, ត-ការន្តសមំ វទេ;
ញ-ការន្តំ ល-ការន្តំ, ន-ការន្តសមំ វទេ”តិ។ –

ឥមំ សិលោកំ ឧបនិស្សាយ សរណគមនេបិ “ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆាមី”តិ បាឋំ “ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆាមី”តិ បឋន្តិ។ កម្ម វាចាយម្បិ “បឋមំ ឧបជ្ឈំ គាហាបេតព្ពោ”តិអាទិបាឋំ “បឋមំ ឧបជ្ឈំ គាហាបេតព្ពោ”តិអាទិនា បឋន្តិ។ ឯត្ថ យុត្តិតោបិ អាគមតោបិ ការណំ ចិន្តេតព្ពំ។

តត្រាយំ យុត្តិចិន្តា – “ច-ការន្តំ ស-ការន្តំ, ត-ការន្តសមំ វទេ”តិ ឯត្ថ ច-ការោ តាលុជោ, ត-ការោ ទន្តជោ, ឯវមេតេ អក្ខរា ឋានតោបិ អសមានា។ ច-ការោ ជិវ្ហាមជ្ឈករណោ, ត-ការោ ជិវ្ហគ្គករណោ, ឯវំ ករណតោបិ អសមានា។ ច-ការោ ទុតិយវគ្គបរិយាបន្នោ, ត-ការោ ចតុត្ថវគ្គបរិយាបន្នោ, ឯវំ វគ្គតោបិ អ សមានា។ សំយោគក្ខរវសេន ន បុព្ពក្ខរា សុតី លភន្តា សវិសេសំ បាបុណន្តិ, តេនេវ ច-ការេន សទ្ទសត្ថការា ចរិយា “សំយោគេ បរេ រស្សត្ត”ន្តិ ច “សំយោគបុព្ពា ឯ-ការោ-ការា រស្សាឥវ វត្តព្ពា”តិ ច វទន្តិ។ ឯវំ សន្តេ កថំ អ សមានដ្ឋានិកេន អសមានករណេន អសមានវគ្គេន សំយោគក្ខរេន លទ្ធសុតិកា អក្ខរា តតោ អញ្ញេន អ សមានដ្ឋានិកេន អសមានករណេន អសមានវគ្គេន សំយោគក្ខរេន លទ្ធសមានសុតិកា ភវេយ្យុំ។ ន កេវលញ្ច ឯតេ អក្ខរា អសមានដ្ឋានិកា អសមានករណា អសមានវគ្គាវ ហោន្តិ, អថ ខោ អនាសន្នដ្ឋានិកា អ នាសន្នករណា អនាសន្នវគ្គា ច ហោន្តិ។ យថា ច វីណំ វាទេន្តានំ ទូរេ តន្តិស្សរេន តតោ ទូរេ តន្តិស្សរោ អ សមានោ ហោតិ, ឯវំ ទូរដ្ឋានិកេន អក្ខរេន ទូរករណេន តតោ ទូរដ្ឋានិកោ ទូរករណោ សមានសុតិកោ កថំ ភវេយ្យ, វគ្គក្ខរានញ្ច អញ្ញមញ្ញំ អសង្ករវសេន អសមានសុតិវសេន បវត្តនតោ “វគ្គន្តំ វា វគ្គេ”តិ សុត្តេ និគ្គហិតស្ស វគ្គន្តករណេ សតិ អញ្ញវគ្គស្មឹ បរេ អញ្ញវគ្គន្តំ ន បាបុណាតិ, “វគ្គេ ឃោសាឃោសានំ តតិយបឋមា”តិ សុត្តេន ច អសទិសទ្វេភាវករណេ អញ្ញវគ្គេ អញ្ញវគ្គទ្វេភាវោ ន ហោតិ។

យទិ ច ច-ការន្តក្ខរោ ត-ការន្តក្ខរេន សមានសុតិកោ សិយា, ឯវំ សតិ កឹ ច-ការន្តក្ខរលេខនេន សព្ពត្ថ ត-ការន្តមេវ លិខេយ្យ, តថា បន អលិខិត្វា បយោគានុរូបំ បឋមក្ខរស្ស សទិសទ្វេភាវដ្ឋានេ “កច្ចោ កច្ចាយនោ”តិ, អសទិសទ្វេភាវដ្ឋានេ “វច្ឆោ វច្ឆាយនោ”តិ តតិយក្ខរស្ស សទិសទ្វេភាវដ្ឋានេ “មជ្ជំ សម្មជ្ជ”ន្តិ, អសទិសទ្វេភាវដ្ឋានេ “ឧបជ្ឈា ឧបជ្ឈាយោ”តិ សមានដ្ឋានសមានករណសមានវគ្គក្ខរានមេវ ទ្វេភាវោ លិខីយតិ, នោ ឥតរេសំ, តស្មា បយោគានុរូបំ ច-ការន្ត ជ-ការន្តដ្ឋានេសុ សកវគ្គសុតិវសេនេវ វត្តព្ពំ, ន អញ្ញ វគ្គសុតិវសេន។ ស-ការន្តេ បន ស-ការស្ស ត-ការេន សមានដ្ឋានិកត្តា សមានករណត្តា ច វគ្គអវគ្គវសេន ភិន្នេបិ អវគ្គក្ខរានំ វគ្គក្ខរេហិ សាធារណត្តា ច អវគ្គក្ខរានំ វគ្គក្ខរានំ វិយ វិសុំ សុតិយា អភាវតោ ច ស-ការន្តស្ស ត-ការន្តភណនំ យុត្តំ សិយា។ ស-ការោបិ ហិ ទន្តជោ, ត-ការោបិ, ស-ការោបិ ជិវ្ហគ្គករណោ, ត-ការោបិ , តស្មា សមានដ្ឋានិកានំ សមានករណានំ អក្ខរានំ សមានសុតិភាវោ យុត្តោ។ ញ-ការន្ត ល-ការន្តានំ ន-ការន្តភណនេបិ ឥមិនា នយេន ញ-ការន្ត ន-ការន្តានំ អសមានសុតិភាវោ ល-ការន្ត ន-ការន្តានំ សមានសុតិភាវោ ទដ្ឋព្ពោតិ។ អយមេត្ថ យុត្តិចិន្តា។

អាគមចិន្តា បន ឯវំ កាតព្ពា –

“ច-ការន្តំ ស-ការន្តំ, ត-ការន្តសមំ វទេ;
ញ-ការន្តំ ល-ការន្តំ, ន-ការន្តសមំ វទេ”តិ។ –

អយំ សិលោកោ កុតោ បភវោ, កត្ថ អាគតោ, កេន ការិតោតិ? តត្ថ **កុតោ បភវោ**តិ ភគវន្តស្មា វា ធម្ម សង្គាហកត្ថេរេហិ វា អដ្ឋកថាចរិយេហិ វា បភវោ។ **កត្ថ អាគតោ**តិ វិនយេ វា សុត្តន្តេ វា អភិធម្មេ វា បាឡិយំ វា អដ្ឋកថាយ វា ដីកាទីសុ វា អាគតោ។ **កេន ការិតោ**តិ នេត្តិនិរុត្តិបេដកោបទេសកច្ចាយនប្បករណការកេន

អាយស្មតា មហាកច្ចាយនត្ថេរេន វា មុខមត្តទីបនិការកេន វជិរពុទ្ធាចរិយេន វា បទរូបសិទ្ធិការកេន ពុទ្ធប្បិយាចរិយេន វា សទ្ទនីតិប្បករណការកេន អគ្គវំសាចរិយេន វា តទញ្ញសត្ថការកេហិ មហាថេរេហិ វា ការិតោតិ ឯវំ អាគមចិន្តាយំ សតិ អយំ សិលោកោ ភគវន្តស្មា បភវោ ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ វា អដ្ឋកថាចរិយេហិ វាតិ ន បញ្ញាយតិ។ “វិនយេ វា សុត្តន្តេ វា អភិធម្មេ វា បាឡិយំ វា អដ្ឋកថាយ វា ដីកាសុ វា អាគតោ”តិ ហិ ន សក្កា វត្តុំ។ កច្ចាយនាចរិយាទីហិ សទ្ទសត្ថការកេហិ អាចរិយេហិ កតោតិបិ ន ទិស្សតិ។ ឯវំ សន្តេ អប្បាដិហីរកតំ ឥទំ វចនំ អាបជ្ជតិ។

ឯវំ បន មយំ ចិន្តយិម្ហា – រាមញ្ញទេសេ កិរ សកភាសាយំ ច-ការន្ត ញ-ការន្តា ន សន្តិ , តេនេវ រាមញ្ញទេសិយា ភិក្ខូ “សច្ច”ឥតិ ឥមំ បាឋំ វទន្តា “សត្ត”ឥតិ វទន្តិ, “បញ្ចង្គ”ឥតិ បាឋំ វទន្តា “បន្ចង្គ”ឥតិ វទន្តិ, តស្មា អត្តនោ វិសយេ អវិជ្ជមានំ ច-ការន្ត ញ-ការន្តំ យថាបាឋំ វត្តុមសក្កោន្តេហិ តេហិ ភិក្ខូហិ សកភាសានុរូបតោ អយំ សិលោកោ ការិតោ ភវិស្សតីតិ។ ឯវំ សន្តេបិ មរម្មភាសាយ ច-ការន្ត ញ-ការន្តបទានំ សុតិវិសេសវសេន វិសុំ បញ្ញាយនតោ មរម្មទេសិយា ភិក្ខូ តំ សិលោកំ អនុវត្តិត្វា “ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆាមី”តិ វា “បឋមំ ឧបត្ឋំ គាហាបេតព្ពោ”តិ វា “ហេតុបត្ចយោ អារម្មណបត្ចយោ”តិ វា វត្តុំ ន អរហន្តិ។ រាមញ្ញទេសិយាបិ សកភាសាយ វិសុំ អវិជ្ជមានម្បិ ច-ការន្ត ញ-ការន្តបទំ សកភាសាកថនកាលេយេវ ភាសានុរូបំ ត-ការន្ត ន-ការន្តភាវេន កថេតព្ពំ, មាគធភាសាកថនកាលេ បន មាគធភាសាយ ច-ការន្ត ញ-ការន្តបទានំ វិសុំ បយោគទស្សនតោ មាគធភាសានុរូបំ ច-ការន្ត ញ-ការន្តបទានំ វិសុំ សុតិវសេន យថាបាឋមេវ កថេតព្ពានីតិ នោ មតិ។ អយមេត្ថ អាគមចិន្តា។

ជិនសាសនមារព្ភ, កថាយំ កថិតា មយា;
យុត្តាយុត្តំ ចិន្តយន្តុ, បណ្ឌិតា ជិនសាវកា។

យុត្តាយុត្តំ ចិន្តយិត្វា, យុត្តញ្ចេ ធារយន្តុ តំ;
អយុត្តញ្ចេ បជហន្តុ, មានទោសវិវជ្ជិតាតិ។

២៥៤. ឯវំ ចតុន្នំ កម្មានំ សម្បត្តិវិបត្តី ទស្សេត្វា ឥទានិ តេសំ កម្មានំ ឋានប្បភេទំ ទស្សេន្តោ “**អបលោកនកម្មំ កតមានិ បញ្ច ឋានានិ គច្ឆតី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ វិនិច្ឆយោ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ អនុត្តានបទត្ថមេវ ទស្សយិស្សាម។ “**ឯតរហិ សចេបិ សាមណេរោ**”តិអាទីសុ ពុទ្ធាទីនំ អវណ្ណភាសនម្បិ អកប្បិយាទី កប្បិយាទិភាវេន ទីបនម្បិ ទិដ្ឋិវិបត្តិយំយេវ បវិសតិ, តេនេវ វក្ខតិ “តំ លទ្ធីវិស្សជ្ជាបេតព្ពោ”តិ។ ភិក្ខូនម្បិ ឯសេវ នយោ។ **មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ**តិ ពុទ្ធវចនាធិប្បាយំ វិបរីតតោ គណ្ហន្តោ, សោ ឯវ “**អន្តគ្គាហិកាយ ទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ**”តិ វុត្តោ។ កេចិ បន “សស្សតុច្ឆេទានំ អញ្ញតរទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ”តិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ។ សស្សតុច្ឆេទគាហស្ស សាមណេរានំ លិង្គនាសនាយ ការណត្តេន ហេដ្ឋា អដ្ឋកថាយមេវ វុត្តត្តា ឥធ ច ទណ្ឌកម្មនាសនាយ ឯវ អធិប្បេតត្តា។ **កាយសម្ភោគសាមគ្គី**តិ សហសេយ្យបដិគ្គហណាទិ។ **សោរតោ**តិ សុភេ រតោ, សុដ្ឋុ ឱរតោតិ វា **សោរតោ។ និវាតវុត្តី**តិ នីចវុត្តិ។

តស្សាបិ ទាតព្ពោតិ វិជ្ជមានំ មុខរាទិភាវំ និស្សាយ អប្បដិបុច្ឆិត្វាបិ បដិញ្ញំ អគ្គហេត្វាបិ អាបត្តឹ អនារោបេត្វាបិ ទេសិតាយបិ អាបត្តិយា ខុំសនាទិតោ អនោរមន្តស្ស ទាតព្ពោវ។ ឱរមន្តស្ស បន ខមាបេន្តស្ស ន ទាតព្ពោ។ **ព្រហ្មទណ្ឌស្ស ទាន**ន្តិ ខរទណ្ឌស្ស ឧក្កដ្ឋទណ្ឌស្ស ទានំ។ តជ្ជនីយាទិកម្មេ ហិ កតេ ឱវាទានុសាសនិប្បទានបដិក្ខេបោ នត្ថិ, ទិន្នព្រហ្មទណ្ឌេ បន តស្មិំ សទ្ធិំ តជ្ជនីយកម្មាទិកតេហិ បដិក្ខិត្តម្បិ កាតុំ ន វដ្ដតិ “នេវ វត្តព្ពោ”តិអាទិនា អាលាបសល្លាបមត្តស្សបិ ន-ការេន បដិក្ខិតត្តា។ តញ្ហិ ទិស្វា ភិក្ខូ គីវំ បរិវត្តេត្វា ឱលោកនមត្តម្បិ ន ករោន្តិ, ឯវំ វិវជ្ជេតព្ពំ និម្មទនករណត្ថមេវ តស្ស ទណ្ឌស្ស អនុញ្ញាតត្តា។ តេនេវ ឆន្នត្ថេរោបិ ឧក្ខេបនីយាទិកម្មកតោបិ អភាយិត្វា ព្រហ្មទណ្ឌេ ទិន្នេ “សង្ឃេនាហំ សព្ពថា វិវជ្ជិតោ”តិ មុច្ឆិតោ បបតិ។ យោ បន ព្រហ្មទណ្ឌកតេន សទ្ធិំ ញត្វា សំសដ្ឋោ អវិវជ្ជេត្វា វិហរតិ, តស្ស ទុក្កដមេវាតិ គហេតព្ពំ។ អញ្ញថា ព្រហ្មទណ្ឌវិធានស្ស និរត្ថកតាបសង្គតោ។ **តេនា**តិ ព្រហ្មទណ្ឌកតេន។ យថា តជ្ជនីយាទិកម្មកតេហិ, ឯវមេវ តតោ អធិកម្បិ សង្ឃំ អារាធេន្តេន សម្មា វត្តិតព្ពំ, តញ្ច “សោរតោ និវាតវុត្តី”តិអាទិនា សរូបតោ ទស្សិតមេវ។ តេនាហ “**សម្មា វត្តិត្វា ខមាបេន្តស្ស ព្រហ្មទណ្ឌោ បដិប្បស្សម្ភេតព្ពោ**”តិ។ **បដិសង្ខា**តិ បដិសង្ខាយ, ញាណេន ឧបបរិក្ខិត្វា។

យំ តំ ភគវតា អវន្ទិយកម្មំ អនុញ្ញាតន្តិ សម្ពន្ធោ។ “តស្ស ភិក្ខុនោ ទណ្ឌកម្មំ កាតុ”ន្តិ សាមញ្ញតោ អនុញ្ញាតប្បការំ ទស្សេត្វា បុន វិសេសតោ អនុញ្ញាតប្បការំ ទស្សេតុំ “**អថ ខោ**”តិអាទិ បាឡិឧទ្ធដាតិ វេទិតព្ពំ។ **ឥមស្ស អបលោកនកម្មស្ស ឋានំ ហោតី**តិ អបលោកនកម្មសាមញ្ញស្ស បវត្តិដ្ឋានំ ហោតិ។ វិសេសព្យតិរេកេន

អវិជ្ជមានម្បិ តទញ្ញត្ថ អប្បវត្តិំ ទស្សេតុំ វិសេសនិស្សិតំ វិយ វោហរិយតិ។ “**កម្មញ្ញេវ លក្ខណ**”ន្តិ ឥមិនា ឱសារណាទិវសេន គហិតាវសេសានំ សព្ពេសំ អបលោកនកម្មសាមញ្ញលក្ខណវសេន គហិតត្តា “កម្មញ្ញេវ លក្ខណមស្សាតិ កម្មលក្ខណ”ន្តិ និព្ពចនំ ទស្សេតិ, ឥទញ្ច វុត្តាវសេសានំ កម្មានំ និដ្ឋានដ្ឋានំ សង្ខារក្ខន្ធធម្មាយតនាទីនិ វិយ វុត្តាវសេសខន្ធាយតនានន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនេវ វក្ខតិ “អយំ បនេត្ថ បាឡិមុត្តកោបិ កម្មលក្ខណវិនិច្ឆយោ”តិអាទិ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ ឧបរិ ញត្តិកម្មាទីសុបិ កម្មលក្ខណំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បរិវារ ៣.៤៩៥-៤៩៦) បន “កម្មមេវ លក្ខណន្តិ **កម្មលក្ខណំ**។ ឱសារណនិស្សារណភណ្ឌុកម្មាទយោ វិយ កម្មញ្ច ហុត្វា អញ្ញញ្ច នាមំ ន លភតិ, កម្មមេវ ហុត្វា ឧបលក្ខីយតីតិ កម្មលក្ខណន្តិ វុច្ចតី”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បរិវារ ៤៩៥-៤៩៦) បន “ឥមស្ស អបលោកនកម្មស្ស ឋានំ ហោតីតិ ឯវម្បិ អបលោកនកម្មំ បវត្តតីតិ អត្ថោ។ កម្មញ្ញេវ លក្ខណន្តិ **កម្មលក្ខណំ**។ ឱសារណនិស្សារណភណ្ឌុកម្មាទយោ វិយ កម្មញ្ច ហុត្វា អញ្ញញ្ច នាមំ ន លភតិ, កម្មមេវ ហុត្វា ឧបលក្ខីយតីតិ **កម្មលក្ខណំ** ឧបនិស្សយោ វិយ។ ហេតុបច្ចយាទិលក្ខណវិមុត្តោ ហិ សព្ពោ បច្ចយវិសេសោ តត្ថ សង្គយ្ហតី”តិ វុត្តំ។ **តស្ស ករណ**ន្តិ អវន្ទិយកម្មស្ស ករណវិធានំ។ **ន វន្ទិតព្ពោ**តិ, ឥមិនា វន្ទន្តិយា ទុក្កដន្តិ ទស្សេតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ សង្ឃេន កតំ កតិកំ ញត្វា មទ្ទនំ វិយ ហិ សង្ឃសម្មុតឹ អនាទរេន អតិក្កមន្តស្ស អាបត្តិ ឯវ ហោតិ។

២៥៥. **ភិក្ខុសង្ឃស្សបិ បនេតំ លព្ភតិយេវា**តិ អវន្ទិយកម្មស្ស ឧបលក្ខណមត្តេន គហិតត្តា ភិក្ខុសង្ឃស្សបិ កម្មលក្ខណំ លព្ភតិ ឯវ។ សលាកទានដ្ឋានំ **សលាកគ្គំ** នាម, យាគុភត្តានំ ភាជនដ្ឋានានិ **យាគគ្គភត្តគ្គានិ** នាម។ ឯតេសុបិ ហិ ឋានេសុ សព្ពោ សង្ឃោ ឧបោសថេ វិយ សន្និបតិតោ, កម្មញ្ច វគ្គកម្មំ ន ហោតិ, “មយមេតំ ន ជានិម្ហា”តិ បច្ឆា ខីយន្តាបិ ន ហោន្តិ, ខណ្ឌសីមាយ បន កតេ ខីយន្តិ។ សង្ឃិកបច្ចយញ្ហិ អច្ឆិន្នចីវរាទីនំ ទាតុំ អបលោកេន្តេហិ ឧបចារសីមដ្ឋានំ សព្ពេសំ អនុមតឹ គហេត្វាវ កាតព្ពំ។ យោ បន វិសភាគបុគ្គលោ ធម្មិកំ អបលោកនំ បដិពាហតិ, តំ ឧបាយេន ពហិឧបចារសីមគតំ វា កត្វា ខណ្ឌសីមំ វា បវិសិត្វា កាតុំ វដ្ដតិ។ យំ សន្ធាយ “អបលោកនកម្មំ ករោតី”តិ សាមញ្ញតោ ទស្សេតិ, តំ អបលោកនកម្មំ សរូបតោ ទស្សេតុំ អាហ “**អច្ឆិន្នចីវរំ**”ឥច្ចាទិ។ យទិ អបលោកេត្វាវ ចីវរំ ទាតព្ពំ, កឹ បន អប្បមត្តកវិស្សជ្ជកសម្មុតិយាតិ អាហ “**អប្បមត្តកវិស្សជ្ជកេន បនា**”តិអាទិ។ **នាឡិ វា ឧបឌ្ឍនាឡិ វា**តិ ទិវសេ ទិវសេ អបលោកេត្វា ទាតព្ពស្ស បមាណទស្សនំ។ តេន យាបនមត្តមេវ អបលោកេតព្ពំ, ន អធិកន្តិ ទស្សេតិ។ **ឯកទិវសំយេវ វា**តិអាទិ ទសវីសតិទិវសានំ ឯកស្មឹ ទិវសេយេវ ទាតព្ពបរិច្ឆេទទស្សនំ។ តេន “យាវជីវ”ន្តិ វា “យាវរោគា វុដ្ឋហតី”តិ វា ឯវំ អបលោកេតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **ឥណបលិពោធ**ន្តិ ឥណវត្ថុំ ទាតុំ វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ តញ្ច ឥណាយិកេហិ បលិពុទ្ធស្ស លជ្ជីបេសលស្ស សាសនុបការកស្ស បមាណយុត្តមេវ កប្បិយភណ្ឌំ និយមេត្វា ភិក្ខូហិ អបលោកេត្វា ទាតព្ពំ, ន បន សហស្សំ វា សតសហស្សំ វា មហាឥណំ។ តាទិសញ្ហិ ភិក្ខាចរិយវត្តេន សព្ពេហិ ភិក្ខូហិ តាទិសស្ស ភិក្ខុនោ បរិយេសិត្វា ទាតព្ពំ។

“**ឆត្តំ វា វេទិកំ វា**តិ ឯត្ថ **វេទិកា**តិ ចេតិយស្ស ឧបរិ ចតុរស្សចយោ វុច្ចតិ។ **ឆត្ត**ន្តិ តតោ ឧទ្ធំ វលយានិ ទស្សេត្វា កតោ អគ្គចយោ វុច្ចតី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បរិវារ ៣.៤៩៥-៤៩៦) វុត្តំ។ **ចេតិយស្ស ឧបនិក្ខេបតោ**តិ ចេតិយស្ស បដិជគ្គនត្ថាយ វឌ្ឍិយា បយោជេត្វា កប្បិយការកេហិ ឋបិតវត្ថុតោ។ **សង្ឃិកេនបី**តិ ន កេវលញ្ច តត្រុប្បាទតោ បច្ចយទាយកេហិ ចតុបច្ចយត្ថាយ សង្ឃស្ស ទិន្នវត្ថុនាបីតិ អត្ថោ។ **សង្ឃភត្តំ កាតុំ ន វដ្ដតី**តិ មហាទានំ ទទន្តេហិបិ ករិយមានំ សង្ឃភត្តំ វិយ ការេតុំ ន វដ្ដតីតិ អធិប្បាយោ។ “**យថាសុខំ បរិភុញ្ជិតុំ រុច្ចតី**”តិ វុត្តត្តា អត្តនោ អត្តនោ បរិភោគបហោនកំ អប្បំ វា ពហុំ វា គហេតព្ពំ, អធិកំ បន គហេតុំ ន លភតិ។

ឧបោសថទិវសេតិ និទស្សនមត្តំ, យស្មឹ កិស្មិញ្ចិ ទិវសេបិ កតំ សុកតមេវ ហោតិ។ ករោន្តេន “យំ ឥមស្មឹ វិហារេ អន្តោសីមាយ សង្ឃសន្តកំ…បេ…. យថាសុខំ បរិភុញ្ជិតុំ មយ្ហំ រុច្ចតី”តិ ឯវំ កតិកា កាតព្ពា។ តថា ទ្វីហិ តីហិបិ “អាយស្មន្តានំ រុច្ចតី”តិ វចនមេវ ហេត្ថ វិសេសោ។ **តេសម្បី**តិ រុក្ខានំ។ **សា ឯវ កតិកា**តិ វិសុំ កតិកា ន កាតព្ពាតិ អត្ថោ។

តេសន្តិ រុក្ខានំ, សង្ឃោ សាមីតិ សម្ពន្ធោ។ **បុរិមវិហារេ**តិ បុរិមេ យថាសុខំ បរិភោគត្ថាយ កតកតិកេ វិហារេ។ **បរិវេណានិ កត្វា ជគ្គន្តី**តិ យត្ថ អរក្ខិយមានេ ផលាផលានិ រុក្ខា ច វិនស្សន្តិ, តាទិសំ ឋានំ សន្ធាយ វុត្តំ, តត្ថ សង្ឃស្ស កតិកា ន បវត្តតីតិ អធិប្បាយោ។ យេហិ បន រុក្ខពីជានិ រោបេត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ បដិជគ្គិតា, តេបិ ទសមភាគំ ទត្វា រោបកេហេវ បរិភុញ្ជិតព្ពានិ។ **តេហី**តិ ជគ្គិតេហិ។

តត្ថាតិ តស្មឹ វិហារេ។ **មូលេ**តិអាទិកាលេ, បុព្ពេតិ អត្ថោ។ **ទីឃា កតិកា**តិ អបរិច្ឆិន្នកាលា យថាសុខំ បរិភោគត្ថាយ កតិកា។ **និក្កុក្កុច្ចេនា**តិ “អភាជិតមិទ”ន្តិ កុក្កុច្ចំ អកត្វាតិ អត្ថោ។ **ខីយនមត្តមេវ ត**ន្តិ តេន

ខីយនេន ពហុំ ខាទន្តានំ ទោសោ នត្ថិ អត្តនោ បរិភោគប្បមាណស្សេវ គហិតត្តា, ខីយន្តេបិ អត្តនោ បហោនកំ គហេត្វា ខាទិតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។

គណ្ឋិកាតិ ន វត្តព្ពាតិ គឋា វុត្តេ តេនេវ ភិក្ខុនា ទិន្នំ វិយ មញ្ញេយ្យុំ។ តំ និស្សាយ មិច្ឆាជីវសម្ភវោ ហោតីតិ វុត្តំ។ តេនាហ **“អនុវិចរិត្វា”**តិអាទិ។ **ឧបឌ្ឍភាគោ**តិ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ បដិវីសតោ ឧបឌ្ឍភាគោ, ទេន្តេន ច “ឯត្តកំ ទាតុំ សង្ឃោ អនុញ្ញាសី”តិ ឯវំ អត្តានំ បរិមោចេត្វា យថា តេ សង្ឃេ ឯវ បសីទន្តិ, ឯវំ វត្វា ទាតព្ពំ។ **អបច្ចាសីសន្តេនា**តិ គិលានគមិកិស្សរាទីនំ អនុញ្ញាតបុគ្គលានម្បិ អត្តនោ សន្តកំ ទេន្តេន អបច្ចាសីសន្តេនេវ ទាតព្ពំ។ អននុញ្ញាតបុគ្គលានំ បន អបច្ចាសីសន្តេនបិ ទាតុំ ន វដ្ដតីតិ។ សង្ឃិកមេវ យថាកតិកាយ ទាបេតព្ពំ។ អត្តនោ សន្តកម្បិ បច្ចយទាយកាទយោ សយមេវ វិស្សាសេន គណ្ហន្តិ, ន វារេតព្ពា, “លទ្ធកប្បិយ”ន្តិ តុណ្ហី ភវិតព្ពំ។ **បុព្ពេ វុត្តមេវា**តិ “កុទ្ធោ ហិ សោ រុក្ខេបិ ឆិន្ទេយ្យា”តិអាទិនា តុណ្ហីភាវេ ការណំ បុព្ពេ វុត្តមេវ, តេហិ កតអនត្ថាភាវេបិ ការុញ្ញេន តុណ្ហី ភវិតុំ វដ្ដតិ, “គណ្ហថា”តិអាទិ បន វត្តុំ ន វដ្ដតិ។

គរុភណ្ឌត្តា...បេ.... ន ទាតព្ពន្តិ ជីវរុក្ខានំ អារាមដ្ឋានិយត្តា ទារូនញ្ច គេហសម្ភារានុបគតត្តា “សព្ពំ ត្វមេវ គណ្ហាតិ ទាតុំ ន វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ **អកតាវាសំ វា កត្វា**តិ បុព្ពេ អវិជ្ជមានំ សេនាសនំ កត្វា។ **ជគ្គិតកាលេ**តិ ផលវារេ សម្បត្តេ។ **ជគ្គនកាលេ**តិ ជគ្គិតុំ អារទ្ធកាលេ។

២៥៦. ញត្តិកម្មដ្ឋានភេទេតិ ញត្តិកម្មស្ស ឋានភេទេ។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

កម្មាកម្មវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

តេត្តឹសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

៣៤. បកិណ្ណកវិនិច្ឆយកថា

ឯវំ កម្មាកម្មវិនិច្ឆយកថំ កថេត្វា ឥទានិ បកិណ្ណកវិនិច្ឆយកថំ កថេតុំ **“ឥទានិ បកិណ្ណកកថា វេទិតព្វា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ បការេន កិណ្ណាតិ បកិណ្ណា, ទិវាសេយ្យាតិ កថា វិយ វិសុំ វិសុំ អប្បវត្តិត្វា ឯកស្មិំយេវ បរិច្ឆេទេ ករណវសេន បវត្តា គណភោជនកថាទយោ។ **បកិណ្ណកា** សកត្ថេ ក-បច្ចយវសេន។

តត្រាយំ បកិណ្ណកមាតិកា –

គណភោជនកថា ច, បរម្បរា ច ភោជនា;
អនាបុច្ឆា បំសុកូលំ, តតោ អច្ឆិន្នចីវរំ។

បដិភានចិត្តំ វិប្ប-កតភោជនមេវ ច;
ឧទ្ទិសន្តុទ្ទិសាបេន្តា, តិវស្សន្តរិកា តថា។

ទីឃាសនំ គិលានុប-ដ្ឋានំ មរណវណ្ណកំ;
អត្តបាតនមប្បច្ច-វេក្ខិត្វា និសិន្នំ តថា។

ទវាយ សិលាវិជ្ឈនំ, ទាយាឡិម្បនកំ តថា;
មិច្ឆាទិដ្ឋិកុលាភតំ, គោបកទានមេវ ច។

ធម្មិកាយាចនា ចេវ, ឧច្ចារាទីន ឆឌ្ឌនំ;
ន្ហានេ រុក្ខឃំសនានិ, វលិកាទីន ធារណំ។

ទីឃកេសា អាទាសាទិ, នច្ចាឡង្គច្ឆេទាទិ ច;
បត្តោ សព្ពបំសុកូលំ, បរិស្សាវន នគ្គិយំ។

គន្ធបុប្ផំ អាសិត្តកំ, មឡោរិកេកភាជនំ;
ចេលបតិ បាទឃំសី, ពីជនី ឆត្តមេវ ច។

នខាលោមា កាយពន្ធា, និវាសនបារុបនា;
កាជ ទន្តកដ្ឋញ្ចេវ, រុក្ខារោហនកម្បិ ច។

ឆន្ទារោបា លោកាយតា, ខិបិតំ លសុណំ តថា;
ន អក្កមិតព្ពាទីនិ, អវន្ទិយា ច វន្ទិយា។

វន្ទនាការកថា ច, អាសន្ទាទិកថាបិ ច;
ឧច្ចាសនមហាសនំ, បាសាទបរិភោគកំ។

ឧបាហនំ យានញ្ចេវ, ចីវរំ ឆិន្នចីវរំ;
អកប្បិយចីវរញ្ច, ចីវរស្ស វិចារណា។

ទណ្ឌកថិនកញ្ចេវ, គហបតិចីវរំ តថា;
ឆចីវរំ រជនាទិ, អតិរេកញ្ច ចីវរំ។

អឌ្ឍវរំ និសីទនំ, អធម្មកម្មមេវ ច;
ឱកាសោ សទ្ទាទេយ្យោ ច, សន្តរុត្តរកោបិ ច។

ចីវរនិក្ខេបោ ចេវ, សត្ថវត្ថិកម្មំ តថា;
នហាបិតោ ទសភាគោ, បាថេយ្យំ បទេសោបិ ច។

សំសដ្ឋំ បញ្ចភេសជ្ជំ, ទុតិយំ វសា មូលកំ;
បិដ្ឋំ កសាវ បណ្ណញ្ច, ផលញ្ច ជតុ លោណកំ។

ចុណ្ណំ អមនុស្សាពាធំ, អញ្ជនំ នត្ថុមេវ ច;
ធូមនេត្តំ តេលបាកំ, សេទំ លោហិតមោចនំ។

បាទព្ភញ្ជំ គណ្ឌាពាធោ, វិសញ្ច ឃរទិន្នកោ;
ទុដ្ឋគហណិកោ បណ្ឌុ-រោគោ ឆវិទោសោបិ ច។

អភិសន្នទោសកាយោ, លោណសុវីរកោ តថា;
អន្តោវុត្ថាទិកថា ច, ឧគ្គហិតបដិគ្គហោ។

តតោ និហតកថា ច, បុរេភត្តបដិគ្គហោ;
វនដ្ឋំ បោក្ខរដ្ឋញ្ច, តថា អកតកប្បតំ។

យាគុកថា គុឡកថា, មហាបទេសមេវ ច;
អានិសំសកថា ចេតិ, បកិណ្ណកម្ហិ អាគតា។

គណភោជនកថា

១. តត្ថ គណិតព្ពោ សង្ខាតព្ពោតិ គណោ, យោ កោចិ សមូហោ, ឥធ បន ចតុវគ្គាទិគណោ អធិប្បេតោ។ ភុញ្ជតេ ភោជនំ, ព្យវហរណភាវសង្ខាតា ភោជនកិរិយា, គណស្ស ភោជនំ គណភោជនំ, តស្មិំ។ **គណភោជនេ បាចិត្តិយំ ហោតី**តិ ឯត្ថ ជនកហេតុម្ហិ ភុម្មវចនំ។ **អញ្ញត្រ សមយា**តិ គិលានាទិសត្តវិធំ សមយំ ឋបេត្វា។ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស វិញ្ញត្តិំ កត្វា ភុញ្ជនវត្ថុស្មិំ បញ្ញត្តត្តា វិញ្ញត្តិតោ គណភោជនំ វត្ថុវសេនេវ បាកដន្តិ តំ អវត្វា “គណភោជនំ នាម យត្ថ...បេ.... និមន្តិតា ភុញ្ជន្តី”តិ និមន្តនវសេនេវស្ស បទភាជនេ គណភោជនំ វុត្តំ។ កិញ្ចិ បន សិក្ខាបទំ វត្ថុអននុរូបម្បិ សិយាតិ “បទភាជនេ វុត្តនយេនេវ គណភោជនំ ហោតី”តិ កេសញ្ចិ អាសង្កា ភវេយ្យាតិ តន្និវត្តនត្ថំ **“គណភោជនំ ទ្វីហិ អាការេហិ បសវតី”**តិ វុត្តំ។ **ឯកតោ គណ្ហន្តី**តិ ឯត្ថ អញ្ញមញ្ញស្ស ទ្វាទសហត្ថំ អមុញ្ចិត្វា ឋិតា ឯកតោ គណ្ហន្តិ នាមាតិ គហេតព្ពំ។ “អម្ហាកំ ចតុន្នម្បិ ភត្តំ ទេហី’តិ វា វិញ្ញាបេយ្យុ”ន្តិ វចនតោ, ហេដ្ឋា “ត្វំ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ភត្តំ ទេហិ, ត្វំ ទ្វិន្នន្តិ ឯវំ វិញ្ញាបេត្វា”តិ វចនតោ ច អត្តនោ អត្ថាយ អញ្ញេន វិញ្ញត្តម្បិ សាទិយន្តស្ស គណភោជនំ ហោតិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឯវំ វិញ្ញត្តិតោ បសវតី**តិ ឯត្ថ វិញ្ញត្តិយា សតិ គណន្តស្ស ឯកតោ ហុត្វា គហណេ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អាបត្តិ, វិសុំ គហណេ បណីតភោជនសូបោទនវិញ្ញត្តីហិ អាបត្តិ វេទិតព្ពា។

បញ្ចន្នំ ភោជនានំ នាមំ គហេត្វាតិ ឯត្ថ “ភោជនំ គណ្ហថាតិ វុត្តេបិ គណភោជនំ ហោតិយេវា”តិ វទន្តិ។ “ហេដ្ឋា អទ្ធានគមនវត្ថុស្មិំ, នាវាភិរុហនវត្ថុស្មិញ្ច ‘ឥធេវ, ភន្តេ, ភុញ្ជថា’តិ វុត្តេ យស្មា កុក្កុច្ចាយន្តា ន បដិគ្គណ្ហឹសុ, តស្មា ‘ភុញ្ជថា’តិ វុត្តេបិ គណភោជនំ ហោតិយេវា”តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ “បញ្ចន្នំ ភោជនានំ នាមំ គហេត្វា និមន្តេតី”តិ វុត្តត្តា បន “ឱទនំ ភុញ្ជថា”តិ វា “ភត្តំ ភុញ្ជថា”តិ វា ភោជននាមំ គហេត្វាវ វុត្តេ គណភោជនំ ហោតិ, ន អញ្ញថា។ “ឥធេវ, ភន្តេ, ភុញ្ជថា”តិ ឯត្ថាបិ “ឱទន”ន្តិ វា “ភត្ត”ន្តិ វា វត្វាវ តេ ឯវំ និមន្តេសុន្តិ គហេតព្ពំ។ គណវសេន វា និមន្តិតត្តា តេ ភិក្ខូ អបកតញ្ញុតាយ កុក្កុច្ចាយន្តា ន បដិគ្គណ្ហឹសូតិ អយំ អម្ហាកំ ខន្តិ, វីមំសិត្វា យុត្តតរំ គហេតព្ពំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២១៧-២១៨) បន **“យេន កេនចិ វេវចនេនា**តិ វុត្តត្តា ‘ភោជនំ គណ្ហថា’តិអាទិសាមញ្ញនាមេនបិ គណភោជនំ ហោតិ។ យំ បន បាឡិយំ អទ្ធានគមនាទិវត្ថូសុ ‘ឥធេវ ភុញ្ជថា’តិ វុត្តវចនស្ស កុក្កុច្ចាយនំ, តម្បិ ឱទនាទិនាមំ គហេត្វា វុត្តត្តា ឯវ កតន្តិ វេទិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។

កុរុន្ទីវចនេ **វិចារេតី**តិ បញ្ចខណ្ឌាទិវសេន សំវិទហតិ។ **ឃដ្ដេតី**តិ អនុវាតំ ឆិន្ទិត្វា ហត្ថេន, ទណ្ឌកេន វា ឃដ្ដេតិ។ **សុត្តំ ករោតី**តិ សុត្តំ វដ្ដេតិ។ **វលេតី**តិ ទណ្ឌកេ វា ហត្ថេ វា អាវដ្ដេតិ។ “អភិនវស្សេវ ចីវរស្ស ករណំ ឥធ **ចីវរកម្មំ** នាម, បុរាណចីវរេ សូចិកម្មំ ចីវរកម្មំ នាម ន ហោតី”តិ វទន្តិ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២១៧-២១៨) បន **“អាគន្តុកបដ្ដ**ន្តិ អច្ឆិន្ទិត្វា អន្វាធឹ អារោបេត្វា ករណចីវរំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ឋបេតី**តិ ឯកំ អន្តំ ចីវរេ ពន្ធនវសេន ឋបេតិ។ **បច្ឆាគតំ សិព្ពតី**តិ តស្សេវ ទុតិយអន្តំ បរិវត្តិត្វា អាហតំ សិព្ពតិ។ **អាគន្តុកបដ្ដំ ពន្ធតី**តិ ចីវរេន លគ្គំ ករោន្តោ បុនប្បុនំ តត្ថ តត្ថ សុត្តេន ពន្ធតិ។ **ឃដ្ដេតី**តិ បមាណេន គហេត្វា ទណ្ឌាទីហិ

យេ្តតិ។ **សុត្តំ ករោតី**តិ សុត្តំ តិគុណាទិភាវេន វេដ្តេតិ។ **វលេតី**តិ អនេកគុណសុត្តំ ហត្ថេន វា ចក្កទណ្ឌេន វា វេដ្តេតិ ឯកត្តំ ករោតិ។ **បរិវត្តនំ ករោតី**តិ បរិវត្តនទណ្ឌយន្តកំ ករោតិ។ យស្មិំ សុត្តគុឡំ បវេសេត្វា វេឡុនាឡិកាទីសុ ឋបេត្វា បរិព្ភមាបេត្វា សុត្តកោដិតោ បដ្ឋាយ អាកឌ្ឍន្តី”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ២០៩-២១៨) ន “អាគន្តុកបដ្ដំ មោឃសុត្តេន សិព្ពិត្វា ឋបេន្តិ។ តត្ថ អនុវាតេ យថា ឯកតលំ ហោតិ, តថា ហត្ថេហិ យេ្តតិ។ **វលេតី**តិ អាវេដ្តេតិ។ **បរិវត្តន**ន្តិ សុត្តំ គណ្ហន្តានំ សុខគ្គហណត្ថំ សុត្តបរិវត្តនំ ករោតិ, បដ្ដំ សិព្ពន្តានំ សុខសិព្ពនត្ថំ បដ្ដបរិវត្តនញ្ច, នវចីវរការកោ ឥធាធិប្បេតោ, ន ឥតរោ”តិ វុត្តំ។

អនិមន្តិតចតុត្ថន្តិ អនិមន្តិតោ ចតុត្ថោ យស្ស ភិក្ខុចតុក្កស្ស, តំ អនិមន្តិតចតុត្ថំ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ តេនាហ “**បញ្ចន្នំ ចតុក្កាន**”ន្តិ, “ចតុត្ថេ អាគតេ ន យាបេន្តីតិ វចនតោ សចេ អញ្ញោ កោចិ អាគច្ឆន្តោ នត្ថិ, ចត្តារោយេវ ច តត្ថ និសិន្នា យាបេតុំ ន សក្កោន្តិ, ន វដ្តតី”តិ វទន្តិ។ គណភោជនាបត្តិជនកនិមន្តនភាវតោ “**អកប្បិយនិមន្តន**”ន្តិ វុត្តំ។ **សម្បវេសេត្វា**តិ និសីទាបេត្វា។ **គណោ ភិជ្ជតី**តិ គណោ អាបត្តិំ ន អាបជ្ជតីតិ អធិប្បាយោ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២២០) បន “**សម្បវេសេត្វា**តិ តេហិ យោជេត្វា។ **គណោ ភិជ្ជតី**តិ និមន្តិតសង្ឃោ ន ហោតីតិ អត្ថោ”តិ វុត្តំ។

“យត្ថ ចត្តារោ ភិក្ខូ...បេ.... ភុញ្ជន្តី”តិ ឥមាយ បាឡិយា សំសន្ទនតោ “**ឥតរេសំ បន គណបូរកោ ហោតី**”តិ វុត្តំ។ **អវិសេសេនា**តិ “គិលានោ វា ចីវរការកោ វា”តិ អវិសេសេត្វា សព្ពសាធារណវចនេន។ **តស្មា**តិ អវិសេសិតត្តា។

អធិវាសេត្វា គតេសូតិ ឯត្ថ អកប្បិយនិមន្តនាធិវាសនក្ខណេ បុព្ពបយោគេ ទុក្កដម្បិ នត្ថិ, វិញ្ញត្តិតោ បសវនេ បន វិញ្ញត្តិក្ខណេ ឥតរសិក្ខាបទេហិ ទុក្កដំ ហោតីតិ គហេតព្ពំ។ **ភុត្វា គតេសូ**តិ ឯត្ថ អាគតេសុបិ ភោជនកិច្ចេ និដ្ឋិតេ គណ្ហិតុំ វដ្តតិ។ **តានិ ច តេហិ ឯកតោ ន គហិតានី**តិ យេហិ ភោជនេហិ វិសង្កេតោ នត្ថិ, តានិ ភោជនានិ តេហិ ភិក្ខូហិ ឯកតោ ន គហិតានិ ឯកេកេន បច្ឆា គហិតត្តា។ **មហាថេរេ**តិ ភិក្ខូ សន្ធាយ វុត្តំ។ **និមន្តនំ សាទិយថា**តិ និមន្តនភត្តំ បដិគ្គណ្ហថ។ **យានី**តិ កុម្មាសាទីនិ តេហិ ភិក្ខូហិ ឯកេកេន បច្ឆា គហិតត្តា ឯកតោ ន គហិតានិ។ **ភត្តុទ្ទេសកេន បណ្ឌិតេន ភវិតព្ពំ...បេ.... មោចេតព្ពា**តិ ឯតេន ភត្តុទ្ទេសកេន អកប្បិយនិមន្តនេ សាទិតេ សព្ពេសម្បិ សាទិតំ ហោតិ, ឯកតោ គណ្ហន្តានំ គណភោជនាបត្តិ ច ហោតីតិ ទស្សេតិ។ ទូតស្ស ទ្វារេ អាគន្ត្វា បុន “ភត្តំ គណ្ហថា”តិ វចនភយេន “**គាមទ្វារេ អដ្ឋត្វា**”តិ វុត្តំ។ **តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា**តិ អន្តរវីថិអាទីសុ តត្ថ តត្ថ ឋិតានំ សន្តិកំ គន្ត្វា។ ភិក្ខូនំ អត្ថាយ ឃរទ្វារេ ឋបេត្វា ទីយមានេបិ ឯសេវ នយោ។ **និវត្តថាតិ វុត្តេ បន និវត្តិតុំ វដ្តតី**តិ “និវត្តថា”តិ វិច្ឆិន្ទិត្វា បច្ឆា “ភត្តំ គណ្ហថា”តិ វុត្តត្តា វដ្តតិ។

បរម្បរភោជនកថា

២. បរម្បរភោជនកថាយំ បន បរស្ស បរស្ស ភោជនំ **បរម្បរភោជនំ**។ កឹ តំ? បឋមំ និមន្តិតភត្តំ ឋបេត្វា អញ្ញស្ស ភោជនកិរិយា។ បរម្បរភោជនំ គណភោជនំ វិយ វិញ្ញត្តិតោ ច និមន្តនតោ ច ន បសវតីតិ អាហ “**បរម្បរភោជនំ បនា**”តិអាទិ។ **បន**-សទ្ទោ វិសេសត្ថជោតកោ។ វិកប្បនាវសេនេវ តំ ភត្តំ អសន្តំ នាម ហោតីតិ អនុបញ្ញត្តិវសេន វិកប្បនំ អដ្ឋបេត្វា យថាបញ្ញត្តសិក្ខាបទមេវ ឋបិតំ។ បរិវារេ (បរិ. ៨៦) បន វិកប្បនាយំ អនុជាននម្បិ អនុបញ្ញត្តិសទិសន្តិ កត្វា “ចតស្សោ អនុបញ្ញត្តិយោ”តិ វុត្តំ, មហាបច្ចរិយាទីសុ វុត្តនយំ បច្ឆា វទន្តោ បាឡិយា សំសន្ទនតោ បរម្មុខាវិកប្បនមេវ បតិដ្ឋាបេតិ។ កេចិ បន “តទា អត្តនោ សន្តិកេ ឋបេត្វា ភគវន្តំ អញ្ញស្ស អភាវតោ ថេរោ សម្មុខាវិកប្បនំ នាកាសិ, ភគវតា ច វិសុំ សម្មុខាវិកប្បនា ន វុត្តា, តថាបិ សម្មុខាវិកប្បនាបិ វដ្តតី”តិ វទន្តិ។ តេនេវ មាតិកាដ្ឋកថាយម្បិ (កង្ខា. អដ្ឋ. បរម្បរភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា) “យោ ភិក្ខុ បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ អញ្ញតរស្ស ‘មយ្ហំ ភត្តបច្ចាសំ តុយ្ហំ ទម្មី’តិ វា ‘វិកប្បេមី’តិ វា ឯវំ សម្មុខា វា ‘ឥត្ថន្នាមស្ស ទម្មី’តិ វា ‘វិកប្បេមី’តិ វា ឯវំ បរម្មុខា វា បឋមនិមន្តនំ អវិកប្បេត្វា បច្ឆា និមន្តិតកុលេ លទ្ធភិក្ខតោ ឯកសិត្ថម្បិ អជ្ឈោហរតិ, បាចិត្តិយ”ន្តិ វុត្តំ។

បញ្ចហិ ភោជនេហិ និមន្តិតស្ស យេន យេន បឋមំ និមន្តិតោ, តស្ស តស្ស ភោជនតោ ឧប្បដិបាដិយា អវិកប្បេត្វា វា បរស្ស បរស្ស ភោជនំ បរម្បរភោជនន្តិ អាហ “**សចេ បន មូលនិមន្តនំ ហេដ្ឋា ហោតិ, បច្ឆិមំ បច្ឆិមំ ឧបរិ, តំ ឧបរិតោ បដ្ឋាយ ភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តី**”តិ។ ហត្ថំ អន្តោ បវេសេត្វា សព្ពហេដ្ឋិមំ គណ្ហន្តស្ស មជ្ឈេ ឋិតម្បិ អន្តោហត្ថគតំ ហោតីតិ អាហ “**ហត្ថំ បន...បេ.... យថា យថា វា ភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តី**”តិ។ ខីរស្ស រសស្ស ច ភត្តេន អមិស្សំ ហុត្វា ឧបរិ ឋិតត្តា “**ខីរំ វា រសំ វា បិវតោ អនាបត្តី**”តិ វុត្តំ។

“**មហាឧបាសកោ**តិ គេហស្សាមិកោ។ មហាអដ្ឋកថាយំ ‘អាបត្តី’តិ វចនេន ក្ករុន្ទិយំ ‘វដ្ដតី’តិ វចនំ វិរុទ្ធំ វិយ ទិស្សតិ។ ទ្វិន្នម្បិ អធិប្បាយោ មហាបច្ចរិយំ វិភាវិតោ”តិ មហាគណ្ឋិបទេ វុត្តំ។

សព្ពេ និមន្តេន្តីតិ អកប្បិយនិមន្តនវសេន និមន្តេន្តិ។ “បរម្បរភោជនំ នាម បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរេន ភោជនេន និមន្តិតោ, តំ ឋបេត្វា អញ្ញំ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភោជនំ ភុញ្ជតិ, ឯតំ បរម្បរភោជនំ នាមា”តិ វុត្តត្តា សតិបិ ភិក្ខាចរិយាយ បឋមំ លទ្ធភាវេ “បិណ្ឌាយ ចរិត្វា លទ្ធំ ភត្តំ ភុញ្ជតិ, អាបត្តី”តិ វុត្តំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.២២៩) បន “**ខីរំ វា រសំ វា**តិ បញ្ចភោជនាមិស្សំ ភត្តតោ ឧបរិ ឋិតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តញ្ហិ អភោជនត្តា ឧប្បដិបាដិយា បិវតោបិ អនាបត្តិ។ តេនាហ ‘**ភុញ្ជន្តេនា**’តិអាទី”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ២២៩) បន “ឯត្ថ ‘មហាឧបាសកោ ភិក្ខូ និមន្តេតិ…បេ…. បច្ឆា លទ្ធំ ភត្តំ ភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តិ។ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា លទ្ធភត្តំ ភុញ្ជតិ, អាបត្តី’តិ អដ្ឋកថាយំ វចនតោ, ‘កាលស្សេវ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ភុញ្ជិម្ហា’តិ បាឡិតោ, ខន្ធកេ ‘ន ច, ភិក្ខវេ, អញ្ញត្រ និមន្តនេ អញ្ញស្ស ភោជ្ជយាគុ បរិភុញ្ជិតព្ពា, យោ ភុញ្ជេយ្យ, យថាធម្មោ ការេតព្ពោ’តិ វចនតោ ច និមន្តេត្វា វា បវេទេតុ អនិមន្តេត្វា វា, បឋមគហិតនិមន្តិតស្ស ភិក្ខុនោ បឋមនិមន្តនភោជនតោ អញ្ញំ យំ កិញ្ចិ បរសន្តកំ ភោជនំ បរម្បរភោជនាបត្តឹ ករោតិ។ អត្តនោ សន្តកំ, សង្ឃគណតោ លទ្ធំ វា អគហដ្ឋសន្តកំ វដ្ដតិ, និមន្តនតោ បឋមំ និពទ្ធត្តា បន និច្ចភត្តាទិបរសន្តកម្បិ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។

អនាបុច្ឆាកថា

៣. អនាបុច្ឆាកថាយំ “**បកតិវចនេនា**តិ ឯត្ថ យំ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេ ឋិតេន សោតុំ សក្កា ភវេយ្យ, តំ បកតិវចនំ នាម។ **អាបុច្ឆិតព្ពោ**តិ ‘អហំ ឥត្ថន្នាមស្ស ឃរំ គច្ឆាមី’តិ វា ‘ចារិត្តំ អាបជ្ជាមី’តិ វា ឦទិសេន វចនេន អាបុច្ឆិតព្ពោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរេន និមន្តនសាទិយនំ, សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆា, ភត្តិយឃរតោ អញ្ញឃរប្បវេសនំ, មជ្ឈន្ហិកានតិក្កមោ, សមយស្ស វា អាបទានំ វា អភាវោតិ ឥមានិ បនេត្ថ បញ្ច អង្គានី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.២៩៨) ឯត្តកមេវ វុត្តំ, វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បចិត្តិយ ២.២៩៨) បន “**បរិយេសិត្វា អារោចនកិច្ចំ នត្ថី**តិ វុត្តត្តា យោ អបរិយេសិតព្ពោ ឧបសង្កមិតុំ យុត្តដ្ឋានេ ទិស្សតិ, សោ សចេបិ បកតិវចនស្ស សវនូបចារំ អតិក្កម្ម ឋិតោ, ឧបសង្កមិត្វា អាបុច្ឆិតព្ពោ។ តេនាហ ‘**អបិច…បេ…. យំ បស្សតិ, សោ អាបុច្ឆិតព្ពោ**’តិអាទិ។ អនាបត្តិវារេ ចេត្ថ អន្តរារាមាទីនញ្ញេវ វុត្តត្តា វិហារតោ គាមវីថិ អនុញ្ញាតការណំ វិនា អតិក្កមន្តស្សាបិ អាបត្តិ ហោតិ, ន បន ឃរូបចារំ អតិក្កមន្តស្សេវ។ យំ បន បាឡិយំ ‘អញ្ញស្ស ឃរូបចារំ ឱក្កមន្តស្ស…បេ…. បឋមបាទំ ឧម្មារំ អតិក្កាមេតី’តិអាទិ វុត្តំ, តំ គាមេ បវិដ្ឋំ សន្ធាយ វុត្តំ, តថាបិ អញ្ញស្ស ឃរូបចារំ អនោក្កមិត្វា វីថិមជ្ឈេនេវ គន្ត្វា ឥច្ឆិតិច្ឆិតឃរទ្វារាភិមុខេ ឋត្វា មនុស្សេ ឱលោកេត្វា គច្ឆន្តស្សាបិ បាចិត្តិយមេវ។ តត្ថ កេចិ ‘វីថិយំ អតិក្កមន្តស្ស ឃរូបចារគណនាយ អាបត្តិយោ’តិ វទន្តិ។ អញ្ញេ បន ‘យានិ កុលានិ ឧទ្ទិស្ស គតោ, តេសំ គណនាយា’តិ។ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរេន និមន្តនសាទិយនំ, សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆនា, ភត្តិយឃរតោ អញ្ញឃរូបសង្កមនំ, មជ្ឈន្ហិកានតិក្កមោ, សមយាបទានំ អភាវោតិ ឥមានេត្ថ បញ្ច អង្គានី”តិ។ វិកាលគាមប្បវេសនេបិ “**អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារោ អទិន្នាទានេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ**”តិ ឥមិនា ទុតិយលេឌ្ឌុបាតោ ឥធ ឧបចារោតិ ទស្សេតិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។ សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆនា, អនុញ្ញាតការណាភាវោ, វិកាលេ គាមប្បវេសនន្តិ ឥមានិ បនេត្ថ តីណិ អង្គានិ។

បំសុកូលកថា

៤. បំសុកូលកថាយំ **អភិន្នេ សរីរេ**តិ អព្ភុណ្ហេ អល្លសរីរេ។ “អព្ភុណ្ហេ”តិ ឥមិនាបិ វុត្តមេវ បរិយាយភេទមន្តរេន វិភាវេតុំ “**អល្លសរីរេ**”តិ វុត្តំ។

វិសភាគសរីរេតិ ឥត្ថិសរីរេ។ វិសភាគសរីរត្តា អច្ចាសន្នេន ន ភវិតព្ពន្តិ អាហ “**សីសេ វា**”តិអាទិ។ **វដ្ដតី**តិ វិសភាគសរីរេបិ អត្តនាវ វុត្តវិធឹ កាតុំ សាដកញ្ច គហេតុំ វដ្ដតិ ។ កេចិ បន “កិញ្ចាបិ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អនាបត្តិ, ឥត្ថិរូបំ បន អាមសន្តស្ស ទុក្កដ”ន្តិ វទន្តិ។ “**យថាកម្មំ គតោ**តិ តតោ បេតត្តភាវតោ មតភាវំ ទស្សេតិ។ **អព្ភុណ្ហេ**តិ អាសន្នមរណតាយ សរីរស្ស ឧណ្ហសមង្គិតំ ទស្សេតិ, តេនេវាហ ‘**អល្លសរីរេ**’តិ។ កុណបសភាវំ ឧបគតម្បិ ភិន្នមេវ អល្លភាវតោ ភិន្នត្តា។ ***វិសភាគសរីរេ***តិ ឥត្ថិសរីរេ។ ‘**សីសេ វា**’តិអាទិ អជគ្ខកេ ឧព្ភជាណុមណ្ឌលេ បទេសេ ចិត្តវិការប្បត្តឹ សន្ធាយ វុត្តំ, យត្ថ កត្ថចិ អនាមសន្តេន កតំ សុកតមេវ។ មតសរីរម្បិ ហិ

យេន កេនចិ អាការេន សញ្ចិច្ច ផុសន្តស្ស អនាមាសទុក្កដមេវាតិ វទន្តិ, តំ យុត្តមេវ។ ន ហិ អបារាជិកវត្ថុកេបិ ចិត្តាទិតត្ថិរូបេ ភវន្តំ ទុក្កដំ បារាជិកវត្ថុភូតេ មតិត្ថិសរីរេ និវត្តតី”តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១៣៥) វុត្តំ។

ឥមស្មិំ ឋានេ អាចរិយេន អវុត្តាបិ បំសុកូលកថា បំសុកូលសាមញ្ញេន វេទិតព្ពា។ សា ហិ ចីវរក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣៤០) ឯវំ អាគតា “តេន ខោ បន សមយេន យេ តេ ភិក្ខូ គហបតិចីវរំ សាទិយន្តិ, តេ កុក្កុច្ចាយន្តា បំសុកូលំ ន សាទិយន្តិ ‘ឯកំយេវ ភគវតា ចីវរំ អនុញ្ញាតំ, ន ទ្វេ’តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គហបតិចីវរំ សាទិយន្តេន បំសុកូលម្បិ សាទិយិតុំ, តទុភយេនបាហំ, ភិក្ខវេ, សន្តុដ្ឋិំ វណ្ណេមី”តិ។ តត្ថ **“ឯកំយេវ ភគវតា ចីវរំ អនុញ្ញាតំ, ន ទ្វេ**តិ តេ ‘កិរ ឥតរីតរេន ចីវរេនា’តិ ឯតស្ស ‘គហបតិកេន វា បំសុកូលេន វា’តិ ឯវំ អត្ថំ សល្លក្ខិំសុ។ តត្ថ បន **ឥតរីតរេនបី**តិ អប្បគ្ឃេនបិ មហគ្ឃេនបិ យេន កេនចីតិ អត្ថោ”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តោ, តស្មា ធុតង្គំ អសមាទិយិត្វា វិនយបំសុកូលមត្តសាទិយកេន ភិក្ខុនា គហបតិចីវរម្បិ សាទិតព្ពំ ហោតិ, បំសុកូលធុតង្គធរស្ស បន គហបតិចីវរំ ន វដ្ដតិ “គហបតិចីវរំ បដិក្ខិបាមិ, បំសុកូលិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ សមាទានតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

តេន ខោ បន សមយេន សម្ពហុលា ភិក្ខូ កោសលេសុ ជនបទេសុ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នា ហោន្តិ។ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ សុសានំ ឱក្កមីសុ បំសុកូលាយ, ឯកច្ចេ ភិក្ខូ នាគមេសុំ។ យេ តេ ភិក្ខូ សុសានំ ឱក្កមីសុ បំសុកូលាយ, តេ បំសុកូលានិ លភីសុ។ យេ តេ ភិក្ខូ នាគមេសុំ, តេ ឯវមាហំសុ “អម្ហាកម្បិ, អាវុសោ, ភាគំ ទេថា”តិ។ តេ ឯវមាហំសុ “ន មយំ, អាវុសោ, តុម្ហាកំ ភាគំ ទស្សាម, កិស្ស តុម្ហេ នាគមិត្ថា”តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, នាគមេន្តានំ នាកាមា ភាគំ ទាតុន្តិ។ តត្ថ **នាគមេសុ**ន្តិ យាវ តេ សុសានតោ អាគច្ឆន្តិ, តាវ តេ ន អច្ឆីសុ, បក្កមីសុយេវ។ **នាកាមា ភាគំ ទាតុ**ន្តិ ន អនិច្ឆាយ ទាតុំ។ យទិ បន ឥច្ឆន្តិ, ទាតព្ពោ។

តេន ខោ បន សមយេន សម្ពហុលា ភិក្ខូ កោសលេសុ ជនបទេសុ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នា ហោន្តិ។ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ សុសានំ ឱក្កមីសុ បំសុកូលាយ, ឯកច្ចេ ភិក្ខូ អាគមេសុំ។ យេ តេ ភិក្ខូ សុសានំ ឱក្កមីសុ បំសុកូលាយ, តេ បំសុកូលានិ លភីសុ។ យេ តេ ភិក្ខូ អាគមេសុំ, តេ ឯវមាហំសុ “អម្ហាកម្បិ, អាវុសា,ឯ ភាគំ ទេថា”តិ។ តេ ឯវមាហំសុ “ន មយំ, អាវុសោ, តុម្ហាកំ ភាគំ ទស្សាម, កិស្ស តុម្ហេ ន ឱក្កមិត្ថា”តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាគមេន្តានំ អកាមា ភាគំ ទាតុន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន សម្ពហុលា ភិក្ខូ កោសលេសុ ជនបទេសុ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នា ហោន្តិ។ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ បឋមំ សុសានំ ឱក្កមីសុ បំសុកូលាយ, ឯកច្ចេ ភិក្ខូ បច្ឆា ឱក្កមីសុ។ យេ តេ ភិក្ខូ បឋមំ សុសានំ ឱក្កមីសុ បំសុកូលាយ, តេ បំសុកូលានិ លភីសុ។ យេ តេ ភិក្ខូ បច្ឆា ឱក្កមីសុ, តេ ន លភីសុ។ តេ ឯវមាហំសុ “អម្ហាកម្បិ, អាវុសោ, ភាគំ ទេថា”តិ។ តេ ឯវមាហំសុ “ន មយំ, អាវុសោ, តុម្ហាកំ ភាគំ ទស្សាម, កិស្ស តុម្ហេ បច្ឆា ឱក្កមិត្ថា”តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បច្ឆា ឱក្កន្តានំ នាកាមា ភាគំ ទាតុន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន សម្ពហុលា ភិក្ខូ កោសលេសុ ជនបទេសុ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នា ហោន្តិ។ តេ សទិសា សុសានំ ឱក្កមីសុ បំសុកូលាយ។ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ បំសុកូលានិ លភីសុ, ឯកច្ចេ ភិក្ខូ ន លភីសុ។ យេ តេ ភិក្ខូ ន លភីសុ, តេ ឯវមាហំសុ “អម្ហាកម្បិ, អាវុសោ, ភាគំ ទេថា”តិ។ តេ ឯវមាហំសុ “ន មយំ, អាវុសោ, តុម្ហាកំ ភាគំ ទស្សាម, កិស្ស តុម្ហេ ន លភិត្ថា”តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សទិសានំ ឱក្កន្តានំ អកាមា ភាគំ ទាតុន្តិ។

តត្ថ **អាគមេសុ**ន្តិ ឧបចារេ អច្ឆីសុ។ តេនាហ ភគវា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាគមេន្តានំ អកាមា ភាគំ ទាតុ”ន្តិ។ **ឧបចារេ**តិ សុសានស្ស អាសន្នប្បទេសេ។ យទិ បន មនុស្សា “ឥធាគតា ឯវ គណ្ហន្តូ”តិ ទេន្តិ, សញ្ញាណំ វា កត្វា គច្ឆន្តិ “សម្បត្តា គណ្ហន្តូ”តិ ។ សម្បត្តានំ សព្ពេសម្បិ បាបុណាតិ។ សចេ ឆឌ្ឌេត្វា គតា, យេន គហិតំ, សោ ឯវ សាមី។ **សទិសា សុសានំ ឱក្កមីសូ**តិ សព្ពេ សមំ ឱក្កមីសុ, ឯកទិសាយ វា ឱក្កមីសូតិបិ អត្ថោ។

តេន ខោ បន សមយេន សម្ពហុលា ភិក្ខូ កោសលេសុ ជនបទេសុ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នា ហោន្តិ។ តេ កតិកំ កត្វា សុសានំ ឱក្កមីសុ បំសុកូលាយ។ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ បំសុកូលានិ លភីសុ, ឯកច្ចេ ភិក្ខូ ន លភីសុ។ យេ តេ ភិក្ខូ ន លភីសុ, តេ ឯវមាហំសុ “អម្ហាកម្បិ, អាវុសោ, ភាគំ ទេថា”តិ។ តេ ឯវមាហំសុ “ន មយំ, អាវុសោ, តុម្ហាកំ ភាគំ ទស្សាម, កិស្ស តុម្ហេ ន លភិត្ថា”តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កតិកំ កត្វា ឱក្កន្តានំ អកាមា ភាគំ ទាតុន្តិ។ តត្ថ **តេ កតិកំ កត្វា**តិ “លទ្ធំ បំសុកូលំ សព្ពេ ភាជេត្វា គណ្ហិស្សាមា”តិ ពហិមេវ កតិកំ កត្វា។ **ឆឌ្ឌេត្វា គតា**តិ កិញ្ចិ អវត្វាយេវ ឆឌ្ឌេត្វា គតា។ ឯតេន “ភិក្ខូ គណ្ហន្តូ”តិ ឆឌ្ឌិតេ ឯវ អកាមា ភាគទានំ វិហិតំ, កេវលំ ឆឌ្ឌិតេ បន កតិកាយ អសតិ ឯកតោ ពហូសុ បវិដ្ឋេសុ យេន គហិតំ, តេន អ

កាមា ភាគោ ន ទាតព្ពោតិ ទស្សេតិ។ សមានា ទិសា បុរត្ថិមាទិភេទា ឯតេសន្តិ សទិសាតិ អាហ “**ឯកទិសាយ វា ឱក្កមិស្សូ**”តិ។

អច្ឆិន្នចីវរកថា

៥. អច្ឆិន្នចីវរកថាយំ **អនុបុព្ពកថា**តិ អនុបុព្ពេន វិនិច្ឆយកថា។ សេសបរិក្ខារានំ សទ្ធិវិហារិកេហិ គហិតត្តា និវាសនបារុបនមេវ អវសិដ្ឋន្តិ អាហ “**និវាសនបារុបនមត្តំយេវ ហរិត្វា**”តិ។ សទ្ធិវិហារិកានំ តាវ អាគមនស្ស វា អនាគមនស្ស វា អជាននតាយ វុត្តំ “**ថេរេហិ នេវ តាវ…បេ… ភុញ្ជិតព្ព**”ន្តិ។ **បរេសម្បិ អត្ថាយ លភន្តី**តិ អត្តនោ ចីវរំ ទទមានា សយំ សាខាភង្គេន បដិច្ឆាទេន្តីតិ តេសំ អត្ថាយបិ ភញ្ជិតុំ លភន្តិ។ “តិណេន វា បណ្ណេន វា បដិច្ឆាទេត្វា អាគន្តព្ព”ន្តិ វចនតោ ឦទិសេសុ ភូតគាមបាតព្យតាបិ អនុញ្ញាតាយេវ ហោតីតិ អាហ “**នេវ ភូតគាមបាតព្យតាយ បាចិត្តិយំ ហោតី**”តិ។ **ន តេសំ ធារណេ ទុក្កដ**ន្តិ តេសំ តិត្ថិយធជានំ ធារណេបិ ទុក្កដំ នត្ថិ។

យានិ ច នេសំ វត្ថានិ ទេន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ ថេរានំ សយមេវ ទិន្នត្តា វុត្តំ “**អច្ឆិន្នចីវរដ្ឋានេ ឋិតត្តា**”តិ។ យទិ លទ្ធី គណ្ហាតិ, តិត្ថិយបក្កន្តកោ នាម ហោតិ។ តស្មា វុត្តំ “**លទ្ធឹ អគ្គហេត្វា**”តិ។ “នោ ចេ ហោតិ, សង្ឃស្ស វិហារចីវរំ វា…បេ… អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ឥមិនា អន្តរាមគ្គេ បវិដ្ឋវិហារតោ និក្ខមិត្វា អញ្ញត្ថ អត្តនោ អភិរុចិតដ្ឋានំ គច្ឆន្តស្ស ទុក្កដំ វុត្តំ, ឥមិនា ច “យំ អាវាសំ បឋមំ ឧបគច្ឆតី”តិ វុត្តំ អន្តរាមគ្គេ ឋិតវិហារម្បិ សចេ នគ្គោ ហុត្វា គច្ឆតិ, ទុក្កដមេវាតិ វេទិតព្ពំ។ យទិ ឯវំ តត្ថ កស្មា ន វុត្តន្តិ ចេ? អនោកាសត្តា។ តត្ថ ហិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អច្ឆិន្នចីវរស្ស វា…បេ… ចីវរំ វិញ្ញាបេតុ”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធេន សង្ឃិកម្បិ ចីវរំ និវាសេតុំ បារុបិតុញ្ច អនុជានន្តោ “យំ អាវាសំ បឋមំ…បេ… គហេត្វា បារុបិតុ”ន្តិ អាហ, តស្មា តត្ថ អនោកាសត្តា ទុក្កដំ ន វុត្តំ។

វិហារចីវរន្តិ សេនាសនចីវរំ។ **ចិមិលិកាហី**តិ បដបិលោតិកាហិ។ **តស្ស ឧបរី**តិ ភូមត្ថរណស្ស ឧបរិ។ **វិទេសគតេនា**តិ អញ្ញំ ចីវរំ អលភិត្វា វិទេសគតេន។ **ឯកស្មឹ…បេ… ឋបេតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ សេសេន គហេត្វា អាគតត្តា ឋបេន្តេន ច សង្ឃិកបរិភោគវសេនេវ ឋបិតត្តា អញ្ញស្មឹ សេនាសនេ និយមិតម្បិ អញ្ញត្ថ ឋបេតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ **បរិភោគេនេវា**តិ អញ្ញំ ចីវរំ អលភិត្វា បរិភុញ្ជនេន។

បរិភោគជិណ្ណន្តិ យថា តេន ចីវរេន សរីរំ បដិច្ឆាទេតុំ ន សក្កា, ឯវំ ជិណ្ណំ។ **កប្បិយវោហារេនា**តិ កយវិក្កយាបត្តិតោ មោចនត្ថំ វុត្តំ។ “វិញ្ញាបេន្តស្សា”តិ ឥមស្សេវ អត្ថំ វិភាវេតិ “**ចេតាបេន្តស្ស បរិវត្តាបេន្តស្សា**”តិ។ អត្តនោ ធនេន ហិ វិញ្ញាបនំ នាម បរិវត្តនមេវាតិ អធិប្បាយោ។ សង្ខេបេន បវារិតានំ វិញ្ញាបនេ វត្តំ ទស្សេតិ “**បមាណមេវ វដ្ដតី**”តិ។ សង្ខេបេន ហិ បវារិតេ សព្ពេសំ សាធារណត្តា អធិកំ វិញ្ញាបេតុំ ន វដ្ដតិ។ **យំ យំ បវារេតី**តិ យំ យំ ចីវរាទឹ ទស្សាមីតិ បវារេតិ។ **វិញ្ញាបនកិច្ចំ នត្ថី**តិ វិនា វិញ្ញត្តិយា ទីយមានត្តា វិញ្ញាបេត្វា កឹ ករិស្សតីតិ អធិប្បាយោ។ **អញ្ញស្សត្ថាយា**តិ ឯត្ថាបិ “ញាតកានំ បវារិតាន”ន្តិ ឥទំ អនុវត្តតិយេវាតិ អាហ “**អត្តនោ ញាតកបវារិតេ**”តិអាទិ។ វិកប្បន្នុបគចីវរតា, សមយាភាវោ, អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិ, តាយ ច បដិលាភោតិ ឥមានេត្ថ ចត្តារិ អង្គានិ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥១៥) បន បាឡិយំ **ធម្មនិមន្តនា**តិ សមណេសុ វត្តព្ពាចារធម្មមត្តវសេន និមន្តនា, ទាតុកាមតាយ កតនិមន្តនា ន ហោតីតិ អត្ថោ។ តេនេវ “វិញ្ញាបេស្សតី”តិ វុត្តំ។ អញ្ញាតកអប្បវារិតតោ ហិ វិញ្ញត្តិ នាម ហោតិ។

“តិណេន វា បណ្ណេន វា បដិច្ឆាទេត្វា អាគន្តព្ព”ន្តិ ឥមិនា ភូតគាមវិកោបនំ អនុញ្ញាតន្តិ អាហ “**នេវភូតគាមបាតព្យតាយា**”តិអាទិ។ បឋមំ សុទ្ធចិត្តេន លិង្គំ គហេត្វា បច្ឆា លទ្ធឹ គណ្ហន្តោបិ តិត្ថិយបក្កន្តកោ ឯវាតិ អាហ “**និវាសេត្វាបិ លទ្ធិ ន គហេតព្ពា**”តិ។

យំ អាវាសំ បឋមំ ឧបគច្ឆតីតិ ឯត្ថាបិ វិហារចីវរាទិអត្ថាយ បវិសន្តេនបិ តិណាទីហិ បដិច្ឆាទេត្វាវ គន្តព្ពំ, “ន ត្វេវ នគ្គេន អាគន្តព្ព”ន្តិ សាមញ្ញតោ ទុក្កដស្ស វុត្តត្តា។ **ចិមិលិកាហី**តិ បដបិលោតិកាហិ។ **បរិភោគេនេវា**តិ អញ្ញំ ចីវរំ អលភិត្វា បរិភុញ្ជនេន។ **បរិភោគជិណ្ណ**ន្តិ យថា តំ ចីវរំ បរិភុញ្ជិយមានំ ឱភគ្គវិភគ្គតាយ អសារុប្បំ ហោតិ, ឯវំ ជិណ្ណំ។

អញ្ញស្សត្ថាយាតិ ឯត្ថាបិ “ញាតកានំ បវារិតាន”ន្តិ ឥទំ អនុវត្តតេវាតិ អាហ “**អត្តនោ ញាតកបវារិតេ**”តិអាទិ។ ឥធ បន អញ្ញស្ស អច្ឆិន្ននដ្ឋចីវរស្ស អត្ថាយ អញ្ញាតកអប្បវារិតេ វិញ្ញាបេន្តស្ស និស្សគ្គិយេន

អនាបត្តីតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ, ឥតរថា “ញាតកានំ បវារិតាន”ន្តិ ឥមិនា វិសេសោ ន ភវេយ្យ, តេនេវ អនន្តរសិក្ខាបទេ វក្ខតិ “អដ្ឋកថាសុ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥២៦) បន ញាតកបវារិតដ្ឋានេ…បេ…. បមាណមេវ វដ្ដតីតិ វុត្តំ, តំ បាឡិយា ន សមេតី”តិ ច “យស្មា បនិទំ សិក្ខាបទំ អញ្ញស្សត្ថាយ វិញ្ញាបនវត្ថុស្មិំយេវ បញ្ញត្តំ, តស្មា ឥធ ‘អញ្ញស្សត្ថាយា’តិ ន វុត្ត”ន្តិ ច។ វិកប្បន្នុបគចីវរតា, សមយាភាវោ, អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិ, តាយ ច បដិលាភោតិ ឥមានេត្ថ ចត្តារិ អង្គានិ។

“តញ្ចេ អញ្ញាតកោ គហបតិ វា គហបតានី វា ពហូហិ ចីវរេហិ អភិហដ្ឋុំ បវារេយ្យ, សន្តរុត្តរបរមំ តេន ភិក្ខុនា តតោ ចីវរំ សាទិតព្ពំ, តតោ ចេ ឧត្តរិ សាទិយេយ្យ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ ឥមស្មិំ តទុត្តរិសិក្ខាបទេ (បារា. ៥២៣) **អភិហដ្ឋុ**ន្តិ ឯត្ថ **អភី**តិ ឧបសគ្គោ, ហរិតុន្តិ អត្ថោ, គណ្ហិតុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **បវារេយ្យា**តិ ឥច្ឆាបេយ្យ, ឥច្ឆំ រុចិំ ឧប្បាទេយ្យ វទេយ្យ និមន្តេយ្យាតិ អត្ថោ។ អភិហដ្ឋុំ បវារេន្តេន បន យថា វត្តព្ពំ។ តំ អាការំ ទស្សេតុំ “យាវត្តកំ ឥច្ឆសិ, តាវត្តកំ គណ្ហាហី”តិ ឯវមស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។ អថ វា យថា “នេក្ខម្មំ ទដ្ឋុ ខេមតោ”តិ ឯត្ថ ទិស្វាតិ អត្ថោ, ឯវមិធបិ **អភិហដ្ឋុំ បវារេយ្យា**តិ អភិហរិត្វា បវារេយ្យាតិ អត្ថោ។ តត្ថ កាយាភិហារោ វាចាភិហារោតិ ទុវិធោ អភិហារោ។ កាយេន វា ហិ វត្ថាទីនិ អភិហរិត្វា បាទមូលេ ឋបេត្វា “យត្តកំ ឥច្ឆសិ, តត្តកំ គណ្ហាហី”តិ វទន្តោ បវារេយ្យ, វាចាយ វា “អម្ហាកំ ទុស្សកោដ្ឋាគារំ បរិបុណ្ណំ, យត្តកំ ឥច្ឆសិ, តត្តកំ គណ្ហាហី”តិ វទន្តោ បវារេយ្យ, តទុភយម្បិ ឯកជ្ឈំ កត្វា “អភិហដ្ឋុំ បវារេយ្យា”តិ វុត្តំ។

សន្តរុត្តរបរមន្តិ សអន្តរំ ឧត្តរំ បរមំ អស្ស ចីវរស្សាតិ សន្តរុត្តរបរមំ, និវាសនេន សទ្ធិំ បារុបនំ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទោ អស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តតោ ចីវរំ សាទិតព្ព**ន្តិ តតោ អភិហដចីវរតោ ឯត្តកំ ចីវរំ គហេតព្ពំ, ន តតោ បរន្តិ អត្ថោ។ យស្មា បន អច្ឆិន្នសព្ពចីវរេន តេចីវរិកេនេវ ភិក្ខុនា ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ពំ, អញ្ញេន អញ្ញថាបិ, តស្មា តំ វិភាគំ ទស្សេតុំ “សចេ តីណិ នដ្ឋានិ ហោន្តី”តិអាទិនា នយេនស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – យស្ស តីណិ នដ្ឋានិ, តេន ទ្វេ សាទិតព្ពានិ, ឯកំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា អញ្ញំ សភាគដ្ឋានតោ បរិយេសិស្សតិ។ យស្ស ទ្វេ នដ្ឋានិ, តេន ឯកំ សាទិតព្ពំ។ សចេ បកតិយាវ សន្តរុត្តរេន ចរតិ, ទ្វេ សាទិតព្ពានិ, ឯវំ ឯកំ សាទិយន្តេនេវ សមោ ភវិស្សតិ។ យស្ស តីសុ ឯកំ នដ្ឋំ, ន សាទិតព្ពំ។ យស្ស បន ទ្វីសុ ឯកំ នដ្ឋំ, ឯកំ សាទិតព្ពំ។ យស្ស ឯកំយេវ ហោតិ, តញ្ច នដ្ឋំ, ទ្វេ សាទិតព្ពានិ។ ភិក្ខុនិយា បន បញ្ចសុបិ នដ្ឋេសុ ទ្វេ សាទិតព្ពានិ, ចតូសុ នដ្ឋេសុ ឯកំ សាទិតព្ពំ, តីសុ នដ្ឋេសុ កិញ្ចិ ន សាទិតព្ពំ, កោ បន វាទោ ទ្វីសុ វា ឯកស្មិំ វា។ យេន កេនចិ ហិ សន្តរុត្តរបរមតាយ ឋាតព្ពំ, តតោ ឧត្តរិ ន លព្ភតីតិ ឥទមេត្ថ លក្ខណំ។

សេសកំ អាហរិស្សាមីតិ ទ្វេ ចីវរានិ កត្វា សេសំ បុន អាហរិស្សាមីតិ អត្ថោ។ **ន អច្ឆិន្នការណា**តិ ពាហុសច្ចាទិគុណវសេន ទេន្តិ។ **ញាតកាន**ន្តិអាទីសុ ញាតកានំ ទេន្តានំ សាទិយន្តស្ស, បវារិតានំ ទេន្តានំ សាទិយន្តស្ស, អត្តនោ ធនេន សាទិយន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ អដ្ឋកថាសុ បន “ញាតកបវារិតដ្ឋានេ បកតិយា ពហុម្បិ វដ្ដតិ, អច្ឆិន្នការណា បមាណមេវ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ, តំ បាឡិយា ន សមេតិ។ យស្មា បនិទំ សិក្ខាបទំ អញ្ញស្សត្ថាយ វិញ្ញាបនវត្ថុស្មិំយេវ បញ្ញត្តំ, តស្មា ឥធ “អញ្ញស្សត្ថាយា”តិ ន វុត្តំ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។ សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទម្បិ ឆសមុដ្ឋានំ , កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

សត្តមេ បាឡិយំ **បត្តាហិកសាល**ន្តិ ទុស្សវាណិជកានំ អាបណំ, “បត្តាហិកសាល”ន្តិបិ បឋន្តិ។ **អភីតិ ឧបសគ្គោ**តិ តស្ស វិសេសត្ថាភាវំ ទស្សេតិ។ តេនាហ **“ហរិតុន្តិ អត្ថោ”**តិ។ វរសទ្ទស្ស ឥច្ឆាយំ វត្តមានត្តា អាហ **“ឥច្ឆាបេយ្យា”**តិ។ **ទដ្ឋុ ខេមតោ**តិ ឯត្ថ គាថាពន្ធវសេន អនុនាសិកលោបោ ទដ្ឋព្ពោ។ **សអន្តរ**ន្តិ អន្តរវាសកសហិតំ។ **ឧត្តរ**ន្តិ ឧត្តរាសង្គំ។ **អស្ស ចីវរស្សា**តិ សាទិតព្ពចីវរស្ស។ **អច្ឆិន្នសព្ពចីវរេនា**តិ អច្ឆិន្នានិ សព្ពានិ តីណិ ចីវរានិ អស្សាតិ អច្ឆិន្នសព្ពចីវរោ, តេនាតិ អត្ថោ។ យស្ស ហិ អច្ឆិន្នសមយេ តីណិ ចីវរានិ សន្និហិតានិ ហោន្តិ, តានិ សព្ពានិ អច្ឆិន្នានីតិ សោ “អច្ឆិន្នសព្ពចីវរោ”តិ វុច្ចតិ។ តេនេវ **“អច្ឆិន្នសព្ពចីវរេន តេចីវរិកេនា”**តិ វុត្តំ។ **តេចីវរិកេនា**តិ ហិ អច្ឆិន្នសមយេ តិចីវរស្ស សន្និហិតភាវំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន បន វិនយេ តេចីវរិកាភាវំ, ធុតង្គតេចីវរិកភាវំ វា សន្ធាយ។ **ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ព**ន្តិ “សន្តរុត្តរបរមំ តេន ភិក្ខុនា តតោ ចីវរំ សាទិតព្ព”ន្តិ វុត្តវិធិនា បដិបជ្ជិតព្ពំ។ **អញ្ញេនា**តិ អច្ឆិន្នអសព្ពចីវរេន។ យស្ស តីសុ ចីវរេសុ ឯកំ វា ទ្វេ វា ចីវរានិ អច្ឆិន្នានិ ហោន្តិ, តេនាតិ អត្ថោ។ **អញ្ញថាបី**តិ “សន្តរុត្តរបរម”ន្តិ វុត្តវិធានតោ អញ្ញថាបិ។ យស្ស ហិ តីសុ ទ្វេ ចីវរានិ អច្ឆិន្នានិ ហោន្តិ, ឯកំ សាទិតព្ពំ, ឯកស្មិំ អច្ឆិន្នេ ន សាទិតព្ពន្តិ ន តស្ស សន្តរុត្តរបរមសាទិយនំ សម្ភវតិ។ អយមេវ ច អត្ថោ បទភាជនេន វិភាវិតោ។ តេនាហ **“តំ វិភាគំ ទស្សេតុ”**ន្តិ។

កេចិ បន “តេចីវរិកេនាតិ វុត្តត្តា តិចីវរំ បរិក្ខារចោឡវសេន អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជតោ តស្មឹ នដ្ឋេ ពហូនិបិ គហេតុំ លភតី”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ បទភាជនស្ស ហិ អធិប្បាយំ ទស្សេន្តេន យស្មា បន “អច្ឆិន្នសព្ពចីវរេន…បេ…. តំ វិភាគំ ទស្សេតុ”ន្តិ វុត្តំ, បទភាជនេ ច ន តាទិសោ អត្ថោ ឧបលព្ភតិ, តស្មា តំ ន គហេតព្ពមេវ។ យម្បិ មាតិកាដ្ឋកថាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. តតុត្តរិសិក្ខាបទវណ្ណនា) វុត្តំ “យស្ស អធិដ្ឋិតតិចីវរស្ស តីណិ នដ្ឋានី”តិ, តត្ថបិ អធិដ្ឋិតគ្គហណំ សរូបកថនមត្តន្តិ គហេតព្ពំ, ន បន តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋិតចីវរស្សេវាតិ ឯវមត្ថោ គហេតព្ពោ បាឡិយំ អដ្ឋកថាយញ្ច តថា អត្ថស្សាសម្ភវតោ ។ ន ហិ តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋិតចីវរស្សេវ ឥទំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តន្តិ សក្កា វិញ្ញាតុំ។ បុរិមសិក្ខាបទេន ហិ អច្ឆិន្នចីវរស្ស អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិយា អនុញ្ញាតត្តា បមាណំ អជានិត្វា វិញ្ញាបនវត្ថុស្មឹ បមាណតោ សាទិយនំ អនុជានន្តេន ភគវតា ឥទំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, តស្មា បរិក្ខារចោឡិកស្ស ពហុម្បិ សាទិតុំ វដ្ដតីតិ អយមត្ថោ នេវ បាឡិយា សមេតិ, ន ច ភគវតោ អធិប្បាយំ អនុលោមេតិ។

យស្ស តីណិ នដ្ឋានិ, តេន ទ្វេ សាទិតព្ពានីតិ ឯត្ថ យស្ស តិចីវរតោ អធិកម្បិ ចីវរំ អញ្ញត្ថ ឋិតំ អត្ថិ, តទា តស្ស ចីវរស្ស អលព្ភនីយភាវតោ តេនបិ សាទិតុំ វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។ **បកតិយាវ សន្តរុត្តរេន ចរតី**តិ សាសង្កសិក្ខាបទវសេន វា អវិប្បវាសសម្មុតិវសេន វា តតិយស្ស អលាភេន វា ចរតិ។ “ទ្វេ នដ្ឋានី”តិ អធិការត្តា វុត្តំ **“ទ្វេ សាទិតព្ពានី”**តិ។ **ឯកំ សាទិយន្តេនេវ សមោ ភវិស្សតី**តិ តិណ្ណំ ចីវរានំ ទ្វីសុ នដ្ឋេសុ ឯកំ សាទិយន្តេន សមោ ភវិស្សតិ ឧភិន្នម្បិ សន្តរុត្តរបរមតាយ អវដ្ឋានតោ។ **យស្ស ឯកំយេវ ហោតី**តិ អញ្ញេន កេនចិ ការណេន វិនដ្ឋសេសចីវរំ សន្ធាយ វុត្តំ។

“សេសកំ តុម្ហេវ ហោតូតិ ទេន្តី”តិ វុត្តត្តា “បមាណយុត្តំ គណ្ហិស្សាម, សេសកំ អាហរិស្សាមា”តិ វត្វា គហេត្វា គមនសមយេបិ “សេសកម្បិ តុម្ហាកំយេវ ហោតូ”តិ វទន្តិ, លទ្ធកប្បិយមេវ។ **បវារិតាន**ន្តិ អច្ឆិន្នកាលតោ បុព្ពេយេវ បវារិតានំ។ **បាឡិយា ន សមេតី**តិ សន្តរុត្តរបរមតោ ឧត្តរិ សាទិយនេ អនាបត្តិទស្សនត្ថំ “អនាបត្តិ ញាតកានំ បវារិតាន”ន្តិ វុត្តត្តា ន សមេតិ។ សន្តរុត្តរបរមំ សាទិយន្តស្ស ហិ អាបត្តិប្បសង្គោយេវ នត្ថិ, សតិ ច សិក្ខាបទេន អាបត្តិប្បសង្គេ អនាបត្តិ យុត្តា ទស្សេតុន្តិ អធិប្បាយោ។ កេចិ បន **“បមាណមេវ វដ្ដតី**តិ ឥទំ សល្លេខទស្សនត្ថំ វុត្ត”ន្តិ វទន្តិ។

យស្មា បនិទំ…បេ…. ន វុត្តន្តិ ឯត្ថាយមធិប្បាយោ – “អញ្ញស្សត្ថាយា”តិ វុច្ចមានេ អញ្ញេសំ អត្ថាយ បមាណំ អតិក្កមិត្វាបិ គណ្ហិតុំ វដ្ដតីតិ អាបជ្ជតិ, តញ្ច អញ្ញស្សត្ថាយ វិញ្ញាបនវត្ថុស្មឹ បញ្ញត្តត្តា វត្ថុនា សំសន្ទិយមានំ ន សមេតិ។ ន ហិ យំ វត្ថុំ និស្សាយ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, តស្មឹយេវ អនាបត្តិវចនំ យុត្តន្តិ។ គណ្ឋិបទេសុ បន តីសុបិ “ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស អត្តនោ សាទិយនបដិពទ្ធតាវសេន បវត្តត្តា ‘អញ្ញស្សត្ថាយា’តិ វត្តុំ ឱកាសោយេវ នត្ថិ, តស្មា ន វុត្ត”ន្តិ កថិតំ។ ឥធ “អញ្ញស្សត្ថាយា”តិ អវុត្តត្តា អញ្ញេសំ អត្ថាយ ញាតកបវារិតេសុ អធិកំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អាបត្តីតិ ចេ? ន, តត្ថ បុរិមសិក្ខាបទេនេវ អនាបត្តិសិទ្ធិតោ។ តតុត្តរិតា, អច្ឆិន្នាទិការណតា, អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិ, តាយ ច បដិលាភោតិ ឥមានេត្ថ ចត្តារិ អង្គានិ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥២២-៥២៤) បន “បាឡិយំ **បគ្គាហិកសាល**ន្តិ ទុស្សាបណំ។ តញ្ហិ វាណិជកេហិ ទុស្សានិ បគ្គហេត្វា ទស្សនដ្ឋានតាយ ‘បគ្គាហិកសាលា’តិ វុច្ចតិ។ **អស្ស ចីវរស្សា**តិ សាទិតព្ពចីវរស្ស។ **តេចីវរិកេនា**តិ ឥមិនា អច្ឆិន្នតិចីវរតោ អញ្ញស្ស វិហារាទីសុ និហិតស្ស ចីវរស្ស អភាវំ ទស្សេតិ ។ យទិ ភវេយ្យ, វិញ្ញាបេតុំ ន វដ្ដេយ្យ, តាវកាលិកំ និវាសេត្វា អត្តនោ ចីវរំ គហេតព្ពំ។ តាវកាលិកម្បិ អលភន្តស្ស ភូតគាមវិកោបនំ កត្វា តិណបណ្ណេហិ ឆទនំ វិយ វិញ្ញាបនម្បិ វដ្ដតិ ឯវ។ **អញ្ញេនា**តិ អច្ឆិន្នអសព្ពចីវរេន។ ‘ទ្វេ នដ្ឋានី’តិ អធិការតោ វុត្តំ **‘ទ្វេ សាទិតព្ពានី’**តិ។ **បាឡិយា ន សមេតី**តិ ‘អនាបត្តិ ញាតកានំ បវារិតាន’ន្តិ (បារា. ៥២៦) ឥមាយ បាឡិយា ន សមេតិ តតុត្តរិ វិញ្ញាបនអាបត្តិប្បសង្គេ ឯវ វុត្តត្តា។ **អញ្ញស្សត្ថាយាតិ ន វុត្ត**ន្តិ ឥទំ អញ្ញស្សត្ថាយ តតុត្តរិ វិញ្ញាបនេ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ ឥមមត្ថំ ទីបេតិ។ តញ្ច បាចិត្តិយំ យេសំ អត្ថាយ វិញ្ញាបេតិ, តេសំ វា សិយា វិញ្ញាបកស្សេវ វា, ន តាវ តេសំ, តេហិ អវិញ្ញាបិតត្តា, នាបិ វិញ្ញាបកស្ស, អត្តានំ ឧទ្ទិស្ស អវិញ្ញត្តត្តា។ តស្មា អញ្ញស្សត្ថាយ វិញ្ញាបេន្តស្សបិ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ ន ទិស្សតិ។ បាឡិយំ បន ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស អត្តនោ សាទិយនបដិពទ្ធតាវសេន បវត្តត្តា ‘អញ្ញស្សត្ថាយា’តិ អនាបត្តិវារេ ន វុត្តន្តិ វទន្តិ, តញ្ច យុត្តំ វិយ ទិស្សតិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។ តតុត្តរិចីវរតា, អច្ឆិន្នាទិការណតា, អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិ, តាយ ច បដិលាភោតិ ឥមានេត្ថ ចត្តារិ អង្គានី”តិ។

ឥទំ តតុត្តរិសិក្ខាបទវិនិច្ឆយំ អាចរិយេន អវុត្តម្បិ អច្ឆិន្នចីវរាធិការេយេវ បវត្តត្តា អម្ហេហិ គហិតំ, អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទស្ស សមយេសុ អច្ឆិន្នចីវរកាលេ អញ្ញាតកានំ វិញ្ញាបេតព្ពភាវោ ភគវតា វុត្តោ, តេហិ ទិន្នចីវរស្ស មត្តសោ គហិតភាវោ តតុត្តរិសិក្ខាបទេន វុត្តោ។ តស្មា អច្ឆិន្នចីវរអធិការោយេវ ហោតីតិ។

ចីវរអច្ឆិន្ទនវិនិច្ឆយកថា

ឥតោ បរំ អច្ឆិន្ទនសាមញ្ញេន ចីវរអច្ឆិន្ទនវិនិច្ឆយំ វក្ខាម – តត្ថ **យម្បិ ត្យាហ**ន្តិ យម្បិ តេ អហំ។ សោ កិរ “មម បត្តចីវរឧបាហនបច្ចត្ថរណានិ វហន្តោ មយា សទ្ធឹ ចារិកំ បក្កមិស្សតី”តិ អទាសិ។ តេនេវមាហ “មយា សទ្ធឹ ជនបទចារិកំ បក្កមិស្សតី”តិ។ **អច្ឆិន្ទី**តិ ពលក្ការេន អគ្គហេសិ, សកសញ្ញាយ គហិតត្តា បនស្ស បារាជិកំ នត្ថិ, កិលមេត្វា គហិតត្តា អាបត្តិ បញ្ញត្តា។

សយំ អច្ឆិន្ទតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយន្តិ ឯកំ ចីវរំ ឯកាពទ្ធានិ ច ពហូនិ អច្ឆិន្ទតោ ឯកា អាបត្តិ, ឯកតោ អពទ្ធានិ វិសុំ វិសុំ ឋិតានិ ពហូនិ អច្ឆិន្ទតោ, “សង្ឃាដឹ អាហរ, ឧត្តរាសង្គំ អាហរា”តិ ឯវំ អាហរាបយតោ ច វត្ថុគណនាយ អាបត្តិយោ។ “មយា ទិន្នានិ សព្ពានិ អាហរា”តិ វទតោបិ ឯកវចនេនេវ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ។

អញ្ញំ អាណាបេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ “ចីវរំ គណ្ហា”តិ អាណាបេតិ, ឯកំ ទុក្កដំ។ អាណត្តោ ពហូនិ គណ្ហាតិ, ឯកំ បាចិត្តិយំ។ “សង្ឃាដឹ គណ្ហ, ឧត្តរាសង្គំ គណ្ហា”តិ វទតោ វាចាយ វាចាយ ទុក្កដំ។ “មយា ទិន្នានិ សព្ពានិ គណ្ហា”តិ វទតោ ឯកវាចាយ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ។

អញ្ញំ បរិក្ខារន្តិ វិកប្បនុបគបច្ឆិមំ ចីវរំ ឋបេត្វា យំ កិញ្ចិ អន្តមសោ សូចិម្បិ។ វេឋេត្វា ឋបិតសូចីសុបិ វត្ថុគណនាយ ទុក្កដានិ។ សិថិលវេឋិតាសុ ឯវំ។ គាឡ្ហំ កត្វា ពទ្ធាសុ បន ឯកមេវ ទុក្កដន្តិ មហាបច្ចរិយំ វុត្តំ។ សូចិឃរេ បក្ខិត្តាសុបិ ឯសេវ នយោ។ ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា សិថិលពទ្ធគាឡ្ហពទ្ធេសុ តិកដុកាទីសុ ភេសជ្ជេសុបិ ឯសេវ នយោ។

សោ វា ទេតីតិ “ភន្តេ, តុម្ហាកំយេវ ឥទំ សារុប្ប”ន្តិ ឯវំ វា ទេតិ។ អថ វា បន “អាវុសោ, មយំ តុយ្ហំ ‘វត្តបដិបត្តឹ ករិស្សតិ, អម្ហាកំ សន្តិកេ ឧបជ្ឈំ គណ្ហិស្សតិ, ធម្មំ បរិយាបុណិស្សតី’តិ ចីវរំ អទម្ហា, សោទានិ ត្វំ ន វត្តំ ករោសិ, ន ឧបជ្ឈំ គណ្ហាសិ, ន ធម្មំ បរិយាបុណាសី”តិ ឯវមាទីហិ វុត្តោ “ភន្តេ, ចីវរត្ថាយ មញ្ញេ ភណថ, ឥទំ វោ ចីវរ”ន្តិ ទេតិ, ឯវម្បិ សោ វា ទេតិ។ ទិសាបក្កន្តំ វា បន ទហរំ “និវត្តេថ ន”ន្តិ ភណតិ, សោ ន និវត្តតិ។ “ចីវរំ គហេត្វា រុន្ធថា”តិ ឯវំ ចេ និវត្តតិ, សាធុ។ សចេ “បត្តចីវរត្ថាយ មញ្ញេ តុម្ហេ ភណថ, គណ្ហថ ន”ន្តិ ទេតិ, ឯវម្បិ សោយេវ ទេតិ។ វិព្ភន្តំ វា ទិស្វា “មយំ តុយ្ហំ ‘វត្តំ ករិស្សតី’តិ បត្តចីវរំ អទម្ហា, សោទានិ ត្វំ វិព្ភមិត្វា ចរសី”តិ វទតិ, ឥតរោ “គណ្ហថ តុម្ហាកំ បត្តចីវរ”ន្តិ ទេតិ, ឯវម្បិ សោ វា ទេតិ។ “មម សន្តិកេ ឧបជ្ឈំ គណ្ហន្តស្សេវ តេ ទេមិ, អញ្ញត្ថ គណ្ហន្តស្ស ន ទេមិ។ វត្តំ ករោន្តស្សេវ ទេមិ, អករោន្តស្ស ន ទេមិ។ ធម្មំ បរិយាបុណន្តស្សេវ ទេមិ, អបរិយាបុណន្តស្ស ន ទេមិ។ អវិព្ភមន្តស្សេវ ទេមិ, វិព្ភមន្តស្ស ន ទេមី”តិ ឯវំ បន ទាតុំ ន វដ្ដតិ, ទទតោ ទុក្កដំ, អាហរាបេតុំ បន វដ្ដតិ។ ចជិត្វា ទិន្នំ អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។ អយំ សមន្តបាសាទិកតោ ឧទ្ធដវិនិច្ឆយោ។

យម្បិ ត្យាហន្តិ ឯត្ថ **យ**ន្តិ ការណវចនំ, តស្មា ឯវមេត្ថ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ – “មយា សទ្ធឹ ជនបទចារិកំ បក្កមិស្សតីតិ យំ ការណំ និស្សាយ អហំ តេ, អាវុសោ, ចីវរំ អទាសឹ, តំ ន ករោសី”តិ កុបិតោ អនត្តមនោ អច្ឆិន្ទីតិ។ **យ**ន្តិ វា ចីវរំ បរាមសតិ។ តត្ថ “មយា សទ្ធឹ ជនបទចារិកំ បក្កមិស្សតីតិ យម្បិ តេ អហំ ចីវរំ អទាសឹ, តំ ចីវរំ គណ្ហិស្សាមី”តិ កុបិតោ អនត្តមនោ អច្ឆិន្ទីតិ សម្ពន្ធិតព្ពំ។

អាណត្តោ ពហូនិ គណ្ហាតិ, ឯកំ បាចិត្តិយន្តិ “ចីវរំ គណ្ហា”តិ អាណត្តិយា ឯកចីវរវិសយត្តា ឯកមេវ បាចិត្តិយំ។ **វាចាយ វាចាយ ទុក្កដ**ន្តិ ឯត្ថ អច្ឆិន្នេសុ វត្ថុគណនាយ បាចិត្តិយានិ។ **ឯកវាចាយ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ**តិ ឥទំ អច្ឆិន្នេសុ វត្ថុគណនាយ អាបជ្ជិតព្ពំ បាចិត្តិយាបត្តឹ សន្ធាយ វុត្តំ, អាណត្តិយា អាបជ្ជិតព្ពំ បន ទុក្កដំ ឯកមេវ។

ឯវន្តិ ឥមិនា “វត្ថុគណនាយ ទុក្កដានី”តិ ឥទំ បរាមសតិ។ **ឯសេវ នយោ**តិ សិថិលំ គាឡ្ហញ្ច បក្ខិត្តាសុ អាបត្តិយា ពហុត្តំ ឯកត្តញ្ច អតិទិសតិ។

អាវុសោ មយន្តិអាទីសុ គណ្ហិតុកាមតាយ ឯវំ វុត្តេបិ តេនេវ ទិន្នត្តា អនាបត្តិ។ **អម្ហាកំ សន្តិកេ ឧបជ្ឈំ គណ្ហិស្សតី**តិ ឥទំ សាមណេរស្សបិ ទានំ ទីបេតិ, តស្មា កិញ្ចាបិ បាឡិយំ “ភិក្ខុស្ស សាមំ ចីវរំ ទត្វា”តិ វុត្តំ, តថាបិ អនុបសម្បន្នកាលេ ទត្វាបិ ឧបសម្បន្នកាលេ អច្ឆិន្ទន្តស្ស បាចិត្តិយមេវាតិ វេទិតព្ពំ។ អច្ឆិន្ទនសមយេ ឧបសម្បន្នភាវោយេវ ហេត្ថ បមាណំ។ **ទេតី**តិ តុដ្ឋោ វា កុបិតោ វា ទេតិ។ **រុន្ធថា**តិ និវារេថ។ **ឯវំ បន ទាតុំ ន វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ ឯវំ ទិន្នំ ន តាវ “តស្ស សន្តក”ន្តិ អនធិដ្ឋហិត្វាវ បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ វេទិតព្ពំ។ **អាហរាបេតុំ បន វដ្ដតី**តិ

ឯវំ ទិន្នំ ភតិសទិសត្តា អាហរាបេតុំ វដ្ដតិ។ **ចជិត្វា ទិន្ន**ន្តិ វុត្តនយេន អទត្វា អនបេក្ខេន ហុត្វា តស្សេវ ទិន្នំ។ **ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ**តិ សកសញ្ញាយ វិនា គណ្ហន្តោ ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា អាបត្តិយា ការេតព្ពោ។ វិកប្បនុបគបច្ឆិមចីវរតា, សាមំ ទិន្នតា, សកសញ្ញិតា, ឧបសម្បន្នតា, កោធវសេន អច្ឆិន្ទនំ វា អច្ឆិន្ទាបនំ វាតិ ឥមានេត្ថ បញ្ច អង្គានិ។ អយំ សារត្ថទីបនីបាឋោ (សារត្ថ. ដី. ២.៦៣៥)។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៦៣១) បន “**យម្បិ...បេ.... អច្ឆិន្នី**តិ ឯត្ថ យំ តេ អហំ ចីវរំ អទាសី, តំ ‘មយា សទ្ធី បក្កមិស្សតី’តិ សញ្ញាយ អទាសី, ន អញ្ញថាតិ កុបិតោ អច្ឆិន្ទីតិ ឯវំ អជ្ឈាហរិត្វា យោជេតព្ពំ។ **ឯកំ ទុក្កដ**ន្តិ យទិ អាណត្តោ អវស្សំ អច្ឆិន្ទតិ, អាណត្តិក្ខណេ ឯវ បាចិត្តិយំ។ យទិ ន អច្ឆិន្ទតិ, តទា ឯវ ទុក្កដន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឯកវាចាយ សម្ពហុលាបត្តិយោ**តិ យទិ អាណត្តោ អនន្តរាយេន អច្ឆិន្ទតិ, អាណត្តិក្ខណេយេវ វត្ថុគណនាយ បាចិត្តិយាបត្តិយោ បយោគករណក្ខណេយេវ អាបត្តិយា អាបជ្ជិតព្ពតោ, ចីវរំ បន អច្ឆិន្នេយេវ និស្សគ្គិយំ ហោតិ។ យទិ សោ ន អច្ឆិន្ទតិ, អាណត្តិក្ខណេ ឯកមេវ ទុក្កដន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវមញ្ញត្ថាបិ ឦទិសេសុ នយោ ញាតព្ពោ។ **ឧបជ្ឈំ គណ្ហិស្សតី**តិ សាមណេរស្ស ទានំ ទីបេតិ, តេន ច សាមណេរកាលេ ទត្វា ឧបសម្បន្នកាលេ អច្ឆិន្ទតោបិ បាចិត្តិយំ ទីបេតិ។ “ភិក្ខុស្ស សាមំ ចីវរំ ទត្វា”តិ ឥទំ ឧក្កដ្ឋវសេន វុត្តំ។ **អាហរាបេតុំ បន វដ្ដតី**តិ កម្មេ អកតេ ភតិសទិសត្តា វុត្តំ។ វិកប្បនុបគបច្ឆិមចីវរតា, សាមំ ទិន្នតា, សកសញ្ញិតា, ឧបសម្បន្នតា, កោធវសេន អច្ឆិន្ទនំ វា អច្ឆិន្ទាបនំ វាតិ ឥមានេត្ថ បញ្ច អង្គានី”តិ វុត្តំ។

បដិភានចិត្តកថា

៦. បដិភានចិត្តកថាយំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ សុវិញ្ញេយ្យន្តិ សារត្ថទីបនិយំ ន កិញ្ចិ វុត្តំ, វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៩៩) បន “**ករោហីតិ វត្តុំ ន វដ្ដតី**តិ អាណត្តិយា ឯវ បដិក្ខិត្តត្តា ទ្វារបាលំ ‘កឹ ន ករោសី’តិអាទិនា បរិយាយេន វត្តុំ វដ្ដតិ។ **ជាតកបករណ**ន្តិ ជាតកបដិសំយុត្តំ ឥត្ថិបុរិសាទិ យំ កិញ្ចិ រូបំ អធិប្បេតំ។ ‘**បរេហិ ការាបេតុ**’ន្តិ វុត្តត្តា ពុទ្ធរូបម្បិ សយំ កាតុំ ន លភតី”តិ វុត្តំ។

វិប្បកតភោជនកថា

៧. វិប្បកតភោជនកថាយម្បិ សារត្ថទីបនី វិមតិវិនោទនី វជិរពុទ្ធិដីកាសុ ន កិញ្ចិ វុត្តំ។ បឋមំ កតំ បកតំ, វិ អនិដ្ឋិតំ បកតំ វិប្បកតំ, វិប្បកតំ ភោជនំ យេន សោ **វិប្បកតភោជនោ**, បឋមំ ភុញ្ជិត្វា អនិដ្ឋិតភោជនកិច្ចោ ភិក្ខុ។ វុត្តេន ភិក្ខុនា បរិសិតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ **វិត្តហត្ថម្បិ ឧដ្ឋាបេតុំ ន វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ ការណមាហ “**វិប្បកតភោជនោយេវ ហិ សោ ហោតី**”តិ, យាគុខជ្ជកាទីសុបិ បីតេសុ ខាទិតេសុបិ ភត្តស្ស អភុត្តត្តា អនិដ្ឋិតភោជនកិច្ចោ ហោតិ។ **បវារិតោ ហោតិ, តេន វត្តព្ពោ**តិ បវារិតេន អាសនា វុដ្ឋិតេន ភុញ្ជិតុំ អលភមានត្តា អត្តនោ សន្តិកេ ឧទកេ អសន្តេ វត្តព្ពោតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ឧទ្ទិសន្តឧទ្ទិសាបនកថា

៨. ឧទ្ទិសន្តឧទ្ទិសាបនកថាយំ **ឧទ្ទិសន្តេនា**តិ ឧទ្ទេសំ ទេន្តេន, បាឡឹ វាចេន្តេនាតិ អត្ថោ។ **ឧទ្ទិសាបេន្តេនា**តិ ឧទ្ទេសំ គណ្ហន្តេន, បាឡឹ វាចាបេន្តេនាតិ អត្ថោ។ **ឧច្ចតរេបី**តិ **បិ**-សទ្ទេន សមានាសនំ សម្បិណ្ឌេតិ។ **នីចតរេបី**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

តិវស្សន្តរិកកថា

៩. តិវស្សន្តរិកកថាយំ តីណិ វស្សានិ តិវស្សំ, តីណិ វា វស្សានិ តិវស្សានិ, តិវស្សានំ អន្តរំ តិវស្សន្តរំ, តិវស្សន្តរេ ឋិតោតិ តិវស្សន្តរោ, តេន **តិវស្សន្តរេន**, **អន្តរ**-សទ្ទោ មជ្ឈត្ថវាចកោ, ណ-បច្ចយោ ឋិតត្ថេ។ តេនាហ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣២០) “**តិវស្សន្តរេនា**តិ តិណ្ណំ វស្សានំ អន្តោ ឋិតេនា”តិ។ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) បន សរូបមេវ ទស្សេន្តោ “**តិវស្សន្តរោ នាមា**”តិអាទិមាហ។ **ឥមេ សព្ពេ**តិ សព្ពេ តិវិធា ឥមេ សមានាសនិកា។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ទីឃាសនកថា

១០. ទីឃាសនកថាយំ **សំហារិមំ វា**តិ សំហរិតុំ យុត្តំ កដសារកាទិ។ **អសំហារិមំ វា**តិ សំហរិតុំ អសក្កុណេយ្យំ បាសាណាទិ អាសនំ។ តេនាហ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣២០) “**ទីឃាសនំ** នាម មញ្ចបីឋវិនិមុត្តំ

យំ កិញ្ចិ តិណ្ណន្នំ ឯកតោ សុខំ និសីទិតុំ បហោតី”តិ។ កស្មា បន “តិណ្ណន្នំ បហោតី”តិ វុត្តំ, ននុ ទ្វិន្នំ បហោនកាសនម្បិ ទីឃមេវាតិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “**អនុជានាមិ…បេ…. ឯត្តកំ បច្ឆិមំ ទីឃាសនន្តិ ហិ វុត្ត**”ន្តិ។ ទ្វិន្នំ បហោនកេ ហិ អទីឃាសនេ សមានាសនិកេហេវ សហ និសីទិតុំ វដ្ដតិ, តិណ្ណន្នំ បហោនកតោ បដ្ឋាយ គហិតេ ទីឃាសនេ បន អសមានាសនិកេហិបិ សហ និសីទិតុំ វដ្ដតិ។ យទិ ឯវំ បណ្ឌកាទីហិបិ សហ និសីទិតុំ វដ្ដេយ្យាតិ ចោទនំ មនសិ កត្វា អាហ “**អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឋបេត្វា បណ្ឌក**”ន្តិអាទិ។ តត្ថ អត្ថោ សុវិញ្ញេយ្យោវ។

គិលានុបដ្ឋានកថា

១១. គិលានុបដ្ឋានកថាយំ **បលិបន្នោ**តិ និមុគ្គោ, មក្ខិតោតិ អត្ថោ។ **ឧច្ចារេត្វា**តិ ឧក្ខិបិត្វា។ **សមានាចរិយកោ**តិ ឯត្ថ “សចេបិ ឯកស្ស អាចរិយស្ស ឯកោ អន្តេវាសិកោ ហោតិ, ឯកោ សទ្ធិវិហារិកោ, ឯតេបិ អញ្ញមញ្ញំ សមានាចរិយកា ឯវា”តិ វទន្តិ។ **ភេសជ្ជំ យោជេតុំ អសមត្ថោ ហោតី**តិ វេជ្ជេន “ឥទញ្ចិទញ្ច ភេសជ្ជំ គហេត្វា ឥមិនា យោជេត្វា ទាតព្ព”ន្តិ វុត្តេ តថា កាតុំ អសមត្ថោតិ អត្ថោ។ **នីហាតុ**ន្តិ នីហរិតុំ, ឆឌ្ឌេតុន្តិ អត្ថោ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣៦៥-៣៦៦) បន “**ភូមិយំ បរិភណ្ឌំ អកាសី**តិ គិលានេន និបន្នភូមិយំ កិលិដ្ឋដ្ឋានំ ធោវិត្វា ហរិតូបលិត្តំ ការេសីតិ អត្ថោ។ **ភេសជ្ជំ យោជេតុំ អសមត្ថោ**តិ បរេហិ វុត្តវិធិម្បិ កាតុំ អសមត្ថោ”តិ វុត្តំ។

មរណវណ្ណកថា

១២. មរណវណ្ណកថាយំ **មរណត្ថិកាវ ហុត្វា**តិ ឥមស្ស កាយស្ស ភេទេន សគ្គបាបនាធិប្បាយត្តា អត្ថតោ មរណត្ថិកាវ ហុត្វា។ **មរណត្ថិកភាវំ អជានន្តា**តិ “ឯវំ អធិប្បាយិនោ មរណត្ថិកា នាម ហោន្តី”តិ អត្តនោ មរណត្ថិកភាវំ អជានន្តា។ ន ហិ តេ អត្តនោ ចិត្តប្បវត្តឹ ន ជានន្តិ។ **វោហារវសេនា**តិ បុព្ពភាគវោហារវសេន, មរណាធិប្បាយស្ស សន្និដ្ឋាបកចេតនាក្ខណេ ករុណាយ អភាវតោ ការុញ្ញេន បាសេ ពទ្ធសូករមោចនំ វិយ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ “យថាយុនា”តិ វុត្តមេវត្ថំ **យថានុសន្ធិនា**តិ បរិយាយន្តរេន វុត្តំ, យថានុសន្ធិនា យថាយុបរិច្ឆេទេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា **យថានុសន្ធិនា**តិ យថានុប្បពន្ធេន, យាវ តស្មឹ ភវេ សន្តានស្ស អនុប្បពន្ធោ អវិច្ឆិន្នបវត្តិ ហោតិ, តាវ ឋត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១៨០) “**វោហារវសេនា**តិ បុព្ពភាគវោហារវសេន មរណាធិប្បាយស្ស សន្និដ្ឋាបកចេតនាក្ខណេ ករុណាយ អភាវតោ, ការុញ្ញេន បាសេ ពទ្ធសូករមោចនំ វិយ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ ‘យថាយុនា’តិ វុត្តមេវត្ថំ **យថានុសន្ធិនា**តិ បរិយាយន្តរេន វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ១៨០) បន “**មរណត្ថិកាវ ហុត្វា**តិ ឥមស្ស កាយស្ស ភេទេន សគ្គបាបនាធិប្បាយត្តា អត្ថតោ មរណត្ថិកាវ ហុត្វា។ “ឯវំអធិប្បាយិនោ មរណត្ថិកា នាម ហោន្តី”តិ អត្តនោ មរណត្ថិកភាវំ អជានន្តា អាបន្នា បារាជិកំ។ ន ហិ តេ អត្តនោ ចិត្តប្បវត្តឹ ន ជានន្តីតិ វុច្ចន្តិ។ **វោហារវសេនា**តិ បុព្ពភាគេ វោហារវសេន, សន្និដ្ឋានេ បនេតំ នត្ថិ, បាសេ ពទ្ធសូករមោចនេ វិយ ន ហោតិ។ **យថានុសន្ធិនា**តិ អន្តរា អមរិត្វាតិ អត្ថោ”តិ វុត្តំ។

អត្តបាតនកថា

១៣. អត្តបាតនកថាយំ **វិភត្តិព្យត្តយេនា**តិ វិភត្តិវិបរិណាមេន។ **វិសេសាធិគមោ**តិ សមាធិ វិបស្សនា ច។ អតិវិយ បាកដត្តា “**ហត្ថប្បត្តោ វិយ ទិស្សតី**”តិ វុត្តំ។ **ឧបច្ឆិន្ទតី**តិ វិសេសាធិគមស្ស វិក្ខេបោ មា ហោតូតិ អាហារំ ឧបច្ឆិន្ទតិ។ **វិសេសាធិគម**ន្តិ លោកុត្តរធម្មបដិលាភំ។ **ព្យាករិត្វា**តិ អារោចេត្វា។ **ឧបច្ឆិន្ទតិ, ន វដ្ដតី**តិ យស្មា សភាគានំ លជ្ជីភិក្ខូនំយេវ អរិយា អត្តនា អធិគតវិសេសំ តាទិសេ ការណេ សតិ អារោចេន្តិ, តេ ច ភិក្ខូ អប្បតិរូបាយ អនេសនាយ បច្ចយំ ន បរិយេសន្តិ, តស្មា តេហិ បរិយេសិតបច្ចយេ កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេត្វា អាហារំ ឧបច្ឆិន្ទិតុំ ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ សភាគានញ្ហិ ព្យាកតត្តា ឧបច្ឆិន្ទិតុំ ន លភតិ។ តេ ហិ កប្បិយខេត្តំ អារោចេន្តិ។ តេនេវ “សភាគានញ្ហិ លជ្ជីភិក្ខូនំ កថេតុំ វដ្ដតីតិ ឥទំ ‘ឧបច្ឆិន្ទតិ, ន វដ្ដតី’តិ ឥមស្ស ការណំ ទស្សេន្តេន វុត្ត”ន្តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ អថ វា **វិសេសាធិគមំ ព្យាករិត្វា**តិ ឥទំ វិសេសស្ស អធិគតភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ, អធិគមន្តរាយំ អាសង្កន្តេនេវ ច អាហារុបច្ឆេទោ កាតព្ពោតិ អនុញ្ញាតត្តា អធិគតេន ន កាតព្ពោតិ ទស្សេតុំ “**វិសេសាធិគមំ ព្យាករិត្វា អាហារំ ឧបច្ឆិន្ទតិ, ន វដ្ដតី**”តិ វុត្តំ។ កឹ បន អរិយា អត្តនា អធិគតវិសេសំ អញ្ញេសំ អារោចេន្តីតិ ឥមិស្សា ចោទនាយ “**សភាគានញ្ហិ លជ្ជីភិក្ខូនំ កថេតុំ វដ្ដតី**”តិ វុត្តំ, អយមេត្ថ យុត្តតរោតិ អម្ហាកំ ខន្តិ, គណ្ឋិបទេបិ អយមត្ថោ ទស្សិតោយេវាតិ។

វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. ១.១៨២-១៨៣) “**វិភត្តិព្យត្តយេនា**តិ វិភត្តិវិបរិណាមេន។ **វិសេសាធិគមោ**តិ សមាធិ វិបស្សនា ច។ **វិសេសាធិគមន្តិ** លោកុត្តរធម្មបដិលាភំ។ **ព្យាករិត្វា**តិ អារោចេត្វា, ឥទញ្ច វិសេសស្ស អធិគតភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ អធិគតវិសេសា ហិ ទិដ្ឋានុគតិអាបជ្ជនត្ថំ លជ្ជីភិក្ខូនំ អវស្សំ អធិគមំ ព្យាករោន្តិ, អធិគតវិសេសេន បន អព្យាករិត្វាបិ អាហារំ ឧបច្ឆិន្ទិតុំ ន វដ្ដតិ, អធិគមន្តរាយវិនោទនត្ថមេវ អាហារុបច្ឆេទស្ស អនុញ្ញាតត្តា តទធិគមេ សោ ន កាតព្ពោវ។ កឹ បនាធិគមំ អារោចេតុំ វដ្ដតីតិ អាហ សភាគានញ្ហីតិអាទី”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ១៨១-១៨៣) “ហត្ថប្បត្តោ វិយ ទិស្សតិ, ‘តស្ស វិក្ខេបោ មា ហោតូ’តិ **ឧបច្ឆិន្ទតិ, វិសេសាធិគមំ ព្យាករិត្វា** តប្បភវំ សក្ការំ លជ្ជាយន្តោ **អាហារំ ឧបច្ឆិន្ទតិ** សភាគានំ ព្យាកតត្តា។ តេ ហិ កប្បិយខេត្តំ អារោចេន្តី”តិ វុត្តំ។

អប្បច្ចវេក្ខិត្វានិសិន្នកថា

១៤. អប្បច្ចវេក្ខិត្វា និសិន្នកថាយំ **អប្បដិវេក្ខិត្វា**តិ អនុបបរិក្ខិត្វា។ **ឧទ្ធំ វា អធោ វា សង្កមន្តី**តិ បច្ឆា អាគតានំ ឱកាសទានត្ថំ និសិន្នបាឡិយា ឧទ្ធំ វា អធោ វា គច្ឆន្តិ។ **បដិវេក្ខណកិច្ចំ នត្ថី**តិ បច្ឆា អាគតេហិ ឧបបរិក្ខណកិច្ចំ នត្ថិ។ ហេដ្ឋា កិស្មិញ្ចិ វិជ្ជមានេ សាដកំ វលី គណ្ហាតីតិ អាហ **“យស្មឹ វលិ ន បញ្ញាយតី”**តិ។ បដិវេក្ខណញ្ចេតំ គិហីនំ សន្តកេយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. ១.១៨០) “ហេដ្ឋា កិស្មិញ្ចិ វិជ្ជមានេ សាដកំ វលី គណ្ហាតីតិ អាហ ‘**យស្មឹ វលិ ន បញ្ញាយតី**’តិ។ បដិវេក្ខណញ្ចេតំ គិហីនំ សន្តកេ ឯវាតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ, វជិរពុទ្ធិដីកាយម្បិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ១៨០) “**អប្បដិវេក្ខិត្វា**តិ អវិចារេត្វា។ ហេដ្ឋិមភាគេ ហិ កិស្មិញ្ចិ វិជ្ជមានេ វលិ បញ្ញាយតី”តិ ឯត្តកមេវ។

ទវាយសិលាវិជ្ឈនកថា

១៥. ទវាយសិលាវិជ្ឈនកថាយំ **ទវា**សទ្ទោ ហសាធិប្បាយវាចកោ។ បដិបុព្ពវិធ-ធាតុ បវដ្ដនត្ថោតិ អាហ **“ហសាធិប្បាយេន បាសាណោ ន បវដ្ដេតព្ពោ”**តិ។ **សិលា**សទ្ទស្ស បាសាណវាចកត្តា សោ ឯវ ន បដិវិជ្ឈិតព្ពោតិ ចោទនំ សន្ធាយាហ **“ន កេវលញ្ច”**តិអាទិ។ យទិ ឯវំ សព្ពេសម្បិ អត្ថាយ ន វដ្ដេយ្យាតិ អាហ **“ចេតិយាទីនំ អត្ថាយា”**តិអាទិ។ **ចោរនទណ្ឌក**ន្តិ ភណ្ឌចោរនទណ្ឌំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១៨២-១៨៣) បន **“ភណ្ឌកំ វា ចោរន្តា**តិ ចីវរំ វា ចោរន្តា។ **ចោរនទណ្ឌក**ន្តិ ចីវរចោរនទណ្ឌ”ន្តិ វុត្តំ។

ទាយាលិម្បនកថា

១៦. ទាយាលិម្បនកថាយំ **អល្ល...បេ.... បាចិត្តិយ**ន្តិ សុក្ខដ្ឋានេបិ អគ្គឹ បាតេត្វា ឥមិនា អធិប្បាយេន អាលិម្បេន្តស្ស បាចិត្តិយមេវ។ **ទុក្កដ**ន្តិ សុក្ខដ្ឋានេ វា សុក្ខំ “អសុក្ខ”ន្តិ អវវត្ថបេត្វា វា អគ្គឹ បាតេន្តស្ស ទុក្កដំ។ កីឡាធិប្បាយេបិ ឯសេវ នយោ, កីឡាធិប្បាយោ ច បដបដាយមានសទ្ទស្សាទវសេនេវ វេទិតព្ពោ។ បដិបក្ខភូតោ អគ្គិ **បដគ្គិ។ បរិត្តករណ**ន្តិ អារក្ខករណំ។ **សយំ វា ឧដ្ឋិត**ន្តិ វាតេរិតានំ វេឡុអាទីនំ អញ្ញមញ្ញសង្ឃដ្ដនេន សមុដ្ឋិតំ។ **និរុបាទានោ**តិ ឥន្ធនរហិតោ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១៩០) បន **“ខិឌ្ឌាធិប្បាយេនបិ ទុក្កដ**ន្តិ សុក្ខតិណាទីសុ អគ្គិករណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អល្លេសុ បន កីឡាធិប្បាយេនបិ ករោន្តស្ស បាចិត្តិយមេវ។ បដិបក្ខភូតោ, បដិមុខំ គច្ឆន្តោ វា អគ្គិ **បដគ្គិ**, តស្ស អល្លតិណាទីសុបិ ទានំ អនុញ្ញាតំ។ តំ ទេន្តេន ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទាវគ្គឹ ទិស្វា វិហារស្ស សមន្តតោ ឯកក្ខណេ អកត្វា ឯកទេសតោ បដ្ឋាយ វិហារស្ស សមន្តតោ សណិកំ ឈាបេត្វា យថា មហន្តោបិ អគ្គិ វិហារំ បាបុណិតុំ ន សក្កោតិ, ឯវំ វិហារស្ស សមន្តា អព្ភោកាសំ កត្វា បដគ្គិ ទាតព្ពោ។ សោ ឆារគ្គិនោ បដិបថំ គន្ត្វា ឯកតោ ហុត្វា តេន សហ និព្ពាតិ។ **បរិត្តករណ**ន្តិ សមន្តា រុក្ខតិណាទិច្ឆេទនបរិខាខណនាទិអារក្ខករណំ។ តេនាហ ‘**តិណកុដិកានំ សមន្តា ភូមិតច្ឆន**’ន្តិអាទី”តិ, វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ១៩០) បន **“បរិត្ត**ន្តិ រក្ខណំ, តំ ទស្សេតុំ ‘**សមន្តា ភូមិតច្ឆន**’ន្តិអាទិ វុត្ត”ន្តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។

មិច្ឆាទិដ្ឋិកុលាភតកថា

១៧. មិច្ឆាទិដ្ឋិកុលាភតកថាយំ នត្ថិ សទ្ធា ឯតេសូតិ អស្សទ្ធា, មច្ឆរិនោ, តេសុ **អស្សទ្ធេសុ**។ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា យុត្តានិ កុលានិ **មិច្ឆាទិដ្ឋិកុលានិ**, មជ្ឈេលោបតតិយាតប្បុរិសសមាសោ, “នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិអាទិនយប្បវត្តាយ ទសវត្ថុកាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា យុត្តកុលានិ, តេសុ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកុលេសុ លភិត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ អសក្កច្ចការីនំ តេសំ សក្កច្ចករណេន, អប្បណីតទាយីនំ តេសំ បណីតទានេន ភវិតព្ពមេត្ថ ការណេនាតិ ការណំ ឧបបរិក្ខិត្វាវ ភុញ្ជិតុំ យុត្តន្តិ អាហ **“អនុបបរិក្ខិត្វា នេវ អត្តនា ភុញ្ជិតព្ពំ, ន បរេសំ ទាតព្ព”**ន្តិ។ យេន ការណេន ភវិតព្ពំ, តំ ទស្សេតុំ

“**វិសមិស្សម្បិ ហិ**”តិអាទិ វុត្តំ។ ន កេវលំ បិណ្ឌបាតមេវាតិ អាហ “**យម្បិ**”តិអាទិ។ តត្ថ ការណមាហ “**អបិហិតវត្ថុស្មិម្បិ ហិ**”តិអាទិ។ តតោ អញ្ញម្បិ ទស្សេតិ **គន្ធហលិទ្ទាទិមក្ខិតោ**តិអាទិនា ។ តត្ថបិ ការណំ ទស្សេតុមាហ “**សរីរេ រោគដ្ឋានានី**”តិអាទិ។

គោបកទានកថា

១៨. គោបកទានកថាយំ បរេសំ សន្តកំ គោបេតិ រក្ខតីតិ គោបកោ, តស្ស ទានំ **គោបកទានំ**, ឧយ្យានបាលកាទីហិ ភិក្ខូនំ ទាតព្ពទានំ។ តត្ថ **បណ្ណំ អារោបេត្វា**តិ “ឯត្តកេហេវ រុក្ខេហិ ឯត្តកមេវ គហេតព្ព”ន្តិ បណ្ណំ អារោបេត្វា, លិខិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **និមិត្តសញ្ញំ កត្វា**តិ សង្កេតំ កត្វា។ **ទារកា**តិ តេសំ បុត្តនត្តាទយោ ទារកា។ អញ្ញេបិ យេ កេចិ គោបកា ហោន្តិ, តេ សព្ពេបិ វុត្តា។ សព្ពត្ថបិ គិហីនំ គោបកទានេ យត្តកំ គោបកា ទេន្តិ, តត្តកំ គហេតព្ពំ។ សង្ឃិកេ បន យថាបរិច្ឆេទមេវ គហេតព្ពន្តិ ទីបិតត្តា “**អត្តតោ ឯក**”ន្តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. ១.១៥៦) “**បណ្ណំ អារោបេត្វា**តិ ‘ឯត្តកេ រុក្ខេ រក្ខិត្វា តតោ ឯត្តកំ គហេតព្ព’ន្តិ បណ្ណំ អារោបេត្វា។ **និមិត្តសញ្ញំ កត្វា**តិ សង្កេតំ កត្វា។ **ទារកា**តិ តេសំ បុត្តនត្តាទយោ យេ កេចិ គោបេន្តិ, តេ សព្ពេបិ ឥធ ‘ទារកា’តិ វុត្តា”តិ, វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ១៥៦) បន “**អារាមរក្ខកា**តិ វិស្សត្ថវសេន គហេតព្ពំ។ **អធិប្បាយំ ញត្វា**តិ ឯត្ថ យស្ស ទានំ បដិគ្គណ្ហន្តំ ភិក្ខុំ, ភាគំ វា សាមិកា ន រក្ខន្តិ ន ទណ្ឌេន្តិ, តស្ស ទានំ អប្បដិច្ឆាទេត្វា គហេតុំ វដ្ដតីតិ ឥធ សន្និដ្ឋានំ, តម្បិ ‘ន វដ្ដតិ សង្ឃិកេ’តិ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។

យត្ថាតិ យស្មឹ អាវាសេ។ **អញ្ញេសំ អភាវ**ន្តិ អញ្ញេសំ អាគន្តុកភិក្ខូនំ អភាវំ។ **តត្ថា**តិ តាទិសេ អាវាសេ។ **ភាជេត្វា ខាទន្តី**តិ អាគន្តុកានម្បិ សម្បត្តានំ ភាជេត្វា ខាទន្តីតិ អធិប្បាយោ។ **ចតូសុ បច្ចយេសុ សម្មា ឧបនេន្តី**តិ អម្ពផលាទីនិ វិក្កិណិត្វា ចីវរាទីសុ ចតូសុ បច្ចយេសុ សម្មា ឧបនេន្តិ។ **ចីវរត្ថាយ និយមេត្វា ទិន្នា**តិ “ឥមេសំ រុក្ខានំ ផលានិ វិក្កិណិត្វា ចីវរេសុយេវ ឧបនេតព្ពានិ, ន ភាជេត្វា ខាទិតព្ពានី”តិ ឯវំ និយមេត្វា ទិន្នា។ **តេសុបិ អាគន្តុកា អនិស្សរា**តិ បច្ចយបរិភោគត្ថាយ និយមេត្វា ទិន្នត្តា ភាជេត្វា ខាទិតុំ អនិស្សរា។ **ន តេសុ...បេ.... ឋាតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ អាគន្តុកេហិ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន ភាជេត្វា ខាទិតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ **តេសំ កតិកាយ ឋាតព្ព**ន្តិ “ភាជេត្វា ន ខាទិតព្ព”ន្តិ វា “ឯត្តកេសុ រុក្ខេសុ ផលានិ គណ្ហិស្សាមា”តិ វា “ឯត្តកានិ ផលានិ គណ្ហិស្សាមា”តិ វា “ឯត្តកានំ ទិវសានំ អព្ភន្តរេ គណ្ហិស្សាមា”តិ វា “ន កិញ្ចិ គណ្ហិស្សាមា”តិ វា ឯវំ កតាយ អាវាសិកានំ កតិកាយ អាគន្តុកេហិ ឋាតព្ពំ។ មហាអដ្ឋកថាយំ “អនិស្សរា”តិ វចនេន ទីបិតោយេវ អត្ថោ មហាបច្ចរិយំ “**ចតុន្នំ បច្ចយាន**”ន្តិអាទិនា វិត្ថារេត្វា ទស្សិតោ។ **បរិភោគវសេនេវា**តិ ឯត្ថ **ឯវ**-សទ្ទោ អដ្ឋានប្បយុត្តោ, បរិភោគវសេន តមេវ ភាជេត្វាតិ យោជេតព្ពំ។ **ឯត្ថ** ឯតស្មឹ វិហារេ, រជ្ជេ វា។

សេនាសនបច្ចយន្តិ សេនាសនញ្ច តទត្ថាយ និយមេត្វា ឋបិតញ្ច។ **លាមកកោដិយា**តិ លាមកំ អាទឹ កត្វា, លាមកសេនាសនតោ បដ្ឋាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេនាសនេបិ តិណាទីនិ លាមកកោដិយាវ វិស្សជ្ជេតព្ពានិ, សេនាសនបរិក្ខារាបិ លាមកកោដិយាវ វិស្សជ្ជេតព្ពា។ **មូលវត្ថុច្ឆេទំ បន កត្វា ន ឧបនេតព្ព**ន្តិ ឥមិនា កឹ វុត្តំ ហោតិ? តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ តាវ ឥទំ វុត្តំ “សព្ពានិ សេនាសនានិ ន វិស្សជ្ជេតព្ពានីតិ វុត្តំ ហោតី”តិ។ លាមកកោដិយា វិស្សជ្ជន្តេហិបិ សេនាសនភូមិយោ ន វិស្សជ្ជេតព្ពាតិ អយមត្ថោ វុត្តោ ហោតីតិ នោ ខន្តិ។ វីមំសិត្វា យំ រុច្ចតិ, តំ គហេតព្ពំ។

ធម្មសន្តកេន ពុទ្ធបូជំ កាតុំ, ពុទ្ធសន្តកេន វា ធម្មបូជំ កាតុំ វដ្ដតិ ន វដ្ដតីតិ? “តថាគតស្ស ខោ ឯតំ, វាសេដ្ឋ, អធិវចនំ ធម្មកាយោ ឥតិបី”តិ ច “យោ ខោ, វក្កលិ, ធម្មំ បស្សតិ, សោ មំ បស្សតី”តិ (សំ. និ. ៣.៨៧) ច វចនតោ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ កេចិ បន “ឯវំ សន្តេ ‘យោ, ភិក្ខវេ, មំ ឧបដ្ឋហេយ្យ, សោ គិលានំ ឧបដ្ឋហេយ្យា’តិ (មហាវ. ៣៦៥) វចនតោ ពុទ្ធសន្តកេន គិលានស្សបិ ភេសជ្ជំ កាតុំ យុត្តន្តិ អាបជ្ជេយ្យ, តស្មា ន វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តំ អការណំ។ ន ហិ “យោ, ភិក្ខវេ, មំ ឧបដ្ឋហេយ្យ, សោ គិលានំ ឧបដ្ឋហេយ្យា”តិ (មហាវ. ៣៦៥) ឥមិនា អត្តនោ ច គិលានស្ស ច ឯកសទិសតា, តទុបដ្ឋានស្ស វា សមផលតា វុត្តា។ អយញ្ហេត្ថ អត្ថោ – “យោ មំ ឱវាទានុសាសនីករណេន ឧបដ្ឋហេយ្យ, សោ គិលានំ ឧបដ្ឋហេយ្យ, មម ឱវាទការកេន គិលានោ ឧបដ្ឋាតព្ពោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦៥)។ ភគវតោ ច គិលានស្ស ច ឧបដ្ឋានំ ឯកសទិសន្តិ ឯវំ បនេត្ថ អត្ថោ ន គហេតព្ពោ, តស្មា “យោ វោ, អានន្ទ, មយា ធម្មោ ច វិនយោ ច ទេសិតោ បញ្ញត្តោ, សោ វោ មមច្ចយេន សត្ថា”តិ (ទី. និ. ២.២១៦) វចនតោ “អហញ្ច ខោ បនិទានិ ឯកកោវ ឱវទាមិ អនុសាសាមិ, មយិ បរិនិព្ពុតេ ឥមានិ ចតុរាសីតិ ពុទ្ធសហស្សានិ តុម្ហេ ឱវទិស្សន្តិ អនុសាសិស្សន្តី”តិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ២.២១៦) វុត្តត្តា ច ពហុស្សុតំ ភិក្ខុំ បសំសន្តេន ច “យោ ពហុស្សុតោ, ន សោ តុម្ហាកំ សាវកោ នាម, ពុទ្ធោ នាម ឯស ចុន្ទា”តិ វុត្តត្តា ធម្មគរុកត្តា ច តថាគតស្ស បុព្ពនយោ ឯវ បសត្ថតរោតិ អម្ហាកំ ខន្តិ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ “**យត្ថា**តិ យស្មឹ អាវាសេ។ **អញ្ញេស**ន្តិ អញ្ញេសំ អាគន្តុកានំ។ **តេសុបិ អាគន្តុកា អនិស្សរា**តិ សេនាសនេ និវសន្តានំ ចីវរត្ថាយ

ទាយកេហិ, ភិក្ខូហិ វា និយមេត្វា ទិន្នត្តា ភាជេត្វា ខាទិតុំ អនិស្សរា។ អាគន្តុកេហិបិ គច្ឆន្តេហិ តស្មឹ វិហារេ វស្សានាទីសុ បរិសិត្វា ចីវរត្ថាយ គហេតព្ពំ។ **តេសំ កតិកាយ ឋាតព្ពន្តិ** សព្ពានិ ផលាផលានិ អភាជេត្វា 'ឯត្តកេសុ រុក្ខេសុ ផលានិ ភាជេត្វា បរិភុញ្ជិស្សាម, អញ្ញេសុ ផលាផលេហិ សេនាសនានិ បដិជគ្គិស្សាមា'តិ វា 'បិណ្ឌបាតាទិបច្ចយំ សម្បាទេស្សាមា'តិ វា 'កិញ្ចិបិ អភាជេត្វា ចតុបច្ចយត្ថាយេវ ឧបនេមា'តិ វា ឯវំ សម្មា ឧបនេន្តានំ អាវាសិកានំ កតិកាយ អាគន្តុកេហិ ឋាតព្ពំ។ មហាអដ្ឋកថាយំ 'អនិស្សរា'តិ វចនេន ទីបិតោ ឯវ អត្ថោ, មហាបច្ចរិយំ 'ចតុន្នំ បច្ចយានំ'ន្តិអាទិនា វិត្ថារេត្វា ទស្សិតោ។ **បរិភោគវសេនេវាតិ** ឯត្ថ **ឯវ**-សទ្ទោ អដ្ឋានប្បយុត្តោ, បរិភោគវសេន តមេវ ភាជេត្វាតិ យោជេតព្ពំ។ **ឯកត្តាតិ** ឯកស្មឹ វិហារេ, រដ្ឋេ វា។ **សេនាសនបច្ចយន្តិ** សេនាសនញ្ច តទត្ថាយ និយមេត្វា ឋបិតញ្ច។ 'ឯកំ វា ទ្វេ វា វរសេនាសនានិ ឋបេត្វា'តិ វុត្តមេវត្ថំ បុន ព្យតិរេកមុខេន ទស្សេតុំ '**មូលវត្ថុច្ឆេទំ បន កត្វា ន ឧបនេតព្ពំ**'ន្តិ វុត្តំ, សេនាសនសង្ខាតវត្ថុនោ មូលច្ឆេទំ កត្វា សព្ពានិ សេនាសនានិ ន វិស្សជ្ជេតព្ពានីតិ អត្ថោ។ កេចិ បនេត្ថ 'ឯកំ វា ទ្វេ វា វរសេនាសនានិ ឋបេត្វា លាមកតោ បដ្ឋាយ វិស្សជ្ជន្តេហិបិ សេនាសនភូមិយោ ន វិស្សជ្ជេតព្ពាតិ អយមត្ថោ វុត្តោ'តិ វទន្តិ, តម្បិ យុត្តមេវ តមស្សាបិ អត្ថស្ស អវស្សំ វត្តព្ពតោ, តតោ កេចិ សហ វត្ថុនាបិ វិស្សជ្ជេតព្ពំ មញ្ញេយ្យុ"ន្តិ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ១៥៣) "**ឯត្ថ** ឯតស្មឹ វិហារេ បរចក្កាទិភយំ អាគតំ។ **មូលវត្ថុច្ឆេទន្តិ** 'សព្ពសេនាសនានំ ឯតេ តស្សរា'តិ វចនតោ តតោ អនិស្សរាតិ ទីបិតំ ហោតិ។ **អយមេវ ភិក្ខុ តស្សរោតិ** យត្ថ សោ គច្ឆតិ, តត្ថ អត្តញាតហេតុំ លភតីតិ កិរ អត្ថោ, អបិ ច 'ទហរោ'តិ វទន្តិ។ **សវត្ថុកន្តិ** សហ ភូមិយាតិ វុត្តំ ហោតី"តិ។

ធម្មិការក្ខយាចនកថា

១៩. ធម្មិការក្ខយាចនកថាយំ "**គីវាយេវាតិ** អាណត្តិយា អភាវតោ។ **តេសំ អនត្ថកាមតាយាតិ** 'ចោរោ'តិ វុត្តំ មម វចនំ សុត្វា កេចិ ទណ្ឌិស្សន្តិ, ជីវិតា វោរោបេស្សន្តីតិ ឯវំ សញ្ញាយ។ ឯតេន កេវលំ ភយេន វា បរិក្ខារគ្គហណត្ថំ វា សហសា 'ចោរោ'តិ វុត្តេ ទណ្ឌិតេបិ ន ទោសោតិ ទស្សេតិ។ រាជបុរិសានញ្ហិ 'ចោរោ អយ'ន្តិ ឧទ្ទិស្សកថនេ ឯវ គីវា។ ភិក្ខូនំ, បន អារាមិកាទីនំ វា សម្មុខា 'អសុកោ ចោរោ ឯវមកាសី'តិ កេនចិ វុត្តវចនំ និស្សាយ អារាមិកាទីសុ រាជបុរិសានំ វត្វា ទណ្ឌាបេន្តេសុបិ ភិក្ខុស្ស ន គីវា រាជបុរិសានំ អវុត្តត្តា, យេសញ្ច វុត្តំ, តេហិ សយំ ចោរស្ស អទណ្ឌិតត្តាតិ គហេតព្ពំ។ 'ត្វំ ឯតស្ស សន្តកំ អច្ឆិន្ទា'តិ អាណត្តោបិ ហិ សចេ អញ្ញេន អច្ឆិន្ទាបេតិ, អាណាបកស្ស អនាបត្តិ វិសង្កេតត្តា។ **អត្តនោ វចនករន្តិ** ឥទំ សាមីចិវសេន វុត្តំ។ វចនំ អករោន្តានំ រាជបុរិសានម្បិ 'តមិនា គហិតបរិក្ខារំ អាហរាបេហិ, មា ចស្ស ទណ្ឌំ ករោហី'តិ ឧទ្ទិស្ស វទន្តស្សបិ ទណ្ឌេ គហិតេបិ ន គីវា ឯវ ទណ្ឌគ្គហណស្ស បដិក្ខិត្តត្តា 'អសុកភណ្ឌំ អវហរា'តិ អាណាបេត្វា វិប្បដិសារេ ឧប្បន្នេ បុន បដិក្ខិបនេ (បារា. ១២១) វិយ។ ទាសាទីនំ សម្បដិច្ឆនេ វិយ តទត្ថាយ អឌ្ឍករណេ ភិក្ខូនម្បិ ទុក្កដន្តិ អាហ '**កប្បិយអឌ្ឍោ នាម, ន វដ្ដតី**'តិ។ កេនចិ បន ភិក្ខុនា ខេត្តាទិអត្ថាយ វោហារិកានំ សន្តិកំ គន្ត្វា អឌ្ឍេ កតេបិ តំ ខេត្តាទិសម្បដិច្ឆនេ វិយ សព្ពេសំ អកប្បិយំ ន ហោតិ បុព្ពេ ឯវ សង្ឃសន្តកត្តា។ ភិក្ខុស្សេវ បន បយោគវសេន អាបត្តិយោ ហោន្តិ។ ទាសាទីនម្បិ បន អត្ថាយ វត្ថុំ យាចិតុំ វោហារិកេន បុដ្ឋេន សង្ឃស្ស ឧប្បន្នំ កប្បិយកុម្ពំ វត្តុំ អារាមិកាទីហិ ច អឌ្ឍំ ការាបេតុំ វដ្ដតិ ឯវ។ វិហារវត្ថាទិកប្បិយអឌ្ឍំ បន ភិក្ខុនា សយម្បិ កាតុំ វដ្ដតី"តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៦៧៩) អាគតោ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៦៨១) "**គីវាតិ** កេវលំ គីវា ឯវ ហោតិ, ន បារាជិកំ។ **ការាបេត្វា ទាតព្ពាតិ** ឯត្ថ សចេ អាវុធភណ្ឌំ ហោតិ, តស្ស ធារា ន ការាបេតព្ពា, អញ្ញេន បន អាការេន សញ្ញាបេតព្ព"ន្តិ វុត្តំ។

ឧច្ចារាទិឆឌ្ឌនកថា

២០. ឧច្ចារាទិឆឌ្ឌនកថាយំ អដ្ឋមេ ឧច្ចារាទិឆឌ្ឌនេ "ឧច្ចារាទិភាវោ, អនបលោកនំ, វឡញ្ជនដ្ឋានំ, តិរោកុដ្ដបាការតា, ឆឌ្ឌនំ វា ឆឌ្ឌាបនំ វាតិ ឥមានិ បនេត្ថ បញ្ច អង្គានិ, នវមេ ហរិតូបរិ ឆឌ្ឌនេ **សព្ពេសន្តិ** ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុនិយា ច។ ឥធ ខេត្តបាលកា អារាមាទិគោបកា ច សាមិកា ឯវា"តិ ឯត្តកមេវ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៨៣០) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៨៣០) បន "អដ្ឋមេ វឡញ្ជិយមានតិរោកុដ្ដាទិតា, អនបលោកេត្វា ឧច្ចារាទីនំ ឆឌ្ឌនាទីតិ ទ្វេ អង្គានិ។ នវមេ 'មត្ថកច្ឆិន្ននាឡិកេរម្បី'តិ វុត្តត្តា ហរិតូបរិ ឆឌ្ឌនមេវ បដិក្ខិត្តំ។ តេនាហ '**អនិក្ខិត្តពីជេសូ**'តិអាទិ។ យត្ថ ច ឆឌ្ឌេតុំ វដ្ដតិ, តត្ថ ហរិតេ វច្ចាទី កាតុម្បិ វដ្ដតិ ឯវ។ **សព្ពេសន្តិ** ភិក្ខុភិក្ខុនីន"ន្តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៨៣២) បន "សាមិកេ អបលោកេត្វាវ ឆឌ្ឌេតីតិ កត្ថចិ បោត្ថកេ នត្ថិ, កត្ថចិ អត្ថិ, អត្ថិភាវោវ សេយ្យោ កិរិយាកិរិយត្តា

សិក្ខាបទស្ស។ ឥធ ខេត្តបាលកា អារាមាទិគោបកា ច **សាមិកា** ឯវ។ ‘សង្ឃស្ស ខេត្តេ អារាមេ ច តត្ថ កថវរំ ន ឆឌ្ឌេតព្ពន្តិ កតិកា ចេ នត្ថិ, ភិក្ខុស្ស ឆឌ្ឌេតុំ វដ្ដតិ សង្ឃបរិយាបន្នត្តា, ន ភិក្ខុនីនំ។ តាសម្បិ ភិក្ខុនិសង្ឃសន្តកេ វុត្តនយេន វដ្ដតិ, ន តត្ថ ភិក្ខុស្ស។ ឯវំ សន្តេបិ សារុប្បវសេនេវ កាតព្ពន្តិ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។

ភិក្ខុវិភង្គេ បន សេខិយវណ្ណនាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៥១) “**អសញ្ចិច្ចា**តិ បដិច្ឆន្នដ្ឋានំ គច្ឆន្តស្ស សហសា ឧច្ចារោ វា បស្សាវោ វា និក្ខមតិ, អសញ្ចិច្ចកតោ នាម, អនាបត្តិ។ **ន ហរិតេ**តិ ឯត្ថ យម្បិ ជីវរុក្ខស្ស មូលំ បថវិយំ ទិស្សមានំ គច្ឆតិ, សាខា វា ភូមិលគ្គា គច្ឆតិ, សព្ពំ ហរិតសង្ខាតមេវ, ខន្ធេ និសីទិត្វា អប្បហរិតដ្ឋានេ បាតេតុំ វដ្ដតិ។ អប្បហរិតដ្ឋានំ ឱលោកេន្តស្សេវ សហសា និក្ខមតិ, គិលានដ្ឋានេ ឋិតោ ហោតិ, វដ្ដតិ។ **អប្បហរិតេកតោ**តិ អប្បហរិតំ អលភន្តេន តិណណ្ឌុបកំ វា បលាលណ្ឌុបកំ វា ឋបេត្វា កតោបិ បច្ឆា ហរិតំ ឱត្ថរតិ, វដ្ដតិយេវ។ ‘ខេឡេន ចេត្ថ សិង្ឃាណិកាបិ សង្គហិតា’តិ មហាបច្ចរិយំ វុត្តំ។ **ន ឧទកេ**តិ ឯតំ បរិភោគឧទកមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ វច្ចកុដិសមុទ្ទាទិឧទកេសុ បន អបរិភោគេសុ អនាបត្តិ។ ទេវេ វស្សន្តេ សមន្តតោ ឧទកោឃោ ហោតិ, អនុទកដ្ឋានំ ឱលោកេន្តស្សេវ និក្ខមតិ, វដ្ដតិ។ មហាបច្ចរិយំ វុត្តំ ឯតាទិសេ កាលេ អនុទកដ្ឋានំ អលភន្តេន កាតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ តស្សំ វណ្ណនាយំ វិមតិវិនោទនិយញ្ច (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៦៥២) “**ខេឡេន ចេត្ថ សិង្ឃាណិកាបិ សង្គហិតា**តិ ឯត្ថ ឧទកគណ្ឌុសកំ កត្វា ឧច្ឆុកចវរាទិញ្ច មុខេនេវ ហរិតុំ ឧទកេសុ ឆឌ្ឌេតុំ វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ វុត្តំ។

ឥមស្មឹ ឋានេ បណ្ឌិតេហិ វិចារេតព្ពំ អត្ថិ – “វច្ចកុដិសមុទ្ទាទិឧទកេសុ បន អបរិភោគេសុ អនាបត្តី”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ, ឯវំ សន្តេ នទីជាតស្សរាទីសុ អាបត្តិ វា អនាបត្តិ វាតិ។ តត្ថ **សមុទ្ទាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន នទីជាតស្សរាបិ សង្គហិតាវ, តស្មា អនាបត្តីតិ ចេ? ន ចេវំ ទដ្ឋព្ពំ។ យទិ ហិ **សមុទ្ទាទី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន នទីជាតស្សរាបិ សង្គហិតា, ឯវំ សតិ ដីកាចរិយា វទេយ្យុំ, ន បន វទន្តិ, អដ្ឋកថាយញ្ច “វច្ចកុដិសមុទ្ទាទិឧទកេសូ”តិ ឯត្តកមេវ វទេយ្យ, តថា បន អវត្វា “អបរិភោគេសូ”តិ ហេតុមន្តវិសេសនបទម្បិ គហិតំ។ តេន ញាយតិ “អាទិសទ្ទេន អបរិភោគានិ ចន្ទនិកាទិឧទកានិ ឯវ គហិតានិ, ន បរិភោគានិ នទីជាតស្សរាទិឧទកានី”តិ។ តេន ច វច្ចកុដិសមុទ្ទាទិឧទកានិ អបរិភោគត្តា អនាបត្តិករានិ ហោន្តិ, នទីជាតស្សរាទិឧទកានិ បន បរិភោគត្តា អាបត្តិករានីតិ។ កថំ បន “អបរិភោគេសូ”តិ ឥមស្ស បទស្ស ហេតុមន្តបទភាវោ ជានិតព្ពោតិ? យុត្តិតោ អាគមតោ ច។ កថំ យុត្តិតោ? “វច្ចកុដិសមុទ្ទាទិឧទកានិ បរិភោគានិបិ សន្តិ, អបរិភោគានិបី”តិ អព្យភិចារិយភាវតោ។ ព្យភិចារេ ហិ សម្ភវេ ឯវំ សតិ វិសេសនំ សាត្ថកំ សិយា។ កថំ អាគមតោ? វុត្តញ្ហេតំ អាចរិយពុទ្ធទត្តត្ថេរេន វិនយវិនិច្ឆយេ (វិ. វិ. ១៩៥៤) “តេសំ អបរិភោគត្តា”តិ។ តស្មា អាទិ-សទ្ទេន អបរិភោគានិយេវ ឧទកានិ គហិតានិ, ន បរិភោគានិ។ វុត្តញ្ហេតំ វិនយវិនិច្ឆយដីកាយំ “**វច្ចកុដិសមុទ្ទាទិឧទកេសូ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន សព្ពំ អបរិភោគជលំ សង្គយ្ហតិ, តេនេវ តេសំ អបរិភោគត្តមេវ ការណមាហា”តិ, តស្មា មនុស្សានំ បរិភោគេសុ នទីជាតស្សរតឡាកបោក្ខរណិយាទិឧទកេសុ ឧច្ចារបស្សាវាទិករណំ ន វដ្ដតីតិ ជានិតព្ពមេតំ។ “ទេវេ វស្សន្តេ សមន្តតោ ឧទកោឃោ ហោតិ, អនុទកដ្ឋានំ ឱលោកេន្តស្សេវ និក្ខមតិ, វដ្ដតិ។ មហាបច្ចរិយំ វុត្តំ ឯតាទិសេ កាលេ អនុទកដ្ឋានំ អលភន្តេន កាតុំ វដ្ដតីតិ វុត្ត”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ អាគតត្តា មហន្តេសុ នទីជាតស្សរាទីសុ នាវាទីហិ គតកាលេ តាទិសេ ការណេ សតិ “តីរំ ឧបនេហី”តិ វត្វា “ឧបនេតុំ អសក្កុណេយ្យដ្ឋានេ ឧទកេបិ កាតុំ វដ្ដតិ, អនាបត្តី”តិ អដ្ឋកថានុលោមតោ វិញ្ញាយតិ, ឧបបរិក្ខិត្វា គហេតព្ពំ។

នហានេរុក្ខាទិឃំសនកថា

២១. នហានេ រុក្ខាទិឃំសនន្តិ ឯត្ថ **អដ្ឋបទាការេនា**តិ អដ្ឋបទផលកាការេន, ជូតផលកសទិសន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **មល្លកមូលកសណ្ឋានេនា**តិ ខេឡមល្លកមូលសណ្ឋានេន។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៤៣) បន “**អដ្ឋបទាការេនា**តិ ជូតផលកេ អដ្ឋគព្ភរាជិអាការេន។ **មល្លកមូលសណ្ឋានេនា**តិ ខេឡមល្លកមូលសណ្ឋានេន។ ឥទញ្ច វដ្ដាធារកំ សន្ធាយ វុត្តំ។ កណ្ដកេ ឧដ្ឋាបេត្វា កតវដ្ដកបាលស្សេតំ អធិវចនំ។ **បុថុបាណិក**ន្តិ មុដ្ឋិំ អកត្វា វិកសិតហត្ថតលេហិ បិដ្ឋិបរិកម្មំ វុច្ចតិ។ ឯតមេវ សន្ធាយ **ហត្ថបរិកម្ម**”ន្តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ២៤៤) បន “បុថុបាណិនា កត្តព្ពំ កម្មំ **បុថុបាណិកម្ម**”ន្តិ វុត្តំ។

ឯវំ បាឡិអនុសារេនេវ នហានេ កត្តព្ពាកត្តព្ពំ ទស្សេត្វា ឥទានិ នហានតិត្ថេ នហាយន្តានំ ភិក្ខូនំ នហានវិធិំ ទស្សេន្តោ “**ឥទំ បនេត្ថ នហានវត្ត**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ បស្សន្តានំ អប្បសាទាវហនតោ, គិហិបុរិសានំ កម្មំ វិយាតិ គរហិតព្ពភាវតោ ច វុត្តំ “**យត្ថ វា តត្ថ វា…បេ…. ន ឱតរិតព្ព**”ន្តិ។ អញ្ញេសុ សម្ពាធិភូតេសុ អនុទកសាដកេន នហាយិតុំ ទុក្ករត្តា “**សព្ពទិសា បន ឱលោកេត្វា វិវិត្តភាវំ ញត្វា**”តិ វុត្តំ។ ឯវម្បិ ខាណុគុម្ពលតាទីហិ បដិច្ឆន្នាបិ ហុត្វា តិដ្ឋេយ្យុន្តិ អាហ “**ខាណុ…បេ…. ឧក្កាសិត្វា**”តិ។ ឧទ្ធំមុខេន ចីវរាបនយនំ ហរាយិតព្ពំ

សិយាតិ វុត្តំ “**អវកុជ្ជ...បេ.... អបនេត្វា**”តិ។ តតោ កាយពន្ធនដ្ឋបនវត្តមាហ “**កាយពន្ធន**”ន្ត្យាទិនា ។ តតោ ឧទកសាដិកាយ សតិ តំ និវាសេត្វា ឱតរិតព្ពំ សិយា, តាយ អសតិយា កឹ កាតព្ពន្តិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “**សចេ**”តិអាទិ។ តត្ថ បុព្ពេ “បិតកេនេវ ន ឱតរិតព្ព”ន្តិ អហិរិកាការស្ស បដិសិទ្ធត្តា ឥធ ហិរិមន្តាការំ ទស្សេតិ **ឧទកន្តេ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា និវាសនំ មោចេត្វា**តិ។ ឧណ្ហដ្ឋានេ, សមដ្ឋានេ វា បសារិតេ សតិ វា តេន អញ្ញត្ថ គច្ឆេយ្យាតិ អាហ “**សចេ និន្នដ្ឋាន**”ន្តិអាទិ។

ឱតរន្តេន កឹ កាតព្ពន្តិ បុច្ឆំ សន្ធាយ “**ឱតរន្តេន សណិក**”ន្ត្យាទិ។ តត្ថ បុព្ពេ “វេគេន ន ឱតរិតព្ព”ន្តិ បដិសិទ្ធានុរូបមាហ “**សណិក**”ន្តិ។ អតិគម្ភីរំ គច្ឆន្តោ ឧទកោឃតរង្គវាតាទីហិ បហរន្តោ ចលិតកាយោ សិយា, អតិឧត្តានេ និសីទន្តោ អប្បដិច្ឆន្នកាយោ សិយាតិ វុត្តំ “**នាភិប្បមាណមត្តំ ឱតរិត្វា**”តិ។ អត្តនោ ហត្ថវិការាទីហិ វីចឹ ឧដ្ឋាបេន្តោ, សទ្ទញ្ច ករោន្តោ ឧទ្ធដចបលភាវោ សិយាតិ វុត្តំ “**វីចឹ អនុដ្ឋបេន្តេន សទ្ទំ អករោន្តេន និវត្តិត្វា**”តិ។ និវត្តិត្វា កឹ កាតព្ពន្តិ អាហ **អាគតទិសាភិមុខេន និមុជ្ជិតព្ព**”ន្តិ, អភិមុខេន ហុត្វាតិ បាឋសេសោ។ ឥទានិ តប្បលំ ទស្សេន្តោ “**ឯវ**”ន្ត្យាទិមាហ។ តតោ ឧម្មុជ្ជន្តេន កឹ កាតព្ពន្តិ បុច្ឆាយមាហ “**ឧម្មុជ្ជន្តេនបី**”តិអាទិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ **ចីវរំ បារុបិត្វាវ ឋាតព្ពំ**, កស្មាតិ ចេ? ន តាវ កាយតោ ឧទកំ ឱតរតិ, តស្មា ថោកំ កាលំ ឧត្តរាសង្គំ ចីវរំ ឧភោហិ ហត្ថេហិ អន្តេ គហេត្វា បុរតោ កត្វា ឋាតព្ពំ។ តតោ កាយស្ស សុក្ខភាវំ ញត្វា ចីវរំ បារុបិត្វា យថារុចិ គន្តព្ពន្តិ។

វលិកាទិកថា

២២. វលិកាទិកថាយំ “**មុត្តោលម្ពកាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន កុណ្ឌលាទី សង្គណ្ហាតិ។ **បលម្ពកសុត្ត**ន្តិ យញ្ញោបចិតាការេន ឱលម្ពកសុត្ត”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.២៤៥)។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៤៥) បន “**មុត្តោលម្ពកាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន កុណ្ឌលាទី សង្គណ្ហាតិ។ **បលម្ពកសុត្ត**ន្តិ ព្រាហ្មណានំ យញ្ញោបចិតសុត្តាទិអាការំ វុច្ចតិ។ **វលយ**ន្តិ ហត្ថបាទវលយ”ន្តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ២៤៥) បន “កណ្ណតោ និក្ខន្តមុត្តោលម្ពកាទីនំ កុណ្ឌលាទីនន្តិ លិខិតំ។ ‘កាយូរ’ន្តិ បាឡិបាឋោ។ ‘កេយូរាទីនី’តិ អាចរិយេនុទ្ធដ”ន្តិ វុត្តំ។

ទីឃកេសកថា

២៣. ទីឃកេសកថាយំ សារត្ថទីបនិយំ ន កិញ្ចិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៤៦) បន “**ទ្វង្គុលេ**តិ ឧបយោគពហុវចនំ, ទ្វង្គុលប្បមាណំ អតិក្កាមេតុំ ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច ទុមាសស្ស វា ទ្វង្គុលស្ស វា អតិក្កន្តភាវំ អជានន្តស្សបិ កេសមស្សុគណនាយ អចិត្តកាបត្តិយោ ហោន្តីតិ វទន្តិ។ **កោច្ឆេនា**តិ ឧសីរហីរាទីនិ ពន្ធិត្វា សមកំ ឆិន្ទិត្វា គហិតកោច្ឆេន។ **ចិក្កលេនា**តិ សិលេសយុត្តតេលេន។ **ឧណ្ហាភិតត្តរជសិរានម្បី**តិ ឧណ្ហាភិតត្តានំ រជោកិណ្ណសិរានំ។ **អទ្ទហត្ថេនា**តិ អល្លហត្ថេនា”តិ វុត្តំ។

ឧបរិ បន បាឡិយំ (ចូឡវ. ២៧៥) “តេន ខោ បន សមយេន ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ មស្សុំ កប្បាបេន្តិ។ មស្សុំ វឌ្ឍាបេន្តិ។ គោលោមិកំ ការាបេន្តិ។ ចតុរស្សកំ ការាបេន្តិ។ បរិមុខំ ការាបេន្តិ។ អឌ្ឍទុកំ ការាបេន្តិ។ ទាឋិកំ ឋបេន្តិ។ សម្ពាធេ លោមំ សំហរាបេន្តិ។ មនុស្សា ឧជ្ឈាយន្តិ ខីយន្តិ វិបាចេន្តិ ‘សេយ្យថាបិ គិហី កាមភោគិនោ’តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – ន, ភិក្ខវេ, មស្សុ កប្បាបេតព្ពំ។ ន មស្សុ វឌ្ឍាបេតព្ពំ។ ន គោលោមិកំ ការាបេតព្ពំ។ ន ចតុរស្សកំ ការាបេតព្ពំ។ ន បរិមុខំ ការាបេតព្ពំ។ ន អឌ្ឍទុកំ ការាបេតព្ពំ។ ន ទាឋិកា ឋបេតព្ពា។ ន សម្ពាធេ លោមំ សំហរាបេតព្ពំ, យោ សំហរាបេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ អាគតំ។ អដ្ឋកថាយម្បិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៥) “**មស្សុំ កប្បាបេន្តី**តិ កត្តរិយា មស្សុំ ឆេទាបេន្តិ។ **មស្សុំ វឌ្ឍាបេន្តី**តិ មស្សុំ ទីឃំ ការេន្តិ។ **គោលោមិក**ន្តិ ហនុកម្ហិ ទីឃំ កត្វា ឋបិតំ ឯឡកមស្សុ វុច្ចតិ។ **ចតុរស្សក**ន្តិ ចតុកោណំ។ **បរិមុខ**ន្តិ ឧទរេ លោមសំហរណំ។ **អឌ្ឍទុក**ន្តិ ឧទរេ លោមរាជិដ្ឋបនំ។ **អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ មស្សុកប្បាបនាទីសុ សព្ពត្ថ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វុត្តំ។

បុន បាឡិយំ (ចូឡវ. ២៧៥) “តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ សក្ខរិកាយបិ មធុសិត្ថកេនបិ នាសិកាលោមំ គាហាបេន្តិ, នាសិកា ទុក្ខា ហោន្តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សណ្ឌាសន្តិ។ តេន ខោ បន សមយេន ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ បលិតំ គាហាបេន្តិ។ មនុស្សា ឧជ្ឈាយន្តិ ខីយន្តិ វិបាចេន្តិ ‘សេយ្យថាបិ គិហី កាមភោគិនោ’តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – ន, ភិក្ខវេ, បលិតំ គាហាបេតព្ពំ, យោ គាហាបេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ អាគតំ។ “សក្ខរាទីហិ នាសិកាលោមគ្គាហាបនេ អាបត្តិ នត្ថិ, អនុរក្ខណត្ថំ បន សណ្ឌាសោ អនុញ្ញាតោ”តិ អដ្ឋកថាយំ

វុត្តំ។ “**ន, ភិក្ខវេ, បលិតំ គាហាបេតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ ភមុកាយ វា នលាដេ វា ទាឋិកាយ វា ឧគ្គន្ត្វា ពីភច្ឆំ ឋិតំ, តាទិសំ លោមំ បលិតំ វា អបលិតំ វា គាហាបេតុំ វដ្ដតី”តិ ច វុត្តំ។

អាទាសាទិកថា

២៤. អាទាសាទិកថាយំ **អាទាសោ** នាម មណ្ឌនបកតិកានំ មនុស្សានំ អត្តនោ មុខច្ឆាយាទស្សនត្ថំ កំសលោហាទីហិ កតោ ភណ្ឌវិសេសោ។ **ឧទកបត្តោ** នាម ឧទកដ្ឋបនកោ បាតិសរាវាទិកោ ភាជនវិសេសោ។ **កំសបត្តាទីនី**តិ អាទាសភាវេន អកតានិ បរិសុទ្ធភាវេន អាលោកករានិ វត្ថូនិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន សុវណ្ណរជតជាតិផលិកាទយោ សង្គណ្ហាតិ, **កញ្ជិយាទីនី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន ទ្រវជាតិកានិ តេលមធុខីរាទីនិ។ **អាពាធបច្ចយា**តិ អត្តនោ មុខេ ឧប្បន្នវណបច្ចយា។ តេនាហ “**សញ្ឆវិ នុ ខោ មេ វណោ**”តិអាទិ។ អាយុំ សង្ខរោតីតិ អាយុសង្ខារោ។ កោ សោ? អត្តភាវោ, តំ **អាយុសង្ខារំ**, តំ ឱលោកេន្តោ កេនាការេន ឱលោកេយ្យាតិ បុច្ឆាយមាហ “**ជិណ្ណោ នុ ខោម្ហិ នោតិ ឯវ**”ន្តិ។ តស្សត្ថោ – មម អត្តភាវោ ជិណ្ណោ នុ ខោ វា, នោ ជិណ្ណោ នុ ខោ វាតិ ឯវំ ឥមិនា មនសិការេន កម្មដ្ឋានសីសេន ឱលោកេតុំ វដ្ដតិ។ “សោភតិ នុ ខោ មេ អត្តភាវោ, នោ វា”តិ ឯវំ បវត្តេន អត្តសិនេហវសេន ឱលោកេតុំ ន វដ្ដតីតិ។

ន មុខំ អាលិម្បិតព្ពន្តិ វិប្បសន្នឆវិវណ្ណករេហិ មុខលេបនេហិ ន លិម្បិតព្ពំ។ **ន ឧម្មទ្ទិតព្ព**ន្តិ នានាឧម្មទ្ទនេហិ ន ឧម្មទ្ទិតព្ពំ។ **ន ចុណ្ណេតព្ព**ន្តិ មុខចុណ្ណកេន ន មក្ខេតព្ពំ។ **ន មនោសិលិកាយ មុខំ លញ្ចេតព្ព**ន្តិ មនោសិលាយ តិលកាទិលញ្ឆនានិ ន កាតព្ពានិ ។ ន កេវលំ មនោសិលាយមេវ, ហរិតាលាទីហិបិ តានិ ន វដ្ដន្តិយេវ។ **អង្គរាគាទយោ** បាកដាយេវ។

នច្ចាទិកថា

២៥. នច្ចាទិកថាយំ “**សាធុគីត**ន្តិ អនិច្ចតាទិបដិសំយុត្តគីតំ។ **ចតុរស្សេន វត្តេនា**តិ បរិបុណ្ណេន ឧច្ចារណវត្តេន។ តរង្គវត្តាទីនំ ឧច្ចារណវិធានានិ នដ្ឋប្បយោគានី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.២៤៨-២៤៩) វុត្តំ, វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៤៨-២៤៩) “**សាធុគីត**ន្តិ អនិច្ចតាទិបដិសញ្ញុត្តំ គីតំ។ **ចតុរស្សេន វត្តេនា**តិ បរិបុណ្ណេន ឧច្ចារណវត្តេន។ តរង្គវត្តាទីនំ សព្ពេសំ សាមញ្ញលក្ខណំ ទស្សេតុំ ‘**សព្ពេសំ...បេ.... លក្ខណ**’ន្តិ វុត្តំ។ យត្តកាហិ មត្តាហិ អក្ខរំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ, តតោបិ អធិកមត្តាយុត្តំ កត្វា កថនំ **វិការកថនំ** នាម, តថា អកត្វា កថនមេវ លក្ខណន្តិ អត្ថោ”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ២៤៨-២៤៩) បន “**សាធុគីតំ** នាម បរិនិព្ពុតដ្ឋានេ គីតន្តិ លិខិតំ។ **ទន្តគីតំ** គាយិតុកាមានំ វាក្ករណីយំ។ ទន្តគីតស្ស វិភាវនត្ថំ ‘**យំ គាយិស្សាមា**’តិអាទិមាហ។ **ចតុរស្សវត្តំ** នាម ចតុបាទគាថាវត្តំ។ ‘តរង្គវត្តាទីនិ ឧច្ចារណវិធានានិ នដ្ឋប្បយោគានី’តិ លិខិត”ន្តិ វុត្តំ។

អង្គច្ឆេទាទិកថា

២៦. អង្គច្ឆេទាទិកថាយំ “អត្តនោ អង្គជាតំ ឆិន្ទន្តស្សេវ ថុល្លច្ចយំ, តតោ អញ្ញំ ឆិន្ទន្តស្ស ទុក្កដំ, អាពាធបច្ចយា ឆិន្ទន្តស្ស អនាបត្តី”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៥១) បន “**អង្គជាត**ន្តិ ពីជវិរហិតំ បុរិសនិមិត្តំ។ ពីជេ ហិ ឆិន្នេ ឱបក្កមិកបណ្ឌកោ នាម អភព្ពោ ហោតីតិ វទន្តិ។ ឯកេ បន ‘ពីជស្សបិ ឆេទនក្ខណេ ទុក្កដាបត្តិ ឯវ, កមេន បុរិសិន្ទ្រិយាទិកេ អន្តរហិតេ បណ្ឌកោ នាម អភព្ពោ ហោតិ, តទា លិង្គនាសនាយ នាសេតព្ពោ’តិ វទន្តិ។ **តាទិសំ វា ទុក្ខំ ឧប្បាទេន្តស្សា**តិ មុដ្ឋិប្បហារាទីហិ អត្តនោ ទុក្ខំ ឧប្បាទេន្តស្សា”តិ វុត្តំ។

បត្តកថា

២៨. បត្តកថាយំ “**ភូមិអាធារកេ**តិ វលយាធារកេ។ **ទារុអាធារកទណ្ឌាធារកេសូ**តិ ឯកទារុនា កតអាធារកេ, ពហូហិ ទណ្ឌកេហិ កតអាធារកេ វាតិ អត្ថោ ។ តីហិ ទណ្ឌេហិ កតោ បន ន វដ្ដតិ។ **ភូមិយំ បន និក្កុជ្ជិត្វា ឯកមេវ ឋបេតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ ‘ទ្វេ ឋបេន្តេន ឧបរិ ឋបិតបត្តំ ឯកេន បស្សេន ភូមិយំ ផុសាបេត្វា ឋបេតុំ វដ្ដតី’តិ វទន្តិ។ **អាលិន្ទកមិឌ្ឍិកាទីន**ន្តិ បមុខមិឌ្ឍិកាទីនំ។ **បរិវត្តេត្វា តត្ថេវ បតិដ្ឋាតី**តិ ឯត្ថ ‘បរិវត្តេត្វា តតិយវារេ តត្ថេវ មិឌ្ឍិយា បតិដ្ឋាតី’តិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ **បរិភណ្ឌន្តេ**តិ ឯត្ថ **បរិភណ្ឌំ** នាម គេហស្ស ពហិកុដ្ដបាទស្ស ថិរភាវត្ថំ កតា តនុកមិឌ្ឍិកា វុច្ចតិ។ **តនុកមិឌ្ឍិកាយា**តិ ខុទ្ទកមិឌ្ឍិកាយ។ មិឌ្ឍន្តេបិ អាធារកេ ឋបេតុំ វដ្ដតិ។ ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាធារក’ន្តិ ហិ វចនតោ មិឌ្ឍាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ អាធារកំ ឋបេត្វា តត្ថ

បត្តំ បបេតុំ វដ្ដតិ អាធារកេ បបនោកាសស្ស អនិយមិតត្តាតិ វទន្តិ។ ‘**បត្តមាឡ្ហោ** នាម វេឌ្ឍេត្វា បត្តានំ អគមនត្ថំ វដ្ដំ វា ចតុរស្សំ វា ឥដ្ឋកាទីហិ បរិក្ខិបិត្វា កតោ’តិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ **ឃដិក**ន្តិ ឧបរិ យោជិតំ អគ្គឡំ។ **តាវកាលិកំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី**តិ សកិទេវ គហេត្វា តេន អាមិសំ បរិភុញ្ជិត្វា ឆឌ្ឌេតុំ វដ្ដតីតិ អធិប្បាយោ។ **ឃដិកដាហេ**តិ ភាជនកបាលេ។ បាឡិយំ **អភុំ មេ**តិ ឯត្ថ ភវតីតិ ភូ, វឌ្ឍិ។ ន ភូតិ **អភូ,** អវឌ្ឍិ។ ភយវសេន បន សា ឥត្ថី ‘**អភុ**’ន្តិ អាហ, វិនាសោ មយ្ហន្តិ អត្ថោ។ **ឆវសីសស្ស បត្ត**ន្តិ ឆវសីសមយំ បត្តំ។ បកតិវិការសម្ពន្ធេ ចេតំ សាមិវចនំ។ អភេទេបិ វា តទុបចារវសេនេវាយំ វោហារោ ‘សិលាបុត្តកស្ស សរីរ’ន្តិអាទីសុ វិយ។ **ចព្ពេត្វា**តិ ខាទិត្វា។ **ឯកំ ឧទកគណ្ឌុសំ គហេត្វា**តិ វាមហត្ថេនេវ បត្តំ ឧក្ខិបិត្វា មុខេន គណ្ឌុសំ គហេត្វា។ **ឧច្ឆិដ្ឋហត្ថេនា**តិ សាមិសេន ហត្ថេន។ **ឯត្តាវតា**តិ ឯកគណ្ឌុសំ គហណមត្តេន។ **លុញ្ចិត្វា**តិ តតោ មំសំ ឧទ្ធរិត្វា។ ឯតេសុ សព្ពេសុ បណ្ណត្តិំ ជានាតុ វា, មា វា, អាបត្តិយេវា”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.២៥៣-២៥៥) វុត្តំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៥២) បន “**គិហិវិកដានី**តិ គិហិសន្តកានិ។ បាឡិយំ **ន អច្ឆុបិយន្តី**តិ ន ផុស្សិតានិ ហោន្តិ។ **រូបកាកិណ្ណានិ** ឥត្ថិរូបាទិអាកិណ្ណានិ។ **ភូមិអាធារកេ**តិ ទន្តាទីហិ កតេ វលយាធារកេ។ ឯតស្ស វលយាធារកស្ស អនុច្ចវិតាយ បបិតា បត្តា ន បរិវត្តន្តីតិ ‘តយោ បត្តេ បបេតុំ វដ្ដតី’តិ វុត្តំ។ អនុច្ចតញ្ហិ សន្ធាយ អយំ ‘ភូមិអាធារកោ’តិ វុត្តោ។ **ទារុអាធារកទណ្ឌាធារកេសូ**តិ ឯកទារុនា កតអាធារកេ ច ពហូហិ ទណ្ឌកេហិ កតអាធារកេ ច, ឯតេ ច ឧច្ចតរា ហោន្តិ បត្តេហិ សហ បតនសភាវា, តេន ‘**សុសជ្ជិតេសូ**’តិ វុត្តំ។ **ភមកោដិសទិសេនា**តិ យត្ថ ធមករណាទី បវេសេត្វា លិខន្តិ, តស្ស ភមកស្ស កោដិយា សទិសោ។ តាទិសស្ស ទារុអាធារកស្ស អវិត្ថិណ្ណតាយ បបិតោបិ បត្តោ បតតីតិ ‘អនោកាសោ’តិ វុត្តោ។ **អាលិន្ទកមិឌ្ឍិកាទីន**ន្តិ បមុខមិឌ្ឍិកាទីនំ, ឧច្ចវត្ថុកានន្តិ អត្ថោ។ **ពាហិរបស្សេ**តិ បាសាទាទីនំ ពហិកុដ្ដេ។ **តនុកមិឌ្ឍិកាយា**តិ វេទិកាយ។ សព្ពត្ថ បន ហត្ថប្បមាណតោ អព្ភន្តរេ បបេតុំ វដ្ដតិ, អាធារកេ បន តតោ ពហិបិ វដ្ដតិ។ **អញ្ញេន បន ភណ្ឌកេនា**តិ អញ្ញេន ភារភណ្ឌេន ភណ្ឌកេន។ ‘**ពន្ធិត្វា ឱលម្ពិតុ**’ន្តិ ច វុត្តត្តា បត្តត្ថវិកាយ អំសពទ្ធកោ យថា លគ្គិតដ្ឋានតោ ន បរិគឡតិ, តថា សព្ពថាបិ ពន្ធិត្វា បបេតុំ វដ្ដតិ។ **ពន្ធិត្វាបិ ឧបរិ បបេតុំ ន វដ្ដតី**តិ ‘ឧបរិ និសីទន្តា ឱត្ថរិត្វា ភិន្ទន្តី’តិ វុត្តំ។ **តត្ថ បបេតុំ វដ្ដតី**តិ និសីទនសង្កាភាវតោ វុត្តំ។ **ពន្ធិត្វា វា**តិ ពន្ធិត្វា បបិតឆត្តេ វា។ **យោ កោចី**តិ ភត្តបូរោបិ តុច្ឆបត្តោបិ។ **បរិហរិតុ**ន្តិ ទិវសេ ទិវសេ បិណ្ឌាយ ចរណត្ថាយ បបេតុំ។ បត្តំ អលភន្តេន បន ឯកទិវសំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ភុញ្ជិត្វា ឆឌ្ឌេតុំ វដ្ដតិ។ បណ្ណបុដាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ឆវសីសស្ស បត្តោ**តិ ឆវសីសមយោ បត្តោ, បកតិវិការសម្ពន្ធេ ចេតំ សាមិវចនំ។ **ចព្ពេត្វា**តិ និដ្ឋភិត្វា។ ‘បដិគ្គហំ កត្វា’តិ វុត្តត្តា ឧច្ឆិដ្ឋហត្ថេន ឧទកំ គហេត្វា បត្តំ បរិប្ផោសិត្វា ធោវនយំសនវសេន ហត្ថំ ធោវិតុំ វដ្ដតិ។ ឯត្តកេន ហិ បត្តំ បដិគ្គហំ កត្វា ហត្ថោ ធោវិតោ នាម ន ហោតិ។ **ឯកំ ឧទកគណ្ឌុសំ គហេត្វា**តិ បត្តំ អផុសិត្វា តត្ថ ឧទកមេវ ឧច្ឆិដ្ឋហត្ថេន ឧក្ខិបិត្វា គណ្ឌុសំ កត្វា, វាមហត្ថេនេវ វា បត្តំ ឧក្ខិបិត្វា មុខេន គណ្ឌុសំ គហេតុម្បិ វដ្ដតិ។ **ពហិ ឧទកេន វិក្ខាលេត្វា**តិ ទ្វីសុ អង្គុលីសុ អាមិសមត្តំ វិក្ខាលេត្វា ពហិ គហេតុម្បិ វដ្ដតិ។ **បដិខាទិតុកាមោ**តិ ឯត្ថ សយំ ន ខាទិតុកាមោបិ អញ្ញេសំ ខាទនារហំ បបេតុំ លភតិ។ **តត្ថេវ កត្វា**តិ បត្តេយេវ យថាបបិតដ្ឋានតោ អនុទ្ធរិត្វា។ **លុញ្ចិត្វា**តិ តតោ មំសមេវ និរវសេសំ ឧប្បាដេត្វា”តិ វុត្តំ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ២៥៤) បន “**អាលិន្ទកមិឌ្ឍិកាទីន**ន្តិ បមុខមិឌ្ឍិកាទីនំ។ **បរិវត្តេត្វា តត្ថេវា**តិ ឯត្ថ ‘បរិវត្តេត្វា តតិយវារេ តត្ថេវ មិឌ្ឍិកាយ បតិដ្ឋាតី’តិ លិខិតំ។ **បរិភណ្ឌំ** នាម គេហស្ស ពហិកុដ្ដបាទស្ស ថិរភាវត្ថំ កតា តនុកមិឌ្ឍិកា វុច្ចតិ, ឯត្ថ ‘**បរិវត្តេត្វា បត្តោ ភិជ្ជតី**តិ អធិករណភេទាសង្ការអភាវេ ឋានេ បបេតុំ វដ្ដតី’តិ លិខិតំ។ បត្តមាឡោ វត្តេត្វា បត្តានំ អបតនត្ថំ វដ្ដំ វា ចតុរស្សំ វា ឥដ្ឋកាទីហិ បរិក្ខិបិត្វា មាឡកច្ឆន្នេន កតោ។ ‘បត្តមណ្ឌលិកា បត្តបច្ឆិកា កាលបណ្ណាទីហិ កតា’តិ ច លិខិតំ។ មិឌ្ឍន្តេ អាធារកេ បបេតុំ វដ្ដតិ បត្តសន្ធារណត្ថំ វុត្តត្តា។ មញ្ចេ អាធារកេបិ ន វដ្ដតិ និសីទនបច្ចយា វារិតត្តា។ អាសន្នភូមិកត្តា **ឱលម្ពេតុំ វដ្ដតិ**។ ‘អំសកូដេ លគ្គេត្វាតិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៤) វចនតោ អគ្គហត្ថេ លគ្គេត្វា អង្កេ បបេតុំ ន វដ្ដតី’តិ កេចិ វទន្តិ, ន សុន្ទរំ។ **ន កេវលំ យស្ស បត្តោ**តិអាទិ យទិ ហត្ថេន គហិតបត្តេ ភេទសញ្ញា, បគេវ អញ្ញេន សរីរាវយវេនោតិ កត្វា វុត្តំ។ បាឡិយំ បន បចុរវោហារវសេន វុត្តំ។ ឃដិកបាលមយំ **ឃដិកដាហំ។ ឆវសីសស្ស បត្ត**ន្តិ ‘សិលាបុត្តកស្ស សរីរំ, ខីរស្ស ធារា’តិអាទិវោហារវសេន វុត្តំ, មញ្ចេ និសីទិតុំ អាគតោតិ អត្ថោ។ **បិសាចិល្លិកា**តិ បិសាចទារកាតិបិ វទន្តិ។ **ទិន្នកមេវ** បដិគ្គហិតមេវ។ **ចព្ពេត្វា**តិ ខាទិត្វា។ អដ្ឋីនិ ច កណ្ដកានិ ច **អដ្ឋិកណ្ដកានិ**។ ឯតេសុ សព្ពេសុ បណ្ណត្តិំ ជានាតុ វា, មា វា, អាបត្តិយេវាតិ លិខិត”ន្តិ វុត្តំ។

សព្ពបំសុកូលាទិកថា

២៩. សព្ពបំសុកូលាទិកថាយំ បំសុ វិយ កុច្ឆិតភាវេន ឧលតិ បវត្តតីតិ បំសុកូលំ, សព្ពំ តំ ឯតស្សាតិ **សព្ពបំសុកូលិកោ,** បត្តចីវរាទិកំ សព្ពំ សមណបរិក្ខារំ បំសុកូលំយេវ កត្វា ធារណសីលោតិ អត្ថោ។ សមណបរិក្ខារេសុ កតមំ បំសុកូលំ កត្វា ធារេតុំ វដ្ដតីតិ បុច្ឆំ សន្ធាយាហ “**ឯត្ថ បន ចីវរញ្ច មញ្ចបីឋញ្ច**

បំសុកូលំ វដ្ដតី”តិ។ តត្ថ ច ចីវរំ វិនយវសេន ច ធុតង្គសមាទានវសេន ច វដ្ដតិ, មញ្ចបីឋំ វិនយវសេនេវ។ កតមំ បំសុកូលំ ន វដ្ដតីតិ អាហ “**អវេឡាហរណីយំ បន ទិន្នមេវ គហេតព្ព**”ន្តិ, ន អទិន្នំ, តស្មា បំសុកូលំ ន វដ្ដតីតិ អធិប្បាយោ។ ឯត្ថ ច “**អវេឡាហរណីយ**”ន្តិ វចនេន បិណ្ឌបាតគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារវសេន ឧភោបិ បច្ចយេ ទស្សេតិ។

បរិស្សាវនកថា

៣០. បរិស្សាវនកថាយំ **អទ្ធានមគ្គោ** នាម សព្ពន្តិមបរិច្ឆេទេន អឌ្ឍយោជនប្បមាណោ, តត្តកំ មគ្គំ បរិស្សាវនំ អគ្គហេត្វា គច្ឆន្តោបិ អញ្ញេន អបរិស្សាវនកេន ភិក្ខុនា យាចិយមានោ ហុត្វា អទេន្តោបិ ន វដ្ដតិ, អាបត្តិយេវ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បរិស្សាវន”ន្តិ អនុជានិត្វា “ចោឡកំ នប្បហោតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ , ភិក្ខវេ, កដច្ឆុបរិស្សាវន”ន្តិ (ចូឡវ. ២៥៨) វុត្តត្តា បកតិបរិស្សាវនតោ កដច្ឆុបរិស្សាវនំ ខុទ្ទកន្តិ វិញ្ញាយតិ។ បកតិបរិស្សាវនស្ស វិធានំ អដ្ឋកថាយំ ន វុត្តំ, កដច្ឆុបរិស្សាវនស្ស បន វិធានំ “**កដច្ឆុបរិស្សាវនំ** នាម តីសុ ទណ្ឌកេសុ វិនន្ធិត្វា កត”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៨) វុត្តំ។ កដច្ឆុបរិស្សាវនំ វត្វា បុន “ចោឡកំ នប្បហោតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ធមករណ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៥៨) វុត្តត្តា កដច្ឆុបរិស្សាវនតោបិ ធមករណោ ខុទ្ទកតរោតិ វិញ្ញាយតិ។ ធមករណស្ស វិធានំ ហេដ្ឋា បរិក្ខារកថាយំ វុត្តមេវ។ “ភិក្ខូ នវកម្មំ ករោន្តិ, បរិស្សាវនំ ន សម្មតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទណ្ឌបរិស្សាវន”ន្តិ (ចូឡវ ២៥៩) វុត្តត្តា បកតិបរិស្សាវនតោបិ ទណ្ឌបរិស្សាវនំ មហន្តតរន្តិ វិញ្ញាយតិ។ “ទណ្ឌបរិស្សាវនំ ន សម្មតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឱត្ថរក”ន្តិ (ចូឡវ. ២៥៩) វចនតោ ទណ្ឌបរិស្សាវនតោបិ ឱត្ថរកំ មហន្តតរន្តិ វិញ្ញាយតិ។ តេសំ បន ទ្វិន្នម្បិ បរិស្សាវនានំ វិធានំ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៩) អាគតមេវ។

នគ្គកថា

៣១. នគ្គកថាយំ **ន នគ្គេន នគ្គោ អភិវាទេតព្ពោ**តិ នគ្គេន នវកតរេន ភិក្ខុនា នគ្គោ វុឌ្ឍតរោ ភិក្ខុ ន អភិវាទេតព្ពោ ន វន្ទិតព្ពោ។ កស្មា? “ន, ភិក្ខវេ, នគ្គេន នគ្គោ អភិវាទេតព្ពោ, យោ អភិវាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៦១) ភគវតា វចនតោ ន អភិវាទេតព្ពោតិ យោជនា ។ ឯត្ថ បន **វទិ** អភិវាទនថុតីសូតិ ធាតុស្ស ចុរាទិគណត្តា ណេ-បច្ចយោ ហោតិ, ន ហេត្វត្ថត្តា។

“អកម្មកេហិ ធាតូហិ, ភាវេ កិច្ចា ភវន្តិ តេ;
សកម្មកេហិ កម្មត្ថេ, អរហសក្កត្ថទីបកា”តិ។ –

វចនតោ កម្មត្ថេ តព្ព-បច្ចយោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ **ន នគ្គេន អភិវាទេតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ តុ នគ្គេន ភិក្ខុនា ន អភិវាទេតព្ពន្តិ ឯត្តកមេវ យោជនា។ ននុ ច ភោ –

“កិច្ចា ធាតុហ្យកម្មេហិ, ភាវេយេវ នបុំសកេ;
តទន្តា បាយតោ កម្មេ, សកម្មេហិ តិលិង្គិកា”តិ។ –

វចនតោ, តមិស្សា ច ធាតុយា សកម្មត្តា កម្មំ អជ្ឈាហរិតព្ពំ, កម្មានុរូបញ្ច លិង្គំ ឋបេតព្ពំ, អថ កស្មា ឯត្តកមេវ យោជនា កតាតិ? កម្មវចនិច្ឆាភាវតោ។ វុត្តញ្ហិ –

“កម្មស្សាវចនិច្ឆាយំ, សកម្មាខ្យាតបច្ចយា;
ភាវេបិ តំ យថា គេហេ, ទេវទត្តេន បច្ចតេ”តិ។

យថា អាខ្យាតបច្ចយសង្ខាតា វិភត្តិយោ សកម្មកធាតុតោ ភវន្តាបិ កម្មវចនិច្ឆាយ អសតិ កម្មំ អវត្វា ភាវត្ថមេវ វទន្តិ, ឯវំ កិច្ចបច្ចយាបិ សកម្មកធាតុតោ ភវន្តាបិ កម្មវចនិច្ឆាយាភាវតោ កម្មំ អវត្វា ភាវត្ថមេវ វទន្តិ, តស្មា កម្មញ្ច អនជ្ឈាហរិតំ, កម្មានុរូបញ្ច លិង្គំ ន ឋបិតំ, ភាវត្ថានុរូបមេវ ឋបិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថ ហិ “អយំ នាម បុគ្គលោ អភិវាទេតព្ពោ”តិ អចិន្តេត្វា សាមញ្ញតោ កត្តារមេវ គហេត្វា ឋបិតោតិ វេទិតព្ពោ។

ន នគ្គេន នគ្គោ អភិវាទាបេតព្ពោតិ ឯត្ថ បន នគ្គេន វុឌ្ឍតរេន ភិក្ខុនា នគ្គោ នវកតរោ ភិក្ខុ ន អភិវាទាបេតព្ពោ, ន វន្ទាបេតព្ពោតិ យោជនា។ ឯត្ថ ហិ សការិតស្ស កិច្ចបច្ចយស្ស ទិដ្ឋត្តា, ធាតុយា ច សកម្ម

កត្តា នវកតរោ ភិក្ខុ ធាតុកត្តា ហោតិ, វុឌ្ឍតរោ ភិក្ខុ ធាតុកម្មំ, បុន ការិតសម្ពន្ធេ វុឌ្ឍតរោ ភិក្ខុ ការិតកត្តា ហោតិ, នវកតរោ ភិក្ខុ ការិតកម្មំ។ វុត្តញ្ហិ –

“ហេតុក្រិយាយ សម្ពន្ធី-ភាវា កម្មន្តិ មន្យតេ;
ហេតុក្រិយាបធានត្តា, អញ្ញថានុបបត្តិតោ”តិ។

ន នគ្គេន អភិវាទាបេតព្ពន្តិ ឯត្ថ តុ នគ្គេន វុឌ្ឍតរេន ភិក្ខុនា ន អភិវាទាបេតព្ពំ, ន វន្ទាបេតព្ពន្តិ យោជនា, ឯត្ថាបិ កម្មវចនិច្ឆាយាភាវតោ វុត្តនយេន ភាវយោវ កិច្ចបច្ចយោ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពោ។ ននុ វន្ទាបកេ សតិ វន្ទាបេតព្ពោ លព្ភតិយេវ, អថ “កស្មា កម្មវចនិច្ឆាយាភាវតោ”តិ វុត្តន្តិ? “វត្តិច្ឆានុបុព្ពិកា សទ្ទបដិបត្តី”តិ វចនតោ វត្តិច្ឆាភាវតោ ន វុត្តន្តិ។ វុត្តញ្ចេតំ បុព្ពាចរិយេហិ –

“វត្តិច្ឆា ន ភវេ សន្ត-មប្យសន្តម្បិ សា ភវេ;
តំ យថានុទរា កញ្ញា, សមុទ្ទោ កុណ្ឌិកាតិ ចា”តិ។

ឥតរេសុបិ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ បដិច្ឆាទេន្តិ អង្គមង្គានិ ឯតាហីតិ **បដិច្ឆាទិយោ**។

គន្ធបុប្ផកថា

៣២. គន្ធបុប្ផកថាយំ “**គន្ធគន្ធំ បន គហេត្វា កវាដេ បញ្ចង្គុលិំ ទាតុំ វដ្ដតី**”តិ វចនតោ គន្ធេ ទិន្នេ បដិក្ខិបិតុំ វដ្ដតិ, នោ លិម្បិតុន្តិ សិទ្ធំ។ ឥទានិ បន មនុស្សា ភិក្ខូ ភោជេត្វា ហត្ថធោវនាវសានេ ហត្ថវាសត្ថាយ គន្ធវិលេបនំ ទេន្តិ, តំ ភិក្ខូ បដិក្ខិបិត្វា ឯកច្ចេ ហត្ថមេវ លិម្បេន្តិ, ឯកច្ចេ កាយម្បិ មុខម្បិ អាលិម្បេន្តិ, “សុគន្ធោ វតា”តិអាទីនិ វត្វា ហដ្ឋបហដ្ឋាការំ ករោន្តិ, តំ វដ្ដតិ, ន វដ្ដតីតិ? “កវាដេ បញ្ចង្គុលិកំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ វិហារេ កវាដធូបនមត្តស្សេវ វុត្តត្តា កាយធូបនស្ស អវុត្តត្តា, “មាលាគន្ធវិលេបនធារណមណ្ឌនវិភូសនដ្ឋានា វេរមណី”តិ វចនស្សានុលោមតោ ច ន វដ្ដតីតិ ទិស្សតិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។ “**បុប្ផំ គហេត្វា វិហារេ ឯកមន្តំ និក្ខិបិតុ**”ន្តិ វចនតោ បុប្ផេ ទិន្នេ គហេតុំ វដ្ដតិ, ន បិឡន្ធនាទីនិ កាតុន្តិ សិទ្ធំ។ ឥទានិ បន ភិក្ខូសុ គន្ធបុប្ផេសុ លទ្ធេសុ “សុរភិគន្ធំ វតិទំ បុប្ផ”ន្តិអាទីនិ វត្វា បហដ្ឋាការំ កត្វា សិង្ឃន្តិ, តំ វដ្ដតិ, ន វដ្ដតីតិ? តម្បិ វិហារេយេវ ឯកមន្តំ ឋបនស្ស វុត្តត្តា សិង្ឃិតព្ពាទិភាវស្ស អវុត្តត្តា, មាលាគន្ធាទិបាឋស្ស អនុលោមតោ ច ន វដ្ដតីតិ ទិស្សតិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។ “ឯកមន្តំ និក្ខិបិតុ”ន្តិ វចនស្ស បន សាមត្ថិយតោ ចេតិយបដិមាបូជនាទីនិ ច កាតុំ វដ្ដតីតិ វិញ្ញាយតិ។

អាសិត្តកូបធានកថា

៣៣. អាសិត្តកូបធានកថាយំ មនុស្សានំ ភរណសីលតំ សន្ធាយ “**តម្ពលោហេន វា រជតេន វា**”តិ វុត្តំ, វិកប្បនត្ថេន បន **វា**-សទ្ទេន ហិរញ្ញេន វា សុវណ្ណេន វាតិអាទី សង្គណ្ហាតិ។ **បដិក្ខិត្តត្តា បនា**តិ ភគវតា បន អាសិត្តកូបធានស្ស សាមញ្ញវសេន បដិក្ខិត្តត្តា។ ន កេវលំ រតនបេឡា ឯវ ន វដ្ដតិ, អថ ខោ **ទារុមយាបី**តិ។ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ, តំ ន វិលីវមយតាលបណ្ណមយវេត្តមយាទិកំ សម្បិណ្ឌេតិ។

មឡោរិកកថា

៣៤. មឡោរិកកថាយំ “**អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មឡោរិក**”ន្តិ គិលានោ ភិក្ខុ ភុញ្ជមានោ ន សក្កោតិ ហត្ថេន បត្តំ សន្ធារេតុំ, តស្មា អនុញ្ញាតំ។ បុព្ពេ បត្តសង្គោបនត្ថំ អាធារកោ អនុញ្ញាតោ, ឥទានិ ភុញ្ជនត្ថំ។ **ទណ្ឌាធារកោ វុច្ចតី**តិ ទណ្ឌាធារកោ បធានតោ មឡោរិកោតិ វុច្ចតិ។ យដ្ឋិ…បេ… បីឋាទីនិបិ អាធារកសាមញ្ញេន ឯត្ថេវ បវិដ្ឋានីតិ សម្ពន្ធោ។ អាធារកំ នាម ឆិទ្ទំ វិទ្ធម្បិ អត្ថិ, អវិទ្ធម្បិ អត្ថិ, តេសុ កតមំ វដ្ដតីតិ អាហ “**អាធារសង្ខេបគមនតោ ហិ…បេ… វដ្ដតិយេវា**”តិ។

ឯកភាជនាទិកថា

៣៥. ឯកភាជនាទិកថាយំ **ឯកតោភុញ្ជនំ** នាម ឯកភាជនស្មឹ ឯកក្ខណេយេវ សហភុញ្ជនំ, ន នានាភាជនេ។ ឯកភាជនស្មិម្បិ ន នានាក្ខណេតិ អាហ “**សចេ បនា**”តិអាទិ។ **តស្មឹ អបគតេ** តស្ស អបគតត្តា **ឥតរស្ស សេសកំ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ**។ ឥមិនា ឯកក្ខណេ អភុញ្ជនភាវំ ទស្សេតិ។ **ឥតរស្សបី**តិអាទីសុ **ឥតរស្សបី**តិ

ឥតរិត្តកថនំ, សេសភុញ្ជកឥតរតោ ឥតរស្សាតិ អត្ថោ។ តេន បឋមំ គហេត្វា គតភិក្ខុមេវាហ។ **តស្មិំ ខីណេ** តស្ស ខណត្តា បឋមំ គហិតវត្ថុស្ស ខីណត្តា **បុន គហេតុំ វដ្ដតិ**។ ឥមិនា សហអភុញ្ជនភាវំ ទស្សេតិ។

ន ឯកមញ្ចេ និបជ្ជិតព្ពំ សតិបិ នានាអត្ថរណេ “ន ឯកមញ្ចេ តុវដ្ដិតព្ពំ, យោ តុវដ្ដេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៦៤) វចនតោ។ **ន ឯកត្ថរណេ និបជ្ជិតព្ពំ** សតិបិ នានាមញ្ចេ “ន ឯកត្ថរណា តុវដ្ដិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦៤) វចនតោ, បគេវ ឧភិន្នំ ឯកត្តេតិ អត្ថោ។ យទិ ឯវំ នានាមញ្ចនានាអត្ថរណេសុ អសន្តេសុ កថំ អនាបត្តិ សិយាតិ ចិន្តាយមាហ **“វវត្ថានំ បនា”**តិអាទិ។ **ឯកត្ថរណបាវុរណោហី**តិ ឯត្ថ បន អយំ ឯកត្ថរណបាវុរណសទ្ទោ ន ចត្ថសមាសោ ហោតិ, អថ ខោ ពាហិរត្ថសមាសោតិ អាហ **“ឯកំ អត្ថរណញ្ចេវ បាវុរណញ្ច ឯតេសន្តិ ឯកត្ថរណបាវុរណា”**តិ, តិបទតុល្យាធិករណពាហិរត្ថសមាសោយំ។ កេស មេតមធិវចនន្តាហ **“ឯកំ អន្តំ អត្ថរិត្វា ឯកំ បារុបិត្វា និបជ្ជន្តានមេតំ អធិវចន”**ន្តិ, ឯវំ និបជ្ជន្តានំ ភិក្ខូនំ ឯតំ ឯកត្ថរណបាវុរណបទំ អធិវចនំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ កេសំ បន អន្តន្តិ អាហ **“សំហារិមាន”**ន្តិអាទិ។

ចេលបដិកកថា

៣៦. ចេលបដិកកថាយំ **ចេលបដិក**ន្តិ ចេលសន្ថរំ។ កឹ បន ភគវតោ សិក្ខាបទបញ្ញាបនេ ការណន្តិ? “ពោធិរាជកុមារោ កិរ ‘សចេ អហំ បុត្តំ លច្ឆាមិ, អក្កមិស្សតិ មេ ភគវា ចេលបដិក’ន្តិ ឥមិនា អជ្ឈាសយេន សន្ថរិ, អភព្ពោ ចេស បុត្តលាភាយ, តស្មា ភគវា ន អក្កមិ។ យទិ អក្កមេយ្យ, បច្ឆា បុត្តំ អលភន្តោ ‘នាយំ សព្ពញ្ញូ’តិ ទិដ្ឋិំ គណ្ហេយ្យ, ឥទំ តាវ ភគវតោ អនក្កមនេ ការណំ។ យស្មា បន ភិក្ខូបិ យេ អជានន្តា អក្កមេយ្យុំ, តេ គិហីនំ បរិភូតា ភវេយ្យុំ, តស្មា ភិក្ខូ បរិភវតោ មោចេតុំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេសិ, ឥទំ សិក្ខាបទបញ្ញាបនេ ការណ”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៦៨) វុត្តំ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.២៦៨) បន **“ភគវា តុណ្ហី អហោសី**តិ ‘កិស្ស នុ ខោ អត្ថាយ រាជកុមារេន អយំ មហាសក្ការោ កតោ’តិ អាវជ្ជេន្តោ បុត្តបត្ថនាយ កតភាវំ អញ្ញាសិ។ សោ ហិ រាជបុត្តោ អបុត្តកោ, សុតញ្ចានេន អហោសិ ‘ពុទ្ធានំ កិរ អធិការំ កត្វា មនសា ឥច្ឆិតំ លភន្តី’តិ, សោ ‘សចាហំ បុត្តំ លភិស្សាមិ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឥមំ ចេលបដិកំ អក្កមិស្សតិ។ នោ ចេ លភិស្សាមិ, ន អក្កមិស្សតី’តិ បត្ថនំ កត្វា សន្ថរាបេសិ។ អថ ភគវា ‘និព្ពត្តិស្សតិ នុ ខោ ឯតស្ស បុត្តោ’តិ អាវជ្ជេត្វា ‘ន និព្ពត្តិស្សតី’តិ អទ្ទស។ បុព្ពេ កិរ សោ ឯកស្មិំ ទីបេ វសមានោ ភរិយាយ សមានច្ឆន្ទោ អនេកសកុណបោតកេ ខាទិ។ ‘សចស្ស មាតុគាមោ បុញ្ញវា ភវេយ្យ, បុត្តំ លភេយ្យ, ឧភោហិ បន សមានច្ឆន្ទេហិ ហុត្វា បាបកម្មំ កតំ , តេនស្ស បុត្តោ ន និព្ពត្តិស្សតីតិ អញ្ញាសិ។ ទុស្សេ បន អក្កន្តេ ‘ពុទ្ធានំ អធិការំ កត្វា បត្ថិតំ លភន្តីតិ លោកេ អនុស្សវោ, មយា ច មហាអធិការោ កតោ, ន ច បុត្តំ លភាមិ, តុច្ឆំ ឥទំ វចន’ន្តិ មិច្ឆាគាហំ គណ្ហេយ្យ។ តិត្ថិយាបិ ‘នត្ថិ សមណានំ អកត្តព្ពំ នាម, ចេលបដិកម្បិ មទ្ទន្តា អាហិណ្ឌន្តី’តិ ឧជ្ឈាយេយ្យុំ, ឯតរហិ ច អក្កមន្តេសុ ពហូ ភិក្ខូ បរចិត្តវិទុនោ, តេ ភព្ពត្តំ ជានិត្វា អក្កមិស្សន្តិ។ អភព្ពតំ ជានិត្វា ន អក្កមិស្សន្តិ។ អនាគតេ បន ឧបនិស្សយោ មន្ទោ ភវិស្សតិ, អនាគតំ ន ជានិស្សន្តិ។ តេសុ អក្កមន្តេសុ សចេ បត្ថិតំ សមិជ្ឈិស្សតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ ឥជ្ឈិស្សតិ, ‘បុព្ពេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អធិការំ កត្វា ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ លភន្តិ, ឥទានិ ន លភន្តិ, តេយេវ មញ្ញេ ភិក្ខូ បដិបត្តិបូរកា អហេសុំ, ឥមេ បន បដិបត្តិំ បូរេតុំ ន សក្កោន្តី’តិ មនុស្សា វិប្បដិសារិនោ ភវិស្សន្តីតិ ឥមេហិ តីហិ ការណេហិ ភគវា អក្កមិតុំ អនិច្ឆន្តោ តុណ្ហី អហោសិ។ **បច្ឆិមំ ជនតំ តថាគតោ អនុកម្បតី**តិ ឥទំ បន ថេរោ វុត្តេសុ ការណេសុ តតិយការណំ សន្ធាយាហា”តិ វុត្តំ។

បាឡិយំ (ចូឡវ. ២៦៨) “យាចិយមានេន ចេលបដិកំ អក្កមិតុ”ន្តិ វចនតោ យាចិយមានេន ឯវ អក្កមិតព្ពំ, នោ អយាចិយមានេនាតិ សិទ្ធំ, តត្ថបិ “មង្គលត្ថាយា”តិ (ចូឡវ. ២៦៨) វចនតោ មង្គលត្ថាយ យាចិយមានេន អក្កមិតព្ពំ, ន សិរិសោភគ្គាទិអត្ថាយ យាចិយមានេនាតិ ច, តត្ថបិ “គិហីន”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦៨) វចនតោ គិហីនំ ឯវ ចេលសន្ថរំ អក្កមិតព្ពំ, ន បព្ពជិតានន្តិ ច។ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៦៨) **“យា កាចិ ឥត្ថី អបគតគព្ភា វា ហោតុ, គរុគព្ភា វា”**តិ អនិយមវាចកេន **វា**-សទ្ទេន វចនតោ ន កេវលំ ឥមា ទ្វេយេវ គហេតព្ពា, អថ ខោ “បតិដ្ឋិតគព្ភា វា វិជាតិបុត្តា វា”តិអាទិនា យា កាចិ មង្គលិកាយោ ឥត្ថិយោបិ បុរិសាបិ គហេតព្ពា។ **“ឯវរូបេសុ ឋានេសូ”**តិ វុត្តត្តា ន កេវលំ យថាវុត្តដ្ឋានេសុយេវ, អថ ខោ តំសទិសេសុ យេសុ កេសុចិ មង្គលដ្ឋានេសុ យេសំ កេសញ្ចិ គិហីនំ មង្គលត្ថាយ យាចិយមានានំ ចេលសន្ថរំ អក្កមិតុំ វដ្ដតីតិ សិជ្ឈតិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។ បាឡិយំ (ចូឡវ. ២៦៨) “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ធោតបាទកំ អក្កមិតុ”ន្តិ សាមញ្ញវសេន វចនតោ, អដ្ឋកថាយញ្ច (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៦៨) “តំ អក្កមិតុំ វដ្ដតី”តិ អវិសេសេន វុត្តត្តា ធោតបាទកំ អយាចិយមានេនបិ ភិក្ខុនា អក្កមិតព្ពន្តិ សិទ្ធំ, **“ធោតេហិ បាទេហិ អក្កមនត្ថាយា”**តិ បន វុត្តត្តា អធោតេហិ អក្កមិតុំ ន វដ្ដតីតិ ច, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។

បាទយំសនីយកថា

៣៧. បាទយំសនីយកថាយំ បឋមំ តាវ អកប្បិយបាទយំសនី ទស្សេតុំ “**កតកំ ន វដ្ដតី**”តិ អាហ។ កតកំ នាម កីទិសន្តិ បុច្ឆាយ សតិ វុត្តំ “**កតកំ នាម បទុមកណ្ណិកាការ**”ន្តិអាទិ។ កស្មា បដិក្ខិត្តន្តិ វុត្តំ “**ពាហុលិកានុយោគត្តា**”តិ។ តតោ កប្បិយបាទយំសនិយោ ទស្សេតុមាហ “**អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិស្សោ បាទយំសនិយោ**”តិអាទិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ពីជនីកថា

៣៨. ពីជនីកថាយំ បឋមំ តាវ អកប្បិយពីជនី ទស្សេតុំ “**ចមរីវាលេហិ កតពីជនី ន វដ្ដតី**”តិ អាហ។ តតោ កប្បិយឆពីជនិយោ ទស្សេតុំ “**មកសពីជនីអាទិ វដ្ដតី**”តិ អាហ។ តត្ថ **កប្បិយឆពីជនិយោ** នាម មកសពីជនី, វាកមយពីជនី, ឧសីរមយពីជនី, មោរបិញ្ឆមយពីជនី, វិធូបនំ, តាលវណ្ដញ្ចាតិ។ តាសំ វិសេសំ ទស្សេតុំ “**វិធូបនន្តិ ពីជនី វុច្ចតី**”តិអាទិមាហ ។ ឧសីរមយំ មោរបិញ្ឆមយញ្ច សុវិញ្ញេយ្យត្តា ន វុត្តំ។ “**ពីជនិន្តិ** ចតុរស្សពីជនី។ **តាលវណ្ដន្តិ** តាលបត្តាទីហិ កតំ មណ្ឌលិកពីជនិ”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.២៦៩) វុត្តំ។

ឆត្តកថា

៣៩. ឆត្តកថាយំ **ឆត្តំ** នាម តីណិ ឆត្តានិ សេតច្ឆត្តំ, កិលញ្ជច្ឆត្តំ, បណ្ណច្ឆត្តន្តិ។ តត្ថ **សេតច្ឆត្តន្តិ** វត្ថបលិគុណ្ឋិតំ បណ្ឌរច្ឆត្តំ។ **កិលញ្ជច្ឆត្តន្តិ** វិលីវច្ឆត្តំ។ **បណ្ណច្ឆត្តន្តិ** តាលបណ្ណាទីហិ យេហិ កេហិចិ កតំ។ **មណ្ឌលពទ្ធំ សលាកពទ្ធន្តិ** ឥទំ បន តិណ្ណម្បិ ឆត្តានំ បញ្ជរទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តានិ ហិ មណ្ឌលពទ្ធានិ ចេវ ហោន្តិ សលាកពទ្ធានិ ច។ យម្បិ តត្ថជាតកទណ្ឌេន កតំ ឯកបណ្ណច្ឆត្តំ ហោតិ, តម្បិ ឆត្តមេវ។ “**វិលីវច្ឆត្តន្តិ** វេណុវិលីវេហិ កតំ ឆត្តំ។ **តត្ថជាតកទណ្ឌកេន កតន្តិ** តាលបណ្ណំ សហ ទណ្ឌកេន ឆិន្ទិត្វា តមេវ ឆត្តទណ្ឌំ ករោន្តិ គោបាលកាទយោ វិយ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្ត”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៦៣៤) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. បាចិត្តិយ ២.៦៣៤) បន “**វិលីវច្ឆត្តន្តិ** វេណុបេសិកាហិ កតំ។ **មណ្ឌលពទ្ធានីតិ** ទីឃសលាកាសុ តិរិយំ វលយាការេន សលាកំ បវេសេត្វា សុត្តេហិ ពទ្ធានិ ទីឃញ្ច តិរិយញ្ច ឧជុកមេវ សលាកាយោ បវេសេត្វា ទឡ្ហពទ្ធានិ ចេវ តិរិយំ បវេសេត្វា ទីឃទណ្ឌកេហេវ សង្កោចារហំ កត្វា សុត្តេហេវ តិរិយំ ពទ្ធានិ។ **តត្ថជាតកទណ្ឌកេន កតន្តិ** សហ ទណ្ឌកេន ឆិន្នតាលបណ្ណាទីហិ កត”ន្តិ វុត្តំ។ ឥទ បន ឆត្តធារកបុគ្គលវសេន វុត្តំ, តស្មា អគិលានស្ស ភិក្ខុនោ ឆត្តំ ធារេតុំ ន វដ្ដតិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

នខកថា

៤០. នខកថាយំ ទីឃនខធារណបច្ចយា ឧប្បន្នេ វត្ថុស្មិំ “ន, ភិក្ខវេ, ទីឃា នខា ធារេតព្ពា, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៧៤) វចនតោ ធារេន្តស្ស អាបត្តិ។ “នខេនបិ នខំ ឆិន្ទន្តិ, មុខេនបិ នខំ ឆិន្ទន្តិ, កុដ្ដេបិ ឃំសន្តិ, អង្គុលិយោ ទុក្ខា ហោន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, នខច្ឆេទន”ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៤) វចនតោ នខច្ឆេទនសត្ថកំ ធារេតុំ វដ្ដតិ។ ហេដ្ឋា ច “នខច្ឆេទនំ វលិតកំយេវ ករោន្តិ, តស្មា តំ វដ្ដតី”តិ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) វុត្តំ។ “**វលិតកន្តិ** នខច្ឆេទនកាលេ ទឡ្ហគ្គហណត្ថំ វលីហិ យុត្តមេវ ករោន្តិ, តស្មា តំ វដ្ដតី”តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៨៥) វុត្តំ។ **មំសប្បមាណេនាតិ** អង្គុលគ្គមំសប្បមាណេន។ **វីសតិមដ្ឋន្តិ** វីសតិបិ ហត្ថបាទនខេ លិខិតមដ្ឋេ ករោន្តិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

លោមកថា

លោមកថាយំ “សម្ពាធេលោមំ សំហរាបេន្តិ។ មនុស្សា ឧជ្ឈាយន្តិ ខីយន្តិ វិបាចេន្តិ សេយ្យថាបិ គិហី កាមភោគិនោ”តិ វត្ថុស្មិំ ឧប្បន្នេ “ន, ភិក្ខវេ...បេ.... ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៧៥) វចនតោ សំហរាបេន្តស្ស អាបត្តិ។ អញ្ញតរស្ស ភិក្ខុនោ សម្ពាធេ វណោ ហោតិ, ភេសជ្ជំ ន តិដ្ឋតីតិ ឥមិស្សា អដ្ឋុប្បត្តិយា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាពាធបច្ចយា សម្ពាធេ លោមំ សំហរាបេតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៥) វចនតោ អាពាធបច្ចយា ភេសជ្ជបតិដ្ឋាបនត្ថាយ សម្ពាធេ លោមំ ហរាបេន្តស្ស អនាបត្តិ។ “សេយ្យថាបិ បិសាចិល្លិកា”តិ មនុស្សានំ ឧជ្ឈាយនបច្ចយា “ន, ភិក្ខវេ, ទីឃំ នាសិកាលោមំ ធារេតព្ពំ, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៧៥) វចនតោ ធារណបច្ចយា អាបត្តិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សណ្ឌាស”ន្តិ អនុរក្ខណត្ថាយ សណ្ឌាសោ អនុញ្ញាតោ, តស្មា នាសិកាលោមំ សណ្ឌាសេន ហរាបេតុំ វដ្ដតិ។ **បលិតន្តិ** បណ្ឌរកេសំ។ **គាហេតុំ ន វដ្ដតិ** “មា មេ ជរាភាវោ

ហោតូ”តិ មនសិ កតត្តា។ **ពីភច្ឆំ ហុត្វា**តិ វិរូបំ ហុត្វា។ **បលិតំ វា អបលិតំ វា**តិ បណ្ឌរំ វា អបណ្ឌរំ វា។ **គាហាបេតុំ វដ្ដតិ** អប្បសាទាវហត្តាតិ។

កាយពន្ធនកថា

៤១. កាយពន្ធនកថាយំ **អកាយពន្ធនេនា**តិ អពន្ធិតកាយពន្ធនេន។ ភិក្ខុនាតិ សេសោ។ អថ វា **អកាយពន្ធនេនា**តិ អពន្ធិតកាយពន្ធនោ ហុត្វាតិ ឥត្ថម្ភូតត្ថេ ករណវចនំ យថា “ភិន្នេន សីសេន បគ្ឃរន្តេន លោហិតេន បដិវិសកេ ឧជ្ឈាបេសី”តិ។ តេនាហ **“អពន្ធិត្វា និក្ខមន្តេន យត្ថ សរតិ, តត្ថ ពន្ធិតព្ព”**ន្តិ។ **កាយពន្ធនំ** នាម ឆ កាយពន្ធនានិ កលាពុកំ, ទេឌ្ឌុភកំ, មុរជំ, មទ្ទវីណំ, បដ្ដិកំ, សូករន្តកន្តិ។ តត្ថ **កលាពុកំ** នាម ពហុរជ្ជុកំ។ **ទេឌ្ឌុភកំ** នាម ឧទកសប្បសីសសទិសំ។ **មុរជំ** នាម មុរជវដ្ដិសណ្ឋានំ វេឋេត្វា កតំ។ **មទ្ទវីណំ** នាម បាមង្គសណ្ឋានំ។ ឦទិសញ្ហិ ឯកម្បិ ន វដ្ដតិ, បគេវ ពហូនិ។ តស្មា បដិក្ខិត្តានិ អកប្បិយកាយពន្ធនានិ នាម ចត្តារិ ហោន្តិ, បដ្ដិកំ, សូករន្តកន្តិ ឥមានិ ទ្វេ កាយពន្ធនានិ ភគវតា អនុញ្ញាតានិ កប្បិយកាយពន្ធនានិ នាម, តស្ស បកតិវីតា វា មច្ឆកណ្ដកវាយិមា វា បដ្ដិកា វដ្ដតិ, សេសា កុញ្ជរច្ឆិកាទិភេទា ន វដ្ដតិ។ **សូករន្តកំ** នាម កុញ្ចិកកោសកសណ្ឋានំ ហោតិ, ឯករជ្ជុកំ, បន មុទ្ទិកកាយពន្ធនញ្ច សូករន្តកំ អនុលោមេតិ។ ឥមេហិ បន ទ្វីហិ សទ្ធិំ អដ្ឋ កាយពន្ធនានិ ហោន្តិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មុរជំ មទ្ទវីណ”ន្តិ ឥទំ ទសាសុយេវ អនុញ្ញាតន្តិ បាមង្គទសា ចេត្ថ ចតុន្នំ ឧបរិ ន វដ្ដតិ។ **សោភកំ** នាម វេឋេត្វា មុខវដ្ដិសិព្ពនំ។ **គុណកំ** នាម មុទិង្គសណ្ឋានេន សិព្ពនំ។ ឯវំ សិព្ពិតា ហិ អន្តោ ថិរា ហោន្តីតិ វុច្ចតិ។ **បវនន្តោ**តិ បាសន្តោ វុច្ចតិ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ២៧៧-២៧៨) បន “មុទ្ទិកកាយពន្ធនំ នាម ចតុរស្សំ អកត្វា សជ្ជិតំ ។ **បាមង្គទសា** ចតុរស្សា។ **មុទិង្គសណ្ឋានេនា**តិ សង្ឃាដិយា មុទិង្គសិព្ពនាការេន វរកសីសាការេន។ **បវនន្តោ**តិ បាសន្តោ, ‘ទសាមូល’ន្តិ ច លិខិតំ។ អកាយពន្ធនេន សញ្ចិច្ច វា អសញ្ចិច្ច វា គាមប្បវេសនេ អាបត្តិ។ សរិតដ្ឋានតោ ពន្ធិត្វា បវិសិតព្ពំ, និវត្តិតព្ពំ វាតិ លិខិត”ន្តិ វុត្តំ។

និវាសនបារុបនកថា

៤២. និវាសនបារុបនកថាយំ **ហត្ថិសោណ្ឌាទិវសេន គិហិនិវត្ថំ ន និវាសេតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ **ហត្ថិសោណ្ឌកំ** (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨០; កង្ខា. អដ្ឋ. បរិមណ្ឌលសិក្ខាបទវណ្ណនា) នាម នាភិមូលតោ ហត្ថិសោណ្ឌសណ្ឋានំ ឱលម្ពកំ កត្វា និវត្ថំ ចោឡិកឥត្ថីនំ និវាសនំ វិយ។ **មច្ឆវាឡកំ** នាម ឯកតោ ទសន្តំ ឯកតោ បាសន្តំ ឱលម្ពិត្វា និវត្ថំ។ **ចតុក្កណ្ណកំ** នាម ឧបរិតោ ទ្វេ, ហេដ្ឋតោ ទ្វេតិ ឯវំ ចត្តារោ កណ្ណេ ទស្សេត្វា និវត្ថំ។ **តាលវណ្ដកំ** នាម តាលវណ្ដាការេន សាដកំ ឱលម្ពិត្វា និវាសនំ។ **សតវលិកំ** នាម ទីឃសាដកំ អនេកក្ខត្តុំ ឱភុជិត្វា ឱវដ្ដិកំ ករោន្តេន និវត្ថំ, វាមទក្ខិណបស្សេសុ វា និរន្តរំ វលិយោ ទស្សេត្វា និវត្ថំ។ សចេ បន ជាណុតោ បដ្ឋាយ ឯកំ វា ទ្វេ វា វលិយោ បញ្ញាយន្តិ, វដ្ដតិ។ **សំវេល្លិយំ និវាសេន្តី**តិ មល្លកម្មការាទយោ វិយ កច្ឆំ ពន្ធិត្វា និវាសេន្តិ, ឯវំ និវាសេតុំ គិលានស្សបិ មគ្គប្បដិបន្នស្សបិ ន វដ្ដតិ។ **សេតបដបារុតាទិវសេន ន គិហិបារុតំ បារុបិតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ យំ កិញ្ចិ សេតបដបារុតំ បរិព្ពាជកបារុតំ ឯកសាដកបារុតំ សោណ្ឌបារុតំ អន្តេបុរិកបារុតំ មហាជេដ្ឋកបារុតំ កុដិបវេសកបារុតំ ព្រាហ្មណបារុតំ បាឡិការកបារុតន្តិ ឯវមាទិ បរិមណ្ឌលលក្ខណតោ អញ្ញថា បារុតំ សព្ពមេតំ **គិហិបារុតំ** នាម, តស្មា យថា សេតបដា អឌ្ឍបាលកនិគណ្ឋា បារុបន្តិ, យថា ច ឯកច្ចេ បរិព្ពាជកា ឧរំ វិវរិត្វា ទ្វីសុ អំសកូដេសុ បារុវណំ ឋបេន្តិ, យថា ច ឯកសាដកា មនុស្សា និវត្ថសាដកស្ស ឯកេន អន្តេន បិដ្ឋិំ បារុបិត្វា ឧភោ កណ្ណេ ឧភោសុ អំសកូដេសុ ឋបេន្តិ, យថា ច សុរាសោណ្ឌាទយោ សាដកេន គីវំ បរិក្ខិបិត្វា ឧភោ អន្តេ ឧរេ វា ឱលម្ពេន្តិ, បិដ្ឋិយំ វា ខិបេន្តិ, យថា ច អន្តេបុរិកាយោ អក្ខិតារកមត្តំ ទស្សេត្វា ឱគុណ្ឋិកំ បារុបន្តិ, យថា ច មហាជេដ្ឋា ទីឃសាដកំ និវាសេត្វា តស្សេវ ឯកេន អន្តេន សកលសរីរំ បារុបន្តិ, យថា ច កស្សកា ខេត្តកុដឹ បវិសន្តា សាដកំ បលិវេឋេត្វា ឧបកច្ឆកេ បក្ខិបិត្វា តស្សេវ ឯកេន អន្តេន សរីរំ បារុបន្តិ, យថា ច ព្រាហ្មណា ឧភិន្នំ ឧបកច្ឆកានំ អន្តរេ សាដកំ បវេសេត្វា អំសកូដេសុ បារុបន្តិ, យថា ច បាឡិការកោ ភិក្ខុ ឯកំសបារុបនេន បារុតំ វាមពាហុំ វិវរិត្វា ចីវរំ អំសកូដេ អារោបេតិ។ ឯវំ អបារុបិត្វា សព្ពេបិ ឯតេ អញ្ញេ ច ឯវរូបេ បារុបនទោសេ វជ្ជេត្វា និព្ពិការំ បរិមណ្ឌលំ បារុបិតព្ពំ។ តថា អបារុបិត្វា អារាមេ វា អន្តរឃរេ វា អនាទរេន យំ កិញ្ចិ វិការំ ករោន្តស្ស ទុក្កដំ។

កាជកថា

៤៣. កាជកថាយំ **មុណ្ឌវេឋី**តិ យថា រញ្ញោ កុហិញ្ចិ គច្ឆន្តោ បរិក្ខារភណ្ឌគ្គាហណមនុស្សាតិ អធិប្បាយោ។ **ឧភតោកាជ**ន្តិ ឯកស្មិំយេវ កាជេ បុរតោ ច បច្ឆតោ ច ឧភោសុ ភាគេសុ លគ្គេត្វា វហិតព្ពភារំ។ **ឯកតោកាជ**ន្តិ ឯកតោ បច្ឆតោយេវ លគ្គេត្វា វហិតព្ពភារំ។ **អន្តរាកាជ**ន្តិ មជ្ឈេ លគ្គេត្វា ទ្វីហិ វហិតព្ពភារំ។ **សីសភារា**ទយោ

សីសាទីហិ វហិតព្ពភារាទយោ ឯវ។ **ឱលម្ពក**ន្តិ ហត្ថេន ឱលម្ពិត្វា វហិតព្ពភារំ។ ឯតេសុ ឧភតោកាជមេវ ន វដ្តតិ, សេសា វដ្តន្តិ។

ទន្តកដ្ឋកថា

៤៤. ទន្តកដ្ឋកថាយំ ទន្តកដ្ឋស្ស អខាទនេ បញ្ច ទោសេ, ខាទនេ បញ្ចានិសំសេ ច ទស្សេត្វា ភគវតោ ភិក្ខូនំ ទន្តកដ្ឋំ អនុញ្ញាតំ។ តត្ថ **បញ្ច ទោសា** នាម អចក្ខុស្សំ, មុខំ ទុគ្គន្ធំ, រសហរណិយោ ន វិសុជ្ឈន្តិ, បិត្តំ សេម្ហំ ភត្តំ បរិយោនទ្ធតិ, ភត្តមស្ស នច្ឆាទេតីតិ។ តត្ថ **អចក្ខុស្ស**ន្តិ ចក្ខូនំ ហិតំ ន ហោតិ, បរិហានឹ ជនេតិ។ **នច្ឆាទេតី**តិ ន រុច្ចតិ។ **បញ្ចានិសំសា** វុត្តបដិបក្ខតោ វេទិតព្ពា។ តតោ ទីឃទន្តកដ្ឋខាទនេ ច អតិមទាហកទន្តកដ្ឋខាទនេ ច ទុក្កដំ បញ្ញបេត្វា អដ្ឋង្គុលបរមំ ចតុរង្គុលបច្ឆិមំ ទន្តកដ្ឋំ អនុញ្ញាតំ។ តត្ថ អដ្ឋង្គុលំ បរមំ ឯតស្ស ទន្តកដ្ឋស្សាតិ **អដ្ឋង្គុលបរមំ**។ ចតុរង្គុលំ បច្ឆិមំ បមាណំ ឯតស្ស ទន្តកដ្ឋស្សាតិ **ចតុរង្គុលបច្ឆិមំ។ អតិមទាហក**ន្តិ អតិខុទ្ទកំ។ អដ្ឋង្គុលំ មហាទន្តកដ្ឋំ នាម, ចតុរង្គុលំ ខុទ្ទកទន្តកដ្ឋំ នាម, បញ្ចឆសត្តង្គុលំ មជ្ឈិមទន្តកដ្ឋំ នាម។ តេន វុត្តំ “ទុវិធេន ឧទកេន តិវិធេន ទន្តកដ្ឋេនា”តិ។ “**អដ្ឋង្គុលបរម**ន្តិ មនុស្សានំ បមាណង្គុលេន អដ្ឋង្គុលបរម”ន្តិ អដ្ឋកថាយ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨២) មាហ។

ឯត្ថ ច **បមាណង្គុលេនា**តិ ឥទំ បកតិអង្គុលេនាតិ គហេត្វា មនុស្សានំ បកតិអង្គុលេន អដ្ឋង្គុលតោ អធិកប្បមាណំ ទន្តកដ្ឋំ ន វដ្តតីតិ វទន្តិ។ តត្តកមេវ ច កត្វា ខាទន្តិ។ អដ្ឋកថាយំ បន “មនុស្សានំ បមាណង្គុលេន” ឥច្ចេវ វុត្តំ, ន “បកតិអង្គុលេនា”តិ។ តស្មា យំ វឌ្ឍកិហត្ថតោ អង្គុលំ បមាណំ កត្វា មនុស្សា គេហាទីនិ មិនន្តិ, តេន មនុស្សានំ បមាណង្គុលភូតេន វឌ្ឍកិអង្គុលេន អដ្ឋង្គុលបរមន្តិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.២៨០-២៨២) “**បមាណង្គុលេនា**តិ វឌ្ឍកិអង្គុលំ សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ។ វិមតិវិនោទនិយញ្ច (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៨២) “**បមាណង្គុលេនា**តិ វឌ្ឍកិអង្គុលេន, កេចិ បន ‘បកតិអង្គុលេនា’តិ វទន្តិ, តំ ចតុរង្គុលបច្ឆិមវចនេន សមេតិ។ ន ហិ បកតិអង្គុលេន ចតុរង្គុលប្បមាណំ ទន្តកដ្ឋំ កណ្ឋេ អវិលគ្គំ ខាទិតុំ សក្កា”តិ។

រុក្ខារោហនកថា

៤៥. រុក្ខារោហនកថាយំ បុរិសោ បមាណោ យស្ស រុក្ខស្សាតិ **បោរិសោ,** ឧទ្ធំ ឧក្ខិបិតហត្ថេន សទ្ធឹ មនុស្សកាយប្បមាណោ បញ្ចហត្ថមត្តឧច្ចោ រុក្ខបទេសោ, តំ **បោរិសំ រុក្ខំ,** អវយវេ សមុទាយវោហារោ យថា “សមុទ្ទោ ទិដ្ឋោ”តិ, អាកុសោ បទន្តិ គច្ឆន្តិ បវត្តន្តីតិ **អាបទា,** បរិស្សយា។ យាវ អត្ថោ អត្ថិ ឯតស្មឹ រុក្ខេតិ **យាវទត្ថោ,** រុក្ខោ, អត្ថ-សទ្ទោ បយោជនវាចកោ។ យាវ តស្មឹ រុក្ខេ ភិក្ខុស្ស អត្ថោ បយោជនំ អត្ថិ, តាវ អភិរុហិតព្ពោតិ អធិប្បាយោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ឆន្ទារោបនកថា

៤៦. ឆន្ទារោបនកថាយំ **ឆន្ទសោ**តិ សក្កដភាសាយ។ **ន អារោបេតព្ព**ន្តិ វាចនាមគ្គំ ន អារោបេតព្ពំ។ **សកាយ និរុត្តិយា**តិ មាគធភាសាយ។ តត្ថ សន្តេហិ កតាតិ សក្កដា, អដ្ឋកវាមកាទីហិ សមិតបាបេហិ ឥសីហិ កតាតិ អត្ថោ។ អថ វា សក្ករិតព្ពា បូជិតព្ពាតិ សក្កដា មនុស្សានំ ហិតសុខាវហនតោ, តទត្ថិកេហិ មនុស្សេហិ បូជិតព្ពាតិ អត្ថោ។ ភាសីយតេតិ ភាសា, សក្កដា ច សា ភាសា ចាតិ **សក្កដភាសា**។ វេទត្តយគតា និរុត្តិ, សស្ស ឯសាតិ **សកា,** ភគវតោ វចនន្យត្ថោ។ មគធេ ជាតា **មាគធិកា,** អាទិកប្បកាលេ មគធរដ្ឋេ ជាតាតិ អត្ថោ។ ឧច្ចតេតិ ឧត្តិ, នីហរិត្វា ឧត្តិ **និរុត្តិ,** បិដកត្តយតោ នីហរិត្វា កថីយតេត្យត្ថោ។ វុត្តញ្ចេតំ បោរាណេហិ –

> “សា មាគធី មូលភាសា;
> នរា យាយាទិកប្បិកា;
> ព្រហ្មានោ ចាស្សុតាលាបា;
> សម្ពុទ្ធា ចាបិ ភាសរេ”តិ។

សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

លោកាយតកថា

៤៧. លោកាយតកថាយំ លោកិយន្តិ បតិដ្ឋហន្តិ បុញ្ញាបុញ្ញានិ តព្ពិបាកោ ចាតិ លោកោ, សគ្គលោកោ។ អាភុសោ យតន្តិ វិរិយំ ករោន្តិ ឯត្ថាតិ អាយតំ, លោកស្ស អាយតំ **លោកាយតំ**, សគ្គានំ ភុសោ វិរិយករណដ្ឋានន្ត្យត្ថោ។ កី តំ? តិត្ថិយសត្ថំ។ **សព្ពំ ឧច្ឆិដ្ឋំ**, កស្មា? សកុណាទីហិ បរិភុត្តបុព្ពត្តា។ **សព្ពំ អនុច្ឆិដ្ឋំ** ឥមស្ស អវសេសភោជនស្ស កេនចិ អបរិភុត្តបុព្ពត្តា។ **សេតោ កាកោ** អដ្ឋីស្ស សេតត្តា, **កាឡោ ពកោ** បាទស្ស កាឡត្តាតិ។ នត្ថិ អត្ថោ ឯត្ថាតិ និរត្ថកំ, និរត្ថកមេវ ការណំ និរត្ថកការណំ។ តេន បដិសំយុត្តំ **និរត្ថកការណបដិសំយុត្តំ**។ តរន្តិ ឯត្ថាតិ តិត្ថំ, បដ្ឋានំ។ តិត្ថំ វិយាតិ តិត្ថំ, លទ្ធិ, តំ ឯតេសំ អត្ថីតិ តិត្ថិយា, វិបរិតទស្សនា។ សាសន្តិ អត្តនោ សាវកេ ឯត្ថាតិ សត្ថំ, តិត្ថិយានំ សត្ថំ **តិត្ថិយសត្ថំ។ ន តិរច្ឆានវិជ្ជា បរិយាបុណិតព្ពាតិ** ឯត្ថ **តិរច្ឆានវិជ្ជា** នាម យា កាចិ ពាហិរកា អនត្ថសញ្ហិតា។ **ន បរិយាបុណិតព្ពាតិ** អត្តនា ន បរិយាបុណិតព្ពា។ **ន វាចេតព្ពាតិ** បរេសំ ន វាចេតព្ពា។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ខិបិតកថា

៤៨. ខិបិតកថាយំ ខិបីយិត្ថាតិ ខិបិតោ។ ខិបិ អព្យត្តសទ្ទេតិ ធាតុ។ ភាវេនភាវលក្ខណត្តា តស្មិំ **ខិបិតេតិ** វិភត្យន្តំ។ "យស្មិំ កិស្មិញ្ចិ បុគ្គលេ"តិ លក្ខណវន្តកត្តា អជ្ឈាហរិតព្ពោ។ **ជីវាតិ** ជីវ បាណធារណេតិ ធាតុ, វិភត្តិលោបោ។ យស្មិំ កិស្មិញ្ចិ បុគ្គលេ ខិបិតេ ភិក្ខុនា "ជីវា"តិ វចនំ ន វត្តព្ពំ, ភិក្ខុស្មិំ ខិបិតេ គិហិនា "ជីវថ ភន្តេ"តិ វុច្ចមានេ សតិ "ចិរំ ជីវា"តិ ភិក្ខុនា វត្តុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ "វុច្ចមានេ"តិ ឯត្ថ បន លក្ខណស្ស កម្មវាចកត្តា តេន សមានាធិករណំ កម្មភូតំ "ភិក្ខុស្មិ"ន្តិ លក្ខណវន្តកម្មំ អជ្ឈាហរិតព្ពំ យថា កឹ "គោសុ ទុយ្ហមានាសុ បុរិសោ អាគតោ"តិ ។ អបរេ បន អាចរិយា ឰទិសេសុ ឋានេសុ "សន្តេសូ"តិ បទំ អជ្ឈាហរិត្វា ឥទមេវ លក្ខណបទំ, "គោសុ ទុយ្ហមានាសូ"តិ បទទ្វយំ បន "សន្តេសូ"តិ ឯត្ថ បកតិវិកតិវសេន កត្តា ឯវាតិ វទន្តិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។

លសុណកថា

៤៩. លសុណកថាយំ "លសុណំ នាម មាគធក"ន្តិ (បាចិ. ៧៩៥) បាឡិយំ អាគតំ។ អដ្ឋកថាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៥) បន **"មាគធកន្តិ** មគធេសុ ជាតំ។ មគធរដ្ឋេ ជាតលសុណមេវ ហិ ឥធ លសុណន្តិ អធិប្បេតំ, តម្បិ ភណ្ឌិកលសុណមេវ, ន ឯកទ្វិតិមិញ្ជកំ។ កុរុន្ទិយំ បន 'ជាតិទេសំ អវត្វា 'មាគធកំ នាម ភណ្ឌិកលសុណ'ន្តិ វុត្ត"ន្តិ វុត្តំ។ សចេ ទ្វេ តយោ ភណ្ឌិកេ ឯកតោយេវ សង្ខរិត្វា អជ្ឈោហរតិ, ឯកំ បាចិត្តិយំ។ ភិន្ទិត្វា ឯកេកំ មិញ្ជំ ខាទន្តិយា បន បយោគគណនាយ បាចិត្តិយានិ, ឥទំ ភិក្ខុនីនំ វសេន បាចិត្តិយំ, ភិក្ខុស្ស បន ទុក្កដំ។

បលណ្ឌុកាទីនំ វណ្ណេន វា មិញ្ជាយ វា នានត្តំ វេទិតព្ពំ។ វណ្ណេន តាវ **បលណ្ឌុកោ** នាម បណ្ឌុវណ្ណោ ហោតិ។ **ភញ្ជនកោ** លោហិតវណ្ណោ, ហរិតកោ ហរិតវណ្ណោ, មិញ្ជាយ បន បលណ្ឌុកស្ស ឯកា មិញ្ជា ហោតិ, ភញ្ជនកស្ស ទ្វេ, ហរិតកស្ស តិស្សោ, ចាបលសុណោ អមិញ្ជកោ។ អង្កុរមត្តមេវ ហិ តស្ស ហោតិ។ មហាបច្ចរិយាទីសុ បន "បលណ្ឌុកស្ស តីណិ មិញ្ជានិ, ភញ្ជនកស្ស ទ្វេ, ហរិតកស្ស ឯក"ន្តិ វុត្តំ។ ឯតេ បលណ្ឌុកាទយោ សភាវេនេវ វដ្ដន្តិ, សូបសម្បាកាទីសុ បន មាគធកម្បិ វដ្ដតិ។ តញ្ហិ បច្ចមានេសុ មុគ្គសូបាទីសុ វា មច្ឆមំសវិកតិយា វា តេលាទីសុ វា ពទរសាឡវាទីសុ វា អម្ពិលបាកាទីសុ វា ឧត្តរិភង្គេ វា យត្ថ កត្ថចិ អន្តមសោ យាគុបត្តេបិ បក្ខិបិតុំ វដ្ដតីតិ វុត្តំ។ "**សភាវេនេវាតិ** សូបសម្បាកាទី វិនាវ។ **ពទរសាឡវំ** នាម ពទរផលានិ សុក្ខាបេត្វា ចុណ្ណេត្វា កត្តព្ពា ខាទនីយវិកតី"តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៧៩៣-៧៩៧) វុត្តំ។

នអក្កមិតព្ពាទិកថា

៥០. នអក្កមិតព្ពាទិកថាយំ "**បរិភណ្ឌកតភូមិ** នាម សណ្ហមត្តិកាហិ កតា កាឡវណ្ណាទិភូមិ ។ **សេនាសនំ** មញ្ចបីឋាទិកាយេវ។ **តថេវ វឡញ្ជេតុំ វដ្ដតីតិ** អញ្ញេហិ អាវាសិកេហិ ភិក្ខូហិ បរិភុត្តនីហារេន បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ 'នេវាសិកា បកតិយា អនត្ថតាយ ភូមិយា ឋបេន្តិ ចេ, តេសម្បិ អនាបត្តិយេវា'តិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ 'ទ្វារម្បី'តិអាទិនា វុត្តទ្វារវាតបានាទយោ អបរិកម្មកតាបិ ន អបស្សយិតព្ពា។ **លោមេសូតិ** លោមេសុ ផុសន្តេសូ"តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣២៤) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៣២៤) "**បរិភណ្ឌកតភូមិ វាតិ** កាឡវណ្ណាទិកតសណ្ហភូមិ វា។ **សេនាសនំ វាតិ** មញ្ចបីឋាទិ វា។ **តថេវ វឡញ្ជេតុំ វដ្ដតីតិ** ឥមិនា នេវាសិកេហិ ធោតបាទាទីហិ វឡញ្ជនដ្ឋានេ សញ្ចិច្ច អធោតបាទាទីហិ វឡញ្ជន្តស្សេវ អាបត្តិ បញ្ញត្តាតិ ទស្សេតិ , '**ទ្វារម្បី**'តិអាទិនា សាមញ្ញតោ វុត្តត្តា ទ្វារវាតបានាទយោ អបរិកម្មកតាបិ ន អបស្សយិតព្ពា។ អជានិត្វា អបស្សយន្តស្សបិ ឥធ លោមគណនាយ អាបត្តី"តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣២៣-៣២៤)

“នេវាសិកា បកតិយា អនត្តតាយ ភូមិយា បបេន្តិ ចេ, តេសម្បិ អនាបត្តិយេវាតិ លិខិតំ, ទ្វារាគបានាទយោ អបរិកម្មកតាបិ ន អបស្សយិតព្ពាតិ លិខិត”ន្តិ វុត្តំ។

អវន្ទិយវន្ទិយកថា

៥១. អវន្ទិយវន្ទិយកថាយំ ឥធ បករណាចរិយេន សេនាសនក្ខន្ធកបាឡិវសេន ទស អវន្ទិយា, តយោ វន្ទិយា ច វុត្តា, អដ្ឋកថាដីកាសុ ច ន កិញ្ចិ វុត្តា, តស្មា ឥធ អាគតនយេនេវ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ បរិវារបាឡិយំ (បរិ. ៤៦៧ អាទយោ) បន ឧបាលិបញ្ចកេ បញ្ចបញ្ចកវសេន បញ្ចវីសតិ អវន្ទិយា, បញ្ច វន្ទិយា ច វុត្តា។ កថំ? “កតិ នុ ខោ, ភន្តេ, អវន្ទិយាតិ? បញ្ចិមេ, ឧបាលិ, អវន្ទិយា។ កតមេ បញ្ច? អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ អវន្ទិយោ, រច្ឆគតោ អវន្ទិយោ, ឱតមសិកោ អវន្ទិយោ, អសមន្នាហរន្តោ អវន្ទិយោ, សុត្តោ អវន្ទិយោ។ ឥមេ ខោ, ឧបាលិ, បញ្ច អវន្ទិយា។ អបរេបិ, ឧបាលិ, បញ្ច អវន្ទិយា។ កតមេ បញ្ច? យាគុបានេ អវន្ទិយោ, ភត្តគ្គេ អវន្ទិយោ, ឯកាវត្តោ អវន្ទិយោ, អញ្ញវិហិតោ អវន្ទិយោ, នគ្គោ អវន្ទិយោ។ ឥមេ ខោ, ឧបាលិ, បញ្ច អវន្ទិយា។ អបរេបិ, ឧបាលិ, បញ្ច អវន្ទិយា។ កតមេ បញ្ច? ខាទន្តោ អវន្ទិយោ, ភុញ្ជន្តោ អវន្ទិយោ, ឧច្ចារំ ករោន្តោ អវន្ទិយោ, បស្សាវំ ករោន្តោ អវន្ទិយោ, ឧក្ខិត្តកោ អវន្ទិយោ។ ឥមេ ខោ, ឧបាលិ, បញ្ច អវន្ទិយា។ អបរេបិ, ឧបាលិ, បញ្ច អវន្ទិយា។ កតមេ បញ្ច? បុរេឧបសម្បន្នេន បច្ឆាឧបសម្បន្នោ អវន្ទិយោ, អនុបសម្បន្នោ អវន្ទិយោ , នានាសំវាសកោ វុឌ្ឍតរោ អធម្មវាទី អវន្ទិយោ, មាតុគាមោ អវន្ទិយោ, បណ្ឌកោ អវន្ទិយោ។ ឥមេ ខោ, ឧបាលិ, បញ្ច អវន្ទិយា។ អបរេបិ, ឧបាលិ, បញ្ច អវន្ទិយា។ កតមេ បញ្ច? បារិវាសិកោ អវន្ទិយោ, មូលាយបដិកស្សនារហោ អវន្ទិយោ, មានត្តារហោ អវន្ទិយោ, មានត្តចារិកោ អវន្ទិយោ, អព្ភានារហោ អវន្ទិយោ។ ឥមេ ខោ, ឧបាលិ, បញ្ច អវន្ទិយា”តិ។

“កតិ នុ ខោ, ភន្តេ, វន្ទិយាតិ? បញ្ចិមេ, ឧបាលិ, វន្ទិយា។ កតមេ បញ្ច? បច្ឆាឧបសម្បន្នេន បុរេឧបសម្បន្នោ វន្ទិយោ, នានាសំវាសកោ វុឌ្ឍតរោ ធម្មវាទី វន្ទិយោ, អាចរិយោ វន្ទិយោ, ឧបជ្ឈាយោ វន្ទិយោ, សទេវកេ លោកេ សមារកេ សព្រហ្មកេ សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វន្ទិយោ។ ឥមេ ខោ, ឧបាលិ, បញ្ច វន្ទិយា”តិ។

អដ្ឋកថាយញ្ច (បរិ. អដ្ឋ. ៤៦៧) “**ឱតមសិកោ**តិ អន្ធការគតោ។ តញ្ហិ វន្ទន្តស្ស មញ្ចបាទាទីសុបិ នលាដំ បដិហញ្ញេយ្យ។ **អសមន្នាហរន្តោ**តិ កិច្ចប្បសុតត្តា វន្ទនំ អសមន្នាហរន្តោ។ **សុត្តោ**តិ និទ្ទំ ឱក្កន្តោ។ **ឯកាវត្តោ**តិ ឯកតោ អាវត្តោ សបត្តបក្ខេ ឋិតោ វេរី វិសភាគបុគ្គលោ វុច្ចតិ, អយំ អវន្ទិយោ។ អយញ្ហិ វន្ទិយមានោ បាទេនបិ បហរេយ្យ។ **អញ្ញវិហិតោ**តិ អញ្ញំ ចិន្តយមានោ។ **ខាទន្តោ**តិ បិដ្ឋខជ្ជកាទីនិ ខាទន្តោ។ **ឧច្ចារញ្ច បស្សាវញ្ច ករោន្តោ** អនោកាសគតត្តា អវន្ទិយោ។ **ឧក្ខិត្តកោ**តិ តិវិធេនបិ ឧក្ខេបនីយកម្មេន ឧក្ខិត្តកោ អវន្ទិយោ, តជ្ជនីយាទិកម្មកតា បន ចត្តារោ វន្ទិតព្ពា, ឧបោសថបវារណាបិ តេហិ សទ្ធិំ លព្ភន្តិ។ អាទិតោ បដ្ឋាយ ច វុត្តេសុ អវន្ទិយេសុ នគ្គញ្ច ឧក្ខិត្តកញ្ច វន្ទន្តស្សេវ ហោតិ អាបត្តិ , ឥតរេសំ បន អសារុប្បត្តេន ច អន្តរា វុត្តការណេន ច វន្ទនា បដិក្ខិត្តា។ ឥតោ បរំ បច្ឆាឧបសម្បន្នាទយោ ទសបិ អាបត្តិវត្ថុភាវេនេវ អវន្ទិយា។ តេ វន្ទន្តស្ស ហិ និយមេនេវ អាបត្តិ។ ឥតិ ឥមេសុ បញ្ចសុ បញ្ចកេសុ តេរស ជនេ វន្ទន្តស្ស អនាបត្តិ, ទ្វាទសន្នំ វន្ទនាយ អាបត្តិ។ **អាចរិយោ វន្ទិយោ**តិ បព្ពជ្ជាចរិយោ ឧបសម្បទាចរិយោ និស្សយាចរិយោ ឧទ្ទេសាចរិយោ ឱវាទាចរិយោតិ អយំ បញ្ចវិធោបិ អាចរិយោ វន្ទិយោ”តិ អាគតោ។

“**អន្តរា វុត្តការណេនា**តិ តញ្ហិ វន្ទន្តស្ស មញ្ចបាទាទីសុ នលាដំ បដិហញ្ញេយ្យាតិអាទិនា វុត្តការណេនា”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. បរិវារ ៣.៤៦៧) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដិ. បរិវារ ២.៤៦៧) បន “**មញ្ចបាទាទីសុបិ នលាដំ បដិហញ្ញេយ្យា**តិ អន្ធការេ ចម្មខណ្ឌំ បញ្ញបេត្វា វន្ទិតុំ ឱនមន្តស្ស នលាដំ វា អក្ខិ វា មញ្ចាទីសុ បដិហញ្ញតិ។ ឯតេន វន្ទតោបិ អាបត្តិអភាវំ វត្វា វន្ទនាយ សព្ពថា បដិក្ខេបាភាវញ្ច ទីបេតិ។ ឯវំ សព្ពត្ថ សុត្តន្តរេហិ អប្បដិក្ខិត្តេសុ។ នគ្គាទីសុ បន វន្ទិតុំ ន វដ្ដតីតិ។ **ឯកតោ អាវត្តោ**តិ ឯកបស្សំ ទោសាគតិបក្ខេ បរិវត្តោ, បវិដ្ឋោតិ អត្ថោ។ តេនាហ ‘**សបត្តបក្ខេ ឋិតោ**’តិ។ **វន្ទិយមានោ**តិ ឱនមិត្វា វន្ទិយមានោ។ វន្ទិតព្ពេសុ ឧទ្ទេសាចរិយោ និស្សយាចរិយោ ច យស្មា នវកាបិ ហោន្តិ, តស្មា ‘តេ វុឌ្ឍា ឯវ វន្ទិយា’តិ វន្ទិតព្ពា”តិ អាគតំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. បរិវារ ៤៦៧) “**ឯកាវត្តោ**តិបិ បឋន្តិ, តស្ស កុទ្ធោ កោធាភិភូតោតិ កិរ អត្ថោ។ ឯកវត្តោតិបិ កេចិ, ឧត្តរាសង្គំ អបនេត្វា ឋិតោតិ កិរ អត្ថោ។ តំ សព្ពំ អដ្ឋកថាយំ ឧទ្ធដបាឡិយា វិរុជ្ឈតិ។ ឯកាវត្តោតិ ហិ ឧទ្ធដំ, តស្មា ន គហេតព្ពំ។ **អន្តរា វុត្តការណេនា**តិ កិច្ចប្បសុតត្តា អសមន្នាហរន្តោ ‘នលាដំ បដិហញ្ញេយ្យា’តិអាទិវុត្តការណេនា”តិ អាគតំ។

ទុតិយគាថាសង្គណិកដ្ឋកថាយំ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៧៧) “**ទស បុគ្គលា នាភិវាទេតព្វា**តិ សេនាសនក្ខន្ធកេ វុត្តា ទស ជនា។ **អញ្ជលិសាមីចេន ចា**តិ សាមីចិកម្មេន សទ្ធឹ អញ្ជលិ ច តេសំ ន កាតព្វោ។ នេវ បានីយបុច្ឆនតាលវណ្តគ្គហណាទិ ខន្ធកវត្តំ តេសំ ទស្សេតព្វំ, ន អញ្ជលិ បគ្គណ្ហិតព្វោតិ អត្ថោ។ **ទសន្នំ ទុក្កដ**ន្តិ តេសំយេវ ទសន្នំ ឯវំ ករោន្តស្ស ទុក្កដំ ហោតី”តិ អាគតំ, តស្មា អញ្ជលិកម្មមត្តម្បិ នេសំ ន កត្តព្ពន្តិ។

“នវកតរេន, ភន្តេ, ភិក្ខុនា វុឌ្ឍតរស្ស ភិក្ខុនោ បាទេ វន្ទន្តេន កតិ ធម្មេ អជ្ឈត្តំ ឧបដ្ឋាបេត្វា បាទា វន្ទិតព្វាតិ? នវកតរេនុបាលិ, ភិក្ខុនា វុឌ្ឍតរស្ស ភិក្ខុនោ បាទេ វន្ទន្តេន បញ្ច ធម្មេ អជ្ឈត្តំ ឧបដ្ឋាបេត្វា បាទា វន្ទិតព្វា។ កតមេ បញ្ច? នវកតរេនុបាលិ, ភិក្ខុនា វុឌ្ឍតរស្ស ភិក្ខុនោ បាទេ វន្ទន្តេន ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា ឧភោហិ បាណិតលេហិ បាទានិ បរិសម្ពាហន្តេន បេមញ្ច គារវញ្ច ឧបដ្ឋាបេត្វា បាទា វន្ទិតព្វា។ នវកតរេនុបាលិ, ភិក្ខុនា វុឌ្ឍតរស្ស ភិក្ខុនោ បាទេ វន្ទន្តេន ឥមេ បញ្ច ធម្មេ អជ្ឈត្តំ ឧបដ្ឋាបេត្វា បាទា វន្ទិតព្វា”តិ (បរិ. ៤៦៩) ឥមស្មឹ ឋានេ សម្មាសម្ពុទ្ធេន អាយស្មតោ ឧបាលិស្ស វន្ទនានយោវ អាចិក្ខិតោ។

បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វាតិ ឯត្ថ បញ្ចសរូបញ្ច កថិតំ។ កថំ? វុឌ្ឍតរស្ស បាទេ វន្ទន្តេន ឧភោ អំសេ វិវរិត្វា វន្ទិតព្វា, ន ច ឧភោ អំសេ បារុបិត្វា វន្ទិតព្វា, អថ ខោ ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា វន្ទិតព្វាតិ។ ឯតេន សង្ឃាដិ បន ឯកំសំ កតាបិ អកតាបិ នត្ថិ ទោសោតិ បកាសិតោ ហោតិ។ “ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ ករបុដសង្ខាតំ អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វាវ វន្ទិតព្វា, ន ហត្ថតលបកាសនមត្តេន វា ន ហត្ថមុដ្ឋិបកាសនាទិនា វា វន្ទិតព្វា”តិ ច “ន ឯកេន ហត្ថេន ចីវរកណ្ណផុសនាទិមត្តេន វន្ទិតព្វា, អថ ខោ ឧភោហិ បាណិតលេហិ បាទានិ បរិសម្ពាហន្តេន វន្ទិតព្វា”តិ ច “ឯវំ វន្ទន្តេហិ ន ទុដ្ឋចិត្តញ្ច អនាទរញ្ច ឧបដ្ឋាបេត្វា វន្ទិតព្វា, អថ ខោ បេមញ្ច គារវញ្ច ឧបដ្ឋាបេត្វា បាទា វន្ទិតព្វា”តិ ច ឯវំ វន្ទនានយោ អាចិក្ខិតោ ហោតិ។

កថំ បញ្ចបតិដ្ឋិតសរូបំ កថិតំ? ឥធ ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វាតិ ឯកំ, អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វាតិ ឯកំ, ឧភោហិ បាណិតលេហិ បាទានិ បរិសម្ពាហន្តេនាតិ ឯកំ, បេមញ្ច ឧបដ្ឋាបេត្វាតិ ឯកំ, គារវញ្ច ឧបដ្ឋាបេត្វាតិ ឯកំ, ឯវំ បញ្ចបតិដ្ឋិតសរូបំ កថិតំ ហោតិ។ តេនាហ “បញ្ច ធម្មេ អជ្ឈត្តំ ឧបដ្ឋាបេត្វា បាទា វន្ទិតព្វា”តិ។ ឯវំ សកលលោកស្ស ហិតសុខការកេន ធម្មស្សាមិនា កាយបណាមមនោបណាមវសេន មហតោ ហិតសុខស្ស បវត្តនត្ថំ អាយស្មតោ ឧបាលិត្ថេរស្ស អាចិក្ខិតេន វន្ទនានយេន វន្ទិតុំ វដ្តតិ។

ឥទានិ បន អាចរិយា អភិនវអាគតានំ ទហរានញ្ច សាមណេរានញ្ច វន្ទនានយំ សិក្ខន្តា ន ឥមំ អាហច្ច ភាសិតំ បាឡឹ គហេត្វា សិក្ខន្តិ, អថ ខោ បវេណីអាគតនយំយេវ គហេត្វា សិក្ខន្តិ។ កថំ? យទិ ឋត្វា វន្ទថ, ទ្វេ បាទតលានិ សមំ ភូមិយំ បតិដ្ឋាបេត្វា ទ្វេ ហត្ថតលានិ សមំ ផុសាបេត្វា នលាដេ បតិដ្ឋាបេត្វា វន្ទិតព្វាភិមុខំ ឱនមិត្វា វន្ទថាតិ, អយំ នយោ “ឯវំ មហាសត្តោ សុវណ្ណកទលិ វិយ ពារាណសិនគរាភិមុខំ ឱនមិត្វា មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា”តិ ឥមំ ជាតកដ្ឋកថាវចនញ្ច “ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ សិរស្មឹ បតិដ្ឋាបេត្វា”តិអាទិអដ្ឋកថាវចនញ្ច អនុលោមេតិ។ ឥធ បន ទ្វេ បាទតលានិ, ទ្វេ ហត្ថតលានិ, នលាដញ្ចាតិ បញ្ចសុ បតិដ្ឋិតានីតិ សរូបំ វទន្តិ។ យទិ និសីទិត្វា វន្ទថ, បឋមំ ទ្វេ បាទតលានិ ភូមិយំ សមំ បតិដ្ឋាបេត្វា ទ្វេ ជាណុមណ្ឌលានិ សមំ ឧស្សាបេត្វា ទ្វេ កប្បរានិ ទ្វិន្នំ ជាណូនំ ឧបរិ សមំ ឋបេត្វា ទ្វេ ហត្ថតលានិ សមំ ផុសិតានិ កត្វា អញ្ជលិសង្ខាតំ ករបុដំ សិរសង្ខាតេ នលាដេ បតិដ្ឋាបេត្វា វន្ទថ។ តតោ ឱនមិត្វា ទ្វេ ជាណុមណ្ឌលានិ ច ទ្វេ កប្បរានិ ច ភូមិយំ សមំ បតិដ្ឋាបេត្វា ទ្វេ ហត្ថតលានិ បសារេត្វា សមំ ភូមិយំ ឋបេត្វា សីសំ ឧភិន្នំ ហត្ថបិដ្ឋីនំ ឧបរិ កត្វា ភូមិយំ បតិដ្ឋាបេត្វា វន្ទថាតិ។ ឯត្ថ តុ ទ្វេ បាទតលានិ ឯកំ កត្វា, តថា ទ្វេ ជាណុមណ្ឌលានិ ឯកំ, ទ្វេ កប្បរានិ ឯកំ, ទ្វេ ហត្ថតលានិ ឯកំ, សីសំ ឯកំ កត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតសរូបំ កថេន្តិ។ ឯស នយោ បាឡិអដ្ឋកថាដីកាសុ ន ទិដ្ឋោ។

សមីបំ គន្ត្វា បាទានំ វន្ទនកាលេ បន ឯកច្ចេ បឋមំ អត្តនោ សីសំ ហត្ថេន បរាមសិត្វា តេន ហត្ថទ្វយេន ថេរានំ ជាណុមណ្ឌលំ ចីវរស្ស ឧបរិយេវ សម្ពាហន្តិ។ ឯកច្ចេ បឋមំ ថេរានំ ជាណុមណ្ឌលំ សចីវរំយេវ បរាមសិត្វា តេនេវ ហត្ថទ្វយេន អត្តនោ សីសំ បរាមសន្តិ។ ឯកច្ចេ ផុសនមត្តមេវ ករោន្តិ។ ឯសបិ នយោ ន កិស្មិញ្ចិ ទិដ្ឋោ។ រាមញ្ញទេសិយា បន ភិក្ខូ ឯវំ សមីបំ គន្ត្វា វន្ទនកាលេ ថេរានំ បាទគ្គំ អបស្សន្តាបិ បរិយេសិត្វា ចីវរតោ នី ហរិត្វា បាទគ្គមេវ បុនប្បុនំ ហត្ថេន សម្ពាហិត្វា សីសេន បវដ្តេត្វា ចុម្ពិត្វា លេហិត្វា ចិរប្បវាសាគតបិយមនាបឧបជ្ឈាយំ វា អាចរិយំ វា បស្សន្តា វិយ កត្វា វន្ទន្តិ។ តំ កិរិយំ បរិវារបាឡិយំ “ឧភោហិ បាណិតលេហិ បាទានិ បរិសម្ពាហន្តេន បេមញ្ច គារវញ្ច ឧបដ្ឋាបេត្វា បាទា វន្ទិតព្វា”តិ អាគតបាឡិយា សំសន្ទតិ វិយ ទិស្សតិ។ តេបិ ន សព្ពេ បាឡឹ បស្សន្តិ, បវេណីវសេនេវ ករោន្តិ, តស្មា សព្ពេសំ ហិតត្ថំ បាឡិនយោ អម្ហេហិ ឧទ្ធដោ។ បវេណីអាគតនយតោ ហិ បាឡិនយោ ពលវតរោ, តស្មា ភគវតោ អាណំ គរុំ ករោន្តេហិ សប្បុរិសេហិ បាឡិនយោ សមាសេវិតព្ពោតិ អម្ហាកំ ខន្តិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។

អាសន្ទាទិកថា

៥៥. អាសន្ទាទិកថាយំ **ចតុរស្សបីឋ**ន្តិ សមចតុរស្សំ។ **អដ្ឋង្គុលបាទំ វដ្ដតី**តិ អដ្ឋង្គុលបាទកមេវ វដ្ដតិ។ **បមាណាតិក្កន្តោបិ វដ្ដតី**តិ សមចតុរស្សមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ អាយតចតុរស្សា បន សត្តង្គបញ្ចង្គាបិ ឧច្ចបាទា ន វដ្ដន្តិ។ វេត្តេហេវ ចតុរស្សាទិអាការេន កតំ ភទ្ទបីឋន្តិ អាហ “**វេត្តមយបីឋ**”ន្តិ។ **ទារុបដ្ដិកាយ ឧបរី**តិ អដនិអាការេន ឋិតទារុបដលស្ស ហេដ្ឋា។ ឧទ្ធំ បាទំ កត្វា បវេសនកាលញ្ហិ សន្ធាយ “ឧបរី”តិ វុត្តំ។ ឯឡកស្ស បច្ឆិមបាទទ្វយំ វិយ វង្កាការេន ឋិតត្តា បនេតំ “**ឯឡកបាទបីឋ**”ន្តិ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.២៩៧) វុត្តំ។

ឧច្ចាសយនមហាសយនកថា

៥៦. ឧច្ចាសយនមហាសយនកថាយំ “**វាឡរូបានី**តិ អាហរិមានិ វាឡរូបានិ, ‘អកប្បិយរូបាកុលោ អកប្បិយមញ្ចោ បល្លង្កោ’តិ សារសមាសេ វុត្តំ។ **ទីឃលោមកោ មហាកោជវោ**តិ ចតុរង្គុលាធិកលោមោ កាឡកោជវោ។ ‘ចតុរង្គុលាធិកានិ កិរ តស្ស លោមានី’តិ វចនតោ ចតុរង្គុលតោ ហេដ្ឋា វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ **វានចិត្រោ ឧណ្ណាមយត្ថរណោ**តិ ភិត្តិច្ឆេទាទិវសេន វិចិត្រោ ឧណ្ណាមយត្ថរណោ។ **ឃនបុប្ផកោ ឧណ្ណាមយត្ថរណោ**តិ ឧណ្ណាមយលោហិតត្ថរណោ ។ **បកតិតូលិកា**តិ រុក្ខតូលលតាតូលបោដកីតូលសង្ខាតានំ តិណ្ណំ តូលានំ អញ្ញតរបុណ្ណា តូលិកា។ ‘**ឧទ្ទលោមី**តិ ឧភតោទសំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ **ឯកន្តលោមី**តិ ឯកតោទសំ ឧណ្ណាមយត្ថរណ’ន្តិ ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ សារសមាសេ បន ‘**ឧទ្ទលោមី**តិ ឯកតោឧគ្គតបុប្ផំ។ **ឯកន្តលោមី**តិ ឧភតោឧគ្គតបុប្ផ’ន្តិ វុត្តំ។ ‘**កោសេយ្យកដ្ដិស្សមយ**ន្តិ កោសេយ្យកសដមយ’ន្តិ អាចរិយធម្មបាលត្ថេរេន វុត្តំ។ **សុទ្ធកោសេយ្យ**ន្តិ រតនបរិសិព្ពនរហិតំ។ ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ បនេត្ថ ‘ឋបេត្វា តូលិកំ សព្ពានេវ គោនកាទីនិ រតនបរិសិព្ពិតានិ ន វដ្ដន្តី’តិ វុត្តំ។ តត្ថ ‘ឋបេត្វា តូលិក’ន្តិ ឯតេន រតនបរិសិព្ពនរហិតាបិ តូលិកា ន វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ ‘រតនបរិសិព្ពិតានិ ន វដ្ដន្តី’តិ ឥមិនា បន យានិ រតនបរិសិព្ពិតានិ, តានិ ភូមត្ថរណវសេន យថានុរូបំ មញ្ចាទីសុ ច ឧបនេតុំ វដ្ដតីតិ ទីបិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ច វិនយបរិយាយំ បត្វា គរុកេ ឋាតព្ពត្តា ឥធ វុត្តនយេនេវេត្ថ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ សុត្តន្តិកទេសនាយ បន គហដ្ឋានម្បិ វសេន វុត្តត្តា តេសំ សង្គណ្ហនត្ថំ ‘ឋបេត្វា តូលិកំ…បេ…. វដ្ដតី’តិ វុត្តន្តិ អបរេ។

អជិនចម្មេហីតិ អជិនមិគចម្មេហិ។ តានិ កិរ ចម្មានិ សុខុមតរានិ, តស្មា ទុបដ្ដតិបដ្ដានិ កត្វា សិព្ពន្តិ។ តេន វុត្តំ ‘**អជិនប្បវេណី**’តិ។ ឧត្តរំ ឧបរិភាគំ ឆាទេតីតិ **ឧត្តរច្ឆទោ**, វិតានំ, តញ្ច លោហិតវិតានំ ឥធាធិប្បេតន្តិ អាហ ‘**ឧបរិពទ្ធេន រត្តវិតានេនា**’តិ, ‘រត្តវិតានេសុ ច កាសាវំ វដ្ដតិ, កុសុម្ភាទិរត្តមេវ ន វដ្ដតី’តិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ **មហាឧបធាន**ន្តិ បមាណាតិក្កន្តំ ឧបធានំ។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ ‘អលោហិតកានិ ទ្វេបិ វដ្ដន្តិយេវ, តតោ ឧត្តរិ លភិត្វា អញ្ញេសំ ទាតព្ពានិ។ ទាតុមសក្កោន្តោ មញ្ចេ តិរិយំ អត្ថរិត្វា ឧបរិបច្ចត្ថរណំ ទត្វា និបជ្ជិតុម្បិ លភតី’តិ អវិសេសេន វុត្តំ, សេនាសនក្ខន្ធកវណ្ណនាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧) បន ‘អគិលានស្ស សីសូបធានញ្ច បាទូបធានញ្ចាតិ ទ្វយមេវ វដ្ដតិ។ គិលានស្ស ពិម្ពោហនានិ សន្ថរិត្វា ឧបរិ ច បច្ចត្ថរណំ ទត្វា និបជ្ជិតុម្បិ វដ្ដតី’តិ វុត្តត្តា គិលានោយេវ មញ្ចេ តិរិយំ អត្ថរិត្វា និបជ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។ **អភិនិស្សាយ និសីទិតុ**ន្តិ អបស្សាយ និសីទិតុ”ន្តិ ឯត្តកោ វិនិច្ឆយោ សារត្ថទីបនិយំ អាគតោ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៥៤) – បន **វាឡរូបានី**តិ អាហរិមានិ វាឡរូបានិ។ **ចតុរង្គុលាធិកានី**តិ ឧទ្ទលោមីឯកន្តលោមីហិ វិសេសទស្សនំ។ ចតុរង្គុលតោ ហិ ឩនានិ កិរ ឧទ្ទលោមីអាទីសុ បវិសន្តិ។ **វានចិត្រោ ឧណ្ណាមយត្ថរណោ**តិ នានាវណ្ណេហិ ឧណ្ណាមយសុត្តេហិ ភិត្តិច្ឆេទាទិវសេន វាយិត្វា កតចិត្តត្ថរណោ។ **ឃនបុប្ផកោ**តិ ពហលរាគោ។ **បកតិតូលិកា**តិ តូលបុណ្ណា ភិសិ។ **វិកតិកា**តិ សីហរូបាទិវសេន វានចិត្រាវ គយ្ហតិ។ “**ឧទ្ទលោមី**តិ ឧភតោទសំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ **ឯកន្តលោមី**តិ ឯកន្តទសំ ឧណ្ណាមយត្ថរណ”ន្តិ ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ **កោសេយ្យកដ្ដិស្សមយ**ន្តិ កោសិយសុត្តានំ អន្តរា សុវណ្ណមយសុត្តានិ បវេសេត្វា វីតំ, សុវណ្ណសុត្តំ កិរ កដ្ដិស្សំ កសដន្តិ ច វុច្ចតិ។ តេនេវ “កោសេយ្យកសដមយ”ន្តិ អាចរិយធម្មបាលត្ថេរេន វុត្តន្តិ វទន្តិ។ **រតនបរិសិព្ពិត**ន្តិ សុវណ្ណលិត្តំ។ **សុទ្ធកោសេយ្យ**ន្តិ រតនបរិសិព្ពនរហិតំ។

អជិនមិគចម្មានំ អតិសុខុមត្តា ទុបដ្ដតិបដ្ដានិ កត្វា សិព្ពន្តីតិ វុត្តំ “**អជិនប្បវេណី**”តិ។ **រត្តវិតានេនា**តិ សព្ពរត្តេន វិតានេន។ យំ បន នានាវណ្ណំ វានចិត្តំ វា លេបចិត្តំ វា, តំ វដ្ដតិ។ ឧភតោលោហិតកូបធានេបិ ឯសេវ នយោ។ **ចិត្រំ វា**តិ ឥទំ បន សព្ពថា កប្បិយត្តា វុត្តំ, ន បន ឧភតោឧបធានេសុ អកប្បិយត្តា។ ន ហិ លោហិតកសទ្ទោ ចិត្តេ វដ្ដតិ។ បដលិគ្គហណេនេវ ចិត្តកស្សបិ អត្ថរណស្ស សង្គហេតព្ពប្បសង្គតោ។ កាសាវំ បន លោហិតង្គវោហារំ ន គច្ឆតិ, តស្មា វិតានេបិ ឧភតោឧបធានេបិ វដ្ដតិ។ **សចេ បមាណយុត្ត**ន្តិអាទិ អញ្ញស្ស បមាណាតិក្កន្តស្ស ពិម្ពោហនស្ស បដិក្ខិត្តភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ, ន បន ឧច្ចាសយនមហាសយនភាវទស្សនត្ថំ តថា

អវុត្តត្តា, តំ បន ឧបធានំ ឧបោសថិកានំ គហដ្ឋានំ វដ្ដតិ។ ឧច្ចាសយនមហាសយនមេវ ហិ តទា តេសំ ន វដ្ដតិ។ ទីឃនិកាយដ្ឋកថាទីសុ កិញ្ចាបិ “បបេត្វា តូលិកំ សព្ពានេវ គោនកាទីនិ រតនបរិសិព្ពិតានិ ន វដ្ដន្តី”តិ វុត្តំ, វិនយដ្ឋកថា ឯវ បន កប្បិយាកប្បិយភាវេ បមាណន្តិ គហេតព្ពំ។ **អភិនិស្សាយា**តិ អបស្សាយាតិ វុត្តំ។

បាសាទបរិភោគកថា

បាសាទបរិភោគកថាយំ សារត្ថទីបនិយំ វជិរពុទ្ធិដីកាយញ្ច ន កិញ្ចិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ចូឡវគ្គ ២.៣២០) បន “**សុវណ្ណរជតាទិវិចិត្រានី**តិ សង្ឃិកសេនាសនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ បុគ្គលិកំ បន សុវណ្ណាទិវិចិត្រំ ភិក្ខុស្ស សម្បដិច្ឆិតុមេវ ន វដ្ដតិ ‘ន កេនចិ បរិយាយេន ជាតរូបរជតំ សាទិតព្ព’ន្តិ (មហាវ. ២៩៩) វុត្តត្តា។ តេនេវេត្ថ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) ‘សង្ឃិកវិហារេ វា បុគ្គលិកវិហារេ វា’តិ វុត្តំ។ គោនកាទិអកប្បិយភណ្ឌវិសយេ ឯវ វុត្តំ ឯកភិក្ខុស្សបិ តេសំ គហណេ ទោសាភាវា”តិ វុត្តំ។

ឧបាហនកថា

ឧបាហនកថាយំ “**អទ្ទារិដ្ឋកវណ្ណា**តិ អភិនវារិដ្ឋផលវណ្ណា, ឧទកេន តិន្តកាកបក្ខវណ្ណាតិបិ វទន្តិ។ **ឧណ្ណាហិ កតបាទុកា**តិ ឧណ្ណាលោមមយកម្ពលេហិ, ឧណ្ណាលោមេហិ ឯវ វា កតបាទុកា។ **កាឡសីហោ**តិ កាឡមុខវានរជាតិ។ សេសមេត្ថ បាឡិតោ ច អដ្ឋកថាតោ ច សុវិញ្ញេយ្យមេវា”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៤៦) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៤៦) បន “**អទ្ទារិដ្ឋកវណ្ណា**តិ អល្លារិដ្ឋផលវណ្ណា, តិន្តកាកបក្ខវណ្ណាតិបិ វទន្តិ។ **រជន**ន្តិ ឧបរិលិត្តនីលាទិវណ្ណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេនាហ ‘**ចោឡកេន បុញ្ឆិត្វា**’តិ។ តញ្ហិ តថា បុញ្ឆិតេ វិគច្ឆតិ។ យំ បន ចម្មស្ស ទុគ្គន្ធាបនយនត្ថំ កាឡរត្តាទិរជនេហិ រញ្ជិតត្តា កាឡរត្តាទិវណ្ណំ ហោតិ, តំ ចោឡាទីហិ អបនេតុំ ន សក្កា ចម្មគតិកមេវ, តស្មា តំ វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ខល្លក**ន្តិ សព្ពបណ្ហិបិធានចម្មំ អបរិគឡនត្ថំ បណ្ហិយា ឧបរិភាគេ អបិធាយ អារោបនពន្ធនមត្តំ វដ្ដតិ។ **វិចិត្រា**តិ សណ្ឋានតោ វិចិត្របដ្ដា អធិប្បេតា, ន វណ្ណតោ សព្ពសោ អបនេតព្ពេសុ ខល្លកាទីសុ បវិដ្ឋត្តា។ ពិឡាលសទិសមុខត្តា មហាឧលូកា **បក្ខិពិឡាលា**តិ វុច្ចន្តិ, តេសំ ចម្មំ នាម បក្ខលោមមេវ។ **ឧណ្ណាហិ កតបាទុកា**តិ ឯត្ថ ឧណ្ណាមយកម្ពលេហិ កតបាទុកា សង្គយ្ហន្តិ។ **កាឡសីហោ**តិ កាឡមុខវានរជាតិ។ **ចម្មំ ន វដ្ដតី**តិ និសីទនត្ថរណំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, ភូមត្ថរណាទិវសេន បរិភោគោ វដ្ដតេវា”តិ វុត្តំ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ២៥៩) បន “**មិគមាតុកោ**តិ តស្ស នាមំ, វាតមិគោតិ ច តស្ស នាមំ។ ‘**កាឡសីហោ** កាឡមុខោ កបី’តិ លិខិតំ។ **ចម្មំ ន វដ្ដតី**តិ យេន បរិយាយេន ចម្មំ វឌ្ឍិស្សតិ, សោ បរតោ អាវិភវិស្សតិ។ ‘អត្តនោ បុគ្គលិកវសេន បច្ចាហារោ បដិក្ខិត្តោ’តិ វុត្តំ។ ‘ន, ភិក្ខវេ, កិញ្ចិ ចម្មំ ធារេតព្ព’ន្តិ ឯត្តាវតា សិទ្ធេ ‘ន, ភិក្ខវេ, គោចម្ម’ន្តិ ឥទំ បរតោ ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សព្ពបច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ ចម្មានិ អត្ថរណានី’តិ (មហាវ. ២៥៩) ឯត្ថ អនុមតិប្បសង្គភយា វុត្តន្តិ វេទិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។

យានកថា

យានកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បុរិសយុត្តំ ហត្ថវដ្ដក”ន្តិ (មហាវ. ២៥៣) ឯត្ថ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បុរិសយុត្តំ, អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ហត្ថវដ្ដកន្តិ ឯវំ បច្ចេកំ វាក្យបរិសមាបនំ អធិប្បេតន្តិ អាហ “**បុរិសយុត្តំ ឥត្ថិសារថិ វា…បេ…. បុរិសា វា, វដ្ដតិយេវា**”តិ។ “**បីឋកសិវិក**ន្តិ បីឋកយានំ។ **បាដង្កិ**ន្តិ អន្ទោលិកាយេតំ អធិវចន”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៥៣) វុត្តំ, “**បីឋកសិវិក**ន្តិ ផលកាទិនា កតំ បីឋកយានំ។ **បដបោតលិកំ** អន្ទោលិកា។ សព្ពម្បិ យានំ ឧបាហនេនបិ គន្តុំ អសមត្ថស្ស គិលានស្ស អនុញ្ញាត”ន្តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៥៣)។

ចីវរកថា

៥៧. ចីវរកថាយំ “**អហតកប្បាន**ន្តិ ឯកវារធោតានំ។ **ឧតុទ្ធដាន**ន្តិ ឧតុតោ ទីឃកាលតោ ឧទ្ធដានំ ហតវត្ថកានំ, បិលោតិកានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **បាបណិកេ**តិ អន្តរាបណតោ បតិតបិលោតិកចីវរេ។ **ឧស្សាហោ ករណីយោ**តិ បរិយេសនា កាតព្ពា។ បរិច្ឆេទោ បនេត្ថ នត្ថិ, បដ្ដសតម្បិ វដ្ដតិ។ សព្ពមិទំ សាទិយន្តស្ស ភិក្ខុនោ វសេន វុត្តំ។ **អគ្គឡំ តុន្ន**ន្តិ ឯត្ថ ឧទ្ធរិត្វា អល្លីយាបនខណ្ឌំ **អគ្គឡំ**, សុត្តេន សំសិព្ពិតំ **តុន្នំ**, វដ្ដេត្វា ករណំ **ឱវដ្ដិកំ**។ **កណ្ឌុបកំ** វុច្ចតិ មុទ្ទិកា។ **ទឡ្ហីកម្ម**ន្តិ អនុទ្ធរិត្វាវ ឧបស្សយំ កត្វា អល្លីយាបនកំ វត្ថខណ្ឌ”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ អាគតំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៤៨) បន “**អច្ឆុបេយ្យ**ន្តិ បតិដ្ឋបេយ្យំ។ **ហតវត្ថកាន**ន្តិ

កាលាតីតវត្ថានំ។ **ឧទ្ធរិត្វា អល្លិយាបនខណ្ឌ**ន្តិ ទុព្ពលដ្ឋានំ អបនេត្វា អល្លិយាបនវត្ថខណ្ឌ”ន្តិ វុត្តំ។ **ទិគុណំ សង្ឃាដិ**ន្តិ ទុបដ្ដំ សង្ឃាដឹ។ **ឯកច្ចិយ**ន្តិ ឯកបដ្ដំ អគ្គបដ្ដំ។ **អគ្គឡំ អជ្ឈាបេស្ស**ន្តិ ជិណ្ណដ្ឋានេ បិលោតិកខណ្ឌំ លគ្គាបេយ្យំ។

ឆិន្នចីវរកថា

ឆិន្នចីវរកថាយំ **តីសុ បន ចីវរេសុ ទ្វេ វា ឯកំ វា ឆិន្ទិត្វា កាតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឆិន្នកំ សង្ឃាដឹ ឆិន្នកំ ឧត្តរាសង្គំ ឆិន្នកំ អន្តរវាសក”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៥) វចនតោ បញ្ចខណ្ឌសត្តខណ្ឌាទិវសេន ឆិន្ទិត្វាវ កាតព្ពំ, ន អច្ឆិន្ទិត្វាតិ អត្ថោ។ **សចេ នប្បហោតិ, អាគន្តុកបដ្ដំ ទាតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ យទិ ឆិន្ទិត្វា កតេ តិណ្ណម្បិ ចីវរានំ អត្ថាយ សាដកោ នប្បហោតិ, ទ្វេ ចីវរានិ ឆិន្នកានិ កាតព្ពានិ, ឯកំ ចីវរំ អច្ឆិន្នកំ កត្តព្ពំ។ ទ្វីសុ ចីវរេសុ ឆិន្ទិត្វា កតេសុ សាដកោ នប្បហោតិ, ទ្វេ ចីវរានិ អច្ឆិន្នកានិ, ឯកំ ចីវរំ ឆិន្នកំ កាតព្ពំ។ ឯកស្មិម្បិ ចីវរេ ឆិន្ទិត្វា កតេ សាដកោ នប្បហោតិ, ឯវំ សតិ អច្ឆិន្ទិត្វា អាគន្តុកបដ្ដំ ទាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ តមត្ថំ បាឡិយា សាធេតុំ **“វុត្តញ្ហេត”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អន្វាធិកម្បិ អារោបេតុ**ន្តិ ឯវំ អប្បហោន្តេ សតិ អាគន្តុកបដ្ដម្បិ អារោបេតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។

អកប្បិយចីវរកថា

អកប្បិយចីវរកថាយំ “នគ្គិយំ កុសចីរំ ផលកចីរំ កេសកម្ពលំ វាឡកម្ពលំ ឧលូកបក្ខិកំ អជិនក្ខិប”ន្តិ ឥមានិ តិត្ថិយសមាទានត្តា ថុល្លច្ចយវត្ថូនីតិ ភគវតា បដិក្ខិត្តានិ ។ តត្ថ **នគ្គិយ**ន្តិ នគ្គភាវោ អចេលកភាវោ។ **កុសចីរ**ន្តិ កុសេន គន្ថេត្វា កតចីវរំ។ **វាកចីរ**ន្តិ តាបសានំ វក្កលំ។ **ផលកចីរ**ន្តិ ផលកសណ្ឋានានិ ផលកានិ សិព្ពិត្វា កតចីវរំ។ **កេសកម្ពល**ន្តិ កេសេហិ តន្តេ វាយិត្វា កតកម្ពលំ។ **វាលកម្ពល**ន្តិ ចាមរីវាលេហិ វាយិត្វា កតកម្ពលំ។ **ឧលូកបក្ខិក**ន្តិ ឧលូកសកុណស្ស បក្ខេហិ កតនិវាសនំ ។ **អជិនក្ខិប**ន្តិ សលោមំ សខុរំ អជិនមិគចម្មំ។ តានិ តិត្ថិយទ្ធជភូតានិ អចីវរភាវេន បាកដានីតិ អាចរិយេន ឥធ ន វុត្តានិ។ បោត្ថកោ បន អបាកដោតិ តំ វត្វា សព្ពនីលកាទីនិ ទុក្កដវត្ថុកានិ វុត្តានិ។ **“តិបដ្ដចីវរស្ស វា មជ្ឈេ ទាតព្ពានី”**តិ វុត្តត្តា តិបដ្ដចីវរំ ធារេតុំ វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ។ តិបដ្ដាទីនញ្ច ពហុបដ្ដចីវរានំ អន្តរេ ឰទិសានិ អសារុប្បវណ្ណានិ បដបិលោតិកានិ កាតព្ពានីតិ ទស្សេតិ។ **កញ្ចុកំ** នាម សីសតោ បដិមុញ្ចិត្វា កាយារុឡ្ហវត្ថំ។ តេនាហ **“ផាលេត្វា រជិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី”**តិ។ **វេឋន**ន្តិ សីសវេឋនំ។ **តិរីដ**ន្តិ មកុដំ។ តស្ស វិសេសំ ទស្សេតុំ **“តិរីដកំ បនា”**តិអាទិមាហ។

ចីវរវិចារណកថា

ចីវរវិចារណកថាយំ “បណ្ឌិតោ, ភិក្ខវេ, អានន្ទោ, មហាបញ្ញោ, ភិក្ខវេ, អានន្ទោ។ យត្រ ហិ នាម មយា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានិស្សតិ, កុសិម្បិ នាម ករិស្សតិ, អឌ្ឍកុសិម្បិ នាម ករិស្សតិ, មណ្ឌលម្បិ នាម ករិស្សតិ, អឌ្ឍមណ្ឌលម្បិ នាម ករិស្សតិ, វិវដ្ដម្បិ នាម ករិស្សតិ, អនុវិវដ្ដម្បិ នាម ករិស្សតិ, គីវេយ្យកម្បិ នាម ករិស្សតិ, ជង្ឃេយ្យកម្បិ នាម ករិស្សតិ, ពាហន្តម្បិ នាម ករិស្សតិ, ឆិន្នកំ ភវិស្សតិ, សត្ថលូខំ សមណសារុប្បំ បច្ចត្ថិកានញ្ច អនភិច្ឆិត”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៥) វចនតោ “បស្សសិ ត្វំ, អានន្ទ, មគធខេត្តំ អច្ឆិពទ្ធំ បាឡិពទ្ធំ មរិយាទពទ្ធំ សិង្ឃាដកពទ្ធ”ន្តិ ភគវតោ សំខិត្តេន វុត្តវចនំ សុត្វា អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ អជ្ឈាសយានុរូបំ សម្ពហុលានំ ភិក្ខូនំ ចីវរំ សំវិទហិ។ តថា ឥទានិបិ ឯវរូបំ ចីវរំ សំវិទហិតព្ពំ។

តត្ថ “**អច្ឆិពទ្ធ**ន្តិ ចតុរស្សកេទារពទ្ធំ។ **បាឡិពទ្ធ**ន្តិ អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច ទីឃមរិយាទពទ្ធំ។ **មរិយាទពទ្ធ**ន្តិ អន្តរន្តរា រស្សមរិយាទពទ្ធំ។ **សិង្ឃាដកពទ្ធ**ន្តិ មរិយាទាយ មរិយាទំ វិនិវិជ្ឈិត្វា គតដ្ឋានេ សិង្ឃាដកពទ្ធំ, ចតុក្កសណ្ឋានន្តិ អត្ថោ។ **យត្រ ហិ នាមា**តិ យោ នាម។ **កុសិម្បិ នាមា**តិអាទីសុ **កុសី**តិ អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច អនុវាតាទីនំ ទីឃបដ្ដានមេតំ អធិវចនំ។ **អឌ្ឍកុសី**តិ អន្តរន្តរារស្សបដ្ដានំ នាមំ។ **មណ្ឌល**ន្តិ បញ្ចខណ្ឌិកស្ស ចីវរស្ស ឯកេកស្មឹ ខណ្ឌេ មហាមណ្ឌលំ។ **អឌ្ឍមណ្ឌល**ន្តិ ខុទ្ទកមណ្ឌលំ។ **វិវដ្ដ**ន្តិ មណ្ឌលញ្ច អឌ្ឍមណ្ឌលញ្ច ឯកតោ កត្វា សិព្ពិតំ មជ្ឈិមខណ្ឌំ។ **អនុវិវដ្ដ**ន្តិ តស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ ទ្វេ ខណ្ឌានិ។ **គីវេយ្យក**ន្តិ គីវាវេឋនដ្ឋានេ ទឡ្ហីករណត្ថំ អញ្ញសុត្តសំសិព្ពិតំ អាគន្តុកបដ្ដំ។ **ជង្ឃេយ្យក**ន្តិ ជង្ឃបាបុណនដ្ឋានេ តថេវ សំសិព្ពិតំ បដ្ដំ។ គីវាដ្ឋានេ ច ជង្ឃដ្ឋានេ ច បដ្ដានមេតំ នាមន្តិ។ **ពាហន្ត**ន្តិ អនុវិវដ្ដានំ ពហិ ឯកេកំ ខណ្ឌំ។ ឥតិ បញ្ចខណ្ឌិកចីវរេនេតំ វិចារិតន្តិ។ អថ វា **អនុវិវដ្ដ**ន្តិ វិវដ្ដស្ស ឯកបស្សតោ ទ្វិន្នំ ឯកបស្សតោ ទ្វិន្នន្តិ ចតុន្នម្បិ ខណ្ឌានមេតំ នាមំ។ **ពាហន្ត**ន្តិ សុប្បមាណំ ចីវរំ បារុបន្តេន សំហរិត្វា ពាហាយ ឧបរិ ឋបិតា ឧភោ អន្តា ពហិមុខា តិដ្ឋន្តិ, តេសំ ឯតំ នាមំ។ អយមេវ ហិ នយោ មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្តោ”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥) អាគតោ។

ចីវរសិព្ពនកថា

ទណ្ឌកឋិនេនចីវរសិព្ពនកថាយំ – តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ តត្ថ តត្ថ ខីលំ និក្ខនិត្វា សម្ពន្ធិត្វា ចីវរំ សិព្ពេន្តិ, ចីវរំ វិកណ្ណំ ហោតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កឋិនំ កឋិនរជ្ជុំ, តត្ថ តត្ថ ឱពន្ធិត្វា ចីវរំ សិព្ពេតុន្តិ។ វិសមេ កឋិនំ បត្ថរន្តិ, កឋិនំ បរិភិជ្ជតិ...បេ.... ន, ភិក្ខវេ, វិសមេ កឋិនំ បត្ថរិតព្ពំ, យោ បត្ថរេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ។

ឆមាយ កឋិនំ បត្ថរន្តិ, កឋិនំ បំសុកិតំ ហោតិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិណសន្ថារកន្តិ។ កឋិនស្ស អន្តោ ជីរតិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អនុវាតំ បរិភណ្ឌំ អារោបេតុន្តិ។ កឋិនំ នប្បហោតិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទណ្ឌកឋិនំ ពិទលកំ សលាកំ វិនន្ធនរជ្ជុំ វិនន្ធនសុត្តកំ វិនន្ធិត្វា ចីវរំ សិព្ពេតុន្តិ។ សុត្តន្តរិកាយោ វិសមា ហោន្តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កឡិម្ភកន្តិ។ សុត្តា វង្កា ហោន្តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មោឃសុត្តកន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ អធោតេហិ បាទេហិ កឋិនំ អក្កមន្តិ, កឋិនំ ទុស្សតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – ន, ភិក្ខវេ, អធោតេហិ បាទេហិ កឋិនំ អក្កមិតព្ពំ, យោ អក្កមេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ។

តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ អល្លេហិ បាទេហិ កឋិនំ អក្កមន្តិ, កឋិនំ ទុស្សតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – ន, ភិក្ខវេ, អល្លេហិ បាទេហិ កឋិនំ អក្កមិតព្ពំ, យោ អក្កមេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ។

តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ សឧបាហនា កឋិនំ អក្កមន្តិ, កឋិនំ ទុស្សតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – ន, ភិក្ខវេ, សឧបាហនេន កឋិនំ អក្កមិតព្ពំ។ យោ អក្កមេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ។

តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ ចីវរំ សិព្ពន្តា អង្គុលិយា បដិគ្គណ្ហន្តិ, អង្គុលិយោ ទុក្ខា ហោន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ ឧច្ចាវចេ បដិគ្គហេ ធារេន្តិ សុវណ្ណមយំ រូបិយមយំ។ មនុស្សា ឧជ្ឈាយន្តិ ខីយន្តិ វិបាចេន្តិ “សេយ្យថាបិ គិហី កាមភោគិនោ”តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – ន, ភិក្ខវេ, ឧច្ចាវចា បដិគ្គហា ធារេតព្ពា, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អដ្ឋិមយំ...បេ.... សង្ខនាភិមយន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន សូចិយោបិ សត្ថកាបិ បដិគ្គហាបិ នស្សន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាវេសនវិត្ថកន្តិ។ អាវេសនវិត្ថកេ សមាកុលា ហោន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហថវិកន្តិ។ អំសពទ្ធកោ ន ហោតិ...បេ.... អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អំសពទ្ធកំ ពន្ធនសុត្តកន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ អព្ភោកាសេ ចីវរំ សិព្ពន្តា សីតេនបិ ឧណ្ហេនបិ កិលមន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កឋិនសាលំ កឋិនមណ្ឌបន្តិ។ កឋិនសាលា នីចវត្ថុកា ហោតិ, ឧទកេន ឱត្ថរីយតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឧច្ចវត្ថុកំ កាតុន្តិ។ ចយោ បរិបតតិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចិនិតុំ តយោ ចយេ ឥដ្ឋកចយំ, សិលាចយំ, ទារុចយន្តិ។ អារោហន្តា វិហញ្ញន្តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តយោ សោបានេ ឥដ្ឋកសោបានំ, សិលាសោបានំ, ទារុសោបានន្តិ។ អារោហន្តា បរិបតន្តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាលម្ពនពាហន្តិ។ កឋិនសាលាយ តិណចុណ្ណំ បរិបតតិ ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឱគុម្ពេត្វា ឧល្លិត្តាវលិត្តំ កាតុំ សេតវណ្ណំ កាឡវណ្ណំ គេរុកបរិកម្មំ មាលាកម្មំ លតាកម្មំ មករទន្តកំ បញ្ចបដិកំ ចីវររជ្ជុន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ ចីវរំ សិព្ពេត្វា តថេវ កឋិនំ ឧជ្ឈិត្វា បក្កមន្តិ, ឧន្ទូរេហិបិ ឧបចិកាហិបិ ខជ្ជតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កឋិនំ សង្ឃរិតុន្តិ។ កឋិនំ បរិភិជ្ជតិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គោឃំសិកាយ កឋិនំ សង្ឃរិតុន្តិ។ កឋិនំ វិនិវេឋិយតិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ពន្ធនរជ្ជុន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ កុដ្ដេបិ ថម្ភេបិ កឋិនំ ឧស្សាបេត្វា បក្កមន្តិ, បរិបតិត្វា កឋិនំ ភិជ្ជតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ភិត្តិខីលេ វា នាគទន្តេ វា លគ្គេតុន្តិ។ អថ ខោ ភគវា វេសាលិយំ យថាភិរន្តំ វិហរិត្វា

“**កថិន**ន្តិ និស្សេណិម្បិ, តត្ថ អត្ថរិតព្ពកដសារកកិលញ្ជានំ អញ្ញតរម្បិ។ **កថិនរជ្ជុ**ន្តិ យាយ ទុបដ្ដចីវរំ សិព្ពន្តា កថិនេ ចីវរំ វិពន្ធន្តិ។ **កថិនំ នប្បហោតី**តិ ទីឃស្ស ភិក្ខុនោ បមាណេន កតំ កថិនំ ឥត្តរស្ស ភិក្ខុនោ ចីវរំ បត្ថរិយមានំ នប្បហោតិ, អន្តោយេវ ហោតិ, ទណ្ឌកេ ន បាបុណាតីតិ អត្ថោ។ **ទណ្ឌកថិន**ន្តិ តស្ស មជ្ឈេ ឥត្តរស្ស ភិក្ខុនោ បមាណេន អញ្ញំ និស្សេណឹ ពន្ធិតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ **ពិទលក**ន្តិ ទណ្ឌកថិនប្បមាណេន កដសារកស្ស បរិយន្តេ បដិសំហរិត្វា ទុគុណករណំ។ **សលាក**ន្តិ ទុបដ្ដចីវរស្ស អន្តរេ បវេសនសលាកំ។ **វិនន្ធនរជ្ជុ**ន្តិ មហានិស្សេណិយា សទ្ធឹ ខុទ្ទកនិស្សេណឹ វិនន្ធិតុំ រជ្ជុំ។ **វិនន្ធនសុត្តក**ន្តិ ខុទ្ទកនិស្សេណិយា ចីវរំ វិនន្ធិតុំ សុត្តកំ។ **វិនន្ធិត្វា ចីវរំ សិព្ពេតុ**ន្តិ តេន សុត្តកេន តត្ថ ចីវរំ វិនន្ធិត្វា សិព្ពេតុំ។ **វិសមា ហោន្តី**តិ កាចិ ខុទ្ទកា ហោន្តិ, កាចិ មហន្តា។ **កឡិម្ភក**ន្តិ បមាណសញ្ញាករណំ យំ កិញ្ចិ តាលបណ្ណាទឹ។ **មោឃសុត្តក**ន្តិ វឌ្ឍកីនំ ទារុសុ កាឡសុត្តេន វិយ ហលិទ្ទិសុត្តេន សញ្ញាករណំ។ **អង្គុលិយា បដិគ្គណ្ហន្តី**តិ សូចិមុខំ អង្គុលិយា បដិច្ឆន្តិ។ **បដិគ្គហ**ន្តិ អង្គុលិកោសកំ។ **អាវេសនវិត្ថកំ** នាម យំ កិញ្ចិ បាតិចង្កោដកាទិ។ **ឧច្ចវត្ថុក**ន្តិ បំសុំ អាកិរិត្វា ឧច្ចវត្ថុកំ កាតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ **ឱគុម្ផេត្វា ឧល្លិត្តាវលិត្តំ កាតុ**ន្តិ ឆទនំ ឱធុនិត្វា ឃនទណ្ឌកំ កត្វា អន្តោ ចេវ ពហិ ច មត្តិកាយ លិម្បិតុន្តិ អត្ថោ។ **គោឃំសិកាយា**តិ វេឡុំ វា រុក្ខទណ្ឌកំ វា អន្តោ កត្វា តេន សទ្ធឹ សំហរិតុន្តិ អត្ថោ។ **ពន្ធនរជ្ជុ**ន្តិ តថា សំហរិតស្ស ពន្ធនរជ្ជុ”ន្តិ អយំ អដ្ឋកថាបាឋោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៦)។

“**អនុវាតំ បរិភណ្ឌ**ន្តិ កិលញ្ជាទីសុ ករោតីតិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្តំ។ **ពិទលក**ន្តិ ទុគុណករណសង្ខាតស្ស កិរិយាវិសេសស្ស អធិវចនំ។ កស្ស ទុគុណករណំ? យេន កិលញ្ជាទិនា មហន្តំ កថិនំ អត្ថតំ, តស្ស។ តញ្ហិ ទណ្ឌកថិនប្បមាណេន បរិយន្តេ សំហរិត្វា ទុគុណំ កាតព្ពំ។ **បដិគ្គហ**ន្តិ អង្គុលិកញ្ចុកំ។ **បាតិ** នាម បដិគ្គហសណ្ឋានេន កតោ ភាជនវិសេសោ។ **ន សម្មតី**តិ នប្បហោតិ។ **នីចវត្ថុកំ ចិនិតុ**ន្តិ ពហិកុដ្ដស្ស សមន្តតោ នីចវត្ថុកំ កត្វា ចិនិតុ”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.២៦០-២៦២)។

“**និស្សេណិម្បី**តិ ចតូហិ ទណ្ឌេហិ ចីវរប្បមាណេន អាយតចតុរស្សំ កត្វា ពទ្ធបដលម្បិ។ ឯត្ថ ហិ ចីវរកោដិយោ សមកំ ពន្ធិត្វា ចីវរំ យថាសុខំ សិព្ពន្តិ។ **តត្ថ អត្ថរិតព្ព**ន្តិ តស្សា និស្សេណិយា ឧបរិ ចីវរស្ស ឧបត្ថម្ភនត្ថាយ អត្ថរិតព្ពំ។ កថិនសង្ខាតាយ និស្សេណិយា ចីវរស្ស ពន្ធនករជ្ជុ កថិនរជ្ជូតិ មជ្ឈិមបទលោបី សមាសោតិ អាហ “**យាយា**”តិអាទិ។ តត្ថ យស្មា ទ្វិន្នំ បដលានំ ឯកស្មឹ អធិកេ ជាតេ តត្ថ វលិយោ ហោន្តិ, តស្មា ទុបដ្ដចីវរស្ស បដលទ្វយម្បិ សមកំ កត្វា ពន្ធនករជ្ជុ កថិនរជ្ជូតិ វេទិតព្ពំ។ បាឡិយំ (ចូឡវ. ២៥៦) **កថិនស្ស អន្តោ ជីរតី**តិ កថិនេ ពទ្ធស្ស ចីវរស្ស បរិយន្តោ ជីរតី”តិ វិមតិវិនោទនិយំ វុត្តំ។

“**ពិទលកំ** នាម ទិគុណករណសង្ខាតស្ស កិរិយាវិសេសស្ស អធិវចនំ។ កស្ស ទិគុណករណំ? យេន កិលញ្ជាទិនា មហន្តំ កថិនំ អត្ថតំ, តស្ស។ តញ្ហិ ទណ្ឌកថិនប្បមាណេន បរិយន្តេ សំហរិត្វា ទិគុណំ កាតព្ពំ, អញ្ញថា ខុទ្ទកចីវរស្ស អនុវាតបរិភណ្ឌាទិវិធានករណេ ហត្ថស្ស ឱកាសោ ន ហោតិ។ សលាកាយ សតិ ទ្វិន្នំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ ញត្វា សិព្ពិតាសិព្ពិតំ សុខំ បញ្ញាយតិ។ ទណ្ឌកថិនេ កតេ ន ពហូហិ សហាយេហិ បយោជនំ។ ‘អសំកុដិត្វា ចីវរំ សមំ ហោតិ, កោណាបិ សមា ហោន្តី’តិ លិខិតំ, ‘ហលិទ្ទិសុត្តេន សញ្ញាករណ’ន្តិ វុត្តត្តា ‘ហលិទ្ទិសុត្តេន ចីវរំ សិព្ពេតុម្បិ វដ្ដតី’តិ សិទ្ធំ។ តត្ថ ហិ កេចិ អកប្បិយសញ្ញិនោ។ **បដិគ្គហោ** នាម អង្គុលិកោសោ។ **បាតី**តិ បដិគ្គហសណ្ឋានំ។ **បដិគ្គហថវិក**ន្តិ អង្គុលិកោសថវិក”ន្តិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. ចូឡវគ្គ ២៥៦) អាគតំ។

គហបតិចីវរាទិកថា

គហបតិចីវរាទិកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គហបតិចីវរំ, យោ ឥច្ឆតិ, បំសុកូលិកោ ហោតុ, យោ ឥច្ឆតិ, គហបតិចីវរំ សាទិយតុ, ឥតរីតរេនបាហំ, ភិក្ខវេ, សន្តុដ្ឋឹ វណ្ណេមី”តិ (មហាវ. ៣៣៧) វចនតោ អសមាទិន្នធុតង្គោ យោ ភិក្ខុ បំសុកូលំ ធារេតុំ ឥច្ឆតិ, តេន បំសុកូលិកេន ភវិតព្ពំ ។ យោ បន គិហីហិ ទិន្នំ គហបតិចីវរំ សាទិយិតុំ ឥច្ឆតិ, តេន គហបតិចីវរសាទិយកេន ភវិតព្ពំ។ សមាទិន្នធុតង្គោ បន ភិក្ខុ “គហបតិចីវរំ បដិក្ខិបាមិ, បំសុកូលិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ អធិដ្ឋហនតោ គហបតិចីវរំ សាទិយិតុំ ន វដ្ដតិ។ **គហបតិចីវរ**ន្តិ គហបតីហិ ទិន្នំ ចីវរំ។ **ឥតរីតរេនបី**តិ អប្បគ្ឃេនបិ មហគ្ឃេនបិ យេន កេនចីតិ អត្ថោ។

“**ឥតរីតរេនា**តិ ឥតរេន ឥតរេន។ **ឥតរ**-សទ្ទោ បន អនិយមវចនោ ទ្វិក្ខត្តុំ វុច្ចមានោ យំកិញ្ចិ-សទ្ទេហិ សមានត្ថោ ហោតីតិ វុត្តំ **អប្បគ្ឃេនបិ មហគ្ឃេនបិ យេន កេនចី**”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៣៧), “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បាវារំ, អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កោសេយ្យបាវារំ, អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កោជវ”ន្តិ (មហាវ. ៣៣៧) វចនតោ បាវារាទីនិបិ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **បាវារោ**តិ សលោមកោ កប្បាសាទិភេទោ។ **អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កោជវ**ន្តិ ឯត្ថ បកតិកោជវមេវ វដ្ដតិ, មហាបិដ្ឋិយកោជវំ ន វដ្ដតិ។ **កោជវ**ន្តិ ឧណ្ណាមយោ បាវារសទិសោ។ “**មហាបិដ្ឋិ កោជវ**ន្តិ ហត្ថិបិដ្ឋីសុ អត្ថរិតព្ពតាយ ‘មហាបិដ្ឋិយ’ន្តិ លទ្ធសមញ្ញំ ចតុរង្គុលបុប្ផំ

កោជវ"ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៣៧) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣៣៧) "**មហាបិដ្ឋិយកោជវ**ន្តិ ហត្ថិបិដ្ឋិយំ អត្ថរិតព្ពតាយ 'មហាបិដ្ឋិយ'ន្តិ លទ្ធសមញ្ញំ ឧណ្ណាមយត្ថរណ"ន្តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣៣៧) បន "**មហាបិដ្ឋិយកោជវំ** នាម អតិរេកចតុរង្គុលបុប្ផំ កិរា"តិ វុត្តំ។ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កម្ពល"ន្តិ (មហាវ. ៣៣៨) វចនតោ អឌ្ឍកាសិយាទីនិ មហគ្ឃានិបិ កម្ពលានិ វដ្ដន្តិ។ **អឌ្ឍកាសិយ**ន្តិ ឯត្ថ **កាសី**តិ សហស្សំ វុច្ចតិ, តំអគ្ឃនកោ កាសិយោ។ អយំ បន បញ្ច សតានិ អគ្ឃតិ, តស្មា អឌ្ឍកាសិយោតិ វុត្តោ។

ឆចីវរកថា

ឆចីវរកថាយំ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឆ ចីវរានិ ខោមំ កប្បាសិកំ កោសេយ្យំ កម្ពលំ សាណំ ភង្គ"ន្តិ (មហាវ. ៣៣៩) វចនតោ ខោមាទីនិ ឆ ចីវរានិ ទុកូលាទីនិ ឆ អនុលោមចីវរានិ ច វដ្ដន្តិ។ តត្ថ "**ខោម**ន្តិ ខោមសុត្តេហិ វាយិតំ ខោមបដ្ដចីវរំ។ **កប្បាសិក**ន្តិ កប្បាសតោ និព្ពត្តសុត្តេហិ វាយិតំ។ **កោសេយ្យ**ន្តិ កោសការកបាណកេហិ និព្ពត្តសុត្តេហិ វាយិតំ។ **កម្ពល**ន្តិ ឧណ្ណាមយចីវរំ។ **សាណ**ន្តិ សាណសុត្តេហិ កតចីវរំ។ **ភង្គ**ន្តិ ខោមសុត្តាទីនិ សព្ពានិ, ឯកច្ចានិ វា មិស្សេត្វា កតចីវរំ។ ភង្គម្បិ វាកមយមេវាតិ កេចិ។ ទុកូលំ បដ្ដុណ្ណំ សោមារបដំ ចីនបដំ ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នន្តិ ឥមានិ បន ឆ ចីវរានិ ឯតេសំយេវ អនុលោមានីតិ វិសុំ ន វុត្តានិ។ **ទុកូល**ញ្ហិ សាណស្ស អនុលោមំ វាកមយត្តា។ បដ្ដុណ្ណទេសេ សញ្ជាតវត្ថំ **បដ្ដុណ្ណំ**។ 'បដ្ដុណ្ណកោសេយ្យវិសេសោ'តិ ហិ អភិធានកោសេ វុត្តំ។ សោមារទេសេ ចីនទេសេ ច ជាតវត្ថានិ **សោមារចីនបដានិ**។ បដ្ដុណ្ណាទីនិ តីណិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមានិ បាណកេហិ កតសុត្តមយត្តា។ **ឥទ្ធិជំ** ឯហិភិក្ខូនំ បុញ្ញិទ្ធិយា និព្ពត្តចីវរំ, តំ ខោមាទីនំ អញ្ញតរំ ហោតីតិ តេសំ ឯវ អនុលោមំ។ ទេវតាហិ ទិន្នំ ចីវរំ **ទេវទិន្នំ**។ កប្បរុក្ខេ និព្ពត្តំ ជាលិនិយា ទេវកញ្ញាយ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស ទិន្នវត្ថសទិសំ, តម្បិ ខោមាទីនំយេវ អនុលោមំ ហោតិ តេសុ អញ្ញតរភាវតោ"តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦២-៤៦៣) វុត្តំ។

វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៤៦៣) បន "**ខោម**ន្តិ ខោមសុត្តេហិ វាយិតំ ខោមបដចីវរំ, តំ វាកមយន្តិ វទន្តិ។ កប្បាសសុត្តេហិ វាយិតំ **កប្បាសិកំ**។ ឯវំ សេសានិបិ។ **កម្ពល**ន្តិ ឯឡកាទីនំ លោមមយសុត្តេន វាយិតំ បដំ។ **ភង្គ**ន្តិ ខោមសុត្តាទីនិ សព្ពានិ, ឯកច្ចានិ វា មិស្សេត្វា វាយិតំ ចីវរំ, ភង្គម្បិ វាកមយមេវាតិ កេចិ ។ ទុកូលំ បដ្ដុណ្ណំ សោមារបដំ ចីនបដំ ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នន្តិ ឥមានិ ឆ ចីវរានិ ឯតេសញ្ញេវ អនុលោមានីតិ វិសុំ ន វុត្តានិ។ **ទុកូល**ញ្ហិ សាណស្ស អនុលោមំ វាកមយត្តា។ 'បដ្ដុណ្ណំ កោសេយ្យវិសេសោ'តិ អភិធានកោសេ វុត្តំ។ សោមារទេសេ ចីនទេសេ ច ជាតវត្ថានិ **សោមារចីនបដានិ**។ បដ្ដុណ្ណាទីនិ តីណិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមានិ បាណកេហិ កតសុត្តមយត្តា។ **ឥទ្ធិជ**ន្តិ ឯហិភិក្ខូនំ បុញ្ញិទ្ធិយា និព្ពត្តចីវរំ, កប្បរុក្ខេហិ និព្ពត្តំ, ទេវទិន្នញ្ច ខោមាទីនំ អញ្ញតរំ ហោតីតិ តេសំ សព្ពេសំ អនុលោមានី"តិ វុត្តំ។

រជនាទិកថា

រជនាទិកថាយំ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឆ រជនានិ មូលរជនំ ខន្ធរជនំ តចរជនំ បត្តរជនំ បុប្ផរជនំ ផលរជន"ន្តិ វចនតោ ឥមេសុ ឆសុ រជនេសុ ឯកកេន ចីវរំ រជិតព្ពំ, ន ឆកណេន វា បណ្ឌុមត្តិកាយ វា រជិតព្ពំ។ តាយ រជិតចីវរំ ទុព្ពណ្ណំ ហោតិ។ ឆរជនានំ សរូបំ ហេដ្ឋា បរិក្ខារកថាយំ វុត្តមេវ។ តត្ថ **ឆកណេនា**តិ គោមយេន។ **បណ្ឌុមត្តិកាយា**តិ តម្ពមត្តិកាយ។ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, រជនំ បចិតុំ ចុល្លំ រជនកុម្ភិ"ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ សីតុទកាយ ចីវរំ ន រជិតព្ពំ។ តាយ ហិ រជិតចីវរំ ទុគ្គន្ធំ ហោតិ។ តត្ថ **សីតុទកា**តិ អបក្ករជនំ វុច្ចតិ។ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឧត្តរាឡុម្បំ ពន្ធិតុ"ន្តិ វចនតោ ឧត្តរាឡុម្បំ ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **ឧត្តរាឡុម្ប**ន្តិ វដ្ដាធារកំ, រជនកុម្ភិយា មជ្ឈេ ឋបេត្វា តំ អាធារកំ បរិក្ខិបិត្វា រជនំ បក្ខិបិតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ ឯវញ្ហិ កតេ រជនំ ន ឧត្តរតិ។ តត្ថ "**រជនកុម្ភិយា មជ្ឈេ ឋបេត្វា**តិ អន្តោរជនកុម្ភិយា មជ្ឈេ ឋបេត្វា។ ឯវំ វដ្ដាធារកេ អន្តោរជនកុម្ភិយា បក្ខិត្តេ មជ្ឈេ ឧទកំ តិដ្ឋតិ, វដ្ដាធារកតោ ពហិ សមន្តា អន្តោកុម្ភិយំ រជនច្ឆល្លិ។ **បក្ខិបិតុ**ន្តិ រជនច្ឆល្លិំ បក្ខិបិតុ"ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣៤៤) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣៤៤) បន "**ឯវញ្ហិ កតេ**តិ វដ្ដាធារស្ស អន្តោ រជនោទកំ, ពហិ ឆល្លិកញ្ច កត្វា វិយោជនេ កតេ។ **ន ឧត្តរតី**តិ កេវលំ ឧទកតោ ផេណុដ្ឋានាភាវា ន ឧត្តរតី"តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣៤៤) បន "គោមយេ អាបត្តិ នត្ថិ, វិរូបត្តា វារិតំ។ កុង្កុមបុប្ផំ ន វដ្ដតីតិ វទន្តី"តិ វុត្តំ។

"អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឧទកេ វា នខបិដ្ឋិកាយ វា ថេវកំ ទាតុ"ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ តថា កត្វា រជនស្ស បក្កាបក្កភាវោ ជានិតព្ពោ។ តត្ថ **ឧទកេ វា នខបិដ្ឋិកាយ វា**តិ សចេ បរិបក្កំ ហោតិ, ឧទកបាតិយា ទិន្នោ ថេវោ សហសា ន វិសរតិ, នខបិដ្ឋិយម្បិ អវិសរន្តោ តិដ្ឋតិ។ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, រជនុឡុង្កំ

ទណ្ឌកថាលក”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ រជនស្ស ឱលោកនកាលេ កុម្ភិយា រក្ខណត្ថំ ឧឡុង្កទណ្ឌកថាលិកានិ ឥច្ឆិតព្ពានិ។ តត្ថ **រជនុឡុង្ក**ន្តិ រជនឧឡុង្កំ។ **ទណ្ឌកថាលក**ន្តិ ទណ្ឌមេវ ទណ្ឌកំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, រជនកោលម្ពំ រជនឃដ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ តានិបិ ឥច្ឆិតព្ពានិ។ តត្ថ **រជនកោលម្ព**ន្តិ រជនកុណ្ឌំ។ តត្ថ **រជនកុណ្ឌ**ន្តិ បក្កុរជនដ្ឋបនកំ មហាឃដំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, រជនទោណិក”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ បាតិយម្បិ បត្តេ ចីវរេ មទ្ទន្តេ ចីវរស្ស បរិភិជ្ជនតោ ចីវររក្ខណត្ថំ រជនទោណិកា ឥច្ឆិតព្ពា។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិណសន្ថារក”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ ឆមាយ ចីវរេ បត្ថរិយមានេ ចីវរស្ស បំសុកិតត្តា តតោ រក្ខណត្ថំ តិណសន្ថរំ កាតព្ពំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចីវរវំសំ ចីវររជ្ជុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ តិណសន្ថារកេ ឧបចិកាទីហិ ខជ្ជមានេ ចីវរវំសេ វា ចីវររជ្ជុយា វា ចីវរំ បត្ថរិតព្ពំ មជ្ឈេន ចីវរេ លគ្គិតេ រជនស្ស ឧភតោ គឡិតត្តា។

“អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កណ្ណេ ពន្ធិតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ កណ្ណេ ពន្ធិតព្ពំ ចីវរស្ស កណ្ណេ ពន្ធិយមានេ កណ្ណស្ស ជិណ្ណត្តា។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កណ្ណសុត្តក”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ កណ្ណសុត្តកេន ពន្ធិតព្ពំ ឯវំ ពន្ធន្តេ រជនស្ស ឯកតោ គឡិតត្តា។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សម្បរិវត្តកំ សម្បរិវត្តកំ រជេតុំ, ន ច អច្ឆិន្នេ ថេវេ បក្កមិតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ តថា រជិតព្ពំ។ យាវ រជនពិន្ទុ គឡិតំ ន ឆិជ្ជតិ, តាវ ន អញ្ញត្រ គន្តព្ពំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឧទកេ ឱសារេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ បត្ថិន្នំ ចីវរំ ឧទកេ ឱសារេតព្ពំ។ តត្ថ **បត្ថិន្ន**ន្តិ អតិរជិតត្តា ថទ្ធំ។ **ឧទកេ ឱសារេតុ**ន្តិ ឧទកេ បក្ខិបិត្វា បបេតុំ។ រជនេ បន និក្ខន្តេ តំ ឧទកំ ឆឌ្ឌេត្វា ចីវរំ មទ្ទិតព្ពំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បាណិនា អាកោដេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ ផរុសំ ចីវរំ បាណិនា អាកោដេតព្ពំ។ “ន, ភិក្ខវេ, អច្ឆិន្នកានិ ចីវរានិ ធារេតព្ពានិ, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ៣៤៤) វចនតោ អច្ឆិន្នកានិ ចីវរានិ ទន្តកាសាវានិ ន ធារេតព្ពានិ។ តត្ថ **ទន្តកាសាវានី**តិ ឯកំ វា ទ្វេ វា វារេ រជិត្វា ទន្តវណ្ណានិ ធារេន្តិ។

អតិរេកចីវរកថា

អតិរេកចីវរកថាយំ “ន, ភិក្ខវេ, អតិរេកចីវរំ ធារេតព្ពំ, យោ ធារេយ្យ, យថាធម្មោ ការេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ៣៤៧) វចនតោ និដ្ឋិតចីវរស្មិំ ឧព្ភតស្មិំ កឋិនេ ទសាហតោ បរំ អតិរេកចីវរំ ធារេន្តស្ស និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទសាហបរមំ អតិរេកចីវរំ ធារេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៧) វចនតោ ឧព្ភតេបិ កឋិនេ ទសាហព្ភន្តរេ ធារេន្តស្ស អត្ថតកឋិនានំ អនុព្ភតេបិ កឋិនេ បញ្ចមាសព្ភន្តរេ តតោ បរម្បិ ទសាហព្ភន្តរេ អនត្ថតកឋិនានម្បិ ទសាហព្ភន្តរេ អតិរេកចីវរំ អនាបត្តិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អតិរេកចីវរំ វិកប្បេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៧) វចនតោ ទសាហតោ បរំ វិកប្បេត្វា អតិរេកចីវរំ ធារេតុំ វដ្ដតិ។ កិត្តកំ បន ចីវរំ វិកប្បេតព្ពន្តិ? “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាយាមេន អដ្ឋង្គុលំ សុគតង្គុលេន ចតុរង្គុលវិត្ថតំ បច្ឆិមំ ចីវរំ វិកប្បេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) វចនតោ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន សុគតង្គុលេន អដ្ឋង្គុលាយាមំ ចតុរង្គុលវិត្ថារំ ចីវរំ វិកប្បេតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **សុគតង្គុលំ** នាម មជ្ឈិមបុរិសង្គុលសង្ខាតេន វឌ្ឍកីអង្គុលេន តិវង្គុលំ ហោតិ, មនុស្សានំ បកតិអង្គុលេន អឌ្ឍបញ្ចកង្គុលំ, តស្មា ទីឃតោ វឌ្ឍកីហត្ថេន ឯកហត្ថំ បកតិហត្ថេន ទិយឌ្ឍហត្ថំ វិត្ថារតោ វឌ្ឍកីហត្ថេន វិទត្ថិប្បមាណំ បកតិហត្ថេន ឆឡង្គុលាធិកវិទត្ថិប្បមាណំ បច្ឆិមំ ចីវរំ វិកប្បេតុំ វដ្ដតិ, តតោ ឩនប្បមាណំ ន វដ្ដតិ, អធិកប្បមាណំ បន វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អដ្ឋវរកថា

អដ្ឋវរកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វស្សិកសាដិកំ អាគន្តុកភត្តំ គមិកភត្តំ គិលានភត្តំ គិលានុបដ្ឋាកភត្តំ គិលានភេសជ្ជំ ធុវយាគុំ ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស ឧទកសាដិក”ន្តិ វចនតោ ឥមានិ អដ្ឋ ទានានិ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ និក្ខិត្តចីវរា ហុត្វា កាយំ ឱវស្សន្តានំ ភិក្ខូនំ នគ្គិយំ អសុចិ ជេគុច្ឆំ បដិកូលំ ហោតិ, តស្មា វស្សិកសាដិកា អនុញ្ញាតា។ អាគន្តុកោ ភិក្ខុ ន វីថិកុសលោ ហោតិ, ន គោចរកុសលោ, កិលន្តោ បិណ្ឌាយ ចរតិ, តស្មា អាគន្តុកភត្តំ អនុញ្ញាតំ, គមិកោ ភិក្ខុ អត្តនោ ភត្តំ បរិយេសមានោ សត្ថា វា វិហាយិស្សតិ , យត្ថ វា វាសំ គន្តុកាមោ ភវិស្សតិ, តត្ថ វិកាលេន ឧបគច្ឆិស្សតិ, កិលន្តោ អទ្ធានំ គមិស្សតិ, តស្មា គមិកភត្តំ។ គិលានស្ស ភិក្ខុនោ សប្បាយានិ ភោជនានិ អលភន្តស្ស អាពាធោ វា អភិវឌ្ឍិស្សតិ, កាលកិរិយា វា ភវិស្សតិ, តស្មា គិលានភត្តំ។ គិលានុបដ្ឋាកោ ភិក្ខុ អត្តនោ ភត្តំ បរិយេសមានោ គិលានស្ស ឧស្សូរេ ភត្តំ នីហរិស្សតិ, តស្មា គិលានុបដ្ឋាកភត្តំ។ គិលានស្ស ភិក្ខុនោ សប្បាយានិ ភេសជ្ជានិ អលភន្តស្ស អាពាធោ វា អភិវឌ្ឍិស្សតិ, កាលកិរិយា វា ភវិស្សតិ, តស្មា គិលានភេសជ្ជំ។ យស្មា ភគវតា អន្ធកវិន្ទេ ទសានិសំសេ សម្បស្សមានេន យាគុ អនុញ្ញាតា, តស្មា ធុវយាគុ។ យស្មា មាតុគាមស្ស នគ្គិយំ អសុចិ ជេគុច្ឆំ បដិកូលំ ហោតិ, តស្មា ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស ឧទកសាដិកា អនុញ្ញាតា។

និសីទនាទិកថា

និសីទនាទិកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កាយគុត្តិយា ចីវរគុត្តិយា សេនាសនគុត្តិយា និសីទន”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៣) វចនតោ កាយាទីនំ អសុចិមុច្ចនាទិតោ គោបនត្ថាយ និសីទនំ ធារេតុំ វដ្ដតិ។ តស្ស វិធានំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យាវមហន្តំ បច្ចត្ថរណំ អាកង្ខតិ, តាវមហន្តំ បច្ចត្ថរណំ កាតុ”ន្តិ វចនតោ អតិខុទ្ទកេន និសីទនេន សេនាសនស្ស អគោបនត្តា មហន្តម្បិ បច្ចត្ថរណំ កាតុំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យស្ស កណ្ឌុ វា បីឡកា វា អស្សាវោ វា ថុល្លកច្ឆុ វា អាពាធោ, កណ្ឌុបដិច្ឆាទិ”ន្តិ វចនតោ វុត្តិវិសេសុ អាពាធេសុ សន្តេសុ ចីវរាទិគុត្តត្ថាយ កណ្ឌុបដិច្ឆាទិ វដ្ដតិ។ តត្ថ បមាណំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ , មុខបុញ្ឆនចោឡ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៥) វចនតោ មុខសោធនត្ថាយ មុខបុញ្ឆនចោឡំ វដ្ដតិ។ តម្បិ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បរិក្ខារចោឡក”ន្តិ វចនតោ តិចីវរេ បរិបុណ្ណេ បរិស្សាវនថវិកាទីហិ អត្ថេ សតិ បរិក្ខារចោឡំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុំ, វស្សិកសាដិកំ វស្សានំ ចាតុមាសំ អធិដ្ឋាតុំ តតោ បរំ វិកប្បេតុំ, និសីទនំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុំ, បច្ចត្ថរណំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុំ, កណ្ឌុបដិច្ឆាទឹ យាវ អាពាធា អធិដ្ឋាតុំ តតោ បរំ វិកប្បេតុំ, មុខបុញ្ឆនចោឡំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុំ, បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) វចនតោ វុត្តនយេន អធិដ្ឋានញ្ច វិកប្បនា ច កាតព្ពា។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន ហេដ្ឋា វុត្តោវ។

អធម្មកម្មកថា

៥៨. អធម្មកម្មកថាយំ **ន, ភិក្ខវេ…បេ… ទុក្កដស្សា**តិ ឥទំ “តេន ខោ បន សមយេន ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ សង្ឃមជ្ឈេ អធម្មកម្មំ ករោន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – ន, ភិក្ខវេ, អធម្មកម្មំ កាតព្ពំ, យោ ករេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៥៤) ឥមំ ឧបោសថក្ខន្ធកេ អាគតបាឋំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **អនុជានាមិ…បេ… បដិក្កោសិតុ**ន្តិ តត្ថេវ អាគតំ “ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អធម្មកម្មេ កយិរមានេ បដិក្កោសិតុ”ន្តិ ឥមំ។ តត្ថ **ករោន្តិយេវា**តិ បញ្ញត្តម្បិ សិក្ខាបទំ មទ្ទិត្វា អធម្មកម្មំ ករោន្តិយេវាតិ អត្ថោ។ “អនុជានាមិ…បេ… បដិក្កោសិតុ”ន្តិ ឯវំ អធម្មកម្មេ កយិរមានេ សតិ “បេសលេហិ ភិក្ខូហិ តំ អធម្មកម្មំ អកតំ, កម្មំ ទុក្កដំ កម្មំ បុន កាតព្ព”ន្តិ ឯវំ បដិក្កោសិតព្ពំ, ន តុណ្ហីភាវេន ខមិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **ឥតិ វចនតោ**តិ ឥទំ បន បុព្ពបាឋំ គហេត្វា ឥតិ វចនតោ។ **អធម្មកម្មំ ន កាតព្ព**ន្តិ អបរបាឋំ គហេត្វា ឥតិ វចនតោ កយិរមានញ្ច អធម្មកម្មំ ភិក្ខូហិ និវារេតព្ពន្តិ ទ្វិធា យោជនា កាតព្ពា។

និវារេន្តេហិ ចាតិអាទិ បន “តេន ខោ បន សមយេន បេសលា ភិក្ខូ ឆព្ពគ្គិយេហិ ភិក្ខូហិ អធម្មកម្មេ កយិរមានេ បដិក្កោសន្តិ, ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ លភន្តិ អាឃាតំ, លភន្តិ អប្បច្ចយំ, វធេន តជ្ជេន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទិដ្ឋិម្បិ អាវិកាតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៥៤) បាឋញ្ច “តេសំយេវ សន្តិកេ ទិដ្ឋឹ អាវិករោន្តិ, ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ លភន្តិ អាឃាតំ, លភន្តិ អប្បច្ចយំ, វធេន តជ្ជេន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចតូហិ បញ្ចហិ បដិក្កោសិតុំ, ទ្វីហិ តីហិ ទិដ្ឋឹ អាវិកាតុំ, ឯកេន អធិដ្ឋាតុំ ន មេតំ ខមតី”តិ ឥមេ បាឋេ សន្ធាយ វុត្តំ។ **វចនតោ**តិ ឥទំ បន បាឡិយំ តីណិ សម្បទានានិ គហេត្វា តីហិ កិរិយាបទេហិ វិសុំ វិសុំ យោជេតព្ពំ។ សព្ពញ្ចេតំ អនុបទ្ទវត្ថាយ វុត្តំ, ន អាបត្តិសព្ភាវតោតិ យោជនា។ កថំ អនុបទ្ទវសម្ភវោតិ? និគ្គហកម្មំ កាតុំ អសក្កុណេយ្យភាវតោ, អញ្ញស្ស ឧបទ្ទវស្ស ច និវារណតោ។ តេន វុត្តំ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៥៤) “**តេសំ អនុបទ្ទវត្ថាយា**តិ សង្ឃោ សង្ឃស្ស កម្មំ ន ករោតិ, អញ្ញោបិ ឧបទ្ទវោ ពហូនំ ហោតិ, តស្មា វុត្ត”ន្តិ។

ឱកាសកតកថា

៥៩. ឱកាសកតកថាយំ **ន, ភិក្ខវេ, អនោកាសកតោ**តិអាទិ “តេន ខោ បន សមយេន ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ អនោកាសកតំ ភិក្ខុំ អាបត្តិយា ចោទេន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ – ន, ភិក្ខវេ, អនោកាសកតោ ភិក្ខុ អាបត្តិយា ចោទេតព្ពោ, យោ ចោទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឱកាសំ ការាបេត្វា អាបត្តិយា ចោទេតុំ, ករោតុ អាយស្មា ឱកាសំ, អហំ តំ វត្តុកាមោ”តិ (មហាវ. ១៥៣) ឥទំ បាឋំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អធិប្បាយេសុ **ចាវនាធិប្បាយោ**តិ, សាសនតោ ចាវេតុកាមោ។ **អក្កោសាធិប្បាយោ**តិ បរំ អក្កោសិតុកាមោ បរិភាសិតុកាមោ។ **កម្មាធិប្បាយោ**តិ តជ្ជនីយាទិកម្មំ កត្តុកាមោ។ **វុដ្ឋានាធិប្បាយោ**តិ អាបត្តិតោ វុដ្ឋាបេតុកាមោ។ **ឧបោសថប្បវារណដ្ឋបនាធិប្បាយោ**តិ ឧបោសថំ, បវារណំ វា ឋបេតុកាមោ។ **អនុវិជ្ជនាធិប្បាយោ**តិ ឧបបរិក្ខិតុកាមោ។ **ធម្មកថាធិប្បាយោ**តិ ធម្មំ ទេសេតុកាមោ។ ឥតិ បរំ ចោទេន្តានំ ភិក្ខូនំ អធិប្បាយភេទោ អនេកវិធោ ហោតីតិ អត្ថោ។ **បុរិមេសុ ចតូសុ អធិប្បាយេសូ**តិ ចាវនាធិប្បាយ

អក្កោសាធិប្បាយកម្មាធិប្បាយវុដ្ឋានាធិប្បាយេសុ ឱកាសំ អការាបេន្តស្ស ទុក្កដំ។ ការាបេត្វាបិ សម្មុខា ចោទេន្តស្ស យថានុរូបំ សង្ឃាទិសេសបាចិត្តិយទុក្កដានិ, អសម្មុខា បន ទុក្កដមេវាតិ អយមេត្ថ បិណ្ឌត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

“ឋបនក្ខេត្តំ បន ជានិតព្ព”ន្តិ វត្វា តំ ទស្សេន្តោ **“សុណាតុ មេ”**តិអាទិមាហ។ អនុវិជ្ជកស្ស អនុវិជ្ជនាធិប្បាយេន វទន្តស្ស ឱកាសកម្មំ នត្ថីតិ យោជនា។ ធម្មកថិកស្ស អនោទិស្ស កម្មំ កថេន្តស្ស ឱកាសកម្មំ នត្ថិ។ សចេ បន ឱទិស្ស កថេតិ, អាបត្តិ, តស្មា តំ ទស្សេត្វា កន្តព្ពន្តិ យោជេតព្ពំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនកថា

៦០. សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនកថាយំ “មាតាបិតរោតិ ខោ, ភិក្ខវេ, វទមានេ កឹ វទេយ្យាម។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មាតាបិតូនំ ទាតុំ, ន ច, ភិក្ខវេ, សទ្ធាទេយ្យំ វិនិបាតេតព្ពំ, យោ វិនិបាតេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ៣៦១) វចនតោ ទាយកេហិ សទ្ធាយ ភិក្ខុស្ស ទិន្នំ វិនិបាតេត្វា គិហីនំ ទាតុំ ន វដ្ដតិ។ **“ន ច, ភិក្ខវេ, សទ្ធាទេយ្យ**ន្តិ ឯត្ថ សេសញាតីនំ ទេន្តោ វិនិបាតេតិយេវ។ មាតាបិតរោ បន សចេ រជ្ជេ ឋិតាបិ បត្ថយន្តិ, ទាតព្ព”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦១) វុត្តត្តា ភាតុភគិនីអាទីនំ ញាតកានម្បិ ទាតុំ ន វដ្ដតិ។ វុត្តញ្ហិ អាចរិយធម្មសិរិត្ថេរេន ខុទ្ទសិក្ខាយំ –

> “ន លព្ភំ វិនិបាតេតុំ, សទ្ធាទេយ្យញ្ច ចីវរំ;
> លព្ភំ បិតូនំ សេសានំ, ញាតីនម្បិ ន លព្ភតី”តិ។

កយវិក្កយសមាបត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនាយម្បិ “មាតរំ បន បិតរំ វា ‘ឥមំ ទេហី’តិ វទតោ វិញ្ញត្តិ ន ហោតិ, ‘ឥមំ គណ្ហាហី’តិ វទតោ សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនំ ន ហោតិ។ អញ្ញាតកំ ‘ឥមំ ទេហី’តិ វទតោ វិញ្ញត្តិ ហោតិ, ‘ឥមំ គណ្ហាហី’តិ វទតោ សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនំ ហោតិ។ ‘ឥមិនា ឥមំ ទេហី’តិ កយវិក្កយំ អាបជ្ជតោ និស្សគ្គិយំ ហោតី”តិ អដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៩៥) វុត្តំ។ តត្ថ “សេសញាតកេសុ សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតសម្ភវតោ តទភាវដ្ឋានម្បិ ទស្សេតុំ ‘មាតរំ បន បិតរំ វា’តិ វុត្ត”ន្តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.៥៩៣-៥៩៥) វុត្តំ។

សន្តរុត្តរកថា

៦១. សន្តរុត្តរកថាយំ **អន្តរ**-សទ្ទោ មជ្ឈវាចកោ។ វសតិ សីលេនាតិ វាសកោ, “អន្តរេ វាសកោ អន្តរវាសកោ”តិ វត្តព្ពេ “រូបភវោ រូប”ន្តិអាទីសុ វិយ ឧត្តរបទលោបីសមាសវសេន “អន្តរោ”តិ វុត្តោ។ ឧត្តរសទ្ទោ ឧបរិវាចកោ, អាសុសោ សជ្ជតីតិ អាសង្គោ, “ឧត្តរេ អាសង្គោ ឧត្តរាសង្គោ”តិ វត្តព្ពេ វុត្តនយេន “ឧត្តរោ”តិ វុត្តោ, អន្តរោ ច ឧត្តរោ ច អន្តរុត្តរា, សហ អន្តរុត្តរេហិ យោ វត្តតីតិ **សន្តរុត្តរោ**, សហបុព្ពបទភិន្នាធិករណទ្វិបទពហុព្ពីហិសមាសោ។ អថ វា សហ អន្តរេន ច ឧត្តរេន ច យោ វត្តតីតិ **សន្តរុត្តរោ**, តិបទពហុព្ពីហិសមាសោ។ សង្ឃាដឹ ឋបេត្វា អន្តរវាសកឧត្តរាសង្គមត្តធរោ ហុត្វា គាមោ ន បវិសិតព្ពោតិ អត្ថោ។ “បរិព្ពាជកមទក្ខិ តិទណ្ឌកេនា”តិអាទីសុ វិយ ឥត្ថម្ភូតលក្ខណេ ចេតំ ករណវចនំ, តស្មា អន្តរវាសកំ តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេន បរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា សង្ឃាដិញ្ច ឧត្តរាសង្គញ្ច ទិគុណំ កត្វា បារុបិត្វា គាមោ បវិសិតព្ពោ។

ចីវរនិក្ខេបកថា

៦២. ចីវរនិក្ខេបកថាយំ សំហរីយតេតិ សង្ឃាដិ, តស្សា **សង្ឃាដិយា**, ភាវយោគេ កម្មត្ថេ ឆដ្ឋី។ **និក្ខេបាយា**តិ ឋបនាយ, សង្ឃាដឹ អគ្គហេត្វា វិហារេ ឋបេត្វា គមនាយ បញ្ច ការណានិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **គិលានោ វា ហោតី**តិ គហេត្វា គន្តុំ អសមត្ថោ គិលានោ វា ហោតិ។ **វស្សិកសង្កេតំ វា ហោតី**តិ “វស្សិកកាលោ អយ”ន្តិ សង្កេតំ វា កតំ ហោតិ។ **នទីបារគតំ វា ហោតី**តិ នទិយា បារំ គន្ត្វា ភុញ្ជិតព្ពំ ហោតិ។ **អគ្គឡគុត្តិវិហារោ វា ហោតី**តិ អគ្គឡំ ទត្វាបិ ទាតព្ពោ សុគុត្តវិហារោ វា ហោតិ។ **អត្ថតកឋិនំ វា ហោតី**តិ តស្មឹ វិហារេ កឋិនំ អត្ថតំ វា ហោតិ អត្ថតកឋិនានំ អសមាទានចារសម្ភវតោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ **អារញ្ញិកស្ស បន វិហារោ ន សុគុត្តោ ហោតី**តិ អប្បភិក្ខុកត្តា ចោរាទីនំ គមនដ្ឋានតោ ច។ **ភណ្ឌុក្ខលិកាយា**តិ ចីវរាទិដ្ឋបនភណ្ឌុក្ខលិកាយ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យំ។

សត្ថកម្មវត្ថិកម្មកថា

៦៣. សត្ថកម្មវត្ថិកម្មកថាយំ **សត្ថកម្មំ វា វត្ថិកម្មំ វា**តិ ឯត្ថ យេន កេនចិ សត្ថាទិនា ឆិន្ទនាទិ **សត្ថកម្មំ** នាម ហោតិ។ យេន កេនចិ ចម្មាទិនា វត្ថិបីឡនំ **វត្ថិកម្មំ** នាម។ “សម្ពាធេ ទហនកម្មំ បដិក្ខេបាភាវា វដ្ដតី”តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៧៩)។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៧៩) បន “**វត្ថិបីឡន**ន្តិ យថា វត្ថិគតតេលាទិ អន្តោសរីរេ អារោហន្តិ, ឯវំ ហត្ថេន វត្ថិមទ្ទន”ន្តិ វុត្តំ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ២៧៩) បន “**សម្ពាធេ**តិ វច្ចមគ្គេ, ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុនិយា ច បស្សាវមគ្គេបិ អនុលោមតោ ទហនំ បដិក្ខេបាភាវា វដ្ដតិ។ សត្ថវត្ថិកម្មានុលោមតោ ន វដ្ដតីតិ ចេ? ន, បដិក្ខិត្តបដិក្ខេបា, បដិក្ខិបិតព្ពស្ស តប្បរមតាទីបនតោ។ កិំ វុត្តំ ហោតិ? បុព្ពេ បដិក្ខិត្តម្បិ សត្ថកម្មំ សម្បិណ្ឌេត្វា បច្ឆា ‘ន, ភិក្ខវេ…បេ…. ចុល្លច្ចយស្សា’តិ ទ្វិក្ខត្តុំ សត្ថកម្មស្ស បរិក្ខេបោ កតោ។ តេន សម្ពាធស្ស សាមន្តា ទ្វង្គុលំ បដិក្ខិបិតព្ពំ នាម សត្ថវត្ថិកម្មតោ ឧទ្ធំ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ កិញ្ច ភិយ្យោ – បុព្ពេ សម្ពាធេយេវ សត្ថកម្មំ បដិក្ខិត្តំ, បច្ឆា សម្ពាធស្ស សាមន្តា ទ្វង្គុលម្បិ បដិក្ខិត្តំ , តស្មា តស្សេវ បដិក្ខេបោ, នេតរស្សាតិ សិទ្ធំ។ ឯត្ថ ‘**សត្ថំ** នាម សត្ថហារកំ វាស្ស បរិយេសេយ្យា’តិអាទីសុ (បារា. ១៦៧) វិយ យេន ឆិន្ទតិ, តំ សព្ពំ។ តេន វុត្តំ ‘កណ្ដកេន វា’តិអាទិ។ ខារុទានំ បនេត្ថ ភិក្ខុនីវិភង្គេ បសាខេ បមុខេ អនុញ្ញាតន្តិ វេទិតព្ពំ, ឯកេ បន ‘សត្ថកម្មំ វា’តិ បាឋំ វិកប្បេត្វា វត្ថិកម្មំ ករោន្តិ។ វត្ថីតិ កិំ? អគ្ឃិកា វុច្ចតិ, តាយ ឆិន្ទនំ វត្ថិកម្មំ នាមាតិ ច អត្ថំ វណ្ណយន្តិ, តេ ‘សត្ថហារកំ វាស្ស បរិយេសេយ្យា’តិ ឥមស្ស បទភាជនីយំ ទស្សេត្វា បដិក្ខិបិតព្ពា។ **អណ្ឌវុទ្ធី**តិ វាតណ្ឌកា, **អាទានវត្តី**តិ អនាហវត្តី”តិ វុត្តំ។ សេសំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

នហាបិតបុព្ពកថា

៦៤. នហាបិតបុព្ពកថាយំ នហាបិតោ បុព្ពេតិ នហាបិតបុព្ពោ, បុព្ពេ នហាបិតោ ហុត្វា ឥទានិ ភិក្ខុភូតោតិ អត្ថោ។ តេន **នហាបិតបុព្ពេន** ភិក្ខុនា។ **ខុរភណ្ឌ**ន្តិ ខុរាទិនហាបិតភណ្ឌំ, “លទ្ធាតបត្តោ រាជកុមារោ”តិអាទីសុ វិយ ឧបលក្ខណនយោយំ។ “ន, ភិក្ខវេ, បព្ពជិតេន អកប្បិយំ សមាទបេតព្ពំ, យោ សមាទបេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ន ច, ភិក្ខវេ, នហាបិតបុព្ពេន ខុរភណ្ឌំ បរិហរិតព្ពំ, យោ បរិហរេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ៣០៣) ច ទ្វិធា បញ្ញត្តិ, តស្មា នហាបិតបុព្ពេន វា អនហាបិតបុព្ពេន វា បព្ពជិតេន នាម អកប្បិយសមាទបនំ ន កាតព្ពំ។ នហាបិតបុព្ពេន បន ភិក្ខុនា ខុរេន អភិលក្ខិតំ ខុរភណ្ឌំ, ខុរភណ្ឌខុរកោសនិសិតបាសាណខុរថវិកាទយោ ន បរិហរិតព្ពា ឯវ។ សេសំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០០) បន “ន, ភិក្ខវេ, បព្ពជិតេន អកប្បិយេ សមាទបេតព្ពន្តិ វុត្តត្តា អនុបសម្បន្នស្សបិ ន កេវលំ ទសសុ ឯវ សិក្ខាបទេសុ, អថ ខោ យំ ភិក្ខុស្ស ន កប្បតិ, តស្មិម្បីតិ អធិប្បាយោ”តិ វុត្តំ។

ទសភាគកថា

៦៥. ទសភាគកថាយំ **សង្ឃិកានី**តិ សង្ឃសន្តកានិ **ពីជានិ។ បុគ្គលិកាយា**តិ បុគ្គលស្ស សន្តកាយ ភូមិយា។ **ភាគំ ទត្វា**តិ មូលភាគសង្ខាតំ ទសមភាគំ ភូមិសាមិកានំ ទត្វា។ **បរិភុញ្ជិតព្ពានី**តិ តេសំ ពីជានំ ផលានិ រោបកេហិ បរិភុញ្ជិតព្ពានីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ ។ **ឥទំ កិរ ជម្ពុទីបេ បោរាណកចារិត្ត**ន្តិ អាទិកប្បកាលេ បឋមកប្បិកា មនុស្សា ពោធិសត្តំ មហាសម្មតំ នាម រាជានំ កត្វា សព្ពេបិ អត្តនោ អត្តនោ តណ្ឌុលផលសាលិខេត្តតោ បវត្តតណ្ឌុលផលានិ ទស កោដ្ឋាសេ កត្វា ឯកំ កោដ្ឋាសំ ភូមិសាមិកភូតស្ស មហាសម្មតរាជិនោ ទត្វា បរិភុញ្ជឹសុ។ តតោ បដ្ឋាយ ជម្ពុទីបិកានំ មនុស្សានំ ចារិតត្តា វុត្តំ។ តេនេវ សារត្ថទីបនីនាមិកាយម្បិ វិនយដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៤) “**ទសភាគំ ទត្វា**តិ ទសមភាគំ ទត្វា។ តេនេវាហ ‘ទស កោដ្ឋាសេ កត្វា ឯកោ កោដ្ឋាសោ ភូមិសាមិកានំ ទាតព្ពោ’តិ” វុត្តំ។

បាថេយ្យកថា

៦៦. បាថេយ្យកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ”តិអាទិ ភទ្ទិយនគរេ អមិតបរិភោគភូតេន មេណ្ឌកសេដ្ឋិនា អភិយាចិតោ ហុត្វា អនុញ្ញាតំ, ឥធ បន បឋមំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ច គោរសេ ខីរំ ទធឹ តក្កំ នវនីតំ សប្បិ”ន្តិ (មហាវ. ២៩៩) បញ្ច គោរសា អនុញ្ញាតា។ តតោ បរំ សេដ្ឋិនោ អភិយាចនានុរូបំ វត្វា អនុជានិតុំ “**សន្តិ, ភិក្ខវេ, មគ្គា កន្តារា**”តិអាទិមាហ។ សេសំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ **តថា អលភន្តេន អញ្ញាតកអប្បវារិតដ្ឋានតោ យាចិត្វាបិ គហេតព្ព**ន្តិ ឯតេន ឯវរូបេសុ កាលេសុ វិញ្ញត្តិបច្ចយា ទោសោ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ “**ឯកទិវសេន គមនីយេ មគ្គេ ឯកភត្តត្ថាយ បរិយេសិតព្ព**”ន្តិ វុត្តត្តា បន តតោ ឧបរិ យាចនំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សិតំ។ “**ទីឃេ អទ្ធានេ**”តិអាទិនា សចេ មាសគមនីយេ មគ្គេ សត្តាហគមនីយោ ឯវ កន្តារោ ហោតិ,

តត្ថ សត្តាហយាបនីយមត្តមេវ បាថេយ្យំ បរិយេសិតព្ពំ, តតោ បរំ បិណ្ឌចារិកាទិវសេន សុភិក្ខសុលភបិណ្ឌមគ្គត្តា ន បរិយេសិតព្ពន្តិ។

មហាបទេសកថា

៦៧. មហាបទេសកថាយំ មហាបទេសា នាម អប្បដិក្ខិត្តា ទ្វេ, អននុញ្ញាតា ទ្វេតិ ចត្តារោតិ ទស្សេន្តោ “**យំ ភិក្ខវេ**”តិអាទិមាហ។ តេសុ អប្បដិក្ខិត្តេបិ អកប្បិយានុលោមកប្បិយានុលោមវសេន ទ្វេ, តថា អននុញ្ញាតេបីតិ។

តត្ថ “**បរិមទ្ទន្តា**តិ ឧបបរិក្ខន្តា។ បដ្ដុណ្ណទេសេ សញ្ជាតវត្ថំ **បដ្ដុណ្ណំ**។ ‘បដ្ដុណ្ណំ កោសេយ្យវិសេសោ’តិ ហិ អភិធានកោសេ វុត្តំ។ ចីនទេសេ សោមារទេសេ ច សញ្ជាតវត្ថានិ ចីនសោមារបដានិ។ បដ្ដុណ្ណាទីនិ តីណិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមានិ បាណកេហិ កតសុត្តមយត្តា។ **ឥទ្ធិមយំ** ឯហិភិក្ខូនំ បុញ្ញិទ្ធិយា និព្ពត្តចីវរំ, តំ ខោមាទីនំ អញ្ញតរំ ហោតីតិ តេសំយេវ អនុលោមំ។ ទេវតាហិ ទិន្នចីវរំ **ទេវទត្តិយំ**, តំ កប្បរុក្ខេ និព្ពត្តំ ជាលិនិយា ទេវកញ្ញាយ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស ទិន្នវត្ថសទិសំ, តម្បិ ខោមាទីនំយេវ អនុលោមំ ហោតិ តេសុ អញ្ញតរភាវតោ។ **ទ្វេ បដានិ ទេសនាមេន វុត្តានី**តិ តេសំ សរូបទស្សនមត្តមេតំ, នាញ្ញនិវត្តនបទំ បដ្ដុណ្ណបដ្ដស្សាបិ ទេសនាមេនេវ វុត្តត្តា។ **តុម្ពា**តិ តីណិ ភាជនានិ។ **ផលកតុម្ពោ** លាពុអាទិ។ **ឧទកតុម្ពោ** ឧទកុក្ខិបនកុដកោ។ **កិលញ្ជច្ឆត្តន្តិ** វេឡុវិលីវេហិ វាយិត្វា កតឆត្ត”ន្តិ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.៣០៥) វុត្តំ។

“**យាវកាលិកបក្កាន**ន្តិ បក្កេ សន្ធាយ វុត្តំ។ អាមានិ បន អនុបសម្បន្នេហិ សីតុទកេ មទ្ទិត្វា បរិស្សាវេត្វា ទិន្នបានំ បច្ឆាភត្តម្បិ កប្បតិ ឯវ។ អយញ្ច អត្ថោ មហាអដ្ឋកថាយំ សរូបតោ អវុត្តោតិ អាហ ‘**កុរុន្ទិយំ បនា**’តិអាទិ។ **ឧច្ឆុរសោ និកសដោ**តិ ឥទំ បាតព្ពតាសាមញ្ញេន យាមកាលិកកថាយំ វុត្តំ, តំ បន សត្តាហកាលិកមេវាតិ គហេតព្ពំ។ **ឥមេ ចត្តារោ រសា**តិ ផលបត្តបុប្ផឧច្ឆុរសា ចត្តារោ”តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.៣០០) វុត្តំ។ “**ទ្វេ បដា ទេសនាមេនេវា**តិ ចីនបដសោមារបដានិ។ **តីណី**តិ បដ្ដុណ្ណេន សហ តីណិ។ **ឥទ្ធិមយំ** ឯហិភិក្ខូនំ និព្ពត្តំ។ **ទេវទត្តិយំ** អនុរុទ្ធត្ថេរេន លទ្ធ”ន្តិ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ៣០៥)។

សំសដ្ឋកថា

សំសដ្ឋកថាយំ **តទហុបដិគ្គហិតំ កាលេ កប្បតី**តិអាទិ សព្ពំ សម្ភិន្នរសំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សចេ ហិ ឆល្លិម្បិ អបនេត្វា សកលេនេវ នាឡិកេរផលេន សទ្ធិំ បានកំ បដិគ្គហិតំ ហោតិ, នាឡិកេរំ អបនេត្វា តំ វិកាលេបិ កប្បតិ។ ឧបរិ សប្បិបិណ្ឌំ ឋបេត្វា សីតលបាយាសំ ទេន្តិ, យំ បាយាសេន អសំសដ្ឋំ សប្បិ, តំ អបនេត្វា សត្តាហំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ ពទ្ធមធុផាណិតាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ តក្កោលជាតិផលាទីហិ អលង្ករិត្វា បិណ្ឌបាតំ ទេន្តិ, តានិ ឧទ្ធរិត្វា ធោវិត្វា យាវជីវំ បរិភុញ្ជិតព្ពានិ, យាគុយំ បក្ខិបិត្វា ទិន្នសិង្គិវេរាទីសុបិ, តេលាទីសុ បក្ខិបិត្វា ទិន្នលដ្ឋិមធុកាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ យំ យំ អសម្ភិន្នរសំ ហោតិ, តំ តំ ឯកតោ បដិគ្គហិតម្បិ យថា សុទ្ធំ ហោតិ, តថា ធោវិត្វា វា តច្ឆេត្វា វា តស្ស តស្ស កាលស្ស វសេន បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

សចេ បន សម្ភិន្នរសំ ហោតិ សំសដ្ឋំ, ន វដ្ដតិ។ យាវកាលិកញ្ហិ អត្តនា សទ្ធិំ សម្ភិន្នរសានិ តីណិបិ យាមកាលិកាទីនិ អត្តនោ សភាវំ ឧបនេតិ។ យាមកាលិកំ ទ្វេបិ សត្តាហកាលិកាទីនិ អត្តនោ សភាវំ ឧបនេតិ។ សត្តាហកាលិកំ អត្តនា សទ្ធិំ សំសដ្ឋំ យាវជីវិកំ អត្តនោ សភាវញ្ញេវ ឧបនេតិ, តស្មា តេន តទហុបដិគ្គហិតេន សទ្ធិំ តទហុបដិគ្គហិតំ វា បុរេបដិគ្គហិតំ វា យាវជីវិកំ សត្តាហំ កប្បតិ, ទ្វីហបដិគ្គហិតេន ឆាហំ…បេ.… សត្តាហបដិគ្គហិតេន តទហេវ កប្បតីតិ វេទិតព្ពំ។ តស្មាយេវ ហិ “សត្តាហកាលិកេន, ភិក្ខវេ, យាវជីវិកំ តទហុបដិគ្គហិត”ន្តិ អវត្វា “បដិគ្គហិតំ សត្តាហំ កប្បតី”តិ វុត្តំ។

កាលយាមសត្តាហាតិក្កមេសុ ចេត្ថ វិកាលភោជនសន្និធិភេសជ្ជសិក្ខាបទានំ វសេន អាបត្តិយោ វេទិតព្ពា។ ឥមេសុ ច បន ចតូសុ កាលិកេសុ យាវកាលិកំ យាមកាលិកន្តិ ឥទមេវ ទ្វយំ អន្តោវុត្ថកញ្ចេវ សន្និធិការកញ្ច ហោតិ, សត្តាហកាលិកញ្ច យាវជីវិកញ្ច អកប្បិយកុដិយំ និក្ខិបិតុម្បិ វដ្ដតិ, សន្និធិម្បិ ន ជនេតីតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

បញ្ចភេសជ្ជកថា

បញ្ចភេសជ្ជកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តានិ បញ្ច ភេសជ្ជានិ កាលេ បដិគ្គហេត្វា កាលេ បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦១) វចនតោ សារទិកេន អាពាធេន ផុដ្ឋានំ ភិក្ខូនំ យាគុបិ បីតា ឧគ្គច្ឆតិ, ភត្តម្បិ ភុត្តំ ឧគ្គច្ឆតិ, តេ តេន កិសា ហោន្តិ លូខា ទុព្ពណ្ណា ឧប្បណ្ឌុប្បណ្ឌុកជាតា ធមនិសន្ថតគត្តា។ តេសំ យំ ភេសជ្ជញ្ចេវ អស្ស ភេសជ្ជសម្មតញ្ច, លោកស្ស អាហារត្ថញ្ច ផរេយ្យ, ន ច ឱឡារិកោ អាហារោ បញ្ញាយេយ្យ។ តត្រិមានិ បញ្ច ភេសជ្ជានិ។ សេយ្យថិទំ – សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ផាណិតំ, តានិ ភេសជ្ជានិ កាលេ បដិគ្គហេត្វា កាលេ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្តតិ។ តត្ថ “**សារទិកេន អាពាធេនា**តិ សរទកាលេ ឧប្បន្នេន បិត្តាពាធេន។ តស្មិញ្ហិ កាលេ វស្សោទកេនបិ តេមេន្តិ, កទ្ទមម្បិ មទ្ទន្តិ, អន្តរន្តរា អាពាធោបិ ខរោ ហោតិ, តេន តេសំ បិត្តំ កោដ្ឋព្ភន្តរគតំ ហោតិ។ **អាហារត្ថញ្ច ផរេយ្យា**តិ អាហារត្ថំ សាធេយ្យា”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៦០) វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦០) “**បិត្តំ កោដ្ឋព្ភន្តរគតំ ហោតី**តិ ពហិសរីរេ ព្យាបេត្វា ឋិតំ អពទ្ធបិត្តំ កោដ្ឋព្ភន្តរគតំ ហោតិ, តេន បិត្តំ កុបិតំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ”តិ វុត្តំ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ២៦០) “**យំ ភេសជ្ជញ្ចេវ អស្សា**តិ បរតោ ‘តទុភយេន ភិយ្យោសោមត្តាយ កិសា ហោន្តី’តិអាទិនា វិរោធទស្សនតោ និទាននបេក្ខំ យថាលាភវសេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ យថានិទានំ កស្មា ន វុត្តន្តិ ចេ? តទញ្ញាបេក្ខាធិប្បាយតោ។ សព្ពពុទ្ធកាលេបិ ហិ សប្បិអាទីនំ សត្តាហកាលិកភាវាបេក្ខោតិ។ តថា វចនេន ភគវតោ អធិប្បាយោ។ តេនេវ ‘អាហារត្ថញ្ច ផរេយ្យ, ន ច ឱឡារិកោ អាហារោ បញ្ញាយេយ្យា’តិ វុត្តំ។ តថា ហិ កាលេ បដិគ្គហេត្វា កាលេ បរិភុញ្ជិតុន្តិ ឯត្ថ ច កាលបរិច្ឆេទោ ន កតោ, កុតោយេវ បន លព្ភា តទញ្ញាបេក្ខាធិប្បាយោ ភគវតា មូលភេសជ្ជាទីនិ តានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវន្តិ កាលបរិច្ឆេទោ។ យំ បន ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តានិ ភេសជ្ជានិ កាលេ បដិគ្គហេត្វា កាលេ បរិភុញ្ជិតុ’ន្តិ (មហាវ. ២៦០) វចនំ, តំ ‘សន្និធិំ កត្វា អបរាបរស្មិំ ទិវសេ កាលេ ឯវ បរិភុញ្ជិតុំ អនុជានាមី’តិ អធិប្បាយតោ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ អញ្ញថា អតិសយត្ថា ភគវតោ ‘យំ ភេសជ្ជញ្ចេវ អស្សា’តិអាទិវិតក្កុប្បាទោ ន សម្ភវតិ។ បណីតភោជនានុមតិយា ប សិទ្ធត្តា អាពាធានុរូបសប្បាយាបេក្ខាយ វុត្តានីតិ ចេ? តញ្ច ន, ‘ភិយ្យោសោមត្តាយា’តិ កិសាទិភាវាបត្តិ ទស្សនតោ។ យថា ឧច្ឆុរសំ ឧបាទាយ ផាណិតន្តិ វុត្តំ, តថា នវនីតំ ឧបាទាយ សប្បីតិ វត្តព្ពតោ នវនីតំ វិសុំ ន វត្តព្ពន្តិ ចេ? ន វិសេសទស្សនាធិប្បាយតោ។ យថា ផាណិតគ្គហណេន សិទ្ធេបិ បរតោ ឧច្ឆុរសោ វិសុំ អនុញ្ញាតោ ឧច្ឆុសាមញ្ញតោ គុឡោទកដ្ឋានេ ឋបនាធិប្បាយតោ, តថា នវនីតេ វិសេសវិធិទស្សនាធិប្បាយតោ នវនីតំ វិសុំ អនុញ្ញាតន្តិ វេទិតព្ពំ។ វិសេសវិធិ បនស្ស ភេសជ្ជសិក្ខាបទដ្ឋកថាវសេន (បារា. អដ្ឋ. ២.៦១៩-៦២១) វេទិតព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ ‘បចិត្វា សប្បិំ កត្វា បរិភុញ្ជិតុកាមេន អធោតម្បិ បចិតុំ វដ្តតី’តិ។ តត្ថ សប្បិ បក្កាវ ហោតិ, នាបក្កា, តថា ផាណិតម្បិ។ នវនីតំ អបក្កមេវា”តិអាទិ។

ទុតិយភេសជ្ជកថា

ទុតិយភេសជ្ជកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តានិ បញ្ច ភេសជ្ជានិ បដិគ្គហេត្វា កាលេបិ វិកាលេបិ បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦១) វចនតោ “តានិ បញ្ច ភេសជ្ជានិ កាលេ បដិគ្គហេត្វា កាលេ បរិភុញ្ជន្តានំ តេសំ ភិក្ខូនំ យានិបិ តានិ បាកតិកានិ លូខានិ ភោជនានិ, តានិ នច្ឆាទេន្តិ, បគេវ សេនេសិតានិ។ តេ តេន ចេវ សារទិកេន អាពាធេន ផុដ្ឋា ឥមិនា ច ភត្តាច្ឆាទកេន តទុភយេន ភិយ្យោសោមត្តាយ កិសា ហោន្តី”តិ ឥមស្មិំ វត្ថុស្មិំ កាលេបិ វិកាលេបីតិ អនុញ្ញាតត្តា វិកាលេបិ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្តតិ។ តត្ថ “**នច្ឆាទេន្តី**តិ ន ជីរន្តិ, ន វាតរោគំ បដិប្បស្សម្ភេតុំ សក្កោន្តិ។ **សេនេសិតានី**តិ សិនិទ្ធានិ។ **ភត្តាច្ឆាទកេនា**តិ ភត្តំ អរោចិកេនា”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៦១) វុត្តំ, ដីកាសុ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៦១; វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦១-២៦២) បន “**នច្ឆាទេន្តី**តិ រុចិំ ន ឧប្បាទេន្តី”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ, មហាវិភង្គេ (បារា. ៦២២) បន “យានិ ខោ បន តានិ គិលានានំ ភិក្ខូនំ បដិសាយនីយានិ ភេសជ្ជានិ។ សេយ្យថិទំ – សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ផាណិតំ, តានិ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហបរមំ សន្និធិការកំ បរិភុញ្ជិតព្ពានិ, តំ អតិក្កាមយតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ វចនតោ ឥមេសំ បញ្ច ភេសជ្ជានំ សត្តាហកាលិកភាវោ វេទិតព្ពោ, ឥធ បន អត្ថុប្បត្តិវសេន វុត្តោតិ។

វសាភេសជ្ជកថា

វសាភេសជ្ជកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វសានិ ភេសជ្ជានិ អច្ឆវសំ មច្ឆវសំ សុសុការវសំ សូករវសំ គទ្រភវសំ កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ តេលបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុំ។ វិកាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ វិកាលេ និប្បក្កំ វិកាលេ សំសដ្ឋំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ តិណ្ណំ ទុក្កដានំ។ កាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ វិកាលេ និប្បក្កំ វិកាលេ សំសដ្ឋំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្កដានំ។ កាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ វិកាលេ សំសដ្ឋំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ កាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អនាបត្តី”តិ (មហាវ. ២៦២)។ តត្ថ “**កាលេ**

បដិគ្គហិតន្តិអាទីសុ មជ្ឈន្ហិកេ អវីតិវត្តេ បដិគ្គហេត្វា បចិត្វា បរិស្សាវេត្វា ចាតិ អត្ថោ។ **តេលបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុ**ន្តិ សត្តាហកាលិកតេលបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៦២) វុត្តំ, ដីកាសុ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៦២; វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦១-២៦២) បន “**សុសុកា**តិ សមុទ្ទេ ភវា ឯកា មច្ឆជាតិ, កុម្ភិលាតិបិ វទន្តិ។ **សំសដ្ឋ**ន្តិ បរិស្សាវិតំ។ **តេលបរិភោគេនា**តិ សត្តាហកាលិកបរិភោគំ សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន ហេដ្ឋា ចតុកាលិកកថាយំ វុត្តោយេវ។

មូលភេសជ្ជកថា

មូលភេសជ្ជកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មូលានិ ភេសជ្ជានិ, ហលិទ្ទឹ សិង្គិវេរំ វចំ វចត្តំ អតិវិសំ កដុករោហិណឹ ឧសីរំ ភទ្ទមុត្តកំ, យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ មូលានិ ភេសជ្ជានិ នេវ ខាទនីយេ ខាទនីយត្ថំ ផរន្តិ, ន ភោជនីយេ ភោជនីយត្ថំ ផរន្តិ, តានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ។ អសតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ។ តត្ថ **វចត្ត**ន្តិ សេតវចំ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។

បិដ្ឋភេសជ្ជកថា

បិដ្ឋភេសជ្ជកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, និសទំ និសទបោតក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៣) វចនតោ បិសិតេហិ ចុណ្ណកេហិ មូលភេសជ្ជេហិ អត្ថេ សតិ និសទញ្ច និសទបោតកញ្ច បរិហរិតុំ វដ្តតិ។ តត្ថ **និសទំ និសទបោតក**ន្តិ បិសនសិលា ច បិសនបោតោ ច។ និសទន្តិ បិសន្តិ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ករោន្តិ មូលភេសជ្ជានយោ ឯត្ថាតិ **និសទំ,** បិសនសិលា។ និសទន្តិ បិសន្តិ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ករោន្តិ មូលភេសជ្ជានយោ ឯតេនាតិ និសទំ, បោសេតព្ពោតិ បោតោ, ទារកោ។ ខុទ្ទកប្បមាណតាយ បោតោ វិយាតិ បោតោ, និសទញ្ច តំ បោតោ ចាតិ និសទបោតោ, **តំ និសទបោតកំ**។ និបុព្ពសទ ចុណ្ណករណេតិ ធាតុ។

កសាវភេសជ្ជកថា

កសាវភេសជ្ជកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កសាវានិ ភេសជ្ជានិ និម្ពកសាវំ កុដជកសាវំ បដោលកសាវំ ផគ្គវកសាវំ នត្តមាលកសាវំ, យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ កសាវានិ ភេសជ្ជានិ នេវ ខាទនីយេ ខាទនីយត្ថំ ផរន្តិ, ន ភោជនីយេ ភោជនីយត្ថំ ផរន្តិ, តានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ, អសតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៦៣) វចនតោ តានិបិ កសាវភេសជ្ជានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្តតិ។ តត្ថ **ផគ្គវ**ន្តិ លតាជាតិ។ **នត្តមាល**ន្តិ ករញ្ជំ។ “**កសាវេហី**តិ តចាទីនិ ឧទកេ តាបេត្វា គហិតឧសរេហី”តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦៣) វុត្តំ។

បណ្ណភេសជ្ជកថា

បណ្ណភេសជ្ជកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បណ្ណានិ ភេសជ្ជានិ និម្ពបណ្ណំ កុដជបណ្ណំ បដោលបណ្ណំ នត្តមាលបណ្ណំ ផគ្គវបណ្ណំ សុលសិបណ្ណំ កប្បាសបណ្ណំ, យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ បណ្ណានិ ភេសជ្ជានិ នេវ ខាទនីយេ ខាទនីយត្ថំ ផរន្តិ, ន ភោជនីយេ ភោជនីយត្ថំ ផរន្តិ, តានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ, អសតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៦៣) វចនតោ ខាទនីយភោជនីយត្ថំ អផរន្តានិ តានិបិ បណ្ណានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្តតិ។ **អច្ចវស**ន្តិអាទីសុ និស្សគ្គិយវណ្ណនាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) វុត្តនយេនេវ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ មូលភេសជ្ជាទិវិនិច្ឆយោបិ ខុទ្ទកវណ្ណនាយំ វុត្តោយេវ, តស្មា តេជ យំ យំ បុព្ពេ អវុត្តំ, តំ តទេវ វណ្ណយិស្សាម។

ផលភេសជ្ជកថា

ផលភេសជ្ជកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ផលានិ ភេសជ្ជានិ ពិឡង្គំ បិប្បលី មរិចំ ហរីតកំ វិភីតកំ អាមលកំ គោដ្ឋផលំ, យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ ផលានិ ភេសជ្ជានិ នេវ ខាទនីយេ ខាទនីយត្ថំ ផរន្តិ, ន ភោជនីយេ ភោជនីយត្ថំ ផរន្តិ, តានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ, អសតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៦៣) វចនតោ ខាទនីយភោជនីយត្ថំ អផរន្តានិ តានិ ផលានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុម្បិ វដ្តតិ។

ជតុភេសជ្ជកថា

ជតុភេសជ្ជកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ជតូនិ ភេសជ្ជានិ ហិង្គុំ ហិង្គុជតុំ ហិង្គុសិបាដិកំ តកំ តកបត្តិំ តកបណ្ណិំ សជ្ជុលសំ, យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ ជតូនិ ភេសជ្ជានិ នេវ ខាទនីយេ ខាទនីយត្ថំ ផរន្តិ, ន ភោជនីយេ ភោជនីយត្ថំ ផរន្តិ, តានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ, អសតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៦៣) វចនតោ តានិ ជតូនិ ភេសជ្ជានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **ហិង្គុហិង្គុជតុហិង្គុសិបាដិកា** ហិង្គុជាតិយោយេវ។ **តកតកបត្តិតកបណ្ណិយោ** លាខាជាតិយោ។

វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ២៦៣) បន “**ហិង្គុជតុ** នាម ហិង្គុរុក្ខស្ស ទណ្ឌបល្លវបវាឡបាកនិប្ផន្នា។ **ហិង្គុសិបាដិកា** នាម តស្ស មូលសាខបាកនិប្ផន្នា។ **តកំ** នាម តស្ស រុក្ខស្ស តចបាកោទកំ។ **តកបត្តី**តិ តស្ស បត្តបាកោទកំ។ **តកបណ្ណី**តិ តស្ស ផលបាកោទកំ។ អថ វា ‘**តកំ** នាម លាខា។ **តកបត្តី**តិ កិត្តិមលោហសាខា ។ **តកបណ្ណី**តិ បក្កលាខា’តិ លិខិតំ។ **សតិ បច្ចយេ**តិ ឯត្ថ សតិបច្ចយតា គិលានាគិលានវសេន ទ្វិធា វេទិតព្ពា។ វិកាលភោជនសិក្ខាបទស្ស ហិ អនាបត្តិវារេ យាមកាលិកាទីនំ តិណ្ណម្បិ អវិសេសេន សតិបច្ចយតា វុត្តា។ ឥមស្មិំ ខន្ធកេ ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិលានស្ស គុឡំ អគិលានស្ស គុឡោទកំ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិលានស្ស លោណសោវីរកំ, អគិលានស្ស ឧទកសម្ភិន្ន’ន្តិ (មហាវ. ២៧៣) វុត្តំ, តស្មា សិទ្ធំ ‘សតិបច្ចយតា គិលានា គិលានវសេន ទុវិធា’តិ, អញ្ញថា អសតិ បច្ចយេ គុឡោទកាទិ អាបជ្ជតិ, តតោ ច បាឡិវិរោធោ។ **អាហារត្ថ**ន្តិ អាហារបយោជនំ, អាហារកិច្ចយាបនន្តិ អត្ថោតិ ច។ **តេលបរិភោគេនា**តិ សត្តាហកាលិកបរិភោគេន។ **បិដ្ឋេហី**តិ បិសិតតេលេហិ។ **កោដ្ឋផល**ន្តិ កោដ្ឋរុក្ខស្ស ផលំ, មទនផលំ វាតិ ច លិខិត”ន្តិ វុត្តំ។

លោណភេសជ្ជកថា

លោណភេសជ្ជកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, លោណានិ ភេសជ្ជានិ សាមុទ្ទិកំ កាឡលោណំ សិន្ធវំ ឧព្ភិទំ ពិលំ, យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ លោណានិ ភេសជ្ជានិ នេវ ខាទនីយេ ខាទនីយត្ថំ ផរន្តិ, ន ភោជនីយេ ភោជនីយត្ថំ ផរន្តិ, តានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ, អសតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៦៣) វចនតោ តានិ លោណានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **សាមុទ្ទ**ន្តិ សមុទ្ទតីរេ វាលុកំ វិយ សន្តិដ្ឋតិ។ **កាឡលោណ**ន្តិ បកតិលោណំ។ **សិន្ធវ**ន្តិ សេតវណ្ណំ បព្ពតេ ឧដ្ឋហតិ។ **ឧព្ភិទ**ន្តិ ភូមិតោ អង្កុរំ វិយ ឧដ្ឋហតិ។ **ពិល**ន្តិ ទព្ពសម្ភារេហិ សទ្ធិំ បចិតំ, តំ រត្តវណ្ណំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៦៣) បន “**ឧព្ភិទំ** នាម ឩសរបំសុមយ”ន្តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦៣) បន “**ឧព្ភិទ**ន្តិ ឩសរបំសុមយំ លោណំ។ **ពិល**ន្តិ លោណវិសេសោ”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយម្បិ តថេវ វុត្តំ។

ចុណ្ណកថា

ចុណ្ណកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យស្ស កណ្ឌុ វា បីឡកា វា អស្សាវោ វា ថុល្លកច្ឆុ វា អាពាធោ កាយោ វា ទុគ្គន្ធោ ចុណ្ណានិ ភេសជ្ជានិ, អគិលានស្ស ឆកណំ មត្តិកំ រជននិប្បក្កំ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឧទុក្ខលំ មុសល”ន្តិ (មហាវ. ២៦៤)។ “**កាយោ វា ទុគ្គន្ធោ**តិ កស្សចិ អស្សាទីនំ វិយ កាយគន្ធោ ហោតិ, តស្សបិ សិរីសកោសុម្ពាទិចុណ្ណានិ វា គន្ធចុណ្ណានិ វា សព្ពានិ វដ្ដន្តិ។ **ឆកណ**ន្តិ គោមយំ។ **រជននិប្បក្ក**ន្តិ រជនកសដំ, បាកតិកចុណ្ណម្បិ កោដ្ដេត្វា ឧទកេន តេមេត្វា ន្ហាយិតុំ វដ្ដតិ, ឯតម្បិ រជននិប្បក្កសង្ខមេវ គច្ឆតី”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៦៤) វុត្តំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៦៤) បន “**ឆកណ**ន្តិ គោមយំ។ **បាកតិកចុណ្ណំ** នាម អបក្កកសាវចុណ្ណំ។ តេន បបេត្វា គន្ធចុណ្ណំ សព្ពំ វដ្ដតីតិ វទន្តី”តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦៤-២៦៥) “**ឆកណ**ន្តិ គោមយំ។ **បាកតិកចុណ្ណ**ន្តិ អបក្កកសាវចុណ្ណំ, គន្ធចុណ្ណំ បន ន វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយម្បិ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ២៦៤) “**ឆកណ**ន្តិ គោមយំ។ **បាកតិកចុណ្ណំ** នាម អបក្កកសាវចុណ្ណំ។ តេន បបេត្វា គន្ធចុណ្ណំ សព្ពំ វដ្ដតីតិ វទន្តី”តិ វុត្តំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចុណ្ណចាលិនិ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៤) វចនតោ គិលានានំ ភិក្ខូនំ ចុណ្ណេហិ ភេសជ្ជេហិ ចាលិតេហិ អត្ថេ សតិ ចុណ្ណចាលិនី វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទុស្សចាលិនិ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៤) វចនតោ សណ្ហេហិ ចុណ្ណេហិ អត្ថេ សតិ ទុស្សចាលិនី វដ្ដតិ ។ “**ចុណ្ណចាលិនិ**ន្តិ ឧទុក្ខលេ កោដ្ដិតចុណ្ណបរិស្សាវនិ”ន្តិ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦៤-២៦៥) វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយម្បិ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ២៦៤) “**ចាលិតេហី**តិ បរិស្សាវិតេហី”តិ វុត្តំ។

អមនុស្សិកាពាធកថា

អមនុស្សិកាពាធកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អមនុស្សិកាពាធេ អាមកមំសំ អាមកមំសលោហិត”ន្តិ (មហាវ. ២៦៤) វចនតោ យស្ស ភិក្ខុនោ អាមកមំសំ ខាទិតស្ស អាមកលោហិតំ បិវិតស្ស សោ អមនុស្សាពាធោ បដិប្បស្សម្ភតិ, តស្ស អនាបត្តិ។ តត្ថ **អាមកមំសញ្ច ខាទិ, អាមកលោហិតញ្ច បិវី**តិ ន តំ ភិក្ខុ ខាទិ, ន បិវិ, អមនុស្សោ ខាទិត្វា ច បិវិត្វា ច បក្កន្តោ។ តេន វុត្តំ “តស្ស សោ អមនុស្សិកាពាធោ បដិប្បស្សម្ភី”តិ។

អញ្ជនកថា

អញ្ជនកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អញ្ជនំ កាឡញ្ជនំ រសញ្ជនំ សោតញ្ជនំ គេរុកំ កបល្ល”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ ភិក្ខូនំ ចក្ខុរោគេ សតិ អញ្ជនាទីនិ វដ្ដន្តិ។ តត្ថ “**អញ្ជន**ន្តិ សព្ពសង្គាហិកវចនមេតំ។ **កាឡញ្ជន**ន្តិ ឯកា អញ្ជនជាតិ។ **រសញ្ជន**ន្តិ នានាសម្ភារេហិ កតំ។ **សោតញ្ជន**ន្តិ នទីសោតាទីសុ ឧប្បជ្ជនកអញ្ជនំ។ **គេរុកោ** នាម សុវណ្ណគេរុកោ។ **កបល្ល**ន្តិ ទីបសិខតោ គហិតមសី”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៦៤) វុត្តំ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៦៥) “**សុវណ្ណគេរុកោ**តិ សុវណ្ណគុត្ថាទី”តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦៤-២៦៥) តថេវ វុត្តំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចន្ទនំ តគរំ កាឡានុសារិយំ តាលីសំ ភទ្ទមុត្តក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ អញ្ជនូបបិសនេហិ អត្ថេ សតិ ឥមានិ ចន្ទនាទីនិ វដ្ដន្តិ។ តត្ថ “**ចន្ទន**ន្តិ លោហិតចន្ទនាទិកំ យំ កិញ្ចិ ចន្ទនំ។ **តគរាទីនិ** បាកដានិ។ អញ្ញានិបិ នីលុប្បលាទីនិ វដ្ដន្តិយេវ។ **អញ្ជនូបបិសនេហី**តិ អញ្ជនេហិ សទ្ធិំ ឯកតោ បិសិតព្ពេហិ។ ន ហិ កិញ្ចិ អញ្ជនូបបិសនំ ន វដ្ដតី”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៦៤) ដីកាយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៦៥) បន “**អញ្ជនូបបិសន**ន្តិ អញ្ជនត្ថាយ ឧបបិសិតព្ពំ យំ កិញ្ចិ ចុណ្ណជាតី”តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦៤-២៦៥) បន “បាឡិយំ **អញ្ជនូបបិសន**ន្តិ អញ្ជនេ ឧបនេតុំ បិសិតព្ពភេសជ្ជ”ន្តិ វុត្តំ។

“អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អញ្ជនិ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ អញ្ជនឋបនដ្ឋានំ វដ្ដតិ។ “ន, ភិក្ខវេ, ឧច្ចាវចា អញ្ជនី ធារេតព្ពា, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អដ្ឋិមយំ ទន្តមយំ វិសាណមយំ នឡមយំ វេឡុមយំ កដ្ឋមយំ ជតុមយំ លោហមយំ សង្ខនាភិមយ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ ឯតានិ កប្បិយានិ។ តត្ថ **អដ្ឋិមយ**ន្តិ មនុស្សដ្ឋឹ ឋបេត្វា អវសេសអដ្ឋិមយំ។ **ទន្តមយ**ន្តិ ហត្ថិទន្តាទិសព្ពទន្តមយំ។ **វិសាណមយេបិ** អកប្បិយំ នាម នត្ថិ។ **នឡមយាទយោ** ឯកន្តកប្បិយាយេវ។

“អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អបិធាន”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ អញ្ជនីអបិធានម្បិ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សុត្តកេន ពន្ធិត្វា អញ្ជនិយា ពន្ធិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ អបិធានំ សុត្តកេន ពន្ធិត្វា អញ្ជនិយា ពន្ធិតព្ពំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សុត្តកេន សិព្ពេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ អបតនត្ថាយ អញ្ជនីសុត្តកេន សិព្ពេតុំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អញ្ជនិសលាក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ អញ្ជនិសលាកម្បិ វដ្ដតិ។ “ន, ភិក្ខវេ, ឧច្ចាវចា អញ្ជនិសលាកា ធារេតព្ពា, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អដ្ឋិមយំ… បេ…. សង្ខនាភិមយ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ ឯតាយេវ អញ្ជនិសលាកា វដ្ដន្តិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សលាកដ្ឋានិយ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ អញ្ជនិសលាកដ្ឋានិយម្បិ វដ្ដតិ។ តត្ថ **សលាកដ្ឋានិយ**ន្តិ យត្ថ សលាកំ ឱទហន្តិ, តំ សុសិរទណ្ឌកំ វា ថវិកំ វា អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អញ្ជនិត្ថវិក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ ថវិកម្បិ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អំសពទ្ធកំ ពន្ធនសុត្តក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៥) វចនតោ អញ្ជនិត្ថវិកាយ អំសេ លគ្គនត្ថាយ អំសពទ្ធកម្បិ ពន្ធនសុត្តកម្បិ វដ្ដតិ។

នត្ថុកថា

នត្ថុកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មុទ្ធនិ តេលក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៦) វចនតោ សីសាភិតាបស្ស ភិក្ខុនោ មុទ្ធនិ តេលំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, នត្ថុកម្ម”ន្តិ (មហាវ. ២៦៦) វចនតោ នក្ខមនីយេ សតិ នត្ថុកម្មំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, នត្ថុករណិ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៦) វចនតោ នត្ថុយា អគឡនត្ថំ នត្ថុករណី វដ្ដតិ។ “ន, ភិក្ខវេ, ឧច្ចាវចា នត្ថុករណី ធារេតព្ពា, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អដ្ឋិមយំ…បេ…. សង្ខនាភិមយ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៦) វចនតោ ឯតាយេវ នត្ថុករណិយោ វដ្ដន្តិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យមកនត្ថុករណិ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៦) វចនតោ នត្ថុំ វិសមំ អាសិញ្ចយន្តិ ចេ, យមកនត្ថុករណី ធារេតព្ពំ។ តត្ថ **យមកនត្ថុករណិ**ន្តិ សមសោតាហិ ទ្វីហិ បនាឡិកាហិ ឯកំ នត្ថុករណឹ។

ធូមនេត្តកថា

ធូមនេត្តកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ធូមំ បាតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៦) វចនតោ យមកនត្ថុករណិយា នក្ខមនីយេ សតិ ធូមំ បាតុំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ធូមនេត្ត”ន្តិ (មហាវ. ២៦៦) វចនតោ តមេវ វដ្ដិំ អាលិម្ពេត្វា បិវនបច្ចយា កណ្ឋោ ទហន្តេន ធូមនេត្តធូមោ បិវិតព្ពោ។ “ន, ភិក្ខវេ, ឧច្ចាវចានិ ធូមនេត្តានិ ធារេតព្ពានិ, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អដ្ឋិមយំ…បេ…. សង្ខនាភិមយ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៦) វចនតោ ឯតានិ ឯវ ធូមនេត្តានិ ធារេតព្ពានិ។ “អនុជានាមិ , ភិក្ខវេ, អបិធាន”ន្តិ (មហាវ. ២៦៦) វចនតោ បាណកាទិអប្បវិសនត្ថំ ធូមនេត្តត្ថវិកម្បិ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យមកត្ថវិក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៦) វចនតោ ឯកតោ ឃំសិយមានេ សតិ យមកត្ថវិកំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អំសពទ្ធកំ ពន្ធនសុត្តក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៦) វចនតោ ធូមនេត្តត្ថវិកស្ស អំសពទ្ធពន្ធនសុត្តំ វដ្ដតិ។

តេលបាកកថា

តេលបាកកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តេលបាក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ វាតាពាធេ សតិ តេលបាកោ វដ្ដតិ។ តត្ថ **អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តេលបាក**ន្តិ យំ កិញ្ចិ ភេសជ្ជបក្ខិត្តំ សព្ពំ អនុញ្ញាតមេវ ហោតិ។ “ន, ភិក្ខវេ, អតិបក្ខិត្តមជ្ជំ តេលំ បាតព្ពំ, យោ បិវេយ្យ, យថាធម្មោ ការេតព្ពោ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យស្មិំ តេលបាកេ មជ្ជស្ស ន វណ្ណោ ន គន្ធោ ន រសោ បញ្ញាយតិ, ឯវរូបំ មជ្ជបក្ខិត្តំ តេលំ បាតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ យស្មិំ តេលបាកេ បក្ខិត្តស្ស មជ្ជស្ស វណ្ណោ វា គន្ធោ វា រសោ វា ន បញ្ញាយតិ, តាទិសំ តេលំ បិវិតព្ពំ។ តត្ថ **អតិបក្ខិត្តមជ្ជានី**តិ អតិវិយ ខិត្តមជ្ជានិ, ពហុំ មជ្ជំ បក្ខិបិត្វា យោជិតានីតិ អត្ថោ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អព្ភញ្ជនំ អធិដ្ឋាតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ អតិបក្ខិត្តមជ្ជត្តា អបិវិតព្ពេ តេលេ សតិ អព្ភញ្ជនំ អធិដ្ឋាតុំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តីណិ តុម្ពានិ លោហតុម្ពំ កដ្ឋតុម្ពំ ផលតុម្ព”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ តេលបក្កភាជនានិ ឥមានិ តីណិ តុម្ពានិ វដ្ដន្តិ។

សេទកម្មកថា

សេទកម្មកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សេទកម្ម”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ អង្គវាតេ សតិ សេទកម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ ។ តត្ថ **អង្គវាតោ**តិ ហត្ថបាទេ វាតោ។ នក្ខមនីយោ ហោតិ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សម្ភារសេទ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ សេទកម្មេន នក្ខមនីយេ សតិ សម្ភារសេទំ កាតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **សម្ភារសេទ**ន្តិ នានាវិធបណ្ណសម្ភារសេទំ។ នក្ខមនីយោ ហោតិ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មហាសេទ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ សម្ភារសេទនក្ខមនីយេ សតិ មហាសេទំ កាតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **មហាសេទ**ន្តិ មហន្តំ សេទំ, បោរិសប្បមាណំ អាវាដំ អង្គារានំ បូរេត្វា បំសុវាលិកាទីហិ បិទហិត្វា តត្ថ នានាវិធានិ វាតហរណបណ្ណានិ សន្ថរិត្វា តេលមក្ខិតេន គត្តេន តត្ថ និបជ្ជិត្វា សម្បរិវត្តន្តេន សរីរំ សេទេតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ នក្ខមនីយោ ហោតិ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ភង្គោទក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ មហាសេទេន នក្ខមនីយេ សតិ ភង្គោទកំ កាតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **ភង្គោទក**ន្តិ នានាបណ្ណភង្គកុថិតំ ឧទកំ, តេហិ បណ្ណេហិ ច ឧទកេន ច សិញ្ចិត្វា សិញ្ចិត្វា សេទេតព្ពោ។ នក្ខមនីយោ ហោតិ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឧទកកោដ្ឋក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ ភង្គោទកេន នក្ខមនីយេ សតិ ឧទកកោដ្ឋកំ កាតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **ឧទកកោដ្ឋក**ន្តិ ឧទកកោដ្ឋេ ចាដិំ វា ទោណិំ វា ឧណ្ហោទកស្ស បូរេត្វា តត្ថ បវិសិត្វា សេទកម្មករណំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។

លោហិតមោចនកថា

លោហិតមោចនកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, លោហិតំ មោចេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ បព្ពវាតេ សតិ លោហិតំ មោចេតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **បព្ពវាតោ ហោតី**តិ បព្ពេ បព្ពេ វាតោ វិជ្ឈតិ។ **លោហិតំ មោចេតុ**ន្តិ សត្ថកេន លោហិតំ មោចេតុំ។ នក្ខមនីយោ ហោតិ, អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, លោហិតំ មោចេត្វា វិសាណេន គាហេតុន្តិ (មហាវ. ២៦៧)។

បាទព្ភញ្ជនកថា

បាទព្ភញ្ជនកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បាទព្ភញ្ជន”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ បាទេសុ ផលិតេសុ បាទព្ភញ្ជនំ បចិតព្ពំ។ នក្ខមនីយោ ហោតិ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បជ្ជំ អភិសង្ខរិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ បាទព្ភញ្ជនតេលេន នក្ខមនីយេ សតិ បជ្ជំ អភិសង្ខរិតព្ពំ។ **តត្ថ បជ្ជំ អភិសង្ខរិតុ**ន្តិ យេន ផលិតបាទា បាកតិកា ហោន្តិ, តំ នាឡិកេរាទីសុ នានាភេសជ្ជានិ បក្ខិបិត្វា បជ្ជំ អភិសង្ខរិតុំ, បាទានំ សប្បាយភេសជ្ជំ បចិតុន្តិ អត្ថោ។

គណ្ឋាពាធកថា

គណ្ឋាពាធកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សត្ថកម្ម”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ គណ្ឋាពាធេ សតិ សត្ថកម្មំ កាតព្ពំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កសាវោទក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ កសាវោទកេន អត្ថេ សតិ កសាវោទកំ ទាតព្ពំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិលកក្ក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ តិលកក្កេន អត្ថេ សតិ តិលកក្កំ ទាតព្ពំ។ **តិលកក្កេន អត្ថោ**តិ បិដ្ឋេហិ តិលេហិ អត្ថោ។ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ កពឡិក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ កពឡិកាយ អត្ថេ សតិ កពឡិកា ទាតព្ពា។ តត្ថ **កពឡិក**ន្តិ វណមុខេ សត្តុបិណ្ឌំ បក្ខិបិតុំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វណពន្ធនចោឡ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ វណពន្ធនចោឡេន អត្ថេ សតិ វណពន្ធនចោឡំ ទាតព្ពំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សាសបកុដ្ដេន ផោសិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ សចេ វណោ កុណ្ឌវតី, សាសបកុដ្ដេន ផោសិតព្ពំ។ តត្ថ **សាសបកុដ្ដេនា**តិ សាសបបិដ្ឋេន។

“អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ធូមំ កាតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ យទិ វណោ កិលិជ្ជិត្ថ, ធូមំ កាតុំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, លោណសក្ខរិកាយ ឆិន្ទិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ យទិ វឌ្ឍមំសំ វុដ្ឋាតិ , ឆិន្ទិតព្ពំ។ តត្ថ **វឌ្ឍមំស**ន្តិ អធិកមំសំ អាណិ វិយ ឧដ្ឋហតិ។ **លោណសក្ខរិកាយ ឆិន្ទិតុ**ន្តិ ខារេន ឆិន្ទិតុំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វណតេល”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ យទិ វណោ ន រុហតិ, វណរុហនតេលំ បចិតព្ពំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វិកាសិកំ សព្ពំ វណបដិកម្ម”ន្តិ (មហាវ. ២៦៧) វចនតោ យទិ តេលំ គឡតិ, វិកាសិកំ ទាតព្ពំ, សព្ពំ វណបដិកម្មំ កាតព្ពំ។ តត្ថ **វិកាសិក**ន្តិ តេលរុន្ធនបិលោតិកំ។ **សព្ពំ វណបដិកម្ម**ន្តិ យំ កិញ្ចិ វណបដិកម្មំ នាម អត្ថិ, សព្ពំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ មហាវិភង្គកថា បុព្ពេ វុត្តាវ។

សាមំ គហេត្វាតិ ឥទំ ន កេវលំ សប្បទដ្ឋស្សេវ, អញ្ញស្មិម្បិ ទដ្ឋវិសេ សតិ សាមំ គហេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ, អញ្ញេសុ បន ការណេសុ បដិគ្គហិតមេវ វដ្ដតិ។

វិសបីតកថា

វិសបីតកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គូថំ បាយេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៨) វចនតោ បីតវិសំ ភិក្ខុំ គូថំ បាយេតុំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យំ ករោន្តោ បដិគ្គណ្ហាតិ, ស្វេវ បដិគ្គហោ កតោ, ន បុន បដិគ្គហេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ២៦៨) វចនតោ តទេវ វដ្ដតិ។ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៦៨) បន **ន បុន បដិគ្គហេតព្ពោ**តិ សចេ ភូមិប្បត្តោ, បដិគ្គហាបេតព្ពោ, អប្បត្តំ បន គហេតុំ វដ្ដតិ។

ឃរទិន្នកាពាធកថា

ឃរទិន្នកាពាធកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សីតាលោឡឹ បាយេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៩) វចនតោ ឃរទិន្នកាពាធស្ស ភិក្ខុនោ សីតាលោឡឹ បាយេតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **ឃរទិន្នកាពាធោ**តិ វសីករណបាណកសមុដ្ឋិតរោគោ។ ដីកាយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៦៩) បន **“ឃរទិន្នកាពាធោ** នាម វសីករណត្ថាយ ឃរណិយា ទិន្នភេសជ្ជសមុដ្ឋិតោ អាពាធោ។ តេនាហ ‘វសីករណបាណកសមុដ្ឋិតរោគោ’តិ។ **ឃរ**-សទ្ទោ ចេត្ថ អភេទេន ឃរណិយា វត្តមានោ អធិប្បេតោ”តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយម្បិ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦៧-២៦៩) **“ឃរទិន្នកាពាធោ** នាម ឃរណិយា ទិន្នវសីករណភេសជ្ជសមុដ្ឋិតោ អាពាធោ”តិ វុត្តំ។ **សីតាលោឡិ**ន្តិ នង្គលេន កសន្តស្ស ផាលេ លគ្គមត្តិកំ ឧទកេន អាលោឡេត្វា បាយេតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។

ទុដ្ឋគហណិកកថា

ទុដ្ឋគហណិកកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាមិសខារំ បាយេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៩) វចនតោ ទុដ្ឋគហណិកស្ស ភិក្ខុនោ អាមិសខារំ បាយេតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **ទុដ្ឋគហណិកោ**តិ វិបន្នគហណិកោ, កិច្ឆេន ឧច្ចារោ និក្ខមតីតិ អត្ថោ។ **អាមិសខារ**ន្តិ សុក្ខោទនំ ឈាបេត្វា តាយ ឆារិកាយ បគ្ឃរិតំ ខារោទកំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦៧-២៦៩) បន **“តាយ ឆារិកាយ បគ្ឃរិតំ ខារោទក**ន្តិ បរិស្សាវនេ តំ ឆារិកំ បក្ខិបិត្វា ឧទកេ អភិសិញ្ចិតេ តតោ ឆារិកតោ ហេដ្ឋា បគ្ឃរិតំ ខារោទក”ន្តិ វុត្តំ។

បណ្ឌុរោគាពាធកថា

បណ្ឌុរោគាពាធកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មុត្តហរីតកំ បាយេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៩) វចនតោ បណ្ឌុរោគាពាធស្ស ភិក្ខុនោ មុត្តហរីតកំ បាយេតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **មុត្តហរីតក**ន្តិ គោមុត្តបរិភាវិតំ ហរីតកំ។

ឆវិទោសាពាធកថា

ឆវិទោសាពាធកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គន្ធាលេបំ កាតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៩) វចនតោ ឆវិទោសាពាធស្ស ភិក្ខុនោ គន្ធាលេបំ កាតុំ វដ្ដតិ។

អភិសន្នកាយកថា

អភិសន្នកាយកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វិរេចនំ បាតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៩) វចនតោ អភិសន្នកាយស្ស ភិក្ខុនោ វិរេចនំ បាតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **អភិសន្នកាយោ**តិ ឧស្សន្នទោសកាយោ។ អច្ឆកញ្ជិយា អត្ថោ ហោតិ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អច្ឆកញ្ជិយ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៩) វចនតោ អច្ឆកញ្ជិយំ បាតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **អច្ឆកញ្ជិយ**ន្តិ តណ្ឌុលោទកមណ្ឌោ។ អកដយូសេន អត្ថោ ហោតិ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អកដយូស”ន្តិ (មហាវ. ២៦៩) វចនតោ អកដយូសំ បាតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **អកដយូស**ន្តិ អសិនិទ្ធោ មុគ្គបចិតបានីយោ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៦៩) បន វិមតិវិនោទនិយញ្ច (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦៧-២៦៩) “**អកដយូសេនា**តិ អនភិសង្ខតេន មុគ្គយូសេនា”តិ វុត្តំ។ កដាកដេន អត្ថោ ហោតិ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កដាកដ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៩) វចនតោ កដាកដំ បាយេតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **កដាកដ**ន្តិ សោវ ធោតសិនិទ្ធោ។ សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៦៩) វិមតិវិនោទនិយញ្ច (វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.២៦៧-២៦៩) “**កដាកដេនា**តិ មុគ្គេ បចិត្វា អចាលេត្វាវ បរិស្សាវិតេន មុគ្គយូសេនា”តិ វុត្តំ។ បដិច្ឆាទនីយេន អត្ថោ ហោតិ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បដិច្ឆាទនីយ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៩) វចនតោ បដិច្ឆាទនីយំ បាតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **បដិច្ឆាទនីយេនា**តិ មំសរសេន។

លោណសោវីរកកថា

លោណសោវីរកកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិលានស្ស លោណសោវីរកំ, អគិលានស្ស ឧទកសម្ភិន្នំ បានបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៧៣) វចនតោ គិលានេន ភិក្ខុនា លោណសោវីរកំ បាតព្ពំ, អគិលានេន ឧទកសម្ភិន្នំ កត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ, តញ្ច “បានបរិភោគេនា”តិ វចនតោ វិកាលេបិ វដ្ដតិ។

តត្ថ **លោណសោវីរកំ** នាម សព្ពរសាភិសង្ខតំ ឯកំ ភេសជ្ជំ, តំ កិរ ករោន្តោ ហរីតកាមលកវិភីតកកសាវេ សព្ពធញ្ញានិ សព្ពអបរណ្ណានិ សត្តន្នម្បិ ធញ្ញានំ ឱទនំ កទលិផលាទីនិ សព្ពផលានិ វេត្តកេតកខជ្ជូរិកឡីរាទយោ សព្ពកឡីរេ មច្ឆមំសខណ្ឌានិ អនេកានិ ច មធុផាណិតសិន្ធវលោណតិកដុកាទីនិ ភេសជ្ជានិ បក្ខិបិត្វា កុម្ភិមុខំ លិម្បិត្វា ឯកំ ទ្វេ តីណិ សំវច្ឆរានិ ឋបេន្តិ, តំ បរិបច្ចិត្វា ជម្ពុរសវណ្ណំ ហោតិ, វាតកាសកុដ្ឋបណ្ឌុភគន្ទលាទីនំ សិនិទ្ធភោជនភុត្តានញ្ច ឧត្តរបានំ ភត្តជីរណកភេសជ្ជំ តាទិសំ នត្ថិ, តំ បនេតំ ភិក្ខូនំ បច្ឆាភត្តម្បិ វដ្ដតិ, គិលានានំ បាកតិកមេវ។ អគិលានានំ បន ឧទកសម្ភិន្នំ បានបរិភោគេនាតិ។

សារត្ថទីបនិយំ (សារត្ថ. ដី. ២.១៩១-១៩២) បន “បានបរិភោគេនាតិ វុត្តត្តា លោណសោវីរកំ យាមកាលិក”ន្តិ វុត្តំ។ វិមតិវិនោទនិយំ (វិ. វិ. ដី. ១.១៩២) បន “បានបរិភោគេន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯវំ បន វុត្តត្តា លោណសោវីរកំ យាមកាលិកន្តិ កេចិ វទន្តិ, កេចិ បន ‘គិលានានំ បាកតិកមេវ, អគិលានានំ បន ឧទកសម្ភិន្ន’ន្តិ វុត្តត្តា គុឡំ វិយ សត្តាហកាលិក”ន្តិ វុត្តំ។ វជិរពុទ្ធិដីកាយំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ២៦៣) បន “អវិសេសេន សតិបច្ចយតា វុត្តា ។ ឥមស្មឹ ខន្ធកេ ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិលានស្ស គុឡំ, អគិលានស្ស គុឡោទកំ, គិលានស្ស លោណសោវីរកំ, អគិលានស្ស ឧទកសម្ភិន្ន’ន្តិ (មហាវ. ២៨៤) វុត្តំ, តស្មា សិទ្ធំ ‘សតិបច្ចយតា គិលានាគិលានវសេន ទុវិធា’តិ” វុត្តំ។

អន្តោវុត្ថាទិកថា

អន្តោវុត្ថាទិកថាយំ “តេន ខោ បន សមយេន ភគវតោ ឧទរវាតាពាធោ ហោតិ, អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ ‘បុព្ពេបិ ភគវតោ ឧទរវាតាពាធោ តេកដុលយាគុយា ផាសុ ហោតី’តិ សាមំ តិលម្បិ តណ្ឌុលម្បិ មុគ្គម្បិ វិញ្ញាបេត្វា អន្តោ វាសេត្វា អន្តោ សាមំ បចិត្វា ភគវតោ ឧបនាមេសិ ‘បិវតុ ភគវា តេកដុលយាគុ’ន្តិ។ ជានន្តាបិ តថាគតា បុច្ឆន្តិ, ជានន្តាបិ ន បុច្ឆន្តិ, កាលំ វិទិត្វា បុច្ឆន្តិ, កាលំ វិទិត្វា ន បុច្ឆន្តិ, អត្ថសញ្ហិតំ

តថាគតា បុច្ឆន្តិ, នោ អនត្ថសញ្ហិតំ, អនត្ថសញ្ហិតេ សេតុឃាតោ តថាគតានំ។ ទ្វីហិ អាការេហិ ពុទ្ធា ភគវន្តោ ភិក្ខូ បដិបុច្ឆន្តិ ‘ធម្មំ វា ទេសេស្សាម, សាវកានំ វា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេស្សាមា’តិ។

អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសិ ‘កុតាយំ, អានន្ទ, យាគូ’តិ។ អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសិ។ វិគរហិ ពុទ្ធោ ភគវា អននុច្ឆវិកំ, អានន្ទ, អននុលោមិកំ អប្បតិរូបំ អស្សាមណកំ អកប្បិយំ អករណីយំ, កថញ្ហិ នាម ត្វំ, អានន្ទ, ឯវរូបាយ ពាហុល្លាយ ចេតេស្សសិ, យទបិ, អានន្ទ, អន្តោ វុត្ថំ, តទបិ អកប្បិយំ។ យទបិ អន្តោ បក្កំ, តទបិ អកប្បិយំ។ យទបិ សាមំ បក្កំ, តទបិ អកប្បិយំ។ នេតំ, អានន្ទ, អប្បសន្នានំ វា បសាទាយ…បេ.… វិគរហិត្វា ធម្មិំ កថំ កត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – ន, ភិក្ខវេ, អន្តោ វុត្ថំ អន្តោ បក្កំ សាមំ បក្កំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ, យោ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អន្តោ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ អន្តោ បក្កំ សាមំ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ តិណ្ណំ ទុក្កដានំ។ អន្តោ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ អន្តោ បក្កំ អញ្ញេហិ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្កដានំ។ អន្តោ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ ពហិ បក្កំ សាមំ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្កដានំ។ ពហិ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ អន្តោ បក្កំ សាមំ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្កដានំ។ អន្តោ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ ពហិ បក្កំ អញ្ញេហិ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ពហិ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ អន្តោ បក្កំ អញ្ញេហិ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ពហិ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ ពហិ បក្កំ សាមំ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ពហិ ចេ, ភិក្ខវេ, វុត្ថំ ពហិ បក្កំ អញ្ញេហិ បក្កំ, តញ្ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អនាបត្តី”តិ (មហាវ. ២៧៤) វចនតោ សហសេយ្យប្បហោនកេ ឋានេ វុត្ថតា, តត្ថ បក្កតា, ឧបសម្បន្នេន សាមំ បក្កតាតិ ឥមេសំ តិណ្ណំ អង្គានំ សម្ភវេ សតិ តិស្សោ អាបត្តិយោ, ទ្វិន្នំ សម្ភវេ ទ្វេ អាបត្តិយោ, ឯកស្ស អង្គស្ស សម្ភវេ ឯកា អាបត្តីតិ វេទិតព្ពំ។

អន្តោ វុត្ថន្តិ អកប្បិយកុដិយំ វុត្ថំ។ **សាមំ បក្ក**ន្តិ ឯត្ថ យំ កិញ្ចិ អាមិសំ ភិក្ខុនោ បចិតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេបិស្ស ឧណ្ហយាគុយា សុលសិបណ្ណានិ វា សិង្គិវេរំ វា លោណំ វា បក្ខិបន្តិ, តម្បិ ចាលេតុំ ន វដ្ដតិ។ “យាគុំ និព្ពាបេមី”តិ បន ចាលេតុំ វដ្ដតិ។ ឧត្តណ្ឌុភត្តំ លភិត្វាបិ បិទហិតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេ បន មនុស្សា បិទហិត្វាវ ទេន្តិ, វដ្ដតិ។ “ភត្តំ វា មា និព្ពាយតូ”តិ បិទហិតុំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បុន បាកំ បចិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៧៤) វចនតោ បុព្ពេ អនុបសម្បន្នេហិ បក្កំ បុន បចិតុំ វដ្ដតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៧៤) “ខីរតក្កាទីសុ បន សកឹ កុថិតេសុ អគ្គឹ ទាតុំ វដ្ដតិ បុនបាកស្ស អនុញ្ញាតត្តា”តិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អន្តោ វាសេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៧៤) វចនតោ ទុព្ភិក្ខសមយេ តណ្ឌុលាទីនិ អន្តោ វាសេតុំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អន្តោ បចិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៧៤) វចនតោ ទុព្ភិក្ខសមយេ អន្តោ បចិតុំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សាមំ បចិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៧៤) វចនតោ ទុព្ភិក្ខសមយេ សាមម្បិ បចិតុំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អន្តោ វុត្ថំ អន្តោ បក្កំ សាមំ បក្ក”ន្តិ (មហាវ. ២៧៤) វចនតោ ទុព្ភិក្ខសមយេ តីណិបិ វដ្ដន្តិ។

ឧគ្គហិតបដិគ្គហិតកថា

ឧគ្គហិតបដិគ្គហិតកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យត្ថ ផលខាទនីយំ បស្សតិ, កប្បិយការកោ ច ន ហោតិ, សាមំ គហេត្វា ហរិត្វា កប្បិយការកេ បស្សិត្វា ភូមិយំ និក្ខិបិត្វា បដិគ្គហាបេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ, អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឧគ្គហិតំ បដិគ្គហិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៧៥) វចនតោ តថា កត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, អាបត្តិ ន ហោតីតិ។

តតោនីហដកថា

តតោ នីហដកថាយំ “បដិគ្គណ្ហថ, ភិក្ខវេ, បរិភុញ្ជថ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តតោ នីហដំ ភុត្តាវិនា បវារិតេន អនតិរិត្តំ បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៧៦) វចនតោ យស្មិំ ទានេ និមន្តិតា ហុត្វា ភិក្ខូ ភុញ្ជន្តិ, តតោ ទានតោ នីហដំ ភោជនំ បវារិតេន ភិក្ខុនា ភុញ្ជិតព្ពំ, ន បវារិតសិក្ខាបទេន អាបត្តិ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៧៦) “**តតោ នីហដ**ន្តិ យត្ថ និមន្តិតា ភុញ្ជន្តិ, តតោ នីហដ”ន្តិ។

បុរេភត្តបដិគ្គហិតកថា

បុរេភត្តបដិគ្គហិតកថាយំ “បដិគ្គណ្ហថ, ភិក្ខវេ, បរិភុញ្ជថ, អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ ភុត្តាវិនា បវារិតេន អនតិរិត្តំ បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៧៧) វចនតោ បុរេភត្តំ បដិគ្គហេត្វា និក្ខិបិតំ បវារិតេន ភិក្ខុនា អតិរិត្តំ អកត្វា ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, បវារិតសិក្ខាបទេន អាបត្តិ ន ហោតិ។

វនដ្ឋបោក្ខរដ្ឋកថា

វនដ្ឋបោក្ខរដ្ឋកថាយំ “តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស កាយឌាហាពាធោ ហោតិ។ អថ ខោ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ យេនាយស្មា សារិបុត្តោ តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ សារិបុត្តំ ឯតទវោច ‘បុព្ពេ តេ, អាវុសោ សារិបុត្ត, កាយឌាហាពាធោ កេន ផាសុ ហោតី’តិ។ ភិសេហិ ច មេ, អាវុសោ, មុឡាលិកាហិ ចាតិ...បេ.... អថ ខោ អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស ភិសេ ច មុឡាលិកាយោ ច បរិភុត្តស្ស កាយឌាហាពាធោ បដិប្បស្សម្ភិ...បេ.... បដិគ្គណ្ហថ, ភិក្ខវេ, បរិភុញ្ជថ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វនដ្ឋំ បោក្ខរដ្ឋំ ភុត្តាវិនា បវារិតេន អនតិរិត្តំ បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៧៨) វចនតោ វនដ្ឋំ បោក្ខរដ្ឋំ បវារិតេន ភិក្ខុនា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, បវារិតសិក្ខាបទេន អាបត្តិ ន ហោតិ។ តត្ថ **វនដ្ឋំ បោក្ខរដ្ឋ**ន្តិ វនេ ចេវ បទុមិនិគច្ឆេ ច ជាតំ។

អកតកប្បកថា

អកតកប្បកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អពីជំ និព្ពដ្ដពីជំ អកតកប្បំ ផលំ បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៧៨) វចនតោ អពីជញ្ច និព្ពដ្ដពីជញ្ច ផលំ អគ្គិសត្ថនខេហិ សមណកប្បំ អកត្វាបិ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **អពីជ**ន្តិ តរុណផលំ, យស្ស ពីជំ អង្កុរំ ន ជនេតិ។ **និព្ពដ្ដពីជ**ន្តិ ពីជំ និព្ពដ្ដេត្វា អបនេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពកំ អម្ពបនសាទិ, តានិ ផលានិ កប្បិយការកេ អសតិ កប្បំ អកត្វាបិ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

យាគុកថា

យាគុកថាយំ “ទសយិមេ, ព្រាហ្មណ, អានិសំសា យាគុយា។ កតមេ ទស, យាគុំ ទេន្តោ អាយុំ ទេតិ, វណ្ណំ ទេតិ, សុខំ ទេតិ, ពលំ ទេតិ, បដិភានំ ទេតិ, យាគុបីតា ខុទំ បដិហនតិ, បិបាសំ វិនេតិ, វាតំ អនុលោមេតិ, វត្ថិំ សោធេតិ, អាមាវសេសំ បាចេតិ។ ឥមេ ខោ, ព្រាហ្មណ, ទសានិសំសា យាគុយាតិ។

‘យោ សញ្ញតានំ បរទត្តភោជិនំ;
កាលេន សក្កច្ច ទទាតិ យាគុំ;
ទសស្ស ឋានានិ អនុប្បវេច្ឆតិ;
អាយុញ្ច វណ្ណញ្ច សុខំ ពលញ្ច។

‘បដិភានមស្ស ឧបជាយតេ តតោ;
ខុទ្ទំ បិបាសញ្ច ព្យបនេតិ វាតំ;
សោធេតិ វត្ថិំ បរិណាមេតិ ភត្តំ;
ភេសជ្ជមេតំ សុគតេន វណ្ណិតំ។

‘តស្មា ហិ យាគុំ អលមេវ ទាតុំ;
និច្ចំ មនុស្សេន សុខត្ថិកេន;
ទិព្ពានិ វា បត្ថយតា សុខានិ;
មានុស្សសោភគ្យតមិច្ឆតា វា’តិ។

អថ ខោ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ ឥមាហិ គាថាហិ អនុមោទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ អថ ខោ ភគវា ឯតស្មិំ និទានេ ឯតស្មិំ បករណេ ធម្មិំ កថំ កត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យាគុញ្ច មធុគោឡកញ្ចា”តិ (មហាវ. ២៨២) វចនតោ យាគុញ្ច មធុគោឡកញ្ច សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ អនុមោទនាគាថាយ “បត្ថយតំ ឥច្ឆត”ន្តិ បទានំ “អលមេវ ទាតុ”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ សចេ បន “បត្ថយតា ឥច្ឆតា”តិ បាឋោ អត្ថិ, សោយេវ គហេតព្ពោ។ “ន, ភិក្ខវេ, អញ្ញត្រ និមន្តិតេន អញ្ញស្ស ភោជ្ជយាគុ បរិភុញ្ជិតព្ពា, យោ បរិភុញ្ជេយ្យ, យថាធម្មោ ការេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ២៨៣) វចនតោ តថា ភុញ្ជន្តស្ស បរម្បរភោជនសិក្ខាបទេន អាបត្តិ ហោតិ។ **ភោជ្ជយាគូ**តិ យា បវារណំ ជនេតិ។ **យថាធម្មោ ការេតព្ពោ**តិ បរម្បរភោជនេន ការេតព្ពោ។

គុឡកថា

គុឡកថាយំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិលានស្ស គុឡំ, អគិលានស្ស គុឡោទក”ន្តិ (មហាវ. ២៨៤) វចនតោ គិលានោ ភិក្ខុ គុឡបិណ្ឌំ វិកាលេបិ ខាទិតុំ វដ្ដតិ។ អគិលានោ បន ឧទកសម្ភិន្នំ កត្វា គុឡោទកបរិភោគេន

បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ “**គិលានស្ស គុឡន្តិ** គឋរូបេន ព្យាធិនា គិលានស្ស បច្ឆាភត្តំ គុឡំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ”តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៨៤) វុត្តំ។ “គឋរូបេន ព្យាធិនា”តិ វុត្តត្តា យថារូបេន ព្យាធិនា គិលានស្ស គុឡោ បរិភុញ្ជិតព្ពោ ហោតិ, តថារូបេន ឯវ ព្យាធិនា គិលានស្សាតិ វុត្តំ វិយ ទិស្សតិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។

ឯត្តកាសុ កថាសុ យា យា សំវណ្ណេតព្ពប្បការណេ ន ទិស្សតិ, សា សា អម្ហេហិ បេសលានំ ភិក្ខូនំ កោសល្លត្ថំ បាឡិតោ ច អដ្ឋកថាតោ ច គហេត្វា ដីកាចរិយានំ វចនេហិ អលង្ករិត្វា ឋបិតា, តស្មា និក្កង្ខា ហុត្វា បណ្ឌិតា ឧបធារេន្តុ។

ចតុមហាបទេសកថា

៦៧. **យំ ភិក្ខវេ**តិអាទិ មហាបទេសកថា នាម។ តត្ថ មហន្តេ អត្ថេ ឧបទិស្សតិ ឯតេហីតិ **មហាបទេសា,** មហន្តា វា អត្ថា បទិស្សន្តិ បញ្ញាយន្តិ ឯត្ថាតិ **មហាបទេសា,** មហន្តានំ វា អត្ថានំ បទេសោ បវត្តិទេសោតិ **មហាបទេសា**។ កេ តេ? ឥមេយេវ ចត្តារោ បាឋា, អត្ថា វា។ តេន វុត្តំ “**ឥមេ ចត្តារោ មហាបទេសេ**”តិអាទិ។ តត្ថ **ធម្មសង្គាហកត្ថេរា**តិ មហាកស្សបាទយោ។ **សុត្តំ គហេត្វា**តិ “បបេត្វា ធញ្ញផលរស”ន្តិអាទិកំ សុត្តំ គហេត្វា ឧបធារេន្តោ។ **សត្ត ធញ្ញានី**តិ –

> “សាលិ វីហិ ច កុទ្រូសោ, គោធុមោ វរកោ យវោ;
> កង្គូតិ សត្ត ធញ្ញានិ, នីវារាទី តុ តព្ភិទា”តិ –។

វុត្តានិ សត្ត ធញ្ញានិ។ **សព្ពំ អបរណ្ណ**ន្តិ មុគ្គមាសាទយោ។ **អដ្ឋ បានានី**តិ អម្ពបានំ ជម្ពុបានំ ចោចបានំ មោចបានំ សាលុកបានំ មុទ្ទិកបានំ មធុកបានំ ផារុសកបានញ្ច។

ឥមិនា នយេនាតិ សុត្តានុលោមនយេន។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ “**សុត្តានុលោមំ** នាម ចត្តារោ មហាបទេសា”តិ។ **បាឡិញ្ច អដ្ឋកថញ្ច អនបេក្ខិត្វា**តិ បាឡិយំ នីតត្ថតោ អាគតមេវ អគ្គហេត្វា ។ **អញ្ញានិបី**តិ តតោ អញ្ញានិបិ។ ឯតេន មហាបទេសា នាម ន កេវលំ យថាវុត្តា ឯវ, អថ ខោ អនេកានិ នានប្បការានិ វិនយធរស្ស ញាណានុភាវប្បកាសិតានីតិ ទស្សេតិ។

អានិសំសកថា

៦៨. អានិសំសកថាយំ វិនយំ ធារេតីតិ **វិនយធរោ,** សិក្ខនវាចនមនសិការវិនិច្ឆយនតទនុលោមករណាទិនា វិនយបរិយត្តិកុសលោ ភិក្ខុ។ វិនយបរិយត្តិមូលំ ឯតេសន្តិ **វិនយបរិយត្តិមូលកា**។ កេ តេ? បញ្ចានិសំសា។ វិនយបរិយត្តិយេវ មូលំ ការណំ កត្វា លភិតព្ពអានិសំសា, ន អញ្ញបរិយត្តិ វា បដិបត្តិអាទយោ វា មូលំ កត្វាតិ អត្ថោ។ អថ វា បរិយាបុណនំ បរិយត្តិ, វិនយស្ស បរិយត្តិ វិនយបរិយត្តិ, សា មូលំ ឯតេសន្តិ **វិនយបរិយត្តិមូលកា,** វិនយបរិយាបុណនហេតុភវា អានិសំសាតិ អត្ថោ។ “**កតមេ**”តិអាទិនា តេសំ បញ្ចានិសំសាទីនំ សរូបំ បុច្ឆិត្វា “**អត្តនោ**”តិអាទិនា វិស្សជ្ជេត្វា តំ វចនំ បាឡិយា សមត្ថេតុំ “**វុត្តញ្ហេត**”ន្តិអាទិមាហ។

ឯវំ បញ្ចានិសំសានំ សរូបំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តេយេវ វិត្ថារតោ ទស្សេតុំ “**កថមស្សា**”តិអាទិនា បុច្ឆិត្វា “**ឥធេកច្ចោ**”តិអាទិនា វិស្សជ្ជេតិ។ តត្ថ អត្តនោ សីលក្ខន្ធសុគុត្តភាវោ នាម អាបត្តិអនាបជ្ជនភាវោនេវ ហោតិ, នោ អញ្ញថាតិ អាបត្តិអាបជ្ជនការណំ ទស្សេត្វា តទភាវេន អនាបជ្ជនំ ទស្សេតុំ “**អាបត្តិំ អាបជ្ជន្តោ ឆហាការេហិ អាបជ្ជតី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ –

> “សញ្ចិច្ច អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ;
> អាបត្តិំ បរិគូហតិ;
> អគតិគមនញ្ច គច្ឆតិ;
> ឯទិសោ វុច្ចតិ អលជ្ជិបុគ្គលោ”តិ។ (បរិ. ៣៥៩) –

វុត្តេន អលជ្ជីលក្ខណេន ន លជ្ជតិ ន ហិរិយតីតិ អលជ្ជី, តស្ស ភាវោ **អលជ្ជិតា**។ នត្ថិ ញាណំ ឯតស្សាតិ អញ្ញាណំ, តស្ស ភាវោ **អញ្ញាណតា**។ កុកតស្ស ភាវោ កុក្កុច្ចំ, តេន បកតោ កុក្កុច្ចបកតោ, តស្ស ភាវោ **កុក្កុច្ចបកតតា**។ កប្បតីតិ កប្បិយំ, ន កប្បិយំ អកប្បិយំ , តស្មិំ **អកប្បិយេ** , កប្បិយំ ឥតិ សញ្ញា យស្ស សោ កប្បិយសញ្ញី, តស្ស

ភាវោ **កប្បិយសញ្ញិតា**។ ឥតរំ តប្បដិបក្ខតោ កាតព្ពំ, ឥមេសុ បញ្ចសុ បទេសុ យការលោបោ, តស្មា “អលជ្ជិតាយ អាបត្តិ អាបជ្ជតី”តិអាទិនា យោជេតព្ពានិ។ ហេត្វត្ថេ ចេតំ និស្សក្កវចនំ។ សរតីតិ សតិ, សមុស្សនំ សម្មោសោ។ សតិយា សម្មោសោ សតិសម្មោសោ, តស្មា **សតិសម្មោសា**។ ហេត្វត្ថេ ចេតំ ករណវចនំ។ ឥទានិ តានិ ការណានិ វិត្ថារតោ ទស្សេតុំ **“កថ”**ន្តិអាទិមាហ។ តំ នយានុយោគេន វិញ្ញេយ្យមេវ។

អវិទ្ធោ ឥតិ ភិក្ខុ អវិទ្ធភិក្ខុ, កណ្ដកោ ឥតិ សាមណេរោ កណ្ដកសាមណេរោ, វេសាលិយា ជាតា វេសាលិកា, វជ្ជីនំ បុត្តា វជ្ជិបុត្តា, វេសាលិកា ច តេ វជ្ជិបុត្តា ចាតិ វេសាលិកវជ្ជិបុត្តា, អវិទ្ធភិក្ខុ ច កណ្ដកសាមណេរោ ច វេសាលិកវជ្ជិបុត្តា ច **អវិទ្ធភិក្ខុកណ្ដកសាមណេរវេសាលិកវជ្ជិបុត្តកា**។ បរូបហារោ ច អញ្ញាណញ្ច កង្ខាវិតរណញ្ច **បរូបហារអញ្ញាណកង្ខាវិតរណា**។ កេ តេ? វាទា។ តេ អាទិ យេសំ តេតិ បរូបហារអញ្ញាណកង្ខាវិតរណាទយោ។ វទន្តិ ឯតេហីតិ វាទា, បរូបហារអញ្ញាណកង្ខាវិតរណាទយោ វាទា ឯតេសន្តិ បរូ…បេ… វាទា។ កេ តេ? មិច្ឆាវាទិនោ។ អវិទ្ធ…បេ… បុត្តា ច បរូបហារ…បេ… វាទា ច មហាសង្ឃិកាទយោ ច សាសនបច្ចត្ថិកា នាមាតិ សមុច្ចយទ្វន្ទវសេន យោជនា កាតព្ពា។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

អានិសំសកថា និដ្ឋិតា។

ឥតិ វិនយសង្គហសំវណ្ណនាភូតេ វិនយាលង្ការេ

បកិណ្ណកវិនិច្ឆយកថាលង្ការោ នាម

ចតុត្តឹសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

និគមនកថាវណ្ណនា

និគមគាថាសុ បឋមគាថាយំ សទ្ធម្មដ្ឋិតិកាមេន សាសនុជ្ជោតការិនា បរក្កមពាហុនា នរិន្ទេន អជ្ឈេសិតោ សោ អហំ វិនយសង្គហំ អកាសិន្តិ យោជនា។

ទុតិយតតិយគាថាយំ **តេនេវ** បរក្កមពាហុនរិន្ទេនេវ **ការិតេ រម្មេ** រមណីយេ **បាសាទសតមណ្ឌិតេ** បាសាទានំ សតេន បដិមណ្ឌិតេ **នានាទុមគណាកិណ្ណេ ភាវនាភិរតាលយេ** ភាវនាយ អភិរតានំ ភិក្ខូនំ អាលយភូតេ **សីតលូទកសម្បន្នេ ជេតវនេ** ជេតវននាមកេ វិហារេ **វសំ** វសន្តោ ហុត្វា, អថ វា **វសំ** វសន្តោ **សោហំ** សោ អហំ **យោគីនំ ហិតំ** ហិតភូតំ **សារំ** សារវន្តំ **ឥមំ** ឦទិសំ **វិនយសង្គហំ** អកាសិន្តិ យោជនា។

សេសគាថាសុ **ឥមិនា** គន្ថករណេន **យំ បុញ្ញំ** មយ្ហំ **សិទ្ធំ, អញ្ញំ** ឥតោ គន្ថករណតោ អញ្ញភូតំ យំ បុញ្ញំ **មយា បសុតំ** ហោតិ, ឯតេន បុញ្ញកម្មេន ទុតិយេ អត្តសម្ភវេ តាវតីសេ បមោទេន្តោ សីលាចារគុណេ រតោ បញ្ចកាមេសុ អលគ្គោ ទេវបុត្តោ ហុត្វា **បឋមំ** បឋមភូតំ **ផលំ** សោតាបត្តិផលំ បត្វាន អន្តិមេ អត្តភាវម្ហិ លោកគ្គបុគ្គលំ **នាថំ** នាថភូតំ សព្ពសត្តហិតេ រតំ **មេត្តេយ្យំ** មេត្តេយ្យនាមកំ **មុនិបុង្គវំ** មុនិសេដ្ឋំ ទិស្វាន តស្ស ធីរស្ស សទ្ធម្មទេសនំ សុត្វា **អគ្គំ ផលំ** អរហត្តផលំ **អធិគន្ត្វា** លភិត្វា ជិនសាសនំ **សោភេយ្យំ** សោភាបេយ្យន្តិ អយំ បាកដយោជនា។

ឯតិស្សាយ បន យោជនាយ សតិ អាចរិយវរស្ស វចនំ ន សម្បដិច្ឆន្តិ បណ្ឌិតា។ កថំ? ឯត្ថ ហិ ឥតោ ទុតិយភវេ តាវតឹសភវនេ ទេវបុត្តោ ហុត្វា សោតាបត្តិផលំ បត្វា អន្តិមភវេ មេត្តេយ្យស្ស ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា អរហត្តផលំ លភេយ្យន្តិ អាចរិយស្ស បត្ថនា, សា អយុត្តរូបា ហោតិ។ សោតាបន្នស្ស ហិ សត្តភវតោ ឧទ្ធំ បដិសន្ធិ នត្ថិ, តាវតឹសានញ្ច ទេវានំ ភវសតេនបិ ភវសហស្សេនបិ ភវសតសហស្សេនបិ មេត្តេយ្យស្ស ភគវតោ ឧប្បជ្ជនកាលោ អប្បត្តព្ពោ ហោតិ។ អថាបិ វទេយ្យ “អន្តរា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិត្វា មេត្តេយ្យស្ស ភគវតោ កាលេ មនុស្សោ ភវេយ្យា”តិ, ឯវម្បិ ន យុជ្ជតិ។ ន ហិ ព្រហ្មលោកគតានំ អរិយានំ បុន កាមភវូបបត្តិ អត្ថិ។ វុត្តញ្ហិ អភិធម្មេ យមកប្បករណេ (យម. ២.អនុសយយមក. ៣១២) “រូបធាតុយា ចុតស្ស កាមធាតុំ ឧបបជ្ជន្តស្ស សត្តេវ អនុសយា អនុសេន្តី”តិ។ អថាបិ វទេយ្យ “ព្រហ្មលោកេយេវ បត្វា អគ្គផលំ លភេយ្យា”តិ, តថា ច អាចរិយស្ស វចនេ ន ទិស្សតិ, “សោភេយ្យំ ជិនសាសន”ន្តិ វុត្តត្តា ភិក្ខុភូតត្តមេវ ទិស្សតិ។ ន ហិ ភិក្ខុភូតោ សាសនំ សោភាបេតុំ សក្កោតិ។ អភិធម្មត្ថវិភាវនិយញ្ច –

“ជោតយន្តំ តទា តស្ស, សាសនំ សុទ្ធមានសំ;

បស្សេយ្យំ សក្ករេយ្យញ្ច, គរុំ មេ សារិសម្ភវ”ន្តិ។ –

ភិក្ខុភូតមេវ វុត្តំ។ អថាបិ វទេយ្យ “អន្តរា ទីឃាយុកោ ភុម្មទេវោ ហុត្វា តទា មនុស្សោ ភវេយ្យា”តិ, ឯវម្បិ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាវកភូតោ អរិយបុគ្គលោ បុន អញ្ញស្ស ពុទ្ធស្ស សាវកោ ន ភវេយ្យាតិ, អាចរិយោ បន សព្ព បរិយត្តិធរោ អនេកគន្ថការកោ អនេកេសំ គន្ថការកានំ ថេរានំ អាចរិយបាចរិយភូតោ, តេន ន កេវលំ ឥធេវ ឥមា គាថាយោ ឋបិតា, អថ ខោ សារត្ថទីបនីនាមិកាយ វិនយដីកាយ អវសានេ ច ឋបិតា, តស្មា ភវិតព្ពមេត្ថ ការណេនាតិ វីមំសិតព្ពមេតំ។

អថ វា ឥមិនា...បេ.... ទេវបុត្តោ ហុត្វា បឋមំ តាវ ផលំ យថាវុត្តំ តាវតឹសេ បមោទនសីលាចារគុណេ រតំ បញ្ចកាមេសុ អលគ្គភាវសង្ខាតំ អានិសំសំ បត្វាន អន្តិមេ អត្តភាវម្ហិ...បេ.... សោភេយ្យន្តិ យោជនា។ អថ វា ឥមិនា...បេ.... បញ្ចកាមេសុ អលគ្គោ ហុត្វា អន្តិមេ អត្តភាវម្ហិ...បេ.... សទ្ធម្មទេសនំ សុត្វា បឋមំ ផលំ សោតាបត្តិផលំ បត្វា តតោ បរំ អគ្គផលំ អរហត្តផលំ អធិគន្ត្វា ជិនសាសនំ សោភេយ្យន្តិ យោជនា។ យថា អម្ហាកំ ភគវតោ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តធម្មទេសនំ សុត្វា អញ្ញាតកោណ្ឌញ្ញត្ថេរោ សោតាបត្តិផលំ បត្វា បច្ឆា អរហត្តផលំ អធិគន្ត្វា ជិនសាសនំ សោភេសិ, ឯវន្តិ អត្ថោ។ ឥតោ អញ្ញានិបិ នយានិ យថា ថេរស្ស វចនានុកូលានិ, តានិ បណ្ឌិតេហិ ចិន្តេតព្ពានិ។

និគមនកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។